

OPUSCVLA

OMNIA THOMAE DE

VIO CAIETANI, CARDINALIS

TIT. S. XISTI, IN TRES DISTINCTA

Tomos, variis Quæstionibus, cum suis Conclu-

sionibus, ac vtilissimis Annotationibus

appositis, recens aucta atque

locupletata.

LIBROS
DEL DR.
L. MARCO

*QUIBUS ACCESSERE AD OBJECTA
aliqua sanè quàm acuta Responiones, aliâque permulta, quæ sequens
Index indicabit.*

ITEM TRACTATVS QVIDAM CONTRA
modernos Martini Lutheri sectatores, & eorum præcipuos
errores, nunquàm antehac impressus.

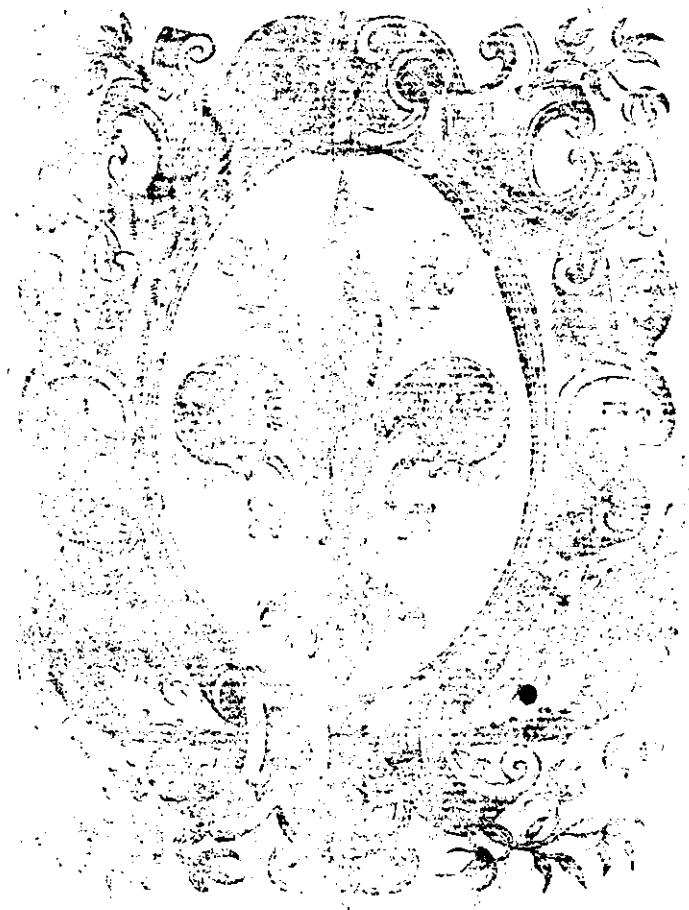
L V G D V N I,
Apud hæredes Iacobi Iunctæ.
M. D. LXVIII.

IO CAJETANI, CARDINALIS
TIT. S. XISTI. IN TRES DISTINCTAS
TOMOS, VARIIS QUESTIONIBUS, CUM ILLIS
SOMNIS, ac UTILISSIMIS ANNOTATIONIBUS
ADPOSITIS, RECENS AUCTOR
LOCUPLETATA.

IBIUS ACCESSERE AD ORIBUS
que sunt quatuor Responsores, alique pertractantes sedens
dece indicabit.

ITEM TRACTATUS QUIDAM CONTRA
in Jure a Martini Lacerus, et alio scriptor
scriptores, quibusdam aliis scriptoribus.

IN VIBIS

TRACTATUS PRIMVS PRIMI TOMI THOMAE DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XISTI, DE COMPARA- TIONE AVTORITATIS PAPAE ET CONCILII, IN VIGINTI- OCTO CAPITA DI- VISVS.

IN OCTO ET VIGIN- ti capita de comparatione auto- ritatis Papæ & Concilij, Summaria.

CAPVT I.

¶ Quod Papa habeat supremam potesta-
tem in Ecclesia
Dni.

IN TENDENS Resolute
tè comparare potestatem
Papæ potestati Ecclesiæ &
Concilij vniuersalis, pri-
mò potestas Papæ suo lo-
co ponenda est: deinde
comparabitur specialiter
Apostolorum auctoritati:
post Ecclesiæ & Concilij
vniuersalis absolutè: & de
inceps in casibus, primò hęc
resis, secundò incorrigibi-
litate, & demum in euen-
tibus, vt sic resolutè habeatur
& simpliciter, & secun-

dum quid. Et intendo pro solis viris doctis absque vlla passione
rationabilia tantum dicere: sub iudicio tamen sacrosanctæ Roma-
næ Ecclesiæ.

¶ Et ne quis putet ponere me faltem in messem alienam, præmit-
to, quòd quia auctoritas Papæ immediatè est à Deo, & reuelata in
sacra Scriptura, & auctoritas Ecclesiæ vniuersalis immediatè dicitur
esse à Deo: vt Constant. Conciliū declarauit: ideo materia ista
primò & principaliter est theologorum, quorum est sacra Scrip-
turam & diuina opera scrutari. Secundariò autem, in quantum
scilicet est in sacris canonibus declarata: ad Canonistas spectat.
Propter quod grauitè errant in hac re, Canonistis primò deferē-
tes. Oportet ergo virū doctilem, vtrosque Theologos & Canonis-
tas, in re hac perspicere, & in suo quenque loco honorando theo-
logiæ primatum dare: vt pote quæ ex propriis potest. hoc determi-
nare. Canonicum autem ius non nisi ad theologiam recurrat au-
toritatem, scilicet sacre Scripturæ: quæ vera theologia est.

¶ **PRIMO** Igitur inchoando dicimus, quòd certa est ista
propositio, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: fun-
daturq; super institutione Iesu Christi, Matth. 16. & Ioan. vlt. Salt a-
tor siquidem noster, rex regum & dominus dominantium, quamuis
potuisset Christianam rempublicam in terris, diuersis modis regē-
dam disponere: voluit tamen & statuit, vt non populare, non diui-
tum, non potentum, non optimatum multorum, aut paucorum esset
regimen: sed vnus tantum: promittēs soli Petro, Matthæi decimo
sexto, Tibi dabo clauēs, &c. & eidem soli promissionem exhibens,
curam omnium ouium suarum committens, Ioan. vlt. Pasce oues
meas. Comparatiua siquidem interrogatio, à qua sermo incepit di-
cens, Simon Ioannis diligis me plus his: couincit etiam proteruos
quòd Petro vt distincto ab Apostolis presentibus, ad quos refertur
cōparatio, & nō in persona eorum loquebatur Dominus. Et licet
hic textus sufficere deberet, quoniā tunc factus est Petrus pastor
vniuersalis, dum dictum est in presentibus, Pasce oues meas, non has
vel illas, sed indistinctè, vt omnes comprehenderet, vt Gregor. no-
tat. Non desunt tamen glossæ Chrysostomi dicentis ibidē, præ-
terrens alios, Petro loquitur, Præpositus loco mei esto, & caput fra-
trum tuorum: & Theophili dicentis, quòd commissione in ouium
mundi Petro commendat, non alij. Et Leo papa in cap. ita Domi-
nus, distinctione decimanona, & in sexto de electionibus, cap. fun-
damentum, dicit, Ita Dominus huius muneris sacramentum ad om-
nium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Pe-
tro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, vt ab
ipso quasi à quodam capite dona sua, velut in corpus omne diffun-
deret. Et meritò, inquit diuus Thomas in quarto contra Gentiles
c. 76. sic Saluator noster instituit: quia regimen Ecclesiæ est optimè
Opus. Caiet. AA 3 ordi

- 1 Quod Papa habeat supremam potestatem in Ecclesia Dei.
- 2 Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ & Apo-
stolorum.
- 3 Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant ceteri Apostoli.
- 4 Solutio obiectionum contra determinationem factam de Petri primatu su-
per alios Apostolos.
- 5 Rationes tenentium quòd Ecclesia vniuersalis, seu Concilium vniuersale
habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quòd Papa est illi sub-
iectus.
- 6 Quin sit sensus, quo qualitè de comparatione Concilij & Papæ vertitur in 20
dubium.
- 7 Quòd Papa est supra potestatem & Ecclesiæ & Concilij vniuersalis, vt
distinguitur contra Papam.
- 8 Responso ad obiectiones sumptas ex auctoritate concilij Constantiensis, &
Basiliensis.
- 9 Solutio reliquarum obiectionum contra auctoritatem Papæ supra Con-
cilium factarum.
- 10 De noua quadam fitione, qua imaginantur aliqui Concilium esse su-
pra Papam.
- 11 Quòd secluso Papa non est in Ecclesia potestas suppletivè, & sicut in re-
gulante ipsam illius.
- 12 Quòd secluso Papa non est in Ecclesia potestas legislatiua.
- 13 Quòd secluso Papa non est in Ecclesia potestas applicatiua ecclesiastica po-
testatis ad personam, nisi in casu.
- 14 Solutio rationum contra Papam ex eo quòd Ecclesia est totum, & auto-
ritas illius maior in se.
- 15 Opinio aliorum, quòd secluso Papa, in Ecclesia est auctoritas congregan-
di generale Concilium.
- 16 Quomodo verificatur, quòd generale Concilium potest, aut non potest sine
Papa congregari.
- 17 Initium comparationis potestatis Ecclesiæ & Papæ in casu hæresis: & pri-
mò de modo, quo Papa propter crimen hæresis subijcitur Concilio, secundum
vnam opinionem.
- 18 De modo, quo Papa hereticus subijcitur Concilio secundum aliam opinio-
nem.
- 19 Examey illius Propositionis, Papa hereticus, est ipso facto priuatus Pa-
pate.
- 20 Rationabilis sententia, quòd Papa factus hereticus, subest potestati mini-
steriali Ecclesiæ, & non auctoritati super Papam.
- 21 Discussio predictæ potestatis ministerialis depositiua Papæ heretici.
- 22 Responso ad rationes & auctoritates allatas in capitulo decimo septimo ad
probandum quòd Papa hereticus, est ipso facto depositus iure diuino.
- 23 Quomodo cum Papa in hæresim lapsus, parato corrigi agendum est.
- 24 Opinio quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunq; notorio crimi-
ne scandalizans antem Ecclesiam, subijcitur Concilij potestati, ita quòd potest
ab eo deponi.
- 25 Discussio & determinatio ad quam legem spectet determinare casus, in qui-
bus Papa subest iudicio Concilij.
- 26 Quos casus sint diuina lege statuti, vt possit Concilium Papam depo-
nere.
- 27 Responso ad obiectiones factas in cap. 24. ad probandum, quòd Papa ex
alio crimine quam hæresis potest deponi ab Ecclesia.
- 28 An in euentu aliquo Papa sine culpa sua subest Ecclesiæ, ita quòd possit
deponi.

ordinatum: optimum autem regimen est vnus. Quod ex fine regiminis apparet. est enim finis pax, quæ in vnitatis consistit: & constat quod melius est causa vnitatis vnus, quam multi: qui non nisi vt in vnum venientes, eam causant. est ergo Ecclesia regimè institutū, vt vnus solus præsit vniuersæ reipublicæ. Et tu valde notabis assumptū, scilicet quod Iesus Christus instituit tale regimen, vt claudas ora opponentiū de regali regimine instituto à senatu, seu populo libero. vñ enim Ecclesia, aut populus Christianus. aut Cōcilium aliquod vniuersale, sed Christus ipse, qui vliit & regnat, instituit tale regimè: sic vt Petrus nō Ecclesie, sed Iesu Christi vicarius esset, vt ex Cōcilio Lugdunensi in c. vbi periculum de electionibus, lib. sexto, patet, vbi Papa dicitur Iesu Christi vicarius. Et in capitulo quamuis. distinctione vigesima prima, Pelagius papa dicit. Sancta Rom. Ecclesia catholica & apostolica, nullis synodis constitutis cæteris ecclesiis prælata est, sed euangelica voce Domini & Saluatoris, primatum obtinuit. Affertur quoque in dicto capitulo contra Gētilis, multæ ad hoc propositum rationes, de primatu papæ & de necessitate eiusdem vltra Iesum Christum in cælis: quas poteris ibi videre. Firmatur autē asserta propositio autoritate Martini quinti in Cōcilio Cōstantiensi: vbi definita est, vt patet in bulla cōsemmationis Ioannis V. v. i. c. l. i. In Cōcilio quoque Oecumenico Florentino, sub Eugenio quarto (vbi vnio Græcorum & Armenorum cum Romana Ecclesia facta est) habetur hæc verba, Diffinitus sanctam apostolicam sedem & Romanū Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse beati Petri principis Apostolorum, & verū Christi vicarium, totiusque Ecclesie caput, & omnium Christianorum patrem ac doctorem existere, & ipsi in beato Petro pascendi, regēdi & gubernandi vniuersalē Ecclesiam, à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditā esse. Hæc ibi. Ex quibus patet propositionem dictam non solum esse veram, sed contrariam esse erroream, vt etiam sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, cap. 65. & tribus sequentibus, tangit: & pertinet ad errores Ioannis Hufs, damnatos in Concilio Constant. à Martino quinto.

CAP. III.

Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ, & Apostolorum.

V AMVIS Autem papæ potestas Petro Apostolo primum collata, ostensa sit suprema: non desunt tamē qui Apostolos reliquos parem potestatem accepisse à Christo arguant. Et vt veritas clarius elucescat, scito quod in hac re duo dubia inuoluuntur: quæ si separantur, perspicua magis sortientur veritatem. Alterum dubium est de æqualitate potestatis Petri, & aliorum Apostolorum. Alterum, de modo habendi potestatem: an scilicet omnes immediatè habuerint eam à Iesu Christo, an solus Petrus immediatè à Christo, alij verò ab eodem mediante Petro.

Et quo ad verumque dubium, duæ sunt opiniones extremæ. Prima est dicētium, quod omnes Apostoli parem potestatem à Iesu Christo immediatè habuerunt. Et hi vtrūque simul multipliciter probant ex sacra Scriptura. Primò ex eo, quod Matth. 18. Saluator omnibus Apostolis replicauit quod soli Petro dixerat in c. 16. ait enim, Quæcunque solueritis super terram, &c. Et verbum illud Ioan. vlt. dictū Petro, Pisce oues meas. omnibus Apostolis in sententia dictum est: quoniam pascere tripliciter fit, doctrina, vita, & correctione. Hæc autem omnia omnibus dicta sunt Apostolis. Primum Matth. vltimo, Docete omnes gentes. Secundum Matth. 5. Vos estis lux mundi: sic luceat lux vestra coram hominibus, &c. Tertium Ioan. vltimo, quorum remisistis peccata, &c. Secundò ex 2. c. ad Gal. vbi Paulus dicit, quod Hierosolymis Petrus & alij Apostoli nil sibi contulerunt, nec doctrinæ, nec potestatis, vt ibi dē bis habet sanct. Tho. sed dederunt ei dextras societatis: & quod in Antiochia restitit Petro in faciem, quia reprehensibilis erat. Hæc enim nō sunt inter superiores & subditos, sed potius inter socios. In Actibus Apostolorum, 8. capit. legimus, quod Apostoli miserunt Petrum & Ioannem in Samariam. Constat autem, quod maior non est qui mittitur, mittente: iuxta illud, Non est seruus maior Domino suo, nec Apostolus maior eo, qui misit illum, Ioan. 13. Et confirmatur hoc autoritate sanctorum canonū. Primò Anacleti Papæ, distinct. 1. c. in nouo. Ceteri Apostoli, inquit, cum beato Petro pari consortio præditi, & honorem & potestatem acceperunt. Secundò, Cypriani in c. loquitur Dominus. 24. quæst. prima. Hoc ceteri Apostoli erant quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis. Tertio, Hieronymi super epistolam ad Galatas, & habetur 2. quæstio. 7. canone, Paulus. Paulus Petrum reprehendit quod non asyderet, nisi se non imparem scirer.

Altera extrema opinio est discordantium in vtroque, & dicentium, quod nec parem potestatem, nec immediatè à Iesu Christo omnes Apostoli acceperunt potestatem: sed solus Petrus immediatè à domino Iesu Christo potestatem accepit, & omnes ei subiecti fuerunt, ab ipso potestatem habentes. Et de modo quidē habendi potestatis, scilicet quod solus Petrus habuit eam à Domino Iesu im-

mediatè, probant in communi quidem ex textu Anacleti, dist. 21. in nouo. Petro primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est. In speciali autem quod ad potestatem ordinis, non sacerdotalis (hanc enim constat habuisse omnes immediatè à Christo in coena dicente, Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis, quo ad actum celebrandi missas: & post resurrectionem, quo ad actum absoluenti in sacramento poenitentia, dicente, Accipite Spiritum sanctum: quorum remisistis peccata remittuntur eis, &c.) sed episcopalis, probant ex consecratione Iacobi & Pauli ac Barnabæ. Iacobus enim ordinatus fuit archiepiscopus Hierosolymitanus à Petro, & Iacobo, & Ioanne: vt dicitur in can. porro. distinct. 66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab aliis fuerunt. Dicitur enim Actuum 13. Dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam, &c. Et subiungitur, Imponentes eis manus, dimiserunt. glossa, in modum ordinandorum. & in c. quod die dominico. dist. 75. Quo ad potestatem verò iurisdictionis (cum nullibi clarius appareat, quam Matth. 18. vbi Apostolus dicit dominus Iesus, Quæcunque solueritis super terram, &c.) probant ex hoc, quod Christus soli Petro dixerat, Quodcunque solueris, &c. Mart. 16. Ex ipso inquit, ordine promissionum insinuat, quod potestas ligandi & soluendi ordine quodam exhibenda erat, vt scilicet per Petrum ad alios deriuaretur: vt sanct. Tho. in 4. contra Gent. cap. 76. & in 4. senten. distinct. 24. q. vlti. dicit. Affertur quoque autoritas Leonis supra inducta ex can. ita Dominus, distinct. 19. clare dicentis, quod Christus hoc disposuit, vt ab ipso Petro quasi à quodam capite dona sua vellet in corpus omne diffunderet.

DE AEQUALITATE Verò potestatis Apostolorum quatuor inuenio expositiones, sustinentes cum hoc Petri autoritatem super omnes. Prima distinguit potestatem ordinis & iurisdictionis: & omnes dicit esse æquales potestate ordinis, sicut omnes episcopi sunt æquales tali potestate. Petrus autē super omnes dicitur potestatem iurisdictionis. Secunda dicit, quod omnes Apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares, id est, similes. Probatque in Scriptura paritatem pro similitudine sumi, ex Leui. 18. Cavete ne vos similiter euomat, cum paria feceritis gloss. id est, similia. Tertia declarat (& est sanct. Tho. in 2. quæstio. 33. artic. 4. ad secundum) quod fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionem. Inquit enim sic coram omnibus Paulus Petrum non reprehendisset, nisi aliquo modo par esset quantum ad fidei defensionem. Quarta est eiusdem super epistolam ad Gal. 2. cap. quod Apostoli fuerunt æquales, quantum ad executionem autoritatis. Ait enim, Apostolus, scilicet Paulus fuit par Petro in executione autoritatis: non autem in autoritate regiminis.

CAP. IIII.

Rationabilis sententia, quod Petro subiecti erant ceteri Apostoli.

ALLATIS Duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum occurrit, & dicendum quod, Apostoli inter se possunt comparari dupliciter. Primò, in quantum Apostoli: & sic omnes fuerunt æquales. Alio modo in quantum oues Christi, ab eo hic corporali conuersatione separata: & sic Petrus solus est pastor, & reliqui Apostoli, oues sub illius cura. Sed quia nō sufficit dicere, sed oportet declarare & probare sic esse, vt dicimus, declaro primò dignitatem & potestatem apostolorum. Scribitur in primis Luc. 9. c. quod cōuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curaret: & misit illos predicare regnum Dei, & sanare infirmos. Matt. quoque vlt. legitur, quod eidem Dominus dixit, Euntes in mundum vniuersum, docete omnes gentes, baptizantes & docentes seruare omnia quæ mandauit vobis. In prima quoque epistola Pauli ad Corinth. 12. c. legitur, quod Deus posuit in Ecclesia primum Apostolos, vbi gloss. interlinearis in verbo, primū, dicit dignitate & tempore. Et in verbo, Apostolos, dicit, omnium ordinatorum & iudices. In decre. distinct. 68. c. quorum vices dicitur ex Aug. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: patres misi sunt Apostoli, pro Apostolis filij nati sunt & constituti Episcopi. Et in Concilio Oecumenico Florentino sub Eugenio 4. inter documenta fidei de ministro cōfirmationis habetur hæc verba, Hanc, scilicet cōfirmationem nō nisi Episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorum vicē tenent Episcopi) quod per manus impositionem Spiritum sanctū dabant. Dicitur Thō. super prællatis verbis ex prima epistola ad Cor. 12. cap. dicit hæc verba. Māiores autem ministri in Ecclesia sunt Apostoli: ad quorum officium tria pertinent. Quorum primū est autoritas gubernandi fidem populum, quæ proprie pertinet ad officium apostolatus: Secundò facultas docēdi: Tertio potestas miracula faciendi ad cōfirmationē doctrinæ. Hæc ille. Et postquam subiunxit, quod tertium horum ordinatur ad secundum, & secundum ad primum, subdit, Deus posuit primum Apostolos, quorum regimini commisit Ecclesia. Et tripliciter probat. Primò per illud Luc. 22. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnū. Secundò, per illud Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duo

duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum. Tertio, per illud ad Rom. 8. Nos ipsi primitias Spiritus habentes. maiori enim gradui maior datur gratia.

¶ Ex his omnibus facile est videre, quod Apostoli, in quantum Apostoli, habuerunt non solum potestatem ordinis, sed iurisdictionis. Autoritas enim gubernandi Ecclesiam, quæ est apostolatus propria, sine iurisdictionis potestate non est. Et si huic adixeris, quod non habuerunt apostolatum à Christo mediante Petro, sed immediate ab ipso Iesu Christo, iuxta illud Ioan. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos: & Matth. 10. & Marci 3. & Luc. 6. patet, quod ipse fecit eos Apostolos. Et ad Galat. 1. Paulus probat se Apostolum: quia neque ab hominibus, neque ab homine tam mittente, quam docente est Apostolus, Solus vtrunque dubium, scilicet & de potestatis æqualitate, & de modo habendi: quod scilicet Apostoli quantum ad apostolatus autoritatem fuerunt æquales simpliciter, & quod hanc potestatem habuerunt à Iesu Christo immediate, sicut & apostolatum. Dixi autem simpliciter: quia secundum quid nihil prohibet, unum Apostolum habere apostolatum digniorem altero, ut Paulus aliis: iuxta gloss. interlinearem ad Galat. 1. in verbo, Qui suscitavit eum à mortuis, dicentem in persona Pauli, Et ita dignus me constituit per immortalem Christum, quam alios per mortalem: & gloss. marginalem ex August. in libro Retractionum ex eadem radice. Propter quod Divus Thomas ibidem dicit, Paulum ad dexteram, & Petrum ad sinistram in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim ista ex parte status vocantis, qui scilicet est immortalis, non facit vocatum Apostolum maiorem simpliciter, sed quo ad hoc.

¶ **¶ I A V T E M** Consideremus, quod etiam ipsi Apostoli oves erant Christi, à quo statutum est, ut sit unum ovile & unus pastor, sic Petrus invenitur ille unus pastor, cui dictum est, Pasce oves meas, non has, vel illas: & reliqui inveniuntur unius ovilis oves. In cuius signum Petrus statim factus pastor, curam Ioan. suscepit, interrogans de eo, Hic autem quid? ut patet Ioannis ultimo. Quomodo autem verificari possunt hæc duo simul, quod scilicet omnes Apostoli fuerunt pares in autoritate gubernandi Ecclesiam, arque à Iesu Christo eam immediate habuerunt, & quod Petrus solus fuit institutus pastor universalis Ecclesie, & maior autoritate super alios Apostolos, ita quod ab ipso capite in totum Ecclesie corpus potestas derivata est difficile apparet prima fronte: sed si subtiliter contemplati fuerimus, videbimus de facto omnia vera simul fuisse. Sciendum est namque, quod sicut in natura dupliciter aliqua sunt, scilicet naturaliter, ut cum homo generat hominem, & infirmus ex virtute nature sanatur: & supernaturaliter sicut cū homo creatus est à Deo, & infirmus miraculo sanatur. Ita in Ecclesia duplici quoque modo aliquid fit, scilicet ordinarie, ut cū servato iuris ordine creatur Episcopus: & de speciali gratia à principe, ut si statim aliquis crearetur Episcopus: ut de Ambrosio contigit. Vtroque autem modo princeps noster Iesus Christus in primitiva Ecclesia unus est, nam in institutione ecclesiastici regiminis ordinario iure perpetuo servandi monarchicum, id est unius principatum instituit, & posuit Petrum caput unum totius corporis Ecclesie: à quo in omnes potestas iurisdictionis & ordinis ordinarie derivaretur. Et hoc intendunt omnes sacri auctores, cum dependentiam omnium à Petro doctrinam tradunt. In erogando vero ex speciali gratia, sicut prævenit Petrum in conferendo potestatem ordinis (dum ipse Dominus per seipsum etiam alios Apostolos fecit sacerdotes in ultima cœna, & confessores post resurrectionem, & sacramentum confirmationis in die Pentecostes) ita prævenit eundem in dando autoritatem gubernandi, ordinandi iudicandique Ecclesiam: ut ex allatis patet autoritatibus. Et quemadmodum nihil obstat maiori ipsius Petri capitis, quod alij non habuerunt ab ipso potestatem ordinis (quia hoc non fuit ex defectu potestatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipso, sed ex præventione superioris, qui prius dedit id subditis Petri ex gratia, quod ordinariè dandum erat eidem à Petro) ita etiam, nihil officit excellentiæ potestatis iurisdictionis Petri super omnes quod eius subditis Saluator superior omnibus dedit illam potestatem ex gratia, quam à Petro per viam ordinariam erant accepturi. Modus itaque varius dandi & accipiendi potestatem clarificat veritatem. In Petro enim, & à Petro inchoat omnis Ecclesie potestas, & derivatur in totam Ecclesiam via ordinaria: & rursus aliqui Petro subditi plures potestates acceperunt a Christo immediate, quas à Petro accepturi erant, via præventionis gratia. Et sic Ecclesia una sub uno tantum capite, Petro scilicet, & habet Apostolos omnes, immediate à Christo potestatem ordinis & iurisdictionis habentes ex gratia præveniente: & habet Petrum solum caput Apostolorum ceterorum & omnium à quo in Apostolos aliquos, & in omnes ordinariè potestas ordinis & iurisdictionis dirivanda est. Sunt ergo simul vera quæ aduersari sibi inuicem videbantur.

¶ **¶ T V T** Clarius elucescant dicta, scito quinque esse differentias inter potestatem Petri & aliorum Apostolorum. Prima est in modo dandi & accipiendi: quia Petro data est ordinariè, aliis au-

tem ex speciali gratia: ut explanatum est. Secunda est in officio (& sequitur ex prima) quod Petrus factus est vicarius generalis Iesu Christi, alij vero facti velut legati seu delegati eius: iuxta illud Pauli 2. ad Corin. 5. Legatione fungor in catena ista. Et hoc ipsum Apostoli romé importat, à missione sumptum: quamvis extenso vocabulo in præfatione dicatur vicarij. Tertia est in obiecto potestatis, quod aliorum potestas iurisdictionis non erat supra se invicem, sed super alios: Petri vero potestas erat & super alios, & super ipsos reliquos

10 Apostolos, dicente sibi soli Christo, Pasce oves meas: in quarum numero sine dubio erant Apostoli. Vbi Chrysost. dicit in persona Christi ad Petrum, Loco mei præpositus esto, & caput fratrum tuorum. Quarta est in perpetuitate potestatis: quia aliorum potestas finienda erat cum vita eorum: quoniam data est eis in personis propriis pro solis personis propriis, & non pro eorum successoribus. Petri vero potestas usque ad consummationem seculi perseverat: quia data est sibi in persona propria non solum pro seipso, sed omnibus successoribus suis: quod sancti doctores exprimunt sub aliis verbis, dicendo, quod data est Petro in persona Ecclesie. Et ex hac differentia oritur, quod nullus est successor Ioannis, aut Iacobi, nec etiam Pauli Apostoli in autoritate Apostolatus: uniuersalis gubernationis Ecclesie, sicut Apostoli gubernabant ubique tantum in potestate ordinis & regiminis unius ceteræ Ecclesie succedunt Episcopi, sed solius Petri successor est & dicitur Papa, ut patet in allegatis superius. Quinta & vltima pro nunc est in ipsa essentia potestatis: quoniam autoritas communiter Apostolis data, ex vi apostolatus fuit velut potentia executiua. Vnde & à Sancto Thoma vocatur autoritas gubernandi: gubernatio enim executionem sonat. Autoritas vero data soli Petro quum factus est Papa, dicente Christo, Pasce oves meas, est potentia præceptiua: & propterea vocatur à Sancto Thoma autoritas regiminis. Propter quod dixit S. Thomas Paulus fuit par Petro in executione, non in autoritate regiminis, ad Galat. 2. & ad Cor. 12. Ecclesie regimen quod sonat executionem, non autoritatem regiminis, quod sonat imperium, commissum dicit Apostolis. Vnde & in præfatione non appellantur vicarij absolurè, sed vicarij operis: dicente Ecclesia ad Deum de Apostolis, Quos operis tui vicarios, quasi diceret vicarios ad exequendum. Veruntamen quia unum pro alio quandeque poni potest, si etiam inueniretur paritas in autoritate regiminis, præ exponendum esset pro executiua potentia. dedit enim Saluator omnibus Apostolis communiter ut exequi possent in eis, ad quos mittebantur, omnia quæ poterat exequi Petrus: puta instituire Ecclesias & Episcopos, docere, excommunicare, &c. Petro autem absolute dedit potestatem omnium. Et si Paulus aliquo modo, id est executiue erat par Petro quantum ad defensionem fidei: ut ex Secunda secunda dictum est. Et si non penetras differentiam hanc inter potestatem executiuam & præceptiuam, vide illam in exemplo: Episcopi habent officium prædicandi, & fratres Prædicatores habent etiam officium prædicandi (cum ad hoc instituti sint) sed differenter: quia Episcopi ex propria autoritate hoc faciunt, fratres vero Prædicatores autoritate Papæ delegantis eis id officium, hanc prædicationis exercendæ potestatem. Sic enim proportionaliter de potestate gubernandi Ecclesiam in Petro & aliis Apostolis fuit: Petrus enim ex propria sui pontificatus officij autoritate gubernabat, alij vero Apostoli ex privilegio domini delegantis eis gubernationis officium. Nunc superest respondere obiectis in sequenti capitulo.

CAP. IIII.

In quo soluantur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.

¶ A V T E M Ordinariè satisfiat obiectis, primò ad primò inductas obiectiones: & sic deinceps respondebitur.

¶ Ad autoritatem ergo ex Matt. 18. dicitur, quod in verbis dictis Petro soli c. 16. & in verbis dictis omnibus c. 18. perspicenda sunt duo, scilicet ordo & potestas data. Ordo fuit, quod prius Petro soli est dictum, Quodcumque solueris: & deinde omnibus. Et ex hoc ordine insinuat Dominus ordinarium progressum potestatis soluendi & ligandi, quod scilicet à Petro ad ceteros derivanda est propter unitatem capitis & corporis Ecclesie: ut ex autoritatibus sancti Thomæ allatis ex 4. contra Gent. & 4. sent. apparet. Potestas data fuit, ut dictum est, ad gubernatiuum Ecclesie potestatem pertinens, & æqualis modo dicto. Et ex hoc ostendit Dominus, quod ipse ex gratuita præventionem dare voluit Apostolis. Ambo igitur simul considerata ostendunt magis quod dicimus esse verum.

¶ Ad illud Ioannis ultimo, quamvis malè probetur, quod correctio iurisdictionalis sit commissa omnibus per illud, Quorum remiseritis peccata: quoniam hæc verba ad correctionem fori poenitentiarum spectant: quia tamen posset probari per illud Mat. Opus. Caiet. AA 4 thæ

thæi decimo octauo. Quæcunque solueritis: vbi Saluator loquitur de exteriori iurisdictione, qua Ecclesiam non audiens sit ethnicus & publicanus. respondetur quod in veritate Saluator illa verba etiam quod ad sensum, Pasce oues meas, soli Petro dixit, vt probatum est. Et quod si inuenitur aliquid simile commissum Apostolis (puta pastorale officium) vt ex eodem fundamento dicatur, quod nulli commissum sunt oues Christi indistincte, vt comprehendantur omnes, nisi Petro: aliis vero commissæ sunt oues determinate, saltem hac determinatione, scilicet alia ab ipsis Apostolis, saltim Petro. Et propterea alij possunt dici delegati pastores iuxta illud præfationis, Quos operis tui vicarios eisdem cõtulisti præesse pastores, quasi diceret, quod gregi tuo contulisti Apostolos præesse pastores, vt vicarios operis tui, id est missos, vt vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem creatus est pastor ouium Christi absolute & vniuersaliter, dicente Christo ipsi soli, Pasce oues meas. Vnde (vt vnico verbo dicatur) plus datum est per hæc verba Petro quam per quæcunque alia simul congregata cæteris: quia autoritas regiminis vniuersalis simpliciter hic clauditur: quævis totum pastorale officium executiuè concessum sit omnibus Apostolis.

¶ Ad autoritatem ex secundo capitu. ad Galat. iam patet, quod nil doctrinæ aut potestatis accepit Paulus à Petro, non ex defectu potestatis in Petro, sed ex præuentione gratuita, qua à Domino Iesu habuit potestatem & scientiam, vt ipsemet in i. cap. dixerat, Dextras autem sociatis: propter vnitatem fidei, quæ docebant: non solum nanque socij, sed fratres in vnitatem fidei sumus: iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres estis. Quomodo vero in faciem restitit, vt par, iam declaratum est, quod de paritate in executione officij defensionis fidei intelligitur.

¶ Ad illud verò, quod in Actibus Apostolorum Petrus & Ioannes missi sunt, facile patet ex Theologis in primo sen. dist. 15. responsio, quod non oportet mittentem esse maiorem missis. Et nihilominus in proposito missi dicuntur consilio vel amore, non autoritate aliorum.

¶ Ad autoritates Anaclei, Cypriani, & Hiero. iam patet quid dicendum ex fundamento iam posito. Vnde vir doctus: quia non vando, sed ex eadem radice omnia soluuntur, testimonium habes quod doctrina hæc vera est. Vero enim omnia consonant: & oportet ex quo quid est rei, omnes difficultates proprias soluere: vt Philosophus dicit 4. Phy. Ex eadem quoque radice patet de positione aliorum, quam recitauimus circa modum habendi potestatem à Christo immediate. Patet in quâ de potestate ordinis, quod nihil refert an Dominus Iesus præuenerit Petrum in faciendo omnes Apostolos episcopos (vt glo. in can. porrò. dist. 66. sentire videtur contra textum) an eos ordinados Petro reliquerit: vt præallegata sonat. Si enim Petro hoc dimisit, ordinarium progressum potestatis ordinis in statuto cursu non præuenit, & si ipse ordinauit per seipsum, gratuita præuentione, non reuocatione statuti ordinis hoc fecit. De potestate verò iurisdictionis, iam dictum est quod gratuita præuentione per seipsum eam omnibus exequendam dedit, qui in ordine dandi seu promittendi, ordinarium progressum deriuationis illius ad alios per Petrum fore statuit: vt allata autoritates docent. Ex his omnibus clarè liquet, quod Petrus solus princeps caput & pastor est Apostolorum, & quod ei subditi fuerunt Apostoli, vt oues pastori, & quod ordinaria via ab ipso potestatem sortiti erant ordinis & iurisdictionis, licet gratuita præuentione potestatem iurisdictionis executiuam æqualem à Domino immediate habuerint. Potestatem autem ordinis episcopalem immediate vel mediate, omnes etiam à Domino habuerunt æqualem. Et si prædicta perspicaciter intuitus fueris, videbis quod Petrus licet Apostolus & Papa fuerit simpliciter maior cæteris: Linus tamen Clemens aut Clemens non sic se habebat ad Ioannem Apostolum & Euangelistam, qui vivebat, sed aliquo modo vt par, & excedens, & excessus. Erant enim pares in potestate executiuâ regiminis Ecclesiæ: pro quanto Ioannes poterat ex Apostolatu exequi quicquid poterat Papa. Erat Papa excedens in autoritate regiminis, sicut de Petri autoritate dictum est: quia illius erat successor, & Iesu Christi vicarius ipse, non Ioannes. Erat & excessus in dignitate Apostolatus: quia Ioannes erat Apostolus, Linus autem aut Clemens non. Et quia Apostolis non Papæ condendi libros sacre Scripturæ cõcessum est, dicente illis Domino, quod Spiritus sanctus doceret eos omnia, & omnem veritatem: vnde Aug. de consensu Euang. Lucas & Marcus scripserunt illo tẽpore quo ab ipsis in carne manentibus Apostolis probari meruerunt: ideo præuulisset sententia Ioan. sententia Clementis Papæ in doctrina fidei & morum: sicut modo præuulset Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscunq; Papæ & totius Ecclesiæ. Nec obstat illud Aug. Euangelio non credem, nisi me autoritas Ecclesiæ admoneret: quia ipse Ioannes, & similiter quilibet Apostolus Ecclesia erat Iesu Christi autoritate: testante hoc ipso Ioan. qui de seipso loquens cap. vlt. dicit in persona Ecclesiæ: quam autoritate Christi gerebat: Et scimus quia verum testimonium eius. Ex quo nanque constat Apostolorum aliquem scripsisse ad doctrinam Ecclesiæ, Ecclesiæ autoritatem habet.

¶ Ex his autem patet quod duarum extremarum opinionum, scilicet dicentis, quod omnes Apostoli eodem modo sint instituti à Christo vicarij sui: & dicentis, quod Christus immediate soli Petro dedit potestatem iurisdictionis neutra videtur vera: quamuis ista secunda sit non reprobanda, sed exponenda. Media autem via sola vera est, quam declarauimus, scilicet quod solus Petrus habuit vicariatum Iesu Christi, & solus immediate potestatem iurisdictionis ordinariè à Christo accepit: ita quod ab eo alij ordinario iure accepturi erant, & ei sunt subiecti: hoc enim modo verificatur secunda opinio. Et cum hoc Iesus Christus dominus iuris præueniendo delegauit cæteris parem in exequendo potestatem (vt dictum est) & hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

C A P. V.

¶ In quo ponuntur rationes tenentium quod Ecclesia vniuersalis seu Concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quod Papa est illi subditus.

XAMINATA Comparatione potestatis Papæ ad Apostolos ratione sui apostolatus, comparanda modo est Papæ potestas Ecclesiæ vniuersalis seu Concilij vniuersalis potestati: nunc quidè absolute, postmodum verò in euentibus & casibus, vt promissimus. Et quoniam opposita iuxta se posita magis elucescunt, afferam primò rationes primarias, in quibus consistit vis: quibus probatur Papam subesse Ecclesiæ, seu Concilij vniuersalis iudicio. Et ne contingat sæpius Ecclesiam & Concilium iungere, pro eodem sumantur: quoniam non nisi sicut representans & representatum distinguuntur.

¶ Fundant igitur hi constitutionem dictam primò in actis Concilij Constantiensis sub Ioanne 23. anno Domini 1415. vbi in sessione quinta habita die 6. mensis Aprilis sic legitur. Hæc sancta synodus declarat, quod ipsa in Spiritu sancto legitime congregata, Concilium generale faciens, & Ecclesiam catholicam representans, potestatem à Christo immediate habet: cui quilibet cuiuscunq; status vel dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem dictæ Ecclesiæ in capite & in membris. Hæc ibi. Et subiungitur aliud decretum in hæc verba. Item declarat, quod quicquid cuiuscunq; conditionis, status, dignitatis, etiam si papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut præceptis huius sacre synodi, & cuiuscunq; alterius Concilij generalis legitime congregati super præmissis, seu ad ea pertinentibus factis, vel faciendis, obedire cõtumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ poenitentia subiciatur, & debite puniatur, etiam ad alia iuris subsidia si opus fuerit, recurriendo. Hæc ibi. Ex quibus habentur tria. Primò, quod Concilium vniuersale habet autoritatem à Iesu Christo immediate. Secundò, quod Papa tenetur ei obedire. Tertio quod ipsa synodus habet potestatem coactiuam supra Papam, dum punitionem eum subiicit.

¶ Confirmaturque eadem sententia per Concilium Basiliense celebratum anno Domini 1431. sub Eugenio quarto: vbi resumpta sunt hæc decreta in sessione secunda & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuicelæ, in eodem Concilio Constantiensis sessione octaua, & postmodum per Bullam Martini quinti, sacro approbante Concilio firmata ibidem. Vbi inter alia sic damnatur articulus iste scilicet. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias, error si per Romanam Ecclesiam intelligatur vniuersalis Ecclesia, aut Concilium generale, aut pro quanto negare primatum summi Pontificis super alias Ecclesias particulares. Hæc ibi. Ex qua condemnatione habetur, quod Concilium vniuersale est suprema Ecclesia, & consequenter est superior Ecclesia Romana, quæ est vna Ecclesiarum. Et confirmatur hanc esse intentionem Patrum: quia faciunt differentiam inter primatum Concilij & summi Pontificis: quoniam de Concilio dicunt simpliciter, quod est suprema inter alias Ecclesias. De summo verò Pontifice dicunt, quod habet primatum respectu Ecclesiarum particularium.

¶ Fundant quoque hoc idem in Euangelio & doctoribus: ex eo quod clausæ regni cælorum, officium pastorale & potestas ligandi atque soluendi, Ecclesiæ data sunt dupliciter, scilicet autoritati & finaliter. Et quod autoritati Ecclesia ipsa hæc habet restatur in primis Matth. 18. c. vbi postquam Dominus dixerat, Dic Ecclesiæ: & si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: statim subdit, Amen dico vobis quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Vbi manifestè Ecclesiæ hanc contulit potestatem vniuersalem: ad hoc enim illa verba subdit Dominus (vt Hieronymus ibidem dicit cum Hilario) ne priuata autoritate reputaretur non audiens Ecclesiam ethnicus & publicanus, sed diuina autoritate Ecclesiæ collata.

¶ Et

¶ Testatur deinde Auguf. fuper Ioan. (vt habetur 24. q. ca. quodcunq.) vbi concluditur quòd Petrus quando clauēs accepit, ecclefiam fanctam fignificauit. Et rursus fermane 10. fuper Ioan. loquens de poteftate ligandi & foluendi, dicit, Hoc Petrus cum omnibus tanquam perfonam gerēs ipfius vnitatis accepit. Et iterum in fermane Apoftolorum Petri & Pauli, Petrus totius Ecclefie gefabat perfonam: & propterea audire meruit, Tibi dabo clauēs regni cælorum. Has enim clauēs nō ipfe vt homo vnus, fed vt vnitatis accepit, Ecclefie. Et in libro de Agone, Christiano, Non fine caula inter Apoftolos, ecclefia catholica perfonam fuftinet Petrus. Huic enim ecclefie clauēs datæ funt, cum Petro datæ funt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Pafce oues meas.

¶ Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet ecclefia in clauibus ibi datis à Iefu Chrifto, quam in rebus, fed dominium rerum temporalium principaliter eft in ecclefia: cum etiam Papa non fit dominus, fed difpenfator rerum Ecclefie, vt fanctus Thomas dicit in 22. q. 100. artic. primo, ad feptimum. ergo Ecclefia principaliter habet clauēs quam Papa. Et confirmatur hoc rursus. Quia cum reftum fit iudex fui & obliqui, & Ecclefia vniuerfalis adeò fit refta, vt errare non poffit (vt patet) Papa autem errare poffit etiam in fide (vt patet 40. diftinctio. cap. fi Papa) confequens eft, quòd Ecclefia excellentius & prius habeat clauēs, quam Papa: imò quòd habeat etiam vt iudex Papæ.

¶ Quòd autem finaliter ecclefie datæ funt clauēs, vt patet ex fecunda ad Corinth. 13. Poteftatem mihi Dominus dedit in ædificationem, & non destructionem. Et San. Thomas in tract. contra impugnantes religionem, exprefse tenet, quòd poteftas iurisdictionis prælatorum eft propter bonum fubditorum: & propterea nulla iniuria fit prælato inferiori, puta Epifcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonum ecclefie. Ex quibus fequitur, quòd Papa eft propter Ecclefiam, & non econuerfo, & confequenter clauēs Papæ datæ funt propter Ecclefiam finaliter.

¶ Fundant & tertio idem fuper principiis naturaliter per fe notis. Omne, inquiunt, totum eft maius fua parte: Ecclefia vniuerfalis eft totum, & Papa pars: ergo Ecclefia vniuerfalis maior eft Papa. Proceffus bonus. Et maior eft principium per fe notum. Minor eft Apoftoli ad Rom. 11. Multi vnus corpus fumus, finguli autem alterius membra. & Hierony. ad propofitum in cap. legimus. diftinct. 95. Si autoritas quæritur, orbis maior eft vrbe.

¶ Fundant demum hoc idem fuper hoc, quòd Ecclefia conftituta eft à Domino Iefu Chrifto iudex Papæ in calu peccati: vt patet Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Ecclefie, & fi Ecclefiam non audierit, fit tibi ficut ethnicus & publicanus. Ex qua autoritate licet loquatur in calu peccati, quia incipit, Si peccauerit, & propterea non fpectet ad præfens capi. in quo comparatur Papa ecclefie non in calu, fed abfolutè: volunt tamen elicere etiã quòd Ecclefia fit abfolutè fupra Papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo eft etiam ordinarius iudex illius abfolutè: tum quia iudex & lex non differunt: nifi ficut animatum, & inanimatum: vt patet quinto Ethic. Ad eandem autem legis autoritatem cuius eft vnus actus legis fcilicet punire, fpectant tres reliqui, fcilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eufdem ergo iudicis ordinarij autoritatem fpectant omnes iudicis actus, ad quem fpectat punire. Et fic cum ecclefia fit iudex ordinarius Papæ in puniendo, fequitur quòd erit fimpliciter iudex eufdem imperando, vetando & permettendo: hi enim quatuor actus funt legis, vt in 11. q. 92. artic. 2. habes à diuo Thoma.

¶ Et confirmatur hoc facrorum autoritate canonum. vigefima quinta enim quæftione prima contra itatuta, dicit Zozimus Papa. Contra itatuta Patrum concedere aliquid vel mutare, nec huius quidem fedis poteft autoritas. Et in cap. 1. dicitur, Prima falus eft reftæ fidei regulam custodire, & à conftitutis Patrum nullatenus deuiare. Ex quibus habetur & quòd Papa non eft fupra poteftatem Concilij, & quòd ad primam falutem fpectat itatuta Patrum, non Papæ. Multa quoque in eadem caula & quæftione dicuntur ad hoc, quæ breuitatis caula omittuntur.

CAPVT VI.

¶ *Quin fit fentus, quo quæftio de comparatione autoritatis Concilij & Papæ vertitur in dubium.*

AD EVIDENTIAM Huius comparationis prædeklarandi funt termini, quid fcilicet nomine Ecclefie feu Concilij vniuerfalis intelligitur, ne in vanum tota difputatio fit. Ecclefia vniuerfalis duo fignificare poteft in propofito, aut totum corpus ecclefiafticum conftans ex omnibus membris, comprehenfo etiam capite, id eft Papæ: aut totum refiduum corpus ecclefie diftinctum contra caput, id eft Papam. Concilium quoque vniuerfale aut fignificatur cum capite, id eft Papæ, vel perfonaliter, vel autoritate eius autorizatum, aut fine Papæ vtroque modo. Et fic tres comparationes examinandæ funt.

¶ Prima eft inter Papam & Ecclefiam, feu Concilium fine capite, id eft Papa omnino. Secunda eft inter Papam & Ecclefiam, feu Concilium cum capite perfonaliter. Tertia eft inter Papam & ecclefiam, feu Concilium autorizatum à Papa.

¶ Et quoni. m. omnes hæ comparationes fupponunt Papam (fe caput Ecclefie vniuerfalis, & non folum fingulorum membrorum, vt inimici veritatis gloffant: hoc primò monftratur. Primò ex autoritate ipfius Conftantienfis Concilij ante & post electionem Martini 5. vt patet in feffione 15. eufdem, & in buila Martini 5. vbi damnatur propofitio illa Ioannis Hufi, Petrus nec eft, nec fuit caput ecclefie fanctæ catholicæ. Et altera fcilicet, Non eft fcintilla apparentiæ, quòd oportet eße vnus caput in fpiritualibus regens ecclefiam, quòd femper cum ipfa militante ecclefia conuerfetur: Hic exprefse damnatur, quòd Petrus non fuit caput catholicæ ecclefie: catholicum enim idem eft quòd vniuerfale. Et fimiliter damnatur quòd non oporteat eße præter Chrifto qui in cælis eft, vnus caput quòd regat ecclefiam, conuerfans cum ea, quòd eft Papa: vt latius oftendit diuus Tho. hanc neceffitatem in 4. contra Gent. cap. 76. Hieronym. quoque in lib. de ortu & obitu fanctorum in nouo testamento, Petrus, inquit, in Chrifto ecclefia firmamentum eft, Cephas corporis Chrifto. principatus & caput eft. Si Petrus eft caput corporis Chrifto, ergo totius ecclefie collectiue: iuxta illud Apoftoli ad Roman. 11. Multi vnus corpus fumus in Chrifto. Et 24. quæftio. 1. rogamus vos, Marcellus Papa exprefse dicit, quòd Petrus eft caput totius ecclefie. Et in Concilio Lugd. Grego. 10. vt habetur in cap. vbi periculum, de elect. libr. 6. Papam vicarium Iefu Chrifto Petri fuffefforem, reftorem vniuerfalis ecclefie, & directorem gregis dominici vocat. Ritus quoque Rom. ecclefie habet, vt cum Papa fe fubfcribit in aliqua vniuerfalis negotij bulla, dicit fic, Ego N. catholicæ ecclefie epifcopus. ex quibus patet, quòd caullatio dicens, quòd Papa eft caput membrorum ecclefie, & non ipfius fimul ecclefie, erronea eft. Quo nanque pacto debuit, aut potuit melius explicari à Sanctis, quam per nomina collectiua? & appofita quandoque nomina vniuerfalis exprefserunt ecclefiam, gregem, corpus Chrifto, explicando totam, vniuerfalem catholicam. Dicant ifti quomodo debet dici, & conuincantur faltem ex verbis ipfius Conftantienfis & Bafilienfis Concilij: vbi eifdem verbis fignificatur ecclefia collectiue: cum milles ibi replicatur, Hæc fancta fynodus vniuerfalem, feu catholicam ecclefiam repræfentans.

¶ De prima ergo comparatione (fcilicet inter Papam, & ecclefiam vniuerfalem fine capite) apertè conftat quid dicendum fit, fcilicet, quòd Papa fit fuper eam. Tum quia eft corpus enormiter diminutum, quia eft truncum abfque principali membro: ac per hoc non eft vniuerfalis ecclefia, quæ perfectum fignificat: tum quia Dei perfecta funt opera, Deuteronom. trigefimo fecundo, ac per hoc non conuenit diuinæ prouidentie in tam imperfecto corpore fupremam autoritatem locare, fed magis ipfum à capite dependere. Et fi inftetur, quòd apoftolica fede vacante inuenitur vniuerfalis ecclefia, & tamen fine capite, quòd eft Papa, refpondetur, quòd non inuenitur vniuerfalis ecclefia, nifi imperfecta: ita quòd imperfectio ifta eft conditio diminuens ly Vniuerfalis Ecclefia, ficut corpus truncum diminiuit à corpore integro. vniuerfale enim vniuerfalem claudit in fe membrorum officialium, quorum præcipuum eft caput. Vnde tunc ecclefia eft acephala: & eft abfque eius fuprema parte & poteftate. Et qui hoc negat, in errore Ioannis Hufi negantis neceffitatem capitis ecclefie in terris (damnatum & à fancto Thoma, & à Martino quinto, cum Concilio Conftant. vt dictum eft) incidit. Et fi de ecclefia vniuerfali fic fumpta intelligatur, quòd habet immediatè poteftatem à Chrifto, & quòd ipfa repræfentatur per vniuerfale Concilium erratur errore intolerabili: vt patet ex allatis autoritatibus, & inferius magis elucefcet.

¶ De fecunda autem comparatione in altero extremo, fcilicet inter Papam ex vna parte, & ecclefiam totam, id eft etiam cum Papa ex altera parte, dicitur, quòd Papa cum refiduo ecclefie non eft maioris poteftatis iurisdictionis fpiritualis, quam ipfe folus: quia poteftas fua continet in fe omnium reliquorum poteftates, vt earum caula vniuerfalis. Nulla enim eft poteftas iurisdictionis in ecclefia, quæ non fit in Papa: vt patet inductiue. Quinetiam poteftas electiua ipfius Papæ, in Papæ poteftate eft. Quòd patet tum ex factio Petri, qui elegit fibi fuffefforem (vt 18. quæftio. 1. ca. fi Petrus, dicit Ioannes tertius) tum ex eo, quòd Papa ordinat actum electiue poteftatis, determinando quando & qualiter debet fieri electio: & quòd plus eft, determinando fubiectum illius poteftatis, dum conftituit quòd ad duas partes Cardinalium ad minus fpectet electio. Probat & ex c. fi Papa. dift. 40. vbi dicitur, quòd vniuerfalis fidelium fiam falutem post Dominum ex. Papæ incolumitate animaduertit propenfius pendere. Et dift. 19. c. Ita Dominus Leo Papa conftituit quòd ad duas partes Cardinalium ad minus fpectet electio. Huius muneris facramentum ita Dominus ad omnium Apoftolorum officium pertinere voluit, vt in beatiffimo Petro omnium apoftolorum fummo principaliter collocaret: vt ab ipfo qua-

si à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Vbi manifeste patet, à Papa omne reliquum corpus Ecclesie velut à capite potestatem fortiri. Et sic sumendo Ecclesiam vniuersalem, constat quòd habet immediate auctoritatem à Iesu Christo, nihil enim mediat inter ipsam & Iesum Christum. Sed ex hoc nõ habetur quòd comparando membra aliqua, puta corpus sine capite, ad Christum, quòd habeant immediate potestatem ab ipso: sed sufficit, quòd totum habeat immediate à Iesu Christo: partes autem inter se ordine quodã. & ita in caput primò, quòd per caput in corpus reliquum potestatis diffundit Saluator noster, iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, quòd tota Ecclesia non habet potestatem supra Papam solum nec econuerso: quia Papa cum Ecclesia reliqua non facit maius in potestate, sed plures potestates.

¶ De tertia autem comparatione, quæ est media, & est inter Papam & Concilium auctorizatum à Papa, ex antedictis facile sumitur quid dicendum est, scilicet quòd non est maioris auctoritatis, quàm Papa, à quo solo auctorizari potest, vt patet 17. distinctio. per totum. & extra, de electio. cap. significasti. vbi dicitur, quòd omnia Concilia per Romanæ Ecclesie auctoritatem, & facta sunt, & robur acceperunt.

¶ His tribus comparationibus secundum veritatem præmissis, quarta superadditur secundum opinionem: & est inter Ecclesiam vniuersalem, & quandam communitatem, siue Papa prima pars eius, non caput totius auctoritatis in ea velit in eam conuenire, siue nõ, ex vna parte: & Papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuersa est, & eiusdem ad seipsum subiectio non est, sicut nec iustitia, proprie loquendo, cum dicunt hi, quòd Ecclesia vniuersalis est supra Papam, alterum duorum intendunt: aut enim intendunt per Ecclesiam vniuersalem congregationem fidelium, velut quandam communitatem, siue Papa pars prima illius velit interesse, siue non, aut intendunt ipsam fidelium cõgregationem auctoritate capitis, scilicet summi Pontificis factam: Ita quòd ipsum congregari, solũ dependeat à Papa in Ecclesia vniuersali, in Concilio vero duo dependeant à Papa, scilicet congregari, & representare vniuersalem Ecclesiam: ita quòd in his intèdunt, quòd seclusa auctoritate Papæ ex quo congregata est Ecclesia, vel Concilium, sit comparatio potestatis Ecclesie, vel Concilij ex vna parte. & Papæ ex altera. Totus ergo futurus sermo de Ecclesia, seu Concilio vt distinguitur contra Papam, erit de Ecclesia & Concilio, seclusa Papæ auctoritate post congregationem legitime factam.

¶ Et contra hos dicentes Ecclesiam habere auctoritatem supra Papam, ratio est, quia positio ista peruertit ordinem regiminis Ecclesie: oportet nanque secundum istos regimen Ecclesie esse democraticum, seu populare: in quo tota auctoritas apud nullum residet, sed in tota communitate: sicut in capitulo accidit: vt sanctus Thomas in quarto sentent. distinctio decimanona, quæstione 1. articulo. 1. q. 3. ad tertium dicit. Et hoc ipsi volunt, dum Ecclesiam velut communitatem liberam, potestatem supra Papam quasi Regem habere dicunt: vt Senatus populũque Romanus habebat super Imperatorem. Et quia hoc ipsi non reputant inconueniens, quantum ad rem, licet vocabula horrere videantur: ideo circa rem insistendo, monstrandum est, quòd non communitati Ecclesie, sed vni soli in illa Christus plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ dedit.

CAPVT VII.

¶ Quòd Papa sit super potestatem Ecclesie vniuersalis, & Concilij generalis, vt distinguitur contra Papam.

PRINCIPIUM Huius veritatis ex Domini nostri Iesu Christi auctoritate sumitur: vbi Ioan. vlti, soli Petro, vt distincto ab aliis, dicit, Pasce oues meas, vt deductum in primo capitulo, fuit: in hoc instituens regimen Ecclesie monarchicũ. Et si ridiculosa illa responsio detur: quòd Christus dicit Petro: Pasce oues meas, non Ecclesiam meam: quasi fecerit eum pastorem singularum ouium: non ipsius Ecclesie, quæ significat totum consurgens ex omnibus ouibus: manifeste excluditur hoc ex eo: quòd in oratione dicitur, Deus omnium fidelium pastor, rector, & mulum tuum. N. quem pastorem Ecclesie tuæ præesse voluisti. Et in Concilio Lugdunen. de election. libro 6. vbi periculum, Papa rector vniuersalis Ecclesie, & gregis dominici director dicitur: vbi patet quòd respectu Ecclesie & gregis, quæ collectiones significant: & non solum respectu particularium pastor & rector, & director est Papa. Et quia hæc est vltima fuga harum vulpecularum, vineam Domini demolientium: idcirco in omnibus auferendis vigilandum est, vt de ipsa collatione, seu communitate concludamus non prælatam, sed subditam esse Papæ.

¶ Amplius. Ioannis decimo, Saluator inquit, alias oues habeo, &c. & subdit, Et fiet vnum ouile, & vnus pastor. Certum est quòd

ouile non significat oues, sed vnum continens oues. Et ex glossa interlineari in principio illius capituli, vbi dicitur, Qui intrat per ostium in ouile, exponente in ouile, id est, in catholicam ecclesiam: habetur quòd per vnum ouile intelligitur Ecclesia vna ex Iudeis, & Gentilibus. Ex hac auctoritate arguitur sic, Ecclesia vt vna ex Iudeis & Gentilibus, est ouile: & Petrus cui dictum est, Pasce oues meas, est pastor vnus illius ouilis: ergo Ecclesia, vt vna non est super Papam, sed sub eo, vt ouile sub pastore. Et confirmatur hoc. Quia Ecclesia, seu Concilium distinctum contra Papam, aut est oues aut ouile, aut pastor. Non oues: quia ex vtrisque ouibus ouile vnum constituendum dicit Dominus. Non pastor: quia cum Petrus sit vnus pastor Ecclesie, vt monstratum est: si Ecclesia esset alius pastor, essent duo pastores, contra Dominum dicentem, Fiet vnus pastor. Ergo ouile. & cum non sit ouile nullius pastoris, est ouile vnum vnus pastoris qui est dominici gregis rector & director, Papa, scilicet. Et confirmatur, quòd de Papa specialiter loquatur: quia verbo futuri temporis vtitur significante futurum fieri. Fiet inquit ouile vnum vtrisque conuenientibus, & vnus pastor. Et quoniam quòd est, fit, nec fiet, ipse Dominus, qui de seipso præmisit pluries ibidem, Ego sum pastor bonus, non est postmodum factus pastor vnus, sed dum soli Petro postmodum dictum est, Pasce oues meas, non has vel illas impletum est, Fiet vnus pastor, loco illius summi pastoris, qui solus est pastor bonus per essentiam Ecclesie.

¶ Amplius, Non minus Papa est Episcopus catholice quàm quilibet Episcopus suæ Ecclesie: sed quilibet Episcopus est Episcopus, & singularum personarum, & totius collectionis earum in vnam communitatem. ergo & Papa est Episcopus singularum, & vniuersorum Christianorum in vnam catholicam Ecclesiam collectorum. Et confirmatur hoc, Quia cum Ecclesia sit nomen collectiuum, & significet collectionem fidelium (vt dicitur de consecratione distinctio prima capitulo Ecclesia.) & Episcopus dicatur episcopus Ecclesie talis, oportet vt primò sit episcopus ipsius ecclesie, & secundariò singularum personarum: ac per hoc Papa qui intitulatur Episcopus ecclesie catholice, & non illorum aut omnium Christianorum, primò est episcopus ipsius Ecclesie catholice, & secundariò membrorum eius. Et verè sic est: quia primò debet superintendere bono proprio ipsius vnus Ecclesie catholice, & deinde bonis propriis membrorum omnium.

¶ Et si studiosè queratur quo pacto Papa potest dici Episcopus, & caput ecclesie catholice, cum ecclesia catholica includat ipsum Papam: patet responsio dupliciter. primò, quòd hæc est distributio accommodata: sicut cum dicitur, Cælum continet omnia corpora: non quòd contineat seipsum, sed quia continet omnia possibilis contineri: pariformiter enim dicitur, quòd Papa est caput & Episcopus ecclesie catholice: non quòd sit caput episcopus, rector, &c. sui ipsius: sed quia est caput omnis possibilis habere caput, rectorem, & Episcopum. Secundo dicitur, quòd quia secundum Hilarium sermo rei, & non res sermone debet esse subiecta, ea ratione Papa dicitur caput & Episcopus Ecclesie catholice, quia in Ecclesia catholica ipse capitis & Episcopi locum tenet.

¶ Amplius, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: ergo Papa non subest ecclesie. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta in Concilio Constantiensi, per Martinum 6. vbi de Papa loquendo dicitur, habens supremam potestatem in Ecclesia Dei. Consequencia probatur: quia supra supremam auctoritatem in Ecclesia Dei non potest maior intelligi in eadem ecclesia Dei, etiam si fingendi detur licentia. Imò ex hoc etiam sequitur, quòd tam ecclesia quàm Concilium Papæ subditur: quia non sunt duæ supremæ potestates in ecclesia Dei: principarum enim pluralitas mala cum sit (vt patet 12. Metaphy.) à Iesu Christo summe bono, qui vult Ecclesiam suam optime disponi, esse non potest. Et confirmatur hoc auctoritate Innocentij 3. in Concilio generali, extra, de poen. & rem. cap. cum ex eo. vbi dicitur, quòd Romanus Pontifex plenitudinem obtinet potestatis. Et in capitulo, proposuit, de concess. præben. idem dicit, Nos secundum plenitudinem potestatis, de iure possumus supra ius dispensare. Et extra de electione, in capitulo, significasti, Paschalis dicit, A iure in Concilio statutum non inueniri, quasi Romanæ ecclesie legem Concilia vlla præfixerint: cum omnia Concilia per Romanæ Ecclesie auctoritatem, & facta sint, & robur acceperint. Quæ omnia pro plenitudine potestatis Papæ supra Concilia, & consequenter vniuersalem Ecclesiam allata sunt. Et confirmantur auctoritate sancti Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem: vbi dicit hæc verba, Sancti patres in Conciliis congregati, nihil statuere possunt nisi auctoritate Rom. pontificis interueniente, sine qua etiam nec Concilium congregari potest. Hæc ille.

¶ Amplius, Papa est proximus, & immediatus vicarius Christi, & Apostolorum: ergo nullam habet in terris potestatem priorem se. Antecedens patet in sæpe dicta condemnatione articulo- rum à Martino 5. in Concilio Constantiensi, vbi vnus ex repro- batis

batis articulis est iste, Ecclesia Ro. est synagoga sarana nec papa est proximus & immediatus vicarius Christi & Apostolorum. Consequenter patet: quia proximo & immediato nihil est propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primo, quod erroneum est dicere, quod Ecclesia, ut distinguitur contra Papam, habet immediatam auctoritatem à Christo supra Papam: sic enim non Papa, sed Ecclesia esset proxime & immediatè Christi vicaria. Impossibile est enim esse duo subordinata ambo æquè proxima & immediata Christo, ut patet istos fingere. Et confirmatur auctoritate S. Thom. dicentis in tract. contra errores Græcorum, c. 69. Christi vicarius suo primatu & providentia uniuersalè ecclesiam tanquã fidelis minister Christo subiectam seruat, & oppositum sentire dicit esse errorem. Postremo videatur, quæso, distinctio facta in Concilio Florétino: quia ex Orientali & Occidentali simul Ecclesia constituta est, ceteris Occidentalibus tantum aufertur. Et ibi (ut in l. c. verba adduximus) non solum dicitur, quod Papa est omnium Christianorum pater & doctor, sed quod est etiam uniuersalis Ecclesie pastor, gubernator & rector, cum plena potestate à Domino Iesu Christo institutus in beato Petro. Dicit ipsi quomodo potuerit clarius exprimi, quod non solum omnium membrorum, sed ipsius uniuersalis Ecclesie pastor, rector & gubernator est, & quod non mediante Ecclesia sed in Petro, cuius est successor, plenam potestatem pascendi, regendi, gubernandi uniuersalem Ecclesiam à Domino Iesu Christo accepit. Et videant si tantum luminis eis concessum fuerit, quod hæreticorum more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, ut eorum proteruus error defendatur. Fortè nulla Scriptura tam clara in fide habetur, quam non possit extorta expositio ad suum trahere propositum, sed veritas tunc inuenitur, cum planus Scripturæ sensus iuxta Sanctorum consensum queritur.

CAPVT VIII.

In quo respondetur obiectionibus sumptis ex auctoritate Concilij Constantiensis & Basiliensis.

V ORDINATE autem obiectis distinctè satisfiat, inchoandum est à decretis Concilij Constantiensis, ad quæ duæ responsiones dantur.

¶ Prima, negans illa esse autentica auctoritate veri Concilij facta: quoniam facta sunt tempore schismatis, quo erant tres Papæ in Ecclesia Dei, ab vna sola obedientia, scilicet Ioannis 23. absente etiam illo suo Papa. Quod constat ex eo, quod illa promulgata sunt anno Domini 1415. die 6. Aprilis in sessione 5. & obedientia Gregorij 12. coniuncta est illi die 4. mensis Iulij eiusdem anni in sessione 14. & obedientia Benedicti 13. iungi coepit anno Domini 1416. die 3. Octobris in sessione 22. Vnde dicitur, quod illa obedientia constitueret Concilium generale, catholicam Ecclesiam representans, nihil aliud est quam renouare antiquum schisma, & damnare, ut schismaticas duas obedientias, & quod semper fuit, & est dubium facere certum.

¶ Et si dicatur, quod Martinus 5. approbavit illa decreta, & illam synodum, decreta quidem in sessione vltima, ubi legitur, quod dicitur quod omnia & singula determinata, conclusa & decreta in materia fidei per præsens Concilium, concilialiter tenere & inuolubilitè obseruare volebant, & nunquam contra ire quoquomodo: ipsaque sic concilialiter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio modo. Hæc ille. Constat autem quod Concilium esse supra Papam, vel Papam supra illud, materia fidei est, ergo decreta illa in sessione 5. facta super superioritate Concilij supra Papam, sunt approbata. Synodum verò in bulla condemnationis articulorum Ioannis Vuicleff, sacro approbante Concilio, ubi interrogatoria ponès dicit, Vtrum credat quod condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Hufs, & Hieronymi de Praga factæ de personis eorum, libris & documentis per sacrum generale Constantiense Concilium, sint ritè & iustè factæ, & à quolibet catholico pro talibus tependæ & asserendæ? Hæc ibi. Et cum constat, quod contra Ioannem Vuicleff in sessione 8. contra Ioannem Hufs in sessione 15. & contra Hieronymum de Praga in sessione 21. sententia lata fuerit, consequens est, quod tunc ante vnionem obedientiarum omnium Concilium generale fuerit, si Martinus in tali bulla verum dicit.

¶ Respondendum est, quod tractari aliqui in materia fidei contingit dupliciter, scilicet materialiter & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quando tractatur ut credenda vel danda à fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quando tractatur res quidem pertinet ad fidem, sed non ut credenda, vel non credenda, sed quæcunque alia ratione: extra formale enim infinita contingit esse. Et quia nisi sermo intelligatur formaliter, per certitudinem: ideo verba Martini 5. in illa vltima sessione formaliter sunt intelligenda. In Concilio siquidè illo fuerat in materia fidei tractatum & decissum formaliter: ut patet in sessione 15. allegatis contra illos tres supradictos, ut etiã in sessione 19. & fuerat multa alia tractata, sed non ut materia fidei: inter quæ sunt illa sessionis 4. & 7. In cuius signum nulli fuerit deputati ibi ad videndum de fide: quin potius deputatio in materia fidei coepit post hæc in sessione 6. ut patet ibi, nulla etiã fit ibi mentio de credendo vel non

credendo. Martinus autè 5. approbavit decreta in materia fidei formaliter tantum, & non illa alia. Et hoc euidenter etiam patet: quia illa verba dixit, respondens requisitioni oratorum Regis Poloniæ exigentium, quod acta per Concilium contra illos prænominatos hæreticos firma essent, ut patet in sessione vltima: & propterea bulla illa condemnationis subsecuta est. Ad instanciam vero de approbatione synodi dicitur, quod per illud & alia interrogatoria ibidem de Concilio Constantiensi posita, totum à nobiliori parte Martinus nominauit: congregatio siquidem Constantiensis. quæ inchoauit in sola obedientia sub Ioan. 23. & iterum post in coniuncta obedientia sub Grego 12. in coniunctione obedientiæ Benedicti 13. consummata est, & post Martinum electum autorizata, facta præsentis personalis in Concilium uniuersale, ab hoc nobiliori & certiori statu tota Concilij uniuersale vocatur, & nuncupatiuè in quolibet statu Concilium uniuersale appellatur, nominibus vtendo ut plures. Fundatur autem hæc declaratio super eo, quod non est rationi consentaneum, Martinum voluisse declarare alia obedientias fuisse extra Ecclesiam: sed verba profere honoris: noninibus vtendo ut plures vtuntur, absque veritatis tamen offensa. Vnde in illa bulla bis oppositum declarauit, scilicet in articulo, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: & in illo, Petrus fuit caput Ecclesie catholice. Et vt insinuaretur, quod Concilium ab vltima parte appellabat, in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit præsens, dicens, quod Concilium approbavit & approbat, condemnauit & condemnat, quasi præteritum non suffecerit. Et quia iam ex isto priore interrogatorio habitum erat, quod Concilium Constantiense in præsentibus sub Martino 5. condemnauit illos tres, non oportuit in vltimo interrogatorio præterito iungere præsentiam enim præteritum supponebat pro Concilio sub Martino, quia iam damnauerat. & sic etiam verba saluatur verbaliter. Hæc est prima responsio ad principale motiuum.

¶ Secunda autem est, dato quod decreta illa valeant, intelligenda sunt cum grano salis: quomodo autem dicendum est ad singula? In primis, cum dicitur quod Concilium potestatem à Christo immediate habet, potest dupliciter intelligi, primo de Concilio, ut distinguitur contra Papam. Et sic est falsum, ut patet per inductas auctoritates, extra, de elect. c. significasti. ubi dicitur quod robur habent omnia Concilia à Rom. sedis auctoritate: & dist. 19. ita Dominus ubi Leo dicit, quod à Petro quasi à quodam capite in corpus omne auctoritas manat. & S. Thom. in tractatu contra impugnantes religionem dicit, quod sancti patres in Concilio congregati nihil possunt statuere sine Ro. pontificis auctoritate interueniente, sine qua nec congregari Concilium potest. Hæc ille. Et nota quod dicit, sancti Patres: quia patribus non sanctis, sed præsumptiosis nulla lex posita est, sed præsumptio eorum sibi ipsis est lex. Secundò potest intelligi de Concilio, in cluso Papa. Et in hoc sensu est verum, quod habet immediate auctoritatem à Iesu Christo. Et quod sic interpretandum sit, ex duobus verbis illius decreti colligitur. Primum est. Legitime congregata: constat enim quod legitima congregatio Concilij generalis ad Papam spectat: ut ex nunc allatis testibus patet. & dist. 17. per totum. secundò est, Ecclesiam catholicam representans, corpus nanque Ecclesie catholicæ uniuersum (quod Ecclesia catholica, id est uniuersalis significat) non est ipsum uniuersum corpus Ecclesie catholicæ si sine capite sit vel intelligatur. Papam autem ex dictis constat caput esse, totius Ecclesie catholicæ: ac per hoc Concilij ipsam representantis. Et si mundi cordis oculo perspicatur, apparebit quod Concilium habet, quod representat uniuersalem Ecclesiam à Papa qui habet plenissimam curam uniuersalis Ecclesie. Quis enim Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus & prelati pauci: (vt communiter accidere videtur) contulit vota totius populi Christiani, nisi Papa potest enim aut ipsos Christianos hoc fecisse, aut aliquem supplere potentè eorum vota. Et cum ipsos non trãferre vota sua in eos, experientia testetur: quin potius si requireretur Christiani infiniti inuenirentur qui transferret vota in alios, & per se ipsos interessere mallent, aut Concilium non celebrandum duceret. Relinquit ergo, quod papa qui solus est pater, pastor, doctor, rector & gubernator omnium, & singulorum Christianorum cum plenitudine potestatis, vota totius Ecclesie transfert in Concilium, congregando & roborando, ut ei videtur, propter quod sine Papa Patres sancti congregati nihil possunt & dissolui potest Concilium à Papa, aufereudo ab eis quod amplius uniuersalem Ecclesiam non representent auctoritate. Nec est verum si dicatur, quod Ecclesia ratum habet Concilium, non reclamando: ideo enim non reclamant, quia in vero Concilio Papa supplet in falso autem quia contra præsumptos præualere non sperant docti, ignorantes autem nescij silent, hoc autem non est approbari ab Ecclesia, sed non molestari ab illa.

¶ Deinde cum dicitur, quod ipsi Concilio, seu eius decretis etiam Papa obedire tenetur, multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distinguendum est enim de Papa dubio, vel certo, sicut enim quod nescitur consecratum, pro non consecrato habetur: & recõsecratur secundum sacros canones (ut patet extra de presbytero non baptizato. c. veniens. & de consecra. dist. 1. c. solennitates.) sic

sic qui nescitur legitime electus Papa, tanquam non Papa obedire tenetur, & hoc directe pertinet ad illa decreta ratione schismatis, quando erant tres Papæ, & nullus indubitatus ex sua electione. De Papa autem certo & indubitato distinguendum est, quia vel est sermo de his quæ à Concilio & decretis eis statuuntur de iure diuino, ut ea quæ sunt fidei, vel naturalis iuris, ut ea quæ sunt virtutum & vitiorum moralium, & sic Papa tenetur obedire, nec potest contra ea dispensare. Et sic interpretanda sunt decreta illa, vnde in tribus dicit debitum obedire, scilicet in his quæ sunt fidei reformationis, & amotionis schismatis: hæc enim cum spectantibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius naturale spectant. Vel est sermo de his, quæ sunt pure iuris positivi, & sic distinguendum est de obedientia, scilicet quo ad iudicium diuinum vel humanum: & dicendum quod licet princeps sit solutus legibus, nec Concilia legem vllam coactiuam in iudicio humano præfixerint Ro. sedi, in iudicio tamē diuino tenetur Papa obedire, vt S. Tho. expressè habet in Prima secundæ. q. 96. artic. 1. ad tertium. Et in capi. confidimus. 25. q. 1. Gelasius Papa dicit vniuersalis Ecclesiæ constitutum nullum magis exequi sedem præ cæteris oportere, quam primam. ¶ Denique cum subditur de punitione contumaciter contumacium, potest dupliciter intelligi, primò indifferenter, vt quilibet etiã indubitarus Papa in quocunq; peccato contra ius diuinum aut naturale cõmuni, punitioni humanæ subiiciatur. Et hic sensus est contra sacros canones; vt patet in c. si Papa. dist. 40. & dist. 79. cap. electionem. & in capi. aliorum. 9. q. 3. Nec est acceptandum qd id quod infinito temporis spatio à tot est Patribus approbatum, vnicò verbo destruere voluerunt conditores canonum. Secundò potest intelligi discretè secundum proportionem materiæ & personæ. & sic cum prælati cõmuniter non sint puniendi (exemplo Dei, qui nõ puniuit publicè Aaron de idololatria; vt S. Th. dicit in 4. sent. dist. 46. q. 2. art. 2. q. 2. ad quintum.) & Papa non sit puniendus factò, sed verbis reprehendus publicè (vt ex S. Thoma colligitur in 4. sent. dist. 19. q. 2. artic. 2. q. 2. ad secundum, & in Secunda secundæ. q. 33. artic. 4. in casu quo publicè in periculum Ecclesiæ peccat; vt Petrus reprehensus fuit à Paulo ad Gala. 1.) & in casu quo potest depuni, etiam factò depositionis puniri possit: consequens est qd sic discretè & proportionaliter intelligantur verba illius decreti.

¶ Ex quibus omnibus clarè patet, qd nec ex illis decretis habetur superioritas Concilij, aut Ecclesiæ supra Papam. Vnde nõ oportet aliter respondere ad eandem ex Concilio Basiliensi, in sessione 2. & 18. De quo tamen sciendum est, qd licet ab Eugenio 4. fuerit approbatum quo ad inchoationem & prosecutionem, & multa pro illo Concilio in bullis suis dixerit: nunquã tamē illius approbatum decreta, quia potius in Concilio Florentino statim diffiniuit Ro. Põti. esse caput, pastorem, doctorem, & rectorem vniuersalis Ecclesiæ; vt superius atulimus. Refert quoque domin. Ioan. de Turre Cremata (qui fuit præfens vniq; Concilio) in lib. 3. de Ecclesiâ, c. 100. multos de factis qui in Concilio Basiliensi in constatione illorum decretorum interuenerunt, scilicet qd non fuerunt vnanimiter conclusa nec cum consensu præfidentium legatorum domini Papæ, qui talibus interesse recularunt: nec expectatis oratoribus Angliæ & Castellæ, quos in via nouerãt cõstitutos: nec auditi sunt viri multi sapientes, videntes hæc esse contra doctrinã Sanctorum: sed promulgata sunt ad furor hostium apost. sedis, cū multitudine populi nullius autoritatis. Vnde ex neutro Concilio admittuntur vt valida. ¶ Nos tamen ex abundantia iustitiæ, illa glossauimus. Et si glossas contra intentionem auctorum dixerit aliquis ex aliis actis eorum conciliorum hoc conuincens: respondebo primò, quod ego homo sum, & video quæ foris sunt quo ad ipsa decretorum verba: Deus autem intuetur cor. Quo ad alia verò acta eorundem Conciliorum attestantium aliam fuisse auctorum intentionem, dicam de Constantien. qd sic errauit vsurpans in vna sola obedientia vniuersalem Ecclesiã, ita errauit consequenter in procedentibus ex ea: quoniam tunc illa decreta fecit. De Basiliensi, verò notorium est, quod errauit, cū contra vnum verum & indubitatum pontificem Eugenium 4. processit vsque ad depositionem inclusuẽ, qui tamen cum successores suis versus Papa est. Dicam secundò quod si honorem veritatis recusant, falsi, erronea, ac igni obnoxia sunt.

CAPVT IX.

In quo soluitur vniuersales obiectiões contra idem facta.

XPEDITIS Autoritatibus Conciliorum Constantiensis & Basiliensis, quæ nullius autoritatis censentur, soluendæ consequenter sunt obiectiões, quæ ex vera ac certa autoritate procedunt, iuxta ordinem, quo inductæ sunt.

¶ Ad declarationem igitur Martini quinti in condemnatione articulorum, scilicet quod error est nõ credere Rom. Ecclesiã esse supremam inter alias Ecclesias, si per Ro. Ecclesiã intelligitur Ecclesia vniuersalis, vel Concilium vniuersale: aut pro quanto negat primatum summi Pontificis super particulares Ecclesias. Respondetur, quod quia comparatio est inter diuersas: & hæc tria, scilicet Ecclesia vniuersalis, Concilium vniuersale, & Ecclesia Ro-

mana, singula sunt quadam corpora mystica integra cõstantia ex capite & membris reliquis: & in capite non solum cõueniunt, sed identificantur (Papa siquidem caput proprium vniuersalis Ecclesiæ & Concilij & Roma. Ecclesiæ est) in membris autem reliquis distinguuntur, vel sicut representans & representatum, vt membra Ecclesiæ & Concilij: vel sicut pars & totum, sicut membra reliqua Rom. Ecclesiæ partes sunt membrorum reliquorum, Concilij & Ecclesiæ vniuersalis vt patet: idcirco cõm fit comparatio inter Ecclesiã, seu Concilium vniuersale, & Ecclesiã Ro. non fit comparatio secundum caput, sed secundum reliqua vtriusque membra: secundum quæ rectè dicitur, quod tam Ecclesiã, quam synodus vniuersalis est superior Ecclesiã Rom. vt ex illo articulo deducitur. Vnde admissio illius comparatiõis nihil concludit contra Papæ autoritatem.

¶ Possit nihilominus dici, quod quia esse supremam inter Ecclesias, conuenit Ecclesiæ ratione capitis, & Ecclesiã Ro. ratione capitis est de essentia Concilij & Ecclesiæ vniuersalis: & nulla comparatio etiam cum dictione exclusiua excludit intrinseca, idcirco non est admittenda comparatio Concilij ad Ecclesiã Ro. quo ad hoc quod est esse supremam inter Ecclesias, sicut nec quo ad caput: quia sicut idem est caput, ita eadem est superioritas: & negaretur illa illatio, ergo Concilium est supremam inter alias Ecclesias etiam, Rom. Et ad probationem, quia Ro. Ecclesia est vna Ecclesiarum, respondetur quod plus requiritur ad comparationem istam, oportet enim quod sit vna, & distincta capite proprio ab Ecclesiã quæ est Concilium: quod hic non est. Ex calce verò illius articuli, scilicet qd primatus Papæ est super Ecclesias particulares, cū sit sermo affirmatiuus de primatu super particulares: & non negatiuus de primatu super vniuersale Ecclesiã, nihil habetur in oppositum: quod enim non fuit expressum ibi, est expressum alibi, vt additum est. ¶ Ad obiectiõnem sumptam ex Euangelio Matth. 18. quæcunque solueritis, &c. dicitur, quod ad literam, hæc tria tantum ad propositum habentur. Primum est, quod à Christo immediatè Apostolis data est potestas ligandi & soluendi: quod superius concessimus conformiter ad capit. in nouo distinctione 21. Secundum est quod potestas data est vniuersalis, iuxta illa verba, Quæcunque solueritis. Sed tamen non est aded vniuersalis vt verba sonant: sed ly Quæcunque distribuit pro subiectis: ita quod sensus est, Quæcunque vobis subiecta solueritis, aut ligaueritis, &c. alioquin oportet dicere, quod omnino occulta potuissent soluere vel ligare: contra illud Apostoli 1. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus qui illuminabit abscondita, &c. Et quia Petrus non erat eis subiectus, sed prælatus, cū factus fuit pastor Ecclesiæ, ideo sub illa distributiua non concludebatur Papa, vt potè non subiectus.

¶ Tertium autem est, quod ex illo contextu insinuat, quod Ecclesiã quælibet habitura esset potestatem ita ligandi & soluendi, vt soluta & ligata ab ea, essent soluta & ligata in cælo: & hoc in sibi subiectis. Vnde sicut ridiculum est ex hoc, quod Ecclesiã Bononiensis habet hanc autoritatem, inferri ergo potest ligare aut soluere non subiecta: ita ex hoc, quod Ecclesiã vniuersalis habet hanc autoritatem, nõ potest inferri nisi quod potest in subiecta, quamuis enim multò plura sint subiecta vniuersali Ecclesiæ quam Bononiensi nihilominus in hoc formaliter conueniunt, quod nulla Ecclesiã potest nisi in sibi subiecta. Ex hoc autem non habetur, quod Papa est ei subiectus: nec etiam habetur, vt superius dictum est, quod habeat à Christo immediatè potestatem: quia modus habendi, scilicet immediatè à Christo, ex speciali gratia ad personas suas fuit. Quod autem alicui gratiosè conceditur, non debet ab aliis trahi in exemplum: à Christo enim habent omnes Ecclesiæ hanc potestatem, sed non immediatè.

¶ Ad autoritates Augustini dicentis, qd Petrus in persona ecclesiæ & vnitatis, &c. clauas accepit. Dicendum est, quod per hæc omnia intelligendum est hoc, scilicet quod nõ soli personæ Petri, sed officio suo perpetuò duraturo hæc collata sunt. Et quia officium Petri est officium capitis, quod habet influere in corpus reliquum: ideo officio capitali data toti corpori data dicitur & sunt. Non potest siquidem expers corpus remanere, si caput officium suum facit: vnde & Leo Papa dist. 19. ca. ita Dominus, ipsi Domino attribuit, qd à Petro in corpus omne potestas deriuaretur. Quia ergo vnitatis officij comunicatiui toti Ecclesiæ clauas accepit in persona Petri ideo dicitur qd Petrus personam Ecclesiæ gerebat, & quod vnitatis non vnus clauas accepit, & qd ad omnes dicitur, Amas me, pasc oves meas, & similia: & non propterea dicitur quasi communitas popularis, aut senatoria potestate accepit. Hic enim sensus contra August. & Iesum Christum est, vt ostensum est. & ipse Augustinus in quæstion. noui & veteris Testamenti aperit dicens. Saluator cum pro se & Petro dari iubet didragma, pro omnibus soluisse videtur: quia sicut in Salvatore erant omnes causæ magistræ: ita & post Saluatorẽ in Petro omnes continentur: ipsum enim constituit caput eorum, vt esset pastor gregis dominici. In quibus verbis docet, qd in officio capitali Petri omnes subintelliguntur. ¶ Ad

¶ Ad primam autem rationem dicitur, quod licet non minus iuris habeat ecclesia in potestate iurisdictionis, quam in bonis temporalibus, tamen non eodem, sed alio modo habet. Nam potestatem iurisdictionis obtinet ut regimen monarchicum, dominium autem temporalium, ut communitas. Et ratio diuersitatis est, quia potestas iurisdictionis est à Iesu Christo, qui tale statuit regimen, dominium autem rerum est à donatoribus hominibus transferentibus dominium quod ipsi habebant in communitatem ecclesie, & non in vnum aliquem. Et hoc apparet in ecclesiasticis particularibus, in quibus manifestè Ecclesie in Episcopo habent potestatem iurisdictionis, non autem dominium rerum.

¶ Ad aliam verò rationem, quod Ecclesia non potest errare, distinguendum est de errore personali in credendo, & sententialem auctoritatiuè definiendo, & rursus de Ecclesia vniuersali claudendo in se Papam, & ut distinguitur contra eius auctoritatem & dicendum est, quod errore personali certum est quod Papa, quia est vna singularis persona, magis potest in fide errare quam totum residuum Ecclesie, sed hoc non spectat ad propositum. Errore autem iudiciali in fide est econuerso, quia magis potest errare communitas Ecclesie sine auctoritate Papæ, quam Papa. Et ratio est, quia error Papæ in definitiua sententia fidei est error totius Ecclesie & verè vniuersalis Ecclesie capitis & membrorum, quia ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quod tenendum, & quid repellendum, ut ab omnibus inconcussa fide teneatur, ut Sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, capite sexagesimo septimo, auctoritate Cyrilli & Maximi ostendit, & in Secunda Secundæ, questione prima, articulo vltimo, probat ratione. Impossibile est autem vniuersalem Ecclesiam errare in fide, ergo impossibile est Papam in iudicio definitiuo auctoritatiuè errare in fide. Secus est in aliis, ut Sanctus Thomas in quolibeto octauo, articulo vltimo ostendit. Vnde argumentum militat ad oppositum, quia Papa in huiusmodi iudicio est rectissimus propter assistentiam Spiritus sancti, in iudicio fidei propter vniuersale bonum fidei, sicut promisit Ioannis decimo quarto, Spiritus sanctus docebit vos omnem veritatem, & Petro dixit, Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Iuxta quod etiam vigesima quarta questione prima, dicit. Innocentius Papa capitulo, quoties, Quoties ratio fidei ventilatur, non nisi ad Petrum, id est sui nominis honorem, seu auctoritatem habentem, recurrendum est. Et scito, quod cum dicitur de errore iudiciali, quod sola vniuersalis Ecclesia errare in fide non potest, non excluditur summus Pontifex, sed includitur, quia auctoritas determinandi de fide competens vniuersali Ecclesie, principaliter residet in Romano pontifice, ut Sanctus Thomas in Secunda Secundæ, questione vndecima, articulo tertio, ad tertium dicit. Imò ipsa auctoritas, quæ vniuersali Ecclesie dicitur, non nisi illa Papæ est, ut ex inducta auctoritate ex q. 1. Secunda Secundæ, (vbi finalis sententia de fide ad Papam spectare probatur) patet. Et propterea in allegato quolibet. Sanctus Thomas iudicio Ecclesie & Papæ ut synonymis vtitur, aperiens expressè quod sententia Papæ per assistentiam diuinæ prouidentie standum est. Et propterea oportet esse cautum, ne vocabulis aliter intellectis fallamur. Certi nanque sumus, quod nec Papa, nec Ecclesia aut synodus vniuersalis integra, potest in fide errare, iudicando auctoritatiuè de fide. De Ecclesia autem ac synodo acephala nihil inuenio: quia nihil auctoritatis sine capite in ea video, quamuis merita multa. Et non aduertere ad hanc distinctionem de fide personali vel in iudicio auctoritatiuè, est causa quare à multis ignoranter & in materia fidei ecclesia, imò doctores papæ præferantur: considerant enim ipsum non officium cum assistentia diuina ad fidem in officio, etsi non in persona.

¶ Ad id verò quod additur, quod clauis sunt propter Ecclesiam finaliter, concedo ingenuè quod Papa ut potestatem iurisdictionis habens est propter bonum fidei & Pacis Ecclesie, ut ex capitulo septuagesimo septimo, quarti contra Gent. sancti Thomæ apparet: & est ignobilior ipsa pace Christi, quæ exuperat omnem sensum. & hoc est, quia Papa non est princeps nisi ut minister & vicarius naturalis principis, qui est summum bonum, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis, ut ex 12. Metaphysic habetur.

¶ Ad rationem ex principio illo, Omne totum est maius sua parte, dicitur concessio illo principio formaliter (scilicet de toto & parte ut sic) quod licet Papa quo ad personam & merita, sit pars Ecclesie vniuersalis: secundum potestatem tamen iurisdictionis (de qua est sermo) non est pars, ita quod potestas Ecclesie vniuersalis non confluit ex potestate iurisdictionis Papæ & aliorum, ut totum ex partibus: sed potestas Papæ est tota potestas Ecclesie vniuersalis, & alie potestates sunt participationes ipsius in partem sollicitudinis datæ. iam enim dictum est quod non plus potest Papa & Ecclesia quam Papa solus: licet plures potestates

sint potestates Papæ & Ecclesie, quam Papæ solius. Et si ex ratione capitis, quia est membrum & pars corporis, instare velis, respice ad Iesum Christum, qui caput verum totius Ecclesie sic est, ut non solum quo ad potestatem, sed nec quo ad nobilitatem & sanctitatem sit pars Ecclesie. Et vide quod in his mysticis loquutionibus non oportet ea, quæ imperfectionis sunt (ut est esse partem) saluare in his quæ sunt superioris ordinis, quales sunt Iesus Christus, & eius vicarius generalis, qui quo ad nobilitatem & sanctitatem & personam pars est Ecclesie.

¶ Ad illud verò Hieronymi, quod orbis maior est vrbe, respondetur quod verum est quo ad multa puta merita, virtutes, scientiam, & in proposito secundum vigorem consuetudinis, non potestatis, id est consuetudo orbis præualeat consuetudini vrbis: sed potestas vrbis est supra potestatem orbis. Et quod hæc sit intentio Hieronymi, ex contextu patet: quia de consuetudine Ecclesiarum, qua diaconi sub presbyteris sedent, loquitur.

¶ Ad rationem formatam super mandato Domini, Dic Ecclesie: quia aduersarij sanctas glossas refugunt (ut pro Ecclesia prælati ut sic intelligatur cum lacris doctoribus eadem sententia) aliter dicitur, quod Dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinatè mandat. Primò actum charitatis, Corripe cum inter te & ipsum. Secundò actus iudiciales, Adhibe duos, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum, & Dic Ecclesie. Inter hos autem actus hæc est differentia, quod actus charitatis extendit se ad omne peccatum in proximum, & ad omnem fratrem, ut patet: actus vero iudiciales non extendunt se ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quod non ad omne peccatum in proximum, ex eo lucidissimè patet, quod sunt quædam peccata contra nos quibus conuincendis non possunt adhiberi testes, ut patet de peccato coniugis tentantis factio coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de secretissimis sermonibus. In his enim quia non possunt testes adhiberi: locum non habet præceptum hoc affirmatiuum, Adhibe tecum duos, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum, nec illud, Dic ecclesie: quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitioni testium. Quod etiam non ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur: quia scilicet si est aliquis frater, qui non sit subiectus alicui in terris, de illo non intelligitur præceptum, Adhibe tecum: nec, Dic Ecclesie: vanum enim hoc esset.

¶ Et quia Papa est talis frater, ideo præceptum hoc non habet locum simpliciter contra Papam. Dico autem simpliciter, ut præferuem me à casu in quo potest deponi.

¶ Et quod hæc sit vera expositio ad litteram, probatur ratione & auctoritate. Ratione quidem: quia Saluator in hoc præcepto duo exprimit vniformiter, scilicet personam peccantem: Frater tuus, & peccatum, Peccauerit in te (vtrunque enim absque exceptione aliqua indefinitè ponit) & tamen oportet quo ad peccatum limitare ad peccatum capax adhibitionis testium: ergo quo ad fratrem limitare etiam oportet ad fratrem subiectum communitatem tecum in Patre in terris. Et hoc potest accipi ex illo verbo, Frater tuus, id est, purè frater, id est, qui ita sit tibi frater, ut non sit plus quam frater: ceteri nanque prælati tui non sunt simpliciter plus quam frater, sed quo ad aliquid: Papa verò simpliciter. Quæ ergo ratione limitatio admittit peccati, admittenda est & limitatio peccantis fratris. Auctoritas est Sancti Thomæ in quarto sententiarum distinctio, decimanona, quæst. 2. artic. secundò quæstionis tertiæ ad secundum, dicentis, quod si prælati non habet superiorem, recurrendum est ad Deum, qui eum emendet, vel de medio subtrahat. hoc enim propter solum Papam oportet dici: quia ceteri prælati habent superiorem. Nec solus est Sanctus Thomas, sed nunc nunc infinitæ ferè auctoritates afferuntur, ostendentes Papam omnino non habere superiorem: ac per hoc non claudi sub appellatione fratris peccantis quo ad actus iudiciales.

¶ Ex quo patet quàm temere quidam dicant, quod super hoc textu absque omni calumnia, plenitudo potestatis gladii spiritualis, & executio eius in Ecclesia collegiata, ac per hoc in Concilio vniuersali super quemlibet Christianum qui est frater noster, etiam si Papa fuerit, fundatur: & quod super hoc fundatur potestas definiendi, determinandi, statuendi, exercendi, constituendi leges, etiam supra personam Papæ & vsum potestatis eius.

¶ Hæc enim ex dictis & dicendis patet esse erronea. & dicentes hæc, nesciunt discernere, quod præcepta quæ dantur de actibus iustitiæ iudicialis, intelligitur tam in factis quam in personis subiectis, & non aliis: & quod ista præcepta non probant subiectionem talis facti, vel talis persone ad Ecclesiam: sed de subiectis illi quæcunque & quicunq; sint disponit. Ignorantia ergo est ex hoc text. subiectionem Papæ arguere. Et ut couincantur isti, prædicetur text. iste sic. Primò text. non magis loquitur de Ecclesia vniuersali, quàm particulari

puta

puta Mediolanensi. Et hoc etiam coniungitur ex hoc quod peccante in me fratre meo Mediolani, sufficit dicere Ecclesie illi, & si illam non audierit, erit sicut ethnicus, & cetera indistincte ergo de Ecclesia loquitur. Tunc ultra eam dicitur, Dic Ecclesia, aut sumitur Ecclesia communiter pro collectione fidelium quomodolibet, & hoc non, quia si non audiret totam collectionem Mediolanensium absque praelatis, non esset sicut ethnicus & publicanus, ut patet. Aut sumitur Ecclesia pro collectione fidelium cum praelato, & si sic sumitur, ergo etiam Ecclesia vniuersalis, cum sibi dicens dum est, non sumitur pro acephala, sed cum capite qui est Papa. Ex hoc ipso ergo precepto Domini intellecto proportionaliter de Ecclesia vniuersali, Papa comprehendit ostenditur non sub appellatione fratris peccantis, sed Ecclesie iudicantis, quia Ecclesia cum capite, & non acephala dicendum madat peccatum fratris peccantis. Rursus Papa non est deterioris conditionis respectu Ecclesie suae, quam quilibet Episcopus respectu Ecclesie suae, sed Episcopus peccans in fratrem suum, non denuntiatur Ecclesie suae acephala, sed Ecclesia, id est praelato superiori, & sufficienter impletur mandatum Domini, ergo Papa non denuntiatur Ecclesie Catholicae, cuius est Episcopus, acephala, sed superiori qui est Iesus Christus, clamando ad Deum, qui est paratus citò facere vindictam, clamantium ad se, multo magis quam iudex terrestris, ut ipse testatur Lucæ decimo octauo.

¶ Negandum est igitur, quod Ecclesia vniuersalis sit iudex ordinarius Papae in puniendo, & consequenter quod sit simpliciter & absolute illius iudex, & consequenter, quod quemcumque legis actum possit super eum. An autem in aliquo euentu vel casu sit illius iudex inferius examinabitur.

¶ Repugnare quoque Sacris Canonibus, quod Ecclesia vniuersalis sit iudex Papae in puniendo absolute, manifeste patet, quia sic de quolibet peccato Papae in proximum posset denuntiari Papae, iudicari & puniri si fraternam admonitionem non audisset, contra capitulum, si Papa, distinctione quadragesima, & capita multa, nona questione tertia, scilicet patet, nemo, aliorum, facta, cuncta, & contra omnes canones Pontifici, scilicet Bonifacii, Nicolai, Innocentij, Simachi, Anterij & Gelasij. Et licet aliquod horum patiat forte glossam quod loquitur de particulari iudice, & non de vniuersali Ecclesia, multa tamen capitula omne iudicium circa diuinum excludunt, ut capitulum patet, ubi sunt de sede apostolica hæc verba, Cuius autoritatiuè maius non est iudicium. Similiter capitulum, aliorum, ubi sunt hæc verba, Aliorum causas hominū Deus voluit per homines terminare, sed sedis istius præsulem suo sine questione reseruauit arbitrio. ubi etiam Papa excludit, prosequendo obiectiones in contrarium. Est & contra extrauagantem Bonifacii octauam vnam sanctam, ubi diffiniens, inquit, Si deuiat terrena potestas, iudicatur à spirituali, si deuiat spiritualis, iudicatur minor à superiori, si verò suprema, à solo Deo, & non ab homine potest iudicari. Hæc ille. Et est contra multos Doctores in Theologia quidem (ut refert dominus Ioannes de Turre Cremata in libro secundo, de Ecclesia, c. nonagesimo quarto,) Hugonem de Sancto Victore, Albertum Magnum, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonauenturam, Petrum de Tarantasio, Vltricum, Ricardum, Petrum de Palude, Herueum, Augustinum de Ancona, Alexandrum de Alpidio. In iure autem canonico Hostiensem, Ioannem Andream, Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Auerroem.

¶ Ad vltimò allata ex Sacris Canonibus, ex eo quod Papa non potest contra statuta Patrum, responsum habeo diui Thomae in tractatu contra impugnantes religionem, quod intelligitur quoad ea, quae sunt iuris diuini vel naturae. Et hoc etiam habetur in glossa illius & præcedentis capituli, sunt quidam.

¶ Ad capitulum, prima salus eodem modo dicendum est, aduertendum quod Patrum appellatione venit principaliter Papa, qui est pater Patrum.

¶ Quod autem Ioannes Gerson assertit contra summos Pontifices illud Gratiani, distinctione quarta, Leges instituntur cum promulgantur, firmantur autem cum moribus vtiuntur comprobantur, quasi examen supremum legum sit, vnde firmantur, rursus magis quam responsione dignum est. Relinquitur igitur certum & indubie tenendum, quod Papa est supra vniuersalem Ecclesiam, non solum secundum singulas personas & Ecclesias, sed secundum ipsam Ecclesiam, communitatem, solum Deum superiorem habens.

CAPVT X.

¶ De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui Concilium esse supra Papam.

ACTENVS simpliciter est disputatum & conclusum, quod Papa habet potestatem super vniuersalem Ecclesiam & concilio, ut caput, pastor, rector & director illius. Deinceps noua quaedam imaginatio Ioannis Gerson in tractatu de Potestate Ecclesie-

stica, & in tractatu, de Auferibilitate sponsi seu Papae, tractanda confutandaque est: quoniam periculosa est valde, & facta Martines possint, recitanda est sua imaginatio.

¶ Pōnit imprimis Potestatem Ecclesiasticam velut quoddam totum integrale distingui in suas partes integrales, Papatum, Cardinalatum, Patriarchatum, Episcopatum, Sacerdotiumque, Ecclesiamque integrari ex his ita vult, ut sublato non Papa, sed Papatu, non sit Ecclesia vniuersalis. Vultque proir de in Ecclesia & concilio vniuersali siue Papa sit, siue non, claudi autoritatem Papalem, quam supremam Potestatem Ecclesiasticam & plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ, formaliter potestatiuè & originaliter reliquas continentem, & in solo Romano Pontifice formaliter & subiectiuè esse fatetur, à Iesu Christo Petro datam. Fatetur quoque Ecclesie regimen à Iesu Christo institutum Monarchicum, ita quod hoc non nisi à solo Deo mutabile est, & Monarchiam esse Papam.

¶ Cum his quoque distinguit & bene, & potestatem Ecclesiasticam tripliciter accipi, primò, secundum ipsam, ut Papatum, secundum se. Secundò, secundum applicationem ad hanc vel illam personam, ut quod Papatus sit in Ioan. vel Mart. Tertio, secundum executionem, ut quod Papa faciat vel non faciat hoc vel illud. Et apposita altera distinctione de multiplici modo essendi in aliquo, vult quod licet quælibet Ecclesiastica potestas sit formaliter & subiectiuè tantum in suppositis formaliter denominatis ab illa (puta Papalis in Papa, Cardinalitia in Cardinali, Episcopalis in Episcopo) nihilominus quilibet Ecclesiastica Potestas est in Ecclesia vniuersali seu Concilio vniuersali illam representante tripliciter. Primò, sicut in fine, quia data est in ædificationem corporis Christi. Secundò, sicut in regulante applicationem ipsius ad personam. Tertio, sicut in regulante vsum seu executionem potestatis in persona existentis. Et de primo ac secundo modo non esse dicit facultatem, de tertio autem similiter dicit, si consideretur quod Potestas Papalis data est in ædificationem Ecclesie. Et probat sic, Papa est peccabilis, & potest hac potestate in destructionem Ecclesie abuti, similiter Sacrum Collegium Cardinalium non est in gratia vel fide confirmatum, ergo oportet ut aliqua sit reliqua inobediabilis & indeuialis regula ab optimo legislatore Christo, secundum quam possit abusus huiusmodi Potestatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hæc autem est Ecclesia seu vniuersale Concilium, ergo in Ecclesia vniuersali est Papatus, ut in regulatio executionis ipsius.

¶ Et confirmatur, quia cum medium virtutis non habeatur nisi prout sapiens iudicabit, & Papa habeat Potestatem in ædificationem, prout sapiens iudicabit, finalis resolutio huius iudicij fiet ad Ecclesiam seu Concilium, ubi est sapientia indeuialis. Et sic, inquit, fundantur multa, ut quod Papa iudicari potest & deponi per Concilium, quod concilio subiectur quo ad vsum suae potestatis, & sibi potest dici, Cur ita facis? & quod in concilio est etiam Potestas Papalis quarto modo, scilicet suppletiuè, quod scilicet suppleto facere potest quicquid potest Papa, ut Decreta & acta Concilij Constantiensis testantur.

¶ Distinguit præterea Potestatem Papae in eam, quæ sibi à Iesu Christo tributa est in Petro, tanquam suo Vicario & Monarchæ, tam ordinis, quam iurisdictionis in foro voluntario & inuito (& hanc vult esse supernoaturalem) & in eam quæ conuenit Papae ex iure naturæ & positiuo. Naturæ quidem, quia dictamen naturalis iuris vult, ut supremus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegiis & honoribus super alios. Positiuo verò multiplici, & in proposito ipsius Ecclesie seu generalium Conciliorum, sicut communitas perfecta suo capiti dare potest. Et hanc vult esse autoritatem interpretandi dispensandique in statutis Concilij generalis, prout occurrens necessitas vel euidentis utilitas postulat, ubi prout tunc recurrit ad generale Concilium non patet. Propter cuius distinctionis ignorantiam multam ortam putat ignorantiam in putantibus omnia posse Papam ex autoritate sibi à Christo tradita.

¶ Concilium igitur esse supra Papam, haberéque vim coactiuam super illum, posseque illi leges imponere circa vsum potestatis, suspendere ab executione, & deponere cum culpa & sine culpa, infert. Comparare propterea, inquit, Ecclesiam Papae, nihil aliud est quam comparare totum parti integrali, & querere quid sit maius. Constat enim, quod Ecclesie seu Concilij vniuersalis autoritas maior est autoritate Papae in se. Primò, in amplitudine vel extensione: secundò, in infallibili directione: tertio, in morum reformatione in capite & in membris; quarto, in coactiuâ potestate: quinto, in causarum fidei difficultiū vltimata decisione: sexto, quia copiosior: complectitur enim saltem virtualiter omnem potestatem & omne politicum regimen, Papale, imperiale, regale, aristocraticum, & timocraticum.

¶ Confirmat dicta sua ex apostolorum actibus pluribus: quia scilicet Iacobus

Iacobus non Petrus diffiniuit in Concilio, Act. decimo quinto: & ibidem non Petri nomine, sed communitatis scribitur ad Antiochiam, Apostoli & seniores, &c. & miserunt Petrum & Ioannem tanquam subditos Ecclesie, Act. octavo. & Petrus cōpulsus est rationem reddere de ingressu ad Centurionem, Act. vndecimo. Fundat autem super allatis prius ex Matthæi decimo octavo autoritatibus. Dic Ecclesie, & Quacunque ligaueritis super terram, & Concilio Constantien. Et concludit quod luce clarius ex principiis Theologie conclusa est subiectio Papæ ad Concilium. Et vsque adeo progreditur, vt pestiferam perniciosissimamque doctrinam appellet, ponentem Papam supra Concilium, aut saltem non impari illi.

CAPVT XI.

¶ Quod secluso Papa in Ecclesia non est papatus suppletiuus, & sicut in regulam vsus ipsius.

RINCIPIVM Veritatis videnda circa recitata à radice sumendo declarabimus. Primo, id super quod tota hæc consurgit fabrica: falsum esse scilicet, quod secluso Papa, quomodo libet in Ecclesia Dei sit Papatus, sicut in regulatio ipsius quantum ad vsum & suppletiuum. Deinde ostenditur falsum esse quod Papa habeat aliquam potestatem ab Ecclesia: sed omnia potest ex papatus autoritate. Et deinceps sigillatim omnia examinando determinabuntur manifestata prius veritate, circa potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas, an sit in Ecclesia secluso Papa. Sic enim modo de Ecclesia, vt distinguitur contra Papam, loquimur: & sic volumus intelligi dum de his sermo est. Si papatus igitur est sic in Ecclesia cum Ecclesia non habeat ipsum ex seipso (vt aduersarius fatetur) oportet quod datus sit ei à Deo. Et cum huiusmodi donata Deo nesciamus nisi per reuelationem in sacra Scriptura, vel traditione Apostolorum, vel in sanctis doctoribus, aut determinatione apostolica contentam, aut per rationem ex principiis theologicis efficaciter probantem: in nullo horum reuelatio hæc inuenitur, sed oppositum, si theologia ratio non cōuincit, sed potius abducit ad hoc, sentiendum est oppositum. Et quidem quod in sacra Scriptura donatio ista non reperitur, ex antedictis patet: autoritates enim sumptæ ex Matthæi decimo octavo, nihil dant nisi supra subiecta Ecclesie indefinitæ, vt prædeclaratum est. Vnde ex eis non potest huius vel illius subiectio probari: sed haberi quam potestatem in subiecto habeat. Ex gestis verò ab Apostolis nihil tale habetur: quia Act. octavo licet Petrus & Ioannes sint missi, non tamen vt subiecti: Spiritus enim sanctus missus est à Filio iuxta illud Ioan. 16. Quem ego mitto vobis: & tamen non est subiectus. Malè theologus est, qui ex missum esse, infert subditum esse. Act. verò, 11. disceptatio eorum qui erant ex circuncisione aduersus Petrum, nullam superioritatem: sed ambigua æmulatione legis Moyse præ se fert. Et quod illa disceptatio non ab Apostolis, sed conuersis Iudæis, & præcipue Pharisæis fuerit: textus ille iunctus cum cap. 15. (vbi illi de hærese Pharisæorum, dicebant legalia imponenda etiam gentilibus) insinuat. Et rursus reprehensio non factis, sed verbis, subditis quadoque licita est aduersus prælatos, vt de Petro & Paulo apparet ad Gal. 2. & superius ex sancto Thoma ostendimus. Et item Gregorius (vt habetur secunda questione septima, cap. Petrus) hoc soluit, quod Petrus noluit vti autoritate sua. Act. verò, 15. non fuit Concilium vniuersale nec Iacobus dedit sententiam. & ideo nihil facit ad propositum. Quod non fuerit Concilium vniuersale, patet ex hoc, quod non fuerunt ibi nisi tres ex 12. Apostolis, vt ad Gal. 2. habetur scilicet Petrus, Iacobus & Ioannes. Quod enim narratur Act. 15. tunc fuit, quando Paulus post annos 14. ascendisse se Hierosolymam, ad Gal. 2. refert, vt glossa ordinaria dicit Act. 15. Quod Iacobus sententiam non dedit: sed iudicium suum dixerit post Petrum loquens, ex eo patet quod subditur, Tunc placuit Apostolis & Senioribus cum omni Ecclesia eligere & mittere, &c. scribentes per manus ipsorum. Conclusio ergo in qua stat proculdubio sententia definitiua, in communi facta est, non à Petro nec Iacobo. Et scito quod quia solutio questionis petebatur non à Petro, sed ab Apostolis & presbyteris præsentibus (Hierosolymis) vt patet in eodem decimo quinto cap. ideo Petrus simplici apostolatu non papali autoritate vsus, exhibuit se sicut vnum ex aliis in tali cōuentu: & cōmuni nomine Apostolorum appellatione cōtentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent: nec dum autem erat tempus vt diuinitudine potestatis suæ: in statu præcipue transitorio: quales fuit propositum à Iacobo, cum dicit, Ego iudico, id est, hoc est iudicium meum, &c. Aduenit postmodum tempus, quo Papa manifestauit suam plenitudinem potestatis, vt patet legenti gesta Patrum & Ecclesie. Quamuis & hic Petrus primus inueniatur & in electio ne Matthæi & in condemnatione Ananæ & Saphiræ & Simonis,

& ex traditione successiua Apostolorum, Papam potius quam Concilium primatum obtinere animis vocibusque Christianorum inhibuit est vsque ad Concilium Constantiense. ad quod vsque tempus sancti doctores absque dubio hoc docuerunt. Nec Concilium Constantiense, aut Basiliense oppositum determinare potuit: quia si Hieronymi solius autoritas innixa sacre Scripturæ præualuit Concilio (vt patet 36. q. 2. capi. tria. iuncto capitulo, placuit) quanto magis tanta lucida nubes testium inductorum innixa sacre Scripturæ aperte, vt monstratum est & monstrabitur, præualet congregationi Constantiensi, ante Martinum, & Basiliensi Concilio? Omnia enim Concilia per Romanæ sedis autoritate in robur acceperunt, & facta sunt, vt ca. significasti. de elect. allatum est. Quod autem nec ratione ex theologicis principiis hoc habeatur, sed potius in hoc, quod summus prouisor & legislator dominus Iesus Christus non reliquit Ecclesiam dilectissimam sine sufficienti regula & inobliquabili in remedium concurrentium defectuum: regula Papa est peccabilis, Ecclesia vero errare non potest: ergo. Hæc enim ratio ad hoc propositum non solum non procedit ex principiis theologie, sed in hæresim adducit damnatam, pro fundamento enim sumitur. & Ecclesia potest non errare, & Papa potest errare: aut loquitur de errore personali in gratia gratum faciente, aut de errore iudiciali, diffiniendo in quacunque re Ecclesie, vel in fide. Si loquuntur de errore personali in gratia, in hæresim inciditur damnatam: quod potestas ecclesiastica fundatur super charitate, & tamen hoc modo contra seipsum oportet quod intendat iste homo, quia expressè assert pro ratione, quia Papa est peccabilis, & sacrum collegium ei assisens non est confirmatum in fide & gratia. Ex hoc ergo quod apud ipsum Ecclesia est firmata in fide & gratia & propterea inobliquabilis, oportet dicere quod à Deo habeat regulatiuam potestatem vsus omnium ecclesiasticarum potestatis. Et hoc quid aliud est dicere, quam sequi hæresim illorum, qui, quoniam vbi sunt duo vel tres congregati in nomine Domini, in medio eorum est dominus, ecclesiasticam potestatem in bonis Christianis ponunt? Amplius, Quis reuelauit huic homini, quod prælatorum congregatio in Concilio generali, secluso Papa, sit confirmata magis in fide & gratia personali, quam collegium Cardinalium? quare non possunt omnes illi esse in peccato mortali sicut isti? Præterea, Quamuis Ecclesia sit promissa gratia personalis in aliquo supposito semper (iuxta illud Matth. vlti. Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi) quis hoc promissit prælati istis sic congregatis magis, quam collegio Cardinalium cum Papa? Quæcunque enim autoritas afferatur de cōgregatione, scilicet, Vbi duo vel tres, & cætera, & Si duo ex vobis consenserint, & similia, non magis habet locum in illa accephala congregatione, quam in ista non accephala, quæ verè est in nomine Domini, saltem quo ad autoritatem. Nec potest dici, quod hoc conueniat Concilio dicto ex representata Ecclesia vniuersali, quia gratiæ personales representant non transeunt in representantem, vt patet inductiuè. ¶ Si verò loquuntur de errore in iudicialiter diffiniendo de re qualibet, constat & quod Papa, & quod Concilium simul cum Papa errare potest, malè iudicando de vno regno, quod iste habet eius, & non alter, aut quod ille Episcopus sit simoniacus, vt patet in capi. à nobis. de sententia excommun. & in quol. Sancti Thomæ, vbi supra. Si autem de iudicio fidei sit sermo, aut comparatur Papa & concilium secundum proprias naturas & vires: & sic tam Papa, quam Concilium potest errare: quia omnis homo mendax. Aut secundum assistentiã diuinæ prouidentie: & sic falsum & erroneum est dicere quod Papa possit errare: quia hoc esset dicere, quod Ecclesia tota potest errare in fide: quia ad ipsum pertinet determinare de fide, vt habetur de baptismo & eius effectu, capi. maiores. & 24. questio. 1. capit. à recta. memor sum. & quoties. Et quicquid determinatum est ab ipso de fide, omnes Christi fideles sequi oportet, vt patet ex hoc, quod hæreticus censetur, qui damnatur ab Apostolica sede conclusioni in fide, adhæret pertinaciter: & ex hoc quod qui aliter docet & sentit de fide & sacramentis Ecclesie quam Roma. Ecclesia hæreticus est vt patet ex San. Thoma, in Secunda secundæ, questio. 1. articulo. vltimo. docente quod ad summi Pontificis autoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quæ sunt fidei, vt ab omnibus inconcussa fide teneantur. & in questione 11. articulo 2. ad tertium. quod contra Papæ autoritatem in materia fidei, nec Hieronymus, nec Augustinus, nec aliquis sacrorum doctorum suam sententiam defendit, & ex cap. si Papa distinc. 40. vbi dicitur, quod ex ipso post dominum vniuersorum salus dependet: & per hoc infallibile Papæ iudicium, impletur illud Ioan. 14. quod Spiritus sanctus doctorus est nos omnia. Colligendo igitur rationis solutionem, dicitur quod semper altera præmissarum est erronea. Si enim est sermo de obliquitate à gratia, illa vniuersalis est erronea, s. quod obliquum oportet regulari in terra à recto: & est expressè damnata etiã à Concilio Constantiensi sub Martino. Si autè est sermo de obliquitate à iudicio fidei, illa propositio est err

est erronea, scilicet quod Papa potest errare, & reliquum Ecclesie non. Confirmatur hæc autoritatibus supra allatis. Et hæc responsio est ratio sumpta ex parte causæ materialis, ex hac enim habetur, quod non magis communitas quam vna persona in officio vicariatus Christi posita, quantum ad ea que sunt fidei, habet quod sit subiectum seu materia assistentiæ diuine, cum non sit differentia apud Deum in multis aut paucis, vno vel pluribus saluare, imo ex quo monarchicū institutum est regimen, in vno solo constituta est potestas, vt S. Thomas in 4. sent. dist. 19. quæst. 1. dicit. Ex quo patet, quod voluntariè dicitur quod Papa habet potestatem in ædificationem, prout sapiens, id est, Conciliū determinabit. In his enim quæ sunt fidei secundum diuinam sapientiam in Scripturis reuelatam & sibi assistentem, in directione autem morum secundum prudentiam monasticam & politicam, quæ in principe est, ædificare Ecclesiam debet. Et ad hæc multum adiuuatur ex Concilio sanctorum Patrum. & propterea cum veneratione à summis Pontificibus suscipiuntur, ostendunt siquidem statuta iter Papæ, quod sequi secundum Deum debet, quamuis cogere ipsum nequeant, vt ex prima secundæ San. Thomæ allatum est. Rationes autem quæ concernant depositionem Papæ, inferius soluentur.

¶ Ex parte vero causæ formalis, quia Papatus est ex formali sua ratione suprema in Ecclesia Dei potestas, vt ex antedictis habetur, & ita tenet fatetur, suprema autè potestate in Ecclesia repugnant dari in Ecclesia superiore, quia iam non esset suprema in Ecclesia, sed potestas in Ecclesia, regulatiua Papæ, quod ad vsum est superior Papatus, ergo in Ecclesia Dei nõ est talis potestas, & consequenter nõ est in illa Papatus, sicut in regulatiuo vsum illius. Prima propositio assumpta (vt dictū est) patet ex determinatione etiam Concilij Constantiensis, sub Martino quinto, secunda autem est nota ex terminis: tertia autem, & probatur, & est ab eo confessã. Probatur quidem, quia cum par in parem non habeat imperium, & propterea vnus Papa non potest ligare manus alterius, oportet si Ecclesia potest ligare manus Papæ constituendo leges coactiuas circa vsum Papatus & suspendendo ab executione, quod potestas Ecclesie non sit par papati, sed superior papatu. Confessã est autem ab hoc viro quum loquens de dispensatione facta à Papa dicit, Tener, &c. Hæc dispensatio si non contineat errorem apertum, aut nisi fuerit superiori lege prohibita, quod dicitur propter statuta fieri possibilia circa Papalis vsum potestatis per generale Conciliū. Hæc ille.

¶ Et vt magis pateat horum fictio, aduertendum est quod quemadmodum in adunatione omnium sensuum exteriorum in vnum subiectum, non inueniretur aliquis vnus iudex præter singulas sensuum potestates, nisi sensus superior eis omnibus & communis omnibus præiungeretur (& propterea oportet ponere sensum communem, vt patet in secundo de Anima, vnicum & communem omnium sensibilem in iudicem altiore omnibus, quo vno vnum subiectum habens plures sensuum potestates iudicat) ita posito, sed non concessio quod in Ecclesia inuenirentur omnes potestates ecclesiasticæ, scilicet papatus, cardinalatus, & cætera, si ex eis non resultaret, aut quomodolibet eis iungeretur vna alia potestas, nihil posset nisi quod secundum singulas potestates papatus, cardinalatus, episcopatus, & cætera. posset. Perinde enim est (vt dicitur in secundo de Anima) duabus potentiis iudicare, ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in Ecclesia vniuersali etiam cum Papa, non plus potest apud sapientes tota Ecclesia cum Papa, quam possint singulæ potestates, ac per hoc cum papatus non possit ligare manus Papæ, nec tota Ecclesia hoc potest, nisi fingatur superior quædam potestas papatu, qua Ecclesie communitas vtens iudicet de singulorum potestatum actibus, & si hoc fingitur, contradicitur veritati & sibi ipsi, qui Ecclesiam ex papatu, cardinalatu, & cætera. componi vult.

¶ Ex causa demum finali probatur intentum quadrupliciter. Primo, quia incidit in Scyllam, cupiens vitare Charibdim. Si enim propter hunc finem, vt quilibet potens errare, habeat superiorem in terris, oportet hanc in Ecclesia supra Papam potestatem ponere, quis corriget Conciliū ipsum potens errare? imò quod de facto errauit in decretis illis Constantiensis, & Basiliensis, & in multis aliis errare potest propter quod à Concilio ad Papam conceditur appellatio, vt Sanct. Thom. in quæst. de potentia Dei quæstione 10. artic. 4. ad decimum tertium dicit. E de Concilio Basiliensi, quod quamuis legitime congregatum, errauerit notorie, conuincitur ex ipsius verbis in secunda cessione, scilicet, Synodus Basiliensis, decernit & declarat, quod ipsa pro hæresum extirpatione ac morum generali reformatione Ecclesie in capite & in membris, nec non pace inter Christianos procuranda, in Spiritu sancto legitime congregata per nullum quauis autoritate, etiam si Papali dignitate præfulgeat, dissolui, aut ad alium locum transferri, seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut potest, debet aut poterit in futurum, abque eiusdem synodi Basiliensis deliberatione & consensu. Hæc ibi.

Vbi manifestissimè apparet, quod etiam in his quæ sunt iuris potestati (qualia sunt tempus & locus Concilij) determinauerunt non habere potestatem summam pontificem, etiam antequam ipsa synodus congregata ibi tunc esset: quod tam erroneum est, vt argumentatione non egeat. Et hoc vnum ideo attuli, vt ostendatur & quod Conciliū ritè esset congregatum autoritate Romani Pontificis, ipso absente aut non consentiente decretis errare potest, & errauit: & vt ex hoc vno manifestè falso in principio Concilij illius decreto, omnium decretorum illius autoritas quanta sit cognoscatur. Inquit enim Augustinus quod si vel minimum mendacium in sacra Scriptura admittitur, tota perit.

¶ Secundo, quia verus finis potestatis ecclesiasticæ scilicet, vnitas fidei charitatis & pacis, qua vna est Ecclesia, & peruenitur ad patriam cælestem, melius causatur per vnum, quam per plures conuenientes in vnum.

¶ Tertio, quia nimis derogat dignitati supernaturalis ordinis positio ista, quasi sicut Deus in naturalibus creauit hominem liberum & reliquit eum in manu consilij sui, (quo fit vt communitas libera Regem constituat cum certis legibus tacitis vel expressis) sic disposuerit Christus in supernaturali regimine Ecclesie, dando communitati potestatem supra principem. Longè quippe aliter est, nam supernaturalis regiminis firmitas non super humano concilio, sed super diuina assistentia supernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatem infallibiliter consequendam, ipsa supernaturalis regiminis resolutio respicit recursum ad potestatem communitatis.

¶ Quarto, quia cum gratia perficiat naturam per modum eius, & diuina Sapientia disponat omnia suauiter, oportet vt Iesus Christus disponat regimen Ecclesie suæ, vt viuus non vt defunctus: propter quod non ante mortem, sed post resurrectionem in æternum non moriturus, Petrum instituit non successorem, sed vicarium suum. Commune est autè omnibus principibus viuētibus vicarios institutibus, vt potestatem Reipub. super vicarium non dent, sed sibi referuent iudicandum. Dominus igitur Iesus Christus communitati Ecclesie nõ dedit potestatem super suo vicario: sed illi suã assistentiam non defuturam aperiens Lucæ 22. Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua, ipsi confirmatione aliorum cõmisit subdens, Cõfirma fratres tuos. Et hæc ratio licet magis ex modo, quam sine regiminis sumatur: ostendit tamè, quod ad consequendum Ecclesie finem ex eo modo regiminis nõ conuenit in Ecclesia talè potestatem. Quia ergo posita potestas ista in Ecclesia supra Papam regimini Ecclesie per vicarium sub Iesu Christo viuente non consonat, & supernaturali resolutioni ecclesiastici iudicij derogat, & ad verum Ecclesie finem inepta est, & intentum finem correctionis omnium errare potentium non assequitur: rationi formalis papatus repugnat, assistentiæ Christi ad Papæ iudicium in his, quæ sunt fidei obstat, & nulla autoritate autentica, aut ratione efficaci ascribitur, totque sanctorum testimonij aduersatur: concludendum est quod frustra, ignoratè, temere atque impie prædicatur, scribitur, & defenditur.

CAP. XII.

¶ Quod secluso Papa, non sit in Ecclesia potestas legislatiua.

VONIAM autè præter dictam potestatem duas alias in Concilio locat secluso Papa: scilicet potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas & potestatem condendi interpretandique autoritatiuè leges de his aliquantisper dicendum est. Autoritas Ecclesie in condendis legibus conuenit Ecclesie secundum istum ex hoc, quod est communitas perfecta.

Vnde si quælibet communitas libera & perfecta potest condere leges, & ipsius solius autoritate possunt mutari conditæ ab ea leges: sic in Ecclesia etiam oportet.

¶ Sed vt breuiter erior istius pateat, omisso quod Ecclesia absque Papa non est communitas perfecta (quia sine capite) dicimus, quod quia Ecclesia vniuersa distincta contra Papam est communitas subiecta à Iesu Christo Papæ (vt patet ex autoritatibus inductis, restantibus ipsum esse pastorem, rectorem, episcopum, directoremque omnium Christianorum, & vniuersalis, seu catholice Ecclesie) consequens est quod Ecclesia, etsi possit ordinare per modum societatis cuiusdam, non tamen potest aliquid statuere, habens vim coactiuam, non solum circa actus Papæ, sed nec circa quemcunque Christianum, nisi ratione autoritatis prælatorum illius, si illi ad hoc concurrunt: & si fiat de facto, non valet, nisi autoritate Romani pontificis implicite vel explicitè roboretur. Vnde S. Thomas (vt superius adductū est) inquit, Sancti patres in concilio congregati nihil possunt statuere, nisi interueniente autoritate Romani pontificis. Et (vt prædictū est) rectè dixit, Sancti patres: quia multi patres ex sua temeritate possunt statuere, etiã ligando manus Pontifici summo. Et cõfirmatur hoc ex diffinitione legis posita à sancto Tho.

Thoma in prima secundæ. q. 90. ubi in vlt. ex prædeterminatis concluditur, quòd lex est rationis ordinatio ad bonū commune ab eo qui curam habet communitatis, promulgata. Ex hoc enim patet, quòd lex Ecclesiæ nihil aliud est, quàm rationis ordinatio ad Ecclesiæ commune bonum à Papa (qui curam habet communitatis ecclesiasticæ) promulgata : ac per hoc communitas Ecclesiæ, cui sui ipsius cura non est relicta à Iesu Christo, sed commissa Papæ, non potest leges autoritatiuè facere. Et hoc cognoscetes sancti patres à Papa robore decretorū suorum recognouerunt, vt etiam exorto hoc errore post electum Martinum Papam quinquagesimum : ipsa requisitio oratorum regis Poloniæ, quòd approbarentur decisa in materia fidei à Martino testatur, vt patet in selsione vltima. Et Basiliensium multum insisterunt apud Eugenium quartum, vt decreta Basiliensium Concilij approbaret, & nunquam obtinuerunt : vt dominus Ioannes de Turrecremata refert : & in gestis Basiliensium Concilij apparet.

Amplius, Autoritas Ecclesiæ determinatiua de his, quæ sunt fidei, principaliter residet in summo Pontifice & non solū principaliter sed finaliter, ita quòd ad ipsum spectat finalis de fide determinatio : nec spectat ad Conciliū, sed Concilij sententia à Papa confirmatur, & à Concilio, ad Papam appellatur : vt sanctus Thomas in altis locis, & Secunda secundæ, & quæstio. de potentia Dei : & contra errores Græcorum docet, ergo à fortiori ad Papam principaliter & finaliter spectat cætera statuere, & frustra à Concilio ad eum appellaretur, nisi iustitiam posset supra Conciliū ministrare. Amplius, Consuetudo Ecclesiæ habet & habuit, vt Papa in omnibus quæ non sunt de iure naturæ aut diuino, possit non solū dispensare, sed mutare iura : nõ ergo ipse à Concilio in interpretando dependet, sed e conuerso. Et ex hoc patet quòd capitulum frequens in Concilio Constantiensi decretum : nisi apostolica autoritate firmatum sit non habet certam vim obligatiuam : quoniam in selsione 39. ante electum Martinum factum est.

CAP. XIII.

Quòd potestas applicatiua ecclesiastica potestatis ad personam, non est in Ecclesia secluso Papa nisi in casu.

DE AVTORITATE Autem applicatiua Papatus & aliarum ecclesiasticarum potestatum ad hanc personam vel illam, sciendum est, quòd potestas ista regulariter & principaliter est in Papa, & non nisi in casu in Concilio seu Ecclesia. Et in Papa quidè esse potestatem hanc quo ad applicationem potestatum inferiorum papatu, patet tū ex gestis Apostolorum, dum singulos Episcopos per loca instituebant : tum Ecclesiæ consuetudine, quæ quotidie hæc à Papa faciende suscipit absque conscientiarū scrupulo, tum ex ratione officij sui : ad eundè namque spectat plena potestas supremi regiminis, & assumptio aliorum in partem sollicitudinis, vt patet Exodi decimo octauo, ubi Moyses dux populi ex cõsilio Iethro elegit & constituit principes populi, & milites, & ceteros, & decanos. Quòd ad applicationem verò papatus, & ex gestis Beati Petri Apostoli, cuius instituit Clementè Papam (vt habetur octaua quæst. 3. si Petrus ex autoritate Ioannis tertij, qui sedit anno Domini 600. tempore Iustini Imperatoris) & ex continua obseruatione liquet. Papa nanque instituit ad quos spectet electio, & mutat & limitat sic actum electionis, vt opposito modo sit irritus. In Ecclesia autè, seu Concilio non esse hanc autoritatem secluso Papa, ex hoc patet, quòd tota Ecclesia non potest autoritatiuè mutare legem factam à Papa : puta quòd electio non spectet ad Cardinales veros, & indubitatos quòd electus à minus, quàm duobus partibus Cardinalium, sit Papa, sed bene e conuerso Papa posset statuere, quòd electus à minus, quàm duobus partibus Cardinaliū, sit Papa : & quòd electio spectaret ad tales & tot prælatos, & non ad hos qui vocantur Cardinales : quia eiusdem est destituere, cuius autoritatiuè est constituere in his quæ sunt iuris positiuæ quales est, quæ electio spectet magis ad presbyteros & diaconos talium Ecclesiarum Romæ, qui vocantur Cardinales, quàm ad canonicos Lateranenses, & sancti Petri : magis ad Episcopos Hostiensem, Sabiniensem, Prænestinum, Tusculanensem, Albanensem & Portuen. quàm ad alios Episcopos. Hoc enim nec à diuino, nec à naturali iure esse constat. Si enim potestas ipsa applicatiua esset in Ecclesia, secluso Papa, posset Ecclesia mutare statuta Papæ, circa applicationem huiusmodi. Vnde secundū veritatem, Concilij, secluso Papa, quia nihil potest nisi quòd per singulas potestates in eo cõtentis potest : nec vnum quidè, & illum minimè potest constituere Episcopum, si illi prælati ad quos spectat illum constituere, defuerint. Papa autem potest & eligere, & constituere Episcopos vbiq; terrarum sua sola autoritate : quæ non sua, sed illius est, qui graditur in multitudine fortitudinis suæ. In casu autem permissionis (puta quia Papa nihil statuit in oppositū) & ambiguitatis (quia nescitur si aliquis est verus Cardinalis) & similibus euentuum mortuo, vel incerto Papa (vt tempore magno schismatis inchoati sub Vrbanò sexto contigisse videtur) in Ecclesia Dei esse potestatem applicatiuam papatus ad personam, ser-

uatis debitis requisitionibus, ne perplexa sit, afferendū est. Et tūc per viam deuolutionis ad vniuersalem Ecclesiam potestas hæc deuenire videtur, tanquam non existentibus electoribus determinatis à Papa ad representandū illam in hoc actu pro bono Ecclesiæ. Iam enim ostensum est, quòd Ecclesiæ cura non sibi ipsi, sed Petro à Christo commissa est : & propterea determinatio Petri ad exercendum electionis actum nomine Ecclesiæ præualet tam determinationi quàm actui ipsius Ecclesiæ, cuius nomine, sed non autoritate fit.

Quid autem de potestate depositiua sentiendum sit, inferius tractabitur, Domino concedente. Hæc autè dicta sunt, vt pateat, Conciliū secluso Papa, nec regulatiuam vsus Papalis potestatis, nec legum conditionem & interpretatiuam, nec applicatiuam omnium potestatis ecclesiasticæ ad personam potestatem autoritatiuè habere, sed omnia à Papa mendicare ipsum oportet.

Et per hæc etiam satis clarum restat, quòd Conciliū non habet papalè potestatem suppletiuè. Et si contra hæc afferantur gesta in Concilio Cõstantiensi, iam dictū est quòd propter incertitudinem Papæ & electorū in his quæ electionis actus exigebat, admitti potest cõgregatio illa post vniõnem trium obedientiarum. Veruntamen perfectum ac indubitatum Conciliū absque vero, & indubitato Papa, & vno eorū cõtradiciente, esse non potuit, propter quòd illius acta non nisi sub Martino quinto autentica sunt, sub quo nihil gestum est à Concilio sicut prius.

CAP. XIII.

In quo soluantur rationes contra Papam, quòd Ecclesiæ sit totum, & autoritas eius maior in se.

QUOD VERO Dicitur, quòd comparare Ecclesiam Papæ, est comparare totum parti integrali, de potestatibus ecclesiasticis loquendo (quia de his est sermo) facillimū est soluere : imò sophisticum monstrare, nã sophisima est. Nam sicut vnitas est pars numeri, & tenarius numerus est maior tã vnitate, quàm dualitate : ita papatus, qui est vnica potestas ecclesiastica, est pars totius numeri potestatis ecclesiasticæ. Et hoc modo potestas Ecclesiæ est maior potestate Papæ : sicut totū parte. & hoc est dicere, quia sunt plures potestates quàm potestas Papæ : quod gratis cõceditur. Sed ex hoc non sequitur, quòd potestas Ecclesiæ sit maior, id est plus possit quàm Papa : in quo sensu disputatur. Vnde puerile est, quòd ex distinctione potestatis ecclesiasticæ in papatum, cardinalium, episcopatum, &c. inferatur, quòd quærere an Ecclesia sit maior Papa, est quærere an totum sit maius parte integrali.

Quòd etiã dicitur quòd Ecclesiæ autoritas est maior autoritate Papæ in se, falsum & erroneum est : quoniam si sumatur Ecclesia vt distincta contra Papam, nullo modo est maior Papa, nisi amplitudine seu extensione numeri : quia Papa est vna potestas, illa multæ. Ex quo enim ostensum est, quòd papatus secluso Papa, non est in Ecclesia nisi potentia ministerialiter electiua (quia scilicet potest sed vacante Papam eligere per Cardinales, vel per seipsum in casu) & papatus est potestas suprema, ad quæ spectat causas fidei determinare, & qui certus est, nõ eget amplius certificari : erroneum est dicere, quòd vltima decisio fidei non ad Papam, sed ad Conciliū spectat : & tantò magis erroneum, quantò de Concilio dicitur distincto contra Papam.

Et quoniam sola diuina assistentiã causa est inobliquabilis directionis & iudicij in Ecclesia, & hic adest Papæ, & similiter papatus est potestas omnium aliarum potestatum, coactiuam vim habens & omnem potestatem virtualiter continens, consequens est quòd autoritatiuè Ecclesia non sit maior Papa : sed e conuerso in ceteris quinque enumeratis capitulo 10. Et sic patet quanta cecitate percussus fuerit iste Gerlon, dicens quòd luce clarius ex principiis Theologiarū deducta erat conclusio ista, quam monstrauimus erroneam. Et rursus quàm præsumptuosus fuerit, appellando doctrinã Sanctorum, anno 140. approbatam, peluseram & perniciosissimam. Nec excusatur nisi affectata fortè ignorantia ex declaratione Concilij Constantiensis in vna tantum obedientia sub Ioanne 23. Papa dubio, profugo etiam & reclamante, vt dicitur.

CAP. XV.

Opinio aliorum, quòd in Ecclesia secluso Papa est autoritas congregandi generale Conciliū.

ET quoniam inter singulares autoritates Romani Pontificis potestas congregandi generale Conciliū computatur : & hanc aliqui putant aliis conuenire posse, idcirco in hac quoque Conciliū Papæ comparandum specialiter est.

Est igitur nonnullorum opinio, quòd quamuis regulariter congregatio Concilij spectat ad Papam (vt in capit. significasti. de elect. & distin. 17. per totum in decretis patet) in casu tamen aliquo congregari generale Conciliū potest, Papa non consentiente : ac etiam inuito. Fundant hoc super illo principio, scilicet, Regulæ generales patiuntur exceptiones præsertim vbi casus particulares incidunt

variabiles modis infinitis: quod probatur ex *inienia* in 5. Ethic. & gnome in sexto Ethic. virtutibus positus ab Arist. ad has exceptiones. Ex his nanque oportet dicere, quod quodcumque observatio legis dissiparet unitatem, quæ est finis legis, & obesset Reipub. non esset in illo casu seruanda. Et propterea si Papa requisitus nollet necessarium congregare Concilium, non est seruanda pro tunc lex, quod ad ipsum spectat congregare, sed ipso inuito congregari potest. Explanat autem dictus Ioannes Gerson in specie casus, in quibus congregatio generalis Concilij fit legitime sine Papa. Primus est dum desit esse: quod tripliciter accidere potest, scilicet vel per mortem naturalem, vel per mortem ciuilem: vt si cadat in perpetuam *pariam*, aut si ad eum captiuatum non pateat accessus: vel per mortem canonicam, puta depositionem. Secundus est, dum sufficienter requisitus Papa de conuocando Concilium, renuit contumaciter in perniciem Ecclesie, præsertim si tangat ipsum. Tertius est, si Concilium postquam à Papa est legitime congregatum, statuatur certum tempus & locum pro celebrando generali Concilio: puta intra quinquennium, vel de decennio in decennium, etiam ubi Papa renueret. De autoritate autem Concilij sine Papa, dicit quod scilicet & vitur autoritate primò Iesu Christi indefectibilis capitis Ecclesie. Secundò legum suarum tam diuinæ, quam naturalis: quæ hæc licentiam vel necessitati, vel manifestæ charitati, vel religiosæ pietati concedunt, pro quo facit autoritas Domini Marci. excusantis discipulos à violatione Sabbati, exemplo Dauid, propter necessitatem.

¶ Sunt & alij duo casus positi à Felino in cap. super literis, columna decima in titulo de rescript. & ab Alexand. in decima prima dist. can. synodum. Primus est in casu, quo Papa potest legitime deponendi Papæ, oportet quod possit seipsum dispersum congregare vt deponat: alioquin cum Papa deponendus nollet congregare Concilium, non posset deponi. Secundus est, cum dubia est electio facta de papa: alioquin perplexa esset Ecclesia, dum nesciret se habere papam, & non posset obuiare. Et hoc modo consummata est congregatio Concilij Constantiensis, Benedicto 13. nolente Concilium autenticare, quantum sua intererat.

CAP. XVI.

Quomodo verificetur, quod Concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.

EVIDENTIAM Propositæ ambiguitatis scire oportet, quod aliud est loqui de conuocatione & congregatione personarum, ex quibus constitui potest Concilium: & aliud est loqui de conuocatione seu congregatione Concilij. Primum enim significat solummodo congregacionem ad simul esse: quo ad locum, tempus, collationem mutuam & huiusmodi: secundum autem significat congregacionem ad autoritatiuè disponendum de vniuersali Ecclesia.

¶ Et si de primo fiat quæstio, dicendum est, quod regulariter spectat ad Papam: sicut ad quælibet principem spectat conuocatio procerum regni sui: & si ipso incio huiusmodi conuocatio fit: suspicio generatur coniuurationis. Hoc tamen non sic spectat ad Papam: quin in multis casibus possit & sine ipso & contra ipsum fieri. Et secundum hunc sensum verificari potest dictum aliorum, quod Concilium potest congregari sine Papa, & quod Papæ potestas congregandi Concilium introducta est de iure positio, vt in cap. vltimo distinctionis decimæ septimæ. Alexander dixit, pro quanto ad modum iuris positio: exceptiones patitur: & vana est quæstio de potestate sic congregandi, quando sunt vndecunque congregati Patres.

¶ Sed si de secundo modo congregandi fiat quæstio, distinguendum est, quod duplex est Concilium autoritatiuum: quoddam perfectum simpliciter: quoddam perfectum secundum præsentem statum Ecclesie. Vocatur Concilium perfectum simpliciter, quod constat ex capite & membris, quod potest simpliciter statuere & ordinare vniuersalem statum Ecclesie. Vocatur Concilium perfectum secundum præsentem statum, quod constat ex membris possibilibus inueniri, Ecclesia in tali statu existente: & potest quo ad aliquid tantum de vniuersali Ecclesia se impedire. Et vtrunque horum licet habeat latitudinem: quia Concilium perfectum simpliciter fit capite præsentem personaliter. & hoc est perfectum in summo: de quo non est dubium quod errare in his quæ sunt fidei, non potest. Quando autem fit per legatos, cum adhuc supersit Papa, ad quem finalis determinatio eorum quæ sunt fidei, & consequenter reliquarum causarum spectat, & à quo sententia Concilij confirmatur, (vt patet ex dictis), si erraret in aliquo, (vt de Concilio Basiliensi patet.) habet correctorem Papam: sicut & illud habuit & habet. Concilium quoque perfectum secundum præsentem statum Ecclesie pluribus modis contingit: quia & existente vno Papa heretico deponendo, & existentibus pluribus pontifici-

bus summis dubijs: quale fuit Concilium Constantiense. Licet inquam latitudo sit in vtroque, quo ad congregationem: tamen sic se habent, quod Concilium perfectum simpliciter solus Papa potest congregare. Ita quod nec mortuo, nec heretico, nec quomodolibet aliter se habente Papa, potest Concilium perfectum simpliciter abique Papæ consensu fieri: & si fiat, de facto nullius autoritatis est. Probatur hoc primò ex dictis: quia scilicet communitas Ecclesie sine Papa non habet potestatem papalem, nisi in potentia electiua, vt ostensum est. Concilium autem perfectum simpliciter includit potestatem papalem in actu: ergo Concilium hoc non est perfectum simpliciter. Secundo, quia si communitas Ecclesie absque Papa constitueret Concilium perfectum simpliciter, cum ad tale Concilium spectet ordinare simpliciter vniuersalem Ecclesiam, & hoc sit proprium vicariatus Iesu Christi (vt patet) sequitur quod communitas Ecclesie esset vicaria Christi, & sic Iesus Christus haberet in terris duos vicarios suos: & Papa non esset vicarius Iesu Christi immediatè, sed esset vicarius vicarij, puta Concilij accephali in terris: quod non solum est erroneum, sed fatuum.

¶ Tertio quia cum Papa ex cura vniuersalis Ecclesie habeat potestatem determinandi de fide, ordinandi symbolum, & congregandi Concilium (vt in quæstione prædicta Sanctus Thomas probat ex ratione unitatis fidei) sicut cura vniuersalis Ecclesie ex iure diuino conuenit soli Papæ: ita hæc spectantia immediatè ad curam vniuersalis Ecclesie. Et confirmatur hæc ratio ex doctrina eiusdem Sancti Thomæ in Prima secundæ, quæstio 100. artic. 8. Quia scilicet ea quæ sunt de iure diuino determinata ab ipso Deo, non solum in communi ratione iustitiæ, sed etiam quantum ad determinationem ad singulares actus, non sunt dispersibilia à prælati Ecclesie, sed à solo Deo. Verbi gratia, quia à Deo prohibita est simplex fornicatio: quod est coniungi non sua, non potest fieri ab Ecclesia, quæ coniunctio cum hac non sua fit quandoque licita, sed solus Deus hoc potest, sed Deus in solo Petro & successoribus posuit curam vniuersalis Ecclesie: & non reliquit ipsi Ecclesie curam super ipsius: & ad curam vniuersalis Ecclesie spectat Concilij congregatio & celebratio, vt patet ex eius officio principali, ergo solus Deus potest in hoc dispensare. Nec habet locum in hoc *inienia*, aut gnome: quoniam expressè in 5. Ethic. dicitur quod est directio iustitiæ legalis, quæ nos ius posituum vocamus: quod quia ab homine est non potest præuidere & prouidere singulis euentibus defectibile est in casu: & tunc gnome in intellectu practico, & *inienia* in voluntate supplet: non interpretando ambigua sed manifesta spectando & eligendo, vt S. Thomas in secunda secundæ, quæstio 120. articulo primo ad tertium, aperit. Non est ergo regula hæc, vt morales, grammaticales, ciuiles, aut canonicæ: sed diuini iuris, à quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt quæ dicuntur in distinctione decimæ septimæ, & propterea dixit S. Thomas quod sancti Patres nihil possunt in Conciliis congregati statuere, nisi autoritate Romani pontificis interueniente.

¶ Concilium perfectum secundum præsentem Ecclesie statum potest congregari sine Papa, & eo inuito si requisitus non vult ipse illud congregare, sed non habet potestatem ad ordinandum vniuersalem Ecclesiam, sed ad prouidendum illi casui tunc occurrenti. Et licet casus humani variabiles sint infinitis modis, puta si cõtingeret mori omnes electores Papæ, si contingeret tale quid (quod electores non possent eligere sine conuocatione Concilij, ad reprimentum, discernendum, vel pacificandum, &c.) ommissis his & similibus duos tantum certos casus, & qui fuerunt quandoque & possunt esse, assero, in quibus Concilium tale congregandum est. Primus est, si Papa propter hæresim est deponendus, tunc enim quo requisitus renuit, possunt Cardinales, potest Imperator, possunt Prelati congregationem vniuersalem facere, in qua erit non vniuersalis cura Ecclesie, sed tantum depositiua potestas Papæ: & electio ad solos Cardinales (ad quos de iure spectat) pertinebit. Probabitur hoc, cum de depositione Papæ inferius ageretur. Secundus est, quando Papa vnus vel plures in certa electione laborant, vt cõgisse dicitur in magno schismate Urbani sexti, & aliorum. Tunc enim ne perplexa sit Ecclesia, illa membra Ecclesie quæ inueniuntur, potestatem habent iudicandi verum, si potest sciri: & si sciri nequit, prouidendi, quod electores in vnum eorum vel alium conueniant: & si certi electores nescirentur, cum electio ad Ecclesiam deuoluta sit, ex ipso electorum defectu Concilium sic imperfectum eligeret, vt in Concilio Constantiensi factum videretur in electione Martini quinti. In aliis autem recitatis casibus nulla necessitas apparet talis Concilij, nã si non sanæ est mentis perpetuo, & hoc constat, alius eligi à Cardinalibus potest: quoniam mortuus est Papa vita rationali non solum in actu (vt dormiens, aut ebrius, aut phreneticus) sed in potentia naturali. Constat autem quod Papa eligitur in pastorem Ecclesie secundum vitam rationalem: & propterea, non est trepidandum timore, ubi non est timor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda, expectandum est, sicut in diuturnis ægri tudinibus. Posset quoque propter dubios euentus statuto Pontificis obuiari huic casui, si statueretur, quod Papa in sanus fa-

factus, tãto tempore expectetur: & si post, nullũ vestigium sanitatis recuperandæ appareat, & à collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, cõsuetur mortuus, & Apostolica sedes vacare. Ex quo nanque quilibet sub ista lege pontificatum acceptaret: & eam non reuocaret, tacito consensu renuntiare, aut depositione accipere se profiteretur, adueniente tali casu: & sic si post electũ alium Pontificem sanus fieret, Papatum repetere nõ possit, à quo semel rite cecidisset. Ex eo autem quod Papa captus esset, & non patere accessus ad eum, alter non esset creandus. Petrus nãque serua batur in carcere nullo parente accessu (vt patet ex Actibus Apostolorum) & tamen non est electus alter, sed oratio facta sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo, ipsum liberauit. Nunquid abbreviata est manus Domini, aut statuendus est terminus Domini, intra quem debeat liberare Papam: vt fecit Ozias cum illis de Bethulia: & reprehensi à Iudith sunt, dicente, Posuistis vos tempus misericordie Domini, & in arbitrium vestrum diem constitulistis: vt patet Iudith septimo, & cõtauo. Posset tamen in hoc & in precedenti casu, potius statuto prouideri, quod à Cardinalibus eligeretur vnus, qui vices Pontificis in omnibus, & per omnia illo factu, aut isto incarcerationo durante obtineret. Et tunc ille electus posset omnia facere in vtroque foro: sicut modo potest summus Poenitentiarius in foro conscientie absolueret autoritate iuris, mortuo Pontifice, vel factu, vel detento.

In casu autem, quo Papa non hæreticus certus & indubitatus, requitur congregare Concilium, & statutum esset concilij generalis cũ omnibus clausulis derogatorijs (vt Constantiensis cõceptio, & Basiliensis apposuerunt) nescio ad quid cõgregatio ista fieret: cum nihil posset facere, quod renitens Papa nõ posset irrita re. Pro erronea ergo habenda est omnis opinio, dicens Concilium perfectum, id est habens autoritatem disponendi, & statuendi simpliciter de vniuersali Ecclesia, posset absq; Rõ. Pontif. autoritate celebrari, seu congregari: quia derogat singulari privilegio potestatis papalis: cõcesso sibi à Christo immediate, vt patet ex dictis.

Dicentibus autem, quod quia Conciliũ Constantien. in sessione 19. & post Basilien. in sessione 11. constituit cap. frequens. ideo etiã inuito Pontifice de decennio in decennium potest celebrari Concilium, etiam perfectum, propter autoritatem statuti: respondendum est, quod sunt in magno errore, & quod in veritate schismatici operam dant tales: & tanquam schismatici puniri possunt, si sic exequerentur: quoniã rebelles sunt Romano Pontifici, qui est supra totum ius positum, & constat quod determinatio temporis & loci Concilij de iure est positum. Et si doctores aliqui inueniuntur sentientes, quod quia tempus interpellat, & autoritas deuouitur ad alios, & huiusmodi, aut sunt sectatores illius erroris, quod Concilium est supra Papam: aut loquuntur stante statuto in robore, ita quod Papa non tollat aut interpretetur, aut dispenset aut prohibeat.

Quo ad negationem verò consensus requisiti Papæ ad congregandum Concilium, quia tantum ponderatur, sciendum est quod oportet hic discretionem vt: nam si requiritur à viris probis, quos præterita & perseverans vita, ac morum integritas cõmendat, & subest causa Concilij (puta hæresis vel schisma) debet Papa annuere, & nõquam credo quod fuerit Papa, qui negauerit, sic rebus se habentibus. Si autem requiritur à viris, qui volunt alligare onera alijs & digito suo nolunt mouere ea, qui Prætorum Conciliorũ statuta non seruant ambiciose, in facilibus suarum passionum sectatoribus, & huiusmodi pro reformatione Ecclesie: nonne responsio Christi conuenit? Hypocrita eice primũ trabem de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui: præsertim quod melius potest Papa solus reformare Ecclesiam inchoatam quod sponte à seipso & suis, quam per Concilium: oportet enim primo seruare quæ scripta sunt, & deinde alia scribere statuta. Sufficiens quoque est causa negandi consensum Concilio probabilis timor vsurpandæ autoritatis à Concilio supra Papam, vt Basilienses mox ostenderunt bis, scilicet cum primum inchoatum est Concilium, sessione 11. & cum iterum redintegratum fuit ab Eugenio sessione 18. Finis enim Concilij, est pax, quæ per istam vsurpationem perturbatur, vt experientia rerum inagistra testatur.

Ex his igitur patet, quod inter extraneas opiniones de cõgregatione & celebratione Concilij absque Papæ cõsensu, media via sola vera est, quam declarauimus, scilicet quod Concilium perfectum simpliciter, nunquam perfectum verò Concilium secundum præsentem Ecclesie statum quandoque sine Papa, & contra ipsum congregari & celebrari potest. Et secundum hanc distinctionem potes diuersa, si vis, dicta doctorum saluare.

CAPVT XVII.

In quo incipiat comparari potestati Ecclesie, & Papa in casu hæresis. Et primo de modo quo Papa propter crimen hæresis subicitur Concilio, secundum vnam opinionem.

OST collatam potestatem Papæ cum autoritate Ecclesie, & Concilij generalis simpliciter & absolute, & manifestatione superioritatis Papæ supra Ecclesiam vniuersalem, & Concilium vniuersale: cõtequenter comparanda est autoritas Concilij ad Papam in casibus. Et primo in casu hæresis: deinde in casu incorrigibilitatis & alijs casibus, & demum in eventibus.

Et quoniã innata est nobis via vt ex certioribus nobis in minus certa supponamus cum doctoribus, & communi animi cõceptio ne ex c. si Papa. dist. 40. quod Papa propter crimen hæresis potest deponi à Concilio generali: & inuestigemus modum depositionis, & potestatem depositionis, vt sic nosse possimus an Papam aliquo casu sit subditus Concilio, seu Ecclesie vniuersali.

DE MODO Quo Papa propter crimẽ hæresis deponitur, varia est opinio. Quidam dicunt quod hoc fit propter defectũ subiecti. Subiectũ nanque papatus dicunt esse hominem fidelẽ ac per hoc sicut deficiente vita corporali per mortẽ, desinit subiectum papatus: ita deficiente fide in illo homine qui est Papa per hæresim desinit subiectum papatus. Fundatur hæc opinio se per hoc, quod fides cõstituit viatorẽ in hoc quod est esse membrum Ecclesie Christi. Huic enim adiuncta alia propositione, scilicet negatio prioris inducit negatione posterioris in essentialiter ordinatis ordine causæ formalis (quæ patet inductiue si enim non est animal, nõ est homo, & si non est color, non est albedo, & sic de alijs) subiungunt, sed esse membrũ & esse caput, sunt sic essentialiter ordinata quod esse membrum est prius quàm esse caput, vt patet, quia caput oportet esse membrum: sed non e cõuerfo: quod igitur non est membrũ, non est caput. Et sic homo carens fide (qualis est hæreticus) non est membrum Ecclesie: igitur non est caput eiusdem, ac per hoc cõm

Papa nihil aliud sit, quàm caput Ecclesie, eo ipso quo fit sine fide, fit non Papa. Et hoc est, quod sub alijs verbis ab alijs dicitur, quod cõm Papa sit hæreticus, ipso facto iure diuino, quo fit distinctio fidelis ab infidelibus, est priuatus papatu. Et quãdo per Ecclesiam propterea deponitur, nõ iudicatur neque deponitur Papa, sed qui iam iudicatus est (quia non credit, secundum verbum Domini Ioan. 3.) & qui iam depositus est, dum propria voluntate trãllatus est extra corpus Ecclesie factus infidelis, declarat iudicatus & depositus. Primã autẽ propositione radicẽ huius propositionis (quæ sola negari in hac ratione potest) fundat super autoritates plurimas: quibusdam directe ex ratione fidei & Ecclesie, quibusdã ex cõsequentijs ad esse extra fidem, & Ecclesiam id restantibus. Ex ratione fidei quatuor afferuntur autoritates. Prima Saluatoris, Matth. 16. Super hanc petrã ædificabo Ecclesiam: siue enim per Petram intelligatur Christus, siue Petrus, siue confessio fidei, in idem redit quo ad fidei ratione: ipsa enim semper inuenitur fundare Ecclesiam. Secunda est Abacuc 1. & Apostoli ad Rom. 1. & Hebr. 10. Iustus ex fide viuit. Sic autem viuere viuentibus est esse in naturalibus, ita in Ecclesia viuere est esse in ea: bene viuere autem est per charitatem. Tertia est Apostoli ad Heb. 11. Fides est sperandarum substantiarum rerum. Substantia enim primum locum tenet. Quarta ita est sancti Thomæ in tertio sentent. distinct. 13. quæst. 2. articulo 2. expressẽ dicentis, quod homines infidels non pertinent ad vniõnem corporis Ecclesie, secundum quod est vnũ simpliciter, & ideo respectu horum Christus non est caput nisi in potentia, secundum quod sunt vnibiles corpori.

Ex ratione Ecclesie affertur definitio Ecclesie, scilicet quod est collectio fidelium, de consec. distinct. prima, capitulo Ecclesie 2. Ex consequentibus verò ad esse extra fidem, & Ecclesiam multæ afferri possunt autoritates, dicentes, ad statum extra fidem & Ecclesiam consequi extra cõmunionem fidelium, sine clauibus, sine potestate, sine honore, sine officio pascendi oues fieri & esse: procul à cõmunione fidelium hæreticos faciunt: in primis Dominus Num. 16. Recedite, inquit à tabernaculis impiorum Dathã, scilicet & Abiron, schismaticorũ. Constat enim omnes hæreticos esse schismaticos. Deinde Paulus Apostolus ad Gal. 1. Si Angelus de cælo euangelizet vobis præter id quod euangelizauimus vobis anathema sit. Et secundã ad Thessal. 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum doctrinã quam acceperunt. Et 2. ad Corin. 6. Nolite iugũ ducere cum infidelibus: quæ enim participatio iustitiæ cũ iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem cõuentione Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cũ infideli? Demum Ioannes Euangelista 2. Ioann. 2. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non afferit: nolite eum recipere in domum nec Aue ei dixeritis. Amissionem clauium Ambrosius in Psal. (& habetur de poen. distinct. 1. c. verbum) explicat. Dominus parius, & soluelli esse voluit & ligandi, & subdit, Certum est quod Ecclesie vtrunque licet, hæresis vtunque non habet. Honoris verò & potestatis perditionem Cyprianus promulgat: vt habetur 7. quæst. 1. capit. Nouatianus. Qui nec vnitatem Spiritus, nec cõmunionem

Opus. Caiet. B B 2 pacis

pacis obferuat, & fe ab Ecclefia vinculo atque sacerdotū collegio fe parat, nec Epifcopi poteftatem poteft habere nec honorē. Et 24. q. 1. cap. didicimus, dicit omnes omnino hæreticos & ſchismaticos nihil habere poteftatis & iuris. Ad idem eſt Gelafius ibidem in c. Agathius. Ad idem eſt expreſſe S. Tho. in Secunda ſecundæ. q. 39. articulo. 3. volens quod poteſtas ſpiritualis iuriſdictionis non maneat in hæreticis, nec quo ad uſum, nec quo ad ſubſtantiam: ita quod ſi quid fecerint, nihil eſt actum. Officium paſcendi oues admittit Auguſtinus in ſermone de paſt. tractans illud Cantic. 1. Paſce hædos tuos. & dicens, Manenti Petro dicitur, Paſce oues meas: exeunti hæretico. Paſce hædos tuos. Et hanc ſententiam repetit in epiſtola ad Vincentium.

¶ Ex his omnibus clarè patet radicalis illa propoſitio, quod fides facit membrum Eccleſiæ. Si enim ſecluſo iure poſituo (vt loquimur) cum perditione fidei remaneret membra in locis ſuis, non eſſet eis ſubtracta communio, non honor, non poteſtas, non officium: vt de ſe patet. imò ſubtractio ſola poteſtatis ſufficit ad propoſitum, quia Papa ſola poteſtate iuriſdictionis conſtituitur. Conſirmaturque hæc poſitio, ex eo quod Papa hæreticus eſt excommunicatus, vt patet ex gloſſa in capit. Agathius. 24. quaſtione, dicente, Hic eſt caſus, in quo Papa Papam ligare poteſt: in quo Papa in canonem latæ ſententiæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, quod par parem ſoluere vel ligare non poteſt: quia ſi Papa eſt hæreticus, eſt minor quolibet catholico, vt habetur duodecima quaſtione 1. cano. audiuiſmus. Hoc idem Hugo dicit in capit. inferior. diſtinctio. 21. Eſt etiam accuſandus, aded (vt gloſſa in capit. ſi Papa. diſtinctio quadrageſima, dicit) quod Papa non poteſt ſtatueri, quod non poſſit accuſari de hæreſi. Eſt etiam iudicandus, vt in dicto capitulo, ſi Papa. habetur. Quæ omnia arguunt hæreticum non eſſe Papam, ſed minorem. Et ad hoc eſt ſanctus Thom. in quarto, diſtinctio decimanona. quaſtione ſecunda. articulo ſecundo. quaſt. tertia. ad primum: tractans illud ad Galat. 2. quomodo. Paulus reſtit in faciem Petro, dicit, quod non debent prælati à ſubditis coram multitudinem corripit, niſi immineret periculum fidei: tunc enim prælati minor fieret, ſi in infidelitatem laberetur, & ſubditus fidelis maior. Conſtat enim quod non de maioritate & minoritate charitatis loquitur (quia hoc eſt commune omni peccato mortali) ſed poteſtatis: quia prælati præſt ſubdito. ergo vt prius.

¶ Ex his autem inferitur, quod in vtroque modo quo certus Papa viuens definit eſſe Papa, eadem eſt cauſa deſitionis, ſcilicet propria voluntas illius qui eſt Papa. nam renuntians propria voluntate, abdicat à ſe eſſe caput Eccleſiæ: hæreſim autem amplectendo propria voluntate aufert à ſe eſſe membrum Eccleſiæ, & conſequenter eſſe caput. Et ſic ex nullo certo modo deſitionis Papæ viuens habetur quod Papa inuitus deponitur: propter quod remanere dicunt inconcuſſum, quod Papa manens Papa, non habet ſuperiorem in terris poteſtatem.

CAP. XVIII.

¶ De modo quo Papa hæreticus ſubijcitur Concilio ſecundum aliam opinionem.

VAMVIS Autem dicta poſitio illuſtrium ſit virorum, & communis videatur eſſe: non placet tamen omnibus. cōtradiciunt nanque duobus ponentes duas propoſitiones. Prima eſt, quod Papa hæreticus non eſt ipſo facto deſiſtus, ſed deponens. Secunda eſt, quod Papa hæreticus manens Papa, habet ſuperiorem iudicem in terris, Concilium vniuerſale. Primam propoſitionem licet multipliciter probent, quatuor tamen ſolum afferuntur, quia in his conſiſtit vis. Primo ex facto Marcellini, & gloſſ. diſtinct. 21. capit. nunc autem. qui idololatram non fuit deſiſtus, & fuit ſanctus. Et gloſſ. affert Hugonem dicentem, Quia paratus erat corrigi, non deponitur, vt in 14. quaſt. 3. dicit Apoſtolus. Secundo ex cap. audiuiſmus. 24. q. 1. vbi dicitur de Epifcopo hæretico. Si autem in corde ſuo nouam hæreſim conſinxit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem dānare potuit. Antequam igitur prædicaret hæreſim, dānare potuit: & ſic non erat deſiſtus ipſo facto. Tertio, quia alij prælati non ſunt ipſo facto priuati, ſed perfeuerant in prælationibus ſuis redeunt ad poenitentiam. ergo nec Papa, cum non ſit deterioris conditionis. Aſſumptū patet 1. quaſt. 7. maximum. Quarto, quia (vt patet extrā de hæretic. cum ex iniuncto) ad eundem pertinet inſtitutio & deſtitutio: ſed inſtitutio Papæ pertinet ad electores: ergo & deſtitutio, abſque ergo iudicio electorum non deſtituitur Papa.

¶ Secundam autem propoſitionem, quod Papa hæreticus, manens Papa, habet iudicem in terris vniuerſalem Eccleſiam, probant quo ad primam partem ſic, Papa hæreticus eſt accuſandus & iudicandus ſecundum omnes, vt habetur diſtinct. 40. ſi Papa. & non eſt ipſo facto deſiſtus, vt probatum eſt. ergo habet iudicem, coram quo accuſetur, & à quo iudicetur. Quo ad ſecundam ex eo quod Eccleſia vniuerſalis, ſeu vniuerſale Concilium eſt ſupra Papam in hoc caſu, vt communiter tenetur.

¶ Examen illius propoſitionis, Papa hæreticus eſt ipſo facto priuatus papatu.

PRÆMISSIS Duobus modis dicendi cōtra: riis, quomodo Papa hæreticus definit eſſe Papa: examina primò occurrit illa propoſitio, quæ eſt fundamentum primi modi, An ſit vera. Et breuiter facile oſtenditur, quod eſt falſa ſimpliciter, quamuis fortè tracta ad aliquè ſenſum, ſit vera. Mōſtratur igitur quod nec iure diuino, nec humano Papa hæreticus, eſt ipſo facto priuatus: tali ratione, Alij Epifcopi ſi ſunt hæretici, nō ſunt ipſo facto priuati iure diuino aut humano. ergo nec Papa. Sequela patet: quia Papa non eſt deterioris cōditionis quā alij Epifcopi. Aſſumptū probatur ſic, Epifcopus diſcredēs contra fidem ſolo actu interiori eſt verè, propriè & perfectè hæreticus, & nō eſt priuatus poteſtate iuriſdictionis ipſo facto. ergo perfectè hæreticus Epifcopus, nō eſt priuatus ipſo facto. ¶ In hoc proceſſu ſunt duæ propoſitiones. Prima eſt, quod ſolo actu interiori conſtituatur perfectè hæreticus. Et hæc eſt manifeſta per ſe: quia hæreſis eſt peccatum mortale oppoſitum fidei, quæ perfectè cōſiſtit in ſolo actu interiori, cuius effectus eſt confeſſio exterior, iuxta illud ad Rom. decimo, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio ſit ad ſalutem. Secunda autem probatur: quia poteſtas iuriſdictionis ineſt huic homini, qui eſt Epifcopus ex ſimplici commiſſione hominis, vt S. Thom. expreſſe dicit in Secunda ſecundæ. quaſt. 39. articulo. 5. Ex hoc enim deducitur intentum ſic, Epifcopus hæreticus ſolo actu interiori, nulli hominis iudicio ſubditur, ex hoc eſt, quia ſolius Dei eſt iudicare de interioribus puris: iuxta illud 1. Reg. 16. Homo videt quæ foris ſunt, Deus autem intuetur cor. Et primò ad Corinth. 4. Apoſtolus dicit, Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Propter quod talis hæreticus non eſt excommunicatus: non enim poteſt Eccleſia excommunicare quod non poteſt iudicare. Ergo multò minus eſt priuatus iuriſdictionis poteſtate, quæ eſt ab hominis commiſſione: vtrūque enim eſt humani iudicij, committere ſcilicet, & auferre illam. & dixi multò minus, quia plus exigitur ad incurrendam priuationem ipſo facto, quàm ad incurrendam excommunicationem: quoniam incurſus cenſurarum non requirit declarationem, ſicut incurſus priuationis apud Iuriſtas.

¶ Ad hanc rationem non video reſponſionem, niſi dicatur quod poteſtas iuriſdictionis nō eſt ab homine, quod eſt primò cōtra S. Tho. Eſt ſecundò contra ſententiam omnium doctorū catholicorū ſentientium, quod à Petro omnis iuriſdictionis in totum reſiſtū Eccleſiæ corpus manauit & manet, iuxta illud Leonis papæ. c. ita Dominus. diſt. 19. Ita Dominus huius muneris ſacramentū ad omnium Apoſtolorū officium pertinere voluit, vt in beatiffimo Petro Apoſtolorum omnium ſummo principaliter collocaret: vt ab ipſo quaſi à quodā capite dona ſua velut in corpus omne diſfunderet. Ad hoc idem ſunt tot autoritates & rationes, quot ſunt ad oſtendendum vnitatē capitis & principis in Eccleſia militantem: propterea nō lo immorari, ſed pro conſtanti ſupponere. Et ſi dicatur, quod non eſt par ratio de Papa & aliis Epifcopis in hoc caſu: quia poteſtas iuriſdictionis in aliis Epifcopis eſt ab homine: in Papa verò eſt à Deo immediatè: & propterea meritò accidit, vt Epifcopi, quorum poteſtas eſt ab homine, non ſint ipſo facto priuati (quia homo videt quæ foris ſunt) & Papa, cuius poteſtas eſt à ſolo Deo, ſit ipſo facto priuatus: quia Deus intuetur cor. Hæc obiectio facile excluditur, diſcernendo inter opus Dei, & opus hominis. Quod enim in papatu ſit poteſtas iuriſdictionis eſt à Deo immediatè: iuxta illud Matth. 16. Quodcunque ligaueris ſuper terram, &c. Quod autem papatus ipſe habens hanc poteſtatem, ſit in hoc homine, ab homine eſt (ſola Petri perſona excepta, quem Deus ipſe Papam fecit, Ioan. 1. Paſce oues meas) nam ab homine elegitur hic homo, vt in eo ſit papatus. Et quoniam cum deponitur Papa, non aufertur poteſtas iuriſdictionis à papatu, quod eſſet auferre opus Dei (quoniam, vt dicitur ad Roma. 11. ſine poenitentia ſunt dona Dei) ſed aufertur poteſtas iuriſdictionis ab hoc homine, in quo nō fuit poſita à Deo immediatè, ſed mediante iudicio humano: ideo eadem ratio eſt de Papa & aliis Epifcopis, quo ad perditionem poteſtatis iuriſdictionis à Deo, ſeu iure diuino. In vtriſque enim à Deo cum ſit mediante iudicio humano, conſequens eſt quod nō aufertur à Deo immediatè, ſed mediātē humano iudicio: ac per hoc non aufertur per iudicium, quod humano iudicio ſecundum ſe non ſubiaceat, ſcilicet occultam in ſolo corde hæreſim.

¶ SI QVIS Autē hæſitaret de illa altera propoſitione, ſcilicet quod de hæreſi interiori, Eccleſia nō ſe poteſt imbedire: propterea quia doct. dicit quod hæretici etiam occulti, ſunt excommunicati: & quia in clem. de hæret. capit. multorum, excommunicantur inquiſitores, qui odio vel amore omiferint procedere. Vbi de interiori amore, vel odio Eccleſia iudicat. Facillimè certior fieri poteſt quod hæretici vt ſic foro eccleſiaſtico ſubditi, quantumcūque occulti, ſunt excommunicati, & non hæretici ſolo actu interiori. Vnde ſi quis incidit in hæreſim interius, & ſolus ſecum loquetur

loquendo verbo exteriori profert submississimè illà hæresim, est excōmunicatus, quamvis sit omnino occultus: quia actus exterior loquutionis subiacet humano iudicio secundum se quāvis careat testibus. In clemen. autē illa & similibus non iudicatur actus interiores secundum se, in sua puritate manētes. sed vt sunt causæ exteriorum commissio aut omisio: ad idem namq; genus pertinet cōmissio & omisio, sicut affirmatio & negatio: sermo autē noster est de hæretico interiori puro. Et ex inaduertētia huius distinctionis, scilicet de occulto per se, & occulto per accidens multū in hac re errauerunt. Nec mirum: quia contingit in his quæ sunt per accidens etiā sapientes falli: vt Arist. dicit. Actus enim interiores puri sunt in genere occulto: vt per se, quia ex propria natura habent quoddam iudicio humano ignoti. Actus autē exteriores sunt de genere occulto: vt per accidens, quia ex propria natura sub iudicio humanæ: possunt nanque sensibus percipi: sed ex hoc, quod sunt sine teste occulta sunt, propter quod nunquam, (vt dictum est,) ab Ecclesia actus interior purus, sed exteriori iunctus dicitur. Vnde, quia præfens ratio conuincit intellectum meum: ideo concludo, quod illa propositio, Papa cum sit hæreticus ipso facto est iure diuino, seu humano depositus, est falsa.

Confirmatur autem sic esse vt dicimus, etiam ex ipsis cōtrarium sentientibus: quoniam dicunt, quod Papa quāvis hæreticus, si est paratus corrigi, non deponitur: vt glos. in distinctione 21. cap. tunc autē adducit Hugo. Si enim hæreticus est ipso facto depositus iure diuino à papatu, quomodo iterū sit Papa? imò quomodo ex sola non depositione perseverat Papa? imò quomodo non deponitur? Hæc enim contradicunt positioni anteriori, scilicet quod sit ipso facto iure diuino depositus, vt patet. Nec sufficiēt dicitur, quod nondum Ecclesia non deponit, reeligitur: tum quia falsum est quod depositio sit reelectio, vt patet: tum quia electores, ad quos spectat, si peteretur, an velint ipsum reeligere, dicerent qd non, aut quod vellent meditari super hoc: sed non deponunt, quia ius videtur habere, quod si est paratus corrigi, non deponatur: Vnde nihil ei tribuunt non deponendo, sed substinent quod habet: & similit̃ habet (vt positio illa dixit) nihil substinent decepti. Et si quis eorum dictam suscipiat vt verū, quod Papa factus hæreticus, paratus postmodum corrigi non deponitur, sequitur manifestè, quod Papa manifestus hæreticus nō est ipso facto depositus, quia enim paratus corrigi non deponitur, sequitur quod nō erat prius depositus.

CAP. XX.

Rationabilis sententia, quod Papa factus hæreticus, subest potestati ministeriali Ecclesie, & non auctoritate super Papam.

PRAEMISSA Certitudine trium (scilicet quod Papa ex hoc quod factus est hæreticus, non est ipso facto diuino, aut humano iure depositus: & quod Papa manens Papa, non habet superiorem in terris. & quod Papa si à fide deuiat, deponendus est: vt in cap. si Papa 40. distin.) Magna restat ambiguitas, quomodo & à quo iudicabitur Papa deponendus, quod sit depositus: cum iudex in quantum iudex, sit superior eo qui iudicatur. Vnde Apostolus ad Romanos decimo quarto. Tu inquit, quis es, qui iudicas alienū seruū? domino suo stat, aut cadit. & sanct. Thom. in secunda secundæ. q. 57. determinat quod iudex non potest, nisi subditum iudicare. & in decret. distinct. 21. cap. inferior. idem dicitur. Si nanque à Concilio vniuersali iudicandus deponendusque est, statim sequitur quod Papa manens Papa habet Concilium vniuersale supra se, saltem in casu hæresis. Si autem nec Concilium nec Ecclesia est supra ipsum, statim sequitur quod Papa deus à se, sit iudicandus & deponendus: & tamen à nullo est iudicandus & deponendus: quod est ridiculum. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtrumque extremum? non est quod diuerrendum sit, nisi ad medium, quod difficile attingitur: in cuius attractione consistit virtus, quod multas conuenit soluere quæstiones.

Dicamus igitur: quod hic sunt duæ viæ extremæ, & ambæ falsæ: altera est, quod Papa factus hæreticus est ipso facto diuino iure absq; humano iudice depositus: altera est, quod Papa manens Papa habet supra se in terris superiorem potestatem, à qua potest deponi. Media autem via est adhuc duplex: altera dicens, quod Papa licet absolute non habeat superiorem in terris Ecclesiam, ipse tamen in casu hæresis habet superiorem in terris Ecclesiam vniuersalem. Altera dicens, quod Papa nec simpliciter, nec in casu habeat superiorem in terris, sed subest potestati ministeriali vniuersali Ecclesie quo ad solam depositionem. Prima via fundatur in virtute coactiua, & iudicatiua Ecclesie super Petrum Papam in casu hæresis: oportet enim subditū esse, qui iudicatur, & cogi posse. & hæc est via cōmunis quantum vidi hæc: nus. Contra tamen hanc viam est: quia cum Papa diuino iure sit supra Conciliū, & Ecclesiam, (vt ostensum est,) oportet, si in aliquo casu est illi subditus, quod ex di-

uino iure sit facta exceptio ista: nullū enim aliud inferius ius potest exceptionem hanc facere, vt patet. In diuino autem iure non exprimitur subiectio, sed separatio, cū casus hæresis excipitur, vt patet in singulis textibus sacræ Scripturæ inductis. Num. enim 16. dicitur, Recedite. Ad Galat. primo, Anathema, id est separatum, sit. Secundæ ad Thessal. tertio. Subtrahatis vos. Secundæ ad Corinth. sexto. Nolite iugum ducere. Secundæ Ioan. 2. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. tertio. Deuita. Et breuiter nullibi inuenio superioritatem & inferioritatem in casu hæresis ex diuino iure, sed separationem. constat autem quod separare se potest Ecclesia à Papa sola ministeriali potestate, qua potest ipsum eligere. Non igitur ex hoc, quod diuino iure sancitū est, vt habeatur hæreticus, vitetur, & procul sit ab Ecclesia, maiori potestate opus est quā ministeriali, ex quo ipsa sufficit, & eam constat esse in Ecclesia. Et cōfirmatur hoc, quia non est iuri diuino tribuendum, quod nec expressum est in eo, nec ex expressis necessariò sequitur. Potestas autem supra Papam in casu hæresis, propriè loquendo, non habetur in diuino iure, nec ex ipso necessariò sequitur: ergo. Probatur minor: quod enim non habeatur, puto patet legenti. Dico autem, puto: quoniam imminens schisma opusculū hoc intra duos menses fieri impulit ex improviso. Quod verò non sequatur, patet ex eo, quod quia non oportet multiplicare entia sine necessitate, melius est vnius principium, quàm plura facere, ex quo igitur potestas ministerialis sufficit, alia opus non est.

¶ ERIT ergo media & vera via, quod Papa factus hæreticus, & perseverans, habet in terris potestatem non superiorem se, sed ministerialem ad sui depositionem.

Ad cuius euidentiam altius ordiendo, tria præmittenda sunt. Primum quod in Papa inueniuntur tria: scilicet papatus, persona, quæ est Papa, puta Petrus, & coniunctio vtriusq; scilicet papatus in Petro, ex qua coniunctione refurpat Petrus Papa. Secundū, quod discernendo, & applicādo proprias causas suis propriis effectibus inuenimus, quod Papatus est à Deo immediatè, Petrus est à Patre suo, &c. coniunctio autem papatus in Petro post Petrum primū à Christo immediatè institutum, nō est à Deo, sed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrunt autem duplex consensus humanus ad causandum hunc effectum, scilicet eligentium & electi. oportet enim electores, voluntariè eligere, & personam electam acceptare electionem, alioquin nihil fit. Est ergo coniunctio papatus in Petro non à Deo immediatè, sed mediante ministerio humano, tam ex parte electorum, quàm ex parte electi: nec se habet huiusmodi ministerium humanum in causandam hanc coniunctionem, vt applicans actiuum passiuo (vt applicans ignem stipulæ) vel applicans virtutem passionis Christi subiecto, vt facit baptizans, & sacramenta ministrans quoniam vultum est hic applicatum actiuum, sed sola voluntas humana electorum, & electi: nō faciliè enim esset fingere aliquid aliud actiuum. Ex hoc autem, quod coniunctio papatus cum Petro est effectus voluntatis humanæ: cum ipsa constituat Petrum Papam, sequitur quod licet Papa à solo Deo dependeat in esse & fieri, Petrus tamē Papa dependet etiam ab homine in fieri. sit enim Petrus Papa ab homine, dum ab hominibus electus: ipse homo acceptat, & sic iungitur Petro papatus. Tertio, quod quia iam nihil tam naturale est, vt vnique res per quascunque causas sit, per easdem contrariò modo dissoluatur (vt dicitur in capitulo omnis. de regulis iuris.) idcirco Petrus Papa qui ex consensu suo, & electorum causatus est, ex consensibus eiusdem, scilicet suo & electorum ad contrarium dissolui potest. Et hoc iam determinatum est facto Celestini, & decretalis Bonifacij 8. in sexto, de renunc. cap. 1.

¶ EX HIS tribus præmissis habetur primò absque omni hæsitacione certum, quod Petrus Papa, & in fieri & in corrupti dependet à potestate humana, non superiori nec æquali potestati Papæ, sed minore: quia nec ad faciendum de Petro, non Papa Petrum Papam, nec ad faciendum de Petro Papa Petrum non Papam, exigitur alia facultas, quàm voluntatis humanæ, scilicet electi, & electorum. Nec sit curæ in proposito, vtrum bona, vel mala conscientia ex bona, vel mala intentione, vel causa moueatur: sit est in proposito quod facta tenent, ita quod in veritate Petrus sit, aut nō sit Papa. Quod etiam ista potestas sit minor potestate Papæ, absque alia probatione ex eo liquet, quod mortuo Papa nullo etiam præsupposito statuto iuris positiuo, ista potestas est in Ecclesia: & non se extendit ad ea, ad quæ se extendit summi Pontificis auctoritas: alioquin essent duæ supremæ potestates in Ecclesia, & Christus non instituisset ecclesiasticum regimen monarchicum. Et cum par in parem non habeat imperium, non possent Pontifices huic potestati executionis modum imponere, per quos, quot, scilicet, & quomodo debeat electio celebrari: cū irritatione actus, si secus factum fuerit. Hæc enim ostendunt potestatem hanc, nec minorem, nec parem, sed inferiorem potestate Papæ: superioris nanque virtutis est disponere de actu inferioris auctoritatis, ita quod si secus fiat nihil valeat, vt in proposito inuenitur.

O pus. Caiet. BB 3 Habetur

Habetur secundo certo certius, quod aliud est posse supra coniunctionem Petri & papatus construendam, seu destruendam, & aliud est posse supra Papam: ex eo nanque quod potestas minor papatu, scilicet simplex voluntas electi & electorum potest construere & destruere hanc coniunctionem & huiusmodi potestas, cum, sit minor papatu, non potest supra Papam, manifeste conuincitur quod aliud est posse supra illam coniunctionem & aliud est posse supra Papam. Vnde potestas supra Papam non inuenitur nisi in Domino Iesu Christo, potestas autem supra coniunctionem papatus & Petri inuenitur in terris. Et merito, quia papatus opus Dei immediate est, coniunctio autem papatus & Petri opus nostrum est.

¶ Nec mireris tu, qui philosophiam profiteris, quod inueniatur potestas super coniunctionem formæ cum materia, quæ non est super formam, quia coniunctio formæ cum materia formam consequitur. Cassabit admiratio tua, si contemplatus fueris, quod coniunctio formæ & materiæ utriusque attingi potest, scilicet ex parte materiæ & ex parte formæ: & quod potens super coniunctionem formæ & materiæ ex parte utriusque seu ex parte formæ, potest etiam supra formam: sed potens super coniunctionem illam ex parte materiæ, non oportet quod possit super formam, ut patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui consistit in coniunctione corporis & animæ intellectiue, aut resultat ex illa coniunctione: & constat Solem & hominem non posse supra animam intellectiuam, quæ venit de foris, sed supra coniunctionem illam ex parte corporis, quæ est materia. Sic enim accidit in proposito: nam papatus & Petrus se habent ut materia & forma: & solus Dominus Iesus Christus potest super coniunctionem eorum ex parte papatus, & consequenter utriusque: & propterea solus potest limitare & ordinare potestatem Papæ. Ecclesia autem potest super coniunctionem eorum ex parte Petri solum: & propterea nihil potest super Papam, sed super coniunctionem tantum. Et quoniam amotio Papæ, siue per renuntiationem, siue per depositionem, siue per eiectionem non est corruptio papatus nec Petri, sed coniunctionis papatus & Petri, idcirco diligentissime & cautissime oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione Papæ tractatur, quod non requiritur potestas superior Papæ, sed superior coniunctione inter Petrum & papatum. ¶ Quod ut clarius pateat, scito, quod certum est quod tribus modis potest Petrus Papa viuens amoueri à papatu. primo, per eiectionem à Domino Iesu Christo: secundo per renuntiationem spontaneam à seipso: tertio per depositionem inuitam propter incorrigibilem hæresim ab Ecclesia. In omnibus autem his modis non desinit papatus nec Petrus, sed sola coniunctio utriusque, differenter tamen: quia in primo modo, scilicet per eiectionem à Domino Iesu Christo coniunctio illa corrumpitur à potestate superiori non solum respectu coniunctionis, sed respectu papatus: est enim autoritas Domini supra coniunctionem illam etiam ex parte formæ. Et quia, (ut dictum est,) nulla alia potestas est supra Papam, ac per hoc nulla alia potestas potest coniunctionem illam attingere ex parte formæ, consequens est, ut nulla alia potestas possit amouere Papam, ut potestas superior Papæ: sed hoc est proprium Saluatoris nostri. Et hoc modo intelligendum est dictum Anacleti Papæ distinctionis septuagesimæ nonæ, can. eiectionem, dicentis, eiectionem summorum Pontificum sibi Dominus reseruauit. Differentia nanque inter Papam & alios Pontifices in hoc consistit, quod alij Pontifices possunt eici tanquam à potestate superiori ipsis potestatibus Pontificum: Papa autem non: quia in Ecclesia terrestri inuenitur potestas supra potestatem iurisdictionalē Episcopii, non autem supra potestatem Papæ. Ex hoc enim habetur, quod illorum eiectionem Dominus concessit Papæ, concedendo potestatem superiorem: Papæ verò eiectionem sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorem papatu. Vnde si Papa Ioan. Episcopum de plenitudine potestatis eieceret, eiectus esset, nec haberet amplius potestatem iurisdictionis. Nihil autem potestas in Ecclesia relicta est à Domino, quæ possit hoc facere in Petrum Papam. In secundo autem modo (scilicet per renuntiationem) & tertio scilicet per depositionem, coniunctio illa corrumpitur, non à potestate supra papatum, sed à potestate supra coniunctionem solā: quia nec voluntas Petri, nec voluntas Ecclesiæ est supra papatum, & ex ipsis causatur coniunctio illa, & corrumpitur: ut patet. Quia ergo certum est Papam hæreticum incorrigibilem factum nec esse ipso facto depositum, & esse deponendum ab Ecclesia, & Ecclesiam non habere potestatem supra papatum, & Ecclesiam habere potestatem supra coniunctionem inter Petrum & papatum, ut pote opus suum: oportet dicere, quod cum Petrus Papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab Ecclesia, iudicatur & deponitur à potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum & Petrum.

CAP. XXI.

¶ *Discussio predicta potestatis ministerialis depositiua Papa hæretici.*

VAMVIS Autem ex certificatis habeantur in Ecclesia respectu coniunctionis inter Petrum & papatum duo posse (scilicet posse coniunctionem talem construere & destruere pari consensu & posse coniunctionem eandem ipso hæretico incorrigibili, inuito destrueri) non tamen liquet, quod hæc duo posse sint vnus & eiusdem potestatis. Quod tamen conclusum est in præcedenti capite, per circa ipsam coniunctionem papatus & Petri.

¶ Nec solum obscurum & fallax multipliciter apparet. Primo ex ipsius potestatis natura: nam, quando vna causa totalis ex duabus partialibus constans, exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium sine altera sufficit ad talem effectum, ut patet in vinculo matrimonij. Quia enim ad vinculum matrimonij concurrunt duo, consensus, (scilicet viri & mulieris,) & causa totalis eius constat ex utroque consensu: neuter sine altero sufficit ad causandum vinculum matrimonij in altero. In proposito autem ad coniunctionem Petri & papatus construendam vel destruendam concurrunt duo, consensus, scilicet electorum ex vna, & Petri electi ex alia parte, tanquam causæ partiales, & vterque simul tanquam causa totalis, ergo consensus alter tantum non potest in talem effectum, scilicet dictam coniunctionem construendam vel dissoluendam. Et quia potestas depositiua Papæ inuiti propter hæresim incorrigibiliter, includit alteri consensum tantum, sequitur quod & ipsa non est idem quod illa potentia totalis, & quod si est pars eius, non potest deponere: quod repugnat potentie depositiue. Malè ergo dictum est, quod potentia depositiua Papæ est illa potentia, quæ euidenter est in Ecclesia super coniunctione dicta. Et confirmatur hæc ratio: quia de quo magis videtur inesse & non inesse, ergo nec de quo minus: magis autem videtur, quod solus consensus Petri papæ possit se facere non papam, quam solus consensus aliorum, quia potest renuntiare, sed hoc non potest Petrus solus: quia quantumcunque Petrus ipse renuntiet semper est Papa donec renuntiatio sua acceptetur: sicut e contrario quantumcunque Petrus sit electus, nunquam est Papa, quousque electioni de se consentiat. Hæc enim ostendunt, quod causa totalis tam constructiua quam destructiua coniunctionis Petri & papatus, quæ est in Ecclesia minor papatu, non est Ecclesiæ solius, aut Petri solius, sed utriusque simul consensus: ac per hoc per hanc non potest inuitus Papa deponi quacunque ex causa, quia implicat contradictionem.

¶ Secundo apparet falsum ex modo eundi in actum talis potestatis: quoniam Papa hæreticus, iudicandus est: iuxta capit. si Papa distinctione quadagesima, & doctores. Potestas autem ista minor papatu, non potest citare, compellere, & breuiter non habet vim coactiuam supra Petrum Papam: repugnat ergo quod sit potestas minor & quod sit iudex, ex ipso modo: quia scilicet vi coactiua procedere posse debet.

¶ Tertio apparet falsum ex subiecto etiam istius partialis consensus: qui cum consensus iste partialis ex parte Ecclesiæ sit in electoribus papæ, qui modò sunt soli Cardinales (ad quos spectat eligere, & renuntiationem acceptare, ut patet in facto Celestini) sequeretur quod apud eosdem solos resideret potestas depositiua Petri papæ facti hæretici: cuius oppositum communiter tenetur.

¶ SED HORVM Solutio magis propòsitum confirmabit. Si nanque consensus electi & electorum in hac causanda coniunctione concurrerent, ut consensus viri & mulieris ad causandum vinculum matrimonij, ratio procederet: quoniam vterque consensus haberet se & partialis causa quasi efficiens vinculum matrimonij. In proposito autem isti duo consensus diuersimode concurrunt: nam consensus electorum se habet ut causa faciens illam coniunctionem: consensus autem electi se habet ut reddens subiectum capax illius coniunctionis: non enim est capax nisi Christianus voluntarius. Sicut enim esse fidelem non est causa illius coniunctionis factiua: ita nec esse voluntarium ad illam. Et hoc patet in acquisitione aliarum iurisdictionum: cum enim alicui imponitur aliqua prælatio, certum est quod quousque ipse illam acceptet, non est prælatus: acceptatio tamen sua non facit in se prælationem, sed subiectum reddit capax prælationis: & sic actio imponentis sortitur effectum in subiecto capaci faciens iurisdictionem quæ propter dispositionem subiecti non poterat intentum facere in eo. Actus enim actiuorum sunt in patiente disposito: ut dicitur in secundo de Anima. Consensu igitur electi concurrente, ut reddente subiectum capax coniunctionis cum papatu, restat ut consensus eligentium sit faciens coniunctionem illam. Ostensum est enim, quod non est à Deo immediate, sed mediante humano opere: quod est electio in subiecto disposito. Et sic ex hoc relinquitur, quod potestas faciens vel quasi faciens hanc coniunctionem, est in electoribus, & non in electo ut sic

fic nemo enim sibi assumit honorem, sed qui vocatur à Deo ut Aaron: ut dicitur ad Heb. 5.

¶ Ad confirmationem dicitur, quod si papa sola sua renuntiatione abique acceptatione Ecclesie non potest à se abdicare papatum: hoc magis confirmat propositum, quod eius consensus non fuit inter causas facientes. Ratio autem quare acceptatio requiratur est quia nemo potest renuntiare iuri alterius, quod habet in se. nullus enim qui ex pacto tenetur alicui solvere centum, potest renuntiare huic viaculo absque voluntate eius, cui tenetur, quamvis ab initio voluntarie se obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat se Ecclesie ad regimen ipsius. Unde iuri Ecclesie, quod habet in Petrum papam, non potest ipse renuntiare inuita Ecclesie, cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus non coniungitur sibi ratione sui, sed ratione Ecclesie dicente Domino in creatione Petri primi papæ, non aliud quam *pasce oves meas*. Unde non est verum, quod magis videatur de consensu solo electi quod possit dissolvere, quoniam ipse non est causa efficiens etiam partialis illius coniunctionis, sed dispositio tantum subiecti.

¶ Ad secundum in quo pendet tota vis huius rei, dicitur quod potestas ista minor papatu habet vim coactiuam, non super Petrum papam, sed super coniunctionem papatus & Petri: non simpliciter, sed in casu hæresis, ita quod potestas ista relata ad Papam, est ministerialis: relata ad coniunctionem Petri, & papatus in fieri vel dissolui (subiecto existente disposito) est autoritativa: ita quod sententia diffinitiva ex hac autoritate procedens super coniunctionem talis materiz Petri hæretici cum papatu, dissoluit autoritativè coniunctionem illam. Sicut enim electio Ecclesie autoritativè super coniunctionem non super Papam coniungit Petrum dispositum, id est si delem & voluntarium cum papatu: ita talis sententia dissoluit: agit enim in materiam dispositam per hæresim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cum homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente super animam hominis, sed super coniunctionem animæ, & corporis ex parte materiz. Et si queratur quomodo præcedentia per sententiam depositivam fiant, cum usque ad illam Petrus duret superior: posset dici quod quia nec Deus, nec natura deficit in necessariis, quod eadem autoritas exte dit ad se omnia præambula. Quorum nullum video oportere esse coactiuum Petri papæ, sed sufficit, quod sint itimatiua, reprehensiva & huiusmodi, iudicii enim hoc non ex confessione sua extorta præceptis, censuris, aut tormento, sed ex evidenti facto, vel verbo hæresis in corrigibiliter expectatur, quod sine eius coactione fit. Si quis autem diceret, quod non est inconueniens hanc minorem potestatem indirectè posse cogere Petrum ad præambula necessaria ad sententiam, non video quare erraret, cum Petrus papa hæreticus incorrigibilis, id est sit incorruptionis via: & Deus (cuius perfecta sunt opera) potestatem depositivam in casu hæresis abique necessariis præambulis non dederit Ecclesie, quæ nunquam deficit in necessariis. Et hoc dico, si aliqua præambula coactiva ex necessitate iudicii esse nec necessaria: quod iuristis discutendum relinquo. Bene tamen advertant, quod non loquor nisi de necessariis ex necessitate huius iudicii, & non loquor de necessariis ex occasionibus eventuum, & aliorum extraneorum à ratione iudicii.

¶ Ad tertium dicitur, quod potestas ista depositiva non est in Cardinalibus: quia in eis non est potestas super coniunctionem Petri, & papatus nisi limitate, scilicet tempore quo papatus vacat. In ecclesia autem vniuersali est potestas super coniunctionem ista absque limitatione, si secluso iure positivo loquimur. & ideo Cardinales non possunt deponere Papam hæreticum, sed hoc spectat ad vniuersalem Ecclesiam. Posset tamen hæc potestas committi Dominis Cardinalibus à iure statuto Pontificis: sicut commissæ est eis potestas eligendi, scilicet per viam determinationis: quod ipsi repræsentarēt vniuersalem Ecclesiam, sicut in eligendo, ita & in deponendo quando deponendus est. Manifestum autem exemplo fieri potest, quod dictum est si quis nanque Episcopus iturus in regionem longinquam instituat suum generalem vicarium cum plenissima autoritate, ordinans, quod si institutus vicarius moriatur, aut publicus blasphemus fiat, Canonici possint illum amouere, & alium nominare in vicarium absque alia confirmatione, &c. constat, quod canonici nullam autoritatem super vicarium haberent, neque simpliciter, neque in hoc casu: sed super amotionem eius in illo casu, quod est habere potestatem super coniunctionem vicariatus cum persona in casu, &c. Eodem enim modo est in proposito, nam pastor, & Episcopus animarum nostrarum Dominus Iesus Christus abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum & reuerri: & instituit Petrum Apostolum in suum generalem vicarium cum plenissima autoritate, ante ascensionem dicens ei, *Pasce oves meas*: & cum effectum exhibens promissam sibi prius potestatem amplissimam, *Tibi dabo claves: & quodcumque ligaueris, &c.* Et ordinavit ut si vnquam aliquis Petri successor hæreticus fiat, Ecclesia eum possit amouere, & loco eius alium nominare. *40. distinct. capitul. si Papa.*

¶ Ex hac igitur concessa potestate patet: quod Ecclesia nihil potest

super papam absolute, nec in casu hæresis propriè loquendo, potest supra papam, sed super coniunctionem papatus cum Petro, quam dissoluit amotio. Et sic clarè liquet, quod potestas Ecclesie est super coniunctionem papatus & Petri in fieri & incorrumpi, subiecto existente disposito ad fieri, per fidem & voluntatem, ad corrumpi verò per hæresim vel voluntatem: & cum hoc potestas ista est minor papatu: & ideo non potest limitare eius potestatem. Et sic patet, quod papa nullam etiam in casu hæresis habet supra se potestatem: quod erat intentum.

CAPVT XXII.

In quo respondetur rationibus & autoritatibus allatis in cap. 17. ad probandum, quod Papa hæreticus, sit ipso facto depositus sine iure diuino.

QVAMVIS autem ex determinatis manifesta sit rationabilis sententia, quod scilicet certus & indubitatus Papa, nec simpliciter nec in casu hæresis est subiectus, propriè loquendo Concilio, aut Ecclesie vniuersali, quia est adhuc papa, sed in casu hæresis connexio papatus cum persona ipsa subdita est determinationi Ecclesie & Concilij vniuersalis, ita quod potest deponi: oportet tamen satisfacere rationibus & autoritatibus tot illustrium virorum tenentium, Papam ipso facto depositum, & propterea subditum Concilio.

¶ Et quoniam vis principalis consistit in hoc, quod fides, saltem informis, exigitur ad membrum Iesu Christi: ideo sciendum est, quod baptismus, quo primum regeneramur, & pertinemus ad Iesu Christi corpus mylticum, quod est Ecclesia, tres quantum ad propositum spectat, facit in anima nostra effectus. primò imprimi characterè indelebilem: secundò fidem: tertio charitatem. Et de tertio quidem effectus, scilicet charitate, manifestum est, quod licet constituat membrum viuum Christi, non tamen exigitur ad habendam iurisdictionis, vel ordinis potestatem. oppositum enim spectat ad hæresim pauperum de Lugduno.

¶ De secundo autem: (de quo tota est questio) quod non exigitur ad potestatem ordinis, etiam clarum est: quoniam hæretici confitebantur verum corpus Christi, & faciunt veros sacerdotes si seruata forma, & intentione Ecclesie hoc faciant. & ex hoc ipso inchoat splendor veritatis: quod, scilicet licet fides informis constituat membrum Christi secundum quid, ut dixit in tertia parte sancti Thomæ, questione 8. articulo 1. ad secundum: quia tamen latitudo datur in membris Christi secundum quid, etiam sine fide informi, ex solo characterè sacramenti fidei constituitur membrum Christi secundum quid, remotius à Christo: hæreticus enim nisi membrum secundum quid Christi esset, nec corpus Christi, nec ministros consecraret, nec sacramentum confirmationis daret. Hæc enim à solis Christi membris non quibuscunque, sed in magno sacerdotij, scilicet vel episcopatus gradu constituitur facta tenent, &c. Altius quoque contemplantur videbimus, & quanta est vis characteris baptismalis, ut etiam si lesa formata eius vires non suppleat, ut patet ex hoc quod presbyter non baptizatus reordinatur: ut patet ex presbytero non baptizato. cap. si quis presbyter. Et quod ipse character constituit membrum Christi dicente Innoc. eodem tit. in capitulo veniens. Non solum per sacramentum fidei, sed per fidem sacramenti efficitur quis proculdubio membrum Christi. Constat enim, quod proprius & inseparabilis effectus sacramenti fidei, (quod constat esse baptismum) est solus character, ut patet, cum aliquis hæreticus baptizatur secundum formam & intentionem Ecclesie: nihil enim aliud recipit quam characterem.

¶ Et si alius adhuc metis oculos eleuauerimus, intuebimur, quod habens solum fidei characterem, est simul & fidelis, & infidelis membrum Christi & Ecclesie, & extra membra Christi & Ecclesie, diuersis respectibus, & propterea à doctores diuersa & contraria de eo dicuntur. Habens nanque solum characterem fidei, quantum est ex parte sua infidelis est, & extra membra Christi & Ecclesie, quoniam voluntariè discedit: ex parte autem Iesu Christi, qui characterem fidei semel datum indelebilem conferuat, est fidelis inuitus, & est membrum Christi & Ecclesie velit nolit ipse: ut pote non valens abdicare, aut abijcere à se susceptum semel fidei characterem. Propter quod à diuo Thoma, in secunda secundæ, questione decima, articulo tertio, ad tertium, computatur talis inter fideles, cum dicitur, quod pro adulterio grauius punitur fidelis, quam infidelis propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando contumelià facit, & in eiusdem questionis, articulo quinto, numeratur inter infideles, dum ponit hæresim speciem infidelitatis. Differt autem habens solum characterem ab habente etiam fidem informem quo ad officium membri Christi: quia habens characterem & fidem, suscipit influxum interiorem à Iesu Christo, capite quo adhuc actum vitalem, qui est credere: ut sanctus Thomas dicit in tertia parte, questione octaua, articulo tertio.

Opus Caiet. BB 4 ad fec

ad secundum. Habens autem characterem solum, non suscipit influxum alicuius actus vitalis interioris, sed tantum quo ad exteriorē operationem, sicut brachio arido potest quis vni a' alios percucien- dos vel mouendo aliquid extrā. Quia ergo character fidei est primum in compositione membri Christi: quod patet ex hoc, quod ipse à solo baptismo cū sit solus, est inseparabilis ab eo: ac per hoc proprius effectus baptismi quo efficitur primo mēbra Christi & Ecclesie: oportet quod sit vltimū in resolutione mēbra Christi & Ecclesie: & consequenter quādiu character manet, nō desinit esse totaliter membrum Christi. Et quia nunquam desinet character, ideo semper erit intra latitudinem membrorum Christi, etiam cum abscissum totaliter est per damnationem in inferno. & per hoc differt à purē infidelibus damnatis: & magis cruciabitur, iuxta sententiam Apostoli ad Hebr. 10. Et hæc ratio vltra tot allata testimoniō: a, ex propria efficacia sufficit: quia secundum veram theologiam diuinā & humanā, attributū alicuius causæ vt proprius effectus, intelligitur attribui ei secundum id quod illi causæ proprium est: vt patet in causis naturalibus, moralibus & ecclesiasticis inductiue. periret enim aliter omnis certitudo moralis. Ex quo ergo attribuitur baptismi vt proprius effectus, quod faciat membrum Christi, oportet quod intelligatur attributum ei secundum id quod huic sacramentali causæ, quæ est baptismus, est proprium, quod d. ff. r. à ceteris, hoc autem est pro quanto est causatiuus characteris fidei, hoc enim solus habet hoc solum primo & infallibiliter causat solis essentialibus requisitis ad sacramentum concurrentibus. Quia ergo Papa factus hæreticus licet amiserit fidem etiam informem: quia tamē retinet sacramentū fidei etiam inuitus, quod constituitur primò quis in hoc quod est esse membrum Christi: ideo rationes & autoritates quæ fundantur super hoc, quod fides saltem informis requiritur ad esse mēbrum Christi, non sunt efficaces ad inferendum ipsum non esse membrum Christi: ac per hoc ipso facto iure diuino depositus: quamuis ex defectu fidei informis optimē inferatur, quod ipse quantum est ex se, est extrā latitudinem membrorum Christi: ac per hoc à membris Christi segregandus per depositionem ab officio capitis, & post per alias pœnas ab Ecclesia puniendus, & demum curiæ seculari tradendus.

SIGILLATIM Ergo respondendo, autoritas in primis Domini Ioan. 3. non est ad propositum: quia loquitur de iudicio æternæ damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus est: & ex parte Dei, quia nouit Dominus qui sunt eius, vt glossa ex Aug. sumpta exponit, & hoc ex parte meritorū: quia habet in se causam æternæ damnationis, vt Christ. dicit: & ex parte claræ condemnationis in vltimo iudicio absque examine, vt Greg. explicat.

Ad illud verò, super hanc Petram, id est fidem, dicitur quod sacramentum fidei, quod remanet in hæretico, non est extra fidem, sed prius lapis fidei edificandæ in quolibet, & propterea illo solo remanente lapide, super petram fidei remanet ecclesiastica potestas in via ad ruinam, quo ad illud suppositum.

Ad id autem: quod iustus ex fide uiuit, si de fide informi admittatur, dicitur quod sumitur vivere pro operatione vitali, & non pro esse: sicut sumitur cum dicitur vivere viuere: ubi est esse.

Ad definitionem fidei. Fides est substantia: ac per hoc primum dicitur, quod fides habent rationem primi sustentantis inter virtutes pertinentes, ad fideles: & ideo dicitur substantia. Cū quo stat, quod ipsius fidei sacramentum prius sit ipso ordine generationis.

Ad autoritatem allatam ex tertio sent. 3. Thomæ dicitur, quod doctrina S. Thom. ibidem est male intellecta, & est contra istos in propositum: nam ibidem appellatio infidelium non veniunt, nisi hi, qui nunquam actu fuerunt de Ecclesia, vt patet ex hoc quod dicit, id est respectu horum Christus non est caput nisi in potentia: secundum scilicet quod sunt vnibiles corpori. Constat namque quod respectu baptizatorum hæreticorū Christus est caput aliter, quā in potentia: quia est actu caput eorum secundum sacramenta fidei: non ergo appellatione infidelium ibi veniunt hæretici.

Appellatione quoque fidelium peccatorum ibi veniunt hæretici, qui per fidei sacramentum in vno numero obiecto, fidei vnione illa, (quam vnionem simpliciter autor nominat:) retinent vnique velint nolint. Et hoc insinuat ex hoc quod dicit, quod velut membra arida possunt non in se, sed aliis sacramenta ministrando & docendo: hæc enim omnia per hæreticos non in quantum tales, sed in quantum aliquid ipsius capitis participant, Christus facit.

Ad definitionem Ecclesie dicitur, quod quia hæreticus ex ipso est infidelis: ideo simpliciter est infidelis & extra Ecclesiam. Cū hoc tamen stat, quod secundum quid sit in Ecclesia ad tempus vt abiciendus, sic enim manet Papa hæreticus.

Autoritates omnes estimenti noui & veteris prohibentes communionem cum hæreticis, non probant quod sit depositus ipso facto, sed deponendus vt non communicemus cum eo, sic enim sufficienter satis præcepto huiusmodi. Si enim ipso facto vitandus præciperetur à Deo hæreticus, non dixisset Apostolus ad Titum, 3. cap. Hæreticum hominem post primam & secundam correctio-

nem deuicta. Amisio clauium apud hæreticos intelligitur quatenus hæretici sunt, & quo ad licitum vsum.

Honoris & potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto intelligitur quantum est ex eorum parte, & iuris dispositione in his, qui subsunt iuri humano, & sunt in Ecclesie foro hæretici, sic enim interpretanda sunt Sancti Thomæ, & aliorum in communi loquentium dicta. Tales enim soli sunt excommunicati, & consequenter priuati ipso facto, saltem per suspensionem potestatis iurisdictionis, si est crimen occultum, & declarandi priuati. Papa autem ex diuini & humani iuris dispositione: & hæresis propriæ exactione, est priuandus humano iudicio, a quo coniunctus est papatus huic personæ, vt dictum est. Officium quoque pastorale ab hæreticis, in quantum hæretici sunt, August. adimit ipso facto: quia impossibile est, vt hæreticus, in quantum hæretici officium exercet, pascat oves Christi. Possibile tamen est, vt ille, qui est hæreticus, in seipso sit hæreticus, & oves Christi pascat: officium Petri non hæreticus exercens. Sed quia periculosum hoc est valde, ideo abiciendus est ab officio pascendū oves Christi.

Illud demum, quod ex glossa decreti assertur, quod Papa cadens in hæresim damnatam, incidit in excommunicationem, falsum est. Nam, cum omnis excommunicatio, quæ est ecclesiastica censura: (de hac enim loquimur) sit à iure positio, & ius positum non habeat vim coactiuam in foro ecclesiastico supra Papam, & excommunicatio coactione importet in foro ecclesiastico: oportet aded docent hoc doctores, vt dicat Sanctus Thomas, in 4. sentent. dist. 19. quæst. 2. artic. 3. ad tertium, quod Papa non potest committere alicui, quod excommunicet ipsum. Et in eadem sententia sunt Albertus Mag. & S. Bonauent. vt dominus Ioan. de Tur. Crede istis refert. Vnde audiendi non sunt illi, qui omnia hæreticorum iura ad Papam hæreticum extendunt: dum Papa enim est soli depositioni subiicitur: depositus autē subiicitur iuri sicut alij.

Ad probationem autem (scilicet quod si Papa fiat hæreticus, est minor quolibet catholico sumptam ex cap. audivimus 24. quæst. 1. & S. Thom. dicitur, quod cum hoc non possit intelligi de maioriore & minoritate meritorum seu charitatis: (quia extra propositum esset, & prælatus non solum per infidelitatem, sed quodcumque mortale crimen sit minor, sic omni existente in charitate) nec de minore & maiore secundum iurisdictionem de facto perditam (quia secundum illud prælatus cadens in hæresim fit minor: secundum quod quilibet catholicus est maior,) cū ista sint correlatiua, sed quilibet catholicus nō est maior secundum iurisdictionem: non enim ex hoc quod papa vel prælatus meus, sit hæreticus, ergo vnus catholicus qui nihil habeat iurisdictionis, iurisdictionem acquirat super eum, aut alios, oportet sanè verba hæc intelligere & exponere tantò diligentius, quanto super his verbis sancti Thomæ magna fabrica erigitur, & dicitur quod Papa est depositus ipso facto: dicendum est igitur aliter.

Ad cuius euidentiam scito primò, quod cū maior & minor sint correlatiua, cōsequens est, quod oportet proportionaliter minorem maiori referre, vt & in quo prælatus sit minor, subditus quilibet catholicus fiat maior.

Sciō secundò, quod cum sermo sit intelligendus secundum subiectam materiam, & ibidem sit sermo de correctione prælatorum à subditis, manifeste sit comparatio inter prælatum & subditum, non quo ad personas puras, sed considerato prælationis officio. Potest igitur tripliciter dictum hoc verificari. primò, vt intelligatur de maiore & minore simpliciter, & est sensus, quod prælatus si labitur in infidelitatem sit minor simpliciter & absolute, & quilibet subditus fidelis maior simpliciter & absolute. Et hoc est verum: quia quilibet catholicus, absolute, & sine limitatione aliqua loquendo, est in Ecclesia Dei maior infidelis, cum quo tamen stat, quod prælatus donec deponatur aut declaratur, sit maior secundum quid, scilicet secundum potestatem iurisdictionis iam propè mortem. Secundò (& sequitur ex hoc iam dicto) potest intelligi, quod etiam quo ad potestatem iurisdictionis prælatus infidelis est minor, & subditus fidelis maior, quārum est ex se, quia infidelis quantum est ex se, extra membra Christi

est: ac per hoc quantum ex ipso pendet, inhabilis ad potestatem iurisdictionis spiritualis. fidelis autem quilibet ex ipsa spontanea fide dispositus, est habilis ad potestatem spiritualis iurisdictionis in Ecclesia Christi. Et sic prælatus ob infidelitatem sit minor secundum potestatem iurisdictionis, quantum est ex se, & catholicus subditus maior. Tertio, (& sequitur ex dicta expositione) potest intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidem, ex eo namque quod prælatus à fide deuictus, & subditus permanet in fide minor sit ille in officio exercitiue defendendi fidem, & subditus si delis econtra maior sit in officio fidei defendendæ. Et hoc eorum simul iunctum satisfacit literæ decreti & intentioni S. Thom. & concordat cum dictis suis alibi. Accusandum denique esse & iudicandum Petrum Papam hæreticum, nihil aliud concludit, nisi quod iudicem habet superiorem, non Papam (vt isti purant) sed conium

coniunctione papatus & Petri in casu hæresis: & conceditur Concilium esse iudicem in tali casu. Et per hoc patet solutio allatorum etiam in ca. 18. pro quanto contra determinationem præsentem militant.

¶ Vnum tantum superest declarandum, an scilicet sola hæresis sufficiat, an exigatur etiam incorrigibilitas, seu perseverantia obstinata in hæresi ad hoc, ut deponatur Papa, quod sequens capitulum declarabit.

CAPVT XXIII.

¶ *Quomodo cum Papa in hæresim lapsus paratus corrigi, agendum sit.*

AD ABSOLVENDVM demum totam hanc difficultatem de potestate concilij ad depositionem papæ in casu hæresis, scire convenit quod duæ sunt hic extremæ opiniones. Altera quod papa propter crimen hæresis etiam confessum non potest deponi. Fundatur hæc opinio primò super facto Marcellini, & responsione Episcoporum, ut patet in vigesima secunda distinctione, capitulum nunc autem. & sunt verba Nicolai papæ. Cum enim idololatricæ criminis incurrisset papa, congregatum Concilium videns eum compunctum corde, dixit, Tu te ipsum iudica, prima sedes non iudicabitur à quoque, & sic non depositus martyr effectus est postmodum. Secundò super glossa in dicto capitulo. & in capitulo si papa distinctio. 40. & multis doctoribus. Tertio super ratione: quia cum hæreticus nomen sit vitij, & Papa hæreticus sit deponendus, tandiu deponendus venit quandiu hæreticus seu à fide deuius est: ac per hoc si poenitet eum sui delicti, non est amplius hæreticus, aut à fide deuius, & consequenter non subiacet amplius poenæ depositionis. Et firmatur hæc ratio super dictis Gratiani in Decretis trigesima sexta quæstione prima, de matrimonio inter raptorem & raptam, ut patet ibi in capitulo. nullus. Quarto, super autoritate Apostoli ad Titum tertio, hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuita. Si enim deuitatio non sequitur crimen hæresis, sed secundam correctionem, à fortiori nec depositio.

¶ Altera opinio est, quod Papa propter crimen hæresis potest deponi. Et hæc fundatur super hoc, quod reus est & obnoxius poenæ criminis quicumque crimen illud admittit, etiam si non perseveret in illo, ut patet inductiue. Qui enim semel homicidium commisit, reus est poenæ homicidij: & simile est de adulterio, simonia, furto, blasphemia, periurio: & sic de aliis, sed papa propter hæresis crimen poenæ depositionis reus est, ut communiter doctores ex cap. si Papa. 40. distinctio. mori dicunt. Non ergo exigitur perseverantia in hæresi, sed sicut si pro adulterio deponendus foret, sufficeret ipsum adulterium commississe: ita quia pro deuiatione à fide deponendus dicitur, sufficit quod hæresim incurrerit. Et confirmatur, quia alij prælati puta Episcopi ex hoc solo, quod damnatam incurrunnt hæresim, in foro Ecclesiæ sunt ipso facto excommunicati, & possunt declarari priuati, constituto de crimine. Et confirmatur iterum, quia si Papa paratus corrigi non potest deponi, cum centies in veritate possit relabi & resurgere: sequeretur quod centies relapsus, paratus tamen corrigi, non posset deponi: quod est fatuum.

¶ **L**ICET Autem hæc duæ opiniones contrariæ videantur, ad medium tamen expositæ discordes non inveniuntur. Vnde media rationabilisque sententia est, quod Papa hæreticus post duas monitiones deponendus est, ipso Paulo apostolo hoc diffiniendo ad Titum 3. Hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuita. Et rationem quare non amplius sustinendus est assignans, subdit, Sciens, quia luberius est, qui eiusmodi est. Vbi glossans, subdit, Subuersus, exponit, Perditus, & in verbo, interlinearis in verbo, incorrigibilis. Est et intentio literæ, quod quia eiusmodi exponit, Incorrigibilis. Est et intentio literæ, quod quia iudicium humanum datur secundum id, quod in pluribus inuenitur & secundum commune cursum, qui ab ea, quam vera sponte profectus est, fide declinat primò, & post vnam correctionem secundo, & post secundam correctionem, tertio, abiciendus tanquam incorrigibilis cæsetur, idcirco Papa hæreticus post primam & secundam monitionem delinques in fide, deuitandus est depositione. Non enim possunt si seles euitare Papam manentem cum ex eo post Dominum Iesum omnium salus dependeat: ut dicitur 40. dist. si Papa. Quia ergo Apostolus hæreticum hominem post duas correctiones delinquentem in fide, non sustinendum, sed deuitandum præcepit: consequens est primò, quod quantumcumque Papa hæreticus post duas correctiones relapsus, paratus sit corrigi, non solum potest, sed debet deponi. Et merito, ne in infinitum protrahatur humanum iudicium, sed limite aliquo terminetur. Rationabilis autem terminus est statutus trinus error cum trina monitione, prius in professione fidei, & duabus post deuiationem subiunctis. ita, quod tertius error tres monitiones contempserit, sicut hæretici relapsi post professionem, excommunicationem & adiurationem, non amplius admittuntur ab Ecclesia. Consequens secundo est,

quod ante correctiones non est deponendus Papa hæreticus, qui propter hæresim non est excommunicatus, sed excommunicandus depositione. Et propterea in eo ad literam seruandum est præceptum Apostoli de publici correctione: quod in aliis in senioribus propter adiunctam excommunicationem latæ sententiæ quam tulit Ecclesia contra hæreticos, non seruatur. Alij enim, quia excommunicati sunt post, ab Ecclesia statim euitantur. Papa autem, quia excommunicatus non est, sicut nec excommunicati erant homines hæretici tempore Pauli Apostoli, sed excommunicati, post

duas correctiones deuitandus est. Duplex enim correctio à Paulo concessa non abstulit potestatem ab humano iure, rigorosius procedendi contra hæreticos subiectos humano iuri, sicut concedendo ius diuinum matrimonium cum sorore consobrina, non ademptum potestatem Ecclesiæ inhibendi tale coniugium, sed ostendit quid secluso humano iure seruandum est. Propter quod, quia Papa ut patet, solo diuino iure iudicandus, deponendusque venit, quia illi soli subiectus est, ideo in eo solo apostolica regula seruanda remansit, cæteris propter hæresim ab Ecclesia excommunicatis. Nec obstat dictis, si dicatur quod hæretici etiam tempore Pauli erant excommunicati ab ipso, ad Gal. Cum enim sententia illa se extendat ad superiores, scilicet Angelos de celo, & contra quod nullus superiorem, sub quacunque conditione excommunicare potest: consequens est, quod non fuit excommunicatio, sed denuntiatio, quod à Deo anathema fieret quicumque etiam Angelus de celo, si contra Iuangelium Christi prædicaret. Et hoc est denunciare separatim esse à Deo, & dignum excommunicatione Ecclesiæ quo ad homines. Et confirmatur ex San. Tho. ibidem dicente, quod sententia illa ab Apostolo data est autoritate euangelicæ doctrinæ promulgata Ioan. ro. ca. Sermo quem sum locutus, ille iudicabit eum in nouissimo die. Constat namque quod excommunicandos ab Ecclesia non excommunicatos ab eadē constituit sermo diuinus cōtradictio sibi.

¶ **A**D RATIONES igitur primæ opinionis, vnicò verbo dicitur, quod Papa post secundam correctionem deuius à fide, non admittitur ut paratus corrigi apud humanum iudicium, sed tanquam incorrigibilis hæreticus censetur. Quamquam apud Deum semper possit corrigi, & fortè in veritate sit correctus.

¶ Ad rationes autem alterius opinionis dicitur, quod ubi est speciale ius, non oportet ex communi procedere iure. In hac autem causa est speciale ius apostoli, & satis rationi consonum, & stylo Ecclesiæ in excommunicandis personis, præsertim in persona tam excellentis dignitatis. De aliis autem Episcopis iam reddita est ratio dissimilitudinis, quia, scilicet non sunt in illo statu, in quo erant tempore Apostoli propter superuenientem Ecclesiæ excommunicationem, quam rediti sunt statim vitandi, & propterea possunt declarari priuati: propter tamen dignitatem eorum, & fragilitatem humanam vnica correctio declarationem si præcederet, misericordia & equitatis esset. Faciunt ad prædicta quæ scripsit diuus Thomas in Secunda secundæ, quæst. 11. arti. 3. & quarto de reptione hæreticorum ab Ecclesia.

CAPVT XXIII.

¶ *Opinio, quod Papa propter incorrigibilitatem in quorunquē notorio crimine scandalizante Ecclesiam, subiciatur Concilij potestati: ita quod possit ab eo deponi.*

PXEDIT A relatione Papæ in casu hæresis ad Concilium, oportet in aliis extra hæresim casibus discernere, si papa subest potestati depositiæ Concilij in alio casu, quam in casu hæresis. Et nunc quidem verè casus, qui peccata sunt, tractandi sunt. postmodum deuentum casibus sermo erit. Est igitur nonnullorum opinio, quod Papa extra casum hæresis deponi à generali Concilio potest. Probatùrque hoc ex septem capitibus. Primò, ex ratione criminis papa potest deponi pro hæresis crimine: ergo, & pro aliquo alio. Probatùr sequela, tamen primò, quia aut hoc est singulare in hæresi ratione grauitatis: & hoc non, quia odium Dei est grauius peccatum hæresi: ut patet in Secunda secundæ San. Tho. quæst. 3. articulo secundo. Aut ratione damni Ecclesiæ: & hoc non, quia plus nocet Ecclesiæ Papa omnia beneficia vendens, prauus extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, vicioriam lux, blasphemiz, auariz, &c. notoriè plenus, quam si pertinaciter sentiens, quod Spiritus sanctus non procedat à filio, rectè aliàs viuat, & hanc hæresim solus teneat. Tum secundo quia in sacra Scriptura non inuenitur specificè expressum, quod papa possit deponi magis pro hæresi, quam alio crimine: relictum est ergo interpretari vni doctorum, & canonum. Et sicut Bonifacius Papa & martyr expressit casum hæresis, distinctio 40. si papa ita potest casus incorrigibilis notorii & scandalizantis Ecclesiam criminis, excipit: ut glossa ibidem sentit. Tum tertio, quia qui potest in maius, potest in minus: ut dicitur in cap. ex parte, extra de decimis, sed Concilium potest iudicare papam de maiori crimine, puta hæresi: ergo de minore, scilicet simonia notoria, &c.

¶ Secundo, ex parte abusus potestatis, constat namque, quod gladius de manu furiosi potest, & debet auferri: inuasor, & occisor

cifor corporum detineri, & pertinax in proposito in custodia
 poni, quãto magis fruentis in perditionem animarum Papa gla-
 dio papalis potestatis abutens, illo priuandus est tanquã phtre-
 neticus & ebrius, suarum passionum commotione actus. Cog-
 git enim alios malefacere suo exemplo, & Apostolus testatur ad
 Gal. 2. dicens ad Petrum, Cogis Gentes iudaizare: glo. conuerfationis
 exemplo. Et confirmatur, quia si Papa uellet mulierem op-
 primere, uel occidere, posset & repelli & percuti & occidi, cum
 moderamine inculpatę tutelę: à fortiori si opprimit Ecclesiam, si
 occidit animas, resistendum primò: & si opus est occidendus de-
 positione est. Et confirmatur hoc ex ratione finis potestatis acce-
 ptę: quia scilicet ad ædificationem est, & non in destructionem.

¶ Tertio, ex parte obligationis ipsius Papę. tenetur enim papa ad
 purgationem sui cum infamis est de crimine scandaloso, ut patet
 de Damaso accusato de adulterio: teste Hiero. de uiris. illust. & de
 Sixto, Leone & Symmacho 1. quęstio. 7. Et probatur ratione, quia
 tenetur pascere oues suas: & constat quod scandalum depascit o-
 ues. Purgationi autem subiectus si deficit, iudicandus est, igitur pa-
 pa potest ab Ecclesia de alio crimine, quã de hæresi iudicari. Et
 confirmatur autoritate Grego. in capit. si quis. secunda quęstione
 septima, dicens, Si quis super hoc nos redarguere uoluerit, uel
 extra autoritatem facere nos contenderit, ueniat ad sedem apo-
 stolicam, ut ibi ante confessionem beati Petri mecum iussu discer-
 pret, quatenus unus ibi ex nobis suscipiat sententiam suam. Nec
 hoc inquit Gerson, ex humilitate, sed ex debito Grego. fecit.

¶ Quarto, ex parte Ecclesię: quia sicut papa sponsus potest dare li-
 bellum repudij Ecclesię suę sponse, renuntiando papatui: ita e-
 conuerso, cum non debeant quo ad hoc impari iure censeri: & po-
 tior adducitur ratio pro ipsa contra sponsum: uel quia prostituere
 eam quærunt quantum in se est, uel tyrannide sua laniando eam,
 uel placitando, bona sua dissipando, uel quia abuti conatur ea in
 perniciem filiorum. Et confirmatur hoc: quia ad communitatem
 totam spectant principis correctio, uel destitutio, apud Aristotele-
 lem in 1. Politic. si inemendabilis perseueret. Et hæc potestas in-
 aufertibilis uel inabdicabilis est à communitate libera: quanto
 magis hoc habebit Ecclesiã

¶ Quinto, ex parte diuinę prouidentię. Cũ enim Dei perfecta
 sint opera, & Ecclesiã opus ipsius immediate sit (multo magis
 quã synagoga, cui tamen dicit, Quid ultra tibi debui facere, &
 non feci? Esa. 5.) oportet Ecclesię regimini, & corpori perfecte
 prouisum esse. Constat autem, quod perfectum non est corpus,
 quod non potest putrida à se membra abicere, uel sanare, sed cum
 totius damno euidenter emergente oportet sustinere. Et simili-
 ter non est perfecte dispositum regimen, quod non potest com-
 mune bonum & necessarium conseruare, abiciendo manifeste &
 notorie commune bonum usurpantes, diripientes, &c. Hęc enim
 omnia papa notorie scandalas simonia, luxuria, blasphemis, ty-
 rannide, promotione indignorum, &c. manifeste facit contra bonum
 charitatis commune Ecclesię militantis, & triumphantis
 bonum.

¶ Sexto, ex parte decretorum & gestorum Concilij Constantien-
 & Basilien. In Concilio nanque Constantien. depositus fuit Ioan.
 23. quem ipsi tenebant ut uerum Papam, & Benedictus 11. de con-
 sensu suę obedientię. In concilio quoque Basilien. depositus fuit
 Eugenius 4. & creatus Cœlix, Stephanus, Christophorus, Benedic-
 tus: Greg. 6. Ioan. 11. Et confirmatur locus iste autoritate multo-
 rum doctorum sententiarum idem quod Concilia ista: ut patet de
 gloss. in cap. si Papa. distinct. 40. & sequacibus.

¶ Septimo, ex parte naturę iudicij humani, scilicet secundum al-
 legata & probata, uel præsumpta iudicantis. Quo fit, ratione præ-
 sumptę hæresis Papa non hæreticus propter contumaciam: iuxta
 cap. cum contumacia, de hære. libr. 6. Vel per mansionem excom-
 municatione per annum deficiente purgatione, iuxta ca. excom-
 municamus, extra de hære. Vel dum timore mortis actus hæreti-
 cales exterritus tantum fecit: ut de Marcellino dicitur uel simili-
 more uerbi hæreticalia absque intentione protulit: uel si per fal-
 sos testes conuincitur hæreticus relapsus: uel dum suam excusa-
 tionem in causa fidi probare non potuit. Ex his & similibus cre-
 ditur, Papam in casibus pluribus incorrigibilibus subesse iudicio
 Concilij generalis, sic ut possit ab ipso deponi.

CAPVT XXV.

¶ *Discussio de determinatione, ad quam legem spectet deter-
 minare casum in quibus iudicio Concilij
 subest Papa.*

ICTAE AVTEM Opinioni communis senten-
 tia doctorum Theologo:um & Canonistarum anti-
 quorum obuiat, tenens, quod si sic catholicus Pa-
 pa non iudicatur à quocunq; iudice in terris, iuxta
 capitul. si Papa. quadragesima. distinct. ca. oues. se-

cunda quęstione septima.

Et quoniam hinc inde multum disputatur, oportet primò videre
 in quo consistit hæc difficultas, unde scilicet quęstionis ueritas
 pendet: quo ignorato ueritas huius latet, & quod cognito ueritas li-
 quet. Nisi enim hoc sciatur, continget quidem aliquem uerum as-
 sequi, sed nescire se uerum assecutum.

¶ Sciendum est igitur, quod tota difficultas pendet ex hoc. An iure
 diuino uel humano Papa in casu criminis, quodcunq; sit illud,
 deponendus sit potestate Ecclesię, seu Concilij. Si enim lex diui-
 na exigitur ad faciendam exceptionem hanc, scilicet quod in casu
 criminis hæresis possit ab Ecclesia deponi, lex quoque diuina exi-
 gitur, statuens quod propter tale crimen, puta notorium, scanda-
 lizans & pertinax deponi possit. Et si solum ius humanum sufficit
 ad statuendum, quod Papa in casu hæresis est deponendus, solum
 quoque ius humanum sat est ad statuendum, quod Papa propter
 notorium crimen deponatur.

¶ Dicentes, quod ius diuinum exigitur, fundant se super hoc, quod
 licet Petrus potestate ministeriali Ecclesię sit iunctus papatui, factus
 iam Papa diuina lege est supra Ecclesiam & Concilium: ac
 per hoc nulla inferiori lege potest subiici, (nec simpliciter in casu)
 Concilio, aut Ecclesię, sed sola diuina lege. Et quia lex diuina in so-
 lo casu hæresis subdidit illi potestati Ecclesię ministeriali, uel ut
 aliis placet autoritati: ideo in solo hoc casu iudicari deponique
 potest. Quod enim casus hæresis inueniatur exceptus in lege diui-
 na, patet ex multis inductis textibus sacre Scripturę, expressę se-
 parationem ab hæretico quocunq; indicentibus. Quod autem
 solus sit exceptus, patet ex sententia Saluatoris, Matt. 23. Super ca-
 thedram Moy si sederunt Scribę & Pharisęi omnia ergo quęcun-
 que dixerint facite, secundum autem opera eorum nolite facere:
 ubi Dominus aperte statuit subditos debere audire Prælatos ma-
 lę uitę, & bonę doctrinę. Constat autem quod doctrina ad fidem
 spectat: uita autem & opera ad malos mores aliorum criminum.
 secundum igitur sententiam Domini, audiendi sunt fideles præ-
 lati, quamuis mali. Confirmatur quoque eadem sententia à Petro
 Apostolo in prima Epistola 1. ca. Obedite præpositis uestris, non
 tantum bonis & modestis, sed etiam discolis.

¶ Dicentes autem quod ius diuinum non exigitur, sed Deus relin-
 quit hoc in manu consilij humani, sicut & multa alia, fundat se su-
 per hoc, quod opus purè humanum, secundum se nec bonum nec
 malum moraliter, subiacer plenarie legi humanę: coniunctio au-
 tem inter Petrum & papatum est opus purè humanum, quando-
 que bonum, quandoque malum, ergo subiacer plenarie legi hu-
 manę: ac per hoc lex humana disponere potest de illa coniunctio-
 ne, quod quando est bona, perseueret, quando mala, dissoluatur.
 Dixi, Opus purè humanum, ad differentiam operationum sacra-
 mentalium, quę non sunt pure humanę. In coniunctioe autem
 Petri cum papatu sola humana actio interuenit, coniungens ele-
 ctionis actum utrunque, supponendo materiam formę: ut patet ex
 hoc, quod si cessat à papatu, (ut Celestinus fecit) nihil diuini ope-
 ris in se restat, sicut restat in Episcopo renuntiante, & in sacerdote
 degradato potestas ordinis à Deo data, sine poenitentia nanque
 sunt dona Dei: ut dicitur ad Roma. 11. Dixi, Secundum se nec bonum
 nec malum moraliter, ad differentiam actuum secundum se
 bonorum, (ut credere, amareque Deum, &c.) & secundum se ma-
 lorum: ut blasphemia Dei, mendacium, & similia: hæc enim natu-
 rali diuinoque iure regulantur. Coniunctio autem Petri cum pa-
 patu, quandoque bona est, ut patet in tot sanctis Romanis pontifi-
 cibus: & quandoque mala, ut patet in multis eisdem sceleratis, quos
 utinam nescire licuisset. Et confirmatur: quia potestas ministeria-
 lis existens in Ecclesia ad coniunctionem Petri & papatus, regu-
 latur humana lege, ut patet de actu electionis Papę, qui irritus &
 nullus ab humana lege si non seruatur, redditur. Unde sicut Bo-
 nifacius papa & martyr promulgauit, quod in casu hæresis potest
 papa iudicari & deponi, potest alia lege humana promulgari, quod
 pro simonia in beneficio possit deponi, & sic de aliis maximis ex-
 cessibus, obseruata consonantia legis humanę ad naturalem & di-
 uinam. Et etiam sine noua lege (quia in defectu manifesto huma-
 nę legis, lacum habent gnomo & inuentio) posset papa ex notorio
 excessu scandaloso & incorrigibili deponi, sicut pro hæresi.

¶ SI QVIS autem diligentius perspiciat, uidebit, quod
 diuina lege opus est statuente casus depositionis papę, nec ulla
 lege humana potest, aut potuit hoc fieri. Quod probatur ex ratio-
 ne humanę legis breuissimę & clarissimę, sic, Omnis lex ecclesia-
 stica potest tolli & mutari à papa: ergo nulla lege humana potest
 contra papam inuitum procedi. Antecedens constat ex eo, quod
 est Dominus iuris positui. Consequentia est euidentis: quia ex quo
 potest tollere legem, & non uult subire ipsam, tollit eam: & sic
 contra eum fiet.

¶ Et licet hæc ratio sufficiat: quia Papa diuina autoritate hoc
 potest, & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, ap-
 pellatione, suspensione, aut quouis alio termino potestas sua
 minuitur, aut impeditur in his quę sunt positui iuris, arramen
 ex pro

ex propriis rationibus potestatis ecclesiasticæ concurrentis ad propositum, idem ostenditur. Quadruplex namque potestas hic nominatur. Primum, potestas papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium, non oportet solitari. Secundum, potestas Ecclesiæ seu Concilij vniuersalis, supra Papam simpliciter & absolutè. Et hæc nihil est, sed chimera: vnde nullum effectum in millequin gentis annis in Ecclesia Dei habuit: omnia enim iura positiua subiecta sunt, & fuerunt semper Papæ, velic nolit Concilium. Tertium, potestas autoritatiua Concilij supra Papam in casu criminis, puta hæresis. Et hæc potestas licet minus rationabiliter poni videatur, veruntamen attestatur proposito: quia ponentes eam in solo casu, à diuina lege statuto dicunt eam posse exire in actum. Quarto, est potestas ministerialis Ecclesiæ, quæ habet pro obiecto coniunctionem personæ cum papatu. Et hæc etiam attestatur proposito: quia cum ipsa non se directè extendat supra coniunctionem Petri & Papatus in facto esse, sed in fieri (quia nihil potest supra coniunctum scilicet Petrum Papam, vt pote superiorem iam nominatum, ac per hoc ministerialiter constitutum): consequens est, quòd ad ipsam non spectat determinare dispositiones coniuncti, scilicet Petri Papæ disponentes ad dissolutionem coniunctionis: nam dispositiones tales adueniunt coniuncto iam facto, ad id quòd non se extendit potestas ista. Et propterea nisi diuino, aut naturali iure dispositio Petri Papæ ad dissolutionem determinata sit, potestas ista non potest exire in actum dissoluendi, vt pote non habens patiens dispositum, nec potens per se ipsam, illud disponere determinando, quæ est dispositio subiiciens subiectum, scilicet Petrum Papam tali potestati. Et ex hac conclusione, scilicet quæ lex diuina exigitur statuens casum depositionis Papæ, patet quàm ignorantè procedant quotquot ex vi canonici iuris procedunt ad ostendendum, quòd Papa ex crimine notorio scandaloso, & incorrigibili deponi potest, vt glossa super canone, si Papa, distinctione, quadragesima & super canone Agathius & vigesima-quarta quæstio, prima, nesciens quid dicat, errauit cum tota multitudine sequacium. Oportet namque ex iure diuino casus inuenire subiectionis Papæ ad Concilium, ex quo iure diuino ipse absoluitè est supra Concilium, & vniuersam Ecclesiæ communitatem. Et hic iacet Lepus: non est hac illacque amplius vagandum. Vnde ipsamet glossa veritate inducta, dicit quòd Papa non potest statuere, quòd non possit iudicari de hæresi: hoc enim ideo verum est, quia diuino non humano iure iudicium hoc in casu hæresis statutum est: nam iuris humani Papa est Dominus.

¶ RATIO Autem in oppositum allata non concludit oppositum: quoniam opus humanum indifferens subiecti humanæ legi, potest intelligi dupliciter. Primum quo ad modum fieri: & sic est verum. Secundum, quo ad ipsum fieri secundum suam substantiam. Et sic est falsa: vt patet de abscissione ligni vel ferri, præcidi siquidem potest bene & male moraliter, & lege humana determinari potest, quando bene & quòd male: sed non spectat ad humanam legem, si potest vel non potest præcidi, sed ad naturalem potentiam præcisoris, & dispositionem subiecti cædendi. Vnde in proposito humanæ legi subieciuntur modus actionis, quo coniunctio Petri & papatus fit, aut dissoluitur: sed si potestas ista potest exire in actum ex alio pendet principio. Nam non potest exire in actum coniunctionis nisi vacante sede: & tunc in subiectum dispositum, scilicet Christianum voluntarium. Depositionis verò nisi disposito subiecto, aut per recessum à Christianitate, aut per recessum à voluntario, vt patet de Papa hæretico vel renuntiante. Propter quòd non potest lex humana statuere, quòd coniunctio papatus & Petri, quando est mala propter alia crimina ab hæresi, dissoluatur: non potest, dico efficaciter statuere coactiuè: quia Papa criminofus possit illam legem tollere: cum par in parem non habeat imperium.

CAPVT XXVI.

Quot casus criminum sint diuina lege statuti, vt possit Concilium Papam deponere.

VIA igitur ad solam diuinam legem spectat determinare casus depositionis Papæ, in ipsa, & ex ipsa scrutari oportet, quot sint casus depositionis Papæ. Et vt probabitur, solus casus hæresis est à lege diuina, in quo Papa potest deponi ab Ecclesia, siue autoritatiua, siue ministeri illi potestate, non curando in proposito. Probatu hoc tripliciter, scilicet ratione ex principiis theologice certis, & autoritate sacrorum doctorum, & diffinitione sacræ scripturæ. Ratio est ista, Constat, quòd secluso Papa, in Ecclesia est potestas electiua Papæ, seu applicatiua papatus ad Petrum, quomodo docentur; vocetur, habet pro obiecto coniunctionem personæ, & papatus in fieri, & in dissolui, vt patet de actu electionis, quo Petrus fit papa, & de actu depositionis, quo Petrus papa hæreticus incorrigibilis deponitur. Constat etiam, quòd ad hoc quæ Petrus fit Papa efficaciter, ita quòd sit Papa, & consequenter ad hoc quòd

potestas illa Ecclesiæ exercent actum constructiuum coniunctionis efficaciter inter Petrum & papatum, aliqua dispositiones requiruntur in Petro de necessitate simpliciter, aliqua ad bene esse. Requisitæ de necessitate simpliciter sunt duæ, simpliciter esse voluntarium, & esse Christianum. nunquam enim aliquis quantumcunque electus, est papa, nisi consentiat: & similiter non est papa, nisi sit membrum Christi. Secunda dispositio exigitur de iure diuino: & quia ordo gratiæ præsupponit ordinem naturæ, prima dispositio exigitur de iure naturæ. Requisitæ autem dispositiones ad bene esse, sunt boni mores, scientia ecclesiastica, charitas, experientia regiminis, & huiusmodi: sine his enim Petrus si est electus & acceptus, est papa: quamuis ineptus & malus. Constat etiam, quòd quia facilius est destruere quàm construere duabus simul requisitis necessariis conditionibus ad constructionem, quæcunque earum deficiat, solui potest coniunctio ista. Namque si Petrus non vult amplius esse Papa, potest renuntiatione dissolui coniunctio ista: & dissoluitur dum acceptatur renuntiatione, vt patet de Celestino. Et rursus, si Petrus papa labitur in hæresim incorrigibiliter, potest deponi inuitus, ex quo desit quantum est ex se esse membrum Christi: sicut in primo casu desit esse voluntarius. Hæc omnia certa sunt, ex quibus necessariò sequitur, vt deficientibus in Petro conditionibus, quæ non sunt necessariæ simpliciter, sed ad bene esse, non propterea sit dispositus, vt possit dissolui coniunctio ista, vt possit attingi Petrus à potestate depositiua. Nam dispositiones illæ, quæ non requiruntur in subiecto ad hoc quòd vniatur efficaciter formæ, sed tam cum eis, quàm cum suis contrariis vniri potest formæ, & constituere compositum, non sunt tales vt earum contrariæ pertineant ad dissolutionem compositi. Quod est dicere, quòd si Petrus sceleratissimus & criminofissimus, & scandalosus, & incorrigibilis, Christianus tamen & consentiens, sit & est Papa, si eligatur oportet, quòd huiusmodi crimina superuenientia Petro iam papæ, aut perseverantia, et si reddant ipsum malum papam, & non solum malum hominem vt prius, non tamen reddunt ipsum deponibilem. Ex quo enim ad bene esse papæ requiritur bonitas, & non ad esse papam, consequens est, quòd malitia ad malè esse papæ, & non ad non esse papæ spectet: ac per hoc sicut non spectat bonitas ad esse, quòd est effectus electionis, ita malitia non spectat ad non esse, quòd est effectus depositionis. Ex his patet ratio, & potest formari breuiter sic, Sola contraria conditionibus necessariis requisitis ad esse papæ reddunt papam deponibilem: sed inter crimina infidelitatis contrariatur conditionibus necessariis requisitis ad esse papæ: ergo sola infidelitas inter crimina reddit papam deponibilem. prima propositio patet ex hoc, quòd depositio est non esse papæ, & vnumquodque in suo esse perseverat, si contrarium non superuenit. Nunquam enim homo desineret esse, si non superueniret aliquod contrarium illi esse: & simile est in aliis. Secunda autem propositio probata est: quia cætera vitia contrariantur conditionibus requisitis ad bene esse papæ. Hanc rationem vellem in statera poni: & non friuolas & apparentes, per accidentia vagantes. Hæc de primo.

¶ AVTORITATES Sanctorum sunt in primis Anaclei papæ & martyris: & habetur septuagesima nona distinctione canonice electionem. Si namque papa possit propter crimina deponi, sicut alij Episcopi, frustra dixisset, quòd electionem summorum Pontificum sibi Dominus reseruauit. Deinde Bonifacij papæ & martyris, & habetur quadragesima distinctio, capit. si papa. Nisi si, inquit, à fide deuauerit papa, redargueret eius culpas mortalium nullus præsumit. Vbi solum infidelitatis crimen subiicit iudici: à quo papa potest iudicari: quem constat esse vniuersalem Ecclesiam, seu Concilium generale: ab eodem enim excipit, à quo negat redarguendum id fore. Sanctus quoque Eusebius papa, & habetur secunda quæstio, septima, in cap. oues dicit, Oues quæ suo Pastori commissæ sunt, eum nec reprehendere nisi à fide exorbitauerit, nec vllatenus accusare possunt. Sanctus Anterior papa & martyr, (& habetur nona quæstione tertia, in ca. facti) inquit, Facta subditorum iudicantur à nobis: nostra verò iudicantur à Domino. Et quòd loquatur de factis peccatorum, patet ex eo quòd subdit, Deteriores sunt (qui vitam, morisque bonorum corrumpunt, his qui substantiam aliorum prædiæque diripiunt. Sanctus Beda (& habetur nona quæstione tertia, canon. Episcopo) tractans de iudicio peccatorum, ait, Sola enim Romana Ecclesia sua autoritate valet iudicare de omnibus: de ea verò nulli iudicare permittitur. Sanctus Bernardus Innocentio secundo scribens, inquit, Quis faciet mihi iustitiam de vobis: si haberem iudicem, ad quem vos trahere possem, iam nunc ostenderem vobis, vt parturiens loquor quid mihi imminet. extat quidem tribunal Christi, sed absit vt ad illud appellem vos. Sanctus Thomas in 4. sentent. distinctio, decimanona quæstio, secunda, articulo 2. quæst. 3. ad secundum, dicit, Quamuis Prælati sint corrigendi à subditis, non tamen est poena infligenda, sed recurrendum est ad

est ad superiorem denunciando, vel si non habet superiorem ad Deum, v'teum emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primum exceperat crimen infidelitatis, cum dicit, Prælatum minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior.

¶ Et licet hæc autoritates deberent sufficere ad promulgationem diuini iuris (quia tot sanctorum sunt, & Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, vt dicitur, secundæ Petri 1. capit.) ad maiorem tamen firmitatem debiliorem ad ius Symachus Papa in ca. aliorum 9. quæst. 3. dicens, Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminare: sed sedis illius præfulem suo sine quæstione referuauit arbitrio. Et quoddam loquatur de causis peccatorum, patet ex eo quod subdit, dicens, Voluit beati Petri Apostoli successoris cælo tantum debere innocentiam, & subtilissimi diffusoris indagari inuolam habere conscientiam. Et excludens obiectionem subdit, Nolite æstimare eas animas inquisitionis non habere formidinem, quas Deus præ cæteris suo referuauit examini, &c. Innocen. 3. in sermone consecrationis Papæ dicit, Intantum mihi fides est necessaria: vt quum de cæteris peccatis Deum iudicem habeam, propter solum peccatum quod in fide committitur, possem ab Ecclesia iudicari. Bonifacius quoque 8. in extrauaganti, vna sanctam, dicit, Si deuiat suprema potestas, à solo Deo iudicatur: vt superius allegatum est. Albertus mag. Petrus de Pal. Herueus, Vtricus, Aug. de Ancha. & alij quos refert domin. Ioan. de Tur. Cremat. in lib. de Ecclesia, hanc viam secuti sunt quibus magis credendum est, quam canonistis multis: ad quos non spectat, nisi secundario de iuris diuini rebus tractare, sicut de vsura, sacramento Ecclesiæ, hæresibus, & huiusmodi. Hæc de secundo.

¶ **D**IVINA scriptura solum casum hæresis aperte excipit, dum, (vt supra allatum est,) hæreticos separandos ab Ecclesia instituit, & sanæ doctrinæ Prælatos, malorum autem morum tolerandos constituit. Hoc enim nihil aliud est, quam dicere, Pro solo hæresis crimine deponendum institutum quantum est ex diuina lege, prælati: ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas dimittimus, quo ad subditos iuri humano, de non subditis enim nullus statuit. Et de hæretici quidem separatione extant textus Pauli Apostoli & Ioan. Euangelistæ iam dicti. De toleratione verò, imò obedientia & audientia malorum Prælatorum fidelium, extat sententia Domini, Matt. 23. Super cathedram Moysi, &c. & Petri Apostoli. Obedite Præpositis discipulis, qui iam induti sunt. Et nunc adiungitur sententia Domini, Luc. 12. manifestans iudicium Papæ dum in seipsum & in proximum, agendum per ipsum Dominum, dum respondens Petro ait, Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, &c. Et subdit de eodem, Quod si dixerit seruus ille in corde suo, Moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas & edere & bibere & inebriari, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora quam nescit, & diuidet eum partemque illius cum infidelibus ponet. Vbi notandum est primo, quod ad literam loquitur de seruo constituto super familiam, id est Ecclesiam: vt glo. inter linearis exponit. Quod patet ex officio, scilicet vt det illi in tempore critici mensuram: & ex præmio, Beatus ille, seruus, quoniam super omnia bona sua constituet eum. In quo apparet differentia (vt glo. dicit) inter subditum & prælatum beneficentem: quia subdito promittitur quod præcinget se Dominus & transiens ministrabit illi, prælati vero quod super omnia bona sua est constituendus. Notandum est secundo, quod distinguit manifestè crimina tria, in seipsum, in proximum, & in Deum: ac per hoc comprehendit omnia. In seipsum per gulam & ebrietatem. scriptum est enim, Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adiciet vitam Ecclesiæ: & in proximum, per percussione suæ curæ commissorum vtriusque sexus. In Deum per infidelitatem. Et non describit dispensatorem criminiosum in Deum per infidelitatem, sed in seipsum & in proximum. & dicit seruum talem confidentem in mora Domini iudicandum à Domino per mortem, qua diuidetur à familia, & per damnationem æternam cum infidelibus. Hæc manifesta sunt in litera, & clarè ostenditur quod diximus, scilicet quantum est ex lege diuina, prælati de criminibus cæteris à Domino iudicandi statuuntur, de infidelitate autem Ecclesiæ iudicio dimissi intelliguntur, ac per hoc si alij prælati non subessent iuri humano, quod super apposuit suis subditis alias causas criminum iudicandas, ab Ecclesia non essent iudicandi & deponendi nisi pro infidelitate, sicut Papa: qui quia soli diuino iuri subest, in casibus à diuino iure toleratis, nulli subiicitur. Quia enim sola negatio statuti casus à iure diuino quo ad Papam soli diuino iuri subiectum, sufficit ad constituendam legem, quod non potest iudicari aut deponi, multò magis expressa toleratio casuum in iure diuino constituit ipsum tolerandum, alios autem tolerabiles: si à superueniente iure positio, cui subiecti ex diuina lege sunt, permittantur. Vnde inter Papam & alios, quo ad casum criminis iudicandi & puniendi ab Ecclesia, tantum interest, quod in Papa locus ab autori-

tate diuini iuris negatiuè efficacissimus est: quia soli illi iuri subiectus est. In aliis autem nec toleratio, nec negatio diuini legis efficacis est: quia quod superius ius non statuit, aut tolerat, inferius ius potest & statuere, & punire: vt manifestè patet in contrahendis matrimoniis, & administratione sacramentorum, in quibus multa permixta ex diuino iure prohibita sunt ab Ecclesia in sibi subditis. Et si absque velamine aliquo obumbrante, sententia Domini perspiciatur, apparebit, quod propter Prælatum, qui nullum habet supra se nisi Dominum, (vt pote constitutum super reliqua familia Domini absentis.) promulgata est hæc sententia. Quod etiam ex eo habetur, quod constitutus super familiam absentis Domini neminem timere describitur, nisi Domini aduentum: in cuius mora confilium tanquam neminem habens supra se peccare cœpit. De prælati tanque habentibus superiorem præsentem in hac vita, non consonat, quod in sola mora Domini confidant: quia habent statim superiorem iudicem, quem timeant vltorem. Non nihil quoque ad hoc confert, quod Petro futuro Papæ hæc Dominus dicit.

¶ Ex his autoritatibus perspicaciter intellectis habetur, quod pro reliquis criminibus manifestis non est Papa deponendus. Docens enim Dominus secundum opera malorum Prælatorum nolite facere, proculdubid de notis operibus loquebatur, de quibus dixit, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ne autem propter adiunctam scandali rationem deponendum putares, docuit Matth. 18. quod pes, manus vel oculus, non tamen caput scandalizans amputaretur: instruens ad literam, quod si aliquid nobis opportunum (vt manus, pes vel oculus) scandalizans occurreret, præscindendum esset: secus autem de organo habente officium capitis sentiebat, nunquam dicens, Si caput tuum scandalizat te, abscinde illud & proice abs te. Hanc autoritatem qui credit, Iesum Christum Dei virtutem & sapientiam omnia prouidentem, & cunctis prouidentem, non spernet, sed reuerenter considerabit, non casu nominasse Dominum manum, pedem & oculum membra summè necessaria, & tacuisse caput: sed ideo non esse mandaram præcisionem capitis scandalizantis, quia nec propter scandalum caput simpliciter præcidendum est. Dico autem simpliciter, ad differentiam capitis in hac vel illa Ecclesia, quia quantumcunque caput huius vel illius Ecclesiæ præcidatur, semper restat caput Ecclesiæ in terris, Papa scilicet. Patet igitur, quod nullum extra infidelitatem crimen notorium ac scandalizans, depositionem Papæ inducit. Hæc de tertio.

CAPVT XXVII.

¶ In quo responditur rationibus factis in capi. 24. ad probandum, quod Papa ex alio crimine quam hæresis potest deponi ab Ecclesia.

MANIFESTATA sufficienter veritate, quod scilicet, si Papa est fidelis, nec iudicari, nec deponi potest ab Ecclesia pro quocunque alio crimine quantumcunque notorio & scandaloso, superest allatis in oppositum satisfacere.

¶ Ad primum ergo motuum ex parte criminis neganda est sequela, quia nec maior, nec par ratio est de hæresi & aliis criminibus. Et ratio iam tacta est, quia scilicet, infidelitas spectat ad non esse, alia autem crimina ad malè esse Papæ. Cum ergo dicitur, aut hoc est ratione grauitatis, aut nocuit, dico quod diuisio non est sufficiens: quia datur tertium, scilicet quod est ratione status. Infidelitas enim mutat statum hominis: quia facit quantum est ex parte hominis, de Christiano non Christianum. Odium autem Dei licet sit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, quam infidelitas faciat: non tamen facit de Christiano non Christianum. Nec obstat, quod hæreticus restat Christianus inuitus ex caractere: quia quod non voluntariè habetur, non est ab homine in quantum homo: vt in principio Primæ secundæ Sancto dicitur. Propter quod si fides informis saltem, & caracter non sunt duo constituentia distinctos status humanos ecclesiasticos, sed vnum & eundem statum Christianitatis constituent complete, concurrente vtroque altero vt humano: scilicet fide, quæ non est, si non est voluntaria: & altero, vt hominis, scilicet caractere, qui & sine voluntate acquiritur, (vt patet in pueris.) & inuitè conseruatur, vt patet in hæreticis. Propter quod sublata fide mutatur status Christianitatis, in quantum erat humanus: quod est mutari ipsum eo modo quo per hominem mutari potest. Mutatio autem status Christianitatis, extra Christianos hominè ponit ex propria natura: & propterea crimè hæresis non ratione maioris grauitatis, sed mutationis status deponendū constituit Papæ, alia autem crimina non. Et licet hæc responsio sufficiat etiam ad alterum membrum de nocuitate: sciendum tamen est, quod aliud est loqui de nocuitate per se annexo peccato, & aliud de nocuitate annexo per accidens: quia scilicet est in isto homine sic disposito. Si enim loquimur de nocuitate per se, maius nocuitatem est annexum hæresi ipsius Papæ, quam cuiuscunque alteri crimini: quia hæresis quantum est ex se, a hæret doctrina hæretica, quæ in capite quantum ex se est, indu

induceret hæresim in Ecclesiam vniuersalem, quo maius nocu-
mentum inferri nequit. Si verò loquimur in isto, qui non docet
hæresim, & bene gubernat & dispensat, hoc est per accidens: &
ideo despicendum. Ad aliam probationem, scilicet quod non in-
uenitur in Scriptura sacra expressum, quod magis sit pro hæresi
Papa deponendus, quam pro alio crimine: iam patet responsio, quod
non inuenitur quod magis pro hoc quam pro alio, sed inuenitur
in sacra Scriptura, quod pro sola hæresi est deuitandus & decli-
nandus, vt patet ex textibus inductis. Vnde non est verum quod sit
hoc relictum interpretationi doctorum, & canonum, nisi sicut ex-
planantibus, quomodo etiam articuli fidei sunt relictii doctoribus
& canonibus sacris. Sed sicut articulos fidei declarare non muta-
re possunt doctores & canones, ita legem hanc diuinam declarare
non mutare, addendo aut subtrahendo possunt. Ad tertiam pro-
bationem dicitur, quod illa maxima, qui potest in maius, potest in
minus, si philosophicè discutienda est, inuenitur falsa, tam de actu,
quam de obiecto, quam de effectu. Intellectus enim qui potest in
actum maiorem, scilicet intelligere, non potest in actum mino-
rem, puta odorare. Similiter visus qui potest in obiectum maius,
puta lucidum, non potest in obiectum minus, puta sonum. Virtus
quoque generatiua hominis potest in effectum maiorem scilicet
hominem (homo enim generat hominem) & tamen non potest in
effectum minorem, puta Leonem. Si autem politicè discutienda
est, (vt Innocentius in dicto capit. ex parte, el. 3. inducit sub alijs ver-
bis: scilicet cui concessum est maius, minus quoque concessum es-
se videtur) dicitur quod intelligenda est cæteris paribus: modo au-
tem cætera non sunt paria, quia in crimine hæresis (quod est ma-
ius crimen) subiectum mutauit Christianitatis statum, in alijs ve-
rò criminibus minoribus subiectum permanet in eodem Chri-
stianitatis statu. Et hæc est vera responsio ex parte criminis maio-
ris & minoris. Ex parte autem maioris vel minoris effectus iudi-
cij, negatur minor: quia maius esset iudicare Papam in statu Chri-
stianitatis de adulterio, quam iudicare ipsum à Christianitate
mente de hæresi: quia in primo attingitur superior status gradus,
quam in secundo, vt patet.

Ad secundam rationem (ex parte actus, scilicet actus) dicitur,
quod fallacia consistit in hoc, quod aliud est auferre gladium, res-
istere, impedire, & huiusmodi: & aliud est facere ipsam auctori-
tatiuè. Auferre nanque gladium de manu furiosi, resistere tyran-
no, impedire oppressorem, & huiusmodi, cuiuslibet licet, & debitum
est vt actus virtutis, sed facere ista auctoriatiuè, soli superiori lic-
tum est. Vnde licet cuiuslibet liceat vim in se & in proximum vi re-
pellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: non tamen cuiuslibet li-
cet punire eum qui vim infert. Et similiter quamuis cuiuslibet li-
cite possit Papam inuasorem, se defendendo, occidere: nulli tamen
licet Papam propter homicidium punire poena mortis. Vnde
de huiusmodi argumenta & similia non concludunt auctoritatem
iudicis ad puniendum, sed cuiuslibet priuati debitum ad resisten-
dum, impediendum, defendendumque: nisi quis aded desipiat, vt
dicat quemlibet esse iudicem cuiuslibet. Resistendum est ergo
etiam in faciem Papæ publicè dilanianti Ecclesiam. Verbi gratia,
quia non vult dare beneficia ecclesiastica nisi pro pecunia, aut
commutatione officij: & cum omni reuerentia & obedientia ne-
ganda est possessio talium beneficiorum his qui emerunt, & alle-
ganda est causa si non etiam cum Papa commissæ: & sine du-
bio principes seculi & clarij gladium de manu furiosi sic cum
modestia tollerent. Multæ quoque sunt viæ, quibus absque rebel-
lione principes mundi & prælati Ecclesiæ, si vellent vi, resisten-
tiam, impedimentumque abusus potestatis afferrent. Sed quando
principes & prælati non curant nisi quasi somnando, cur conquere-
runt quod non potest deponi: cur opponunt, quod potestas da-
ta est in ædificationem, & non in destructionem? Abusui nanque
potestatis, qui destruit, obuiam eant congruis remedijs, non obe-
diendo, in malis non adulando, non recendo, arguendo, aduocan-
do illustres ad increpandum exemplo Pauli, & præcepto eiusdè, (Di-
cite Archippo, Vide ministerij quod accepisti in Domino, vt illud
impleas ad Col. vlt. &c.) & parum aut nihil abuteretur potestate.

In responsione tamen ad quintum habebis vltimam satisfac-
tionem huius argumenti.
Ad tertiam rationem ex parte ipsius Papæ, dicitur, quod etiam
est falsa: nam aliud est purgatio ad remouendum scandalum, &
aliud est purgatio ipsi coram iudice. Ad primam tenetur Papa de
iure diuino, ad secundam non: vnde Damasus non coram generali
Concilio, sed coram quadraginta Episcopis se purgavit, vt patet
secunda questione septima: nos si competenter. Et Gregorius ipse
testatur, quod ex humilitate exhibuit se ad iudicium: vt patet se-
cunda questione septima, capitulo Petrus, vbi ipse Gregorius di-
cit, Petrus potestatem regendi acceperat: & tamen idem Aposto-
lorum primus querimoniam contra eum à fidelibus factæ, cur ad
Gentes intrasset, non ex potestate officij (qua posset dicere, Oues
pastorem suum non accusent, nec reprehendant) Sed ex auctoritate
diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum, re-

spondit. vbi apparet, quod ipse imitatus est, Petrum Apostolum,
non vtendo potestate sua, & quod potuisset illa vti.

Ad quartam ex parte Ecclesiæ vt ipse breuiter dicitur: primo,
quod Papa non potest inuitam Ecclesiam deserere: quia non potest
iuri Ecclesiæ renunciare: Prælati enim est propter Ecclesiam, &
non econuerso: vt super Epistolam ad Col. in fine diuus Tho. dicit.

Secundo, quod non est par ratio ex vtraque parte: quia Ecclesia
est subdita Papæ & non econuerso. Nec etiam in lege Moyssi vxor
poterat dare libellum repudij viro. Nec est periculum de ipsius
dilaniatione: quia scriptum est, Portæ inferi non præualebunt ad-
uersus eam. Ex parte verò Ecclesiæ vt communis libertas, bre-
uiter dicitur, quod licet sit libera libertate gratiæ, est subdita ta-
men secundum iurisdictionem Papæ. Vnde ipsa Ecclesia non ab-
dicauit se potestatem supra Principem: sed Iesus Christus Domi-
nus Ecclesiæ non subiecit eam ipsius communitati Ecclesiæ, sed
suo vicario: & propterea nihil potest supra suum principem. Non
sic est de alijs communitatibus, de quibus assertur Aristot.

Ad quintam, (ex parte diuinæ prouidentia, & operationis inme-
diatæ, & perfecti operis,) dicitur, quod Deus perfectè Ecclesiæ
corpus fecit, disposuit, ac ordinauit: ita vt ordinatissimum opti-
mè extet, & nihil opportunum desit illi. Et cum dicitur, Ergo est
relictum Ecclesiæ remedium contra Papam fidem criminiosum,
&c. concedendum est. Sed cum infertur, Ergo Ecclesia potest il-
lum incorrigibilem deponere, membrum illud abscindere & hu-
iusmodi, respondetur, quod est sophisma consequens: is à Superiori
ad suum inferius affirmatiuè: a prouisione & remedio cõmuni ad
hanc prouisionem, seu hoc remedium, ac si non esset alia prouisio
& aliud remedium. Dicendum est enim, quod Iesus Christus al-
terius ordinis remedium reliquit in Ecclesia ad repellendum sui

proprij vicarij incorrigibile scandalosumque regimen. Ad cuius
euidentiã sciendum est, quod sicut in naturalibus diuina sapien-
tia inferiora per media, & media per supremas causas secundas
gubernat: ita in supernaturalibus, (inter quæ est ordo gratiæ fidei
& Ecclesiæ super illâ fundatæ,) inferiora per media, & media per
supremas causas secundas supernaturales gubernat. Rursum cum
causæ effectibus proportionalitates sint, vt superioribus effecti-
bus superiores causæ respõdeant, & inter causas secundas proui-
dentia humana Ecclesia auctoritate sulca, inferioris ordinis ca-
sa, quam oratio, quæ in supremo ordine secundum causam lo-
cata est à Deo (qd ex eo patet, quod tota creatura corporea & in
corporea subiecta est illi) & prouisio supra Papam fidelè sit inter
supremos effectus in Ecclesia: consequens est, quod sapientissimè
Deus disposuit remedium in Ecclesia supra fidem Papam, non
prouidentiam humanam, cui subiecit reliquum Ecclesiæ, sed ora-
tionem. Nec est minus efficax causa secunda oratio Ecclesiæ pro se-
petens necessaria ad salutem perseveranter, quam prouidentia hu-
mana: cui consistit quicquidlibet particularis personæ oratio pia per-
seuerans, petens necessaria ad salutem pro se est causa efficacissi-
ma, & infallibilis: vt diffusè habes in tertio contra Gent. à beato

Thoma, cap. 95. & 96. Vnde si necessarium est ad salutem Ecclesiæ,
quod Papa talis auferatur, sine dubio oratio sic conditionata, au-
ferret illum de medio. Et si non est necessarium, quod auferatur,
quid causamur bonum Dominum, qui negat quod volumus, & tri-
buit, quod nolumus? Si est necessaria eius ablatio, non potest non
auferri ab eo rogato, qui promissit, quod nihil deesset timentibus
eum. Si non est necessaria diuino iudicio, & tamen iudicio huma-
no vilis, & necessaria creditur, cur præponis te Deo volens il-
lum deponere? Tu qui es, qui iudicas alienum seruum? Domino
suo stat, aut cadit Iesu Christi vicarius. Non dico hoc ego, sed Do-
minus, qui Lucæ decimo octavo docet, quod Deus multo magis
quam homo faciet cito vindictam electorum suorum clamantium
ad se. Constat enim Ecclesiam electos claudere, & vindictam
hanc, quia ipsi soli Domino reseruata est, ab ipso præ cæteris fa-
ciendam. Non dormitat ne que dormit, custodiens Israël, qui na-
uiculæ fluctuanti quarta vigilia noctis ex oratione surgens subue-
nit: qui à Sennacherib exercitu Ezechia liberavit. Assur cor mu-
tauit, Nabuchodonosor prædicatorem suum fecit: Anastasium se-
cundo, oratione Ecclesiæ percussit. Leonem etiam Papam (seu
Liberium apud alios) Hilarij orationi subiecit: qui etiam omnia
temporalia bona superadicienda promissit: qui demum dedit nobis
Filius, & omnia donauit cum illo. Sed heu impletum quasi
est illud, Putasne Filius hominis veniens: inueniet fidem in
terra: nam prouisio istius tam excelsæ, & tam efficacis causæ se-
cundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquit, prouidentia nos ra-
puniri Papam, non diuinæ prouidentia soli, & orationibus relin-
qui. Quare hoc dicunt, nisi quia prouidentiam humanam præfe-
runt orationum efficaciam? quare hoc dicunt, nisi quia animalis
homo non percipit quæ Dei sunt? quare hoc dicunt, nisi quia
didicerunt considerare in homine, & non in Domino, & ponere
carnem brachium suum? Quod fit, vt si incorrigibilis existime-
tur quandoque Papa in proprijs vitijs, manentes subditi quoti-
die murmurent de malo regimine, nullum orationis remedium
adhib

Qui potest
in minus
apud
de falsa
tam de ob-
iudicis, quæ
de effectibus
substanti-
bus vero
et vera,
accusis pa-
pæ.

adhiberi procurantes, nisi fortè, vt somniantes absque fide, & factis, adimpleant Scripturas (quòd scilicet propter peccata populi regnat hypocrita, officio sanctus, animo diabolus) & detur ac conuerteret Rex in furore Domini. Iram enim & clemenciam Dei in manibus orationum nostrarum esse Spiritus sanctus in Pfalmo testatur, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me. glo. Quia non est amota oratio: securus esto, quia non auferetur misericordia. Verum ita stolidi sumus, vt nolimus orare vt debemus: & tamen velimus orationis fructum, nolimus seminare, & velimus metere. Aut Christiani non nominemur, aut Christi promissionem amplectamur: & sic phreneticum, furiosum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorem, corruptoremque Ecclesie (cui contingeret talem praeesse) superabimus. Sed qui nosmet non superamus nostris orationibus (quia eas non vt decet agimus) quomodo conqueri possumus, quòd aliorum malorum vitam non superamus orationibus, quæ non solum tectum non transeunt, sed nec orationum capita propria penetrant: Et quòd peius est, olim conquerebatur Deus, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me. Tempore reuelatae gratiae, nec labiis honoratur: quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quàm diuinum officium, nihil tam celeriter perfoluitur, quàm Missa. Tempus diuini officij & Missæ, oner osium est valde: loci autem & negotia ac commoda secularia distinctè dicuntur & repetuntur, & absque temporis mensura delectant. Vnde concluditur, quòd aut abscissio Papæ fidelis & incorrigibilis post humana remedia est in veritate necessaria ad salutem Ecclesie: & oratio sic sine intermissione ab Ecclesia: & sic habetur certa, & multo celsior, ac efficacior prouisio, quàm si autoritas deponendi humanæ esset prouidentie delegata. Ant non est necessaria, vel non sit oratio vt debet: & tunc nullus est querelæ locus, si in non necessariis abest prouisio exterminatiua: quoniam nec humana prouidentia extra veram necessitatem deberet illa vtj autoritate, si eam haberet, vel si nos ipsi cõcesso remedio efficaci nolimus vtj. Quamuis etiam non sic abbreviata manus Domini, vt non possit saluare citra omnimodam necessitatem: nec aggravata sint aures eius, vt non exaudiat citra necessitatem, sed iniquitates nostræ sunt, quæ diuidunt inter nos & Deum nostrum, & multas malas actiones in rectoribus nostris procurant: vt Hiero. in ca. audacter. 8. q. 1. & Greg. 7. q. 1. c. ex merito. dicunt. Et si contra hæc insistatur: Quia oratio commune est remedium omnibus occurrentibus in illis: in hac autem re proprium queritur remedium, sicut in ceteris rebus, vltra communem causam propria assignanda est: videtur, quòd suprema causa quamuis sint causæ communes respectu inferiorum, sunt tamen propria respectu superiorum effectuum. & propterea oratio quia est inter suprema causas secundas supernaturales respectu inferiorum est causa cõmunis: respectu autem superiorum effectuum (qualis est exterminatio Papæ fidelis, vt pote effectus referuatus Deo) est causa propria & remediū proprium, vltra quòd sunt multæ alia humana adimicula, quæ scripsit Dominus Ioan. de Tur. Cre. in li. 2. de Ecclesia. ca. 106. Cum his tamen omnibus memento, quòd pessimus Papa fidelis toleratus à Deo non potest totum corpus Ecclesie inficere, aut in perniciem ducere, & huiusmodi: vt argumenta autumant in similitudinibus corporum. & huiusmodi. Nam Deus non potest seipsum negare: de quo scriptum est, Fidelis Deus, qui non permittit vos tentari supra id quòd potestis, sed faciet etiã cum tentatione prouentum. ¶ Ad sextam, quantum ad gesta Concilij Constantien. iam dictum est, quòd Concilium perfectum secundum præsentem statum Ecclesie potest deponere incertum Papam: nullus enim fuit illo tempore certus Papa. Quantum ad gesta Concilij Basilien. respondet vniuersalis Ecclesia, quæ Eugenium à Concilio depositum adorauit, & adorat vt Papam, olim in persona sua, & post in successore Nicolao, quem ipse eodem anno creauerat Cardinale, & sic deinceps. Et hæc responsio facti testatur quantum delirent, qui Papam Concilio submitterunt. Ad prescorum temporum gesta dicitur, quòd licet multi legatur depositi Pontifices summi, aut non erant indubitati Pontifices summi, aut de facto non legitime depositi, sicut vt in c. 103. secundi libri de Ecclesia, domin. Ioan. de Tur. Cre. manifestat diffusè. Ad auctoritatem glossæ, & plurium Canonistarum sequentium illam, dicitur, quòd glossa est contra textum, quia textus excipit solam hæresin, & ipsa leui ratione mota, extendit ad omne crimen notorium scandalizans incorrigibile: quia scilicet contumacia est hæresis. Cõstat enim quòd lato vocabulo contumacia hæresis dicitur, si sit & simonia: nec æquiparanda est vere hæresi, quæ mutatur statum Christianitatis. Et quamuis glossa quia sobriè loquitur dicens, Credo, & c. m. reatur veniam, asserit ores tamen illius documentum super illam se fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinam tam leuiter mouentur, nescio excusare. Canonistarum autem auctoritas in hac, (quæ principaliter est theologica) parua est, nec maior ratione super qua se fundant. non sic est de auctoritate Sanctorum, qui Spiritu sancto inspirati loquuti creduntur. Rursus secundum ipsosmet Canonistas, in materia fi-

dei magis standum est antiquorum, quàm modernorum auctoritati, licet in his quæ iuris sunt quanto iuniores, tantò perspicaciores. Cum igitur hæc sit materia fidei (quia immediatum opus Dei non ratio naturali, sed sola diuina reuelatione scibile, in questione est) consequens est, vt sanctorum auctoritas sacre Scripturæ innixa omnibus Conciliis & Theologorum vniuersitatibus, ac Canonistis posterioribus, imò quasi modernis ponenda sit. ¶ Ad septimam ex parte iudicij humani, dicitur, quòd condiciones iudicij humani sunt duplices: quædam ex naturali iure, vel diuino determinatae, quædam à iure positio. Inter quas hæc est differentia: quia illæ quæ sunt ex iure positio, non possunt in inuitum Papam exerceri, quia non subest positio iuri, illæ verd, quæ sunt à naturali vel diuino iure, habent etiam locum in Papa. Ex iure autem diuino statuta est forma iudicij humani circa hæreticum, vt post primam & secundam monitionem euictur: ac per hoc (vt dictum est) potest contingere vt Papa fidelis nunc: sed bis relapsus deponi possit & debeat. Ex iure etiam natura est, vt homo videat quæ foris sunt, ac per hoc propter actus manifestè hæreticales & verba manifestè seriò hæretica cognita, & c. sic facta & dicta vt humano iudicio corde consentiente facta sint & dicta, iudicetur quis hæreticus. Ex ipso quoque diuino iure est, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum: vt patet Matth. 18. Et ex iure nature vnicuique contra se creditur si est sani capitis, & cetera. Vnde ex non suspectis, & c. testibus conuictus quis de damnata & nota, & c. hæresi, hæreticus iudicabitur, & similiter si sua sponte se confiteatur hæreticum quamuis coram Deo mentiar, iudicabitur hæreticus. Ex iure autem positio contumax & perseverans per annum, si quis alius est eiusmodi, præsumitur hæreticus. Vnde primi duo casus non habent locum in Papa, qui non potest excommunicari, nec iuri positio subiicitur: sed seruanda est lex ab Apostolo Paulo in sacra Scriptura tradita. Similiter sitimore mortis certo vel probabili secundum humanum iudicium absque interiori consensu gesta vel verba hæreticalia habuit, non deponitur Papa. vnde Petrus Apostolus, qui solo verbo negauit Christum, quia fides eius non defecit, sed charitas (teste Iesu Christo dicente, Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua) conuersus à peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, confirmatur instituit fratres suos, non deponendus. Et hoc imitatus Patres Marcellinum (qui etiam solo exteriori actu peccasse videtur) deponendum non censuerunt. dist. 21. nunc autem. Ex casibus autem in quibus propter condiciones humani iudicij iure diuino vel naturali determinatas Papa in corde fidelis, coram Ecclesia verd in infidelis deponitur, non constituitur alius casus quàm casus infidelitatis. Nam nihil refert esse & apparere sufficienter quòd ita sit secundum humanum iudicium coram Ecclesia, quæ non videt nisi quæ foris sunt: nec verius iudicium ab Ecclesia exigit Deus, qui naturam hominis iusque diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia subiectio Papæ ad Concilium habetur, sed illa sola quæ dicta est, scilicet in casu hæresis proprie sumptæ. Et sic, si sit catholicus, Papam non iudicat vllus.

CAPVT XXVIII.

¶ *Sex casuum solutio, quòd in nullo euentu Papa absque sua culpa subest Ecclesia, ita quòd deponi possit.*

VT PROMISSA perficiantur, superest discutere, an in aliquo euentu sine culpa Papæ, subest Papa Ecclesie, seu Concilio vniuerso, ita quòd possit deponi. Inuenio siquidem notatos sex casus, in quibus Ecclesia sine culpa quidem Papæ, sed non sine causa deponere potest Papam:

¶ Primus est, cum coram vniuersali Ecclesia testibus comprobaretur, quòd Papa, qui diu detentus erat à Saracenis, iam obijt, & Concilium determinat noui Papæ electionem: & sic fit, decernendo quòd pro bono Ecclesie etiam si viueret, iste nouus sit Papa, potest enim ipsum captiuum sine spe reditus deponere. ¶ Secundus est, cum propter indispositionem corporalem, (puta demenciam,) esset inutilis, & Concilium per eum congregatum, dum sanæ mentis esset, decerneret alterum Papam creandum. ¶ Tertius est, quando cardinales omnes statim post canonicam electionem Petri in Papam morentur: ita quòd non possent publicare electionem, tunc Ecclesia cum non teneatur istum acceptare, alium eligit: & sic istum deponet; quia duo simul esse non possunt. ¶ Quartus est, quando Cardinales etiam viuentes non possunt facere fidem de electione sua canonica in vnum: vt videtur accidisse in schismate magno ab Urbano 6. vsq; ad Marti. 5. tunc Ecclesia deponit nolentes renuntiare: vt in Concilio Constan. factum est. ¶ Quintus est, quando propter communem errorem, aut summationem subditorum aut ipsorum malitiam generalem præsumitur quòd nunquam præstabunt obedientiam tali qui fuit rite electus in Papam, alteri tamen nouiter eligendo parati sunt obedire: vt si fortè Greci vellent ad vnitatem Ecclesie redire, dummodo tollere-

zur Papam existēs, & novus ritē canonicē crearetur. Et cōfertur hoc ex autoritate Iuristarū dicentiū religiosum professum posse vxorē ducere pro salute magnæ gentis, aut conversione ad fidem. Sextus est, quando Papa verus iuramento vel voto seipsum ad celsionem obligasset, sed differret adimplere in scandalum populorum putantium ex tali factō Papæ, quod nec ipsi votis aut iuramentis propriis obligantur: vt Ioan. 23. contigisse videtur in principio Concilij Constantiensis.

¶ SED EX NULLO euentu Concilium posse deponere Papam, quamuis ex hoc haberi possit, quod supra dictum est: scilicet quod euentus locum habent in his, quæ humani iuris determinationi subsunt, non in his, quæ solius diuini sunt iuris, (qualis est autoritas immediatē à Christo tradita, quæ ad depositionem fidelis Pontificis exigitur) examinando tamen singulos, idem apparebit inconcussum permanere.

¶ In primo itaque euentu de Papa captiuo, duo tanguntur. primum retrogrado ordine est, quod nulla existente spe reditus, & nullo patente accessu, potest per Concilium deponi. Quod primitiue Ecclesiæ gestis non consonat: quia Petro seruato in carcere, & sine humana spe reditus ac accessus ad eum (quia inter tot milites victus catenis, post tot custodias erat) non depositio tractabatur, sed oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deū pro eo: & sic per Ecclesiæ orationem liberatus est. Secundum, quod constituto per testes de morte, licet non ita fuerit, potest eligi alter. Et hoc non aliter verum est, quam quod constituto per testes, quod maritus Marthæ mortuus est, licet ipsa Martha nubet alteri, si uis que generat, & tamen adueniente primo marito, qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui solus est verè maritus) redire eam oportet, alioquin adultera esset. Sic nanque esset in casu hoc, redderet quippe Papæ viuo sponsa sua, etiam non ueniens (quia vbique præsens est) & ex humano errore electus Papa cessaret.

¶ In secundo euentu de dementia perpetua, dicitur quod Papa non potest deponi: sed si constat de dementia perpetua, cum sit mortuus uita rationali, secundum quam homo est subiectum papatus sine Concilio generali possunt Cardinales procedere ad alterius electionem: vt pote sede vacante in veritate non minus quam cum sedes vacat per renuntiationem.

¶ Tertio euentu de morte omnium Cardinalium dicitur quod cum Ecclesia videat solum quæ foris sunt, si electio Papæ non constat Ecclesiæ sufficienter, tunc nullus est Papa certus Ecclesiæ: & propterea Ecclesia non deponit Papam in foro suo, licet deponat Papam in foro conscientie. Hoc autem non solum posse, sed debere Ecclesiam facere, ex eo patet, quod ille posset eam decipere dicendo se electum, & tamen non esset. Vnde euentus iste & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferunt nisi quod Papa incertus Ecclesiæ potest deponi: quod gratis conceditur. Sed non est questio de hoc, sed de Papa certo: paria enim apud Ecclesiam sunt non esse & non apparere.

¶ In quinto euentu rebellionis cōmunis, dicitur quod quia non sunt facienda mala vt eueniant bona, nec periculis humanis subueniendum est usurpatione diuinae autoritatis, nec debent mali ex iniquitate reportare commodum cum iniuria innocentis, non potest Papa deponi. Si enim boni faciant quod in se est, & orationi vacent sine intermissione, omnem sollicitudinem suam in eum proiciētes, cui est cura de Ecclesiā, impossibile est vt desit diuini adiutorium: scriptum est enim, Timeate Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum.

¶ In sexto euentu dilata celsionis post votū & iuramentum, breuiter dicitur, quod licet ipse teneatur ex voto & iuramento cedere Ecclesia tamen non potest ipsum ad hoc cogere inuitum, quia potestatem coactiuam super fidelem Papam non habet. Et bene hic cauere: quia non valet argumentū, Papa tenetur ad hoc, ergo potest ad illud per Ecclesiam cogi, patet nanque quod tenetur ad sollicitudinem, ad non fornicandum, & infinita alia, & tamen non potest cogi ab Ecclesia: vt in canone, si Papa, distinctione quadragesima patet. Quibus autem scandalum præbetur de suo per iurio & voto facto, & aliis huiusmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei: quæ dicunt facite, secundum verò opera eorum nolite facere.

¶ Et sic patet quod Papa ordinaria potestate à Iesu Christo tanta donatus est cum ipse sit institutus vicarius, vt rei Apostoli, Ecclesiæ singula mēbra & cōmunitas subiecta sit ipse verò soli ipsi Iesu Christo subiectus uiuat, sic vt in nullo euentu nulloque casu nisi hæresis propriè sumpta iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso domino Iesu Christo. Pro cuius fide, Ecclesia & apostolica sede, hæc ipso donatē, scripsi. Ro. die duodecimo Octobr. anno salutis millesimo quingentesimo vndecimo, ætatis verò meæ quadragesimo tertio. Rogo que lectores omnes, vt soli veritati intenti, passionibus, sectas, paternasque traditiones, casus, volūtarias glossas omnemque nebulam à mētis acie obiciant: & sic censors se exhibeant rectos. Ad Dei, & gloriose virginis Mariæ, & Apostolorum Petri & Pauli laudem & honorem, Amen.

IN SEX CAPITA APOLOGIÆ PRIMÆ DE COMPARATA AVTORITATE PAPÆ & CONCILII,

SVMARIA.

1. Examen fundamenti iuris nature, quo cōmunitas Ecclesiæ supra Papam in potestate exponitur.
2. Examen fund. iuris diuini, quo etiam cōmunitas Ecclesiæ supra Papam in potestate præfertur, & primo quo Ecclesiæ sumitur, cū dicitur, Dic Ecclesiæ.
3. Discussio quid significet Ecclesiā, cum dicitur, Dic Ecclesiæ.
4. An Dominus immediatē dederit potestatem iurisdictionis Ecclesiæ, & quantam autoritatem eidem dederit.
5. Quomodo Ecclesiæ habeat potestatem iurisdictionis, que in verbis Domini continetur: an scilicet ratione sue totalitatis, an ratione partis.
6. Quomodo intelligi possit, quod Ecclesiā ratione sua totalitatis potest habere & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

TRACTATUS SECVNDI

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis, tit. S.

Xisti, de Cōparata autoritate Papæ &

Concilij Apologiæ, Pars Prima

ad eundem in Sex Ca-

pita diuisa.

¶ Prologus in quo ratio, intentio, ordoque operis est.

CHARITAS IESV CHRISTI, sanctæque eius Ecclesiæ, reuerendis in Christo patet, protector & domine, cogit me viri periculum, eneruatore ecclesiasticæ potestatis, falsarium, adulatorem atque blasphemum, ad hæc quidem exemplum illius sequi, qui cum malediceretur non maledicebat, ad obiecta autem cōtra doctrinam in opusculo de comparatione autoritatis Papæ, & Concilij per me edito, tuæque reuerendissimæ dominationi dicato contentam pro veritate respondere.

¶ Et licet plura obiecta sint, quæ à viris doctis, pro quibus solis opus illud scripsisse me ibi sum cōtestatus, facile solueretur: quia tamen sapientibus & minus sapientibus debitor sumus, qui parati esse debemus omni posceti nos ratione reddere de ea, quæ in nobis est fidei deo respōsiones iuxta obiectorum amplitudinem extendendæ sunt. Vilius est autem conueniens ordo, si obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur, atque solvantur, erunt siquidem hæc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis omnes, vt meminerint sermonis formalis, & subiectæ materie, meditenturque diutius, antequam sententiam proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenij, res tanta de qua agitur, in disputationem dialecticam, aut etiam sophisticam deducatur. Et quoniam communia singulis, & radices ramis præponi debent: ideo & latius secundum vires repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendum itaque est, quod cum iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate, & in quæstionem versetur ipsius autoritatis ecclesiasticæ subiectum, non ex iure positiuo, sed naturali vel diuino, aut utroque veritas pendet vt ex causa, à positiuo autem iure vt à teste. Et secundum luminis mihi concessi facultatem duo sola sunt fundamenta, alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini: in quibus vniuersa moles doctrinæ extolletis cōmunitatem Ecclesiæ supra Papam in potestate, sic quod Papa sit illi subditus, sustinetur, quæ si euulsa fuerint, ruent omnia. Primo igitur hæc tractanda sunt sex capitulis: deinde sigillatim singulis iuxta propositum ordinem respondendum.

CAP. I.

In quo fundamentum iuris nature examinatur.

NX naturali igitur iure stabilitur autoritas cōmunitatis Ecclesiæ supra Papam in hoc, quod de iure nature est, quod cōmunitas perfecta, & libera est, ad quam spectat prouidere sibi de principe: & tueri se contra eum quando in destructione vtitur potestate, & cogere, punire, ac amouere illū quando demeretur. Huic enim principio si adiungatur, quod Ecclesiā vniuersalis est cōmunitas perfecta & libera, & quod ordo gratiæ institutus à Iesu Christo non tollit, sed perficit naturam manifestè concluditur, quod ad Ecclesiam vniuersalem spectat prouidere sibi de Papa, & tueri se contra eum, & punire, ac etiam deponere illum, & vniuersaliter esse supra illum.

¶ HÆC RATIO quamuis in capit. 17. soluta sit, ex eo quod Dominus Ecclesiam non reliquit in hoc liberam: alterius tamen eadem tractatō dicimus, quod natura regiminis cum sit multiplex ex ipso nature fonte (nā quoddā naturaliter in vno, qui est natura le caput cōmunitatis illius, residet: vt patet in regimine domus: cuius autoritas, naturaliter in patre familias est, quoddam vero natur

naturaliter in ipsa cōmunitate multitudinis manet, vt patet in regimine ciuitatis, secluso omni superaddito dominio) ecclesiasticum regimen cum domesticum & ciuile complectatur (iuxta illud Apostoli ad Ephesios quarto, Estis ciues Sanctorū & domestici Dei) ac per hoc altius quid sit, non ex diuinā potentia immensitate, nec ex diuinā sapientia, iustitia aut bonitatis decencia (quoniam non est impossibile apud Deum omne verbum, nec dedecere Deum potest quicquid vult) qualis naturā sit, sed ex ipsa natura facti contemplandum est. Qualis enim domesticum regimen & politicum ex ipsis diffinimus, ita oportet ecclesiastici regiminis naturā ex seipso speculari. Et quoniam naturalis propagatio regiminis sicut & aliarum rerum, ortū rei naturam ostendit, libet intruere quod Ecclesia nō à singularibus aut à cōmunitate, sed à capite homogeneo Iesu Christo initium sumpsit originis, perfectionis & potestatis, propter quod Ecclesiā suā dixit Ioan. 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Natura igitur ecclesiastici regiminis ab ipsa sua natiuitate est: non vt in cōmunitate sit, nec vt à cōmunitate ad vnum, vel plures deriuetur (quem ad modum accidit in regimine ciuili humano) sed vt in vno certo principe suapte natura sit. Et cum princeps iste vnus atque idem dominus Iesus heri, hodie, & in secula viuat & regnet, secundum naturalis iuris consequentiam oportet, vt ad ipsum principem non ad cōmunitatem Ecclesiā spectet in sua absentia ordinare de vicario, non cōmunitatis Ecclesiā (quae vt pote serua nata, principandi iure caret,) sed ipsius principis naturalis Domini cōmunitatis Ecclesiā. Et hoc ipsum Saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dum Petrum Apostolum solum instituit suum vicarium post resurrectionem, antequam cōelos ascenderet: vt patet Ioannis vltimo. Relinquitur igitur quod sicut princeps Ecclesiā non à cōmunitate Ecclesiā naturaliter auctoritatem habet, ita illius vicarius non ab Ecclesiā cōmunitate, sed à Iesu Christo auctoritatem naturaliter habet.

¶ Patet ergo primò, quod Ecclesiā cōmunitas secundum propriam naturam cōsiderata, non est talis naturā, vt ad ipsam spectet prouidere sibi de principe: ac per hoc nec ad ipsam spectat suapte natura punire, deponere, & alia huiusmodi contra principem suum: quia serua (vt dictum est) nata est.

¶ Patet secundò, quod Ecclesiā cōmunitas secundum propriam naturā sumpta non est talis naturā, vt ad ipsam spectet instituire aut destituere vicarium sui principis, qui vocatur Papa. Et si Ecclesiā cōmunitas potestatem aliquam habet in disponendo de vicario principis, quacunque sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde.

¶ Ex his autem facillè patet euulsū esse fundamentū iuris naturalis pro potestate Ecclesiā supra Papā, quoniam falsum assumit dicendo Ecclesiā esse cōmunitatem liberam quo ad ius principandi: licet sit summa libera libertate gratiæ, quin potius ex ipso naturā iure supposita Ecclesiā natura, quam Deus illi statuit, oppositum sequi mōstratum est: Vnde ordo gratiæ non tollit in Ecclesiā naturā ordinem, qui ibi natus est esse. Non enim in Ecclesiā natus est esse ordo talis, vt eius sit ius principatus, & à gratiæ ordine tollitur: sed in Ecclesiā ex sua natura natus est ordo talis vt ius principatus sit non in se, sed in domino suo naturali. Et hunc naturā ordinem in Ecclesiā, consequens est quod gratia non tollat, sed perficiat: & Iesu Christi sapientia disponens omnia suauiter complectatur.

¶ Facillè quoque patet ex hac radice prouenire, quod omnia, quae inducuntur, conuenire alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia, non spectant ad cōmunitatem Ecclesiā ex sua natura. Dico autem ad ius principatus spectantia, propterea quae ad priuatas personas spectant: vt vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & aufert gladium de manu furiosi, & si quid eiusmodi est. hæc siquidem discernendo non fallimur. Signum autem infallibile seruitutis Ecclesiā cōmunitatis, quo ad ius principatus est, quod non potest sibi ipsi regimen retinere, nec duobus aut tribus committere, hæc enim posse cōmunitatem liberam, manifestum est. Potest enim & per seipsum regere, potest & triuuiratum instituire, & alia huiusmodi, etiam supra Regem quem eligunt, quod Ecclesiā non posse manifestè liquet: alioquin posset aut in pluribus simul locare potestatem iurisdictionis Papæ, aut officium aliquod supra Papam quo ad iurisdictionem & regimen Ecclesiā instituire in vno vel pluribus suppositis, sic & à talibus nominandis, quod loco ipsius cōmunitatis Ecclesiā Ecclesiā & Papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum supra ipsam Ecclesiā naturā, non instituit Ecclesiā supra Iesu Christi vicarium: perscrutandum est, an aliunde ex iure scilicet diuino Ecclesiā cōmunitas hoc habeat ius.

CAP. II.

¶ In quo fundamentum iuris diuini examinatur: & prae quo Ecclesia sumitur, cum dicitur, Dic Ecclesia.

LICET hoc à multis affirmetur, & in Constantiensi atque Basiliensi Conciliis diffinitū sit, quod ab ipso principe Iesu Christo Ecclesiā cōmunitas habet immediatè potestatem supra Papam ipsius principis vicarium, nullibi tamen in sacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc haberi asseritur: nisi Matthei decimo octauo, vbi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & subdit, Dic Ecclesiā: & si Ecclesiā non audierit tibi sicut ethnicus & publicanus. amen dico vobis, quacunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo: & quacunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo. In his enim verbis patet, quod Ecclesia non alicui eius membro (Ecclesia enim non aliquod membrum, sed collectionem eorum significat) datum est vt audiat, excommunicet, liget, soluat omnem fratrem: & quacunque super terram. Pluraliter quippe subiectum est, Quacunque solueritis, ad ostendendam Ecclesiā auctoritatem.

¶ Ex hoc textu apparet primò, quod Ecclesia habet immediatè auctoritatem à domino Iesu Christo. Per seipsum quippe hoc dixit Ecclesiā, nō minus quam Petro cum dicit, Pasce oues meas: &, Quicquid solueris super terram, &c. Apparet secundò, quod quum vicarius principis huius sit frater cuiusque fidelis (iuxta illud Matt. 23: Omnes vos fratres estis) quod si peccauerit in me, potest denunciari Ecclesiā: & procedit secundum subsequentiā. Apparet tertio, quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicem vicarij principis, & aliorum singulorum membrorum Ecclesiā, & ordinare de illis, quod ex hoc eodem textu Ecclesiā cōmunitas instituta est simpliciter superior ad ordinandum de vicario Domini & alijs Ecclesiā membris.

¶ Hæc ratio quamuis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac soluta sit, altius tamen & latius (si fieri à me potest) repetenda est: quia hinc omnia pendent. Et quoniam principia cōgnoscim⁹ ex terminis, examinemus primò quomodo oportet huius Ecclesiā, quum dicitur, Dic Ecclesiā: & si Ecclesiā non audierit, &c. Oportet nanque sermonem hunc verificari de Ecclesiā, aut vniuersaliter, id est de omni Ecclesiā: aut singulariter de Ecclesiā vniuersali, seu de Ecclesiā simpliciter, aut de aliqua determinata Ecclesiā, aut de Ecclesiā indistinctè nō determinando hanc vel illā. Cum enim sermo sit de Ecclesiā in actu audiendi & iudicandi, alius modus esse nō potest, quo de Ecclesiā hoc verificetur. Oportet enim aut omnibus, aut alicui Ecclesiā, aut toti vniuersali Ecclesiā cōpetere iudicium hoc à Domino traditum. Et quidem quod non singulariter, de sola vniuersali Ecclesiā sermo sit, ex hoc conuincitur quod præceptū hoc Domini de denuntiatione peccantis proximi in me, nō me obligat ad recurrendum ad vniuersalem Ecclesiā. Non enim oportet vt peccante in me fratre meo, & post adhibitos testes incorrigibiliter punitioso, dicā Concilio vniuersali Ecclesiā, vt patet. Et tamen si sermo iste esset de sola vniuersali Ecclesiā, præceptum Domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum Ecclesiā vniuersali iuxta hunc sensum. Eset enim sensus, Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Ecclesiā vniuersali.

¶ Amplius, si in hoc textu data est potestas Ecclesiā vniuersali, cum non sit ei data maior intensiue potestas quam Petro, vtrique enim eadem potestas data est, dum vtrique dicitur, Quodcunque ligaueris vel solueris super terram, &c. quomodo Ecclesiā cōmunitas maiorem sibi quam Petro potestatem iurisdictionis vsurpat? Quo modo rursus Christus æterna sapientia duas æquales intensiue potestates in Ecclesiā absque tertia supra ambas instituit? mutuo enim se impediunt: cum par in parem non habeat imperium. Quomodo perplexas reliquit oues, vel liberas, vt aut obediunt cui volunt, aut neutri, aut vtrique præcipienti contraria simul? Non igitur est sermo præsentis textus de sola Ecclesiā vniuersali.

¶ Et per idem patet, quod non est sermo de Ecclesiā simpliciter: vt distinguitur cōtra Ecclesiā talem (vt puta Mediolanensem, Bononiensem, &c.) hoc enim nihil aliud est dicere, quam quod est sermo de Ecclesiā vniuersali, quod exclusum est. Et quia nō est maior ratio de vna Ecclesiā quam de alia: ideo patet quod nō est sermo de aliqua Ecclesiā determinatè, nec de omni collectiue aut distributiue propter prædictam rationem: quia nō teneor denunciare omnibus Ecclesiā peccatam in me fratrem: sed sermo est de Ecclesiā indistinctè seu indefinitè. Ita quod Ecclesiā datum est iudicium fratris peccantis, non determinando hanc, vel illam. Et quoniam actiones sunt singularium, & actor sequitur forum rei, determinatur in qualibet Ecclesiā à fratre peccante, ad Ecclesiā, scilicet fratris peccantis. Ita quod sensus literalis illius textus est, Si peccauerit in te frater tuus, dic Ecclesiā illius: & si illam non audierit, &c. Et ad hoc proculdubio obligat præceptum absque vilo inconuenienti, & cōmuni animi conceptione ac consuetudine Ecclesiā roboratur: disponit nanque sic intellegendo doctrina Domini omnia suauiter. Nec fallaris malè intelligendo Ecclesiā peccantis fratris: quoniam Ecclesiā illius est non sola sua propria, sed quacunque alia iurisdictionem habens super illam, vt patet. Cap.

CAP. III.

Quid significet Ecclesia cum dicitur, dic Ecclesia.

D HOC rursus vocabulo Ecclesie videndum est quid significet in hoc textu, quum dicitur, Dic Ecclesia. Et ne in multitudine expositionum vagi æstimemur, admittatur Ecclesiam propriam sumi pro conuocatione, seu collectione fidelium. Aiunt autem isti quod Ecclesia hoc in loco significat communitatem fidelium non in seipsis, sed in prælati eorum, siue Papa interfit, siue non.

Sed quod hic non fit sensus literalis, ex eo patet, quod in vna & eadem significatione oportet intelligere in hoc textu Ecclesie nomen respectu cuiuscunque peccantis Ecclesia sit. Quum enim, vt ex dictis patet, indistinctè dictum sit, Dic Ecclesie peccatis fratris (quam ille teneat audire) & non magis de vniuersali quam particulari, aut econtra oportet vniuocè significare Ecclesiam quum applicatur ad vniuersalem, & quum applicatur ad particularem, vt patet. Constat autem quod cum denunciandus est frater Ecclesie illius, id est communitati, siue Episcopus interfit, siue non. Ergo cum præcipitur dicendum Ecclesie indistinctè, non intelligitur communitas, siue caput velit esse, siue non.

Vnde sciendum est, quod licet ex vi vocabuli, Dic Ecclesie, significet, Dic conuocationi, proculdubio fidelium, ex contextu tamen literæ (quia subditur Amen dico vobis, quæcunque solueritis super terram, &c.) sumitur quod de quacunque conuocatione fidelium, sed de autoritativa intelligitur: alioquin conuocatio fidelium Mediolan. sine eius prælato haberet à Domino potestatem iudicandi, &c. Perinde ergo est, Dic Ecclesie, & Dic autoritativa conuocationi. Constat autem inductiue in singulis Ecclesiis quod autoritativa conuocatio non est, vbi Prælatus illius, conuocationis deest: igitur nec autoritativa, conuocatio omnium fidelium est, vbi omnium fidelium pastor & rector, qui est Papa, deest omnino, scilicet tam per se quam per alium. Et est sermo de autoritativa conuocatione, seu Ecclesia simpliciter & absolute, & non secundum quid, seu respectu huius: puta Papæ hæretici deponendi, vel electionis futuræ, &c. inquirimus siquidem nunc superioritatem simpliciter & absolute.

Explicatur autè amplius quod dicimus, scilicet quod in nomine Ecclesie in hoc textu clauditur illius Ecclesie prælatus. Quia si non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut quod communitas fidelium in Ecclesia aliqua particulari habeat etiam inuito Episcopo à Domino iurisdictionis potestatem excommunicandi, &c. aut quod non de communitate sit dictum. Dic Ecclesie, & similiter quod non est ei dictum, Quæcunque solueritis super terram, &c. Sequela patet, quia Ecclesie data est autoritas, & si nomine Ecclesie intelligitur communitas, ipsa communitas velit nolle, Episcopi autoritatem habet: & si non habet, relinquatur quod ipsa non significatur Ecclesie nomine, hoc in loco. Primum autem horum affirmari non potest: secundum igitur est verum. In cuius signum, sacrorum doctorum ei consonat glossa, Dic Ecclesie, id est Prælato non capiti conuocationis. Iuxta hunc etenim sensum etiã ipse, qui est Papa, dicere potest crimè alterius Ecclesie, id est autoritativa conuocationi: vt Nicolaus papa xi. quaestione tertia, cap. præcipue, Lothario regi comminando scribit. Nec obstat, quod ipsemet sit illius caput: quia hoc est per accidens, scilicet, quod denuntians, & prælatus conuocationis coincidunt in vnam & eandem personam. Et si bene contextus Euangelij notetur, vbi vult Dominus autoritativam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocatorum Concilij vigor, ex autoritate autem Prælati autoritas iudicij inueniretur. Propter quod etiam conuertit sermonem ab Ecclesia ad Prælatos: cum enim prius de Ecclesia dixisset, Dic Ecclesie: & si illam non audierit, &c. non subdidit, Amen dico vobis, quicquid soluerit Ecclesia super terram: sed subdidit, Amen dico vobis, quicquid solueritis, insinuans per hoc communi quidem conuocationis Concilio correctionem tractandam: Prælatorum autem autoritate soluendum ligadumque (iuxta conclusa) per Ecclesiam esse. Pluraliter autem dixit Solueritis, vel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum, & concludendum, vel propter pluralitatem capitum in pluribus Ecclesiis, de quibus indistinctè dixerat, Dic Ecclesie.

CAP. IIII.

An Dominus per illa verba Matth. 18. dederit immediatè potestatem Ecclesie, & quantum ei dederit.

QUAMVIS autem ex Ecclesie in hoc textu suppositione, & significatione manifestum sit, quod ad Ecclesiam vniuersalem non restringitur præsens litera, sed quod indistinctè de Ecclesia est sermo: adhuc tamen obicium remanet: & propterea declarandum, an Dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis Ecclesie indistinctè, & quantum autoritatem eidem dederit. Est autem ratio obscuritatis in primo: quia si dominus dedit immediatè pote-

statem iurisdictionis Ecclesie fratris peccatis in me: quum qualibet Ecclesia sit talis, sequitur quod qualibet Ecclesia habeat immediatè potestatem iurisdictionis à Domino, quod non bene sonat: si autem non dedit omni Ecclesie fratris peccantis in me, quum non sit maior ratio de vna quam de reliqua: nulli dedit in hoc textu: quod non admittitur. Ratio autem obicuriatatis in secundo est: quia æqualem potestatem continent verba dicta in hoc textu Ecclesie: & verba dicta Petro, scilicet, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Non consonat autem æquales esse in Ecclesia Dei potestates iurisdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam supra se: principatum enim pluralitas mala est.

PRINCIPIVM autem huius claritatis sumèdum puto à destructione sensus opinati, vt vel sinceritas elucescat. Dicendum est ergo primò, quod ipsum dominum dare immediatè potestatem illam, Quæcunque solueritis, communitati vniuersalis Ecclesie, repugnat ordini inter Papam & Ecclesiam: quia: (vt dictum est,) ponit duas æquales intentione potestates iurisdictionis in Ecclesia, non habentes tertiam supra se in eadem Ecclesia, à Domino immediatè ordinatas: scilicet communitatis Ecclesie vniuersalis, & Papæ. Patet sequela ex textu Matth. 16. & Matth. 18. vbi (vt dictum est) eadem verba vtrique dicta leguntur. Et licet hoc sit secundum se inconueniens: maius tamen ostèditur, si attèdamus quomodo Christus æterna sapientia, principatum pluralitatem in Ecclesia inlicitum, quomodo mutuo sese impedirent duæ potestates, quomodo perplexæ essent oues Christi, vt vel liberæ contraria præcipientibus, vt aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut vtrique ad contraria: quod est impossibile. Et quod amplius est, si hæc etiam poneretur data immediatè potestas vniuersali Ecclesie: vnde sibi potestatem supra papam habentæ æqualem communitas Ecclesie vendicaret: cum par in parem non habeat imperium. Quum enim potestas intensiue æqua sit qua ratione Ecclesia supra papam, quia membrum eius iurisdictionem haberet, quia dictum est, Si peccauerit, &c. Dic Ecclesie: eadem ratione, quia Ecclesia est ouile papæ, quia dictum est: Fiet vnum ouile, & vnus pastor, Papa supra Ecclesie communitatem iurisdictionem haberet, aut neuter super alterum.

Dicendum est secundo, quod ipsum dare immediatè potestatem illam, Quæcunque solueritis, &c. communitati cuiuscunque Ecclesie, repugnat consuetudini Ecclesie, & est semper sermo de communitate Ecclesie, vt aduersarij intelligunt: scilicet siue prælatus adfit, siue non omnino. Patet hoc ex communi Ecclesie consuetudine, quia talis communitas inuito sup Episcopo, & Papa non potest absolueret & ligare: quæ tamen posset si à Domino immediatè haberet potestatem communitas cuiuscunque Ecclesie.

Dicendum est tertio, quod ipsum dare immediatè potestatem, Quæcunque solueritis super terram, erunt, &c. in sua amplitudine, vt sonat quicunque Ecclesie autoritativa proprio capite, nisi cuius proprium caput est Papa, repugnat Ecclesiarum ordini essentiali, & earum professioni. Ordini quidem: quia si ex hoc loco summa autoritas cuiuscunque ecclesie autoritativa proprio capite (vt Dominus loquitur) indistinctè data asseritur à Domino immediatè oportet dicere duo, primò, quod qualibet Ecclesia immediatè habet autoritatem à Domino. Secundo, quod qualibet Ecclesia habet æqualem intensiue à Domino potestatem iurisdictionis: quamuis extensiue vna excedat alteram, & vniuersalis Ecclesia omnes. Et conuincitur sequela vtriusque: quia Ecclesia indistinctè, immediatè & inæqualiter datæ est (vt patet in litera & ex dictis) & non magis vni quam alteri: vt patet ibidem. Et ex hoc sequitur vltierius vtraque pars contradictionis: scilicet, quod vna Ecclesia est superior simpliciter, & non est superior simpliciter altera. Nam ex eo quod qualibet Ecclesia habet à Domino in suos potestatem, sequitur quod Ecclesia vna, puta vniuersalis, est superior simpliciter qualibet Ecclesia particulari (vt pote eius mēbro) ac per hoc potestatem disponere, & ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius potestate, irritando si secus factum fuerit. Ex eo verò quod qualibet Ecclesia habet à Domino immediatè potestatem æqualem intensiue, sequitur quod Ecclesia vniuersalis non potest aliquid subtrahere potestati iurisdictionis Ecclesie particularis: potestas enim data alicui à principe, non potest ab inferiori auferri. Et consequenter sequitur, quod Ecclesia vniuersalis non est simpliciter superior seculi potestati iurisdictionis respectu Ecclesie particularis: superior enim potestatis iurisdictionis simpliciter est posse irritare inferioris actum, si hoc faciat. Reliqua inconuenientia quæ sequuntur ex æqualitate intensiue potestatis iurisdictionis in qualibet Ecclesia (vt puta quod subditus non enetur magis vniuersali quam particulari obedire, quod par in parem habet imperium, quod quicquid ab vna sit, à reliqua potest impediri, & reliquis) vix mediocriter doctis relinquo deducenda. Professioni autem Ecclesiarum hoc repugnat: quia Papæ reseruante, vel prohibente, &c. Ecclesie reliquæ potestatem iurisdictionis in reseruatis prohibentis, &c. se non habere confitentur: quod non vere dicerent si illam

potestatem à Domino immediatè accepissent. Et est sermo semper in huiusmodi de dare ordinario iure potestatem.

¶ EX QVI BV S Omnibus collige, quum hæc potestas tam ampla soli Petri Ecclesiæ cōueniat, & hæc verba nō soli Petri Ecclesiæ dicta sint, quōd per hæc verba aut nulla ordinaria potestas iurisdictionis data est, aut non tam ampla ut est illa data Petro. Et verè sic est, verba siquidem Domini manifestè continent potestatem iurisdictionis in Ecclesia (nec hoc vertendum est in dubium) sed non cōtinēt quōd per ipsa data sit à Domino talis potestas, ut discurrendo per singula, & ratione manifestatur. Discurrendo quidem per singula: nam per illud verbum, Dic Ecclesiæ, nulla datur potestas, sed præcipitur denuntiatio, perinde enim est, Dic Ecclesiæ, ac Dic iudici: vbi patet non dari iurisdictionem, sed præcipi denuntiationem. Per illud verò, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: quum perinde sit, ac si iudicem non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus, manifestè patet nullam dari potestatem, sed in casu pertinaciæ euitationem illius à Domino iudici. Per illud demum, Amen dico vobis, quæcunque solueritis, &c. nullam etiam dari tunc potestatem ex eo patet, quōd nec Petro ex eisde verbis scilicet, Quicquid solueris, &c. vlla data est tunc potestas, sed post resurrectionem Domini, quum dictū ei est, Pasce oves meas. Ratione autem. Nam potestas iurisdictionis contenta in his Domini verbis, aut est data tunc Ecclesiæ, cui Dominus loquitur, aut non est data tunc: inter hæc enim cum cōtradiçtorie opponantur, non datur medium. Si non, habetur intèrum. Si est data tunc Ecclesiæ, ergo cuiuslibet collationi seu cōuocationi fidelium cui Ecclesiæ nomen verè cōuenit, data est à Domino immediatè potestas illa iurisdictionis: hoc autem spectat ad hæresim pauperum de Lugduno, dicentium quōd vbi sunt fideles cōgregati in nomine Domini, ibi est potestas, eo quod potestas sequitur sanctitatem personæ: solum enim differt ab ea secundum vnum & multa. Sequela autè patet: quia Dominus indistinctè de Ecclesia loquens, ad quamcunque Ecclesiam peccantis fratris præceptū sententiæque extendit. Constat autem collectione, seu conuocationem fidelium sine prælato aliquo inter eos Ecclesiæ nomen verè habere. Et confirmatur, quōd de talium collectione oporteat istos concedere Ecclesiam ibi dici: quia quod est, non fit, & haberi non datur quod habet. Si ergo Ecclesia per hæc fit habens potestatem, ipsa non habet illam, ergo illa collectio in sermone est quæ nō habet autoritatem, sed hinc accipit. Et cum non sit maior ratio de vna quàm de alia: sequitur idè quod prius, scilicet quōd quilibet fidelium collectio à Domino hinc habuerit autoritatè iurisdictionis. Si dicatur, quōd Ecclesiæ nomine intelligitur hic collectio fidelium autorizata, tunc currit ratio prius dicta de ordine essentiali Ecclesiarū. Et obicit ipsum dari: quia habenti non datur: & quod est potestatem habens, non fit potestatem habens.

¶ QVI A Igitur ex prædictis patet, quōd autoritas iurisdictionis in verbis Domini continetur: & non est per hæc verba data, dicendū est, quōd per hæc verba, Dominus vltra præceptum de correctione fraterna, denuntiatione illiusq; ordine, efficaciam ecclesiasticæ potestatis iurisdictionis ad litera expressit per illa verba, Si Ecclesiam non audierit, &c. & Quæcunque solueritis super terram, &c. ostendit enim tantæ efficaciam Ecclesiæ esse sententiæ, ut indubiè à nobis seruanda, & in celo rata sit. Et hoc solum per illa verba Dominus fecit potestatem enim Ecclesiæ alias supponebat. Et potestatem admitti, quōd promissit illam per illa verba, Quæcunque solueritis, sed ad vtrūque horum scilicet quōd potestas supposita est & promissa sit est, si quadoque data est: & similiter quo ad modum, si mediatè, vel immediatè data est. Petro siquidè, ac per hoc eius Ecclesiæ immediatè potestatem dedit post resurrectione dicens, Pasce oves meas, reliquis verò Ecclesiis mediante Petro secundum cursum ordinariū: quamuis dispensatiuè mediatis aliis Apostolis, quibus potestati cōcedi hoc esse permissum. Est ergo sensus literalis verborū Domini, quōd tanta est futura Ecclesiæ cuiusque autorizatè potestas in sibi subditis ut sic, ut sententiæ eius & coram hominibus & in celo esset valida. Et hic sensus est amplectendus: ut pote cui omnia consonat, & series textus, & sensus verborum: ut autoritates Sanctorū, & consuetudo Ecclesiæ, & euitatio omnium inconuenientiarum: quæ omnia propter iam dicta hic & in libello illo prosequenda omitto. Satis enim parere puto hæc, & quōd promissioni Domini sufficiat exhibitio quam mediante Petro ordinariè & mediatis aliis Apostolis per viam legationis omnibus Ecclesiis fecit.

CAP. V.

¶ Quomodo Ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, quæ in verbis Domini continetur, an scilicet ratione suæ totalitatis, an ratione partis.

QVI A Autem constat Ecclesiam, de qua Dominus loquitur, habere potestatem iurisdictionis quantumcunque per illa verba non fit ei data, & variis modis intelligi hoc potest, oportunitate videtur discutere modum, quo potestas iurisdictionis est in Ecclesia.

¶ Sciendum igitur est, quōd dupliciter potest intelligi Ecclesia ad

literam cui peccatum fratris peccantis dicendū tradat Dominus habere potestatem iurisdictionis in foro exteriori, (de quo est sermo.) iuxta duos modos, quibus de Ecclesia, quæ quoddam totum significat, aliquid verificatur. Primò, ratione partis: secundò ratione ipsius totalitatis seu totius. Sicut de homine, qui etiam quoddam totum est, dicimus quōd videt, quōd audit, &c. & verificatur ratione partis: quia videt per oculum, audit per aurem, &c. & rursus dicimus de eodem, quōd perfectissimum est animalium, quōd est animal politicū. & huiusmodi: & verificatur ratione ipsius totius, ut patet. Et quidè quōd de Ecclesia ratione partis, (puta capituli,) verificatur quōd habet potestatem iurisdictionis soluendi & ligandi in foro exteriori, dubium non est: & sic solum, (ut probabitur amplius,) ad literam verificari potest sermo Euāgelij, quōd Ecclesia habeat potestatem. Quōd autè de Ecclesia ratione ipsius totius hoc verificetur, multipliciter imaginari potest. Primò accipiendò Ecclesiam quasi totum homogeneum: id est similis naturæ: per totum prout Ecclesia est collectio fidelium: omnes enim fideles in quantum fideles, vnius sunt naturæ. Et sic esset sensus, quōd Ecclesia id est collectio fidelium, habet potestatem iurisdictionis, &c. Et si in hoc sensu intelligatur, Dic Ecclesiæ, sequitur quōd cum in fide non sit differentia sexus & itatus, quōd Ecclesia laicorum & foeminarum haberet iurisdictionem in foro exteriori. Et tenet sequela, tum quia omnes fideles sunt eiusdem naturæ: tum quia si contingat in aliqua Ecclesia mori clericos omnes remanet ibi verè Ecclesia in hoc sensu, id est, collectio fidelium: & consequenter secundum istam phantasiam illa haberet potestatem excommunicandi. Imò si bene consideretur sumendo Ecclesiam ut totum homogeneum: quoniam fides sola est eius natura, accidit illi totum, quod aliqua eius pars sit status clericalis: quia in illo toto ut sic potestas ponitur. Secundò ergo potest intelligi sumendo ecclesiam ut totum heterogeneum, id est dissimilis naturæ: prout ecclesia constat ex omnibus membris officialibus: (puta episcopo, sacerdote, Diacono, vel aliis quomodolibet assignandis membris) hoc enim totum est quasi corpus constans ex oculis, manibus, &c. Et sic esset sensus, Dic Ecclesiæ, id est conuocationi integræ membrorum Ecclesiæ. Et si in hoc sensu intelligatur, quōd ipsum totum ratione suæ totalitatis habet potestatem iurisdictionis, obstant tria primò quæ qualis potestas intensius poneretur in qualibet Ecclesia: quoniam vna tantum potestas à Domino nominata est, & non magis de vna quàm de alia Ecclesia, ut patet in litera, & ex antedictis. Secundò, quōd esset maior intensiue potestas in ecclesia, quàm illa. Quodcūque ligaueris, &c. Et tenet sequela, quōd potestas totius Ecclesiæ ratione suæ totalitatis ponitur superior, etiam respectu papatus. Falsitas autem cōsequenti patet etiam ex verbis Domini eadem verba replicantis, quæ Petro dixerat, scilicet, Quæcunque solueritis, &c. Tertio, quōd non esset data à Christo immediatè, Matt. 18. quod tamen est totum fundamentum istorum. Et tenet sequela: quia tunc non erat institutum sacramentum ordinis, quod constat esse institutum simul cum Eucharistiæ sacramento, pridie quàm Dominus pateretur. Non igitur dedit Dominus tunc Ecclesiæ, id est communitati Sacerdotum, Diaconorum & Episcoporum (qui integrant generale Concilium) potestatem iurisdictionis: quia non erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec Episcopi, nec Clerici: non enim autem nil datur. Et si dicatur, quōd Dominus tunc non dedit, sed promissit se daturum in illis verbis, Quæcunque ligaueritis, &c. habeo intentum, quōd nullibi in sacra Scriptura habetur, quōd Dominus per semetipsum immediatè Ecclesiæ communitati potestatem iurisdictionis dedit. Et si instetur: quia quod promissit seruauit: patet responso, quōd non promissit per semetipsum immediatè se daturum (ut patet in litera) & ideo nō oportet, quōd hoc obseruauerit: satis namque fecisset promissioni suæ sicut in veritate de facto verificauit illa verba sua mediante Petro in vniuersis Ecclesiis. Quia igitur de Ecclesiæ communitate quomodolibet sumatur, non verificantur ratione suæ totalitatis verba Domini Matt. 18. in quibus totum fit fundamentum ex autoritate Scripturæ, tota aduersariorum opinio stat in hoc, quōd communitas Ecclesiæ ratione suæ totalitatis habet potestatem immediatè à Domino: consequens est ut verba Domini verificentur de Ecclesia ratione partis (puta capituli) ut predictum est. Et propterea communitatis animi conceptio fidelium est, Dic Ecclesiæ, id est, Prælato ecclesiastico, ratione cuius Ecclesia ipsam potestatem habet.

CAPVT VI.

¶ Quomodo potest (condescendendo multorum sensui) intelligi, quōd Ecclesia ratione suæ totalitatis, habere potest & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

QVI B SERVANDVM Quoque est, ne fallamur, videntes quandoque autoritatem iurisdictionis ecclesiasticæ in Ecclesia ratione suæ totalitatis: & propterea falsa iudicemus prædicta. Nō enim docuimus aut docemus non cōuenire Ecclesiæ potestatem quantumcunque ratione suæ totalitatis, sed sic non esse datam ei à Domino Iesu

Iesu Christo immediatè per illa verba Matthæi 18. Nô nego enim quod Episcopi orientales cōuenientes, possint simul quasi vnum corpus & vnam autoritatem ex suis conficere, sed etiam singulos subiciendo illi: & sic illa potestas in toto illo corpore ratione sue totalitatis existens, statuet supra illas Ecclesias, actûque iurisdictionis exercebit. Sed tamen nihil poterit illa potestas, nisi quod ex potestatibus singulis, & illarû subiectis consergere potest. Propter quod si esset aliquid reseruatum Romano Pontifici, non posset potestas illa absoluerè ab illo.

Et similiter omnes vniuersi orbis Prælati, mortuo summo Pontifice, vel sine illo, si conuenirent communicando in vnum corpus, & vnanimis inconstituendo, constituerent in tota synodo illa potestatem vnâ super omnes Ecclesias, his tamen exceptis, quæ sunt mi Pontificis sunt propria. Simili quoque modo, quum Papa, cum reliquis prælatis orbis Concilium celebrando simul cum eis constituit, absoluit, damnat, &c. communicando cum aliis, quasi vnus ex eis facere videtur. In his enim omnibus, & similibus non est aliqua potestas immediatè data à Domino Iesu Christo ipsi communitati primo: nec est aliqua extranea potestas à potestatibus partialibus, sed velut potestas totalis consergens ex partialibus. Quemadmodum enim in naturalibus inuenitur differre forma à forma dupliciter: scilicet, vt vna forma separata ab alia, vt forma Solis à formis mixtorum, & vt forma totius à forma partis, vt humanitas ab anima hominis: ita potestas papæ differt ab aliis primo modo: & potestas synodi differt ab his ex quibus accumulatur, secundò modo. Et ista potestas in tota synodo per viam cōmunionis seu accumulationis in communi à singulis partibus liberalius, vel minus liberaliter, prout partibus & præcipuè principi videtur, qui nunquam totam suam autoritatem accumulare in communi intelligitur, sed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius signum non intelligitur, se subicere synodi potestati coactiue, quantumcunque statutis synodi consentiat, communibus Ecclesiæ personis. Et ex hoc patet, quod si tota Ecclesia, secluso Papa, aliquem præficeret curæ Ecclesiæ, ille esset subditus Papæ, nec posset à casu papali absoluerè: quod non esset, si Ecclesia haberet vniuersalem, & plenam potestatem immediatè à Christo ratione sue totalitatis, secluso Papa. Et similiter Papa potest quantum est ex potestatis autoritate, tollere statuta Concilij generalis, etiam de consensu, & autoritate sua facta: quod non esset si Ecclesia integra ratione sue totalitatis haberet potestatem vniuersalem, & plenam à Domino Iesu Christo. Ex omnibus autem dictis euulsam iam esse radicem ex iure diuino opinatam potestatis Ecclesiæ supra Papam, liquidd apparet.

TRACTATVS SECVNDI
Apologiæ secunda pars in nouem
& viginti capita diuisa.

SVMMARIVM.

- 1 Responso ad obiectionem contra illud, quod Dominus Ecclesiæ regimen sic ordinauit, vt summum Pontificem instituerit: à quo via ordinaria in reliquum Ecclesiæ potestas deriuaret: & quod Apostolis aliis via præuentionis gratuita potestas dedit.
- 2 Responso ad obiectiones contra illud: quod Papa est caput vniuersalis Ecclesiæ & non solum singulorum membrorum.
- 3 Responso ad obiectiones contra illud: quod Concilium autorizatum à Papa, non est maioris autoritatis, quàm ipse Papa.
- 4 Responso ad obiectiones contra illud, si communis as Ecclesiæ secluso Papa habet potestatem supra Papam, Ecclesiæ regimen esset populare.
- 5 Responso ad obiectiones contra illud, quod Papa est supra communitatem totius Ecclesiæ ex illa autoritate, Pasce oves meas: & quod Papa est pastor vniuersalis Ecclesiæ, & non solum singularum ouium.
- 6 Responso ad obiectiones contra illud ex illa autoritate, fiet vnum ouile & vnus pastor, quod Papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.
- 7 Responso ad obiectiones contra illud, Non minus Papa est pastor Ecclesiæ catholice, quàm quilibet Episcopus Ecclesiæ suæ, infirmando ex hoc superioritatem Papæ ad Ecclesiam.
- 8 Responso ad obiectiones contra illud, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia, ergo est super vniuersalem Ecclesiam.
- 9 Responso ad obiectiones contra illud, Papa est proximus & immediatus vicarius Christi, ergo nullam habet in terris potestatem priorem se, &c.
- 10 Responso ad obiectiones septem contra illud, Papa potestas est supra Ecclesiam vniuersalem, & Concilium generale, vt distinguitur contra Papam.
- 11 Responso ad obiectiones contra illud, quod Constan. Concilium pro tempore, quo fecit decreta de potestate synodi, non erat verum Concilium vniuersalis Ecclesiæ, & quod Basilien. Concilium errauit illud sequendo.
- 12 Responso ad obiectiones contra glossam datam ad illa verba Augustini, Quando Petrus claves accepit, Ecclesiam significauit: quod per hoc intelligitur claves officii capitis in Petro & successoribus datas esse.
- 13 Responso ad nouem obiectiones contra illud, quod Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide.
- 14 Responso ad obiectiones contra illa rationem, quare Papa non potest errare

in fide: qui scilicet esset error vniuersalis Ecclesiæ, quia tenetur sequi definitionem Papæ in fide.

- 15 Responso ad obiectiones contra expositionem illius verbi Hieron. Si auctoritas quaritur, orbis est maior urbe.
- 16 Responso ad obiectionem contra multas auctoritates ex libro Decretorum, quibus probatur Papam non habere superiorem in terris.
- 17 Responso ad septem obiectiones contra illud, quod Ecclesiæ Dei secluso Papa non est data potestas papalis, aut superior papali in Euangelio Matth. 18. & quod in Ecclesia huiusmodi non est talis potestas.
- 18 Responso ad obiectiones contra illud, quod Ex missum esse, non sequitur esse subditum.
- 19 Respondeo ad obiectiones contra illud, quod ex 36. q. 2. c. placuit, iuncto c. tria. habetur, quod Hier. auctoritas innixa sacra scriptura præualuit Concilio.
- 20 Responso ad obiectionem contra hoc, quod ex auctoritate decretali de elect. in c. significasti. dicitur quod Concilia à Papa habent auctoritatem.
- 21 Responso ad obiectiones multas contra illud, quod Concilium generale legitime congregatum potest errare diffiniendo, Papa absente vel non consentiente.
- 22 Responso ad plures obiectiones contra illud, quod potestas applicatiua papatum ad personam, seu potestas electiua Papæ, est regulariter & principaliter in Papa, & non nisi in casu in Concilio.
- 23 Responso ad obiectiones contra illud, quod in Ecclesia est potestas auctoritatis super coniunctionem Petri & papatum, non autem super Papam.
- 24 Responso ad obiectiones contra illud, quod Papa potest committere potestatem depositiuam Papæ heretici collegio Cardinalium.
- 25 Responso ad obiectiones contra rationem datam, quare pro infidelitate seclis potest Papa deponi: quia, scilicet sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse Papæ.
- 26 Responso ad obiectiones contra illud, quod ex sacra Scriptura solus casus heresis excipitur ab impunitate Papæ respectu Ecclesiæ.
- 27 Responso ad obiectiones contra hoc, quod in solo casu heresis Papa subicitur Ecclesiæ, ita quod possit deponi.
- 28 Responso ad obiectiones contra illud, quod propter scandalum non est præsumendum caput iuxta Domini sententiam, Matth. 18.
- 29 Responso ad obiectiones contra illud, quod Deus optime prouidit Ecclesiæ, disponens quod orationis remedio contra malum Papam reueretur, non autem depositionis potestate.

IN NOVEM ET VIGINTI CAPITA Apologiæ secundæ de comparata autoritate Papæ & Concilij.

N SIC CVM VTRIVSQUE IVRIS, naturalis, scilicet & diuini fundamentum ademptum sit, ad singula obiecta descendendum est.

C A P. I.

D I X I in capite tertio illius libelli Dominum ordinasse sic Ecclesiæ regimen, vt Petrum summum Pontificem instituerit, à quo via ordinaria in reliquum Ecclesiæ potestas deriuaret: & quod ipse Dominus via præuentionis gratuita Apostolis aliis potestatem dedit.

O B I E C I T V R contra, in Ecclesia fuit potestas electiua Papæ, antequam Petrus fuerit Papa: ergo, cum maiori apparentia diceretur, Christum cum fecit Petrum summum Pontificem, præuenisse Ecclesiam: & id ex gratia Petro cōtulisse quod Ecclesia potuisset ordinare ex Christi institutione, quàm quod præueniret Petrum, dando Apostolis potestatem. Antecedens probatur: quia potestas electiua est in Ecclesia à Christo, Matth. 18. &c.

R E S P O N D E O, Quod assumptum est falsum; nam, cum electio Papæ sit vicarij principis electio, & ordinariè electio vicarij vniuersaliusq; principis viuus & præsentis spectet ad ipsum principem: consequens est, vt cum Dominus vsque in diem ascensionis, vt princeps præsens fuerit in Ecclesia, ad ipsum ordinariè spectabat tunc electio sui vicarij. Nec vnquam inuenitur quod in Matth. 18. ca. nec alibi Dominus de derit Ecclesiæ ius eligendi suum vicarium ipso præsentem, vnde Dominus nõ præuenièdo, sed instituen-do & exequendo quod promiserat Matth. 16. Tibi dabo claves regni caelorum, &c. & Ioan 10. Fiet vnum ouile, & vnus pastor, Petrum papam, & papatum simul instituit. Rursus, (vt per antedicta patet.) Matth. 18. potestas electiua Papæ nõ est data Ecclesiæ. Quomodo autem & vnde potestas electiua Papæ sit in Ecclesia, inferius in capitulo 11. dicitur.

E t aduerte hic, quod præuentionis, quam ego dixi super ipsius Ecclesiæ & Sanctorum determinatione fundatur. Quod enim à Petro ordinariè potestas in reliquum Ecclesiæ corpus deriuanda sit, Leo in ca. ita Dominus, dist. 19. manifestat. Quod etiam Dominus ipso ordinaria via instituerit, ex hoc quod non ipsum solum, sed in ipso omnes successores suos instituit habetur: hoc enim statuetis, non præuenientis est: sicut per oppositum, quia reliquos Apostolos.

LIBROS
DE IUR.
L. MARCO

los in propriis tantum personis, & non in successoribus suis legatos vniuersales fecit, ad prauentionem gratia spectat. Hæc enim Ecclesia fatetur Petri solius successoris vniuersali potestate cognoscens. Et per hoc etiam patet non fuisse in Ecclesia ante institutum Petrum papam, potestatem electionis papæ. Nam tantam potestatem habet nunc quantam tunc: quum Papa non possit illam auferre, & Dominus qui instituendo dederat, eam statim non diminuerit praueniendo secundum illos in institutione Petri. Quem admodum igitur poterat tunc quemlibet alium Episcopum in Papam eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat à principe, potest alium Episcopum, quam Romanum Papam instituire. Et sic Rom. Pontifex recognoscere debet se prælatum cæteris ab Ecclesia, hoc illi concedente, non auferendo, saltem: cuius tamen oppositum docet Pelagius in cap. quamuis. distinct. 21. Sancta Rom. Ecclesia catholica & apostolica, nullius synodochis constitutis cæteris Ecclesiis prælata est, sed euangelica voce Domini & Saluatoris primatum obtinuit.

¶ Amplius, Si Dominus immediate dedit hanc potestatem electionis papæ vniuersali Ecclesie, qua præsumptione clerus Romanus & populus eius, &c. usurpauerunt sibi hanc potestatem electionis papæ tanto tempore antequam institutum aut approbatum fuerit per generale Concilium de electoribus: qua conscientia tot sancti viri electionem toti Ecclesie à Christo commissam irrequisitis aliis à paucissimis tractauerunt, fecerunt, acceptauerunt, exerceuerunt? Sed de his latior erit sermo: hæc autem dicta sunt ad ostendendam falsitatem assumpti in hac obiectione.

C A P . I I .

D I X I In cap. 4. eiusdem, quod præualuisset sententia Ioan. &c. Sed obiectionis contradictionis proprie in cap. 13. tractabitur.

D I X I In cap. 6. eiusdem, Papam esse caput Ecclesie vniuersalis, non solum singulorum membrorum ut inimici veritatis glossant.

Q U O B I I C I T V R Contra hoc dupliciter. Primo, Quia falsum est Papam esse caput Ecclesie vniuersalis collectiue sumptæ. Tamen, quoniam Ecclesia non est Petri, sed Christi: iuxta illud Matth. 16. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, non tuam. Tum quia Papa est minister Ecclesie, non Dominus: Ecclesia autem est cui ministrat, ac per hoc maior: iuxta dictum Saluatoris, Maior est qui recumbit, quam qui ministrat. Tum quia omnes auctoritates dicentes Papam esse caput Ecclesie, intelliguntur de Ecclesia pro singulis Ecclesiis particularibus, respectu quorum est caput ministeriale, & non pro tota Ecclesia collectiue.

¶ Secundo, Quia licet concedatur Petrum esse caput ministeriale etiam totius Ecclesie vniuersalis: non tamen oportet omnem proprietatem capitis in eo saluari: & specialiter superioritatem in auctoritate respectu totius residui. Et hoc præcipue, quia tota Ecclesia non dicitur corpus Petri, sed corpus Christi: ut patet ad Rom. 12. Et confirmatur hoc, quia Rex dicitur caput regni, non tamen propterea est regno congregato superior, sed qualibet eius parte.

¶ R E S P O N D E O. Et ad primi quidem probationem primam, quod Ecclesiam non esse Petri, sed Christi, non arguit Petrum non esse caput eius: sed Petrum non esse: caput illius ex se, sed hoc Christi: ut patet. Ad secundam verò probationem, quod Petrum esse ministrum Ecclesie, ut cui ministrat, non esse inferioris potestate, sed exercitio: unde ipse Dominus de seipso dicit, quod venit ministrare, & Papa vocat seruorum Dei: & sic est in veritate, Ecclesiam autem esse maiorem Papa ut finis est maior eo quod est ad finem, verificatur quod est esse melius: in his enim, quæ non mole magna sunt idem est maius quod melius secundum August. papatus siquidem est propter Ecclesiam, & non e contrario. Vnde ex hoc, quod Papa non est Dominus, sed minister, & Ecclesia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra potestatem capitis contra quam tenditur. Ad glossam demum communem, dicitur quod licet multæ auctoritates possent sic glossari, non omnes tamen sunt illius capaces: ut in libro ostensum est.

¶ Ad secundum autem dicitur, quod Ecclesia non esse corpus Petri, sed Christi, verum est: quia Christus non solum caput mysticum eius, sed myllicum suppositum ipsius est: ut patet ad Ephes. 1. Vbi de Christo duo dicitur quod est caput Ecclesie, & quod Ecclesia est corpus eius. Et prima ad Corinth. 12. expressè dicitur, Sicut enim vnum corpus est, & multa membra habet, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus. Ex hoc autem, quod Ecclesia est corpus Christi & non Petri, non sequitur quod Petrus non sit caput loco Christi, sed quod Petrus non ille qui operatur per membra huius corporis, sed Christus, qui per Petrum & cæteros operatur. Et similiter non sequitur, quod illud caput loco Christi non sit superius auctoritate residuo corporis Christi, ut manifestè liquet. Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primo quod nullus dicit, quod ex esse quali-

tercunque caput alicuius multitudinis, sequatur potestas iurisdictionis iuper illa multitudine, cum multipliciter aliquid possit dici caput alterius metaphoricè. Papa autem est sic caput, quod est Pastor, Episcopus, & rector totius Ecclesie, & non solum singularum: ut auctoritatibus & ratione ibi probatum est. Dicitur secundò, quod sicut Rex est caput regni, ita superior eo, & propterea rex qui dependet à regno collectiue, non est caput illius: & ideo non est superior eo, sed singulis partibus. Rex autem qui etià à regno collectiue non dependet (ut est Rex regum) est caput etiam totius congregati, & superior eo. Vnde arguere ab esse caput in Rege dependente à regno, ad esse caput in papa, non est rectum: eo quod Papa non dependet à regno Ecclesie, nec vices Ecclesie gerit sicut Rex talis vices regni: sed solius Iesu Christi vicarius est.

C A P . I I I .

D I X I In eodem capitulo sexto quod potestas electiua ipsius Papæ, in Papæ potestate est. Sed quia in capitulo vigesimo secundo, latius tractatur, ibidè obiecta soluetur.

Q U O B I I C I T V R Contra. Primo ex glossa in c. legimus. 93. distinct. Statuta Concilij generalis præiudicant statutis Papæ, si contradicunt.

¶ Secundo, quia constitutio Calcedonensis Concilij præualuit reclamationi Leonis de Constantinopolitana sede: ut patet in cap. antiqua. de priuilegiis. & 22. dist. renouantes.

¶ Tertio quia cõsuetudo generalis Ecclesie potestale statutum abrogat. ¶ R E S P O N D E O. Et de glossa primò dico, quod ipsamet non assertiue dicit illam sententiam, sed argumetum ad illam dicit: ut patet etiam ex seipso in cap. nemo. q. 9. ad quam se remittit.

¶ Secundo dicitur, quod verificatur de statuto Concilij superuenientis statuto Papæ: quoniam quemadmodum ipsemet Papa ius condendo priori contrarium, illud tollit (ut patet in cap. licet. in sexto) ita etiam Concilij autoritati à Papa constitutio, Papæ constitutionem priorem contrariam tollit.

¶ De vigore autem Concilij circa sedem Constantinopolitanam, dicitur quod non concludit superioritatem Concilij supra Papam, sed tolerantiam Papæ. Videmus enim continuè prælatos cedere multitudini magnatū: quamuis si potestate uti vellent, cõpescere possent. Quamuis de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis habeatur, imò ibi humilis est loquutio dicentium, Perimus, &c.

¶ De vi autem consuetudinis vniuersalis dicitur, quod si hoc concluderet Ecclesiam supra Papam: concluderet etiam Ecclesiam supra seipsam Ecclesiam: quoniam etiam statutum vniuersalis Ecclesie generalis cõsuetudo abrogat: unde abrogatio istiusmodi non fit potestatiue, sed executiue, ex parte Ecclesie, & negatiue ex parte principis: quia scilicet non cogit.

C A P . I I I I .

D I X I In eodem sexto capitulo, quod, si Ecclesia, hoc est communitas Ecclesie, secluso Papa, haberet potestatem supra Papam, quod Ecclesie regimè esset democraticum, seu populare: in quo tota auctoritas apud nullum resideret, sed in tota communitate.

¶ Q U O B I I C I T V R Contra sequelam: quia non dicitur regimen regale, in quo sit vnus toto residuo superior: quia tunc non esset in ciuilibus aliquod regimen regale: sed quia est vnus, qui totius populi vices gerit quolibet particulari superior.

¶ R E S P O N D E O. Quod sequela est optima formaliter intellectis terminis: quia, si in tota communitate sola est auctoritas: ergo ut sic constituit regimen populare: quamuis in quantum aliquem vnum præficit, constituat aliam speciem regiminis. Rursus sequela est optima de supremo regimine Ecclesie de quo est questio: quoniam, si in tota communitate & sola est vniuersalis Ecclesie potestas, summum regimen, summi nique tribunal eiusdè, ad quod omnia resolueda sunt, esset populare (ut patet) quicquid esset de regimine medio per vnū. Vnde, si in regno aliquo populi est supra regem, manifestè sequitur, & quod communitas populi ut sic regimen est populare, & quod summum tribunal est populare: quamuis exerceat per aliam regiminis speciem (puta per regale) supra alios iurisdictionem suam communitè. Nihil igitur obstant obiecta dictis: quoniam cum regimine regali medio, stat superum, populare, de quo est questio, & formalis sermo.

C A P . V .

D I X I In cap. septimo, probando quod papa esset supra communitatem totius reliquæ Ecclesie, ex illa auctoritate, Pasce oues meas, &c. quod papa est pastor vniuersalis Ecclesie, & non solum singularum ouium.

¶ Q U O B I I C I T V R Respondendo dupliciter. Primo per interemptionem negando scilicet hoc. Secundo per limitationem, quod Papa est pastor totius Ecclesie quantum ad administrationem pabuli spiritualis verbi Dei & sacramentorum. Hæc enim non exercentur per communitatem, sicut actus iudicij.

¶ R E S P

RESPONDEO, Et negatio quidem irrationabilis inferius in septuagesimo cap. ratione monstrabitur: nunc autoritate inducta ostenditur. Quum Dominus dicit, Pasce oves meas, illimitate admittitur: ergo non est limitandum ad singulas & non omnes, ut negatio ista limitat: nam singula, & omnes suæ oves sunt. Secunda autem responsio aut nihil dicit, aut seipsam interimit. Nam dupliciter potest intelligi concessum: quod Papa est pastor totius Ecclesiæ quantum administrandum verbum Dei & sacramenta. primò autoritative: secundo ministerialiter, respectu totius Ecclesiæ. Si autoritative, ergo ipse verè superior tota Ecclesiæ cõmunitate est: nam autoritative pascere verbo Dei & sacramentis, est actus superioris absolute respectu illius, qui sic pascitur, ut patet inductiue: & sic responsio interimit seipsam. Si autem ministerialiter, ergo non habet Papa ex se in pascendo plus quàm in actibus iuridicis: potest siquidè, & actus iuridicos omnes ut minister Ecclesiæ communitatis apud istos: & sic responsio nihil dicit. Est ergo Papa verè pastor autoritative vniuersalis Ecclesiæ: & singularum personarum eius in iudicio, & iustitia & verbo Dei, & c. videlicet illius qui pascit omnes in innocentia cordis.

CAP. VI.

IXI in eodem septimo cap. ex illa autoritate, Fiet vnum ouile & vnus pastor, quod Papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.

OBIECTIVR, Quod Christus dixit Petro, Pasce oves meas, non tuas: & quod Christus dedit potestatem ouili supra pastorem.

RESPONDEO, Quod Petrum esse pastorem ouium non suarum, sed Christi, concludit ipsum esse pastorem non ex se, neque loco Ecclesiæ communitatis: ut obijcientes dicunt: quoniam oues, nec sunt Petri, nec sunt cõmunitatis Ecclesiæ, sed loco Iesu Christi, cuius solius sunt oues propriæ. Vnde ex hoc nihil aliud habetur nisi quod Petrus præest ouili non suo, sed Christi: non ex se, sed loco Christi. Quod autè additur, Christum dedisse autoritatem ouili supra pastorem, voluntariè dicitur, & ipsis verbis Domini dissonat & repugnat. Dissonat quidem, quia ouile illius pastoris Ecclesiæ cõstituit. regulare est autè ut pastor præsit ouili, & non econtra. Repugnat autem, ut ibidem deductum est: quia non fieret vnus pastor iuxta verbum Domini, sed duo: scilicet Petrus & ipsum ouile. Et, quia de Petro voce Domini constat dicentis, Pasce oves meas, & quod vnus tantum sit, eiusdem autoritate Domini patet: consequens est ut alter pastor fictus sit contra Domini sententiam.

CAP. VII.

IXI in eodem septimo cap. quod non minus Papa est Episcopus Ecclesiæ catholicæ, quàm quilibet Episcopus suæ Ecclesiæ: ex hac propositione inferendo superioritatem eius super Ecclesiam catholicam, & non solum super singula membra, sicut est in aliis Episcopis respectu suarum Ecclesiarum.

OBIECTIVR contra similitudinem. Tum quia Episcopus particularis gerit vices vniuersalis Ecclesiæ: quæ est supra suam cõmunitatè. Tum quia Ecclesia particularis, cui præsit Episcopus, habet superiorem in terris, qui præficit illum Episcopum.

RESPONDEO, Et primò, quod ratio nõ fundatur super similitudine: sed super proprietate huius sententiæ, Papa est Episcopus Ecclesiæ catholicæ: quamuis declaratur ex simili, imò eadem ratione in aliis Episcopis. Ambr. est Episcopus Ecclesiæ Mediolanensis, &c. Vnde, cum ex ista propositione formaliter intellecta, Papa est Episcopus Ecclesiæ catholicæ, sequitur ipsum esse Episcopum cõmunitatis Ecclesiæ satis habetur intentum.

Obiecta autem afferunt dissimilitudinem, in non causa ut causa. nõ in eo, quod est esse Episcopum catholicæ, vel talis Ecclesiæ, potest considerari quid importet esse Episcopum, & potest considerari à quo fiat Episcopus. Et obiecta quidè procedunt cõsiderando à quo fiat, vel fieri debeat Episcopus: ratio autem procedit cõsiderando quid est esse Episcopum. Constat autè, quod ad iudicandum de naturis rerum, causa formalis, & quod quid est concludit efficaciter vnde cunque fiant effectiue: siue enim homo fiat à Deo, ut Adà, siue ab alio homine, ut nos: vnus naturæ sumus. Et similiter siue Episcopus sit à Papa, siue ab vniuersali Ecclesia, siue habeat superiorem, siue non: vnus naturæ est, in quâ Episcopus: quâuis alterius naturæ sit, in quantum, subditus. Vnde ut vnico verbo dicatur, ratio de Episcopo, ut sic loquitur: obiectio autè de Episcopo, in quâ Episcopus subditus alteri & alterius & ab altero. Propter quod cum Papa sit verè Episcopus Ecclesiæ catholicæ, sequitur, ut ibidè dixit, quod est primò Episcopus ipsius Ecclesiæ catholicæ, & secundario singulari. Tamen quia non minus est ipse catholicæ Ecclesiæ Episcopus, quàm Ambr. Episcopus Ecclesiæ Mediolanensis. esset enim longè minus, si non esset Episcopus totius, sed singulorum membrorum tantum. Tum quia actus proprius Episcopi, qui est superintendere, primò fertur super bono ipsius catholicæ Ecclesiæ, & secundario super bono singulorum: ut patet ex hoc, quod Papa ad hoc tenetur sub pecca-

to mortali ex hoc quod est Papa: constat autè potestates per actus proprios cognosci. Nec ad hoc video responsionem: nisi diceretur, quod Papa habet hunc actum, in quantum gerit vices vniuersalis Ecclesiæ, cui primò conuenit, iste actus, & ex eius commissione conuenit Papæ. Sed hæc responsio potest dupliciter intelligi. Primò, quod Papa habeat hunc actum dependenter ab Ecclesia: sicut Rex creatus à regno, & in hoc sensu falsum est: quia sic Papa esset vicarius Ecclesiæ, & non immediate ipsius Iesu Christi: quod demonstratum est esse falsum, & amplius monstrabitur. Secundò potest intelligi quod Papa habeat hunc actum ex suo officio: suppleto id, quod Ecclesiæ conueniret, si non esset subdita. Et in hoc sensu est vera responsio: sed nihil obstat rationi, ut patet.

CAPVT VIII.

IXI in eodem septimo cap. quod Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: & ex hoc deduxi ipsam esse supra vniuersalem Ecclesiam.

OBIECTIVR glossando. primò, quod potestas Papæ dicitur suprema respectu potestatis particularium, nõ autem respectu potestatis cõmunitatis totius Ecclesiæ.

Dicitur secundo, quod ex hoc quod ponitur suprema potestas in Papa, & suprema potestas in Ecclesia, nõ sequitur, quod sint duæ suprema potestates in Ecclesia Dei: quia potestas Papæ est propter Ecclesiam: iuxta illud, Posuit vos Deus regere Ecclesiam, vbi autem vnus propter alterum, ibi vnus tantum: ut patet in Topicis.

RESPONDEO, Et glossa quidè allata repellitur ex magna differentia inter secundum quid & simpliciter. De Papa asseritur simpliciter, quod habet supremam potestatem in Ecclesia Dei, ut patet in tex. allegato ibi, glossa autè ponit Papam habere potestatem supremam secundum quid, quia in respectu ad aliquos, & nõ ad omnes potestates in Ecclesia Dei. Repellitur quoque ex literalis expositione illius superlatiui supremam: potestatem enim exponi negatiue & positiue, id est non habens superiorem, & omnia alia superior, & utroque modo repugnat glossæ illi.

Quod autem obijcitur sequela, nihil est: quoniam si cõmunitas Ecclesiæ est tantæ potestatis, quod Papa subest ei, oportet quod obiectum proprium potestatis Ecclesiæ, & obiectum proprium potestatis Papæ se habeant secundum supra, & sub proportionaliter, sicut ipsæ potestates. Et hoc etiam est manifestum, ex eo, quod cõmune bonum Ecclesiæ totius est proprium obiectum potestatis cõmunitatis Ecclesiæ: bonum autem singulorum est proprium obiectum potestatis Papæ, consequenter loquendo, quia potestas sua propria secundum illos est primò respectu singulorum: & respectu boni cõmunis totius, Papa non intronitit se, nisi ut vtes potestate Ecclesiæ: ut instrumentum illius. essent ergo verissima duæ potestates suprema, & subordinata simul: quod est ridiculum.

Ad id verò quod dicitur: Potestas Papæ est propter Ecclesiam, dicitur quod secundum veritatem est verum: & nihil inuauit: sed secundum hypothesim eorum non esset propter Ecclesiam eodem modo formaliter sumptam propter quam esset potestas illa Ecclesiæ: quia ista propter Ecclesiam collectiue, illa verò propter Ecclesiam distributiue. Vnde cum regula ex vnitatem obiecti non obstat, & potestas non fit propter potestatem, sed sub potestate: non video quomodo obstat regula Topica.

CAP. IX.

IXI in eodem septimo cap. quod Papa est proximus & immediatus vicarius Christi: ergo nullam habet in terris potestatem priorem se: & inde intuli, Ecclesiam non habere immediate ordinariam autoritatem à Christo, & Papam non mediante Ecclesia habere autoritatem, &c.

OBIECTIVR glossando, quod Papa dicitur immediatus vicarius Christi: quia potestas vicariatus sui est immediate instituta à Christo & Ecclesiæ collata: & non propterea quod habeat à Christo non mediante Ecclesia, ita quod Papa est immediate vicarius Christi, sicut apud Apostolum, Reges sunt ministri Dei in vindictam malefactorum: qui tamen mediante populo fiunt.

RESPONDEO, Et glossa quidem repellitur ex differentia inter medium in instituendo principarum: & medium in principando: differunt enim hæc sicut cælum & terra. Et esse immediatum, vel mediarum vicarium non attenditur secundum institutionem solam, sed secundum ipsum principalem. Declaro singula breuitatis causa in exemplis, Christus instituit absque medio potestatem episcopalem & sacerdotalem, instituit mediante Ecclesia potestatem ordinum minorum, & subdiaconatus secundum aliquos: in istis est medium in instituendo, in illis non. Papa instituit legatum, qui committit vices suas alteri: legatus principatur sub Papa absque medio: vicarius autem legati cum medio in principando: dependet enim principari huius à principatu legati. & non sola electio ipsius. Ex his autem liquet qualem medium negatur, quum absolute dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius principis: quod, scilicet negatur mediū in principando, ut patet inductiue. Vnde cum Papa absolute, & absque limitatione aliqua asseratur proximus,

& immediatus Christi vicarius, negatur medius principatus inter Christum & Papam inferior Christo & superior Papa, cuius vices gerit Papa. Si enim medius principatus talis est, ut illi concedunt ponentes Ecclesie totius communitatem esse talem principatum licet Papa posset dici vicarius Christi: non tamen potest verè dici simpliciter & absolute immediatus vicarius Christi: sed immediate vicarius Ecclesie, & mediate ipsius Christi. Immediatus autè institutionis potestatis Papæ à Christo, nõ facit ipsum Papam Christi vicarium immediatum, nisi secundum quid, scilicet secundum potestatis institutionem: sic enim quilibet Episcopus potest dici immediatus vicarius Christi: quia cuiuslibet potestas immediate est instituta à Christo. Constat autem, quod aliud intendit determinatio Ecclesie & Sancti patres, cum asseritur Papam immediatum esse vicarium Christi. Vnde ratio stat in suo robore.

¶ Ad id verò quod additur de simili in Regibus, dicitur, quod non dicuntur proximi & immediate ministri Dei: sed vices multitudinis gerendo, Dei ministri proculdubio sunt. Longè autem aliter est de Papa, qui non gerit vices multitudinis, sed Iesu Christi. Et scito, quod inter Regem creatum à populo, ut Saul (ut stando in naturali iure fit) & Regem datum à Deo, ut David: & Papam factum à Christo, ut Petrus: & Papam electum ab Ecclesia, ut reliquitanta est in presentando populum differentia, quod Rex tam creatus à populo, quam datus à Deo, populum & eius potestatem repræsentat: licet nanque in fieri differant inter se, quia alter à populo, alter à Deo præbitur: in natura tamen officij & potestatis non distinguuntur. Nam quemadmodum organum naturale (puta manus) fit à Deo miraculose, perinde est ac si esset à natura: ita organum politicum, puta Rex cum est à Deo perinde est ac si esset à populo. & propterea eius potestatis utroque modo factus repræsentat & exercet illius vices gerere dicitur, & non Dei immediate. Papa autem sive à Christo immediate, siue ministerio Ecclesie mediante factus, eiusdem est nature & potestatis: & nõ repræsentat potestatem populi ecclesiastici, nec ipsum, sed Dominum Iesum Christum immediate, & illius solius vices gerit immediate. Et ratio diuersitatis in Rege & Papa est: quia potestas regia naturali iure est in populo primo, & ex populo deriuatur ad Regem: potestas autem papalis supra naturam est, & diuino iure in persona vnica, nõ in communitate primo est: statuente Christo, Ioã. 10. formã supremi ecclesiastici Regis in vnica persona, cum dixit, Alias oues habeo, & illas oportet me adducere: & fiet vnus ouile, & vnus pastor: & determinate eodẽ talẽ formã ad personã Petri in sua perpetua successione, Ioannis ultimo, cum dixit illi, Pasce oues meas. Vnde Papa solius Christi vicarius est, & non Ecclesie. & propterea diffinitus est per Ecclesiã, quod papa in Beato Petro officium suũ vniuersale suscepit, ut patet ex allatis in libello, &c.

C A P. X.

DIXI in eodem septimo capitulo, conclusionẽ hanc, Papæ potestas est supra Ecclesiam vniuersalem & Concilium generale, ut distinguitur contra Papam. **O**BIICITUR Primo autoritate Augustini in epistola ad Glorium Eleutium, Felicem Grammaticum, &c. quæ inter Epistolas est 161. vbi loquens de depositione Ceciliani Carthaginensis Episcopi, dicit, Ecce putemus illos Episcopos qui Romæ iudicauerunt, non bonos iudices fuisse: restabat adhuc plerarium Ecclesie vniuersale Concilium, vbi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari: ut si malè iudicasse conuicti essent, eorum sententiã soluerent, &c. Et inter Episcopos Romæ iudicantes, comprehendit Melchiam Papam: ut patet ex epistola illa. Ex quibus verbis manifestè sequitur, quod à Papa & Concilio simul particulari, potest appellari ad Concilium vniuersale, & sententia eiusdem solui.

¶ Secundo, autoritate octauæ synodi, can. vigesimoprimo, cuius pars habetur vigesima secunda distinctione, in capitulo diffinitimus. vbi dicitur, Vniuersalis synodus cum conuenienti reuerentia, quamlibet quæstione in de Rom. sede exortam audire tenetur, & in ea proficere: non tamen audacter sententiam in Romanum Pontificem dicere. Ex quo patet quod licet omnem quæstionem de Romana sede diffinire habeat synodus: id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

¶ Tertio, autoritate Damasi Papæ, quæ ponitur inter epistolas Ambrosij, epistola septuagesima secunda, vbi Damasius dicit respondendo, Cum huiusmodi fuerit Concilij Capuensis iudicium, vt finitimi Bonoso atque eius accusatoribus iudices tribuerint, aduertimus quod nobis iudicandi forma cõpetere nõ posset. nam si integra esset hodie synodus, rectè de his quæ vestrorum scriptorum comprehendit series, decerneremus. Vestrum est igitur, qui hoc recepistis iudicium, sententiã ferre: vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit. Et infra, Vos enim, vt scriptissimus, totius synodi vice Dei decernitis: nos quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit. Ex quibus manifestè patet primò quod à Papa dicit se nõ posse de illa causa cognoscere: de qua posset si synodus adhuc esset integra, id est, nihil commisset. Secundo, quod

Papæ cõfiteretur non solum Conciliũ esse in eo in iudicando superius sed etiam deputatos per Conciliũ, in ea causa in qua deputati sunt. Quarto, autoritate canonis in capit. si duo, distinct. 79. vbi dicitur, quod si duo contendunt de papatu, Concilium est iudex: ergo habet superioritatem in utrunque: nullus enim est alterius iudex ordinarius, quin sit iurisdictionis superior.

¶ Quinto, ratione, Papa & reliqui prælati quicquid iudicant, &c. faciunt vt ministri Ecclesie, non solum finaliter (id est, propter Ecclesiã) sed effectiue autoritate Ecclesie: ergo in Ecclesia est primò autoritas. Antecedens probatur: quia agere dicuntur secundum intentionem Ecclesie. Sequela autem est manifesta: & cõfirmatur, quia suffragia, quibus priuatur excommunicatus, & indulgentiæ non sunt prælatorum, sed Ecclesie. Et confirmatur iterò: quia sicut Deus condens humanum genus, dedit potestatem regiminis ciuilibus ad finem naturalem: non vni, sed communitati, &c. ita regenerans idem ad finem supernaturalem, dedit potestatem spiritus ritualis regiminis ad illum finem communitati Ecclesie, &c. Et sic ut quandoque prouidit populo, dando principem, vt Moyses ita prouidit Ecclesie, dando Petrum. Et confirmatur tertio: quia aliter politia ecclesiastica nõ esset ita bene ordinata sicut ciuilibus: nõ ista potest prouidere sibi, principe potestate abutere in destructione: Ecclesia autem non posset si non esset superior papa. Et confirmatur quarto: quia ipse papa esset miserabilior cæteris, si à malo cõpesci non posset. Et confirmatur quinto: quia papa est ecclesie filius, ac per hoc subditus. Antecedens patet ex Ambrosio in libro de Symbolo, nõ habebit ibi Deum patrẽ, qui noluit habere ecclesiam matrẽ. Sequela patet Prou. 10. Stultus despicit matrẽ suã. Sexto etiam ratione, si papa habet potestatem super totum residuum Ecclesie collectiue, ergo potest aliquem actum iurisdictionis in illud totum etiam inuitũ exercere: hoc est saltum: quia non potest illud totum excommunicare aut interdicere: nec ad aliquid ipso renitente obligare: vt patet per illud Augusti. Leges instituuntur cum promulgantur: firmantur cum moribus videntur comprobantur, distinct. 4. ca. in istis.

¶ Septimo: quia potestas ecclesiastica prius tempore est in ecclesia, quã in aliquo summo Pontifice: quia illa fuit instituta & Ecclesie collata Matth. 8. ista autem Ioã. vlti. Petro data est. Et ideo si Christus Petrum papam non instituisset, potuisset hoc ecclesia facere: committendo ei suam potestatem: nec potuisset illam ab eo auferre nisi ex causa rationabili: sicut populus potest respectu Regis.

RE S P O N D E O, Ex autoritate illa Augustini nõ sequitur Concilium esse supra papam, sed dupliciter argumentũ ex illa desicit. Primum: quia a quiuoca de Concilio, nam quæstio nostra est de Concilio distincto cõtra papam, seu si cluso papa, quod est Concilium acephalum. Augustinus autè loquitur de vniuersali concilio cum papa, ut patet ex hoc, quod ponit presentiam iudicũ, id est Episcoporum, qui iudicauerunt. Constat autè quod non licet arguere a concilio, ad concilium acephalum. Secundò deficit: quia ex hoc, quod restabat refugium concilij vniuersalis, infertur superioritas: est enim hic sophisma consequentis. Potest enim recursum iste haberi propter multas causas, scilicet exclusionẽ suspensionis, pleniorẽ discussionem: maiorem sapientiã, personalem tractatũ & quicquid eius modi est: ut patet ex continua consuetudine appellatũ ad eundem iudicem (puta papam) plenius informandum, & causam per alios tractaturum iudices, &c. Et hoc consonat literali sensui Augustini: vbi propter presentiam omnium prælatorum potuisset causã ita discutiri, ut etiã iudices qui primò in partibus, & qui secundò Romæ iudicauerunt, personaliter presentes rationes iudicij cõferre potuissent, & vniuersali omnium iudicio decerni, & etiã dissolui prius malè iudicatum. Ad nihil enim horũ exigitur maior autoritas intensiue, quã papæ: sed sua sufficit cum maiori discussione, sapienciã, &c. ut quotidie videmus. Est etiã cũ his omnibus in concilio vniuersali maior autoritas extensiuè, & maior solènitatis iudicij: quæ omnia sententiã eius omni exceptione maiore reddere videtur.

¶ Ad secundam ex autoritate octauæ synodi, dicitur quod malè exponuntur verba synodi, dicèdo quod synodus negat modum iudicandi papam (scilicet audacter) & non iudicium ipsum. Et quod hæc expositio sit mala, probatur: quia ly Audacter, aut importat vitium audaciæ, aut importat autoritatem. Si primũ, cum illud sit vitium respectu cuiuscunque, & non solum respectu papæ, ridicula esset decisio synodi, quæ ipsa non debet vitiose, vt lex passione iudicare papam, &c. si secundũ haberetur contrarium expositionis allata. Vnde literalis sensus est, quod dicere sententiã in Romanum pontificem est audaciæ vitium: illa siquidem negatio preposita nõ modum solum, sed totum negat. Dicendo igitur, Non tamè audacter dicere sententiã in Romanum Pontificem, significat quod nõ nisi audacter dicere potest sententiã in Romanum Pontificem. Sicut cũ dicimus, quod de manifestis licet nobis iudicare, de cordis autem occultis non licet nobis temere diffinire: nõ intèdimus determinare, quod ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria. Determinat ergo ly Audacter, naturam iudicij in papã: sicut ly Temere

mere, in exemplo dato naturâ iudicij in cor. Et propterea ex hac autoritate habetur oppositum eius quod arguentes intendunt. In cuius signum, synodus dicit sibi competere audienciam & progressum in quaestione de Papa cum reuerentia, & de sententiâ subdidit illam negatiuam, quam non subinxiisset, si etiam sententiâ cum reuerentia sibi competeret, ipsa quippe distinctio expositionis confutata defectum ostendit. Cum autem legeris hæc, memeto quod sermones morales de iis sunt, quæ regulariter accidunt. In casu quippe hæresis pertinacis in Papa, synodi iudicium depositum Papæ absque audacia esset.

Ad tertiam ex autoritate Damasi, dicitur, quod neutrum deducorum ex illa autoritate sequitur. Nam in illis verbis non negat potentiam, sed formam iudicandi sibi competere posse. Et huius negationis causam reddit, non impotentiam aut subiectionem suam, sed indecentiam: ut patet in illis verbis, hoc autem familiare est principibus. Quin etiam si dixisset se non posse iudicare, verum dixisset, & a consuetudine principum non recessisset: qui ea se negant posse facere, quæ indecenter facerent si exaudirent. Constat autem, quod indecens est determinationes Concilij etiam provincialis solvere: quanto magis Concilij generalis, quorum decreta etiam Papam in foro conscientie ligant, non minusquam propria vnde, & secundum sacros canones ad Romanum Pontificem præcipue spectat seruare statuta Patrum. Et si notaueris eandem autoritatem, contra arguentes facit: pro quanto insinuat excellentiam suam tantam, quod eam quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit.

Ad quartum ex autoritate Canonis, dicitur quod gratis concessum est, quod Papa incertus subditur Concilio. Duobus enim contentibus incertis, iudicatur Ecclesia: sed si alter esset certus & indubitatus, Ecclesia non iudicaret, sed adiuuaret certum, obediendo, condemnando antipapam, &c.

Ad quintum ex ratione, quia prælati sunt ministri Ecclesie, dicitur quod prælati dicuntur ministri Christi & Ecclesie. Christi quidem & effectiue (quia ab illo habent suam potestatem effectiue) & suppositiue, mysticè tamen: quia omnes prælati sunt velut membra Christi iuxta illud August. super Ioan. Si præpositi Ecclesie pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnus membra pastoris? Ecclesia autem integræ (id est cum capite suo, quod Christus est) ministri etiâ dupliciter dici possunt, scilicet effectiue ratione partis, scilicet capitis, à quo habent prælati autoritatem & integraliter: quia sunt membra Ecclesie reliquæ à capite, non vt suppositi, sed vt corporis mystici partes integrales. Et hæc dicimus loquendo de prælati Ecclesie absolute, non de isto ordinato & instituto ab illo: sic enim esset questio de illo alio, & sic de aliis. Ex quibus patet, quod prælati Ecclesie proprie loquendo, non sunt ministri Ecclesie effectiue, nisi ratione capitis, scilicet Christi: & consequenter non sunt ministri Ecclesie vt dominus, nisi ratione capitis: propter quod Paulus dicit, Si quid ego donauit, in persona Christi. & rursum. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi. Ex hoc autem quod ministri Ecclesie dicuntur agere secundum intentionem Ecclesie, non plus habetur quam dictum est: quia, scilicet agunt secundum intentionem Ecclesie in capite, & in corpore ab ipso capite diffusam. Quâuis hoc possit etiâ intelligi secundum intentionem Ecclesie, id est secundum intentionem Ecclesiastico officio debitam: hæc enim intentione confici, & conferri dicuntur sacramenta, &c.

Ad primam confirmationem, quia suffragia sunt non prælatorum, sed Ecclesie dicitur, quod falsum est suffragia non esse prælatorum, sed dispensatorum: quamuis sint Ecclesie integræ vt proprietarie: sed hoc nihil aliud concludit, nisi prælatos ab Ecclesia integræ ratione capitis potestatem habere. Vnde omnia deficiunt ob æquiuocationem ad propositum ab Ecclesia integræ ad Ecclesiam, vt distinctionem contra caput. Ad secundam confirmationem de similitudine conditionis, & regenerationis generis humani, dicitur quod aperte constat falsum assumi, & dissimiliter Deum instituisse. Nam in ordine ad finem naturalem potestatem cõmunitati indidit, & non vni, in ordine autem ad finem supernaturalem, potestatem dedit vni, & non cõmunitati, præfecit enim Iesum Christum, secundum quod homo est, in principè & caput omnis Ecclesie, vt patet, & hoc non præueniendo sicut in ciuilibus, sed in situendo, vt patet. Et scito, quod argumentum deficit ex eo, quod non attendit ordinem primarium regenerationis humanæ, sicut attendit primarium ordinem conditionis humanæ: sed declinat ad ordinem secundarium Ecclesie, qui est in tẽpore absentie principis, qui abiit in regionem longinquam: accipere sibi regnũ & reuerri. Quæ declinatio manifestè defectiua est: quia primario in vno, primariũ in altero reddendum proportio valter est. Hic autem secundarius ordo in Ecclesia naturam si sequitur principalis, absque omni contradictione optime videtur. Sic autem potestas in vno principis vicario nõ in cõmunitate locanda est, & locata ab ipso principe in Petro. Vnde patet, quod non præuenit princeps Ecclesiam, sed suapte natura ordinè regiminis spiritualis profectus, in Petro & eius successoribus

vicariatum suum locauit. Ad tertiam confirmationem iam patet, quod optime prouisum est politia spirituali in suo naturali principè, qui peccare nõ potest, in ordinatione autem vicarij illius optime quoque prouisum est, cõ suavis dispositio seruata est. Supernaturale namque regimè (quale est papatus) suapte natura supernaturalem defensionem & remediũ sibi vèdicat: quale Dominus Iesus Christus sibi autoritatiuè reseruado electione, & Ecclesie reliquæ ministerio orationum instituit. Hoc enim suare, & efficax est remediũ, vt in loco suo inferius amplius monstrabitur. Vnde falsum est dominũ Iesum Christum minus bene ordinasse politia Ecclesie etiã sub suo vicario quàm politia ciuile in humanis, quonia vtrobique non idem, sed proportionale remediũ contra malum principem datum est. Ita quod Ecclesia potest se & cõtra illum tueri, & deponere votis & operibus Ecclesie proportionatis, scilicet orationibus, ieiunijs, elemosynis, hæc enim efficaciora sunt ceteris causis secundis: quia superiores sunt relictis, & proprie vnuerali saluti Ecclesie, sed non omnes capiunt verbũ itud. Ad quartam confirmationem, dicitur quod immediatè susceptus sub cura Christi viuens, & specialiter de ipso curam habentis, non est miserabilior cunctis, nisi ratione seruatus vnuerfalis & periculi maximi, & huiusmodi, talis autem est Papa, qui non potest coactiua pena puniri, sed tenetur ex amore liberè operari. Felicitatis enim quædam inchoatio est non miserie, esse in statu in quo nõ sicut seruus sub lege, sed sicut liber in gratia constitutus homo adhuc mortalis est positus: vt in Papatu contingit. Ad quintũ dicitur, quod Papa in quantum singularis persona est filius Ecclesie, quia regeneratus, nutritus & instructus ab Ecclesia sicut ceteri, in quantum autem Papa, est filius Ecclesie integræ, hoc est cum suo capite, & pater non filius reliquæ Ecclesie, sed in his & similibus aduerte tu, cui hæc & similia obiciuntur, ne æquiuocatio de Ecclesie vocabulo te fallat, vt ea, quæ dicuntur de Ecclesia integræ (sue cum capite siue cum vices capitis habent) ad Ecclesie cõmunitatem secluso capite applicata suscipias: hæc enim te decipere.

Ad sextum argumentum principale dicitur cõ Apostolo. Quod omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: & rursum: Omnia possum, sed non omnia ædificant. Cõceditur igitur, quod papa potest quantum ex potestatis suæ autoritate est, actum iurisdictionis etiã in inuitam Ecclesiam reliquam exercere: sed non expediret, si nõ ædificaret. Nec valet argumentum. Non potest illam ex cõmunicare, ergo non potest aliquem actum iurisdictionis in inuitã exercere: vt patet. Ad probationem autem ex autoritate Augustini dicitur, quod potius probat oppositũ. Si enim leges instituantur cõ promulgantur, Papa promulgando legem in totam Ecclesiam instituit absque Ecclesie consensu: potest igitur ipse solus instituire legem in illam. Firmitas autem ex consensu vntentiũ, nõ ex parte autoritatis, sed executionis se tenet. Quod conuincitur ex eo, quod statutũ vnuerfalis Concilij integritatem consensu vntentiũ firmatur, ita quod non ligat quando est à dissensu vntentiũ infirmatum: & tamẽ nullus dubitat vnuerfale Concilium integrum firmitatem autoritatis legibus suis dare. Prouenit autem hæc legum infirmitas ex dissensu vntentiũ etiam ab ipsis legislatoribus negatiue, pro quanto tolerando dissimulant, & implicite reuocant quod fecerunt. Et merito: quia lex (vt dicitur dist. 4. cap. erit) debet esse patris, loco, temporique conueniens.

Ad septimũ dicitur, quod falsum assumitur: nam potestas ecclesiastica primo fuit in primo summo Pontifice domino Iesu Christo, qui Pontifex assisens futurorũ bonorum, æternam redemptionem inuenit. Falsum quoque monstratũ est esse quod Dominus per illa verba quæ habentur Matth. 18. potestatem ecclesiasticã dedit Ecclesie, quamuis promiserit eis super suos subditos: vt superius diffusè discussum est. Aequiuocatio demũ incidit iã dicta ab Ecclesia, ad Ecclesiam secluso capite declinando. Reliqua autem quæ arguendo asseruntur (scilicet quod Ecclesia potuisset instituire Petrũ Papam) quæ falsa sunt, ex supradictis patet: quia si potuit Ecclesia vnquam instituire Papam in vno & eius successore, vt Christus fecit, posset quoque illũ instituire in triumuiratu, vel aliquo huiusmodi: quia eundem est instituire, & instituta mutare pro loco & tempore.

C A P. X I.

IXI in 8. cap. quod Concilium Constantiense pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de potestate synodi, non erat verum Concilium vnuerfalis Ecclesie. Et quod Basiliense errauit illud sequendo.

OBIICTVR dupliciter. Primò quod blasphemauit. Secundò, quia Concilium Constantiense sub obedientia Ioannis 23. erat verum Concilium vnuerfale: quia succedebat Concilio Pisano, in quo fuerat vnio Ecclesie, deposito vtroque Papa (scilicet Grego. 12. & Bened. 13.) & electus Alexander quintus, cui successit Ioan. 23. qui congregauit illud Constantiense Concilium.

RE S P O N D E O. Et primò quo ad Constantiense conciliũ. Si ego blasphemus, quare Gregorius 12. qui expressè recusauit in actu vnionis Ecclesie recognoscere Concilium illud pro tunc, vt Conciliũ illud, non blasphemus, sed vir pacis, & Ecclesie amator

CC 4 hab

habitus est: vt patet in gestis eiusdem Concilij, sessione 43. Quare obedientia Benedicti 13. inter foedera vnionis. & in actu vnionis Ecclesie recusation talis pro tunc Concilij volens & faciens, nō blasphemus, sed catholice vnitatis studiosa est habitus: vt patet in sessione 10. & 22. Quare Sigismundus Imperator, qui praesedit illi Concilio, vt satisfaceret recusationi illius Concilij, nō blasphemus, sed defensor Ecclesie habetur? Quare demum ipsummet tunc Constantien. Conciliū, cum negauit tacto seipsum esse Concilium non semel, sed bis (primō in acceptando praesidentiam Imperatoris, & autorizari se in Conciliū a Gregorio 12. secundō in acceptando se conuocari ab obedientia Benedicti 13. & conuocare illam) non blasphemauit? Et si potius scandalum permittit debet a qualibet singulari persona, quā veritas deseratur, quomodo Concilium vniuersale a spiritu sancto reū, potius veritatem deseruit seipsum facto negans, quā scādalum permittit voluit iam natum? Ex his autem recte consideratis patet, quod Concilium illud non reputauit seipsum certum & indubitatum Concilium illo tempore: & propterea huiusmodi negationes admittit dans operam vt vnum certum & indubitatum Concilium fieret cum indubitato capite: vt tandem fuit. In quo igitur ego erro, si dubia & incerta pro dubijs incertisque habui: nihil enim dixi aliud in sententia. Nam dubia & incerta pro vera autoritate refutari constat, veritas: sique autoritatem eis tribuere nephas est.

¶ Ad secundam obiectionē de successione ad Concilium Pisanum, dicitur, quod nec illud Concilium constat fuisse certū & indubitatum: vt ceteris omisis patet ex duobus. Primō: quia assertio ista reuocaret antiquum schisma: quid enim aliud est dicere, Concilium illud Pisanum cum Alexandro 5. certum & indubitatum, quā certē & indubitē damnare Gregorium 12. & Benedictum 13. cum suis obedientibus? Hoc autem est redire ad illud schisma. Secundō: quia ipsum Constant. Concilium sub obedientia Ioan. 23. licet crediderit se esse vniuersale Conciliū succedēs Pisano, non tamē hoc pro certo & indubitato tenere se cōcessitū est facto suo: vt patet ex dictis.

¶ Accedit ad hæc, quod sine Papa diffiniuit: & propterea si fuisset etiam tota reliqua Ecclesia representatiuē potuisset errare, nec fuisset Concilium generale perfectū simpliciter: vt patet in libello.

¶ Quo ad Concilium verō Basilien. vniuersalis Ecclesie responsio nem replico: quæ Eugenium adorauit, Concilium Florentin. vniuersale ex Orientali etiā Ecclesia celebrant in materia fidei, &c. Si ego blasphemauit, quis excusat Ecclesiam a blasphemia?

C A P . X I I .

DIXI In cap. 9. glossando verba Aug. Petrus quando clauas accepit, Ecclesiam significauit, & similia, quod in hoc sensu dicta sunt, quia officio capitis perpetuo, in Petro, & successoribus data hæc sunt: & propterea in persona Ecclesie dicitur Petrus suscepisse hæc.

¶ **O B I I C I T V R**, Quod non sit iste sensus intentus ab Aug. quia sequeretur, clauas datas esse Ecclesie finaliter, & non formaliter: cuius oppositum vult ibi Aug.

¶ **R E S P O N D E O**, Quod sequela nō tenet: imō sequitur ex illo sensu clauas esse datas Ecclesie formaliter: tū quia quod datur capiti formaliter, verē etiā datur corpori, cuius est illud caput formaliter: tū quia datum capiti & corpori formaliter: quāuis corpori mediante capite, constat datum esse toti formaliter: sic autem est in proposito, vt patet. Sed argumentum præter hoc fallitur: in equiuoco de Ecclesia: ab integra Ecclesia in terris, capite scilicet & corpore, (de qua loquitur Aug.) ad Ecclesiam pro corpore tantum, vt quoddam vnum integrum, cuius Papa sit vicarius: quod est scētium. Firmatur autē sensus a me assignatus, ex eo quod exposui Aug. ex ipsomet Aug. inquit enim in lib. de Agone Christiana, Nō sine causa inter Apostolos, Ecclesie catholice personā sustinet Petrus: huic enim Ecclesie clauas datæ sunt cum Petro datæ sunt. & cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me, Palce oues meas. Hæc ille. Constat enim quod Petro vt distincto ab alijs, & pro se & successoribus datus est papatus, per illaverba, Palce oues meas, Ioan. vlt. Et Aug. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium: ratione igitur officij capitalis & perpetui in Ecclesia difusi Aug. dicebat quod personam Ecclesie gerebat.

C A P . X I I I .

DIXI In eodem cap. 9. quod Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quamuis possit errare personaliter: quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide: vt decret. primo: & S. Thom. post dicit: & probat ratione & autoritate Cyrilli & Maximi.

¶ **O B I I C I T V R** Primō, quia duo summi Pontifices determinauerunt contraria in his, quæ fidei tangunt: ergo alter eorum errauit iudiciali in fide. Assumptum patet de Ioan. 22. & Nicolao 3. quorum vnus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in comuni nec in particulari, alter oppositum: vt est videre in eorum extrauagantibus.

¶ Secundō, Qui Innocentius tertius, & Celestinus determinauerunt contraria super illa propositione, Vno coniugum ad hæresim

transcunte alter qui remanet in fide, potest ad secunda vota transire: vt patet in cap. quanto, de diuortijs & glossa ibidem.

¶ Tertio, Quia aliqui statuerunt contra Euangelium: vt Pelagius, qui cōstituit vt subdiaconi Sicilia a suis vxoribus abstinerēt, quas in minoribus duxerant, aut ab officio cessarent: quam consuetudinem quia erat impia & contra Euangelium retractauit beatus Gregorius primus eius successor: vt patet in dist. 31. cap. ante triennium. in textu & gloss. sicut enim potuit iudicialiter statuere contra Euangelium, ita & diffinire.

¶ Quarto, Quia sequeretur quod summus Pontifex nō posset fieri hæreticus circa propositiones nondum determinatas, vt erat articulus de processione Spiritus sancti a Filio. Et tenet cōsequentiā: quia non posset esse pertinax contra sui ipsius determinationē. Sequeretur etiam quod determinatio istius solius summi Pontificis ligaret suum successorem. Sequeretur etiam, quod Papa verē hæreticus malē iudicari posset: quia decideret obiecta contra eum esse intelligenda in aliquo sensu suæ assertioni consono.

¶ Quinto, arguitur ad hominem, Quia ego contradicō mihi met in hoc eodem libello, nam in fine quarti capituli dictū est, quod sententia Ioannis Euangelistæ præualuisset sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, & nunc dicitur, quod Papa non potest errare in iudicio fidei, hæc enim contradicunt, quia nō præualuisset sententia Ioannis, sed tantum fuisset standum sententiæ Clementis Papæ quantum sententiæ Ioannis, imō & plus: quia apud Clementem fuisset vltima decisio fidei iuxta hic dicta, sicut apud Petrum si adhuc superuixisset.

¶ Sexto, Quia frustra fuissent congregata quatuor Concilia generalia principalia contra quatuor hæresarchas, puta Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Calcedonen. Et tenet cōsequentiā: quia suffecisset solius Papæ decisio: imō apud aduersarium tantæ est potestatis solus Papa in diffiniendo, sicut aggregatum ex ipso residuo.

¶ Septimō ex Ocham, Quia Innocentius tertius (vt habetur extra qui filij sint legitimi in ca. per venerabilem) dicit: Cum Deuteronomium secunda lex interpretetur, ex vi vocabuli cōprobatur, vt quod ibi decernitur, in nouo testamento debeat obseruari. Quæ verba si vniuersaliter secundum literalem sensum intelligantur, hæresim sapiunt: quia cæremonialia ibidem in cap. 13. & 14. non sunt seruanda. Si verō mysticē intelligantur, nihil speciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia mysticē seruanda sunt: vt legitur distinct. 6. cap. his itaque.

¶ Octauo ex eodem, Quia nonnulli summi Pontifices inueniuntur diffiniuisse se in temporalibus habere supremam potestatem, ceteri verō oppositum.

¶ Nono, Quia non est verisimile, quod homini potenti in iis quæ sunt fidei errare, commiserit Deus vltimam fidei decisionem.

¶ **R E S P O N D E O**, Et ad primum quidem dicitur quod falsum assumitur, scilicet quod vnus Papa, scilicet Nicolaus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in comuni. Nam manifestē Nicolaus (vt patet in 6. de verborū significatio ne exiit qui seminat) licet, Egredietur Christus & docuit perfectionis opera: egredietur etiam & infirma, sicut interdum in fuga patet & loculis, sed vtrunque perfectē perfectus exiit: vt perfectus & imperfectus se viam salutis ostenderet. Hæc ille. Vbi manifestē patet, quod Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid: valet enim sequela, Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid: valet enim se viam salutis ostenderet: ergo asserit Christum habuisse aliquid. Ioannes ergo 22. qui determinauit hæreticum esse, tenere quod Christus & Apostoli nihil habuerunt in comuni, quia contradicit sacre Scripturæ veritatem fidei determinauit, cuius contrarium non determinauerat Nicolaus.

¶ Ad secundum dicitur, quod neuter illorum Pontificum diffinituē determinauit. Nam de Celestino in cap. quanto, de diuortijs, Innocentius dicit, Licet quidam prædecessor noster fuisse alicui videatur: & de seipso subiungit, respondendo oppositum, Non credimus quod in hoc casu is qui relinquitur, viuente altero, possit ad secunda nuptias conuolare. Vbi verba ipsa (videlicet videtur aliter sensisse, & Non credimus) ostendunt quod non diffiniendo in materia fidei loquuti sunt.

¶ Ad tertium dicitur, quod Pelagius, si statuit illud, nihil contra, sed supra Euangelium statuit. Quod manifestē patet ex hoc, quod statutu illud suos obseruatores aut in bono supererogationis locabat, si continerent: aut in nullo malo, si non continerent se superdebant ab officio: vt quidam subdiaconus fecit.

¶ Et autem hic aduertendum, quantum crescat infamia per diuersa ora paulatim: nam sanctus Gregorius de hoc statuto loquens dicit, & quod diuocum autoritate tamen Papæ hanc prohibitionem fecit (vt patet. 17. q. 2. c. multorum) & quod sibi durum ac incompetens videtur, vt patet in cap. ante triennium, distinct. 31. Glossa verō ibidem auget, dicens, quod Pelagius hoc fecit, & quod illa constitutio fuit iniqua, arguens autem amplius auget, dicens, quod Romanus Pontifex statuit contra Euangelium.

Proprietates in se naturas, duo operum genera operaturus est Christus.

¶ Ad

¶ Ad quartum dicitur, Negando primam sequelam, scilicet quod papa non possit esse in non decisis hæreticus. Nam si ille, qui est papa, tenuisset pertinaciter, Spiritum sanctum non procedere à Filio, etiam si ab Ecclesia sic determinaretur, fuisset hæreticus. Per accidens autem est, quod ab ipso vel alio determinato Ecclesia sic fit, standum est enim in formalibus & per se, & non declinandum ad ea, quæ sunt per accidens in quacunque scientia. Et ex hoc patet responsio ad secundam sequelam. Nam determinatio vnius papæ in materia fidei ligat per se omnes personas Ecclesiæ, quarum sunt actus credendi, & sic persona propria & successoris ligatur ad tenendam determinationem semel factam de fide. Ad tertiam autem sequelam dicitur, quod cum id quod imputaretur papæ pro hæresi, non esset decisis adhuc per Ecclesiam, & ipse non teneret hoc pertinaciter, sed defenderet esse consonum sacre Scripturæ & fidei Ecclesiæ, non esset hæreticus formaliter, etiam si materialiter erraret in his quæ sunt fidei. Et propterea non sequitur, quod papa malè posset iudicari de hæresi in casu quo iudicandus est, scilicet de hæresi formaliter: in his enim non habet locum interpretatio ad istum vel illum sensum.

¶ Ad quintum dicitur, quod nulla est contradictio in dictis meis al-
 10 latis. Nam bene simul stat tam Ioannem quam Clementem non posse errare, & tamen alterum esse supra alterum: possunt enim esse duo omnino recta subordinata: ut patet apud omnes de Ecclesia vniuersali præfenti, & de sacra Scriptura. Dicendo autem, quod sententia Ioannis præualuisset sententiæ Clementis Papæ, nihil aliud dixi, nisi quod Clementis sententia subordinata erat sententiæ Ioannis. Ad id verò, quod adiungitur, quod sequeretur oppositum huius, negatur sequela. Nam cum dicitur, quod ad Papam spectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu suo scilicet sub sacra Scriptura, cuius autor est Spiritus sanctus. Et, quia Ioannes Euangelista in doctrina fidei locum sacre Scripturæ tenebat (sicut Euangelium suum hodie tenet) ideo non sequitur quod magis Clementis quam Ioannis esset standum sententia, sed e contrario. Et ex hoc patet responsio ad simile allatum arguendo de Clemente & Petro, quod scilicet non est eadem de utroque ratio: quia Petrus non ratione papatus, sed apostolatus, locum etiam sacre Scripturæ tenebat, sicut nunc tenent Epistolæ eius, & hunc sensum expressè aperui in libelli illius loco allegato dicens, Præualuisset sententiæ Ioannis sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, sicut modò præualet Euangelium Ioannis
 40 sententiæ cuiuscunque papæ & totius Ecclesiæ.

¶ Ad sextum negatur sequela: quod scilicet frustra fuissent Concilia. In principalia in materia fidei congregata. Concilia enim non propter potestatem intentionem, sed extensionem, & propter discipulorum & collationem cum multitudine vniuersali sapientum in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autem sequela procedit, ac si propter habendam solam auctoritatem intentionem Concilii congregandum esset: quod falsum est. Nam licet papa solus tantæ intentionis sit auctoritatis, quanta ipse cum residuo: non tamen tantæ extensionis, non tamen tantæ sapientie, non tamen tantæ acceptationis indubitatae ab omnibus (ut patet de ipsis oppositis sententibus) non tamen tantæ solemnitate (quæ animos humanos communiter multum afficit) non demum tantæ bonitatis & gratiæ coram Deo: quæ apud multitudinem hominum multum valet ad persuadendum quod à Spiritu sancto regitur, errare non potest. Oportet enim ea quæ totam Ecclesiam tangunt in singulis sic fieri, ut acceptabili facillimè omnibus sint: & hoc multum valent vniuersalia Concilia à probis præcipuè prælatis celebrata.

¶ Ad septimum dicitur, quod quia duæ sunt leges diuinæ (scilicet vetus & noua) & noua est secunda ordine generationis, ideo vocabulum illud, scilicet secunda lex, nouæ legi conuenire ex vi vocabuli dicitur: & argumentum ex cōuenientia vocabuli fumpsit Innocentius. Et hoc expressit, ne intelligeretur quod absolute cōcluderet, sed quantum est ex vi vocabuli. Et hoc dimittit argumentum, non iuret (ut patet) quoniam in voce vna latent multa. Vnde ex hac cōuenientia quandam persuasionem intendebat, qua mandata in Deuteronomio, nō ad literam, sed proportionabiliter secundum cōuenientiam ad tēpus gratiæ seruanda erant, quādo, vbi, &c. expeditur. Vnde ipse mandatum vnum iudiciale ex Deuteronomio assumens, & tractans, non ad literam, sed iuxta cōuenientiam ad sacerdotium Petri exposuit. Nec obstat quod omnia veteris testamenti hoc modo seruari possunt, cōceditur enim quod nihil speciale de Deuteronomio intendebat nisi persuasionem ex cōuenientia nominis.

¶ Ad octauum dicitur, quod quia potestas Papæ directe est respectu spiritualium ad supremum simpliciter finem humani generis: ideo sua potestati duo cōueniunt, primò, quod non est directe respectu temporalium: secundò, quod est respectu temporalium in ordine ad spiritualia: hoc enim habet ex eo, quod ad supremum finem omnia ordinari debent, etiam temporalia, ab eo proculdubio, cuius interest ad illum finem omnes dirigere: ut est Christianicarius. pri-

um autem ex natura suæ potestatis consequitur. Ex his autem sequitur, quod vtrunque verè potest determinari de Papa, & quod habet supremam potestatem in temporalibus: & quod non habet supremam potestatem in temporalibus: quoniam vtrunque verè est ad sanum intellectum. Affirmatio nāque est vera in ordine ad spiritualia: negatio verò est vera directe, seu secundum seipsa temporalia. Vnde nihil ex vtraque decisione erroris accidit. Aduerte tamen, quod quia aliud est determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod est fidei materialiter (nam primum importat determinare quid credendum vel non credendum est: secundum autem determinare de quæstionibus, quæ in rebus creditis accidunt) & constat, quod cum determinatur quæstio aliqua secundo modo non determinari dicitur de fide, sed de tali vel tali materia: ideo, cum dicitur quod Papa non potest errare in iudicio fidei, nō accipio dictum esse nisi de iudicio fidei formaliter, quando scilicet determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectio num procedebat, nisi prima apparenter: ne tamen fugere videar, sigillatim soluta sunt omnes.

¶ Ad nonum dicitur, quod nō verisimile, sed verum & humana diuinaque rationi & auctoritati consentaneum est, ut homini potest errare secundum seipsum, non autem ut directo à Spiritu sancto, Deus vltimam fidei decisionem sub sacra scriptura cōmiserit. Cum enim non sit differentia apud Deum in vno & in multis saluare, & omnes in Concilio præfentes secundum se & proprias vires cōsiderati, possint errare, malè determinando de fide: ob ignorantiam vel aliquem alium defectum, ac per hoc ad assistentiam Spiritus sancti recurratur, magis attestatur assistentia Spiritus sancti & eius virtuti, salus fidei per vnum quam per totum Concilium: hoc enim humane sapientiæ opus esse videtur (propter omnium Patrum concursum) illud autē solius Dei opus est & apparet. Vnitas quoque fidei vnitatem quoque iudicis qui præest toti Ecclesiæ expolit: ut in Secunda secundæ, q. 1. art. 1. diuus Tho. affert.

CAPVT XIII.

DIXI in eodem 9. ca. rationem, quare Papa non potest errare in iudicio fidei, quia nec error esset error vniuersalis Ecclesiæ: quia tenetur sequi definitionem Papæ in fide, afferens ad hoc auctoritatem sancti Thomæ, & post Decretalis in cap. maiores. & Iesu Christi, Ego rogavi pro te, Petre.

¶ OBIICTVR Negatio, quod Ecclesia de necessitate tenetur credere sententiæ definitiue Papæ in materia fidei: & dicendo, quod sicut Papæ præcipienti contra Euangelium, non est obediendum, ita nec sententiæ erroneæ in fide. De auctoritate S. Thomæ, non est cura. Ad capitulum maiores, dicitur dupliciter, primo, quod non pro vltima & necessariò credenda determinatione habenda, sed regulariter ad Papam est recurrendum, quia regulariter non est Ecclesia congregata. Secundo (& in idem redit) quod referendæ sunt summo pontifici causæ fidei, ut conuocet Concilium: quia ad ipsum spectat congregare illud.

¶ Ad verbum Domini, Ego rogavi pro te, Petre, dicitur quod non pro sola persona Petri, aut successoribus orauit Christus ne deficeret fides eius, sed pro vniuersali Ecclesia per Petrum representata.

¶ RESPONDEO, Negationem illam consuetudo Ecclesiæ auctoritatēque sanctorum confutant, & ignis experientia comprobaret, si quis nō teneret, quod sola Rom. Ecclesia determinatur, hæreticum esse, ut patet, extra, de hæreticis, ad abolendam in textu & glossa. Et hæc responsio manifestat, ad quid fateantur ipsi: et se declinare oportere, defendendo subiectionem Papæ aliquo corpori Ecclesiæ, vel Concilij.

¶ Quod autem additur, quod sententiæ erroneæ, sicut nec præcepto diabolico adherendum esset, verisimum est, sed nihil obstat: quoniam ex his nihil aliud quam cōditionalis veritas habetur, scilicet si determinaret erronee, si præciperet contra Euangelium, non audiretur. Hoc enim non solum de Papa, sed de Angelis sanctis verisimum est, iuxta illud, Si Angelus de cælo Euangelizet aliud, &c. anathema sit. Ex his enim consequitur, quod antecedens, aut consequens possit esse verum, ut patet.

¶ Quod auctoritas sancti Thomæ parui fiat, nō nihil est: quoniam Ecclesia non parui facit. Sed esto, quod sanctus Thomas parui fiat, Cyrillus & Maximus ibidem allegati etiā parui fient. Hieron. quoque dicens ad Damasum (ut habetur 24. quæstione 1. canone), hæc est fides) si hæc nostra cōfessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpæ voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit, manifesteq; in his verbis contestans, quod ex approbata fidei confessione à Papa aliquis obstant nō catholicus sit, parui pendendus erit. ¶ Ad expositionem verò dictam de cap. maiores, dicitur, quod litteræ contradicit. Nam textus causam quare ad Petri sedem sit recurrendum, signat veritatem Petri in consistendo fidē & indefectibilitatē eius in eadē propter orationē Christi. Ex hac enim causa manifestè sequitur, quod ideo ad Papam referendæ esse maiores causas dicitur, quia ipse constitutus est indefectibilis iudex in fide.

Et quia eum qui certus est, amplius certificari non oportet, sequitur quod sententia papae in fide est finalis determinatio & necessarium credenda, secundum illam Decretalem. & sic utraque expositio ruit. Quod autem de oratione Christi pro Petro dicitur, potest bene & male intelligi. Male quidem, si intelligatur quod Christus pro ecclesia, siue cum papa siue sine papa orasse se dixerit: quoniam expressit Christus dixit haec verba Petro, ut distincto ab aliis, ut patet ex contextu, inquit enim Lucae 22. Simon ecce Satan expetit vos, ut cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi manifestè patet, quod distinguit tētationis actum ab oratione quo ad hoc, quod communiter expetiti erant, & tamen ipse singulariter pro Petro rogauerat, dicens, Expetiuit vos, ego autem pro te rogavi. Apparet quoque idem ex eo, quod Petro commisit ut confirmaret alios, tanquam diceret, Ego tui, tu autem aliorum curam habeas. Bene autem si intelligatur Dominum orasse pro Petro & aliis, diuersimode tamen. Pro Petro quidem immediate, pro aliis autem mediante Petro: pro Petro in seipso Petro, pro aliis autem in Petro ipso capite. Et in hoc sensu magis confirmatur intentum nostrum: ut patet. Et ut unico verbo dicam, si haec autoritas de Petro & successoribus verificatur (ut dicitur ca. maiores assert) satis habetur intentum quod Petri sedes non potest errare in fide propter Christi orationem. Et cum hoc non sit verum de errore personali, sequitur quod verificatur de errore iudiciali.

CAPVT XV.

DIXI in eodem 9. cap. exponendo illud Hiero. Si autoritas quaeritur, orbis maior est urbe. quod verum est quo ad multa: pura merita, virtutem, scientiam, & in proposito vigore consuetudinis, &c.

OBIECTIVR, Tu glossas de maiori meritorum, & Hierony. non dicit, si merita quaerantur, sed si autoritas quaeritur: & sic de maiori potestatis, non meritorum loquitur.

RESPONDEO, Satis diminutè glossa mea adducitur, nam, (ut patet in libello) ego dixi quod dicitur Hiero. verum erat quo ad multa: pura merita, scientiam, &c. & in proposito & ad literam Hiero. loquitur de vigore consuetudinis: & obiectio in solis meritis se ponit. Propter quod etiam addo, quod merita ad autoritatem consuetudinis plurimum valent: quoniam consuetudo non virorum malorum, sed virorum sanctorum, maxima est in Ecclesia Dei autoritatis, & proponitur imitanda. Et propterea stando etiam in meritis Hiero. textus optimè intelligitur: ut quia orbis maior est urbe in autoritate consuetudinis, propter maiora merita quam urbis, ideo consuetudo orbis, qua diaconi subesse, non praesse consueuerunt, imitanda est. Et sic dicendo, si autoritas quaeratur ratione materiae de qua erat sermo, scilicet de loco diaconorum, maiori autem meritorum non potestatis in causam autoritatis afferebat. Facile tamen contententibus in verbis dici potest, quod orbis autoritas maior est extentiue, non intensiue autoritate urbis, & similiter potestas.

CAPVT XVI.

DIXI in eodem cap. 9. multas autoritates ex lib. decretorum, quod Papa non habet superiorem in terris. **OBIECTIVR** Duabus glossis. Prima est, quod intelligitur hoc in criminibus non scandalosis Ecclesiae. Secunda est, quod intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad superiorem humani Pontificis, Concilium, scilicet recursus haberi non potest.

RESPONDEO, Quod prima glossa est voluntaria & falsa, Voluntaria quidem, quia Ecclesiae Canonum, aut Sanctorum autoritate non roboratur: falsa autem, quia fit exceptio de solo crimine fidei: Constat enim quod ab vniuersali cum vna exceptione facta non nisi falso alia exceptio fit. Cum ergo solum fidelitatis crimen exceptum ab vniuersali sit, restat ut alia crimina omnia inclusa sint. Secunda autem glossa manifestè falsa conuincitur ex eo, quod etiam de crimine haereticis papa diceretur non habere superiorem: quoniam regulariter Concilium non est congregatum. Tertia autem glossa quod autoritates istae sunt summorum Pontificum, qui ut in pluribus simbrias suas nimis extendentes, sibimet tribuerunt quod Ecclesiae est proprium: quia non procedit de Theologiae aut sacrorum Canonum, &c. autoritate: quam bene sonet, aduertat qui notat in quantitate veneratione Decretales summorum Pontificum in Ecclesia sunt. Et tantò plus, quantò multorum sanctorum Pontificum autoritates refutandae sic sentent: ut patet de Bonifacio, Antherio, Eusebio, & aliorum sanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia & in iure illustribus ibi allatis.

CAPVT XVII.

DIXI in cap. 11. quod Ecclesiae Dei, scilicet cluso Papa, non est data potestas papalis, aut superior papali in Evangelio Matth. 18. & quod in Ecclesia huiusmodi non est talis potestas.

OBIECTIVR, Quod Dominus ibidem dixit, Si Ecclesiam non audierit, &c. per hoc enim Ecclesiae iurisdic-

tionem ostendit in effectu, scilicet in poena excommunicationis, & subdidit in plurali numero, Quaecunque solueritis, &c. per hoc enim ostendit, quod pluribus in Ecclesia nomine contentis, dabat illam potestatem.

¶ Affertur etiam ad hoc vltus primitiuae Ecclesiae, quando Act. 15. diffinitum est ab Ecclesia, Vltum est Spiritui sancto & nobis, nihil amplius oneris vobis imponere, &c.

¶ Affertur tertio autoritas Gregorij, quae ponitur in cap. sicut sancti. vbi Gregorius fatetur se quatuor Concilia illa, scilicet Nicaenum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonen. tenere sicut Evangelium: & subdit causam, quia dum vniuersali sunt constituta consensu, se & non illa destruit quisquis praesumit absolueri quos ligant, aut ligare quos absoluunt. Ecce, quod non dicit, quod summi Pont. sed vniuersali consensu: nec quos Pontifex ligat, sed quos illa ligant.

¶ Quarto, ad hoc est canon, decreuit 80. dist. vbi dicitur, Decreuit sancta synodus & non dicit, decreuit summus Pontifex.

¶ Quinto, capitulum, nimis de iureiurando: vbi autoritate sancti Concilij, non propria summus Pontifex praecipit.

¶ Sexto, Ecclesia potest elargiri indulgentias, ergo habet clauem iurisdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentiae de thesauro Ecclesiae & non Papae: ergo à fortiiori Ecclesia potest dispensare.

¶ Septimo, Ecclesia potest condere canones latae sententiae, depositionis, excommunicationis: ergo. Antecedens patet de Concilio Carthaginen. in cap. placuit. 8. quae st. 1. & habetur extra de clericis non residentibus, in cap. ex gestis.

RESPONDEO, Et ut his & similibus respondendi via detur, quatuor puncta praec oculis semper habenda in hac materia & huiusmodi autoritatibus assigno. Primum est, aliud est Ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam ratione partis (puta capituli, sicut homo videt, audit, &c.) & aliud est Ecclesiam, seu synodum habere eandem ratione suae totalitatis. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet. Secundum est, Aliud est Ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est eam habere immediate à Domino Iesu Christo. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet. Tertium est, Aliud est ecclesiam, seu synodum habere potestatem: & aliud est eandem habere potestatem talemscilicet coactiuam respectu talis, scilicet vicarij principis sui: potentia enim actiua, cum dicatur non absolute, sed respectu passiuè (ut patet 5. & 9. Meta.) plenaria potestas plenissime est, quando respectu subiectorum omnia potest. Cauendum est propterea, ne à primo in secundum oratio declinet. Quartum est, Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est ecclesiam, seu synodum acephalem seu truncam habere eandem. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet.

¶ Ex his siquidem quatuor sapienter dispensatis, vniuersa questionis istius argumenta facile elucescent: sic, ut nullum forte obicium relinquatur. Ad singula tamen descendendo responderetur. Et ad verba Domini, Mat. 18. dicitur (ut iam probatum est) quod Dominus non dat ibi ecclesiae autoritatem, sed significat eam habituram potestatem: non explicando ibi quomodo habitura sit, & an secundum se tota primo, an ratione partis: hoc enim non negamus, sed docemus. Verba quoque illa in numero plurali non cogunt ad autoritatem ecclesiae ratione suae totalitatis: imò absque determinatione ad hunc vel illum modum potestatis ecclesiae, scilicet ratione totius, vel partis oportere intelligi: ex hoc conuincitur, quod vtroque modo verificari possunt: ut patet ex dictis. constat enim euidenter quod commune duobus abstrahit ab vtroque. Potest igitur ille numerus pluralis ferri ad pluralitatem ecclesiarum futuram, & ad pluralitatem conuenientium in ecclesia, ad conferendum, discutendum, probandum, &c. & ad pluralitatem accumulantiu suarum autoritates in comuni: propter quod ex illa litera nihil habetur obstat dictis.

¶ Ad secundum ex primitiua ecclesia, dicitur, quod gratis conceditur ecclesiam statuisse, sed an potestate partium (puta trium Apostolorum) an comunitatis per accumulationem in comuni, an alio quo alio modo (puta à Christo immediate, ut isti falsò putant) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex ista autoritate, & ceteris subiunctis, & similibus, nec habetur ista affirmatiua, scilicet ecclesia, seu synodus habet immediate à Christo potestatem, nec habetur ista negatiua, Synodus non habet potestatem à Domino mediante papa. Et de affirmatiua quidem ex eo constat: quia, cum multipliciter possit verificari synodum habere potestatem, (ut patet ex dictis) & ex his nihil aliud habeatur, nisi quod synodus habet potestatem, oportet hoc sic communiter intelligi, ut à singulis huiusmodi sensibus determinatè abstrahat. De negatiua autem ex eadem radice constat: quia scilicet synodum habere potestatem, non oportet quod intelligatur determinatè ad illum modum, quo excludatur habere potestatem à Domino mediante papa, (ut contingit quando per accumulationem ecclesia habet potestatem) quia omnes partiales potestates sunt à Petro, & communicatio potestatis

statis suæ cum aliis ab eodem est, qui solus à Domino, ut pote eius vicarius immediatè potestatem habet: & ratione eius solus synodus integra potestè verè dici, quòd habet immediatè potestatem à Christo domino.

¶ Ad autoritatè Gregorij dicitur, quòd causa reddita à Gregorio manifestè fauet intento nostro: quoniam non reddit pro causa autoritatè immediatè datam à Christo, sed vniuersalem consentum: ac per hoc etiam ipsius summi Pontificis, qui caput est & propterea seipsum negare: Papa, illa negans: ut ibi dicitur. Ex hac quoque Gregorij ratione habetur quòd diximus, quòd autoritas synodi includit caput: alioquin non faceret vniuersali consensu quæ facit. Et dicitur quòd potestatem habet à iuis partibus: ad quarum negationem deducitur negans illam. Et rursus ex hac autoritate nihil aliud habet, nisi quòd synodus habet potestatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet res, onso ad quartum.

¶ Ad quintum vero dicitur, quòd cum synodus integra habeat potestatem vniuersalem, quocumque id modo contingat, & autoritas, quæ est ipsius papæ absolutè, & vt propria sit ipsius synodi pro tunc, & vt communicata, quæ admodum quilibet alius posset verè dicere autoritatè sacri Concilij, statuto, &c. ita ipse papa, cum non sit deterioris conditionis aliis. Neque enim per hoc, quòd affirmat se synodi autoritatè facere, negat suam se autoritatè facere: imò potius affirmat hoc, quia autoritas synodi de necessitate claudit in se autoritatè capituli. Neque rursus per hoc, quòd affirmat synodi autoritatè se facere, affirmat se aliena autoritatè facere: licet enim synodus sit aliud à papa, sicut ecclesia alicuius Episcopi differt ab Episcopo non tamen oportet, quòd potestas ecclesiæ sit aliud à potestate Episcopi, sed vna & eadem potestè esse vtriusque, diuersi modè: Episcopi vt propria, ecclesiæ vt communicata. Et per hoc etiam patet, quòd per hoc quòd affirmat se sacri Concilij autoritatè facere, non propterea affirmat se minore in autoritate. Et quamuis hæc satisfaciunt, veruntamen condescendendo multorum sensui, scito quòd dupliciter papa potestè dici minor synodo secundum potestatem, scilicet extensiuè, & quasi intensiuè secundum quid: extensiuè quidem, quia synodus integratur ex tot potestatibus tantæ multitudinis, intensiuè verò secundum quid, hoc est secundum illam partem potestatis, quam communicat papa Concilio, quasi proportione sua. Papa enim præfens synodo non intelligitur (vt prædictum est) totam suam potestatem totaliter synodo communicare, sed tantum suæ potestatis quantum ad decernendum, &c. oportet, & sic ex eo potestatis papæ & reliquis potestatibus aliorum fit vna potestas, quasi intensiuè maior, quam id potestatis papalis solū esset. Et hæc maior potestas intelligitur esse in tota synodo tanquam in subiecto. Dixi autem quasi intensiuè: quia potestas illa papalis, eo quòd communicatur vt limitata sic, vt cum aliis potestatibus possit velut quædam singularis potestas accumulari: intelligitur & superari à tota, pro quanto tota potestè vniuersale statutu condere, diffinire, &c. quòd illa vt sic non potest per se ipsam totam. Sed quoniam tota potestas synodi non plus potestè quam ex singulis huiusmodi potestatibus habeat, ideo non simpliciter, sed quasi intensiuè maiorem appellauit. Et ne putes me hanc opinionem papalem fingere, contemplantè potestatem legatorum papæ in synodo, quando per legatum papa synodum celebrat, & videbis clarè, quòd quia papa tunc non erigit legatum illum in papam: sed potestatem committit quantum oportet pro synodo haberi, ex sola præsentia papæ in synodo nõ habetur quòd plus suæ potestatis synodo impartiat quam oportet, quamuis maior dignitas, & infallibilis assistentia Spiritus sancti in synodo quo ad ea quæ sunt fidei, præsentiam papæ per se ipsam consequantur. Vnde quamuis non cogimur, possumus tamen dicere quòd papa tanquam minor extensiuè & secundum quid intensiuè synodo, autoritatè sacri Concilij dicitur facere, quòd tamen de plenitudine suæ potestatis posset & facere & tollere. Et, quoniam verba prædicta (scilicet facere autoritatè synodi vel Concilij) in papa habent speciem minorationis, ideo à sacris Canonibus non sunt extensa: sed more similitum locutionum sunt interpretati relictis, & quasi correctis, dum papa in Concilio dicit, Statuimus sacro approbante Concilio: app: obare enim commune est potestati, sapientia, consensui: nec superioritatem, nec æqualitatem potestatis in approbantibus exigit: vt patet.

¶ Ad sextum dicitur, quòd licet ecclesia integra possit dare indulgentias, &c. & eius sit thesaurus meritorum, vnde sunt indulgentias: vt propter cuius utilitatem est, non tamen eius sunt vt dominæ: quoniam ipsa est serua Domini Iesu, & quicquid acquirit seruus acquirit domino suo: & ipsi dictum est, Cum feceritis quæcumque mandauero vobis, dicite, Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vnde non magis ad ecclesiam, sed ad vicarium, Domini spectat dispensatio thesauri in utilitatem ecclesiæ, pro qua est.

¶ Ad vltimum iam patet, quòd gratis concedimus, synodum quæ verè synodus est, scilicet integram potestatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non est quæstio, sed de modo habendi: vt patet ex dictis. Et hæc sufficienter ad similia.

CAPVT XVIII.

DIXI In eodem it. cap. quòd ex hoc, quòd Apostoli miserunt Petrum & Ioannem ad Samaritanos, non potest inferri eos subditos esse apostolis, quia ex Missum esse, non sequitur, subditum esse: vt patet de Spiritu sancto.

¶ **OBIICITVR**, Ista consequentia est optima, Spiritus sanctus mittitur à Filio, ergo est ab eo, vel eo inferior: & sic oportet fateri, quòd Petrus est ab Ecclesia, ex quo non est inferior.

¶ **RESPONDEO**, Quòd consequentia illa, quæ vocatur optima, non est verè optima, cum non sit bona gratia materiæ, quoniam Spiritus sanctus mittitur à seipso, (vt patet in primo leuant. dist. 16.) & tamen non est à seipso, nec inferior seipso. Et similiter Filius mittitur à seipso, imò etiam filius mittitur à Spiritu sancto, qui est à Filio: vt patet. in eodem libro distinct. 15. Et quia consequentia non est bona de forma: ideo non inferi, Ergo Petrus est inferior ecclesia, vel est ab ecclesia.

CAPVT XIX.

DIXI In eodem cap. it. quòd ex 36. q. 2. c. placuit iuncto canon. tria habetur, quòd Hieronymi autoritas in iuncta sacre Scripturæ præualuit Concilio.

¶ **OBIICITVR**, Quòd Hieronymus, & dictū Concilij intelliguntur pro diuersis temporibus: & quòd verba Gratiani ibidem inter paleas computanda sunt.

¶ **RESPONDEO**, Quòd licet certum sit, quòd Hieronymus absolutè & non secundum hoc vel illud Concilium futurum loquatur, & quòd Concilium generale posset prohibere quòd non est absolutè prohibitum, verba tamen Concilij non tanquam constituta, sed declarantia ius, supra Hieronymi autoritatè non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non quòd non posset statuere. Veruntamen quicquid de hoc sit, satis habeo intentum meum ibidem, dum ex illo loco habetur siue autoritatè Gratiani, siue quacumque alia, quòd Hieronymi autoritas præualuit Concilio: & ita hodie iuxta Hieronymi, non iuxta Concilij autoritatem seruat Ecclesia.

¶ Quòd autem computentur verba Gratiani inter paleas ab arguentibus nihil obstat: quia oportet quòd ab aliis & non ab ipsis solis inter paleas computentur.

CAPVT XX.

DIXI in eodè c. it. ex autoritate Decretalis de electione in c. significasti, quòd Concilia à papa autoritatè habent.

¶ **OBIICITVR**, Dicendo, quòd illud est intelligendum de Concilio quantum ad suam congregari, quia regulariter autoritatè Romani Pontificis congregatur: sed ex quo congregatum est, siue autoritatè Romani Pontificis, siue alia habet immediatè autoritatè à Christo.

¶ **RESPONDEO**, Quòd expositio ista repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere Concilia à Rom. ecclesiæ autoritate, quòd facta sunt, & quòd robur acceperunt. & primum, vt patet, refertur ad ipsum congregari: secundum autem nisi superfluat, ad autoritatè congregati. Et coniungitur hæc esse absque omni ambiguitate intentionem literæ illius: quia reddit rationem, quare Concilio:um legibus Apostolica sedes non subicit. Si enim dependere Concilia tantum in congregari à papa, ex quo leges faciunt postquam congregata sunt, nihil valeret ratio assignata ad intentum inferendum. Patet nanque manifestè quòd ex hoc, quòd Concilia regulariter non congregantur nisi per papam, non sequitur, Ergo non præfigunt legem papæ: quia sit, quòd congregata præfigant legem, si congregata non pendat ab ipso.

CAPVT XXI.

DIXI in eodem it. c. quòd Concilium vniuersale legitime congregatum errare potest diffiniendo: papa absente aut non consentiente: & quasi dixi quòd potest errare eodem modo in his, quæ sunt fidei.

¶ **OBIICITVR**, Quia ad Concilium generale spectat determinatio eorum, quæ sunt fidei: & ipsi promittitur, Quòd docebit vos Spiritus sanctus omnem veritatem.

¶ In cuius signum Act. 15. ponitur Spiritus sanctus præfens Concilio Apostolorum, cum dicitur, Visum est Spiritui sancto & nobis: & non dixerunt, Visum est Petro & nobis.

¶ Hoc satis innuere videtur August. Euangelio non crederem, nisi me autoritas ecclesiæ admoneret.

¶ Et in sexta synodo (vt patet dist. 16. c. placuit) dicitur, Placuit huic sanctæ synodo, vt ammodo confirmata & rata sint canonum Apost. 33. capitula. Hoc quoque deduci potest ex illo, Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, hoc enim successoribus Apostolorum dicitur. Concilium enim generale repræsentat Concilium Apostolorum & Seniorum.

¶ Hoc idem patet ex eo: quòd quilibet fateretur se credere in vnam sanctam ecclesiā catholicam: ex hoc enim sequitur, quòd ad eam vltima decisio eorum, quæ sunt fidei, spectat. Cum enim papa fateretur se credere in vnam sanctam ecclesiā, nõ dicit se credere in semetipsum.

¶ Præ

¶ Præterea, Ecclesia vniuersalis non potest errare in fide: & Cōcilium gaudet eodē priuilegio, quo Ecclesia repræsentata sicut eadem potestate. Imò cum Ecclesia, vt dispersa nullum actū iurisdictionis exercere possit, nec aliquid sententialiter diffinire, infallibilitas in diffiniendo ei cōpetere debet, vt cōgregata in Cōcilio. ¶ Et si dicatur, quòd papa repræsentat Ecclesiam sicut Concilium, diceretur quòd papa repræsentat Ecclesiam remotè, Concilium autem propinquissimè: quia in eo est aliquis de qualibet Ecclesia saltem sufficienter vocatus: & priuilegium Ecclesiæ trãsit in Concilium immediatè, eam repræsentans, non autem in summum Pontificem.

¶ R E S P O N D E O, hæc obiecta dupliciter deficiunt: & primus defectus communis est omnibus, secundus autem quibusdam obiectionibus communis. Defectus omnium obiectionum est, quia à Concilio declinant ad Conciliū, secluso Papa. Ex cuius proprio priuilegio (Conciliū quippe generale sine papæ cōsensu non diffinit) constat quòd non vniuersali cōsensu diffinitio illa facta est, quā papa supremum in Ecclesia Dei teneat locum, officium, & regimen etiam vniuersale. Quòd autem vniuersali cōsensu diffinitum non est, dico igitur, quòd propositio dicēs, quòd Cōcilium generale nō potest errare in iudicio fidei, est vera simpliciter & absolutè de Concilio iudicante in fide cum papa, & non est vera de Concilio Acephalo. Et hæc responsio sufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam conclusionem: sed quantum ad vniuersarum obiectionū, in speciali dicitur. Et ad primā quidem, quòd ad Concilium generale spectat vltima decisio fidei, dicitur quòd hoc verificatur de Concilio ratione capitis, sicut de homine quòd videt ratione oculi. Et quòd hoc sit verum, patet de Cōcilio Ariminesi & Ephesino secundo, quorum primum errauit in fide cum Arrio, secundum autem etiam errauit in fide cum Euthicete. ¶ Et quòd amplius est notandum, istud secundum fuit etiam autoritate apostolica congregatum: & in neutro consensit erroneæ diffinitioni Romanus Pontifex. Et de Ephesino quidem secundo clarè patet ex multis epistolis Leonis, & gestis Calcedonen. synodi. De Ariminen. verò patet ex Rufino in ecclesiast. historia, & in historia tripartita, li. 3. cap. 39. Ex effectu igitur manifestum est, quòd verbum Domini, Spiritus sanctus docebit vos omnem veritatem, nō dictum est Concilio dissentienti à Papa, quamuis legitime congregato. Hæc rectè examinent omnes, qui hac de re decernant, vt caueant, & à sensatis non recedat iudicium.

¶ Ad secundum dicitur, quòd etiam si Concilium illud Apostolorum, &c. fuisset Conciliū generale, nihil aliud haberetur, nisi quòd Concilio integro cum Petro præsentate & primò Spiritus sanctus præfideret: quòd gratis conceditur. Sed quare ibi in communi diffinitum sit, & quòd non fuerit generale Concilium illud, in libello illo diximus.

¶ Ad tertium patet etiam, quòd Augu. dixit, Nisi autoritas me admoneret Ecclesiæ, & non dixit Ecclesiæ acephalæ.

¶ Ad quartum fateor me non videre quid probet, nisi contra affectus, quia canones Apostolorum quamuis à synodo confirmati euauerunt: hoc enim non facit ad celsitudinem potestatis synodi quam illi intendunt.

¶ Ad quintum dicitur, quòd ad literam loquitur de Ecclesia vniuersali, quæ nunquam deficiet: hæc enim est, quæ succedit Apostolis, & aliis quibus Dominus loquebatur. Ab Ecclesia autem vel etiam Concilio eam repræsentatè, ad Concilium acephalum, non valet argumentum.

¶ Ad sextum dicitur, quòd antecedens assumptum ex articulo fidei de vna sancta Ecclesia potest dupliciter legi, scilicet cum præpositione, In (dicendo, Credo in vnam sanctam Ecclesiam catholicam) & sine illa præpositione, quòd melius iudicat diuus Thomas, dicēdo, Credo vnam sanctam Ecclesiam catholicam. Et si quidem dicatur, Credo in vnam, &c. sumitur Ecclesia pro Ecclesia integra, corpore scilicet & capite, quòd est Christus dominus: ratione cuius in Ecclesiam dicimur credere. Et tunc optime valet consequētia: ergo ad huiusmodi Ecclesiam pertinet vltima decisio fidei. & quòd papa non dicitur credere in semetipsum. Sumi quoque potest pro Ecclesia in terris, vt iungitur Spiritui sancto, ratione cuius dicimur credere in Ecclesiam, vt diuus Thomas placet. Et sic etiam patet quòd optime valet consequētia, quòd ad Ecclesiam catholicam iuncta Spiritui sancto, vt sic spectat vltima decisio fidei, & quòd papa non dicitur propterea credere in seipsum, sed in Spiritum sanctum, vt est Ecclesiæ rector, sed non valet vlterior consequētia, ergo Ecclesiæ acephalæ. Si autem legatur sine præpositione, tunc dicitur vt supra, quòd creditur vna sancta catholica Ecclesia: sed non valet, ergo Ecclesiæ acephalæ. Et conceditur quòd ad vnam sanctam Ecclesiam catholicam spectat vltima decisio fidei, sicut & potestas iurisdictionis, quæ conuenit ei ratione partis. Nec papa credendo Ecclesiam dicitur credere seipsum, sed dicitur credere officium suum & aliorum, in cuius signum à fide deuiaret, si non crederet officium suum.

¶ Ad septimum dicitur primò, quòd Concilium etiam integrum non admittit gaudere de necessitate priuilegio personali Ecclesiæ (quale est esse semper in ecclesia fidem formatam.) quoniam de ecclesia hoc constat, de Concilio autem nullibi inuenisse me fateor autentica autoritate firmatum, quamuis rationabile sit de facto ita esse, quòd scilicet in aliqua persona Concilij sit fides formata. Dicitur secundo, quòd non posse errare in fide iudicialiter est priuilegium ecclesiæ ratione capitis, ad quòd spectat iudicium. Et ideo non est priuilegium Ecclesiæ acephalæ, nec Ecclesiæ, id est collectionis fidelium, ad quā non spectat potestas iurisdictionis, quam tamen ecclesiam pro collectione fidelium omnium tamen, concilium repræsentat, & cui promisit Dominus quòd secum esset. Et ex hoc patet quantum deficit argumentum illud, nam procedit, ac si Ecclesiæ ratione communitatis conueniat priuilegium illud non posse errare iudicialiter: cum constet quòd sicut iurisdictionis cōuenit Ecclesiæ ratione capitis, ita actus iurisdictionis. Et quia actus iste, scilicet iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuersalem Ecclesiam, ideo conuenit Ecclesiæ ratione capitis, cui commissa est cura vniuersalis Ecclesiæ: sicut alij actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertio formaliter, quòd Concilium integrum gaudet eodem priuilegio officij non personæ, quo gaudet Ecclesia, & eodem modo, scilicet ratione partis, puta capitis: & similiter gaudet eadem potestate, & eodem modo: sed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, quòd infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit Concilio integro ratione capitis & non ab Ecclesia: cui etiam hoc non conuenit nisi ratione capitis, sed à Domino Iesu, cuius caput vices gerit.

¶ Quòd autem dicitur de repræsentatione immediatè & remotè duo importat, scilicet repræsentationem ecclesiæ per papam & Concilium, & modum repræsentandi. Et quo ad repræsentationem dicitur, quòd inter papam & Concilium tanta est in hoc differentia, quòd Concilium repræsentat vniuersalem ecclesiam integram (hoc est corpus cum capite) proportionaliter: sic quòd caput Concilij repræsentat Christum caput ecclesiæ, & corpus Concilij corpus ecclesiæ. Et hic est verus & indubitatus sensus, quo Concilium vniuersalem ecclesiam repræsentare dicitur, & à Domino immediatè potestatem habere. Ecclesiam autem in terris positam Concilium integrum quo ad potestatem repræsentare dicitur, pro quanto omnis ecclesiæ potestas in eo inuenitur per se ipsam, vel in sua vicaria. quo ad vota vero, quia intelligitur in ipsum consentire omnium personarum ecclesiæ vota: vt patet ex autoritate Gregorij supra inducta. papa autem vniuersalem ecclesiam integram, & in terris ecclesiæ potestatem & vota difformiter repræsentare inuenitur, nam caput Dominum, scilicet Iesum Christum participatiue, papatum in seipso formaliter, reliquæ ecclesiæ potestatem & vota eminenter repræsentat. De differentia autem obiciendo tæta, totum oppositum est: quia dum ratione prælaturæ Concilium ecclesiam repræsentare dicitur, & solus papa immediatè à Christo prælatus est, reliquum autem ecclesiæ corpus à Domino mediante Petro munus hoc habet, oportet dicere quòd papa, immediatè repræsentat ecclesiam, quàm Concilium: quia papa, mediante solo Christo, Concilium autem mediante Christo & Papa.

CAPVT XXII.

DIXI in capit. 13. Quòd potestas applicatiua papatus ad personam regulariter & principaliter est in papa, & non nisi in casu in Concilio, seu ecclesia, & in ca. 6. idem sub aliis verbis, scilicet quòd potestas electiua papæ in papæ potestate est. Et attuli ad hoc vtrouque duo argumenta. Primum ex facto Petri 8. quæst. 1. ca. si Petrus. Secundum ex eo quòd papa determinat de actu electionis, ita quòd contrario modo factus sit irritus.

¶ O B I E C T I V R Contra quatuor, scilicet contra hoc, quòd talis potestas est in papa: & contra hoc, in casu tantum est in Ecclesia seu Concilio: & contra vtrunque argumentum.

¶ Primò ergo arguitur contra primum ex Occham. Si potestas electiua papæ esset in potestate papæ, sequeretur, quòd papa posset relinquere ecclesiam absque potestate electiua: quòd est impossibile: ergo. Et tenet sequela, ponendo quòd mortuis, vel priuatis electoribus papa non ordinaret electores. Et si dicatur, quòd in tali casu deuoluitur ad ecclesiam: cōtrā, quia tunc sequeretur quòd ecclesia esset superior papæ: quòd tu negas. Et tenet sequela, quia nunquam potestas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum, nisi sit simpliciter & absolutè superior. potestas enim papalis non deuoluitur ad Episcopum ex negligentia papæ non providentis alicui beneficio, sed econuerso. Præterea, si ecclesia in illo casu habet potestatem electiua, quæritur à quo habet immediate: cum à seipso non habeat. Si dicatur à Christo, difficile erit reperire in factis literis fundamentum, in quo possit stabiliri quòd in illo casu habeat, & non regulariter.

¶ Secundo principaliter arguitur ex Armachano. Nō est verisimile, quòd Dominus voluntati vnius hominis commississet potestatem electi

electiuum summi Pontificis: quia posset euenire, quod vna progenies diceret, hæreditate possi leamus sanctuarium Dei: dum quilibet in fine vitæ suum consanguineum subrogaret.

¶ Tertiò, Quia sequeretur, quod etiam potestas destituta Papæ in casu hæreticis, quo deponi potest, esset in Papa: & sic par in parem haberet imperium. Et rursum quod Papa posset constituere quod Papa hæreticus à duobus vel tribus deponi posset. Et tenet sequela: quia per easdem causas habent generari & destrui potestates istæ.

¶ Quartò, Si in Papa esset potestas electiua Papæ, vel ergo est in eo potestas illa sic, quod per semetipsum potest successorem eligere vel solum, quia aliquibus potest illam potestatem communicare. Hoc secundum nihil habet apparentiæ. Ex primo autem si concedatur, sequitur hoc inconueniens, quod esset in potestate duorum facere quod alternatis vicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus Pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet consequenti: quia vnus Papa pro sua voluntate potest eligere alterum in Papam, & in fine anni ille alter reeliget eundem, & sic deinceps.

¶ Quintò, Christus non contulit Papæ aliquam potestatem perniciolam Ecclesiæ: sed (vt habet glossa in ca. si Petrus) hoc est perniciolus, quod aliquis eligeret sibi successorem: ergo Christus non contulit illam potestatem.

¶ Contra rationem ex factio Petri allatâ, dicitur primò, quod Petrus non instituit Clementem, sed instituendum ordinauit. Dicitur secundo, quod hoc fecit instinctu Spiritus sancti: quo etiam prauidit mortem. Dicitur tertiò, quod Papa in casu necessitatis, quo electores non possent congregari, & pro occurrenti periculo opus sit pastore, potest Papa moriens instituire successorem.

¶ Contra rationem autem, ex hoc quod Papa statuit circa actum electionis etiam electores determinando, &c. dicitur quod Papa non dedit potestatem electiuâ Cardinalibus, sed Ecclesiæ vniuersali in sexta synodo in cap. in nomine Domini. vbi Nicolaus Papa non propria autoritate, sed sanctorum Patrum statuit. Et propterea vbi Cardinales potestate sibi tradita abuterentur manifestè, vniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua Papæ, & aliis eam committere.

RESPONDEO, Et primò declaro sensum verborum meorum in libello illo: secundo quid in hac materia mihi videtur: tertio, satis facere curabo obiectis.

¶ Quo ad primum nunquã dixi, quod Papa potest sibi eligere successorem, nec quod potestas electiua Papæ sit in Papa formaliter, nec quod potestas applicatiua papatus ad personam sit in Papa formaliter: sed dixi quod huiusmodi potestas est in Papa regulariter: & principaliter. Cõstat namq; apud viros doctos, quod multa sunt in potestate superioris quæ in illo & eius potestate formaliter: & quæ etiã non potest per seipsum immediatè facere. Sunt enim in intelligentiis, (quas Angelos dicimus) formæ inferiorum: & eorũ potestates, non tamè formaliter, nec sic quæ possint earum actus per seipsas exercere, sunt in corporum celestium potestate formæ elementorum & eorũ potestates, non tamen formaliter nec sic quæ eorum operas possint per seipsas exercere. Stat igitur, quod huiusmodi electiua potestas sit in Papa regulariter & principaliter: & nõ sit in eo formaliter nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc sensu, quod potestas electiua est in potestate Papæ virtualiter, seu eminenter, & hoc quo ad modum essendi, & quod est in potestate papæ regulariter, id est ordinario iure, ad differentiã ecclesiæ viduã: in qua est eiusmodi potestas in casu, & principaliter ad differentiã eiusdem Ecclesiæ, in qua est secundario: pro quanto in casu potest non solum eligere, sed facere electores, & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum: quia eius est potentia, cuius est actus (vt dicitur in De somno & vigilia,) & electionis papæ actus simpliciter & absolutè nõ est papæ, ideo potestas electiua papæ non cõuenit formaliter papæ. Probatur minor, Electio papæ est actus factiuus, quantum ex se est tunc papæ: ergo repugnat ei, quod præsupponat pro tunc papæ. Et tenet consequentiã: quia quod fit, non est: si enim esset, iam non fieret. Tunc vltra, Ergo elector papæ nõ est papa, & tenet sequela: quia elector præsupponitur secundum naturam electionis, & est simul tempore cum electione. Tunc vltra, Ergo actus electionis papæ nõ est papæ, & tenet sequela: quia electio papæ est actus electoris papæ. Ex hoc igitur patet, quod potest is electiua papæ, cuius actus simpliciter & absolutè est electio factiua ex natura sua tunc papæ, non est in potestate papæ formaliter. Et cõfirmatur autoritate consuetudinis ecclesiasticæ, qua fit, vt electiones Patrum non fiant nisi vacationis tempore, nec non diuina sapientia suauiter omnia disponens: quæ dixit, Sufficit diei malitia: crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. In subiecto igitur oportuni tẽporis, quo potestas electiua eligere debet, locata est formaliter, & non in papa: qui solum præueniendo sollicitudinẽ crastini diei eligere posset: vt patet. Subiectum autem huiusmodi

electiua potestatis formaliter (iuxta Peripateticam & Apostolicam simul autoritatem, qua inuisibilia ex inuisibilibus cognoscenda à nobis sunt): ex ipsius electionis actus exercitatione inuestigandum est. Apparet autem absque omni ambiguitate, quod electio papæ ad Romanam Ecclesiã spectat computando intra Romanam ecclesiam Episcopos & Cardinales, qui velut suffraganei Romani Archiepiscopi introducti videntur. Et propterea cessante omni humano statuto certisque existentibus Ecclesiæ Romanæ mẽbris, in eadem regulariter est potestas electiua papæ, non minus quàm in cæteris Ecclesiis potestas electiua suorum Episcoporum. Ex eo enim quod Christus, Dominus Romanam ecclesiam elegit in Petri ecclesiam propriã, dum ipse ex Roma, sicut ex Antiochia papatum transferret, inhiuit (dicens, Venio Romam iterũ crucifigi) Ecclesiã Romanã potestate electiua papæ non posituẽ, sed negatiuẽ, hoc est oppositum non ordinandũ concessisse dicitur. In casu autem incertorum electorum, Ecclesiã vniuersali eandem potestatem eadem ratione (quia scilicet est Episcopus vniuersalis ecclesiæ) & eodem modo, scilicet negatiuẽ dedisse intelligitur. Ex statuto autem humano, apostolica autoritate contractũ per viam determinationis posituẽ est subiectum potestatis electiua ad Cardinales Romanæ ecclesiæ solos, papa enim ex eminentia potestatis, curæ ac regiminis vniuersalis, potest de electiua potestate decernere ipsã que sic dirigere & ordinare, vt contrario modo faciendũ, irrita sit in suo opere & subiecto: vt patet in gestis ipsorum Pontificum, & obseruatione ecclesiæ. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, respondeo obiectis pro quanto militat aduersus hæc, dicitur ad primum, quod impossibile est ecclesiam relinquere absque papa & potestate electiua papæ: quoniam decedente papa absque vilo decreto de hoc, negatiuẽ relinquit potestatem electiuam ecclesiæ Romanæ: sicut Linus successor Petri immediatus electus creditur. Responso quoque data, quod per viã deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personam esset in ecclesiã vniuersali in casu, pro quanto ex meo libello assumitur, non intelligitur de deuolutione propter negligentiam, cõtra quam obiicitur, sed communiter, & propterea non sic arctatur Deuolutionis vocabulum, quin siue deuolutionis siue successione, siue suppletione, siue cuiuscũque alterius modi in hac sententia viam includat. Vnde non super negligentia electorum, sed super defectu ordinariorum electorum fundauit: & in tali non in alio casu ibi dicta intelligo. Existentibus siquidem certis electoribus, qui hodie sunt

Cardinales, non succedit Romana ecclesiã vniuersalis: defunctis autem omnibus Cardinalibus Romana ecclesiã, à qua Linus est electus, ante humana iura nobis nota, immediatè succedit. Quia tamen pars clauditur in toto, & in ecclesiã vniuersali clauditur ecclesiã Romanã, si Cõcilium generale cum pace Romanæ ecclesiæ eligeret in tali casu papam, verus papa esset ille qui electus sic esset. A quo autem ecclesiã Romanã, aut ecclesiã vniuersalis haberet in casu potestatem electiuã papæ, & non regulariter, faciliẽ potest. Nam constat quod haberet à Christo, & eius vicario negatiuẽ: quia, scilicet neuter ordinauit oppositum, & Christus Dominus statuit Petrum in successoribus perpetuum. Stãte siquidem hoc secundo, cum successio carnalis in nouo testamento concilio castitatis, maxime conuenienti perfectissimo statui (qualis papæ est) dissonet, voluntaria quoque quasi ad optio vel institutio successoris suam ecclesiæ dispositioni aduersetur: via electionis perpetuã relinquitur successor Petri, proculdubio ab ecclesiã sua, quæ quia est Romana & vniuersalis, nisi ipse papa determinet, qui Romanam & vniuersalẽ ecclesiam representent in eligendo. determinationi ipsius Petri & Domini, qua facta, morte, scilicet Petri in episcopatu Romano determinatũ est, & Ecclesiã Romanã representent Ecclesiã vniuersalẽ in electiua potestate (vt patet si secludamus omne ius positiuũ per intellectum, & aspiciamus ad Ecclesiæ antiquæ consuetudinem) itandum est. Vnde nõ oportet sollicitari de autore potestatis electiua in casu, & nõ regulariter in Ecclesiã.

¶ Ad secundũ dicitur, quod non est contra sensum declaratum. Argumentum tamen non est ostensiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura potestatis: sed ex abusu ex quo si liceret arguere, nescio quæ potestas vniuersalis rectè committi posset vni homini.

¶ Ad tertium dicitur, quod quia quælibet potestas Ecclesiæ est inferior potestate papæ cui reliquæ subiacent potestates, nullum inconueniens video concedere, quod in papæ potestate eminenter continetur potestas etiam depositiua papæ hæretici, & quod posset constituere, & quod à collegio Cardinalium posset deponi in casu quo deponendus est. Nec sequitur quod par in parem habeat imperium: quia non supra papam, sed supra coniunctionem papatus cum persona, exercet imperium, in statu in quo coniunctio illa est in corrumpi ex diuino iure.

¶ Ad quartum dicitur, quod propriè loquendo, neutro modo est potestas electiua in papa: sed quia potest determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deductum respondere: quod tamen ex abusu potestatis sequeretur.

¶ Ad quintum dicitur, quod non potest is: sed abusus potestatis, si data

Quo ad electiuam potestatem papæ, dicitur quod non est in papa formaliter, sed in papa regulariter, & principaliter. Cõstat namq; apud viros doctos, quod multa sunt in potestate superioris quæ in illo & eius potestate formaliter: & quæ etiã non potest per seipsum immediatè facere. Sunt enim in intelligentiis, (quas Angelos dicimus) formæ inferiorum: & eorũ potestates, non tamè formaliter, nec sic quæ possint earum actus per seipsas exercere, sunt in corporum celestium potestate formæ elementorum & eorũ potestates, non tamen formaliter nec sic quæ eorum operas possint per seipsas exercere. Stat igitur, quod huiusmodi electiua potestas sit in Papa regulariter & principaliter: & nõ sit in eo formaliter nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc sensu, quod potestas electiua est in potestate Papæ virtualiter, seu eminenter, & hoc quo ad modum essendi, & quod est in potestate papæ regulariter, id est ordinario iure, ad differentiã ecclesiæ viduã: in qua est eiusmodi potestas in casu, & principaliter ad differentiã eiusdem Ecclesiæ, in qua est secundario: pro quanto in casu potest non solum eligere, sed facere electores, & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

si data esset à Christo: esset perniciosus. Ad obiecta verò contra rationem ex factò Petri, dicitur, quòd prima glossa videtur contra textum dicentem, tradente sibi Petro, & non dicit ordinatè, quòd sibi tradeatur. Secunda verò glossa acceptari potest quamvis non sit autentica: præsertim quia mortem non instinctu Spiritu sancti, sed Domini voce agnouit, dicentis, Venio Romam iterum crucifigi. Tertia autem glossa si acceptatur, eminentiæ potestatis papæ fauet, vt patet: sed quomodo tunc fuerit talis necessitas, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quòd vel iuxta secundam glossam, instinctu Spiritus sancti Petrus hoc fecerit, vel de eminentia potestatis (propter quòd dissolutum à Spiritu sancto dicitur factum Petri, non semper erunt Petrus & Clemens) vel potius quàm tanquam incertum factum, auctoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia Ecclesia Linum & Cletum reputans summos Pontifices, computatis annis, quibus quilibet eorum rexit Ecclesiam Romanam ante Clementem, testari videtur, quòd verba illa Ioannis Papæ tertij tanquam narratiua crediti facti accipienda sint, & non vt autorizantia factum quòd narratur. propter quòd auctoritate illa vtimur, Vt valeat quantum valere potest. Accedit ad hoc versus in glossa ibidem de Clemente dicens,

Disputat hoc mundus quatuor, iuxta sine secundum.

Ad obiecta demum contra rationem ex hoc, quòd papa statuit de electoribus papæ, dicitur quòd manifestè constat ex illo can. in nomine Domini, quòd propria auctoritate papa illud statuit in synodo: vt patet ex illis verbis, Venerabilis Pontifex decernens auctoritate apostolica, inquit, Mirum est autem, quòd arguentes non aduerterint grammaticam constructionem in sequentibus, (vbi dicitur, Quapropter instructi prædecessorū nostrorum, alio iūq; sanctorū Patrum auctoritate, decernimus, vt obeunte, &c.) & dixerint propter hæc verba, quòd papa non propria, sed sanctorum patrum auctoritate statuit: cum ly auctoritate, determinet ly Instructi, & non ly Decernimus, vnde solidum stat, quòd Papa auctoritate propria statutum illud fecit. Quamvis etiam omnia statuta de electione papæ, quòd summos Pontifex etiam in synodo fecit propria auctoritate fecerit: & sancti Patres in synodo congregati nihil possint sine auctoritate Romani Pontificis statuere. Hæc quoq; ex auctoritate papæ fieri comprobatur, dum statutum Gregorij decimi cum Concilio Lugdunen. (quod habetur in sexto de elect. vbi periculū: disponens de electione Papæ reuocatum per Adrianum & Ioan. 29. ac deinde reassumptum Celestinum quintum & Bonifacium octauum) robur auctoritatis habet: vt gl. in eodem c. dicit. Clementinam quoque ne Romani, de electione papæ, à papa non à Concilio generali factam esse patet, in clementinis de electione. Multa quoque circa electionem papæ statuta in di. 79. patet à Gratiano referri. Et nou. simè Iulius 2. qui viuit & regnat, statutum nouum edidit de electione Papæ absque Concilio generali. Vnde negare huiusmodi potestatem in papa, est negare sensum.

CAPVT XXIII.

DIXI in cap. 20. 21. & 22. quòd in ecclesia Dei est potestas auctoritatiua superconiunctionem Petri & papæ, non autem super Papam.

OBIECTIVR contra tripliciter. Primò, quia contrariantur hæc duo inter se. Tertio, quia falsum est, quòd potestas depositiua papæ, quæ est in Ecclesia, non sit auctoritatiua supra Papam.

Primum ostenditur sic, In c. 6. & 13. dictum est, quòd potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad hanc vel illam personam est in solo papa, nunc dicitur, quòd potestas auctoritatiua superconiunctionem est in Ecclesia, ergo contradictio.

Secundum autem ostenditur exemplo, quo vtor retorquendo in me. Habere enim potestatem super hominem, non est habere potestatem super animam, nec super corpus, sed super separationem animæ à corpore, cum nihil aliud faciat occidens hominem. Quid ergo aliud est habere potestatem auctoritatiua super Papam, quam posse papatum ab ipso auctoritatiuè separare?

Tertium autè (quòd scilicet Ecclesia auctoritatiua super papam ipsum deponi) probatur tripliciter. Primò, quia alter Papa hæreticus citatus non tenebitur cõparere, nec erit contumax non com parens: iudicabunt ergo in auditum, aut non obligatum respondere. Secundò, Omnis actus punitiuus personæ ratione proprii peccati, est ab habente iurisdictionem super eum qui punitur. Tertio arguitur ad hominem, me ipsum scilicet, Ecclesia potest excommunicare papam hæreticum antequam deponat: ergo habet auctoritatem iurisdictionis super papam. patet sequela, & antecedens ex te est: quia quum tu dicas hanc consequentiam esse bonam, non est excommunicatus ipso facto, ergo non est depositus. & ista erit bona, Non potest excommunicare: ergo non potest deponere. & ista, potest deponere, ergo potest excommunicare.

RESPONDEO, Et ad primū dicitur, quòd nulla est in dictis meis contrarietas: quoniam superius de auctoritate eminentiæ erat sermo, vbi Ecclesiæ potestas papæ potestati cõparabatur. Vnde

de dictum est ibi, quòd papa est moderator & director potestatis Ecclesiæ, & non econuerlo: hoc enim ad eminentiam & non eminentiam potestatis spectat. Hic autem sermo est de auctoritate efficitur, dum dicimus, quòd potestas Ecclesiæ auctoritatiua potest super coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud sonat, nisi quòd talis potestas tanquam superior coniunctione illa potest efficere illam: argens enim vt sic, præstat eo quòd fit vt sic. Cum hoc non patet bene stare, quòd potestas applicatiua potestatis ecclesiasticæ, secundum eminentiam est in solo Papa.

Ad secundum verò dicitur, quòd hæc duo, scilicet potestas est super coniunctionem, & non super papam, in nullo repugnant inter se, quia diuersi sunt. Et papa significat aliquid maius coniunctione: quoniam significat formam papatus, sicut dominus formam dominij. Propter quòd retorso exempli de homine nihil valet, nam non conuenit papæ significatū equiparare significatō hominis & simile de vitroque terre iudicium: quia homo significat formaliter compositum ex anima & corpore, papa verò significat formaliter purum papatum, quamvis in concreto, vt patet. Sed hoc totum petrus papa se habet vt ly homo, & concedi: vt quòd potestas illa potest super Petrum papam ratione subiecti (vt in libello dicitur) non autem super papam: quia non potest ex parte formæ. Vnde patet nullam esse repugnantiam, & quòd aliud est posse super papam, & aliud super Petrum papam: sicut aliud est posse super compositum & aliud super formam.

Ad primum autem cõtra tertium hoc, scilicet quòd potestas Ecclesiæ non est supra papam, responderetur, quòd Petrus papa hæreticus tenetur ad omnia quæ sunt necessaria ad iudicium depositionis ipsius: vt in libello ca. 21. expressè dictum est, vnde mirandum videtur de obiectionibus. Dico igitur, quòd Petrus papa hæreticus ratione subiecti sic dispositi, subditur potestati depositiua Ecclesiæ, & in omnibus necessariò præambulis & consequentibus. Nec ex hoc sequitur, quòd potestas Ecclesiæ sit supra papam, sed supra Petrum papam, sic depositum in hoc tantum. Et per hoc patet solutio primi & secundi. Ad tertium verò dicitur, quòd (vt patet in capit. 19. libelli, vnde impositum est mihi quòd dicam illam consequentiam bonam) nunquam ego dixi hoc, nunquam somniaui cõnexionem inter excommunicationem & depositionem: imò quòd infligitur à iudicio humano, non incurritur ipso facto ex solo peccato interiori pure: intuli duo, scilicet negationem excommunicationis, & negationem priuationis, & dixi quòd si ex hac radice sequitur non esse excommunicatum, multo magis sequitur non esse priuatum: quia ibi non requiritur declaratio apud Iuristas, sicut hic. Argumentum autem procedit contra dicentem illationem formalem à negatione excommunicationis ad negationem depositionis: & ideo non est ad propositum.

CAPVT XXIII.

DIXI in ca. 21. quòd papa possit committere potestatem depositiua papæ hæretici collegio Cardinalium. **OBIECTIVR** quòd non possum sic dicendo sustinere, quin par in parem habeat imperium.

RESPONDEO, qd facillimè patet ex hoc nõ sequi parem in parem habere imperium: quia potestas depositiua non est supra Papam, sed supra coniunctionem Petri cum papatu: quæ coniunctio non est par papæ. Quare autem huiusmodi potestas depositiua papæ, quanquam minor papatu, non sit auferibilis ab Ecclesia à papa, in promptu causa est: quia diuino iure illi conuenit contra papam hæreticum, vt patet ex dictis in libello.

CAPVT XXV.

DIXI in cap. 26. rationem, quare papa pro infidelitate sola potest deponi, quia sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse papæ.

OBIECTIVR dupliciter contra hanc rationem.

Primò, quia falsum est quòd fides requiratur ad esse Papæ, cum papa si fiat hæreticus, adhuc sit papa apud me: sufficit enim character baptismalis.

Secundò, quia hæc ratio æque fortiter probaret, quòd pro hæresi deponi non posset: quia hæresis non opponitur ad esse papæ.

RESPONDEO, quòd ratio mea non est intellecta vt est, studiosè nanque non posui inter cõditiones requisitas ad esse papæ fidem, sed Christianitatem, vt excluderem hanc obiectionem. Nec assumpsi, qd infidelitas solt inter vitia contrariatur fidei, sed Christianitati, seu conditioni requisitæ ad esse papæ, vt patet in libello. Constat enim Christianitatis statui (qui membrum Christi constituit) solam infidelitatem inter vitia opponi, & quòd Christianitas requiritur necessariò ad esse papæ. Et in libello eodem, cap. 27. clarè manifestavi differentiam inter Christianitatem & fidem: & quòd Christianitas est status quidam ecclesiasticus ex characterè & fide constitutus. Sed vt melius vis rationis perspiciatur, ex conclusione intenta & directa oppositione infidelitatis, considerandum est, quòd non est intenta, aut deducta conclusio

ex illa ratione. quod Papa habet non esse propter infidelitatem, sed quod est dispositus propinquissime ad non esse: quod significat conclusio dicens, quod est deponendus. Et propterea non oportet, quod infidelitas sic opponatur Christianitati, quod auferat totaliter esse Christianum. si enim hoc tolleretur, non deponendum, sed depositum Papam inferret, sed sic est, quod opponatur Christianitati. sic, quod constituat Christianum hominem, quantum est ex parte hominis in non esse Christianitatis. Per hoc siquidem non esse Christianitatis in Petro Papa, constituitur Petrus Papa in esse deponibili: quia per tale non esse est dispositus sic ut deponi possit, ut patet ex dictis in libello. Et manifestatur ex officio Papæ, cum enim Papæ officium sit pascere doctrina & opere, cum habet fidem formatam velut sanus viuunt in papatu: cum autem habet fidem informem ob perditam charitatem, non pascit amplius exemplo, sed doctrina tantum: ac per hoc velut æger in papatu est. Si demum etiam fidem omnino amiserit, iam nec doctrina pascere potens est, & quasi mortuus sicut in extremis vitæ constitutus, ad omne opus inualidus dispositus est, ut morte depositionis auferatur à vita papali. Vnde patet responsio ad primum: quia non obstat rationi, quod infidelitas stat cum esse Papæ: ut patet ex dictis. Et potes eandem sententiam vniuerso verbo dicere, quod fides est necessaria ad esse Papæ simpliciter, quamuis non sit necessaria ad esse Papæ sic, scilicet quasi mortui: imò ex hoc quod constituit Papam in esse Papæ simpliciter, & eius oppositum constituit in esse Papæ quasi mortui: manifestè sequitur, quod constituit Papam in esse deponibili.

Et per hoc patet solutio secundæ: hæresis enim non stat cum esse Christianum simpliciter, nec cum esse Papam simpliciter: quamuis non auferat totaliter vtriusque esse. Sed quia constituit non esse Christianum quantum est ex parte hominis, ideo constituit dispositum ad non esse Papæ: quoniam esse Papam simpliciter supponit esse Christianum simpliciter. Sed argumentum in hoc fallitur: quia accepit hanc rationem ac si inferret non esse Papæ sic, quod esset depositus: cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habens, quamuis in statera posita, ut desiderare me dixi.

CAPVT XXVI.

DIXI in eodem 26. cap. in 25. quod ex sacra Scriptura solus casus hæresis excipitur ab impuibilitate Papæ respectu Ecclesiæ.

OBIIICITVR, Quia in sacra Scriptura inuenitur etiam, alias criminofum esse separandum, ut patet prima ad Corinthios septimo. Siis qui fratres nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruientis, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et Dominus Matth. 18. innuit hominem pro quolibet mortali, cui amexa est contumacia, esse excommunicandum. Et glossati fuerunt hi textus de subditis in terra, similiter glossabuntur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, quod quando bene docent & remanent Prælati sunt audiendi.

RESPONDEO, Quod quum sacra Scriptura tota sit ab vno autore, (qui est Spiritus sanctus.) & velut vna integra doctrina legis diuinæ, non est glossis, sed textui attribuendum quum ex coniunctione diuersorum locorum Scripturæ, sensus vnus colligitur: sic autem est in proposito. Quum enim propter hæresim maximè & propter alia etiam crimina sint diuino iure vitiosi multi separandi ab Ecclesiâ, & exceptio fiat de solis prælati ab ipso diuino iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifestè colligitur absque nostris glossis, quod reliqui pro multis criminibus: prælati autem pro sola infidelitate diuino iure separandi ordinantur. Scriptura igitur loquens de hæretico, communis est prælati & subditis: quia nulla sit exceptio in ea de prælato. loquens autem de aliis criminibus, prælatum simpliciter non comprehendit: quia excipit eum.

Ad responsionem verò datam exceptioni Domini & Petri (quando exceptus est prælatus Mat. 23. Super cathedram Moysi & c. Pet. 2. Obedite præpositis discipulis.) dicitur quod responsio illa, scilicet quando bene docent, & sunt prælati, potest bene & malè intelligi. Bene quidem, si sit sensus, quod quando bene docent & sunt prælati, Et sic nihil obstat proposito, quoniam fides Christi est, quæ sit doctrina, & quæ sustinet prælatum in esse simpliciter, ac per hoc quando habent fidem, habent vnde per se rectè doceant, & sint prælati, quantum est ex iure diuino: ut patet in libello. Malè autem si sit sensus, quod non dicitur prælatus tolerandus, sed si toleretur, audiendus: quoniam quum in maiori includatur minus, & plus sit malus prælatus audire cum effectum, & obedire eidem quam tolerare (ut patet) consequens est, quod mandatum Domini & Petri de obedientia prælati malæ vitæ & bonæ doctrine, claudat in se mandatum de toleratione ab eisdem, quibus obedientiam indidit. Et sic autoritas iuris diuini allata est ad propositum restat, supra firmam petram fundata.

CAPVT XXVII.

DIXI in eodem 26. capitulo. conclusiue, quod in solo casu hæresis Papa subiicitur Ecclesiæ, ita quod possit deponi.

OBIIICITVR, primò, quia in epistola Clementis ad Iacobum ex ore Petri Apostoli ordinatur, quod Clemens Papa deponatur propter negligentiam: Ecclesia siquidem non spernit illam epistolam, quod sufficit.

Secundò, quia cum Ecclesia in casu hæresis sit iudex Papæ, & talem potestatem non habeat nisi Mat. 18. & ibi non comemoretur magis peccatū hæresis, quam quodcumque aliud cum contumacia, sequitur quod non solum in casu hæresis Ecclesia sit iudex Papæ.

Tertio, quia si vicarius regis absentes tyrannicè regeret, communitas posset illum deponere: ergo Ecclesia potest deponere vicarium Christi Domini, si tyrannicè regat.

RESPONDEO, quod Epistola illa eadè facilitate reiicitur, quia recipitur: imò maiori reiicitur, ut patet ex opposito de creto 40. dist. si papa, vbi manifestè propter negligentiam papa non iudicandus dicitur, quauis perniciosam: vnde non sufficit illius autoritas.

Autoritas autem Domini secundo loco allata, potest esse Ecclesiæ supra subditos sibi ut sic manifestat. Et propterea cum papa ex aliis locis sacre Scripturæ non sit subditus Ecclesiæ nisi in casu hæresis, consequens est, ut ea illa sententia Domini non habeat Ecclesia potestatem super eum, quia est papa, nisi in casu hæresis: quod enim ibi non est expressè, sufficit alibi inueniri declaratum.

Ad tertium dicitur, quod similitudo illa defecit dupliciter. Primò, quia communitas libera habet potestatem deponendi principem, & regem, scilicet, si tyrannicè regat: & idè non est mirum, si potest deponere etiam Vicarium illum. Ecclesia autem serua est principis sui Iesu Christi. Secundò, quia Rex purus homo absens supponitur, & solum per vicarium gubernare: Rex autem noster sic absens est corpore, ut per seipsum audiat querelas contra Vicarium suum ab Ecclesia & membris singulis: & propterea non est ab Ecclesia eius vicarius deponendus, sed recurrendum est ad principem audientem, & optimum ut deponat.

CAPVT XXVIII.

DIXI in eodem 26. c. quod propter scandalum non est præscindendum caput iuxta Domini sententiam Mat. 18.

OBIIICITVR, Quod licet non sit auferendum caput totaliter sic, quod nunquam sit futurum aliud quod caput: tamen auferendum est istud caput: sine quo in corpore remanet vita, imò quod corpus inficit quantum est ex se.

RESPONDEO, Quod ex verbis Domini, negatiue tamen (ut in libello dictum est,) sumitur quod nec totaliter, nec hoc caput præscindendum est: quoniam expressè dicitur, si manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen siquidem adiunctum ostendit, quod de membro hoc loquitur: & consequenter de capite isto negatiue accipimus quod præscindatur. Fallum quoque est, quod sine isto capite sit vita, quum ipsum loco Domini saluificet Ecclesiam, ut in c. si Papa dist. 40. dicitur. Nec inficit in hoc caput, sed rectè docet: quamuis abusus potestatis capitalis in isto inficiat quantum est ex se, Ecclesiam: non hoc caput: sed abusus illius in culpa est: & non est præscindendum caput, sed illius abusus congruis remediis obuiandum.

CAPVT XXIX.

DIXI in c. 17. Quod Deus optimè prouidit Ecclesiæ, disponens, quod orationis remedio contra Papam malum vteretur, non autem depositionis potestate.

OBIIICITVR tripliciter. Primò, quia minus benè instituta esset politia ecclesiastica, quam ciuili. Et tenet sequela, quia ciuili potest principem tyrannicè regentem pertinaciter deponere, ecclesiastica autem non posset.

Secundò, quia Deus admissit communitati Ecclesiæ potestatem sibi naturaliter conuenientem, & necessariam ad pacificam conuersationem, qualis est potestas depositiua principis in casu tyrannidis. Et tenet sequela: quia talis potestas naturaliter conuenit communitati perfectæ & liberæ.

Tertio, quia quum Deus opportunis remedium, quam oratione ecclesiæ potuerit instituere (scilicet potestatem depositiua) dicere non aliud remedium quam orationes reliquisse, est dicere politiam ecclesiasticam non benè institutam, & effectam seruam stricctissima seruiture.

RESPONDEO, Quod Deus longè melius & eminentius instituit ecclesiasticam rempublicam, quam ciuilem: quoniam illam instituit cum proximo & homogæneo capite viuo in perpetuum sine potestate errandi, præsentem spiritualiter & votis omnium, & singulorum vbiq; hæc enim est institutio reipublicæ Christianæ simpliciter. De institutione autem ad tempus, scilicet corporalis absentia principis nostri, dicitur etiã, quod optima est, quado consonat primariæ institutioni. Et quoniam Respu. Christiana secundum suam primariam institutionem serua est natura: & tota potestas est in suo principe naturali, ideo optimè consona institutio ad tempus est, ut non communitari, sed vicario principis potestas plena committatur, (ut prædictum est,) & quod respub

Maxima orationis virtutem trine cogitare potest.

respublica quandiu Vicarius principis sub principe est simpliciter (quod fit per esse Christianum) simpliciter recognoscat principem viuum, & recurrat ad eum audientem & paratum exaudire. Et scito quod contingit homines in hac re falli quasi a negatione moti ad negationem rei. Quum enim deponere Papam contingat multis modis scilicet per prouidentiam humanam, & per orationem Ecclesie perseverantem, & neutro modo opus sit nisi in casu vere necessitatis, ex hoc quod Ecclesie non est concessum, quod possit deponere per viam prouidentie humane: non sequitur ecclesie non esse concessum, quod possit deponere Papam: quoniam alia via, scilicet orationis perseverantis, infallibiliter potest: quae enim per amicos possumus, per nos aliquantulum post testatur Philosophus, quantum magis quae per patrem possumus?

¶ AD PRIMVM ergo negatur sequela: & ad probationem dicitur, quod veraque politica (scilicet tam civilis quam ecclesiastica) potest deponere tyrannicam regentem ipsam, sed diuersimode: quia civilis perfecta & libera potestatiue & per prouidentiam humanam: ecclesiastica autem per potestatem sui patris per orationis perseverantiam, quando vere oportet. Et hic modus quidem excellentior, & non potens errare, sicut prius est melior, & propterea non minus bone, sed melius prouisum est ecclesiasticae reip. de modo abiiciendi a se malum ministrum quam civili.

¶ Ad secundum negatur etiam sequela: quia communitas Christiana nata est serua, ac per hoc naturali iure sibi non competit potestas super principem suum: & consequenter nec super principis vicarium, nisi a principe sibi concedatur. Vnde licet verum sit, quod ecclesiastica communitas distincta contra principem non habeat potestatem, non tamen adempta est sibi a Christo, aut quocunque alio modo, sed ex natura sua: quia serua nata est, contraxit hanc negationem. Ad tertium autem dicitur, quod non fuisset opportunum remedium prouidentie humane, quam oratio ecclesie perseverans. Tum quia prouidentia humana falli potest (cogitationes siquidem mortalium timida & incerta prouidentie nostrae) oratio autem Ecclesie perseverans falli non potest. Deponeremus forte, quando non oportet, non prouidentes futura, nec occulta scrutantes. Oratio autem Ecclesie perseverans non deponet quando non oportet: quia bonus dominus negat quod volumus, ut tribuat quod malle-

mus. Tum quia facilius, minus impedibilis, & efficacior causa est oratio Ecclesie perseverans pro se in necessariis ad salutem Ecclesie, quam tota omnium hominum prouidentia: haec enim difficile consonat, potentia impediri potest, & omnia subiecta non habet: de scripta autem oratio facile consonat, non potest potentia aliqua humana impediri, & omnia sub Deo subiecta habet. Mirum est autem de subiunctis scilicet quod dicere Deum solum orationis remedium reliquisse. &c. solum enim hoc remedium tanquam supremum & efficacius simpliciter relictum dicimus existentibus multis aliis remediis per viam ad nonitionis, &c. Mirum autem dico, quia quum naturaliter ex eisdem tueamur, ex quibus sumus & conseruamur, & Christiana reipub. ex oratione sit adacta, & in vno oculo constituta (dicente Patre ad Christum, Postula a me & dabo tibi Gentes hereditatem tuam) & ex oratione conseruetur (dicente Christo ad Petrum, Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua) naturali quoque ordine oratione defendenda est, contra tyrannicam regentem. Mirum dico, nisi quis putet orationem Ecclesie perseverantem pro se in vera sui necessitate posse deficere, & proprie infidelitatem esse, si infidelitas non est paruulo meo iudicio videtur, diuina siquidem prouidentia, quam in specie de Ecclesia sua habet, derogare videtur. Si enim natura non deficit in necessariis, quomodo Deus qui dedit semetipsum Ecclesie, deficiat illi in necessariis, seruatis ex parte Ecclesie seruatis: ut patet ex descriptione conditionibus orationis? Mirum demum dico, quoniam si efficax hoc orationis Ecclesie, &c. remedium in dubio creditur, cur insufficienter prouisum Ecclesie dicitur de remedio opportuno? Et per hunc modum excludendi papam tyrannum ab Ecclesia satis fit omnibus quae obiciuntur de corpore respectu membri contagiosi, & similibus, ad omnia siquidem fit est oratio perseverans Ecclesie. Pro cuius zelo hanc respondendi curam suscepi: arbitratu quibusdam licet non omnibus friuolis obiectis respondisse, viruperandum non esse hac vice. Rogo igitur lectores, ut aequos se praebant interpretes aut censors: nihil enim hic aut alibi mihi, sed rationi vel autoritati allatae tribui volo: hoc enim ubique & semper sub sacrosanctae Romanae Ecclesie correctione. Romae die 16. Nouembris. 1512. Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, Amen.

AD LEONEM DECIMUM PONT. MAX. DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI, libellus Thomae de Vio, Caietani Cardinalis sancti Xisti.

LLVSTREM sapientibus sententiam in vulgarem quoque lucem proferri exigunt, Pater beatissime, qui ea, quae a seipsis manifesta sunt, ab his quae per alia nota fiunt, non discernentes, nodum (ut aiunt) in scirpo quaerunt: & meridiana in luce caecutientes, offendunt. Obrubilandi siquidem euangelicam claritatem tanta est licentia his, qui sua non sunt sorte contenti, ut Ecclesie vultus, licet ferrenissimus, nouitatum inuolucris perturbetur: quippe quorum studium est certa & lucida in quaestionem vertere, ac obscura aliis reddere. Ea propter Petri, successorumque eius Romanorum Pontificum principatus (tot aetates, tempora, atque auitates tranquilla possessione obtenti) ius euangelico Sole fulgens, impetitur argumentationibus inuoluentibus exercitatos parum in sacris literis tueri, tenebris exuere atque in medium proferre sic intendimus, ut veritas haec omnibus luceat, & propriis splendoribus vniuersae creaturae penetralia attingat. Habeat igitur catholica Ecclesia tibi credita, Pater benignissime, lucubratiunculam hanc pro rudioribus, ne obscuritatibus obruantur.

CAPVT I. IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis institutione & autoritate.

S Y M M A R I A.

1. Quid, quomodo, & quo ordine tractandum est.
2. Petri persona & non dono revelationis, aut beatitudinis promissa sunt clauis.
3. Persona Petri in se, & non solum in persona Ecclesiae promissa esse clauis.
4. Verba Christi, Tibi Petro dabo, non in persona omnium Apostolorum dicta esse.
5. Apostolis alijs non esse alias collatum quod Petro.
6. Solum Petrum accepisse clauis, consonat ei quod est, Ecclesiam accepisse clauis.
7. Promissum esse Petro totius Ecclesiae pontificatum in antedictis promissionibus.
8. Persona Petri inuicem hauri: atque qualificata dictum esse, Pasce oues meas.
9. Solum Petro, ita quod non alijs Apostolis, dictum esse, Pasce oues meas.
10. Petro soli vniuersam commissam Ecclesiam per haec verba Christi, Pasce oues meas.
11. Petro per haec verba, Pasce oues meas, commissum a Christo pontificatum totius Ecclesiae.

12. Petrum habere ex Christi institutione successorem in Pontificatu Ecclesiae catholicae.
13. Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu totius Ecclesiae.
14. Autoritates sanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes Romanum Pontificem successorem Petri pontificatum super totam Ecclesiam a Christo institutum a Petro.

TRACTATVS TERTIVS THOMAE de vno Caietani Cardinalis S. Xisti de Romani Pontificis institutione & autoritate in Quatuordecim capitula diuisus.

Quid, quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis institutione tractandum est.

PRINCIPATVS Romani Pontificis super vniuersas Christi Ecclesias, quauis quaestio multis uersus fuerit, nostro tamen proposito vnica inuestigatione absoluedus occurrit. Non enim vertitur hic in dubium an Rom. Pont. sit de facto caput Ecclesie: nec an idem potestate habeat a Deo eo modo quo iuxta Apostolum Ro. 13. Non est potestas nisi a Deo, & quae a Deo sunt ordinata sunt

ant: & sicut potestas regia in veteri testamento erat à Deo: iuxta illud primi Reg. 8. Audi vocē eorū, & cōstitue super eos regē. iusmodi enim omnia aduersariorum multi affirmant. sed vertitur in quæstionem, an à Christo institutus fuerit Rō. pōtifex super omnes Ecclesias principatus in beato Petrosita quod instituerit Christus Petrum cum eius successoribus suum vicarium ad gubernandum omnes Christi Ecclesias. Quo fit vt loca à rationibus & autoritatibus affirmantibus Petrum, seu Romanum Pontificem fuisse, seu esse caput omnium Ecclesiarum, à præsentī secreta sint intentione: & ea duntaxat afferēda sint ex quibus Christum Dominum contulisse huiusmodi principatum Petro soli habetur.

¶ QVIA verò ex sacris literis pendet omnis quæstionis huius veritas, & duo sunt præcipui textus, scilicet Matth. 16. & Ioan. vlt. expressē de hoc mysterio loquentes: ideo primo iuxta vtrumq; textum inuestigandū est, an soli Petro verba Christi dicta sint. Secundū, an per hæc soli Petro Pontificatus totius Ecclesie à Christo cōmissus sit. Tertid, an hic totius Ecclesie Pōtificatus Petro à Deo cōmissus, sit ab eodē Domino datus successorī Petri. Quarto an sit à Christo hic Pontificatus datus Rom. Pōtifici, vt Petri successorī. Vt autē primi clara sit solutio, Matthæi textus prius discutiendus est: vt in primis tractetur opinio dicentū verba Christi nō Petro, sed personæ qualificatæ, deinde dicentū non Petro, sed Ecclesie: postea dicentū Petro & Apostolis aliis, demū negantū soli Petro, quia Ecclesie, dicta esse. Multifariam siquidem obnubilare conati sunt dominicam promissionem Matth. 16. relata, Tibi dabo claus. &c. Quidam nanque aded restrinxerunt verba hæc, vt personam etiam Petri ab illis eximerent, & ad solum diuinum donum in Petro directa intelligerent. Alij etiam restringentes & eximenes Petri personam, ad solam Ecclesiam in Petro significatam Christi verba dirigunt. Multi autem extenderunt Domini promissionem ad alios Apostolos: ita quod Petro in persona omnīū Apostolorum dicta accipiunt. Sed & nonnulli sunt admittentes soli Petro hæc dicta: principatus tamen singularitatem collatam Petro negant: eò quod similis potestas aliis Apostolis à Christo collata alibi legitur, puta Matthæi 18. Quæcūque alligaueritis super terram: & alibi. Hæc denique aliqui, quo pacto soli Petro claus datas esse verificatur, & tamē datas quoque Ecclesie esse claus omnes affirmamus. Quocirca ordine quo numerata sunt quinque hæc, sigillatim tractanda sunt. Præponendo vbiq; rationes dubitandi, vt opposita iuxta se magis elucescant.

C A P. I I.

¶ Petri personæ, & non dono revelationis, aut beatitudinis promissa sunt claus, &c.

NON desunt dogmatizantes pontificiam potestatem homini non immediate collatam, sed dono virtutis mediante: ita quod perditō virtutis dono, perire simul pontificiam potestatem necesse sit: itaquam virtus glutinum quoddam sit iungens homini pontificatum. Quo fit, vt horum iudicio claus non Petri personæ, sed eius dono collatæ sint in aliquo singulari ministro, puta sacerdote, seu iusto quocunque.

¶ ARGUMENTANTVR autem hi ex huius Euangelij textu multipliciter.

¶ Primo quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat, dicens, Beatus es proculdubio in spe veræ fidei, nō inchoasset enim à Simonis beatitudine nisi ad subsequenter pontificatum spectaret huiusmodi beatitudo: nihil enim impertinens dixisse Christum decet.

¶ Secundū, ex eo quod Dominus adiungit, Simon Bariona, hoc est filius colūbæ: vt Hiero. exponit. Quorum enim Petrus accepturus pontificatum, filius colūbæ prænominatur, nisi vel eius simplicitas colūba significata: iuxta illud, Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut colūbæ: vel Spiritus sanctus, qui colūba designatur, eo quod in specie apparuit in Christi baptismo: ad ecclesiasticum principatum pertineret.

¶ Tertid ex ratione subiuncta, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cælis est. Monstrant enim hæc non à carne & sanguine, sed diuina reuelatione instruendum esse qui, aliis præficatur in Christiana fide erudiendis.

¶ Quartū, ex eo quod Dominus addidit, Tu es Petrus: & nō dixit, Tu vocaris Petrus, vt gloss. ibi notat, ob fortitudinē fidei, & confessionis constantiam. Hæc enim cum omnibus præcedētibus ad virtutum munera spectant, quæ vt dictum est, aut impertinenter præposita sunt, aut principatum tunc subsequenter promissum opportuna media sunt.

¶ Vnde & quinto arguunt ex subiuncta prima promissione, Super hæc Petram ædificabo Ecclesiam meam. Quum enim ista sit prima promissio Petro facta, quonia vt Cypria. Hiero. & Aug. exponunt per hæc Petram demonstratur ipse Petrus: inquit enim Hiero. super Math. ædificabo Ecclesiam meam super te: & Aug. in lib. retract. refert se ipsum dixisse, quod in Apostolo Petro tanquam in

Petra ædificata est Ecclesia: nec retractat hanc sententiam. Cypri quoque vbi supra dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi: quia tu es Petrus, & super hæc petram ædificabo Ecclesiam meam: super vnum ædificat Ecclesiam, &c. Quum inquam hæc sit prima promissio facta Petro, & hæc promissio non immediate, sed mediante dono firmitatis, & soliditatis ad personam Petri pertineat vt ipsa Domini verba testantur, dum non dicit, Super te, sed super hæc Petram, hoc est, super te petram ædificabo Ecclesiam meam: consequens est, vt subsequentes quoque promissiones intelligantur factæ personæ Simonis, quatenus erat Petrus & filius colūbæ, & beatus, &c. Et confirmatur: quia ista promissio non solum est prima, sed principalis: nam præcipuum donum Petro collatum est esse fundamentum Ecclesie. Ex hoc autem quod hæc promissio est prima, & principalis: consequens est vt aliæ promissiones consequentes sequantur naturam principalis: ac per hoc nulla promissio est facta personæ humane, nisi mediante dono virtutis: quod erat intentum manifestandum.

¶ NON est difficile catholico doctōri monstrare falsam esse relata sententiam, dubitando ad damnata incōuenientia. Nihil enim aliud est huiusmodi dogma, quàm hæresis quorumcūque dicentium in malis ministris non inueniri ecclesiasticam potestatem clauisque Ecclesie in solis, & omnibus iustis haberi Ecclesiamque ex solis iustis constare: quæ omnia reprobata, & damnata esse constat. Verum, ne hæretici causentur se opprimi auctoritate prælatorum, & non Euangelij, ex ipso Euangelij textu catholice doctrinæ reddenda est ratio. Ad cuius euidentiam aduerte duas esse in hoc Domini sermone ad Petrum partes: quarum prima secundum planum Euangelij contextum, ac sensum ad confessionem, quam Petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, nisi reuelatæ confessionis actorem fructum seu præmium: & personam, seu personæ conditionem, cui reuelatio facta est. Dicendo, Beatus es, fructum, seu præmium pronuntiat: dicendo, Simon Bariona, personam ad literam, seu conditionem personæ mysticæ, puta simplicitatem, seu spiritualitatem aperit. & dicendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus, actorem reuelationis monstrat: tota ergo prima pars sermonis ad reuelatam confessionem spectat, & non ad futurum principatum. Quod vt p'uenius intelligas, vide singula. Meritū ex accepta reuelatione Simon beatus dicitur: quoniam, si secundum philosophiam beatus in hac vita est, qui ad cognitionem supernarum substantiarum peruenit, & secundum Euangelicam veritatem beatitudo viatorum in spe veræ fidei consistit (iuxta illud, Beati qui non viderunt & crediderunt) longè magis Simon beatus fuit, quum ad cognoscendum Trinitatis mysterium peruenit, non inuix reuelationi nisi factæ (vt nobis contingit) sed reuelationi sibi ipsi interius factæ. Ad hanc enim cognitionem Petrum peruenisse testatur verba Petri: testatus est Dominus: confessus est enim Petrus, Tu es Christus filius Dei viui. confessus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei: Ioannis primo. confessi fuerant qui erant in nauicula, Verè filius Dei es, Matthæi decimoquarto. confessus fuerat, & Petrus in persona omnium, Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei, Ioannis sexto. Nunquam tamen Dominus beatitudinis præmium appoluit, nisi nunc: quia nunquam confessio facta fuerat quod esset filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit, adiungendo illud adiectiuum, Viui. hoc enim dupliciter potest intelligi: primò, vt sit adiectiuum determinans suum substantiuum absolute: vt ita dictum sit Dei viui, tanquam dictum fuisset, Dei veri, aut Dei omnipotentis: & sic per accidens adiungeretur Petri confessioni ad maiorem expressiorem, Veri Dei, ad differentiam deorum lapideorum, seu mortuorum: vt Saturni, Iouis, & reliquorum. Alio modo, vt determinet suam substantiuum, scilicet Dei in ordine ad filium, cuius enūtiatur Pater, dum dicitur, Filius Dei viui: & sic per se, & essentialiter apponitur confessioni Petri, & constituit Petri confessionem esse per se essentialiter, ac formaliter, veram, & altissimi sensus: significatur siquidem hinc plenissimè, & formaliter modus quo Christus est filius Dei, scilicet quod est naturalis filius Dei. Et ne altitudo sensus sententiam claram obumbret, manifestatur quod dicimus ex differenti filiatione nostra & Christi: commune nanque est Christo & nobis, quod sumus filij Dei, (secundum quod de nobis scriptum est Ioanis primo, Dedit eis potestatem filios Dei fieri) sed nos sumus filij Dei, quia vult, iuxta illud Iacobi primo, Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis: Christus autem est filius Dei, non quia vult, sed quia est. Ratio siquidem quare Deus non genuit filios, est sua voluntas, qua elegit nos: ratio autē quare Deus genuit Christum, est sua essentia, qua genuit vnigenitum Deum, qua & ipse Deus est.

¶ Hoc autem vocando ancillas ad theologiam arcem (quia viuere viuētibus est esse: vt dicitur secundo de Anima) significatum est per Deum viuum: ex eo nanque, quod viuere viuētibus est esse, idem est, Filius Dei viui inquantum viuus, & Filius Dei inquantum est. Meminit tamen Petrus non Dei esse, neque De,

Profundissima fidei Petri expositio quæ Christus expressit dicens, Beatus es: & ex his verbis, tu es Christus, tu es filius Dei viui, id est filius Dei naturalis, & cōsentientia lris Patri & Spiritui sancto, quæ Christus confessus est.

naturæ, sed Dei vitæ: quoniam eicunque est Filius, conuenit generare filium non ea ratione, qua est, nec ea ratione qua rez naturalis est, sed ea ratione qua uiuit. Quod si altius perspicere cupis: iunge hæc simul, scilicet Filius Dei uiui: quum enim consistet ex vaa parte filium sonare genitum talem qualis eius parës est. & ex altera parte parentem significari Deum uiuum: si cointellecta fuerit philosophica traditio, scilicet naturalissimū operum esse omnibus uiuentibus facere tale quale ipsum est (vt habetur secundo de Anima) manifeste videbis quoddam dicendo Filius Dei uiui, significatur naturalis filius Dei: ex eo enim quoddam Filius Dei ponitur genitus à Deo dicitur, ex eo autem quoddam Filius Dei, in quantum est uiuus, ponitur, quia naturalissimum opus uiuenti quatenus uiuens est, genitus significatur. Acutissimè ergo & formalissimè, Petri confessio Christum non adoptiuum Dei filium, sed naturalem Dei filium manifestat, dicendo Christum Filium Dei uiui. Et si altius adhuc intauti fuerimus, percipiemus in hac responsione claudinō solum duas Trinitatis personas Filiū scilicet & Patrem, & rationem ac modum generationis, scilicet quoddam ille naturalis Pater & iste naturalis Filius (vt declaratum est) sed substantialitatem, coæternitatem ac coequalitatem vtriusque. nam ex eo quoddam naturalis Filius est talis qualis est Pater, & Christus dicitur Filius Dei uiui, significatur quoque quoddam ipse est Deus uiuus: & quum non sint multi dii, consignificatur quoddam est vnus Deus cum Patre, ac per hoc consubstantialis, coæternus, & coequalis. Nec Spiritus sancti persona omiſsa est, Christus enim sonat uacuum Spiritu sancto, vt ipsemet Petrus declarauit Act. 10. Quo fieri hæc confessione Petrus non minus diuina Trinitatis ac generationis mysterium docuerit, quam Ioannes dicendo, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, &c. imò licet Ioannes spiritualis, dum ad immaterialem, intelligibilemque gradum penetrat, Petrus tamen personas nominibus propriis Filij ac per hoc Patris & generationem naturalem cum ratione generadi clarius significauit, dicens, Tu es Christus filius Dei uiui: & ideo iure à Salvatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tam altum huius confessionis sensum intendisse inuenies Origenem, Chrysoſt. atque Hilar. hunc tam alium istius confessionis sensum testatur Ecclesia quotidiana ueneratione repetens prima diei hora Christe filij Dei uiui, &c. Merito quoque ad eandem reuelationem spectat Bariona. dupliciter siquidem vt Hieronymus dicit, potest intelligi: vel legendo, Bariona: id est, filius Iona: (Bar enim idem sonat quoddam filius) vel quoddam uicio scriptorum detracta sit media syllaba: quum deberet legi Bar ioanna: id est filius Ioannis: Simon siquidem creditur à multis filius Ioannis: secundum tamen ueritatem filius fuit Iona: vt pater Ioan. primo, Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas: licet uicio scriptorum Latinorum codices sint corrupti. Est ergo primus sensus, mysticus tamen, Tu es filius Iona: id est columbæ, secundus autem literalis, Tu es filius Iona seu Ioanna. Verque autem sensus propositum fouet: nam si filius exponitur columbæ, simplicitatem ac spiritualitatem personæ ipsius Petri tanquam habilis ad reuelationem suscipiendam indicat. Ad reuelationem nanque diuinam suscipiendam simplicitas & spiritualitas maximè præparant: Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum (vt dicitur Sapientie primo) & animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei, prima Corinthiorum secundo. Si autem filius Iona vel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confessæ ueritatis ualde spectat: quoniam pertinet ad hæc, quoddam ideo Dominus naturalis patris ipsius non Petri, sed Simonis meminit: vt subiungendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus: ex hoc ipso quoddam patrem suum & naturalem Patrem Simonis è regione ponit, tanquam diceret, Beatus es Simon filius Iona seu Ioannis: quia non pater tuus secundum carnem, & sanguinem reuelauit tibi: sed Pater meus, qui in cælis est: ex hoc inquam ipso eruditus quisque intelligat patrem, qui in cælis est, ita esse naturaliter patrem meum, sicut Iona est naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chrysoſt. dicens, Vanum est dicere, Tu es filius Iona: vel Ioanna, nisi vt ostendat, quoniam ita naturaliter Christus est filius Dei, sicut Petrus filius Iona: eiusdem substantiæ cum eo qui genuit. Oportuit autem Salvatore nostrum commendare Petri confessionem manifestando illius actorem & præmiū. &c. vt Petri confessio uera habeatur: & sic ipse uerus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confessione, non à carne & sanguine, sed à celesti patre deriuata: nisi enim hoc manifestasset, confessionem Petri vt humanum uerbum acciperemus: nunc autem vt à Deo prolata sententiā habemus. Ex quibus omnibus clarè patere potest, quoddam hucusque nihil ad principatum Petri pertinens dictum est. Tota igitur prima pars dominici ad Petrum sermonis, circa illius confessionem uersatur: & ad probationem fidei de seipso Christo filio Dei uiui pertinet: secunda autem ad Petro promittendum conuertitur: unde & inchoat à reddendo uices ipsi Simoni Petro. Et ego dico tibi: tanquam diceret (vt Hieronymus notauit) Tu mihi dixisti, Tu es Christus filius Dei uiui, & ego dico tibi, Tu es Petrus, & super, &c. Vbi aduertit non solum diuersas, uerum non

vnus, sed diuersorum generum promissiones Petro factas esse. nam prima promissio constructionē respicit Ecclesie, Aedificabo Ecclesiam meam: secunda autem autoritatem, Dabo clauis regni cælorum. & quodcunque solueris, &c. illa ad Ecclesiam substantiam, ista ad officium respicit: tantumque inter se differunt, quantum est inter substantiam & officium distantia. Et licet in prima promissione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petram uel Christum uel Petrum, uel confessionem Petri, vt Chrysoſtom. exponit: si tamen subtilius perspexerimus, vnus est sensus literalis: hoc est, quoddam per hanc petram demonstratur Petrus. August. enim in libro primo retractationum cap. 21. lectoris iudicio relinquat quæ duarum sententiarum sit probabilior. Petrusne, an Christus demonstraretur per hanc petram. Vnde hac libertate freti, ex ipso Euangelij textu dicimus, per hanc petram Petrum demonstrari: vt patet ex eo quoddam Dominus dixit, super hanc petram aedificabo. Si enim seipsum demonstrasset, non dixisset, Aedificabo, sed aedifico: quoniam tunc uerè super seipsum aedificabat faciendo de Simone Petrum: super Petrum autem non tunc sed post resurrectionem aedificare coepit. & propterea dixit in futuro, aedificabo: ac si aperte diceret, Te quem nunc facio Petrum, postea faciam fundamentum Ecclesie meæ. Confirmaturque hic sensus, quia aliter impertinenter præmississet, Tu es Petrus quum tamen pro maxima re hoc Petro dictum Euangelium in sinuer: quum Dominus quasi reddens uices Petro (vt prædictum est) dixerit, Tu es Petrus: quid enim tam magnum sonaret esse Petrum, aut quorsum, Tu es Petrus, nisi subsequenter demonstraretur. Et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam: Vnde Hieron. exponens hunc locum ait, Secundum autem metaphoram petra, rectè dicitur ei, aedificabo Ecclesiam meam super te. Expositio autem Chrysoſto de confessione Petri, in idem redit: quoniam confessio fidei in idem redit cum soliditate seu firmitate fidei, quam denotat Petrus: non enim differt ab ea nisi tanquam actus ab habitu. & rursus constat quoddam Ecclesia magis habet pro fundamento fidem, quam fidei confessionem. Vnde relinquitur quoddam ad literam per hanc petram, demonstratur Petrus. Exactius autem loquendo, dic hanc petram, id est, in te petram, in te soliditatem fidei, in te Christū creditum, in te Christum confessum: vt completaris omnes sanctorum expositions. nam singula ueræ quidem sunt, sed partem tantum ueritatis explicarunt: fidem seu fidei confessionem, aut Petrum, uel Christum exponentes. Quum autem vtrunque simul iungitur, ita quoddam & Petri personam & Christi seu fidem simul significari exponitur, integra ueritas, integer sensus habetur literæ dicentis non ita per petram, sed super hanc petram. Indiuiduatur siquidem metaphorica petra, & sic hæc: quia est in hoc demonstrato supposito: sicut quoddam licet aliud in Petro existens indiuiduatur: & sic hoc quia est in ipsa Petri persona.

Hoc igitur integro sensu literali patefacto & admisso, & amplius aperiendo, scito ex Euangelio omnes promissiones Petro factas conuenire in hoc, quoddam omnes factæ vnica personæ ipsius Simonis, qui dicitur Petrus: cui dictum est, Tu es Petrus. Manifestaturque sic esse primo de prima promissione, & deinde de secunda. In prima promissione tria respice. Primo, Tu, secundo, es Petrus, tertio, super hanc petram. Ex pronome, Tu, demonstratur persona illa cui Christus loquebatur: persona, dico, non qualitas aliqua, nam constat pronomen, Tu, demonstrare substantiam sine qualitate etiam apud grammaticos. Rursus ex pronome, Tu, monstratur vnica persona: vt patet. Ex coniunctione propterea huius quoddam esse Petrum ad ly, tu cum dicit, Tu es Petrus, significatur aperte affirmari à Domino illam vnica personam esse Petrum: & quia per hanc petram demonstrat illam eandem petram quam tunc pronome demonstratio monstrabat, Tu es Petrus. Si significatissimè siquidem ille articulus hanc exprimit eandem monstrari petram, de qua tunc erat sermo, quæ & per pronome, Tu es Petrus, monstrabatur: & hoc tantò clarius, quòd nulla alia petra tunc monstrata, aut nominata inuenitur in Euangelio. Esse igitur futurū Christi Ecclesie fundamentum, iungitur huic petra, quæ quia iungitur personæ monstratæ pronome, Tu oportet intelligere, quoddam esse Christi Ecclesie fundamentum, permittitur vnica personæ demonstratæ per, Tu: cui tunc datum est quoddam esset Petrus. Et vt hoc magis ac, magis notares, inchoauit Dominus. Et ego dico tibi, non beatitudini tuæ, non filio columbæ, non filio reuelationis: sed tibi. De secunda autem promissione clarissimè patet: quia exprimitur pronomen demonstratiuum substantiæ, dicendo, Et tibi dabo clauis. Oportet nanque hæc ualde notare: quoniam hinc commenta hæreticorum schismaticorum specie tenus sancta, sed re uenosa confutantur: aiunt enim, Super petram, id est, fidei firmitatem Ecclesiam fundatam. Verum dicunt sed diuinitum: quoniam Dominus dixit quidem, super petram: sed non hoc solum dixit, sed addidit articulum, hanc, dicens, super hanc petram: quam proculdubio tunc monstrabat, dicens, Tu es Petrus: si enim super fidei solidū absolutè edificaturus esset, nõ de articulasset soliditatem ad personam illam. Sed schismatici personalis fundamenti ueritatem

Fuit Petrus Iona non Ioannis filius

Fides magis quam illius confessio Ecclesie fundamentum

Promissio Christus Petro dicitur esse fundamentum ecclesie non absolute sed vt petra

tatem à Christi Ecclesia tollere, per hæc commenta nituntur. Dominus autem hos omnes præueniens, sermonem ad Simonem Petrum sub pronome direxit, inchoas. Et ego tibi dico. & subdes. Tu es Petrus: tu, nõ beatitudo tua, aut aliquid eiusmodi: tu, nõ vos, vt vnitas fundameti Ecclesie, vnitas quoque personalis à Christo affirmata intelligatur: dũ dicitur, Tu es Petrus, tu vnus es Petrus futurus postea fundamentum: quando super hanc petram, id est te Petrum ædificabo Ecclesiam meam. Duplex autem aduerbium est inter has promissiones differentia prima est, quod esse fundamentum Ecclesie non promittitur personæ Petri absolute, sed quatenus est Petrus seu petra: clauis autem regni cælorum promittitur personæ Petri absolute. Et habes hanc differentiam ex Euangelio: dum de primo dicitur, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam non dixit, Super te ædificabo Ecclesiam meam: per hanc enim petram demonstrauit totum quod dixerat, Tu es Petrus: nam petram reddidit ad ly Petrus, & articulum hanc reddidit ad pronomen, tu, tãquam si diceret, Tu es Petrus, & super te Petrum ædificabo Ecclesiam meam. De clauibus autem regni cælorum non dicitur, Et tibi Petro, neque huic petra, sed simpliciter & absolute, Tibi dabo clauis, monstrans per hoc, quod dicitur tibi, quod personæ nõ qualitati per petram significat, puta fidei promittebat clauis: personæ ergo qualitatæ promissum est fore Christi Ecclesie fundamentum: personæ verò nudæ promissæ sunt clauis regni cælorum. Altera differentia est, quod in prima promissione Petro promittitur Ecclesia sustinendi officium, non se Petro, sed Christo actore: nam nõ dicit, Et super hanc petram ædificabis Ecclesiam meam: sed dicit, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: tanquã si diceret, Tu sustinebis tanquã petra me ædificante Ecclesiam meam super te petra. In promissione verò clauium aperiendi officium, & claudedi non sibi referuauit Dominus, sed se daturum clauis promissit: vt ille cui dantur agat aperiendo, vel claudendo regnum cælorum. Hæc ex Euangelij pleno sensu differentia cõstant. Ex quibus euidenter colligitur differentia inter officium Petri quo ad potestatem vtendi clauibus, & soluendi, atque ligandi, & officium eiusdem ad sustinendam Ecclesiam in fide: dum officium clauium homini committitur: officium verò sustinendi Ecclesiam in fide ad Christum vt actorem, ad petram vt rationem sustinendi, ad hominem verò Petrum, vt fundamentum suppositumque spectare dicitur. Oportet siquidem hæc diligentius contemplari, vt sciamus hinc rationem reddere poscentibus nos de ea, quæ in nobis est fide: ex his enim facile est perspicere, quod clauis regni cælorum nõ sunt data sanctitati seu iustitiæ hominis, sed promissæ sunt homini futuro pastori ouium Christi. Si quis autem contra huiusmodi exactam expositionem verborum Euangelij obiiciat, eo quod Petrus non fuit ex tunc re, & nomine Petrus: quoniã nõ perseuerauit solidus, ac firmus in fide, ter siquidem postea dominum negauit: ac per hoc verba Domini sonantia in præsentia, Tu es Petrus, non sunt sic exactè intelligenda: aduertat sic obiciens se falli confundendo firmitatem fidei & firmitatem charitatis: Petrus quidè ex tunc factus est firmus in fide, dicente Christo, Tu es Petrus: vt Hieron. testatur, expones, Et ego tibi dico, non sermone casso & nullum opus habere, sed dico tibi, quia meum dixisse fecisse est, quia tu es Petrus. Nec deficit negando Dominum in fide, quæ in corde est, quamuis defecerit in confessione fidei: horum enim distinctio à Paulo Apostolo manifesta est ad Ro. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore confessio fit ad salutem. Testatur siquidem Dominus Petrum non defecisse in fide, Luc. 22. dicens, Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua: cõstat enim Christum in omnibus exauditum fuisse pro sua reueretia, vt dicitur Hebr. cap. 5. Defecisse autem ipsum in charitate, & periurium manifestat, & Dominus testatur subiungens, Et tu aliquando cõuersus cõfirma fratres tuos: auersus enim fuit à charitate Christi non à fide, perseuerauit ergo semper Petrus.

HIS PRÆMISSIS Ad obiectiones in oppositum dicitur. Et circa tres primas non oportet insistere, quia iam declaratum est, quod impertinentes sunt: nam ad confessionem Petri spectant omnia, quæ in eis afferuntur. Ad alias verò obiectiones, ex illis verbis, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, dicitur quod hæc quidem spectant ad pontificalem gradum, nõ secundum officium clauium, sed secundum officium fundamenti. Et ex proposito Dominus dixit, Nõ tu vocaberis Petrus, sed tu es Petrus, vt affirmaret, tu es Petrus re & nomine: hoc es solidus, firmus, cõstans, &c. in fide tanquã petra: vt Leo, Greg. Bedaque exponunt. Nec ex his aliud potest inferri, nisi quod soli habet fidem conuenit esse fundamentum sustinendi Ecclesiam in fide, quod gratis concedimus: nam ex hoc non habetur, quod esse fundamentum mediante charitate, seu iustitia conueniat Petro, sed mediante fide. Et rursum hinc non habetur, quod esse fundamentum promissum sit fidei simpliciter & absolute: ac per hoc promissum sit cuiusque in quo inuenitur fides: quoniam Christus non dixit, Et super petram, sed de articulo eam ad personam, adiungens ly, hanc, dicendo, super hanc petram: proculdubio enim petra tunc demonstrata per præmissa verba, Tu es Petrus, repetitur: vt qui modo est Petrus futurum

fit fundamentum. Quocirca clarè patet, quod sicut solus Simo demonstratus est dicendo, Tu es Petrus, solus quoque repetitus est Domino. Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Nulla ergo promissio facta est dono virtutis absolute: sed sola prima inter eas: scilicet ædificatio Ecclesie facta est dono fidei, non in quocunque, sed in persona futuri pastoris ouium Christi.

¶ Ad confirmationem autem inferentem simile esse iudicium de officio clauium & officio fundamenti: respondetur, quod ex differentiis verbis Domini manifestè declaratum est non esse simile de utroque iudicium. Et licet accessorium sequatur naturam principalis cæteris paribus: vbi tamen (vt in proposito) maxima est in cæteris disparitas: non oportet secundarium assimilari principali. Manifestatur autem maxima disparitas in hoc, quod in officio fundamenti homo se habet quasi totaliter passiuè, dicente Christo, Ego ædificabo super te Petrus: in officio autem clauium non dixit, Ego aperiam, aut claudam, sed absolute, Tibi dabo clauis regni cælorum. Non est propterea mirum, si aliter promissum est fundamenti officium, & aliter officium clauium: illud mediante firmitate fidei, istud homini absolute. Cõsentanea est autem huiusmodi differentia à Christo instituta humane etiã rationi: nam vsus clauium siue reclusus, siue abusus fuerit, non in vniuersalem redundat Ecclesiam: officium autem sustinendi fidem si aberraret, Ecclesia vniuersalis rueret: de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Promissæ sunt ergo clauis regni cælorum non dono virtutis (vt hæretici fingunt) sed personæ Simonis Petri, futuri pastoris ouium & agnorum Christi.

Ad confirmationem.

CAP. III.

¶ Persona Petri in se, & non solum in persona Ecclesie promissæ esse clauis.

NON longè à prioribus recedunt affirmantes clauis regni cælorum non Petro, sed Ecclesie à Christo promissas, dicente, Tibi dabo clauis regni cælorum: tanquã dixerit, tibi, hoc est Ecclesie significat per te, non tibi, dabo clauis regni cælorum. Nam istis cum prioribus commune est, & eximere Petrum ab hac Domini promissione, & nulli singulari homini datas esse clauis, sed dono Dei promissas esse clauis: solum in hoc differunt, quod priores dono Dei in quolibet iusto, aut saltem in quolibet sacerdote, isti dono Dei in Ecclesia inuenio clauis datas asseuerant, eo quod Petro non vt vni homini, sed vt personam gerebat Ecclesie Christum dixisse contendunt, Tibi dabo clauis regni cælorum: nitunturque hoc multis argumentis ast: uere. Vnde primò arguunt, Christus exponit seipsum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat clauis dicens, Beatus es Simon Bariona, caro & sanguis non reuelauit, sed pater meus qui est in cælis. Vbi apertè Petrus in hac persona non est Petrus, non est caro, neque sanguis, non Simon Bariona, omnino Petrus extra hominem ponitur: & iam non est vlla persona per se, sed reuelantis Patris auditor cui dantur clauis. Nulli ergo priuato homini data sunt clauis, sed soli Ecclesie, quia de nullo priuato homine certi sumus habeat necne reuelationem Patris: Ecclesia autem ipsa est de qua dubitare non licet: ipsa est ergo ille Petrus auditor reuelationis, & acceptator clauium.

¶ Secundò, ex coherentibus, Christus enim post gloriosam istam Petri commendationem, quum ei Petrus prohibuit ne more retur reprehendit Petrum, Vade post me Satana: non enim sapiens ea quæ Dei sunt. Vt ex subsequuta post commendationem vituperatione clarum fiat illum superiorem Petrum qui clauis accepit, nõ fuisse Petrum filium Bariona, sed Ecclesiam filiam Dei: quæ verbo Dei genita: verbum Dei audit & cõfiteretur perseueranter in finem: non aliquando non sapiens quæ Dei sunt, nec vnquam retrò abire iussa fuit Petrus.

¶ Tertio, ex eo quod Christus dixit, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: hoc est, super fidem à Petro totius Ecclesie persona concessam: ac per hoc in qualibet Ecclesia, vbi est fidei petra, illic & clauis. Firmatur autem hoc, quia nec ipse Petrus petra fuit in eadem perseuerans confessione: quoniam mox post acceptas clauis errauit: & tamen non sunt ei clauis rursus allatæ: quare non in sua, sed Ecclesie persona eas accepit.

¶ Quarto, Quando papa elligitur, an secum affert clauis vel non nisi affert, ergo erat papa antequam elligeretur: si non affert à quo accepit, nunquid ab Angelo de cælo: nõne ab Ecclesia? Item, quando papa moritur cui reliquit clauis, nisi Ecclesie à qua accepit? quid igitur potest dici contra hanc euidentissimam experientiam optimam Euangelij interpretem clauis, nec Petro nec successori, sed soli Ecclesie datas: à qua tanquã minister accepit vsurus eis sacerdos in qualibet Ecclesia.

¶ Quintò, formatur argumentum similis formæ argumento, quo Paulus Ro. 4. & Gal. 4. vitur dicens, quod sicut Abraham ex fide reputata est iustitia: ita & omnibus, qui credunt reputabitur ad iustitiam. Quare etiã hic similiter: si Petro habenti reuelatione Patris,

Opus. Caiet. D D 2 & Christ

Collige omnia.

Ad tres primas obiectiones ad alias.

& Christum confitenti claves dantur: ita necesse est homini simili-
liter confitenti & reuelationem habenti, claves donatas esse: quod
nulli nisi Ecclesie conuenire potest: quum nullus singularis fidelis
constanter, certo, ac perseueranter habere possit hanc confesio-
nem: vt etiam de ipso Petro patet.

¶ Sexto, quia non solum (vt Aug. primo li. de doct. Christia. ca. 17.
testatur) has claves Christus dedit Ecclesie suae vt quae cuq; solue-
ret in terra soluta essent & in caelis: sed etia, vt ipse testatur super
Ioan. Petrus Apostolus propter apostolatus sui primatu Ecclesie
gerebat figurata generalitate persona in persona ergo non sua, sed
Ecclesie claves accepit. Quod ex Aug. verbis ibidem amplius fir-
matur quum dicit, Quod enim ad ipsum Petru proprie pertinet,
(nam vnus homo erat gratia vnus Christianus) abundantia gratia
vnus, idemque primus Apostolus: sed quando ei dictu est, Tibi do-
bo claves regni caelorum, vniuersam significabat Ecclesiam. Cofir-
maturque eadem sententia ex verbis eiusdem Aug. Psal. 108. Sicut
quaedam dicuntur quae ad Apostolum Petru pertinere videtur: ne
que tamen habent illustrem intellectum, nisi quum referuntur ad
Ecclesiam: cuius ille agnoscebat in figura gessisse persona propter
primatum, quem in discipulis habuit: sicut est, Tibi dobo claves re-
gni caelorum: ita Iudas persona sustinet inimicoru Christi. Ex his
enim verbis apparet Petru non in sua, sed Ecclesie figurata perso-
na claves suscepisse, dum hic dicitur non haberi illustre intellectu,
nisi ad Ecclesiam referatur: & ibi contra personales conditiones
Petri aduersatiua coniunctione subditur: sed quando ei dictu est,
Tibi dobo, Ecclesiam significauit. Et cofirmatur rursus autoritate
Euangelistae describentis interroganti Christo, Quae dicunt homi-
nes esse filium hominis: nullum certum discipulu respondisse opi-
niones, quae de eo erant. Interrogati vero de se Apostolos, vnu cer-
tum Petrum responderet, & constanter absoluere, ac pronuntiare
fidei confessionem, vt veram Christi cognitionem in vnitatem & fir-
mitate consistere, non multorum opinionibus velut arundine agi-
tari doceret. Tenet ergo Petrus ecclesie vnitatis figuram. Accedit
ad hanc Cypriani autoritas habita 24. q. 1. loquitur Dominus: dice-
tis, Quamuis apostolis omnibus post resurrectione suam parem
tribuat potestatem: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eius-
dem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit: hoc
vtique erant ceteri Apostoli quod Petrus fuit, paricofortio pra-
diti & honoris & potestatis: sed exordiu ab vnitatem proficiscitur,
vt Ecclesia Christi vna monstraretur. Vnde non vnus, sed vnitatis
claves accepit, vt attestantur etiam capitula, omnibus & quod-
cunque. 24. quae sit. ex Hieronymo & Augustino.

¶ AD EVIDENTIAM Hoc cum considerandum est, vnum
dici a sanctis: scilicet Petrum significasse Ecclesiam, quum claves
accepit. Duo autem exponi seu deduci: primum est, Ecclesia acce-
pit claves, quam Petrus claves accepit: secundu est, quod persona
Petri non accepit claves. Vnde dupliciter cotingit hic errare, vel
negando primum, vel affirmando secundum. Et negare quidem
Petrum Ecclesiam significasse, est contradicere expositioni sancto-
rum. Affirmare autem Ecclesiam sic accepisse claves, & per
Petri non accepit error est plusquam haereticus: quonia Euangeli-
ca per hoc negatur historia, & historia in parabola vertitur. Paru
dixi, quonia omnis etia veteris testamenti historia in parabola
verteretur. Declaro singulari: si enim Petro non in persona propria,
sed solummodo in persona significata per eu ecclesie promissa sunt
claves, quu dictum est ei, Et tibi dobo claves, &c. parabolicus Pe-
trus inducitur, & non narratur historia, sed parabola, quu dicitur,
Venit Iesus in partes Caesareae Philippi, & interrogauit Discipu-
los suos: cu reliquis quae sequuntur. Et eadem licentia qua haec histo-
ria vertitur in parabola, omnis alia historia non solum noui, sed
etiam veteris testamenti in parabola verti potest: scriptura est
enim, Omnia in figuram contingebat illis. Si enim quia Petrus si-
guram gerebat ecclesie, parabolicus ponitur, & non in propria per-
sona circa claves, parabola quoque necesse est fieri de Martha
& Maria, quae figuram gerebant vitae actiuae & contemplatiuae: pa-
rabola quoque erunt resuscitationes trium mortuorum a Chri-
sto: quia figuram gerebant trium generum peccatoru spiritualiter
resurgentium: quoniam & mors Christi & resurrectio parabola
erit: quia illa nos mortuo peccato: ista nos in nouitate vitae si-
gnificat: & breuiter vniuersa ruit reru gestaru fides in sacra Scri-
ptura ex hac licentia. Vera autem & probata sententia est, duplici-
ter aliquid significari: vno modo per modum parabola (sicut filius
prodigus significat peccatoru, & operarij conducti ad vineam, si-
gnificat cultores Dei in Christi ecclesia, & sic de aliis) alio modo
per modum rei gestae: ita quod res vere gesta significat rem alia:
sicut transitus Hebraeorum per mare rubrum significat transitu
nostrum de vitio ad virtutem: & aduentus Magorum adorantiu
Christum, significat viatorum progr. sum ad caelestem patriam.
Inter hos autem significandi modos haec est ad propositu dispa-
ritas, quod in parabolica significatione nulla est cura de signifi-
cantibus personis secundum seipsas: quoniam ad significandum
tantum describuntur: quemadmodum apud Poetas fit in comoe-

diis & tragoeidiis. Quum autem res gesta significat, oportet pri-
mo omnem curam adhibere ad rem, quae geritur, & ad personas
secundum seipsas: quia sensus literalis in hoc consistit, ex quo solo
secundu Dionys. & Aug. efficax trahitur argumentu. Vnde opor-
tet primo verificare in historiis res gestas & dictas de personis se-
cundu seipsas ad veritate fidei: & deinde potest superaddi sensus
spiritualis, quo res gesta significat alia, quo persona historica figu-
rat aliquid aliud: & hoc ad adificatione Christi fidelium: non ad co-
probandum ea fidei, quae in controuersia veniunt. Quocirca opor-
tet primo ad veritatem fidei saluandam sentum historici cu tenere,
& personam Petri non vertere in personam parabolicam, quum de
fidei agitur historia, & sensus literalis inuestigatur Euangelica hi-
storia, quando venit Iesus in partes Caesareae Philippi, & interro-
gauit primo ac secundo, audiunt responsoes primo Discipuloru,
deinde Petri: respondit Petro, dixit, promissitque claves regni cae-
lorum. Et firmata veritate sensus literalis, quod persona Petri di-
ctum promissumque est, superaddere licet sensum mysticu, quo
Petrus figurat Ecclesiam, sicut apparet in similibus, pura in signifi-
catione vitae actiuae per Martham (cui dictu est, Sollicita es & tur-
baris erga plurima) & contemplatiuae per Mariam, de qua di-
ctum est, Optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea: & sic
de aliis. Patet ergo Petro in persona Ecclesie promissas esse cla-
ues, verum est sic, vt persona ipsius Petri primo, & ad litera prom-
issae sunt: quia illud verificatur secundum sensum mysticum,
hoc autem secundum sensum literalem.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, claru ex ante-
dictis esse verba illa, Domini (Beatus es Simon Bariona: quia caro
& sanguis non reuelauit, sed Pater meus) non ad Petri primatum,
sed ad ipsius confessionem, & confessionis fructum spectare: &
propterea tanquam impertinentia longe sunt a proposito secun-
dum literalem sensum. Has autem Petri conditiones trahere my-
stica interpretatione ad Ecclesiam, quamuis sustineri possit, inro-
lerabile tamen est, vt sensus mysticus excludat literalem, Petrus
excludat seipsum, auditor excludat eum, qui audit, & Simon Ioan-
nis vertatur in parabolicam personam.

¶ Ad secundum vero dicitur, falso interpretari fide, cur post tan-
tam commendationem Petrus reprehensus fuerit: nam secundu
planum literae sensum commendatur primo persona Petri ratio-
ne diuini doni, deinde reprehenditur ratione proprii sensus, neu-
trum autem secundum historiae fidem spectat ad alium quam ad
Petrum: quoniam tam commendatio quam reprehensio persona-
lis fuit. Secus autem est secundum sensum mysticum: quo quilibet
proprii sensus & affectus in Petro reprehenditur, & quilibet
diuinae reuelationis sectator in Petro commendatur.

¶ Ad tertium dicitur, per hanc Petram demonstrari ad literam fi-
dem in hoc, id est Petro, vt ex dictis patet. Et propterea non sequi-
tur, quod quilibet paritatem ecclesie, vbi est fides, aequaliter datae sint
claves: sed sufficit cuilibet fidei ecclesie datas esse in totius eccle-
siae capite, quod est haec petra, super qua Christus edificat ecclesia
sua. Et ad confirmationem dicitur, quod licet Petrus errauerit, non ta-
men desit esse petra: tum quia per illa verba, quae obicitur, Ab-
sit a te Domine, non erit tibi hoc, Petrus, nec fidem nec charitate
perdidit. Vnde & Dominus non dixit ei, Vade Satana: vt tentato-
ri dixerat, sed modificauit dicens, Vade post me Satana, tanquam
diceret, Sequi tu me debes, non ego aff. ctum tuum. Tum quia, vt
praedictum est, quum postea Christum negauit fidem non perdi-
dit, sed petra fidei perseuerauit in corde. Et tamen, vt Theop. Lu-
22. notauit, Christus iterum ipsum in Apostolico gradu restituit,
dicens, Confirma fratres tuos.

¶ Ad quartum dicitur, quod quum Papa eligitur, neque secu-
laris affert neque ab ecclesia illis accipit: sed a Christo, non noua
traditione, sed antiqua illam, qua tradidit Petro. Ecclesia siqui-
dem ministerio electionis personam deputat, quae Petro succe-
dat: Christus autem ipse in beato Petro quilibet successori claves
tradidit, & propterea vana est quaestio, a quo accipit, aut cui relin-
quit moriens: verbum enim Christi semper viuum dat claves cui
libet succedenti, & non vnus alteri relinquit.

¶ Ad quintum dicitur, argumentum esse simile formae, sed dissi-
milis materiae: & propterea non tenere. Iustitia siquidem & fides
bona sunt animi, ad vtilitate ipsius credentis & iusti: claves autem
potestatem significant, ad aliorum regimen ordinatum: & ideo
licet cuilibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad ius-
titiam, sicut Abraham: non tamen cuilibet credenti & confitenti
Christum, imo nec cuilibet Petro imitanti Petrum in fide dari
oportet claves: id est, potestatem aperiendi & claudendi aliis:
sicut nec cuilibet imitati fidem Abraham datur, quod sit pater mul-
tarum gentium, quod in semine suo benedicantur omnes gentes,
quae tamen Abraham credenti datae sunt. Quod autem additur, nul-
li Ecclesiae conuenire posse constanter, certo ac perseueranter ha-
bere Petri confessionem, si ad singulares personas refertur Paulus
Apostolus ad Romanos octauo, confutat, dicens, Quis nos separa-
bit a charitate Christi, tribulatio, an angustia, &c. & subdit, Certus
sum

Mysticus
sensus in
literali, si
datur vt
in primo.

Vade post
me Satana
conuenien-
ter dictum
est Petro.
non vade
Satana.

Clavis in-
telligendi
Scripturas
diuinas.

sum enim, &c. loquens ad literam de electis. Quod si non contra rem, sed contra notitiam nostram arguitur: quia nos nescimus quis perseuerabit, facile satisfit per hoc, quod Deus suauiter disponens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationem ea, quæ est fidei & humani moris, à fructibus, scilicet eorum cognoscendo homines.

¶ Ad sextum dicitur verum esse & quod Ecclesie datæ sunt clauis, & quod Petrus personam Ecclesie figuratæ gerebat, & quod vnitas Petri vnitate Ecclesie significauit. Sed in hoc falluntur argumenta, quod ex his veritatibus in aliam veritatem insurgunt: hæc siquidem veritates non contrariantur huic alij veritati, quod Petrus in propria persona accepit clauis: sunt hæc enim omnia simul vera. Et primū quidem & vltimum, vt sexto patebit ca. ad veritatē sensus literalis spectant: quoniam ad literam Petrus in propria persona sic accepit clauis, quod etiam Ecclesia accepit easdem. Reliqua autem ad mystici sensus veritatem spectant: secundum ipiritualem siquidem sensum, vnus Petrus vnitate Ecclesie significat, & vniuersalem Ecclesiam repræsentat. Vnde Cypria. Hieron. & August. dicta, quæ obiciendo allata sunt, verissima sunt, sed iuxta sensum mysticū. Sed non aduersantur sensui literalis: quo (vt Euangelica testatur historia) ipse Petrus in propria persona, cui reuelatio facta est, respondit, clauisq; promissione accepit. Ad clariorē tamen notitiam habendam verborum August. scito duplicem Euangelij sensum: hoc est, literalem (quo verificatur, Tibi, id est Petro, dabo clauis regni cælorum). Et mysticū quo verificatur tibi id est Ecclesie significatæ per te dabo clauis regni cælorum esse ab August. comparatum non penes verū vel falsum, sed penes clarum vel minus clarum. Ad sensum siquidem mysticū spectat, quod Petrus gerat in figura personam Ecclesie: sicut ad sensum mysticū pertinet, quod Iudas gerat personam inimicorum Christi: ad literam autem ipse Iudas erat Christi inimicus, & ipse Petrus est cui pro iussis sunt clauis. Vnde Augustinus quia sensus mysticus clarior est, quam sensus literalis, in proposito (vt testantur tot quæ stiones, quæ circa sensum literalem emergunt) & sensus mysticus ita est omnibus manifestus, vt etiam vulgares sciant clauis esse Ecclesie, comparauit sensum literalem (iuxta autem clauis promissæ sunt personæ Petri futuri pastoris totius Ecclesie) ad sensum mysticū. iuxta quem clauis promissæ sunt Petro in figura Ecclesie: & dixit, quod mysticus sensus est clarior: hoc enim sonant illa verba, Non habent illustrem intellectum, nisi ad Ecclesiam referantur, & non ille gessit in figura personam. Negauit siquidem illustrem, cum non negauit verum intellectum nisi ad Ecclesiam referantur: constat enim illustre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Augustinum pater ex contextu: volens enim exponere Psalmum illum, Deus laudem meam, partim de Iuda, partim de populo Iudæorum inimico Christi, præmittit, si autem de tali genere malorum, id est inimicorum Christi ingratorum Iudæorum, omnia mihi videtur posse clarius aperiri: & statim subdit verba allata, vbi clarè videre quilibet potest non derogari veritati sensus literalis (quo personæ Petri sunt clauis promissæ) ex hoc quod sensus iste non est ita clarus sicut mysticus: neque enim solus est textus iste talis, sed innumerus habet in sacra Scriptura confodales: quorum sensus illustris non nisi mysticus est. Allata quoque verba August. super Ioan. non negant Petro secundum propriam personam dictum esse, Tibi dabo clauis, sed affirmant, Petro in persona Ecclesie figuratiue dictum esse, Tibi dabo clauis. Ex hac autem vera affirmatione non sequi negationem illius alterius veritatis satis patet. Ad vim autem, quæ fit in coniunctione aduersatiua, responderetur quod coniunctio illi augmentatiua, est iuxta frequentatiuum loquendi vsum, quo dicimus aliquem virtute bonum virum, sed officio bonum ciuem: & similia. Tanquam enumeratis Augustin. quibusdam personalibus Petri conditionibus, iuxerit conditionem Petri, transiundo ad extensionem eius in vniuersam Ecclesiam significatiue, cum qua significatiua conditione fiat, quod per proprietatem pastoralis officij idem Petrus ad vniuersam se extendat Ecclesiam: quamuis hoc non sit tibi ab Augustino explicatum, qui de Petro & Ioanne mysticè tractabat, vt ille actiue, iste contemplatiue vitæ personam gerebat. Vnde quum inferitur, quod non vnus, sed vnitas clauis accepit, pro quanto affirmatur vnitatem clauis accepisse, verum dicitur, sicut verum est Ecclesiam accepisse clauis: quatenus verò negatur vnus Petrum accepisse clauis, aut falsum dicitur, aut pie exponendum est. Nam si ideo negatur vnus, vt negetur Petrus, falsum dicitur contra Euangelicam historiam: si autem ideo negatur vnus, vt negetur solitudo personalis, hoc est, vt Petrus non accepit clauis secum sepeliendas, sed vt in ipso Ecclesia vsque ad finem seculi duraturas, clauis accepit, verum dicitur: sicut enim non vnus, id est, pro se tantum, sed vnitas Ecclesie in illo vno clauis accepit. In nullo tamen citatorum locorum habetur negatiua ista. Non vnus clauis accepit. Et ex iis quæ diximus, soluendas similes obiectiones relinquimus: vt non sit opus omnia, quæ obici possunt, afferre. Reliqua ex Cypria. allata de paritate Apostolorum, inferius loco suo patebunt.

CAP. IIII.

¶ Verba Christi, Tibi dabo clauis, Petro non in persona omnium Apostolorum dicta esse.

XCLVSI prioribus erroribus, tractanda est eorū opinio, qui Petro intelligunt in persona omnium Apostolorum dictum à Christo, Tibi dabo clauis, &c. Afferunt autem ad hoc argumenta quatuor. Primum ex interrogatione Domini: nam non Petrum solum,

sed communiter omnes interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis?

¶ Secundum ex persona Petri, quia Petrus primus omnium erat Apostolorum, & personam omnium induit, pro omnibus respondedo. Vnde Chryl. dicit omnibus discipulis interrogatis, Petrus tanquam os Apostolorum & caput pro omnibus responderet. Et confirmatur: quia nisi in persona omnium Petrus respondisset, fuisset expectanda aliorum responsio: aut rei fuissent alij Apostoli omnia responsionis ad interrogationem Domini, Vos autem quem me esse dicitis?

¶ Tertium ex fructu: quia clauis regni cælorum datæ sunt omnibus Apostolis.

¶ Quartum ex communibus, quia Christus dixit, Quod vni dico, omnibus dico.

¶ ANTE QVAM autem ad hæc respondeatur, ex plano sensu text. Euang. monstrandum est directæ esse hæc domini verba ad Petrum solum. Patet siquidem hoc primò ex principio sermonis Domini ad Petrum, quum dixit. Beatus es Simon Bariona: hoc enim non potest referri verè ad omnes. Tum quia exprimitur propriū nomen Simonis: & explicatur cuius sit secundū carnem filius dicens do, Bariona: id est filius Ionæ. Tū quia falsum hoc fuisset de Iuda: quoniam non credidit in Christum: vt testatur Io. 6. cap. refert Dominum dixisse. Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt: & statim subdit rationem dicti, Sciebat enim ab initio Iesus qui essent credentes, & quis traditurus esset eum. Et rursus in calce eiusdem cap. dicente Petro pro 12. Apostolis: Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei: respondit ei Iesus, Nonne ego vos 12. elegi, & ex vobis vnus diabolus est: non potest ergo verificari quod ad omnes Apostolos dictum sit. Beatus es: quum vnus eorum non crederet, & diabolus esset. Secundò ex subiuncta ratione: quia caro & sanguis non reuelauit tibi sed pater meus qui est in cælis. Nam ex his Domini verbis constat, Petro reuelationem factam esse à cælesti patre, ita quod hoc negare esset contrarium fidei: sed non propterea hinc constat alijs Apostolis huiusmodi reuelationem esse factam: scriptura enim hoc non tradit, & propterea eadem facilitate contemnitur, quæ affirmatur. Constat igitur hinc quod ad Petrum verba diriguntur, & non constat, quod ad alios extenduntur. Tertio, ex subiuncta affirmatione, Tu es Petrus: monstrat enim & pronomen tu, & nomen sibi prius impositū à Christo Io. tu vocaberis Cæphas, quod interpretatur Petrus, quod ad solū Petrum sermo dirigitur. nam si per pronomen demonstratiuum ad sensum adiunctis & nomine proprio à natiuitate, scilicet Simo, & nomine patris carnalis, & nomine quo solus cognominatus est à Christo à principio discipulatus, scilicet Petrus & interiori dono reuelationis (quod non constat alijs fuisse concessum) non sufficienter signatur est quod ad ipsum solum est sermo: quibus quæ verbis describendum fuit ab Euangelista, quod ad solū Petrum erat sermo? Et confirmatur: quia eodē pronomine demonstratiua ad sensum vnus est Dominus subiungens, Et tibi dabo, &c. Et confirmatur, ex eo, quod non pluribus nec maioribus circumstantiis describitur & nominantur à notariis personæ hæredes, aut legatarie, quàm persona Petri in hoc textu descripta ac nominata est: vt patet colligendo, Simonem filium Ionæ Petrum ex interna reuelatione commendatum. Ex verbis igitur & ex sensu verborum clara luce patet, soli Petro esse Tibi dabo clauis, &c.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem in oppositum dicitur, ex hoc quod Dominus interrogauit omnes, non cogi reliquū sermonem dirigi ad omnes: frequenter enim diuertitur sermo à pluribus ad vnum, aut e conuerso. Mater siquidem filiorum Zebedæi petiit, vt sederet duo filij sui, vnus ad dexterā, & alter ad sinistrā: Dominus autem ad filios respondedo, sermonē dirigit, Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Et si diligenter perspectus fuerit euangelicus text. ipsa conuersio sermonis attestatur, quod non omnē sermonē ad omnes dirigebat: inquit enim Matthæus quod primò & secundò interrogauit discipulos communiter, deinde ad Petrum sermonē vertit: & rursus ad discipulos sermonē conuertit: nā subditur, Tunc præcepit discipulis suis, vt ne mini diceret quia ipse esset Iesus, &c. Si enim totus iste sermo ad omnes fuisset directus non narrasset Euangelista huiusmodi variam conuersionē sermonis. Nec officit, quod communis Petro & alijs causa effecta Domini interrogatione sit, cū hac enim cōmunitate fiat, quod appropriata sit Petro, nam in maiori causa, communis, scilicet tentationis, solius Petri ratio habitata est: vt ipse Dominus testatur Lucæ 22.

Opus. Caiet.

D D

3

dic

dicens, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum : ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua : & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi patet omnes expeditos à Satana: & tamen Dominum pro solo Petro orasse: Oravit, inquit, pro te, non pro vobis: imò quos Petro commendauit.

Vnè pro multis respondere simpliciter contingit.

¶ Ad secundam objectionem ex persona Petri dicitur, quòd gerere personam communem, seu respondere pro omnibus Apostolis, potest intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curam eorum. Vel per viam commissionis, puta quia Apostoli commiserunt Petro vt in persona omnium pro omnibus responderet. Vel per viam ratificationis: vt quia responsio data à Petro, grata fuit cõmuniter Apostolis, vt potè congrua ac eximia. Et quidem quòd Petrus non gereret personam communem ex officio, ex eo patet quòd nondum erat constitutus pastor eorum: neque proprie erat caput eorù, nisi sicut primus inter canonicos potest dici caput canonicorum. Similiter quòd non ex commissione Apostolorum responderet, nõ solum ex eo patet quòd huiusmodi cõmissio voluntariè affirmaretur (quonia in ex Scriptura non habetur) sed ex eo conuincitur, quòd Dominus expressè testatur, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus. Vbi excludit non solum omne humanum consilium, sed etiam disciplinam, & ex sensibili auditu doctrinã ipsius Christi, dũ interiori spiritali reuelationi Patris, qui in cælis est, Petri notitiam, qua Christũ Filium Dei viuũ confessus est, attribuit. Si enim ex consultatione cũ aliis Apostolis responsum dedisset, non sibi dictum fuisset, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi: quum inter eos esset consanguinitas & carnalis propinquitas: & similiter non fuisset recursum ad actorem omnino spiritali & designatũ tam à remotis, scilicet in cælis. Hæc enim omnia manifestè testatur Petri confessionem nõ ex Apostolorum commissione, sed ex interiori ipsi Petro facta reuelatione processisse. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelij: nam præposita Domini interrogatione prima Discipulorum (quem dicunt homines esse filium hominis?) quia responsio fuit cõmunis, Euangelista dicit, at illi dixerunt: in secundã verò interrogatione eorũdem (Vos autem quem me esse dicitis?) quia responsio propria fuit Petro, Euangelista dicit: Respondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rursus ex Ioan. 6. cap. Vbi differentiam apertè notare possumus inter Petrum in persona omnium loquentẽ vel in persona propria: nam ibidem loquens Petrus in persona omnium Christo Domino dicitur, Nunquid & vos vultis abire? respondit ei Simon Petrus in persona omnium, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Christus filius Dei. Et subdit Euangelista, Respondit ei Iesus, Nõne ego vos regi, & vau ex vobis diabolus est? Vbi conferendo textum Ioanis textui Matthæi, apertè apparet, quum tunc apud Ioannẽ in persona omnium Petrus responderet, loquutus est in numero plurali primæ personæ, dicens, ad quẽ ibimus? & nos credimus & cognouimus, & similiter Dominus respondit non Petro: sed eis, hic verò apud Mat. omnia sunt in numero singulari cũ pronominibus demonstratiuis solus Petrus: ita in responsione Petri, quã in replica notat Dominus, & promissionibus ac assertionibus, Tibi, inquit, dabo, non vobis: quodcumque ligaueris non quodcumque ligaueris: tu es Petrus, non vos estis Petrus vt patet in litera. Huiusmodi enim differentia manifestat quòd Petrus ex propriis intus à caelesti Patre habitis solus respondet. Iohesq; à Christo monitrat. Nec porro propterea hanc eandẽ esse lectiõnẽ apud Matthæum & Ioannem quonia ista Matthæi fuit postea, quæ referuntur à Ioanne. Quod ex multis patet: illa enim Ioannis fuit post miraculum de quinque panibus, & in Capernaum: vt ibidem apparet: quod autem refert Matthæus, fuit non solum post miraculum de quinque panibus, sed etiã post aliud miraculũ de septem panibus: vt patet Mat. 16. & fuit in paribus Cæsareæ Philippi. Dicendum est ergo, quòd responsio Petri tamquam grata & rata pro omnibus, dicitur fuisse in persona omnium, sicut frequenter cõtingit, quòd collegis pluribus interrogatis, primo bene respondente, ab omnibus, vt rata habetur responsio, & pro omnibus respondisse primũ frequentissimo viu dicimus. Et sic intelligenda sunt verba Chry. & glo. in terli. & quoruncunq; aliorum dicentium, quòd Petrus responderet pro omnibus: erat enim os omnium tanquam ratificatio ab omnibus. Vnde Cuius. Homel. 55. super Mat. subdit: Solus Petrus respõdet: & cõsensim præliuit, ac præueniens ait, Tu es Christus, &c. Vbi vides non cõsilio aut commissione aliorum respondisse, sed præuenisse. Et Aug. de verbis Apostoli fermone 11. ait, respõdit Petrus vnus pro omnibus, quia vnitas in omnibus. Vbi videre potes quare dicitur Petrum respondisse pro omnibus, non ex cõmissione ne omnium, non ex officio, sed ex vnitate omnium: quia scilicet omnes erant fratres, & quod primus eorũ optimè respõdit omnibus placere fecit. Sicut in eis fratres vnitos, ac vnianimes quòd ab vno bene dicitur, ab omnibus ratum habetur, & vt ab omnibus dictum sumatur. Et hinc patet responsio ad confirmationem subiectam. ex eo enim, quòd Christus Petri responsionẽ approbavit & commendauit, Petrumque beavit, ac illi tot promissit, vanum ap-

Quo intel ligatur Petrum respondisse primo pro omnibus Apostolis cũ ipsum vnũ in tetrogauit Vos autẽ quem me esse dicitis? Ad confir mationẽ.

paret expectationem ingerere, vt audiantur alibi. quis enim aliud dicturus esset quam quod diuinitus reuelatum, & sic remuneratum videt. Vnde nec remanserunt non respondentes alij: quia gratam eis esse Petri responsionem iussit. Inclinatur autem Petri responsionem aliis Apostolis gratã fuisse non solum ex hoc, quòd est rationi consentaneum iuxta humanum morem: sed ex subiunctis itatim Euangelistæ verbis, Tunc præcepit Discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus. Hoc siquidem præcepto monitrat Discipulos Petri confessionem tenuisse: ideo enim ne aliis dicant inhihentur.

¶ Ad tertiam autem dicitur, quòd si intendit argumẽtum promissas per verba hæc omnibus Apostolis clausas. p. incipiũ petit: hoc enim est quod probandum erat. Si verò intendit: quod per alia verba Dominus Apostolis aliis clausas regni cælorum tradiderit, ad sequens spectat capitulum, vbi hoc tractabitur.

¶ Ad quartam objectionẽ dicitur, quòd autoritatem illam. Quòd vni dico, nulli vni inuenio in Euangelio. Veruntamen vbi quẽque inueniatur, dicitur quòd ad literã intelligitur de dicere doctrinali: vt Marcus testatur in simili c. 8. Quod vobis dico omnibus dico: vigilate. Potest nihilominus ad proteruos dici, quòd in hac autoritate non habetur, quòd vni do omnibus do: aliud est enim dicere, & aliud dare: præterea autem sermo non de dicere, sed de dare est: inquit enim Dominus, Tibi dabo clausas regni cælorum: & propter ea autoritas nõ est ad propositum. Ex quibus omnibus patere potest, quòd ex his Domini verbis Mat. 18. solus Petrus promissionem accepit clauum regni cælorum.

C A P. V.

¶ Apostolis aliis non esse alias collatum quod Petro.

QUAMVIS fateatur multi præmissum textum Euangelij ad solum Papam pertinere, affirmat tamen nonnulli totum hoc, quod Petro promissum est, datum esse à Christo aliis reliquis Apostolis, idque verum esse multis affirmant argumentis ex sacra Scriptura. Primò Mat. 13. Apostolis communiter dicitur, Quæcumque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque solueris super terram erunt soluta & in cælo. Vbi que apparet potestatem prius Petro promissam, ad omnes extensam esse.

¶ Secundò Ioan. 20. Apostolis communiter exhibentur clausæ Petro promissæ dicendo, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt.

¶ Tertio, Ioan. quoque 20. Apostolis cõmuniter dicit Christus, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et similiter Mar. 16. & Mat. 28. omnes cõmuniter misit ad docendũ, prædicandũ, &c. Deinde manifestatur idem ex factis: nam Act. 8. Petrus missus cum Ioanne legitur in Samariam ab Apostolis, qui erant Hierosolymis. Et Act. 15. in synodo de legalium obseruatione presente Petro Iacobus dedit sententiam, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. Ad Gal. quoque 2. Petrus & Iacobus & Ioannes qui videbantur columnæ esse, d. x. rras dederunt Paulo & Barnabæ societatis. Ex quibus gestis equalitas cõprobat Petri & aliorũ Apostolorum. ¶ Affertur demum mille autoritates Sanctorum sonantes equalitatem Petri & aliorum Apostolorum, vt est illa Cypria. & habetur 2. 4. q. 1. loquitur Dominus, dicens, quòd parè potestatem omnibus Apostolis tribuit: & hoc vtique erat ceteri Aposto. quod Petrus fuit, pari cõsortio præditi & honoris & potestatis. Et illa Hierony. contra Iouin. lib. 1. c. 14. At si tu dicis, Super Petrũ fundatur Ecclesia, licet id ipsum in alio loco super omnes Apost. fiat, & clausæ regni cælorum cuncti accipiant, & ex quo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur. Et quæcumque alia similes.

¶ AD EVIDENTIAM Horum, scito ex Euangelio textu duo inueniri singulariter promissa Petro, quibus Orig. addidit tertium. Primũ est, Super hæc petra ædificabo Ecclesiã meam. hoc enim soli Petro promissũ legimus. Secundũ est, Tibi dabo clausas regni cælorum, quod nulli alij inuenitur promissum. Tertium ab Orig. notandũ est, quòd Petro dicitur, Quodcumque ligaueris super terram, erit &c. in numero plurali: & similiter, Quodcumque solueris super terram, &c. Apostolis autem cõmuniter dicitur, quòd erunt ligata, aut soluta in cælo, in numero singulari. Et rationem subdit: quia non sunt tanta perfectionis, sicut Petrus.

¶ Inter quatuor ergo promissiones Petro factas, primæ ab aliis differentia clara est: nam constat aliud significari per fore Ecclesiæ fundamentũ (quod explicat, Super hæc petram ædificabo Ecclesiã meã) & aliud per habiturum clausas, & soluere & ligare. Sed differentia inter secundam (id est inter clausas regni cælorum) & tertiam ac quartam (hoc est ligare & soluere) nõ est vsquequaque nota, apparet siquidem iuxta literẽ superficiẽ per clausas potestatem, per ligare autẽ & soluere explicatos esse actus potestatis: vt efficacia clauum declaratur, quo pacto scilicet ad cælorum regnum pertingerent. Huiusmodi enim efficacia manifestatur dicendo, Quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis, & quia pluraliter cælorum regnum præmiserat, ideo pluraliter dixit in cælis. Et iuxta hunc sensum promissio clauum à promissione soluend

Soluendi & ligandi differunt, sicut promissio potestatis à promissio-
ne actuum illius explicatiua. Sed veram quidem, sed non totam
continent Euangelij sententiam. Quod vt plenius intelligas, scito
duplicis generis inueniri actus clauium: quidam enim sunt actus
adæquati ipsis clauibus: quidam vero minores ipsis. Illi sunt velut
actus totales, isti actus partiales. Adæquati autem clauibus actus
sunt, aperire, & claudere: partiales autem sunt, ligare, & soluere.
Declaro singula. Quod aperire, & claudere sint actus adæ-
quantes clauibus, & voces sonant, & officium clauium clarissi-
mè testatur, clauis enim solummodo ad aperiendum & clauden-
dum sunt. Nec desunt Scripturarum testimonia rã ex veteri quàm
ex nouo Testamento. F. fa. enim 22. quum dictum esset: Et dabo cla-
uem domus David, subditur, Et aperiet, & claudet: & similiter
Apoc. 1. idè reperitur. Quod verò soluere & ligare sint actus cla-
uium doctores omnes testantur. Quod autem sint actus partiales,
& non adæquati clauibus, ex hoc patet quod soluere & ligare se hã-
bent ad aperire & claudere, vt partes ad totum: omnis enim, qui
soluit alicui regnum, aperit illi regnum cælorum: sed nõ omnis qui ape-
rit alicui regnum cælorum, soluit illum: & similiter omnis qui li-
gat claudit, sed non omnis qui claudit, ligat.

Et ne per multa diuina vagemur, sed solida ratio simul cum ve-
ritate pateat, soluere & ligare actus sunt iudiciales, siue in sacrame-
to poenitentia, siue in foro ecclesiastico, aperire & claudere actus
sunt superiores, comprehendentes sub se & actus iudiciales, & ac-
tus nõ iudiciales: vt rãq; enim clauditur & aperitur regnũ cælo-
rum. Et quidem, quod cælorum regnum multi claudant aliis abs-
que vinculo iudiciali, testatur Dominus Lucæ 11. dicens, Vt vobis
legisperitis, qui tulistis clauem scientia, ipsi nõ introiistis, et eos qui
introibant prohibuistis. Quod verò regnum cælorum aperiant: abs-
que actu iudicij, magistra rerum experientia monstrat: dum pasto-
ris prouidentia, gubernatione, ordinatione, doctrina, dispensatione,
commutatione, &c. continè aperitur Ecclesiæ regnum cælorum.
Differt ergo promissio clauium (Tibi dabo clauem regni cælorum) à
subiunctis duabus reliquis (Et quodcunq; ligaueris, & quodcun-
que solueris: secundũ rem promissam, non solum sicut potestas ab
actibus, sed sicut potestas ab actibus in adæquatis, seu minoribus &
partialibus: ita quod quum promissæ sunt clauis Petro, promissæ
est potestas aperiendi & claudendi regnum cælorum: quum autem
promissum est eidem, Et quodcunq; ligaueris, Et quodcunq; sol-
ueris explicat: est clauium efficacia in actibus minoribus) vt perci-
peremus: quod si partialium actuum tanta est efficacia, multo ma-
gis adæquatorum actuum efficacia pertinet ad cælos. Quocirca
promittendo clauem promittitur totum: promittendo autem actus
soluendi & ligandi non promittitur totum, sed promittitur actus
partialis. Et propterea ex hoc, quod soli Petro promissæ sunt cla-
ues regni cælorum, fateri oportet soli Petro promissam esse potesta-
tè aperiendi & claudendi regni cælorum: non quod solus aperire &
claudere possit cælorum regnum: nam vt prædictũ est, quicunq;
soluit alicui, aperit illi regnum cælorum, sed quia solus potest
quicquid pertinet ad aperiendum & claudendum regnum cælo-
rum, nõ istis vel illis, sed Ecclesiæ edificatæ super eum à Christo.
Hunc sensum, hancque differenciam ad literam verificari ex tribus
vtra prædicta declaratur: primò ex interposita semper, coniunctio-
ne copulatiua in textu euangelico: ait enim, Tu es Petrus, & super
hanc petram, &c. tibi dabo clauem, & quodcunq; ligaueris, & quod-
cunq; solueris: diuersitatem enim promissam rerum coniunctio
copulatiua insinuat. Secundo, quia Dominus non dixit, & cuiusq;
aperueris, & cuiusque claueris, sed dixit, quodcunq; solueris, &
quodcunq; ligaueris. Si enim clauem exponere voluisset per adæ-
quatos proculdubio actus (qui sunt aperire & claudere) exponen-
da erant: sed vbi ad ligandum & soluendum descendit, manife-
stauit se non exponere clauem, sed a minoribus actibus transire.
Tertio, ex eo quod nunquam Apostolis promissit, aut dedit cla-
ues regni cælorum, vel illarum adæquatos actus, scilicet aperire &
claudere regnum cælorum: sed de partialibus actibus clauium lo-
cutus legitur cum Apostolis: & dicendo, Quicunq; alligaueritis
super terram, &c. dicendo, Quorum remisistis peccata, &c. Et
si inuestitur, quod nec etiam Petro Dominus actus adæquatos clau-
ibus dedit, aut promissit: quia clauem quidem illi promissit, sed nun-
quã promissit, quod aperiret & clauderet. Absit à diuina sapientia,
vt silentio inuoluerit actus adæquatos clauium: quum enim expli-
cauit cuius essent clauem, vt aperiendi & claudendi, explanauit pro-
culdubio actus adæquatos clauium, qui sunt aperire & claudere.
Constat autem ideo apposuisse, regni cælorum, vt exponeretur,
quod clauem sunt regni cælorum, vt aperiendi & claudendi. Eo ipso
igitur, quod promissit soli Petro clauem regni cælorum, promissit soli
Petro adæquatos actus clauium: seu, quod idem est, clauem secun-
dum actus adæquatos clauibus: & post hanc promissionem descen-
dit ad actus iudiciarios, Et quodcunq; ligaueris, Et quodcunq;
solueris: vt prædictũ est. Ex Euangelico igitur textu duæ euidenter
testant soli Petro promissiones: hoc est fore fundamentum Ec-
clesiæ, (super hanc petram edificabo ecclesiam meam) & dandas

ei clauem regni cælorum: Et tibi dabo clauem regni cælorum.

Nec carent hæc objectionibus. Nam contra primam promissio-
nem opponitur aut solum Christum esse fundamentum Ecclesiæ
(iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest po-
nere præter illud quod positum est, quod est Christus Iesus) aut si
multiplex fundamentum admittitur, non solus Petrus est Ec-
clesiæ fundamentum, sed etiam alij Apostoli: iuxta illud ad Ephes. 2.
Superædificati super fundamentum Apostolorum: & Apoc. 21. Mu-
ltas ciuitatis habens fundamenta duodecim & in ipsis duodecim
nomina duodecim Apostolorum.

Contra secundum verò opponitur primò, Si promissione clauem
promittitur tota potestas, cur post totum promittitur partes, Quod
cunq; ligaueris, & quodcunq; solueris: fuisse enim hæc pro-
missa in toto. Secundo, Si soluere & ligare sunt partiales actus cla-
uium, cur theologij in 18. & 19. dist. 4. sen. de clauibus tractado, dis-
tingunt eas per actus iudiciales, qui sunt ligare & soluere: & diffin-
tione enim per proprios & adæquatos actus dari debet.

Cur clauem, apostolicam in ordinatione presbyterorum da-
ri affirmantur, si illis non conferuntur nisi minores actus clauium?

Cur clauem dicuntur clauem Ecclesiæ, & nõ dicuntur cla-
ues Petri, si soli Petro primò datae sunt?

Non est autem difficile his satisfacere. Et obiectis quidem contra
primam promissionem Petro factam, vt foret fundamentum Ec-
clesiæ, respondetur, quod esse Ecclesiæ fundamentum simpliciter, id est
totaliter propriũ est Christo: esse autem fundamentum Ecclesiæ se-
cundum aliquod tempus, vel secundum aliquam rationem parti-
cularem, communicatum est alijs. Et sanctis quidem quibus reue-
lata est doctrina fidei pro Ecclesiâ, communicatum est esse funda-
mentum sub rationibus Apostolorum & Prophetarum, Petro au-
tem vltra prædictam rationem promissum est fore fundamentum
secundum rationem pastoris totius Ecclesiæ Christi: secundum
quam rationem non conuenit alijs Apostolis esse fundamentum.
Et propterea diuersimode dicitur fundamentum de hoc triplici
modo, de Christo enim dicitur cum exclusione aliorum (Funda-
mentum aliud nemo potest ponere, &c.) de Apostolis verò & Pro-
phetis dicitur cum additione fundamenti totalis, id est Christi: dũ
& ad Ephes. 2. adiungitur, ipso summo angulari lapide Christo
Iesu. (vbi Aug. dicit, Ne Apostoli vel Prophetæ, in quibus fundata
est ciuitas, se tenerent in se, in Christo totum innititur primo fun-
damento: quod fundamentum in summo est non in imo, vt in cor-
porali fabrica.) Et Apoc. 21. subiungitur. Et agni id est Christi. De
Petro verò adiungit ipse Christus, edificabo Ecclesiam meam, vt
ostendatur ex Christo principaliter pendere Ecclesiæ ædificium.

Ad quæstia verò circa promissas clauem respondedo, dicitur ideo
post promissum totum per clauem, promissas quoq; esse partes per,
Quodcunq; ligaueris, & quodcunq; solueris, vt monstraretur di-
uersitas rerum promissarum. (Si enim sub vnica promissione om-
nia cõprehensa essent absque coniunctionibus copulatiuis, aut so-
la clauem promissæ fuissent, adæquatae putasset, & exhaustas cla-
ues per hæc duo, Quodcunq; ligaueris, & quodcunq; solueris. Nũc
autem, quia tam aperte promissarum rerum diuersitas monstrata
est, exprimendo singula cum coniunctionibus copulatiuis, clarè
intelligimus non totum quod promissum est Petro, promitti aut
exhiberi cuiusque alteri per hoc, quod promittitur aut datur,
Quodcunq; alligaueris, & quodcunq; solueris, &c. sed per hoc
promitti aut dari tantum quod tertio & quarto loco promissum
est & Petro.) Et inde videres manere primas promissiones apud
Petrum solum.

Ad secundum verò quæsitum respondetur, ideo clauem à Theolo-
gis per actus iudicij diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabatur:
vt patet in tex. Magistri sent. tam in principio di. 18. (vbi assertur
Amb. dicēs, Ius enim hoc solis permittitur est sacerdotibus) quàm
in principio dist. 19. vbi dicitur, Dantur hæc clauem per ministerium
Episcopi in promotione sacerdotij: quum enim sacerdotalem reci-
pit ordinem simul, & has clauem recipit. Et per hoc soluitur ter-
tium quæsitum.

Ad quartum, autem quod non de re, sed de nomine est, & pro-
pterea extraneum quodammodo est, respondetur quod clauem di
cuntur & Ecclesiæ & Petri: solus enim Petrus clauiger dicitur
regni cælorum. Et Petri quidem sunt vt capitis vtentis, vt per quem
ad Ecclesiam deriuantur: ecclesiæ autem sunt & vt finis (quia pro-
pter Ecclesiam Petrus habet clauem: & vt vtentis in suis episcopis
& sacerdotibus: ita tamen quod secundum earum totalitatè Ec-
clesia vtitur illis in suo capite, secundum autem partiales vtus
vtitur in Episcopis & alijs ministris. Remanet ergo solida senten-
tia dicta.

Ad PRIMVM autem argumentorum in principio allato-
rum, dicitur Dominũ per illa verba, Quicunq; alligaueritis super
terrã, &c. nõ adæquasse promissiones, quatuor factas Petro, sed so-
las duas vltimas, vt litera ipsa testatur. Et propterea nõ dixit Do-
minus, Dabo vobis, aut Ecclesiæ clauem regni cælorum: quum ta-
men dixisset Petro corã eisdem, Tibi dabo clauem regni cælorum.

Oppositio
contra pri-
mam prom-
issionem.
Prima op-
positio cõ-
tra secun-
dam prom-
issionem.
Secunda.

Tertia.

Quarta.

Ad obie-
ta contra
primã pro-
missionem.

Ad primã
contra se-
cundã pro-
missionem.

Ad secun-
dam.

Ad tertiam,
Ad quar-
tam.

Ad primã
principale

Vnde ex hoc ipso, quod aliis Apostolis Dominus dixit, Quaecumque alligaueritis, &c. non facta mentione de clauibus manifeste habetur quod non totum quod promiserat Petro repetit in potestate aliorum: tanquam Petro totum, aliis vero partes commissurus.

Ad secundum.

¶ Ad secundum verò dicitur, quod post resurrectionem dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. data sunt quidem Apostolis clauibus, sed non in sua totalitate: quoniam data sunt tantum clauibus ordinis, ut communiter Doct. dicunt, & bene. Vnde ad literam quum dicitur, Quorum remiseritis, constituitur iudex ecclesiasticus in sacramento poenitentiae, quantum est ex parte ordinis: quum verò Matth. 18. dictum fuit eisdem, Quaecumque alligaueritis super terram, sermo erat de iudicio ecclesiastico in foro iudiciali. Vnde & communiter dicitur & bene, quod tunc sermo fuit de actibus clauium iurisdictionis: postea autem de actibus clauium ordinis. Et quoniam (ut declaratum est) neutrum iudicium etiam simul sumptum adaequat clauibus Petro promissis, sed soluere & ligare in utroque foro partiales sunt actus clauium Petro promissis: ideo per utranque potestatem simul non adaequat potestas Petro promissa. Vnde disputationibus vacantes, caueant à sophistis, opponentibus clauibus iurisdictionis adaequare clauibus Ecclesiae. Venenum latet hic: quoniam, proprie & formaliter loquendo, clauibus Petro promissis superiores sunt & clauibus ordinis, & clauibus iurisdictionis & propterea Dominus non per actus ordinis aut iurisdictionis eas exposuit, sed per regnum caelorum proculdubio aperiendum vel claudendum. Ita quod perspicacius intiendo (ut praedictum est) Domini verba, Tibi dabo clauibus regni caelorum: per illam particulam, regni caelorum, exposuit clauibus per actum adaequatum (scilicet aperire vel claudere: regnum enim caelorum aperiendum vel claudendum, actum aperiendi vel claudendi secum fert: constat autem, quod aperire & claudere regnum caelorum, actus sunt longè superiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauium iurisdictionis, quam clauium ordinis. Importunè denique instantibus nouas nunc inferri Ecclesiae clauibus: haec tamen non sunt audite nisi clauibus ordinis & clauibus iurisdictionis. Vnde nunc tertias clauibus in Christi Ecclesiae Respondetur, me non inuenisse, aut fingere nouas clauibus, aut nomine: sed si aqua lance librare fas est, haec cum obiectis, inueniuntur obiectis se ipsos arguere, nam neque clauibus ordinis, neque clauibus iurisdictionis tradidit sacra Scriptura, sed doctores explicauerunt: clauibus autem regni caelorum Christus Dominus ore proprio consecrauit. Ego de clauibus regni caelorum loquor, non nouitates introduco: ex ipsis Domini verbis iuxta sensum literalem perspicacius intellectum manifesto quae dico. Oportet autem arguentes considerare subtilius Doctorem sensum, & vel ex hoc ipso quod doctores distinguunt regni caelorum clauibus in clauibus ordinis & clauibus iurisdictionis, intelligere superiores esse clauibus regni caelorum utriusque, & utriusque significare partes clauium regni caelorum, ac per hoc clauibus regni caelorum significare totum maius & superius suis partibus, quum simpliciter, & absolute dicuntur, ut Petro promissa sunt: quoniam verò ad partes applicantur, significare etiam clauibus ordinis, quam clauibus iurisdictionis: utraque enim clauibus regni caelorum appellantur. Vnde acuti lectoris officium erit discernere quando doctores de clauibus regni caelorum absolute, & quae lo de clauibus regni caelorum applicatis ad ordinem vel iurisdictionem loquuntur.

Ad tertium.

¶ Ad tertium dicitur, quod ipsa Domini verba testantur quod de apostolatus autoritate sermo est, quum dicitur sicut misit me Pater, & ego mitto vos: mittere enim & mitti ad apostolatum spectat: iuxta illud Ioannis 13. Non est seruus maior domino suo, neque Apostolus maior est eo, qui misit illum: & propterea hinc non habetur nisi paritas apostolatus. Et similiter per alios textus, quibus misi sunt pariter ad docendum & praedicandum, &c. non habetur nisi paritas quo ad huiusmodi commissiones: Petro autem supra haec omnia promissum est, & quod foret Ecclesiae fundamentum, & quod sibi darentur clauibus regni caelorum.

Ad autoritatem. Ad 8.

¶ His autem quae ex gestis Apostolorum adducuntur, facillimè satisficit. Docent siquidem concorditer Theologi in primo sententiarum non oportere missum minorem esse mittente, neque etiam esse ab illo: nam Filius missus est à Spiritu sancto, quo non est minor: & à quo non est. Ad literam tamen dicitur, quod Petrus erat tantae humilitatis, ut inter Apostolos se gereret, ut vnus ex illis: & non volebat vi potestate quam habebat: & propterea tanquam vnus ex Apostolis ab eisdem cum Ioanne missus est. Patet autem manifeste huiusmodi Petri humilitas Act. 11. quum aduersus illum disceptabant alij fideles ex circumcisione: quod & Gregorius, & habetur 1. quae 7. cap. Petrus, notauit dicens, Petrus potestatem regni acceperat & tamen idem Apostolorum primus querimoniam contra eum à se libis factae, cur ad gentes intrasset, non ex potestate officij qua possit dicere, Oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant, sed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum respondit.

¶ Et per haec possit similiter dici in synodo de obseruatione legum, Petrum se habuisse ut vnum Apostolum. Veruntamen si

res gesta rectè notetur, non fuit Petrus consultatus, nec soli Apostolus sed Apostoli & presbyteri in Hierusalem, & propterea conclusio nec à Petro, nec à Iacobo facta est, sed ab Apostolis & Senioribus cum omni Ecclesia scribentibus tamè nomine Apostolorum & Seniorum. Vnde falsum est, quod Iacobus sententiam protulerit: quoniam sententia conclusio est quam constat ab omnibus factam: sed dum Iacobus dixit, Ego iudico, perinde est ac si dixisset, Hoc est iudicium meum. Vnde non introducitur Iacobus iudicans, sed respondens: sic enim legitur. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus: imò Petrus pastoris personam in principio gessisse videtur, quoniam ipse primus surgens allegans diuinam gratiam reprehendit eos, qui libertatem à legalibus vertebant in dubium. Legimus enim sic, Quum autem conquisitio fieret, surgens Petrus dixit, &c. vbi monstratur Petri autoritas. Quod dexteris demum societatis Petrus cum aliis dederit: hoc fecit quod quotidie Pontifex facit, omnes Episcopos non solum, ut socios, sed ut fratres habens.

¶ Ad autoritates denique Doctorum sanctorum, sonantes aequalitatem Petri & aliorum Apostolorum, dicitur verificari de paritate eorum secundum apostolatū: fuerunt enim aequales omnes in autoritate apostolica. Et si in sermo, sub potestate apostolica comprehendit postea omnia, quae Petrus poterat: in promptu responsio est satisfactura, quod dato quod vera esset huiusmodi comprehensio: ex ea tamen non sequeretur omnimoda aequalitas ad Petrum: essent enim eorum potestates aequales quo ad res, quas facere possent: sed non essent aequales extensiuè, neque quo ad modum. Apostoli siquidem potestatem à Christo acceperunt, ut Apostoli, hoc est, ut legati: Petro autem, supra apostolatū promissa est (ut infra manifestabitur) potestas ut ordinario pastori Ecclesiae. Et hinc patet tam superior gradus atque vnitas potestatis Petri quam maior extensio: quoniam extendebat se ad ipsos etiam Apostolos vt potes Christi oues. Nec paruifacias differentiam penes modum habendi: magni siquidem lapsus periculum est si confundatur. Aliud quippe est habere clauibus ut Apostolos, & aliud habere clauibus ut caput & pastorem etiam ipsorum Apostolorum: illud non derogat Petri singulari excellentia: hoc autem ipsum Petrum super omnes statuit, omnibusque praeficit Apostolis ac toti Ecclesiae. Ad horum differentiam modorum spectat, quod Dominus soli Petro clauibus promittit, aliis autem non dat clauibus, sed ea quae sunt clauium, legitur aut tribuit: siue Matth. 18. siue Ioan. 20. siue Matth. & Mar. vltimo, siue Luc. 22. Ego dispono vobis sicut disposui michi patrem meum regnum. Et ut allatae primum autoritates manifestentur, patet Cypria: ita pares fatentur Apostolos ut tamen super vnum Petrum edificari dicat Ecclesiam (ex verbis Domini, Super hanc petram) & autoritate sua Dominum disposuisse dicat vnitatem ecclesiasticam ab vno Petro originem habere. Hieron. quoque verba Christi apud Matth. Tu es Petrus, &c. soli Petro relinquens, ad alium se transferret locum, vbi similia Apostolis data narrantur, tria numerans. Primum fundari Ecclesiam super Apostolos omnes: hoc enim fieri pronuntiatum est ad Ephes. 2. Super aedificati super fundamentum Apostolorum: secundum verò quod scilicet cuncti Apostoli clauibus regni caelorum accipiant, Matth. 18. Quaecumque alligaueritis: & Io. 20. Quorum remiseritis habetur, tertium autem & ex aequo super eos Ecclesiae fortitudo solidetur, & ex relatis textibus: scilicet Matth. & Mar. vlt. & Luc. 22. Ioan. 20. aut etiam ex aliis similibus textibus sumptum est: vnde patet ex iam dictis aequalitatem Apostolorum quatenus Apostoli sunt, & in fundando Ecclesia & in clauibus iurisdictionis & ordinis in robore doctrinae, miraculorum & vitae, Ecclesia fortitudinem solidanti (quam Hier. affirmat) nihil officere Petri singulari autoritati, qua solus cunctae praepositus Ecclesiae. Vnde & Hier. ibi subiungit statim, Propterea tamen vnus inter 12. eligitur, ut capite constituto schismatis tollatur occasio. Vbi manifestè vides ita ex aequo apostolatus pares dixisse Apostolos, ut tamen Petrus electus & constitutus à Christo sit caput omnium: hoc siquidem est quod tuemur. Hoc ad differentiam modi habendi spectat, quoniam hinc habes omnes haec habuisse vt Apostolos, praeter hunc autem modum, Petrum singulariter habuisse vt caput omnium. Ex duabus autem his autoritatibus declaratis facile esse putamus reliquas rectè interpretandas iuxta sensum praedictarum. Manifestatur autem hunc esse verum sensum doctrinae sanctorum tripliciter. Primum, ex eo quod pares dicunt Apostolos: non solum potestate, sed honore: quod nisi ad apostolatū referatur, constat esse falsum: quum Petrus primatus honoris manifestè habuerit secundum omnes: Secundum ex testibus euangelicis, quos Sancti afferunt ad probandam huiusmodi aequalitatem: afferunt enim istos quos nunc discussimus: ex quibus constat non plus haberi, quam aequalitatem secundum apostolatū. Tertium ex ratione, qua vtuntur: quia scilicet Petrus in persona Ecclesiae vnus accepit clauibus, & vt vnitas Ecclesiae hinc probaretur. Vbi propter schismaticos sicut pedes: & scito dupliciter posse intelligi vnitatem Ecclesiae per Petri vnitatem commendatam, primum, vt significata sit Ecclesiae vnitas in Christo capite vno, vnitateque articulorum fidei, sacramentorum ecclesiae

Ecclesie & spei ac charitatis. Secundo, vt significata sit ecclesie v. itas simpliciter & absolute vnitate in capite vno Christi in teris vicario, Petro, scilicet. Primum sensum eligunt schismatici ex Sanctorum vera ac sancta doctrina, scilicet vnitatem ecclesie per ea que in primo numerantur, sensu explicante: vnde quidem, sed non totaliter, nisi sub vnitate capitis: scilicet Christi intelligitur ipse Christus in se & in suo interis vicario, ipse Christus vt caput: Petrus autem vt vicecaput. Quod propterea quandoque tacitum est: quia accepto capite, intelligi consuetum est acceptari ipsum in se & in suo vicario, dum absens fuerit.

Secundus autem sensus, (in quo clauditur primus adiuncta vnitate capitis in terra) catholicis omnibus communis est, comprobatur que quadrupliciter. Primo: quia ad designandam vnitatem Ecclesie in suo capite caelesti Iesu Christo, non congruit vnitas Petri, sed & sufficiebat & decentissime congruebat vnitas ipseus Christi: quam Dominus hic non tacuit, sed expressit dicens, Ego dico tibi: & rursus: Aedificabo Ecclesiam: & iterum, Dabo clauis. Diuinam autem sapientiam, (quae est Christus,) disponentem omnia suauiter, conuenientissime per vnitatem Petri, vnitatem Ecclesie in capite terrestri loco Christi significare nullam habet difficultatem. Secundo, ex eo quod historice fides periclitaretur: nam quasi similis esset Petrus in his paruulo, quem Matth. 24. aduocans ad se Dominus statuit in medio discipulorum dicens, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus. &c. sicut enim paruulus ille assumptus est ad exemplum seu similitudinem humilitatis, ita Petrus nominatus esset ad exemplum, seu similitudinem vnitatis: ac per hoc scit ad fidem historiae curae non est, quis fuerit paruulus ille: ita nihil aut paruulum curandum Ecclesiae esset, an fuerit Simon Petrus, cui dictum est, Tibi dabo clauis regni caelorum, &c. quod tamen Doctorum omnium & totius Ecclesiae autoritate ostendit. Sanctorum propterea sensus est, quod secundum historiam fidem res ita gesta est, quod vni Simoni Petro clauis sunt promissae, vt res rem significaret, vt vnus Petrus primus accepturus clauis vnitatem significaret Ecclesiae. Tertio, ex eo quod oportet soluare non solum significationem sed etiam derivationem: hoc est non solum vt vnitas Ecclesiae significetur per vnitatem Petri, sed etiam vt vnitas Ecclesiae proficiatur ab vnitate Petri vt Cyprinae in autoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam: super vnum aedificabo Ecclesiam. Et quamuis Apollolis omnibus post resurrectionem suam parem potestate tribuati dicens, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit. Vbi manifeste vides ex hoc, quod Dominus autoritate sua disposuit originem vnitatis Ecclesiae ab vno incipientem: non solum significationem vnitatis ab vno, sed derivationem vnitatis ab vno assertam. Nam ad significandam autoritatem non erat opus: sed ad hoc quod initium habeat Ecclesiae vnitas ab vno Petro, autoritate Christi opus fuit: poterat enim si voluisset instituire vnitatem Ecclesiae a multitudine Apostolorum proficere. Quarto, quia vnitas Ecclesiae catholicae non solum opponitur haereticis, sed schismaticis. Si vero vnitas Ecclesiae attendetur solum penes vnitatem caelestis capitis, illiusque sacramentorum, ac rei separatae, creditae & amatae, vnitas Ecclesiae, non opponeretur schismaticis: nam cum huiusmodi vnitate staret schisma: vt patet ex eo, quod schismatici habentur qui ab vnitate Apostolicae se dis separati sunt. Ex hoc igitur, quod vnitas Ecclesiae per Petrum vnum significatur, non excluditur, imo magis ex modo quo per Petrum significatur, includitur, quod Petrus vnus clauis accepit, vt Ecclesiae vnitatem non solum significaret, sed etiam inchoaret ac conseruaret. Et si perspectum acutius fuerit hoc, quod est Ecclesiae vnitatem accipere clauis, verius perfectiusque & fit, & significatur accipiendo clauis in suo vno capite Petro, quam si non in Petro, sed absolute ecclesia illas acciperet: quoniam vnitas capitis clauis accipiens, vnitatem ecclesiae non solum significat, sed conseruat, sicut & conseruat: quibus omnibus careret ecclesia si de vno non fuisset illi capite prouisum a Christo Domino. Et hinc habes vnde innumeras Sanctorum autoritates recte intelligere queas.

CAPVT VI.

Solum Petrum accepisse clauis, consonat ei, quod est Ecclesiam accepisse clauis.

CCVRRIT Post praemissa satisfaciendum his, qui quaerunt quoniam pacto stant haec duo simul, Solum Petrus accepit clauis, & ecclesia accepit clauis. Apparet enim, quod si solum Petrus, ergo non ecclesia: & si ecclesia, ergo non solum Petrus. Augeturque quae ex Augusti. verbis super Ioan. recitatis 24. quaestione prima, quod, cumque. Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis: si hoc Petro tantum dictum est, non hoc facit Ecclesia: si autem & in ecclesia fit, Petrus, quando clauis accepit, ecclesiam sanctam significauit.

¶ HVIC ENIM Quaestioni satisfieri, facile potest ab exercitatis in facis literis: ac scientibus has duas veritates sic conexas, quod secunda non solum contentit prima, sed praesupponit & dependet a prima, secundum Sanctorum doctrinam. Considerandum quidem est ecclesiam inchoatam dupliciter referri ad Petrum, scilicet vt significatam & vt catholicam: Petrus enim & significauit ecclesiam vniuersalem, & inchoauit eandem, quae admodum caput principium est corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propositum est differentia. Prima est, quod significatio pertinet ad sensum mysticum, quo Petrus significat Ecclesiam: inchoatio autem pertinet ad sensum literalem, quo institutus est Petrus pastor totius ecclesiae. Secunda est, quod penes significationem non attenditur dependentia rei a re, sed dependentia significationis a significante: penes inchoationem autem attenditur dependentia rei a re, hoc est corporis a capite. Vnde ecclesia dupliciter accepit clauis in Petro: nam & accepit eas vt significata in Petro, & accepit eas, vt inchoata in Petro: & si cuncta vtrunque accipiendi modum oportet praesupponere hanc priorem veritatem ad literam, solum Petrus accepit clauis. Ad significationem siquidem spectando, quum significatio illa non sit per modum parabola, sed per modum rei gestae (cuius non Petrus parabolicus, seu parabolicè accipiens clauis: sed Petrus secundum rem gestam significat vniuersalem ecclesiam) oportet fieri vnum solum Petrum secundum historiam accepisse clauis: vt ex re gesta significetur vnam solum ecclesiam catholicam habere clauis: iuxta illud Ambrosii. Certum est quod ecclesiae vtrunque ius, scilicet soluendi & ligandi licet haereticis vtrunque non habet. Si enim solum Petrus secundum historiam non accepisset clauis: nequam per modum rei gestae figuram gereret vnus ac solus ecclesiae vniuersalis. Dependet ergo catholicae ecclesiae significatio figurata in Petro ex veritate rei gestae, quod solum Petrus accepit clauis: & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque spectetur: nulla est opus declaratione, quoniam manifestum valde est corpus dependere a capite & quod conuenit capiti conuenire quoque corpori in suo capite: & ideo solum Petrum accepisse clauis, est solum ecclesiam, cuius Petrus est caput, accepisse clauis in suo capite. Quocirca solum Petrum accepisse clauis, non excludit, sed infert vniuersalem ecclesiam illas accepisse, vt significatam & inchoatam in Petro. Esse autem hanc sanctorum doctrinam, perspicere potes ex Cypriani verbis in praecedenti capitulo declaratis vbi vtrunque modum, scilicet significationis per modum rei gestae, & originis ecclesiae a Petro docuit: dum dixit, Super vnum edificar ecclesiam, & subdit, Et vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit. Et rursus exoritur ab vnitate proficiatur, vt ecclesia Christi vna monstretur: vt praedictum est. Augustini autem verba inducta eundem confirmare sensum patet ex duobus, primo ex eo quod aduerbio tantum videtur ad excludendam extensionem Petri ad ecclesiam: dixit enim, Si Petro tantum, perinde ac si dixisset, Si Petro secundum seipsum tantum: & non secundum quod se extendit ad ecclesiam significandam vel figuratam vel connotatiue, vt caput significat corpus, cuius est caput. Vnde non ita talis Augustus, & secunda veritate, scilicet ecclesia habet clauis, negationem primae, scilicet solum Petrus accepit clauis, sed expositionem ipsius, scilicet quod Petrus accipiens clauis significauit ecclesiam: perinde ac si dixisset, quod non accepit secundum seipsum tantum, sed vt extenditur ad ecclesiam vniuersalem significando illam: hic enim planus est sensus verborum Augustini. Secundo, ex eo quod subiungit, Si ergo in persona Petri significati sunt in ecclesia boni, & in Iudae persona significati sunt mali in ecclesia. Hinc enim patet, quod de significatione per modum rei gestae loquitur: nam Iudae inter Apostolos significare per modum rei gestae malos in ecclesia, dubium non est.

¶ Intendit ergo Augustinus Petrum secundum rem gestam accipientem clauis, inferre ecclesiam quoque per ipsum significatam accipere clauis. Modus autem quo ecclesia per Petrum vltique ad consummationem seculi accipit clauis, est suauissimè dispositus a diuina sapientia: nam vniuersalis ecclesia sicut distribuitur in caput & membra, ita distribuitur in suam acceptione clauium, vt in capite quidem accipiat per successionem, in membris autem per participationem. In capite namque habet clauis regni caelorum secundum actus clauibus ad aequatos: in membris autem hoc est partialibus ecclesiis, clauis habet secundum actus ordinis, & partialis iurisdictionis.

¶ Vnde patet oppositum esse eius quod apparebat proponendo quaestione: quum enim dicimus, Solum Petrus accepit clauis regni caelorum, socii comparati excluduntur: non illius corpus ecclesia, non illius successor excluditur: in idam ecclesia quam successor in solo Petro includitur: quia ex hoc quod solum Petrus accepit clauis regni caelorum, inferitur easdem accepisse ecclesiam inchoatam, ac significatam in suo capite: ac propterea eandem semper clauis habere in capite quidem per successionem

Accipit petrus clauis vt est histori ce, tanquam caput Ecclesiae non in Petro vt in capite corpus, & vt in quo inchoauit, & significata fuit.

Modus autoritatis clauis sicut ecclesia ex Petro in capite per successionem in membris per participationem. Ad obiectionem.

Oppositio rei. Confirmauo.

nem, in membris autem per participationes; vt sic erè vnum sit corpus tota Ecclesia sub vno capite: Nec fallaris antiqua schismaticorum inuectione in catholicos, tanquã monstra fingentes, dum Ecclesiaz caput Petrum dicimus: quandoquidem Christus est caput corporis Ecclesiaz (vt dicitur ad Colos. 1.) & si Petrus quoque caput Ecclesiaz ponitur, duo capita vni corpori non sine monstro iunguntur. Frigida sunt hæc: quoniam Petrus alia ratione caput Ecclesiaz dicitur, ab ea ratione, qua Christus est caput Ecclesiaz: Christus enim est caput ratione sui ipsius, Petrus autem ratione Christi. Vnde Christus est simpliciter & absolute caput: Petrus autem rem ideo caput, quia est vicecaput: est enim loco Christi in cælis residentis, caput in terris. Vnde totius ecclesiastici corporis vnum tantum ponitur caput simpliciter & absolute, id est Christus, loco cuius in terris Petrus non aliud caput, sed vicecaput constitutus est. Vnde nulla interuenit monstruositas in ecclesiastico corpore, nisi apud nolentes intelligere ecclesiastica nomina in sensu, in quo dicuntur omnibus inter se manifesto. Libet autem intueri hoc in loco omnibus huiusmodi obuiationibus commune esse vnum erranditer: inter omnes siquidem discussas positiones prima ex affirmata iustitiaz qualitate, negauit substantiaz personam: secunda ex affirmata Ecclesia significata, negauit personam Petri significatam: tertia ex affirmata Petri principaliter negauit eius singularitatem: quarta ex affirmato communi parique Apostolatu negauit vnitatem pastoralis officij in Petro. quinta ex affirmatis Ecclesiaz clauibus, negauit solum Petrum accepisse clauas, sexta ex affirmato vnico Ecclesiaz capite Christo, negauit Petrum esse caput loco Christi. Et simile inuenies inferius, quum ex affirmata charitate Petri Pastoris, negabitur persona Pastoris sine charitate, & ex affirmato pascendi opere, negabitur Pastoris autoritas. Aperiantur itaque lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPVT VII.

¶ Promissum esse Petro totius Ecclesiaz Pontificatum in antedictis promissionibus.

QUATVOR Promissa esse Petro à Domino Mattheus Euangelista in supra allatis refert verbis: quorum duo vltima, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, communicata quoque à Domino aliis Apostolis idem testatur: prima verò duo, Super hæc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo clauas regni cælorum, propria Petro perseuerarunt. In quibus promitti Petro totius Ecclesiaz Pontificatum declarandum est postquam ambæ promissiones amplius dilucidatæ fuerint.

¶ **Q**UOCIRCA In prima promissione notanda sunt sex: significantius enim vide primò, Ecclesiam meam, non, Ecclesias meas: secundò, Ecclesiam meam, non aliquam Ecclesiam meam: tertio, Ecclesiam meam non omnem Ecclesiam meam: quarto, ecclesiam meam, non indefinitè: quinto, Ecclesiam meam, singulariter seu vnicam: sexto, Ecclesiam meam, sine additione aliqua. Attende sigillatim, non dixit Ecclesias meas, sed Ecclesiam meam, vt vna ecclesia significaretur: quæ quamuis multas cõprehendat partiales Ecclesias, non propterea scinditur, diuiditur aut multiplicatur ecclesia: sed vnitate numerali reteta multas habet partes, sicut vnum corpus multa habet membra: iuxta verbum Apostoli ad Col. ipse est caput corporis Ecclesie. & Cant. 6. Vna est coluba mea. Dixit non aliquam Ecclesiam meam, sed Ecclesiam meam: vt non de parte Ecclesiaz, non de particulari aliqua Ecclesia, sed de integra seu tota Ecclesia intelligeretur. neque enim decebat diuinã sapietiam aliquam Ecclesiam ædificare super vnũ Petrum & aliquam non: Dei siquidè perfecta sunt opera. Non dixit, omnem Ecclesiam meam: tum quia multitudinem Ecclesiarum supponere distributiuum signũ, cõtra Domini sententiã Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouile, & illas oportet me adducere, & fiet vnũ ouile, & vnus pastor. Tum quia singulare distribui vniuersaliter, implicat contradictoria, nisi vniuersalitas referatur ad partes integrantes ipsum, quod est extra propositum. & inferius nihilominus declarabitur, quomodo partes Ecclesiaz ædificatæ sunt super hanc Petram. Dixit, ecclesiam meam: non indefinitè, vagum relinquendo intellectum ad quærendum quæ esset Ecclesia Christi ædificanda super hanc Petram: sicut dubium reliquit intellectũ, quum in cena dixit, Vnus vestrum me traditurus est: certificati enim sumus per hæc verba, quæ vnica tota Christi Ecclesia ædificata est super hanc petram, & nõ sumus suspensi relictĩ. Dixit ergo, Ecclesiam meam: vt singularem vnicam solamque; suam Ecclesiam integram (de qua in symbolo dicitur, quæ est vna Ecclesia catholica) intelligeret. Vnde per solum pronome, meam, determinauit illam: vt per ciperemus, quòd de illa vna Ecclesia loquitur, quæ est Christi Ecclesia, sine additione aliqua (quælibet nanque partialis Ecclesia vocatur Christi Ecclesia cum aliqua additione) puta Romana, Antiochena, Constantinopolitana, &c. Et hoc non solum secundum modernũ vsũ, sed secundum sacras Scripturas: vt patet in principio vtriusque Epistolæ ad Corinth. vbi dicitur Ecclesiaz quæ est Corinth. & in princi-

pio ad Gala. Ecclesius Galatiaz: & ad Thessal. Ecclesia Thessal. &c. Habes igitur quid intelligere debeas per Ecclesiam meam: idem scilicet quod intelligis per vnam Ecclesiam catholicam. Non desunt tamen sophisticæ importunitates ex eo quælibet particularis Ecclesia verè est Christi Ecclesia arguentes. De illa Ecclesia Christus loquitur, de qua verificatur quòd est Ecclesia mea, id est Christi: sed de qualibet particulari Ecclesia verificatur, quæ est Ecclesia mea: ergo de qualibet particulari Ecclesia Christus loquitur, quum dixit, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Potest siquidem facilè detegi fallacia argumenti, ad rem spectando, & dicèdo, quòd quælibet particularis Ecclesia est quidè Ecclesia Christi, sed non tota, nec sine additione aliqua, sed talis, puta Mediolanen. nec ita est Ecclesia quin sit pars Ecclesiaz: Christus autè loquitur de Ecclesia integra, quæ nõ est Ecclesia talis, nec Ecclesia aliqua sed est absolute ipsius Ecclesia. Nihilominus dicendum est, quòd eo modo quo quælibet Ecclesia est ecclesia mea, i. Christi, illo eodè modo verificatur de ea quæ est ædificata super hanc petram. Quòd vt plenius intelligas, perspicere differentiam in modo, quo Ecclesia catholica est Christi, & quo quælibet particularis Ecclesia est Christi: conueniunt siquidè omnes partiales Ecclesie cù ecclesia catholica in hoc, quod sunt Christi (nam quælibet partialis est Christi Ecclesia & Ecclesia catholica est Christi Ecclesia) sed differunt in modo: quia Ecclesia catholica est Christi vt totum, quælibet autè Ecclesia est Christi vt pars. & propterea ecclesia catholica est ædificata vt totum super hanc petram: quælibet autè ecclesia particularis est ædificata super hanc petram vt pars. Illo igitur modo, quo verificatur de Ecclesia particulari, quòd est Ecclesia mea, eodemmet modo verificatur de illa, quòd est ædificata super hanc petram, & propterea quia est Ecclesia mea vt pars, est quoque ædificata, vt pars super hanc petram. Ecclesia verò catholica, quia est Ecclesia mea vt tota, est quoque ædificata vt tota super hanc petram. Et quia totum comprehendit quamlibet partem, & ad partes se habet vt perfectum ad imperfecta & vnitatis & integritatis ecclesiaz pari passu currunt: ideo verbum Christi ad literam intelligitur de ecclesia vna catholica, ratione cuius intelligitur quælibet particularis Ecclesia, vt pars vnus Ecclesiaz catholicæ ædificata super Petrum sicut ratione vnus Ecclesiaz catholicæ quælibet partialis ecclesia vocari potest à Christo Ecclesia mea, tanquã pars ecclesiaz catholicæ, nec aliter verificaretur: quoniam si ab vnitatis Ecclesiaz diuisa esset, non esset ecclesia Christi. Nec putes aduersari hæc sacris canonibus, aut Sanctorum dictis: quæ sonare videntur Ecclesiam Rom. ædificatã esse à Christo super hanc petram. Appellatione siquidem Rom. Ecclesiaz, (vt multi putant) ex verbis Concilij Constantien. in condemnatione articuloꝝ Ioannis V. viclec. intelligitur quandoque Ecclesia catholica: & secundum hunc sensum nulla esset in proposito quæstio nisi de nomine. Sed quoniam sensus hic non consonat intentioni scribentium de Rom. Ecclesia, intelligitur gentium ipsius nomine quandam partialem Ecclesiam, distinctam cõtra alias particulares Ecclesias: ideo aliter dicendum est Rom. Ecclesiam ædificatam esse à Christo super hanc Petram verificari, non per proprietatem, sed per appropriationem. Quod ex conuenientia & differentia inter ecclesiam Rom. & alias manifestatur: commune siquidè est cuiuslibet particulari Ecclesiaz esse partem. Et hinc fit quòd nõ per proprietatem verificatur de quacunque particulari Ecclesia, sed tantummodo de Ecclesia catholica, quòd est ædificata super hanc petram: de ipsa enim sola ad literam loquitur Christus, dicens, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: in qua tamen omnes partiales Christi Ecclesiaz clauduntur, vt partes in toto. Differt autem Rom. ecclesia ab aliis partialibus Ecclesiis propinquitate ad caput Ecclesiaz catholicæ: nam Ecclesia Ro. in suo proprio capite non solum proxima, sed eadem facta est cum capite Ecclesiaz catholicæ: ex facto enim Petri vnus atque idem factus est Pontifex Rom. & Pontifex Ecclesiaz catholicæ: secundum seipsam verò immediatè hæret Pontifici Ecclesiaz catholicæ. Alia autem quæcunque partialis ecclesia nec secundum seipsam immediatè iungitur pastori Ecclesiaz catholicæ, nec secundum suum caput coincidit cù capite ecclesie catholicæ. Ob hæc igitur proximitatem & coniunctionem Ecclesiaz Rom. ad pastorem Ecclesie catholicæ, appropriantur verba Christi ad Rom. Ecclesiam potius, quàm ad alias: nõ quòd illi sint propria, sed ecclesiaz catholicæ: vt dictum est. Promisit igitur Dominus Petro prima promissione, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, futurum ipsum fundamentum Ecclesiaz catholicæ.

¶ **P**ER SECVNDAM Autem promissionem, (Tibi dabo clauas regni cælorum,) plenitudinè potestatis ecclesiasticæ eidem promisit: quòd tripliciter manifestatur. Primò, ex ipsa re significata, per clauas regni cælorum: potestatis scilicet aperiendi & claudendi cælorum regnum, nõ his vel illis, sed absolute: vt comprehendatur omnes viatores, quibus claudi vel aperiiri regnum cælorum potestest. Huiusmodi siquidem potestatis quadruplex potestatis genus sub se cõprehendit: hoc est iudicariã tam in foro poenitentiaz, quàm in foro Ecclesie: quoniam omnis ecclesiasticus iudex vtriusque fori, soluet

Dixit Christus Petro Aedificabo Ecclesiam meam, non Ecclesias meas: nõ aliquã, non omnem, non Ecclesiam non Ecclesias, non aliquid ad se, sed, Ecclesiam meam.

Obligatio solutio.

Clauas regni cælorum Petro promissa, plena fuit Ecclesie potestas in quantum

poeta di-
talia in ea
que est iu-
dicialio-
nis, Guber-
nationem
& cam,
que ad
purgato-
rium ex-
tenditur.

soluendo, vel ligando aperit, vel claudit regnum celorum illi, qui soluitur vel ligatur. Potestatem quoque gubernatiuam Ecclesie catholice, nam prouidendo, gubernando, instituendo, disponendo, &c. eiusmodi faciendo, nihil aliud fit quam aperitur vel clauditur regnum celorum. Potestatem etiam ad purgatorium extendendam comprehendit: ubi nota quod licet Christus non dederit Petro iudiciariam potestatem super purgatorium: dedit tamen illi clauis regni celorum, aperiendi etiam vel claudendi his, qui sunt in purgatorio. Et propterea de potestate iudiciaria loquens apposuit locum: scilicet super terram dicens, Quodcumque solueris super terram, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum in celis: & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum in celis: ut possit Petrus cuiusque viatori regnum celorum aperire positiue, claudere vero saltem negatiue. Hec autem dicentes, nequaquam Augustinum, sacroque canones potestatem Petri ad excommunicandum etiam defunctos, tuentes oppugnamus: imo hinc quod dicimus, confirmamus. Nam Ecclesiastica censura in defunctos quatenus soluitur aut ligatur, ad id respicit, quod super terram est, hoc est viuos, qui ligantur ne communicent, aut soluantur ut communicent defuncto: quatenus vero aperit aut claudit regnum celorum, ad defunctorum animas respicit, quibus vere hinc aperitur, aut clauditur regnum celorum. Terminatur ergo iudiciaria potestas super terram, clauis autem regni celorum ad omnes viatores se extendunt. Potestatem demum imperatiuam vniuersis ad Ecclesiam quomodolibet spectantibus in ordine tamen ad regnum celorum: exigit siquidem recta ratio, ut potestas, que supremum sortita est finem, reliquis omnibus imperet in ordine ad supremum finem: ut facile manifestatur inducendo tam in artibus, quam in rectoribus, ducibus & principibus. Quilibet nempe artifex, rector, dux, princeps, superiorem sortitus finem, ordinat alios artifices rectores, duces, principes ad suum finem, ac per hoc illis quatenus ad suam diriguntur finem, precipit. Constat autem regnum celorum supremum esse finem, potestati que clauium Petro promissarum respondere: reliqua vero omnia temporalia ad hunc finem quandoque oportere disponi. Sub hac igitur Petri potestate comprehenditur posse imperare regnis & principibus omnibus in ordine ad regnum celorum: nec enitiam huiusmodi imperium aliud est quam aperire & claudere regnum celorum, ut de se patet. Ex re igitur promissa per clauis regni celorum, patet primo, quod plenitudo potestatis ecclesiastice Petro promissa est a Christo, dicente, Tibi dabo clauis regni celorum. Declaratur deinde idem ex modo loquendi sacre Scripture. Ita quidem de Eliachim summi Sacerdotis plena potestate: dicitur, Et dabo clauem domus David super humerum eius, & aperiet, & que non erit qui claudat, & non erit qui aperiat. In nouo quoque Testamento Apoc. 3. de Christi potestate dicitur, Qui habet clauem David, aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Nec obstat si obiciatur, in textu Evangelij non haberi, quod si Petrus aperiat, nemo claudit, & si claudat, nemo aperit: quia etsi non habentur hec verba, habetur tamen idem sensus. Ex eo siquidem quod de minoribus actibus clauium in Evangelio habetur: Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in celis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in celis: manifeste habetur, quod ita Petrus ligat, quod nemo soluit, & ita soluit, quod nemo ligat: quod enim in terra ligatum, in celo quoque ligatum est, constat ita esse ligatum, quod nemo soluit: & similiter quod in terra solutum, in celis quoque solutum est, constat ita esse solutum, quod nemo ligat. Ex hoc autem sufficienter habetur, quod ita Petrus aperit regnum celorum, quod nemo claudit, & ita claudit, quod nemo aperit: æquum est enim, ut non minus, sed potiori modo possint clauis Petri ad æquos sibi æctus, quam æctus minores exercere. Et aduerte, quod verba illa Isa. 22. dicta sunt de Eliachim in persona Christi: vt glori ibi dicit. In cuius signum Ioannes Euangelista eadem repetit de Christo, tanquam monstrans illum esse in Eliachim significatum: & ipse met Isaia 10. cap. de Christo scripsit, & factus est principatus super humerum eius: vt ostendatur clauis super humerum eius, principatus super humerum eius: ac per hoc vndique percipiamus per clauis regni celorum plenitudinem potestatis significatam. Accedit autem ad hoc testimonium a consuetudine in signum enim summæ potestatis clauis regni regi offeruntur. Quocirca iungendo ambas promissiones, quum ex prima Petrus futurus sit fundamentum Ecclesie catholice (vbi in Petro officium sustinendi Ecclesiam catholicam in fidei soliditate statuitur, & pariter Ecclesie catholice autoritas inherendi Petro vt fundamento imponitur: ædificationis enim ratio exposcit, vt ædificium necessitate habeat inherendi petre, super quam fundatum est) ex altera vero Petro Ecclesie potestatis plenitudo pollicita sit, manifeste liquet promissum huiusmodi verbis Petro Ecclesie catholice pontificatum esse: hæc enim duo præcipua esse in totius

Christiana Ecclesia Pontifice constat. Ex Matthæi Euangelista igitur verbis, Tu es Petrus, &c. collatis cum aliis Euangelis, ac discussis, manifestatum credimus soli Petro Pontificatum Ecclesie catholice esse promissum a Christo.

CAPVT VIII.

¶ *Personæ Petri, quamuis charitate qualificata, dictum esse, Pasce oues meas.*

PXPE DITO Tractatu de promissionibus soli Petro factis a Domino apud Mat. tractanda occurrit commissio quam Saluator Petro fecit apud Ioannem, quum toties ei dixit, Pasce oues meas. Vbi sicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurrunt. hoc est, quod personæ Petri, quod soli dicta hæc intelliguntur ita quod nusquam aliis cæteris similia dicta sunt, quod tota Ecclesia pascenda commissæ est Petro, & quod per hæc pontificatus Ecclesie catholice datus est Petro.

¶ Quoniam autem soluere nescit, qui nodum ignorat, que rem dubiam reddere possunt, in horum singulis afferenda sunt. Ex duobus in primis apparet, quod non personæ, sed qualificatæ personæ dictus est, Pasce oues meas. Primo, ex cognominatione Petri: dum appellatus est Simon Ioannis, hoc est obediens gratiæ: neque enim frustra (vt Beda hic dicit) sic eum Dominus appellauit: sed ad hoc mysterium insinuandum. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me? vbi manifeste amanti dixit, Pasce oues meas. Ex his enim apparet, quod non personæ, sed personæ qualificatæ obedientia diuinæ gratiæ & amore ipsius Christi dictum est, Pasce oues meas.

¶ **HOC** In loco obseruandum est ne in extremos declinemus errores, sed media incedamus via: quum enim de qualificatæ personæ officio agitur, quatuor occurrunt, scilicet personæ, qualitas eius, vsus officij, & rectitudo eius. Quæ omnia licet diuersa sunt, hæretici tamen nolentes discernere inter potestatis vsum & rectitudinem vsus, totum qualitati tribuunt: malos Christi ministros cognoscere recusantes: quia qualificati Christi charitate non sunt: tanquam potestas & rectus potestatis vsus idem sint, vel saltem vtrunque qualitati, hoc est charitati commissum sit: vnde latius aberrantes, cuiuslibet iustæ ecclesiasticæ arrogat potestatem. Stulti autem (quorum infinitus est numerus) rectitudinem vsus parui pendentes. si personæ ecclesiasticam tribuunt potestatem, quicquid sit de charitate qualitate, fecisse putant satis. Recta vero ac catholica ratio mediam amplectitur viam, personæ qualificatæ datam & dari debere ecclesiasticam potestatem censens: ea tamen ratione, vt personæ potestas seu potestatis vsus, qualitati vero rectitudo vsus respondeat. Sicut enim vterque vitatur error, dum sapienter qualificatæ personæ committitur, vt recte vitatur ecclesiasticæ ministerio: & si contingit malos esse ministros, Ecclesia ambiguitati, aut fallaciæ periculo non subit, sed per malos etiam bona suscipiat. Et si sapiens quicumque qualificatæ debet personæ committere rectum vsus officij, hoc maxime decuit Sapientiam incarnatam, & propterea tertio a Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quod exacta charitas bonitatem actus respicit & ipsa rectitudo seu bonitas actus charitati tribuitur: vt omnes communiter Docto. sonant. Patet autem actum optimum a Salvatore Petro committi dicendo, Pasce oues meas. ex singulis trium dictionum: pascere enim est conferre nutrimentum, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicantur, & viuunt. Oues dixit, non hœdos, non boues, non lupos, & id generis homines, luxuriosos, superbos, rapaces, inuidos, maledicos, &c. Meas addidit, vt proprio amore subtracto, amor Christi ratio pascendi oues significata explicetur. Ex quibus tribus simul iunctis perspicuum fit, quod actum optimum committebat Petro dicens, Pasce oues meas: & quia (vt dictum est) actus optimus non potest nisi a charitate Christi prodire, ideo personæ qualificatæ charitate a Domino commissus est. Ex hoc autem non sequitur (vt heretici fingunt) qualitati commissum est pastorale officium: sed charitati quidem commissum vsus personæ commissus intelligitur. Vnde & Dominus hoc in loco ter exacta charitate non dixit, Charitas tua pascat oues meas: sed personam ter alloquitur dicens Pasce tu agnos, seu oues meas. Et sicut apud Matthæum persona Petri descripta est nomine proprio, & nomine proprio patris carnalis quo ad corpus, & interuæ reuelationis gratia quo ad animam, vt ex his singulariter Petro conuenientibus personam eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non semel, sed ter eodem nomine proprio & patris carnalis persona Petri secundum carnem describitur, Simon Ioannis, seu Ionæ (vt correctiores codices habent) & secundum animam ex propria humiliatione, qua cor Christi scientiæ submittit, ter reperens. Domine scis, quia amo te: & ex propria contristatione, contristatus est Petrus, &c. vt ex his sibi propriis, Petri personam aperte intelligeremus esse illam, cui Christus dixit, Pasce oues meas: ac proinde non dono charitatis, sed personæ commissum officium pastorale perciperemus: exacta autem charitate intelligeremus charitati committi rectitudinem vsus officij pastorale

Primo.

Secundo.

Sensus huius capituli hic est.

Inclusio
concludit.

Exclusio obiectio- num

storalis: nemo enim sine charitate potest officio pastoralis recte uti. Et hæc secundum literalem Euangelij sensum sunt: ad mysticum verò sensum (vnde efficax non potest argumentum trahi) spectat quòd Simon Ioannis interpretatur, Obediens gratiæ. Vnde patet, quòd Christus non qualitati, sed personæ Petri qualificatæ charitate dixit, Pisce oues meas: ac proinde si decidisset Petrus à charitate, non amisisset pastorale officium, sed rectum vsum illius: quoniam à charitate pendet non officium, sed rectitudo vsus: vt planum est apud quemlibet catholicum Doctorem, & solos habet hæreticos contradictores.

CAPVT IX.

¶ Sola Petro ita, quòd non alijs Apostolis, dictum esse, Pisce oues meas.

VO D Autè soli Petro dictum sit à Christo, Pisce oues meas, textus ipse clarè manifestat, tum ex nomine proprio suo & patris carnalis tertio repetito, tum ex comparatione apposita ad alios, Diligis me plus his: comparatiuum enim diuersitatè monstrat ipsius ad alios Apostolos præsentis, quibus comparatur. tum ex propria Petri passione, qua contristatus describitur ex tertia interrogacione memor negacionis Christi prædictæ sibi olim ipso parato mori: ita vt locus dubitationi non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data post resurrectionem Domini, & alijs Apostolis, nec antea, nec postea inuenitur simile quid dictum, restat vt omnino soli Petro dictum sit, Pisce oues meas. Nec obstat, quòd Ecclesia Apostolos omnes vocat pastores dominici gregis in præfatione (quos operis tui vicarios eidem contulisti præesse pastores) quando hoc ad Apostolatium manifestè refertur: & propterea eo modo dicuntur pastores dominici gregis, quo ad Apostolatium spectat pastoralis cura: vt autem Apostoli nomen testatur, pastorale exercitium ad Apostolos spectat, vt ad legatos Christi: & sic hoc est, vt legati Christi dicuntur pastores dominici gregis. Petrus autem (vt ex supradictis & dicendis patebit) constitutus est, vt ordinarius pastor etiam ipsorum Apostolorum: & hoc significant Christi verba, Pisce oues meas.

CAPVT X.

¶ Petro soli, vniuersam committi Ecclesiam, per hæc verba Christi, Pisce oues meas.

NI VERSAM autem committi Ecclesiam Petro per hæc verba, Pisce oues meas, sophisticè in dubium vertitur ex sex.

¶ Primò, Quia non dicitur, Pisce oues meas omnes: si enim tota Ecclesia comprehensa esset, dici debuisset, omnes oues meas: sicut dictum est: Docete omnes gètes, Mat. vlti.

¶ Secundo, Quia nihil impossibile commissum est à Christo, vniuersam autem per orbem Ecclesiam pasci ab vno est impossibile. Et si dicitur, quòd vnus per alios posset pascere totum orbem: contra, quia Dominus dixit, Pisce, & non dixit fac pascere oues meas: hoc enim etiam ethnicus posset facere, committere, scilicet alijs, vt pascere oues Christi.

¶ Tertio, Quia peccasset Petrus si non omnes solus pauisset, si omnes soli commissa sunt.

¶ Quarto, Quia Petrus, nullum Apostolum misit: & quilibet Apostolus ordinauit Episcopos absque Petri autoritate.

¶ Quintò, Quia confitemur Apostolos in diuersas mundi partes tanquam suas portiones distributos.

¶ Sextò, Quia Petrus circuncisionis tantum oues sortitus est: vt patet ad Gal. 1. Vbi dicit Paulus, Quum vidissent, quòd creditum est mihi Euangelium præputij, sicut & Petro circuncisionis: qui enim operatus est Petro in apostolatu circuncisionis, operatus est mihi inter Gentes.

¶ QVO D Manifestè autem exorbitant hæc à vero Euangelij sensu, non est difficile aperire, dicendo siquidem, Pisce oues meas: oportet aut omnes, aut istas, aut nullas, vel vagè oues committi pascendas. Et quidem quòd non has vel illas determinate commiserit, verba ipsa testantur: quòd verò nullas, veritati aduersatur, quòd autè vagè reliquerit, & Christi sapientiæ derogat, & veritati pronominis adiuncti contrariatur. sapientis enim gubernatoris & potentis diffinitè prouidere, non est vagam relinquere prouisionem suam. Et constat quòd ex hoc ipso, quòd solo, pronomine Meas demonstrat oues, non vagè, seu indefinitè loquitur, sed ex hoc ipso, quòd nullas suas eximit, omnes suas comprehendit dicendo, Pisce oues meas. Et obserua peruersitatè exponendi, quòd apud Matth. dicitur, Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, de omni Ecclesia Christi intelligendum putant, ne vnã solam Ecclesiam super petram ædificatam fateantur: quando verò apud Ioannem Petro dicitur, Pisce oues meas, indefinitè exponunt, ne oues Christi sub vno pastore comprehendant. Ibi rem singularem, vnã scilicet Ecclesiam catholicam, contra omnem rationem distribuunt vniuersaliter, hic res diuersas, multas scilicet oues distribuere vniuersaliter recusant: vt hinc videas falsos esse eorum sensus: falsum enim etiam à seipso dissonat. Et per oppositum: quia vt omnia consonant, ecclesiasticus sensus sicut habet, quòd ibi ita vnica in-

telligitur Ecclesia catholica, vt comprehendantur omnes Christi particulares Ecclesiæ in ea tanquam partes in toto: ita hic oues Christi ita intelliguntur explicatæ per pronomen meas: vt nulla relinquatur, quæ sub pronomine, meas comprehenditur.

¶ ET PROPTER EA Non oportuit apponere omnes: quia quæcunque oues, ad quas extenditur pronomen, meas, comprehenduntur: quum dicitur, Pisce oues meas: sicut Ioan. 10. omnes comprehenduntur sunt Christi oues, quum dixit Dominus, Animam meam pono pro ouibus meis: & rursus, Oues meæ vocem meam audiunt, &c. Vnde ly meas, vniuersalis signi supplere effectum a-

tiori ratione necessariò appositum patet: & propterea non esse simile iudicium de hoc tex. & illo, Docete omnes gentes: ibi enim tam suas: quàm non suas per electionem gentes docendas mandauit, hic verò, oues suas pascendas comisit sufficienter, per ly meas, comprehendens omnes: vt ratione & testimonio Scripturæ monstratum est clarissimè constare ex eodè Euangelista. Et hinc confirmatur sensus catholicus: quoniam quòd ibi Christus promisit: hic exhibuit: & propterea quia ibi totam Ecclesiam promisit, hic omnes oues commisit. Et confirmatur rursus ex verbis domini.

¶ Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili. & illas oportet me adducere, & fiet vnus ouile & vnus pastor: si enim ex ouibus omnibus ouile vnus constare debet sub vno pastore, consequens est: vt quum vnus pastor instituitur, & dicitur, Pisce oues meas: illius vnus ouilis cura committatur. Dubitandū enim fortè fuisse si plura haberet Christus ouilia, de quibus suis, ouibus loqueretur: quum autem vnus tantum ouile se habere testetur, dubitari non potest, quas suas oues committat: nisi quia adeo desipiat, vt de parte tantum ouilis curam committat. Et confirmatur rursus hic sensus ex Sanctorum expositione: quorum autoritates latius inferius afferentur. Vnde Theophilus hic dicit, finito prandio commissionem ouium mundi Petro commendat, non alijs.

¶ Ad secundam verò obiectionem dicitur, quòd non est impossibile, sed necessarium atque vtile, omnes Christi oues pasci ab vno, vt catholicæ Ecclesiæ capit. In hoc autem pascendi modo, scilicet vt à capite catholicæ Ecclesiæ, clauditur quòd Christi oues diuersis coadiuantibus membris pascuntur à capite: sicut totum corpus à capite regitur coadiuantibus alijs membris. Vnde non est dicendum, quòd Petrus pascit: id est facit pascere: sed quòd ipse vt caput per alia commembra coadiuantia pascit omnes Christi oues, quod non posse per principem laicum, aut quemcunque alium, qui non est caput Ecclesiæ, fieri constat. Tantòque possibilis est à Petro pasci omnes Christi oues, quantum Petrus vicarius est Christi viuientis, regnantis & assidentis ad dirigendum, inspirandum atque adiuuandum.

¶ Vnde patet solutio tertiz obiectionis: commissum est enim Petro soli, non vt solus omni modo, sed vt solus tanquam caput catholicæ Ecclesiæ pascat omnes Christi oues. & propterea nõ peccat si per commembra adiuuatur ad pascendum Christi oues, sed peccaret si concupit Ecclesiæ catholicæ sustineret.

¶ Ad quartam dicitur, Petrum nullum misisse Apostolū quia preuentus est à Christo domino, qui misit Apostolos, Io. 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et propterea poterant autoritate Apostolatus Episcopos ordinare absque habitæ à Petro facultate.

¶ Ad quintam dicitur, quòd distributio Apostolorum ad apostolatus executionem spectat: & nihil punitus obstat pastorali officio Petri, sicut in nullo eius autoritas imminuta est ex hoc, quòd Christus Apostolos misit, hoc enim ad legationem, illud verò ad executionem pertinet.

¶ Et per hoc etiam soluitur sexta obiectio: nam quantum ad executionem apostolatus Paulus loquitur: vt ipsa verba clarè testantur, Qui operatus est in apostolatu. Cum his enim diuersis executionibus euidenter stat vnitas pastoralis curæ apud Petrum.

CAPVT XI.

¶ Petro per hæc verba, Pisce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius Ecclesiæ esse.

CCLESIAE Totius pontificatum Petro per hæc verba collatum inficiantur aliqui.

¶ Primò, Quia pascere non significat principari aut esse primum.

¶ Secundo, Quia verbum Christi est vel exhortatorium vel præceptorium ad pascendum, non ad subiiciendum oues. Et si dicitur, pascere non potest nisi superior, quid ad me? quare locum vbi verba sunt conferentia Petro potestatem super Ecclesiam: hic enim solummodo pascere committitur.

¶ VERVM Difficile non est pontificatum monstrare sub his verbis datum. Pascere siquidem Christi oues, actus est autoritatis in pascende, vtilitatis in ouibus, finis in Christo. Eo namque ipso Christus suos vt oues pascendas Petro commisit, meridiana luce clarius patet, quòd ipsum præfecit alijs vt pastorem ouibus.

¶ Non oportet ergo aliū querere locum, vbi Petro potestas data est super Ecclesiam: quoniam hic locus eam attestatur datam: nisi quis vique adeo desipiat, vt Petro dictum putet, Pisce oues meas, non officio pastoris, sed officio mercenarij. Quæ etiam insipientia consue-

Ad prima

Ad secundam

Ad tertiam

Ad quartam

Ad quintam

Ad sextam

Primò

Replicat

Ad prima

confutatur ex trina exactione charitatis Christi à Petro: cui enim amore Christi pascēda oves cōmittuntur, procul abest amor mercenarius. Vnde etsi pascere nō significat principari, significat tamē actum ecclesiastici principis, & rursus si non significat principari, præsūponit tamen principatum, quia præsūponit pat. orē. Vnde & bene respondebatur, q̄ pascere non potest nisi superior. Et quū dicitur, Quid ad me respondetur multū profectō ex ipsa ratione connexorū: habent enim hoc vt altero collato reliquū tributum intelligatur. Quo fit vt si pascere non potest nisi superior, cui datum est pascere, datum quoque est esse superiorem: vnde ex hoc etiam capite liquet, quōd non est alius quærēdus locus Scripturā, vbi Petrus factus est super Ecclesiam: quoniam hic clarē habetur.

¶ Affirmamus autem Christi verbum praeceptorium esse: nam si Apostolo Paulo v̄q̄ est, si non euangelizauerit, multo magis Petro v̄q̄ est, si non pauerit oves Christi. Sed non praeceptorium solummodo est Christi verbum, sed institutorium: nam, si in conditione primae partis vniuersi verbū Dei instituit creaturas praeceptas, & simul propriū earum opus praecepit (iuxta illud, Statuit ea in eternum, & in seculum seculi, praeceptū posuit, & nō praeferibit) par est, vt in creatione Christianae Ecclesiae primū eius membrum eodem verbo perfecit, praecepto summum potestatis opus, & instituendo ipsum pontificatū. Eo verō ipso, quo Petro, vt pascat Christi oves, committitur, Christianus populus, vt oves iubetur se habere ad Petrum: frustra enim cōmitterentur oves pascēdē à Petro, nisi vt oves exhiberētur eidem à communi Domino. Vnde necessitas nō solū factus, sed subiectionis in verbis Domini significatur, quū dicitur, Pisce oves meas. Attestante etiam hoc Augu. hic exponente, pascere non solum docere, sed regere, dum dicit, oves ipsas pascēdas, hoc est docendas regendāq; committit. & Chyloist. Pisce oves meas, fratrum curam suscipere: & glossa ex Alchuiuo, Pascere oves est credēs in Christo, ne à fide deficiāt, conforare: terrena subsidia, si necesse est, subditis prouidere, & exempli virtutis cum verbo praedicationis impendere, aduersariis obistere, errantes subditos corrigere. Quoniam etsi pascere nō significat principari: significat tamen Christi oves regere, in quo clauditur principari. et si non significat principari: trahit tamen seculum principari: sicut trahit seculum requirere, reducere alligare, consolidare, custodire & sanare: quorum meminit Dominus Ezech 34. vnde & Petrus princeps Apostolorum, & princeps super plebem Christi constitutus dicitur: & iuxta Greg. verba ad Mauritium, Cura ei totius Ecclesiae & principatus committitur.

¶ Et si quaeratur quare Dominus commisit pontificatū Petro nō sub vocabulo praedicationis, seu autoritatis, vel dignitatis, seu actus pascendi suas oves: In promptu ratio est, & ex parte rei, quia praedicationis, seu autoritatis est propter pascere oves Christi, & non e contra. Et ex parte appetitus regulā, quia non locus superior, nō dignitas, aut autoritas ambiēda est, sed pascit oves Christi appetendus in pontificatu, iuxta quōd Apostolus postea dixit, Qui episcopatū desiderat, bonum opus desiderat. Et ex parte Scripturę adimplendae desiderat enim ante passionem Lucę vigesimo secundo, Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem exercent in eos, benefici vocantur: vos autē non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor. Hinc enim a ministeriali actu pascendi Christi oves significauit pontificatum tacitum tanquam annexum quid, & nō autiman suū nisi propter vtilitatem ouium Christi: cuius oppositum contingit in regibus & dominis gentium: qui ad hoc vt regnent & domini sint omnia ordinant.

¶ Porro cōmmissum inter actus potestatis opus praeceptum, Petri monstrat pontificatum: pascere si quidem electos praeceptus est Pontificis actus. Nam sicut ad iupremam diuinę prouidentię partem spectat cura electorum (ad quorum foelicitatem non solum celi motum ordinauit: testante Ioan. in Apoc. capit. 6. Dictum est illis, vt requiescerent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus seruorum eorum: sed etiam ipsemet descendit de cęlis, & homo factus, crucifixus, mortuus, sepultus, &c. omnia sustinuit propter electos) ita ad summā ecclesiasticā curam, quam pontificatum vocamus spectare oportet, pascere electos. Constat autē solos electos significari, quum dicitur, Pisce oves meas: testante hoc ipso Domino Ioan. 10. dicente, Oves meae vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam aeternā do eis, & non peribunt in aeternū, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Nec propterea Petri potestatis quasi ad solos electos se extendit, restrictus est: sed subordinatus electorum pascit hinc est omnis circa alios pontificatus actus. Sicut enim secundum vniuersi ordinem vnicuius celi motus propter implendum numerum est electorum, & idem tamen etiam ad propagandos non electos se extendit: & secundum ordinem gratiæ summę bonus pastor Christus animam suam posuit pro ouibus suis, hoc est electis, & tamen eadem mors pro totius mundi vita fuit: ita in sacris mysteriis summus pontificatus propter pascendos est electos, & idem non electos comprehendit. Nec in merito: quoniam eiusdem est cura finis & dispositio eorum, quæ sunt ad finem: vita autem ele-

ctorum finis est gubernationis aliorum. Omnia, inquit Apostolus secundæ, Timo. 1. sustineo propter electos, & ad Roma. 8. Omnia electis donata testatur: & super omnia bona Domini constituendi affirmantur electi Matth. 22. Nec silentio inuolutos propterea dixerim praeceptos: quoniam sub agnoui nomine comprehendit aliquos praeceptos non inconuenit: sunt enim Christiani multi imperfecti semper discētes & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes: quos Dominus pascendos simul cum ouibus hoc est electis, commisit Petro. Vnde bis cōmmissi agnos, & tertio oues: non solum quia imperfecti maiore egent cura, sed vt ipso numero diuersitatem insinuaret agnorum suorum, hoc est Christianorum communem vitam ducentium, dum alij reprobj, alij electi sunt. oues autem semel & vltimō committuntur: quia omnes Christi oues inter electos sunt, & crescens oratio ad summū terminatur. Et quum omnes pastoralis Petri curæ committantur, soli agni & oues pascendæ committuntur: lupi siquidem leones & vrsi commisi intelliguntur cauendi, fugiendi, aut exterminandi. Vnde nullus à Petri pontificatu exemptus relinquitur: etiā si solum fuisset illi commissum: Pisce oves meas: propter quas sunt omnia, vt potest quibus omnia cooperantur in bonum, vt Apollolus ad Rom. 8. testatur. Fit autem rursus huius excellentia commissi operis manifestior, discurrendo per pastoralia pontificiæque operam: nam sex illos actus pastorales Ezech. 34. positos, scilicet requirere & perierat, reducere quod abiectum erat, alligare quod confractū fuerat, consolidare quod erat infirmum, sanare quod erat aegrotum, custodire quod pingue & forte ad pascit ouium ordinari testatur Dominus, argues de his pastores dicēs, Vx pastoribus Israël, qui pascebant semet ipsos, nōne greges à pastoribus pascitū: licet comedebatis & lanis operiebamini, &c. vbi rationem omissionis manifestē reddit ex eo & non oues, sed semet ipsos pastores mali pascant, tanquam omnium horum operum ratio sit vacare ad pascendū ipsas oues. Actus quoque iudiciales, qui in Ecclesia sunt tam in foro poenitentiae, quam in foro contentioso, ad pascendos. Christi oues ordinari nō est dubium. Aperite demum & claudere regnum caelorum ad pascit ouium sic spectant, quōd aperire regnum caelorum est pascere oues Christi claudere autem illud, ad pascit earundem ordinatur: qui quidem ad bonum refertur electorum quibus omnia cooperantur in bonum. Cōstat igitur, si colligantur cuncta significata per hanc promissionē, Pisce oves meas, commissum Petro esse: totius Ecclesiae pontificatum. Nec vt noua hæc cudimus, sed à patribus, quæ didicimus, proferimus, eorūdem attestatōne Petri pontificatum firmantes: vt in vltim. patebit cap.

CAPVT XII.

Petrum habere ex Christi institutione successorem in pontificatu Ecclesie catholice.

PIRMATO Petri pontificatu Ecclesie catholice oportet de successore eius tractare. Et vt intelligatur manifestē differentia inter catholicos & schismaticos, prænotandū est in quo conueniamus, & in quo dissentimus. Concorditer siquidem fatemur Petrū Apollolorum principem, &c. fuisse Rom. Pontificem, sicut Iacobus Apollolus fuit Pontifex Hierosolymit. & propterea quemlibet Rom. Episcopum successorem esse Petri in pontificatu Rom. Ecclesie, sicut quilibet Hierosolymitanus Episcopum successor est Iacobi in pontificatu Hierosolymitanæ Ecclesie. Concorditer quoque affirmamus Hierosolymitanum Episcopū non succedere Iacobo nisi in autoritate apollolatus. Sed statim dissentimus, quum inferre conantur Ro. Pontificem non succedere Petro nisi in Episcopatu Rom. Ecclesie: fatentur enim catholici Ro. Pontificem succedere Petro non solum in Episcopatu Rom. Ecclesie, sed etiam in pontificatu Ecclesie catholice. Vbi si perspicaciter scrutari fuerimus, videbimus duo superesse tractanda: an scilicet Petrus habeat diuino iure successorem in potestatu Ecclesie catholice, & an huiusmodi successor sit Ro. Pontifex. Schismatici enim negant Ro. Pontificem Episcopum esse Ecclesie catholice: & pernegat oportere institutione diuina aliquē vnū succedere Petro in regimine totius Ecclesie: & ante omnia negant Petrum institutum à Christo Pontificē Ecclesie catholice. Quum autem iam declarauerimus huiusmodi Petri potestatem, superest vt primō an habeat aliquē successorem, & demū an ille sit Ro. Pōti. tractemus.

¶ ET IVXTA præfixum modum afferenda centum argumenta, quibus contra vnicuius Petri successorem in pontificatu Ecclesie catholice insurgitur.

¶ Arguitur ergo primō ex coniunctis, Si hæc verba Christi ad Petrum, Tibi dabo clauis regni caelorum, Matt. 16. & Pisce oves meas Ioan. vlt. extenduntur ad successorem, par est vt verba antecedentia concomitantia, & subsequētia dicta Petro à Christo, intelligantur quoque dicta non solum Petro, sed successori, sed hoc constat esse falsum: vt patet sigillatim discurrendo. Nam apud Mat. Dominus præmittit, Tu es Petrus: & post subiungit reprehendendo Petrum, Vade post me Satana, quia non sapis quæ Dei sunt. similiter apud

Num catholicæ Ecclesie sit aliquis Petri successor. Primō.

apud Ioan. prazmittitur, Diligis me plus his? & similia cocomitan-
ter interponuntur cū Petri responsionibus: & postea subiūgitur,
Quum esses iunior, cingebas te, &c. nihil autē horum spectat ad
successorem secundū literalem sensum: ergo nec illa verba, Tibi
dabo, & Pasce oues meas, sunt ad literā dicta Petro & successori:
sed sicut reliqua mysticē applicantur ad successores, ita & hæc.
¶ **Secundō** ex similibus, Verba Christi Luc. 22. Ego rogavi pro te,
&c. non sunt ad literam dicta Petro & successori: ergo nec ista,
Tibi dabo claves, & Pasce oues meas, &c. sunt dicta Petro pro se
& successore. Consequētia tenet a simili: præsertim quum iste tex-
tus a sacris Doctoribus afferatur pro soliditate successione Petri
in fide. Antecedens verō manifestatur ex eo, quod ibi dicitur,
Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, si enim de quo-
libet successore hæc dicta sint oporteret successorem quemlibet
auerum quandoque esse vel fuisse, vt de ipso possit verificari, &
tu aliquando conuersus: sicut Petrus auerius fuit negando Chris-
tum cum peccatorio, & postea conuersus confirmauit fratres suos.

¶ **Tertiō** ex aliis eidem Petro à Domino dictis, puta, Antequā gal-
lus cantet, ter me negabis, Matth. 26. & Vade ad mare & mitte ha-
mum, &c. Matth. 27. cur enim huiusmodi soli personæ Petri ita q̄
non successori dicta exponuntur: illa autem, Tibi dabo, & Pasce,
ad successorem referuntur: voluntariē enim hoc fieri videtur.

¶ **Quartō** ex omisissis, Nullibi siquidē dixit Christus se loqui in il-
lis verbis Petro pro se & successore: quum tamē debuisset hoc do-
cere, quum hoc vt vnū de necessario credibilibus proponatur Ec-
clesiæ: & ipse Isa. 5. dixerit, Quid est quod debui vltra facere vine-
æ meæ, & nō feci eis? si enim totū quod debitū erat, effecit syna-
gogæ Iudæorum, multō magis totum effecit ecclesiæ Christianæ.

¶ **Et augetur** hoc argumentum ex hoc, quod Dominus Matth. vlt.
dicit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad cōsumma-
tionem seculi. Vbi quia se fore in toto hoc tempore cum ecclesia
nos certificare voluit, dicendo, Ecce ego vobiscum sum vsque ad
cōsummationem seculi, manifestauit quod ad discipulos pro se
& successoribus eorum loquebatur. Hinc enim arguitur, quod si
Petro & successori intendisset hæc dicere: explicasset aut insinua-
set successorem, sicut insinuauit ibi successor es discipulorum.

¶ **Quintō** ex coapostolis. Quænam ratio est, vt nullus aliorū Apo-
stolorum habeat successorem in Apostolatu, & solus Petrus ha-
beat? Et rursus quæ ratio est, vt Apostolorū successores sint, & di-
cantur Episcopi (quos constat esse æquales: vnde & fratres vocan-
tur) & vnus tantum Episcopus successor sit Petri super totam Ec-
clesiam? Et rursus vt præactum est, quæ ratio suffert, vt Episco-
pus Hierosolymitanus succedat Iacobo in episcopatu illius eccle-
siæ, & non in apostolatu: successor autē Petri succedat ei in apos-
tlatu ac pontificatu totius Ecclesiæ? hoc enim non nisi humana ra-
tione, aut voluntate factū videtur: quū Scripturæ desit autoritas.

¶ **Deinde** arguitur ducendo ad inconueniētia multa. Et primō, Si
ad solum Petrum refertur Christi verbum: ergo non ad successo-
rem: & iterum, ergo cum Petro claves venerūt & abierūt. Et pro-
bantur sequela: quia non potest ad plus pertinere quod ad vnum
tantū dicitur. Secundō: Quia si ad successorem extenditur, ergo
necessaria ratione, & ad alios Apostolos: quia tūc erāt præsentēs,
successores autem Petri nondum erant. Tertiō: quia ridiculum
esset, quod omnium Ecclesiarum idem Baptisma, eadem Eucharis-
tia, eadem Confirmatio, idem verbum Dei, idem Sacerdotium,
eadem Pœnitentiæ, Vnctionis, Matrimonij, & reliqua sacramen-
ta, eadē fides, spes, charitas, gratia, mors, vita, gloria esset, vna hæc
temporalis potētia vni tributa esset successori Petri per Verbum
Dei quod cōmune est omnibus. Quartō, Si vnus Episcopus iure
diuino cæteris præfertur, manifestē Hieron. in epistola ad Euan-
dram, quæ habetur 93. dist. cap. legimus, hæresim docet, non solū
ipse, sed Petrus, Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabi-
les autores. Patet enim ibi Episcopos eosdē esse cū presbyteris, &
Episcopos æquales esse. Quintō: quia idem Hieron. super episto-
lam ad Tim. & habetur 91. dist. cap. olim, dicit, Sicut ergo presby-
teri sciunt se ex ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fue-
rit, esse subiectos: ita Episcopi nouerint se magis consuetudine,
quàm dispensationis dominicę veritate presbyteris esse maiores,
& in communi debere Ecclesiam regere. Non ergo diuino iure
vnus Petri successor Episcopus maior est aliis.

¶ **AD HVI V S** rei euidentiam consid-randum est, triplici
via manifestum fieri hæc Christi verba toties repetita Petro, non
solum pro se, sed pro successore suo dicta esse. Prima via ex ipsis
verbis Domini, quū dixit, Pasce oues meas, procedit. Nā dicendo,
Pasce oues meas, vnum ouium suarum pastorē instituit (vt ipsa ver-
ba testatur, absque vltiori probatione) Pastor autem significat
ordinarium rectorē ouium: vt patet tum ex ipsis nominibus Pa-
storis & Ouium, tum ex ipsa ratione pascendi: tum quia oportet
eum qui ordinariē gerit curam ouium, vel mercenariū vel pasto-
rem esse, sed mercenarius non est: quia cum videt lupum venien-
tem fugit, & non pertinet ad eū de ouibus: quia mercenarius est:
vt dicitur Ioan. 10. Relinquitur ergo quod is, qui ordinariē cu-

ram ouium gerit, pastor est. Cōstat autem pastorem vt pote ordi-
narium officialem, non finiri morte illius, qui pastorale officium
exercebat, sed per successione oportere durare. Et hinc fit, vt insti-
tutio pastoris sit institutio perpetui officij: ac per hoc q̄ in prima
instituzione pastori tribuitur, pro quolibet successore eidē datur.
Vnde ex hoc ipso, q̄ Dominus dicēdo, Pasce oues meas, pastorem
totius Ecclesiæ instituit, pastorale officij totius Ecclesiæ statuit
ex tunc & in seculum seculi, & consequenter, quod dedit tunc Pe-
tro, significauit se dare cuilibet Petri successori in Petro. Rursus
dicendo, Pasce oues meas, perpetuitatem pastoris intelligendam
ex alio capite monstrauit: nam oues suas duraturas sciebat, & di-
xit, vsque ad cōsummationem seculi in præsentis miseris ouili
vno: & propterea eo ipso quō ouibus in vno ouili duraturis vsq;
ad cōsummationem seculi prouidit de pastore vno, dicendo Pe-
tro, Pasce oues meas, significauit se prouidere de vno pastore vsq;
ad cōsummationem seculi. Habemus ergo dupliciter ex ipsis
Euangelij verbis à Domino institutum esse quemlibet Petri suc-
cessorem pastorem totius Ecclesiæ in ipso beato Petro.

¶ **Secunda** via ex rationibus fundatis super sacra scriptura proce-
dit, tum quia decipientis est putare Christū prouidisse de pastore
suarum ouium pro parte tēporis, & ea minima qua, scilicet vixit
Petrus: & non pro toto & tam prolixo tempore vsque ad cōsum-
mationem seculi, quō durant suæ oues. Tū quia rationale est, vt
vniuersalitas tēporis cointelligatur vniuersalitati locorū: & pro-
inde quia dicēdo, Pasce oues meas, oues suas vbique terrarum com-
prehendit, consequens est vt eisdem pro quocunq; futuro tempo-
re cōprehendat. Tum quia Christus synagogæ dicens, Quid vltra
debiui facere vineæ meæ, & nō feci, insufficienter prouidisset Chri-
stianæ Ecclesiæ constituēs eam vnū ouile sine vno pastore cōruū
ouili: conuersante cū ouibus suauiter, hoc est sensibilibus secundū
modum ipsarum ouium: vt pote, quæ viuunt non sola spiritali,
sed sensitiua natura: quum tamen de ipso scriptum sit, Attingit à
fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, Sapient. 8.

¶ **Tertia** autem & ea optima pariter & certissima via procedit ex
expressa diuina reuelatione facta Ecclesiæ suæ sanctæ. Vt enim
inferius de verbo ad verbū afferentur autoritates, manifestē habe-
tur, quod in hoc sensu à Sanctis innumeris, & à sacris Cōcilijs vni-
uersalibus intellecta est institutio pontificatus Petri super totam
Ecclesiam à Christo facta. Certo autem certius est illum esse verū
Scripturæ sensum, quem concorditer tradentibus Sanctis, vniuer-
salis synodi diffinitione accedēte habemus. Fatemur igitur abiq;
omni hæsitacione quemlibet Petri successorem institutum in bea-
to Petro esse pastorem totius Ecclesiæ.

¶ **AD PRIM V M** ergo argumentum in oppositū de conco-
mitantibus, dicitur, præcedentia concomitātia & subsequētia in-
ueniri duplicia, vel pertinentia ad pastorale officij, vel non perti-
nentia ad hoc. Et de pertinentibus quidē ad pastorale officij (qua-
le est illud, Vade post me Satana: vt patet in ipso Euangelij textu)
nō oportet esse sollicitū an spectent ad successorē: de pertinentibus
autem dicitur, quod eo modo, quo pertinent ad officium pastora-
le, eodem modo pertinent ad successorem. Vnde, vt ad singula de-
scendatur, quia verba præmissa apud Matth. Beatus es Simon Bar-
iona, &c. non spectant ad pontificatum, sed ad cōfessionem, quum
fecerat Petrus (vt declaratum est) nec ad successorem pertinent.
Quod verō dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. quia
ad pontificatum totius Ecclesiæ necessariō pertinet, ad successo-
rem quoque pertinere oportet: necesse est enim successorē Petri
esse Petrum, id est in fide solidum, vt super hanc petram Christus
ædificet Ecclesiam suam. Difficultates autem, quæ circa hoc sunt,
in sequenti tractabuntur cap. Quod autē dicitur apud Ioannē, di-
ligis me & amas me: quodāmodo ad pastorale officij spectat, &
quodāmodo non. Nam reſtitudo pastoralis officij amorē Chri-
sti exigit, ipsum autem pastorale officij sine Christi amore potest
& haberi & exerceri: & propterea amor Christi ad successorem
quoque spectat, quantum ad reſtitudinē vtendi pastoralis officio: nō
autem quantum ad habendum vel exercendum ipsum pastorale
officium. Et similiter quod adiungitur, Quum esses iunior, licet
cum Petro finitum sit, quantum ad prophetiæ cōsummationem:
quantum tamen ad insinuatam præparationem animi pastoralis
ad ponendum animam pro ouibus Christi, & frequentem euen-
tum persecutionum, aut mortis pro Christi ouibus bono pastori,
ad successoris reſtitudinē atque fortitudinē pertinet.

¶ **Ad secundū** dicitur, quod verba illa dñi iuxta regulā de pertinentibus
vel impertinentibus ad officij pastorale (quia ad pastorale spectat
officij confirmare fratres) Petro pro se & successore dicta intelli-
guntur. Vnde Theo. hoc dicit, Hæc autē Petro dixit, eo q̄ superbi-
re poterat in his, q̄ promissæ erāt à Christo. Et rursus. Postquā me
negato ploraueris, & c. poenitueris, corrobora ceteros: quū te prin-
cipē Apostolorū deputauerim: hoc eū decet te, q̄ meū robur es
& petra ecclesiæ. Cyrillus quoq; hoc dicit, omisissis ceteris venit ad
Petrū ceteris prælatū. Nec propterea oportet quemlibet Petri succes-
sorē cadere à Christi charitate: hæc em̄ Dñi verba nō necessitatē,
sed

Primō.

Secundō.

Tertiō.

Quartō.

Quintō.

Non mo-
dō Petro
sed succes-
soribus di-
ctum est,
pasce ou-
es meas.

Ad primū.

Ad secun-
dum.

sed possibilitatem auersionis a charitate cum indeficientia fidei significant: sic ut si auerti contingat, conuersus confirmet fratres suos. Indeficientia itaque fidei in Petro & ipsius successione impetrata asseritur, confirmatio fratrum imponitur, auersio possibilis significatur, conuersio prædicitur. Et hoc insinuat aduerbium, Aliquando: ex hoc enim, quod non semper, sed aliquando conuersus prædicitur, auersio quoque, quod quandoque futura sit, insinuat. Ad quod verificandam non oportet quemlibet successorem auerti: sed sat est & nimis etiam, quod quandoque successor aliquis auertatur à Christi charitate.

Ad tertium. ¶ Ad tertium patere potest iam solutio: nam sola ea que dicta sunt Petro pertinentia ad pastorale officium, dicta sunt sibi pro se & successoribus: reliqua autem ad literam dicta sunt sibi soli.

Ad quartum. ¶ Ad quartum (quod maxime urgebat) iam patet responsio: significauit enim Christus ipse in Petro, cuiuslibet eius successoris se loqui, eo ipso quod instituit eum pastorem ouium suarum, tum ex parte officij pastoralis: tum ex perpetuitate ouium suarum: ut prædeclaratum est. Vnde non minus aperuit hic in Petro eius successorem, quam aperuerit apud Matth. in discipulis suis eorum successores: sibi enim ex vno tantum capite, scilicet diuturnitate successionem significauit, hic verò ex duobus, scilicet & ex officio pastoralis, & ex perpetuitate ouium suarum: ut prædeclaratum est.

Ad quintum. ¶ Ad quintum dicitur, quod non est eadem ratio de successione in apostolatu, & de successione in pontificatu: Apostolus enim, ut ipsum nomē testatur, sonat, ab alio missum, seu legatum (iuxta illud Apostoli ad Cor. 5. Legatione pro Christo fungimur: & ad Ephe. 4. Legatione fungor in carceribus ista) non est, autē legatorū vendicare sibi successores: sed finitur legatio cum legato, nisi à domino alius mittatur. Pastor autem ordinariū officium sonat: cuius est habere successorē, & propterea Ecclesia non habet Apostolos qui successerint in apostolatu Christi Apostolis, sed habet Episcopos succedentes Apostolis, non quo ad apostolatus autoritatem, sed quantum ad episcopalem tam dignitatem, quam autoritatem. Vnde si tum ad episcopalem tam dignitatem, quam autoritatem. Vnde si formaliter & exactissime loquendum est, nec Petrus habet successorem in apostolatu, tum quia apostolatum communem habebat cum reliquis apostolis, parsque in apostolatu omnes fuerunt, ac per hoc par est ratio in apostolatus successione de omnibus: tum quia experientia testatur nullius Petri successoris libellos quantumque sanctos inter sacras esse Scripturas: vsque ad eodē, ut Epistola Pauli ad Philemonem, quamuis commēdaticia vnius seruuli inter sacras computetur Scripturas. Veruntamen quia successor Petri succedens ei in pastorali officio ouium Christi (quod est pontificatus mundi) ex hoc ipso succedit in præcipuo apostolatus officio: quod, ut diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicam Ecclesiam: hoc enim communiter Apostolis omnibus à Christo delegatum fuit: hoc Petro singulariter pastorali officio datum est, hoc solus Petri successor hæredit: & hoc ipso quod succedit Petro in pontificatu ecclesie catholice. Hinc igitur sola successoris Petri sedes, vocatur, & est sedes apostolica: utpote ea, in qua sola autoritas gubernandi ecclesiam catholicam (quæ inter facultates legatus Apostolis summum tenet locum) residet: hinc successor Petri apostolicus, hinc eius dignitas seu officium apostolicum, hinc eius autoritas apostolica vocatur: utpote complectens supremam omnibus Apostolis tributam autoritatem. Vnde solutio patet omnium questionum: & cur solus Petrus inter Apostolos habet successorem in apostolica autoritate: quia scilicet solus institutus est à Christo pastor ouium suarum. Et quo pacto cum hoc stet, Episcopos omnes succedere Apostolis in Episcopali dignitate & autoritate, & quatenus Episcopos esse omnes pares: hoc enim nihil omnino obstat veritati declarata. Et quare Episcopus Hierosolym. non succedit Iacobo in autoritate apostolica, Episcopus autem Ro. succedit Petro apostolica autoritate: quia scilicet Petrus autoritatem apostolicam habuit, etiã ut ordinarius pastor à Christo institutus super vniuerso ouili suo: Iacobus autem eam habuit tantum ut Apostolus. Et hoc non ratione aut voluntate humana factum, sed Christi veri Dei institutione ordinatum esse monstratum est: dum Petrus solus pastorem suarum ouium instituit dicens, Pasce oues meas.

Ad quartum. ¶ Ad quartum (quod maxime urgebat) iam patet responsio: significauit enim Christus ipse in Petro, cuiuslibet eius successoris se loqui, eo ipso quod instituit eum pastorem ouium suarum, tum ex parte officij pastoralis: tum ex perpetuitate ouium suarum: ut prædeclaratum est. Vnde non minus aperuit hic in Petro eius successorem, quam aperuerit apud Matth. in discipulis suis eorum successores: sibi enim ex vno tantum capite, scilicet diuturnitate successionem significauit, hic verò ex duobus, scilicet & ex officio pastoralis, & ex perpetuitate ouium suarum: ut prædeclaratum est.

Ad quintum. ¶ Ad quintum dicitur, quod non est eadem ratio de successione in apostolatu, & de successione in pontificatu: Apostolus enim, ut ipsum nomē testatur, sonat, ab alio missum, seu legatum (iuxta illud Apostoli ad Cor. 5. Legatione pro Christo fungimur: & ad Ephe. 4. Legatione fungor in carceribus ista) non est, autē legatorū vendicare sibi successores: sed finitur legatio cum legato, nisi à domino alius mittatur. Pastor autem ordinariū officium sonat: cuius est habere successorē, & propterea Ecclesia non habet Apostolos qui successerint in apostolatu Christi Apostolis, sed habet Episcopos succedentes Apostolis, non quo ad apostolatus autoritatem, sed quantum ad episcopalem tam dignitatem, quam autoritatem. Vnde si tum ad episcopalem tam dignitatem, quam autoritatem. Vnde si formaliter & exactissime loquendum est, nec Petrus habet successorem in apostolatu, tum quia apostolatum communem habebat cum reliquis apostolis, parsque in apostolatu omnes fuerunt, ac per hoc par est ratio in apostolatus successione de omnibus: tum quia experientia testatur nullius Petri successoris libellos quantumque sanctos inter sacras esse Scripturas: vsque ad eodē, ut Epistola Pauli ad Philemonem, quamuis commēdaticia vnius seruuli inter sacras computetur Scripturas. Veruntamen quia successor Petri succedens ei in pastorali officio ouium Christi (quod est pontificatus mundi) ex hoc ipso succedit in præcipuo apostolatus officio: quod, ut diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicam Ecclesiam: hoc enim communiter Apostolis omnibus à Christo delegatum fuit: hoc Petro singulariter pastorali officio datum est, hoc solus Petri successor hæredit: & hoc ipso quod succedit Petro in pontificatu ecclesie catholice. Hinc igitur sola successoris Petri sedes, vocatur, & est sedes apostolica: utpote ea, in qua sola autoritas gubernandi ecclesiam catholicam (quæ inter facultates legatus Apostolis summum tenet locum) residet: hinc successor Petri apostolicus, hinc eius dignitas seu officium apostolicum, hinc eius autoritas apostolica vocatur: utpote complectens supremam omnibus Apostolis tributam autoritatem. Vnde solutio patet omnium questionum: & cur solus Petrus inter Apostolos habet successorem in apostolica autoritate: quia scilicet solus institutus est à Christo pastor ouium suarum. Et quo pacto cum hoc stet, Episcopos omnes succedere Apostolis in Episcopali dignitate & autoritate, & quatenus Episcopos esse omnes pares: hoc enim nihil omnino obstat veritati declarata. Et quare Episcopus Hierosolym. non succedit Iacobo in autoritate apostolica, Episcopus autem Ro. succedit Petro apostolica autoritate: quia scilicet Petrus autoritatem apostolicam habuit, etiã ut ordinarius pastor à Christo institutus super vniuerso ouili suo: Iacobus autem eam habuit tantum ut Apostolus. Et hoc non ratione aut voluntate humana factum, sed Christi veri Dei institutione ordinatum esse monstratum est: dum Petrus solus pastorem suarum ouium instituit dicens, Pasce oues meas.

Ad ARGVMENTA deinde allata ducendo ad inconueniens, respondendo ad primum dicitur, sequelas nihil valere. Ad probationem autem (quia non potest ad plures pertinere quod ad vnum tantum dicitur) respondetur ad innumeros successores posse pertinere quod ad vnum tantum officialem insinuando dicitur: quoniam quod sibi dicitur, cuiuslibet succedenti intelligitur dictum: & propterea dictum Petro primo pastori Christi ouium instituto, cuiuslibet ei succedenti in huiusmodi officio pastorali dictum est. Et eadem est ratio de promissionibus eidem factis.

Ad secundum similiter dicitur, sequelam nihil valere: nec esse maiorem aut parem rationem, quod extendantur hæc verba ad alios Apostolos, qui erant præsentēs, quam ad successorem Petri: quoniam quilibet successor, licet in seipso tunc non esset: ratamen in ipso Petro, sed eadem officij forma: quo constat modo non fuisse alios Apostolos in Petro: quoniam nullus sub eadem officij forma fuit, aut futurus fuit.

¶ Ad tertium dicitur, quod non ridiculum, sed diuinæ rationi consentaneum est, ut omnium Ecclesiarum communicantium in eisdem sacramentis, &c. sicut est vnum numero omne institutum à verbo Dei communi omnibus, ita sit vnus numero pastor illius vnus ouilis institutus ab eodē verbo de cōmuni omnibus. Hoc siquidem diligenter perspectum, non est vni particulari Ecclesie aut personæ consuleri, sed vnitati ouilis prouidere, ac per hoc sicut vnitas ouilis communis est ecclesiis omnibus particularibus, ita vnitas pastoris ad omnium est vtilitatem Ecclesiarum. Et sic optime adimpletur quod Apostolus dicit ad Corinth. 3. Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas.

¶ Ad quartum dicitur simul, & ad quintum, consequentias nihil valere, utpote ex impertinentibus ad propositū deductas. Dicta siquidem à Hieron. in vtroque loco, impertinentia sunt ad propositū: utpote quæ de Episcopis & presbyteris quatenus Episcopi & presbyteri sunt dicuntur: æqualitas namque seu identitas diuino iure inter Episcopos & presbyteros, siue sit, siue non sit, nihil refert ad vnitatem pastoris totius Ecclesie: non enim ideo vnus est pastor totius Ecclesie: quia Episcopus maior est presbytero: sed ideo quia vnus est successor Petri, siue presbyteratus, siue episcopatus sit maximus in ecclesia Dei ordo. Æqualitas autem diuino iure Episcoporum inter se quatenus Episcopi sunt, non eget probatione: quoniam illā asserimus, sed impertinens est proposito, quoniam non ideo vnus est pastor totius Ecclesie: quia vnus Episcopus est sacrator altero (omnes enim Episcopi sunt æquales in episcopatus ordine, & non est magis aut plus Episcopus successor Petri quicūque; alius Episcopus: sicut non est magis presbyter, quam quicūque; alius presbyter) sed ideo vnus est pastor totius Ecclesie, & reliquis prelati episcopis atque presbyteris, quia vnus est successor Petri. Vnde patet ex hoc, quod diuino iure à Christo instituto vnus presbyter, siue episcopus Petri successor cæteris Episcopis & presbyteris, imò toti ecclesie præfertur, non sequi Hier. & allatos à Hier. Petrus, Paulus, Ioannē, Lucā, hæresim docere: ut arguere audent inferre, sed prudens lector intelligit dicta horū impertinenter deducta ad propositum.

CAPVT XIII.

Romanum Pontificem succedere Petro in Pontificatu totius Ecclesie.

¶ PROPOSITA Petri successione, oportet monstrare quod sit ille successor Petri in pastorali cura totius ecclesie. habet enim proprias difficultates an sit Ro. episcopus.

¶ OBIICTVR, igitur in primis ex parte temporis quia Rom. Pontif. natus est per multos annos post Petri pontificatum: quum prius Petrus sederit Antiochiæ, & per multos annos ante absque particulari aliqua sede fuerit.

¶ Et confirmatur hæc ratio arguendo sicut arguit Apostolus ad Ro. 4. vbi probat ex circumstantiâ temporis & facti Abraham non ex circumcuncione, sed ex fide iustificatum nulla alia ratione vsus, quam quod Abraham ante circumcuncionē fuerit iustus apud Deum per fidem. Si hoc eius argumentū, valet necesse est valere & hoc, scilicet Petrus quando clauēs accepit à Christo, nondū erat Episcopus vrbis Romæ, sed erat vnus inter Apostolos: ergo clauēs non sunt ei datæ, secundum quod postea, vel factus vel mutatus est, vel loco, vel officio (sicut Abraham non est iustitia reputata qualiscunque post fidem factus fuerit) sed prout fuit Apostolus tantum.

¶ Secundo, si Romanus Pontifex esset Petri successor in cura totius Ecclesie (de hac tantum successione, ne cōtingat idem sepius replicari, semper loquimur nisi quandoque explicemus de sola successione in episcopatu Romano nos loqui) oporteret de quolibet Romano Pontifice verificari verba Christi spectantia necessario ad successorem Petri, sed non de quolibet Romano Pontifice hæc verificari oportet: ergo Rom. pontif. non est successor Petri. Probatur autem destructio consequentis, ex eo quod Romanus Pontifex potest labi in hæresim, & sic non verificabuntur de eo verba Christi, Tu es Petrus, id est in fide solidus: neque super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: quoniam soliditas fidei in ipso, super quam ædificanda est ecclesia: non inueniretur: nec, Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: quæ omnia ad successorem Petri dicta esse monstratum est Tertio, quia non omnis Rom. pontif. habet Christi charitatem, quam tamen tertio Christus exegit in institutione officij pastoralis: non est ergo Petri successor, qui exactè à Christo tunc in Petro charitati non succedit. Quarto, quia non omnis Romanus Pontif. pascit oues Christi, sed multi eorum pascunt oues suas: dum ad propriam gloriam, autoritatem, vtilitatem, & alia huiusmodi pontificatū exercent. Dicente autē Domino, Pasce oues meas: significauit Petri successores, aut pastores esse debere ouium Christi, ipsum amātes, & illas pascentes, doctrina, iustitia, & aliis huiusmodi: aut si non amāt & docent, nihil hoc verbū ad eos pertinere: ac per hoc non esse Petri successores. Quinto, quia prisci Romani pontif. reculauerūt se vniuersales appellari. Greg. enim senis epistolis hoc reprehendit: & narrat prædecessores suos hoc tenuisse. Si enim Greg. cū aliis noluit vocari Episcopus vniuersalis, cōsequens est quod non erat aut non se credebatur vniuersalē Episcopū, idem autem sonat Pontifex vniuersalis, & Pontifex totius ecclesie. Non

Ad tertium

Ad quartum & quintum.

Primo.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

Solutio.

Ad primum.

Ad secundum.

succedit ergo Roma. Ponti. Petro in pontificatu totius Ecclesie. Sexto concilio Nicenum (vt scribitur libr. 10. cap. 6. histo. ecclesiast.) statuit sic. Et apud Alexandria vel in vrbe Roma, vetusta coeuetudo seruetur: vt vel ille Aegypti, vel hic suburbanarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat. Si enim Rom. Ponti. successor esse Petri in pontificatu totius Ecclesie, non praesumpserit Nicenum concilium fines suae sollicitudini decernere in suburbanis Ecclesiis. **Septimo.** si Rom. Ponti. Christi institutione praestitit totius Ecclesie, vt Christi vicarius generalis, sequitur peccasse, & peccare omnes, qui non fuerunt, & qui non sunt sub Rom. Pon. obedientia. Et hinc sequitur primo primitiuam Ecclesiam totam errasse: quom ad huc non esset Rom. Pon. Sequitur deinde totus Sanctos & Martyres vsque ad 400. annos post Christi, errasse: qui tunc non recognouerunt Rom. Pon. vt pastor totius Ecclesie. Sequitur postea Asiam, Africam, atque Graeciam in damnatione fuisse: vt pote non recognoscentes Rom. Pon. vt omnium caput. Sequitur demum Christianos, qui hodie sunt in Perside, India, Scythia, totoque Oriente, damari: eo quod non subsunt Rom. Pon. Manifestatur autem hos non recognouisse Rom. Pon. eo quod non ab ipso seu eius auctoritate eorum episcopi sunt instituti, eorum Concilia sunt celebrata. **Octauo.** Hieron. de viris illust. scribit, quod Achatius episcopus Caesariensis discipulus Eusebij Pamphili, impetrante Constantio Liberiorum papam deposuerit, & Felicem constituerit. Constat autem hoc repugnare primati Rom. Pon. si totius ecclesie Antistes esset. **Nono.** Si vlla ecclesia est prima & mater omnium ecclesiarum, & a Christo Domino immediate fundata, non est alia nisi ecclesia Hierosolymitana, quae per multos annos fuit ante Romanam: vnde exierunt omnes Apostoli & episcopi ad vniuersum orbem terrarum. In cuius signum ab omnibus ecclesiis etiam Romana collectae soluebantur ecclesie Hierosolymitanae.

AD HVIVS rei euidenciam consideranda sunt duo, primum vnde est, secundum vnde scitur Rom. Pon. succedere Petro. Circa primum autem distinguendum est de ratione succedendi & ratione succedentis: nam ratio succedendi est non euangelica institutio, sed subsequuta factum Petri, quo Ecclesia Rom. appropriata est Petro appropriatione firmata. Declaro singula, cautum reddendo lectorem in primis, quod aliud est succedere Petro & aliud est succedere Petro huic, scilicet Rom. Pon. Ratio enim quod Petrus habeat successorem, institutio est euangelica: quia Dominus in Petro pastorale totius mundi instituit officium, vt in precedentibus manifestatum est. Ratio vero, quod Petro succedat hic, hoc est Rom. Pon. non est institutio euangelica: tum quia euangelica voce non est Ecclesia Rom. appropriata Petro, sed tota ecclesia commissa sibi, dum dicitur, Pasce oues meas: & propterea si Petrus perseverasset vsque ad finem, vt incepit ab ipso, appropriatione alicuius particularis ecclesie, nec Rom. pot. nec aliquis alius particularis Episcopus esset Petri successor: sed migrante ad caelum Petro fuisset vnus electus in Episcopum catholicam Ecclesie, qui successor fuisset Petri. Tu quia si Petrus in sede Antiochena, quam sibi prius appropriauit, perseverasset vsque ad mortem, non Rom. Pontifex, sed Antiochenus successor esset Petri. Tum quia si Petrus discessisset ex Roma, non tantum loco, sed sede, ita quod alibi sedem elegeret, non succedisset Rom. Pontifex Petro, sicut nec modo succedit Petro Antiochenus: quia in de discessit mutando non solum locum, sed sedem. Ex his enim patet, non ex euangelica institutione ortum habere, quod Rom. Pontifex succedat Petro: euangelica siquidem institutio de his mutationibus non se impedit: sed subsequutibus factis disponendum hoc reliquit. Quocirca ex eo, quod appropriatione firmata, Rom. Ecclesia Petri pontificatu addita est, inde ortum est, vt Rom. Pontifex Petro succedat. Appropriationem autem firmam dicimus, quia Petri morte firmata est: & quia Christi auctoritate robur firmitatis obtinuit. Nam (vt Ecclesia cantat, & Ambr. in oratione contra Auxentium, de Basilicis tradendis, quam habes in lib. 5. Epistolaru Amb. post 31. Epistolam asserit, & ante ipsum in lib. 3. de excidio Hierosolymitano, cap. 2. Egesippus asserit) volenti Petro ex vrbe Roma discedere obuias Christus iussit, vt Romam mortem pateretur, eidem dicendo, Venio Romam iterum crucifigi, vt non nuda Petri mors Romae, sed mors iussa a Christo in vrbe Roma, firmaret Romanam sedem in Petri successione. Si ad ortum itaque atque initium successione Rom. Pontificis Petro spectes ratione succedendi inuenies fuisse ecclesiam Rom. appropriationem ad pontificatum Petri, firmatam & Petri morte & Christi mandato. Quum autem dicimus, Petrum & Rom. Pontificem & Pontificem ecclesie catholice, non duos intelligas pontificatus: non enim sunt duo in actu, sed in potentia tantum, hoc est, quia potuissent esse duos: vt patet ex dictis. Vnde non se habet sicut duo Episcopus vnici: non erat siquidem in Rom. Ecclesia Episcopus ante Petrum: sed ipse Petrus Rom. Ecclesiam euexit in pontificatum, non alium, quam suum, quem secum veherat: ita quod pontificatus Petri, quem a Christo habuit relatum ad Ecclesiam catholicam, retulit ipse Petrus ad ecclesiam Rom. appropriando sibi illam. Confert autem non nihil haec pontificatus unitas ad hoc, vt idem sit Roma-

nus Pontifex, & Pontifex ecclesie catholice: non solum unitate personae, sed identitate pontificatus. In cuius signum non datur Romano Pontifici duo pallia, sed vnum tantum: quum tamen plura dari constet habenti plures pontificatus, quibus debentur pallia. Si autem de ratione succedentis est sermo, euangelica institutio, ratio inuenitur succedentis. Rom. siquidem Pont. Petro succedens auctoritate habet apostolicam ab euangelica Christi voce, Pasce oues meas: nam cuiuslibet Petri successor, in Petro dixit Christus. Pasce oues meas. Licet itaque apostolicam sedem Rom. esse Pont. initium habuerit ex appropriatione Ecclesie Rom. ad Petrum: ex quo tamen firmatum sic est eo ipso quo aliquis verus est Rom. Pon. verus est Pont. Ecclesia catholica a Christo in beato Petro instituta. Manifestum est igitur, vnde Rom. Pon. est Petri successor, ac totius ecclesie pastor. Scitur autem hoc diuina reuelatione facta, cum vniuersa li Ecclesia: tum sanctis Doc. innumeris, tum sacris Conciliis. Nullus siquidem Christianus dubitare permittitur ex diuina prodire reuelatione quicquid ad fidei Christianae rationem spectat (de quorum numero hoc constat per Decretum vnam sanctam esse) contestatum inuenitur a praefatis. Communis Christianorum & olim & nunc & semper confessio fuit, est, & erit, Rom. Pon. sedem solam esse sedem apostolicam: hoc autem nihil aliud est quam fateri Rom. Pon. Petri successorem esse rectorem catholicam Ecclesiam, nam in apostolica sede (nisi quis propria ignoret voce) clauditur apostolica auctoritas: in apostolica autem auctoritate facultatem regendi totam ecclesiam includi, intelligunt exercitati in sacris literis. Et hoc vsque adeo est clarum, vt concorditer dicatur Apostolica auctoritati a Christo orbem commissum terrarum: sic vt quilibet Apostolus vbicumque cotingeret ipsum fore instituebat ecclesias, instituebat Episcopos, & id genus reliqua faciebat: vt eorum etiam gesta testatur. Vnde cum 1. ad Cor. 12. dicitur, Posuit Deus in ecclesia primum Apostolos: dicit glo. interli. omnium ordinatorum & iudicem: manifestans apostolicam auctoritatem esse omnium ordinatricem & iudicem. Confitentes igitur apostolicam auctoritatis sedem, confitemur velimus nolimus sedem ordinatricem & iudicem omnium. Hanc autem esse intentionem consentium, ex eo etiam comperitur, quod solam successoris Petri sedem Apostolicam confitemur. Exat siquidem Hierosolym. sedes, in qua Iacobus Apostolus sedit, cuius successor est Episcopus Hierosolym. cur sedes illa, in qua Iacobus apostolus sedit (quae prius tempore fuit, quam quacunque alia partialis sedes) non est ipsa, quae sedes apostolica nisi quia in illa non est auctoritas apostolica, & in ista est? Nam si ex sola successione ad personam Apostoli affirmaretur, a Christi fidelibus sedes apostolica, dubium non est, quod multae essent sedes apostolicae: & Hierosolym. sedes esset apostolica, & Rom. sedes esset apostolica, modo autem, quod vnica tantum nouit Christianus populus sedem apostolicam, & amque Rom. Ponti. sedem esse plena voce confitentur, clarum relinquitur, per sedem apostolicam intelligi sedem auctoritatis apostolicae. Et confirmatur: quia sicut in episcopali sede clauditur pontificia auctoritas, & in Archiepiscopali sede auctoritas archiepiscopalis, & in sede patriarchali auctoritas patriarchalis: ita in sede apostolica clauditur auctoritas apostolica, ac per hoc quemadmodum Christianus populus ad huiusmodi sedes recurreret, ad dictas auctoritates recurrere intendit: ita ad apostolicam sedem recurreret, aut ipsam quomodolibet venerans, auctoritatem apostolicam confiteretur. Porro in professione sedis apostolicae clauditur eius diuinae institutionis confessio: nam quia secundum veritatem, Apostolica tam sedes, quam auctoritas a solo Christo est vel esse potest, a quo solo possunt Apostoli fieri (neque enim minus est apostolicam sedem ac auctoritatem, quam apostolum institueret: sicut non minus est episcopalem auctoritatem ac sedem facere, quam episcopum) necesse est vt qui apostolicam confiteretur sedem, a Iesu Christo immediate illius esse auctoritatem fateantur, diuinae quoque proinde iure institutam illam esse profiteantur. Et hinc habes quod Doctores confitentis Rom. Pon. sedem apostolicam aut apostolatam, aut auctoritatem apostolicam, fatentur Rom. Pontificem esse totius Ecclesie rectorem: quod notandum valde est, & secundum se, & ne oporteat saepe repeti in auctoritatibus sanctorum, &c.

ANTE QVAM autem auctoritates adferantur, ad obiectiones respondendum est. Ad primum ergo dicitur, nihil obitare successioni Rom. Pon. Petrum, quatenus Rom. Pon. fuit, natum esse post acceptas clauas: sufficit enim successor natum esse ante mortem eius, cui succedit. Ad argumentum autem formatum ad similitudinem argumenti Pauli Apostoli de iustificacione Abraham: respondetur, militare illud non contra nostram sententiam, sed potius contra arguentes. Manifestatur autem hoc distinguendo, sicut in Abraham repurationem iustitiae a iustitia reputata, ita proportionaliter in Petro acceptationem clauium a clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iustitiam Abraham conuenit ex fide, & non ex circucisione postea subsequuta: ita Petro acceptio clauium conuenit ex pontificatu ecclesie catholice (tunc enim datae sunt ei claues, quando factus est pastor Christi: non oculis) & non ex ecclesia Rom. seu Pon. Rom. postea subsequuta. Et similiter quemadmodum

Ad primam
Ad obiectionem

modum iustitia reputata Abraham, non est restricta ad statum præputij, sed est extensa ad subsequutum statum circumcisionis (dicente Apostolo ibidem: ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini, nõ ei qui ex lege est solus, &c.) ita acceptæ clauis extensæ sunt ad subsequutum postea Petri pontificatum Rom. Rursus quemadmodum Abraham iustitia reputata appropriata est subsequente circumcisioni, seu ipsi Abraham, vt postea pater factus est circumcisionis, sic, vt eius semen ex circumcissione prælatum sit omnibus in consummatione iustitiæ promissionum, & benedictionum Abraham (dicente Apostolo ad Gal. 3. Abraham dictæ sunt promissiones & semini eius, qui est Christus: quem constat ex circumcissione natum) ita acceptæ clauis appropriatæ sunt Ecclesiæ Rom. seu Petro, vt factus postea est Pon. Rõ. sic vt per ipsam aperiatur regnũ cælorum omnibus cognationibus terræ. Vnde patet quod ex huiusmodi argumento essi habetur, quod acceptio clauium nõ perinet ad Petrum nisi secundum, quod erat tunc quum accepit clauis, (erat autem non solum Apostolus, sed pastor ouium Christi) non tamen habetur, quod acceptæ clauis restrictæ sint & conclusæ ad statum illum præcise: sed subsequendo similitudinem Abraham habetur, quod clauis acceptæ & extensæ & appropriatæ sunt ad pontif. Rom. secundum mutationem, qua & loco & officio, appropriata est Petro Ecclesia Romana.

Ad secundum.

Ad secundum dicitur, posse dupliciter intelligi successorẽ Petri seu Rom. Pon. non posse esse infidelem seu hæreticũ. Vel de ipsius persona in ordine ad Ecclesiam catholicã: vel de ipsius persona secundum se ipsam. Et vtroque modo verificatur: & vtrunq; expressit Dominus in Euangelio. Fidem enim solidã in Petro & successoribus suis secundum proprias personas, significauit Dominus, & dicens, Tu es Petrus: in præsentem, & dicens, Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua, in futuro. Fidem verò eiusdem in ordine ad Ecclesiam significauit Dominus, & dicens, Super hanc Petrã ædificabo Ecclesiam meam: & dicens, Cõfirma fratres tuos. Nec obitat personæ Rom. Pontif. fidei secundum propriam personam, quod illa persona potest esse hæretica: quoniam quamprimum desinit esse: si delis, desinit etiam esse Petri successor secundum rei veritatem & apud Deum: apud cuius tribunal qui non credit, iam iudicatus est: vt dicitur Ioan. 3. quicquid sit secundum forum ecclesiasticum. Ex quo tamen idẽ habetur: nam ex hoc ipso, quod ille homo qui vocatur Petri successor, ex casu à fide, iudicio etiam inuiti subicitur Ecclesiæ, manifestatur ipsum nõ esse amplius Petri successorẽ secundum veritatem: nam si verè esset Petri successor, iudex esset totius Ecclesiæ & non esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate autẽ in fide personæ Rõ. Pon. in ordine ad Ecclesiam, prouenit vt errare non possit: sententialiter diffinitio de fide Christiana: quoniam in huiusmodi diffinitione constituitur fides vniuersalis Ecclesiæ, & per eam ædificatur Ecclesia Christi ab ipso Christo super petram sedis apostolicæ. Impossibile autem est: constare vniuersalem Ecclesiam errare in fide. Libet autem intueri quã suauiter conuenientia sit huiusmodi fidei diffinitio voce euangelicã, fide si qui tem construi Ecclesiam constat, quum sit (vt ad Hebræos rõ. dicitur) sperandarum substantia rerum: & ideo ædificandi & confirmandi actui respondet vterque enim substantiam ædificandi respicit. Sed quoniam fides donum Dei est, idcirco Christus sibi ipsi attribuit ædificationem Ecclesiæ super sedem apostolicam: dicens, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, firma: verò fideles fluctuantes in ambiguitatibus & quæstionibus, quæ circa fidem emergunt, quia ministeriale opus est Petri & successoris: ideo dicitur Petro & successoribus, Confirma fratres tuos: quicquid enim agit sedes apostolica diffiniendo de fide, nihil aliud est quàm declarare quid sub fide à Christo data continetur: sic enim confirmat fratres suos. Vnde & in Calcedon. synodo dixerunt patres, quod congregati in Constantinopolitano Concilio doctrinam de Spiritu sancto, tradiderunt: non quod minus esset in præcedentibus, qui apud Nicæam congregati sunt infereutes, sed intelligendum aduersus hæreticos declarantes. Et hinc oritur vt diffinitis de fide ab apostolica sede sub sit etiam ipse Rom. Pontif. sicut subest fidei: non enim alicui propterea de nouo subicitur, sed quod implicitè credebat, tenetur explicitè credere, ex hoc quod fides sufficienter explicata est, quo ad hæc, quæ prius explicata non erant fidei veritati subesse. At si cuiquam mira in hac responsione dicta apparebunt: meminerit scripsum esse, Mirabilia testis nonia tua, sunt enim hæc Iesu Christi testimonia. Sed quid mirari fideis debet de talitanti quæ diuinæ gratiæ assistentiã suo in terris Vicario: quum Caius Pont. synagoga minus legitimo ac persecutori ipsius Christi assiterit ad prophetadũ ratione pontificatus: testatẽ Ioan. Euangelista, dum dicit, A semetipso non dixit, sed quom esset Pontifex anni illius, prophetauit q. Iesus erat mortuus pro gente, Ioannis II. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, nisi vt diuinam assistentiã peculiarem Pontifici esse reuelaret: Ad tertium dicitur, quod exacta trina dilectio à Petro rectitudine respicit pastoralis officij, & propterea qui nõ succedit Petro in dilectione Christi, neque quã succedit eidem in bonitate pastoralis exercitij: sed pastor est officio & nomine, mercenarius autem studio &

Ad tertium.

exercitatione. Ad quartum dicitur, quod amare, & pascere oues Christi, spectat ad successores Petri sub ratione commissi & debiti: Christus enim commisit, vt pasceret oues suas, & ad hoc successor tenetur, & ad hoc se obligauit suscipiendo pontificatum. Vnde si nec amat nec pascit, nõ propterea locus iste ad ipsum non spectat: nam multũ ad eum spectat pascere Christi oues: ad quem spectat vt præceptum & ex officio debent. Exigit quippe locus iste pascẽtem & amantem, quia exigit, vt amare & pascere debeat. Et quamuis non amans nec pascens indignus sit pastoralis officio, & mereret illo priuari: non esse tamen propterea priuatum, ex vtroque testamento dicimus. Ezechie. siquidem 34. reprehenduntur mali pastores, qui non Dei gregem: sed semetipsos pascebant, appositis propheticis minis priuationis pastoralis officij per ipsam Deum excedendæ, pastores tamen relinquuntur. Math. quoque 23. Super cathedrã, inquit Dominus, Moysi, sederunt Sacerdotes & Pharisæi, quæcunque dixerint vobis seruare & facite, secundum verba opera eorum nolite facere. Ad quintum dicitur, Greg. prædecessorum vestigia imitarum refutasse se vniuersalem appellari, & ratione, vt ipse millies dicit, quia si vnus vniuersalis Episcopus dicitur, solus ipse Episcopus videtur dici: & sic ceteris episcopatus tollitur. Non autem ea ratione, quod Rom. Pont. autoritas restricta sit, & ad vniuersalem non se extendat Ecclesiam: superbum enim vocabulum, vt pote reliquorum Episcoporum iniuriam præferens, horruit Greg. & non rem Apostolicæ autoritatis extendentis se ad vniuersalem Ecclesiam. Vnde post inferius ad Mauricium Imperatorem adferenda verba de Petri autoritate super totam Ecclesiam, subiungit de Petro, Cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur, & tamẽ vniuersalis Apostolus non vocatur. Vbi patet Gregor. simul affirmare curam totius Ecclesiæ, & negare vniuersalis vocabulum. Propter quod postioris Pontifices Rom. rem tenentes, nec à Gregor. humilitate discedentes, vniuersalis nomen à recto in obliquum transulerunt: & subscribitur tunc in hodiernum diem, Ego enim Episcopus Ecclesiæ catholicæ. Ad sextũ dicitur, quod aliud est loqui de autoritate, & aliud de executione: quum autoritate siquidem Rom. Pon. super totam Ecclesiam, mos fuit laudabilis, vt non exequeretur Papa ea, quæ ad particula res aliarum Ecclesiarum curas pertinebant, nisi casus aliquis id exigisset. Et hinc mos fuit, vt Episcopi ab Archiepiscopis confirmarentur, curati ab Episcopis darentur, & in numero similia fierent. Et hæc est illa vetusta consuetudo, cuius meminit Nicænum Concilium, quod annuente Rom. Pont. ibi per suos legatos præfente de obseruatione huiusmodi vetustæ consuetudinis statuit. Ex hoc autem non sequitur statutum esse de autoritate Rom. Pont. aut læsam fuisse illius autoritatem: sicut nec hodie minuitur, aut læditur Rom. Pontif. autoritas ex eo quod in multis prouinciis Rõ. Pont. obedientibus, huiusmodi executiones per prouinciales fiunt. Ad septimum dicitur, quod Rom. Pontif. Christi institutione esse præter ceteris, potest dupliciter intelligi: vltimo ad rationem innot; & sic falsum est iuxta superius declarata. Vel præsupposita appropriatione Ecclesiæ Romanæ ad Petrũ, & sic veris: vltimum est: propterea conceditur sequela, scilicet omnes peccare & peccasse, qui eum non cognouerunt vt prælatum. Et quum ita fuerit primo, quod primitiua Ecclesia errasset, negatur sequela: quoniam tunc adhuc non fuerat appropriatio Ecclesiæ Rom. ad Petrum: qua præsupposita Pon. Rõ. præest omnibus. Sufficiebat siquidem tunc, quod tota Ecclesia recognosceret Petrum, vt totius Ecclesiæ pastorem: post appropriationm autem Rom. Ecclesiæ, oportet recognoscere Rom. Pon. successorem Petri pastorem in totius Ecclesiæ, non quatenus est Rom. Pont. sed quatenus est successor Petri per se, & formaliter loquendo. Quum verò inferitur secundò, quod tot Martires & Sacti ad quadragesimos annos peccassent, quia non recognouerunt Rom. Pont. respondetur falsum esse, huiusmodi Martires & Sanctos non recognouisse Rõ. Pon. à principio enim Ecclesiæ Petrus recognitus est, & successiuè Rõ. Pon. ei succedens: vt subsequentes manifestant autoritates Sactorum. Et similiter quum tertio inferitur, Asiam, Africam & Græciam errasse, quia non fuerunt subditæ Rom. Ecclesiæ manifestè erratur & quæ falsissima comprobantur inducuntur: plenum siquidem regitum Greg. curis, Asiæ, Africæ, & Græciæ, testatur oppositum.

Ad quartum.

Ad quintum.

Ad sextum.

Ad septimum.

Ad primam illationem.

Ad secundum.

Ad tertiam.

Ad quartam.

Ad octauum.

Quod demum inducitur Christianos hodie Orientales non subesse Rom. Ecclesiæ (nisi de schismaticis sit sermo) falsum esse, ex gratia in Concilio Floren. sub Eugenio IIII præter potest: ubi siquidem Iacobus Armeni, atque Græci Rom. Pontificẽ vt pastorem totius Ecclesiæ recognoscere se confessi sunt. Ad probationem autem subiurctã: quia nec Episcopi ibi à Papa instituerunt nec Concilia eorum Papa sunt autoritate, iam patet quid dicendum est. scilicet, quod huiusmodi executione in consuetudo in quibuscunque prouinciis, Papæ nec tollit, nec lædit autoritatẽ. Veritatem pluries nostra atate visum est, ab Orientalibus missam ad Rõ. Pon. pro rogã Episcopo, seu cõfirmatio ei: sic: & tempore Alexandri VI. & Inlij I. Ad octauũ dicitur, nos de iure diuino loquimur: arguentis autem obiciunt damnatum violentiã factum: vt ipsamet verba Hier. testantur: ait enim, Achatius in tantum claruit, vt in locum

Opus. Caiet. E E Liberij

Liberij Felicem Arrianum substitueret. Vnde Felix ille in catalogo Pontificum non est computandas: vt tentatur Aug. in Epistola ad Generosum: & est Epistola 165. Ibi siquidē Aug. a Petro vsque ad tunc ē. poris Rō. Pon. Anastanum singulis successiue recēdēns, Liberio Damasum successorem ponit, non Felicem. Ad nonum dicitur Rō. Ecclesie appellatione intelligi posse, vel ipsum corpus Rom. Ecclesie secundum suum caput: & quod licet Rom. Ecclesia secundum reliqua eius membra non sit prima, nec mater omnium Ecclesiarū, nec immediatē instituta à Christo: ipsa tamen eadem Ecclesia Rom. secundum suum caput Petrum ac Petri successorem prima est ac mater & magistra omnium Ecclesiarum: & immediatē à Christo euangelica voce auctoritatem ac firmitatem habens: vt prædeclaratum est. Vnde tam Canonū quam Sanctorum sententiæ Romanam Ecclesiam primā, magistram, matremque Ecclesiarum omnium, aut à Christo Domino euangelica voce fundatā firmitatemque sonantes, veræ sunt ratione capitis. Et hoc intendunt qui hæc scripserunt: vt ex eo patet, quod eorum sententia fundatur super verbis Domini ad Petrum, qui caput fuit, & in suis successoribus est Eccle. Rō. Vnde nihil obstant huic primatui quæ de Hierosolymitana Ecclesia afferuntur: nam illa non fuit prior Petro: sed subdita fuit Petro. Collectæ autem Ecclesie Hierosolymitanæ non vt prælatæ, sed vt indigenti ab alijs dabantur: vt patet ad Gal. 1. vnde impertinentes sunt ad propositum.

C A P V T X I I I.

Auſeruitates Sanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes, in Petro ac Rom. Pont. successore Petri, totius Ecclesie pontificatum institutum.

RELIQUVM Est, vt illis quoque fiat satis qui nesciunt a p̄sici Ecclesie Patribus in Asia, Africa, & Europa veneratum esse Rō. Pont. vt totius Ecclesie patrem non humana, sed diuina ratione, scilicet quia in Petro institutus est rector Ecclesie vniuersalis. Afferendas propterea censuram Græcorum ac Latinorum antiquorum Ecclesie Patrum ac Doctorum sententias non omnes, nec omnium, sed tot vt sufficiant ad claram noticiā, quod Rō. Pont. Petri successor est. & habitus est semper in Petro institutus Pastor & rector totius Ecclesie. Et à Græcis incipiendo, Chryst. homil. 55. super Matt. exponēs illud, Super hæc petra dicit, Petrus Ecclesie futuræ pastorē constituit. Et infra, Deus cōcedere solus potest peccatorū remissionem, & vt futura Ecclesia tot, tantisque fluctibus impetu irrupētibus immobilis maneat: cuius pastor & caput piscator homo, atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamātis naturam firmitate superet, hæc in quā omnia, quæ solius Dei sunt, se pollicetur daturum. Et infra, Hunc, scilicet Petrum, vniuerso terrarum orbi Christus præposuit. Et licet superius glossauerit, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, id est fidem atque confessionem: inferius tamen ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego super te ædificabo Ecclesiam meam. Et homil. vit. super Ioan. tractans illud, Simon Ioannis diligis me plus his, &c. dicit, Aliis omisissis duntaxat Petrum afficit, fratrum ei curam committit: neque negotiationis meminit, neque exprobat: tantum dicit, Si amas me fratrum curam suscipis. Et infra, tractans illud, Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me: quibus verbis iterum curam & familiarem in eum affectum ostendit. Quod si percūtaratur quomodo Iacobus Hierosolymis sedem acceperit, responderem, hanc totius orbis magistrum præposuisse. Et infra, tractans illud, Domine hic autem quid dicit. Nam quum magna Dominus Petro communcasset, orbis terrarum curam demandasset, matyrium prædixisset, & maiora, &c.

Græci cognouit Romanū pontificem Petri successorem, & cū venerati fuerunt.

Theophilus.

¶ Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, ait, Postquam me negato ploraueris, ac poenitueris, corrobora ceteros: quum te principem Apostolorum deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robor es, & petra Ecclesie. Et infra, Quum esset Apostolus, denegauit: ac iterum per poenitentiam obtinuit prærogatiuam, vt esset Antistes mudi. Et super Ioan. ult. cap. super illud, Quum ergo prandissent, ait, Finito prandio communionem ouium mundi Petro commendabat nō alij. Et super illud, Sequere me, ait, In hoc quod dicit Dominus Petro, Sequere me, cūctorum fidelium prælaturam ei instituit. Et infra, super illud, Donec veniā ait, Id est, dum hunc scilicet Ioan. volens dirigam ad prædicandum: ne nanque nunc dirigo ad orbis pontificatum, & in hoc me sequere.

Cyillus.

¶ Cyrillus Patriarcha Alexandrinus in lib. Thesau. Sicut Christus accepit à Patre scripturā Ecclesie gentiū, dux ex Israël egrediens super omnem principatum & potestatem super omne quodcūque est, vt ei cuncta curauerunt: sic & Petro & eius successoribus plenissimè cōmisit, & nulli alij quàm Petro Christus quod suū est plēnū, sed ipsi soli dedit. Et rursus, Pedes Christi humanitas est, scilicet ipse homo cui tota Trinitas plenissimā dedit potestatem: quē vnus trīū assumpsit in vniuersitate personæ, cōstituit ad Patrē super omnem principatū & potestatem, vt adorēt eum omnes Angeli Dei, quē totum dimisit per sacramētū & potestatem Petro & Ecclesie eius. Et

iterum, Petro omnes iure diuino caput inclinant: & primates mudi tanquam ipsi Domino Iesu obediūt. Et iterū, ipsius Apostolici throni Romanorū Pontificū solius est reprehendere, corrigere, ita tuere, soluere, disponere, & loco illius ligare, qui ipsum edificauit. Maximus in Epistola Orientalibus directā, Omnes fines orbis qui Dominum sincere receperunt: & vbi que terrarum catholici veram fidem confitentes, in Ecclesiam Romanorū tanquā in Solem respiciūt, & ex ipsa lumē catholicæ & Apostolicæ fidei recipiunt. ¶ Cyrillus Patriarcha Hierosolymitanus, ex persona Christi loquēs dicit Petro, Tu cum sine & ego sine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plecē & perfecte sacramento & auctoritate ero sicut sum & tecum.

Maximus.

Cyillus.

¶ Concilium Calcedon. (vt in eius gestis legitur) tempore sancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni Papæ: Leo sanctissimus Apostolicus & vniuersalis. Et prius tēpore Diocletiani & Maximiani Imperatorum (vt habetur dist. 21. nūc autē) quum Marcellus papa, & postea Martyr timore ductus thurificasset idolis, synodus Episcoporum collecta huius rei gratia dixit, Prima sedes non iudicabitur à quoquam. Et longe autē Anacleus Martyr Traiani tempore natione Græcus, patria Atheniensis, ait Sacros. Rō. & apostolica Ecclesia nō ab Apostolis, sed ab ipso Domino & Salvatore nostro primatū obtinuit: sicut beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo clauēs, &c. vt habetur dist. 22. Sacrosanct. Et rursus, vt habetur dist. 21. in nouo. idē dixit, In nouo Testamento post Christum dominum à Petro sacerdotalis cōpōit ordo, quia ipsi primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est: Domino dicente ad eum, Tu es Petrus & super hanc petram, &c. Et iterum, Electionem summorū Pontificum sibi Dominus referuauit 79. dist. electionē. leu Constārij & Galeri, qui imperij gubernacula susceperunt, post Diocletianum & Maximianum in can. rogamus vos. 14. q. 1. ait de Petro, Ipse est caput totius Ecclesie: cui Dominus ait, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c.

Cōcilium Calcedonense.

Marcellus.

¶ Cyprianus quoque Martyr in tract. de Simplicitate prælatorum dicit ea quæ referuntur 24. q. 1. loquitur Dominus, quæ breuitatis causa non duxi repetenda. In illis siquidem Petri pontificatus satis patet. vt declaratum superius est.

Cyprianus.

¶ Ambro. in sermone 47. de fide Petri Apostoli, & habetur dist. 10. can. fidelior. dicit de Petro, Tanquam bonus pastor tuendum gregem accepit: vt qui sibi infirmus antē fuerat, fieret omnibus firmiter: & qui ipse interrogationis tēratione naucauit, ceteros fidei soliditate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis Ecclesiarū petra dicitur: sicut ait Dominus, Tu es Petrus, & super hæc petram ædificabo Ecclesiam meam: petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagē mollemque cōtineat. Et idē in hymno Dominicali Petrus petra Ecclesie appellatur, dicens, Hæc ipsa petra Ecclesie canente culpam diluit. Testatur siquidē Aug. in lib. 1. Retrac. c. 11. hunc hymnum Amb. esse. Et in serm. 11. de mirabilibus: Hanc igitur solā Ecclesie nauē ascēdit Dominus, in qua Petrus magister est constitutus: dicente domino, Super hæc petra ædificabo Ecclesiam meam. Quæ nauis in alium seculi istius ita nata, vt pereunte mūdo omnes, quos suscipit, leuet illæfos. Cuius figurā iam in veteri videmus Testamēto. Sicut enim Noë arca, nauis tra-gante mūdo cunctos, quos susceperat in colibus referuauit: ita & Petri Ecclesia cōflagrante seculo, omnes quos amplectitur repræsentabit illæfos. Et sicut tunc tria facta diluuiō ad arcē Noë colūba signū pacis detulit: ita & transacto iudicio ad Ecclesiam Petri Christus gaudiū pacis referet: quia ipse colūba, vel pax est. Et idē super Epist. ad Tim. ca. 3. tractans illud, Vt scias quæ admodū oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, &c. ait: Quum totus mūdas Dei sit Ecclesia, tamē domus eius dicitur, cuius hodie rector est D. masus: mūdas enim in præuaricatione est diuerso turbatus ei rore: ideo illic necesse est dicatur esse domus Dei & veritas, vbi secundū voluntatē suam tēmetur. Et in li. de excessu fratris sui nomine Satyri, narrat, cōmēdat ac tuetur cūtelā ac sapiētiam eiusdā in peregrinis partibus percūctatis, si Episcopus esset catholicus hoc est cū Rō. Ecclesie cōueniret: dicēs ca. 7. Adoucauit ad se Episcopū nec vllā purauit verā nisi verē fidei gratiā: per cunctatūq; ex eo est, vt vnam cū Episcopis catholicis, hoc est cū Rō. Ecclesie cōueniret. Cū Rō. dixit nō Hierosolymitarā nō Antiochena, nō Constātinopolitana, &c. cur hoc nisi, quia Rō. cōmunitas est omnibus catholicis, proculdubio vt caput? Simile siquidē apud Hieron. refugium inuenies. scribentem ad Damasum Epistolā 7. Ego interim clamito. Si quis cathedræ Petri iungitur meus est. ¶ Hieronymus, super Matth. ait, Simoni, qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomen: ac secundum metaphoram petræ recte dicitur ei, ædificabo Ecclesiam meam super te. ¶ Rursus ad Damasum: & habetur vigesima quarta questione prima, quoniam vetus. Ego nullum præmium nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communionem consort

Hieronimus.

confortio: super illam petram edificatam Ecclesiam suam scio. Et infra, Quicumque tecum non colligit, spargit: hoc est qui Christi non est, Antichristi est. Vbi nota Hier. pro eodem computare Christum & Papam quantum ad ea quae sunt fidei: de his enim eum loqui clare patet videtur Epistolam 4. Item quoque 1. lib. contra Iovinianum ca. 14. ait, Inter 12. vnos eligitur, ut capite constituto schismatis tolleretur occasio. & loquitur proculdubio de electione Petri non ab Apostolis, sed a Christo: ut patet ex solutione subiunctae mox quaestio- nis, sed cur non Ioannes virgo electus est? soluit enim. Ne magister bonus, qui dixerat, Pacem meam do vobis. &c. in adulescentem, quem dilexerat, causam praebere videretur inuidiae. Idem rursus Epistola 2. ad Damasum: & habetur 24. q. 1. Haec est fides, ait, Si haec nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur quicumque me culpae voluerit, se imperitum vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me haereticum comprobabit. Vbi quia vides, ex sedis apostolicae iudicio pendere esse, vel non esse catholicum, aut haereticum summum Christi in terris tribunal agnosce- re potes: ad quod de fide iudicium spectare constat.

Aug. non solum Petrum principem Apostolorum affirmat: sed qui consultaretur sedes apostolica de fide contra Pelagianam haesim, a duobus Conciliis Carthagi. & Mileuitano subscriptus inuenitur. Et respondente Innocentio Papa ad Carthaginense quidem Concilium. Patrum instituta sacerdotali custodientes officio non censetis esse calcanda, quod illi non humana, sed diuina decreuerit sententia, ut quicquid de disiunctis remotisque prouincijs ageretur, non prius ducerent finiendum, nisi ad huius sedis notitiam perueniret: vbi tota huius auctoritate iusta, quae fuerit pronuntiatio firmaretur: inde- que sumerent caetera Ecclesiae, velut de naturali suo fonte aquae cunctae procederet. Et per diuersas totius mundi regiones puri capitis incorruptae manarent: quid praecipere, quos abluere, quos velut in caeno inmundabili sordidatos mundis digna corporibus vnda vitare? Ad Concilium verò Mileuitanum, Quoties fidei ratio ventilatur arbitror omnes fratres & coepiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est sui nominis & honoris auctorem referre debere: velut nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit omnibus Ecclesijs in communi prodesse. Et idem ad Paulinum Epistolae 106. referens haec gesta, commendat Innocentij literas responsiuas, subiungens, Ad omnia nobis ille rescripsit eodem modo, quo fas erat atque oportebat apostolicae sedis Antistitem. Rur- sus secundo lib. de Baptismo, contra Donatistas ca. 1. & habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedra cuiuslibet praefertur episcopatus, qui comparanda Cyprianum Petro ait, Vereri debeo ne in Petrum contumeliosus existam: quis enim nescit illum apostolatus principatum cuiuslibet episcopatus praeferrendum? sed & si distat cathedrarum gratia vna tamen est Martyrum gloria. Idem in 2. lib. de Doct. Christiana, non longe versus principium, decretales Epistolae apostolicae sedis in- ter canonicas habendas scripturas censet, dicens, In canonicis scripturis Ecclesiarum catholicarum quam plurimum diuinarum scri- pturarum solertissimus indagator, auctoritate sequatur: inter quas sane illae sint, quas apostolica sedes habere, & ab ealij meruerunt accipere Epistolae. Quid enim Decretales fidei, quas apud se habent, vel alijs misit apostolica sedes inter canonicas esse habendas scripturas affirmat, supponit proculdubio apostolicam sedem non solum cuiuslibet praefata sedibus: sed diuinam utpote fidei magistram.

Greg. in registr. libro 4. Epistola 32. ad Mauricum Augustum ait: Cunctis Evangelium scientibus liquet, quod voce dominica sancto, & omnium Apostolorum principi Petro Apostolo totius Ecclesiae cura commissae est: ipsi quippe dicitur, Petre amas me? pasce oues meas. Ipsi dicitur, Ecce satanas expetit cribrare vos sicut triticum: & ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, & portae inferi non prauelebunt aduersus eam: & tibi dabo claves regni caelorum: & quod- cumque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis, & quod- cumque solueris super terram, erit solutum & in caelis. Ecce claues regni caelestis accepit: potestas ei ligandi & soluendi tribuitur: cura ei totius Ecclesiae & principatus committitur.

Sactus Leo primus in sermone 3. de anniuersario suae assumptionis die ait, De toto mundo vnus Petrus eligitur qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis cunctisque Ecclesiae partibus praeponeatur, ut quomuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen regat Petrus, quos principa- liter regit Christus. Magnum & mirabile, dilectissimi, huic viro confortium potentiae suae tribuit diuina dignatio: & si quid cum eo commune caeteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit quicquid alijs negauit.

Venerabilis Beda super illud Ioan. 1. Intuitus autem in eum Iesus dicit, Vidit cordis eius simplicitatem, & animi sublimitatem: cuius merito cunctae esset praefendus Ecclesiae.

Bernardus non solum pluries Ro. Pont. Iesu Christi vicarium & totius Ecclesiae caput appellat: seu in Epistola prima ad Eugenium Papam 237. in ordine Epistolarum ait, Locus in quo stas, terra sancta

est, locus Petri est, locus principis Apostolorum, vbi steterunt pedes eius: locus illius est, quem constituit Dominus domum suam & principem omnis possessionis suae: merito tali pastori, tali nutrito commissae est Ecclesia, quam adhuc tenera adhuc in cunabulis esset. Et in Epist. 242. ad Ro. quando discesserunt a Domino Papa, ait, Cur regem terrae, cur dominum caeli furere tam intolerabili, quam irrationabili in vos pariter prouocatis, dum sacram & apostolicam se- dem diuinis regalibus: quae priuilegijs singulariter sublimata, a usu sacrilego incesse, suoque minuire honore conteditis? Et in Epist. 131. ad Mediolanensem de plenitudine potestatis apostolicae ait, Ro. Eccle- sia valde clementis est, sed nihilominus potens: fidei consiliu & omni- ni acceptione dignum, noli abuti clementia, ne potentia opprimaris. Sed dicit aliquis, Debita ei reuerentia exhibebo. & nihil amplius. Esto. Fac quod dicit: quasi exhibeas debita, & omnimoda. Plenitudo siquidem potestatis supervniuersas orbis Ecclesias singu- lari prerogatiua apostolicae sedi donata est: qui igitur huic pote- stati resistit, Dei ordinationi resistit. Potest si vile iudicauerit no- uos ordinare episcopatus, vbi haecenus non fuerunt: potest eos, qui sunt alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit: ita ut de Episcopis creare Archiepiscopos liceat. & e converso si ne- cesse visum fuerit. Potest a sinibus terrae sublimes quasi unque per- sonas ecclesiasticas euocare, & cogere ad suam praesentiam: non semel aut bis, sed quoties expedire videbit. Porro in proprium est ei om- nem vlcisci inobedientiam, si quis forte reluctari conatus fuerit.

In gestis concilij Constantinensis inter damnatos articulos 10. v. v. cles, & 10. Huius reperiuntur hi duo, scilicet Petrus non est nec fuit caput sanctae Ecclesiae catholicae, non est de necessitate salutis cre- dere Rom. Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias. Et sub- ditur, Error est, pro quanto negaret primatum summi Pont. super alias Ecclesias particulares.

Sanctus Th. in 4. contra Gen. c. 76. postquam multipliciter probauit vnum Episcopum praefatum a Christo, toti Ecclesiae, subdit, per hoc au- tem excluditur quorundam praesumptuosus error, qui se subditos re- nuntur ab obedientia & subiectione Petri, successores eius Ro- manum Pont. vniuersalis Ecclesiae pastorem non recognoscentes.

In concilio quoque vniuersali Florentiae sub Eugenio 4. vbi Graecorum, Armenorum, & Iacobitarum cum Ro. Ecclesia facta legitur vnio, habentur haec verba, Diffinimus sanctam apostolicam sedem, & Ro. Pont. in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Ro. Pont. successorem esse beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusque Ecclesiae caput & omnium Christiano- rum patrem ac doctorem existere: & ipsi in beato Petro pascendo, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam a Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quae admodum etiam in gestis oecumenicorum Conciliorum & in sacris canonibus con- tinetur, haec ibi. Vbi non nouiter ab hac synodo inuenta fuisse hac diffinitionem, sed ipsam contineri in aliorum vniuersalium Con- ciliorum gestis, & propterea hoc vnum Concilium sufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiusmodi veritatis.

Prætereo turbam Canonum & doctorum (quam dinumerare ne- mo potest) idem sententiam. Tam euidens est siquidem ex his, quae at- tulimus, clarum est Ro. Pont. Petri successorem, a Christo in Petro institutum esse totius Ecclesiae pastorem, ut locus dubitationi nullus relictus sit. Si quis autem post haec haesitas inuenitur, aut rudis & ineptus, aut cum haereticis seu schismaticis sapit, aut certe Christianus non est, inereditus quippe valde & indocilis est quisquis certitudi- nem mathematicam in omnibus quaerit, ut Philosophi tradunt. Haereti- corum atque schismaticorum proprium est sacra uti scriptura, secundum sensum tamen quo ipsi faciunt illam sonare. Christianorum au- tem, qui vere catholici sunt, sapientia sacram scripturam intelligit secundum sensum, quem sancti Doctores, quem sacra Concilia, apo- stolica auctoritate roborata interpretantur. Huc sciendi Christianam veritatem modum quisquis repellit Christianus non est: ab hac via si recedit, infidelis inuenitur. Na licentia exorbitat di ab hac via si admittitur, Trinitatis vna substantiam reuocare in dubium cum Arrio fas est: Spiritum quoque sanctum procedere a filio, ambiguum adhuc cum priscis erit: panem in sacramento altaris conuerti in cor- pus Christi dubitatur. Haec enim omnia nulla alia via aut auctori- te sunt Christianis reddita certa & indubia fide tenenda, nisi inter- pretatione sacrae scripturae, iuxta sanctorum documenta, & sacro- rum Conciliorum auctoritate apostolica firmatorum diffinitio- nem. Quocirca quum textus euangelici ad propositum ad sint, & sanctorum doctrina conformis in proposito pateat, nullo penitus sanctorum reluctante, sanctorumque Conciliorum cum Apostoli- ca auctoritate inueniatur definitio, omni que Christianorum eras a Petro hucusque in sancta Ecclesia catholica hoc confessae inueniatur, reliquorumque Doctorum testimonia innumera sint: certum ita redditur Ro. Pont. Petri successorem in Petro a Christo institutum totius Ecclesiae pastorem, ut certior fides haberi non possit, Amen.

Roma, anno Christianae salutis, 521. aetatis vero propriae 52. die 17. Februarij.

F I N I S.

Opus Caiet. E E 2 Int

Concilium Constantin.

Concilium Floren.

Augu.

Greg.

Leo pri.

Beda.

Bernardus

TRACTATUS QVARTVS

De Attritione & Contritione in quatuor Quaestiones diuisus.

S Y M M A R I V M.

- 1 Num Attritio possit fieri contritio.
- 2 Num Contritio debeat esse singularum peccatorum.
- 3 Num peccator teneatur ad contritionem quandocumque recordatur suorum peccatorum.
- 4 Num Contritio non modo culpam, sed poenam debitam peccatis remittat.

PROLOGVS.

INTENTIO Mea in sublequentibus, quae ab auctore tractanda erant ad perfectionem operis, est non aggredi ordinem per quaestiones & articulos sigillatim decidendo, quasi complere vellem tertiam partem (imparem enim me tanto negotio & cognosco & fateor) sed dubia aliqua vtilia necnon discussione digna tractare, & iuxta ingenij vires diuina aspi-

rante gratia determinare. Seruaboque ordinem sacramentorum suprapositum.

¶ Partibus igitur poenitentiae in speciali tractandis primum occurrit de prima parte poenitentiae dubium circa quidditatem eius: quae ex differentia inter attritionem & contritionem facilius cognoscetur.

QV AESTIO I.

¶ An attritio possit fieri contritio.

ROPTEREA Quaeitur primum, an attritio possit fieri contritio. Videtur enim quod non. Tum quia contritio & attritio differunt penes principia: quoniam contritio est à charitate, attritio autem est à voluntate sine charitate. Tum quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectio non remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

¶ AD EVIDENTIAM Huius tria facienda sunt, primum dicitur quid nominis: secundum manifestabitur quod duplex est tam attritio, quam contritio, tertio respondebitur quae sitio.

¶ Quo ad primum attritio sonat imperfectam displicentiam peccati: contritio autem sonat displicentiam perfectam peccati. Et est sermo de peccato mortali. Notanter autem dico displicentiam, & non dico dolorem seu tristitiam: quoniam contritio proprie significat displicentiam quae est causa tristitiae seu doloris, quamuis sequenti vltu dicatur, quod contritio est dolor, significando causam ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicentiam & tristitiam, quae est in voluntate, manifestat status caelestis patriae: in qua sanctis displicebant peccata olim ab eis commissa, nullam tamen tristitiam de eis habebat. Ex hoc enim quod in prima erit displicentia, & non erit tristitia, manifeste patet quod tristitia ipsa, quae est in voluntate, non est essentialiter displicentia, sed ad displicentiam sequitur tristitia in iis, qui sunt tristitiae capaces. Et hanc doctrinam habes superius ab Autore in q. 84. ar. 4. Hae de primo.

¶ Quo ad secundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatio per affirmationem oppositam cognoscitur: ideo inchoatum est à contritione, quae est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfectam displicentiam: primum est ipsa displicentia peccati: secundum est propositum de cetero non peccandi mortaliter: tertium est quod sit charitate informatum. Et siquidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio est: quoniam displicentia communis est vtrique. Si verò defecerit secundum quid (puta quia ad est peccati displicentia modica, seu leuis) tunc attritio est: potest, verum vsque ad quem terminum quantitas displicentiae limites habeat, ita quod ibi sint confines attritio & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si verò secunda defecerit conditio (scilicet propositum de cetero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc contingere potest. Vel per positionem contrarij propositi in actu: puta, quia actualiter intendit peccare mortaliter: & tunc non habet locum attritio. Vel per positionem contrarij habitualiter tantum: puta quia non intendit actualiter committere peccatum mortale, nec intendit mutare statum suum, quo detinetur in peccato mortali, vt patet in vsurariis, concubinariis, & aliis similibus: qui consentunt peccata sua, displicentque eis peccata, habentque velleitatem relinquendi peccatum, non tamen deserunt concubinatum, aut restitunt vsuras, &c. Et haec displicentia cum huiusmodi velleitate attritio dici potest, vel per negationem propositi expliciti, puta quia poenitens est sic dispositus quod displicent ei peccata praeterita, & non intendit peccatum mortale aliquod committere, & intendit tanquam in quodam consulo cauere à peccatis: ita quod duo prima, scilicet affirmatio displicentiae & negatio intentionis peccandi habentur explicitè: tertium autem, scilicet affirmatio propositi de cetero non peccandi mortaliter, non nisi in consulo habetur: pro quanto in voluntate non pec-

candi confunditur & tempus proximè futurum, & totum tempus vitae suae: ad quod non explicitè extendit se hoc debile propositum, de quo est sermo. Et talis displicentia forte est valde communis: & illa quae communiter vocatur attritio. Circa defectum verò tertiae conditionis aduertendum est, quod in conditione illa clauduntur duo, quorum vnum est in potestate nostra, & de eo certi esse possumus, alterum est ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum primum est, diligere Deum si per omnia: Secundum est, quod huiusmodi diligere sit informatum charitate diffusa à Spiritu sancto in cordibus filiorum Dei. Et si quidem defecerit primum (scilicet dilectio Dei super omnia) attritio non contritio est: si verò primum affuerit, contritio vocatur. Esse autem hanc dilectionem in potestate nostra, ex eo patet: sicut in potestate nostra est constitutum nobis pro vltimo sine delectatione venerè, aut lucrè, aut regnù: ita in potestate nostra est habere Deum etiam vt beatitudo est Sanctorum, pro vltimo sine ita quod intendamus & deliberemus praefere ipsam in voluntate nostra omnibus, quae desiderari haberiue possint. Quod etià huiusmodi dilectio exigat ad contritionem, & distinguit ab attritione, ex eo patet, quod sine huiusmodi dilectione non potest esse informatio charitatis: subternitur enim huiusmodi dilectio acquisita charitatis formationi, & tunc tã sapientes, quã boni fideles, tam seipso, quã alios habent pro contritis, quã haec dilectio testimonium perhibet. Quod demum huiusmodi tam dilectio, quã contritio possit esse sine charitate, ex eo patet, quod multi sciunt se habere hanc dilectionem, & nesciunt se esse in charitate. Si enim huiusmodi tam contritio, quã dilectio non posset esse informatio manifestè sequeretur, quod scire possemus euidèter, nos esse in Dei gratia: quia euidenter certi sumus de nobis ipsis quod habemus hanc voluntatem deliberatam praefere omnibus Deum, &c. Et haec est dilectio similis charitati infusa: intantum quod propter similitudinem actuum censet diuus Thomas non discerni à nobis, an dilectio nostra, qua Deum diligimus & proximum, sit ex infusa gratia, vel nõ? Et ab hoc amore provenire potest quod dicit Apostolus ait, Si distribuero facultates meas in cibum pauperum, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam: charitatem autem non habeam, &c. Et hinc habere potes terminos quantitates tã displicentiae peccati quã propositi non peccandi: quantificatur enim vtraque horum ex quantitate amoris Dei: ita quod sicut amor Dei est super omnia amabilia: ita propositum vitandi peccati debet esse super omnia euitabilia, & similiter displicentia peccati super omnia odibilia. Ac per hoc displicentia peccati modica, quae non peruenit ad displicentiam contritionis, est illa quae minus odio habemus peccatum, quã aliquid aliud dñum, & similiter propositum illud est debile ac deficiens à proposito contritionis: quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo, quã à peccato mortali. Si postremo deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio vt dictum est, vocatur quamuis appelletur attritio ab illis, qui sine charitate contritionem non nouerunt.

¶ Ex quibus omnibus colligere possumus duplicem esse attritionem & duplicem contritionem. Prima attritio est displicentia peccati cũ velleitate nõ peccandi, in statu tamè peccati: & haec est attritio meretricum, vsurariorum, & aliorum huiusmodi: & haec vocatur attritio impoenitentium. Secunda attritio est displicentia peccati cum non voluntate peccandi, & cum voluntate non peccandi in consulo: & haec est attritio poenitentium, qui sic in consulo, tam totum tempus futurum, quã comparatione peccati ad alia odibilia, quam etiam comparationem Dei ad alia amabilia in voluntate suae habent: & haec vocatur attritio imperfectorum. Prima verò contritio est acquisita displicentia peccati supra omne odibile, cum proposito vitandi peccatum supra omne vitabile, ex amore Dei supra omne amabile: & haec vocatur contritio informis. Secunda autem contritio est haec eadem displicentia conditio tam proposito, quã amore, charitate informatum: & haec vocatur contritio formata. Haec de secundo.

CONCLUSIO.

¶ Quamquam de attritio possit fieri contritio, attritio tamen imperfecta & impoenitentium contritio fieri non valet: & informis contritio, quae perfecta attritio dicitur Dei munere fit contritio.

¶ Quo ad tertium, praenotandum est quod aliud est quaerere an de attritio fiat contritio, & an attritio fiat contritio. Prima enim quaestio clara est: quoniam constat multos peccatores paulatim ad poenitentiam conuerti, & ex imperfecta displicentia ac ex imperfecto proposito imperfectè obque Dei amore ad perfectionem contritionis deduci: ita vt verè contritionem charitate informatam assequantur. Secunda autem quaestio (de qua est sermo) non est vsquequaque clara: quoniam permanentia actuum interiorum in identitate numerali satis occulta videtur. Veruntamen dicendum est, quod attritio impoenitentium non potest fieri contritio. Quod probatur non solum, ex eo quod velleitas non est idem actus cum voluntate deliberata: & similiter displicentia proportionalis velleitati nõ est idem actus cum displicentia proportionali voluntati deliberata, sed praecipue ex eo quod actus vnius speciei non transiit in actum alterius.

Contritio & attritio displicentia, non doloris, significat: illa perfectum, haec imperfectum.

Contritio & attritio duplex: perfecta atque imperfecta.

Quantum oportet esse peccatorum displicentiam in contritione.

alterius speciei: displicentia autē summi odibilis, quæ est cōtritio & displicentia odibilis, non summi, quæ est attritio, differunt specie: quia summū odibile ex suo genere specie differt ab odibili nō summo: & hoc tā in genere mali, quā in genere odibilis. Et hæc intellige formaliter, id est quia attritio est displicentia peccati sub ratione nō summē odibilis, cōtritio autē sub ratione summē odibilis. Cui enim offensa Dei est summē odibilis, illi Deus est summē amabilis: & a quo Deus nō summē amatur, illi offensa Dei nō est summē odibilis. Attritio quoque imperfectorū non fit contritio eadem ratione, qua cognitio cōfusa non fit cognitio distincta: sed sicut cognitio cōfusa approximatur intellectum ad cognitionem distinctam: ita displicentia cōfusa, quæ attritio dicitur, ducit & appropinquat voluntatem, & displicentiam distinctam, quæ est contritio. De acquisita autem contritione, quæ contritio informis dicitur dicendum est, quod potest fieri contritio formata: quoniam potest continuari idem numero actus acquisitæ contritionis usque ad charitatis infusionē inclusivē, & sic charitate informari. Et quia huiusmodi contritio antequā informetur charitate, vocatur etiā quandoque attritio: ideo hoc tertio modo sumpta attritio potest fieri cōtritio. Et hoc iam habere potes a diuo Tho. superius in q. 89. ubi dixit, quod cōtritio est vltima dispositio ad charitatē. Sed occurrit hic non dissimulandum dubium, per quid, seu quomodo huiusmodi attritio seu contritio acquisita sit vltima dispositio ad gratiā. Est enim quandoque nō vltima dispositio: ut patet ex eo quod potest esse informis. Si enim semper esset vltima dispositio, quum Deus tam in naturalibus, quā in gratuitis det semper vltimō dispositis formā, pro qua sunt vltimo disposita, sequeretur quod homo habens huiusmodi contritionē acquisitā, certus esset se esse in gratia Dei. Quandoque autē est vltima dispositio: ut dicitur Tho. dixit, & ratio approbat: quia gratia perficit naturā, & per hoc rationabile est, ut a nobis acquisita displicentia peccati suprema, perficiatur quandoque gratuita charitate. Si dicatur, quod huiusmodi transitus fit per motum interioris, ita quod acquisita huiusmodi perfecta displicentia peccati, sic est remissa est attritio, & nō habet rationem vltimæ dispositionis ad charitatem: si autē intenditur & crescit, est cōtritio & vltima dispositio ad charitatē: ut sic verificetur quasi commune dictum, quod cōtritio & attritio differunt secundū magis & minus. Contra: Nam loquendo de attritione tam impenitentium quā imperfectorū, constat quod differt a contritione non penes obiectum materiale: quia utriusque materia est peccatum mortale, sed penes obiectum formale: quia contritio attingit mortale peccatū sub ratione summi odibilis: attritio autem tam impenitentium, quā imperfectorū attingit mortale peccatū non sub ratione formali summi odibilis. Et propter eā neutra differt a contritione penes magis & minus tum quia differentia secundū magis & minus, non est differentia formalis: tamen quia quantumcumque cresceret displicentia mortalis peccati extra formalem rationem summi odibilis, nunquā esset cōtritio. Tertio vero modo sumpta attritio, nec penes materiam, nec penes rationem formale obiecti differt a cōtritione acquisita: quia sunt respectu eiusdem mortalis peccati, & sub ratione summi odibilis. Et quod nec differt ut penes magis & minus, ex eo patet quod minus gradus huiusmodi displicentia sufficit ad charitatem operiētem multitudinem peccatorū. Quod ex Ecclesiæ testimonio comprobatur: credimus enim omnes tā nosmetipsos, quā alios esse in charitate, quum ad huiusmodi displicentiam quantumcumque remissam peruenimus. Vnde nec est verum contritionē & attritionem differre secundum magis & minus in eadē specie, licet sit verum secundū magis & minus in diuersis speciebus: sicut album habet magis de luce, quā viride. Nec allata responsio satisfactio. Aliiter ergo dicendum mihi videtur, quod gratia a Dei motio est, quæ huiusmodi acquisitam contritionem efficit vltimā dispositionem ad gratiā seu charitatē: ita quod ex hoc ipso, quod Deus non per aliquod superadditum donum habituale: sed per gratuitam dilectionem, qua dignatur vti nostra acquisita contritione: ut dispositione vltima ad suum proprium opus, quod est charitas, quæ infunditur, transfertur nostra contritio in fore vltimam dispositionem pro gratia habituali: iuxta illud Hier. Ad Deum postquam conuertisti me, poenitentiam egi. Hæc de tertio.

¶ AD ARGUMENTA in oppositum, pro quāto contra attritionem tertio modo dictā militant, respondendo dicitur: quod quicquid sit de diuersitate penes principia in esse naturæ, diuersitas tamen principiorū in genere moris, seu meriti non infert vni eundē modum actum nō posse esse sine tali principio. & cum tali principio: vnus nāque & idem actus exterior, qui a principio non fuit bonus moraliter, potest esse bonus moraliter in prosecutione. Et similiter in proposito contritio acquisita, quæ a principio non est meritoria, potest in sui prosecutione fieri meritoria, superueniente charitate: nec oportet re inchoare actum, quo ad substantiam actus, sed sufficit quod inchoetur actus quo ad esse meritorium. Quum enim dicitur actum meritorium inchoari a charitate, est sermo formalis: hoc est non de actu simpliciter, sed in quāto est

meritorius: & propterea stat actum esse simpliciter inchoatū sine merito & charitate, & eundem continuari cum merito, & inchoari a charitate secundum esse meritorium.

¶ Ad secundum dicitur, quod licet imperfectio attritionis tam impenitentium, quā imperfectorū sit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attenditur: imperfectio tamen contritionis acquisitæ, quæ attritio tertio modo vocatur, non est de ratione illius quoniam penes solam negationem potentis superuenire diuini doni attenditur: nō enim informitas huiusmodi contritionis, seu attritionis est magis de ratione ipsius, quā informitas si dei sit de ratione fidei. Et propterea sicut actus fidei in formis potest in sui prosecutione formari charitate, ita actus acquisitæ contritionis potest superueniente charitate imperfectiōnem suæ informitatis deferere, & formatus continuari.

QVAESTIO II.

¶ An exigatur ad contritionem, quod sit singulorum peccatorum mortaliū.

SECUNDO QVAERITUR de materia contritionis, an exigatur ad contritionem, quod sit singulorum peccatorum mortaliū. Videtur enim quod sic.

¶ Tum quia contritio debet adæquare cōfessionem: confessio autem comprehendit omnia mortalia: ut patet in cap. omnis utriusque sexus: ergo.

¶ Tum quia hæc est differentia inter poenitentiam mortaliū, & poenitentiam venialiū: quod ad remissionem venialiū sufficit virtualis displicentia: ad remissionem autem mortaliū erigitur, ut homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur. Et confirmatur hoc autoritate diui Tho. superius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis quod displicentia virtualis non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

CONCLUSIO.

¶ Non oportet contritionem, quæ ad sacramentum poenitentia ordinatur, terminari formaliter, sed virtualiter tantum ad omnia & singula peccata mortalia.

¶ AD HUIUS euidentiam sciendum est, quæstionem hanc posse intelligi tripliciter. Primò an exigatur a singulis secundum numerum peccatis mortaliū respondeant eundem cōtritiones. Et sic intellecta quæstio, facile soluitur negativē: quoniam nec quo ad actum displicentia, nec quo ad actum confessionis, nec quo ad actum satisfactionis oportet multiplicari actus poenitentia iuxta multitudinem actuum peccatorum: vnus siquidem satisfactionis actus potest satisfacere pro multis mortaliū commissis. Et similiter vnica emittatione potest quis simul confiteri mille mortalia: dicendo, Percussi milles. Et similiter vnica displicentia potest respondere mille peccatis, non minus quā confessio & satisfactio. Tum quia ridiculum est ita velle adæquare numerum contritionum numero peccatorum, tanquam in multitudine actuum, & non in perfectione potius actus consistat virtus: quasi non possit vnica perfecta displicentia equivalere decem millibus imperfectis: quum tamen etiam in sensibilibus videamus, quod vnum numisma aureum æquivalere mille æreis.

¶ Secundo vero modo potest quæstio intelligi, an singula peccata mortalia in seipsis, seu formaliter attingi debeant a cōtritione: ita quod non sufficiat homini displicere sibi in generali quæstio, commisit contra Deum, sed exigatur, ut displiceant sibi in speciali peccata: puta decem adulteria, centum furta, mille blasphemias, &c. & hoc quoque ad peccata, quorum memoria subest.

¶ Et sic intellecta quæstio, dupliciter examinanda est. Primò, de cōtritione relata ad sacramentū poenitentia: deinde de cōtritione absolute. Multum enim refert sic vel sic loqui, quoniam cōtritio relata ad sacramentum poenitentia, sub euangelica lege incipit: cōtritio autem absolute, post Adæ peccatum, & ante scriptā legem, & sub lege Moyse, omnibus peccatoribus necessaria fuit.

¶ Si igitur cōtritio relata ad sacramentum poenitentia, exigat quod terminetur ad singula mortalia formaliter, seu in seipsis, oportet quod hoc habeat vel ex satisfactione, vel ex confessione, vel ex seipsa, vel ex absolutione sacerdotali: plura enim in sacramento poenitentia nō inveniuntur. Sed nō conuenire sibi ex satisfactione, patet ex hoc quod vnica satisfactio virtualiter potest adæquare multa mortalia. Quod nec etiam ex confessione, ex eo patet quod ratio quare confessio exigit singula mortalia, pro materia est: quia confessio fit humano iudici, qui nō potest iudicare, nisi de cognitis: incognita autem sibi ut iudici remanent quæcumque non essent a poenitente in seipsis explicata. Quæ ratio non habet locum in cōtritione, quæ Deo offertur: qui non pensat quantum aut quot, sed ex quanto offertur, Vnde de Magdalena legitur, Dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilexit multum: & non dixit quoniam

niam displicuerint ei multa. Quòd etiam hoc non proueniat ex
absolutione, manifestat vnica absolutio: quæ simul fit absque ex-
plicatione singulorum. Quòd demum contritio nõ habeat hoc ex
seipsa, ex eo patet, quòd communis doctrina tenet sufficere possi
singulorum peccatorum mortalium attritiones, vnã contritionem
in generali. Ex hoc enim dicto manifestè habetur, quòd licet ag-
gregatè ex cõtritione & attritione seu attritionib⁹ terminetur ad
singula mortalia in seipsis: ipsa tamè contritio non terminatur ad
singula mortalia in seipsis, seu formaliter, sed tantum virtualiter.
¶ Et si dicatur, quòd contritio sequens tot attritiones, operatur in
villarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter,
manifestè patet nihil valere illationem hanc, sed destruere com-
mune dictū: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari
formaliter ad obiecta attritionū, sed virtualiter tantum: sicut non
formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset
quòd contritio sequens esset vna contritio generalis. Ex quibus
omnibus apparet, quòd, proprie loquendo, contritio relata ad sa-
cramentū pœnitentiæ, nõ exigit quòd terminetur formaliter ad
singula mortalia, sed sufficit q̄ terminetur ad ea virtualiter. Si au-
tè spectemus ad contritioem simpliciter & absolutè, dicèdū est,
quòd non exigit determinari formaliter ad singula mortalia pec-
cata: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia etiam oblita &
iucognita. Dico autem virtualiter attingere singula: quia per hoc
simpliciter & absolutè differt contritio remittens peccata venialia
à contritione remittente peccata mortalia. Ad remissionem siquidè
peccatorum mortaliū, exigitur quòd contritionis displicentia sit
adeò perfectà extensiuè, quòd formaliter, aut virtualiter attingat
omnia & singula mortalia, quorū pœnitens est reus: & hoc manife-
stat ex eo, quòd impium est dimidià à Deo sperare veniam mor-
taliū peccatorum. Ad remissionem autem venialium nõ exigi-
tur hæc extensiuè perfectio: potest siquidem vnum peccatū venia-
le dimitti sine alio. & illa tantum venialia remittuntur, ad quæ di-
splicentia virtualis se extendit. Probat ex hoc declarata cõclusio,
ex eo quòd contritio generalis virtualiter se extendens ad omnia
mortalia, sufficit ad remissionem eorū concurrente charitate, &c.
Probat ex hoc: quia in initiati fit iustificatio impij, & cõuertit potest
peccator ad Deum: scriptum est enim, In quacūque hora in gemue-
rit peccator, &c. Et si forte obiiciatur cõtra hoc, dicèdo, quòd hu-
iusmodi momentanea ac generalis contritio fert secū propositū
specialis cõtritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut Baptis-
mus fluminis fert secū propositū baptismi fluminis. Scideo cõtritio
illa generalis vt pote imperfecta, cõcurrit ad remissionem peccati,
vt tendens ad contritioem specialem, quæ est perfectà. Aduertat
hæc obiiciens, quòd volūtariè opponitur iste ordo cõtritionis per-
fectæ virtualiter ad cõtritionem perfectam formaliter: tum quia
nec ex sacra scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditus, cõmuni
sententiæ superius recit ita aduersatur: nã si contritio perfectà vir-
tualiter remittit peccata, vt tendens in contritionem perfectam for-
maliter, sequeretur quòd post omnes attritiones in speciali, suble-
quuta vna cõtritio generalis perf. cta virtualiter, nõ sufficeret ad
salutem: quoniam exigeretur, quòd post generalem cõtritionem
perfectam virtualiter, sequeretur contritio specialis perfectà for-
maliter. Si enim perfectà virtualiter fert secum propositū perfe-
ctæ formaliter, oporteret post illã hæc exequi, cuius cõtrariū pro-
certo habemus. Et bene nota, quòd aliud est dicere contritionem
generalem perfectam virtualiter cõexigere ante vel post detesta-
tiones speciales peccatorum mortalium in seipsis: & aliud est dicere
contritionem generale perfectam virtualiter, cõexigere ante vel
post contritiones speciales peccatorum in seipsis. Nos enim hoc se-
cundū dicimus esse falsum tam nunc, quàm omnibus præteritis tē-
poribus: primum autem sacri Doctores tradūt. Et verū proculdu-
bio est tēpore euangelicæ legis: in quo cõtritio fert secum propo-
sitū confessionis sacramentalis, ratione cuius exiguntur speciales
detestationes peccatorum: siue vt præcedentes contritionem gene-
ralem virtualiter perfectam (vt cõtingit illis, qui suscipiendo actua-
liter sacramentum pœnitentiæ sunt de attritis cõtriti) siue vt cõ-
sequentes sæpe dictam contritionem, vt cõtingit illis qui ex toto
corde statim conuertuntur ad Deum habentes virtualiter saltem
propositum confitendi suo tēpore peccata sua. Vtrum autè hoc
sacrorum Doctorum dictum, verū etiam sit de contritione simpli-
citer & absolutè dictis apparere potest, quòd nõ. Nulla siquidem
apparet ratio cogēs ad huiusmodi detestationes speciales secluso
sacramento pœnitentiæ: nam & voluntas potest perfectè mutari &
exercitari in necessariis virtutū actibus & pro peccatis potest per-
fectè satisfieri absq; huiusmodi specialibus detestationibus: vt pa-
tet ponendo peccatorem pœnitentem, qui totum se diuinæ dile-
ctioni, eleemosynis, ieiuniisque daret: hic enim, pisco tēpore per-
fectè satisfecisset pro peccatis absque tot detestationibus. Et hinc
patet quid dicendum sit ad quæstionem tertio modo intellectam:
scilicet an contritio exigat quòd terminetur ad omnia & singula
peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis si-
quidem patet respondendum esse affirmatiuè: quoniam non cu-

rando de modo, hoc est an formaliter vel virtualiter, certum est
oportere sub contritione comprehendi omnia mortalia peccata
cõmissa: siue sint sibi cognita, siue incognita: quoniam (vt dictum
est) impium est à Deo dimidiã sperare veniam.

¶ **AD PRIMVM** Ergo in oppositum dicitur, quòd propriè
simè loquendo, contritio respondet absolutiori, & detestationes
respondent confessioni: & propterea detestationes sunt æquales
numero actibus confessionis: & sæpe sunt simul tēpore, quado
scilicet pœnitens simul recordatur peccati, & cõstitetur illud. Vn-
de contritio secundum annexas detestationes, adæquat confessio-
nem quo ad modum attingendi peccata, scilicet in speciali, & non
conuenit hoc contritioni secundum se.

¶ Ad secundum dicitur, quòd assumptum verum est de pœnitenti-
a seu contritione relata ad sacramentum pœnitentiæ: & similiter
intelligenda sunt verba diui Thomæ.

¶ Potest quoque & aliter dici iuxta differentiam vltimò explica-
tam inter perfectionem displicentiæ requisitam ad remissionem
mortalium & requisitam ad remissionem venialium, quòd remis-
sio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtua-
liter, sic quòd actualiter homo huiusmodi displicentiam perfectam
extensiuè ad omnia & singula mortalia habeat: remissio autem ve-
nialium non requirit huiusmodi extensiuè perfectam displicenti-
am. Sed cum hoc quòd aliquis in solis venialibus constitutus nõ
habuerit generalem displicentiam de omnibus suis venialibus,
stat quod ex aliquo seruoere charitatis, in quo si occurrerent, di-
splicerent contrariantia venialia, consequatur remissionem venia-
lium illorum, quæ displicerent: quòd non sufficere dicitur ad re-
missionem peccati mortalis, nisi obliti: quia (vt dictum est) oportet
actualiter habere illam contritionem generalem perfectam
virtualiter, ad remissionem mortalium.

Q V A E S T I O I I I .

¶ An peccator teneatur ad contritionem, quando re-
cordatur peccatorum suorum.

TERTIO Quæritur circa tēpore contritionis, An
peccator teneatur ad contritionem quando recor-
datur peccatorum suorum. Et quia quæstionem hæc
discussimus in quod betis nostris, ideo quære ibi. Sat
sit hic scire partem negatiuam esse veram.

Q V A E S T I O I I I I .

¶ An contritio remittat non solum culpam, sed pœ-
nam debitam peccato.

VARTO Quæritur circa effectum contritionis,
An contritio remittat nõ solum culpam, sed pœnam
debitam peccato. Videtur enim quòd non. Tum quia ad remissionem
pœnæ ordinatur tertia pars pœnitentiæ, scilicet sa-
tisfactio: nõ ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quatenus for-
re habet satisfactionem annexam.

¶ Tum quia contritio sufficiens ordinatur per se ad remissionem
culpæ: nec apparet vnde habeat quòd pœnam sensus remittat.

C O N C L V S I O .

¶ Contritio non modoculpam sed pœnam damni delet, non autem pœ-
nam sensus nisi e etiam: charitate autem formata pro
gradu suæ quantitatis omnem pœnam
delet potest.

¶ **AD HVIVS** Evidentiam sciendum est, dupplicem esse
modum dicendi de hac re: quamuis omnium sententia in idem
tandem concurrat. Primus est, quòd alia est pœna, quæ debe-
tur incontrito, & est alia, quæ debetur contrito: nam incontrito
debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et
propterea quum contritio tollat pœnam inferni (nunquam enim
contritus perseverans, ad pœnam infernalem ibit) dici potest,
quòd contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debi-
tam. Alter verò dicendi modus est, quòd contritio non tollit to-
tam pœnam, sed commutat pœnam æternam in temporalem:
nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus
est pœnæ temporalis. Sed vterque dicendi modus deficit. Pri-
mus quidem tripliciter, scilicet & dicendo pœnam deberi contri-
to, nam non nisi per accidens hoc verificatur. Contritio enim
vt sic, non ponit reatum pœnæ: alioquin cuiuslibet contrito debe-
retur pœna: & dicendo alietatem pœnæ debitæ contrito & in-
contrito: nam, vt patebit, non alia pœna est quæ verique, si qua
contrito alicui debetur, & inferendo, quòd dici potest totam
pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti:
nam, vt patebit, pars quædam pœnæ sibi prius debitæ commu-
niter remanet (scilicet pœna sensus) absque æternitate tamen.
Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nam
idem est quòd Deus interius operatur in pœnitente, & quòd
Dei minister sacramentum adhibendo significat: exterior enim
sacram

facramentalis actus significat interiorē Dei operationem. Sed sacramentalis actio in sacramento poenitentiae non significat commutationem, sed absolutionem; ergo interior Dei operatio, quae in contritione interuenit, non est commutatio, sed absolutio.

¶ Ad cuius pleniorē intelligentiam aduertendum est, in poenā inferni inueniri tria: poenam damni, poenam sensus, & aeternitatem poenae: iuxta tria quae sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale fit auersio ab incommunicabili bono, cui respondet poena dāni, separans animam à Deo, & fit conuersio ad commutabile bonū, cui respondet poena sensus: & constituitur inimicus Dei, cui respondet aeternitas poenae, inimicus enim quia est hostiliter exterminandus, est aeternaliter puniendus. Quum autem peccator conteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio poenam damni, quae separationem à Deo ponebat, & quia per eādem charitatem amicus Dei constituitur, tollit contritio aeternitatem poenae: amicus enim non est aeternaliter puniendus. Et si nihil aliud efficit contritio, remanet contritus obligatus ad poenam sensus, ad quam prius tenebatur, sed non aeternaliter sustinendā, sicut prius tenebatur. Et sic licet contritus perseuerans nunquam ad infernum iret, passurus totam poenam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius poenae quae in inferno sustinenda ab ipso erat: scilicet ad poenam sensus.

¶ Vbi vides, quod non est alia poena, quae debetur alicui contrito, ab illa, quae sibi met in contrito debetur: sed est illamet poena sensus relicta, & hoc contra primum modum dicendi. Nec interuenit commutatio poenae aeternae in temporalem: sed expoliatio poenae ab aeternitate, & hoc contra secundum modum dicendi.

¶ Vt autem restans dubitatio (an, scilicet contritio remittat poenā sensus) soluat, sciendum est, quod hic certa sunt duo. Primum est, quod quantum contritio est maior, tantum plus tollit de poena sensus peccato debita. Secundum est, quod tanta potest esse contritio, quod tolleretur totam poenam sensus. Ambiguum verò est, an quantum lacunae contritio charitate informat (de tali enim est sermo) tollat aliquid de illa poena sensus: multi enim videntur de hoc dubitare, mihi autē apparet, quod pars affirmatiua est vera propter duas rationes: quarum quaelibet verificata sufficiens est. Potest enim contritio ex duplici capite tollere in toto, vel in parte poenam sensus. Primum ex poenaltate sibi annexa, displicentia enim commissi criminis non fert secum necessariam poenaltatē: quum sit in patria, ubi nulla est poenaltas: sed in subiecto susceptio doloris seu poenae, fert secum naturaliter displicentia poenaltatem quandā: dolemus enim communiter de nostris, quae nobis displicēt. Et quoniam huiusmodi poenam parere, contritioni conueniret seclusa relatione ad sacramentum poenitentiae: ideo secundum hoc caput dicendum est, quod contritio quaelibet simpliciter, & absolute ex annexa poenaltate tollit aliquid poenae sensus: habet enim satisfactoria vim poenae voluntarie assumpta secundum Deum. Secundum ex merito passionis Christi: est enim passionis Christi meritum remissiuum suis membris poenae pro peccatis debita, plus, & minus, prout illis coniungitur.

¶ Quod primum apparet in Baptismo: ubi quia passio Christi totaliter comunicatur baptizato, quasi ipse baptizatus passus esset, tota poena tollitur. Apparet deinde & in sacramento poenitentiae actualiter suscepto, dum ex vi sacramenti comunicatur meritum passionis Christi ad remissionem aliquantae saltem poenae sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis Christi conuenit contritioni non simpliciter & absolute, sed relatae ad sacramentum poenitentiae: ex hoc quod contritio fert secum votum sacramenti poenitentiae, coniungit merito passionis Christi per sacramenta nobis comunicato. Et secundum hoc caput dicendum est, quod quaecunque nostra contritio tollit aliquid poenae sensus ex merito passionis Christi, nam ratioabile est, quod plus poenae tollat charitas extensa ad sacramentum, quam non extensa ad illud: sed charitas non extensa ad sacramentum (qualis erat antiquorum poenitentium charitas) tollebat ex vi quidem charitatis, & poenam damni: & aeternitatem poenae, ex annexa autem poenaltate tollebat in toto, vel in parte poenam sensus: ergo charitas poenitentium in noua lege, quae est charitas extensa ad sacramentum poenitentiae, plus poenae tollit. Minor huius rationis propositio clara est. Maior autē facile suadetur ex eo quod poenitentiae sacramentum actualiter exhibitum, est proculdubio

remissiuum poenae sensus in toto, vel in parte: ex hoc enim consequens est, ut idem ipsum sacramentum in voto charitatis, existens apud contritum, aliquid huiusmodi poenae remittat. Simile enim quid perspiciamus in Baptismo: quod, scilicet id quod operatur Baptismus exhibitus, operatur etiā in voto charitatis habitus non iracopiose. Nec excluditur maioris huius veritas, si dicatur, quod charitas extensa ad sacramentum, habet ex extensione ad sacramentum, quod tollat illamet, quae tollebat charitas antiquorum poenitentium absolute. Nam hoc non est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus vnum & idem, extensam siquidem charitas ad sacramentum duplici ratione tollit poenam damni, & aeternitatem poenae, scilicet ex vi

charitatis, & ex vi sacramenti in voto. Sed haec veritas non excludit quin verum quoque esse debeat, quod huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus poenae tollat: quia hoc ad vim sacramenti spectat. Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad quaesitum, quod contritio ratione charitatis, qua formatur, non solum tollit culpam, sed & poenam damni, & aeternitatem poenae: ratione verò annexae poenaltatis tollit aliquid poenae sensus: & ratione sacramenti in voto tollit rursus aliquid poenae sensus. Et tam vehemens, inquit diuus Thomas in 27. cap. 4. contra Gen. potest esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritum passionis Christi, quod tolleretur totam poenam sensus.

¶ AD PRIMVM Mergo argumentum in oppositum, dicitur, quod satisfactio distincta est à contritione secundum ea, quae communiter in humano genere inueniuntur: communiter enim contriti non tam vehementer iunguntur passioni Christi, ut non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdoti. Traditur enim tam doctrina, quam lex mortalis secundum ea quae ut in pluribus contingunt.

¶ Ad secundum dicitur, quod iam ex dictis apparent duo capita, unde quantum lacunae contritio tollat aliquid poenae sensus, inter quae capita coniunctio ad meritum Christi praecipue perspicua debet: quoniam illud est de ratione contritionis: annexus autem dolor quasi vicem satisfactionis tenere videtur.

TRACTATUS QUINTVS
de Confessione, in quinque quaestiones diuisus.

- 1 Num omnis teneatur ad confessionem.
- 2 Num peccata mortalia totaliter occulta, vt in solo corde latentia sint necessariò confitenda.
- 3 Num oporteat confiteri singulas species singulorum peccatorum.
- 4 Num peccata semel interconfessa, subsecuta absolutione, & satisfactioe possint iterum fructuose confiteri.
- 5 Num informis confessio sit irritanda.

QVAESTIO I.

An omnes teneantur ad confessionem.

DE CONFESIONE Quae secunda est pars poenitentiae, quaeritur primum circa eius necessitatem, an omnes teneantur ad confessionem. Et est ratio dubitandi: quia nonnulli sunt viuentes absque peccato mortali: & propterea in dubium vertitur, an omnes teneantur confiteri.

¶ Videtur enim quod sic: quia extra de poeniten. & remis. expressè dicitur, Omnis vtriusque sexus quum ad annos discretionis peruenit, &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipitur, sequitur quod Ecclesia in hoc statuto praesupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela, si sola peccata mortalia praecipiantur confitenda. Et rursus confirmatur, ex hoc quod abique distinctione aliqua vtriusque sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem, & ad communionem in Pascha: sed constat, quod omnis vtriusque sexus &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo praecipio quo ad communionem: ergo omnis etiam vtriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo praecipio quo ad confessionem.

CONCLUSIO.

¶ Ex vi sacramenti, & Ecclesiae institutione non tenentur confiteri, nisi mortalia peccata Christi fideles.

¶ IN OPPOSITVM est, quod nullus tenetur confiteri venialia. Ad hanc quaestionem respondetur distinguendo & bene, de necessitate, vel sacramenti, vel praecipii ecclesiastici. Et dicitur, quod de necessitate sacramenti, nullus tenetur confiteri, nisi peccatum mortale certum, vel dubium: quia post Baptismum non potest aliter remitti mortale peccatum, nisi per sacramentum poenitentiae in re vel in voto. De necessitate autē praecipii Ecclesiae duplex est opinio. Vna est, quod carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod veniale, ut sic impleat Ecclesiae praecipium. Altera est, quod carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod veniale: quia non comprehenditur sub Ecclesiae praecipio. ¶ Et licet prima opinio sit rutilior, secunda tamen est verior, imò sola vera: quod probatur multipliciter. Primum ex ratione praecipii: ratio enim ecclesiastici praecipii non est praecipere confessionem, sed praecipere diuino iure confessionem determinare, quo ad tempus executionis: & propterea sub Ecclesiae praecipio non alia comprehenditur confessio, quam illa, quae à Christo est praecipita: sed à Christo non est praecipita, nisi confessio mortalium: ergo ab Ecclesia sola peccatorum mortalium, confessio praecipitur.

est. Secundo, & est confirmatio præcedentis, patet idem ex verbis ipsius statuti, dum dicit, Omnia sua peccata, non enim hoc potest intelligi de peccatis venialibus: quum confitet neminem quocunque præcepto teneri ad omnium venialium confessionem: oportet ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicata materia confessionis, scilicet quod sunt omnia sua peccata, clarè patet quòd de sola confessione præcepta ex diuino iure ecclesiasticum statutum loquitur: est enim materia confessionis à Christo præcepta omnia poenitentis peccata comprehendens: materia autem confessionis venialium non cõprehendit omnia poenitentis peccata. Tertiò patet idem ex poena subiuncta: scilicet quòd viuus arceatur ab ingressu Ecclesiæ & moriens Christiana careat sepultura. Huiusmodi enim poenæ nõ sunt à pia matre Ecclesia perfectioribus viris, quales sunt viuètes sine peccato mortali, pro omissione confessionis venialium, ad quam alij non tenentur insigendæ: quinimò ex hoc sequeretur, quòd meliores essent deterioris conditionis. Quartò patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti: scilicet, ne quisquam ignorantia & cecitate velamen exultationis assumat. Hoc enim in huiusmodi confessione venialium locum habere non videtur. Et confirmantur hæc omnia ex Clemen. ne in agro dominico, de sta. mona. vbi mensura confessio nigris monachis imponitur, absque explanatione materiae, non enim dicitur quòd confiteantur omnia sua peccata, vt ex hoc intelligatur astringi illos, etiam si mortali peccato careat ad confessionem semel in mense, vnde non supradicta, sed poena regularis disciplinæ subiungitur imponenda temerario violatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligantur ad alia quæ absolute sunt bona supererogationis: ita obligantur ad confessiones statutas, etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religionibus qui statutis diebus non confitentur, quatumcunque nullum habeant mortale.

AD OBIECTIONEM Ergo primam dicitur, quòd materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis vtriusque sexus, ad indigentes confessione: ac per hoc excipit omnes carètes mortali peccato: ita quòd sensus est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, &c. Et ad primam confirmationem dicitur, quòd falsum assumit seu supponit: scilicet nullum excipi ab illa vniuersali, omnis vtriusque sexus, &c. imò ideo Ecclesiæ apposuit ly omnia sua peccata, vt exciperet multos, quos credit sine peccato mortali vitam ducere. Ad secundam autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prædicata exigant duo subiecta, enuntiatio illa, quæ omnis vtriusque sexus confiteri & communicare præcipitur, est enuntiatio non vna, sed plures: licet secundum vocem sit vna. Vnde sensus primæ est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur, &c. Sensus verò secundæ est, Omnis vtriusque sexus communiter in Pascha, &c. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia sibi explicatur materia restringens ly omnis vtriusque sexus respectu confessionis, & non restringens respectu communionis.

QVAESTIO II.

An peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda.

IRCÀ Materiam confessionis quaeritur secundò, an peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda. Videtur enim quòd non. Tum quia non sunt de necessitate ecclesiastici præcepti: non potest enim Ecclesia de huiusmodi occultis secundum se præcipere aut iudicare. Et si dicatur, quòd occultorum confessio cadit sub præcepto Ecclesiæ indirectè, scilicet ratione integritatis, pro quanto is, qui tenetur singulari annis alia peccata confiteri tenetur quoque ex consequenti peccata cordis singulari annis confiteri, vt confessio omni anno sit integra. Hæc instantia nihil valet: quoniam posito homine, qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur, quòd illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est de necessitate sacramenti: quoniam sola illa peccata sunt de necessitate sacramenti, quæ sub iudicio homini commissum à Christo comprehenduntur: sed nullum iudicium commissum homini à Christo extendit se ad huiusmodi occulta: ergo occulta hæc, non sunt de necessitate confitenda. Maior patet quoniam iudicium fori poenitentialis homini commissum est à Christo, & non Angelis, aut quibuscunque aliis. Minor verò probatur autoritate Apostoli, Nolite ante tempus iudicare, &c. Si dicatur, quòd duplex iudicium commissum est: homini à Christo: alterum secundum potestatem iurisdictionis (& hoc non se extendit ad huiusmodi occulta: & de hoc loquitur Apostolus) alterum secundum potestatem ordinis, & hoc extendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet Ecclesiæ per suos ministros in foro poenitentiali, contra dupliciter. Primò: quia iudicium poenitentiale licet exigat potestatem ordinis: exigat quoque potestatem iurisdictionis: quo-

niam solus sacerdos ordinariam vel delegatam iurisdictionem habens, est minister huius sacramenti, vt patet in cap. omnis vtriusque sexus, & alibi. Secundo: quia vnumquodque recipitur in alio secundum modum recipientis: ac per hoc iudicium secundum potestatem ordinis à Christo commissum homini ex hoc ipso, quòd homini commissum est, modificari oportet secundum conditionem ipsius hominis, quæ est non se extendere ad occulta cordium: hæc enim soli Deo sunt reseruata, non minus in iudicando, quàm in cognoscendo. Et confirmatur hæc ratio ex hoc, quòd quum apud ipsum Dominum Iesum Christum resideat vtraque potestas, scilicet ordinis & iurisdictionis, non diminutè, sed plenissimè: & vtraque inueniatur Ecclesiæ suæ commississe non imperfectè, sed latissimè (vt de potestate iurisdictionis patet Matthæi decimo octauo, & de potestate ordinis Ioannis vigesimo) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, quòd commissæ est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso, quòd commissæ est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

CONCLUSIO.

Non modo manifesta peccata mortalia Christi fideles confiteri tenentur, sed quæ ita occulta sunt, vt solo corde peccata sint.

AD VERITATEM Dubij huius plenius percipiendam, sciendum est, quòd licet quidam ex huiusmodi fortè rationibus, aut melioribus moti opinari videantur peccata omnino occulta non esse necessariò confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tamen error ex tribus patet. Primò ex formali ratione materiae confessionis, seu (quod in idem redit) iudicij poenitentialis, quum enim Dominus poenitentiale iudicium instituerit ac commiserit post resurrectionem suam, dicens Ioannis vigesimo Apostolis iam sacerdotibus, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: & materiam iudicij explicauerit quo ad substantiam tantum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata: & non possit intelligi ita nudè, vt sonat litera (quoniam certum est, quòd per huiusmodi commissio nem non possunt nec potuerunt ministri noui Testamenti remittere peccata eis totaliter incognita, incõfessa, obliuiscita) oportet aliquas subintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præsupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: ideo communi catholice Ecclesiæ sensu subintelligitur, spontanea confessione ad vos delata: ita quòd sensus est, Quorum remiseritis peccata spontanea confessione reorum ad vos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clarè patet materiam iudicij poenitentialis esse peccata spontanea reorum confessione delata: hæc est enim formalis ratio materiae huius iudicij: ad quam totam, se extendit, & extra quam non se extendit poenitentiale iudicium: quoniam hæc omnia & sola remittere vel retinere potest. Ex hac autem formali ratione materiae huius iudicij, habetur facile quòd peccata quantumcunque occulta, sunt materia huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata, cõprehenduntur sub his, quæ sunt spontanea confessione detegenda: nullum enim est ita latens, quòd non possit eius, qui commisit, confessione spontanea aperiri. Et confirmatur ratio hæc ex parte formalis materiae ex ipsis verbis Domini. Differenter siquidem significauit Dominus materiam iudicij poenitentialis seu potestatis ordinis, & materiam iudicij secundum potestatem iurisdictionis: quoniam respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata, dicens, Quorum remiseritis peccata: respectu verò potestatis iurisdictionis explicauit pro materia peccatum in alium, dicens, Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex qua differentia docuit nos diuina sapientia, à materia iudicij poenitentialis nullum peccatum excipi: ac per hoc comprehendi præcipue peccatum in sua primaria sede residens, hoc est peccatum cordis: sub materia verò potestatis iurisdictionis non comprehendi peccatum omnne, sed exterius tantum, quòd solum potest alium offendere: & propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis vel omissionis.

Secundò, ex ratione proprii finis ipsius confessionis, ex quo sine sumitur formalis ratio eiusdem confessionis, quatenus est actus poenitentiae: ordinatur enim confessio ad subiiciendum voluntariè reum ministro Dei offensi: vt ad arbitrium ipsius recompenseret. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus veritatis, sit actus poenitentiae: dum reus veraciter proponendo in quo offendit, se ipsum accusat ac subiicit ad recompensandum non de quibusdam sic, & de quibusdam non: sed omnes accusando offensas, vt de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, quòd non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur: vt igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompensare oportet peccatorem offensas cordis subiicere ipsius Dei offensi iudicio, in persona sui ministri.

Tertiò, ex vsu Ecclesiæ. Nam communis animi conceptio Christianorum est peccata omnia siue occulta, siue manifesta oportere in sac-

in sacramento poenitentiae confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis Concilij primò Lateranensis sub Innocentio 3. Vbi dicitur, quòd omnis vtriusque sexus confiteatur peccata sua omnia. nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in Concilio Florent. sub Eug. 4. Vbi dicitur omnia sua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

¶ AD PRIMAM Autem obiectionem in oppositum dicitur, quòd Ecclesia potest præcipere & præcipit singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solum peccatum cordis occultissimum haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipsius est determinare præcepta Christi ad certum tempus. Hinc enim fit, vt præcipiente Christo confessionem cuiuscunque mortalis peccati post Baptismum, siue peccatum sit solum in corde, siue ad extra prodierit, Ecclesia determinans tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitendum singulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum, siue non. Nam determinatio Ecclesiae non minuit aut restringit materiam confessionis præceptæ à Christo: sed tempus tantum confessionis determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

¶ Ad secundam verò dicitur, quòd responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, quòd concursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis, non tollit aliquid à potestate ordinis: & ideo cum hoc quòd potestas ordinis extendit se ad occulta cordium peccata, stat quòd cum ea concurrat potestas iurisdictionis, quæ secundum se ad huiusmodi occulta non se extendit. Et si perspicacius fueris intuitus, videbis quòd quo ad forum poenitentialem potestas ordinis currit, directè respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrat directè respiciens personam peccatoris: vt scilicet peccator sit subditus sacerdoti, vt habeat potestas ordinis, in quem exerceat actum suum remissionis, vel retentionis peccatorum. Ad secundam verò dicitur, quòd quia omne iudicium homini commissum intelligitur de cognitio, & diuersus est institutus à Deo modus cognoscendi in vtroque iudicio: ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet quòd iudicium poenitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium verò iurisdictionis purè extendit se ad externa tantum: ideo non est miranda disparitas vtriusque potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini à Christo intelligatur cum cognitione causæ, probatione non eget: quum non sit delegatum purum ministerium, sed commissum sit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absolueno vel ligando. Quod etiam diuersus modus cognoscendi sit vtroque à Christo institutus, patet: nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: vt patet Marthæi 18. modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secreta, &c. vt vniuersalis Ecclesia testatur. Quòd demum ex hac diuersitate modi cognoscendi, proueniat differentia dicta inter materiam, & materiam, ex supra dictis clarè patet: quoniam ex hoc, quòd peccatum spontanea rei confessione accusandum, est materia iudicij poenitentialis, conclusum est sub hac materia comprehendendi peccatum cordis, quantumcunque occultissimum & per oppositum, quia solum peccatum testificabile est materia iudicij exterioris: ideo peccata in solo corde manentia exempta remanent à materia ecclesie iurisdictionis. Quum ergo obicitur, vnumquodque recipi in alio modo, modum recipientis: admittatur. Et quum inferitur, ergo iudicium secundum potestatem ordinis commissum homini, modificatur secundum conditionem hominis, conceditur, formaliter loquendo: quoniam nullum actum commisit Christus ministro sacramenti poenitentiae, qui non exerceatur ab eodem secundum conditionem hominis: nam & audire peccata, & discernere inter ea, & interrogare circumstantias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, vt è deo diuina potestate. Et ideo quum vterius inferitur, ergo non se extendit ad occulta, negatur illatio: quoniam aliunde prouenit, quòd iudicium se extendat, prouenit enim ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, scilicet spontanea confessione, &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autem & iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, non exedit modum conditionis humanae, vt entis potestate diuina. Vnde ad confirmationem ex simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (vt patet ex dictis) quòd non est similis ratio d. vtriusque potestatis iudicio. Primò, quia modus cognoscendi in vtroque iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundò, quia ipse Dominus expressit diuersimode vtriusque materiam, dum vnius materiam dixit peccata absque limitatione aliqua: alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVAESTIO III.

¶ An oporteat confiteri in speciali singulari specie, & numerum certum peccatorum.

IRCA Materiam rursus confessionis quaeritur tertio, verum oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum. Et est ratio dubij: quoniam pars affirmatiua communi auctoritate Doctorum firmata videtur. Et ratione comprobatur.

Tum quia circumstantia varians speciem peccati mortalis, est necessario confitenda: ergo à fortiori quælibet species mortalis peccati est exprimenda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circumstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessarium est exprimendus, prout memoriae occurrit: quum non magis teneatur poenitens accusare se de decimo, quam de vice simo secundo peccato vel e conuerso. Et confirmatur, quia si non omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est quòd aut nulla species nullaque singularia, aut quaedam species & quaedam singularia sic & quaedam ac quaedam non, necesse est explicari: & quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quaedam sic, & quaedam non.

¶ Tum quia poenitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognosci à confessore ad hoc, vt possit suo arbitrio adæquare poenam culpæ: quoniam confitendo nihil aliud facit poenitens quam quòd submittit se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium. sed confessor non potest arbitrari de æqualitate recompensationis: nisi cognoscere diuersitatem offensarum, quæ in diuersitate specifica consistit, & numerum peccatorum: quoniam recompensa adæquans centum offensas, non adæquat mille, & sic de aliis, ergo.

¶ PRO PARTE Autem negatiua videtur esse vsus maioris fortè partis confessorum, ac poenitentium non curantium de huiusmodi subtili discussione. Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inuisibilis atque melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quòd verò sit inutilis, ex eo patet, quòd tam cum huiusmodi discussione, quam sine ea poenitentibus prouidetur eodem modo. Quòd autem sit impeditiua maioris boni, restatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem solliciti impediuntur à multorum confitentium audientia, dum fortè totum tempus consumunt circa vnum: & poenitentes minus deuotè confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

CONCLUSIO.

¶ In salutari poenitentia iudicio confiteri oportet singulas peccatorum species, & numerum certum prout expediens ad salutem, & peccatori possibile fuerit omni ad hoc diligentia premissa.

¶ AD HUIUS questionis euidentiam sciendum est, duplex esse iudicium: quoddam est, cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam verò, cuius actus est propter aliud. Ad primū iudicium, quia spectat facere iustū absolūe pertinet quoque cognoscere singula peccata, vt singula possit adæquare puniendo. Ad alterū verò iudicium, quia non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: sicut sufficit punire prout expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quantum opus est ad illum finem. Inter præsentis autem vitæ tempus & futuræ hoc interest, quantum ad iudicium, quod nullum præsentis vitæ iudicium tendit ad punitionem secundum se, sed vt medicinalem, eo quod præsentis vitæ tempus non est tempus punitionis, sed in quo poenitentiæ sunt medicinae: vel ipsius qui punitur, vel aliorum. Iudicium autem futuræ vitæ est id, quod ad punitionem secundum seipsam tendit: quoniam ad aeternam poenam culpæ ordinatur: non ad bonū puniri, nec ad cautelam aliorum, sed vt reus patiatur quod meretur.

¶ Nec puret aliquis iudicium quòd in foro poenitentialem exercetur, locari debere sub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc est magis diuinum, quam humanum, & confessor in tantū personam Dei in actu illo tenet, vt nesciat ipse quod scit, vt Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium poenitentiale ad præsentis vitæ tempus spectat, ac per hoc non est exemptum à communissima ratione iudicij præsentis vitæ. Tum quia saluator noster hoc attestatur, dicens, Io. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Hinc enim apparet, quod Christus non venit in primo aduentu ad iudicandum mundum, per ministros suos, hoc est ad iudiciū secundum se exercendum, sed ad saluandū, hoc est quantum ad poenitentialem sacramentum spectat, ad iudicium salutare per suos iudices exercendum: Idem est autem iudicium salutare & iudicium medicinale, & poenitentiale iudicium ad primum Domini aduentum spectat proculdubio, ad quem spectat sacramentum poenitentiae. Est igitur poenitentiale iudicium non iudicium absolute, sed iudicium salutare, seu medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad salutem, non aliorum, sed ipsius rei solius.

¶ Et quia hoc proprie est officium confessoris, ideo hinc perspicere oportet, quanta debet esse cognitio peccatorum: oportet enim tantum manifestari peccata, quantum exigit huiusmodi salutare iudicium. Si enim ad hoc salutare iudicium exigit manifestatio omnium, & singularum specierum, & certi numeri singularium, consequens est, quod oportet poenitentem hæc explicare iuxta possibilitatem

rem suam: si verò huiusmodi discussio non exigitur, consequens est quòd non oporteat poenitentem hæc explicare. Et si hæc negatiua admittitur, consequens est vt delectetur, quæ & quanta discussio exigitur ad hoc salutare iudicium. Dicamus igitur, quòd iudicium huiusmodi claudit in se duo, scilicet esse iudiciũ, esse & salutarem: quòd secundũ est finis primi: & propterea ex secundo manifestandum est primum: tantum enim debet concurrere de eo quòd est iudicij, quantum expedit vel saltem opus est ad hoc, vt iudicium sit salutare poenitenti. Et quia salutare poenitenti iudicio absolutè differt (vt dictũ est) quantum ad punitionem, in hoc quòd in iudicio absolutè intendit ad punitionem secundum se, in iudicio verò salutari intenditur punitiõ salutaris poenitenti: consequens est vt differentia quoque sit quo ad cognitionem. Nam quia punitiõ secundum se consistit in adæquatione poenæ ad culpam, oportet in iudicio absolutè cognoscere exactè; culpas omnes & singulas: vt æquari illis possit poena. Et quia punitiõ medicinalis consistit in commensuratione poenæ ad poenitentem & illius salutem (sicut medicina consistit in commensuratione tam ad infirmũ, quàm ad sanitatem acquirendam) & commensurata poena tam poenitenti, quàm ipsius saluti absque exacta cognitione omnium & singularum culparum rectè iudicatur, atque imponitur (vt patet quantum ad peccatorum species de superstitionis seu diuinationis, & similibus speciebus) absque discussione harum, commensurata tam poenitenti, quàm eius saluti punitiõ atque prouisiõ fit. Quantum verò ad peccatorum numerum, ex eo quòd medicinalis tam punitiõ, quàm prouisiõ idem habet iudicium, si certificatus fuerit numerus vicenarius & si incertus relictus sit an duobus demptis, vel adiunctis: & similiter si certificatus fuerit centenarius, an dubium inter nonagenarium & decem supra centum: & sic de aliis. Hæc enim & similia manifestant quòd salutare iudicium non exigit exactam omnium, & singularum culparum cognitionem: sed ex sua formalitate exigit omnes & singulas mortales culpas cognosci vsque ad hoc, quòd notum fiat confessori, quæ, qualis, & quanta, poena commensurari debeat huic poenitenti rectè disposito, & illius saluti. Dico autem rectè disposito: quia licet aliquis poenitens sit minus deuotè dispositus, ac per hoc commensurata sit in disposito poenitentia erit fortè oratio dominica semel: manifestatio tamen peccatorum in iudicio salutari debet perducere confessorem ad cognoscendum, quanta, qualis, &c. poena deberet sibi commensurari, si esset rectè dispositus: huiusmodi enim indispositio poenitentis: quia est per accidens, non variat id quòd per se exigit salutare iudicij ratio. Notanter quoque dixi, iudicium salutare non requirit cognitionem exactam omnium & singularum peccatorum mortalium, & non dixi quòd requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem. sub formali namque ratione iudicij medicinalis potest materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

Species quæ peccatorum & quæ generata oportet confessorẽ in salutari poenitenti iudicio cognoscere.

¶ Et quoniam practica nimis est & valde communis notitia de confessione, idcirco ad particularia descendendo dicimus, quòd species peccatorum mortalium sunt in duplici differentia. Nam quædam sunt, quarum diuersitas diuersitatem iudicij salutaris inducit: aliter enim iudicandus est pro sua salute blasphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales sunt species peccatorum, quæ in communi habentur notitiam: vt adulterium, fornicatiõ, furtum, rapina, contumelia, detractio, &c. Quædam verò species sunt quæ nullam videntur facere in salutari iudicio differentiam, vt sunt species diuinationis: idem est enim iudicium poenitentiale si quis aqua vel terra abusus fuerit: & sic de aliis, & huiusmodi videntur esse species gulæ, & vniuersaliter omnes larentes: quas fortè vix doctores discernunt. Et propterea explicare primas peccatorum species in confessione oportet: secundas verò sufficit explicare in generibus subalternis: puta peccatiõ in necromatiã: & sic de aliis. ¶ Circa numerum verò peccatorum sciendum est, quòd dupliciter accusandum occurrit. primò secundum se, secundò vt circumstantia peccatoris. Et secundum quòd est circumstantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio salutari: & quodammodo non inducit: nam aliter iudicandus est & medendus qui semel tantum, aut bis offendit: & aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodem modo iudicatur ac medetur si millies, & si centies millies offendit: nec hoc eget probatione: quoniam experientia testatur. Secundum se autem numerus peccatorum accusandus venit, non vt facit differentiam in iudicio absolutè, sed vt facit differentiam in iudicio salutari: & propterea si nescitur, sufficit explicare illum crassa quadã estimatione: nam salutaris iudicij ratio non variatur ex hoc. Verbi gratia, Commisit quis furtum multoties: videtur sibi quòd parum plus aut minus fuerit, quàm vigesies, non est opus sollicitari, fortè fuerunt viginti duo, fortè 19. sed satis est, ita confusè numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circumstantiam peccatoris, quàm secundum se, si certus non est (nam ad certum numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus, est

sub quodam verisimili numero: vel quum consuetudo peccandi præcessit, explicato tempore, puta quòd per decenium fuit in hac mala consuetudine & frequentia delinquendi, puta quòd quotidie aut ferè: seu quouis alio modo multitudine maxima seu frequentia manifestata aperiendus est. Nec oportet in huiusmodi numeris poenitentem aut confessorem multum sollicitari: quoniam pars est salutaris iudicij ratio. Et quandoque vtrique nocet sollicitudo circa hoc: magis enim debet manifestari frequentia cum pronitate, quàm indagari verisimilis certus numerus: puta ter centum, seu mille, &c. Vnde si meretrix audienda est ad poenitentiam conuersa, facillimè potest quo ad hæc expediri, narrando discursum vitæ suæ in annis meretricijs: nec oportet sollicitari quoties cum coniugaris, quoties cum clericis potuit peccare, sed ex discursu vitæ suæ discretè manifestato arbitretur & medeatur prudens confessor. Hæc sunt quæ ex parte salutaris iudicij exprimenda videntur in confessione. Quibus si adiunxeris, quòd ex parte poenitentis tenetur reus ipse accusare se de omnibus, vt reconciliatio amicitia fiat, dicendum est, quòd poenitens debet habere intentionem explicandi omnia mortalia, ac per hoc sub quoquoque modo dicendi debet intendere comprehendere omnia: ita quòd explicare species, vel indiuidua tali, vel tali modo, non exigitur à poenitente, aut confessore ad occultandum aliquid, sed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et sic dicendo curatur error purantium, quòd sufficit explicare numerum in communi: pura dicendo quòd pluries furatus sum, hoc enim non sufficere manifestè patet, ex eo, quòd aliter iudicandus est & medendus qui bis tantum, & qui centies furatus est. Et vitatur molestia ac sollicitudo reducendi incertum numerum ad certum: media siquidem via incedendum est, vt salutaris iudicij ratio habeatur: quod medium est inter purum iudicium & certum iudicium. Et vtraque pars quæ sit aequaliter est vera: & auctoritati Doctorum & vsui confessorum ac poenitentium simul deferatur.

¶ AD OBJECTIONEM Tamen primò allatam: pro quanto contra conclusum militat respondendum est. Et ad auctoritatem quidem Doctorum dicitur, quòd intelligitur quando certus est numerus peccatorum: ex quo enim poenitens intendit omnia dicere, & certus est de numero peccatorum, nulla apparet ratio quare non debeat numerum illum explicare: incerto autem numero in solis forte verbis ab aliquo Doctore discordare credimus. De speciebus verò dicitur, quòd Deo communiter notis speciebus verificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in Ecclesia Dei milesimus quisque confessor, non errans: quum huiusmodi larentes species rarissimas sint manifestæ.

¶ Et per hoc patet solutio sequentis objectionis & suæ confirmationis: nam non dicimus quædam singularia esse confitenda, & quædam non: nec dicimus quædam species peccatorum esse manifestandas, & quædam occultandas: sed dicimus alio modo aperiri quædam species, scilicet communiter notas: & alio modo aperiri quædam alias species, scilicet quarum diuersitas est latens: illas in speciali, istas in vna earum, seu aliquo huiusmodi. Et similiter dicitur in numero certo incerta autem non, excelsiæ tamen multitudinis in numero verisimili (etiam si aliquo crassa fuerit estimatio) seu frequentia idem insinuante: incerta autem excelsiæ multitudinis sufficit in confuso significare, vt prudens confessor intelligat. Et ratio diuersitatis est diuersa habitudo ad salutare iudicij: hinc enim omnia pendunt. Et quia non omnes confessores sunt æqualis perspicacitatis ac prudentiæ: ideo aliquis applicandi modus sufficit apud aliquem confessorẽ, perpendentem in de totum quantum sufficit ad iudicium salutare, qui alteri nõ sufficeret. Similis quoque accidit quod in doq; disparitas ex parte poenitentium, quibusdam scientibus ante confessoris oculos breuissimè & clare omnia sua peccata, vt ipsi met sciunt proponere: quibusdam autem inuoluentibus, aut laborantibus in singulorum explanatione.

¶ Ad rationem autem magis vrgentem, dicitur qd, vt iam dictum est, ad æquare poenam culpæ contingit dupliciter, vel simpliciter propter se vel quodammodo in ordine ad aliud. Et qd primo modo exigit exactam cognitionem cuiusque tam culpæ, quàm poenæ: quia in æqualitate poenæ ad culpam consistit: secundo autè modo nõ exigit exactam cognitionem culpæ & poenæ: quia non consistit in vtriusque æqualitate, sed exigit cognitionem commensurationis poenæ ad finem. Et quoniam primo modo non est actus iudicij præfentis vitæ: ideo ad confessorem non spectat actus iste: & quum poenitentia sit propter actum, non est opus vt confessori sic exactè nota fiat peccata, vt possit poenam culpæ ad æquare simpliciter & absolutè. Sed quia ad confessorem spectat commensurare poenam poenitenti in ordine ad suam salutem (quoniam hic est actus iudicij salutaris sibi commissi) & huiusmodi commensuratio in quadã proportionem media inter poenitentem & illius salutem consistit: sicut medicinam oportet esse proportionatam & sanitati recuperandæ & infirmo (sunt enim medicinales poenæ præfentis temporis) ideo & vera est Doctorum sententia dicentium, qd confessor debet posse ad æq

adæquatam poenitentiam, arbitrari, saluatur enim commensurationis adæquatio: licet non interueniat æqualitas inter culpam & poenam. Et verum est, quod peccatorum noticia non exacta sufficit ad adæquatam poenitentiam arbitrandam à confessore.

QVÆSTIO IIII.

An peccata semel ritè confessa, subsequente absolutioe & satisfactioe, possint iterum fructuose confiteri, &c.

QVÆRITVR Quartò adhuc circa materiam confessionis, an peccata semel ritè confessa, subsequente absolutioe & satisfactioe, possint iterum fructuose confiteri, &c. Videtur enim quod non.

¶ Primò, quia nulla forma sacramenti est iterabilis super eadem numero materia: peccata autem sunt materia in hoc sacramento: ergo.

¶ Secundò, quia oportet saluari veritatem efficacem in formis sacramentorum, quæ in hoc casu non saluaretur: falsum namque diceret sacerdos, dicendo, Absoluo te à peccatis tuis, &c. quoniam non absoluit nisi ligatus: hic autem præsupponitur absolutus.

¶ Tertid, quia hoc sacramentum quum ministratur per modum iudicij, exigit cognitionem vinculi: quæ in proposito non haberetur, si confitens denuò, peccata alias confessa solummodo exprimeret: lateret enim confessorem istum esse aliàs ab his absolutum: ac per hoc lateret ipsum, poenitentem hunc vinculis horum peccatorum astringi vel non astringi: quod est inconueniens.

¶ Quartò, quia si replicatio confessionis eorundem esset fructuosa, sequeretur quod aliquis eidem confessori replicando solummodo in communi confessionem, puta, dico meam culpam de his, quæ aliàs dixi: &c. fructum sacramenti præciperet: & sic in vno die centies replicando, centies fructum sacramenti perciperet: quod est ponere sacramenta in ridiculum.

¶ Quintò, quia iudicij semel latum sine errore à confessore, Deus sic ratificat, quod est irreuocabile. Ergo rationale est, inquit, Scotus, etiam si ratificat quod sit irriterabile, quo ad fructum.

¶ Et confirmatur ex his, quæ videmus in foro litigioso: nam sententiæ diffinitiuæ absolutoria accusati innocentis, non replicatur: nec si replacetur, absolueret: quia non est amplius obligatus, vt absolui possit.

CONCLUSIO.

Non tantum licet peccata semel confessa pluries confiteri, sed ex vi sacramenti, si ritè confiteatur peccator, maximam assequitur utilitatem quo ad poenæ remissionem, & gratia augmentum.

IN OPPOSITVM Videtur esse communis opinio. Ad euidenciam huius sciendum est contineri hic duo quæ sita, scilicet an iterare eorundem confessionem sit licitum, & an sit fructuosum. Et est sermo de confessione non mixta, quæ scilicet continet quædam peccata aliàs confessa, & quædam nunquam cõfessa: sed de confessione continente solummodo aliàs confessa. Et similiter est sermo de fructu ex parte sacramenti, seu clauium, & non de fructu ex parte poenitentis, scilicet erubescencia & ampliori satisfactioe & huiusmodi. Nullus enim dubitat huiusmodi erubescencia ac satisfactioem esse fructuosam: & similiter nullus dubitat confessionem istam esse licitam & fructuosam, saltem ea ratione, quia vtile per inutile adiunctum non vitiatur.

¶ De primo igitur quæsito non memini legisse me aliquem tenentem esse illicitum iterare eorundem puram confessionem. Et quæ circa hoc ingerere possent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur, ex quorum solutione manifestum erit, licitum esse eadem peccata pluries confiteri pure.

¶ Et quia ratio, quam in secundo quæsito adducemus hoc idem concludit, ideo transeo ad secundum quæsitum. In quo inuenio! Scotus in 4. sen. dist. 18. respondendo ad primum, tenere, partem negatiuam esse probabiliorē: ita quod sentit iteratam confessionem non esse fructuosam ex parte clauium, hoc est nec remittere culpam (quæ iam dimissa supponitur) nec remittere partem aliquam poenæ. Mouetur autem ex argumento quinto loco allato cum sua confirmatione. Sed reuera non solum minus probabilis, sed falsa est eius opinio. Quod sic patet: Quicumque suscipit quodcumque Ecclesie sacramentum ritè ac dignè, concurrentibus omnibus requisitis ad sacramentum (puta formam, materia, partibus omnibus, ministro idoneo, &c.) non solum licitè recipit sacramentum, sed etiam recipit fructum sacramenti: sed in casu proposito poenitens ritè ac dignè suscipit sacramentum, &c. ergo est illi fructuosum sacramentum: quod est intentum. Maior est per se nota: positus enim omnibus tam ex parte agentis, quam ipsius sacramenti, quam sufficientis, non est intelligibile, regulariter loquendo, non esse fructuosum sacramentum. Et patet inductiue in singulis sacramentis. Minor autem facillè patet discurrēti per singula requisita ad sacramentum poenitentia, tam ex parte ministri, quam suscipientis, quam ipsius sacramenti. Vnde dicendum est, quod fructus iteratæ confessionis, præsupposito fructu primæ, est augmentum gratia & remissio aliquantæ poenæ: si tertia, prius non est remissa. Similem enim fructum habet prima confessio, ad quam heri cõtri-

tus hodie accessit: augmētavit enim gratiā, & remisit aliquantam partem temporalis poenæ, si poenitens adhuc debitor illius erat.

¶ AD PRIMAM Ergo argumenta, quæ contra primum militant quæ situm, respondendo dicitur, quod materia sacramenti poenitentia existente duplici, scilicet remota, & propinqua (nam remota est peccatum: propinqua verò est ipse actus poenitentis. scilicet confessio) non inconuenit super eadem materia remota, diuersa tamen existente materia propinqua, iterari formam sacramenti. Et propterea quia confessio non est eadem: licet sit eorundem peccatorum, potest licitè replicari forma, imò rectè loquendo, sicut materia propinqua est alia numero, & non est replicatio eiusdem: ita forma est alia numero, & non est replicatio eiusdem.

¶ Ad secundum dicitur, quod hoc argumētum petit difficultatem communē huic quæ sita, & alteri quæ sita, quid scilicet soluit quando totaliter contritus & solutus à culpa & poena accedit prima confessione ad sacramentum poenitentia, eadem est enim vtrique difficultas. Et eadem responsioe satisficit vtrique, dicendo, quod quia sacramentum est exterius sensibile signum, secundum ea, quæ exterius geruntur, ab Ecclesia iudicatur & ministratur, ac per hoc quia poenitēs proponit peccata sua, vt expiabilia, ac vt ea, quibus seipsum alligauit: ideo Ecclesie minister absoluat, id est sacramentum absolutionis impendit licitè proficenti alligationem.

Et quia in sacramento efficitur intus quod significatur extra, ideo intus communiter fit absolutio peccati, saltem quo ad aliquam partem poenæ. Et licet hoc sufficere videatur, quia ad id quod communiter inuenitur, leges respiciunt: subiungendū tamen est stringentibus casum ad immunes etiam à poena, quod ipsa gratia augmentata, quæ per sacramentalem absolutionem confertur, habet rationem magis absolutorij. Quia enim sacramentum poenitentia ex propria ratione habet quod sit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis: & peccati actualis infirmitas consistit non solum in culpa, & vocata poena siue æterna, siue temporalis, sed in multis aliis malis (vt clarè patet in augmento vulnerum originalium) ideo absolutio sacramentalis, non solum extendit se ad culpam, & poenam, sed ad alia ex peccato actuali incurfa mala.

Ita quod gratia per sacramentalem absolutionem significata & collata, quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eo ipso, quod extenditur ad amplius sanandum à morbo peccati actualis, habet rationem magis absolutorij à peccato, sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plenè prius consequutus baptismalem gratiam ex Baptismo flammis, esset magis absolutiua à peccato, dum à peccati reliquiis magis mundaret. Cuiuslibet siquidem Christiano sicut conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea: ita conuenit orare, Amplius, sana Domine: & amplius, Absolue Domine, &c. Nec putes nouam me introducere de effectu sacramenti poenitentia doctrinam. Vide superius diuum Tho. in articulo 1. quæstione 61. dicentem, Extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorum, quæ, scilicet non sunt sufficienter per poenitentiam sublata, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et percipere ex his, sacramentum poenitentia ad tollendas etiam reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia, aut negligentia ex parte nostra non impediatur sufficientem illarum ablationem.

¶ Ad tertium dicitur, quia confessio fit de actibus peccatorum, & nõ de esse sub peccato (debemus enim confiteri, quod fecimus tale & tale peccatum: an autem adhuc de tinea mur illius peccati vinculo, vel sub peccato non simus, sub confessione non cadit) ideo satis est confessori cognoscere poenitentem confitentē se perpetrasse tale peccatum, & paratum ad poenitentiam, &c. sufficit enim quod subiiciat se iudicio, accusando seipsum, &c. Et confirmatur: quia poenitentiam egisse de talibus peccatis, pertinet ad circumstantias alleuiantes sententiam iudicis, quas cõstat non esse opus confiteri.

¶ Ad quartum dicitur, quod quia præcipuus sacramenti effectus est gratia prima vel eius augmentum: ideo frequentia sacramenti illis solis conuenit, qui se ipsos paratos reddunt ad gratia augmentum. Et propterea non sequitur, quod fructus sacramentorum exponat ea in ridiculo: non sunt enim frequentanda quantumcumque fructuosa sint, nisi à dispositis ad præcipuum eorum effectum: communiter autem huiusmodi dispositio non tam frequenter inuenitur in hominibus, vt totiens expediat confiteri.

¶ Ad quintum dicitur, quod sequela nihil valet: quoniam irreuerentia sententia pertinet ad firmitatem iudicis, & iudicij, infirmitas autem supposita iterabilitate præ se fert, aut infirmitatem, aut minorem largitatem iudicis vel iudicij, in iudicij quidem, si non vult, aut non potest virtutem dare similem iterato iudicio. iudicij autem si iudicium ipsum secundum se nõ est virtuosum, quale est humanum iudicium in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad confirmationem. Notatur autem dixi, supposita iterabilitate: quoniam ex hoc ipso, quod Deus iterabile instituit sacramentum poenitentia super eisdem peccatis, consequens est, vt fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim eo ipso quod sunt non iterabilia, vana sunt, si iterantur.

QVABSTIO V.

An confessio informis sit iteranda.

CIRCA Qualitatem confessionis quæ ritur an confessio informis sit iteranda videtur enim quod sic. Primò quia instrumentum oportet moueri à principali agente, alioquin instrumenti ratio non saluatur: ergo iudicij pœnitentiale oportet à ministro exerceri, prout mouetur à Deo: sed confessione existente informi non exercetur iudicium pœnitentiale secundum motionem diuinam: ergo oportet denuò confiteri vt exerceatur pœnitentiale iudicium, vt instrumentum motum à Deo principaliter absolueat.

¶ Secundò, Confessione existente informi, deest vna pars sacramenti, quæ est contritio: ergo sacramentum non valet: sed est iterandum: vt patet in alijs sacramentis quando deficit aliqua pars.

¶ Tertio, quia confessione existente informi, necesse est peccatum aliquod mortale subtrahi à materia absolutionis, ac per hoc necesse est confessionem non esse integram & consequenter esse reiterandam. Assumptum probatur, tum quia communiter confessio informis accidit propter aliquid non explicatum in confessione. Tum quia peccatum illud, quod dum absoluto fit à pœnitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutionis: quoniam non potest simul pœnitens peccare & absolui ab illo peccato.

¶ Quarto, quia fructus sacramenti pœnitentiæ est remissio peccati ex conjunctione passionis Christi per sacramentum ad pœnitentem: sed confessione existente informi non fit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiusmodi sacramentum, & consequenter iterandum est.

¶ IN OPPOSITVM EST autoritas diui Tho. in 4. sen. dis. 17.

CONCLUSIO.

Informis illorum confessio, et si illi diuina non absit gratia, si fecerunt quod in se est, non est infructuosa, sed valida.

¶ Circa hanc difficultatem (quæ propter diuersas opiniones adhuc sub iudice videtur esse) sciendum est, quod vitandi sunt duo extremi errores. Alter est, quod omnis confessio informis est valida, ita vt non sit iteranda: clarè siquidem patet confessionem illius, qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit, esse informem & reiterandam. Alter est, quod nulla confessio informis est valida, ita quod non sit iteranda. Nam clarè constat nescire nos an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum, vt denuò confitentur: quum tamen oportet nos esse sollicitos ad pluries confitendum, vt quandoque fieret confessio formata: & sic nunquam finis imponendus esset confessioni, vt rufior pars eligeretur: quod constat vniuersalis Ecclesiæ aures offendere. Ex vtroque autem errore perspicuum est, quod non ad ipsam informitatem, sed ad informitatis causam resolvere oportet validitatem vel non validitatem informis confessionis: ex eo enim, quod aliqua informis confessio est valida, & aliqua non est valida, non ex ipsa informitate, sed aliunde, puta ipsius informitatis causa provenire debet, quod aliqua sit valida, & aliqua non. Et quoniam causa hæc se tenet ex parte pœnitentis, cuius duo sunt actus vsque ad absolutionem, scilicet contritio & confessio: i. seò hinc scrutandum est quid veri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inualidam ac reiterandam: & in hoc nulla est questio.

¶ Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas, quæ, vt clarius elucescat, distinguendus est contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimè autem contritionis defectus est ipsa absentia charitatis: qui enim sunt ita attriti, quod dolent de præteritis omnibus, vt de summo odibili, & proponunt vitare mortale peccatum, non tenentur iterare confessionem, sed est eorum confessio valida. Nec alia hoc eget probatione, quam superius adducta ex vniuersalis Ecclesiæ testimonio: omnes enim sapientes & timorati viri sic dispositis mandant imponendum esse confessioni finem. In inferiori autem gradu in contritionis, sunt sic attriti, vt doleant quidem de omnibus præteritis: non tamen ascendunt vsq; ad hoc, vt doleant de eis tanquam summo odibili: & similiter proponunt cauere de futuro: non tamen tanquam à summo vitabili. Et hoc bifariam contingit. Primò sine discussione talis defectus: quia scilicet non discutit pœnitens dolorem suum de commisso mortali, an sit tanquam de summo vitabili, & similiter propositum suum vitadi mortale, an intendat vitare tanquam summu vitabile: sed occurrunt eis dolere de peccato & cauere de futuro: sicut si offensa differt vnum hominem & dolet de offensa præterita & intendet amplius illum non offendere) in eorum tamen animo non ita dominatur affectus tam vitandi offensam in futuro, quam detestandi commissam in peccato, vt pro summis malis hæc habeant. De horum numero vtiq; non maxima pars Christianorum pœnitentium sit, quos non sicut primos puto virtute clauium de

attritis regulariter fieri contritos: sed in sua attritione absolui & communicare. Cuius signum est, quod charitas sicut positiue præfert Deum omniamabili, ita facit apud habentem ipsam offensam Dei odibilem omni odibili, & magis vitandam omni alio vitabili, operatur enim hæc magna amor Dei, si est: & si hæc non operatur, non est charitas Dei. De istorum confessione intelligo doctrinam diui Thomæ quod confessio informis per defectum contritionis est valida, ita vt non sit iteranda: & erit eis fructuosa quando ascendent ad cor altum, vt habeant peccatum pro summo odibili & summo vitabili, & confitebuntur fictionem suam hanc, qua vt contriti sacramentum susceperunt: quum in veritate contriti non essent. Quare autem huiusmodi confessio sit valida, inferius declarabitur. Si verò huiusmodi attriti animaduertent, se non esse contritos, simile est de eorum confessione iudicium & de confessione illorum qui sunt in tertio gradu: de quibus modò subiungimus, quod in infimo loco attritorum sunt, qui ambas contritionis partes, aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionem enim quum duo spectent: dolor de peccato, & propositum cauendi de cætero, infimi proculdubio sunt, qui de præteritis quidem aliquantulum dolent, & de futuro velleitatem habent cauendi. Iner quos est etiam latitudo, non solum secundum gradus doloris & velleitatis, sed etiam secundum differentiam percipientis, vel non percipientis statum proprium: & similiter secundum differentiam explicantis, vel non explicantis in confessione plene se ipsum. Nam qui huiusmodi statum suum non percipit, ac per hoc non explicat confitendo, integrè quidem confitetur quantum est ex intentione: qui autem percipit & confitetur, etiam integrè ex intentione confitetur: qui verò percipit & non confitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatum confitendum, adhuc integrè ex intentione confitetur, scilicet autè si nolerit hoc confiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur confessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positus. Quocirca de omnibus dicitur, quod quum ex proposito taceretur peccatum sacrilegij ex tali statu pœnitentis confiteus, confessio non est valida, sed iteranda: deest siquidem confessioni non solum contritio, sed integritas ex proposito. Quando verò confessio ex proposito est integra, omnium confessio videtur valida: ita quod non est necessarium iteranda. Quamuis differentia sit inter eos, quo ad vitandum sacrilegij peccatum: quoniam percipientes statum suum malum, & confitentes eundem, putant esse se non sacrilegio, sed bono operam dare, rogando confessionem, vt eos absoluat, excusantur, si bona fide cum sacerdote docto id tractent, à sacrilegij peccato. Nec obstat, si dicatur, quod ista est ignorantia iuris diuini: quoniam in huiusmodi, quæ sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti, quando à doctoribus iudicibus sic erudiuntur: statuit enim Deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apostolus, mulierem à viro suo interrogare iubet, si quid voluerit scire. Illos autem qui non explicant, confitendo, huiusmodi malum statum suum, nescio excusare à nono sacrilegij peccato: deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre se ipsos in his, quæ communiter pœnitentes nosse & confiteri consueverunt: communis enim aures est pœnitentibus omnibus confiteri voluntatem suam de non cauendo de cætero: hoc enim etiam mulierculæ & sciunt & seruant.

¶ Communis autem ratio quare attritorum omnium integra quidem, sed informis confessio est valida, ita quod non sit iteranda, assignatur à diuo Tho. quia sacramentum pœnitentiæ verum inuenitur & fructuosum non tunc, sed quando aderit contritio. Et quidem quod verum inueniatur sacramentum, non solum secundum illorum opinionem, qui negant contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, apparet, quia nihil deest huic sacramenti nisi contritio: sed etiam tenendo contritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, manifestatur ex eo quod contritio non secundum se, sed relata ad confessionem (hoc est vt est spontanea voluntas recompenfandi ad arbitrium sacerdotis) pars sacramenti est posita superius à diuo Thoma. Hæc autem in proposito confessione inuenitur, dum quilibet spontè eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi, omnes partes eius, quæ se tenent loco materiæ, & formæ & minister debitus, consequens est vt sit verum ecclesiasticum sacramentum. Quod autem existente vero sacramento, informitas non pariat reiterationem, sed fructum futuro tempore, à diuo Thoma probatur: quia sic est in alijs sacramentis, & vere sic est de Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, dicere quod hoc verificatur in istis sacramentis, quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: vt rone enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest, quod non oportet iterari, etiam si esset iterabile: ex eo nanque quod sacramentum est propter fructum eius: & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione optime sequitur, quod non oportet iterari sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema vinctio est sacramentum iterabile: & tamen

men, si in contritus suscipit quis extremam vñtionem, & post horam conteratur, non reiterabitur extrema vñtio: nec carebit infirmus moriens illius fructu: quoniam si careat illius fructu, petenti iam non iterari extremam vñtionem, ob suam in contritionem Ecclesia non negaret: quam tamen negat, dum super eundem mortuum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, quod informiter suscipiens sacramenta, siue iterabilia, siue non, ex ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, in id quandoque addat nouum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdat fructum sacramenti, pro quanto erit contritus, habetur non oportere iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem querere, quam ipsam sacramenti vim ritumque Ecclesie. Augustinus enim primus hoc docuisse videtur de Baptismi fructu: diuus Thomas ad alia sacramenta hoc extendit: & Ecclesie ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoque extremæ vñtionis atteritante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus sapere quam oportet.

¶ AD PRIMVM In oppositum dicitur, quod sacerdote presumente soluere impoenitentem, sacramentale iudicium exercetur, vt Dei instrumentum quodammodo non, & quodammodo sic. Nam quo ad modum exercendi non procedit à Deo: quoniam sacri legè exercetur: quo ad substantiam verò sacramenti, à Deo procedit simpliciter & absolute. Et quia sacramentum secundum se est fructuosum, ideo à Deo procedit vt sacramentum fructuosum sortiturum effectum, quando suscipiens est dispositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis ardeat ut tunc citamen ex diuina largitate extentum intelligimus ad tunc, vel postea, quando erit dispositus: vt in Baptismo contingit, ideo non oportet sacramentum reperere, vt Deo actore exercatur.

¶ Ad secundum dicitur, quod in contritione duo sunt: scilicet vel le recopnsare, & charitas informans illud velle. Et respectu quidem sacramenti poenitentia absolute, sufficit cōtritio quo ad primum, respectu autē eiusdem fructuosum in ipsius præsentia, concurrat cōtritio etiam quo ad secundum: & hoc solum deest in proposito. Vnde nulla pars sacramenti vt necessaria est ad sacramentum, deficit: quamuis deficiat vt necessaria ad sacramenti effectum nunc.

¶ Ad tertium dicitur, quod quia actus morales ex se obiecto iudicantur, ille solus dimittit confessionem, qui ex intentione integritatem violat: & propterea quum in proposito supponatur, confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur, confessionem esse iterandam. Aduerte tamen hic, quod sicut in aliis vitiis tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formalem sui generis (vt patet in detractione, contumelia, & huiusmodi: contingit enim tam grauius absque intentione detrahendi detrahere famæ proximi, vt ipsa magna læsio incurra minus estimata, detrahendi actum in detractionis naturam reducat) ita potest cōtingere quod ex nulla aut tam crassa & supina conscientie discussionē aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducat, tanquam dimidiationis incurfus ille, qui pro nihilo estimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionem inducendi sunt. In quorum numero videntur esse illi, qui cum sola velleitate abstinendi à peccato contententur & absoluuntur, tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculæ nouerunt, & consueuerunt explicare.

¶ Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum, quod licet sacri legè sacramentum tamen coniunctionis fructuosum secundum se passionis Christi ad poenitentem exercetur: cuius fructus est non tunc, quando tamen erit dispositus poenitens, percipietur. Vnde non fuit sacramentum vanum, quod Deus adeo acceptat, vt non exacta repetitione sacramentalem gratiā conferat, quam primum poenitens fuerit dispositus, quam per sacramentum prebens erat daturus, si tunc poenitens fuisset dispositus.

TRACTATVS SEXTVS, DE Satisfactione poenitentiali in duas quaestiones diuisus.

- 1 Num poenitentialis satisfactio de alijs debito fieri possit.
- 2 Num pro contritio & confessio peccato imposta satisfactio si exoluitur in peccato mortali sit iteranda.

QVAESTIO I.

¶ An satisfactio poenitentialis possit esse de alijs debito.

IRCA Satisfactionem poenitentialem quaeritur primò, an possit esse de alijs debito. Et videtur quod non, primò ex ipsa ratione satisfactionis. nam satisfacere est facere equale debito: nõ fieret autem æqualitas, si alijs, id quod sit esset debitum. minus enim fieret quam deberetur. Et confirmatur hoc ex simili in reli-

quis satisfactionibus.

¶ Secundo, quia ritus Ecclesie hoc habet vt poenitentias iniungat non de ieiunijs & orationibus, quæ sunt in præcepto.

¶ Tertio, quia secundum Anselmum in lib. Cur Deus homo, per illa sit satisfactio, quæ non possent ab homine exigi nisi per castitatem: sed præcepta possent ab homine exigi, etiam si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio poenitentialis.

CONCLUSIO.

¶ Potest homo pro peccatis suis satisfacere ex operibus alijs Deo debitis, vel ex præcepto diuini iuris, vel positiui.

¶ IN OPPOSITVM est, quod in casu quo maritimum est in præcepto, satisfactio per illud huiusmodi derogat ergo satisfactioni poenitentiali esse alijs debitum.

¶ Ad huius euidentiam licet dum est plures tenuiss. doctores partem negatiuam quaestionis propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas iustificanda est, assumendo pro fundamento, quod vnum & idem opus à diuersis directum seu assumptum principis, multiplex est efficaciam in his, quæ sunt iustitiæ mixtæ, qualis est inter neminem & Deum. Sub qua constat comprehendere satisfactionem poenitentialem: quoniam nulla nostra satisf. eto est sufficiens licet ad æquivalentiam exactam à pura iustitia, sed secundum diuinam acceptationem probatur ergo primo intentum sic: eadem poenitentia si à minori charitate procedat, est minus satisfactoria, & à maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo poenitentia debita, si procedat à maiore charitate, vel à virtute clauium, erit plus satisfactoria: quam ipsa secunda se, vt erat alijs debita: ergo poenitentia alijs debita potest assumi in satisfactionem poenitentialem. Assumptum est notum, & approbatum de excellentia satisfactionis in passione Christi propter excellentissimam illius charitatem, à qua procedebat. Consequentiā autem est per se euidentis, & tantò euidentior, quanto in satisfactione poenitentiali plus poenitentiarum quantitas ex diuina acceptatione, quam secundum substantiam operis seu poenæ, quam pura iustitia considerat.

¶ Præterea vnum & idem opus cum hoc vitò est alijs debitum Deo, est meritum de condigno æternæ vitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium poenæ pro peccatis debita. Assumptum patet: quia honorando parentes (quod est opus præceptum) in reor si ex charitate illos honoro, vitam æternam de condigno. Consequentiā probatur, ex eo quod ratio alijs debiti non minus officit ad constitutum ius futuræ mercedis, quam ad constitutum ius recondemniandi peccatum debitum: opus siquidem alijs debitum, si potest cum hoc efficere, vt exigente iustitia merces sibi debeat, tam excellens qualis est æterna felicitas, multò magis sufficiens est, vt constituat ius soluti pretij debitum: si tamen est temporalis poenæ. Et confirmatur: quia tribus excellentibus virtutibus, scilicet charitate, gratificatione & poenitentia, & actus alijs debitus potest ex charitate efficaciam meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarum actionis sortiri: cur non assumptus à poenitentia vim satisfactoriam sortietur? nunquid diuina acceptatio tam larga in merito & gratificatione, nãca est in satisfactione? an fortè plus iustitiæ locum habet in amico circa solutionem poenæ, quam circa gratiarum actionem, aut meritum?

¶ Præterea, ad particularia descendendo, & dicitur ergo per concilia, quando sunt in præcepto, idem apparet in casu enim quo tenetur quis elemosinam facere, cur non potest poenitens ordinare illam pro satisfactione poenitentiali? & similiter in casu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, vel elurire, aut sitire, penuriam pati, aut huiusmodi aliquid, esset in præcepto, quis sapiens prohibeat poenitentem offerre hæc Deo in satisfactionem, aut negat solui per hæc poenam debitam pro peccatis an fortè huiusmodi opera debita ex præcepto, possunt ab ipso quidem poenitente assumi in satisfactionem poenitentialem, sed per confessoris ministerium non possunt hæc in poenitentiam dari. Hoc enim Ecclesie clauibus est derogare, maioremque virtutem humanæ intentioni, quam Christi clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quæ dum possit pro satisfactione assumere, ad quæ clauis non se extendit: quod à fidei estimatione, longè sit. In cuius signum laudabilis multorum confessorum consuetudo antiqua, absolute poenitentem dicit, Quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quæ sustines, & sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum, &c. & non dicit, Quicquid supererogaueris boni feceris, aut mali, sustinebis.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, quod aliud est loqui de satisfactione infra limites puræ iustitiæ, & aliud est loqui de satisfactione sapiente magis naturam amicitia quam iustitiæ: argumentum enim procedit de satis. Etiose infra limites iustitiæ conclusa, de qua non est hic sermo. Vnde & poenitentia posita est à diuo Thoma differens à iustitia vindictiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offensi & offendentiæ, quod amicitia magis est, quam iustitia.

¶ Ad sec

¶ Ad secundum dicitur, quia ecclesiasticus minister homo est, (qui non intuetur cor, quem latet poenitentis charitas,) ideo proinde ad tutiorem partem iudicium suum declinat: & id quod est amicitia præteriens, ad id quod est iustitiæ se conuertit. Et quoniam ex parte iustitiæ satisfactio habet, quod sit de non aliis debitorum, ideo confessores non imponunt ieiunia alia debita, sed opera ad quæ alias poenitens non tenetur: cum quo stat, quod si opera, ad quæ alias poenitens tenetur, imponeret in satisfactionem peccatorum, prodesset saltem virtute clauium poenitenti satisfactio huiusmodi ex charitate adimpleta.

¶ Ad tertium dicitur, quod auctoritas non videtur aduci ad propositum, quoniam ex illa nihil aliud habetur, nisi quod satisfactio fit per poenalia: hæc enim sunt quæ si homo non posset, ab eo non exigentur. De hoc enim nulla est quaestio: sed an huiusmodi poenalia sint satisfactoria, si sint aliis debita, de quo nihil dicit auctoritas allegata. Verum tamen scito, quod opus hoc, quod est honorare parentes (quod etiam si homo non peccasset, preceptum fuisset) si in præfenti statu exercendum cum poenali alia occurrat, illud vnum opus preceptum, quatenus est pietatis esset meritum, vt est a charitate, & gratiarum actio Deo, vt est a superexcellenti gratitudine vocatur religio, & esset satisfactorium, quatenus esset a poenitentia: & simile est in aliis. Vnde habes, quod etiam per ea quæ si homo non peccasset, essent exacta, alio tamen modo post peccatum exercita satisfactio fit.

QVÆSTIO II.

¶ An pro contrito & confessore peccato imposta satisfactio, si exolvatur, in peccato mortali sit iteranda.

SECUNDO Circa satisfactionem poenitentialem queritur, an pro contrito & confessore peccato imposta satisfactio, si exolvatur in peccato mortali, sit iteranda. Videtur enim quod non.

¶ Primum ex ipsa ratione iustitiæ. Ex quo enim secundum plenam iustitiam punitiua semel imposta est poena temporalis pro peccato, de quo verè poenituit, nunquam pro illo debitor, nisi poena temporalis: & illa soluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpæ præcisè correspondet secundum legem abscessio manus, non debet secundum iustitiam manu abscessa exigi maior poenitentia: ergo à simili si quis remanet debitor præcisè temporalis poenæ (puta quatuor dierum) non debet secundum diuinam iustitiam illa soluta plus exigi.

¶ Præterea, si huiusmodi satisfactio extra charitatem dicitur non sufficere, sententia nimis dura & occasio peccandi videtur: quoniam poenitens quum hoc audierit, post lapsum in peccatum mortale non prosequetur executionem poenitentia, vt pote inutiliter: & sic incidet in nouum peccatum mortale, transgrediendo preceptum Ecclesiæ & verbum Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Scotus talis ratio. Si post lapsum non exequatur quis satisfactionem pristina sibi impostam peccato mortaliter: ergo si exequatur, bene facit: quia actum obedientiæ facit: sed non facit actum obedientiæ nisi in quantum illud est sibi impostum, tanquam pars satisfactoris: ergo, &c.

¶ Præterea, sequitur aliud inconueniens, scilicet quod huiusmodi peccator si damnaretur, eternaliter puniretur pro peccatis semel dimissis: ac per hoc dimissa peccata redirent simpliciter: quia redirent quo ad poenam æternam. Et ulterius sequitur, quod ita æternaliter puniretur quis pro peccatis dimissis, sicut pro non dimissis.

CONCLUSIO.

¶ Quævis poenitentialis satisfactio à confessore poenitentibus imposta, in foro militantis Ecclesiæ, quum extra charitatem fiat, sufficiens tamen est, & si protunc non valeat, valere tamen incipiet charitate accedente a. l. illum, qui ad cor aliquando redibit.

¶ IN OPPOSITUM est, quod satisfactio mortua non est satisfactio, sicut nec homo mortuus est homo. Hæc questio sub iudice ab omnibus communiter videtur derelicta, quum ipse Scotus, qui partem negatiuam tenet (cuius sunt argumenta inducta) non audeat eam asserere: sed dicat se absque præiudicio loqui in questione, dist. 13. 4. sentent. & diuus Tho. variè videatur sentire: Durandus soluat ad vtrancque partem, &c. Quocirca vt radicales rationes examinentur, & rationabilior pars eligatur, hæc mouimus. Et quoniam rectum est iuxta legem & obliqui, hinc incipiendum reor, quod secundum omnes nulla nostra poenitentialis satisfactio apud Deum est sufficiens sine charitate: quia nulla est sufficiens secundum æquiualentiam simpliciter, sed quæ unque est sufficiens, ex diuina acceptatione est sufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per se, absque diuisione ad ea, quæ sunt per accidens, aut extranea: alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma, quam vera doctrina. Ex hoc autem principio manifestè de iudicatur, nullam satisfactionem sufficere nisi charitas reddat eam acceptabilem: nec oportet in hac deductione laborare: sed tantummodo subsumere, sed hæc

est satisfactio: ergo. Vnde quum reliqua ista de qua queritur satisfactio, sit verè satisfactio pro peccati poena, & nullam habeat conditionem diminuentem rationem satisfactionis, nisi unum, vt non dicam voluntarium, videtur eximere huiusmodi satisfactionem à communi regula satisfaciendi: aut enim oportet negare illud vniuersale ac commune principium, aut illo concessio oportet vniuersaliter dicere, nullam satisfactionem poenitentialem sufficere nisi secundum acceptationem: quæ extra charitatem non inuenitur.

¶ Et confirmatur ex casu simili, ponendo hominem post contritionem suorum peccatorum, & aliquot dies poenitentis, citra tamen confessionem, relapsura, & nihilominus prosequi actus poenitentiales pro peccatis pristinis. Hoc enim sic se habente, quærat an huiusmodi actus poenitentiales per relapsum sint satisfactorij, an non. Si dicitur quod sunt satisfactorij, sequitur quod non oportet recurrere ad determinationem poenæ factam per poenitentiam iustitiam clauis non errante, &c. quum in hoc casu huiusmodi determinatio per clauis non interuenit: & ultra hoc videtur negari communis Doctorum sententia. Si verò non sunt satisfactorij, quum sola temporalis poena pro pristinis peccatis in vtroque casu remanserit soluenda, nulla est ratio, quare solutio vnius extra charitatem valeat, & alterius non: si enim iniustum est plus exigere in primo casu, iniustum quoque est plus exigere in secundo: quoniam secundum diuinam iustitiam vtroque debitum solus poenæ temporalis remanet. Et si illa soluitur extra charitatem, nullius restat poenæ debitor: si autem charitas exigitur ad hoc, vt solutio sit sufficiens, neutrius solutio aliquid valet. Concludendum igitur ex communi hoc principio videtur, quod nulla satisfactio poenitentialis est sufficiens nisi secundum diuinam acceptationem, quam constat (vt sæpe dictum est) extra charitatem non inueniri.

¶ Et confirmatur hoc ex ipso modo remissionis peccatorum: fit enim remissio mortalis peccati per modum amicitialis reconciliationis, ex hoc enim modo fit: vt peccator ex proprio merito hostiliter puniendus, amicitialiter corripiendus restet: hoc est enim auferri reatum poenæ æternæ, & transire in reatum poenæ temporalis. Ex hoc autem quod peccator de hostiliter puniendus, transit in amicitialiter puniendum hic vel in purgatorio, sequitur quod nisi amicitialiter poena exolvatur, nunquam soluetur: quia quod amicitie debet nunquam exolvitur nisi amicitie tribuam.

¶ Ex eodem quoque principio deducitur, exceptionem aliam de satisfactionibus relinquentibus post se effectum, non esse vsquequaque veram: sed ex famosa apparentia humanæque compassione processit: sic videtur distinctio inter satisfactiones relinquentes post se effectum, & satisfactiones non relinquentes post se effectum: ita vt licet vtræque extra charitatem factæ sint mortuæ, effectus tamen primarum remanens potest verificari per subsequentem charitatem: & ideo primæ non sunt reiterandæ, secundæ autem quia totaliter transierunt, sunt reiterandæ. Favorabilis siquidem magis, quum vera videtur interpretatio hæc. Nam opus satisfactorij relinquens post se effectum (puta ieiunium, vel elemosinam extra charitatem) si est sic per subsequentem charitatem viuificabile, vel hoc habet ex sacramentalitate sola, & hoc non: quia sic etiam conueniret satisfactionibus non relinquentibus effectum: quoniam ipsæ etiam sunt sacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectus solo: & hoc non: quia hoc conueniret similibus satisfactionibus factis ante contritionem & confessionem: quod omnes negamus, dicentes cum Augustino, quod peccator non est dignus etiam panem quo vescitur: & cum Apostolo, Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex vtroque simul, scilicet sacramentalitate & effectus relicto: & hoc non: tum quia ad hoc, quod opus sacramentale fortiat effectum per subsequentem charitatem, non requiritur relictus effectus: vt de confessione informi patet. Tum quia huiusmodi relictus effectus non est sacramentalis: quoniam non est effectus operis satisfactorij, vt est sacramentale, aut morale, sed secundum naturam operis: affectio enim carnis non est effectus ieiunij, vt est actus moralis, aut sacramentalis, sed vt est subtractio cibi. Et similiter diminutio boni exterioris non est effectus elemosinæ, nisi secundum naturam operis: puta quia subtrahit illud a se: vnde effectus iste est valde remotus à sacramentalitate. Tum quia vacillans, aut claudicans inueniretur hoc verum: nam non sicut verum vniuersaliter, sed in solo illo casu quo relictus effectus duraret vsque ad aduentum nouæ charitatis: vt sic inuertus possit à charitate viuificari. Nam si non perduraret, non posset per illam viuificari plusquam transitoria quæ præterit oratio, & sic si quis extra charitatem ieiuniorum iniunctam poenitentiam peregisset, & debilitatis seu afflictionis derelictus effectus non duraret, post duos menses (qui viderim poenitens bene se confortauit) & noua charitas non fuisset recuperata vsque ad quartum mensem, iteranda essent prædicta ieiunia.

¶ Quia igitur neutra via solidè fundata videtur, occurrit media via incedendum, dicendo tria. Primum est, quod omnis poenitentialis satisfactio à confessore imposta etiam si extra charitatem fiat, sufficiens est quo ad forum militantis Ecclesiæ. Probat hoc

hoc: quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis: est enim tertia pars sacramenti, ac per hoc satisfacit Ecclesiae, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc oritur, ut non solum ieiunia & elemosinas, verum etiam orationes non sit solita Ecclesiae, iterum imponere poenitentibus, qui eas semel scelerunt, quavis iunior, es nonnulli trepidantes timore ubi non est timor, & adiuuenerunt quandam momentaneam satisfactiunculam pro poenitentia sacramentali: & deinde arbitrantur, quasi condignam poenitentiam, quae aut non est poenitentia sacramentalis, aut si est, vanum mouerat eorum timorem. Nec hoc facere sunt edocti à sancta catholica Ecclesia, & propterea reprehensione magis dignum est, quam vsu. Secundum est, quod quaecunque sacramentalis satisfactio si extra charitatem fit, nihil tunc valet ad expiationem poenae pro peccato debita apud Deum. Hoc ex supra dictis satis probatum est, & à Magistro sen. multis autoritatibus in 11. distinc. 4. firmatur. Tertium est, quod omnis satisfactio sacramentalis si extra charitatem fit, valere incipit quando recuperata charitate poenitens ad cor redibit, &c. Probatur hoc ex eo quod regulariter opus sacramentale ut pote opus Dei recedente fictione sortitur effectum (ut de Baptismo, confessione, & extrema unctione dictum est) satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, vimque habet ex clauibus: ergo, si est informis, sortietur postea recedente fictione effectum. An autem totum effectum sortiatur postquam sortita fuisset si in charitate perfecta esset, non facile dixerim. Videtur tamen mihi, quod non totum satisfactiois effectum sortiatur postea: quia sacramentalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis, quam ex parte diuini, hoc est sacramenti. Cuius oppositum accidit in aliis: ut patet in Baptismo, in quo totum opus est Dei, & hominis est solum ministerium: in satisfactioe vero sacramentali opus est praecipue poenitentis, & tam parum habet sacramenti, ut multi Doctores negent ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationabile videtur, quod satisfactio sacramentalis informis aliquem effectum postea sortiatur ex illa parte qua sacramentalis est: non totum autem ex illa praecipua sui parte, qua humana opus mortuum habuit.

¶ AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quod obiectio confecta est ex lana & lino, quoniam orla est ex amicitia, & contexta est ex mera iustitia. Supponit enim poenitentem secundum meram iustitiam debere poenam solummodo temporalem, & cum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secundum aequivalentiam simpliciter, & non secundum acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum aequivalentiam simpliciter, non consonat satisfactioe amabili & possibili inter hominem & Deum: ideo, ut praedictum est, reperitur dicendo satisfactioem impositam temporalem pro poena peccati siue imposita sit à sacerdote, siue non, esse amabiliter soluentiam: & si amabiliter non soluitur, nunquam soluitur. Et propterea quae de mera iustitia & humanis punitionibus adducuntur extra propositam sunt: quoniam de vindictiua loquuntur iustitia, in qua attenditur aequalitas rei ad rem: nos autem de satisfactioe poenitentiali loquimur, in qua attenditur aequalitas secundum acceptationem Dei offensae.

¶ Ad secundum dicitur, quod sententia haec non est dura, sed dulcedine amicitiae diuinae plena, nec est occasio peccandi nisi forte accepta. Et ad formam rationis dicitur primo, ipsam valde errare: ut patet applicando eam ad peccatorem communicatum in paschate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato: ergo si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

¶ Et quia multiplicare inconuenientia, non est soluere, dicitur secundo, quod huiusmodi ratione in quaerit materia fiat respondendum est sic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo si exequitur condigne bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & communicando & non communicando in Paschate peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertio quantum ad materiam quae tangitur de nouo peccato mortali omnitatis poenitentiam iniunctam à confessore pro mortalibus, quod nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, ut patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum, iniuncta siquidem à confessore pro mortalibus satisfactio, quatuor habet capita. primum est, quod est iudicaria & praecipua à Christi vicario: & hinc satisfactio fit actus iustitiae cuiusdam & obedientiae: & hinc satisfactiois omisio non habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui contra triatur poenitentis: & abiceret gratiam iudicij facti. Secundum est ex parte praepentis, quod est actus poenitentiae & charitatis: & hinc nulla est in omissione ratio peccati mortalis, nisi actus iste iustitiae, poenitentiae & charitatis sit necessarius ad salutem. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut sui ipsius, aut proximi: quoniam versatur circa ea, quae sunt ad finem scilicet solutionem poenitentiae temporalem: quam potest poenitens reseruare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei: tertium est ex parte finis, quod est

expiatiua poenae pro peccato debita: & hinc, ut nunc monstratum est, non habet omisio, quod sit mortale peccatum, sed quod sit reseruatio venditae poenae. Quartum est, quod est pars sacramenti: & hinc, quod omisio non constituat sacrilegium, ex eo apparet, quod Ecclesia videtur poenitentiae Sacramento quandoque abique hac tertia parte (ut patet de poenitentibus in fine, quibus non imponitur secundum canones satisfactio) & ex eo quod si quis sua sponte ante confessionem satisfecisset, non esset imponenda satisfactio aliqua à confessore. Nec desunt dicentes posse poenitentem male paratum ad suscipiendam satisfactioem in hac vita, absque reseruata satisfactioe in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quod omisio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex suo genere. Unde quum satisfactio à confessore non imponatur, nisi ut descripta est, & ut sic illius omisio non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est peccare quidem omittentem iniunctam satisfactioem (quum agat praeter obedientiam & alias virtutes) non tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatem, &c. mittat. ¶ Ad tertium dicitur, quod distinctio inter per se & per accidens euitat hęc inconuenientia: poenam siquidem temporalem fieri per se aeternam est inconueniens: per accidens autem aeternam non inconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam temporalis poena amice soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nonquam amice soluitur. Unde nec propterea redeunt simpliciter dimissa peccata, nec aequè puniuntur pro peccato dimisso & pro non dimisso: si enim redirent simpliciter deberetur per se poena aeterna: & similiter peccato non dimisso deberetur per se poena aeterna. In proposito autem aeternitas poenae inuenitur per accidens: non tamen sicut in poena venialium: ratio enim proxima aeternitatis poenae perseverantium venialium in inferno est aeternitas culpe: perseverante enim culpa semper debet perseverare poena. Ratio autem aeternitatis poenae in proposito est defectus acceptabilitatis: quia scilicet solutio poenae nunquam est acceptabilis, quia nunquam soluitur amice.

TRACTATUS SEPTIMVS DE Ministro sacramenti poenitentiae, cuius unicum est Quaesitum.

QVAESTIO VNICA.

¶ An sacramenti poenitentiae minister possit esse sacerdos absque iurisdictione.

CIRCA Ministrum sacramenti poenitentiae quaeritur an possit esse sacerdos absque iurisdictione. Et est ratio dubij. Tum quia confessor summi pontificis ministrat ei sacramentum poenitentiae sola potestate ordinis: quum potestatem iurisdictionis super eum habere nequeat. Tum quia videtur communiter dici, quod sola potestas ordinis sufficit ad absolucendum à peccatis venialibus, tum quia videtur etiam communiter dici, quod potestas ordinis ex se, se extenderet ad omnes absolucendos, nisi per Ecclesiam essent limitatae iurisdictiones.

CONCLUSIO.

¶ Sacerdos sola ordinis potestate sultus non est idoneus sacramenti poenitentiae minister, sed necessarius est illi iurisdictionis auctoritas à superioribus sibi collata.

¶ IN OPPOSITVM est decretum omnis vtriusque sexus. ¶ Ad euidentiam huius sciendum est, quod licet multa Doctorum verba sonare videantur, solam ordinis potestatem quandoque sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen rei veritatem nunquam sufficit, sed semper exigitur ultra potestatem ordinis, auctoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solum per Ecclesiam determinatum est, sed ex ipsa sacramenti natura habetur, legimus enim in Concilio Floren. sub Eugenio 4. quod minister huius sacramenti est sacerdos habens auctoritatem ordinariam vel delegatam. Ex quo patet quod sacerdos sola ordinis potestate sultus, non est minister huius sacramenti. Et quum in proposito non habeat iocum distinctio illa de ministro ex officio vel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere, quod si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est: quia deficit minister. Est quoque sacramentum hoc ex sua natura iudiciale: quoniam forma eius consistit in actu iudicij, ut sic, actus autem iudicialis, etiam si fingendi detur licentia, non potest intelligi exerceri, nisi in subditum: igitur non ex Ecclesiae constitutione, sed ex ipsius sacramenti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc Sacramento. Dupliciter autem contingit haberi potestatem iurisdictionis: primo ex parte principij iudicandi, ita, quod potestas ipsa iurisdictionis, sit prin

An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.

CONCLUSIO.

Non minus necessarius est ad indulgentiarum efficaciam alius thesaurus, meritorum Christi, quam sacramentorum.

sit principium iudicij: sicut in naturalibus calor est principium calefactionis, & in politicis potestas principis est principium puniendi, & in ecclesiasticis potestas pontificia est principium excommunicandi, & huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdicchio ex parte eius, qui iudicandus est: sicut contingit in iudicio arbitrorum, à partibus tantum potestatem habentium, ex hoc ipso quòd illis se submitunt in illa causa. In ministro verò sacramenti poenitentiae quum ordinaria vel delegata à superiori potestate est minister, licet inueniatur potestas iurisdictionis primo modo: ad ministrandum tamen sacramentum poenitentiae, sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. Et ratio est: quia sacramentalis absolutionis principium non est potestas iurisdictionis, sed potestas ordinis: potestas autem iurisdictionis concurrat quo ad hoc solum, quòd facit de peccatore subditum: vel simpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicumque potest se subicere in foro poenitentiali cui vult, non egeat aliunde iurisdictione in ministrante ei hoc sacramentum.

¶ T P E R hoc patet responsio ad primum: ex hoc enim quòd summus Pontifex nulli in terris subditus est, potest seipsum subdere in foro poenitentiali cui libet sacerdoti, nec confessor ille habet, propriè loquendo, potestatem iurisdictionis super Papa poenitente, à Christo, vel Ecclesia, vel ab ipso Papa tanquam à superiore: sed ex hoc ipso quòd Papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reduciue spectat ad iurisdictionem delegatam: quamuis propriè non sit delegata.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia quo ad peccata venialia quilibet est liber respectu sacramenti poenitentiae (eo quòd nullus tenetur confiteri venialia) ideo satis rationale est, quòd quilibet potest se subdere cui vult sacerdoti pro sacramento poenitentiae venialium. Et sic inuenitur hic non sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reduciue: quae quia non est propriè delegata, tacita videtur à dicentibus, quòd sola potestas ordinis ministrat sacramentum venialibus: quum tamen secundum veritatem si nullo modo iurisdicchio interueniret, nullum esset peccatum: vt dictum est. Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extendas ad absolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum veniale incurra: nam quia excommunicatio minor vinculum est introductum à potestate iurisdictionis, quae est principium iudicij, impossibile est quòd sine huiusmodi potestate iurisdictionis, quae est principium actuum iudicialium, absoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quumuis habens venialia tantum potest à quocunque sacerdote poenitentiae sacramentum suscipere ex hoc ipso, quòd se subdit illi: non potest tamen à quocunque sacerdote absolui ab excommunicatione minori: sed si illam habet, oportet prius à proprio sacerdote ab illa absolui.

¶ Ad tertium dicitur, quòd illud dictum potest dupliciter intelligi: vel vt omnes sacerdotes à principio ex hoc ipso, quòd erant sacerdotes, poterant omnes absolvere: vel quòd omnes sacerdotes instituebantur non solum sacerdotes communes: sed iudices communes in foro poenitentiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdicchio. Secundus sensus est verus, supposita veritate dicti, quoniam ante distinctiones parochiarum: &c. sacerdotes vtunque potestatem accipiebant ita quòd tunc erant & sacerdotes communes & iudices communes, postea autem ordinantur quidam sacerdotes communes, sicut autem iudices proprii, assignantur eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes qui nunquam sunt iudices, nec communes, nec proprii: vt patet de his, qui non sunt expositi ad audientiam confessionum, nec aliquis se subdit eis quo ad venialia.

TRACTATUS OCTAVVS, DE Indulgentiarum Thesauro in quatuor Questionibus diuisus.

- 1 Num aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.
- 2 Num, & quibus satisfactiõibus & meritis consistat thesaurus indulgentiarum.
- 3 Num satisfactiões, ex quibus est thesaurus indulgentiarum sint Christi merita, & sanctorum.
- 4 Num thesaurus indulgentiarum subdatur Papa absque sacramentorum collatione.

¶ I R C A Indulgentias post tractatum quendam alias editum, & plures quaestiones in secundo quolibet, positas, iam tertio scribendum occurrit tripertita consideratione. Primo de thesauro. Secundo de causa. Tertio de suscipientibus.

¶ Circa thesaurum occurrunt quatuor quaerenda: primum, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundo, ex quibus consistat dictus thesaurus. Tertio, quorum sine vel fuerint reposita in dicto thesauro. Quarto, an dictus thesaurus subdit dispensationi summi Pontificis.

¶ I R C A Primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum) sciet dum est, quòd ex duplici capite dubitatio haec oritur. vel ex eo quòd creditur Papam posse facere effectum indulgentiae auctoritative, sicut potest absolvere ab excommunicatione: sic quòd ita potest absolvere à debito poenarum temporalium, quas poenitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absolvere à vinculis suspensionis, interdicti & huiusmodi. Vel ex eo quòd creditur effectum indulgentiarum non esse aliud, quam solutionem ecclesiastici vinculi, quo poenitens alligatus est ad iniunctas poenitentias. Ex utraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgentiarum: vt manifestè patet.

¶ Prima autem opinio est Francisci Maironis in 4. dist. 19. Et fundatur super verbo Christi, Quodcumque solueris super terram, &c. Hinc enim vult Papam veluti principem Christianae Reipublicae constitutum: & postea ex regulari potestate principum, qua quilibet princeps habens plenariam potestatem, potest remittere debita peccatoribus in sua potestate, inferre Papam posse remittere debita poenarum temporalium, quas poenitens tenetur in hac vita vel in purgatorio exolvere. Firmaturque hoc, inducendo quòd sacrosdos absoluendo trãsfert poenam aeternam in temporalem: mac per hoc de foro inferni in forum temporalem, &c. Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primo in hoc, quòd non distinguit inter forum poenitentialem & forum extrinsecæ iurisdictionis ecclesiasticae: Papa enim, licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticae iurisdictionis exterioris (cuius signum est, quòd est solutus ecclesiasticis poenis & legibus, vt princeps) in foro tamen poenitentiali est subditus: vnde & potest & solui & ligari à sacerdote in foro poenitentiali, & potest & debet sibi negari absolutio, sicut & reliquis sacris accedentibus ad sacramentum poenitentiae: poena autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem & confessionem debita non spectat ad extrinsecum forum, sed ad forum poenitentialem. Quòd etiam ex eo patet, quòd est eiusdem rationis cum suis aliis partibus, quae remissae sunt ex virtute clauium, vel per satisfactionem poenitentialem, vnde quo ad hoc non habet Papa à Christo potestatem tanquam princeps, sed tanquam minister. Secundo errat in hoc quòd non discernit inter causas debitorum: nam si princeps non possit remittere causam debiti, nec ipsum debitum remittere possit. Vnde quum Papa non possit remittere causam debiti (quoniam causa debiti est peccatum: Papa autem non potest etiam veniale remittere peccatum) non igitur ad potestatem principatus eius spectat remittere poenam ex peccato debitam. Tertio errat non discernens modum potestatis: aliud est enim Papam posse remittere huiusmodi poenas. Dato enim, quòd Papa possit sicut reueritas est, quòd potest ex illo Christi verbo, Quodcumque solueris, &c. non tamen sequitur, potest hoc eodem modo, puta solo iussu: stat enim quòd potest hoc alio modo, puta per ecclesiasticum thesauri dispensationem. Et hoc patet in similitudinem sicut Christus dixit Petro, Quodcumque solueris, &c. ira dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, &c. & sicut non valet, Discipuli seu sacerdotes possunt remittere peccata, ergo possunt solo iussu seu auctoritate (sed stat, quòd possunt alio modo, scilicet ministrando sacramentum poenitentiae) ita non valet, Papa potest quodcumque solvere super terram: ergo solo iussu seu auctoritate hoc potest: stat enim quòd hoc possit diuersimode, quo ad exteriora quidem solo iussu, quo ad intima verò, peccata scilicet & eorum poenas, apud Deum mediante sacramento, quo ad peccata: mediante verò dispensatione thesauri, quo ad dictas poenas. Nec sacerdos aliter quàm per sacramentum transfert poenam aeternam in temporalem.

¶ Secunda autem opinio verborum sonum habens pro se (pro quantum indulgentiae sonant pro iniunctis poenitentis) fundatur super hoc, quòd poena debita à poenitente apud diuinam iustitiam est reseruata superiori tribunali, scilicet ipsius diuinae iustitiae: ac per hoc non potest ab inferiori (qualis est Papa) remitti, nisi papa possit supra ius diuinum: quòd constat esse falsum. Et haec opinio tripliciter errat. Primo dimissimè exponendo remissionem iniunctarum poenitentiarum, dum exponit pro remissione solius vinculi: quum etiam ipsa verba sonent remissionem ipsarum iniunctarum poenitentiarum, & non solius vinculi iniunctionis: non enim dicitur, quòd relaxamus iniunctionem, sed quòd relaxamus iniunctas poenitentias. Secundo, quòd impietatem tribuit Ecclesiae: nam si indulgentia liberaret à sola iniunctione poenitentiae, impie ageret Ecclesia dando indulgentias: quoniam absoluendo à vinculo iniunctionis, transfunderet poenitentes ad poenas purgatorii, à quibus liberati fuissent.

fuisse exequendo iniunctas poenitentias. Vnde magna impietas esset, dicere se facere gratiam dando indulgentiam. Tertio errat in hoc, quod non discernit inter posse remittere ministerialiter, & posse remittere autoritativè. Licet enim Deo debita solus Deus autoritativè remittere possit: homo tamen minister Dei, diuina autoritate sibi concessa potest Deo debita remittere ministerialiter, nec solum debita poenarum, sed etiam debita culparum: vt patet in sacramento poenitentiae. Nec hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi autoritate diuina.

¶ HIS IGITUR exclusis opinionibus, quia ex fine necessitas medijs sumitur, finis autè & effectus in huiusmodi coincidunt: (sanitas enim est finis, & effectus medicina) ideo stabiliedus est effectus indulgentiarum ex his quae certa sunt. Et quoniam certum est omni hoc attestante Ecclesia, indulgentias succedere loco iniunctarum poenitentiarum: consequens est, quod idem est effectus indulgentiarum, qui erat futurus effectus iniunctae satisfactionis poenitentialis. Constat autem quod per iniunctam satisfactionem poenitentialem dignè exequutam soluitur poena temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam (hoc enim vniuersalis credit Ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentè, si veraciter ac dignè acquisita fuerit, soluetur quoque tantum de poena temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam, quantum apud eandem aequiualet indulgentia acquisita. Et hæc ratio non eget ampliori confirmatione: quum iam determinatum sit per Ecclesiam Romanam id quod cõmunis doctorum opinio sentiebat, scilicet effectum indulgentiarum esse remissionem poenae temporalis pro peccato actuali debita apud diuinam iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quaesiti thesauri. Vnde considerandum est, quod remissio peccatorum, vt tota clamat scriptura, effectus est passionis Christi: ita quod cuiusque remittitur peccatum, siue quo ad culpam, siue quo ad poenam, ex virtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione sicut & in vniuersis viis Domini non solum misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiam quidem in hoc, quod misericordiam peccatoris computat Christus quasi suam: iustitiam verò in hoc, quod meritum ac passio Christi cõmunicatur peccatori, quasi peccator ipse pateretur: vt sic peccator debitum Deo soluat de suo, non per seipsum: sed per Christi communionem acquisito: vt patet in Baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remissio, quia plenè sine commoritur & conspeltur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio, Ad remissionem peccatorum, siue quo ad culpam, siue quo ad poenam per sacramenta habendam, exigitur thesaurus aliquis, puta meritorum passionis Christi remanentiũ in diuina acceptatione: ergo à fortiori ad remissionem peccatorum quo ad poenam tantum per indulgentiam, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta, & Ecclesiae doctrinam, quam diximus. Consequencia verò ex se est satis euidentis: quoniam omnia ratio exposcit quod diuina prouidentia si subiicientibus se sacramentis ordinauit, non remitti poenam peccatorum, nisi computando poenam Christi pro his, quibus remittitur, multo magis ordinauit non remitti poenas peccatorum per indulgentias, nisi computando alienas poenas pro acquirentibus indulgentias: quando quidem submittere se indulgentiis, multo minus est, quam submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus quam ad efficaciam sacramentorum.

QVAESTIO II.

¶ Ex quibus constat thesaurum, vnde fiunt indulgentiae.

IRCA secundum quaesitum (ex quibus constat thesaurus, vnde fiunt indulgentiae) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passiones, interdum satisfactiones dicuntur esse ea, quae sunt in hoc thesauro reposita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

CONCLUSIO.

¶ Indulgentiarum thesaurus, satisfactionum thesaurus est, superfluarum, quae per poenalia opera & meritoria fiunt, quae superfluae sunt.

¶ AD CVIVS euidentiam non aliunde quam ex fundamentis prius positum procedendum est, ex hoc, scilicet, quod indulgentiae succedunt loco poenitentiarum satisfactionum. Hoc enim dictum oportet cum grano salis sumere. In poenitentiis siquidem satisfactione dignè exequuta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officium. habet enim huiusmodi opus quatuor officia, scilicet bonificandi, medendi, merendi, & satisfaciendi. Nam ex eo quod est opus bonum, bonificat operantem, & disponit illum ad alia bona opera. ex eo verò quod est tale opus (puta ieiunium) medicinam praebet contra carnis concupiscentiam, sicut eleemosyna contra avaritiam, &c. ex eo autè quod à charitate procedit, meritorium est vitae

aeternae & ex eo demum quod poenale satisfactorium est pro poena temporalis pro peccato debita. soluitur enim poena absque omni cõtradictione per opus poenale vt sic: indulgentia autè non succedit loco satisfactionis poenitentialis, nisi quo ad vltimum officium quod est satisfacere: nam ex vi indulgentiae non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, sed solummodo soluit poenam quam per poenitentiam soluisset. Et propterea doctores cõsulant, & sequentibus indulgentias, adimplere nihilominus suas poenitentias: & meritum longè melius esse praedicant quam indulgentiam. Nec propter hoc tamen vilipendendae sunt indulgentiae: quoniam salutes sunt tollendo poenam quae impediret ingressum caelestis patriae. Notatèr autem dixi ex vi indulgentiae, quoniam si indulgentia mixtum cõntelligatur opus sanctum, quo acquirunt indulgentia, puta elemosyna, aut ali quid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest, quam satisfactio poenitentiæ. Nam nullum officiorum inuentorum in satisfactione poenitentiæ sibi deficit: est enim dignè data elemosyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum, & disponens ad bona opera dantem illam, & praebet medicinam contra cupiditatem pecuniae, & est meritoria vitae aeternae, & est satisfactoria ex propria poenaltate: & vltra hæc superuenit sibi solutio poenae, seu satisfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur, quod indulgentia pura succedit satisfactioni poenitentiæ solummodo quo ad vim satisfactionis, manifestè sequitur, quod thesaurus indulgentiarum, thesaurus est satisfactionum, quae quia per opera poenalia & meritoria fiunt, ideo idem dicitur thesaurus passionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem, vltra dicta, in precedenti articulo monstratur esse, debere esse thesaurum hunc thesaurum satisfactionum, seu meritorum, quatenus satisfactoria, ex eo quod vnus pro alio & in temporalibus, & in spiritualibus satisfacere potest: non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio. sunt igitur ea quae sunt reposita in hoc thesauro, satisfactiones. Quod autè non quæcunq; satisfactiones, sed solae superfluae in eodè recondite sint, ex eo patet, quod satisfactiones illae, quibus satisfaciendae indigerunt pro seipsis: iam cesserunt in solutionem poenarum debitarum pro propriis peccatis: & propterea non possunt pro aliis soluere. Et simile est iudicium de satisfactionibus, quae pro quibusdam determinatè oblatæ sunt: sunt enim & ipsae sortitæ suum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis poenis soluendis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita quod nec pro his, qui illas egerunt, nec pro aliis hæctenus satisfecerint: hoc enim est merita, seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciendi.

¶ OBIECTIONES autem, quae ingerere videntur plus requiri ad recõditam in hoc thesauro, puta quod non solum sint satisfactiones superfluae, sed etiã non plenè remuneratae, in sequenti articulo monstrabuntur vanae. Et ideo concludendum est, thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum, seu meritorum, quatenus superfluum quo ad officium satisfaciendi pro poena actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.

¶ Quorum sint satisfactiones, ex quibus constat thesaurus, vnde fiunt indulgentiae.

CONCLUSIO.

¶ Indulgentiarum thesaurus, satisfactionum & meritorum Christi, & sanctorum thesaurus est.

IRCA tertium de thesauro quaesitum (scilicet quorum sint huiusmodi superfluae satisfactiones) dubitanda ratio est: quia dicitur, quod sunt Christi & Sanctorum: multis tamen doctoribus aduersantibus. Dum quidam nec in Christo, nec in Sanctis superfluas concedunt satisfactiones: quidem autem essi in Christo concedunt, de Sanctis tamen dubitant. Franciscus igitur Maironis in quarto distinct. 19. negans omni ex parte hunc thesaurum dicit nulla esse Christi superflua merita: quoniam omnia sunt plenè sibi remunerata: iuxta illud: Exinaniuit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Duradus verò in quarto distinct. 20. Christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat, de sanctorum verò superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita Sanctorum sunt plenè remunerata, imò vltra condignum: quoniam non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam. ¶ Secundo, quia ad hoc quod satisfactio vnus valeat pro alio, exigitur intentio dirigens, & applicans satisfactionem illam ad alium: de nullo autem sanctorum autenticè constat, quod habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentiae.

¶ Sed horum opinio tam in rationibus, quam in conclusione, falsa & irrationalis inuenitur. Et à Christo inchoado, falsissimè est Christi merita esse remunerata: quum Christus meruerit nobis, & continuè remuneretur in mèbris suis: vt patet in baptizatis, qui non pro prio, sed Christi merito ad caelestem perueniunt patriam. A ratione

Opus. Caiet.

FF quoque

quoque hoc alienum est: quoniam Christus est caput mystici corporis, quod est Ecclesia, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis, & proinde meritum eius ita se habet ad membra eius, sicut meritum priuati hominis se habet ad corpus suum: & propterea sicut quilibet homo meretur non solum animam, sed etiam corpori suo: ita Christus non solum sibi, sed aliis meruit. Imò maius quid meruit nobis, quam sibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam sibi ipsi non meruit: sed sine merito à principio conceptionis suae habuit. Autoritas autem Apostoli non dicit, merita Christi fuisse plenè remunerata in seipso, sed duo illius prætoria narrat, scilicet exaltationem ipsius, & excellentiam sui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Christus, vt patet ex supradictis à diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum non curando de proprietate vocabuli: sed comunicatio in vocabulis: cū arguētibus: deinde propriè loquēdo de remuneratione. Loquendo siquidē de remuneratione cōmuniter, siue sit propriè remuneratio, siue non, distinguendū est quod merita Sanctorum quo ad aliquid, sunt totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis: quo ad aliquid verò non sunt totaliter remunerabilia in ipsis sanctis: & quo ad hoc superfluent in ipsis Sanctis, & ponuntur in thesauro remanētia in diuina acceptatione, remuneranda in aliis. Merita siquidem Sanctorum, licet secundum reliqua officia sua possint remunerari in ipsis Sanctis: secundum tamen hoc officium, quod est satisfacere pro pœna temporali peccatis actualibus debita, remunerari non possunt in ipso Sancto si non est debitor alicuius tēporalis pœnæ pro suo peccato actuali: ex hoc enim ipso, quod Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ necessariò sequitur quod non sit capax talis remuneracionis, scilicet quod satisfactio sua valeat sibi absolutiōnem pœnæ pro se. Si supponamus ergo (quod postea probabitur) Sanctos plus satisfecisse, quam pro propriis peccatis erant debitor: oportet consequenter dicere, quod satisfactioes suæ in quantum excedit sua debita, non sunt remuneratæ in ipsis Sanctis: quia ipsi non indigent solutione pœnarum: quæ est seu dicitur remuneratio satisfactiois, abusuē (vt dictum est) de remuneratione loquendo. At si propriè loquendum est de remuneratione, dicendum est, quod merita Sanctorum omnia sunt plenissimè remunerata si bi: ita quod etiam ipse eis superflue satisfactioes sunt plenissimè remuneratæ, vel remunerandæ in ipsis Sanctis: quoniam quicquid inde meruerunt, totū eorum erit, siue sit præmium essentialē siue accidentale. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactiois pro aliis: quoniam soluere pro se vel alio, non est meritum aut merces, aut remuneratio quæcunque: actus enim satisfaciendi, qui à Sanctis processit, pro quāto fuit mereri remuneratus est vita æterna, &c. Et rursus pro quāto fuit tale opus pœnale sibi, remuneratus est gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc, quod plus passus est, quam peccata sua demeruerint: vnde & laureola datur quibusdam generibus operum ex ipsa executione. Sed propter huiusmodi & quascunque alias remuneraciones non perdit actus ille officium suū, quod est soluere pro pœna temporali actualis peccati proprii vel alieni: imò quum continget superfluum satisfactioem Laurentij soluere pro pœna debita Iohanni pœnitenti, gaudium quoddam accidentale Laurentius in cælo habebit de hoc quod satisfactio sua soluit pro Iohanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super plena remuneratione meritorum fundata, error in hoc, quod satisfacere, seu soluere pœnam tēporalem pro actuali peccato debitam, inter remuneraciones, seu remunerabilia computatur: quum longè sit à genere tam meriti, quam mercedis, vt etiam attestatur doctores, tenentes huiusmodi residuas pœnas si contingat inueniri in damnatis, posse solui in inferno: vbi constat non inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etiam & cōmunis doctrina, tenēs in purgatorio solui huiusmodi pœnas: & tamē in huiusmodi solutione non mereri neque remunerari. Quia ergo plenissima remuneratio quantumcunque vltra condignum, non tollit à meritis Sanctorum superfluum officium satisfaciendi pro pœna temporali actualium peccatorum: si constat Sanctorum merita plus esse satisfactoria, quā ipsi essent debitores, nihil obstat ratio de plena remuneratione. Quod autem sancti plus satisfecerint, quā demeruerint, testatur Iob 6. c. dicens, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera: quasi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clarè liquet Iob plus passum fuisse, quam pro peccatis suis debuerit pati: in superabundantia satisfactiois: vt patet ex antedictis. Simile autem esse de multis aliis iudiciis, nemo dubitat. De intentione verò Sanctorum, quod scilicet fuerit pati pro nobis, testatur Apostolus ad Col. 1. c. dicens, Adimpleo ea quæ sunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia. Vbi manifestè patet, diuinam providentiam disposuisse passiones aliquas in carne Sanctorum, spectare ad complementum passionum Christi pro corpore eius: quod est Ecclesia, & hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

EX QVIBVS Omnibus patet, argumenta supradictorum doctorum falsa esse. De conclusione autem non est amplius dubi-

tandum: quoniam iam per Romanam Ecclesiam determinatum est indulgentias fieri ex thesauro superabundantium meritorum, seu passionum Christi & Sanctorum. Quæ etiam conclusio quoad superabundantiam passionum Christi pro nobis fundamentum habet in Scriptura primæ Ioan. 1. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed totius mundi. Ex qua auctoritate patet passionem Christi sufficienter satisfacere pro toto mundo: ac per hoc quæ exequutiue pro paucis tantum satisfaciunt, in finem thesaurum satisfactiois Christi superesse in sacramētis: quibus eadem Christi passio satisfacit. De Sanctorum autem superabundantibus meritis quo ad officium satisfaciendi pro nobis, fundamentum est in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apostolo. Vnde apparet quàm rationabiliter Ecclesia Rō. determinauerit. Et si queratur, ad quid utilis erit tanta superabundantia satisfactiois Christi & Sanctorum, quanta secundum prædicta supererit post vniuersale iudicium, quādo nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius soluere poterit pœnam pro peccato debita: dicendum est, quod hoc ipsum quod est merita Christi & Sanctorum vt satisfactoria, tam excellenter superare omnes quæ soluedæ fuerant, pœnas, non est vanū: sed ad gloriam Christi & Sanctorum, & ad commendandam libertatem saluationis electorum. Hæc enim superabundantia meritorum attestatur quod non ex insufficientia satisfactiois Christi & Sanctorum damnati sunt reprobi, quasi solis electis illa sufficissent, sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi, pro quibus sufficiens remanet satisfactio, si diuina misericordia ad illos eam applicare vellet. Si autem queritur, ad quid superabundans satisfactio Sanctorum ponitur, quum Christi satisfactio sufficientissima sit pro toto mundo: respondendum est, hoc propterea esse, vt Christi membra simillima essent capiti: videmus enim diuinam providentiam disposuisse, quod Christi membra præsertim præcipua, sibi assimilarentur quantum fas est. Vnde sicut sunt Sancti quidam aliorum curatores, quidam aliorum doctores, quidam qui pro aliis merentur, de congruo tamen: quidam qui pro aliis impetrant: ita quidam sunt alienarum pœnarum satisfactores: ita vt assimilentur Christo etiam in hoc quod pro aliis passus est, dum & ipsi qui patiuntur, plus quàm demerentur, pro aliis satisfaciunt.

QVÆSTIO III.

An hic thesaurus subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem.

CIRCA Quartum de thesauro quæ situm (an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem) ambiguitas magna est: quoniam conferre effectum sacramenti sine sacramento, spectat ad clauas excellentiæ, quas constat non esse comunicatas Papæ, sed reseruatæ soli Christo: remissio autem pœnæ temporalis pro actuali peccato debita, est effectus sacramenti: quoniam hoc fit per Baptismum, & per tertiam partem sacramenti pœnitentiæ, quæ est satisfactio.

CONCLUSIO.

Aliter quàm per sacramenta dispensari potest indulgentiarum thesaurus à Papæ & ceteris Ecclesie prælati.

IN HAC Quæstione sciendum est, totam difficultatem consistere non in hoc, an thesaurus ille sit dispensabilis per Papam, sed in hoc, an aliter quàm per sacramentorum collationem possit Papa thesaurum istum communicare: quoniam nulla auctoritate Scripturæ, nullave ratione haberi videtur, quod dispensatio talis sit credita Petro. Auctoritates siquidem illæ, quodcunque solueris super terram, & quorum remiseritis peccata: intelliguntur proculdubio secundum subiectam materiam, vt scilicet ea, quæ spectant ad remissionem peccatorum, commissa sint soluenda & remittenda mediātibz sacramentis. Ratio quoque communiter allata, scilicet quod communia bona Ecclesie sunt dispensabilia per præsentem Ecclesiam: eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, quod communia Ecclesie bona spectantia ad remissionem peccatorum, sunt quidem dispensabilia per præsentem Ecclesiam, sed non quomodolibet: sed certo modo, hoc est per collationem sacramentorum. Ratio demum ducens ad inconueniens, puta quod superflue satisfactioes Sanctorum frustra repositæ essent in thesauro: quia illæ non comunicantur per sacramenta, sicut satisfactioes Christi, nec possunt dispensari sine sacramentis: ergo vanæ sunt in thesauro Ecclesie. Hæc inquam ratio facile soluitur, dicendo quod sunt in thesauro Ecclesie: vt à Christo dispensentur membris Ecclesie militaris, & quod hoc fit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remissionem peccatorum, & exaudimur. Ita quod secundum has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter, quàm per sacramentum, reseruatā videtur summo Sacerdoti Christo, qui solus nouit merita causarum circa remissionem peccatorum.

LI CET Autem difficilis sit notitia quæstionis huius: quia vniuersalis Ecclesia facta declarauit. Ecclesie prælatos posse huiusmodi

huiusmodi thesaurum, sine sacramentis dispensare (dum Episcopi omnes indulgentias dant non crudeliter loco solius vinculi ieiunationis transmittendo ad poenas purgatorii): sed gratiosè loco ipsarum satisfactionum iniunctarum: ex hoc enim, vt in superioribus manifestatum est, oportet dicti thesauri dispensationem interuenire: quò non possint aliter fructuosè huiusmodi indulgentiè succedere poenitentis iniunctis) ideo absq; hæsitatione aliqua etià, si nulla adesset ratio, fatendum est dicti thesauri dispensationem, non solum per sacramenta, quò ad merita Christi, sed aliter quàm per sacramenta quò ad merita Christi, & Sanctorum commissam esse prælati Ecclesiæ: & præcipuè Papæ. Et hoc tantò magis fatèdum est, quòd per Leonem 10. determinatum est. Suffragatur autem huic veritati ratio, tantò acceptabilior, quòd magis soluit omnes difficultates accidere in hac re. Est autem ratio hæc, Communia præsentis Ecclesiæ bona communicabilia aliter, quàm per sacramenta, sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter, quàm per sacramenta: sed merita Christi & Sanctorum vt superabundanter satisfactoria, sunt communia bona præsentis Ecclesiæ comunicabilia aliter, quàm per sacramenta: ergo sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter quàm per sacramenta. Maior propositio nullà videtur habere instantiam. Minor autem ex supradictis clara est, excepta vltima particula, scilicet, quòd hæc bona sint comunicabilia aliter, quàm per sacramenta. Quæ particula manifestatur ex eo, quòd hæc eadem bona potuissent si voluissent Sancti communicare, non per viam sacramenti aliis mēbris Ecclesiæ in particulari: ex hoc enim quòd ipsi potuissent hoc efficere aliter, quàm per sacramenta, sequitur, quòd satisfactiones istæ suapte natura sint comunicabiles aliis aliter, quàm per sacramenta. Hinc quoq; monstratur validà esse ad propositum auctoritatem illam. Quòd cunq; solueris: nam verus illius intellectus est, Quòd cunq; solueris eo modo, quò illud est solubile, & sic in omni materia currit, & ad proposituè efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, Quòd cunq; per sacramentum solubile, solueris, per sacramentum: & similiter, Quòd cunq; aliter, quàm per sacramentum solubile, solueris etiam aliter, quàm per sacramentum, &c. Et sic subsuendo, quòd poena temporalis pro actuali peccato debita, est solubilis & per sacramentum & per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam, infertur quòd huiusmodi poena potest à Petro solui, non solum per sacramentum, sed etiam per alienam satisfactionem sine sacramento applicatà. Per hoc etiam saluatur ratio còmunis de potestate Præsidentis Ecclesiæ: quoniam vera est respectuè intellecta, hoc est, quòd bona comunicabilia per sacramenta solum, potest per sacramenta còmunicare: bona autem comunicabilia etiam aliter, quàm per sacramenta communicare. Illud verò quòd glossando, seu respondendo dicitur, ea quæ spectant ad remissionem peccatorum commissi esse prælati Ecclesiæ mediātibz solummodò sacramentis. Verum est de spectatibus ad remissionem peccatorum simpliciter: non autem de his quæ spectant ad remissionem peccatorum secundum quid, de quorum numero est remissio poenæ temporalis pro actuali peccato debita: præsupponit enim peccatū simpliciter remissum, & secundum minimum quid tantum, puta temporalem poenam remittendum.

¶ ET PER hoc patet solutio principalis argumenti. Nam sine sacramento conferre sacramenti effectum simpliciter, seu totalè, spectat ad clauis excellentiæ: conferre autem sine sacramento id, quòd partialiter potest esse effectus sacramenti, potest pertinere ad clauis ministerij. Sic autem est in proposito: quoniam remissio poenæ temporalis pro actuali peccato debita, nullius sacramenti est simpliciter, seu totalis effectus: licet sit partialis Baptismi effectus, & possit esse partialis aliorum sacramentorum effectus, & possit etiam sine sacramento effici, & sine actu clauium. Quia constat, quòd potest, vel per proprios actus poenitentis, vel per amicorum satisfaciendum pro eo actus fieri: vt patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis: vel amicus similia facit, vt pro amico satisfaciatur.

TRACTATVS NONVS DE causa indulgentiarum in duas quæ- stiones diuisus.

¹ Num necessaria sit aliqua rationabili causa indulgentiarum.

² Num causa in bulla indulgentiarum expressa ex hoc ipso sit rationabilis.

QVÆSTIO I.

¹ Num necessario requiratur rationabilis causa indulgentiarum.

CIRCA causam indulgentiarum dubium duplex occurrit, primu, an necessario requiratur causa rationabilis: secundum, an causa expressa in bulla, ex hoc ipso, quòd est expressa, sit rationabilis.

CONCLUSIO.

¹ Indulgentia tam secundum se, quàm secundum suam quantitatem non subsistens libere imperio voluntatis prælatorum, nisi adsit rationabili dispensandi causa.

¶ CIRCA PRIMVM videtur pars negatiua vera, quoniam indulgentiæ indiscretæ, licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiscretæ, quæ ex causa non rationabili procedunt.

¶ Præterea dispensatio ministerioru Dei in Ecclesia præsentis, est valida etiam sine causa rationabili facta: ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse valida. Antecedens patet in promotione indignorum: si enim indigni aliqui promoueantur ad episcopatum, prioratum, Abbatiam, &c. quamuis promotor pessimè dispenseret huiusmodi ministeria: facta tamen tenent. Consequentia verò probatur: quia sicut credita est Papæ dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei: iuxta illud, Sic nos existimet homo vt ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

¶ IN OPPOSITVM autem est, quòd indiscretæ indulgentiæ enervant satisfactionem poenitentialem, vt dicitur extrà de poenit. Beremif. cap. quum ex eo, non enervarent autem, si essent validæ, sed supplerent, adimplentes in veritate, quòd per satisfactionem poenitentialem agendum erat.

¶ IN Hæc quæstione aliquid supponitur, & aliquid quæritur, supponitur enim cum doctrina communi, quòd dñy requisitorum necessariò ad efficaciam indulgentiæ, est causa rationabilis. Quòd etiam manifestatur, ex eo quòd si daretur indulgentia ob causam prophanam (puta pro eundo ad theatrum) constat quòd indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in quæstione vertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentiæ requiritur rationabilis causa, ita necessariò quòd sine illa indulgentia non est valida ita ad efficaciam tantæ indulgentiæ (puta centum vel mille annorum, &c.) exigatur simili necessitate rationabilis causa tantæ quantitatis indulgentiæ: ita quòd sine huiusmodi rationabili causa tantæ quantitatis indulgentiæ est inualida.

¶ Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile còcludere partem affirmatiuam veram, scilicet ad efficaciam tantæ indulgentiæ exigatur rationabilis causa quantitatis indulgentiæ, ita quòd sine illa non est valida. Nam si vt supponitur & communiter confitemur, ratio nabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam, necessariò sequitur, quòd ad tantam indulgentiam est etiam sic necessaria rationabilis causa illius quantitatis. Et probatur sequela inductuè.

¶ Verum ad minus communi adescèdendo considerandū est, quòd licet potestas Papæ super còmunia Ecclesiæ bona tam spiritualia, quàm corporalia sit dispensatiua: iuxta illud Apostoli, Dispensatio mihi credita est: res tamè subiectæ huiusmodi potestati, diuersimodè illi subdantur & diuersimodè ab illa attinguntur. Et quantum ad propositum spectat, distinguenda sunt in duo genera, scilicet validorum ex solo imperio, vel non validorum ex solo imperio: sunt enim quædam in Dei Ecclesia: quæ quæuis ad hoc quòd rectè fiât, vltra Pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperantis, si tamen absque recta regula solo Pòtificis imperio fiât, valida sunt de quibus iura dicunt, quòd multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. De quorum numero sunt distributiones beneficiorum, dispensationes matrimoniorum in casibus dispensabilibus & similia. Secundum autem genus, scilicet inualidorum, ex solo imperio, adhuc subdividitur: nam quædam inualida ex solo imperio, attingi cum hoc possunt à Pontifice verbo & opere per viâ facti: quædam verò sunt inualida ex solo imperio, quæ cum hoc per viam facti attingi non possunt opere, sed verbo tantum. In primo membro huius subdivisionis còtinetur dilapidatio bonoru Ecclesiæ, si enim Pòtifex pro suo libito Ecclesiæ terras, &c. donaret, donatio esset inualida: quoniam ipse non est dominus bonoru Ecclesiæ, & si factò & bullis poneret eos, quibus donauit in possessione, non propterea transferret dominium rerum illarum in illos. In secundo autem mēbro continetur dispensatio votorum: si enim votum castitatis solo imperio à Papa dispensetur: constat dispensationem esse nullam: & circa voti vinculu propterea per viâ facti nullum actum Pontifex haberet nisi verboru: ex quo enim cuiuscunq; operis Pontificij ex solo imperio emanans, non attingit aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur existentibus generibus rerum subiectarum dispensatiuæ potestati Pontificis, facillè parere potest quòd primum genus dupliciter à potestate pòtificia attingitur, scilicet dispensatione regulata, & dispensatione non regulata. Secundum autem à potestate quidem pontificia vnico modo attingitur, scilicet dispensatione, hoc est rationabili operatione: sed ab ipso Pòtificè aliter de facto attingitur, puta dispensatione, dilapidatione, &c. Tertiu verò sola dispensatione: id est rationabili operatione (seclusis verbis, sicut & in secundo) attingi potest tã à potestate pòtificia, quàm ipso Pontifice. In quo autem horum generum indulgentiæ contineantur, facillè est discernere. Quòd enim non sint sub primo genere (quæ, scilicet sunt valida ex solo imperio) ex eo patet, quòd Papa non potest dare indulgentias, hac sola ratione, quia vult: & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset valida: vt ex communi doctrina supponimus, &

aliqua probatum est. Et iterum probatur, ex hoc quod communia Ecclesie bona temporalia non potest Pontifex donare donatione valida, ex hoc solo quia vult: non minus enim pretiosa ac chara Ecclesie sunt bona communia spiritualia quam temporalia: & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multo magis inualida erit horum effusio ex solo imperio. Nec soluitur hæc ratio, dicendo, quod donatio temporalium est cum damno Ecclesie: donatio vero horum spiritualium est sine damno Ecclesie: nam habere damnum annexum, vel carere annexo dano, per accidens, se habet ad potestatem dispensatiuam: vt patet ex hoc, quod etiam in quibusdam habentibus annexum damnum Ecclesie, donatio ex solo imperio est valida: vt attestatur distributio prælationum. Vnde non penes damnum, vel non damnum attenditur vis potestatis dispensatiuæ.

¶ Quia igitur communia Ecclesie bona ex quibus efficaces sunt indulgentiarum, non continentur sub primo genere, & a secundo genere ex hoc distant, quod per viam facti nulli operis solius verbi acti Papa habere potest circa illa (non enim potest transferre possessorem de facto horum bonorum sicut potest respectu temporalium) restat, vt sub tertio genere thesaurus contineatur indulgentiarum. Ex quibus potest formari talis ratio, Theaurus indulgentiarum non potest veraciter attingi à potestate pontificia, nisi actu veræ dispensationis: ergo si indulgentia, quam tanta indulgentia data sine causa rationabili tantæ indulgentiæ est inualida. Antecedens probatum est, & supponitur secundum communem doctrinam. Consequentia vero quo ad secundam partem probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiam & dans indulgentiam tantam: ac per hoc si solus actus veræ dispensationis potest attingere thesaurum indulgentiarum, solus etiam veræ dispensationis actus poterit attingere thesaurum tantæ indulgentiæ: tum quia si quantitas indulgentiæ attingitur aliter, quam per veram dispensationem, oportet alium actum fingere, puta actum imperij seu liberæ donationis respectu talis quantitatis: & tunc aut iste actus attingit thesaurum via facti, aut via iuris: non via facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti: nec via iuris, quia de iure sola dispensatio credita est Papæ. Sicut sunt ergo inualidæ indulgentiæ quæ ex causa rationabili non fiunt, ita non est valida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tantæ quantitatis: scilicet mille annorum.

¶ AD PRIMVM Autem in oppositum dicitur, quod sententia illa scilicet indulgentiæ indiscretæ sunt validæ, verificatur de indiscretis quo ad euentum: non autem de indiscretis quo ad causam. Sunt enim indulgentiæ indiscretæ ratione euentus, quando indulgentiæ alias bene concessæ pariunt propter earum multitudinem quasi contemptum, aut ipsarum aut satisfactionum poenitentialium: & tales sunt validæ. Sed si sunt indiscretæ, quia carèt rationabili causa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem, sunt inualidæ. ¶ Ad secundum iam patet responsio ex dictis: nam ministeria sunt in alio genere dispensabilium & indulgentiæ sunt in alio dispensabilium genere: illorum enim efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absque vera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

QVAESTIO II.

¶ An ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ.

IRCA Secundum de causa rationabili indulgentiarum quaesitum (an ex hoc ipso quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primo, quia aliter prædictio Ecclesie esset falsa. Secundo, quia doctrina Romanæ Ecclesie periclitaretur. Tertio, quia non esset vniuersaliter vera illa communis sententia, indulgentiæ tantum valent quantum sonant. Quarto, quia aliter deciperetur Populus ab Ecclesia: audiens tantam indulgentiam pro tali opere, & exequens illud, vt habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in veritate.

¶ QVAESTIO Hæc ratio est mota propter difficultatem, quam in seipso habeat, sed ad excitandos illos qui sciunt in vniuersali, & deficient in singulari. Vnde distinguendo de rationabili præsumpto, vel vero duo dicenda sunt. Primum, Causa indulgentiæ expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semper rationabilis, loquendo de rationabili præsumpto: nam sicut sententia à iudice lata, nisi errorem contineat manifestum, præsumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispensationibus præsumitur rationabilis, nisi vt dictum est error sit manifestus. Secundum est, Causam indulgentiæ tantæ expressam in bulla, non oportet esse rationabilem in veritate. Et ratio in promptu est multiplex: tum quia Papa potest

Quantum indulgentiarum causa in bulla expressa nisi manifestus sit error sit rationabilis: tantum tamen in indulgentiæ non oportet

in istis errare, quum non sit hæc sententia iudicialis de his, quæ sunt fidei. Vbi scito, quod licet accessus ad indulgentias & earum susceptio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tamé Christiana eo modo, quo est de indulgentiis, non est de hac vel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa Eucharistiæ sacramentum est, quod sub hostia ritè consecrata continetur corpus Christi, non autem est, quod illa hostia sit ritè consecrata, neque est quod sub hac hostia, quæ proponitur adoranda, continetur corpus Christi (quoniam verumque eorum potest esse falsum): fidei autem Christianæ non potest subesse falsum: ita circa indulgentias non curando pro nunc quomodo spectent ad fidem, fides nostra est quod indulgentiæ ritè datæ sunt validæ: & non spectat ad fidem, an ista indulgentia sit ritè data, an ista causa eius sit rationabilis, an ista indulgentia sit valida. Et simile est de aliis singularibus: quoniam hæc omnia possunt esse falsa: & propterea non spectant ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in communi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam, procedit ex fide tanquam ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius causæ, & huiusmodi tanquam ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causæ proximæ sicut conclusio minorem seu de teriore præmissam: ideo potest concurrere iste falli absque Christianæ fidei detrimento. Tum quia non solum potest Papa errare in huiusmodi, sed etiam facile potest errare, sicut & in aliis similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis & dispensationis: absoluuntur enim per eas poenitentes ab iniunctis poenitentiis, & dispensatur thesaurus meritorum Christi & sanctorum: sed tam in actu absolutionis, quam in actu dispensationis facile committi potest error, etiam ex proposito: vt patet in dispensatione votorum, & in dispensatione bonorum temporalium Ecclesie, & ministeriorum ecclesiasticorum, & in absolutionibus à censuris & iuramentis præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgentiam, seu exprimit talè causam pro tanta indulgentia, errare facile potest. Nec est recurrendum ad Spiritum sancti assistentiam, & propterea piè deberet credi, quod non potest Papa in istis errare. Nam in maiori causa permisit Spiritus sanctus Romanos Pontifices errare, scilicet in causa spectante ad sacramentum matrimonij: in qua (vt habetur extrâ, de sponsa. duorum in c. licet) Alexander 4. dicit, quamuis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando iudicatum, quod longè plus est quàm dare indulgentiam indiscretam ex causa: tum quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actum est indulgentiæ autem possunt dari passim sine consilio & sine meditatione: ac per hoc sine discretionem. Quamuis igitur non spectet ad subditos, discutere & iudicare de potestatis indulgentiis, aut causarum meritis: dubium tamen non est posse etiam per Papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

¶ AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quod prædictio Ecclesie quo ad indulgentias, tripliciter se habet. Primo narratiue: prout scilicet narrat contenta in bulla: & hic nulla est falsitas quoniam narratio est. Secundo doctrinaliter: & hic subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & sic etiam nullum est periculum falsitatis: quoniam sicut fides non se extendit ad istam indulgentiam aut istam causam istius indulgentiæ, ita nec doctrina Ecclesie extendit se ad hæc singularia. Vel docendo opiniones doctorum: & sic potest prædicare falsa si opinio prædicata est falsa: & propterea ad præsertim prædicationem ab huiusmodi falsitate, debent prædicatores, aut opinatiue aut recitatiue opiniones prædicare.

¶ Ad secundum dicitur, quod aliud est loqui de doctrina Romanæ Ecclesie, seu Romani Pontificis, & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt siquidem Romani Pontifices multi indulgentias ex causis rationabilibus dari: in qua doctrina continetur quod etiam tanta indulgentia debet procedere ex causa rationabilis tantæ quantitatis, vt superius deductum est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum continetur, si quandoque periclitaretur non propterea Romanæ Ecclesie doctrina periclitaretur.

¶ Ad tertium dicitur dupliciter. Primo quod illa sententia communis intelligitur negatiue, hoc est non plus valent quàm sonant: divulgata enim videtur sententia illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea quæ sub earum tenore non continentur. Secundo dicitur, quod vera est de indulgentiis discretis: non autem de indiscretis quod ad causam. Potest & tertio dici, quod vera est in foro exteriori: in quo statur præsumptionibus iuris.

¶ Ad quartum dicitur, quod populus potest quidè decipi in huiusmodi: sed non decipitur ab Ecclesia. sicut etiam potest decipi adorando hostiam propositam à sacerdote in missa. Si contingeret autem huiusmodi populū falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dantis indulgentiam, vel ab omnibus simul: & non ab Ecclesia, ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

TRAG

TRACTATVS. DECIMVS

de Sufcipientibus indulgentias, in
duas quaestiones diuisus.

1. ¶ Num praeter gratiam ex parte suscipientis necessaria sit aliqua dispositio.
2. ¶ Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

QVAESTIO I.

¶ An praeter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias, aliqua alia dispositio.

IRCA Sufcipientes indulgentias, dubium duplex occurrit. Primum, an praeter gratiam requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

¶ ET IN PRIMO Quidem dubio pro parte negativa est autoritas doctrinae communis, tenentis ad indulgentiam sufficere tria: autoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa.

¶ In oppositum est, quod ad plenariam remissionem poenae per viam sacramenti poenitentiae, non sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viam indulgentiae sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum alioquin quilibet confessus in gratia, consequeretur plenariam remissionem poenae. Consequentia vero probatur: tum quia sacramentum est potius, quam indulgentia: & distributor thesauri per sacramentum est longè liberalior, quam quilibet Pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

CONCLUSIO.

¶ Indulgentiarum thesaurus illi minime prodest, qui tamen si sint in gratia constitutus, negligunt tamen per seipsum satisfacere: ut autem illis proficiat, necessaria tamen illis est, praeter gratiam quam habet, dispositio, & sollicitudo satisfaciendi per seipsum, quantum sibi possibile fuerit de iniunctis poenitentis.

¶ IN HAC Quaestione, quia difficile admittitur oppositum eorum, quae cõsueuimus, censores desidero intellectum mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici quod non sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter consequendam indulgentiam coram Deo. Sunt siquidem confessi in gratia duplicis ordinis: quidam solliciti ad satisfaciendum per seipsum pro peccatis suis, quidam negligentes satisfacere per seipsum. Primi condignas poenitentias vel petunt à confessoribus sibi imponi, parati eas implere: vel spontè illas assumunt, dum continè student per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, elemosinas dando, &c. ad hoc. Secundi verò paruissimam poenitentiam aut rogant, aut laxi suscipiunt: & quum illam impleuerint (quam sciunt esse minimam) non curant amplius de satisfaciendo, reputantes sibi sufficere, quod non ibunt ad infernum. Et hi sunt, quibus indulgentia non profuit iudicio meo. Et ratio quae me mouet est: Nullus indignus aliena satisfactione pro poena sibi debita, consequitur veraciter fructum indulgentiae: sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum, est indignus aliena satisfactione pro poena propriis peccatis debita: ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum, acquirit fructum indulgentiae. Maior propositio intelligentibus terminos est euidens: indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est Christi, & Sanctorum) parit fructum, qui est remissio poenae temporalis pro actuali peccato debita: ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignus autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifestum est, ut probatione non egeat, apud intelligentes, distributionem diuinorum donorum in solis dispositis habere locum: constat autem indignos non esse dispositos, & diuina operatione remissiones fieri poenarum per indulgentias humano ministerio rite concessas.

¶ Ad euidenciam autem minoris prelibanda sunt duo: primum est, quod satisfactio pro poena temporalis, actuali peccato debita, est onus personale: tenetur enim ipse qui peccauit, facere satis. Secundum est, quod licet tam contritio quam confessio sit ita personalis, quod non possit per amicum suppleri, satisfactio tamen quia per exteriora bona fit, inter quae computantur amici, ita est onus personale, quod capax est amicabilis adiutorij. Quibus praemis probatur minor primò sic: Indignus amicabilis adiutorio est indignus aliena satisfactione, sed constitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum indignus est amicabilis adiutorio: quoniam amicitiae ratio poscit, quod amicorū sit idè velle & idè nolle: & propterea, si ego pro meipso nolo satisfacere: par est vt amicis quoque hoc nolit, quin potius non amice peterem vt me negligente satisfacere, ipse pro me pateatur. Possentque rectè huiusmodi negligentes, quare & quae per indulgentias satisfacere, verbo Domini reprehendi, Alligant onera

grauia & importabilia in humeros hominū, id est amicorū: digito autè suo nolunt mouere ea. Nec obstat quod Sancti iam passim sunt: quoniam similis est ratio de passionibus praeteritis & futuris, quia illis solis profunt praeterita, pro quibus patiedum fuerat: & ideo si pro huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiedum, nec postea quod passim sunt, illis amicorū profunt passionibus. Secundò probatur eadem minor similiter ex habitu ad communem Ecclesiae thesauri: quia in qualibet bene ordinata republica, quantumcumque rationabilis adesset quandoque causa dispensandi communem thesaurum in ciues grauatos & re alieno, negligentes tamen soluere, indigni censeretur adiutorio thesauri: ex eo enim, quod possunt de suo soluere, & non curant, indignos se reddunt tali subleuamine. Et nisi tales pro indignis haberentur, foueretur negligentia: quoniam alij horū exemplo ad similem negligentiam prouocarentur: legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quum igitur Ecclesia sit à Deo ordinata, & quum non est, vt spiritualis dispensatio thesauri, negligentes satisfacere pro dignis habeat: hoc enim verè esset eneruare satisfactiones poenitentiales. Non profunt igitur indulgentiae constitutis in gratia negligentibus satisfacere per seipsum: quoniam indigni sunt indulgentia, sed oportet vltra gratiam dispositos ipsos esse, vt digni sint alienis satisfactionibus: sunt autem digni per hoc, quod sunt parati per seipsum satisfacere: sic enim sunt digni amicabili adiutorio ad satisfaciendum: parati autem ad satisfaciendum per seipsum sunt, non qui negligunt per seipsum satisfacere, sed illi soli, quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata, quod non retardat opus nisi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentiae, quum dicitur, Verè poenitentibus. Poenitens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij: quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium poenitentiae: & hoc modo quilibet existens in gratia, est poenitens, etiam si sit negligens ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis poenitentiae: quia scilicet vis affectus poenitentialis in eo secundum veritatem viget: & hoc modo poenitens non est nisi sollicitus ad per seipsum satisfaciendum. Quum ergo dicitur, Verè poenitentibus, nisi superflue, seu ad maiorem expressionem appositum sit ly Verè, denotat indulgentias non cõseque poenitentes negligentes, sed poenitentes sollicitos, qui soli sunt verè poenitentes, significante Participio actum poenitendi: qui non inuenitur apud negligentes, sed apud sollicitos. Manifestius quoque suadet hoc idem ex alio verbo eiusdem formae, qui dicitur, de iniunctis poenitentis: constat enim cõmuniter, quemlibet poenitentem paratum esse ad iniunctam poenitentiam peragendam, alioquin non acceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur. Alterum est, quod indulgentia nisi noua forma detur, non absoluit, nisi à poenitentis iniunctis. Alterum est, quod indulgentia non proficit, nisi parato per se satisfacere, primum enim horum explicitè secundum autem implicitè (in quantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem verbo habetur.

¶ Et hinc sequitur primò, quod frustra faceret quis sibi iniungi magnas poenitentias à confessore, non vt ipsas adimpleret, sed vt per indulgentias ipsas exoluere: quoniam hoc non est esse paratum ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suum. Sequitur secundò, quod si forma indulgentiae mutaretur, & ad non iniunctas extenderetur poenitentias, dispositio tamè suscipientis non propterea mutaretur, quoniam ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciendum secundum vires per seipsum: vt declaratum est. Nec intelligo hanc praeparationem ad satisfaciendum ita strictè, quin per aliquid aequiualens, aut maius suppleri possit, vt patet ex hoc quod contingit quandoque causam pro qua datur indulgentia tale, ac tantum exigere opus vt excedat praeparationem ad satisfaciendum: puta si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetuae incarcerationi alicuius pijser uicij, aut aliquo huiusmodi: & tunc causa indulgentiae ex parte concedentis tenet locum causae rationabilis tantae indulgentiae, & ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis digni amicabili satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitate aliquam Ecclesiam: nam dato quod causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem praeparationis ad satisfaciendum: quum nec illi aequiualeat, nec excedat.

¶ AD OBJECTIONEM Autem in oppositum dicitur, quantum ad diuum Tho. spectat, quod aliorum opiniones sequutus est, vt ipsemet tria illa colligendo explicat in 4. sent. dist. 20. q. 1. ar. 3. q. 2. Quantum verò ad cõmunem doctrinam, quia non nisi opinatiua est (cum bona reuerentia dictum sit) non incõuenit adinuentionem ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgentiae latebat, & ratione probabili roboratur. Et scito, quod iuxta hunc dicendum modum soluuntur omnes quaestiones, tam de nimis largo Dei foro, quam de omittendis suffragiis pro plenarie absolutis in morte, quam de admiratione sapientum, & de oblationibus detrahentium, & excitantur Christi fideles ad poenitentiae opera. Nec aliquid adimitur efficaciae indulgentiarum: sicut nihil adimitur efficaciae sacramentorum ex hoc, quod oportet accedere ad illa

esse dignè dispositos, si fructuosa sibi esse volunt: soli siquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

QVAESTIO II.

An tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

CIRCA Secundum verò quæsitum de causa indulgentiarum, sciendum est, quòd dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita quòd tempus indulgentiæ & tempus operis sit vnum & idem, vt quum datur indulgentia visitanti Ecclesiam. Et tunc non habet locum hæc quæstio: quoniam constat tempus fructus indulgentiæ coëxigere gratiam in præcipiente illam. Vel ita quòd aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentiæ: vt quum datur indulgentia semel in vita & semel in morte suscipientibus crucem: & tunc habet locum proposita quæstio, an exigatur gratia tunc, quum sit opus pro quo datur indulgentia.

¶ Videtur enim pars negatiua vera. Tum quia absque gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentiæ: nam saluator autoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam sollicita in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo, &c.

¶ Tum quia non minus valet huiusmodi opus pro se, quã pro alio, sed si pro alio (puta existente in purgatorio) opus hoc quis faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præsupposito, vt quandoque fit, quòd possit quis accipere indulgentiam pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

CONCLUSIO.

¶ Eo tempore, quo fit opus indulgentiarum, necessarium est sic operantem pro indulgentia consequenda esse in gratia.

IN HAC Quæstione videtur mihi non solum tutior sed longè rationabilior pars affirmatiua, scilicet quòd exigatur gratia etiam tempore operis. Probatùrque hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinatè vtrunque exprimitur, ita quòd primo loco exprimitur gratia, & secundò exprimitur opus, non qualitercunque, sed vt ipsa gratia afficiat operantem: dicitur enim sic omnibus verè poenitentibus & confessis, qui visitauerint talem ecclesiam seu qui manus porrexerunt adiutrices, &c. Vbi manifestè patet, ex forma ecclesiæ consueta haberi poenitentiam seu gratiam coëxigi ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione. Sicut thesaurus ciuiliis nõ nisi pro ciuili causa dispensatur: Ita thesaurus vitalis non nisi pro sola vitali causa dispensatur. sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, vt patet ex passionibus viuus Christi & Sanctorum constantis, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa comunicatur: sed opus extra gratiam non est viuum, sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non comunicatur.

¶ Et confirmatur ex hoc, quòd reliqua requisita ad dispensationem thesauri indulgentiarum sunt viuia: viuunt enim qui passi sunt Sancti, viuunt & passionibus eorum, viuunt & summus Sacerdos qui est vt principalis dispensator indulgentiæ, viuunt particeps indulgentiæ: ergo & viuam oportet esse causam indulgentiæ: quæ est enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

¶ Nec obstat quòd Pontifex dās indulgentiã, possit esse mortuus secundum vitam gratiæ: quoniam ipse minister tantum est, & velut instrumentum Christi concurrat. Ad causam enim principalem respiciendum est, vt patet in simili: quum scilicet dominus in charitate existens per reprobū dispensatorē elemosynas distribuit: est enim opus illud viuum non obstante spiritali morte ministri. Oportet ergo viuum esse opus pro quo datur indulgentia.

AD PRIMAM Ergo obiectionem in oppositum, dicitur falsum esse, quòd sine viuio opere omnia requisita ad indulgentiam saluantur: nam pietas in causa claudit in se vitam operis. Ex hoc enim quòd exigitur pietas in causa, hoc est in opere, pro quo datur indulgentia: consequens est quòd exigatur etiam viuam: nam pietas ipsa nisi sit viuia pietas, non est quum nulla sit Christiana virtus sine charitate.

¶ Ad secundum dicitur: quòd opus mortuum sicut non sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore, quo erit in gratia: ita non sufficit ad indulgentiam pro alio existente in gratia. Et si inuestitur, quòd elemosyna facta extra charitatē pro existente in purgatorio, valet pro illo, ergo multò magis valet mediante indulgentia: respondetur quòd elemosyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptum est enim: Abscondite elemosynam in sinu pauperis, & ipsa orat pro vobis. Peccator autem supplicationes quandoque exaudiri August. restatur, reprehendens verbum cæci nati: Nos scimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem quòd valet per modum supplicationis mortuæ non sequitur quòd valet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis viuæ supplicatio autem mortua soli misericordiæ innititur Dei, cui supplicatur.

TRACTATUS VNDECIMUS De modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

¶ Quomodo tradantur, vel suscipiantur sacri ordines.

CIRCA Sacramenta tam extremæ vnctionis, quàm ordinis nihil mihi scribendum occurrit nisi circa sacramentum ordinis cautos redde-re ne pertinax quisquam, aut leuis sit circa modum tradendi, aut recipiendi ordines. Nam, si collecta fuerint quæ potestales codices, quæ-ve ratio autoritatisque doctrinæ tradidit, incerta valde apparebit presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & subdiaconatu Magister sentent. in 24. distinctione 4. sentent. dicit institutos esse ab Ecclesia. De diaconatu verò ambiguum magis est: quia non constat ex actibus Apostolorum Diaconos altaris, sed Diaconos mensarum & viduarum institutos esse ab Apostolis Actuum sexto, quin potius oppositum sibi dicitur quoniam Diaconi altaris ad orandum & prædicandum ordinantur (vt in pontificalibus patet) ibi verò dicunt Apostoli. Nos verò orationi & ministerio verbi instantes erimus. Quocirca licet tunc non fuerint Diaconi altaris instituti, videntur tamen ab Apostolis instituti, licet ne sciatur quando, & vbi. Iungit siquidè Diaconos Episcopis Paulus ad Philippenses secundo, dicens: omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum Episcopis & Diaconibus: & primæ ad Timotheum tertio, descripto Episcopo, describit qualis debet esse Diaconus. Et quia ambæ Ecclesiæ: scilicet Philippensis & Ephesina (cuius erat Timotheus Episcopus) erant Ecclesiæ Gentium, in quibus non legimus vixisse in communi Christianos: vt Hierosolymis, ac per hoc non egebant Diaconis mensarum & viduarum: ideo Diaconi altaris videntur esse isti. Et confirmatur ex Dio. ponente diaconatus ordinem in primitiua Ecclesia: vnde diaconatum ab Apostolis credimus coepisse. Et quòd magis vrget, nulla videtur certa forma in diaconatu: nam secundum antiqua pontificalia impositio manuum super Diaconum non habet certam verborum formam, nisi orationem illam: Emitte, quæsumus, in eos Sanctum spiritum, &c. quæ secundum noua pontificalia post impositionem manuum dicenda est. Datio autem libri Euangeliorum certam habet formam verborum: sed tunc non imprimi caracterem ex eo videtur, quòd antequam Euangelium aliquod esset scriptum. Diaconi ab Apostolis videntur ordinati, non dicendo: Accipe potestatem legendi Euangelium, sed vt creditur per impositionem manuum. Idem quoque apparet in subdiaconatu, in quo nullum pontificale habet nisi materiã sine forma, scilicet traditionem calicis vacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus varietas multiplex inuenitur etiam inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet quòd huiusmodi ordines sacramentalia quædam videntur magis quàm sacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquem, qui si sine illo ordine fieret, esset nullus: vt patet discurrendo per singulos actus Diaconi & inferiorum. Et per hæc rationem episcopatus videtur ordo: quia aliquem actum potest Episcopus, quia non Episcopo factus nullus est: vt confirmare, præsupposita veritate decretalis extra de consuetudine, cap. quanto.

HÆC Autem sint collecta non ea ratione, vt nouã velimus ingerere doctrinam de sacramento ordinis: sed vt doctus quisque percipiat incertitudinem materiæ, de qua est sermo: & non vellet plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: hoc est, vt sit contentus consueto pontificali Ecclesiæ, in qua ordinatur. Et si aliquid fuerit omissum eorum, quæ ex nouis pontificalibus sunt addita (puta quia non est datus subdiacono liber Epistolarum cum illis verbis, Accipe librum, &c.) non propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum: huiusmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obieciat oppositum me alibi scripsisse, dum de simultate contactus in primo quolibet scripti. Hæc enim non aduersantur illis: quoniam non nisi de his quorum contactus simul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus sum.

¶ Tutius tamen esse constat sequi antiqua pontificalia in tribus inferioribus ordinibus, quàm modernum, in quo ostensio materiæ prius mandatur cum verbis, & postea tactus materiæ. Et certe mirum est, quum corrector ille mutauerit ministrum materiæ in acolytatum, scilicet Archidiaconum in Episcopum, vt tutior è viam eligeret quòd in præcedentibus ordinibus labori Episcopi tantum pepercit vt nimis tutam viam eligeret. In antiquis siquidem pontificalibus diuersimodè de minoribus ordinibus habetur: nam alicubi de ostiario & lectore habetur, Tradit sibi claves vel librum Episcopus, dicens, de exorcista verò habetur: Accipiat librum de manu Episcopi dicentis

dicētis sibi: de acolyto autem accipiat candelabrum, &c. de manu archidiaconi dicente sibi Episcopo. Vbi apparet semper similitas formæ & materiæ: & quod materia non est monstratio, sed traditio & acceptio. Alicubi verò habetur, vt in nouo pontificali tempore Innocentij octauij impresso legis.

TRACTATVS DVODECIMVS de Contractu matrimonij in tres diuisus quæstiones.

- 1. Num matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.
- 2. Num contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.
- 3. Num matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem sit licitus.

¶ De sacramento matrimonij Triplex quæsitum.

IRCA sacramentum matrimonij paucula tractanda occurrunt. Et primò circa ipsum matrimonij contractum tria occurrunt dubia. Primum est, an matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum. Secundum, an contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus. Tertium est, an matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem sit licitus.

QVÆSTIO I.

¶ An matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum.

IRCA primum ratio dubij est, quia matrimonium inter fideles verum & ratum est sacramentum: contractus autem huiusmodi per procuratores efficit matrimonium verum & ratum: ergo est ibi sacramentum.

¶ Præterea, Cōiugium inter infideles est sacramentum, vt dicitur extra de diuorcijs. cap. gaudemus: ergo à fortiori cōiugium huiusmodi quod est verum & ratum est sacramentum.

CONCLUSIO.

¶ Matrimonium per procuratorem contractum, quanquam Ecclesie sacramentum non sit, verum tamen est tale coniugium sic contractum, quod dirimit omne contractum p̄ se consummatum, & non nisi apostolica auctoritate factum de consensu partium dissolui potest.

IN OPPOSITVM est, quod nullum sacramentum ministratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo: primum directè respondendo quæ sit, quod matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum Ecclesie. Quod manifestatur dupliciter. Primum, quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorem: quia receptio sacramenti est passio personalis, quum sit intus quidè receptio gratiæ sacramentalis, foris verò exigat aliquam in sua persona sensibilem actionem vel passionem, vt patet ex communi ratione in omnibus sacramentis. Et confirmatur ex hoc, quod sacramentum poenitentiae non potest suscipi per procuratorem: nam sicut sacramentum matrimonij consistit in contractibus, ita sacramentum poenitentiae consistit in actibus iudicialibus, ratiõ autem in iudicialibus quàm in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem, nisi ratio sacramenti: potest enim quis iudicari, absolui, ligari per procuratorem, sed non sacramentaliter: & similiter potest quis contractum facere de propria persona per procuratorem, sed non sacramentaliter. Et confirmatur rursus; quia si per procuratorem posset suscipi sacramentum, sequeretur, quod dormientibus a vobis coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges sacramenti susciperent, & nihil omnino à seipsis, aut ministro aliquo sacramenti circa ipsos tunc fieret: quod non solum est absurdum, sed non intelligibile, stante constantia sacramenti ex materia & forma, &c. & ultra hoc sequeretur, quod dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij, suscipiens sacramentum in peccato mortali: si contigisset vt iussisset tunc dormitum in peccato mortali: non est ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores sacramentum, donec coniuges ipsi coram ratificent contractum: quod tunc fit, quum coram positi primò manifestant sibi inuicem se habere vt coniuges.

¶ Secundum est, quod licet huiusmodi coniugium per procuratorem contractum nõ sit sacramentum: est tamen verum cōiugium, dirimens quodcunque aliud postea contractum consummatum, multo magis quàm primum coniugium inter infideles dirimit secundum: vt dicitur extra de diuor. c. gaudemus. Potest tamen sacraliter dissolui de consensu partium apostolica auctoritate matrimonium per procuratorem contractum, quàm per seipsos coniuges contractum: quoniam in illo deest sacramentum, quod non deest huic.

AD PRIMAM Ergo obiectionem in oppositum, dicitur quod coniugium dicitur ratum dupliciter, vel radicaliter, vel formaliter. Et quod cōiugium fidelium per procuratores contractum est ratum in radice Baptismi, non autem est ratum ex forma ipsius

sacramenti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

¶ Ad secundam dicitur quod vel est loquutio intransitiua, vt dicitur sacramentum coniugij pro cōiugio: vel latiori vocabulo sumitur sacramentum: & non proprie, vt restringitur ad significandum sacramentum nouæ legis, de quo solo est nostra quæstio.

QVÆSTIO II.

¶ An matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus.

CONCLUSIO.

¶ Matrimonij contractus clandestinus nonnunquam licitus est, vbi absunt omnia scandala.

IRCA secundum (an matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus) absque argumentis dendum est, quod quum contractus clandestinus nõ sit secundum se malus mortaliter, sed ratione accidentium ex illo sequentium: ideo in casu, quo cessarent omnia inconuenientia, licitus esset contrahere clandestinè, quoniam tunc etiam cessaret obligatio iuris positivi, quod propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Contingit autem de facto pluries casus iste quando matrimonium contractum est in facie Ecclesie & consummatum, & tamen fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens: puta quia præcognouerat concubineam vxoris. Tunc enim habita dispensatione per secretas vias potest & debet contrahi matrimonium sine testibus & euitandum scandalum, imò nec coniugi debet impedimentum manifestari, sed dulciter rogare vt pro consolatione sua velit se ite: ut acceptare in coniugem, & parte assentiente sufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur: & nullum potest inconueniens sequi ex huiusmodi clandestino contractu.

AN VERO ante contractum in facie Ecclesie matrimonium accidere possit casus, in quo licitus sit contractus clandestinus, non mihi occurrit de clandestino per se, sed potest contingere de clandestino per accidens, quod sit aut licitus, aut sine mortali peccato. Licitus quidem, si contingeret carere testibus, & oportet contrahere: vt si in bello seu direptione ciuitatis salui fierent coniugati, possent personæ habiles contrahere & consummare: vt vel sic euaderent opprobria, &c. cessant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem est clandestinum matrimonium. Absque mortali verò, vt si puella sub malignis tutoribus, ne tradatur viro imprudèti cum damno debita sibi dotis, aut hereditatis propriae, oblata commoditate non valens habere testes præsentis, contraheret cum viro grato, prudente &c. sciens quod post factum publicabunt ipsa & vir contractum: & sic præualebit. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum ex rationabili causa clam, excusantur saltem à mortali.

QVÆSTIO III.

¶ An matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem, sit licitus.

IRCA tertium verò (an matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem sit licitus: ratio dubij est, quia videtur sacrilegium, sacramentum non ordinari ad finem proprium: finis autem proprius sacramenti coniugij est proles educanda ad cultum Dei, & remedium concupiscentiæ.

¶ In oppositum est coniugium inter beatam Virginem & Ioseph, quod neutrum finem habuit ex parte virginis.

CONCLUSIO.

¶ Contrahere matrimonium non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem hominibus licet, cum non hac tantum finem matrimonij sint.

AD HOC DICITVR quod in contrahendo matrimonium, multiplex finis potest inueniri: & quantum ad propositum spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius contractus ratione actus: & hic est proles, vel remedium concupiscentiæ: hic enim est finis coniugij mediante concubitu: vt patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui: & hinc est mntua potestas corporum: ad hoc enim fit hic contractus, vt neuter cōiugum habeat potestatem sui corporis, seu alter alterius. Tertius est eiusdè contractus ratione sacramenti: & hic est sanctificatio coniugum, vt vnusquisque possit vas suum possidere in sanctificationem. Quartus esset, si contractus iste ordinaretur à contrahente ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficium. Quintus esset finis non contractus, sed contrahentis tantummodo: hoc est quod esset motuum vt finis ad hoc, vt homo qui aliàs nollet contrahere matrimonium, applicaret se ad contrahendum matrimonium. Verbi gratia, quum David contraxit cum Abisach Sunamite, non ordinauit coniugium ad calefaciendum se, sed applicauit se ad contrahendum coniugium vt per mulierem caleferet, quum non esset alias dispositus ad contrahendum matrimonium.

¶ Quibus præmissis dicenda sunt, ad quæstionem motam, duo.

Primum dicitur respondendo quæsto, quod contractus est licitus: quoniam sufficit coniugio habere utrumque finem suum proximum, siuis autem proximus ipsius contractus secundum se, est mutua potestas corporum: quatenus verò sacramentum, est sanctificatio. Et propterea, etiam si non intendant prolem, neque remedium concupiscentiæ, sed solummodò esse coniuges, secundum Ecclesiam, contractus est licitus. Et sic inter senes, & quoscunque non intendentes concumbere, potest licitè contrahi matrimonium.

¶ Secundum est, quod communiter extranei, seu accidentes fines altero duorum modorù contingunt: vel ut ratio non coniugij, sed coniugij cum tali: vel ut ratio applicationis ad contrahendum coniugium. Ideo communiter huiusmodi contractus sunt liciti: quoniam uterque modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipsius, elegit contrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia, dicens focerò, Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum secundi, habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem saepe contingit, & clarus est omnibus: secundus autem amplius manifestatur exemplo & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nolet hodie celebrare, superueniente autem amico, ut illi morem gerat, applicat se ad celebrandum: ita si quis non intendere matrimonio coniugij, superueniente autem vidua promittente maria & montes, ut sibi morem vile faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illà habere coniugem, &c. utrobique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et hæc est ratio quare contractus non redditur illicitus.

¶ ET PER Hoc patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos aliàs nõ celebraturus hodie, ut morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amico finem celebrationis, sed applicationis suæ: ita qui propter bona temporalia alias non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis suæ: quia de non volente contrahere factus est volens contrahere: coniugium verò ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dicitur sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Et ipso nanque quod intendit coniugij, intendit ipsius finem, quamuis fortè ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis fortè non se disponat ad illum.

TRACTATUS DECIMVS.
tertius de Vsu Matrimonij in duas
Questiones diuisus.

- 1 Num vsus matrimonij ante benedictionem sit licitus.
- 2 Num vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

QVÆSTIO I.

¶ An vsus matrimonij sit licitus ante benedictionem.

IRCA Vsum matrimonij, dubium primò occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

¶ Videtur enim quòd non. Tum quia sic contra statum ac consuetudinem Ecclesie: vt patet 30. quæst. 5. in pluribus cap.

¶ Tum quia quum sine causa rationabili hoc fit, non euadit contemptus: quem constat constituere peccatum mortale.

CONCLUSIO.

¶ vsus matrimonij ante benedictionem quamuis mortale peccatum non sit à venialitate alienum non est.

¶ AD HOC Dicitur, quòd licet quibusdam visum fuerit distinguendum de reddente, aut petente debitum: & similiter de loco vbi est vel non est consuetudo huiusmodi benedictionis: & similiter de causa an sit rationabilis, vel non: Mihi tamen videtur simpliciter & absolute dicendum, quòd huiusmodi actus non est peccatum mortale. Et ratio est: quia nullum apparet in iure præceptum obligans ad mortale: imò expresse in hac c. nostrates: enumeratis concurrentibus ad nuptias, subditur, quòd hæc omnia non seruare non est peccatù. Consuetudo quoque non obligat ad mortale plus quàm iuratum, & tantò minus hæc consuetudo obligat, quanto alicubi (vt in Germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, cõsumunt matrimonium: alicubi verò (vt in Italia) poena apposta ab Ecclesia maritis consummantibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis est, vt testetur minimù aut nullum esse peccatum. Ex parte verò benedictionis quum nulla fiat sibi iniuria (quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu medicium, quoniam nulla sit de virginitate ibi metio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur quòd canones præsupponit virginitatem in benedicendis saltem in sponsa: vt patet ibidem, cap.

sponsus. Quoniam hoc de congruitate, & secundum communiter accidentia intelligitur: vt patet ex hoc quòd puella corrupta ante coniugium secreta ab alio nihilominus licitè nuptialè benedictionem suscipit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur, scilicet ad finem nem traductionem vxoris (quam constat propterea omitti) & ad diuinà obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, quæ etiam nõ omittitur. Ex quibus omnibus potest formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, &c. quum non sit illicitus nisi quia præuenit benedictionem antè debitam, non plus habet illiciti, quàm ex iniuria vel legis, seu consuetudinis inhibentis, vel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, vt declaratum est, ergo, non est peccatum mortale. A veniali autè peccato non excusari matrimonij consummationem ex parte tam petentis, quàm reddentis ex eo patet, quòd ordo ipse statutus lege vel consuetudine non seruatur, dum ante benedictionem fit, quòd post benedictionem agendum erat.

¶ AD PRIMVM Autem in oppositum dicitur, quòd hoc argumentum nihil valet, Statutum seu consuetudo Ecclesie non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quàm violare statutum, seu consuetudinem Ecclesie: quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo Ecclesie obligat ad mortale.

¶ Ad secundum dicitur, falsum esse, quòd vbi deest rationabilis causa violandi seu non seruandi statutum & consuetudinem Ecclesie ibi est contemptus: stat enim quòd ex infirmitate seu concupiscentia veniali fiat transgressio. & sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus: Et propterea quia communiter ex contemptu non fit, communiter non est peccatum mortale.

QVÆSTIO II.

¶ An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

ECVNDÒ Quæritur an vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij: quia si pars affirmatiua poneretur: aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis Ecclesie: sed scandalum tollitur, si vsus est occultus, inhibitiõ autem Ecclesie non facit peccatum mortale, quum in præcedenti articulo conclusum sit vsum coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale, quamuis sit contra inhibitionem Ecclesie.

¶ IN OPPOSITVM Est, quòd vsus coniugij non legitimi est peccatum mortale: clandestinum autem matrimonium quamuis sit verum & ratum, constat non esse legitimum: ergo.

CONCLUSIO.

¶ vsus coniugij clandestini malus est, & mortale peccatum, si aliqua turpitudinis & scandali ratio adsit, secus autem veniale esse potest.

¶ AD HVIVS Evidentiam recolendum est, in coniugijs dupliciter inueniri illicitum & mortale, vel quia malù, vt coniugium cum parente: vel quia prohibitum, vt coniugium cum affinibus seu consanguineis quarti gradus. Vtus autem coniugij clandestini utroq; modo illicitus inuenitur, & quia malus & quia prohibitus. Est siquidem malus, non secundum se, sed secundum sibi annexam. Ad cuius pleniorè intelligentiam sciendum est quòd licet clandestinum coniugium cum suo vsu habeat omnia requisita ad substantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quòd neutrum est secundum se malum: ex naturali tamen hominis proprietate, qua est animal sociale atque politicum, prouenit turpido in clandestino coniugio & eius actu. Ex hoc nanque, quòd homo est animal sociale & politicum, prouenit quòd coniugium & ipsius actus debeant sic fieri vt sint sine offensa, & periculo offendendi societatem politicam: vsus autem clandestini coniugij annexum habet scandalum vitæ socialis dum scitur commiseri personas quæ neficiuntur coniuges: nec etiam sine scádalo apparet mulier grauidam, & proles fieret, &c. Ipsum verò coniugium clandestinum annexum habet periculum offendendi vitam localem: quoniam posset alter coniugum noua inire connubia, dum ignoratur ligatum altero coniugio. Est igitur tam clandestinum coniugium quàm ipsius actus, etiam si prohibitio legis non esset de genere malorum mortaliter, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

¶ Vtrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex utroque principio: scilicet annexæ moralis malitiæ & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum occurrit, & dicendum: quòd quando actus huiusmodi habet annexam scandalum turpitudinem, est peccatum mortale: quando verò caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu: quia ex quo ratio peccati mortalis confurgit ex annexa turpitudine extante: illa sit peccatum mortale: & illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi actus huiusmodi, ad differentiam vsus: quoniam frequens actus, qui vsum constituit, impossibile est, moraliter loquendo, quòd careat scandalo: nam frequens secreta cõuentio personarù, quæ possunt esse coniuges, semper est suspecta, & experientia teste videmus scandala

maxima ex huiusmodi usu provenire. Ex parte autem inhibitionis Ecclesiastica mortale peccatum videtur: quoniam Eucharistus P. p. (vt habetur 30. questione 5. canone, aliter) damnat huiusmodi coniugianta quod non coniugia, sed adulteri, vel cōubernia, vel stupra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia verum esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinum matrimonium non est matrimonium: ex auctoritate Papę promulgatum, damnabilem constituit clandestini usum matrimonij. Simpliciter igitur & absolute loquendo, usus matrimonij clandestini peccatum mortale est: vt pote scandalosus scandalo notabili, reddente vtunque coniugem infamem, & à iure damnatus vt adulterium, seu fornicatio. Quocirca caueant confessores viduarum nobilium, ne consulant fornicarię, vt contrahant clandestinum matrimonium, quasi licite deinceps satisfacturę voluptati suę cum clandestino coniuge: tum quia non sunt facienda mala, vt veniant bona, & mulcominus vt euitentur peiora: tum quia per hoc non euaditur peccatum mortale in usu dicti coniugij, tum quia adiungitur peccatum homicidij vtiusque, aut alterius coniugis: vt pluries vidimus nostra ætate: consanguinei enim multo magis vindicant talia coniugia, quàm si fornicatio sola fuisset.

¶ AD OBIECTA Ergo in oppositum dicitur, quod licet actus vnus seu aliquis possit esse ita occultus, quod careat secundum se omni turpitudine scandalosa: frequens tamen actus, vt dictum est, esse nõ potest: & ille vnus actus omnino occultus non caret periculo scandalij: quia possit inde coniunx concipere, & sic scandalum sequeretur. Inhibitio autem Ecclesię non similiter se habet ad usum coniugij ante benedictionem, & ad usum coniugij clandestini, quoniam primum simpliciter inhibet: secundum autem non solum inhibet, sed damnat vt stuprum, seu fornicationem. Et ratio est disparitatis: quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc est, publicę preparabilis seu preparatus: vnde & coniugis contorales dicuntur: clandestini autem coniugij actui nõ potest publicę torus preparari: quum coniugium ipsum publicę habeatur raquam non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem verò publicis coniugibus potest publicę torus preparari: & de facto milites preparatur: & propterea actus coniugij clandestini merito reprobatur ac damnatur: actus verò publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solum cæremonię defectu accusatur: est enim præceptum cæremonię de non præueniendo benedictionem, de non vtendo verò clandestino, est præceptum proprię substantialis. Et hinc sequitur, quod non solum vnus sed etiam actus vnus coniugij per se clandestini, etiã cum sterili seu vetuli, quæ non potest concipere, quantumcumque occultus est mortale peccatum, sicut & ipse cōtractus clandestinus propter damnationem Ecclesię damnantis omnem cōtractum & concubium clandestinum in sua specie: ac per hoc omnem concubium & cōtractum clandestinum: & consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinę, aut clandestinę consummandi, damnationem suę speciei incurrit.

TRACTATVS DECIMVSQVAR-
rus de Delectatione morosa in tria.
Quæsitã diuisus.

1. Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.
2. Num vidua, quæ voluntarię delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.
3. Num voluntaria delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morose.

¶ I R C A Actum cōiugij, quoniam multa scripsimus in commentarijs præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quedam etiam in quolibetis, ideo ne eadem reperamus, pertransundum est. Incidenter tamen dubia aliqua de delectatione morosa soluendo.

DVBIVM I.

¶ An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum.

¶ I N TAVTEM Primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum. Verbi gratia, cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere si esset vxor sua, & voluntarię delectatur de actu cogitato, an in hoc & similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij: quoniam pro parte negatiua est, quod delectatio est de actu licito intantum quod consensus in huiusmodi actum non est peccatum: si enim consensus in actum non est peccatum, à fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte verò affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationem: vt peccatum mortale.

CONCLUSIO.

¶ Voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter est peccatum mortale, cum sit de concubitu peccati mortali.

¶ AD HOC dicitur, quod sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de concubitu peccati mortali. Ad cuius euidenciam discernendum est inter consensus & delectationem: quoniam tam consensus, quàm desiderium ferri potest in obiectum vel absolute vel conditionaliter: potest enim quis desiderare cibum absolute, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione: puta si non esset dies ieiunij. Et quod dicimus de actu, idem intellige de delectatione consequente actum exterius exercitum: nam potest quis desiderare delectationem cibi & absolute & sub conditione puta velle delectari in comendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprhetum & concubitus siue absolute, siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem, vel absolutam: sed ex hoc ipso quod inest huiusmodi delectatio voluntarię, est simpliciter & absolute delectatio. Vnde cum aliquis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter: id est si esset sua, non peccat: quoniam de desiderium obiectum habet rectę rationi consonum: sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam conditionalis nihil ponit in esse: huiusmodi autem delectatio ponitur in esse voluntarię. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatum, quatenus est condicionalis: ac per hoc redit ad naturam sui generis: scilicet delectationis morosę de illicito concubitu. Ex hoc namque quod actus vt conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem: sequitur quod relinquat eam in genere delectationis voluntarię de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, quàm relinqueret illam in specie delectationis voluntarię de concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata: & hoc est quod timoratur conscientię vtiusque sexus testantur.

¶ ET PER HOC patet solutio ad obiectum: quoniam non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exterioriorem illiusque delectationem sub conditione, & de præsentis delectatione voluntarię de eodem actu eadẽque delectatione cogitata. Nec est verum, quod præsentis delectatio sit de actu licito: quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

DVBIVM II.

¶ An vidua, quæ voluntarię delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.

¶ ECVNDVM Dubium est, an vidua quæ voluntarię delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

CONCLUSIO.

¶ Voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale.

¶ AD HOC dicitur, quod formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale. Et ratio est, quia eiusdem moris est delectari de præsentis, præterito, vel futuro: huiusmodi enim differentie non variant speciem moris de bono in malum: & propterea sicut simpliciter, & absolute, viduæ consensu approbatio potest placere actus præteriti, ita potest delectari de illo. Et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex similitudine enim sanctus officio, potest voluntarię delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ: nec solum inuis potest delectabiliter memorari, verum potest etiam delectabiliter hæc enarrare: vt patet. Idem autem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto vindictę, & cuiusque alterius actus: memoria enim de iustis seu licitis, eodem more est delectabilis, quo & ipsa iusta & licita fuerunt delectabilia.

¶ Aduertendum tamen est hic, quod aliud est loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud est loqui de concomitantibus illa: nam stat quod ipsi delectatio de actu præterito voluntaria immunis sit secundum seipsam à peccato mortali: & tamen ipsamet, vt annexum habet malum aliquod (puta pollutionem, vel delectationem interioriorem, consequentem velleitatem actus similis præterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia venerea quantumcumque licita, quum cogitantur, annexam habent concupiscentiam carnis, mortisque qui etiam non præcipiente intellectu insurgunt (vt experientia testatur) ideo si viduæ delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinę animæ ad aliquem prauum consensum huiusmodi delectationum annexarum (vt communiter videtur accidere voluntarię immorantibus in memorijs talibus) tenetur euitare huiusmodi memoria, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen, huiusmodi memorię communiter sunt peccata venialia: quia carent pia necessitate & utilitate.

DVBIVM III.

¶ An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morose.

DERTIVM est, An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosa. Et est ratio dubij, quia simile videtur iudicium de delectatione omnis sensus: sed voluntaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationem morosam, ergo & de visa.

CONCLUSIO.

¶ Delectabilis cogitatio de visa pulchra muliere nisi in malum finem dirigatur, nullum peccatum est.

¶ AD HOC dicitur, quod quum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum (quoniam est à natura ipsa, cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris visus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio voluntaria de ipsa visa aut tacta non est mala. Verum inter tactus & alios sensus est quo ad propositum differentia in hoc, quod visus mulieris pulchre secundum se ipsum delectabilis, non est libidinosus nisi ex parte videntis ad malum ordinatur: tactus autem per oscula & amplexus, ut est secundum tactum talem delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quandam tactum, scilicet oculorum, amplexum & huiusmodi, est secundum se à natura ordinata ad venerea delectatio autem visus non est secundum se ad hoc ordinata. hinc enim sit, ut illa ob solam delectationem exercitata fiat libidinosus: visus autem minimè. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorum, &c. extra coniugium illicita est, & secundum se mortalis (ut in commentariis præcedentis libri diffusè declaratum est) ita voluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis, mortale peccatum est delectationis morosa. Et per oppositum, quia videre mulierem pulchram, non est secundum se ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulchram, & ex suo genere nullum est peccatum: ac per hoc delectabiliter cogitare de visa muliere pulchra, nisi otiosè vel ob malum fiat, peccatum nullum est. Et hæc similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se totam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones periculorum: multi enim ex aspectu mulierum corruerunt: ut patet de David &c.

¶ ET HÆC Sufficiant pro hoc libro super tertia parte diui Thomæ ac per hoc pro commentariis integris super tota summa eiusdem: ad gloriam in primis omnipotentis Dei, ac inde ipsius diui Thomæ utilitatem autem Ecclesiæ. Sub correctione sanctæ sedis Apostolicæ (in qua nunc sedet Leo decimus Pontifex Maximus) cui & scripta & scribenda omnia submissa semper esse volo. Romæ die 19. Decembris. Anno Christianæ salutis mille simo quingentesimo vigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimo secundo, Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLUSTRISS.

D. D. IULIVM MEDICEM S. ROM. ECC. PRES. BYTERVM CARDINALEM, AC VICECANCELLarium, Tractatus de Indulgentiis, Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti.

PROLOGVS.

SATIS constat, pater amplissime, inter eos thesauros qui ab apostolicæ potestatis throno ad animarum salutem per Ecclesiam diffunduntur, nequaquam in extremo loco ponendas esse remissiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias & pontificij iuris & theologiarum professorum opiniones esse animaduertentem, libuit mihi pro mea consuetudine, qui omnes meas diuinationes ad Ecclesiæ utilitatem semper contuli, pro virili mea hic quoque in summam compendibus habeamus. Nostrium verò de hac re opusculum tibi iure optimo dedicandum censeui, tum sequutus illorum morem, qui principibus viris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualem te esse omnes gaudemus) liberos suos nuncupare prægestiunt: ut sub illorum auspiciis honestati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia sanctissimi seorsum & singulis vestrum, tibi que præsertim (quem præcipuum mihi patronum dominumque elegi) & me ipsum, & factus sis Laurentio, cuiusest officium sedis apostolicæ tractare thesauros, ac dispensare: iure quodam suo nostrum hunc libellum, in quo agitur de spiritualibus Ecclesiæ thesauris, ac dispensare: iure quodam suo nostrum hunc plitudinem tuam, ut ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & me ipsum maximo tuo beneficio honestatum dignatus es in clientelam accipere.

TRACTATVS DECIMVS. quintus de Indulgentiis in Decem Capita diuisus.

1. *Quæ à Priscis constant de indulgentiis.*
2. *Quid sit indulgentia.*
3. *Obiectiones contra assignatam indulgentiæ definitionem.*
4. *Quæstiones tres contra assignatam definitionem indulgentiæ.*
5. *Soluntur obiectiones in tertia cap. posita, num indulgentia spectent ad iurisdictionem.*
6. *Solutio obiectionum 3. cap. num indulgentia sit absolutio.*
7. *Solutio obiectionis 3. cap. quod indulgentia sit de iniuncta penitentia.*
8. *Responsio ad quæstionem de indulgentiæ causa 4. cap. posita.*
9. *Responsio ad secundam quæstionem de tempore vere penitentia 4. cap. posita.*
10. *Responsio ad tertiam quæstionem 4. cap. posita de tempore confessionis.*

CAPVT I.

¶ Quæ à Priscis constant de indulgentiis.

DERTIVM Indulgentiarum, si certitudo haberi posset, veritati indagandæ opem ferret: verum quia nulla sacræ Scripturæ, nulla patrum doctorum Græcorum, aut Latinorum autoritas scripta hunc ad nostram deduxit notitiã: sed hoc solum à trecentis annis Scripturæ commendatum est de vetustis Patribus, quod beatus Gregorius indulgentiis statum instituit, ut in 4. sen. diui Thomæ habetur. Longè siquidem post Greg. legimus, quod quidam indi-

cretas & superfluas indulgentias dabant: ut Innoc. 3. in ca. quum ex eo. extra de pœ. & re. dicit. Et per 40. fortè annos antè ab Alex. 3. propositam de indulgentiis datis ab Episcopis quæstionem solutam inuenimus ibidem in c. quod autem. Ex verbis quoque Inno. 3. in c. excommunicam extra de hære. §. catholicis apparet concessam fuisse indulgentiam euentibus in subsidium Terræ sanctæ. Et quamuis non inueniatur in iure, indubiè tamen tenetur cruciatæ expeditionem fultam fuisse indulgentia plenaria. & hoc haberi dicitur in parte decisa decretalis ad liberandum. extra de Iudicis. Ex his autem textibus non solum habetur, quod indulgentiarum gratia antiqua est in Christi Ecclesia, & non noua adinuentio, sed habentur clarè quatuor. Primò, quod dare indulgentiam alicui est illum absoluerè. Secundò, quod ista absolutio spectat ad forum pœnitentialem. Tertio, quod ista absolutio est à pœnitentiis iniunctis. Quarto, quod quandoque sunt indiscretæ. Et primò quidem eorum habetur expressè in dicto cap. quod autem ab Alex. 3. respondere Archiepiscopo Cantuarien. quod quia nullus potest ligari, aut solui à rō suo iudice, ideo indulgentiæ cōcessæ ab aliquo Episcopo, non se extendunt ad non subditos sibi nisi de consensu priorum iudicum. Hæc enim responsio clarè docet, quod quia indulgentia est absolutio, ideo à proprio iudice vel de consensu proprii iudicis ab alieno potest fieri tantum. Reliqua verò tria habentur ex Concilio generali sub Inno. 3. in ca. quum ex eo. extra de pœ. & re. Quod enim spectet ab forū pœnitentialem inde habetur: quia ibi dicitur, quod eneruat pœnitentiæ satisfactionem in d. secreta indulgentia. Quod ab iniunctis liberet pœnitentiis, clarè ibi habetur: & similiter, quod superflue & indiscretè quandoque fiunt. Cap

CAPVT II.

¶ *Quid sit indulgentia.*

PRINCIPIVM Igitur inuestigandæ quidditatis indulgentiæ ex his quæ constât sumendo, ab illius stabili genere ex sacris canonibus ordinatur. Et dicimus, quod indulgentia est quædam absolutio: nisi enim per se & propriè indulgentia absolutio esset, nõ reddidisset per se rationem ius, quare indulgentia nõ prodest nõ subdito: quia ligari absolui nõ nisi subditus potest. Si enim ratio est per se, oportet indulgentiã consistere in absoluendo aut ligando: constat autem quod indulgere nõ est ligare: igitur est absolueret. Necessarium est autem afferere rationem canonis esse per se: quia ea quæ sunt per accidens, repelluntur à qualibet sciëtia. Est igitur ecclesiastica indulgentia (colligendo omnia certa ex sacris canonibus) absolutio ab iniuncta poenitentia in foro poenitentiali. Et quãuis prima facie videatur hæc non sufficere ad indulgentiæ diffinitionem: scrutando tamè singula subtilius, apparebit sufficiens. Differt siquidè imprimis indulgentia ab omnibus priuatis actionibus ex genere, sub quo continetur absolutio: est enim absolueret sicut & ligare actus iurisdictionis. Et ex hoc indulgentia differt tã ab actionibus priuatis (puta quò vnus orat, aut facit poenitentiam pro alio aut seipso) quàm ab actionibus communibus personis publicis & priuatis: puta cõpensatione vnus ad alterũ, aut subuentione dãdo alicui pretium. vnde soluat creditori. Nullus siquidem horum actuum est actus iurisdictionis: quilibet enim absque quacung; iurisdictione potest huiusmodi actus exercere, nõ solũ in profanis, sed etiã in proposita materia: vt enim in 4. sent. Theologi dicunt: vnus homo existens in charitate, potest facere poenitentiam & satisfacere pro altero in charitate existẽte. Quod Ecclesię cõsuetudine approbat, ieiunia aliãq; opera satisfactoria esse pro poenis debitis animabus in purgatorio existentibus affirmãte, si pro illis à personis in charitate existẽtibus fiant vbi patet opera satisfactoria priuatarũ personarũ absq; vlla iurisdictione ecclesiastica competari pro poenis animarũ quæ purgantur, & pro poenitentis illis iniunctis satisfacere: & est quasi pretium quod priuatarũ personarũ animabus donant, vnde quasi soluant & liberentur. Differt deinde indulgentia, ex hoc, quod non est quicung; iurisdictionis actus, sed talis, scilicet absolutio, ab actu distributionis, quo curã habens boni cõmunis distribuit illud partibus eiusdem cõmunitatis: vt quò distribuit princeps, aut cõmunitas honores Reip. inter ciues. Absolutio enim est actus iudicis ad vnũ subditũ nulla habita ratione æqualitatis ad alterũ, vt patet etiã in hac materia, quum datur indulgentia alicui vni: quod quotidie per cõfessionale aut indultum fit. Distributio autem vt patet 5. Ethic. fit secundũ æqualitatem proportionalem: quæ sine ratione ad alterum fieri non potest vni quò hoc intelligi non possit: vnde quum vnus tantũ quandoq; honoratur in Rep. si iusta distributione honor talis illi deferatur, rationem illius habere ad alios est necessarium: & quando aliis præstat simpliciter vel tunc, quo ad hoc, tantum nunc honoratur. Monstratur quoq; ex hoc, quod indulgentia est absolutio, & effectiua illius causæ, scilicet iudex: actus enim iurisdictionis operatio est iudicis: & per hoc monstratur requiri tam autoritatem in dãte indulgentiam (nõ enim est iudex sine autoritate) quàm rationem: non enim pro libito, sed ratione suadente absoluit, aut ligat iudex, nisi cuius voluntas lex est: quod soli Deo conuenit. Et materialis, scilicet subditus, in quem exercetur: non enim absolui potest nisi subditus: vt Alex. 3. ad hoc propositum in allato canone dixit. Sed materia circa quã exercetur, per subiunctam particulam monstratur, quò subiungitur, ab iniuncta poenitentia. Est siquidem indulgentia subditi absolutio quo ad iniunctã sibi poenitentiam non in foro contentioso, sed poenitentiali, ita quòd si, in foro poenitentiali determinat duo, scilicet absolutio & iniunctã poenitentiam. Et est sensus quod indulgentia est absolutio in foro poenitentiali à poenitentia iniuncta in foro poenitentiali. Etenim indulgentia, quia actus est iudicis, ad aliq; forum spectat: liquet autem quod non contentio si est fori, poenitentialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis: forus enim poenitentialis ad ecclesiasticum tantum iudicem spectat: & propterea ecclesiasticum oportet esse iudicẽ, qui indulgentiam concedit. Verum quum poenitentialis absolutio secetur in eam, quæ est ordinis, quæ sacramentalis est (vt prope sacramentũ poenitentię perficiens sacerdotis ministerio) & eam quæ est iurisdictionis tantum: quæ à legatis & electis tantum pontificibus exercetur: & illa directè & per se primò culpã respiciat (est enim absolutio ab ipso peccato) ista autem culpæ remissionẽ præsupponat, & poenam peccato debitam respiciat, non quancung; , quia non poenam æternam (non enim liberat indulgentia à poena inferni) sed temporalem: quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro commisso peccato est: ideo ad differentiam sacramentalis absolutiois remittentis culpam & æternitatẽ poenæ subiunctum est in diffinitione, ab iniuncta poenitentia: iniuncta siquidem in foro poenitentiali poenitentia non nisi temporalis esse potest, & remissionem culpæ præsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem particula

qualitas subditi, cui confertur indulgentia: quòd scilicet sit vere poenitens & confessus. Nam quia in sacramento poenitentis non ligat ad poenam sacerdos, iniungendo poenitentiam, nisi absoluen do à culpa: & prius natura absoluit, quàm ligat (quia obligatio ad poenam temporalem supponit remissionẽ culpæ, absolui autem à culpa ab ecclesiastico iudice nullus potest nisi verè poenitens & confessus) ideo ex hoc ipso, quòd indulgentia est absolutio à poena iniuncta in foro poenitentiali, monstratur quòd recipiens indulgentiam debet esse vere poenitens & confessus: attestante consueta forma indulgentiarum: in qua dicitur, verè poenitens & confessus. Differt demum indulgentia à remissione poenarum iudicialium ad forum contentiosum spectantium per eandẽ particulam: scilicet iniuncta in foro poenitentiali: indulgentia siquidem non liberat à poenis iniunctis in foro contentioso, & vique adeo ab illis elongatur, vt diuus Thomas propterea dicat, religiosus per indulgentiam non liberari à poenitentis sibi iniunctis in capitulo, à suis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, cuncta complectitur quæ ad rationem indulgentiæ concurrunt. Est igitur ecclesiastica (de qua est sermo) indulgentia, absolutio à poenitentia iniuncta in foro poenitentiali.

CAPVT III.

¶ *Obiectiones contra assignatam rationem indulgentiæ.*

QVAESTIO.

¶ *Num dare indulgentias spectet ad iurisdictionem.*

AB ET autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, contra tria in illa contenta.

Contra illud in primis dictum: scilicet, dare indulgentias est actus iurisdictionis, opponitur à Durando in quarto sent. dist. 20. Tum quia iurisdicẽo exerceri potest in inuitum: indulgentiam autem nullus consequi potest inuitus. Tamen quia nullus potest vt actu iurisdictionis, in seipsum indulgentia autem aliis data potest concedens vt sicut alij. Ab aliis verò: tum quia Archiepiscopus potest in tota sua prouincia indulgentias dare, vt patet in cap. nostro: extra de poen. & re. & tamen constat Archiepiscopum non habere nisi in articulis quibusdam potestatem in subditos suffraganeorum: extra de offi. or. cap. pastoralis. Tamen quia indulgentiæ dantur etiam defunctis existentibus in Purgatorio: qui à iurisdictione Ecclesię sunt exempti, vt pote extra hanc vitam: & quos ecclesia non potest ligare, cui data est potestas ligandi atque soluendi super terram tantum.

QVAESTIO.

¶ *Num absolutio potius, quàm distributio, vel cõpensatio sit indulgentia.*

CONTRA aliud deinde dictum, scilicet quòd indulgentia est absolutio, non cõpensatio, aut distributio, opponitur cõmunis tam theologorũ, quàm canonistarũ doctrina, canonizata à Clemente 6. in extrauaganti, vni genitus: de poen. & re. decernentium indulgentias fieri per modum distributionis, & cõpensationis, seu solutionis. Dicunt enim quod thesaurus Ecclesię, in quo sunt recõdita merita Christi & sanctorum, quatenus satisfactoria sunt non pro seipsis, distribuitur per indulgentias in Christi fideles, ita quòd poenitentis nostræ cõpensatur per poenas Christi & sanctorum, dum ex thesauro illo conceditur cuique quasi pretiũ poenale, vnde soluat Deo debitam, pro suis peccatis poenitentia. Hæc autem patet contrarietate sententiæ, qua dicitur, quod indulgentia est absolutio: quum longè distet actus absolutiois iudicialis ab actibus his: quoniam isti actus omnes sunt actus non iudicij proprii, sed cõmunes tam publicis quàm priuatis personis, excepto distributionis actu, cuius tamè differentia ab absolutiois actu clarè liquet. Opponitur quoque, quòd ex illo canone Alexandri 3. nõ habetur nisi quòd dare indulgentiam est actus iurisdictionis in subditum: quòd quidem potest verificari ponendo, quòd est actus dispensationis, seu distributionis. Nam hic actus est iurisdictionis, & super thesaurum dispensandum & super eum, cui communicatur: quia commune bonum non nisi in partes cõmunitatis distribuendum est: & sic ruit tota diffinitio assignata. Potest quoque & aliter exponi canon ille vt intelligatur causaliter indulgentiam esse absolutioem, quia causat absolutioem, dispensatio nanque thesauri dicti causat in illo, cui communicatur, absolutioem, à poena peccato debita, & à sacerdotis iniuncta. Et sic redit ruina diffinitionis.

QVAESTIO.

¶ *Num indulgentia sit absolutio ab iniuncta poenitentia.*

CONTRA tertium demum dictum (scilicet ab iniuncta poenitentia) obiicitur. Tum quia diuus Thomas cum multis theologis & canonistis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis poenitentis.

Tum quia indulgentiæ tantum valent quantum sonant: vt cõmuniter tenetur: constat autem, quòd in plenariis indulgentiis non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ, quæ dantur pro

pro defunctis, non dantur pro iniunctis: nam non præsupponitur iniunctas eis poenitentias non perfecisse eos, qui sunt in purgatorio. Tum quia quum poenitentarius Romæ iniungeret poenitentiam plenariam indulgentiarum consequutus, accepit mandatum à Papa, vt non iniungeret poenitentiam: vt refert Petrus de Pal. in 4. sen. dist. 20. quæst. 4. in calce. Tum quia in forma plenariæ absolutionis, quæ conceditur in morte, continetur restitutio ad innocentiam baptismalem, quæ non esset verè efficax, si ab iniuncta tantum poenitentia absolueret.

CAPVT IIII.

Quæstiones tres circa assignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVÆSTIO.

Num quævis causa indulgentiæ sit etiam causa quantæcumque.

SVNT Præterea circa dicta in supraposita diffinitione indulgentiæ tres quæstiones. Prima omnium difficillima est circa causam effectiuam indulgentiæ. Dicitur enim, quod oportet dantem indulgentiam solum esse auctoritate & ratione. In dubium autem non paruū vertitur, an quilibet rationabilis causa dandi indulgentiam, sit etiam rationabilis causa quantæcumque indulgentiæ: an potius quædā sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ (puta vnus annus) quæ non esset rationabilis causa multò maioris indulgentiæ, puta viginti millium annorum. Est autem ratio ambiguitatis quia pro prima parte, hoc est quod causa legitima indulgentiæ est etiā sufficiens causa quantæcumque indulgentiæ, extat auctoritas diui Tho. in 4. sen. dist. 20. expressè dicentis, quod indulgentiæ ratio seu causi non exigitur ad mensurandam indulgentiam. Et probat hoc: quia eadem stante ratione Ecclesia modo maiorem, modo minorem dat indulgentiam. Et tandem dicit, quod licet dans indiscretè indulgentias, ita vt homines pro nihilo ab operibus poenitentiae retrahatur peccet: nihilominus consequuntur homines plenam indulgentiam datam. Extrat & quam continua experientia Romæ docet auctoritas Ecclesiæ dantis indulgentiam plenariam pro sola visitatione alicuius Ecclesiæ sine manibus adiutricibus: & in die sancto Paschæ data benedictione à Papa super plateas S. Petri. pronuntiant duo Cardinales indulgentiam plenariā omnibus præsentibus. Si enim hæc causæ sunt legitime causæ indulgentiæ plenariæ, nulla restat causa pia tam parua, quæ non sit legitima causa quantæcumque indulgentiæ. Extrat & auctoritas veritatis ecclesiasticæ: secundum quam oportet indulgentias tantum valere quantum sonant: cõstat autem, quod sonant ex quacumque causa etiam plenariam indulgentiam.

IN OPPOSITVM. Autem est: quia à ratione dissonat indulgentiam exigere vltra auctoritatem in dante & charitatem in recipiente, rationabilitatem in causa, ita quod sine legitima causa in indulgentia est nulla, & tamen quantitatem indulgentiæ non exigere aliquid ex parte legitime causæ.

Contra quoque: rationem est, quod potestas Ecclesiæ quæ non nisi ministris & dispensatoris est, nulla ratione dispensandi arceatur in quantitate tam preciosi thesauri. Et cõfirmatur: quia si in prophanis possunt Ecclesiæ ministri ita dispensare, vt dispensatio sit nulla (vt si Papa donaret totum statum temporale Ecclesiæ filio suo, quamuis esset rationabilis causa donandi sibi aliquid) multò magis videtur quod errare possit in dispensando thesaurum spirituum bonorum, ita vt dispensatio sit nulla. vtriusque enim est dispensator non dominus, in ærificationem corporis Christi mystici, non illius dispensationem. Accedit ad hoc auctoritas apostolica Clementis 6. in dicta extrauagante, vniuersus: de auctoritate data à Christo dispensandi hunc thesaurum, dicentis. Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cæli clauigerum, eiusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus salubriter dispensandū: & propriis & rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione poenæ temporalis pro peccatis debita tam generaliter, quam specialiter prout cū Deo expedire cognoscerent, verè poenitentibus & confessis misericorditer applicandū. Vbi patet quod non solum rationabiles, sed proprias oportet esse causas quantitatis indulgentiarum.

QVÆSTIO.

Num & quomodo, & quando poenitentia sit necessaria pro consequenda indulgentia.

SECUNDA Quæstio est, an vera poenitentia exigatur tempore, quo indulgentia cõceditur, aut opus exercetur, an extrèdatur ad tempus aliud, quo quis vult illa indulgentia vt. Verbi gratia quo ad concessionem, dat Papa quinque annos de indulgentia omnibus præsentibus, quum infra missam in capella sua singulis diebus dominicis aduentus & quadragesimæ absolutionem facit, si teneor tunc esse verè poenitens, an sufficiat quod intendo verè poenitere: & tunc, vt ista indulgentia quinque annorum. Et similiter quo ad exercitium operis, dat Papa quod dicit septem Psalmos, vel dans tantam elemosynam, habeat plenariam remissionem semel in vita & semel in mortis articulo, an teneatur esse verè poenitens tempore quo dicit septem Psalmos, aut dat elemosynam.

TERCIA Quæstio est, an oporteat esse confessum, ita quod nullum sit in conscientia mortale peccatum commissum non confessum tempore, quo acquirit quis, & vitur indulgentia, an suffi-

ciat esse confessum secundum præceptum Ecclesiæ: hoc est semel in anno. Et est ratio dubij: quia hinc apparet quod verba iudicium sunt secundum iura interpretanda, ac per hoc quod sint illo anno confessi. Inde verò apparet, quod si non requireretur confessio alia sufficeret dicere poenitentibus: quoniam in vera poenitentia clauditur propositum obseruandi præcepta Christi & Ecclesiæ.

CAPVT V.

Soluuntur obiectiones in 3. cap. posite, contra hoc, quod datur indulgentiam, est actus iurisdictionis.

10

NON EST Autè difficile ad obiecta, primò contra assignatam diffinitionem respondere. Falsum namque est quod Durandus dicit, omnè iurisdictionis actum posse in inuitum exerceri, quod absolutio sacramentalis sit actus non solū ordinis, sed iurisdictionis (vt pote à nō proprio iudice ordinario, vel delegato facta nulla existens) & tamen nō potest exerceri in inuitum. Sed quod nullus possit exercere actum iurisdictionis in seipsum absoluedo & ligado se, verum est: & propterea licet alij aliter sentiat, concedo ego, quod dans indulgentiam alius, nō acquirit illam: quia absoluet alios, nō absoluit se. Nec tamè est deterioris conditionis, quàm alij, quia & si non per istam viam: per aliam viam potest eandem indulgentiam consequi, scilicet committendo confessori suo: vt sic absoluet ipsum, sicut ipse absoluit alios: hoc enim modo Papa subiicit se absolutioni sacramentali, & similiter indulgentiæ eadè ratione. Archiepiscopi quoque potestas super totam prouinciā, ex hoc ipso, quod in quibusdam articulis affirmatur, manifestatur extrèdi ad dadas indulgentias in tota sua prouinciā: quādoquidem ille est vnus illorum articulorum, qui in iure numeratur: vt Panor. ibidem scripsit. Defunctos autè in purgatorio existentes, extra iurisdictionem Ecclesiæ quidam negat: eo quod sicut sunt medij inter nos & beatos (dum nos viatores sumus quo ad meritum, vel demeritum, & quo ad poenam & præmiū, & beati extra viam totaliter sunt: qui purgantur autè quo ad meritum, vel demeritum extra viam, sed quo ad poenam vel præmiū in via adhuc sunt) ita sunt quodammodo subditario Christi viatoribus dimisso: vt sicut quo ad punitionem adhuc sunt in via, ita quo ad releuationem à poena adhuc subsunt iudicio viatorum. Sed hæc opinio multa vera dicēs non infert efficaciter intentum: plus enim requiritur ad subditum iudicio viatorum, quàm adhuc participare aliquid de via. Exigitur enim quod possit causa sua quantum ad illud quod sapit viæ, cognosci à iudice viatorum: nullus enim potest esse iudex causæ omnino incognoscibilis ab ipso: cõstat autè à Papæ cognitione omnino esse alij nas causas existentium in purgatorio: & ideo patet Papam nō posse absoluerè, aut ligare existentes in purgatorio. Manifestatur quoque hoc idem ex verbis Domini limitantis Petri potestatem super terram: ita quod licet effectus potestatis Petri penetret cælos, dicente Domino, Erit ligatum aut solutum in cælis: iurisdictionis tamen actus terminatur ad hoc, vt sit super terram dicente Domino, Quodcumque solueris, aut ligaueris super terram. Scriptura autem sacra mortuos non esse super terram vocat: vt patet Gen. 41. vbi de Ioseph tanquam de mortuo loquentes fratres & pater, introducuntur dicentes, quod nō est super. Purgatoriu rursus non super, sed sub terra esse ex eo patet quod Christus descendit ad inferos: vbi erat limbus Patrum: neque enim fas est credere quod de purgatorio exeūtes animæ ante Christi mortem: & ad limbum Patrum euntes, ad inferos à superioribus descenderint: sed contra ex inferno inferiori ad infernum superiorum ascenderent: quum etiam secundum Philosophos loca quantò superiora, tantò nobiliora sint. Quocirca nō dat Papa defunctis indulgentiam auctoritatiuè absoluedo, sed per modum suffragij. quod etiam ipse Apostolicæ literæ attestantur, clarè apponentes istam clausulam, per modum suffragij, quum pro defunctis dantur indulgentiæ. Et potest videre quod ex hoc ipso diuerso modo dandi indulgentiā viuus & defunctis, insinuat intentum: nam ex eo quod nō audens Ecclesia defunctis auctoritatiuè remittere poenas sicut viuus, suffragantiis personā induit, concedendo defunctis indulgentiā, monstratur quod indulgentia simpliciter & absolute remissio est auctoritatiuè ab Ecclesia facta. Nisi enim esset auctoritatiua remissio, ex applicatione ecclesiastici thesauri, nō oporteret ad suffragij modum descendere, quum ad defunctos extenditur: quibus Ecclesia non nisi suffragari potest.

CAPVT VI.

Solutio obiectionum in tertio cap. contra hoc quod indulgentia est absolutio.

AD EVIDENTIAM autem specificæ naturæ ipsius indulgentiæ oportet nosse duo concurrere ad indulgentiā, absolutionem à poenitentia iniuncta & dispensationem spiritualis thesauri, applicando poenam Christi & sanctorum ad hunc, cui datur indulgentia. Et primum quidè probatum est ex canone Alex. 3. secundum autem non solum ex cõmuni Sanctorum doctrina, sed ex allata extrauagante Clemèris sexti patet. Verū multum interest ad naturam indulgentiæ cognoscendam, an primū indulgentia sit absolutio, an dispensatio. Nā si indulgentia primò cõsistat in absolutione, dispensatio thesauri accessio

Papæ potestatem de defunctis per modum suffragij

accessorie concurrat ad indulgentiam: ut quia Ecclesia non potest liberè relaxare debitam Deo poenā pro peccato in illum commisso, ad hoc, ut remissio sua sit efficax: iungit absolutioni dispensationem poenarum solutarum à Christo & Sanctis, applicando aliquid earum huic, & aliquid illi: ut sic & remissio fiat efficax ex adiuncta satisfactione Christi & Sanctorum pro illis quibus indulgentia datur, & Deo debita pro peccato poena exoluta inueniatur. Si autè primum indulgentia sit dispensatio prædicti thesauri, absolutio ab iniuncta poenitentiā accessorie cōcurrit ad indulgentiā: ex eo namque quod applicatur mihi per indulgentiam tantum de poena reconquata in thesauro, scilicet quod sum absolutus ab eorum solummodo, quam debebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quid autem horum verius sit, non ex ratione, sed ex facto pendet. Nam rationi cōsentaneum est, quod Ecclesia utroque modo potest indulgentias facere: si an de facto indulgentias altero tantum, & quo aut utroque modo faciat, scire oportet si indulgentiæ natura cognoscenda est. Apparet autè prima facie inspicitibus doctores & dicta extravagantem Clementis, primū in indulgentia locū tenere, dispensationem Ecclesiasticam thesauri, & absolutionem accessorie comitari. conferenti verò posteriores indulgentias prædictis, apparet Ecclesiam olim fuisse viā indulgentiis principaliter per modum absolutionis, quam necessariò comitatur dispensatio thesauri: à tempore autem Bonifacii primi auctoris perennis Iubilæi usam fuisse, principaliter indulgentiis distributione thesauri, & comitate absolutione à poenitentiā: quoniā tāta abundantia indulgentiarum plenariarum quantā vix credi potest passim data: super hoc fundari videtur. Et secūdam hoc definitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, quam assignauimus, nō est definitio indulgentiæ quæ modo fit ab Ecclesia Rom. sed illius quæ olim fiebat: quoniā sacri can. loquuntur de indulgentiā, quæ erat cōsuetā in Ecclesia, & nō de illa, quæ poterat inueniri de nouo. Sunt enim diuersarum rationū ista & illa: quo ad naturas: quāuis sint vnus & eiusdem rationis quo ad vltimū adiectum, qui est remissio poenæ temporalis debitæ pro peccato. Et sic dicēdo cōcordia fieret inter noua & vetera. Sed hæc opinio ponēs de facto indulgentias diuersarum rationū in Ecclesia, dissonat ab usu Ecclesiæ & Doctorū: nā Bonifacius ipse 8. indulgentiā Iubilæi inchoat ab indulgentiis magnis cōfessis à prioribus, manifestas per hoc se sectari vestigia præcessorū Rom. quoque Pont. in hodiernum usque diem indulgentias tot annorū, adiunctis tot quadragesimis dare indulgentias: & apponendo semper explicite clausulā illā scilicet, In forma ecclesiæ cōsuetā, nulli dubitationi relinquūt locū quod antiquam intendunt sequi indulgentiæ formā, & non inducere in indulgentiam alterius rationis. Doctores quoque oēs siue Theologi siue Canonici quāntū hacten' memini me vidisse, de indulgentiā, vt de vna quadā ecclesiastica actione, & nō vt de actione diuersarum rationū tractāt. Vnde vnus rationis de facto esse indulgentiā nunc & olim colligimus: & ipsam primò esse absolutionem comitatā applicatione thesauri ad hūc, cui datur indulgentia, & nō cōtrā: hoc est ipsam esse applicationem thesauri ad hūc comitantam absolutionem ipsius canon sape dictus Alexandri 3. monstrat & cōvincit. Nam si principaliter natura indulgentiæ consisteret in dispensatione & applicatione thesauri ecclesiastici ad hūc posset Episcopus Bonon. indulgentiā concedere alieno: quoniā ad communione can. illi alicui thesaurum non exigitur aliquis actus iurisdictionis super illū, sed sufficit autoritas super thesauri dispensatione: vt patet in dispensatione thesauri temporalis. Absolutio autem à poenā per vā sequelæ comitaretur absque aliquo alio actu iurisdictionis: quia iam exoluisset poenā debitam, ex poena Christi & sanctorum sibi communicata, ac per hoc alienus, qui solum ad 40. dies poenitentia teneretur, ab Episcopo Bonon. per indulgentiā 40. dierum sic absolueretur, quod saltem coram Deo ad nullā pro peccato poenam teneretur, cuius oppositum in canone habetur, dum dicitur, quod alieno nō prodest indulgentia nisi de consensu proprii iudicis. At si quis dixerit, quod quia indulgentia liberat eum, cui datur poena & corā Deo & corā proprio iudice, quia liberat ab iniuncta poenitentia: & alienus Episcopus licet cōmunicatā poenam thesauri non subdito poenitentia iniunctam pro illo exoluat coram Deo, nō tamē corā proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad poenitentia iniunctam obligatus coram proprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua per alia opera satisfactoria totam poenam exoluisset peccatis suis debita, & poenitentiam iniunctam à sacerdote non peregisset, remaneret obligatus in foro Ecclesiæ ad poenitentiam iniunctam peragendā) idcirco Alexander 3. dixit quod indulgentia non subdito nō prodest, scilicet in foro ecclesiastico, in quo iura sunt. Aduerrat sic dicens quod si indulgentiæ natura principaliter consistit in cōmunicatione thesauri exolutis poenā corā Deo, & absolutio iudicialis comes ponitur, nō debebat confulsus Alexander respondere negatiuam simpliciter & absolute, dicendo quod nō prodest nisi de licentiā proprii iudicis: & quod positū verum est simpliciter & absolute: quia vnaquæque res simpliciter & absolute indicatur secundum suam naturam, & nō se-

cundum concomitantia. Imò hæc ipsa responsio monstrat intentum: quia duobus concurrentibus ad indulgentiam (altero pertinente ad Ecclesiam & Deum, scilicet dispensatione & cōmunicatione thesauri poenam debitam exoluentem coram Deo: altero pertinente ad Ecclesiam tantum, scilicet iniuncta poenitentia absolutio in foro Ecclesiæ) si indulgentia est principaliter & essentialiter illa thesauri cōmunicatio, debebat affirmari quod prodest nō subditis, ex quo illa quo ad principale & essentialiter cōsequuntur. Et quia negatum est illis prodesse, dicimus inde quod indulgentia principaliter & essentialiter est absolutio, quam quia nō subditus cōsequi nequit, ideo indulgentia ab alieno nō sibi prodest tam quo ad Deum, quam quo ad Ecclesiam. Et hic est planus sensus illius decretalis absque extorsione aliqua vt patet intuenti. Est igitur indulgentia qua de facto olim vta est, & nunc vtitur Ecclesia vnus rationis: & est principaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro poenitentiā, annexā habens cōmunionem thesauri passionis Christi & Sanctorum. Et cōfirmatur hoc ex forma plenariæ indulgentiæ, quando per viam commissionis fit. Cōceditur siquidem quod possit plenariè absolui in vita & in morte: cōstat enim quod nō est sermo de absolutione sacramentali, sed spectate ad indulgentias: & constat quod per modum & verbum absolutionis confertur. Et constat quod eiusdem est rationis indulgentia collata sine ministro medio absolvente, cum Papa dat indulgentiam presentibus, aut visitantibus, &c. & quum per ministrum medium concedit quod semel in vita, & semel in morte plenariè absoluat. Tenet igitur absolutio primū in indulgentiæ ratione locum.

¶ AD OBIECTA Igitur ex communis doctrina fulta auctoritate multorum Rom. Pontificum, dicitur, quod non contrariatur doctrina hæc assignatæ definitionis: quoniā non docet principaliter indulgentiā esse applicationem thesauri: sed docet vnde est valor, & efficacia indulgentiæ ad remissionem poenæ Deo debitæ: peccato videlicet ex thesauro spiritualis dispensatione. Et ad hanc efficaciam spectat modus solutionis, cōpensationis, distributionis, cōmunionis, dispensationis & similia, quum dicitur quod indulgentiæ valent, aut dantur per modum dispensationis, & huiusmodi, & non spectant hæc ad principale actum indulgentiæ, qui est iudicialis in foro poenitentiā absolutio: propter quod exigitur quod indulgentia fiat à proprio iudice: & si est nō à proprio iudice facta, nulla sit: vt ex sape dicti Alexandri 3. canone patet. Nec suscepit canon ille obiectam prius expositionem, scilicet, quod indulgentia est distributio inter subditos: quoniā distributio arctata ad subditos vt partes cōmunitatis, est actus iustitiæ, distributiue, exigēs æqualitatem proportionalem in sua forma: vt patet in 5. Eth. quod alienum constat esse ab indulgentia ex ipso Ecclesiæ usu tam moderno, quam antiquo. Refutat quoque alteram dictus canon, deinde obiectam expositionem, scilicet quod sit est illi, quod indulgentia est absolutio casualiter: hoc est, quod est dispensatio thesauri casualis absolutionem: quoniā si sic esset, nō esset opus proprio iudice ad consequendam remissionem poenæ peccato debitæ ab alieno Episcopo indulgentiam concedente, quandoquidē absolutio per viam sequelæ comitaretur ex applicatione thesauri facta à potētī dispensare thesaurum. Dispensatio siquidem thesauri non exigit iurisdictionem super personis, quibus donatur, sed super thesauro: sat enim est personis illis, vt sint capaces cōmunionis illius, quæ quidem capacitas in proposito consistit in hoc, quod homo sit verè poenitens & confessus. Vrgēq; tantò magis canon iste, quāntū creditur indulgentiam valere ad remittendas poenitentias non iniunctas: constat enim quod respectu non iniunctarum poenitentiarum nullus requireretur proprii iudicis consensus, si indulgentia esset essentialiter cōmunicatio thesauri. Cōmunicatio siquidem mihi ab alieno Episcopo thesauro, corā Deo soluissem, & coram proprio iudice non remaneret ligatus, quippe qui nō eram ab eo ligatus ad aliquam iniunctam poenitentia. Quia igitur hoc est falsum, restat vt indulgentia sit essentialiter absolutio: cui annexitur dispensatio Ecclesiastici thesauri ad hoc, vt absolutio à poena, sit efficax, non solum quo ad Ecclesiam, sed etiā corā Deo. Et si perspicaciter intui fuerimus ordinē manifestati vsus thesauri ad vsū indulgentiæ, videbimus ex eo intentum, scilicet quod indulgentia est essentialiter absolutio. Nam quum viderent Doctores Ecclesiæ absque sacri mētali medio remittere poenas peccatis cōfessis debitas, nec ab ecclesia instructi essent quomodo huiusmodi remissiones valerēt, supponentes Ecclesiam absolueri à vinculo poenitentiarum, in varias incidit opiniones de efficacia huiusmodi remissionis, seu absolutionis: quibusdam nescientibus hunc Ecclesiæ militantis thesaurum: opinantibus absolutiones has in foro tantū militantis Ecclesiæ liberare à poenitentia, aliis nō curantibus de hoc thesauro, putantibus ex potestate data Petro posse Papā remittere liberaliter poenas peccatis debitas, ita quod nec hic, nec alibi oportet illas exoluere, aliis dicentibus, quod absolutio seu (quod idem est) remissio efficaciam habet etiā coram Deo ex applicatione thesauri passionis Christi & Sanctorum: quorū dogma approbati meruit ab Apostolica sede. Hæc siquidem manifestant, quod pro

pro certo supponebatut ab omnibus essentia indulgentia, quod esset remissio, & ad inuestigandum ipsius efficaciam, tot concurrerunt opiniones multiplicatae valde: quas nunc omitto, quia factum est proposito omnes conuenire in praesupposito genere indulgentia, scilicet quod est absolutio seu remissio.

CAPVT VII.

Solutio obiectum in 3. cap. contra hoc, quod indulgentia respicit poenitentiam iniunctam.

ON Parua praeterea intelligentia opus est ad euentiam habendam de poenitentia, a qua absoluit indulgentia, dum sacri canones non nisi de iniuncta mentionem faciunt: Doctores autem ad iniunctas & non iniunctas extendunt. Et licet Doctorum opinio, quam etiam sequutum se dicit diuus Tho. magnificanda sit: quia tamen huius rei veritas ex facto pender, & in facto consistit, & sacri canones solum de iniuncta faciunt mentionem, ideo tenendo certum, & dimittendo incertum, diffinita est indulgentia, quae est absolutio a poenitentia iniuncta. In Concilio siquidem Lateran. sub Innoc. 3. determinatur potestas episcopalis circa indulgentiam, & expressè post tempora indulgentia decreta, subiungitur, De iniunctis poenitentis indulta remissio non excedat, in ea quum ex eo: de poe. & re. Vbi secundum textum & omnes Doctores episcopalis potestas dandi indulgentias, limitatur: quod non esset verum, si indulgentia absolueret a non iniunctis. Nam si indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis poenitentis, & episcopalis potestas est restricta solum quo ad iniunctas poenitentias, consequens est, quod respectu poenitentiarum non iniunctarum non sit limitata episcopalis potestas: quod contra textum esse constat, obuiantem expressè in secretis indulgentis simpliciter & absolute: & contra Doctores ex illo textu affirmantes limitatam esse Episcoporum potestatem circa indulgentias absolute. Quod etiam patet in cap. nostro. eo. ti. Vbi Archiepiscopus dicit non posse excedere circa indulgentias statutum illius capituli. Nec potest responderi quod restricta potestate quo ad poenitentias iniunctas, intelligitur & restricta quo ad non iniunctas: quoniam restrictio potestatis quo ad maiora, non infert restrictionem eiusdem quo ad minora, quamuis e contrario restrictio, quo ad minora, a fortiori refranet a maiori. Sed plus est remittere iniunctas, quam non iniunctas: tum propter vinculum duplex ibi, & simpliciter: tum propter forum ecclesiasticum ibi, qui non interuenit hic: igitur ex hoc, quod limitata esset quo ad iniunctas, episcopalis potestas, non propterea limitata esset quo ad non iniunctas, si indulgentia respiceret iniunctas & non iniunctas. Nec potest rursus dici, quod quia poenitentia iniuncta est principalis materia indulgentia, ideo prohibitio indulgentia de iniunctis infert prohibitionem etiam de non iniunctis, quia accessorium sequitur principale: & sic materia indulgentia principalis quidem, sed non sola esse poenitentia iniuncta. Nam haec responsio nostrum infert intentum: & quod rectè diffinita est indulgentia per iniunctam poenitentiam, (vt pote principalem materiam) & quod iniuncta poenitentia sic est principalis materia indulgentia, vt ipsa principali materia subtrahata subtrahatur accessoria: ac per hoc si indulgentia non substernitur iniuncta poenitentia, intelligitur non substerni eidem poenitentiam non iniunctam, quod esset voluntarium: quum nullo canone, nulla ratione solum inueniatur, si indulgentia liberat ab vtraque poenitentia, quod non liberet ab vna sine altera. Est ergo iniuncta poenitentia & principalis & sola materia indulgentia secundum sacros canones intellecta. Seruauit quoque Ecclesia multo tempore hunc styllum, vt exprimeret in literis relaxatione ab iniunctis poenitentis: intantum vt Durandus cum dixisset in 4. sentent. quod indulgentia tantum valent, quantum sonant, subiunxit, Sonant autem quod ab iniunctis poenitentis liberant. Quocirca quando non exprimitur, an ab iniuncta vel non iniuncta poenitentia liberat, intelligitur de iniuncta: quia verba iudicis sunt intelligenda secundum formam iuris: in iure autem solum fit mentio de iniunctis: igitur de iniunctis tantum poenitentis intelligenda est indulgentia data simpliciter & absolute. Expositio verò dicens, quod ly ab iniunctis poenitentis intelligitur subintellecta coniunctione etiam (ac si dicere tur etiam ab iniunctis poenitentis) non est expositio, sed diuinatione: nam si liceret in textibus apponere. ly, etiam, in finiti text. subiecti essent diuinationi quandoque etiam contra textum: vt facile patet discurrenti. Attestatur autem sic esse intelligendum, ratione Ecclesiae consueto in viridi obseruantia consistens: dum Ro. Pon. singulis diebus Dominici & Quadragesimae & Aduetus, dat omnibus presentibus quinq; vel septem annos & totidem quadragenas de vera indulgentia. Exprimendo siquidem tot annos, & totidem quadragenas, manifestat se loqui vt canones poenitentia es loquuntur, taxantes poenitentias per annos & quadragenas. Cumque de illis taxatis per sacros canones annis & quadragenis liberat illos, proculdubio qui ad illos & illas sunt obligati, monstrat ab iniunctis poenitentis tantum modo indulgentias datas liberare. Accedit ad hoc, quod communis forma indulgentiarum sit per tempora: puta dies,

quadragenas, annum vel annos: quia sic taxatae sunt poenitentiae in sacris canonibus. Nec obstat quod Jo fit plenaria indulgentia: quoniam plenitudo etiam plenissima non mutat substantiam, sed auget quantitatem ipsius substantiae: vt patet. Et propterea si poenitentia, a qua liberat indulgentia, est substantialiter poenitentia iniuncta, quantumcumque indulgentia sit plenissima, non liberat nisi ab iniuncta. Et alia quidem liberant ab iniuncta vnius anni, vel tot annorum, aut dierum: plenissima autem liberat a tota iniuncta, sicut si per quotam data indulgentia est (puta remissionem tertiae partis) liberat a tertia parte iniunctae poenitentiae. Et si quaeratur, an intelligatur hic de poenitentia iniuncta tam a iudice, quam a iure, an de iniuncta tantum a iudice, responderetur quod quum a iure nulli sit poenitentia iniuncta, sed taxata iniungenda, ideo dicendo quod liberat solum ab iniuncta, soluta est quaestio. Et probatur quod dicitur, quia ad poenitentiam iniunctam ille, cui iniuncta est, tenetur: nullus autem tenetur ad poenitentias taxatas in canonibus poenitentibus, nisi sibi specialiter imponatur: igitur poenitentiae illae non sunt iniunctae. Sed Ecclesia sicut praesupponit homines egere remissione poenitentiarum pro suis peccatis, ita praesupponit verè poenitentibus & confessis iniunctas esse poenitentias secundum sacros canones, pensata tamen qualitate personarum & aliis meritis pensandis, & supponens illos esse obnoxios iniunctis poenitentis: dat illis indulgentiam seu remissionem iuxta formam canonum poenitentiarum. Quocirca multum verisimile ac rationi consonaneum est, vt ortum habuerit indulgentia a poenitentium vinculis, quibus olim alligabantur a confessoribus iuxta canones poenitentiales: hinc enim persequeratur usque hodie, vt dictum est, indulgentia tot annorum & tot quadragenarum: hinc indulgentia absolutio est, quam a proprio iudice fieri iura testatur: hinc emanauit opinio illa, quauis falsa, quod indulgentia solum valent quo ad forum Ecclesiae militaris: hinc omnium est consonantia canonum. Cum his tamè scito, quod licet indulgentia tam pro viuus quam defunctis sic sint secundum iura interpretanda: quum non sint melioris conditionis secundum illam, quam viuus quo ad consequendas indulgentias (imò sint deteriores, quia ad eos non perueniunt nisi per suffragia) si tamè Papa daret alio modo indulgentiam, scilicet non solum ab iniunctis, sed etiam a quomodolibet debitis poenis pro peccatis, dicendum secus esset: potest enim absolueri a poena debita licet non iniuncta, dummodo culpa remissa sit. Vtrum autem haec Poteses sic dederint indulgentiam, nescio. Si enim verum est, quod Petrus de Pal. refert (quod etiam Ioannes Monachus in extrauaganti Bonifacii 8. de Tubilaeo expositione refert) non ex litera, sed ex intentione Papae illius, scilicet Bonifacii 8. habetur, quod non solum ab iniuncta, sed iniungenda intendebat liberare per illam indulgentiam plenissimam. Sed vereor, ne Bonifacius non vt Pontifex, sed vt doctor & illius opinionis sectator, illa dixerit verba. Nec inconuenit ipsum vt doctorem minus bene dixisse: quum etiam dixisse referatur ab eodem ibidem, quod indulgentia illa liberabat etiam a votis: quod constat non nisi extortè posse bene intelligi, perspecta illa Tubilaei extrauagante. Quocirca propter huiusmodi, quae ex literis non constant apostolicis, non est recedendum a iuris tramite recto, quo confessor iniungere debet poenitentiam, etiam si ipsemet vt minuter indulgentiam statim absoluturus sit eundem poenitentem plenarie a poena. Ad id verò quod ex forma plenariae absolutionis obicitur, dicitur quod de autoritate talis formae quicquid sit potest dupliciter exponi. Primum, vt intelligatur edita secundum opinionem illam valde, vt videtur, communem scilicet quod indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis poenis. Nec mirum alicui videatur si Ecclesiae ministri in formis huiusmodi vtantur opinatis: quum in praefatione communi vtatur Ecclesia opinione dicentium caelos esse animatos, dum inter creaturas intellectuales caelos inferiuit dicens, Maiestatem tuam laudant Angeli, adorantque, dominationes, tremunt potestates, caeli caelorumque virtutes, ac beata Seraphim. Et quod cum formidine aliqua vtantur Ecclesiae ministri opinione illa in hac forma, insnuatur ex eo, quod ibi opponitur, quantum se extendunt clauis Ecclesiae: titubantis enim sunt verba haec. Secundò, quod intelligatur ex meritis indulgentia: ita quod restitutio ad puritatem baptismalem non intelligitur fieri simpliciter, & absolute, sed quantum est ex parte indulgentiae. Praesumit enim Ecclesia arbitratae ac iniunctas esse verè poenitentibus & confessis condignas poenitentias: ac per hoc absoluendo ab iniunctis praesupponit se absolueri ab omnibus poenis illi debitis, & consequenter restituere innocetiam baptismali. Et hoc sic esse intelligendum attestatur: quia proculdubio praesupponit in hac forma Ecclesia poenitentem esse contritum de omnibus venialibus: alioquin restitutio ad puritatem baptismalem locum non haberet. Et quia vtraque praesumptio est facti, & teneret ex parte poenitentis: ideo forma illa efficax quatuor parte est indulgentiae, si fiat in patere bene disposito per iniunctas poenitentias, efficaciter simpliciter & absolute inuenit. Et ab effectu suo deficere potest, si de facto poenitens non requirat omnia ad hoc, vt absolutio ab omnibus iniunctis, sit absolutio ab omnibus simpliciter debitis: peccatis poenis habeat: quod tunc accidit, quum non est per susceptas condignas

gnas poenitētiās dispositus. Quę indispositio poenitētibz merito imputatur: quia ob communē poenitētiū imperfectionem, condignę non dantur sacros canones poenitentię. Nec debent poenitētes ex imperfectione sua reportare commodum indulgentiarū: vt scilicet valeant eis ac si iniunctas suscepissent condignas poenitentiās: non enim debent æquiparari illis: qui cōdignas acceptarunt secundū sacros canones poenitentiās: quorū mi ferta mater Ecclesię indulgētię leuamen illis contulit. Et meritō: quia iam sponte susceperant, peragendas hic condignas poenitentiās: quod constat non amplecti à modernis poenitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua poenitētia sufficit. Cōsonat autem hęc doctrina Eccle. Rom. consuetudini: quā in illa viuā voce, indulgētię concedantur apposita semper clausula ista, videlicet in forma Ecclesię consueta: constat enim q̄ forma Ecclesię nō potest melius interpretari quā forma ecclesiastici iuris secundū quā clausula hęc non solum denotat ly, verē poenitētibz & confessis, sed etiā ly, ab iniunctis poenitentiis. Et cōfirmatur: quia consentaneū rationi est, vt iudex ecclesiasticus iudicet non nisi de delatis ad suū iudiciū, & non de relictis ab eodē se impediāt, illa enim quę ad ecclesiasticū forum non sunt delata (qualia sunt peccata non confessā) rationabiliter ab ecclesiastici iudicis absolute ratione aliena sunt: vt nō ligat nisi pro cognitis in foro Ecclesię: ita non absoluit nisi à cognitis in eodē. Oblata præterea ad forum ecclesiasticum per confessionē, & à iudice minori poenitentiā punita, tanquam derelicta quo ad reliquam partem poenitētię in foro ecclesiastico vidētur, præsumit enim Ecclesiā confessoris ritē arbitratos iudicasse poenitētes esse sibiipsis relinquēdos, quo ad reliquū satisfactionis, ac per hoc ecclesiastica censura poenitentiā fori nō se amplius impedit de illis. Quo fit, vt sicut ad ecclesiasticum iudiciū nō redit reliqua satisfactio quo ad vinculum, ita non redeat quo ad absoluteionem: vt pari ligandi soluendique ritus passu currat. Ab iniuncta igitur tantūmodo poenitentiā Ecclesiastica indulgentia de iure communi liberat tam viuos, quā defunctos: idem est enim q̄ per indulgentiam viuus & defunctus datur: licet modus dandi sit diuersus, vt patet ex dictis. Et sic valet quantum sonat sanē intellecta secundū formam iuris: vnde nulla fraus ab Ecclesię ministris in his committitur si aliter quā secundū iura intelligant multi indulgentias, & sic illis vtantur, & cōsequi se illas credāt: nulli siquidem noxiam opinionem permittere quid nocet? At si dixerit quispiā, cum hodie non iniungantur frequenter poenitētię indigentes tāto tēpore, vanus erit accessus ad indulgentias: respondetur q̄ propterea non est vanus: quia per indulgentias relaxātur poenitētię iniunctę: quę sunt factę in peccato mortali: quę etsi in foro Ecclesię exolutę erāt non tamē in foro Dei: & propterea per indulgētiās remittūtur, vt pote iniunctę, & nō adhuc Deo exolutę. Doctrina igitur dicentū indulgentiam ad iniunctas & nō iniunctis poenitētiās se extendere, vera est quātū est ex efficacia populi conuenire indulgētię: nos autē dicentes indulgentiam remittere poenitētiās iniunctas tantum, verū quoque dicimus de indulgentia secundū iuris formam concessa.

CAPVT VIII.

¶ Responso ad quęstionem de indulgentię causa, primò propositam in capite quarto.

AD DIFFICILLIMAM Autem quęst. de causa indulgentię propositam, respondere quāuis temerarium forsan censetur, dicendum tamen est ratione duce quid sentiendum est de illa: oportet enim & Ecclesię prædicationē saluare, vt vera est, & fideles pacere pane intellectus. Dicendū est igitur ad quęstionem, q̄ non quęcunq; causa sufficit ad indulgentiam dandam, sufficit etiam ad quācunq; indulgentiam dandam: ac per hoc indulgentia ad quācunq; indulgentiam dandam tantam indulgentiam nō vadat sine legitima causa, ad dandam tantam indulgentiam nō vadat quo ad quantitātē, in qua excedunt limites legitime causę. Probatur hoc multipliciter. Primò autoritate Cōcilij Laterani sub Inno. 3. vt enim habetur extrā, de pœ. & re. cap. cū ex eo. per indiscretas & superfluas indulgētiās eneruatur poenitentiā satisfactio. Ex hoc enim habeo, quod indulgētię indiscretę & superflue non adimplent satisfactioē poenitentialem, sed eneruāt: nisi quis aded desipiat: vt idē putet adimplere & eneruare, quę cōstat esse contraria. Et quum constet, q̄ proprius fructus indulgentię est adimpletio satisfactiois poenitentiā: cōsequens necessariū est, vt per indiscretas superfluasq; indulgētiās (quę proculdubio sunt illę quę ex quacunq; pia causa sunt magnę valde) non consequatur poenitentialem satisfactioē à nobis debitam, adimpletam esse pro nobis à Christo & Sāctis: nam si per indiscretas huiusmodi indulgentias hoc cōsequeremur, nō eneruaretur: sed adimpletetur poenitentiā satisfactio. Sed dum indiscretę huiusmodi indulgentię infructuosę sunt secundū veritatem ad satisfactioē poenitentialem adimplendā, & poenitentes putando sibi eas prodesse, omittunt satisfactioē poenitentialem, eneruatur in veritate poenitentiā satisfactio: vt facer canon dicit. Probatur idē se-

cundò autoritate Clem. 6. in dicta extrauagante, vni genitus quoniā dicit, Et proprius & rōnabilibus causis nūc pro totali, nūc pro partiali remissione poenę tēporalis, &c. vt allegatū est in cap. 4. Si enim non solum rōnabiles, sed proprię sunt causę: vt totalis, nunc partialis remissionis, sequitur manifeste quod nō sunt communes omnes causę indulgētię ad totalē & partialem remissionem, sed aliqua pia causa est propria & rōnabili: causa partialis remissionis, quę nō est totalis: alioquin non esset causa propria remissionis partialis, sed cōmunis partiali & totali: cuius op̄positū literę apostolicę sonāt. Probatur tertio ratione idē. Legitima causa in indulgentiis requiritur secundū omnes ad saluandam intentionem Christi & Sāctorum: vt scilicet applicentur consequentibus indulgētiā passiones Christi ac Sāctorum: ac si pro illis ex intentione specialiter illas sustinuisset: sed in mēto Christi & Sāctorum non saluatur ex quacunq; pia causa quo ad quācunq; quantitatē: ergo non quęcunq; pia causa sufficit ad quātamcunq; indulgentiam. Probatur minor: quia in mēto Christi fuit pati pro Ecclesiā in cōmuni: est enim passio Christi causa vniuersalis: intentio quoq; Sāctorum fuit pati vltra propriam expiationem pro Ecclesiā. Est enim eiusdē rationis quo ad hoc, q̄ est esse cōmunem, passio Sāctorum cum passione Christi: quia passio Sāctorum est cōsummatio passionū Christi: testate hoc Apost. ad Col. 1. dicente, Adimpleo ea quę defunt passioni Christi in carne mea, pro corpore eius quod est Ecclesiā. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus Ecclesię quo ad passiones Christi & Sāctorū ab Aug. super Plal. 61. dicente ex hoc loco: Tantū ergo patris, quantum ex passionibus eius inferendum erat vniuersę passioni Christi: ad communē hanc quasi remp. quifq; pro modulo nostro exoluimus quod debemus, & pro posse viriū nostrarum, quasi cano. ē passionum inferimus: paritoria plena passionū non erit, nisi quum seculum finitū fuerit. Quis quo ad passionē Christi ex infinitate per sonę patiens sumi poterit, & ex autoritate Io. in 1. c. primę suę can. dicētis: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non autē pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi: constat enim, q̄ propitiatio pro peccatis totius mundi excedit omnes pœnas debitas à consequētibus indulgentias. Ex quibus haberi facillē potest, intentionē Christi & Sāctorū quo ad pœnas in thesauros rēditas esse, sicut bonū cōmune Ecclesię: ac per q̄ currat cursu boni cōmunis, constat autem q̄ bonū commune dispensandū suap̄: natura est: dispensatio verò, sicut aduersatur donationi ad libitum, ita cōtrariatur incōmensuratz distributioni: dispensationis siquidē rationē absq; mensura intelligere nequeo. Est igitur intentio Christi & Sāctorū, vt passiones suę nō pro libito applicētur huic, vel illi sed iuxta mensurā opportuna ad finem Ecclesię dispensentur huic, vel illi: sicut in reliquis cōmunitatibus cōmuniū honorū dispensatio ex mēsurā opportunā ad bonū, quod est finis illius cōmunitatis, sumitur. Constat autē manifestē, quod nec omne opportunum ad bonū ecclesię est æquale, nec Ecclesię finis exigit æqualiter quodcunq; opportunum etiam vnum & idem diuersis temporibus, vt patet, nisi igitur iuxta mēsuram opportunitatis, seu opportunorū ad Ecclesię bonū applicētur passiones in thesauro Ecclesię rēditę, non saluatur intentio Christi, & Sāctorum. Et si adiuuaueris, q̄ varię mensurę opportunorum ad Ecclesię bonum, non omnis pia causa respondet, per species quod non quęlibet pia causa sufficit ad quātamcunq; indulgentiam. Et cōfirmatur: quia dispensatio credita Petro, & successoribus imitari debet dispensationem factā ab ipso Christo: omnis enim Christi actio, nostra est instructio, imò sic agēdo formam instituit nostrarum actionū. Constat autem, quod Christus eundē thesaurū dispensat cōmensuratz iuxta concurrētes conditiones causarū mediārū: vt patet ex differentiā dispensatione eiusdē per sacramentū Baptismi, quo tota pœna exoluitur, & per sacramentū poenitētię, quo nō tota pœna soluitur: ergo ipsi vicario cōmēsuratā quoq; applicationē dicti thesauri creditā esse, rōnabile est. Et est etiā p̄babilior hęc ratio, quātd actio sacramentalis eminētior, & efficacior causa media est, quā actio iurisdictionalis, quā d. ē indulgētię. Et cōfirmatur rursum: quia cōstat prælatos oēs Ecclesię non nisi ministros & dispensatores esse: tota igitur eorū potestas supra thesaurū Ecclesię infra limites dispensatię potētiz clauditur. Ex quibus habemus, quod nō saluatur intentio Christi, & Sāctorum in applicatione thesauri sui, nisi dispensatio applicentur passiones in illo recōditę huic vel illi.

¶ AD OBIECTA Autem in oppositum, dicimus, quod inter duas extremas opiniones incedimus medijs. Putantes enim efficaciam indulgentię quantificari secundum causam indulgentię extremi sunt, contra quos diuus Thomas processit: quia causa indulgentię non est propria causa remissionis poenę: est passio Christi, & Sāctorum applicata huic. Existimantes autem omnem legitimā causam indulgentię, esse legitimā causam quęcunq; indulgentię, extremi quoque sunt, cōtra quos procedimus. Media autem via est opinari, quod causam indulgentię oportet esse legitimam causam tantę dispensationis: ita quod causa indulgentię, quia

quia non est propria causa remissionis poenae, ideo non quantificat illam: & quia est propria causa dispensationis, ideo quantificat dispensationem: quantitas enim effectus propriam causam consequitur. Quod autem causa indulgentiae sit propria causa dispensationis, ex hoc patet, quod actus applicandi indulgentiam carens legitima causa indulgentiae, non est dispensatio, & secundum communem Doctorum doctrinam non est indulgentia. Quia igitur concurrentibus reliquis ad indulgentiam requisitis, sola legitima causa deficiente actio dandi indulgentiam non est dispensatio: habemus, quod causa legitima constituit actum dandi indulgentiam, in hoc quod est esse dispensationem. Et si subiunxeris, ut iam dictum est, quod propria causa quantificat effectum, apparebit quod si dispensationem oportet causari à causa legitima, ita tantam dispensationem oportet ex causa legitima tantae dispensationis procedere: alioquin dispensatio ipsa dependeret ex causa propria legitima, & quantitas dispensationis non dependeret ex propria causa legitima ipsius quantitatis. Quod secundum Philosophiam processus monstrum esset: quoniam in reliquis magnitudo effectus magnitudini causae illius rei responderet: magnus enim calor, ex magnitudine calefactentis procedit, & sic de aliis. Non dicimus ergo quod remissio poenae attendatur penes quantitatem causae pro qua sit indulgentia: sed dicimus, quod actus dandi indulgentiam oportet quod habeat causam insufficientem ad hoc, quod tanta applicatio passionum Christi & Sanctorum ad hos nunc, &c. sit verè dispensatio earundem. Et quia dispensatio habet, ut propriam causam, bonum Ecclesiae seu pietatem, dicimus consequenter, quod non quodlibet Ecclesiae bonum, seu non quaecumque pietas sufficit ad minorem dispensationem, sufficiat etiam ad quantumcunque maiorem: sed quantitas dispensationis consequitur suapte natura magnitudinem suae causae. Magnitudinem autem causae dico non secundum se, hoc est non secundum quantitatem, quam in se habet, sed secundum relationem ad Ecclesiae bonum, nam idem labor, eadem elemosyna, eadem deuotio, & huiusmodi est, quandoque ut parua ratio indulgentiae, & quandoque ut maxima ratio indulgentiae. Et ideo quandoque ex causa eadem secundum se datur indulgentia parua & quandoque maxima: & apparet quod sit eadem causa totaliter, & non est eadem in veritate, sed secundum se: est enim relata valde maior seipsa absolute.

¶ Verbi gratia, visitatio Ecclesiae sancti Petri aequalis est secundum se hodie, & in anno Iubilei, sed non est aequalis relata ad bonum ecclesiae: quoniam relata ad professionem unitatis Ecclesiae sub vno capite Petri successore (ad quod in anno Iubilaei refertur ab vniuerso orbeterrarum) est immensa causa indulgentiae. Et similiter manere in platea sancti Petri in die Paschae pro benedictione, non est absolute ratio magna indulgentiae: sed quod profiteamur unitatem ecclesiasticam sub vno capite, & viuam cõseruemus autoritatem vniuersalem & plenissimam Rom. Pont. immensa est ratio indulgentiae, & sic de aliis. Et ideo non est mirum, si ex eadem ex se causa, nunc maior, nunc minor sit indulgentia. Quauis etiam hac varietas possit aliunde provenire: ex hoc, scilicet quod causa legitima tantae dispensationis non intelligitur ad modum puncti indiuisibilis, sed in latitudine quadam consistit, infra quam etiam si indiscretè praelatus indulgentiam det, ac propterea peccet, valet tamen. Ac per hoc habes quomodo verificare potes obiecta ex autoritate Doctorum & Rom. Ecclesiae.

¶ Ad id verò quod obiicitur ex autoritate veritatis Ecclesiae (puta scilicet non valent, ut sonant) dicitur quod quia causa indulgentiae fortitur magnitudinem ex relatione: & relationes huiusmodi discutere ac pensare non est cuiusque, sed dantis indulgentiam: ideo Ecclesia rationabiliter praesumit pro dante indulgentiam, ut pote iudice. Praesumitur enim de iure pro iudice semper, nisi manifestè appareat error, & supponens ex causa legitima datam tantam indulgentiam, veritatem praedicat: sicut absque falsitate praedicat talem sanctum, supponens illum rite canonizatum. Ita quod dato, quod iste canonizatus non esset sanctus, sed damnatus, Ecclesiae doctrina aut praedicatio non esset mendax aut falsa: quia hic non pertinentia ad fidem, non intelligitur affirmari & praedicari nisi cum grano salis, hoc est stantibus communiter praesumptis. Praesumit enim Ecclesia canonizationem rite factam, & similiter indulgentiam rite datam: & sic praedicat indulgentias valere quantum sonant. Sed sicut potest interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sancti (ut S. Thom. dicit) ita potest interuenire error humanus in collatione indulgentiae. Si quis autè putet Ro. Pontif. non posse errare in istis particularibus actionibus (quales sunt dispensationes bonorum, tam temporalium quam spiritalium Ecclesiae) putet quoque ipsum non esse hominem. Verum quia nulla fortè est tam parua secundum se pia causa, quae non possit esse maxima ex aliqua relatione: ideo non velle iudicare an ista, vel illa causa posita in indulgentia sit sufficiens, si non vis errare. Habes autem ex his, duo. Primum, quomodo intelligenda sit indulgentia, si fiat principaliter per modum dispensationis, communionis, aut applicationis thesauri Ecclesiastici: quoniam haec dicta ad hu-

iusmodi communicationem spectant. Deinde quare mentibus nonnullorum fidelium insita sit ambiguitas nonnulla de effectu indulgentiarum: quia enim laet eos rationabilitas causae tantae indulgentiae, ideo scrupulum incurrunt, & admirari non desinunt quomodo verum sit, quod pro tam paruo actu consequatur quis tam magnam indulgentiam.

CAPVT IX.

¶ Responso ad secundam questionem de tempore verae poenitentiae propositam in quarto cap.

SECUNDA Quæstio in 4. ca. proposita de tempore verae poenitentiae, facile soluitur, dicendo quod tempus verae poenitentiae proculdubio est tempus vsus indulgentiae. Oportet enim quando quis vtitur indulgentia, tunc esse verè poenitentem: alioquin non reciperet remissionem poenae peccato debite. Sed quomodo fiat in proposito tria tempora (scilicet concessio, operis, & vsus) quae patet diuersa esse quum Papa dat danti elemosynam talè, ut semel in vita & semel in morte possit plenariè absolui: tunc enim hodie concessio fit, & opus elemosynae fit cras, & absolutionis plenariae vsus fiet fortè hinc ad annum, constat quod haec tempora concurrunt quandoque simul, ut quum pro actu praesenti datur indulgentia absolute, ut quum datur indulgentia omnibus hic praesentibus. Et tunc quæstio non habet locum: nam non est in potestate supplicantis indulgentiam differre vsum illius, quum absolute datur pro actu praesenti: quia intelligitur dari tunc pro tunc, ut sonant verba. Et similiter dicunt aliqui de tempore operis, quando diuersum est à tempore vsus eadè ratione: quia scilicet non absoluitur tunc à poena, sed salua eorum reuerentia oppositum est verum. Tum quia consueta forma Ecclesiae quae semper in indulgentiis subintelligitur (etiam si non exprimitur) continet expressè, quod opus fiat à verè poenitentibus: ait enim, omnibus igitur verè poenitentibus & confessis, qui visitauerint, vel dederint, vel iuerint. Vbi clarè patet opus praesupponere verè poenitentem. Tum quia causa indulgentiae ex hoc ipso, quod est ratio communionis passionum Christi & Sanctorum cum membris viuus, oportet quod sit infra latitudinem operum viuorum: quae enim est conuentio tenebrae ad lucem, aut mortis ad vitam, constat autem quod opus factum à verè poenitente est opus mortuum: non potest ergo esse legitima causa indulgentiae: quam constat consistere in communionem virali Christi & membrorum, non arborum, sed viuorum. Unde si datur indulgentia alicui, quod dicendo 7. Psal. vel visitando tot Ecclesias, vel faciendū tale opus pium etiam si sit elemosyna, nisi fiat in statu charitatis, non acquiritur apud Deum indulgentia. Nam licet tunc non fiat remissio semper (puta quum absolutio futura est) fit tamen tunc meritum remissionis quamuis mediae, hoc est mediante applicatione passionum Christi & Sanctorum. Adimpletio enim causae indulgentiae est meritum communionis remissionis: ita quod nihil aliud exigitur ad remissionem, nisi mera executio: debetur enim adimpletio causam indulgentiae communio remissionis poenae. Constat autem quod meritum remissionis poenae peccato debita est opus viuum: Oportet ergo verè poenitentem esse cõsequutum indulgentiam non solum tempore vsus, sed etiam tempore operis, quod est causa indulgentiae: ut ipsa indulgentiae verba sonant.

CAPVT X.

¶ Responso ad tertiam questionem in cap. quarto propositam de tempore confessionis.

TERTIA Quæstio circa indulgentias proposita de tempore confessionis, à multis soluitur dicendo, quod sufficit confessum esse illo anno: quia sic intelligitur confessus secundum praecipuum Ecclesiae. Et licet haec solutio rationabilis multum appareat propter dictam rationem, quia verba iuris non sunt intelligenda secundum formam iuris: duo tamen sibi obstat. Primo: quia si ista ratio esset in proposito efficax, quum in forma indulgentiae contineatur duae conditiones simul: scilicet poenitentiae & confessionis, si tempus confessionis intelligitur secundum formam iuris, tempus quoque poenitentiae intelligendum est secundum formam iuris. Constat enim praecipuum poenitentiae sicut & confessionis affirmatiuum esse, & non obligare, necessitatis articulo excepto, nisi pro loco & tempore: & Ecclesiam iam determinasse tempus vtriusque ad semel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentiae volens particeps illius fieri ad veram tunc poenitentiam, si non obligatur tunc ad confessionem. Secundum quod magis vrget, est: quia si intelligitur confessus secundum formam iuris, vel quod idem est, secundum praecipuum Ecclesiae, sequitur vnum maximè absurdum: hoc est, quod indulgentia non datur nisi confessis, singulis annis: quia soli isti sunt confessi secundum formam iuris, & soli isti sunt confessi secundum praecipuum Ecclesiae, ut patet. Et consequenter quicumque aliquo vno anno quantumcunque praeterito violasset praecipuum Ecclesiae de confessione annua, non comprehenderetur sub capacibus indulgentiae: constat enim hoc esse contra communem animi conceptionem omnium & sapientium & fidelium. Quia igitur solutio ista, ubi crederetur extendere indulgentiam, restrinxit multum illam si rationabiliter

Tempus verae poenitentiae, est tempus vsus indulgentiae.

biliter & consequenter loqui debet, idem cum bona tantorum Do-
ctorum venia omittenda est. Et dicendum est cum ipsis indulgenti-
verbis, & antiquiore, ut apparet, mihi doctrina, quod tēpus veræ
pœnitentiæ, & tempus cōfessionis est vnum, & idem ad capeffen-
dam indulgentiam, quamuis diuersa ratione necessarium: quia ve-
ra pœnitentia exigitur ex diuino, & humano simul iure, confessio
autem exigitur ex humana tantum autoritate: quia, scilicet statu-
ta est sic indulgentiæ forma ab Ecclesia, vnde Papa dare potest in-
dulgētiā absque actuali confessione. Dicere autem quod for-
ma indulgentiæ intelligitur de confessis non secundum formam
iuris, aut præceptū Ecclesiæ simpliciter & absolutè, sed anno illo
voluntarium est, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec
ex ratione hoc emanat. Nec surda pertranseūdi sunt aure, detra-
hentes huic, quamuis exigat vigilias, vanitatis eam accusantes,
eo quod cras existimantes quæstum pietatem, apostolicas pulsa-
bunt aures, & indulgentias ad non iniunctas extendi pœnitentias,
confessisque anno illo modò verè pœnitentes sint conferri ob-
tinebunt. Audiant hi primum, non fuisse tantillum labo-
rem, si occasionem tanti fructus Christiano populo cōtulerit: ne-
que enim ea scripsimus ratione, ut alios dirigeremus, sed inter cer-
ta ambigua que discernere sat fuerit. Percipiant deinde, pijs de-
uotisque fidelium mentes, hinc porius excitandas ad petēdas con-
dignas secundum sacros canones à confessis pœnitentias, ut
vel indulgentiæ gratia ex passione Christi & sanctorum soluant
Deo pœnitentias, quas prompto animo à seipsis peragens pos-
tularunt, atque susceperunt. Redirent siquidem hoc pacto auz-
ra pœnitentium Patrum secula.
Et hæc de indulgentiis dicta secundum proprii ingenio vires,
saluo omnium melius sentientium iudicio, sufficiant. Romæ anno
salutis 1517, pontificatus S. D. N. Leonis XI. quinto: ætatis verò meæ
48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xi-
sti, viginti septem Quæstionum
Opusculum.

TRACTATUS DECIMVS SE-
xtus, de Indulgentiis in sex Quæ-
stiones diuisus.

- 1 Num indulgentia sunt de thesauro meritorum Christi & Sanctorum.
- 2 Num dare operam ad consequendam indulgentiam sit imperfectio.
- 3 Num occurrenti pauperi negans elemosinam, quæ amen dat pro indulgentia consequenda, peccet.
- 4 Num indulgentia absoluetur ab iniunctis pœnitentijs absolutæ à pena debita peccati apud diuinam iustitiam.
- 5 Num indulgentiis liberentur defuncti à pœnis Purgatorij.
- 6 Num Papa auctoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

Q V A B S T I O I.

TRVM I. Indulgentiæ Ecclesiæ fiant de thesauro me-
ritorum Christi & sanctorum. Et videtur, quod non.
Primo, quia indulgentia non esset indulgentia seu
remissio, sed satisfactio & persolutio vsque ad nouis-
simum quadrantum per aliorum opera.

Et sequitur vterius, quod omnes negant, scilicet quod conce-
dens oneret se ad satisfactioem. Et probatur sequela: quia sic Pa-
pa non remitteret sed satisfaceret per alios.
Secundo, quia sic virtute clauium non fieret absolutio, sed trans-
latio operum, contra verbum Christi, Quodcunque solueris. Et
vterius idem per clauis ageretur, quod de facto fit: quia si sunt o-
pera sanctorum in thesauro Ecclesiæ, non permittuntur otiosa à
Spiritu sancto, sed de facto succurrerent quibus possunt.
Tertio, Nulla sanctorum opera sunt relicta: irremunerata: ergo.
Antecedens probatur, tum quia secundum hoc opera supereroga-
tionis huius temporis ad futuram gloriam: tum quia secundum hoc
supererogationes non remunerarentur in sanctis, sed in nobis: ac
per hoc minora essent remunerata & maiora non. Et si dicatur, quod
eadem opera sunt etiam in ipsis sanctis remunerata: ergo nulla
sunt eorum opera irremunerata relicta.
Quarto, Nullus sanctorum sufficienter impleuit in hac vita man-
data Dei: ergo nihil fecerunt superabundans, ergo nihil relique-
runt pro indulgentiis. Antecedens probatur primo per illud Chri-
sti, Quum feceritis omnia quæ scripta sunt, dicite, Serui inutiles
sumus: sed seruis inutilis non vltra, sed citra fecisse intelligitur.
Secundo, per illud Matth. 25. quod sapientes virgines noluerunt
communicare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. Tertio, om-
nis sanctus debitor est Dei diligendi quantum potest, imò vltra
quam potest: sed nullus id fecit aut potuit, ergo.
Quarto, sancti per Martyrium (quod est opus perfectissimum)
non faciunt vltra quam debent, imò vix faciunt quod debent, er-
go multo minus in alijs operibus plus fecerunt quam debuerunt.

Quinto, quia sine scripturis, doctoribus atque rationibus oppo-
situm dicitur.
PROBATVR quoque idem autoritate sanctorum. Primo
August. omnibus sanctis cōuenit dicere, Dimitte nobis debita non
stra, sed qui confitentur debita, non superabundant: ergo.
Secundo auctoritate Hieron. tractantis cōtra Pelag. illud, Bea-
tus vir, cui non imputauit Dominus peccatum: infra, pro hac ora-
bit omnis sanctus in tempore opportuno. Quomodo est sanctus,
si pro impietate sua orat? Et sic si impius non sanctus. Itaque sancti
per orationem & cōfessionem suæ impietatis merentur sibi non
imputari peccatum.
Tertio, Aug. lib. 1. retra. ca. 19. Omnia mandata implentur, quan-
do quicquid non impletur, ignoscitur. Nec gat enim sanctos imple-
re perfectè madata Dei, dices. Magis ignoscete Deo quàm implente.
Quarto, August. confess. lib. 9. Væ hominum vitæ quantum un-
que laudabili si remota misericordia iudicetur: vix illud Iob: si
etiam iustum qui piam habuerit, iudicem meum deprecabor.
Quinto, secundum August. nullus sanctus in hac vita sine pecca-
to fuit: iuxta illud primæ Ioannis 1. Si dixerimus, quia peccatum
non habemus, &c. ergo merita sanctorum nulla sunt superflua.
Et si dicatur quod sanctis habentibus aliquod veniale, potuit vti
plura facere, quàm debuerit, contr. Opus bonū optime factum
est veniale peccatum: ergo semper minus, quàm debuerunt fece-
runt, & peccarunt. Antecedens est ex August. vbi supra, Omnia
mandata implentur, &c.
DEINDE arguitur, quod dato quod sint superflua sanctorum
merita, non prodesse: quia vnusquisque propriam mercedem ac-
piet secundum proprium laborem, non secundum aliena, ut ad Ro-
dicitur. Nec digne ab Ecclesia expendere: tur: quia solutio: cen-
est visissimū Ecclesiæ donū. Nec pie Ecclesia ageret rel. xā: non ce-
nas: castigare enim alios potius est pietatis quàm remittere pœnas.
DENIQUE probatur, quod merita Christi non sint in the-
sauro indulgentiarum. Primo, quia assertio illa est sine autoritate Scri-
pturæ. Et si esset autoritas Rom. Ecclesiæ, remaneret pericu-
lum exponendi Ecclesiam hæreticorum: irrisorū: inuim non posse-
mus reddere rationem de hac, quæ in nobis est fide, & que spe.
Secundo, quia locum habent primo inductæ rationes etiam hic,
scilicet quod indulgentiæ non essent indulgentiæ, sed satisfactio-
nes per alium: & tamen canon dicit, per indulgentias pœnitentia
les satisfactio eneruatur, de pœ. & re. cum xco. non dixit muta-
ret, sed eneruatur. Et similiter clauis non soluerent, sed transfer-
rent pro alio: impium est autem dicere clauis non soluerent, sed
totum tollunt, non transferunt. Et similiter merita Christi de fa-
cto idem operantur, quia non sunt otiosa.
Tertio, quia insignis fieret irreuerentijs meritis Christi, si solū
pro pœna relaxatione expendere: cum ipsi per ea fuerint ex-
plum omnium martyrum: visissimum quippe est remissio pœna.
Quarto, sanctus Tho. & Bonauen. dicunt opera nostra bona me-
liora esse quàm indulgentias & merita Christi expendi per indul-
gentias. Aut merita Christi esse multo meliora bona, quàm opera
nostra bona, constat, ergo quod meliores sunt indulgentiæ quàm
opera bona, quod est contrarium primæ propositioni. Aut ergo
indulgentiæ non sunt merita Christi: aut omnis indulgentiæ
sectandæ sunt, scilicet Christi merita.
Quinto, Consulitur communiter à doctoribus, quod post indul-
gentias nihilominus sit ieiunandum: quia nemo scit vtrum odio, vel
amore dignus sit. Tunc sic, aut ista sententiæ est in pia in Deum &
Ecclesiam: aut merita Christi non sunt thesaurus indulgentiarum.
Primo, quia sic clauis Ecclesiæ nihil faciunt certum: quod est blas-
phemia: & indulgentiæ essent incerta donatio: ac per hoc impia illuso ab
Ecclesia fieret, aut post indulgentiam ex meritis Christi & sancto-
rum deberet quiescere ab operibus suis. Secundo, quia si per in-
dulgentias impenduntur merita Christi & adhuc incertus hinc de
remissione peccatorum, aut credo opera Christi applicata & dona-
ta mihi esse: sufficientia ad remissionem aut dubito. Si credo, iam
non est amplius ieiunandum: quia non debeo mea opera meliora
putare, quàm Christi opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabi-
lius? Et confirmatur: quia merita Christi nulla proportionè boni-
tatis excedunt opera nostra: ac per hoc aut ipsa non sunt thesaurus
indulgentiarum, aut indulgentiæ preferendæ sunt omnibus operi-
bus diuinorum præceptis: tam, nisi iniuria fiat meritis Christi. Sex-
to, quia ipsa applicatio meritorum & sanctorum minus consonat,
quàm merita Christi non sufficientia.
Septimo, Nulli datur gratia contritionis, quin simul ei dentur
merita Christi, ergo sine indulgentiis habet quod thesaurum meritorum.
Octauo, Si meritum Christi est thesaurus indulgentiarum, ergo
remittere mortē eiusque pœnas. Probatur sequela: tum quia alio-
quin esset infirmus: tum quia potens est remittere pœnā æternam.
DEMV ARGUITUR, Si absolvere in indulgentiis est dispensare
thesaurum Christi, ergo alię etiam absolutiones dispensabunt the-
saurum Christi: & præcipue ab excommunicatione, quando quis
particeps sit meritorum Christi & Ecclesiæ.

¶ Præterea, si absoluerit in indulgentiis est distribuere thesaurum Christi, ergo ligare est includere, vel colligere thesaurum Christi: quod tamen non spectat ad potestatem clauium, quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

CONCLUSIO.

¶ Indulgentiarum thesaurus merita sunt Christi & Sanctorum.

¶ IN OPPOSITUM Est sententia sanctorum doctorum.

¶ Ad euidenciam huius questionis monstrandum est, merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum: & qua ratione hoc norum sit, & quid sit, & propter quid sit. Et quidem merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum, auctoritate apostolica tenemus, in extrauaganti siquidem Clementis sexti de poen, & re. vni genitus. dicitur de thesauro meritorum Christi. Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cæli clauigerum, eiusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus dispensandum: & propriis rationabilibusque causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione poenæ temporalis pro peccatis debita, tam generaliter quam specialiter prout cum Deo expedire cognosceret: verè poenitentibus & confessis misericorditer applicandum: ad cuius quidem thesauri cumulum beata Dei genitricis & omnium electorum merita adminiculū præstare noscuntur. Hæc ibi: Post multa de superabundantia meritorum dicta. Est autè ex duobus huius decretalis autoritas pensanda. Primo, ex decretis distinctis, in canonicis: vbi epistolae decretalibus Romanorum pontificum primus autoritatis locus post sacram Scripturam decernitur: & ibidem cap. vbi extrauagantes apostolicæ defenduntur. Secundo, ex eo, quod de vna parte sacramenti poenitentiae, scilicet satisfactione docet: constat namque extrà de hæreticis, ad abolendam, nulli in materia sacramentorum licere dissentire ab eo quod R. O. Ecclesia facit & prædicat: redendum est igitur, nec in dubium aut opinionem vertendum sic esse. Nec somniauit aut finxit sibi R. O. Ecclesia thesaurum istum indulgentiarum, sed ex Scripturæ sacræ autoritate, certaque inde ratione sanctorum doctorum sententia probata id habetur.

Meritum à satisfactione diuersum est.

¶ Ad cuius clariorem noticiam differentia inter meritum & satisfactionem prælibenda est. Meritum condigni (de hoc enim sermo est) appellatur opus, ex quo operas dignus est æterna beatitudine, ita quod debetur sibi illa: iuxta illud Apostoli, Bonum certamè certum, &c. & subditur, reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Satisfactio autè appellatur voluntaria solutio poenæ: tunc enim debitor poenæ facit satis iustitiae, quando debitam poenam exoluit: ad quam quædam solutionem debito, satis proculdubio facit. Nec meritum & satisfactio aded à se inuicem elongantur, vt non coeant sepè in vnum idemque opus: nam de operibus ex charitate procedentibus loquendo, quantum habet opus bonitatis, tantum habet meritum: & quantum habet mali poenæ, tantum habet satisfactionis. Verbi gratia, Ieiunium vt opus bonum est in meritum: idemque vt est poenale est satisfactorium. Hæc est formalis differentia inter meritum & satisfactioem. Est & alia differentia quo ad efficaciam seu fructum: nam meritum non excedit personam quæ meretur solo Christo excepto, nullus enim potest mereri felicitatem æternam alteri, sed sibi soli. excepto Christo, qui meruit suis electis. Et ratio assignatur, quia gratia Christo data est gratia capitalis seu vniuersalis: gratia autem reliquorum, est gratia partialis: meritum enim Christi & non aliorum per sacramenta comunicatur nobis & nos saluat. Propterea Paulus dicebat, nunquid crucifixus est pro vobis aut in nomine Pauli baptizati estis? Satisfacere autem potest vnus pro altero, vt patet quum vnus implet sacramentalem poenitentiam pro altero. Et ex hac differentia prouenit, quod sanctorum opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercedem suam in ipsis sanctis: quoniam ipsi soli profuerunt: quatenus verò satisfactoria fuerunt, primum quidem soluerunt debitam pro illorum peccatis poenam: deinde si plus poenalaris habuerunt, quam poena ipsorum peccatis debita exigeret remansit illud plus tanquam ipsis sanctis superfluum. Et hoc plus est illud, quod à quibusdam vocatur irremuneratum in ipsis sanctis non propter defectum diuinæ largitatis, aut operis aut ipsius sancti, sed propter excellentiam ipsius personæ, quæ superabundanter passa est voluntarie. Ex eo namque, quod persona patiens non habet propria poenarum debita pro peccatis, prouenit quod satisfactioes superflue non possunt in ipsis remunerari, seu rectius loquendo non possunt in ipsis habere effectum solutionis. Et quoniam constat sanctos multo plus passos, quam ex peccatis suis debuerint patiri: cõsequens est, vt multa satisfactoria remanserint superflua ipsis sanctis. Patet autem sanctos satisfactorie plus exoluisse quàm debuerat pro peccatis suis. Tum quia beata Virgo nulla satisfactioe pro suis peccatis eguit (quia nullum peccatum commisit) & tamè satisfactoria multa subiit: eius enim vita cunctas illustrauit Ecclesias: & de ipsius dolore scriptum est, Et tu à ipsius animâ pertrahis sibi gladius. Iob quoque testatur c. 7. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in latera, quasi arenam maris hæc grauior appareret. Et quis est tam mentis inops, vt

dicat Laurentium, Vincentium, reliquosque tanta passos martyres, omnibus illis poenis indiguisse, vt satisfacere pro poena peccatis suis debita? Superfluum igitur multa satisfactoria sanctis ultra ingens pelagus superfluentis satisfactionis Christi, qui pro totius mundi peccatis, vt Ioannes Euangelista testatur, satisfecit: vt etiã ex hoc patet, quod si totus mundus post omnium peccata commissa baptizaretur, statim meritorum satisfactioe Christi euolaret ad celum. Et tamen constat, quod tanta hominum multitudo damnata indignam se reddens Christi satisfactioe, superflue illam testatur, quæ pro omnibus sufficeret. Quocirca ex meritis Christi & Sanctorum quatenus satisfactoria superfluis, thesaurum indulgentiarum cõstitui intelligit, si non vis errare. Et quidem quod huiusmodi opera Christi & Sanctorum satisfactoria remanserint, declaratum est: quod verò remanserint pro nobis, & quod remanserint dispensanda per militantem Ecclesiam, manifestari oportet.

Multa reuera Christi & sanctorum superflua sunt, quæ nobis comunicata, pro nobis satisfacere possunt.

¶ Et primum, scilicet quod ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria, vt nobis comunicata, pro nobis satisfacerent tanquam si ipsi sancti viuentes ea intentione fecissent, vt poenas nostris peccatis debitas ipsi exoluerent, monstratur, tunc ex eo quod non inania aut inutilia huiusmodi satisfactoria esse debent: essent autè vt satisfactoria infructuosa, si proprio fructu (qui est satisfacere) essent priuata, non per accidens, puta quia defunt hi, in quibus fructificet per se, quia scilicet suapte natura omnia satisfactoria supererogationis essent infructuosa: quia nec in ipsis operatibus, nec in aliis effectibus habere possent, eo ipso quod satisfactoria supererogationis sunt. Tunc quia vnitas Ecclesiæ exigat, vt qualibet suorum cuius, quæ possunt esse vtilia reipublicæ Christianæ, ordinata à Spiritu sancto Ecclesiæ regente, sint ad vtilitatem ipsius Ecclesiæ. Constat autè satisfactoria supererogationis posse ad vtilitatem Ecclesiæ cedere: vt patet ex eo, quod pro propria intentione ipsorum sanctorum potuissent applicari hæc ad satisfaciendum pro isto vel illo Ecclesiæ membro, debente satisfacere pro suis peccatis. Consentaneum igitur rationi est, quod hæc satisfactoria supererogationis facta à sanctis, ad vtilitatem aliorum membrorum Ecclesiæ ordinata sunt. Vtilitas autè propria eorum est satisfacere pro aliis, ex quo pro his, qui fecerit, satisfacere non possunt, dixit autem, vtilitas propria: quia non ex communibus, sed propriis iudicandum est de rebus. Tum maxime, quia Paulus Apostolus ad Col. i. hoc de suis satisfactoriis testatur dicens, Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ defunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesiæ. Vbi clare videre potes, intentionem adimplētis in propria carne passionis deficiente passioni Christi ad cõficiendam mēsam à Deo definitam pro Ecclesiæ. Idem autè est iudicium de Paulo & aliis sanctis: vt ex August. super Psal. 68. afferente dictam Apostoli sententiam, patet.

¶ Secundum autem, scilicet quod thesaurus iste meritorum, vt satisfactoria sunt, dispensandus sit per summum Pontificem, facile manifestatur: quoniam commune omni Reip. est, vt illius princeps dispensator sit communum bonorum illius Reip. nam sine omni cõradictione, cui cura credita est ipsius Reip. eidem quoque credita intelligitur dispensatio eorum, quæ ad commune bonum illius spectat. Huiusmodi autem satisfactoria constat esse velut bona quæ daco-munia ipsius Ecclesiæ: vt pote pro ipsa facta & relicta, vt patet ex dictis. Cõsequens igitur est, vt ad eum qui totius Ecclesiæ curam habet, spectet dispensatio dicti thesauri. Et quia solus Petri successor, non prohibito donare thesaurum istum. Et quoniam per indulgentias remittitur poena temporalis debita pro satisfactioe peccatorum (vt dicta extrauagans dicit) nec Papa potest illam remittere sine sacramento ecclesiastico, nisi applicando satisfactoria aliorum ad istum, cui remittit, ideo apostolica sedes in dicta extrauagante, & sacri doctores theologi Spiritu sancto lumine illustrante concludunt & rationabiliter dictum thesaurum dispensari per indulgentias Christi fidelibus, qui per charitatem Christi membra sunt. Vnde euidentissimè sequitur, quod indulgentia absolendo hunc à tanta poena pro suo peccato debita, applicat illi tantum ex dicto thesauro, de satisfactoriis quantum æquiualeat tantæ poenæ, quæ relaxatur, & simul sit opus misericordiae, remittendo huic poenam: & opus iustitiæ, applicando huic satisfactionem aliorum pro eo, sic enim terrestris Hierusalem descendit de celo per imitationem: quoniam vnuerse via Domini misericordia & veritas. Ex quibus patent omnia præmissa.

¶ AD PRIMAM obiectionem in oppositum dicitur, quod indulgentia secundum diuersos suos actus diuersis rationibus exprimitur: nam secundum quod est absolutio & remissio poenæ, sic iudicis actus est & dicitur, secundum vero quod est applicatio satisfactionis ad hunc, sic dispensatio est & dicitur: & secundum quod efficit exolutionem poenæ apud diuinam iustitiam per applicatam satisfactionem, sic opus iustitiæ est & dicitur. Vnde breuiter respõdetur, quod indulgentia, vt respicit hunc, cui conceditur, est remissio & relaxatio: quamuis vt respicit diuinam iustitiam, sit solutio vsque ad minimum quadrantem. Et enim solutio sed non ab hoc, & istud est maxima gratia, quod soluatur debitum meum non à me. Neo hoc

hoc est mirum. Ant nouum in mysteriis Ecclesie: quum etiam in Baptismo omnia donari gratiosè concedamus, eodem modo, scilicet vt omnia soluantur non per Baptismum, sed per Christi meritum, quod illi per Baptismum communicatur. Celerius dicam, Tanto vinculo iunxit Deus iustitiam misericordie, vt peccatis nostris parcere sic voluerit, vt tamen per vnigenitum suum Filium suam iustitiam satisfieret pro nobis, & hoc abundantioris gratie fuit vt non solum debita remitteret, sed satisfactorem daret. Nihil ergo secundum diuinam sapientiam ordinem admittit indulgentiarum gratia, ac misericordie, ex hoc quod interuenit ibi etiam solutio per Christi & sanctorum merita satisfactoria. Argumentum vero procedit, ac si hæc duo essent impossibilia: quæ, vt dictum est, se consequuntur secundum ordinem dispositionis diuinæ: vt ex dictis clarè patet. Ad vltiorem verò sequelam (scilicet, ergo concedens obligat se ad satisfactionem) dicitur quod nec apparentiam habet. Et quum probatur, quia hoc modo satisfacit per alios, respondetur quod ad bonum sensum admittendo, quod Papa dando indulgentias satisfacit per alios, hoc est, applicat aliorum satisfactionem: hinc etiam nulla ratione apparenti sequitur, ergo Papa obligat se ad satisfactionem: aliud est enim applicare huic alienam satisfactionem, & aliud est obligare se ad satisfaciendum pro illo sicut aliud est volare, & aliud sedere.

¶ Ad secundam negatur, quod sic virtute clauium nihil fiat: fit nanque non solum applicatio operum sanctorum ad istum, sed & absolutio istius à poena pro peccatis suis debita fit: vnde & verbum Christi, Quodcumque solueris, ad literam adimpletur. Et similiter negatur, quod sic virtute clauium nihil fieret: si quod de facto fit. Et ad probationem, quia merita sanctorum, si sunt, non relinquuntur à Spiritu sancto otiosa, respondetur, quod huiusmodi sanctorum merita satisfactoria sunt facta pro Ecclesia, & non determinatè pro hoc vel illo: & ideo non operantur in hoc vel illo particulari, nisi fuerint applicata ab ipso Deo vel eius vicario ad hunc vel illum. Non ergo de facto operantur absque applicatione: quia sunt communia, ne sunt otiosa: quia ad hoc suapte natura sunt ordinata, & applicata, vt non aliter operentur.

¶ Ad tertiam de operibus sanctorum irremuneratis, dicitur quod communicando in abusu vocabulorum, hoc est, accipiendo irremuneratum, prout sumitur à sic dicentibus, hoc est, non fortiter suum fructum in ipsis sanctis. Sic inquam loquendo respondendum est, quod opera bona sanctorum dupliciter sumi possunt, scilicet vt meritoria: & sic omnia sunt remunerata in ipsis sanctis, vel vt satisfactoria: & sic ea quæ supererogauerunt, non sunt remunerata in ipsis sanctis, sed relicta sunt remuneranda in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima, scilicet non sunt condignæ passionibus huius temporis: quia de passionibus nostris secundum substantiam operis, seu, vt sunt, ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio autem respicit opera & passionibus vt sunt ex charitate, seu gratia Dei. Non secunda, scilicet Deus præmiat ultra condignum, tunc quia Dei præmio operum: vt sunt meritoria, intelligitur sententia illa: tunc quia non ex defectu largitatis præmiantis, sed ex excellentia sancti operantis provenit, quod opus suum vt satisfactorium non remuneratur in ipso Sancto, hoc est, non satisfacit pro ipso: quia ipse non est debitor poenæ pro qua satisfactio fit. Non tertia, scilicet, quod opera supererogationis non remunerarentur in ipsis sanctis, sed in nobis, &c. quoniam opera supererogationis vt sunt meritoria, remunerantur in ipsis sanctis: iuxta verbum Samaritani, Quodcumque supererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Sed in quantum supererogant poenales, sic propter ipsorum sanctorum excellentiam non possunt in ipsis sanctis remunerari. Vnde patet nullum inueniens sequi, sed omnia condonare, habet enim recta rationis ordo, vt quis prius pro se satisfaciatur: & si supererogat soluendo quod non debet, non pro se, sed pro alio soluat. Nec ex hoc, quod diximus eadem opera esse remunerata in sanctis & in nobis, sequitur, ergo nulla sunt sanctorum opera irremunerata in ipsis. Nam quæ dicitur, quædam esse sanctorum merita relicta irremunerata, non fit distinctio operum, quasi quædam fuerint eorum opera remunerata, & quædam alia relicta irremunerata: vt argumentum interpretatur, & male: sed fit distinctio conditionum etiam vnus & eiusdem operis. Et est sensus, quod opera sanctorum in quantum sunt meritoria sunt remunerata in ipsis sanctis: in quantum verò sunt satisfactoria sunt relicta irremunerata, quantum ad illud poenalis quod supererogauerunt. Vbi patet absque cōtrouersia omnia consonare.

¶ Ad quartum dicitur, quod vix sanctus potest iudicari nulliter: primo in quantum operatur ex suo libero arbitrio, & sic nullus sanctorum impleuit sufficienter in hac vita mandata Dei. Alio modo in quantum operatur ex gratia diuina, & in existente & assistente: & sic quilibet sanctus sufficienter impleuit mandata Dei in his, quæ obseruasse eos laudamus. Et si contra hoc probationes assistentis afferantur, respondetur, & ad primam dicitur, quod si verba Domini integrè afferantur monstrant oppositum, nam Dominus dicit, Quum feceritis omnia quæcunque præcepero vobis, dicite, Quod

debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vbi vides, quod dicendo Quod debuimus fecimus, monstrat eos impleuisse mandata sufficienter, alioquin non fecerunt quod debuerunt: nam debuerunt sufficienter implere. Non est autem verum, seruum, qui fecit quod debuit inutilem citrà fecisse: quoniam si citrà fecisset, iam non debisset quod debuisset. Sed verum est, quod est vt sic non supererogauit: & propterea inutilis dicitur: qui enim non facit nisi quod debet, inutilis dicitur. Vnde ex ista autoritate nihil aliud habetur nisi quod sancti ex hoc, quod impleuerunt præcepta Christi, non supererogauerunt, cum quo stat, & quod sufficienter mandata Christi implere potuerunt, & supererogare, vt sic non solum fecerunt quod debuerunt, sed essent serui inutiles in domo Domini. Ad secundum dicitur: quod oleum, quod sapientes Virgines timuerunt sibi non sufficere, ad meriti conscientiam spectat, & non ad poenales. Ad tertiam dicitur, quod falsum esse constat præceptum de Deo diligendo obligare hominem plus quam possit: Maledictus, inquit Hieronimus, dicens Deum, præcepisse aliquid impossibile. Falsum quoque est sub præcepto de Deo diligendo, cadere quod homo diligat quantum potest intelligendo sic, quod si dilectionis aliquem actum possibile sibi omittat quis, peccet, vt patet ex hoc, quod multi dilectionis actus spectant ad opera supererogationis: vt bene velle, & bene facere inimicis in particulari extra necessitatis casum, perfectionis siquidem est hoc non præcepti. Sed præcipitur, quod homo diligat Deum ex toto corde, & ex omnibus viribus, &c. ad hunc sensum, quod nihil contrarium diuinæ dilectioni in corde suo, in membris suis, in viribus suis, &c. admittat. Intellectum autem præceptum illud de actuali dilectione, vt sonat non quid agere hic debemus, sed quo tendere debemus, monstrat secundum Augustinum. Vnde patet quod sancti impleuerunt hoc præceptum, & supererogauerunt.

¶ Ad quartam dicitur, quod sancti per martyrium extra necessitatis articulum faciunt plus quam debent: quia supererogant. Et rursus in articulo necessitate ad martyrium pro confessione fidei, supererogant sæpe quo ad satisfactionem: dum plus patiuntur voluntarie quam pro peccatis suis debeant. Ad quintam dicitur, quod doctrina hæc, super scripturas & rationes & autoritates Rom. Ecclesie sanctorumque doctorum fundatur. Et non solum temeraria præsumptionis est contrarium dicere, verum indisciplinata mentis est non acquiescere tot allatis, vltra autoritatem sanctorum Thome & Bonauenturae, & infinitorum doctorum sequacium: oportet enim virum docilem in morali tam theologia, quam philosophia non querere certitudinem mathematicam: sed nisi rationi consentanea, simulque à communi doctorum sententia probata in moralibus, vt certa habeamus, confundere necesse est omnia.

¶ AD PROBATIONES Deinde ex autoritatibus sanctorum respondendo dicitur, quod cum hoc, quod omnes sancti aliquod peccati debitor habuerunt, pro quo quando viuunt orare possunt, non quod oporteat eos semper peccatum habuisse coarctum, quandoque enim sine omni peccato fuerunt, sed quia quandoque peccauerunt, stat quod multa supererogationis & meritoria & satisfactoria fecerint: qui enim dimitti orat sibi peccata, fatetur se debitorem. Et hoc in tota vitaverificatur, quantum est ex parte nostræ: quamuis secus sit si secundum adiunctam Dei gratiam sancti indigent. Et ne sapius idem repetatur, distinguo, quod sancti, & sua opera dupliciter iudicari possunt. Primo secundum se, & secundum proprias vires: & sic sunt si imperatores, & damnabiles, non implentes mandata Dei: iuxta illud Iaiæ, Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatus. Alio modo secundum gratiam Spiritus sancti in ipsis & operibus suis, tam informatam, quam assistentem: & sic implent mandata, & non sunt debitores, sed creditores, digni vita æterna ex ipsis sanctis operibus suis, nihil dationis habentes, &c. iuxta illud I. Ioannis tertio, Omnis qui natus est ex Deo, non facit peccatum, quoniam semen ipsius in eo manet: & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. Et illud Apostoli ad Romanos, Nihil dationis est his, qui sunt in Christo Iesu. Et illud eiusdem ad Timotheum, Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quæ reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Vnde prudens lectoris erit discernere, quando scriptura, vel sanctorum doctrina loquitur de nobis aut operibus nostris, secundum quod sunt nostra, & secundum quod sunt diuinæ gratiæ: omnia enim mala verificantur de nobis, & nostris secundum quod sumus nostri, vel sunt nostra: & rursus simul infinita bona verificantur de eisdem, vt sunt diuinæ misericordie, ac gratiæ: vt patet ex his scripturæ locis & multis aliis, quæ afferri possunt. Et hinc habes solutionem huius & sequentiū, & similitū objectionum: nam cum hoc, quod omnes sancti sunt ex se debitores, stat quod ex diuina gratia operando, supererogant. Et similiter, quod sunt impij ex se: & orando ex diuina gratia merentur non imputari sibi impietatem. Et similiter Deo ignoscens, hoc est gratiam dante implent mandata: non homine ex seipso implente. Et similiter omnia mandata tunc implentur, quando quicquid non ex nobis impletur per gratiam impletur. Et similiter vix vitæ hominum laudabilis

Abili, si sine gratia (diuinæ misericordiæ effectu) iudicetur. Et similiter si quid iusti habuerit secundum humanam iusticiam iudicem meum deprecabor. Et similiter omne opus bonum optimè factum, in quantum est ex nobis factum peccatum est, sicut pannus menstruatus: sed quatenus ex Dei gratia est, nullum peccatum, sed meritum & supererogatum bonum est. Vnde si in quinta probatione intenditur, quod simpliciter & absolute & non secundum quod ex nobis est, omne opus bonum optimè ex charitate factum est peccatum veniale, non responsione, sed sensu aut igne opus est: nam secundum hoc beata virgo in omni opere suo peccauit venialiter, cui tamen August. dicit gratiam collatam esse ad peccatum ex omni parte vincendum. Et ex hoc sequitur contra Apostolum, indignitas operum suorum ad coronam secundum iustitiam diuinam. Et ex hoc sequitur contra Ioannem Euangelistam, quod etiam natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet solutio omnium obiectorum ex autoritate Sanctorum.

¶ AD OBIECTA Autem contra naturalè utilitatè ex superfluis Sanctorum meritis, respondetur. Et ad primū, Vnusquisque propriam mercedem, & secundū proprium laborè, dicitur, quod ut patet, de mercede loquitur: merces autem merito respōdet: & nos idē dicimus quod quilibet sibi soli meretur. Nos autē de pœnarū remissione loquimur, dicentes quod vnus potest satisfacere per alium. ¶ Ad secundū (quod non dignè expenderet illa Ecclesia) dicitur quod dignissima expendit dum satisfactoria pro satisfactore expendit: neque enim possunt dignius expēdi. Et licet remissio temporalis pœnæ in comparatione ad dona spiritualis gratiæ sit vile donum: est tamen proportionatum & commensuratum donum meritis Sanctorum, in quantum sunt satisfactoria: quoniam ut sic non nisi exolutiua temporalium pœnarum sunt.

¶ Ad tertium (quod nō piè ageret Ecclesia) dicitur, quod piissimè mater Ecclesia filiis suis remittit, quos Deus ex rationabili causa in adoptionis filios computauit: non enim omni actu debet mater castigare filium, sed omnia tempus habent.

¶ AD OBIECTA Denique contra thesaurū indulgentiarū ex meritis Christi, respondetur. Et ad primum iam patet ex dictis, quod cum autoritate nō solius Ro. Ecclesiæ, sed sacræ Scripturæ, Sanctorū & doctorū hoc dicitur. Et si solius Ro. Ecclesiæ autoritate diffinitiuā diceretur, sufficeret ad rationē reddendā de ea, quæ in nobis est, fide, non minus, quā si autoritate generalis cōcilij diffinitū esset. Hæretici autē sicut refutare possunt Ro. Ecclesiam, ita & Conciliū. Nec hoc ego somnio: sed Hier. ad Damalium Papā dicit, Si Apostolatus tui iudicio fuerit approbatū, hæreticū se experietur qui contradixerit. Et in Cōcilio Flor. sub Eugenio 4. acceptat professio Armenorum, dicentium, Approbamus quod approbat Rom. Ecclesia & reprobamus quicquid reprobat Rom. Ecclesia.

¶ Ad secundū iam dictum est, nisi ad subiunctā ex canone autoritate malè allatam: quia textus non de indulgentiis, sed de indulgentiis indiscretis dicit, quod sunt enervationes ratione indiscretionis.

¶ Ad tertium similiter dictū est & probatū, quod nulla sit irreuerentia.

¶ Ad quartū dicitur, quod opera bona dicuntur esse meliora indulgentiis, hoc est, effectibus indulgentiarum: & non meritis Christi & Sanctorum, quæ non sunt indulgentiæ, sed ex eorum satisfactoria supererogatione est efficacia indulgentiæ. Vnde processus illius argumenti assumit tot falsas propositiones, vel veras casualiter & non formaliter, ut non sit mirum si seipsum interimat.

¶ Ad quintū dicitur, quod Cōciliū illud pium est, quod claves Ecclesiæ, sicut & alia sacramenta, facere aliquid certi vel nihil certi, potest intelligi dupliciter. Primò, quantum ex seipsis: & sic dicitur quod faciunt certū quid, & oppositū est impiū. Alio modo per accidens, puta propter indispositionē materiæ, vel subiecti, & sic contingit nō solum claves Ecclesiæ, sed & Baptismū non habere certū effectū: puta, si adulescens suscipiat abluitionē occulto animo nō suscipiendi Baptismū: tunc enim nec characterē recipit. Et si cum animo solum peccandi mortaliter accedat, licet characterem suscipiat, gratiam tamen non suscipit. Et sic est in proposito: quia propter ambiguitatē de dispositione subiecti dubitamus de effectu clauium in isto: & cum hoc sumus certi quod claves habent certissimū effectū in subiecto disposito ad earū effectū: & similiter indulgentia est certa donatio disposita ad illā. Vnde nulla est illusio, si applicatur verè pœnitenti, nec insufficiētia meritorū Christi & Sanctorū: sed ex dubio de dispositione subiecti, quæ consistit in facto non hominis solius, sed Dei miserentis, donado verā cōtritionē, prouenit quod non quiescimus ad nostris pœnitentiis post indulgentias. Et quum secundò adiungitur, Aut credo mihi merita Christi applicata per indulgentiam esse sufficientia, aut dubito, respōdetur quod plus oportet addere, scilicet suscepta in me, seu participata à me. Credo enim indubiè merita Christi applicata per indulgentiam mihi, & participata à me, seu suscepta in me, esse sufficienter exolutiua debitas à me pœnas temporales pro meis peccatis: sed dubito an sint à me participata, quia dubito an ego fuerim dispositus pro participatione illorum, hoc autem dubium est factum. Et rursus si credo me participasse, volo etiam addere meas satisfactiones, non tanquam meliores satisfactione Christi: sed quia melius est

duplici via satisfacere, quàm vna tantum: & plura bona sunt satisfactio Christi & mea, quàm satisfactio Christi tantum. Ad confirmationem dicitur, quod merita Christi non sunt indulgentiæ, sed causæ indulgentiarum efficaciaz: indulgentiæ enim, quas consequitur Christi fideles, nihil aliud sunt quàm remissiones suarum pœnarum per merita Christi. Vnde sicut remissiones pœnarum non sunt præferendæ meritis Christi, nec præceptis Christi, aut Ecclesiæ: ita nec indulgentiæ: & tamē cum hoc stare liquet, quod remissiones fiant per merita Christi.

¶ Ad sextum dicitur, quod appositio meritorum Sanctorum consonat diuinæ dispositioni, non quod insufficiens sit Christi satisfactio, sed ut plura sint in Christi corpore mystico satisfactoria. Sic enim docuit Apostolus: Adimpleo inquit ea quæ defunt passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.

¶ Ad septimum dicitur, quod non est hæc Ecclesiæ doctrina, ut thesaurus meritorū Christi & Sanctorū ita commissus sit Ecclesiæ dispensationi per indulgentias, quod sine ipsius nō dispēsetur à Christo summo Sacerdote. Sed ista consequentia non valet, thesaurus ille potest haberi sine indulgentiis, ergo non habetur per indulgentias: stat enim quod multis modis participari possit à Christi mēbris.

¶ Ad octauum dicitur negando sequelam, non ex insufficiētia meritorum Christi: sed propter diuinæ sapientiæ dispositionē ex parte Dei, qui non ordinauit thesaurū Ecclesiæ ad remittēdum pœnam mortis: & propter disparitatem pœnarū ex parte nostri. Pœnarum siquidem nostrarum quædam sunt pœnæ naturales, & quædam personales: hoc est, quædam consequuntur nos propter peccatum naturæ, quod est peccatum originale, & quædam sunt nobis debita propter actualia peccata nostra. Illæ pœnæ quas incurrimus propter infectā naturam, reseruantur vsque ad renouationem naturæ, quæ in resurrectione fiet ex merito etiam passionis Christi: quoniam ipse mortem nostram vtranque, scilicet animæ & corporis moriendo destruxit, & ideo non remittuntur per indulgentias: quoniam spectant ad tempus naturæ infectæ. Illæ verò, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualibus, in hac vita remittuntur per indulgentias: præsens enim vita tempus est purgandi non naturalia, sed personalia: vnde etiam in Baptismo persona, non natura sanatur. Et quia mors cum suis pœnalitatibus est pœna naturæ, ideo merita Christi per indulgentias applicata ad pœnam mortis non se extendunt. Vnde patet, quod non ex infirmitate meritorum Christi, sed ex natura pœnæ & status præsentis prouenit, quod pœna mortis non remittitur per illam in hac vita.

Nec ex hoc quod remittunt pœnam æternam mortis sequitur, ergo & temporalis mortis pœnam: tum quia æterna sensus pœna est de numero personalium pœnarum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud est loqui de meritis Christi satisfactoriis absolute, & aliud de eisdem, ut superfluum sacramentis, ut per indulgentias dispensanda relinquuntur: ipsa enim absolute in sacramentis tollunt pœnam damni & sensus æternam, potius per viam concomitantiaz, quàm per satisfactiois. Reconciliando quippe hostem in Dei filium adoptiuum, sequitur quod non hostis pœna exterminatrice pœna digni sunt. Filij enim castigandi, purgandi suapte natura relinquuntur. Thesaurus autem indulgentiarum Christi merita, ut satisfactoria exhibet.

¶ Ad demum obiecta contra hoc quod absolute solutioni, quæ fit per indulgentias annectitur dispensatio thesauri meritorum Christi & Sanctorum, respondetur: Et ad primum dicitur, quod non est par ratio de actu absolute solutionis in indulgentiis, & de aliis absolute solutionibus, siue censuris, siue aliis sine sacramenti exhibitione. Tum quia absolute solutio ista respicit tertiam sacramenti poenitentiaz partem, scilicet poenitentialem satisfactionem (supplet enim eam) Christi autem merita directe ad sacramenta respiciunt: reliquæ autem absolute solutiones non respiciunt partem aliquam sacramentalium. Tum quia absolute solutio ista est à pœna debita apud diuinam iusticiam in hac vita vel alia: aliæ verò absolute solutiones sunt à pœnis in hac tantum vita debitis. Hinc enim fit, quod ad istas remittendas sola potestas Papæ sufficiat & efficiat: ad illas verò ultra potestatem in Papa exigatur & dispositio subiecti per veram poenitentiam, & meritorum Christi dispensatio, non ad libitum applicatio: quoniam ministri non est remittere pœnas principali debitas, nisi dispensando. Sic enim nos existimet homo (inquit Apostolus) ut ministros Christi: & dispensatores ministeriorum Dei.

¶ Ad secundum dicitur, quod sicut in sacramento poenitentiaz clauis respectu peccatorum actum quidem soluendi exercent potestatem, ligandi autem negatiuè quo ad clauem potestatis, quamuis potestatiuè utriusque se habeat clauis scientiæ, ita in indulgentiis innuitur, quod clauis scientiæ potestatiuè decernit solutionē & ligationem: clauis verò potestatis potestatiuè quidem absoluit, negatiuè autem ligat: quia ligare hic sicut & in peccatis, non est aliud quàm nō absolueri ex iudicio & autoritate clauis scientiæ. Vnde non solum absolueri nō est actus clauis, qui est ligare: sed ex iudicio clauis non soluere est ligare, qui actus est clauis. Et per hoc patet, quod licet effectus solutionis & ligationis sit sine clauibus: ipsum

clauem

Ad eos qui obiciunt contra merita Christi.

tamen soluere, vel ligare non est in militati Ecclesia sine clauium exercitio. Augusti die 7. Octob. 1518.

QVABESTIO II.

¶ Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectio.

V A E R I T V R vtrum dare operam ad acquirendas indulgentias sit imperfectio. Et videtur quod sic. Primo, quia actus non meritorius est imperfectio: sed acquirere indulgentiam, non est meritorium: ergo, &c. Secundo, quia indulgentia sunt relaxationes poenarum debitarum: perfectorum autem est poenas amplecti, non fugere: quonia sicuti crucē Christi: vt de sanctis Andree, Laurētio, & Vincētio legitur. Tertio, quia secundum doctores sacros, habens indulgentias melius facit si per seipsum adimplet iniunctam poenitentiam, quam si propter indulgentias omittat illam: perfecti autē amulantur charismata meliora: imperfectorum igitur est indulgentias incumbere. Quarto, quia indulgentia non prosunt, nisi ad relaxationē poenarum canonicarum: sed non nisi criminosis publicē imponuntur canonum poena, quia sunt publicae poenitentiae partes: ergo non est nisi imperfectorum indulgentias egere, ac per hoc dare operam ad eas acquirendas.

CONCLUSIO.

¶ Operam dare indulgentias, communi est actus perfecti, et imperfecti in charitate constituti, si poena adhuc pro peccatu suo obnoxij sunt.

A D huius euidentiam sciendum, quod indulgentiarum fructus proprius est satisfacere diuinae iustitiae, quo ad poenam temporalem propriis peccatis debitam ex poenis Christi & sanctorum, secundum traditionem Ecclesiae Ro. vt patet in ex- rauaganti Clementis 6. & multorum Romanorum Pon. apostolicis literis. Hac autem suppositione facta (in alia quaestione adhuc magis probanda, quam in tractatu de indulgentiis firmauerimus) consequenter dicendum est, quod quum actus iste, qui est satisfacere per alium non sit ex suo genere malus, nullā enim deordinationem importat, nec habet imperfectiōem moralem annexam: quoniam cura seruenti charitate & prouidentissima voluntate per seipsum satisfaciendi, stat quod tali modo, scilicet per sanctorum poenas velit satisfacere, & nihilominus operibus sanctissimis tanto magis intendere, quanto liberior à debita poena, & gratior esse debet propter hoc cumularum beneficij. Sed est actus de genere honorum moralium: est enim appetitu recto appetibilis, vt pote ablatius impediuntur ad caelestē patriā. Poena enim peccatis debita impediunt ingressum ad aeternā beatitudinē, vnde tantum oportet animas in purgatorio morari, donec exolutis poenis omnibus debitis propriis peccatis, liberentur ab omni malo poenae, omnium bonorum aggregatione perfectū statū assequantur. Nec solū est moraliter bonus, sed etiā meritorius, si fructuosus est: quonia non nisi existētibus in charitate indulgentia prosunt, vt ipsa cōcessionis forma monstrat (dicere verē poenitentibus) omnes autē actus humanos ex charitate procedentes meritorios esse cōstat. Nec solū est meritorius aeternae vitae, sed cōsonus etiā perfectis viris: quonia cōtinuē suspirantibus ad caelestē patriā, & cupientibus dissolui, & esse cū Christo cōsolari omnia recta excellentiū caelestis ingressus: cōstat autē exolutione poenarum debitarū pro peccatis acceleratiuā esse caelestis itineris: quonia impedimēta ingressus ad felicitatem collit. Omni igitur ex parte apparet, quod dare operā indulgentias, est actus cōmuni perfectis & imperfectis in charitate cōstitutis, si poenis adhuc pro peccatis suis obnoxij sunt. Et cōfirmatur: quia omnibus quātuncunque perfectis conuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita nostra: in quorum numero consistet esse debitum poenae pro peccatis, quod autem consonat petere, consonat & querere. Consonat igitur etiam perfectis querere debitum poenae pro peccatis suis debita exolui per satisfactoria opera Christi & sanctorum.

A D PRIMAM autem obiectionē dicitur, quod sermo doctorum dicentium indulgentias non esse meritorias, est formalis, & uerus formaliter intellectus: hoc est, quod indulgentia, vt satisfactoria, non est meritoria. Cōmune est enim satisfactoria omnibus (siue per seipsum homo satisfaciat, siue per alium viatorē, vel sanctū) quod meritoria non sunt formaliter sumpta, hoc est, vt satisfactoria. Et ratio est in prout, quia satisfacere, non est aliud, quā liberari à debito: ex hoc autem, quod aliquis à debito liberatur non meretur: vnde & in purgatorio quilibet satisfacit, & nemo meretur. Cū hoc autem, quod indulgentia, quae quo ad fructū, satisfactoria, fiat, quod aliquid facere pro indulgentia satisfactoria, sit meritorium, non solū ex genere operis (pura subuenire Ecclesiae, aut orare) sed ex intētionē facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc, vt impedimēta sui ingressus ad aeternā vitam tollantur. Et hoc consonare perfectis, manifestum est.

A D secundam dicitur, quod perfectorum est poenas promotius sui vel aliorum ad aeternam vitam amplecti. Poenas autem ex propria culpa impeditiuas aeternae vitae, non est perfectorum iterare, sed quā citius fieri potest, liberare se ab illis: vt expeditus semper inueniatur pro caelestis patriae ingressu. Cōstat autē poenas pro pe-

catis debitas esse ex propria culpa impeditiuas ingressus caelestis: & ideo à perfectis per se, vel per alium citius sunt exoluedae.

A D tertiā dicitur, quod nihil obstat dictis consilium de meliori bono: quod, scilicet melius facit consequutus indulgentiam, si per seipsum satisfacit. Nam proculdubid melius est duobus modis satisfacere, quā vno, scilicet per alium, & per se, quā per alium tantum. Et rursus, per alium satisfacit solum, sed per seipsum, & satisficit & medela adhibetur: poenitentia enim per seipsum impleta est, non solum satisfactio, sed medicina. Cum his enim stat, quod perfecti emulando charismata meliora, sectentur etiam indulgentias, vt expediti sint ad vitam aeternam.

A D quartam dicitur, quod multa falsa continet. Primum est, quod indulgentia non prosunt nisi ad relaxationem poenarum, quae per canones poenitentiales impositae sunt: patet enim hoc esse falsum ex ipsa forma conceptionis, sonantis remissionē poenarum in iurisdictione iniunctae autē sunt siue secundū canones, siue secundum arbitriū confessoris. Aliud falsum est, quod poenae canonū pro solis criminibus publicis imponi possunt: quū constat in foro poenitentiali posse imponi: vt pro secretis secretē poenitentiam agant.

A D Aliud falsum subintelligitur, reprobatū in alia quaestione. scilicet quod sub poena canonica non includatur etiā poena simpliciter debita peccato. Quod ex eo patet etiā esse falsum: quod non iudicat Deus bis in idipsum: iudicaret autem bis, si semel per seipsum, & semel per suū vicarium temporale poenā satisfactoria pro peccato exigeret, quod contingeret, si poenitentia à sacerdote secundū canones imposita, non euacuetur pro sua portione poenā satisfactoria apud Deum. Et hinc est quartū falsum, scilicet quod remissio poenitentiae iniunctae depra per indulgentias, non sit remissio poenae debita pro satisfactione peccati apud Deum: vt in alia quaestione manifestauimus. Quocirca cuius siue obnoxio poenae temporali proficitur cōtione cuiusque actualis peccati proficit indulgentia, siue sint iniunctae secundū canones, siue confessoris arbitrio. Et etiā si non sunt actu iniunctae dūmodo Ecclesia seruatis seruandis in forma indulgentiae etiā ad non iniunctas poenitentias extendat illā: vt alias hoc scilicet de non iniunctis manifestabitur. Et quia tam perfecti quā imperfecti, tam sani, quā infirmi, tam morituri, quā diuicturi, tā impediri, quā non impediri in charitate constituti, rei possunt esse ab cuius poenae temporalis pro satisfactione suorum actualium peccatorum: idēo nullus excipitur à fructu indulgentiarū qui uoluerit earum particeps fieri, rarique uidentur esse adeo satisfaciētes per seipsos, qui non egeant indulgentiis: qui tamen tutius agunt si per indulgentias etiam à debitis se absolui curent. Augusti die 2. Octobris, 1518.

QVABESTIO III.

¶ Num occurrenti pauperi negans elemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccat.

V A E R I T V R vtrum occurrenti pauperi negans elemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccat. Et videtur quod sic.

¶ Primo, quia agit contra ordinem diuini praecepti: quo quis primo seruare tenet praecepta, seu mandata Christi, quā acquirendis vacare indulgentiis: vt potē quia hoc non est mandatum, sed uoluntarium.

¶ Secundo, quia talis agit contra illud Ioan. 3. Si quis uiderit fratrem suū necesse habere, & clausit uiscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? prima Io. 3. Et si dicatur quod sola extrema necessitas obligat ad mortale: cōtra, tum quia securdū hoc charitas nunquam uel rarissime locū haberet operandi, tum quia quilibet in necessitate constitutus, uellet non sibi expectari necessitatē extremam, sed prius subueniri: ergo hoc idem seruandū est in aliis.

CONCLUSIO.

¶ Negans elemosynam, quando tenetur eam facere, ut seruet ad tempus indulgentiam, peccat.

A D euidentiam huius cōsiderandum est, quod ad hoc, quod aliquis actus humanus sit peccatum, non sufficit negatio bonitatis maioris, alioquin non daretur gradus in actibus bonis, sed soli summe boni actus effugerēt rationē peccati, sed exigis quod sit inordinatus: nisi enim à diuino ordine declinaret, peccatum non esset. De ordinatio autē actus est siuā pecunia: sicut & ceterarū moralium actionū, tunc tantū est, quū uel non sua, uel ad id quod non debet, uel quum non debet, &c. impeditur pecunia: nisi enim aliquid quod debuerat adesse, desit, aut quod debuerat abesse, adsit. peccati ratio non saluatur: quocirca ad debiti rōnē oportet spectare peccati iudicium. Et hinc fit, vt licet melius faceret qui pecunias suas in elemosynas daret, quā si expēderet eas in humanis officiis defunctorū, quae sunt consolationes uiuorū non tamē peccaret expēdens eas pro honorabilibus exequiis, quia non tenetur illas pecunias dare pauperibus: & actus exequiarū humanus iuxta statū personae & patriae morē non est deordinatus. Vnde in proposito, quod dare elemosynā sit praeceptū affirmatiuū, obligans tantū pro loco & tempore: si in casu loquimur, quo praeceptū de elemosyna obligat, non est dubium quod

Opus. Caiet. GG negans

negans illā, vt det pro indulgentia peccet: non enim sunt faciēda mala, vt veniant bona. Si autē sumus extra casum, in quo præceptū de elemosyna obligat, quāuis pauper occurrat petēs elemosynā, licitè potest quis omittere elemosynā & dare pro indulgentia nō minus, quam posset illā simpliciter omittere. Et quā nō sit pecunia illam in vsus suos conuertere. Vnde Dominus Mariam à discipulis defendit, obiciētibz quōd pretiosum unguētum, quo multis potuisset subueniri pauperibus in vnum humanum opus perderet: affirmans quōd bonum opus operata est, Vbi ex subiuſta ratione. Pauperes enim semper habebitis, &c. docuit, quōd concurrētibz duobus bonis, altero continuo, altero pro instantē commoditate, licitum est omisso pro tunc maiori ex suo genere bono, dare operam minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim spectat, quōd pauper esse semper adiūt, ipse autem non semper.

¶ AD PRIMAM Autē objectionē dicitur, quōd ordo præceptorū ad consimilia est in præcepto tunc tantū, pro quanto præceptum affirmatiuū obligat: extra tēpus, siquidē pro quo obligat, liberū est cuiq; cōsilia sequi. Sic autē esse in proposito supponitur. **¶ Ad secundā** negatur, quōd talis agat cōtra dectā Iōan. Euāg. quia Iōānes loquitur pro quanto præceptū affirmatiuum obligat: certo autē certius cōstat, q̄ nō quilibet necessitas fratris visa cōstituit tēpus, pro quo præceptū elemosynæ obligat. Vnde glossa ibi dē dicit in verbo necessitate victus vel vestitus. Multi autem sunt pauperes habētes victū & vestitū: vt pater de Gabelo apud Thobiā. Et rursus glossa ibidē de substantia superflua exponit, dicens, Si superflua nō potes dare fratri, animā tuam nō potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Iōānes de qualibet necessitate fratris, nec de quolibet habente substantiā huius mundi: sed de superflua substantiā habente: iuxta verbū Domini: Quod superest, elemosynā date, Luc. 11. Nec propterea ego abundās teneor huic pauperi dare, quāuis teneor dare elemosynā: si recta ratio moralium actuum regula est. Vtrū autē sola extrema necessitas, tēpus, p̄ quo præceptū obligat determinet, alia questio est: & alibi memini me scripsisse post S. Thomā, quōd quantū est ex parte necessitatis pauperis: sola extrema necessitas determinat tēpus, pro quo præceptū de elemosyna obligat ad peccatum mortale. Sed extrema necessitas cō intelligitur, quādo prope mortem homo est, tunc enim nō potest sibi subueniri, sed quādo est adhuc tēpus vtiliter subueniendi, nec apparet alia via, qua illi subueniatur. si à me nō sibi succurrit: tūc enim necessitas est extrema, licet lōgē sit à morte. Rursus licet necessitas non extrema non obliget ad peccatum mortale omittentem elemosynam: magna tamen necessitas visa à potenti sine suo incōmodo subuenire, rationabiliter tenetur, vt obliget etiam ad peccatum, quāuis non mortale. Sicut enim secundum Philosophos in actibus bonis, quod est prope medium, d virtutis actum spectat: ita in oppositis non solū qui totaliter declinat, peccat, sed etiam qui prope ad vitium appropinquat. & secundū Theologos non solū qui cōtra præceptum: sed qui præter præceptum facit, peccat. Et propter istam latitudinem, quā necessitas, proximi visa quandoque ad mortale, quandoque ad veniale, quandoque ad nullum obligat peccatum: Iōann. Euang. dixit, Quomodo charitas Dei manet in illo? & non manifestē afferuit charitatem Dei non manet in illo. Quāuis assertiue intellecta verba illa, seclusa superfluitate bonorum, de extrema necessitate accipienda sint: quoniam tunc tantū debita negatur subuētio in notabile damnum proximi vergens: & propterea fit contra charitatem proximo debitam. Extra hanc autē necessitatē, aut subuētio non est ad hoc debita, aut non est illatiua damni notabilis proximo. & sic non fit cōtra charitatem debitam, sed aut præter eam, aut nec præter nec contra illam. Et quum contra hoc arguitur: primò, quia secundum hoc charitas nunquam, aut rarò haberet locū operadi, negatur sequela, quoniam charitas etiā sine præcepto operari potest & frequētissimē elemosynæ opus operatur. Et quum dicitur secundò, quia quilibet velleret sibi extra necessitatē extremā subueniri: occiditur, sed negatur sequela, ergo subuētio: fit in præcepto. Nō enim omne quōd volumus, nobis fieri, cadit sub præcepto, vt alij nobis faciant: quilibet enim velleret nunquam sibi mendacium dici non tamen propterea sequitur: ergo quilibet mentiēns facit contra præceptum. & sic de alijs. August. die 7. Octobris 1518.

QVAESTIO IIII.

¶ Num indulgentia absoluit ab iniunctis penitentis absolutas à pena debita peccato apud diuinam iustitiam.

V A E R I T V R Vtrum indulgentia absoluit ab iniunctis penitentis: absolutas à pena debita peccato apud diuinam iustitiam. Et videtur quōd non. Primò, quia iniuncta penitentia ab homine, sicut non obligat nisi in foro ecclesiastico, ita earum absolutio non est nisi in foro ecclesiastico.

¶ Secundò, quia penitentia voluntaria, de qua Christus dicit, Penitentiam agite, est de præcepto Christi & de essentia penitentia: si iustitias: ac omnino de necessitate salutis: & consequenter non est in potestate sacerdotis cuiusque dimittere illam. Est enim mor-

tificatio passionum & crux portanda post Christum. **¶ Tertio**, quia potestas ligandi atque soluendi par est: sed Papa non potest ligare nisi ad penam canonicam: ergo non potest absolue- re nisi à pena canonica. **¶ Quarto**, Satisfactio sacramentalis non dicitur satisfactio, quia satisfaciat pro culpa simpliciter, sed quia satisfaciat secundū statu- ta Ecclesie: ergo absolutio ab illa non est absolutio à satisfactio- ne simpliciter. Antecedens probatur: quia dicendo pro culpa satis- ficte per penam mortificationis propriè, & huiusmodi.

¶ IN OPPOSITVM Autē est cōmunis Ecclesie sensus. **CONCLUSIO.**

¶ Quicumque absoluitur per indulgentias ab iniunctis penitentis, absoluitur à penis debitis peccatis suis apud diuinam iustitiam.

¶ AD EVIDENTIAM Huius sciendū est, quōd pena ca- nonica (hoc est iniuncta à sacerdote in confessione sacramentali) & pena satisfactoria pro culpa secundū diuinam iustitiam, non se habent sicut duæ penæ, sed se habet sicut pena indereterminata & pena determinata. Sicut etiam præceptum de confessione faci- enda editum à Deo & ab Ecclesia, non præcipit duplicem con- fessionem, sed se habet Ecclesie præceptum ad diuinum vt de- terminatum ad indereterminatum. Illud enim idem quod præci- pit Deus, præcipit Ecclesia. sed Deus præcipit, quōd confiteamur non determinando tempus, Ecclesia idem præcipiendo determi- nat tempus, scilicet singulis annis: vnde vna & eadem est confes- sio præcepta à Deo & Ecclesia. Et proculdubio vnicuique confes- sione implet, qui, licet præceptum Dei & Ecclesie: ridiculum quip- pe esset semel confiteri, vt obediatur Deo, & iterum vt obediatur Ecclesie. Simile quid est videre in proposito: nam pro peccato commissio (puta periurio) tenetur ex diuino præcepto homo satis- facere, sed non determinatè per istam vel illam penam, nam potest satisfacere per elemosynā, vel per ieiunium, vel orationē. Et pro eodem peccato tenetur ex iniunctione sacerdotis imponētis satis- facere per determinatā penam, puta ieiunium septem annorū. Nec tenetur penitēs ad duas penas: alterā satisfactoriā apud Deum, & alterā satisfactoriā Ecclesie: sed implendo iniunctā ab Ecclesia, satisfecit Deo & Ecclesie: vel pro tota pena debita illi peccato si imposita à sacerdote adæquat debitā secundū diuinā iustitiā) vel pro parte illa quæ cō respōdet imposita, si pena imposita minor est illa quæ secundū diuinā iustitiā determinanda erat. Nec hæc voluntariè dicimus: sed euidenter nostras discurredo per oēs actus præceptos ab vtriusq; scilicet Deo & Ecclesia: vt patet in præ- cepto de obseruatione festorum & præcepto de obseruatione ieiuniorū. Vnum enim atque idē est quod à Deo Ecclesiaque præcipi- tur, ab illo indereterminatè, & ab ista determinatè: & dum Ecclesia obeditur, non remanet homo obligatus ad Dei præceptū iterum implendū circa illud. Et simile est in alijs. Quocirca Deo Ecclesiaque idem præcipiente, vnus atque idem actus sit debitus duplici vincu- lo, scilicet Dei & Ecclesie. Et propterea putari potest, q̄ si iniun- cta penitentia relaxatur per indulgentiā, non remittitur pena sa- tisfactoria simpliciter & absolutè, sed solū vt est debita ex vincu- lo Ecclesie & propterea remanet, vt est debita ex vinculo diuine iustitiæ. Sicut quū Papa relaxat ieiunium alicui personæ, non cōcedit illi, quōd non impleat Dei, seu naturæ præceptū de ieiunio, sed quōd non arctetur ex vinculo ecclesiastico præcepti ad ieiunium. Et secundum hanc viam sicut ligat sacerdos ad penam nouum adiciē- do vinculum dererminandūque per qualē quantāque penam satisfacere debet penitēs: ita absoluet per indulgentiā tollēdo vinculum Ecclesie & determinationē ad talē penam. Fallitur autē opinio hæc in hoc, quōd nō discernit inter abolitionē per viam indulgentiæ & abolitionē per viam licentiæ. Absolutio enim per viam licentiæ cōmunis est omnibus principibus ecclesiasticis & se- cularibus: dum quilibet potest soluere, quæ ligauit, licentiā præ- bendo, vt nō teneatur iussa à se adimplere: & de huiusmodi absolu- tione verificatur licentiā ieiuniorum & similitum. Sed quōd nō sit talis absolutio per indulgentias, patet ex eo, quōd innititur illi priuilegio Christi, Quodcumque solueris super terrā: certum est enim abolitionem concessam per hoc priuilegium, non esse illam, quæ cōmunis omnibus principibus est: ad quā non est opus priuilegio sed statim vt quis est princeps habet illā. Amplius absolutio per modum licentiæ, extendit se indifferētèr ad singula postiuia iuris: potest enim ita relaxare obseruationē vnus præcepti iuris sicut alterius: vt patet. Absolutio autem Petro concessa ex priuilegio Christi habet pro materia ea, quæ reus cælorū sunt (dicente Chri- sto, Tibi dabo claves regni cælorum) & specialiter culpa (vt patet ex verbo Christi: Quorum remisistis peccata, remittuntur eis) & poenæ pro culpa, vt patet ex verbo Christi Matth. 18. Vbi quū dixisset, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus subdit, Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis super terram, &c. Am- plius, si indulgentiæ nō essent nisi relaxationes vinculi à sacerdote vel canone impositi, decepta esset vniuersitas fidelium, credētium non solum vinculū, sed ipsas poenas remissas esse. Alio ergo modo absolut

absolutione per indulgentiam fieri, ex eo conuincitur, quod indulgentia verè acquisita, tenet communis Ecclesie & doctorum sensus satisfecisse hominem illum, ac si poenitentiam correspondente illi indulgentie perfecisset. Ex hoc enim manifestè sequitur, quod indulgentia absoluedo ad iniunctis poenitentis absoluedo non solù à vinculo per sacerdotem, aut canonicè appositam: sed etiam à poena temporali debita secundum diuinam iustitiã peccato, quanta correspondet illi acquisitæ indulgentie. Nec est parui momenti ratio sumpta à communi sensu Ecclesie & doctorum sacrorum: sed est ratio autoritatis, vt non nisi temerè liceat sentire oppositum. Et confirmatur sententia hæc: quoniam sic verè relucet operatio priuilegij Petro concessi. Quodcumque solueris super terram: absoluedo enim à poenis peccato debitis in foro diuinæ iustitiæ, non principis, nõ iuris humani, sed diuine est potestatis Petro comunicatæ à Christo. Amplius, Clemens 6. tradidit expressè, quod indulgentia remittit poenam temporalem pro peccato debitam: vt patet in extrauagante ab orbe acceptata de Iubilæo quinquagesimo quoque anno: & habetur in extrauagantium communium titulo, de pœ. & re. cap. vnigenitus. Non licet autem contra apostolicæ sedis doctrinam sentire.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quod poena iniuncta ab homine, seu canone est duplex: quædam simpliciter apposta ab homine, vel canone, vt excommunicatio, carcer, & huiusmodi: & hæc non ligant nisi in foro ecclesiastico. Quædam verò sunt appositæ ab homine seu canone, & appositæ solùm quo ad quantitatem & qualitatem, vt suppositas poenas euacuent. Et istæ obligant partim in solo foro Ecclesie, pro quanto non tenentur nisi in hac vita implere illas qualitates: & partim simpliciter apud Deum: pro quanto si non secundum iniunctas qualitates satisfecit, tenetur satisfacere apud diuinam iustitiã in alia vita de tota illa poena, quæ euacuata fuisset, si secundum iniunctas satisfecisset. Vnde sicut poenitentia sacramentalis obligat in foro Dei, ita absoluit in foro Dei.

¶ Ad secundam dicitur, quod Ecclesia potest absoluedo per indulgentias à poenis debitis præcepto & vinculo diuino. Nec hoc facit Ecclesia humana, sed diuina autoritate sibi concessa ex priuilegio, quodcumque solueris: Petrus enim vt vicarius, & minister Christi agit autoritate Christi. Nec mirum, si potest absoluedo à poena debita ex præcepto Christi, & ad quam obligat interior poenitentia, & quæ est de necessitate salutis, quia potest absoluedo à culpa: quæ tantum excedit poenam vt Iudæi dixerint, Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? Sacerdos enim ministerialiter absoluit à culpa & remittit peccata consentiunt sibi: dicente Christo: Quorum remiseritis peccata, remittentur eis. Et multo magis potest Christi minister absoluedo à poenis: quoniam enim culpa & poena impedimenta sunt regni celorum (quia & nihil coinquinatum intrabit illud, & absterget Deus omnem lacrymam, nec dolor erit ultra, &c.) Ad clauem regni celorum spectare necesse est vtunque impedimentum tollere: alioquin aperire regnum celorum fide libus non sufficerent. Constat autem sufficere in patiente disposito, & reliquis concurrentibus requisitis. Quocirca poena, ad quam peccator ex Dei præcepto tenetur, & quam poenitentia interior operatur erat pro peccato, & quæ de necessitate salutis æternæ habenda implenda erat, per indulgentiam absoluedo verè acquisitam sublata, desinit talis homo ad illam obligari, & ex diuino præcepto, & ex poenitentia interiori, & ex fine salutis æternæ, quia iam satisfecit per aliam viam, scilicet per absoluedo indulgentiæ: & hoc Christi autoritate per suum ministrum ritè exequuta. Quod autem dicitur, quod poenitentia, ad quam tenetur peccator, est crux Christi, & mortificatio passionum iam à priscis solutum est doctoribus dicentibus, quod poenitentia in quantum sunt medicina passionum, non suppletur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgentias acquisitas poenitentiam agere, vt medicinam passionum nostrarum: In quantum verò sunt satisfactiua pro peccatis commissis, sic suppletur per indulgentias. Et similiter est distinguendum de cruce post Christum portanda, & similibus.

¶ Ad tertiam dicitur, quod propositio assumpta (scilicet potestas ligandi atque soluendi par est): est cum grano salis intelligenda: quia est par quantum ad materiam (quia vtrobique Dominus dixit, Quodcumque ligaueris non tamen est par quo ad modum. Nam & peccata sacerdos ministerio autoritatis tollit, ita quod absoluedo facit de peccatore iustum: non potest tamè ministerialiter ligare facere de iusto peccatorem. Ex hoc enim patet, quod alio modo soluit quam liget Petrus quantum ad culpas: & similiter fas est, vt alio modo Pontifex liget, quam soluat poenas. Absoluit enim ministerialiter & per sacramentalem absoluedo, & per indulgentias à poenis secundum diuinam iustitiã debitis: ligat autem ad poenam sicut ad culpam. Nam sicut ad culpam ligat, vel non remittendo, vel præcipiendo aliquid, cuius transgressio constituit peccatorem: ita ligat ad poenam, vel non remittendo, vel agendo, vnde per se ipsum quis incurrat debitum poenæ apud diuinam iustitiã. Sub hac autem distinctione dicitur ad minorem, quod si sermo sit de potestate quibuslibet modis Papa potest ligare ad poenam canonicam, & nõ

canonicam, hoc est absoluedo apud Deum, (vt patet ex dictis) & similiter absoluedo. Si verò sermo sit de potestate tali modo, scilicet directe imponendo vel tollendo, sic minor est falsitas: quia non æqualiter se habent quo ad modum clauis in ligando & soluendo. Potest enim directe absoluedo quod non potest directe imponere: vt in culpa. ¶ Potest & nihilominus ad minorem aliter responderi, dicendo, quod in canonica poena quæ in foro poenitentia iniungitur in satisfactio nem, clauditur poena debita peccato coram diuina iustitia: quoniam eadem est poena supposita, & qualificata ab homine vel canone: vt patet ex dictis. Et propterea sicut sacerdos ligando ad poenam canonicam, ligat ad poenam simpliciter vestitã qualitatis ab homine vel canone: ita absoluedo ab huiusmodi poena canonice, absoluit & à poena simpliciter. Nam absoluedo à poena qualificata per hominem vel canonicè, absoluit & à poena & à qualitate, quoniam enim absoluit à toto, absoluit à qualibet illius parte: quia toto includitur pars. Et sic dato quod non liget nisi ad canonicam, nec absoluat nisi à canonice, adhuc habetur intentum, quod ligat & absoluit in poenam simpliciter debitam in satisfactio nem pro peccato. Potest & certid dici ad eandem, quia actus & potestati diuiduntur ens, & quodlibet genus ad eandem, & ad idem propterea genus spectat homo in poenitentia & homo in actu & album in potestati & album in actu: & sic de aliis: ideo etiam poena canonice diuiditur in canonicam in actu, vel in potestati. & vtraque in genus canonicæ poenæ clauditur. Et quod Ecclesia non solùm potest super poenas canonicas in actu sed etiam super poenas canonicas in potestati. Imò de facto Ecclesia per canones poenitentiales & per arbitrium confessorum, nihil aliud facit quàm quod poenas debitas simpliciter pro peccatis, quæ sunt, canonicæ in potestati facit canonicas in actu, adhibendo illis formam canonicam, puta tot ieiunij, &c. Ac per hoc Ecclesia ex hoc ipso, quod potest super poenas canonicas tam actu quàm potestati, potest super omnem temporalem debitam pro satisfactio nem peccatorum: quoniam omnes tales poenæ sunt canonicæ aut in actu aut in potestati: hoc est sunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles, sunt aut iniunctæ per sacerdotem, aut possunt iniungi. Et propterea licet Ecclesia in indulgentiis non consueuerit nisi iniunctas poenas remittere, quia ita sonant, potest tamen etiam non iniunctas remittere: sequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur autoritate diuini Tho. aliorumque doctorum.

¶ Ad quartam dicitur, quod ly simpliciter, in duobus sensibus sumi consueuit. Primum, vt æquiualeat ad ly totaliter, secundò, vt excludat additionem, vt Aethiops nõ dicitur albus simpliciter, sed cù additione dicitur albus dentes, non autem quia dicitur albi sine additione aliqua, dicitur albi simpliciter. In proposito ergo si simpliciter sumitur, pro totaliter, sic satisfactio sacramentalis quædoque satisfactio simpliciter, & quandoque nõ simpliciter, sed partialiter, quia quandoque adæquat poenam debitam peccatis, & quandoque non, & hoc est non factum. Si autem sumitur pro sine additione, sic satisfactio sacramentalis semper satisfactio simpliciter, dum modo poenitens agat illam rectè dispositus: quia non solùm satisfactio Ecclesie, sed Deo pro tanta poena debita peccatis, quanta correspondet illi satisfactio sacramentali. Nec hæc voluntariè dicimus, sed probata efficaciter sunt ex supradictis. Augusti die 29. Sept. 1518.

QVAESTIO V.

¶ Num indulgentiis liberentur defuncti à poenis purgatorij.

VAERITVR vtum ob plenariam indulgentiam concessam pro defunctis, & acceptam à viuus pro certis defunctis animæ illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter à poenis purgatorij. Videtur enim quod sic: quia indulgentiæ tantum donant quantum sonant: sed plenaria indulgentia sonat remissionem omnium poenarum: ergo, &c.

¶ Præterea, Indulgentia valet (vt dicunt doctores) per modum solutionis: ac per hoc indulgentia plenaria valet per modum solutionis plenariæ: sed facta solutione integra alicuius debiti liber est debitor ab vniuerso quod debebat: igitur habita indulgentia plenaria liberaretur anima à poenis purgatorij.

¶ Præterea, Doct. vñ sententia est quod concurrunt tribus, scilicet autoritate in dante, pietate in causa, & gratia in recipiente, indulgentia valet: sed hic concurrunt omnia: ergo. Et confirmatur ex autoritate prædicationis ecclesiasticæ: multi enim prædicando hoc dicunt.

CONCLUSIO.

¶ Non omnes defunctorum animæ in purgatorio existentes per indulgentias quas hic viuens pro illis suscipiunt, liberantur, sed qui ita hic viuens se gessere, vt diuina misericordia placeret, illos liberari.

¶ IN oppositum autem est, quia ex hoc sequeretur, quod per indulgentias posset Pontifex expoliare Purgatorium.

¶ Ad euidentiã huius difficultatis supposito (prouerbi veritas est) indulgentias nõ nisi per modum suffragij prodesse defunctis, tria sunt præmittenda: & postmodum respondendum quæ sit. Primum præmittendū est de ista indulgentia in se, quod sit plenaria indulgentia

Opus. Caiet.

GG

4

per

per modum suffragij. Secundum est de modo seu via, quo modo perducatur indulgentia ad animas in Purgatorio. Tertium est de ipsarum animarum in Purgatorio dispositione ad percipientem indulgentiæ fructum.

¶ Quo ad primū, à quid nominis inchoando, quia suffragium auxiliū significat, & in proposito de ecclesiastico suffragio est sermo modus suffragij modum ecclesiastici auxiliij denotat: ita quod indulgentia per modum suffragij significat indulgentiam per modum ecclesiastici auxiliij: hoc est per modum, quo nos per pia opera nostra suffragamur, seu auxiliamur defunctis. Nequit autem intelligi modus iste suffragij nisi ecclesiasticæ suffragia perfecta fuerint: quoniam ad horum similitudinem indulgentia suffragij modum induit. Et quum trifariā nostris operibus suffragemur defunctis (vel merendo bonis operibus, de cōgruo tamē, defuncti alicuius liberationē à Purgatorio, vel impetrando nostris orationibus illā, vel satisfaciēdo nostris passionibus, seu poenalibus operibus pro illis) & indulgentiā supponamus fieri ex thesauro superabundantiū in ecclesiastica autoritate collatā lonat, quum ad modum ecclesiastici suffragij determinatur, nō cuiuscunque ecclesiastici suffragij, sed satisfactorij suffragij modū induat. Nā quum indulgentia, in quantum indulgentia, nō sit nisi meritoria, neque impetratoria, sed satisfactoria: consentaneum rationi est, vt non induat modum suffragij meritorij, neque modū suffragij impetratorij, sed modum suffragij satisfactorij: ita quod indulgentia per modum suffragij, est cōcessa ex thesauro Ecclesiæ, opus satisfactorium per modum ecclesiastici suffragij satisfactorij: hoc est per modum, quo nostra satisfactoria suffragia opem ferunt. Hæc de primo.

Indulgentiæ per modum suffragij pro sunt defunctis ex diuina misericordia & gratia.

¶ Quo ad secundum, qua scilicet via indulgentia per modum suffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in p̄mptu est, vnde manifestum est. Ex hoc enim ipso, quod indulgentia modū ecclesiastici suffragij satisfactorij induit, vna eadē est via, per quā Ecclesiæ suffragia satisfactoria pro defunctis facta (vt ieiunia, peregrinationes, & alia huiusmodi) ad defunctorum animas perducuntur, & per quā indulgentia per modū suffragij ad illas peruenit. Et via hæc nō est via iustitiæ, sed via gratiæ seu misericordiæ: quoniam vniuersa Ecclesiæ suffragia diuinā efflagitant gratiā: qua hæc accepta sint pro animabus illis purgandis, quibus suffragari intēdim⁹. Quod ex duobus ad propositum spectantibus declaratur. primò ex hoc, quod poenæ nostra (vt diuus Tho. docuit) sunt alterius & deficientis rationis à poenis animarū separatarū: sicut poena pecuniaria est alterius ac deficientis rationis à poena seruitutis. Hinc enim fit, vt sicut seruit⁹ pecunia non redimitur secundum iustitiæ rigorem, sed secundum Domini acceptationē: ita poenæ animæ separatæ poenis nostris nō redimuntur secundum iustitiæ rationē, sed secundum diuinæ misericordiæ dispensationem. Secundò ex hoc, quod alter est forus noster, in quo nos patimur, & alter ac altior, in quo aīx separatæ puniuntur: noster est forus mitis, quasi canonicus vel ciuilis, ille rigorosus, quasi sanguinis & criminalis. Et propterea si quis hic obdebitā pecuniā in seruitutē redactus esset (vt olim fiebat) aut clericus in forū sanguinis decidisset: sicut non sufficeret amplius pecunia ad redimendū illum, nec poenæ canonicæ sufficerent ad redimendam clericum vitā: ita non sufficiunt passionibus nostræ ad satisfaciendum pro poenis animarum in purgatorio, quæ tamē nostræ passionibus suffecissent ad satisfaciendū pro eorundē delictorum poenis in hac vita soluendis, antea scilicet quā in poenas alterius rationis essent translatae in foro iræ ac rigoris diuinæ iustitiæ: qualis est forus, in quo puniuntur animæ separatæ: spectant enim illarū poenæ ad statutū poenarū inferni. Nec putes propterea Ecclesiæ suffragia satisfactoria pro defunctis esse vana, aut incerta, sed scito esse vtilia & certa: sicut etiā vtilia sunt & certa suffragia orationū pro illis: quæ constat diuinæ misericordiæ inniti. Bene siquidē nobiscū, & cū illis agitur, si diuina gratia acceptata, Ecclesiæ suffragia satisfactoria ad releuamen animarū, quæ in alia vita puniuntur, deducuntur. Nō est nobis via iuris aliqua ad eundem forū illum ad alicuius redemptionē, sed gratia opus est. Manifestius quoque fit quod dicimus, locum habere in indulgentiis pro defunctis, ex differentia inter modū, quo conceditur defunctis, & quo cōceditur viuīs: nam defunctis conceditur per modum suffragij: viuīs autē per modum absolutionis: vt patet extra, de poen. & re. & cap. quod autem. Vbi videre potes, quod ecclesiasticus princeps vt obiq; autoritatiuē habet actū dispensandi thesaurū Ecclesiæ, sed respectu viuorum superaddit actum absolutionis, respectu verò defunctorū nullum addit propriē loquendo, actum: tamen loquēdo, ad dictum actum modificatiuū ad suffragia ecclesiastica. Et meritò sic fit: quoniam nos, qui viuimus, sumus subditi Pontifici, & poenæ nostræ ad forum præsentis vitæ spectant: & propterea à seruatis seruādis indulgentia ad viuos deferret viam iustitiæ per iudicis actū, scilicet absolutionem. Existentes autē in Purgatorio (vt potest extra Ecclesiæ præsentis forum) à Papa absolui nō possunt, sicut nec ligari. & ideo indulgentia, quam autoritatiuē ex thesauro ecclesiæ confert

illis per modum auxiliij, ad eorum subleuationē mittit confidēs in diuina misericordia quod acceptabitur ad subleuamen eorum, qui in foro iræ & furoris Domini puniunt purgandi. Et est simile actū sit princeps ciuitatis alicuius, ex arario publico liberaturus oēs ciues arce aseno grauatos, quorū aliqui sub suo dominio, alij in alie no iā propterea seruituti addicti essent. In hoc em̄ casu princeps ex publico arario autoritatiuē nūmos dispensaret pro istis & illis sed degētes sub sua iurisdictione etiā iudicialiter absolueret à debito: ad degētes autem alibi seruos non posset nisi per modū auxiliij subuenire cum pecunia illa, & alterius gratiā ac absolutionem expectare. Simili modo ecclesiasticus princeps ex thesauro Ecclesiæ viuorū ac defunctorum poenas pro peccatis debitas soluturus vt rursus thesauri opes dispensat sed viuīs applicat absolūdo illos, defunctis autē applicat auxiliādo, hoc est, vt Ecclesiæ satisfactoria suffragia ad defunctorum liberationem dirigem. Notanter autē dico, Ecclesiæ: quoniam satisfactiones ex thesauro Ecclesiæ dispensari intelliguntur, si propriē loquendū est: non ita vt sint istorum, quibus cōceduntur, tanquā ipsimet opera illa fecissent, aut illi, qui fecerunt fecissent specialiter pro istis: sed tanquā ecclesiæ cōmuniā suffragia appropriatū singularib⁹ personis. Est siquidē inter sacramentorū & indulgentiarū efficaciam differentia ad propositū: in hoc quod remissio poenæ per sacramētū fit ex intētionē ipsius Christi, cuius est sacramenti operatio: ita quod iste suscipiēs sacramētū releuatur à rāta poena, ac si ipse passus fuerit patiēte Christo: vt sacramētū Baptismi testatur: docētē hoc Apostolo ad Ro. 6. & diuo Th. in tertia par. q. 69. Per indulgentiā autē, remissionē poenæ cōsequimur, tanquā Ecclesiā pro nobis illa passa fuerit quā abudantia passionū Christi & Sāctorū Ecclesiæ dispensatiōi credita, intelligit dona Ecclesiæ, vt cōmuniē ipsius Ecclesiæ bonū: ac per hoc per Ecclesiæ rectores, vt ipsius Ecclesiæ sunt, ex intētiōe Ecclesiæ applicata his vel illis. Deueniunt siquidē passioēs istæ ad thesaurū ecclesiæ ex intētiōe Christi & Sāctorū ad cōmune ecclesiæ bonū in generali, & cōmissa sunt, vt ex intētiōe ecclesiæ ad hos vel illos. Et hoc explicat in forma indulgentiarū pro defunctis, qui per modū suffragij proculdubio ecclesiæ cōceditur. Deducitur igitur indulgentia ad defunctos nō iustitia, sed gratia diuinæ acceptatione duce. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium prima fronte apparet, quod indulgentia sicut & alia cōmuniā ecclesiæ suffragia omnibus in Purgatorio existentibus pro quibus sūt, pro sint quoniam omnes tales inter valde malos & valde bonos medijs sunt: quibus secundū Augustini doctrinā ecclesiæ profunt suffragia. Si tamē diligētius perspexerim⁹, oppositum apparebit, sectādo Augustini doctrinā in Enchiridio, & in libro de Cura, p̄ mor. agē. recitatā à Gratiano 13. q. 2. Videtur enim quod Ecclesiæ suffragia saltem specialia, & similiter indulgentiæ, quæ vt specialia suffragia subrogātur, illis hōis defunctis profunt qui in hac vita meruerūt, vt in Purgatorio hōis illis, prodesse. Et quoniam fructus, quē ex suffragiis animæ quæ purgātur percipiunt, ad præmiū accidentale spectat, quum sit poenæ temporalis remissio: consequens est quod non ad essentialē, sed accidentale meritū pertineat mereri in hac vita, vt suffragia profunt in alia vita. Et si his adiunxeris, quod huiusmodi accidentaliter merita non sunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatoriū dudendis: perspicuū erit, quod non omnibus in Purgatorio indulgentiæ & alia specialia suffragia profunt: quia nō omnes hic meruerunt, vt hæc illis possint prodesse: quia nō omnes hic meruerunt, vt hæc illis possint prodesse: quia hoc spectat ad meritū essentialē. Eodem enim merito, quo meruerunt vitam æternam tandem eis exhibendam, meruerunt, vt Sanctorum cōmunionē iuuari interim, & tandem frui possint. Videtur autē ad accidentaliter hæc merita spectare, deuotio magna ad clauē Ecclesiæ indulgentiæ donatiuas, misericordia, sollicitudo ad satisfaciendū pro peccatis, studiū ad suffragandū defunctis, & similia. Et cōfirmatur quod dicimus autoritatē diuini Thomæ dicentis in 3. par. q. 1. ar. 8. ad primū, quod in descensu Christi ad inferos non solum liberati sunt illi, quorū tempus purgationis adueniat, sed illi qui ob specialē in hac vita deuotionē ad Christi aduentū, meruerunt, vt Christo visitante liberarentur. Vbi videre potes, quod in hac vita tributū, vt poenæ remissio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicēdum ergo videtur, quod omnes, qui in Purgatorio sunt, possunt Ecclesiæ suffragiis & indulgentiis iuuari: sed de facto specialibus suffragiis & indulgentiis non omnes iuuantur, sed illi soli, qui hic meruerūt, vt illi iuuarentur. Cōmunibus autem suffragiis piē puto omnes iuuari: plus tamen & minus secundum diuinæ dispositionis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos obliuioni dant, satisfacerere propriis peccatis negligunt, & sui ita sunt, vt cum gratia discedant, alienos à fructu omnium suffragiorum ibi crediderim: quāuis multa pro eis hic fiant, diuina vlciscēte iustitia huiusmodi duriciam cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

¶ Ex omnibus autem præmissis facillē patet responsio ad ouertū. Liqueat namq; non omnes animas in Purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiam illis concessam: tum quia multæ earum sunt fortē de illarum numero, quæ hic non meruerunt, vt huiusmodi

huiusmodi indulgentiæ illis prodeffint: tum quia non constat, si huiusmodi indulgentia per modum suffragij coram diuina acceptata sit gratia pro illa anima.

¶ AD PRIMVM Ergo argumentum dicitur, q̄ indulgentiæ tantum donant, quantum sonant: apud tamen aures doctas, apud quas indulgentia plenaria sonat remissionem omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et si extenderet ad nō iniunctā, semper subintelligeretur modus suffragij: qui nō minuit rationem plenariæ, sed apponit modum, quo indulgentia plenaria fit auxiliariæ tantum.

¶ Ad secundū dicitur, quod indulgentia plenaria in præfenti foro est absolutè indulgentia: & ideo valet per modū solutionis plenariæ. Sed indulgentia plenaria relata ad forū alterius vitæ, quia vt sic induit modum suffragij, valet per modum solutionis plenariæ, suffragando tantum: ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptationem. Et propterea licet indulgentia plenaria solueret: nihil tamen fieret nisi solutio acceptetur à principe, cuius interest.

¶ Quamuis possit etiam dici vltra plenariam solutionem requiri, quod ad debitorem perueniat fructus solutionis, qui potest impedi ex hoc, quod debitor non meruit in ista vita quod hæc plenaria solutio ei proficit: vt declaratum est.

¶ Ad tertium dicitur, q̄ cōkursus illorū trium proposito nihil officit: quoniam nō est hic sermo de indulgentiā simpliciter, sed de ipsa per modū suffragij, qui modus licet non mutet indulgentiam, nec ipsius plenitudinem tollat: mutat tamen modum perueniendi ad eos, quibus prodest, quoniam ponit modum perueniendi per viam gratiæ. Hoc enim, vt declaratum est, importat modum suffragij.

¶ Ad confirmationem autem de prædicatoribus dicitur, q̄ prædicatores Ecclesiæ personam agunt dum prædicant Christi & Ecclesiæ doctrinam. Dum autem ex proprio sensu aut cupiditate dicunt ea quæ nesciunt, non agunt Ecclesiæ personā: & ideo non est mirum si in istiusmodi verbis errant. Romæ 20. Nouembris 1519.

QVAESTIO VI.

¶ Num Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

TRVM Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio. Et videtur quod non. Primo, quia potestas Petro data non nisi super terram est: dicente Domino, Quodcumque solueris vel ligaueris super terram.

¶ Secundū, quia ipse stylus literarum indulgentiæ pro defunctis expressè habet, quod per modum suffragij indulgentia animabus datur: constat autem suffragium non spectare ad potestatem clauium, sed ad suffragantium auxilium.

¶ Tertio, quia hæc potestas non habetur ex sacra Scriptura, nec ex sacris canonibus: ergo, &c.

CONCLUSIO.

¶ Indulgentiæ debito modo fidelibus collatæ, ad clauium potestatem & autoritatem spectant.

¶ IN OPPOSITVM Videt autoritas literarū apostolicarū.

¶ Ad euidentiā huius sciēdum est, quod quum actus clauium sit aperire, consequens est, vt actus clauium regni celorū Petro concessarum sit aperire regnum celorū, proculdubid ingressuris in illud, quos cōstat oportere esse membra Christi. Aperiri siquidem regnū, quum nihil aliud sit quàm tolli impedimēta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimēta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnum celorum. Sunt enim quædam impedimenta naturæ, hoc est ex peccato originali: & quædam impedimenta personæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimēta peccati originalis, aperuit Christus per seipsum regnū celorum per passionem mortemque suam (in qua etiam portas abstulit, vt potè nunquā claudendas) & per Baptismum, in quo cæli aperti sunt. Quo ad impedimenta vero personalia (quæ, scilicet ex peccatis nostris actualibus sunt: vt culpa & pœna pro actualibus debita) per Petrū aperire regnum celorū statuit. Et propterea sicut ad potestatem clauium Petri spectat tollere personale culpam per sacramentū pœnitentiæ: dicente Domino, quorū remiseritis peccata, remittuntur eis ita ad clauium Petri potestatem spectat tollere personale pœnam, quæ sci licet, pro actuali culpa est debita. Vtræque enim impedit ingressum hominis ad regnum celorū: alioquin clauis nō sufficienter aperirent: dum non sufficienter ad tollendum vtrunq; genus personalis impedimenti ad regni celorum ingressum. Et periclitaretur illa vniuersalis à Domino data autoritas, Quodcumque solueris super terram: nam si pœna excipitur actuali peccato debita, iam non ad quodcumque soluendum extenderetur clauium subiuictus actus per dicta verba. Clauis igitur Petri actus, cum sit aperire regnum celorum Christi membris, tollendo personalia culpæ & pœnæ impedimenta, consequens est, vt quia indulgentiæ autoritate Ecclesiastica datæ seruatis seruandis tollunt pœnam pro actualibus peccatis debitam, ad potestatem clauium pertineant. Et si his iunctum fuerit, quod indulgentiæ omnes eiusdem rationis sunt quod ad causam & effectū (quia omnes sunt ab Ecclesiastica potestate dispensante thesaurum meritorū Christi & Sanctorum, quatenus

satisfactoria sunt: & omnes tollunt pœnam aliquam temporalem pro actualibus peccatis secundum diuinā iustitiam debitam) consequens erit quod indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad potestatem clauium spectet: ad quam spectat concedere indulgentiam pro viuis. Et confirmatur hoc ex ipso Romanæ Ecclesiæ stylo in literis indulgentiarum pro defunctis: duo enim ibi dicuntur, & quod apostolica autoritate indulgentia pro animabus in Purgatorio conceditur, & quod indulgentia ipsa per modum suffragij opituletur animabus in remissionem suarum pœnarum.

Doctet enim per hoc Rom. Ecclesia, quod apostolica sedes thesaurum meritorum Christi & Sanctorum pro animabus in Purgatorio dispensat autoritate clauium: sola enim clauium potestas est: apostolica autoritate super aperiendo celorum regno ex meritis Christi & Sanctorum animabus Purgatorij, tollendo earum pœnas impediēt: eas ab ingressu regni celorum: vt patet. Et quod ad animarum in Purgatorio pœnas relaxandas indulgentiam concessam transfert per modum suffragij. & non per modum absolutionis: quo scilicet absolutionis modo indulgentiam impedit viuis: vt patet extra de pœ. & re. cap. quod autem. Vnde patet quod indulgentia cōcessa viuis & defunctis, hoc habet commune, quod vtraque ex potestate clauium dispensante thesaurum meritorum pœnalarum Christi & sanctorum in remissionem pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debite conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad vtrouque, diuersus est: quia ad viuos, qui illam consequuntur veraciter, per modum absolutionis peruenit, defunctos autem, qui etiam illam veraciter consequuntur, per modum suffragij liberat.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem conceditur, quod Papa non potest autoritatiue absolueré animas existentes in Purgatorio: sed aliud est absolueré autoritatiue illas, & aliud est dispensare autoritatiue thesaurū Christi & sanctorū pro illis, vt per modum suffragij absoluantur illæ. hoc enim Papa faciens, nō excedit fines iurisdictionis suæ: quia non soluit autoritatiue per hoc sub terra.

¶ Ad secundam dicitur, quod stylus literarum apostolicarum continet quidem modum suffragij, sed non tantum: quoniam continet cum hoc autoritatiuam concessionem indulgentiæ. Et per ambo monstrat & autoritatem dispensandi, & modum suffragij in perueniendo ad animas in Purgatorio.

¶ Ad tertiam dicitur, quod hæc potestas satis habetur ex sacra scriptura, dum ex ea habetur clauis Petri: & ex conditricis canonum Romana Ecclesia explicatum est, quod modis diuersis clauis aperiunt regnum celorum Christi membris viuis & defunctis: vt patet ex dictis, Augusti die 15. Octob. 1518.

TRACTATVS DECIMVSSEPTIMVS de Contritione, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO I.

¶ Num quando quis sui peccati mortali recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

V AERITVR vtrum quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere contritionem. Et est ratio dubij: tum quia partem affirmatiuā multi tenere videntur ex verbis S. Tho. in 4. sen. dist. 17. q. 13. art. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo quando peccata memoriæ occurrūt, quū scipue in periculo mortis existit, aut in aliquo ar. 4. c. Tum quia sicut quoties occurrit peccatum mortale à se committendum, tenetur homo refutare commissiōnem, ita quoties vt à se commissum tenetur illud detestari.

¶ Tum quia nec per momentum licitum est stare in peccato mortali: ac hoc statim vt occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Ecclesiastici 10. Quasi à facie colubri fuge peccata.

¶ IN oppositum autem est, Tum quia sequeretur, quod quotiescunque aliquis de commissio peccato occurrente sibi atteretur, peccaret mortaliter: quia non haberet contritionem. Tum quia efficax ratio non apparet præcepti ad contritionem pro tali tempore, scilicet memoriæ peccati.

CONCLUSIO.

¶ Memoria commissi peccati mortali secundum se non obligat ad contritionem pro tali tempore, sed statim, scilicet secundum suum effectum.

¶ AD euidentiā huius dubitationis præmittendum est q̄ non est hic quæstio de peccato mortali semel cōtrito, quoniam hoc iam delectum prima cōtritione est: & sicut peccatū semel ritè confessum non tenetur homo iterū confiteri: eadē ratione de peccato semel cōtrito non tenetur homo iterū contereri. Non enim iudicat Deus bis in idipsum (vt dicit Nauus primo) eum quo ad vindictam exteriorē, quam per confessorē exercet, quā quo ad vindictam interiorē, quam per actum ipsius pœnitentiæ conteredo peccatum, exercet: sufficit enim semel cōtrito, q̄ nō placeant sibi cōmissa à se peccata. Et hoc siue cōtritio fuerit de aliquo mortali, siue in gene

rali: dummodo fuerit contritio illa sufficiens ad salutem vsque ad tēpus confessionis, quando singula detestando in cōfessione conreretur in speciali. Est autem contritio generalis sufficiens ad salutem ad confessionē, illa, qua homo dolens de omnibus offensis Dei mutat libere cor ad pręponendū Deū omnibus, etiam proprię vitę, intendens congruo tēpore confiteri. Et est sermo de cōtritione ipsius peccati secundū se, non secundū suum effectum, qui est retardatio a foelicitate, ratione cuius totum tempus pręsentis vitę est tēpus contritionis: quia tēpus peccato occupatum irreparabile effectum est pro foelicitate. Nec est hic quęstio de contritione in veritate, hoc est dolore charitate informato: quoniā, quū nemo sciat vtrum amore, vel odio dignus sit, si exigeretur certitudo verę contritionis, semper esset homo perplexus, aut nunquam cessaret obligatio contritionis: quod est falsum. Sed est quęstio de contritione quantum est ex parte penitentis, hoc est quōd quantum est ex parte conditionum requisitarum ad contritionem ex parte penitentis est vera contritio, quamvis nesciatur, an sit charitate informata: quia nescitur pręsentia charitatis. Et similiter est quęstio de peccato mortali a se commissio nunquam contrito, siue secundum veritatem, siue secundum estimationem.

Quibus pręmissis sciendum est, pręceptum habendę contritionis & esse per se primō affirmatiuū, & claudere in se pręceptum negatiuū. Nam pręcipit actum contritionis habēdū, & per hoc est affirmatiuū. & pręcipit non esse retinēdū odii Dei, in quod ex peccato mortali incurritur. & per hoc est pręceptum negatiuum. Et propterea primō tractandum est de vinculo eius, quatenus est affirmatiuū, & deinde quatenus est negatiuum: & demum quatenus est ex vtroq; mixtum. Pręceptorum igitur affirmatiuorum natura quom sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est tēpus necessitatis (vt diuus Thom. in 4. sent. dist. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) consequens est vt pręceptum de cōtritione habenda non obliget nisi ad tempus vrgēs ad contritionem, quod constat esse tempus vni mortis (quia summa est tunc necessitas cōtritionis: quoniam nō remanet amplius tempus penitendi) quā tempus ante sacramēti cuiusque susceptionem aut administrationem: quoniā nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramētū, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tēpus aut occurfus, quia si memorię occurrit commissum peccatū etiā practice (puta vt detestandū, seu conterendū) nulla apparet rōne esse tēpus necessitatis: quoniā cū tali occurfu stat hominē se habere circa commissum peccatū neutraliter, ac si nō meminisset, ac si dormiret. Nā occurrite peccato commissio, vt materia detestationis habēdę a se, possum tripliciter me habere, vel cōsentiedo in detestatione, vel aspiciendo detestationē, vel nec amplectēdo, nec contēnendo: sed vcl nullū actū voluntatis circa illā exercēdo, & tūc esse neuter: vel habēdo actū velleitaris circa illā, puta quia vellē habere cōtritionē, quāuis in veritate nō velim: quia nō intēdo abstinere, &c. Si occurres ergo memoria nō necessitat hominē ad articulū aliquem, quo oporteat ipsum actū aliquē exercere (quo pacto tēpus necessitatis constituitur) & si ratione pręceptorū affirmatiuorum perspexerimus, apparebit occursum nō cōstituire tēpus necessitatis: nā in pręcepto baptismi quātūcunq; memorię occurrat baptismus, vt suscipiendus cū cōmōditate oblata, nō ppter eā obligatio fit pro tūc ad baptismū. Et similiter in pręcepto cōfessionis. & in pręcepto elemosynę de supē: fluo, nō tenet quis tūc cōfiteri, aut elemosynā dare, quādo memorię occurrit cū cōmōditate parata, vt patet ibidē ex diuo Tho. Si ergo in aliis affirmatiuis pręceptis occurfus exercēdi actus cōmōdē, nō cōstituit necessitatis tēpus consequēs est, vt nec in pręcepto cōtritiōis habēdę occurfus peccati, vt cōterēdi cōstituat tēpus necessitatis. Oportet enim oppositū dicētē rōnē reddere, quare a cōmuni regulā occurrit actus & materię cū reliquis paratis in pręceptis affirmatiuis excipiat occurfus cōtritionis cū sua materia actus: vt, siiple solus habeat vim cōstitutiuā tēporis vrgētis ad seipsum exercendū, reliquis hęc vim nō habēt. Et quia nulla apparet exceptionis ratio, sequamur gñalem regulā, tanquā cōmunē huic & aliis pręceptis affirmatiuis. Negatiua verō pręcepta obligāt semper & ad semper: prohibēt enim mala, quę nullatenus cōmittenda aut incurrēda sunt. Et licet omnia negatiua pręcepta cōueniāt in obligatione ad semper, quo ad esse illicitū: differētia tamē quādam inter ipsa pręcepta extēso pręcepti nomine est in obligatione ad semper quo ad actū peccati. Nā negatiua pręcepta de actibus peccatorū obligant ad semper nō solū quo ad esse illicitū, sed etiā quo ad actū peccati: qui prohibēt actū peccati, puta mēdaciū, adulteriū, blasphemā & similia: quę nō solū sunt illicita, sed quādo ad sunt peccati actus cōmittit. Nullus enim trāsgreditur pręcepta hęc, nō mēdacijs, nō adulterabis, nō blasphemabis, nisi qui mēditur, adulterat aut blasphemat actū exteriori, vel saltem interiori. Negatiua autē pręcepta de habituali statu peccati obligāt scđdū se ad semper solū quo ad esse illicitū, & nō quo ad actū peccati: quia nō prohibēt actū peccati, sed perseverantiā in statu peccati talis vel simpliciter. Pręceptū autē, vt: bi gratia, de nō retinēdo alienū inui-

to Dño, dupliciter intelligi potest: primō, de detēctione habituali: qui nō est actus, sed effectus peccati. & sic nō est pręceptū prohibēs actū aliquē. Quod patet ex eo, qd qui abstulit etiā si dormiat, retinet alienū inuito Dño: sed prohibet perseverantiā in statu peccati talis. Si militet & pręceptū nō de retinēdo habitualiter odiū erga deū, nō prohibet aliquē actū, puta actū odij diuini, sed supposito, qd homo peccādo mortaliter odio habuerit Deū, ac p hoc perseueret vsq; ad cōtritionē in statu diuini odij nō solū patsiue, quia altissimus odio habet peccatores, sed qd peius est, actiue, quia perseuerat in statu peccati mortalis includētis in se diuini odij propter cōtrarietate ad dilectiōnē charitatis, prohibet perseverantiā in statu peccati mortalis simpliciter: quo fit, vt quia statibus, sicut habitibus, nō meremur, nec demeremur, sed actibus nullū nouū peccatū cōtra hoc negatiuū pręceptū incurrat, nisi status talis de nouo acceptetur: puta si de nouo cōsentiat in perseverantiā talis status. Secūdo, de detēctione actuali, quę nihil aliud est, quā cōsentus efficacax in detēctionē habitualē, seu quę est effectus peccati, & sic pręceptū est prohibēs actū peccati: & constat qd obligat semper & ad semper, sicut reliqua negatiua, & sic proprie habet vim & nomē pręcepti quoniā pręcepta proprie de actibus sunt. Discutiendo verō pręceptū contritionis, vt mixtū ex affirmatiuo & negatiuo, sicut pręceptū de restitutione, inuenim⁹, qd obligat ad statim habēdā cōtritionē, sicut pręceptū de restitutione obligat ad statim restituēdū. Et ratio est: quia tēpus huiusmodi actū dilatā annexā habet cōtrarietate ad virtutē. Restitutio enim dilata annexā habet retētionē alieni inuito Dño, quę cōtrariatur iustitię: & similiter contritio dilata annexā habet retētionē diuini odij, quę cōtrariatur charitati. Nec propterea huiusmodi mixta pręcepta exorbitāt a cōmuni regula pręceptorū affirmatiuorum, sed se quātū eā obligādo tātū ad tēpus necessitatis: nā implicatio inhibēt cōtrarietatis ad virtutē, determinat tēpus necessitatis ad statim: tēpus quippe necessitatis exercēdę affirmationis est tēpus ad actionē illā vrgēs, sic qd nisi fiat, incurritur peccatū. Sicut igitur pręceptū de restitutione propter implicitā detētionē alieni obligat ad statim restituēdū: ita pręceptū de cōtritiōe ppter implicitā detētionē odij cōtra Deū obligat ad statim cōterēdū. Et hęc, pculdubio, est veritas.

¶ S E D exurgit difficultas, Quādo peccatur contra hoc pręceptum? Dicere enim, vt prima facie apparet, qd cōtra pręcepta affirmatiua obligatiā ad statim peccatur statim (puta cōsummato furto, si nō statim fiat restitutio, peccatur contra pręceptum restitutionis, omittēdo statim restituere: & similiter cōsummato peccato mortali, agitur cōtra pręceptū contritionis, si nō statim cōtritio habetur) irrationabile vidēt: quia huiusmodi pręcepta obligāt ad singula statim, & nō ad primum statim tantum, vt patet ex eo, qd transactō primo, statim, non absoluitur a vinculo pręcepti, sed remanet semper obligatus ad statim, sequitur quōd in infinitis peccat mortaliter, non restituendo qui furatus est, & non restituit statim, iuxta infinitas moras temporis intermedij inter furtum & restitutionem, si tandem sit. Magis autem rationi cōsensaneum est, vt contra huiusmodi pręcepta tunc solū peccetur ex pręteritione temporis, quando non solum omittitur, sed committitur actus peccati detētionis inantis pręceptum affirmatiuum ad statim.

¶ Pro cuius clariori notitia aduertendū est, quōd tripliciter inuenitur cōcurrere tempus vrgēs ad exercitiū pręcepti affirmatiui. Primō, vt actus illius mensura simpliciter & absolute: sicut tēpus diei festi determinat pręceptū de audiendo Missam, & Quadragesimę ieiunij pręceptum. Secūdo, vt actus illius mensura ex pręparatione ad alium: sicut tempus pręcedens susceptionē vel administrationem sacra: etiā determinat pręceptum contritionis: non enim tempus illud vrgēt absolute ad conterendū, sed si suscipiendum, aut administrandum est sacramentum. Tertio vt actus illius mensura ex connexionē alterius actus: sicut tēpus significatum per ly statim, determinat pręceptum restitutionis, quia actus differēdi restitutionē habet annexum actum voluntarię detētionis alieni interim. Inter hęc autē tempora differētia vna ad propositum inuenitur: quōd si tēpus vrgēt ad actum, vt illius mensura absolute, adueniēte illo tempore, si omittitur actus, ita quōd omisio vel voluntaria priuatiō (quia scilicet potuit, & sciuit exercere actum illum puta audire Missam, & non audiuit) incurritur peccatū omisionis contra pręceptum illud. Si verō tempus vrgēt ad actum, vt mensura illius ex ordine ad alterum actum, adueniente quocunq; tempore, nisi ille alter actus, propter quem tēpus vrgēt exercetur, non fit contra pręceptum: quantumcunq; enim aliquis sit administraturus sacramentum nisi administret illud, aut proponat administrare illud in contritione, nunquā agit propterea cōtra pręceptum cōtritionis: vt patet. Et simili modo eadē ratione quantumcunq; aliquis nō conteratur statim nisi ad hoc deueniat quōd cōmissionis peccato incurrat detētionē diuini odij, sicut peccat mortaliter quāuis pleueret in statu peccati mortalis: sicut qui nō statim restituit, nisi ad hoc deueniat, qd cōmissionis peccato incurrat detētionē alieni, nō peccatur de nouo mortaliter. Cōtra pręcept

præcepta tanque hæc de non detinendo odium Dei, vel alienum, quam sint negatiua, commulsionis peccato oportet quod agatur, ac per hoc si properea peccatur contra præcepta affirmatiua de reititendo vel conterendo, quia contra hæc negatiua agitur, non est omisio affirmatiua, nisi sit commulsio contra negatiuum. Et hæc abique omni scrupulo veritas amplectenda est.

¶ Ex his autem patet quid dicendum sit ad motam quæstionem principalem: patet namque quod præceptum contritionis non determinatur secundum se ad tempus memorie, sed ad statum. Et propterea nisi memoria afferat vrgentem causam ad actum actualis detentionis odij Dei, non occurrit noua omisio contritionis, sed antiqua perseverat. Nulla autem apparet ratio, quare memoria, aut occurrit commissi peccati ut detetandi, constituat tunc tempus necessarie contritionis ad detinendum odium Dei magis quam si non occurreret, nisi forte aut ad diuinam inspirationis sequela dicatur occursum obligare (sed aliud est præceptum de sequela inspirationis diuinæ, aliud de reititutionis aut contritionis tempore), aut occursum, seu memoriam tanquam approprians materiã constituere dicatur tempus agendi: quia tempus agendi est, quando materia est præsens: sed aliud est loqui de necessitate agendi, aliud de comoditate, seu congruitate agendi. Approximatio enim ad agens liberum, non constituit tempus necessitatis, sed comoditatis ad agendum, nos autem, ut patet ex dictis, tempus necessitatis agendi, ita quod nisi agatur, non unum peccatum incurritur, quærimus. Vnde restat, ut recordatio peccati commissi quantumcunque practica non obliget ad contritionem, sicut nec in præceptis aliis occursum materiæ obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria secundum se: nam si sit sermo de memoria secundum suum effectum, quem ut in pluribus habet (quia scilicet parit aut detestationem: aut approbationem peccati commissi occurrentis) sic obligat ad detestationem: quæ tamen potest esse attritio vel contritio, ne in approbationem lapsus fiat.

¶ AD PRIMAM Autem obiectionem in oppositum dicitur quod vox dicentis, quod homo tenetur ceteri, quando recordatur, verificatur secundum id quod ut in pluribus videtur accidere: quia scilicet communiter practica memoria in non dolere parere approbationem videtur. Diuini autem Thome verba si exacte libentur, non dicunt hominẽ teneri ad contritionem, quando recordatur: sed vnum quando determinat per alterum quando. Nam dicunt, quando peccata memorie occurrunt quum in periculo mortis exiitit, aut aliquo articulo, ubi apparet quod tempus memorie determinatur per tempus periculi mortis, vel per tempus alicuius articuli, &c. Nec obstat quod apponitur per præcipue: quoniam per præcipue, principalitate denotat periculi mortis respectu alterius partis disunctiua scilicet, aut alicuius articuli, &c. periculosus enim omittitur contritio in periculo mortis: quia non restat locus poenitentia. Vel per præcipue denotat principalitatem rationis obligatiua ad contritionem, ita quod tempus memorie est quædam ratio conterendi: sed quia non est sufficiens ratio obligandi ad conterendum, ideo additur principalis ratio obligandi, dicendo quum præcipue periculũ, aut articulum, &c. & redit eadem conclusio. Approbat autem hanc doctrinam communis peccatorum attritio, quia fatentur sibi displicere commissa peccata, & dicunt, suam culpam, & cor sitentur quandoque circa absolutionem, & velleitatem habent status sine peccato. Hi enim actus sunt boni & dispositiui ad poenitentiam, aded ut Ecclesia tales confessiones suscipiendas dicit extra de poe. & re. quod quidem. & tamen semper peccarent mortaliter, omittendo contritionem, si tempus memorie esset tempus conterendi: quum isti actus non sint sine memoria peccatorum. Nec obstat, quod isti contriti nolunt suscipere absolutionem, dicentes se esse impoenitentes: quoniam narrare se habituali voluntate esse peccantem in statu peccati, non est peccatum: quoniam non approbatur: sed narratur in poenitentia, nec proponit tunc meretrix peccare, sed narrat tunc miseriam status sui cum voluntate illius. Nolle autem absolui, actus bonus est in disposito tunc ad absolutionem.

¶ Ad secundam obiectionem dicitur, quod etiam quando peccatum occurrit ut committendum, sufficit non consentire: nec tenetur homo dissentire.

¶ Ad tertiam dicitur, quod licet nunquam sit licitum stare in statu peccati: non tamen de nouo semper peccat perseverans in statu peccati: ut patet ex dictis. Rom. 4. Martij. 1518.

TRACTATUS DECIMVS OCTAVVS de Confessione in quinque quæstiones diuisus.

- 1 Num confessorum peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset præceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.
- 2 Num presumptionis sit confiteri omnia venialia & mortalia.
- 3 Num circumstantia diei festi sit necessario confitenda.
- 4 Num filius ad fructuosam absolutionem necessaria sit.
- 5 Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpa.

QVÆSTIO I.

¶ Num confessorum peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset præceptum confitendi, an etiam vellet, & exinde iudicare cor suum.

TRVM confessorum peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret si non esset præceptum confitendi an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum. Et videtur quod sic: quia nisi paratus sit confiteri secluso præcepto, iam non ex amore nouæ vitæ, sed ex timore præcepti conhteretur.

CONCLUSIO.

¶ Vana & inanis proferuntur sententia est, cogitare quid facerent homines, si sibi non fuisset præceptum confitendi.

¶ AD EVIDENTIAM huius considerandum est, quod actum humanorum eligibilium duplex est differentia. Quidam enim secundum se boni sunt: & ideo eligibiles, ut diligere Deum, benefacere proximo, & alia huiusmodi. Quidam vero sunt propter aliud boni, & similiter propter aliud eligibiles: ut ieiunare, peregrinari, & huiusmodi, hæc enim nullus sanæ mentis eligeret, nisi propter aliud, puta mentis eleuationem, carnis dominationem, diuinum cultum, & huiusmodi. Actus autem iste de quo est quæstio (scilicet proponere sibi quid faceret si non esset præceptum de confessione) constat quod non est sub primo genere bonorum. Tum quia actus iste ad malum & bonum est secundum se: est enim via ad bonum, si ad voluntatem bonam terminatur: & est via ad malum, si ad voluntatem malam terminatur. Tum quoniam actus iste non propter se, sed propter discussionem preparationis personæ exercetur ad inueniendum, an sit im præparatus homo ad confitendum etiam secluso præcepto. Restat ergo, ut si est eligibilis, sit propter aliud eligibilis. In his autem, quæ propter aliud eligenda recte sunt, oportet duo considerare, alterum est, ut consona sint fini bono: alterum est, ut consonent eligenti. Videmus enim medicinas, vel quia non consonant morbo pellendo, vel quia proportionata non sunt complexionibus infirmorum, secundum rectam rationem repellit, &c. Et quidem, quod actus iste, scilicet proponere sibi quid faceret si, &c. dissonet à dispositione infirmorum (quales credimus communiter esse confessorum peccata sua) ex eo patere potest, quod actus iste nihil aliud est, quam tæratio periculosi. Multi enim sunt casti, qui si tentarentur, virginitatem perderent: & multi abstinentes, qui si tentarentur, non absterent, & sic de aliis. Non conuenit autem in infirmis periculum: ergo actus iste non consonat dispositioni confidentis. Quod dissonet etiam à fine, scilicet bono conscientia ex eo patet: quod licet tentari vile sit ad bonum virtutis, tamen tentari à seipso dissonantiam importat secundum rectam rationem: quia est seipsum exponere absque necessitate periculo peccandi. Et confirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus nostris Deum: Deus autem neminem tentat: ut Iacobus dixit, non ergo debeo meipsum tentare. Tum quia in cæteris vitiosis esse constat tentare seipsum: ergo & in hoc. Antecedens patet: quia male faceret, quis si proponeret sibi quid faceret, si mulierem in lecto, &c. haberet, & similiter si regnum mundi vno mendacio posset comparare, & aliis similibus conditionalibus seipsum tentaret. Tum quia officium Diaboli est tentare: & huiusmodi conditionalibus deiicere mentem humanam. Amplius tentare se huiusmodi conditionalibus est superfluũ: ergo peccatũ. Antecedens probatur: quia perfecti non egent hac se tentatione discutere: quoniam ipsorum charitas est adeo radicata, ut dicere cum Paulo possint, Quis nos separabit à charitate Christi? certus sum enim, quod neque mors neque vita &c. infirmis autem sufficit si testimonium habent conscientia suæ quod Deum super omnia ament opere & veritate: hæc enim notitia humano more sufficit hominibus ad accedendum ad sacramenta Ecclesie, quæuis non in hoc iustificentur. Et hæc in cõmuni dicta sint de huiusmodi tærationibus conditionalibus: quas opera Diaboli esse testatur infinita multitudo peccatorum, quæ fierent, si huiusmodi conditionales sibi homines proponeret in variis & diuersis materiis: incideret enim in velleitates innumeras, quæ proculdubio essent peccata mortalia, ut de se patet. Vnde laudabiliter refert prudens cuiusdam responsum ad conditionales huiusmodi propositas, Scio quid facere deberem, sed nescio quid facerẽ. Optimè dixit: quia nescimus, si diuina nobis tunc manus adesset super caput nostrum.

¶ Ad propositam autem conditionalẽ specialiter descendendo, apparet quod multo vanior est. Tum quia præceptum de confessione faciendã, est de secundo ordine diuinorum præceptorum, scilicet de bono, quia præceptum: ac per hoc sublato præcepto, non teneretur quis confiteri. Sunt enim diuina præcepta duplicis ordinis. Quædam de prohibitis, quia mala, & præceptis, quia bona: ut sunt præcepta de dilectione Dei & dilectione proximi: hæc enim sunt præcepta, quia bona sunt. Et similiter de furto & falso testimonio: sunt enim hæc de prohibitis, quia mala sunt. Alia vero sunt de bonis, quia præcepta: ut præceptum de Baptismo, Baptismus enim nisi institutus esset, non esset de genere bonorum: & potuit institui à Deo, ita quodcumque; aliud, sicut Baptismus: sed ex quo institutus est, bonus est. Et similiter sunt præcepta de malis, quia prohibita: ut sunt contraria sacrament

mentis, non baptizari enim, & non communicare, & huiusmodi non sunt mala, nisi quia prohibita sunt à Deo post tot temporum curricula, scilicet adueniente Christo: vt de se patet. Vnde si præcepta hæc secundi ordinis non essent, sicut stultè, inaniter, & superstitiosè ageret, si quis ad Baptismum propter æternam salutè irret: ita si quis cõfiteretur, & alia quæ nunc sunt sacramenta ageret. Et si conditionalem restringat, quæ sacramento confessionis præsupposita, nullus esset obligatus sub præcepto ad illud, tunc dicitur quod inanis quoque est ista tentatio, quid tunc faceret: nam consentiens in hoc quod non confiteretur, in nullo peccaret: quia non confiteri non est prohibitum, quia malum, sed malum, quia prohibitum: & ideo sublata prohibitione non remaneret mali ratio in nolle confiteri. Non solum ergo confessurus peccata sua non tenetur ad tentandū se tali propositione, quid faceret, si non esset præceptum confessionis: sed debet alienus esse ab hac tentatione, & si fuerit sibi ab alio illata, prudenter sperare illam: vt prædictum est.

¶ **AD** obiectionem autem in oppositū negatur sequela: cum hoc enim quæ secluso præcepto, non cõfiterer, fiat, quæ ex quo video Deū hoc præcipere, amo & præceptorè, & præceptū, & sine præcepti, & amore moueor ad implendum illud. Nec hoc eget probatione: quia ex se clarè patet, & experiètia testat multa nos paterno præcepto imposita ex amore implere, quæ nisi præcepta essent, non faceremus: vt potè vel nescientes Patris voluntatem, quæ per præceptum innotuit, vel scientes paternam amicitiam, non offendi si illud ommitteremus, vt esset in proposito si cõfessio esset nõ sub præcepto sed sub cõsilio. Falsum ergo signū ad discussione amoris assumere: ex hoc in similibus, nõ operaretur quis sine præcepto, sed & in his quæ sunt secundū se bona vel mala, & ideo præcepta vel prohibita, non est tali discussione ideo examinandū: quoniam sufficit homini habere comparatū ad implendum diuina præcepta ex amore Dei: non curādo si Deus non præcepisset, & alia huiusmodi incitamenta ad malū. Plena est enim sacra Scriptura, quæ est amandus, quod præcepta sunt seruanda: & nunquam in ea legi præceptum mandatum, aut consultum, seruare præcepta Dei, si Deus non præciperet. Augusti die 8. Octobris, Anno Domini, 1518.

QVAESTIO II.

¶ *Num præsumptio sit confiteri venialia, & omnia mortalia.*

¶ **QVAERITVR** Vtrum sit præsumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur quod sic. Primò, quia impossibile est, vt quis omnia mortalia cognoscat: ad impossibile autem nemo obligatur.

¶ Secundò: quia in primitiua Ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur, vt patet primæ ad Cor. 2. Si quis inter vos est fornicator, aut auarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et illud ad Gala. 5. Manifesta sunt opera carnis, &c.

¶ Tertio, quia nulla sunt opera nostra eriam bona, quin sint peccata damnabilia, si Deus in iudicium intret nobiscum: iuxta illud, Non intres in iudiciū cum seruo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Itē, Omnis homo mēdax ergo, &c.

¶ Quarto, quia dum volumus omnia peccata confiteri, nihil misericordiae Dei relinquere volumus ignoscendum: quia non confidere in eo, sed in confessione nostra cupimus, & securi esse volumus, nec eius timere iudicium.

CONCLUSIO.

¶ *Non vanum, sed necessarium est penitentem omnia mortalia confiteri, humilitatis autem venialia.*

¶ **AD EVIDENTIAM** Horum, scito duo hic verti in dubium: & an omnia mortalia, & an omnia venialia confiteri, sit præsumptionis. Et de primo quidè clarè patere potest, quod non præsumptionis, sed necessitatis ac virtutis est confiteri omnia sua peccata mortalia. Nam ex sexdecim conditionibus ad confessionem requisitis secundum communem doctorum sententiam, vna conditio necessaria est, quod sit integra quo ad peccata mortalia: non esset autem integra, si quædam mortalia essent confessæ, & quædam non. Est autem huius ratio: quia peccata mortalia quæcunque simul in vno homine sunt, sic se habent, quod sunt connexa ex parte auersionis à Deo, ita quod vnum non potest remitti sine reliquis omnibus: iuxta illud Augusti. Impium est à Deo, dimidium sperare veniam. Et propterea sicut in prima penitentiae parte, quæ est cõtritio, necessarium est, vt omnia mortalia concludatur (oportet enim hominem conteri de omnibus mortalibus, & non de aliquo tantum) ita in secunda, quæ est confessio, oportet omnia contineri mortalia: sic enim integrè homo submitteat se ministro Christi in confessione, sicut submitteat se integrè Deo per contritionem. Et ne alicui liceat sentire cõtrarium, affero textum rotundum de poe. re. omnis vtriusque sexus. Vbi expressè præcipitur quod quilibet omnia sua peccata solus cõfiteatur proprio sacerdoti. Et quū ly omnia nõ distribuat pro venialibus (vt tota Ecclesia attestat) restat vt distribuat pro mortalibus, quæ sunt materia necessaria confessionis, vt etiam ibi glossa dicit. Restringere autem ly omnia, ad manifesta tantum, temeritatis est: quia sine ratione & sine autoritate, & con-

tra communem sententiam doctorum, rationique consentanea sit restrictio ista. Imò in Concilio Floren. sub Eugenio 4. declarata est ista particula, Omnia quorum memoriam habet.

¶ De secundo autem, scilicet confessione venialium, cogitari vix potest, quod sit actus præsumptionis: quum clare liqueat, quod accusare se in confessione de venialibus, est actus & humilitatis, & iustitiæ vindicatiuæ in seipsum seu penitentiae. Et licet non sit actus præceptus, est tamen consultus: consilium autem non datur de actibus præsumptuosis, sed de actibus virtutum. Scilicet de bonis supererogationis. Testatur autem sic esse communis bonorum religionum consuetudo: nam communiter de venialibus confitentur, & crebrò. magnæ autem præsumptionis est arguere approbatos mores tot religionum ac religiosarum. Laudabilis vique mos hic ultra vim satis factiuam, ac iustitiuam gratiæ ex virtute sacramenti, habet vim cõseruatiuam hominis in gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim defluunt.

¶ **AD PRIMAM** autè obiectionem dicitur primò quod Ecclesia non præcipit, quod quilibet cognoscat, sed quod cõfiteatur omnia sua peccata mortalia, quorum memoriam habet: hoc enim constat nõ esse impossibile. Dicitur secundò negandò, quod si impossibile hominem omnia mortalia cognoscere: peccatum quippe mortale, quum sit voluntariū, non secundū primos motus, sed secundū rationem deliberatam, nullam habet in se causam, sed est impossibile, vt cognoscatur ab eo, qui cõmisit illud. Si enim impossibile est, vt omnia cognoscant, aut hoc est, quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis (vt de gratiæ & diuinis dicitur) & hoc non: aut quia sunt adeo minimæ entitatis, vt cognosci non possint, & hoc non: tum quia aliqua nos cognoscere conceditur quia non est auxilio de cognitione, quid est, sed de cognitione an est: à sufficit penitentè cognoscere, quippe cõmisit tale actū, puta rapinam, licet nesciat diffinitiuè quid sit rapina, tum quia actus humani delibetati cõtra Dei legem non sunt tamè minimæ entitatis. Aut hoc est, quia sunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc esse falsum patet, ex eo quod à primo die, quo quis habuit vsum liberi arbitrii, vsque ad quæcunque diem suæ confessionis, nõ fuerunt exercitati à quocunq; infiniti actus delibetati: vt patet. Aut hoc est, quia sunt infinita nõ simpliciter, sed illi qui commisit: & hoc etiam non esse necessarium ex eo patet, quod multi sunt, qui diarium operum suorum scribunt: ac per hoc finita sunt eis omnia de liberata opera sua cõtra legem Dei. Non est ergo impossibile hominem cognoscere omnia sua peccata mortalia: vel sic quod sciat hæc esse mortalia, vel in ambiguis, quod sciat se cõmisisse tale, de quo dubium est, an sit mortale. Et scientia hæc sufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorum memoriam habet: & cõmunis est omnibus penitentibus bene instructis Obligat enim Ecclesia ad confitendū omnia peccata mortalia, quorum memoriam quis habet, facta secundum humanas vires collectione omnium suorum mortalium, siue sint manifestè mortalia, siue sicut hic quæ mortalia renetur enim omnia confiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic enim absque nostra voluntaria glossa, scilicet patet planus sensus canonis: omnis vtriusque sexus: sic restatur cõmunitis mos penitentium atque confessiones audientium: omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec satis facere credimus confessionem eum qui opinatur se cõfessisse in sacriæ iurium, licet non sit certus si non confiteretur de illo consensu vt opinato.

¶ Ad secundam autem obiectionem dicitur, quod ex neutro illorum textu habetur, quod in primitiua Ecclesia, sola manifestè mortalia confiterentur homines: nam textus illi non loquuntur de confessione: vt clare patet.

¶ Ad tertiam dicitur, quod opera nostra bona possunt dupliciter considerari. Primò, vt ex nobis sunt: & sic licet dicantur damnabilia, pro quæto indigna sunt Deo & felicitate æterna: nõ tamen sunt damnabilia vt peccata mortalia: quoniam in veritate etiam, vt ex nobis sunt, nõ sunt peccata mortalia: sed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, non intres in iudiciū cū seruo tuo Domine: quia nõ iustificabitur in cõspectu tuo omnis viuens, quantum est ex se. Et ad hunc sensum multa similia inuenies scripta. Alio modo cõsiderantur opera nostra vt sunt ex Deo in nobis operante per suam gratiam, & destinante in vitam æternam: & sic sunt merita ex condigno æternæ felicitatis. Nec sunt danabilia, sed sunt remunerabilia etiam secundum diuinam iustitiam, vt patet ex verbis Apostoli. Reposita est mihi corona iustitiæ quæ reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: nõ solum autè mihi, sed & his, qui diligunt aduentū eius, vbi vides secundū iustitiam à Deo iusto iudice reddendam coronam diligentibus ipsum Deum. Non sunt igitur ignota nobis omnia nostra mortalia: quia opera nostra sunt danabilia quantum est ex nobis. Oportet enim inspicere ad opera nostra bona simpliciter, vt sūt in veritate qualificata: puta à charitate & gratia informata, &c. nõ secundum quid (puta vt sunt ex nobis) quando iudicari debent, si sunt peccata, vel non: quamuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudèque diuinæ exercendas considerata, omnia nostra vt sunt

cx

ex nobis multum proficit: & non solum in nobis sed etiam in beatis consideratio hac creaturæ utilitatem seu nullitatem efficiat. Propterea enim de spiritibus beatis canit Ecclesia, Tremunt potentates. In Augusta Vindelicorum, die 29. Septembris. 1518.

QVAESTIO III.

¶ Num circumstantia diei festi sit necessario consideranda.

QVAERITVR Vtrum circumstantia diei festi sit necessario consideranda. Et videtur quod sic. Quia circumstantia repugnans speciali præcepto, est specialiter explicanda secundum omnes, sed tempus festi repugnat præcepto de obseruatione festi: ergo. Minor probatur, tum autoritate Ambr. super illud Lucae 11. Archihynagogus indignans, quia sabbato curasset. lex enim inquit, in sabbato non homine curare, sed seruilia opera facere, id est peccatis grauari prohibet. Tum autoritate S. Thom. in Secunda secundæ q. 12. arti. 4. ad tertium. Magis, inquit, facit contra hoc præceptum qui peccat in die festo, quam qui aliquod corporale opus licitum facit: assertioque ad hoc auctoritatem Augustini in lib. de Decem Chordis.

CONCLUSIO.

¶ Non oportet considerari circumstantiam diei festi illum, qui in festo mortale quippiam commisit.

IN OPPOSITVM Est multorum modernorum opinio, tenens circumstantiam temporis festi non esse necessario considerandam, nisi in contemptum festi peccatum fuerit.

RESPONDEO. In hac quaestione, duæ sunt opiniones. Una est tenentiu partem affirmatiuam, & hi mouentur ex ratione, quam tangit S. Tho. scilicet, quia quum in festo prohibeatur omne opus seruilis, & peccatū mortale sit magis opus seruilis, quam opus corporale (puta arare) magisquam contrarietur peccatū mortale sanctificationi ad quam ordinatur festū, quam opus corporale: ut potest per se & directè excludens illam: consequens est, quod vtriusque prohibitio sub præcepto comprehendatur. Aliorū vero opinio oppositū sentit: & hi mouentur ex eo, quod ex solo sensu literali secundum Dionys. & Aug. potest trahi efficax argumentū. Opera autē seruilia prohibita in festo ad literam sunt opera corporalia, qui serui distinguuntur à liberis: & non peccata nisi mysticè: vt Sanct. Thom. expressè dicit in 3. sentent. distinct. 37. articulo 5. quæst. 1. ad 2.

¶ Et quonia hæc opinio rationabilior est, ideo ad eius euidentiam sciendum est, quod quum obseruatio festi ad literam partim sit moralis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut ecclesiastici præcepto innasci quicquid obligatiōis in ea est. Ex morali quidem præcepto obligatio talis non pueniat: patet propterea quia nulla certa tēporis pars est, quæ cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicādam censet: quāuis enim morale sit in hoc præcepto, quod aliquod tempus Dei cultui exteriori deputetur: non tamē quod hoc vel illud tēpus. Vnde quum singule partes tēporis possint ab hac dedicatione absolui, quandoquē peccatū committatur, nunquā tēpus aliquod diuino dicatū cultui polluit, aut impeditur à diuino cultu: potest siquidē alio tēpore debitus cultus exolui. Et eadē ratio est de opere corporali: solū enim peccatū omissionis debiti cultus, ex præcepto morali accideret. Ex ecclesiastico autē mandato non prohiberi specialiter peccata in die festo, ex eo habetur, quod ecclesia non plus prohibet, quā id quod ex literali ceremoniali antiquæ legis in Sabbato prohibeatur: imò minus, vt S. Tho. placet. Ex præcepto autē hoc ad literā ceremoniale triplex erat, scilicet certum tēpus, puta dies septē & certus cultus, scilicet memoria creationis mūdi: in ipsa quiete (quasi quies ipsa esset professio quæ dā diuinæ quietis à creādo) & determinatio operū, à quib⁹ cessandū esset, scilicet ab operibus seruilibus. Ex nullo autē horū peccatū specialiter prohiberi cōiungitur: sed oppositū potius ratione suaderi potest. Tū quia, vt allegatū fuit: ad literā opera seruilia tātum sunt opera, ad quæ seruos deputatos habemus. Tū quia ex hoc, quod aliquod certum tēpus dedicatū cultui Dei exteriori, nihil aliud sequitur prohiberi nisi id, quod repugnat tali cultui illo tēpore exhibēdo: & hoc aut ratione cultus, aut ratione tēporis. Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibēdo in die festo: non ergo cadit sub hoc speciali præcepto. Quod enim macula, ei non cōtrarietur, patet, alioquin quilibet in peccato mortali, existēs, transgredereēt præceptū hoc singulis diebus festi: quod superstitiosa adinuetione non est inducēdū, cū his qui credūt cōrrectionē esse in præcepto in die festo. Tū quia finis præcepti non cadit sub præcepto. Tū quia præceptū de interiori cultu Dei (quo fide spe & charitate colitur) sub hoc præcepto non cadit, sub quo cultus exterior includitur & determinatur: sed Ecclesia videtur interioris cultus tempus determinasse, quādo tempus sacramenti poenitentiae & Eucharistiae decreuit. Tum quia nec Doctorum sanctorum nec Ecclesiastica doctrina, aut consuetudo hoc habet: quod tamen si esset præceptum de iure esset positiuo: vt ex dictis patet.

¶ Quod verò actus moralis etiam non repugnet tali cultui: probat ex eo, quod si cultui Dei exteriori certo tēpore statutō repugnet peccatū mortale illo tēpore commissum, hoc non esset quādoque sic, & quādoque non, sed vniuersaliter: sed apertè videm⁹, quod sub præ-

cepto, quo Deus quotidie colēdus à clericis horis canonicis statuitur, non cōprehēdit, phibitio ab actu peccati mortalis quocunq; tēpore, ergo nec in proposito. Vterq; siquidē cultus exterior est, & eundē habet finē. Et habēs aliqd morale & aliqd ceremoniale, scilicet certū tēpus & certū cultus modū, nec minus acer est secundus primo, aut minus sub præcepto cadēs. Nec obstat si dicatū esse aliquā certā horā diei sub præcepto taxatā ad horas canonicas, sicut totus dies fest⁹ deputatus est cultui diuino. Hoc enim nihil admittit efficaciz pcessui f. cto: cuius vis non cōsistit in determinatione tēporis actu iā præcepta, sed possibili, vel supposita, ac si esset. Si enim ecclesia certas horas sub præcepto deputaret horis canonicis exoluēdis, non ppter ea abstinere ab actu peccati mortalis sub tali præcepto comprehenderet, sed satisfaceret tēporibus debitis horas exoluēdo: sicut modo satisfit intra diē deputatū dicēdo, quantūcunq; alias peccet. Vnde quū ecclesia ceremoniale legis præceptū mutādo impleuerit, p die septimo Dñicū diē, & p cultu Missam, & quietē in memoriā resurrectionis Dñicæ determinādo, & ab operibus seruilibus non sic arctè cōsueuerit abstinere, cōsequēs est, quod non indicat speciali præcepto quietē à peccato in die festo, sed opere corporaliter seruilis. Et cōfirmatur, quia quū ecclesia non iudicet de actibus interioribus (in quibus solis plerūq; cōmittit⁹ peccatū mortale) sat est sub eius phibitiōe cōprehēdi illorū impedimentorū amotionē, quæ Ecclesiastici fori sunt: quia vniuersaliter non sunt nisi opera seruilia corporaliter. Et quāuis magis repugnet satisfactio, quæ est finis huius præcepti, peccatū mortale quā opus corporale licitū secundū se: quia tamē sanctitas ipsa interior, quæ finis est, sub præcepto hoc non cadit, cōsequēs est, quod nec exclusio ipsius, quæ per peccatū mortale fit, sub hoc præcepto comprehendatur: si enim affirmatio non præcipitur, ex ipsa non conuincitur, quod eius opposita negatio prohibetur, quāuis prohiberi possit.

¶ AD E A verò quæ in oppositum obiiciuntur, responderetur. Et ad auctoritatem Ambr. dicitur cum San. Thoma quod sensum mysticum, & non literalem tangit.

¶ Ad auctoritatē ipsius S. Tho. dicit dupliciter. Primò, quod loquit de præcepto quo ad suū finē, quod sub præcepto non cadit, & non de ipso præcepto absolute: in tantū enim dicit repugnare huic præcepto peccatū mortale, in quātū excludit sanctitatē & applicationē ad diuina, quæ est finis præcepti. Secūdo, quod loquit de præcepto hoc indistinctè, scilicet & literaliter & spūaliter intellecto, vnde eodē cōtēxtu de operibus seruilibus corporaliter & spūaliter, doctrinam tradidit. Et tamē cōstat ibidē in respōsione ad primū cōtēxtu à peccato sub sensu spirituali huius præcepti claudī: & sic non numerari inter præcepta decalogi, sed tantū secundū sensum literalē, quātum ad id quod cōtinet de iure naturæ. Ex hoc autē quod aliqui repugnat præcepto huic mysticè, non potest trahi efficax argumentū, sed rationabilis exhortatio, vt & à peccato in festis abstinere (ne de nobis dicatur, Populus hic labiis me honorat, cor autē eorū lōgè est à me) & commissā cōfiteantur in fine confessionis perpetrata pro magna, vel tanta parte in diebus festis, quatenus reprehensū tempora sacra reuereantur. Mediolani, die vigesima quarta Aprilis. M. D.

QVAESTIO IIII.

¶ Num fides ad fructuosam absolutionem sacramentalem necessaria sit.

QVAERITVR vtrum ad fructuosam absolutionem in sacramento poenitentiae exigatur fides, qua poenitens credat certissime se esse absolutū à Deo. Videtur quod sic. Primò, quia oportet fidem habere in verbum Christi, Quodcumque, solueris super terram. Secūdo, quia si per impossibile cōfessus non sit cōtritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absoluat, si tamē credat se esse absolutum; verisimè est absolutus: tanta res est fides in verbū Christi. Probatū assumptū ex ecclesiastica historia, quia beatus Athanasius Indēs cū pueris baptizauit eos, sicut viderat fieri à sacerdotibus: & baptizatos eos iudicauit beatus Alexander episcopus. Itē quidam mimus, vt placeret Imperatori, iudicio Baptismo est baptizatus. Tertio, quia non sacramentū, sed fides sacramenti iustificat: secundum illud Aug. Sacramentū abluit, non quia fit, sed quia creditur. Quarto, quia plus est acōfiteute requirendū an credat sese absolutū, quā an sit verè cōtritus: quia cōtritio nunquam est vera satis: quod si esset vera, non tamen certa, & si certa, non tamē sitis: fides autē & verbū Christi sunt certissima verissima, & sufficientissima. Quinto, quia non solum attritus absq; obice actualis peccati vel propositi, sed etiam contritus accedens ad sacramentum, à gratia consequenda est alienus, nisi crediderit in absolutionem: quia sacramenta essent in mortem, & damnationem etiam contrito. Sexto, quia ad sacramentum poenitentiae accedit homo petens à Deo remissionem peccatorum: scriptum est autem, Quiquid orantes petitis, credite quia accipietis: & fiet vobis. Et Iacobus dicit: Postulet autem in fide, nihil hz fitans: ergo.

¶ IN oppositum est communis Ecclesie sensus.

CONCLUSIO.

¶ Non est necessariū ipsū poenitentē tunc habere fidem se esse absolutū, quādoquē credere oporteat absolutionis beneficiū per poenitentiae sacramentū conferri.

¶ AD

¶ AD EVIDENTIAM Horum sciendum est nouitatem super exortā esse, quod huiusmodi fides ad eod exigatur, vt plus quā contritio requirenda sit, & dānandi sint omnes, qui nolunt confidere sese absolutos, donec certi sunt se satis contritos. Fūdatōr autēem phantasia ista, primò super cōmunissimis Scripturā autoritatib' de fide ac spe in verbo Dei: puta, Memor esto verbi tui, in quo spem dedisti: & similia infinita. Secundò super cōmunibus de efficacia sacramentorum, scilicet q' fides est, quā in sacris operatur. Tertio, super specialis Christi verbi ad propositū pertinentis efficaciac certissima, Quodcunq; solueris super terram, &c. Ex huiusmodi siquidē efficaciac certificatione deducitur oportere confidentem credere se absolutum, si sacerdos absoluat, siue errer, siue nō errer, sicut etiā certus est se esse baptizatum, etiam si sacerdos errer, ipsum baptizādo. Adiuungunt, q' dicendo, Quodcunq; solueris, dedit potestātē dicēdo, Erit solutū, excitauit fidem de effectu. **¶ Nouam autem hanc inuentionem alienam esse ab Ecclesiastica doctrina,** facillē patet distinguēdo de duplici fide, quā habere possumus: scilicet vel acquisita, vel infusa. Nā si sermo est de fide infusa (quā est vna de theologalib' virtutib') cuius plena est sacra Scriptura, sine qua impossibile est placere Deo, & per quā Sancti vice runt regna, operati sunt iusticiam, constat, q' illa est necessaria ad sacramentum poenitētiā: quoniam ipse non nisi Christi fideles baptizati capaces sunt. Sed huiusmodi fides, licet ad sacramēta se extendat, vt patet in Symbolo: non tamen extendi se ad hęc singularia: puta quod hoc sit sacramentum, & quod in hoc sit effectus sacramenti: verbi gratia, tenemur credere vnum Baptisma in remissionem peccatorum: sed nō tenemur credere, quod dum iste sacerdos abluuit Ioseph ad Iudæum, dicēs, Ego baptizo in nomine Patris & filij & Spiritus sancti, sit Ioseph verē consecutus gratiam Dei & characterem, quia ex intētiōne baptizantis vel baptizati potest occultē fuisse simulatio talis, quod nō intenderit ille facere, quod facit Ecclesia, aut Ioseph nō intēderit suscipere Baptisma, vt temporibus nostris de facto cōtigisse sibi quidam Iudæus coram me confessus est, & hęc quo ad characterem. Quo ad gratiam verò, quia potest esse, quod Ioseph cū proposito deliberato fornicationē committendi. Baptisma suscepit, ac per hoc gratiē Dei obicem posuerit. Similiter posset dari exēplum de Eucharistia: quamuis enim teneamur ex fide credere in Hostia ritē consecrata, esse verum corpus Christi, non tamen ad fidem infusam spectat credere, an ista Hostia sit ritē consecrata: tum propter intētiōnem ministrum, tum etiā propter incertitudinem materię, & similes particulares defectus humanos. Ratio autē vniuersalis, quare sub fide infusa non cadūt huiusmodi particularia, est quia fidei infusæ (vt pote diuinæ veritati innixæ) non potest subesse falsum: est enim non minus circa verum, quā quæcunq; scientia acquisita, quæ non nisi verorum est. Esset autē quandoq; circa falsum, si extenderet se ad hęc particularia, vt patet ex infinitis similibus, quæ possunt afferri in medium. Non spectat igitur ad fidē infusam credere absolutionis effectum in hoc particulari, puta in me ipso, sed ad fidem ipsam infusam pertinere credere absolutionem ab ecclesiastico ministro ritē factam, efficacem esse, & in suscipiente dignē gratiam operari. Hac siquidē fide nullus potest errare, sed credendo effectum in me vel in illo determinatē, possum errare: quia potest adesse impedimētum aliquod ex parte mei seu illius. Sicut in aliis sacramentis credimus & verbo Dei & sacramentis: & specialiter efficaciam certissimam illius verbi, Quodcunq; solueris super terram, in subiecto disposito: sed non habemus infusam fidem, quod in me effectum sortiatur, quod ego sum subiectum dispositum: quia potest in me inueniri impedimētum ignotū. Ex quo autem non debet subesse falsum fidei (quæ non nisi verorum certissimorum est) excitatur, imò certificatur fides infusa per illud verbum: Erit solutum in caelis, de effectu absolutionis in subiecto disposito, & non in me, qui fortē non sum dispositus: & sic fides esset falsi. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infusa intellecta: quia sequitur, quod infusæ fidei posset subesse falsum. **¶ Si autē dicta opinio intelligatur de fide acquisita, erronea quoque inuenitur:** nam licet acquisita fides circa huiusmodi particularia versetur (tali nanq; fide credimus hanc Hostiam ritē consecratam esse, & hunc ritē baptizati, & similia) sed hęc fides non est illa qua in verbo Christi confidimus, quæ in sacramentis operatur, qua credimus efficacē esse Christi verbum, Quodcunq; solueris super terrā: & reliqua, quæ fidei sunt Christianæ. Et propterea ex illis autoritatibus, quæ de fide infusa loquuntur, nō potest acquisita fides cōcludi: nec potest fides ista de obiecto (scilicet me esse absolutum etiam per absolutionē in effectu coram Deo) esse certa infallibiliter: quia quilibet est dubius in hac vita: secundum cōmunem legē nescit, an sit in gratia Dei. Nec aliquis est qui certus sit esse sufficienter dispositū per gratiā Dei, quæ per absolutionē cōcedit: iuxta illud Tob 10. Et si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Amplius, fides ista potest esse in schismatico vel hæretico aliās bene confitēte: esset igitur iste verē absolutus, si erras sacerdos ipsum absoluere, & consequenter iste simul esset in gra-

tia Dei (quia verē absolutus corā Deo) & in peccato mortali, quia hæreticus, vel schismaticus: quod est impossibile. Amplius, fides ista est, qua quantum credis, tantum habes, cum fides ista sit opus humanum (quia ista est acquisita) consequens est vt in opere suæ fidei confidentia suæ poenitentiæ consistat: quod est alienum à Christiana veritate. Amplius, Quum nec ex sacra Scriptura, sacris canonibus, Ecclesiæ traditione, sacrisque doctoribus, dispositionibus istius necessitas in sacramento poenitentiæ habeatur, & rationi aduerferet, non videtur præsumptione, aut ignorantia ista excusari.

¶ AD OBJECTIONES infinitas de fide, vt respōdeas, habeto præ oculis hanc distinctionē: scilicet vel ex parte sacramentorum, vel ex parte suscipientis. Et dicitur, q' fides certissima est, & esse debet etiam de effectu sacramenti particulari in me, quātum est ex parte sacramenti: sed ex parte mei suscipientis licitum est dubitare de illius effectu in me. Et hoc est quod Ecclesiæ docet dum in orationibus post cōmunionem petit sacerdos, q' susceptū sacramentū non sit ad reatus poenā, non ad iudicium, &c. Consequenter etiam docet omne quantumcunq; credentem post confessionem & absolutionem dicere, Domine non sum dignus, &c. & non aduertere ad distinctionem hanc, est, vt puto, causa dicta nouitatis.

¶ AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur, quod in verbo Dei & Christi sufficiens fides habetur, quum quis credit omnes articulos fidei: nec fides infusa, qua credimus in Deum, &c., est de effectu horum verborum in me: vt dictum est.

¶ Ad secundam dicitur, q' peccat argumentum secundum nō causam, vt causam, quo ad sacramentum Baptismi. Nam non ideo illi fuerit verē baptizati, quia credebant se baptizatos, imò credebāt fortē nihil recipere gratia: sed ideo Baptismus iocose factus est verē Baptismus, quia intētiō iocosa nō ad Baptismū, sed ad exercitiū Baptismi referit. Simile est enim delectādi causa Baptizare & Baptizari, sicut si auaritiæ causa quis baptizaret, aut baptizaret: verobig; enim est verum Baptisma: quia delectatio & auaritia non Baptismi: sed q' iste exerceat, vel suscipiat Baptismi, causa est. Secus autē esset, si intentio iocandi ad Baptismū referretur, sic q' nō Baptizare, sed similitudinē Baptismi exercere, aut suscipere, intēderet iocum aut auaritiæ gratia: tunc enim nullū esset Baptisma. Quod autem assumitur, q' nō cōtritus si absolutur credēs se absolutū, est verē absolutus, nisi sit ita attritus, q' saltē virtute clauui de attrito secundū quosdā fiat cōtritus: impossibile est. Nā ex eo q' ponitur incōtritus, & virtute clauui non factus de attrito cōtritus, oportet q' aut sua fide acquisita sit iustificatus, quod est erroneum: aut q' simul sit incōtritus & absolutus apud Deum, quod est impossibile.

¶ Ad tertiā dicitur, q' sacramentū abluuit, nō quia fit, hoc est nō secundū substantiā facti: sed quia creditur, hoc est secundū virtutē creditā in eo, & nō quia creditur ad suscipiente, effectus suus in eo certissimē ab hoc. Et nota q' nō dixit, quia credit minister aut suscipiens, sed impersonaliter quia credit, hoc est propter rē creditā: nam nisi intēdat quis facere quod facit ecclesia, nō baptizaret. In hoc autē quod est imitari in illo actu, ecclesia, includit rē creditā: quæuis nec ad suscipiēte, nec ad baptizāte: vt patet, si infidelis baptizaret infantē, aut adultū, dicentem, Valeat quātum valere potest.

¶ Ad quartā dicitur, q' assumptū nō solum falsum, sed & præsumptiuolum est valde, cōtra vniuersalis ecclesiæ ritū: cōtritio enim est summē necessaria. Ista autem fides acquisita de effectu sacramenti in se ipsa est impossibilis: quia semp est, & debet esse ambigua, nec est requirēda à cōsistente: qui nisi crederet se absolutū, absolutioni se non submitteret. Nec obstat, q' cōtritio sit incerta: iussit enim Deus ipse, vt cū nostra hac incertitudine accedam' ad sacramēta. Quod autē dicit, q' nunquā est vera satis falsum est: vt patet in multis cū vera & sufficienti cōtritione cōsistentibus, quāuis incerta eis. Et quū subditur, q' fides Christi & verissima & certissima & sufficientissima respondet q' talis est de rebus subiectis fidei infusæ, sed nō de impertinentibus ad ipsam, vt sunt ex parte nostri singulares singulorū effectus sacramentorum. De his enim nec certa, nec incerta est fides infusa: quia nō est eorū: est enim fides infusa de gratia per sacramēta certissimē conferenda suscipiētibus dignē illa: vt in Cōcilio Florēt. sub Eugenio III. determinatum est. Et ex Apostolo assumptū est, dicente, Qui māducat, & bibit indignē, iudicium sibi māducat, & bibit. Vbi etiam Apostolus, secundū quid reputare se homo debeat dignum vel indignum, præmittit dicēs, Prober autem seipsum homo: & sic de pane illo edat. Vbi ex subiunctis, q' si nosmetipsos iudicarem, nō vtique à Domino iudicarem, patet quod probare seipsum est seipsum iudicare, cōtra se vindictam exercere: quod vocatur contritio communi vsu Ecclesiæ & doctorum: & propterea falsum ac temerarium esse constat, q' plus est ad poenitēte requirendum, si habeat credulitatem de effectu in se futuro sacramenti: quā de illius contritione: probare enim seipsum (quod est conteri) iussit Apostolus, iubet Ecclesia, exigunt omnes cōmuniter confessores. Credere autem se poenitentem omnino effectum habiturum nouitatum exigit dogma. **¶ Ad quintam** dicitur, q' duorum, quæ ibi tanguntur, primū, q' attritus non ponēs obicem, non consequitur gratiam absolutionis, nisi

TRACTATUS DECIMVSNONVS
de Excommunicatione, cuius
est vnica

QVABSTIO.

¶ Num excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium.

TRVM excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium. Et videtur quod non. Primum quia excommunicatio non tollit plus quam Ecclesiastica autoritas iurisdictionis potest conferre: est enim excommunicatio actus potestatis, non ordinis, sed iurisdictionis: quam non dedit Christus maiorem in auferendo, quam in concedendo, quum ipse sit magis pronus ad inferendum bona, quam mala. Sed Ecclesiastica huiusmodi potestas non potest dare fidem, spem, & charitatem, per quas quislibet fidelis participat interiori aliorum fidelium bona: ergo non potest tollere huiusmodi participationem interiorem.

¶ Secundò, quia excommunicatio communiter se habet ad iustam & iniustam: est enim vtraque efficax ad ligandum: quia, vt Grego. dicit, & habetur in questione tertia, sententia Pastoris siue iusta, siue iniusta, est timenda. sed excommunicatio iniusta non priuet excommunicatum communionem interiori, sed solù exteriori: ergo excommunicatio simpliciter non priuat nisi externa cõmunionem fidelium. Et confirmatur: quia in sacra Scriptura nunquam inuenitur excommunicatio nisi pro priuatione ab externis actibus, seu cum sola extrinseca pœna, vt patet discurrenti per epistolam Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum nisi extrinseca cõmunitio: nam quum tradebantur Satanæ, solùm extrinsecè vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt spiritus saluus fiat, primæ ad Corinth. Non nisi voluntariè ergo dicitur, quod excommunicatio priuet spiritualibus suffragiis Ecclesiæ.

CONCLUSIO.

¶ Excommunicationis sententia communionem fidelium tollit tam intrinsecam quam extrinsecam, quo ad communia suffragia, ablatam sanctorum per charitatem communionem supponens.

¶ IN OPPOSITVM est Magister sent. in 8. dist. 4. quem communiter doctores in hoc sequi videntur.

¶ Ad euidenciam quæst. huius sciendum est, qd oportet extremum vtrunque vitare, ne in errorem incidamus. Tria siquidè inueniuntur in cõmunionem fidelium, quatenus fideles sunt. Vnum est cõmunitio extrinseca in simul orando, vt sit conuenièdo in ecclesia ad Missarum, aliorumque diuinorum officiorum solennia: & hoc est vnum extremum. Aliud est Sanctorum cõmunitio, quæ fit per charitatem vniètem Christi membra secundum fidem formatam capiti Christo, & reliquis Christi mēbris similibus: & hoc est alterum extremum. Tertium est cõmunitio fidelium secundum communia suffragia, quæ in Ecclesia ex institutione Ecclesiæ sunt, vt patet in orationibus & Missis: & hoc est mediū. Dupliciter ergo contingit in proposito errare, vel dicèdo qd excommunicatio aufert solam intrinsecam communionem, vel dicèdo qd excommunicatio tollit directè omnem communionem, vtrūque enim est falsum: vt patebit. Veritas autem est, quod excommunicatio tollit extrinsecam & intrinsecam quo ad communia suffragia communionem fidelium, & supponit ablatam communionem Sanctorum per charitatem. Pro quorum intellectu (quia de externa cõmunionem non est dubium) videnda est primò differentia inter dictas duas communionem internas: & monstrandum est deinde, qd altera earum per excommunicationem aufertur. Cõmunitio fidelium quum consistat in conferendo & recipiendo: oportet qd interna etiam cõmunitio consistat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidè fit meritis, orationibus, atq; suffragiis apud Deum adiuuantibus & intercedentibus pro aliis. Receptio autem fit suscipiendo ex aliorum ope, vel gratiæ, vel gratiæ augmentū, vel protectionem diuinæ assistentiæ: ad malis præferuantis, vel ad bonum promouentis, & huiusmodi. Verùm collationes horum spiritualium auxiliorum ex duplici oriuntur causa. nam quandoq; oriuntur ex charitate immediatè: vt quum in charitate cõstitutus ex priuata intentione orat, operatur, affligitq; se pro alio, & impetrat illi vel gratiam, vel gratiæ augmentum, vel adiutoriu contra tētationes, & huiusmodi. Vel ex charitate mediante institutione, vel actione ecclesiæ, vt quum ex Missis diuinisque officiis aliquis adiuuatur ad bonum operandum, vel ad malū vitandum: hæc enim ex charitate, sancta matre Ecclesia instituitur sunt, & pro cõmuni ecclesiæ bono ordinata: & pro singulis eius membris agit ea, iuxta singulorum fidem deuotionemq; offerentium. Et ad hoc collationum genus, spectat sacramentorum collatio, quæ Christi fidelibus dispensantur: quoniam actione ecclesiastica conferuntur. Quocirca inter communionem internam secundum charitatem immediatè & cõmunionem internam mediatè ecclesiæ institutione, seu actione, ex parte receptorum non est differentia secundum substantiā: sed secundum magis & minus, nisi quo ad gratias sacramentales: quoniam omnia illa spiritualia dona, quæ ego possum recipere ex vna cõmunionem,

possum recipere ex alia, & ecõtra: excepta (vt dictū est) sacramentali gratia, vt puta caractere in sacramento confirmationis, & similitè in sacramento ordinis: hæc enim nõ potest quis accipere ex cõmunionem solius charitatis: sed oportet interuenire cõmunionem secundum Ecclesiasticam sacramenti actualē susceptionem. Cõmunitio siquidè in sacramentis in voto tantum, sicut infra limites communionis charitatis: sed cõmunitio in sacramento secundum rem, ad communionem actionis ecclesiasticæ spectat. Et hinc patet, quod recepta differunt secundum magis & minus: quia constat, qd maior gratia habetur, quum sacramenta actualiter sumuntur, quam cum in voto tantum. Ex parte autem collationis inuenitur magna differentia secundum substantiā, quoniam interna cõmunitio charitatis immediatè, in meritis, orationibus, suffragiisque priuatis consistit. Cõmunitio autem charitatis ad intima penetrans mediatè ecclesiæ actione, seu institutione in meritis, orationibus, suffragiisque cõmunitibus (hoc est in ipsius Ecclesiæ & sacramentis & sacramentalibus) vt in actionibus consistit. Orat enim ecclesia, suffragatur, meretur, sacramenta dat & sacramentalia, ex charitate proculdubio: & his efficit apud Deū, vt non solùm ecclesia, sed singuli fideles bonum gratiæ, aut augmentū, protectionem, & reliqua bona habeamus, nisi obicem ponamus. Ad primam cõmunionem spectat illud, Particeps ego sum omnium timentiu te. ad vtrāq; simul spectat articulus fidei, scilicet Sanctorum cõmunionem quoniam ad illum spectat cõmunitio in sacramentis. Prima cõmunitio non est propriè nisi existentis in charitate: secundam autem ad Christianos etiā in peccato moralis existentem se extendit: nam & pro peccatoribus ecclesia orat (& frequenter exauditur) etiam proteruis, ex hoc quod Missas celebramus pro conuersione peccatorum. Hęc autem dicta sunt ad eam rotam, vt nulla egeat probatione: quoniam ex ritu Ecclesiæ apparet eorum veritas.

¶ His autem præmissis manifestum est, quod excommunicatio: quia extra ecclesiæ communionem ponit, ab actionibus, in quibus ecclesiastica charitatis cõmunitio consistit in actionibus, separatur: & consequenter à receptionibus, quæ ex illis actionibus proueniunt, segregatur. Et quia inter hæc multa sunt interiora bona animæ: cõsequens est, vt excommunicatio à cõmunionem multorum interiorum bonorum separaret excommunicatum. Quod autem excommunicatio extra ecclesiæ cõmunionem ponat, quo ad actiones ecclesiæ (ex quæ cetera pendet) manifestatur ex eo, quod Ecclesia non orat pro excommunicatis: cõstat enim qd non licet celebrare pro excommunicatis: imò, vt Bernardus dicit, vide quàm mala sit excommunicatio, qd in Paraceue Ecclesia pro Iudæis & Paganis orat, sed non pro excommunicatis. Probaturq; hoc radicaliter ex euangelica doctrina: cõstat enim qd ecclesia nõ orat secundum cõmunionem legè nisi pro fratribus nostris: sed excommunicati nõ sunt nostris fratres: ergo, & c. Minor patet ex eo, qd Saluator noster Mar. 18. (vbi excommunicati autoritatè ecclesiæ dedit) dixit de excommunicato, Sit tibi sicut ethnicus, & Gētilis. Vbi manifestè apparet, qd excommunicatio ex fratre facit nobis sicut Gētilē: vnde Aug. dicit: Noli illū iā reputare in numero fratrum tuorum: ergo, Amplius, Si excommunicatus extra ecclesiā ponit quo ad externa tantum, sequitur qd excommunicatio nõ egeret autoritate Christi: quoniam quilibet princeps quilibet ciuius, quilibet cõmunitas potest externam suam cõmunionem ponere. Cõstat autem Christi autoritate excommunicationem fieri Mar. 18. vbi subiungit, Amē dico vobis, quæcunq; alligaueritis super terrā (glorioso vinculo anathematis) vbi Chryso. dicit, Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus: & pœna, quæ hic est, i. pœne ab ecclesia, fit tibi sicut ethnicus: & supplicio futuro, qd est esse ligatū in celo. Amplius, ecclesia extra seipsam excommunicatū eiciendo, ab omnibus his separat, quæ suis mēbris cõfert: sed ipsa ecclesia sua institutione & actione cõfert mēbris suis cõmunes orationes, suffragia, & huiusmodi: ergo hæc tollit excommunicatio. & ad hæc addit recõciliatio. Maior patet ex eo, qd excommunicatio est suprema pœna Ecclesiæ: nõ est autem suprema, si nõ tolleretur totū quod ecclesia dedit: quoniam adhuc maior superesset pœna, si adhuc restaret separandus: excommunicatus ab his, quæ dedit & dat cõtinuè ipsa, suis mēbris. Minor probatur, quia Ecclesia instituit Missas nõ solū p ecclesia in cõmuni, sed pro singulis: vt patet in canone, Missæ, vbi dicit, pro ecclesia tua sancta catholica, quo ad primū: & omnibus orthodoxis, atq; catholicis: & apostolice fidei cultoribus, quo ad secundū. Instituit etiā in Memèto p aliquibus singularibus orari, instituit horas canonicas, & orationes p fidelibus: vt patet. Hęc omnia esse suffragia & ab ecclesia & in persona ecclesiæ qd dubitat, non egeret rōne, sed sensu. Et sic patet excommunicatū esse alienū ab actionibus cõmunitibus, quibus Ecclesia cõfert suis fidelibus. Et patet consequenter alienū quæq; esse à fructu illarū actionū: hoc enim manifestè sequit. Et quia fructus actionū illarū sunt adiuuari ad gratiā, vel gratiæ augmentū, ad bene operandū, ad declinandū à malo, ad resistendū diabolo, & c. ideo patet qd à multis internis bonis excommunicatio separaret. Et cõfirmatur autoritate Aug. de verbis Apostoli, sermo. 88. Omnis Christianus qui à sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo: quia scilicet extra ecclesiā diabolus est, sicut in ecclesia Christi: ac per hoc quasi diabolo tradit, qd ab ecclesiastica cõmunionem remouet. Vbi habes

habes quomodo extra Ecclesiam intelligit Aug. non Ecclesiam materiam, non extrinsecam communionem, sed extra Christum. Replendo autem dicit, quasi Diabolo traditur: quia non traditur Diabolo possidendus, sed corripendus. Ad idem est autoritas Hiero. Quorum dimiseritis peccata, &c. id est, quibus Ecclesiam interdixit, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsi ianuam regni caelestis clausa erit. Et habetur 11. q. 3. ambz autoritates. Ex quibus patet quod excommunicatio ab internis bonis excludit (quae regni caelestis ianuam aperiunt) pro quanto priuat excommunicatum a communibus Ecclesiae suffragiis: per quae interna bona a diuina misericordia sua ueritate omnia disponente ad nos descendunt.

AD OBIECTIONEM Ergo primam in oppositum dicitur, quod licet omnia suffragia ex charitate prodeant, non tamen omnia eodem modo a charitate ordinata procedunt. Sed quaedam procedunt immediatè per solas priuatas intentiones seu actiones fidelium: & horum communio spectat ad charitatem: & ista non tolluntur directè per excommunicationem, sed praesuppositiuè tolluntur per eam, quia excommunicatio non incurritur absque mortali peccato tollente charitatem & consequenter communionem in ista. Quaedam autem suffragia procedunt ex charitate per Ecclesiae actionem, ut sunt communia suffragia, quae in persona Ecclesiae fiunt: & horum communio, spectat ad fideles omnes ab Ecclesia non praecisus sunt enim haec communia fidelibus omnibus etiam existibus in peccato mortali, ut probatum est. Et haec differentia inter hominem fidelem existentem in mortali peccato absque excommunicatione, vel eum excommunicatione, non excommunicatus adiuuatur a pia matre communibus Ecclesiae suffragiis: excommunicatus autem non adiuuatur per illa, sed sibi ipsi relinquitur ut gentilis, iuxta domini praecipuum: non tamen omnino deserit illos mater Ecclesiae: quia requirit illos, ut respiciat: nec salutem eorum sicut nec Paganorum negligit, ut Augustinus supra subiungit. Et ad hanc sollicitudinem ultra personale onus spectat, quod Ecclesia obligat clericum excommunicatum ad horas canonicas, sicut & omnes excommunicatos ad ieiunium ab Ecclesia interdictum. conceditur igitur quod excommunicatio non nisi praesuppositiuè tollit communionem charitatis: sed cum hoc fiat, quod directè tollit communionem suffragiorum communium Ecclesiae: ac per hoc interiorum bonorum, quae sunt illorum suffragiorum fructus: quia ista non spectant ad communionem charitatis immediatè: de qua sola dictum est, Particeps ego sum omnium iumentum: quamuis haec uerba uerius intelligenda sint in persona ueri membri Ecclesiae non praecisus ab ea: hic enim uerè dicit, Particeps ego sum, &c. quia omnium simpliciter est particeps. Ad secundam dicitur, quod proprie loquendo excommunicatio iniusta quoad ipsam, puta pro non crimine, non est excommunicatio simpliciter & absolute, sed secundum quid tantum, hoc est in foro iudiciali. Et quod non sit simpliciter excommunicatio, patet ex illa ueritate, inuitum iudicium non est iudicium: excommunicatio enim quoddam iudicium est. Et manifestatur facile: quia excommunicatio actus iudicis est, actus autem iudicis est ius dicere: constat autem, quod dicitur iniustum non est dicere ius. Et similiter excommunicare est ius tale dicere, iniusta autem excommunicatio est iniustum tale dicere: non igitur est excommunicatio, si iniusta est, secundum substantiam excommunicatio. Secus autem est de iniusta ex parte motiui, puta, quia ille potest excommunicari ex suo crimine, sed tamen ego non moueor nisi ex odio ad excommunicandum. Haec enim excommunicatio est iusta secundum se, quamuis sit iniusta ex parte motiui: & ideo est uerè excommunicatio, & omnes excommunicationis effectus secum fert. Sed excommunicatio secundum se iniusta, non fert secum excommunicationis effectus, nisi in foro exteriori: non est enim sic excommunicatus priuatus suffragiis Ecclesiae secundum ueritatem: quia non est uerè excommunicatus in caelo: quia non est Ecclesiae non auditor, ac per hoc non sicut ethnicus. Vnde Aug. de uerbis Domini Matth. 18. coepisti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terra, sed ut iuste alliges, uide: nam iniusta uincula dirumpit iustitia. Parere tamen excommunicationi debet, ab extrinseca communione se abstinendo: quia in foro extrinseco ligat. Et hoc est quod Gregorius docet, dicens quod sententia pastoris siue iusta, siue iniusta est timenda. Secus autem (ut communiter dicitur, & bene,) esset, si sententia esset nulla. hoc est inualida etiam in foro exteriori: ita quod inter excommunicationem iniustam, & nullam non est differentia, quia illa excommunicatio sit, & ista non, (neutra enim est excommunicatio absolutè) sed quia illa est excommunicatio in foro exteriori, haec autem in nullo foro: & ideo nulla dicitur. Et est quando continet errorem intolerabilem vel in facto, puta si excommunicatur quis quia non tenet concubinam, vel in iure, ut si excommunicetur post legitimam appellationem ab eodem, & huiusmodi: ut habes in glossa dicti c. Non ergo communiter se habet excommunicatio ad excommunicationem iustam & iniustam: sed ly iniusta est conditio diminuens rationem excommunicationis: sicut homo non se habet communiter ad hominem uerum & pictum. Et propterea non est de natura excommunicationis iudicandum, secundum quod saluatur iniusta: sed simpliciter & absolute, prout est in sua integra ratione & efficacia

quam solum significat excommunicatio, proprie & formaliter loquendo, quoniam actus est iudicis dicentis ius. Ad confirmationem dicitur, quod ex sacra Scriptura habetur excommunicatum priuatum esse spiritualibus bonis & regno celorum, Matth. 18. Ex eo enim, quod Ecclesiae sit ut Gentilis, priuatur Ecclesiae suffragiis: sicut Gentilis expertus eorum est. ex eo autem quod ligatus est in caelo, priuatur bonis soluetibus uincula caelestia. Habetur quoque idem ex ipsa forma excommunicationis: nam ea, quae extra sunt ab Ecclesia, sunt signa eorum quae sunt intus, si error non interuenit. Et propterea ex hoc ipso, quod Ecclesia ab ecclesiastica communione exterius separat hominem excommunicando, significat illum ab interna communione Ecclesiae separari. In cuius signum in primitiua Ecclesia etiam sensibilibus potestati demonum excommunicati tradebantur, quasi a Christo excisi. Nec est uerè quod in primitiua Ecclesia sola externa poena excommunicati multabantur: sed ultra internas addebantur externa poena a Diabolo: sicut ultra interna bona in primitiua Ecclesia boni uisibilibus uisitabantur a Spiritu sancto, Loquentes linguis, &c. Nec obstat quod dicitur, Ut spiritus saluus fiat: quoniam hoc spectat ad finem, constat autem quod excommunicatio priuat etiam suffragiis Ecclesiae, & relinquit hominem sibi ipsi, ut respiciat, ut Spiritus saluus fiat: est enim uelut medicina quaedam in corpore medicinalis, de sen. ex com. lib. 6. Augustus, die 29. Octobris 1588.

TRACTATUS VIGESIMVS de Iniunctis poenitentis vnica quaestione contentus.

QUAESTIO.

¶ Num poenitentia iniuncta a confessore si non impleatur in hac uita, exoluenda sit in alia.

QVAERITVR Vtrum poenitentia secundum canones imposita a confessore, si non impleatur in hac uita, exoluenda sit in alia uita. Et uidetur quod non: quia nec canones poenitentiales, nec sententia hominis intelliguntur imponi, nisi in hac uita, ut patet discurrendo. Et confirmatur, quia mortui sunt extra territorium humani iuris: constat autem impune posse non parere extra territorium ius dicenti.

¶ In oppositum enim est communis Ecclesiae sensus.

CONCLUSIO.

¶ Panam canonicam poenitentibus iniunctam, si in hac uita non impleatur exolui, oportet in alia futura uita, non quidem secundum poenam qualitatem, sed secundum substantiam, cui ex hac uita decedens semper poenitentis obnoxius est, quousque eam impleauerit.

QVAEVIDENTIAM Huius sciendum est, quod poenitentia imposita, quae in hac quaestione nupatur poena canonica duo in se continet. Alterum est id quod pro culpa satisfactione debetur: quoniam nisi poenitens remaneret debitor ad satisfaciendum diuinae iustitiae nulla deberet ei poena imponi. Clauis enim Ecclesiae sicut non soluit in ueritate nisi digno absolutione, ita non ligat secundum rei ueritatem nisi alligatione dignos: si enim & non aliter confessor exhibet se Christi ministrum, utendo clauis potestatis. Vnde ad discernendum dignos ab indignis, data est ei altera clauis, scilicet auctoritatis discretiuae. Alterum est id quod confessor apponit, quod se habet ad primum sicut determinatum ad indeterminatum, & sicut qualitas ad substantiam, seu accidentale ad substantiale. Nam ad satisfactionem pro peccato, substantialiter exigitur, quod poena sufficienter exoluatur: an autem tali, vel tali poena satisfactio fieri debeat pro indeterminato habetur donec a Deo vel homine determinetur: puta quod ieiunet, peregrinetur, & huiusmodi. Et quoniam possunt etiam haec determinationes mutari (ut patet quum imposita poenitentia commutatur, & substantialiter debitum satisfactionis, quod erat quasi uestitum priori qualitate poenitentiae induit ex commutatione nouam qualitatem: puta, si prius erat sub forma orationis, & postea mutatur in forma elemosynae) ideo uel accidentale ad substantiale, & ut determinatio ad determinabile se habet quod apponitur a confessore ad id, quod pro peccati satisfactione exoluumum restat. Importat ergo canonica poena, non solas qualitates appositae ab homine secundum canones, nec solam suppositam poenam peccato de biram: sed utrunque. Ita quod inter poenam debitam pro satisfactione peccati simpliciter & absolute, & poenam canonicam, haec est differentia, quod illa primo modo significatur nuda: secundo autem, hoc est per poenam canonicam, significatur uestita per determinationes a confessore canonicè appositae.

¶ Quocirca ad propositam quaestionem respondendum cum distinctione est, ut uterque extremus error uideatur. Nam si dicatur quod poenitens non remanet post hanc uitam obligatus, errabunt multi inferetes ex hoc quod mors absoluit omnes a poenis debitis pro peccatis, dummodo hic fuerint impositae a confessoribus & acceptatae, quamuis non exoluerint omnes. hoc enim clarè constat esse errorem. Et rursus si dicatur, quod poenitens remanet obligatus post hanc

Opus. Caiet.

H H

uitam

Poenam canonicam poenitentibus imponendam.

vitam errabunt forte aliqui, sumentes ex hoc alterum extremum scilicet, quod mortui tenentur ad ieiunia, peregrinationes, & cetera, quod est ridiculum.

¶ Dicatur ergo secundum distinctionem iam dictam & probatam quod poena canonica non remanet exoluenda quatum ad qualitatem ab homine appositam, & ex hoc sequitur, quod non teneantur ad ieiunia, & alia huius vitæ opera mortui. Remanet autem quoad substantialem poenam: & ideo sequitur, quod post mortem tenentur exolvere quod hic non soluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad substantialem est: quia satisfactio substantialis erat debita ex ipso peccato, seclusa impositione canonis & sacerdotis: & nunquam est soluta in hac vita. Ex hoc enim conuincitur primo, quod aut nunquam exoluatur: & sic peccatum remanebit absque satisfactio- ne (quod est impossibile in his qui saluantur) aut quod exoluatur post hanc vitam: quod est verissimum, & à catholica Ecclesia confessum. Conuincitur secundo, quod non est eadem ratio de reman- sione post hanc vitam poenitentiae sacramentalis quo ad substantia- le, & de aliis poenis, vel operationibus impositis à iure humano, vel ab homine: puta quod dicamus horas canonicas, quod ieiunemus in Quadragesima & huiusmodi. Manifesta siquidem est di- uersitatis ratio, ex hoc quod poenitentia sacramentalis claudit in se poenam debitam simpliciter pro satisfactioe peccati, ratio cuius remanet: quia poena simpliciter debita peccato, non hic tantum, sed aut hic, aut in futuro exoluenda est, si in patriam caelestem ingressus patebit. poenae autem & opera alia solummodo praesentis vitæ exercitationes debitas continent: & ideo cum vita praesenti totaliter spirant.

¶ T P E R Hoc patet responsio tam ad primam obiectionem, quam ad secundam: veraque enim loquitur de vinculo canonum, quo ad id, quod ex solo humano vinculo pendet. Poenitentiam autem sacramentalem remanere conitit non ex canonis vinculo, sed ex eo quod ipsa clauditur poena simpliciter peccato debita hic, aut in futuro, tam hominis, quam canonis arbitrio secluso. Augu- stin, die 30. Septembris. 1418.

TRACTATUS VIGESI- mus primus de Sigillo Confessionis vnica quaestione contentus.

QVAESTIO.

¶ Num confessor teneatur occultam seruare deliberationem, contentis se omnino occisurum regem, aut Pontificem summum.

V A E R I T V R Vtrum confessor teneatur occultam seruare deliberationem contentis se omnino occisurum Regem, aut Pontificem summum.

¶ Videtur enim quod non. Tum quia confitens non habet contritionem, aut attritionem de tali deliberatione, & consequenter non est occultanda à sacerdote, sicut nec à Deo occultatur. Tum quia peccatum cadens sub sigillo confessionis est commissum, non committendum: cum confessio non sit de futuris. Sed homicidium est futurum: igitur licitum est reuelare, vt caueat.

CONCLUSIO.

¶ Nulli tenetur licet confessori reuelare peccatum contentis se, etiam deliberationem occidendi summum Pontificem voluntatem habentis.

¶ I N O P P O S I T V M Autem est autoritas Theologorum in 4. dist. 21. ibi enim communiter tenent, quod in nullo casu etiam infectionis haereticus licet reuelare peccatum in confessione detectum: vt patet in S. Tho. Sco. & Petro de Palude.

¶ H A E C Quæstio mota est occasionaliter quidam propter quendam reuerendissimum dominum Cardinalem, qui hoc percontatus iussit, vt scriberem, complexiue autem propter opinionem Panormitani in cap. omnis vtriusque sexus. de poen. & remis. Vnde duo faciendæ sunt. Primo fundabitur illius opinio. Secundo confutabitur, ostendendo quid sentiendum: & sic satisfiet obiectis.

Opinio Panormitani.

¶ Q V O A D Primum, Panormit. ex quibusdam Innocentij verbis in eodem c. motus, dixit, quod confessor potest reuelare ne eueniat tantum malum: dixitque hoc sentire Innocentium: fundatque se super rationibus in principio adductis. Sed vt melius veritas eluceat, fundatur opinio ista sic iuxta verba Innocentij, Illa tantum cadunt sub sigillo confessionis, quæ à poenitente, in quantum poenitens est, dicuntur. Sed obstinatio sua ad occidendum, non dicitur ab eo, in quantum est poenitens: quia implicat esse obstinatum & poenitentem respectu eius. Ergo. Præterea, ex parte peccati: & idem redit, Illa tantum cadunt sub sigillo confessionis, quæ reuelantur, vt occultabilia sacramento confessionis. Sed obstinatio ad futurum homicidium non reuelatur, vt occultabilis per sacramentum: quia implicat proponere, vt absolubile, & vt pertinax: ergo. Et similiter potest fundari ex parte confessionis. Quia scilicet ad illa tantum se extendit sigillum, ad quæ se extendit ministerium confessoris actu vel potentia: sed ad obstinationem nullo modo se extendit: ergo. Hæc de primo.

¶ Q V O A D Secundum. Ista opinio tripliciter errat, primo à veritate: ex triplici enim capite ostenditur, talem obstinationem sub sigillo cadere confessionis. Primo, quia eiusdem rationis est co-

fiteri peccatum vt absolendum, & confiteri impedimentum prohibens absolutionem, vt patet ex eo, quod ad eundem iudicem & in eodem foro spectat nosse vtrumque, quid absolendum sit, & an ad id impedimentum aliquod, alioquin non posset nisi casualiter recte absolvere. Sed obstinatio in peccato, reuelatur & cognoscitur vt impedimentum prohibens absolutionem: ergo eiusdem rationis fori & iudicis sunt: sed constat peccatum reuelari à poenitente ministro Dei: ergo & obstinationem. Et per hoc patet definitus poenitentis opinio aduersa, quoniam poenitens in quantum poenitens non solum dicit ea, quorum poenitenti, sed impedimenta veniæ poenitentiae, & sic dicit se obstinatum. Et similiter non solum quod proponitur vt occultabile per absolutionem, sed quod apponitur vt impedimentum absolutionis, infra ordinem occultabilitatis clauditur. Et similiter ad ministerium confessoris pertinet non solum absolvere, sed impedimenta absolutionis cognoscere. Secundo, quia sermo, circumspectus, & vniuersaliter quicquid dictum patitur hoc peccatum commissum & confessum huius personæ, cadit sub sigillo confessionis. Sed manifestare homicidium ab hoc committendum, pandit peccatum iam commissum, scilicet voluntatem, qua deliberavit se homicidium commissurum: ergo cadit sub sigillo confessionis. Et ex hoc ruit secunda ratio in principio adducta ex Panorm. Non enim videtur, quod in confessione illius obstinationis reuelantur duo connexa, scilicet commissum propositum, & committendum factum: & quod similiter in reuelatione quæ faceret confessor, non solum reuelaret committendum factum, sed commissum propositum. Tertio, quia si obstinatio huiusmodi posset reuelari, ergo quantum est ex natura sacramenti, nulla obstinatio de mortali caderet sub sigillo confessionis: & tunc ergo non esset reus violati sigilli confessionis, quicunq; reuelaret aliquem obstinatum in odio, in luxuria, in superbia, &c. quæ sunt manifeste contra communem Ecclesie doctrinam: ergo. Et propterea S. Tho. vbi supra hæc opinionem erroneam reputavit in responsione ad primum.

¶ Errat secundo à comuni Theologorum doctrina in quarto vbi supra, vbi etiam si aliquis obstinatus in hæresi cum periculo infectionis aliorum confiteretur, occultandus de necessitate sacramenti dicitur. Et ratio est: quia confessio immunda nihilominus confessio est sacramentalis, sicut & Baptismus immundus verum sacramentum est. Et tunc detestabilior est error iste, quædam materia hæc theologalis non canonica est, nisi per accidens quæ canonis inserta: sicut etiam materia de Trinitate. Errat tertio ab ipso Innocentio, cui hæc imponit opinionem: vt enim ex plana verborum Innocentij serie apparet duæ ibi distinctiones ponuntur: altera de confessione, altera de fine contentis. De confessione quidem: quia primo ponitur confessio sacramentalis: secundo confessio per modum secreti: scilicet, Dico tibi hoc in poenitentia seu in confessione. De fine autem, quia aut propter partem poenitentiae suscipiendam, & orationum suffragia & consilium animæ suæ: aut propter auxilium, vel consilium non animæ, sed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confessione primo modo propter finem spiritualem, quod confessor tenetur occultare, & quod non placet sibi responsio dicentium, quod non reuelantur vt ministro. Deinde addit de confessione secundo modo propter finem secularem: & dicit quod tenetur manifestare non obstante confessione. Ex quibus apparet, quod oppositum concludit eius, quod Panormitanus somniauit. Nec prima ratio in principio adducta de in contritione aliquid valet. Quia (vt patet ex dictis) & sufficit quod manifestetur vt impedimentum contritionis, & confessio immunda verè sacramentalis confessio est, &c. Vnde tu simplex confessor caue à summa angelica in hoc passu: quia nescies quid diceret, scripsit sibi placere opinionem Panormitani. Romæ die 13. Septembris 1504.

TRACTATUS VIGESIMVS secundus de Pollutione ex auditione Confessionis proueniente, vnica Quaestione contentus.

CONCLUSIO.

¶ Num confessor cognoscens ex his quæ audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, vel prosequendo tales confessiones.

V A E R I T V R Vtrum confessor cognoscens ex his quæ audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, vel prosequendo tales confessiones. Et videtur quod sic. Primo, quia omnis voluntaria seminata extra matrimonium est peccatum mortale: sed hæc est huiusmodi: ergo. Probat minor quia in potestate istius stat auferre causam pollutionis talis: voluntaria enim est auditio talium, vt patet.

¶ Secundo, quia sicut tentatio carnis ex his proueniens, non excusatur à peccato veniali (dicente Aug. quod nonnullum peccatum est cum caro concupiscit aduersus spiritum) ita seminata ex eisdem proueniens non excusatur à mortali: est enim huiusmodi seminata secundum se mortalis, sicut tentatio venialis.

¶ P R A E T E R E A, si excusaretur à peccato mortali, hoc esset quia

quia sic esset voluntaria causa, quod non esset voluntarius effectus. Sed hoc est impossibile in causis, ad quas naturaliter sequitur effectus, & sequela est cognita: quicumque enim vult antecedens, vult consequens, necessarium naturali necessitate & cognitum: quamuis diuersimode, quia antecedens directe, consequens vero indirecte.

¶ IN OPPOSITVM Videtur, & est multorum opinio, quia ex retractione confessoris ab huiusmodi, sequere scandalum cum pluribus inconuenientibus: puta quod bonus confessor non posset vacare salutis animarum: imò quod curatus, qui tenetur ad audiendas confessiones, teneretur omittere curam ouium: & quandoque (puta in Pascha) esset perplexus audiendo, vel omittendo, propter præceptum, quo alligatur poenitens, &c.

¶ AD EVIDENTIAM Huius dubitationis, primò manducandus est intellectus ad conclusionem. Deinde intenta responsio ratione firmanda est. Et sic demum satisfiet obiectis.

CONCLUSIO.

¶ Non debet confessor velinque confessionem, si ex ea sequi animaduertit pollutionem, cum non sit simpliciter voluntaria, sed in sua causa.

¶ QVO AD Primum scito, quod aliquid est dupliciter voluntarium. Primò in seipso: cum scilicet aliquid vult illud facere, puta dormire. Alio modo in sua causa, puta cum aliquid vult bene comedere & bibere, quæ sunt causa somni: quamuis non hoc velit ut dormiat. Voluntarium autem tantum in causa, non refert quo ad bonitatem vel malitiam morale, an in somno, an in vigilia fiat: ex quo enim secundum causam tantum habet rationem voluntarii, in ea quoque tantum oportet habere rationem boni, vel mali moralis: & si in causa tantum consistit moralitas, cetera erunt per accidens, & consequenter per accidens erit, utrum in somno, vel in vigilia effectus, expleatur. Ex hoc autem sequitur quod quando pollutio est voluntaria in sua causa tantum, non refert utrum pollutio sequatur in vigilia, vel somno, ac per hoc, si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale, nec auferret virginitatem: si etiam eueniat in vigilia non auferret virginitatem, nec erit mortale peccatum. Cum autem in questione proposita seminatio non sit voluntaria secundum se ipsam, sed in sua tantum causa, idem est iudicium de tali pollutione, si cognoscitur quod sequitur statim & vigilando, & si cognoscatur, quod sequitur nocte sequenti dormiendo. Ad hoc ergo cognitio omnis venit, quod si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale, nec in vigilia, & si in vigilia, & in somno. Nec obstat his si dicatur quod hoc non sequitur, quod in somno homo non potest peccare, quia hoc non est verum nisi de peccato voluntario secundum se ipsum, & quo ad actum electionis seu imperij: quia scilicet non potest tunc illud imperare vel eligere. Peccatum autem voluntarium in causa & in seipso, potest homo committere in somno ut exequens. Mulier enim quæ ideo obdormit, ut a consanguineo quasi nescia opprimatur, incestus rea est, & virginitatem utraq; perdit, si ab eo dormiens cognoscitur: electus est enim tunc somnus, ut medium conueniens ad perpetrandum peccatum. Nec minus reus est utrens seipso dormiente ad peccandum, quam utrens ministri alicuius opera ad explendum homicidium, quod contingit compleri dormiente eo qui præcepit. Pari igitur, imò eandem existente ratione boni, vel mali in somno vel vigilia in proposito cum constet ex S. Tho. in 4. sen. di. 9. quod pollutio in somnis accidens, cum secundum se non est voluntaria, secundum causam consideranda iudicandaque est, & quod pollutio proveniens in somno ex cogitatione disputatoris, vel predicatoris de materia veneranda non est peccatum, proveniens vero ex cogitatione tali & delectatione absque consensu est peccatum veniale: sequitur quod si pollutio secundum se non voluntaria in vigilia ex eisdem contingat causis, eodem quoque modo, aut non sit peccatum, aut sit veniale. Nec obstat si dicatur, quod sequela futura in somno, aut nescitur, aut non consideratur: sequela autem, quæ tunc est, in vigilia, & scitur & consideratur. Quoniam sequela in somnis sciri potest: tum quia naturalis causa est ut in pluribus, multiplicata enim imaginatio venerorum, naturalis est causa seminationis, ut experientia testatur: tum propria naturæ cognitione, tum quia si sciret aliquis sequelam futuram in somnis, non propterea peccaret. Et idem est iudicium de consideratione: potest enim quis considerare hoc actualiter: & si consideraret, non propterea peccaret. Non enim causa quare talis predicator, aut disputator non peccat aut non nisi venialiter peccat, assignatur: quia nescit talem sequelam, aut quia non aduertit sed quia cogitatio talis nullum peccatum est. delectatio vero sine consensu veniale. Et confirmatur hoc: quia aliter non redderetur ratio de disputatore & predicatoribus absolute: sed tali, scilicet ignorante aut inaduertente: cum tamen de eis absolute sit sermo. Ex his igitur patet iam hoc demonstratum esse, quod huiusmodi pollutiones, quæ secundum se non sunt voluntarie, sed dupliciter, siue in somno, siue in vigilia, tantum habent boni vel mali, quantum in sua causa sortiuntur. Si ergo auditio tali in confessione vel extra sine peccato est, ipsa quoque sequens pollutio sine peccato est: & similiter si peccato veniali ipsa quoque venialis est: & si cum merito, ipsa quoque cum merito est. Cum igitur confessor non solum qui tenetur, (ut curatus,) sed quilibet vacans animarum salutem, sine peccato

quandoque, & quandoque cum veniali tantum, & quandoque cum merito audiat falsa, interroget respondeatque: consequens est, ut patiendo talem pollutionem quandoque non solum non peccet, sed mereatur, ac per hoc non virginitatem perdit, si virgo est, nec Ecclesiam polluit, si in Ecclesia hoc accidit, quemadmodum nec personam suam sacram polluit: sicut nec si in somnis hoc pateretur. Hæc de primo.

¶ QVO AD Secundum: iam habetur ex dictis una ex communibus ratio, scilicet quod voluntarium in causa tantum, mensuratur in bonitate & malitia morali secundum bonitatem, vel malitiam causæ tantum: sed hæc pollutio, (de qua est questio,) est voluntaria in causa tantum, ergo, &c. Cetera. Cum igitur causa quandoque non mala, quandoque bona sit moraliter, restat ut pollutio ipsa mala moraliter non sit. Ex propriis autem probatur dicta conclusio, &c. Cetera, Voluntarium indirecte, id est quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo, quod potest & debet facere, & non facit: ut patet in Prima secundæ Sæcti Thomæ questione sexa articulo tertio in cor. art. ubi sic dicitur in forma, Voluntarium dicitur quod est à voluntate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter, uno modo directe, quod scilicet procedit ab aliquo, in quantum est agens, sicut calefactio à calore. Alio modo indirecte, ex hoc ipso quod non agit, sicut submersio navis dicitur esse à gubernatore, in quantum desistit à gubernando. Sed sciendum, quod non semper, id quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sic in causam in agens ex eo, quod non agit, sed solum tunc cum potest & debet agere & non agit. Si enim gubernator non posset nauem dirigere, vel non esset ei commissa gubernatio navis, non imputaretur ei navis submersio, quæ per absentiam gubernatoris contingeret, &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirecte, id est quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo quod potest & debet facere, & non facit. Sed in proposito pollutio hæc non cadit sub voluntario nisi indirecte (quia scilicet voluntas non diuertit ab auditione, quæ est eius causa) & voluntas quavis possit, non tamen debet diuertere à tali actu auditionis, cogitationis, & similibus: ergo hoc non imputatur voluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut prosecutionem operis propter defectus consequentes ex necessitate materia: stultus enim aliquis omitteret constructionem ferræ aut gladij ex eo, quod rubiginem contraheret: propterea quia ex ferro sunt: & sic de aliis. Pollutiones autem & stimuli carnis in proposito contingunt ex necessitate materia: ex eo enim, quod res veneranda est materia purganda, lauanda, disputanda, predicanda, cogitanda, exinde naturali sequela, sequitur commotio carnis, &c. Testatur autem hoc non solum experientia, sed doctrina tertij de anima, ubi in cap. de motu principio vult Arist. quod quandoque intellectu non præcipiente, ex imaginatione mouetur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus contingentes ex necessitate materia: venereæ, omittere non solum necessaria, sed vitales cogitationes, locutiones, auditiones, &c. nam alioquin porteret aut Angelos, aut viros valde priuilegiatos tantum, de huiusmodi disputare, audire, &c. cuius oppositum ecclesiastica habet consuetudo, & ratio docet.

¶ Animaduerte tamen in re hac quatuor, primum in mente, secundum in imaginatione, tertium in ore, & quartum in corpore. In mente quidem, ne ex auditione huiusmodi multiplicetur creatio in mente, aliud est enim tentare in mente, & aliud in carne tantum, hæc enim (ut dictum est) ex necessitate provenit materia: & contra voluntatem sustineri præsupponitur: illa autem ad voluntatem currit, & ad consensum trahit. Si enim aliquis ex his periculo consensu proximus sit: omittere debet tam inchoationem, quam prosecutionem: quoniam ad mortale peccatum nulla ratione properandum est. In imaginatione vero, ne timeat commotiones carnis: quoniam sicut imaginatio lapsus pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiusmodi commotionum, quæ magna est in timentibus causat illas, eueritque actualiter timentibus: ut vnde credunt obuiare commotionibus, inde excitent. Et hoc dico de timore habere pro obiecto huiusmodi commotiones: timor autem habens pro obiecto Dei offensam cum elevatione ab imaginatione talium, vel iuuat contra huiusmodi commotiones. Vnde huiusmodi confessores salutis animarum vacare sic debent, ut de huiusmodi commotionibus quas patiuntur quantum possunt non cogitent, quamuis sentiant: ipsa enim cogitatio in causa est. In ore autem, ne superfluas faciant interrogationes in hac materia: & quantum possunt celeriter hæc pertranseant: agentia namque naturalia magis videntur agere ex mota, quam ex magnitudine virtutis. In corpore demum, ne puta omnem effluxum humoris esse seminationem: est enim præter urinam & semen, tertius quidam humor, qui ex calefactione seu ex inflammatione carnis fluit: de quo nisi cum rebellionem carnis veniret, non magis curandum est quam de sudore videtur. Nunc autem non ratione sui: sed tentationis cauenda est, non tamen tantum

Opus. Caiet.

H H

2

pollut

pollutio: unde non excedit limites peccati venialis. Hæc de secundo.

¶ QVO AD Tertium. Pro solutione obiectorum memor esto duarum distinctionum iam positarum, altera est de voluntario in seipso, & voluntario in sua causa tantum. Altera est de voluntario in sua causa tantum, aut quo ad conditionem electam in causa, aut ex necessitate materię eiusdem. Seminatō enim voluntaria in seipsa extra matrimonium est peccatum mortale: voluntaria autem secundum causam, & non quatenus est electa, sed ex necessitate materię, non est peccatum, imò meritoria quandoque.

¶ Et per hoc patet responsio ad primum & tertium. Idem enim est iudicium de causa & effectu & antecedente & consequente. Quamvis etiam possit ad utrumque argumentum aliter distingui de voluntario in causa, seu indirecte: quia quoddam est quod voluntas potest, & debet in sua causa vitare, quoddam est quod potest quidem, sed non debet, & quod primum est peccatum, secundum non. Et quia pollutio in casu proposito est voluntaria in causa tantum secundo modo, ideo quamvis sit quodammodo voluntaria, non tamen est voluntaria imputabilis.

¶ Ad secundum verò dicitur, quod licet omnis concupiscentia carnis aduersus spiritum sit cum peccato: non tamen habet rationem peccati ex hac parte, quia procedit ex cogitatione vitii, & quandoque meritoria: unde hæc causa excusat quantum est ex parte sui, & à mortali pollutione, & à veniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde non habet rationem mortalem, ideo simpliciter restat sine mortali, concupiscentia autem carnis aliunde potest habere rationem venialis: & ideo non concluditur, quod concupiscentia carnis interueniens simpliciter non sit veniale peccatum. Et hæc de questione hæc dicta sufficiant. Florentiæ in sancto Marco, die 13. Octobris. 1519.

T R A C T A T V S V I G E S I - mustertius, de Purgatorio in duas questiones diuisus.

1 Num in purgatorio possit esse meritum.

2 Num omnis anima in purgatorio existens sint certa sua salute.

Q V A B S T I O I.

An in purgatorio possit esse meritum, &c.

¶ T R I M I N Purgatorio possit esse meritum aut charitatis augmentum. Et videtur quod sic. Primum, quia vna ex poenis Purgatorij est timor ex imperfecta charitate procedens, qui desinere non potest nisi charitate perfecta, quæ foras mittit timorem, primæ Ioan. 4. Probatum assumptum: quia horror mortis, qui imperfecte annexus est charitati, peccatum est: quia qui voluntarie non moritur, non obedit Deo vocanti nisi inuitus: huiusmodi autem horror animam sequitur in Purgatorio proportionaliter.

¶ Secundum, quia animæ in Purgatorio sunt in via: impossibile autem est esse statum in via in qua non progredi reuertitur est: ut Hier. dicit.

¶ Tertium quia virtus in infirmitate perficitur, primæ ad Cor. 12. in Purgatorio autem est maxima infirmitas.

¶ Quartum, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ad Rom. 8. igitur & his qui sunt in Purgatorio.

¶ Quintum, quia impossibilis est vlla creatoris perseuerantia nisi accipiat magis atque magis: igitur non perseuerarent in charitate, qui sunt in Purgatorio, nisi magis ac magis acciperent.

C O N C L V S I O.

Anima in purgatorio existens extra statum merendi, & demerendi sunt, non autem satisfaciendi.

¶ AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, quod quia status Purgatorij est à nobis remotus, & parum de eo in Scriptura facta habetur, oportet non ex certis inuestigare quod querimus. Certum autem est imprimis, quod status ille medius est inter nostrum & beatorum statum, dum nos omnino in via, beati omnino in termino scilicet, illi verò, qui in Purgatorio sunt, non totaliter in via, aut extra viam, & similiter non totaliter in termino, aut extra terminum sunt. Et quidem quod non totaliter in via sint, ex eo patet, quod extra viam communem ad inferos & superos, non possunt incurrere amplius supplicium æternum. Et similiter quod non totaliter sint extra viam, ex eo patet, quod adhuc non perueniunt ad patriam cælestem, pro qua assequenda purgantur. Et hinc patet quoque, quod non sunt totaliter in termino, ad quem continua purgatione appropinquat nec sunt totaliter extra terminum, in quo sunt sic diuina confirmatio fixa, ut ab illo diuertere nequeant. Hæc de Purgatorij statu, ut certa communis; Ecclesiæ sensu confessi habemus: ex quibus clare patet an Purgatorij sit via, vel ut terminus quo ad meritum. Sed quoniam status Purgatorij non est per se, sed per accidens medius inter nostrum & patriæ statum (ut patet ex hoc quod medium per se est in quod oportet ex altero procedere: est extremum, primum peruenire quæ in extremum: ut patet 5. Phy. & 10. Meta. constat autem, quod ex hac peregrinatione multi in cælestem patriam perueniunt absque transitu per Purgatorium (non igitur est purgatorij status per se medius inter nostrum & beatorum) & propterea ex ratione medij si processerimus, facile falleremur: contingit enim in his quæ sunt per accidens etiam sa-

pietes falli. Quocirca oportet videre penes quid est mediū Purgatorij, ut sic veritate quæ sit sciamus: inuenimus autem ab Ecclesiâ diffinitū Purgatorij esse mediū quo ad satisfactionem pro actualibus peccatis, tunc tantum quoniam homo in charitate decedens non plene satisfacit pro illis in hac vita, ita quod si homo in charitate decedens satisfacit hic, non transit per Purgatorium, & si non satisfacit hic, transit per Purgatorium. Ex qua determinatione iuxta regulam non Topicorum, sed Posteriorum Analyticorum: si affirmatio est causa affirmationis, negatio negationis, & cetera in causis propriis, habemus quod purgatorij per se & proprie non est nisi ad satisfactionem debitam pro actualibus peccatis exoluenda. Nam affirmatio satisfactionis adhuc debet in decedente in charitate, est causa affirmari transitus per Purgatorium: & negatio debet satisfactionis in decedente in charitate est causa negati transitus per purgatorij. Habetur autem hæc determinatio in Concilio Flo. sub Eugenio 4. inter definita pro concordia Græcæ & Latinæ Ecclesiæ, ubi sic legitur. Si verò poenitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis poenitentiarum fructibus de commissis satisfecerint & omisis: eorum animas poenitentiarum purgatorij morte purgari. Vbi apparet affirmationem debitam pro actualibus peccatis satisfactionis esse causam purgatorij poenæ: & subditur, Illorumque animas, qui post Baptismum susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam quæ post contracti peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eiusdem exuta corporibus: prout superius dictum est, sunt purgata, in cælum mox recipi & inueneri clarè ipsum Deum trinum & vnum sicuti est. Vbi patet negationem debitam satisfactionis poni causam negationis purgatorij poenæ: dicitur & baptizatos sine adiuncta decedentes culpa: & eos, qui in suis corporibus satisfecerunt mox in cælum recipi & inueneri clarè Deum sicuti est diffinitur. Ex his siquidem patet, quod nec pro fomite purgando (qui etiam in baptizatis remanet,) nec pro reliquis quibuscunque, nisi satisfactione debita pro commissis vel omisis, poenæ sunt purgatorij. Et similiter nec pro merito augendo quoniam satisfacere pro peccatis, nec meritum, nec cum nouo merito oportet esse: quia nihil aliud est quam exolvere poenas debitas. Credendum est igitur & pro determinato habendum, quod animæ in Purgatorio non sunt in via quo ad meritum. Et confirmatur autoritate Aug. in Enchi. cap. 110. de purgatorio loquendo dicens, quod illis profunt Ecclesiæ suffragia, qui hic meruerunt, ut eis prodesse. Et rursus: hic omne meritum comparatur. Et rursus, nemo speret quod hic neglexerit, cum obierit à Domino se promereri, quo possit post hanc vitam releuari quispiam. Ex quibus absque alia probatione patet, quod ponere meritum post hanc vitam, contradicit sententiæ beati Aug. apertissime. Et in literis apostolicis: ubi datur indulgentia pro defunctis, dicitur de illis, Quod magis aliorum egent suffragiis, & quod minus subiectis proficere valent. Cõsonat autem hoc etiam rationi restat: quia ex eo quod cõstat illos, qui in Purgatorio sunt, non posse demereri (alioquin possent damnari) consequens est, ut non possint mereri.

¶ Quocirca consequenter ad determinationem Ecclesiæ loquendo, dicendum est ex similitudine in naturalibus, quod quæ admodum naturalia corpora extra propria loca genita, (puta si lapis genitus sit in loco superiori) habet determinationem sui ad proprium locum, à quo impediuntur propter aliquod prohibens motum: ita decedentes in charitate habet determinationem sui ad cælestem patriam, ad quam statim irret, nisi prohibens poena debita temporalis pro peccatis adesset. Et tunc poenitentia sublata poena, vel per propria exolutionem, vel per aliorum suffragia, statim cælum adit: sicut graue remotum prohibens, recedit deorsum. Et sicut nihil acquirit graue ex remotione prohibentis (sed iuxta pristinam grauitatem tendit ad proprium locum) ita anima ex remotione prohibentis, iuxta sortitam prius charitatem, in cælestis patriæ mansionem sibi paratam intrat. Et hæc exēplariter sint exposita: & ut nouitij intelligere possint, qualiter anima in morte sortitur diffinitionem sui status quo ad meritum & demeritum: & tunc hoc statim quod impeditur à consequitione regni cælestis propter debitam poenam: quæ absque merito exoluitur, & aufertur à suffragatiis, vel ut à remouente prohibens. Cõsonare siquidem discursu hinc determinationi Ecclesiæ de purgatorio, pro sola satisfactione necessariè, cui libet exercitatio facile patere potest. Quod tantum magis approbandum est, quantum illi omnia consonare videntur, quæ de purgatorio habentur: legitur enim 2. Mach. 12. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis soluantur. Solui enim vinculi ab solutione importat: detinetur enim poenalibus vinculis suorum peccatorum. Nec obstat si in textu hoc non inuenitur: quia maior est Ecclesiæ autoritas, ex Hiero. hoc docentis. Purgatorij quoque nomine ideo accidit, quia peccatorum poenalibus immunditatis animam purget: ut idonea sit ciuium cælestis patriæ. Et quia status augmenti charitatis ad statum meriti eiusdem spectat (nam augmentum charitatis terminat illius meritum) eadem ratione, quia charitas in Purgatorio extra statum est meriti, à statu quoque augmenti excluditur.

¶ AD PRIMVM In oppositum dicitur, quod cõcesso in purgatorio timore non dationis, sed durationis magnæ future poenæ (ut potest quia incerti sunt de affaturis suffragiis diminutiuis poenarum) non propterea sequitur quod oporteat charitatem augeri ad excludendum timorem

timorem: quoniam potest aliunde timor auferri, scilicet ex certificatione temporis & quætitatis poenæ. Sed argumentum falsum assumit, scilicet quod timor omnis aut ille ex imperfecta procedat charitate: potest enim cum perfecta charitate stare timor: ut patet de timore Christi. Nec obstat, quod perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam non vniuersaliter, sed particulariter intelligitur secundum glossam de timore, scilicet seruuili, vel initiali, in quantum initiali. Falsum quoque est, quod horror mortis sit peccatum: quoniam naturalis est: & si cum imperfecta charitate sit, non tamen ex illa, sed ex naturali fuga mortis. Et licitum est inuoluntarie voluntate naturali mori. Et si militer voluntarie voluntate naturali mori dicendo cum Christo: Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Vbi monstrat se nolle mortem, & submittere tamen se voluntati Dei: talis autem est dispositionis quicumque in charitate decedit. Huiusmodi autem voluntas naturalis fugiens naturaliter poenæ, comitatur animam, si ad Purgatorium accedit & facit animam tristari de poenæ: quia tristitia est de his, quæ nobis nolentibus accidunt: secundum Augustinum. Nec unquam separatur ab anima, nisi ipsa posset separari a seipsa: sed actus eius (puta tristitia, timere) cessant cessantibus eorum materiis seu causis, scilicet malis poenæ. Et ideo non oportet crescere propterea charitatem: sed definire obiecta tristitiæ & timoris, quæ stante æquali charitate, tolli posse constat. Quamuis etiam si anima secum aliquod timorem, vel alterius passionis peccatum deferret, non propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad dandum illud peccatum, ut patet Matth. 12. in glossa super illo verbo, Neque in futuro, dicente, Quædam culpæ parua, scilicet in futuro laxantur, quæ quidem post mortem grauant, sed & dimittuntur, si homo bonis actibus in vita, ut sibi dimittantur promeruit. Hæc ille.

¶ Ad secundum dicitur, quod animæ in Purgatorio eo modo quo sunt in via, progrediuntur: sunt enim in via quo ad satisfaciendum, & continue progrediuntur exoluendo per se vel per alium. ¶ Ad tertium dicitur, quod ad litteram Apostolus loquitur in hac peregrinatione, in qua virtus in infirmitate perficitur, non directe (infirmitas enim non est virtus perfecta) sed occasionaliter. Non est autem in purgatorio huiusmodi occasione opus, ubi non est status perficiendi.

¶ Ad quartum dicitur, quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum cælestis beatitudinis: & sic omnia in Purgatorio cooperantur animabus in bonum cælestis patriæ, quia in maiorem appropinquationem in illud.

¶ Ad quintum dicitur, quod ly Magis ac magis potest referri, vel ad rem acceptam, ut sit sensus, Nisi maiorem rem accipiat: & sic falsum assumitur: conseruatur enim res sine augmento sui. Vel ad acceptionem, ut sit sensus, Nisi maior extensio sit acceptio: & sic est verum: nam nisi conseruatio continue extendatur, desinet et res esse, omnia enim in nihilum redigerentur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret, inquit Gregorius. Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis, sed conseruatio eius. Augustus die 17. Octobris, 118.

QVAESTIO II.

¶ Num omnes animæ in Purgatorio sint certæ de sua salute.

¶ **Q**VAERITVR. Ut: si animæ omnes in Purgatorio sint certæ de sua salute æterna. Et videtur quod non. Primum, quia poenæ inferni, & Purgatorij sunt eadem, ac per hoc tantus est paor, & horror aliquarum animarum, ut impediatur eas, ut nesciant in quo statu sint.

¶ Præterea: Quia multæ defunctorum animæ apparuerunt nescientes statum suum, tanquam Deus sic eas iudicauerit, suspenderit tamen promulgationem sententiæ respectu illarum.

¶ Tertio, Quia nulla ratione, aut autoritate Scripturæ, aut Ecclesiæ inuenitur, quod omnes animæ in Purgatorio sint certæ de sua æterna salute, &c.

¶ In oppositum est communis Ecclesiæ doctrina.

CONCLUSIO.

¶ Omnes animæ in Purgatorio existentes certæ sunt de sua salute.

¶ **AD EVIDENTIAM** Huius quæstionis sciendum est, quod quum quilibet anima à corpore separata videat seipsam, & omnes species seu habitus in seipsa existentes (quoniam directe intuitus eius fertur in seipsam non impeditam à corpore, ut in hac vita contingit) consequens est, ut anima existens in Purgatorio videat charitatem, seu gratiæ habitum in seipsa existentem, ac per hoc sciat, quod est in statu gratiæ, & consequenter est certa de sua salute æterna. Et confirmatur, quia in omni anima separata, quæ purgatur, remanet fides & certa cognitio, quam hic habuit, quod omnes in Purgatorio sunt de numero electorum: & scit se esse in Purgatorio: ergo est certa de sua salute. Probatur quod sciat se esse in purgatorio: quia retinet certam fidem, quam hic habuit, secundum quod non datur quartus gradus animarum separatarum baptizarum, sed aut beate, aut damnate, aut purgande sunt statim post mortem: & scit se esse baptizatam, & extra hanc vitam corpoream, & non beatam nec damnatam: ergo purgari à æterna salute. Et confirmari idem potest ex parte spei: remanet siquidem in omnibus animabus Purgatorij virtus non solum charitatis & fidei, sed etiam spei, non

otiose, sed tunc maximè accensæ ad suum obiectum, quod est beatitudo æterna. Et quum spes sit certa expectatio futuræ beatitudinis, quæ in dānatis impossibile est esse, sequitur idem quod prius.

¶ **AD PRIMAM** Ergo obiectionem dicitur primum, quod licet aliquæ poenæ sint communes inferno & Purgatorio, non tamen eodem modo ex parte patientium: quia patientes in inferno, diuersissimo modo sunt dispositi à patientibus purgatorij, ut patet. Quia qui purgatur habent voluntatē rectā & conformē Dei voluntati, amantes iustitiam Dei & sperantes in Deo ac Iesu Christi salutem: dānati verò opposito modo se habent. Et propterea ignis communis inferis & purgandis non eodem modo suscipitur à dānandis & purgandis, & ad modorum diuersitatem spectat horror: in inferno enim horror est & diuinæ iustitiæ & poenarū propter peruersam voluntatem eorum, in Purgatorio verò dolor quidem poenarū, sed non horror est: quia amant diuinam iustitiam, & libenter sustinent poenās propter diuinam iustitiam. Dicitur secundum, quod sicut horror maximè in dānatis non impedit eos à perceptione sui status, multò minus impedit purgandos à perceptione sui status: non enim horror maior in Purgatorio quam in inferno est.

¶ Ad secundum dicendum, quod doctrina Ecclesiæ non in hæreticis visionibus, quales sunt istæ, quas Ecclesia non approbauit & fortè fuerunt somnia, aut extases, aut syncopæ, aut illusiones dæmonum ad noua dogmata inducendi.

¶ Ad tertium patet ex dictis, quod certa ratione habetur omnes animas in Purgatorio certas esse de sua æterna salute. Augustus, 25 Septembris, 118.

TRACTATUS VIGESIMVS-
quartus, De poenarum timore, in duas
Quæstiones diuisus.

1. ¶ Num imperfecta charitas, necessario deferat secum post mortem timorem poenalem.
2. ¶ Num in statu timendo poenam, peccet.

QVAESTIO I.

¶ An imperfecta charitas, necessario deferat secum post mortem, timorem poenalem.

¶ **TRVM** imperfecta charitas necessario deferat se cum post mortem, timorem poenalem. Et videtur quod sic: quia imperfecta charitas, quandiu homo est in hac vita, habet secum timorem, quoniam de sola perfecta charitate scriptum est primò Ioan. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem, sed ex sola morte non perficitur, ergo necessario fert secum timorem: sed timor poenæ habet ut ibidem dicitur, ergo.

¶ **IN OPPOSITVM** est: quia si sic esset, oporteret ut quilibet imperfectæ charitatis transiret per purgatorium: quoniam nullus ingreditur cælum cum timore poenali, sicut nec cum qualunque alia poenâ.

CONCLUSIO.

¶ Non oportet imperfectam charitatem cuiusvis ex hac vita decedentis aliquem secum ferre timorem poenalem, sed filialem, qui beatus proprius est.

¶ **AD EVIDENTIAM** huius sciendum est quod quia de statibus vitæ futuræ id tenere debemus, quod Scripturæ sacræ, aut Ecclesiæ autoritate didicimus, idcirco oportet hic supponere Ecclesiæ diffinitionem: scilicet, quod si aliquis baptizatus moriatur, antequam culpam aliquam committat, ipsum in cælum mox respiciet, & intueri clarè ipsum Deum trinum & vnum, sicuti est: ut sub Epiph. 4. in Concilio Flor. patet. Ex qua diffinitione sequitur, quod charitas imperfecta non necessario fert secum post mortem, timorem poenalem. quoniam constat baptizatum hodie Ioanem aduultum, & statim absque commisso peccato aliquo defunctum, non oportere habuisse charitatem perfectam. Imò communiter baptizati fortuantur charitatem imperfectam, quia incipiunt, & deinde proficiunt, & demum sunt perfecti: charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici secundum Augustinum. Non consonat igitur ecclesiasticæ doctrinæ charitatem imperfectam ferre secum necessarium post mortem timorem poenalem: à ratione quoque dissonat huiusmodi necessaria connectio. Habes quoque ex dicta diffinitione Flor. Concilij, animas non retardari à visione Dei & beatitudine, ex hoc quod quandiu vixerunt in corpore fomitem cum imperfecta charitate habuerunt: nam si retardarentur, non statim baptizati, qui post non peccauerunt, beati migrantes essent. Nam quum timor seruuilis, à quacunque minima charitate excludatur (quoniam per charitatem filij sumus Dei, & non per Spiritum seruitutis in timore: sed Spiritu adoptionis filiorum Dei accipimus, in quo clamamus Abba pater secundum Apostolum) timor quicumque alius commensibilis charitati non necessario ponitur in actu ex sola imperfecta charitate: sed oportet aliam possitiuam causam apponere: puta aliqd malum imminens. Sed stat quod homini imperfectæ charitatis nihil imminens mali occurrat post mortem: puta quia est in statu, in quo satisfecit plenè pro omnibus peccatis suis: ergo charitas illius nullum poenale secum ducit timorē: sed statim perficitur perfectio.

Opul. Caiet. H H 3 ne pat

ne patriæ cælestis. Et sic licet in toto tēpore præcedente charitas cōpassa fuerit aliquem timorē: ratione tamen status illius hominis (quia scilicet nulli culpæ nulliusq; pœnæ malo pro peccato subiacere tunc inuenitur) in primo instanti quo non uiuit hic, sed ibi charitas illa perficitur perfectione patriæ: ut dictum est, & nō nisi timorem illum secum retinet, qui permanet in seculum seculi.

¶ **Q**UAD OBIECTIONEM dicitur, quod gloss. ibidem exponit de timore seruili, qui nec cum perfecta, nec cum imperfecta charitate manet. In cuius signum textus dicit utriusque, & quod timor non est in charitate, & quod perfecta charitas foras mittit timorem. Aliter exponitur primū de timore seruili, & secundū de timore filiali. Aliter & altius posset exponi de timore simpliciter & charitate simpliciter: ut sit sensus, Timor non est in charitate: quia scilicet nō necessariō comitatur charitatē. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quæ scilicet est perfectio & perfecta simpliciter) foras mittit timorē: quia timor pœnā habet. Charitas autem simpliciter sine omni etiam pœnabili malo & culpæ est: charitas enim quum sit vna ex perfectionibus simpliciter, communis est Deo, & creaturis: & in solo Deo inuenitur perfecta, sicut & sapientia & bonitas: in quo nullum compati timorem siue naturalem, siue reuerentialem, manifestum est. Et hæc expositio licet sit quo ad textum illum noua: est tamen in se vera, & non aliena à textu illo incipiente ibi, Deus charitas est, &c. & ex charitate Dei perfectionē charitatis in nobis imitandam proponente & docente. Sed ad propositū sufficit expositio duplex inducta ex gloss. ¶ Ad id verō quod dicitur, quod per solam mortem charitas non perficitur, respondetur quod sola mors non perficit charitatē: sed solus Deus gloriose inueniens hominem in morte liberum à culpa, & pœnā peccatis commissis debita perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad visionem fruitionemque suæ maiestatis illum admittendo. August. die 14. Octobris, 1518.

QVAESTIO I I.

¶ *In iustus timendo pœnam peccat.*

VTRVM iustus timendo pœnam, peccet. Et videtur quod sic. Primū, quia iustus, nihil timere debet nisi solum Deum. Tum secundo, quia timor pœnæ est ex amore sui, qui est peccatum: charitas enim nō querit quæ sua sunt: primæ ad Corinth. 13. & ab Apostolo vituperantur 2. ad Timot. 3. Homines seipso amantes: & infirmitatē ad hoc sunt auctoritate. Tum tertio; quia ratio suffragatur: quia odio habens pœnam plus amat suam quietem, quàm Dei iustitiam & voluntatem: hoc autem constat esse iniquum. Quarto, quia timor omnis ex diffidentia est: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & similia: diffidentia autem peccatum est: ergo, &c.

CONCLUSIO.

¶ *Iustus sibi imminentem pœnam timendo, non propterea deserens quod reatum usum rationis deceat, nullatenus peccat.*

¶ **Q**UAD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, quod timor & dolor cōueniunt in materia hac, scilicet malo pœnæ, ut patet: & utriusque est de his, quæ nobis nolentibus accidunt (ut Aug. dicit) quauis differenter: quia dolor de præsentibus, timor de futuro est malo. Vñ sicut contingit rectē & nō rectē dolere de præsentibus malo pœnæ, ita cōtingit rectē & nō rectē timere futurū malū pœnæ: nā si dolor, quātūcūq; magnus sit, voluntatē hominis à diuinis præceptis non auertit, recte tristamur & dolemus de malo, quod patimur. Et utrunque clarē videmus in Domino Iesu: qui ait, Tristis est anima mea usq; ad mortē. Et rursus, O vos omnes qui trāstis per viā, videte si est dolor similis sicut meus. Et similiter timor futuri mali pœnæ quātūcūq; sit si non auertit hominē a diuinis præceptis, rectus est: & hoc etiā est videre in domino Iesu: qui coepit paue & tædere, Mar. 14. Tunc autē tantum tam dolor, quàm timor malus est, quādo hominē abducit à Dei mādatis: ut patet in his, qui dolore & timore fidem negāt, vel quicquā aliud mandatorū omittunt. Ex quibus clarē patet, quod nec dolor de præsentibus malo pœnæ, nec timor de futuro, est secundū se malus: alioquin nūquam esset rectus. Nec dissonat ab homine mortali quantūcūq; perfectissimo, alioquin non inueutus fuisset in Christo omnium perfectionum fonte. Et hinc prouenit quod timor pœnæ quādoq; vituperatur, & quandoque non, sed naturæ testis est bonæ. Et propterea 70

¶ **Q**UAD OBIECTIONEM Primā in oppositū dicitur, quod naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ consistens, non est timor, alterius quàm Dei ut infligentis pœnam: quoniam non est malum pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor enim solius Dei, ut punitoris, non excludit timorem rectum pœnarum, ut patet.

¶ Ad secundam dicitur, quod amor sui duobus modis in sacris literis sumitur. Primū pro amore sui secundum id quod est ex natura re. Et ad huius sui amoris imitationē præcepit Deus, Diliges proximum tuum sicut teipsum: & secundum hoc Apostolus dicit, Ne-

mo vnquam carnē suam odio habuit: & Dominus, Dedi dilectam animam meam in manus, &c. Alio modo sumitur pro amore sui secundum id quod ex peccato habet: puta pronitatem ad malum, auersionem à Deo, & huiusmodi: & sic amor sui non est rectus: debet enim homo odisse in se quicquid mali habet, in quantum est malum; amor enim non nisi boni est.

¶ **Q**UOCIRCA si timor ex amore sui secundū Dei in se dona naturalia vel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites, sistit, nullum peccatū est: sed rectus est bonæ naturæ, bonitatisque diuinorū effectuum amabilium. Si autem prouenit ex amore sui secūdo modo, sic est peccatum: sicut & ipse sui amor, qui est fundamentū ciuitatis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit discernere quādo Scriptura catholica vel doctorum loquitur de amore vel odio sui primo modo, & quando secūdo modo, & sic non fallatur. Quod enim dicitur, Erunt homines seipso amātes, de amore sui, quantū ad id quod peccati est refertur, & sic de aliis vituperatis amoribus sui. Quod autem dicitur, Charitas nō querit quæ sua sunt, multipliciter à gloss. exponitur. Primū referēdo cōmuniter ad ea quæ ipsius charitatis esse possunt materia: & exponit apponendo ly tantum: hoc est, charitas non tantum querit quæ pro ipsa inhabitante ipsam sunt: sed etiam, quæ pro aliis sunt: secundū exponendo de temporalibus bonis, & sic vel nō repetit ablata, vel nō est amatrix pecuniarum. Augu. autem in regula exponit de eisdem temporalibus quia communia propriis, nō propria communibus anteponebat. Ex quibus omnibus patet, quod in nullo obstat hæc auctoritas dictis. ¶ Ad tertiam dicitur, quod maior est vniuersaliter falsa: Christus enim testatur & se nolle mortis pœnam, & se tamen plus velle Dei voluntatem quàm suam, quum dixit, Veruntamen non sicut ego volo, quo ad primū: sed sicut tu vis, quo ad secundum. Et similiter accidit, in omnibus recte tristibus & timentibus: habent enim simul nolle seu odium respectu malorum ex amore naturali quietis, à malis (& quo ad hoc Augu. dixit, quod sunt de his quæ nobis nolentibus accidunt) & velle respectu diuinæ voluntatis, iustitiæ & præcepti: alioquin non susteret tristitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falsum esse liquet quod odio habens pœnam & appetens non pati, plus amat se & suam quietem, quàm Dei iustitiam, præceptum aut voluntatem.

¶ Ad quartam dicitur falsum esse, quod omnis timor sit ex diffidentia: quamuis enim timor, quia spei opponitur, minuat ex confidentia, & ex diffidentia augeatur: non semper tamen ex diffidentia oritur: ut patet de timore Christi, in quo nulla fuit diffidentia. Et de timore Hiero. ad Eustochium dicentis, Ego ille qui timore gehennæ tali me carceri damnaueram: & tamen tunc maxime confidebat de Diuina gratia. Vnde autem oritur vniuersaliter timor, alterius est negotij: fat est quod non est opus culpabilem semper esse. August. die 22. Octob. 1518.

TRACTATUS VIGESIMVS- quintus de Obligatione, & obseruatione præceptorum tam in Religione, quàm extra, in duas quæstiones diuisus.

1. Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.
2. Num religio factus episcopus ad obseruantias regulares ex debito legalitatenatur.

QVAESTIO I.

¶ *Num Quodlibet præceptum obliget ad mortale.*

VAERITVR Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur quod sic, quia communis animi conceptio est, quicquid sub præcepto positum est, ad mortale peccatum obligare, intantū, quod percunctantibus de aliquo actu an cadat sub præcepto, vbi responsum est affirmatiuē, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

¶ **I**N OPPOSITVM Autem est: quia sequeretur omnē actum cuiuscunque vitij esse peccatum mortale: quod constat esse falsum. Et patet sequela: quia euitatio cuiuscunque vitij cadit sub præcepto.

CONCLUSIO.

¶ *Et tantum præcepta obligant ad mortale, quæ de aliquo sunt quod ad Dei vel proximi charitatem spectat.*

¶ **Q**UAD Euidētiam huius dubij sciendum est, quod præceptum contra consilium distinctum in hoc à consilio differt, quod consilium est de bonis, quorum opposita non sunt mala: datur enim consilium de, Virginitate, quàm si quis poluerit seruare, non peccat: ut patet primæ ad Corinth. 7. & simile est de aliis. Præceptum autem de his bonis, quorū omisio mala est mortaliter: soli enim illi virtutum actus sub, præcepto cadunt, quorum omisio peccatum est: ut patet discurrendo. Et propterea Apostolus ibidem dicit, de Virginitate præceptum Dominus non habeo, consilium autem do, & subdit, quod si nupserit virgo, non peccat. Habet ergo

Amor sui absq; peccato non nunquam est.

ergo præceptum pro materia actum bonum, cuius propositum est peccatum: & e contrario omne peccatum opponitur alicui commisioni vel omissioni præcepti. Quod ex eo patet, quod trifaria diuisis actibus (quia aut præcepti, aut consulti, aut indifferetes sunt) neque contra indifferentia, neque contra consulti agendo vel omitendo peccatum incurritur: restat igitur ut quod peccatum sit, opponatur commisioni vel præcepto. Quo fit, ut euidenter hinc sequatur, non quicquid clauditur sub præcepto, vinculum haberemortale: nisi quod putet omne peccatum esse mortale. Si enim omne peccatum opponatur alicui præcepto, & non omne peccatum est mortale, clare sequitur, quod aliquod peccatum est contra præceptum quod non est mortale. Sed quomodo hoc fit, declarandum restat. Scito ergo quod præceptorum moralium (de quibus solis est sermo) quædam habent pro materia bonos actus quorum contrarij contrariantur charitati: ut patet de præceptis fidei & iustitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & de tribuendo unicuique quod suum est: quorum contraria (ut infidelitas & iniustitia) contra charitatem sunt illa contra dilectionem Dei, ista contra dilectionem proximi. Quædam vero habent pro materia actus bonos, quorum contraria non contrariantur charitati: ut patet de præceptis abstinentiæ, affabilitatis, vrbilitatis, & similibus. Sunt enim de obseruandis modis debitis in sumendo cibum, aut conuersando, aut iocando: quorum contraria (ut species gula & ruscitatis) non sunt contra charitatem Dei & proximi, quamuis mala & peccata in genere moris sint. Spectandum est ergo ad charitatem, quum discernendum est præcepti vinculum ad mortale peccatum: quia solum per mortale peccatum charitas tollitur & omne peccatum mortale charitatem tollit. Si enim præcepti violatio charitatem tollit, ad mortale peccatum obligat: si autem non tollit charitatem, quamuis tollat quæcumque aliam virtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim est animæ vita: quæ quia per peccatum mortale tantum tollitur, ideo peccatum tollens ipsam, mortale appellatur: tolli autem charitatem solummodo constat per id quod contrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo sunt genera moralium præceptorum, quædam habentiu vinculum peccati mortalis: & sunt illa sola, quæ præcipiunt alicui commisionem vel omissionem necessariam ad dilectionem Dei vel proximi. Necessariam autem dico vel simpliciter: ut in quibusdam præceptis naturalis iuris: ut Deum esse colendum, non esse adulterandum, & huiusmodi. Vel ex suppositione: ut in quibusdam præceptis diuini, vel humani iuris: ut, suscipiendum esse Baptismum obseruandos esse tales dies festiuos, & huiusmodi: sunt enim hæc necessaria ad salutem, quia sic instituit Deus, vel Ecclesia. Quædam habentiu vinculum peccati venialis tantum: & hæc sunt, quorum violatio stat cum charitate Dei & proximi. Siue sint de iure naturæ: ut, non esse mentendum, esse affabilem & huiusmodi: siue sint de iure positivo: ut, benedicendam esse mensam a clericis, & huiusmodi. Peccant enim violantes hæc præcepta, sed non mortaliter. Vnde patet, quod non omne præceptum habet vinculum peccati mortalis. Et si ad hanc distinctionem aduertissent priores, non concludissent aliquid esse de consilio, ex eo quod non est in præcepto habente vinculum peccati mortalis. Crediderim quoque ego multa nos habere hodie secundum animi communem conceptionem pro præceptis habentibus vinculum peccati mortalis, quæ si a patribus cum hac distinctione fuissent interpretata, non haberemus hodie hæc sub præcepto vinculi mortalis: ut est præceptum de ieiunio, &c. Multa enim sunt opinione mea, & infinita positiui iuris præcepta moralia absque vinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem morali non mortali præcepto cadit tota regula beati Aug. ex eo quod in principio dicitur: Hæc sunt quæ vos obseruetis, præcipimus in monasterio constituti: & quod monachi carnes non comedant. de conse. dist. 1. carnem, &c.

Ad obiectionem ergo in oppositum dicitur, quod quia nominibus vtendum est, vt plures vtuntur: Præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primum secundum proprietatem significationis suæ: & sic præceptum in Politicis seu Moralibus distinctum contra consilium in duo secatur genera: vt declaratum est. Alio modo per antonomasiam: & sic præceptum antonomasice dicitur solum illud quod habet vinculum peccati mortalis. Et hinc orta videtur ista communis vox. Romæ, die 14. Februarij, 1518.

Q V A E S T I O I I.

¶ Num religiosus factus Episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.

Q V A E R I T V R An religiosus factus Episcopus teneatur debito legali ad obseruantias regulares. Et videtur quod non: quia in Decretis, 18. q. 1. c. vnico, dicitur, quod monachus factus episcopus electione canonica, est absolutus a iugo regulæ professionis monastica: constat enim absolutum a iugo legis, non teneri debito legali ad legis obseruationem. Et confirmatur ex gloss. ibidem dicente, quod non tenetur ad ieiunia: similis enim ratio est de alijs.

¶ I N O ppositum autem est autoritas & ratio S. Th. in Secunda secundæ. q. 181. ar. 8. dicentis, quod tenetur ad omnia non repugnancia episcopo: quia dispositio non tollitur adueniente perfectione, sed ma-

gis pficitur. Et confirmatur hoc, quia aliter sequeretur, quod monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obser. iei. vbi conceditur in die natalis Domini esus carniū, etiam feria 6. eis, qui nec voto, nec regulari obseruantia sunt astricti ad abstinentiam a carnibus. Consequens autem videtur falsum: quia constat exceptionem illam comprehendere monachos, quibus regularis institutio carnes inhiber, absque tamen peccati mortalis nota.

C O N C L V S I O.

¶ Religiosus factus episcopus non tenetur ex legali debito ad regulares obseruantias, sed tantum ad tria vota, moralitamen debito ad eas tantum teneri certum est, quæ non dissonent episcopali statui.

¶ A D E V I D E N T I A M Huius dubitationis sciendum est, quod dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obseruandum, vel ex debito legali, vel ex debito morali tantum. Dico autem ratum: quia debitum legale, claudit in se morale debitum, & addit supra illud legalitatem. Appellatur autem, & est debitum morale, vinculum ex recta ratione, debitum vero legale est vinculum ex lege. Ita quod vis obligatiua in debito morali, ex sola recta ratione, vt à coactiua virtute proficitur: siue habeat aliunde occasionem, siue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentendum: quia naturalis ratio sic dicitur veritatem sectandam, vt contrarij secundum se prauum diffiniat: & simile est de vinculo ad vitanda quælibet vitia. Tenetur quoque princeps ad obseruationem legis communis ex debito morali (iuxta illud, Patere legem, quam ipse tuleris: extra de consi. c. quum omnes: & Dominicam reprehensionem, Matth. 23. Dicit & non faciunt) quamuis non teneatur ad legis obseruationem ex debito legali: quoniam lex non habet vim coactiuam supra principem. Verum huiusmodi debitum morale ex naturali ratione sola, vt à virtute coactiua vim habet, occasionaliter ortum habet à lege extante: nam nisi lex maneret in suo robore, ratio naturalis non obligaret principem ad illius obseruationem, sicut nec subditos, quos lex primò, & recta ratio secundò obligat, vt vis coactiua ad legis eiusdem obseruationem. Debitum autem legale est, quod à lege, vt à coactiua virtute est: lex enim nisi habeat coactiuam virtutem, lex non est, ac per hoc respectu illius supra quem non habet virtutem coactiuam, lex non est simpliciter & absolute: sed secundum quid, scilicet vt directiua. Et propterea dicitur & bene, quod princeps solutus est legibus: quia scilicet lex simpliciter & absolute non est super eum: quia non ligatur coactiua virtute legis. Et quia vis coactiua legum per legis actum punitiuum exercetur, vt proprium est: etiam quia poena est proprium legis medium: per quod ad sui obedientiam inducit: vt San. Tho. docuit in Prima secundæ. quest. 92. art. 2. ideo illi soli subsunt virtuti coactiua legis, qui legum poenis incurrun contrafaciendo. Qui autem suapte natura non ex privilegio, legum poenâ non incurrunt, quantumque contra præcepta legum agunt, virtuti coactiua legis non subiiciuntur. Quocirca quia religiosus factus episcopus non subiacet poenis regulæ aut statutorij regularium (quod ex eo patet, quod si puniendus est, non punitur secundum regularia instituta, sed secundum sacros canones, sicut reliqui episcopi) consequens est, vt religiosus factus episcopus non teneatur ex debito legali ad obseruantias regulares. Et quia censurari & peccati mortalis poena ad vim coactiuam legis spectat, ideo non incurrit censuras aut mortale peccatum, si huiusmodi ex regulæ, aut constitutio nibus: non in prohibeatur, oppositum faciundo, quæuis peccet mortaliter aliquid trium essentialium votorum transgrediendo: quia ad illorum obseruationem ex voti vinculo, cessante lege, tenetur. Tenetur tamen ex debito morali religiosus factus episcopus ad legis obseruationem: quia ex ascensu ad perfectionis statum non debet deficere à fructu prioris vite: vt ratio sancti Th. monstrat. Perderet autem, si ea, quæ etiam non conferunt ad perfectionem episcopalem, per quæ ad illam peruenit, desereret: simile siquidem accidit istis regularibus bonis in episcopo, quæ accidunt in naturalibus & disciplinabilibus dispositionibus. Videmus enim ad generationem ignis perueniri per calorem disponentem ad ignem: & propterea igne genito, calor non minor manet, aliter tamē: quia prius inerat per virtutem quasi coactiuam agentis: postea inest vt consequens naturæ geniti. Et similiter frequens meditationis studium ad doctoratum ducit: & propterea doctor non si cæcri more retrocedat amplius meditatur, licet aliter: quia prius quasi prædiagogo cogente, postmodum tanquam actum conaturalem exerceat. Ita & religiosus profitendo per regulares obseruantias, ad episcopalem perfectionem deducitur: quæ adueniente, regulares obseruatias episcopum decentes magis assunt: aliter tamen, quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiua legis: modò vero ex recta ratione dicitur laborem vite non debere perire in termino, & quod per eandem bona perfectio conseruari debet, per quæ acquisita est.

¶ Ex quibus patet, vt ranque opinionem verum diuersimode dicere, & quod tenetur ad regulares obseruantias, & quod non tenetur: nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere potest, quod monachus factus episcopus, licet potest carnibus vesci in sexta feria, quæ de natiuitas Domini in illa euenit: quoniam à debito legali, quo

¶ Alias habetur, mortalis, seu moralis.

¶ Alias &c.

¶ Potest monachus factus epi

scopus fe-
ria 6. nati-
uitate Do-
mini in ea
aduenien-
te.

sub iugo prohibentis regulæ astringebatur, absolutus est, & debi-
tum morale tunc non habet locum. Quia cōuenientissimum est,
inquit diuus Tho. in tertia parte q. 40. artic. 2. vt qui cum aliquibus
cōuersatur, se eis in conuersatione conformet: ita quòd in cibo &
potu conformiter se sicut alij habeat: constat enim monachum e-
piscopum ad conuersandum cum ecclesia sua, & specialiter clericis
translatum. Et hoc præcipuè locum habet in tanta solennitate:
in qua & sancti viri abinentiæ detrahunt: decet enim tantam in-
ternæ legitime causam foris erumpere ad lætas menias.

¶ **AD PRIMAM** Ergo obiectionem pro parte negatiua ex
decretis, dicitur, quòd monachus factus episcopus absoluitur à re-
gulari iugo, quòd coactione importat, sed nō absoluitur a morali
debito operis regularis. Et similiter verificanda est, quòd absoluitur
à iugo ieiunij, & non à ieiunij debito morali. Ad obiectionem
primā pro parte affirmatiua ex autoritate S. Tho. dicitur, quòd in-
telligendus est de debito morali, & non de legali. Quod patet tū
ex ratione ibi reddita, quæ nō nisi debitū morale cōcluditur: tum ex
eo, quòd iuxta illam doctrinam religiosus factus episcopus etiam
Romanus, tenetur ad regulares obseruācias nō dedecentes ipsum:
& tamē constat ipsum nō teneri debito legali, sed morali tantū ad
huiusmodi. Ratio enim literæ illius nō magis militat pro alijs epi-
scopis, quā pro Romano: quū iste teneatur esse perfectior ceteris.
¶ Ad secundā obiectionem dicitur, quòd canon ille Honorij, expli-
cando restringens esam carnis in die natalis Domini ad eos, qui
nec voto nec regulari obseruācia sunt astricti, intelligitur de astri-
ctis ex debito legali ad regulare obseruantiam: & nō de his, qui ex
debito morali subsunt regulari obseruantia. Et ratio est: quia in
qualibet scientia nomina sunt interpretanda secundū vsum illius
scientiæ: cōstat autē solos astrictos debito legali appellari in iure
alictos lege, & non astrictos legali debito appellari solutos à le-
ge, princeps enim solutus dicitur legibus, qui tamē secūdū morale
debitū subest legibus. Et quod magis viget ad propositū monachus
episcopus à iugo regulæ monasticæ professionis absolutus dicitur,
cap. statutum 18. q. 1. non cōprehenditur igitur monachus epi-
scopus in iuris dispositione inter astrictos regulari obseruantia:
sed inter absolutos à iugo regularis obseruantia, si iuris textum
vnum secundum eiusdem iuris textum alium intelligere debe-
mus. Et tu lector memento scripta nostra de huius quæstionis ma-
teria in Commentariis super Secunda secundæ, ad hæc referre
subtilius discussa. Romæ 13. Februarij 1518.

T R A C T A T V S V I G E S I M V S.

textus de Sacri ordinis Collatione vnica

Quæstione contentus.

Q V A E S T I O.

¶ *Ut in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis post completam
prolationem verborum, in quibus consistit forma.*

Q V A E R I T V R, An in collatione ordinis sufficiat ta-
ctus corporalis post completam prolationem verbo-
rum, in quibus consistit forma. Et videtur quòd sic. Pri-
mò, quia de facto ritus hic seruatur alicubi absque re-
prehensione, vt à fide dignis dicitur. Porrigitur siquid-
em ab episcopo dicente semel tantū formæ verba in numero plu-
rali, Accipite potestatem, &c. calix præparatus: & quotquot sunt or-
dinandi in sacerdotes: sigillatim accedunt ad contactum calicis
episcopo nō repetente, neq; cōtinuāte verba sed deinceps silente:
absurdum est autem damnare tantam multitudinem: ergo, &c.

¶ Secūdo, quia vbi est diuersitas opinionum, non est diffinitiuè as-
ferendū, nisi liquide manifestata sit veritas, ergo multò magis vbi
nihil inuenitur etiam opinatum, non est damnāda altera pars, sed
quilibet sensui suo relinquendus. Sed de similitate cōtactus corpo-
ralis in sacrorum ordinum susceptione, nihil apparet etiam opina-
tum, quin potius de cōtactu ipso corporali diuersæ sunt opiniones:
vt S. Tho. in 4. sentent. dist. 2. dicit. Non sunt igitur damnandi, qui
tetigerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non simul
cum prolatione verborum.

¶ Tertio, quia si cōtactus & verborum prolatio deberent esse si-
mul tempore, hoc esset quia verba formæ aliter non verificaren-
tur. Sed hoc non accidit in proposito, nam in verbis imperatiui
modi satisfit, si incōtinenti obeditur secundum intentionem im-
perantis. Episcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis,
Accipite, obeditur incōtinenti secundum eius intentionem: quon-
iam episcopus etiā explicitè dicit, Ego intendo omnibus confer-
re ordinem sic successiuè venientibus: ergo, &c.

¶ **R E S P O N D E O** In hac difficultate: primò declarabitur
veritas de necessitate cōtactus: secundò, de similitate cōtactus
& verborum, tertio satisfit oppositis.

C O N C L V S I O.

¶ *Corporalis cōtactus in sacri ordinis susceptione necessarium est, vt simul
fiat cum prolatione verborum.*

¶ **Q V O A D** Primum scito, quòd nō opinatiuè, sed assertiuè
dicendum est, quòd cōtactus corporalis necessarius est in sacramen-

to ordinis, non solū quia simile est in ceteris sacramentis, in quibus
adhibetur extranea materia (Baptismus enim sine contactu aquæ,
cōfirmatio sine contactu manuum, vel chrismatis, & extrema vn-
ctio sine cōtactu olei non fit, &c.) sed quia propria ratio formæ sa-
cramenti ordinis hoc exigit, vt diuus Tho. in præallegato loco do-
cuit. Oportet siquidè verba, in quibus consistit forma ordinis veri-
ficari sic, quòd actus significati impleantur: alioquin inefficacia
vanaque sunt: sed in verbis formæ percipitur actus susceptionis
corporalis: ergo oportet impleri tale imperium per corpora-
lem acceptionem. Probatur minor: quia cum dicitur, Accipe,
aut imperatur solus actus interior, aut cum exteriori acceptione.
Non interior solus, quia de interioribus solis Ecclesia non se im-
pedit: ergo iunctus exteriori acceptioni. Et confirmatur: quia
cum sacramenta consistant in rebus & verbis sensibilibus (vt pa-
tet in principio 4. Sententiar.) demonstrationes iusionis que sa-
cramentales ad sensum impleri oportet. Propter quod sicut cum
in forma Eucharistiæ dicitur, Hoc est corpus meum, oportet fieri
demonstrationem non ad intellectum tantum, sed ad sensum: ita
cum in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iusionem ad
sensum. Et sicut ibi oportet monstrare contentum sub his sensi-
bilibus speciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem sensibi-
lem, quæ contactu corporali perficitur, &c. Et hæc ratio nō solum
infert quòd oportet corporalem susceptionem interuenire in illis tra-
ditionibus, quibus imperatur explicitè acceptio alicuius rei cor-
poralis, (puta cum dicitur, Accipe librū vel clauis, &c.) sed etiam
cum dicitur, Accipe potestatem, vel accipe Spiritū sanctum: idem
enim est vtrobique iudiciū, quia idem est in vtriusque imperatum.
Memnisse enim oportet, quòd sicut in consecratione sanguinis
Iesu Christi, non demonstratur ex vi verborum id quod contine-
tur sub specie vini, quòd tamen deberet demonstrari sicut in con-
secratione corporis: sed demonstratur calix cōtinens illas species
dicendo, Hic est calix, &c. & iuxta tropum metonymiæ ponitur
cōtinens pro contento, ad insinuandum, quòd conuersio fit in
sanguinem, vt potabilem: ita in sacramento ordinis iubetur ex vi
verborum quandoque acceptio spiritalis rei (puta potestatis seu
Spiritus sancti) & iuxta eundem tropum ponitur quòd dicitur
pro eo quòd fit, id est acceptio potestatis pro qua acceptio corpo-
ralis fit, loco ipsius acceptionis incorporalis, quæ in rei veritate
imperatur. Oportet enim (vt dictum est) iusionem sicut & de-
monstrationem sacramentorum, ad sensum impleri, &c.

¶ **Amplius,** Non minus oportet impleri quòd fit in sacramento,
quàm quòd dicitur. Sed in sacramento ordinis si fit traditio cali-
cis actiuè, & non accipitur, constat quòd non impletur quòd fit.
nulla enim actio impletur sine passione, vnde episcopus & ver-
bo (vt dictum est) iuxta tropum prædictum, & factus, ipsa scilicet
porrectione calicis, vel actiuè manuum impositione, imperat cor-
poralem susceptionem. Propter quod si, ut non sufficit episco-
pus manus imponere actiuè tantum: sed oportet corporalem
tangi ordinandum, & obedire, contactum corporalem sustinendo:
quamuis ex vi verborū Spiritus sanctus accipiendus iubeatur in
illa impositione: ita non sufficit calicem cum verbis porrigere sed
oportet ordinandum obedire, ad corporalem tactum accedendo,
quamuis ex vi verborum potestas accipienda dicatur imperatiuè,
&c. Confirmatur quoque hoc autoritate decretalis de sa. non ite.
cap. presbyter. Vbi expressè apostolica traditione tactum corpo-
ralem debere interuenire Gregor. 9. dicit, &c. Non deest quoque
autoritas S. Thomæ, & Petri de Pa. & rubricarum librorum pon-
tificialium, &c. Hæc de primo.

¶ **Q V O A D** Secundū scito, quòd oportet corporalem con-
tactum fieri cum prolatione verborū, in quibus consistit forma
siquid tempore in toto, vel in parte, &c. quoniam nulla oratio veri-
ficatur, aut adimpletur, nisi significatum ponatur in tempore con-
significato. Tempus autem consignificatum per orationem, quæ
est forma sacramenti, non se extendit extra totum tempus prola-
tionis eius: ergo intra tempus prolationis verborum, oportet acce-
ptionem significatam impleri, &c. Maior est per se euidentis: mi-
nor autem continet duos: vnum est quòd tempus consignificatum
fit præsens: alterum verò quòd tale tempus præsens non extendatur
extra tempus prolationis verborū: his enim duobus euidenter ha-
bitis, tota ratio clara erit, ac efficaciter inferens in tētum. Primum
autem horum euidentis fit ex conditionibus verbi imperatiui: nam
inter præsens indicatiui, & præsens imperatiui, & futurū eiusdem
(verbi gratia, accipis, accipe, & accipito) conuenientia est in signifi-
catione: singula enim acceptionem significat. In modo autem si-
gnificandi differentia est, quoniam ly, accipis significat acceptionem in-
dicatiuè, ly verò, accipe, & accipite, significant acceptionem impera-
tiuè. In tempore verò differentia est, sed aliter, quoniam tam ly ac-
cipis, quàm ly accipe, significat acceptionem in præsentī, ly verò
accipito, significat acceptionem in futuro. Vnde inter ly accipis,
& ly accipe, neque in significato, neque in tempore est differen-
tia aliqua, sed in modo tantum: quoniam dicendo, accipis, acce-
ptionem præsentē in te indico: dicēdo verò, accipe, acceptionem
præsentē

* Alias quæ
dicunt.

præsentem tibi impero, &c. Et ex hoc sequitur, quod sicut verum non est dicere, accipis, te in præsentem non accipiente (indicatur siquidem esse in præsentem quod non est) ita efficax non est dicere, accipe, te non in præsentem accipiente, imperatur siquidem esse in præsentem quod non est. Ex proprietate igitur consignificati temporis in forma sacramenti ordinis consistente in verbo imperatio præsentis temporis, apparet quod oportet impleri quod iubetur in præsentem tempore. Quod autem tale præsentem non extendatur ultra tempus prolationis verborum, probatur. Primum ex ipsa ratione temporis consignificati. Ad cuius euidenciam aduerte tria. Primum est quod differentia temporis verborum non tenet se ex parte prolationis, neque ex parte proferentis, sed ex parte significati, nam si ad tempus prolationis inspicias, ita mensuratur tempore præsentem accipiam, & accipi, sicut accipio, &c. similiter si ad intentionem huius, vel illius proferentis aduerteris, ita potest intendere præsentem tempus vnius anni, mensis, vel diei, &c. sicut huius, nunc, &c. sed si significationem verbi perspexeris, & mensuram durationis eius consignificatam consideraueris, inuenies, quod tempus consignificatum ut mensura ipsius actus significati ex vi talis verbi intelligitur. Secundum est, quod consignificatum tempus est, & dicitur præsentem, præteritum, vel futurum in respectu ad tempus, quo verbum ipsum significans proferitur, quilibet enim fatetur se falsum dicere si dicendo, credo, non habeat in se credulitatem quando hoc dicit. Et similiter si dicendo, credidi, scit se nunquam nisi tunc, quando dicit, habuisse credulitatem, falsum dicit, &c. Et verba igitur præsentem temporis significant actum coexistentem ipsi verbi quando dicuntur, & præterita præteritum, & futura futurum. Tertium est, quod licet secundum veritatem nihil de tempore sit unquam præsentem nisi instans, apud Grammaticos tamen tempus præsentem dicitur & consignificat, quod cuiusque parti orationis coexistit, propter quod in sacramentorum actionibus apud Theologos effectus quidem, quia in instanti fit, in sine prolationis verborum fit. Actus autem sacramentalis tam actiue, quam passiue in quacunque parte mensurante prolationem verborum coexistit, sufficit. Ex proprietate igitur consignificati temporis euidenter patet, quod tempus præsentem consignificatum in forma sacramentorum non extenditur ultra mensuram prolationis eorum. Et confirmatur, quia sicut in Eucharistia consecratione cum dicitur, Hoc est corpus meum, ly est non consignificat tempus extra prolationem verborum, ita in sacramento ordinis, cum dicitur, accipe, non consignificatur tempus extra mensuram prolationis verborum, verobique enim est verbum præsentem temporis, & non differunt nisi in modo, indicatiuo, scilicet, & imperatiuo. Mensura autem non ex parte modi sed temporis se tenet, & propterea eadem est utrobique ratio. Et ex hoc habes non solum, quod ex proprietate verbi se tenet, sed quod talis rigorosa proprietatis in sacramentis Ecclesiasticis seruatur, intenditur & exigitur, idem enim esse de omnibus iudicium debet. Et confirmatur, quia nisi tempus præsentem consignificatum intelligatur præcisè terminari cum prolatione verborum, nulla esset certitudo quantum hoc præsentem duraret, & sic posset aliquis semel dicendo decem millibus hominibus, Ego vos baptizo, &c. per totum diem effundere aquam super singulos, & essent baptizati, quod constat esse falsum. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium, ad primum in oppositum dicendum est, quod non est mirum, si Spiritus sanctus permittit aliquos episcopos errare in istis, quoniam manifesta apparet in eis demeritoria causa, quia scilicet non submitunt actus suos rubricis pontificalibus, sed sensum proprium sectantes, evanescent in cogitationibus suis: & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Episcopi tamen murantes numerum singularem in pluralem, & dicentes, pluribus simul tangentibus, accipite, in nullo errant: sicut nec baptizans plures simul aspergendo & dicendo, Ego vos baptizo, &c. illi quoque qui interdicens semel verba formæ pluribus successiue tangentibus porrigunt, dicendo, accipite, satisfaciunt sacramento: quia etiam si vni tantum tradant dicendo, accipe: non exigitur quod a principio formæ usque ad finem semper adsit contactus: sicut etiam in Baptismo non oportet abluionem vnius durare: quandiu durant verba formæ: sed sat est si in aliqua parte verborum durante fiat hic ablutio, fiat ibi contactus, &c. Illi autem qui ante vel post prolationem verborum tangunt, nihil suscipiunt: sicut nec essent baptizati, qui ante vel post prolationem verborum abluerentur.

Ad secundum verò dicitur, quod autoritas rubricarum pontificalium, expressè statuentium contactum & eius similitudinem cum prolatione, & rationes autoritatè que supradictæ, excludunt huiusmodi opiniones, & determinant.

Ad tertium autem iam patet, quod non saluatur veritas seu efficacia orationis imperatiui præsentem temporis, nisi illo tempore præsentem fiat quod imperatur: & quod sacramentorum efficacia certa exigit tempus præsentem, non ad libitum ministri, sed secundum naturam ipsius sacramenti intelligi. Vnde intentio episcopi est in his, quæ iurisdictionis sunt, possit præsentem ampliare: in his tamen, quæ ordinis sunt, non potest, sed oportet ipsum in captiuitate reducere intentionem suam in obsequium Christi, & Ecclesiæ, &c.

Nec obstant his dicta doctorum sententiam, quod sacerdotes noui in sua ordinatione formam consecrationis Eucharistia proferunt, & omnes referunt intentionem suam ad instans, quo terminatur prolatio formæ consecrationis eucharistia ab episcopo. Hoc enim non est intelligendum, quod fiat ex vi intentionis noui si sacerdotum, quasi ipsi possint suspendere effectum verborum in aliud tempus. hoc enim non minus possent perfecti sacerdotes. Sed quia sic fit in ecclesia a Spiritu sancto gubernata, ut omnium consecratio efficax inueniri possit, humana ratio tentauit suadere, adhuc tamen non persuasit, sed in captiuitatem ducto intellectu actus fit. Et hæc dicta sufficiant. Pisis, die 20. Nouembris 1519.

TRACTATUS VIGESIMVSSEPTIMUS de Dispensatione Matrimonij in Occidentali ecclesia, Quæstione vnica contentus.

QVÆSTIO.

¶ *Utrum summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis Ecclesiæ, ut accipiat uxorem.*

QVÆRITUR Utrum summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote Occidentalis Ecclesiæ, ut accipiat uxorem.

¶ Videtur enim, quod non. Primum, quia traditum alteri non potest absque iniuria ab eo tolli: sed corpus sacerdotis occidentalis traditum est diuinis obsequiis in castitate: ergo, &c.

¶ Præterea, Secundum S. Tho. in Secunda secundæ. q. 83. artic. 2. dicitur, quod summus Pontifex non potest dispensare religiosum ad contractum matrimonij: ergo nec sacerdotem.

IN OPPOSITUM est, quia castitas annexa est ordini sacerdotali ex statuto ecclesiæ: ergo per eam potest tolli.

IN HAC quæstione iuxta tria, quæ apparent in sacerdote Occidentali, discutienda sunt tria, ut plenius satisfiat, & cuiusdam reuerendissimi domini Cardinalis votis, & Parisiis nuper exorta quæstio clarius appareat.

¶ Videndum est igitur primum de sacerdotio absolute, quomodo se habeat ad matrimonium: secundum de annexo voto continentia: tertium de statuto ecclesiæ. Ex his enim, & non aliunde impediri contingit sacerdotem à matrimonio.

CONCLUSIO.

¶ *Potest summus Pontifex salua conscientia dispensare in matrimonio cum sacerdote occidentalis ecclesiæ etiam si non adsit aliqua publica utilitatis ratio.*

QVO AD primū ergo duo dicuntur. Alterum affirmatiuum scilicet quod sacerdotium impedit matrimonij contrahendum: alterum negatiuum, scilicet quod non dirimit contractum. Et primū quidem intelligendum est de congruo: quoniam nec ratione, nec auctoritate probatur, quod absolute loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ad oppositū ducit: quoniam, ut patet in 37. dist. 4. sen. nec ordo iniquatum ordo, nec ordo facer in quantum facer est impeditiuus matrimonij: & in Ecclesia occidentali olim diaconi poterant contrahere matrimonia, ut dicitur capi. diaconi. dist. 18. Manifestè quoque in 31. dist. in canone, aliter dicitur, quod Orientales in sacramento constituti copulantur matrimonij. Nec admittenda est glossa exponens, copulantur: id est, copulato vtuntur: quoniam manifestè series textus de contractu matrimonij loquitur, ut confirmat etiam aduerfatia subiuncta, scilicet quod Occidentales non sortiuntur coniugia, &c. cetera. Secundum verò dictum intelligendum est, quod non dirimit matrimonium contractum siue ante, siue post. Et hoc (ut dixi) conclusis omnibus legibus Ecclesiasticis, stando tantum in his, quæ à Christo & Apostolis habemus. Et confirmatur vltimò: vtrunque horum ratione. Si ordo sacerdotalis ex natura sua impedit matrimonium contrahendum (ita quod contrahere esset peccatum) aut dirimeret contractum, sequeretur quod in nullo casu quantuncumque necessitatis, aut utilitatis per Ecclesiam militarem posset dispensari cum aliquo sacerdote, quod contraheret matrimonium. Hoc consequens est & contra Theologos, & contra Canonicas & contra auctoritatem: qua de facto vtitur Rom. Ecclesia. Consequentia autem manifestè patet ex exercitatis in Philosophia saltem rationali: quoniam quod est secundum se prauum, nulla ratione potest fieri licitum. Hæc de primo.

QVO AD secundum, duo discutienda occurrunt: Alterum est, an secundum veritatem sacerdos voueat castitatem: alterum est de efficacia illius voti. Quidam purant sacerdotes Occidentales in hoc differre à religiosis, quo ad debitum seruandi continentiam: quod religio si astringitur voto solenni: sacerdotes autem nõ voto, sed statuto ecclesiæ. Verum hi manifestè errant: quoniam expressè mandatur episcopis, quod neminè ordinent, nisi voueat castitatem, ut patet di. 18. in c. nullū. ex quo format talis ratio, Aut omnes episcopi occidentales sunt transgressores præcepti Apostolici, aut nõ. Non est dicendū primū: cū esset multos esse viros timoratos & sanctos

H H 5 nec

nec reprehendi se à conscientia propriis, quòd in actu ordinandi sint transgressores huius præcepti, ergo obleruant hoc præceptum, ergo suscipientes ordines sacros intelliguntur vouere castitatem ipso facto, non verbo, sed facto suscipientes ordinem sacrum Occidentali ritu. Nec putes Scotum, Durandum, & Petrum de Pal. his aduersari, eo quòd dicunt, quòd non potest quacunquē ecclesiastica autoritate annexi votum ex facto extrinseco, quia votum est actus voluntatis intrinsecus & liber. Stant enim hæc simul cum prædictis, quoniam ex antecedentibus habetur, quòd suscipientes ordines sacros absque peccato fictionis vouēt castitatem. Ex hoc autem habetur, quòd absolute loquendo possunt suscipere ordinem sacrum absque voto castitatis, quia voluntas non compellitur, sed tamen (vt dictū est) cum peccato fictionis, metiuntur enim facto profertentes se vouere, & interiori actu oppositū intendētes.

¶ De efficacia autem solennis voti, diuersa est Theologorum opinio. Scot. namq; & Pet. de Pal. in 4. dist. 38. putant eandē vim habere simplex & solenne votum quo ad Deum, ac per hoc nullum, ex natura sua dirimit matrimonium contractum. Potest que eorum positio fundari super hoc qd si solenne votum ex natura sua dirimet matrimonium post contractū, nullo casu posset dispēlari. Sancto Thoma. & Ricar. vbi supra tenent votum solenne dirimere ex propria natura matrimonii ea ratione, quia ponti ipsū Deum, seu ecclesiam in possessionem proprii corporis. Addit tamen in secunda secundæ S. Tho. 88. aliam rationem ex parte consecrationis, quia scilicet quòd semel sanctificatum est Deo, non potest in alios vsus conuerti. Nec valet responsio Scoti ad primam rationem, soluentis eam per interemptionem, dicendo qd non plus ponit in possessionem votum solenne quā simplex, eo quòd nihil intrinsecum voto habet solenne, quo careat simplex, vt patet in actu interiori voluntatis, cuius est vouere. Hæc in quā derisio derisibilis est, quoniam manifeste patet, qd vouēs votū solenne, nō solum promittit, sed mutat de facto statū, ac p hoc vouēs solēniter vt sic, accipiat interiori actu mutationē status, pmittēs viuere de cætero in illo, &c.

¶ Videtur autem mihi rationabilior via S. Tho. si tamen recte intelligatur. Puto enim quòd ad mentē eius, & secundum veritatem distinguendū sit cum ipso in secunda secundæ, vbi supra qd solenne votum est duplex. Quoddam per se solenne, vt professio, religiosorum, & quoddam per accidens solenne, vt votū castitatis annexum ordini sacro. Est autem ratio huius differentiæ, quia solēntas, siue consistat in exhibitione, siue in consecratione, per accidēs coniungitur voto suscipiētis ordinē sacrum. Quoniam talis exhibitio se ipsum, & consecratur nō ad castitatem sed ad actus ordinis. Religiosus verò benedicitur, & exhibet se ad religionis statū, qui importat per se negationē propriæ voluntatis, corporis & bonorum. Hæc verò distinctione staret duas dico propositiones. Altera est, quòd votū annexum ordini sacro, per se non dirimit matrimonium contractū, & ratio est, quia est solenne per accidens. Nec etiā per accidēs fit ibi exhibitio corporis propriæ ad aliquid repugnans matrimonio, sed promissio tantum, vt patet in c. nullum. dist. 8. Altera est, quòd votum religionis per se dirimit matrimonium contractū, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad statum repugnantem matrimonio, tum quia tanta vis est, vt soluat matrimonium prius legitime contractū & non consummatū, non ex statuto ecclesiæ, sed ex propria natura. Et hanc rationē bene notabis contra Doct. discrepantes à S. Tho. ipsi nec enim vtūtur voto professionis quia morte ciuili, cum ad matrimonium prius contractum dispensatio trahitur, cum verò ad sequens matrimonium dirimendum sermo conuertitur, dicunt professionem nō plus efficaciam habere, quā votum simplex, manifeste insinuantes viris doctis doctrinæ suæ ruinosum fundamentū. Eadem siquidem ratione & efficacia, qua professionis votum dirimit prius contractum, eadem dirimit post contractum, imò minor vis requiritur ad dirimendum consequens matrimonium, quā antecedens, vt patet in ordine sacro dirimente consequens matrimonium, & non antecedēs. Non enim post contractum matrimonium per verba de præsentī, si quis inuira vel conscientie sponsa Sacerdos fiat, propterea à solutū est matrimonium, sed illa non potest alteri nubere cum tamen consistat, qd si religiosus fuisset factus, soluta esset à vinculo coniugali. Nec obstat, quòd in libro 6. de voto & voti redempt. dicitur, qd solennitas voti per solam ecclesiæ constitutionē est adiuuenta. Hoc enim verum est, quemadmodum etiam consecratio calicis per solā ecclesiæ constitutionē adiuuenta est. Cum hoc nanque stat. qd quemadmodum nec consecratio calicis in solo ecclesiæ statuto consistit, sed in diuina benedictione, ita solēntas quoque voti in diuina benedictione consistit, vt in Secunda secundæ. quest. 88. dicitur, iuxta illud Nume. 6. In dōcabit nomen meū super filios Israël, & ego benedicam eis. Et rursus, sicut calix iam consecratus ex propria natura repugnat profanis vsibus, sic professus solēniter, ex propria natura repugnat proprietati rerū, & actibus venereis, & cæteris. Cum his tamen teneo, quòd à apud S. Tho. potest ecclesiā dispensare in vtroq; voto, scilicet religionis & ordinis, pro aliqua maxima necessitate. Et quòd Ecclesia quidem possit, nolo aliter probare,

quā ex facto, quia scilicet summus Pont. Regem Aragonum (vt Pet. de Palu. refert) dispēlavit, imò compulit, vt religione dimissa vxorem duceret, &c. propter regni illius dispositionē. Quòd autem hoc fit de mente S. Tho. manifeste concipi potest ex initio & fundamento positionis suæ in contrarium in Secunda secundæ, loco allegato. Ibi siquidem volens cōcludere, quòd Papa non possit dispensare cum religioso, pro radice positionis assumit autoritatem Decretalis, dicens, Sed quia Decretalis, cum ad monasterium manifeste dicit, &c. & deinde vt conformaret se Decretali adiuuenit illam adaptationem de consecratione, vt ibi patet. Ex quibus omni passione semota, quilibet perspicacis ingenij elicere potest, quòd si tempore suo summus Pont. dixisset oppositū verbo vel facto (vt postmodum fecit) quòd ipse quoq; accomodasset rationem inobediētis sedis apostolicæ. Et propterea illa opinio non est sua, nisi pro quanto sustentabatur ab illa Decretali.

¶ P O T E S T igitur ad rationes supra tactas, quæ videntur concludere indispensabilitatē voti solennis religionis recte cōderi. Et ad illam quidem de consecratione, potest cum aliis dici, quòd semel sanctificatum Deo, non potest in alios vsus passim conuerti, sed bene in magnæ necessitatis articulo. Liceret siquidem bibere in calice consecrato, vbi aliquis non posset aliter bibere, &c. ¶ Ad aliam verò de exhibitione, eodem modo dici potest, qd quamuis res alteri tradita dono, non possit regulariter ab eo auferri, potest in casu necessitatis, quo ablatio esset magis utilis, quā possessio propter comune bonū, quod præminet bono particulari. ¶ Ad aliam verò, quæ adducta est pro fundamento positionis aliorum doctorum, dici potest, quòd magna differentia est inter aliquid esse per se tale, & posse per se tale quid. Quòd enim est per se tale, nullo casu, nullaque dispensatione potest non esse tale, sed quòd potest per se in aliquid, contingit impediri, & effectum intentum non producat, vt patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in proposito, quòd votum religionis est potens per se in hunc effectum, id est dirimere matrimonium sequens, contingit tamen (& hoc rarissimè) vt intentum effectum non habeat propter concursum alterius causæ, scilicet ecclesiæ autoritatis, & publicæ utilitatis non paræ. Hæc de secundo.

¶ Q U O A D Tertium (scilicet de ecclesiæ statuto) cōstat iam, quòd hodie ex ecclesiastico statuto tam ordo Sacer, quā votum professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendum, atque dirimit contractum. Et quoniam ordo Sacer non dirimit post contractum ex natura sua, nec ex natura voti impliciti (quia nō est solenne nisi per accidens, vt patet ex dictis) sed ex statuto ecclesiastico, idcirco cum summus Pontif. possit ad libitum relaxare statui vinculum, sequitur necessariò, quòd si Sacerdos Occidentalis contrahat matrimonium de licentia summi Pontif. absque vlla rationabili causa, quòd matrimonium ipsum est verè matrimonium, & contrahentes sunt verè coniuges, & proles est verè legitima. Quamuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter vt que contrahens, contra votum castitatis agens absque rationabili, aut dubia saltem causa licentia. & consequenter nec ipse Pontif. à mortali excusaretur, sed si causa rationabilis dispensandi in voto castitatis absit, contrahens dispensatus tunc contrahit, & contracto vtitur. Et hinc patet, quòd cum rationabilis causa dispensandi in voto castitatis possit esse non sola utilitas publica ciuili aut ecclesiastica, sed aliquod aliud magis bonū est quòd summus Pont. non solum potest, sed etiam si iura conscientia potest dispensare cum Sacerdote Occidentali, quòd contrahat etiā cessante causa publicæ utilitatis. Et propterea summo Pontif. fuit quorundam determinatio dicens absolute, quòd absque tali causa Papa non potest. Cum tamen, vt ostendimus, Papa absque causa vlla possit, peccando tamen, & cum causa rationabili quacunquē absque peccato, & vtrouique matrimonium est validum. Romæ die duodecima Aprilis, 1105.

TRACTATUS VIGESIMVS- octauus de Matrimonio, vnica quaestio contentus.

QVÆSTIO VNICA.

¶ Num matrimonium legitime contractum inter Christianos per verba de presenti, possit ante carnalem copulam dirimi autoritate Papæ absque religionis ingressu.

V A E R I T V R vtram matrimonium legitime contractum inter Christianos per verba de presenti possit ante carnalem copulam dirimi autoritate Papæ absque religionis ingressu. Et arguitur quòd nō. Primum, ex ipsius natura, quando cunque est aliqua res transiens, ad cuius positionē per se ponitur aliquid concomitans, impossibile est poni rem illam transeuntem, & non poni illud concomitans, quia quòd conuenit alicui per se, conuenit necessariò & insepara-

inseparabiliter. Sed sacramento matrimonij coniungitur indiuisibilitas & inseparabilitas personarum, quæ sunt coniuges, quod probatur, quia hoc ponitur in definitione matrimonij. Ergo si matrimonium possumus esse actum, & transire, impossibile est quin restet inseparabilitas, sed nulla dispensatio potest superimponibile, ergo. ¶ Secundò ex parte institutionis, Matrimonium est de iure diuino, ut potè institutum à Deo in paradiso (dicente, Crescite, & multiplicamini) secundum quod est officium naturæ, & à Christo, secundum quod est sacramentum Ecclesiæ sicut cætera sacramenta, vnde Mat. 20. dicitur, Quos Deus coniunxit, homo non separet, & ad Ephe. 5. Sacramentum magnum in Christo & Ecclesia. Papa autem non potest supra ius diuinum, ergo.

¶ Tertiò ex parte ipsius sacramenti, Non minoris efficaciz est sanctificatio veri sacramenti sanctificatione consecrationis Ecclesiæ. Sed res consecrata, puta calix non potest dispensatione Papæ desinere esse consecratus, quandiu est calix, ergo vir & mulier sanctificati coniuges ipso sacramento matrimonij, non possunt quandiu viuunt desinere esse coniuges. Et confirmatur, quia sicut Papa non potest facere, quod hostia semel consecrata desinat esse consecrata, ita non potest facere, quod vinculum matrimonij semel contractum desinat esse inter personas, inter quas est contractum.

¶ Quartò ex parte talis sacramenti, Matrimonium in quantum sacramentum significat coniunctionem spiritualem Christi & Ecclesiæ, vt patet per Magistrum sent. in 4. dist. 16. Sed coniunctio spiritualis inter Christum & Ecclesiam est inseparabilis, quoniam scriptum est Mat. vlti. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Ergo matrimonium in quantum sacramentum, est inseparabile. Et confirmatur hæc ratio auctoritate San. Tho. in 4. dist. 33. q. 2. articulo 2. ad tertium, dicentis, quod matrimonium ex quo institutum est vt sit sacramentum est indiuisibile, nisi fortè à Deo. Et confirmatur, quia tria sunt bona matrimonij fides, proles, & sacramentum, id est indiuisibilitas.

¶ Quintò ex auctoritate. Quia ista videtur communis sententia Theologorum.

¶ IN OPPOSITVM est auctoritas Canonistarum vt patet in cap. ex publico de conuersione coniugatorum.

¶ IN HAC dubitatione intendo Theologaliter veritatem inquirere, & concludere præcipuè secundum doctrinam S. Tho. vnde tria agenda sunt. Primò ostendatur in quo itat ratio ambiguitatis. Secundò ipsa ratio tractabitur. Tertio latissiet oppositis.

CONCLUSIO.

¶ Matrimonium legitime contractum per verba de presenti potest auctoritate Papa dispensari absque religionis ingressu.

¶ QVO AD primum, sciendum est, quod cum matrimonium dupliciter consideretur, (scilicet vt est officium naturæ, & vt est sacramentum Ecclesiæ) si attendamus in omnibus & singulis conditionibus, quas habet, secundum quod est naturæ officium, quæstio hæc clara est, quia constat matrimonium esse dissolubile etiam post consummationem, vt patet de coniugio infidelium. Vnde à præsentis disputatione rescandam sunt quæcumq; spectant ad matrimonium, in quantum est naturæ officium. Et propterea rationes omnes ex institutione in paradiso, & ex traditione mutæ potestatis in corpus proprium, & ex coniunctione carnali, & ex inseparabilitate his annexa, non conuincunt intellectum ad consentiendum in dissolubilitatem, hæc enim omnia ad matrimonium, secundum quod est naturæ officium, spectant, & de naturæ iure sunt, recipere tamen dispensationem in aliquo casu patet, & 1. ad Cor. 7. & à S. Tho. in 3. dist. 33. quæst. 1. articulo 1. & 2. Si verò consideremus matrimonium, secundum quod est Ecclesiæ sacramentum, tunc distinguere oportet singulas eius conditiones. Sunt autè hæc quatuor: scilicet sacramentum tantum, res & sacramentum, res tantum significata & contenta, & res significata & non contenta: vt patet ex 4. sent. Sacramentum tantum, vocatur actus sensibilis, quibus cõtrahitur matrimonium, non absolute (sic enim spectant ad naturæ officium) sed vt ex diuina institutione signum & causa sunt inuisibilis gratiæ. Res & sacramentum vocatur ipsum vinculum coniugij, non absolute, (quoniam sic spectat ad naturæ officium) sed vt ex institutione significat aliquid sanctum (puta coniunctionem spirituale inter Deum & animam) & disponit ad gratiã. Res tantum significata & contenta, est gratia gratum faciens, quæ in hoc sacramento cõfertur ad sanctè posse vt coniugio. Res autè significata & non contenta triplex assignatur, scilicet coniunctio spiritualis per charitatem inter Deum & animam, & coniunctio etiam per charitatem inter Christum & Ecclesiam, & coniunctio per vnionem personalem inter verbum & humanam naturam: quæ vocatur conformitas in natura Christi ad Ecclesiam. Si igitur ex nullo horum habeatur indiuisibilitas, dissolubile erit: si autè ex his habeatur inseparabilitas, dispensari non potest. Si diligenter autè inspiciamus, nihil inuenitur in omnibus his supra ea, quæ ad naturæ officium spectant, nisi signum & signatum, & causa & causatum. Hæc enim tantum addit sacramenti ratio supra naturæ officium. Et ex parte quidem causæ & causati, manifestè patet non haberi omnimodam inseparabilitatem matrimonij: quoniam nihil in hoc

sacramento causatur indelebile, cum nõ imprimat caracterem, sed sit iterabile etiam viuentibus coniugibus: vt patet si alter religionè profiteatur: gratia quoque hic cautata amitti potest, imò quandoq; fit sacramentum hoc sine gratia, tunc scilicet celebratur in peccato mortali in cõtrito. Ex ratione igitur signi & signati oportet inseparabilitatem hanc esse, si ex sacramenti vi sit. Et si quidem sacramentum hoc, primò significatum habet inseparabile, oportet inseparabilitatè scilicet: quia si autem primum eius significatum, non est inseparabile, ipsum quoque separari potest. Notante autem dixi primò seu primum eius significatum: quoniam didici à S. Tho. vbi supra, quod contra prima præcepta sacramenti, non admittitur dispensatio, nisi fortè à Deo. Prima autè præcepta signi circa primum significatum constat attendi: sicut vniuersaliter prima præcepta cursumq; gradus, vel officij circa principale illius finem. Ad hoc igitur tota quæstio hæc reducitur, an sacramentum matrimonij significat primo aliquid indiuisibile. Et hæc de primo.

¶ QVO AD SECUNDVM Duos ego in hanc rem inuenio dicendi modos. Magister siquidem sentent. in 4. dist. 20. expressè tenet: quod matrimonium contractum, est signum coniunctionis spiritualis inter Christum & Ecclesiam. Et quoniam coniunctionem hanc constat esse inseparabilem, oportet secundum ipsum, & eius sequaces, quod matrimonium ratum etiã non consummatum, sit omnino indiuisibile. Hanc opinionem videntur sequi omnes Theologi, qui partem negatiuam quæstionis tenent, ponentes tertium bonum matrimonij (quod sacramentum dicitur) indiuisibilitatem coniugij, non absolute, sed in quantum signum indiuisibilitatis inter Christum & Ecclesiam ponit.

¶ Sed hæc opinio salua tantorum virorum reuerentia, falsa videtur: quod dupliciter ostenditur. Primò, si matrimonium contractum ac ratum, sacramentum esset coniunctionis inter Christum & Ecclesiam, sequeretur quod maritus relicta ante cõsummationem matrimonij esset verè bigamus, hoc est falsum: ergo. Probatur sequela: quia ratio bigamiæ est defectus sacramenti: quia scilicet nõ est vnicus vnus: sicut Christus vnus vni tantum vnitus est Ecclesiæ. Hic autem defectus manifestè adest secundo coniugio, si matrimonium ex solo cõtractu, sacramentum est coniunctionis Christi & Ecclesiæ. Falsitas consequens patet ex determinatione Ecclesiæ, extra de bigamis, capitulo debitum. Et scito, quod sumpta est hæc ratio ex illa decretali, & conuincit me, quoniam à destructione consequentis ad destructionem antecedentis est optimus, & necessarius processus. Et attestatur eidè ipse Magister sent. quoniam sicut tenet antecedens, ita etiam affirmat consequens in 17. dist. 4. Vnde à nobis sicut non sustinetur in cõsequente, ita nec in antecedente tenendus est, quoniam potius Ecclesia determinando oppositum consequentis, determinat oppositum antecedentis: connexa quippe sunt hæc. Vnde inaduerterter loqui videntur, qui in materia bigamiæ dicunt bigamiam non fieri ante consummationem plurium coniugiorum, & in materia matrimonij dicunt, matrimonium non consummatum sacramentum esse coniunctionis Christi & Ecclesiæ: hæc enim (vt supra ostensum est) habent contradictionem implicitam. Secundò, si matrimonium solo cõtractu significat coniunctionem inseparabilem inter Christum & Ecclesiam, sequeretur quod nec etiam per ingressum religionis naturaliter solueretur, hoc est falsum, ergo. Consequencia probatur, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona. Violatio autem sacramenti coniunctionis inter Christum & Ecclesiam malum non est paruum, cum sacrilegium sit. Et feret per huiusmodi ingressum: quoniam solueretur matrimonium, & consequenter sacrum signum, & consequenter daretur intelligi, quod significatum esset solubile. Falsitas autem consequentis ex eo patet, quod non dispensatiõne, sed regulariter licet cuilibet ante consummatum matrimonium ire ad religionem: imò secundum sanct. Thom. dantur coniugibus duo menses ante consummationem ad hoc: & (vt in c. ex publico de cõuer. coniug. patet) Papa nõ dispensando, sed sequendo Ecclesiæ morè determinat matrimonium solui per religionis ingressum. Sunt etiam contra hoc auctoritates: quæ infra afferentur.

¶ Alii igitur sequentes determinationem in præallegato c. de bigamis factam, dicunt, quod matrimonij sacramentum, quo ad significationem, non est completum vsque ad carnalè copulam inclusuè: ita quod matrimonium contractum significet coniunctionem Dei ad animam per charitatem, consummatum verò coniunctionem Christi ad Ecclesiam. Et in quantum prima coniunctio est solubilis, secunda non: ideo matrimonium contractum tantum solui potest, consummatum autem minime: vnde Dominus Mat. 19. non dixit, Quos Deus coniunxit homo non separet, nisi post illa verba, & erunt duo in carne vna. Et Apostolus ad Ephe. 5. non dixit, Hoc sacramentum magnum in Christo & Ecclesia, nisi post illa verba, Et erunt duo in carne vna. Et ideo Leo papa (vt referunt Magister in 2. dist. 1. & Gratianus 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita est à principio instituta, vt præter cõmixtionem sexuum non habeat Christi, & Ecclesiæ sacramentum. Hæc ille. Vbi clarè videas assertum à tanto doctore, quod probare laboramus nos. S. Tho. quoq; in 4. di. 27.

q. 1. arti. 3. q. 2. expresse dicit duo notada ad propositum. Primum est in responsione ad primum, quod quia matrimonium contractum significat coniunctionem spirituales inter Christum & animam, & hæc est solubilis, ideo religionis ingressus auferit sacramentum. Secundum est in responsione ad tertium, quod quia matrimonium contractum tantum non est perfectum, ideo non habet omnimodam indiuisibilitatem. Ex his enim confirmantur omnia dicta. Et colligere potes hanc rationem sic, Si matrimonij sacramentum non consummatum esset indissolubile auctoritate Papæ, hoc esset, quia omnimoda indissolubilitas esset de ratione eius, sed hoc est falsum. Ergo. Probatu salitas consequentis, quia aut est de ratione eius, in quantum est officium naturæ, aut in quantum est sacramentum, sed neutrum est, ut probauimus. Ergo. Potest quoque idem probari sic, De sacramentis Ecclesiæ illud tenendum est, quod Rom. Ecclesia tenet, sed Rom. Ecclesia dispensat de facto Apostolicis literis super huiusmodi matrimonia contracta, ergo. Minor patet in Martino 1. & Eugenio 4. quorum bullas super hoc refert Archiepiscopus Florentinus se vidisse, & nostris temporibus pluries hoc factum videtur. Non deest etiam naturalis ratio, quod sit dispensabile. Videmus enim in vniuerso tria genera reru, quædam enim sunt necessaria simpliciter, quas scilicet impossibile est aliter se habere, ut sunt motus cælestes, & quædam sunt contingentes simpliciter, ut res voluntariæ, & quædam necessaria non simpliciter, sed ut in pluribus, ut naturalia istorum inferiorum. Et inter hæc manifesta est hæc differentia, quod necessaria non possunt impediri, contingentes possunt fieri, ut liber, necessaria verò ut in pluribus possunt quidem impediri, sed raro. Cum autem indissolubilitas sacramenti matrimonij non sit de genere contingentiu (ut patet, quia non potest ad libitum dissolui) nec sit de genere necessariorum simpliciter (quia potest quandoque impediri, ut patet, si alter coniugum ingrediatur religionem) restat ut sit de genere necessarioru ut in pluribus. Et vere sic est, essentia namque matrimonij annexam habet indiuisibilitatem possibilem impediri ex concursu alterius causæ. Et hoc dupliciter, vel causæ quasi eiusdem ordinis & hæc est professio regularis, vel superioris ordinis, & hæc est auctoritas apostolica cum causa aliqua rationabili. Vtrum autem discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi, crediderim quod sic, consensu coniugum accedente. Tum in fauorem animarum, ne scilicet in adulteria adulescentes ruant, aut permagere quasi cogantur, dum separati perpetuo manerent, Tum ad euitanda homicidia, quæ a desperatis coniugibus facile procurari possunt, præsertim, cum hæc de causa Moyses libellum repudij permiserit. Tum ad bonum discipuli restituendum inter eos, sublato hoc vinculo, quod causa discordiæ est, præsertim quia coniugij finis vnitas est. Et hæc de secundo.

¶ QVO AD TERTIVM Respondetur ad primam obiectionem, & dicitur, quod in definitione matrimonij non ponitur indiuisibilitas simpliciter, id est omnino, sed quantum est ex se, id est nisi impediatur. Et propterea posito matrimonio, ponitur indiuisibilitas personarum sic non omnino, indiuisibilitati autem sic non repugnat impediri.

¶ Ad secundum verò iam patet ex dictis, quod institutio refertur ad sacramentum perfectum in significando, & non inchoatum tantum. Quamuis possit etiam dici & bene, quod Deus non instituit matrimonium indissolubile omnino, sed quantum est ex se, ut dictum est. Et ideo Papa non dispensat contra institutionem diuinam, sed utitur potestate sua, qua potest impedire aliam causam impedibilem institutam etiam à Deo.

¶ Ad tertium dicitur, quod coniuges non aliter sanctificantur hoc sacramento, quam per gratiam gratum facientem, & representationem Christi & animæ per charitatem vnitorum. Vnde cum vtrunque sit separabile, nulla est hic sanctificatio habens effectum perpetuum. Vnde quamuis non possit fieri quod coniuges non fuerint sanctificati, potest tamen auferri vtraque sanctitas ab eis. Et propterea non est simile de eis & de calice consecrato, à quo non potest consecratio auferri. Nec est propterea minoris efficacie sacramentum quam sacramentale, quoniam longè maius est facere sanctum formaliter, et si amitti possit illa sanctitas, quam facere sanctum ministerialiter, & secundum quascunque alias huiusmodi denominationes. Vnde sacramenta omnia, quia gratia conferunt, magis sanctificant cæteris consecrationibus, licet non ita diuturnos habeant effectus propter variam dispositionem subiecti, effectus enim consecrationum & benedictionu non exigunt nisi constantiam subiecti, gratia autem & significatio vltra substantialē constantiam subiecti, exigunt immutationem voluntatis & status, & propterea mutatis his desinunt. Ad confirmationem autē dicitur, quod peccat supponendo id quod probare debet, & quod in dubium vertitur, hic enim nihil aliud dubitatur, nisi an vinculum ex sacramento matrimonij contractum semel, sit inseparabile à personis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc supponit, quia supponit, quod se habeat ad personas sicut corpus Christi ad species panis semel consecrati, quod constat se habere inseparabiliter. Vnde ne-

ganda est similitudo, quia vinculum matrimonij non habet necessariam connexionem cum personis, sicut corpus Christi ad Hostiam, necessaria namque connexio est, quæ impedit dispensationem.

¶ Ad quartum patet responsio ex dictis, negamus, scilicet significari coniunctionem Christi ad Ecclesiam per contractum matrimonij. Posset quoque dici, quod coniunctio spiritualis Christi ad Ecclesiam potest considerari dupliciter. Primum secundum suam rationem, & sic est solubilis: quia est coniunctio per charitatem viam. Secundò, secundum extrema, inter quæ est, scilicet Christum & Ecclesiam, & sic est insolubilis. Et quia primo modo vnio spiritualis consideratur per se, secundo per accidens, ideo potest dici, quod vnio illa est solubilis, vnio autem in conformitate naturæ est omnino insolubilis, quoniam est secundum esse diuinum hypostaticu. Hæc responsio licet quo ad solubilitatem sustineri possit, non tamen euadit inconuenientia de vnitate, & propterea non est totaliter ei innitendum. Ad confirmationem verò ex auctoritate S. Tho. dicitur, quod loquitur de matrimonio consummato, ut manifestè patet, & ex articulo præcedente in responsione ad secundum conuincitur. Ad alteram autem confirmationem de bono sacramento, dicitur, quod proprie & formaliter loquendo, sacramentum quod est tertiu bonum matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio contracto, sed imperfectè, quia non nisi casualiter, inchoatiuè & impedibiliter, ut patet ex supradictis. In consummato autem inter fideles inuenitur formaliter, completè, & ut necessarium simpliciter, & propterea consummato repugnat dispensatio, ut San. Thom. docuit. ¶ Ad auctoritates tenentium oppositum nescio quid dicam, nisi quod si diligentius hæc animaduertissent, fortè sententiam mutassent. Romæ, die 14. Ianuarij 1507.

TRACTATUS VIGESIMVSNONVS de Reddendo debito inter coniuges, altero eorum existente adultero, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶ Num vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali
commercio viri publici concubinarij.

VAERITVR An vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri publici concubinarij. Et videtur quod sic. Vir tenetur ad abstinendum se ab vxore publicè adultera, ergo e contrario. Antecedens patet in Scriptura, quia patrono est turpitudinis, qui crimen celat vxoris, ut in ca. quemadmodum de iureiurando dicitur, & in sacris canonibus extra de adulter. ca. si vir. & 32. quæst. 1. c. 1. & cap. si quis vxorem, & sacris doctoribus in 35. distinct. quarti sent. Consequentia autem probatur, quia vir & vxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem, & debitum matrimonij.

¶ IN OPPOSITVM Autem est, quia vxor non tenetur ad correctionem viri, sicut e contrario, quia vir est caput mulieris, ut dicitur primæ ad Corinth. 1.

CONCLUSIO.

¶ Vxor innocens & in amaritudine posita de viri adulterio, non amplius sperans per actum coniugij abstinentiam, viri emendationem, non tenetur ad abstinendum ab eo sed potest licitè uti matrimonio tam petendo, quam reddendo.

¶ AD EVIDENTIAM huius sciendum est, quod actus coniugij, quum secundum se licitus sit, ad hoc quod reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vinculum aliquod nouum in innocentè deriuari ad hoc: ut teneatur abstinere. Crimen autem mariti publici adulteri, quadrupliciter potest considerari, primum in quantum offensiuum vxoris, secundò in quantum emendabile pro bono ipsius mariti, tertio in quantum punibile pro bono comuni, quarto in quantum quandam mali speciè in coniugè ducit. Si primo modo sumatur crimen propositum, ipsum quidem viru in lege coniugij errantem fidem violando priuat iure exigendi, non petendi actum coniugij. Iustum quippe est, ut iniuriam faciens matrimonio, & à fide recedens, ius cogendi alteru ad seruandum sibi promissum perdat. simplici tamen petitione actum coniugij postulare non prohibetur à volente sibi consentire, sicut in aliis debitis, quibus extinctis iure potest creditor petere à volutario debitore, qui non vult iuris rigore uti. Sed ex hac ratione vxorem offensum in nullo ligat, non est enim addenda afflictio afflictio, sat est quatenus offensiuum est, ipsam affligat. Si secundo modo, vxor innocens non tenetur ad abstinentiam actus coniugij, nisi ut habet rationem remedij curatiui criminis viri, & hoc quia non tenetur ad hoc nisi ratione præcepti de correctione fraterna, ac iuxta mādatum Domini Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. si monito verbis facta per se, vel alios non sufficit, (quæ ipsa non possit verbere virum adducere ad pœnitentiã, sicut e contrario) tenetur adhibere pœnitentem medicinã, abstinendo ab eo, & denuntiare Ecclesiæ, si hoc non sufficit. Sed, quoniam præceptu de correctione fraterna non habet locum, ubi non est spes pœnitentiæ, (quoniam finis eius est bonu ipsius peccato

peccatoris,) ideo, si vxor non sperat poenitentiam per hoc remedium, non teneret ad illud faciendum, & tanto minus si credit quod peior fiet. Si tertio modo, sic quum procurare bonum commune in huiusmodi fiat per viam accusationis, non teneret vxor & solo crimine adulterij viri, quum hoc non sit in corruptionem spirituales vel corporales boni communis, nisi annexam haberet corruptionem fidei Christianæ, vel prodicionem patriæ, & huiusmodi. Si quarto modo, tunc pro tanto habet speciem mali, (vt communiter affirmatur,) quod innocens miscetur adultero publico, pro quanto videtur illius peccato consentire, correctionem debitam non apponendo. Constat autem, quod si non est spes poenitentia per huiusmodi abstinentiam, correctio hæc non est debita secundum veritatem, & quod si notum est, quod vxori hoc valde displicet, & propterea ducit in amaritudinem animam suam, (vt communiter accidere videtur,) cessat ratio apparentis mali & scandalii actui in vxore. Ex omnibus igitur considerationibus opportunis concluditur, quod vxor innocens, & in amaritudine animæ posita de viri adulterio publico, non sperans per abstinentiam actus coniugij emendationem viri, non teneret ad abstinentiam ab eo, sed licite potest matrimonio vitam petendo, quam reddendo.

¶ ET AD Obiectiones in oppositum dicitur, quod nec vir teneret ad abstinentiam, nisi subsisteret spes correctionis futuræ & ratione scandali. Sed quia ad virtutem spectat corrigere vxorē etiam facto, ideo tenetur ad vtendum omnibus remedijs vtilibus, sibi tamen convenientibus, puta ad verberandum eam, segregandumque à prætica, & huiusmodi, inter quæ remedia computatur abstinentia à thoro illius, quando creditur expediens. Tenetur quoque magis ad euacuandum à se scandalum actiui, quia non facile creditur vxorem publicè adulterari sine tacito consensu viri. Propter hæc namque duo omnes auctoritates illatæ damnant virum non separantem se ab adultera, vt patroni turpitudinis. Nec sacri canones inrelligendi sunt condidisse nouum ius, sed applicasse doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonij vnde & patrocinium peccati & patrocinium turpitudinis, & huiusmodi quæ diuini iuris sunt, afferunt. Et hæc de quaestione hac sufficiant. Romæ die 14. Martij 1513.

TRACTATUS TRIGESIMVS DE VSV
sacrarum Scripturarum ab Ecclesia vnica
quaestione contentus.

QVAESTIO VNICA.

¶ Apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacra Scripturae.

CHARITATE Iesu Christi cogente, quaeritur an Apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacrae Scripturae. Et videtur quod sic. Primum, quia Clemens sextus in Extrauaganti, vni genitus, de hoc. & re. abutitur auctoritate Prouer. cap. 7. dum ad thesaurum, ex quo sunt indulgentia, applicat eam, dicens, quod est thesaurus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitia Dei. Constat enim quod per indulgentiarum gratiam non fit homo particeps amicitia Dei, sed solummodo satisfactio pro poena debita.

¶ Secundum, quia Pelagius Papa in Decretis, dist. 21. ca. quauis, probat sedem Apostolicam esse prælatam cunctis Ecclesijs Evangelica voce Mar. 16. Tu es Petrus, & quodcumque solueris, &c. Et tamē constat per illam Domini sententiam non esse Petrum prælatum cæteris.

¶ Tum quia verba illa dicta sunt Petro in persona omnium, sicut ipse Petrus respondit pro omnibus. Vnde & sacri doctores intelligunt ibi non vni, sed vnicuique aequalitatis omnium dictum. Quodcumque ligaueris, &c. Tum quia ipse Dominus replicauit in plurali eandem sententiam, Quodcumque alligaueris, Matth. 18. Tum quia Dominus dicit, Quod vni dico omnibus dico, Mar. 13.

¶ Tertium, quia extra de consuetudine, ca. translatio, affirmatur auctoritas Apostoli. Translatio sacerdotij, necesse est vt translatio legis fiat. Et decretalis sententia est, sacerdotium est translatum à Moysē in Christum, & à Christo in Petrum, sic interpretantur Iurista: & Pontifici seu approbat. Constat autē impium esse dicere sacerdotium translatum à Christo in Petrum: abusuē ergo apostolica sedes in suis decretalibus sacram Scripturam affert, vimque illi infert.

¶ IN OPPOSITVM Est ipsius Apostolicæ auctoritatis dignitas.

CONCLUSIO.

¶ Proprio sensu ad germanam sacrarum Scripturarum Ecclesia semper vsatur in sacris canonibus.

¶ QVAESTIO Hæc mota est charitate vrgēte, ne hi, qui minus eru diti sunt legēte: vulgatas has iniurias apostolicæ sedi illatas, putent veras esse. Et si forte à hi, qui nouitatibus istis studēt, dicant sapere ad sobrietatem, aut saltem cohibeat linguas suas. Decet siquidē pastori & doctore omnium Christianorū Romano Pontifici iam si quandoque: rāsumptiuē vteretur aliqua auctoritate Scripturae, vt crebro doctores sacri faciunt, detrudere, non modo contumeliam irrogare publicè scribēdo, quod abutitur sacra Scriptura, quod vim infert sacro eloquio. Nunquam hoc ab Augustino, Hieronymo, Ambrosio, aliisque sanctissimis doctoribus didicimus. Si quis, inquit

Jacobus Apostolus, putat se religiosum esse non refrænas linguam suam, &c. huius vana est religio. Reducēdus quippe est potius aut intellectus, aut sermo in captiuitatem in obsequiū Christi in suo vicario, quando videntur nobis minus consona eius verba, modò fides salua sit: nec ponamus os in calum, præsertim quod humanum sepe fallitur iudicium, & quod vnus putat abusuē dictū alter intelligit propriè dictum. Et quia sic accidit in proposito, nulla siquidem indistarum auctoritatum abutuntur sacri canones, sed in proprio sensu illarum qualibet vtuntur, vt sigillatim manifestabitur, ideo paruulum hunc laborem non subterfugi.

¶ Clemens imprimis VI. non abusuē, sed propriè vtitur auctoritate Scripturae: quoniam thesaurus, de quo loquitur Scriptura, est thesaurus diuinæ sapientia: est enim thesaurus meritorum Christi, qui est ipsa diuina sapientia, & fons sapientia. Et quicunque thesauro hoc verè vsi sunt, efficaciter consequendo indulgentias, cum perseverantia sine qua quocumque thesauro vanè vtuntur, verè participes sunt amicitia Dei consummata. Cuius nullus potest esse particeps, quandiu obnoxius est poenæ alicui pro quocumque peccato: quoniam Dei amicitia consummata non nisi in caelesti patria habetur in quam nihil poenæ subiectum ingredi potest. Quia igitur indulgentia tollunt ab homine impedimenta diuinæ amicitia consummata, verè & propriè dicitur thesaurus indulgentiarum esse, quo qui vtuntur, participes sunt amicitia Dei. Nec valet argumentum, Thesaurus diuinæ sapientia fuit ante indulgentias, & illo potest quis vti sine indulgentiis, ergo indulgentia non spectant ad illum: quoniam thesaurus diuinæ sapientia continet multa in se diuinæ sapientia opera: vt sunt actus sapiendi secundum Deum, & merita Christi vt meritoria, & eadē vt satisfactoria, & multa alia. Et vt thesaurus ipse prior indulgentiis, non dependet ab indulgentiis: sed econtra indulgentia dependet ab illo. Et potest aliquis vti thesauro illo diuersimode, propterea potest quis vti illo sine indulgentiis, & per indulgentias. Et similiter potest aliquis fieri particeps diuinæ amicitia consummata, & sine indulgentiis & per indulgentias. Non docet siquidem Romana Ecclesia indulgentias esse medium, sine quo non possit diuina amicitia consummata haberi: sed esse medium, per quod potest haberi, tanquam remouens prohibens: vt declaratum est.

¶ Quod autem secundo obiicitur de auctoritate euangelica, per spicaciter intentum Pelagio Pontifici absque abusu suffragatur: nam quod illa Domini verba ad solum Petrum dirigantur, ex multis habetur. Primum ex hoc, quod eidem facta est promissio, cui exhibita est promissa res: sed solum Petrum constat à Domino constitutum caput Ecclesie, vt patet Ioan. vlti. vbi Dominus post resurrectionem Petro, vt distincto ab alijs Apostolis, dixit, Pasce oues meas. fecit enim comparationem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his: & statim ipse, non ipse & aliorum martyrum: pastoralis officij fructum subdidit, Quum esses iunior, & cætera. Et hoc ibidem confirmat Chrysostomus. Præteritus inquit, Dominus alios Apostolos, ad Petrum dixit, Si amas me, &c. Secundum ex eo, quod Dominus dixit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis, &c. certum est enim, quod ex hoc Dominus non beatos dixit omnes Apostolos, nec quod singulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatum est. Et confirmatur, quia inter discipulos erat tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re, nec in spe, quum esset fur: vt Ioan. Euangelista testatur. Tertio patet ex hoc, quod Dominus inchoat sententiam à Petro: vt ab alijs distincto dicendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hæc, &c. constat autem quod nec de Andrea, nec de Iohanne, nec de Iacobo, &c. verificatur, Tu es Petrus. Verba igitur textus Euangelij manifestant, quod Petro singulariter dictum est, Tibi dabo clauas regni caelorum: ac per hoc Pelagius Papa non abusuē sed propriè vsus est auctoritate illa ad probandum Petri sedem à Domino voce: & sensu cæteris esse prælatam. Nec fuit Pelagius primus, qui hac eadem auctoritate vsus est ad idem probandum, quoniam Anacletus martyr sub Traiano hoc idem dixerat, vt habes in decretis, dist. 21. ca. sacrosanct. Ad primam obiectionem responderetur, quod Petrus dicitur respondisse pro omnibus, quia Dominus communiter interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis: sed sicut reuelatio, teste Domino, soli Petro dicitur facta: ita responsio non ex consilio aliorum, sed ex diuina reuelatione à solo Petro facta est. Sed quia omnibus placuit responsio pro omnibus respondisse dicitur: frequētissime siquidē accidit quod multis collegijs presentibus quod vnus optime dixit, tanquā si ab omnibus fuerit dictum, habetur: laus tamen solius est illius qui sapiēter respondit. Sacri autē doctores accipiētes hæc verba non pro vno, sed pro vnitare non obstantia quia vera sunt. Nec aduersarij dicitis, quia de vnitare ecclesiastica loquitur, quæ est vnitatis ordinis, caput vni habes. In id interpretario hæc Pelagij sensum confirmat, quoniam verba illa dum vnitare Ecclesie respiciunt, caput vnum designant: per quod vnitatis Ecclesie clauas habeat regni caelorum, & ordine quod à Petro ad alios in partem sollicitudinis assumendos potestas absoluendi atque ligandi deriuatur. Et propterea non vnus Petrus in persona, sed in omnibus successoribus suis, nec vnus Petrus cum successoribus solus suscepit

claves, ut solus retineat, sed vnitas Ecclesie per vniū suscepit, dum Petrus suscepit communicandas in vnitare Ecclesie. Quod autem afferitur in argumēto de vnitare equalitatis, falsum est, nec est Sanctorum sententia de vnitare equalitatis sed Ecclesie, quā constat esse vnitatem ordinis. Et aduerte, qd non solum glossa ordinaria, sed Cyrillus inter priscos Patres Orientales nulli secundus in libro Thesau. de Petro & successoribus in Ro. Eccl. hoc intelligit, vt in cath. au. Mat. 16. habes. Ad secundā verō obiectionē dicitur, quod Dominus nō replicauit de clauibus regni cælorum, quum omnibus cōmuniter dixit, Quæcunq; alligaueritis, in hoc discernendam relinquens excellentiam Petri super alios. Et rursus ordo ipse, dum primo soli Petro, & deinde communiter aliis loquitur, insinuat quod prius Petro, & deinde aliis Episcopis autoritas conuenire debebat absoluedi atque ligandi. Ad tertiam autem, Quod vni dico, omnibus dico, respondetur, quod Dominus non dedit, Quod vni do, omnibus do. (non enim omnibus discipulis dedit apostolatus dignitatē, nec etiā omnibus debuit dignitatem Septuaginta duorum) in proposito autem non est quæstio de Dicere, sed de Dare, Tibi inquit Dominus, Dabo clauēs, &c. Vnde patet extra propositū esse, quod vni dico, omnibus dico, qd de doctrinali dicere ad literam voluit cælestis Magister intelligi, vt instructio quam vni impendebat, omnibus impensa nuncupetur.

¶ Ad tertium argumētū principale de autoritate Pauli Apostoli dicitur, quod Decretalis illa nec somnauit vnquā quod sacerdotium sit translātū à Christo in Petrum, quū Petrus non nisi Christi sacerdotij minister sit, & Christi vicarium esse decretales clamēt. Vnde nulla culpa est Pontificis, si iuristę malē eā intellexerūt, nisi quis ad eō desipiat, vt Pōtifici imputet omnes errores doctorum, quia non reprobat eos. Admiratione profectō dignū est, quod in Papā, in Decretalem, sensum alienum retorquet arguentes isti, nisi manifestior lapsus, testimonium eorū studio perhiberet, subdunt enim plusquam octingētorum annorū Christianos totius Orientis, & Africę nunquam sub Romano Pont. fuisse. Nam si Chalcedonēsem synodū (ynam ex quatuor, quas sicut sanctum Buanēliū Greg. excipit) perlegissent, Patrumq; decreta ac gesta librasent, viderent contigua omnium ætatum testimonia, primatū Rom. Ecclesie preferentia, falsissimūq; esse Africę Orientisq; Christianos Ro. Eccl. subditos non fuisse. Ad quod pronūc sufficiat duo testes ante annos mille ferē. Alter est ex Græcis, Cyrillus scilicet in libro Thesau. vt habes in cathena au. Mat. 16. dicens, Secundū hanc Domini promissionē Ecclesia apostolica Petri, ab omni seductione hæreticāq; conuēctione manet immaculata, super propositos Episcopos. & super omnes primates Ecclesiarum & populorū in suis pōtificibus in fide p̄sentissima & autoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius scilicet ad Ioannem Episcopum Syracusanum scribens, Cōstantinopolitanam Ecclesiam, quis eam dubiret sedi apostolicę esse subiectam, vt habes in Decret. distin. 2. ca. de Cōstantinopolita. Maguentiæ die 22. Martij, 1519.

TRACTATUS TRIGESIMVS PRIMVS
 Ad Leonem decimum Pontificem maximum
 de septemdecim Responſionibus ad diuersa
 præcipue obiecta, quę pro Martini Lutheri
 assertionibus face-
 re videbantur.

IN XVII. RESPONSIONES TRACTATUS TRIGESIMI PRIMI, Summaria.

I. De expositione quinque articulorum Lutheri reproborum. Primus articulus est, Verum est promeritum, & omnium hominum doctrinæ de contritione adhuc traditū præstantius, quod summa penitentia est non amplius peccare, & quod optima penitentia est noua vita. Secundus, Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando Presbyter remittit, &c. Tertius, Error illorum magnus est qui vadunt ad communionis sacramentum sub hac confidentia, quod sunt confisi, & quod cognoscunt esse se sine peccato mortali propter precis & preparatoria præmissa, &c. Quartus, Theſaurus Ecclesie vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi & Sanctorum. Quintus, si Papa cum magna parte ecclesie haberet hanc vel illam opinionem & non erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (presertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale Concilium repræbatur vel approbatur.

II. Quid seruandum de sex propositiōnibus, in laudem beati Ioseph à quidam Theologo predicatis. Prima, quod Ioseph sui magni meriti, & pater putatiuis Christi, qui Christū ipsum palpauit, & eo familiariter vsus est. Secūda, quod Ioseph sanctus fuit verus vir virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ. Tertia, quod fuit verum matrimonium inter Virginem gloriosam, & sanctum Ioseph, quod nō potuit esse nisi per mutam corporū donationem, qua fuit inter Ioseph & Virginem. Quarta, quod istud matrimonium fuit priuilegiatum, quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit vsu corporis, licet per matrimonium dederit corpus, docta à Spiritu sancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vsus copulæ carnalis. Quinta, quod Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo

sanguis fuit completum corpus Christi, Sexta, quod hac propositio est vera: Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi, id est ex sanguinibus proprijs Virginis Mariæ à Ioseph sancto datus per contractum matrimonij, fuit formatum corpus Christi.

III. An matrimonium contractum à iuvene post quam religionem post discretionē annos ingressus est animo mutandi omnino vitam, & in ista nouitate famen annum egressus est ad secularem vitam & habitum, sit validum.

IV. An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.

V. Ad quatuor dubia. Primum, An iuridicē inquisitio de aliquo crimine tenetur, & debent nominare complices, si non sunt infamati, & ante correptionem fratrem. Secundum, An si ipse tales nominauerit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem. Tertium, An iudex sciens defectum alicuius artibus, vel quatuor non per molum iudicij, possit ipsum cogere ad discendum veritatem. Quartum, An infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri.

VI. An is, qui ex Iudæis originem ducunt, si in nullo culpabiles inuanti, nec aliter suspecti, nisi ratione originis sunt, possit negari ingressus religionis, & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali: an sit hoc contra præceptum charitatis.

VII. An si, qui ingressus religionem quandam mendicantiam, in quodam illius conventu regulari vna, cum animo deliberato perseverandi vsque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conventu in seruitium Beate Virginis, cui Ecclesia illa dicata est, post quam multos menses ibidem degit, possit ab sceleris ibidem impunita ad seculum inter probationis annum redire.

VIII. An is qui in choro sic diuinum officium profectus, quod sui chori versus submissis sibi ipse se dicit, alterius vero chori versus audit tantummodo, si vsu faciat præcepto Ecclesie de persuluetudine canonici horis.

IX. Ad tres quæstiones. Primum, An vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunie mutuo sit reddenda illi, qui soluit. Secundum, An penitentiam etiam vsque ad mortem in aliquo veniale, non ex contemptu, sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de ceteris peccatis. Tertium, Quomodo intelligatur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo cōuictus coram iudice, aut quouia alio modo.

X. An possit annua pensio ex beneficio ecclesiastico debita, pro certa summa pecunie semel persolueda, vendi.

XI. An Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt eis pro parte lucri capitali saluo, assignet vsque ad residuo tibi sibi reseruat, licite contrahas, & ad restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.

XII. Ad 7. dubia. Primum, An sit simpliciter de necessitate salutis penitentem confiteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Secundum, Quando circumstantia loci sacri sit necessariū confitenda. Tertium, An si iam venditor, quam emptor faciat naturam rei & valorem, nullum subdit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Quartum, An principis terarum per consuetudinem possint sibi licite appropriare terras. Quintum, An dilecti principes possint ita districte prohibere delictorum ferarum captiōnem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissime puniatur, etiamsi capiat eas, vt se à damno præseruet, quod inferunt in blatu, vel huiusmodi.

XIII. Ad 7. dubia. Primum, Quomodo stent hæc simul, licet vendere Iudæis res quibus ipsi viuunt in suo sacrificijs, & non licet cooperari ad reedificationem synagoga Iudæorum. Secundum, Quomodo stent hæc simul, occultissima per accidens subsistent Ecclesie censuris, & autor homicidij occultus non est sub iudicio humano, quia persona est occultissima. Tertium, An hæc sibi inuicem repugnent, nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos, & licet inducere, vt peccent minus. Quartum, Quomodo hæc se compariantur, Excusantur quæ omnino tenentur tempore ieiunij exhibent: etiam, & non licet exhibere vinum volenti omnino se inebriare. Quintum, Quomodo hæc, sicut in illis iniurijs sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia, & quando transgressio non est omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretium agris, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij, sicut semper in restitutionibus faciendum est. Sextum, Cur neque in textu, neque in Commento totius Secunda secunda tractatur de famoso murmuratiōis vitio. Septimum, Quid importet scrupulus conscientie, quo stante licite operamur oppositum.

XIV. Ad quinque dubia. Primum, Cur permittitur simul stare bonitatem substantialem & veniale peccatum. Secundum, Quomodo verificetur, quod non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis, quum ex hoc videatur sequi mulierem, quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prole dūm, quantumcumque veri hæredes inde damnificentur. Tertium, An hoc sit solidum fundamentum vitæ mentis malitia alterius, semper petere debere aliquid absque peccato præstabile. Quartum, An sicut votum abstinentiæ & xoris, sic & votum continentie viri irritari possit, sic vt vxor secura sit atque tuta. Quintum, An sit mens diui Thomæ in 4. sentent. distin. 18. quæst. 2. arti. 1. quæst. 4. quod excommunicatio iniusta priuat suffragij Ecclesie.

XV. Ad duo dubia. Primum, Quomodo sustinetur, quod votum est de meliori bono, id est bono supererogatiōis, & quod religiose persona reuertitur vacantes

centes agant contra votum. Secundum, An in qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione intereundum renouat voluntatem peccandi, toties nouum peccatum committat, an totum sit unum numero peccatum, & cetera.

16 Ad duo dubia, primum, Quomodo sit vnus conceptus mentalis entis. Secundum, Quomodo haec sit simul, analogum non absolutum ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptum vnum simplicem, ad quem omnia praedicamenta & transcendentia addunt in quem resoluuntur, qui est primus notus.

17 Ad quinque articulos circa emptionem rerum raptarum in bello iniusto. Primus est, An huiusmodi rapta etiam difficillime reparabilia sint iudicanda tanquam habita proderelicto.

Secundus est, An capta a priuatis possint licite emi post diem seu certum tempus, vt nonnullae leges admittunt.

Tertius est, An in huiusmodi casibus, in ementibus scienter tota resolutio sumenda sit ex intentione voluntatis propriae, vel Domini, & cetera.

Quartus est, An dictum cuiusdam doctoris dicitur sic probabiliter credo, quod totaliter emens paratus reddere vno Domino, si comparuerit, credens tamen quod non comparabit, & consequenter sperans pro se habiturum, non peccat, quia verisimiliter potest de veri Domini voluntate praesumere, sit in conscientia totum & aliis diligendum. Quintus est, An emat recte quis ex pietate calices, & huiusmodi sacra designata, quod inueniuntur apud infideles, daturus propria auctoritate ea occurrenti Ecclesiae habito pretio, & an Dominus talium sit censendus omnino ignotus stante noticia regionis, puta Hungariae.

PETRI Apostoli vestigiis inherentes, parati sumus rationem reddere omni poscenti nos de ea, quae in nobis est fide. Quibusdam proinde Christi fidelibus viris probis, pie trepidantibus circa quinque articulos in apostolicis literis contra Martinum Lutherum inter reprobatos contentos, opem luminis ferre volentes, aperire intendimus, quare reprobati merito fuerint, subnectendo sigillatim dictos articulos cum dubitantium obiectionibus, prout ad nos delati sunt, & cuiusque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

Super quinque Martini Lutheri articulos, Primus Lutheri articulus, Vera poenitentia est, non amplius peccare, & nouam prorsus ducere vitam.

PRIMVS Igitur articulus est. Verum est prouerbum, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis praestantius, quod summa poenitentia est, non amplius peccare, & quod optima poenitentia est noua vita.

Obicitur, In hoc articulo, omnes sancti Patres videtur consentire cum Lutero, & ideo nec error potest esse hic, nec haereticus.

RESPONDEMV. Hunc articulum merito reprobatum secundum illius articuli sensum, quam secundum quod ad Lutherum prolatus est. Et quidem si ad proprium sensum verborum spectetur, falsus comprobatur, nam nec summa, nec optima poenitentia est, qua non fit remissio peccatorum, promulgauit enim Saluator poenitentiam Christianam esse remissionem peccatorum, Luc. vii. Oportet, inquit, praedicari poenitentiam in remissionem peccatorum. Haec autem duo in articulo posita (videlicet, Non amplius peccare, & Noua vita) constat non sufficere ad poenitentiam in remissionem peccatorum, quadoquidem exigitur praeter haec & dolor de praeterito peccato (Petrus enim post peccatum commissum fleuit amarè) & recursus ad diuinam misericordiam cum publicatione, Deus propitius esto mihi peccatori. Vnde Eccl. i. dicitur, Fili peccasti, ne adicias iterum, sed pro pristinis deprecare vt dimittantur tibi. Vbi & etiam Augustinus notauit, non sufficit dicere, Ne adicias iterum, sed adiuncta est deprecatio pro pristinis remittendis.

Non est igitur summa poenitentia, non amplius peccare, nec est optima poenitentia, noua vita, quae dolorem pro peccatis & deprecationem pro pristinis in se non claudit. Et videtur quod praecipue daret poenitentem huius articulus, nam secundum eundem summè & optimè poeniteret avarus, si ab avaritiae actibus cessaret, & liberalem deinceps vitam ageret. Et similiter accideret intemperato, si a falsis vitiis intemperatis cessaret, & deinceps continenter viueret, & sic de aliis, hoc enim significat non amplius peccare, & noua vita. Et si haec summam, optimamque poenitentiam constituunt, inanis si les nostra tam de necessario fletu peccatorum, quam de recursu ad Deum pro remissione eorumdem inuenitur. Merito igitur secundum ipsius sensum articuli reprobatus est.

Si autem idè spectetur articulus vt à Lutero manauit, reprobatus quoque rationabiliter inuenitur, nam huiusmodi prouerbum allatum comprobatur à viro negante duas partes poenitentiae, scilicet contritionem & satisfactionem, & ad hoc per huiusmodi prouerbum tendit vt tam necessitate contritionis, quae praecipue consistit in dolore pro peccatis, quae satisfactionis tollat, vt patet in libris suis & aliis eius articulis damnatis. Non consonat ergo dictus articulus sanctis Patribus tam secundum seipsum, quam vt à Martini manauit, quauis si in sanctis Patribus huiusmodi sententia inueniretur, pie esset interpretanda, & ad bonum sensum reducenda.

ARTICVLVS II.

Hic proculdubio remitti peccata certum est, qui sibi remissa esse credunt presbytero illis remittente.

SECVNDVS Articulus est, Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando presbyter mittit.

Obicitur, Hic articulus synceram videtur continere veritatem, vt potè quae itabilimèto fidei innatur.

RESPONDEMV. Credere sibi esse remissa peccata absolvente sacerdote, contingit dupliciter, vel quantum est ex parte sacramenti, vel quantum est ex parte ipsius, qui absoluitur. Cedere primo modo, necessarium est ad remissionem peccatorum, nam hoc credere est actus fidei infusae, sine qua impossibile est placere Deo. Credere autem secundo modo, non est necessarium ad remissionem peccatorum, quoniam potest poenitens, qui absoluitur, pie dubitare de propria dispositione, an tamen digne suscipiat illud sacramentum. Verbarum, inquit Iob, omnia opera mea, & haec 14. dicitur, Vniuersa iustitiae nostrae quasi pannus menstruatae. Et cum hac pia dubitatione, ita quod digne suscipiat sacramentum absolutionis, & consequatur remissionem peccatorum, quomam huiusmodi pia dubitatio non contrariatur itabilimèto fidei infusae, sed firmitati fidei acquisitae, ad quam constat, quod ipse credit de seipso an sit, vel non sit sufficienter dispositus. Scquitur igitur articulum comprobari falsum ex hoc, quod alicui remittuntur peccata, qui non credit, sed pie dubitat ex parte propriae dispositionis remissa sibi esse peccata absque praedictio itabilimèti fidei Christianae, quae non est de hoc obiecto, scilicet mihi esse remissa peccata, sed de hoc, quod est remissa esse peccata mihi digne suscipienti sacramentum poenitentiae. Sicut non est fides Christiana, quod sub hac Hostia est corpus Christi, sed quod sub hac Hostia concurrentibus vndique omnibus requisitis necessario ad sacramentum Eucharistiae, est corpus Christi. Non continet igitur hic articulus synceram veritatem, sed merito reprobatus fuit, vt potè falsus.

ARTICVLVS III.

Vna est illorum fiducia, qui ad communionis sacramentum accedunt putantes se sine mortali accedere cum sint confessi, & ceteris externis actibus dispositi.

ERRTIVS est, Error illorum magnus est, qui vadunt ad communionis sacramenta sub hac confidentia, & sunt confessi, & quod agnoscunt esse se sine peccato mortali propter preces & preparatoria praemissa, &c. Obicitur, Et hic articulus nititur firma fide, & ob id non videtur erroneus, nedum haereticus.

RESPONDEMV. Et si ad sacramentum communionis accedere cum dicta fiducia tanquam iustificatrice magnus error est, contra apostolicam doctrinam dicentem, Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, accedere tamen cum eadem confidentia tanquam praeseruatrice à peccato indigne accessus ad sacramentum Eucharistiae nullus est error, sed consilium apostolicum. Docens siquidem idem Apostolus, quo pacto quis ad dictum sacramentum non indigne accedat, nec ad iudicium sibi adduceat & bibat, inquit, Probet autem scriptum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifestat eum qui praebuit seipsum, se credere ad sacramentum accedere, ita quod non est reus & corporis & sanguinis Domini, nec ad iudicium sibi manducare & bibere. Et quoniam populus Christianus frequenter vtraque Apostoli doctrinam audit, & vt vnusquisque potest de seipso testari, quilibet ante communionis sacramentum probans seipsum contritione, confessione, oratione, &c. vitur hac fiducia tanquam praeseruatrice à peccato indigni accessus, & non tanquam iustificatrice ideo articulus iste Lutheranus tanquam perniciosus factus fiduciae Christianae plebis, & scadalosus & inimicus apostolice doctrine reprobatus est.

ARTICVLVS IIII.

Indulgentiarum thesaurus, non sunt merita Christi.

QUARTVS Articulus est, Thesaurus Ecclesiae vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, &c. Obicitur, In hoc articulo nulla auctoritate Lutherus potest conuinci, hoc tamen facere decretum est, & bullam confirmare.

RESPONDEMV. Praenotando non vno atque eodem modo, nec aequaliter conuinci auctoritate posse Christianum hominem de ecclesiasticis mysteriis, sed licet quaedam plus, quaedam minus explicata inueniantur in sacra Scriptura, conuinci tamè omnia auctoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramentum Baptismi auctoritate conuincitur, quia tam materia, quam forma eius in sacra explicatur Scriptura, sacramentum verò confirmationis, quomnis nec materia, nec forma, nec institutio illius in sacra explicat Scriptura, conuincitur tamen ex auctoritate, qua Apostoli imponunt manus, & Ecclesia vitur, & simile est in multis aliis. Proinde si in articulo de thesauro indulgentiarum, Lutherus non posse conuinci auctoritate dicit quia non ita explicat sicut Baptismus in sacra habetur Scriptura, verò dicitur, sed deliratur, quare deo equalè certitudine in omnibus Ecclesiamysteriis. Si autè pie quaeritur auctoritas, qua

Luther

Lutherus potest de Thesauro indulgentiarum conuinci, non est difficile respondere, dicendo, conuinci posse Lutherum auctoritate sacre quidem Scripturæ radicaliter, vniuersalis verò Ecclesiæ implicitè, Romanæ autem Ecclesiæ, & multorum sanctorum Doctorum explicitè. Ex sacra quidem Scriptura habetur thesaurus superfluentium passionum Christi & Sanctorum, quatenus satisfactorie sunt. Et quod Christus quidem plus patiendo satisfecerit, quam exigat satisfactio omnium illorum, quibus quandoque applicatur passio Christi, & secundum se liquidum est, & ex sententia Ioannis Euangelistæ habetur, Ipse est, inquit, propitiatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed pro peccatis totius mundi. Cõstat enim ex eo, quod passio Christi quo ad effectum non satisfacit pro peccatis totius mundi, quia tota illa satisfactio multitudine, quæ posset satisfacere pro his, qui perierunt, superabundat. De passionibus verò Sanctorum quod scilicet plus passii sunt multi eorum, quam satisfacere pro propriis debuerint peccatis, testatur Beatus Iob dicens, Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in sterora, quasi arena maris hæc grauior appareret. Simile est autem iudicium de Iob & multis aliis sanctis, precipue martyribus, qui tot superauerunt tormẽta, & Beatissima Virgine, quæ quum pro nullo proprio satisfactura esset peccato, fustit tamen, iuxta Simeonis verbum, vt suam Christi gladium pertransiret animam, vnde plura martyr iure dicitur. Nec inueniri tantum thesaurum istum ex sacra habemus Scriptura, sed ex eadem quoque habemus thesaurum istum ea intentione à Christo & sanctis conditum, vt Ecclesiæ utilitati prodesset, testante hoc Apostolo ad Coloss. quum ait, Adimpleo ea, quæ defunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Simile est autem iudicium de Paulo & aliis sanctis plus patientibus, quam satisfacere debeant pro propriis peccatis. Nec huic tam sanctæ sententiæ obuiat alia eiuidem Apostoli sententia, quæ ait, Non sunt condignæ passionis huius temporis ad superuenturam gloriam. Nam passionis Sanctorum, quatenus meritorie sunt, & ad præmium respiciunt, sunt proculdubio non condignæ, & remunerantur à Deo supra condignum, & hoc explicatur quum dicitur, quod non sunt condignæ ad gloriam superuenturam. Ex eadem tamen passionibus Sanctorum quatenus satisfactorie sunt, sæpe superabundat, quotiescunque scilicet plus patitur pro Christo sancti, quam sit poena debita pro propriis peccatis actualibus. Ex hoc enim ipso, quod ipsi et incapaces sunt huiusmodi superabundantium satisfactorie, vt satisfactorie sunt (quia carerent peccato, pro quo satisfaciunt) relinquuntur superabundantes, ac per hoc, vt Apostolus promulgauit, pro corpore Christi, quod est ecclesia, relinquuntur.

Conuinci igitur potest Lutherus ex auctoritate sacre Scripturæ, & in Ecclesiæ Dei est thesaurus meritorum Christi & sanctorum, quatenus superabundanter satisfactoria fuerunt, & quod hic thesaurus est pro corpore Christi, quod est ecclesia. Et si his adiunxeris, quod vniuersalis ecclesia probat indulgentias, vt pia matris ecclesiæ dona succedentia loco satisfactorie poenitentialis, quæ est tertia pars sacramenti poenitentiæ, perspicuum fiet, quod indulgentiæ inueniuntur apud diuinam iustitiam satisfactrices pro poena actualibus peccatis debita, quam exoluisset apud eandem diuinam iustitiam poenitentialis satisfactio. Ex hac autem vniuersalis ecclesiæ approbatione oportet alterum horum fieri, aut quod indulgentiæ ex sola auctoritate huiusmodi vim satisfactoriam habent, aut quod ex dicto thesauro fiant. Et primum quidem horum, quoniam tanquam absurdum non admittitur, restat vt ex dicto thesauro indulgentiæ vim satisfactoriam habeant, quod auctoritate sanctæ Romanæ ecclesiæ omnium ecclesiarum magistræ expressum est pluries. Nec defunt auctoritates Sanctorum, Thomæ, Bonauenturæ, &c. intelligat ergo eruditus quisque falsum esse quod nulla potest Lutherus auctoritate conuinci de thesauro indulgentiarum.

ARTICVLVS V.

Papam posse errare hanc vel illam opinionem habendo, vel ipse vel cum maiori parte ecclesiæ, non est heresis.

QUINTVS Articulus est, Si Papa cum magna parte ecclesiæ haberet hanc, vel illam opinionem, & non erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur, vel approbetur.

Obiicitur, Qui hunc diminarunt articulum, sentiunt Papam esse super Concilium generale, quod nunquam vlla bona auctoritate Scripturæ probari potest, vt aperte declarat Patriarcha Antiochenus in libello de cõparatione Pont. maximi ad sacrosanctum Concilium.

RESPONDEMV S, Falsò creditum ab obiicientibus est damnationem huius articuli procedere ex opinione superioritatis Papæ ad Concilium. Nulla siquidem cura huius quæstionis habita, damnatio huius articuli procedit aliunde, ex hoc scilicet, quod summus Pontifex habet auctoritatem determinandi quæstiones fidei. Quam auctoritatem in summo residere Pontifice sacri canonis clamant, Hiero. ad Damasum testatur dicens, Quod si hæc nostra con-

fessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpauerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiã non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Et Dominus aperuit dicens Petro, Ego rogavi pro te vt non desiciat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Articulus siquidem iste propter latè venenum in ly, donec, alterum per generale Concilium, &c. reprobatus fuit, vt potest dogmatizans, summi Pontificis definitiuam in quæstionibus fidei sententiam non ligare, sed contra sentire nec peccatum, nec hæresim esse. hoc enim refert ly, donec approbetur, vel reprobetur per Concilium generale. Et quoniam magistra rerum experientia testatur, multas hæreses damnatas à sede esse apostolica sine generali Concilio, idcirco articulus iste merito reprobatus est.

Hæc sunt patet beatissime, quæ inter tot aduersas corporis valedudines obedienciæ tuæ gratia ex proprio animo sub apostolatus tui censura protuli. Tacitis obiicientibus, vt nemine accusato, cuiusque in peccus, liberum habeat veritas aditum. Romæ, die 6. Iunii, 1521.

RESPONSIO II.

Super quadam dicta in laudem S. Ioseph.

Ad reuerendissimum Dominum Nicolaum de Flisco S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalem.

QUAMVIDAM Magister in theologia in commendationem sanctissimi Ioseph & in laudem eius, dixit dum sermonem haberet ad populum Latino sermone, quæ sequuntur.

Primo, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpauit, & eo familiariter vsus est.

Secundo, quod Ioseph sanctus fuit versus vir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ.

Tertio, quod fuit verum matrimonium inter virginem gloriosam & sanctum Ioseph, quod nõ potuit esse nisi per mutuam corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioseph & Virginem.

Quarto, quod istud matrimonium fuit priuilegiatum: quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit vsum corporis, licet per contractum matrimonij dederit corpus, edocta à Srũ sancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vsus corporis carnalis.

Quinto, quod Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi.

Sexto dixit, quod hæc propositio est vera, Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi: quam propositionem ita exposuit, Ex sanguinibus propriis Virginis Mariæ, Ioseph sancto datus per contractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.

REVERENDISIME Domine protector, vidi schedulam à dominatione vestra reuerendissima mihi transmissam, sed dictorum à quodam magistro in theologia in commendationem sancti Ioseph. Et respondeo quod in tertio, quarto, quinto, & sexto vnum est non perspicacissimè dictum, quia non plenè discussa est differentia inter copulam coniugalem & copulam carnalem. Si enim hæc nota fuisset, nõ dictum esset hic, quod verum matrimonium esse non potuit sine mutua donatione corporis, nam per copulam coniugalem non datur corpus coniugi, sed potestas vtendi corpore coniugis, iuxta illud Apostoli primæ ad Corinth. 7. Vir non habet potestatem sui corporis, &c. Vbi nota, quod dicitur corpus sui non alterius, dicitur & potestas in alio. Nõ datur ergo corpus quo ad vsum per coniugalem copulam, sed potestas vtendi tantum, sed per copulam carnalem datur corpus quo ad vsum. Et ex hoc fundamento patet, quod minus perspicaciter in quarto dicitur, regulariter per contractum matrimonij datur coniugi corpus, & vsus, & cætera. Constat enim falsum esse, quia non per contractum absolute, sed adiuncta consummatione datur corpus & vsus, imò si puella contrahat verè matrimonium animo ingrediendi religionem, si Deus dederit sibi Spiritum bonum, verum contra hit matrimonium nec perdit ex hoc virginitatem mentalem, quia consentire in copulam coniugalem, non est consentire in copulam carnalem, nisi in potentia, quæ est conditio diminuens, vt patet. Et propterea Beata Virgo non perdidit virginitatem mentalem ex consensu in copulam coniugalem, nec exposuit se periculo perdendi propter priuilegium diuinæ reuelationis, sicut modo propter statutum ecclesiæ concedentis duos menses sponsis ad consummandum matrimonium: vel ingrediendum religionem, contrahentes matrimonium nisi intendant consummare, nec se exponunt periculo perdendi virginitatem, nec perdidit virginitatem mentalem. Ex eodẽ fundamento patet minus perspicaciter in quinto dicto dictum esse, quod sanguis Beatæ Virginis datus est Ioseph, & absurdè dictum in sexto, quod corpus Christi fuit formatum ex sanguinibus Ioseph, quoniam sanguis Beatæ Virginis non fuit datus Ioseph, ac per hoc non fuit Ioseph etiam vt datus, vt patet ex dictis. Quamuis habeat & aliam dissonantiam ex hoc, quod sanguis non dicitur alicuius simpliciter, nisi sit ipse vsus pars, quæ scilicet est, aut fuit pars eius (eo modo, quo sanguis dicitur pars animalis) & nõ ex eo quod est alicuius possessiuè, vt ager aut seruus, aut quia

aut quia potest uti eo, sicut equus conductus. Videtur ergo mihi, quod ultimum dictum sit simpliciter falsum: reliqua vero quo ad supra dicta minus perspicacia, & breuiter quod sententiam teneat, linguam cohibeat, qui hac dixit. Nihil tamen contra aut praeter fidem hic apparet.

RESPONSIO III.

Quantum valeat matrimonium contractum a iuueni post religionis ingressum & egressum.

SVMMA.

Si quis iuuenis contrahat matrimonium post religionis ingressum, & post egressum, dummodo tacite & expressè non fuerit professus in termino anni probationis, & solidum est matrimonium.

Magnifice domine salutem, & commendationem. Ad casum mihi propositum. An, scilicet matrimonium contractum a iuueni, postquam religionem post discretionis annos, ingressus est, animo mutandi omnino vitam, & intra nouitatus tamè annu egressus est ad secularè vitam & habitum, sit validum. Breuiter respondeo, quod absque dubio matrimonium illud est validum, quia, vt expressè dicitur in 6. de voto. c. l. solū votū, vel sacri ordinis, vel professionis tacitæ vel expressæ, dirimit post contractum matrimonium. Cōstat autem ex capitulo non solū, de regularibus, libro 7. quod iste casus distinguitur contra casum professionis tacitæ, vel expressæ per notā disunctionis. Vel ergo iste casus nō habet vim professionis tacitæ vel expressæ, quo ad matrimonium dirimendū. Textus autē in oppositū soluitur facillè ad litera: quia capitulum non solū, & in fauorē animæ nouitij, & propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditiōe illius, ne redeat ad seculū: cum etiā votū simplex in seculo de ingressu religionis fecisset, religio cōtra ipsum agere posset. Capitulum verò beneficiū, quod quod tantū pōderatis nō obstat: quia renūtiatio beneficii, quā ille nouitiū ex facto suo praesumit facere, dū manifestat se omnino vitam velle mutare, tunc sufficit ad hoc: vt beneficiū possit alteri cōfētri: quæ tamen nō sufficit ad professionē tacitam, vel expressā: ista ergo duo nō pacificātur, nec equiparātur in textu.

Sed nec quo ad vacationē beneficii hic casus equiparatur: quia in professione tacita, vel expressa est vera, renūtiatio: hic autem est praesumpta, quare, &c. Bene vale. Caietę, die 22. Octobr. 1505.

RESPONSIO IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero. Ad R. Patrem Fratrem Cherubinū de Fiorētia diuini Seruī concionatorem.

VAESTIO Proposita est, an adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitū à coniuge innocēte. Et est ratio dubij diuersa, vt videtur, sententia doctorum.

SVMMA.

Adulter, quamuis non sit ipso facto priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocēte, in foro tamen conscientia, eo iure priuandus est.

IN Hac dubitatione praaduertenda sunt tria. Primum est, quod nō est ambiguitas aliqua nisi in foro conscientia: nā in foro iudiciali cōstat non statim esse priuatum adulterantem coniugem. Secundum est, quod etiā in foro conscientia tam quādo adulterium vniuers publicū est, quā quādo occultum est notū, tamè est certitudinaliter innocēti absolutū? est: si vult innocēs, à vinculo reddendū debitū: ac per hoc adulter nō potest exigere actū matrimonij, quāuis possit petere illum. Exigere siquidē importat cōmuniōnē, & est in proposito petere actū matrimonij vt debitum, petere autē nudā petitionē actus significat: petimus enim etiam quæ gratiose concedenda putamus. Tertium est, quod tota hac difficultas cōsistit, quādo adulterium commissum latet innocentem coniugem. Et est ratio pro parte affirmatiua: quia statim quā alter coniugum in adulterio declinat reliquus innocēs secundū rem est absolutus à debito reddendo, & solū deficit sibi notitia facti perpetrati, scilicet adulterij. Si nanque sciret factum, constat quod esset absolutus: notitia enim nō abluat, sed factū ipsum ex notitia sua, disponente sic iure naturali & diuino. Naturali quidē propter violatam fidem: diuino autem propter autoritatem Domini, Matth. s. vbi excipitur fornicationis causa in recepto de non dimittendo uxorem. Pro parte verò negatiua est cōmunis (vt videtur) animi conceptio, scilicet quod adulter occultus post poenitentiam potest exigere debitum ab innocēte, ex hoc nanque arguitur, quod non statim innocēs coniux fuerat absolutus à debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifestatur autē hoc sic: Post poenitentiam occulti adulterij, innocēs in eodē statu est, in quo erat ante poenitentiam adulterij: quoniam poenitentia alterius nō fecit ipsum de absoluto ligatum. Si ergo post poenitentiam alterius tenetur secundū rem reddere debitum, etiam ante tenebatur secundū rem: & sic ante poenitentiam non tenebatur secundū rem: sequitur, quod etiam post poenitentiam illius, non tenetur secundū rem.

His praemissis narrandum est primo, quid appareat veritatis pro altera parte, deinde inuestiganda est causa. Quum coniugium

ergo societas quaedam sit, ex aliis, natura vel volūtate contractis foederibus, sumere possumus negatiuā partē esse, scilicet, quod nō sit statim priuatus, sed priuatus iure exigendi. Inter patrem siquidē, & filium naturale ius est, sic vt si filius patrē etiam occultè offendat, nō teneatur pater hāredē illum habere: similiter inter patrē, & filium adoptiuū simile ius est: inter socios quoque negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenetur. In his tamen omnibus, & similibus apparet, quod licet cuilibet, qui fidē violauit, vt iuribus societatis illius: filius siquidē tam naturali, & adoptiuo iure post crimē in patrē grauissimū larēs Patrē, potest etiā in foro conscientia hāreditatem adire, & similiter connegotiator, modo damnum non intulerit: quia obligaretur ad restitutionē. Quo fit vt adulter occultus, quamuis violari foederis reus sit, non prohibeatur à matrimonij iure, sed prohibendus: sicut in supradictis similibus priuandus est violator fidei iure illo.

Et quoniam hac ita esse mihi videntur, ratio reddēda est. Occurrit autem mihi vna communis horum ratio, & est, quod poenæ illæ, quæ in potestate patris, vel iudicis sunt ira constitutæ, quod iudice, vel parte sciēte & eodem modo se habente, vt prius aliquis non punitur, non incurruntur ipso facto: constat autē tales esse poenās priuationum iurium, de quibus est sermo: ergo. Maiorem propositionē differentia poenarum clarificat: poenæ nāque ecclesiasticarū censurarum non sunt ita in potestate iudicis, aut partis, vt iudicis, vel partis, vt prius perseverantia excuset contrafacientem ab incurso censuræ, poenæ autem aliarū, siue conuentionales, siue à iure: nisi pars, aut iudex sciēs velit, nō ligant. Minor autem clara est, quia si innocēs cōiux sciat adulterium alterius, & pater offensam filij, &c. & eodem modo se habeant cū eis, vt prius non sunt priuati. Consonat autē hęc ratio specialitati poenæ consequentis incestum cum consanguineis coniugis: ad huiusmodi enim incestum comitatur ipso facto priuatio iuris exigendi: nec est in potestate partis nō imputare crimē hoc ad hanc poenā, nec etiā in potestate iudicis, quāuis possit dispensare. Ad adulterium autē simplex, priuatio cōsequens est in potestate partis, scilicet offēsi cōiugis, vt pater. Differentia igitur inter vtrūque adulterū est: quod ille sic incestuosus est priuatus ipso facto, iste autem adulter est nō priuatus, sed priuandus: alioquin nihil specialē de adulterio sic incestuoso diceretur. Et hęc positio nō dissonat fortē ab aliquo doctorū: nā illi qui videtur pro parte affirmatiua, ad hoc redunt, vt, scilicet adulter priuatus sit ab altero innocēte in foro conscientia, quā dicunt, dignus est vt nō seruetur fides ei, vel aliquid huiusmodi, alij autem pro parte negatiua volūt, quod non ipso facto sit priuatus & vtrūque est verum. Ad rationē autem pro parte affirmatiua, negatur quod secundum rem innocēs ipso facto sit absolutus: est enim ipso facto habens ius, quo seipsum posset abluere in foro conscientia, si sibi conlaret de facto. Romę, die 20. Decembris, 1513.

RESPONSIO V.

Ad eundem.

De Nominatōe Cōplices à Reo in aliquo iudicio, & de eorū sententia.

ITERIS Tuistrater charissime perlectis, in quibus quaedam dubia soluenda mihi proposuisti, respondere distuli aliquot diebus, occupatus in aliis: verum ne omnino charitati tuae dessem, in hodiernum diem censui eximendum ab alijs.

SVMMA.

Non tenetur de aliquo crimine inquisitus complices in crimine nominare, & accusare, nisi ipsorum crimen fuerit inquisitus criminis per se circumstantia, & in damnum publicum: & aliorum bonis, & iudex ex zelo officij iuris e procedat.

AD Primum itaque dubiū, an iuridicè inquisitus de aliquo crimine, teneatur & debeat nominare cōplices, si nō sunt infamati, & ante correctionē fraternalē: & similiter ad secundum, an si ipse tales nominauerit, possit iudex cōtra tales procedere ad inquisitionē: & corū rationē (quia cōsuetudo secularium iudiciū habet, quod tormentis cōplices requirūt, & quod cōtra nominatos procedūt: in oppositū tamē est ordo fraternæ correptionis) & occultū complices peccatū. Responderi vnico verbo potest, quod hęc questiones decise videntur extra de cōfessis, cap. cū mō alteriū. Vbi dicitur, quod secundum vtriusque iuris statuta de se cōfessis, super aliorū conscientia interrogari nō debet, crimine laesæ maiestatis excepto: & quod cōtingat aliquos nominari, tales nominati nulli sunt poenæ subdidi, si tamē infamia huiusmodi nominari laborat inducēda est purgatio tribus sui ordinis adiūctis sociis. Quia tamen multæ sūt exceptiones ab ista regula, & multi multa dicunt: vt diffusè habes à Panor. super dicto capitulo, videtur mihi in primo dubio, quod triplici distinctione vtendum sit in proposito, prima est, si nomē complices est, vel nō est circumstantia actus proprii illius, quod inquiritur. Secūda, si crimē de quo inquiritur, pedit in perniciē publici boni, seu aliorū. Tertia est, si iudex ex iolius illius causæ ritu, & meritis procedit, aut ex zelo proprii officij. Nam si nomen complices esset circumstantia proprii actus, quum quilibet

Opus. Caiet.

11 iudex

index cognoscens de aliquo actu habeat ex meritis illius causæ et iudicare de illius circumstantiis, tunc index potest inquirere, & tenetur inquisitus confiteri coplicem, sicut quando in foro poenitentiali poenitens non potest aliter exprimerere peccatum suum nisi nominando coplicem, debet reuelare coplicem, puta cui quis cognouit, propria matre. Costat autem inter circumstantias annumerari, quibus auxilium aliquis fecit. Difficile tamen apparet accidere casum, in quo nomen coplicis sit circumstantia propria actus in foro iudiciali, nisi per accidens: puta quia probabiliter aliunde iudex dubitat, & reus fateatur id quod non commisit, ut euadat forte tormeta, quonia tunc ex nominatis coplicibus cognoscere potest, an verum dicat: sicut ex aliis circumstantiis, puta loci, vel temporis. Sed hoc ex parte iudicis licitum videtur: sed ex parte rei, qui scit se verum dicere, non debet infamia alterius occulte testari culpam suam, ex quo coplicis nomen non est actus sui circumstantia, quantum est ex parte ipsius actus perpetrati. Similiter, si crimine pedet adhuc in perniciem Reip. Ecclesie, aut aliorum priuatorum: puta, quia sunt multi corruptores fidei, aut conspiratores, aut latrones, aut subuersores aliorum: debet iudex ex officio inquirere, & reus homini perseverantes in malo pernitioso omnino occultos (de his sermo est) debet reuelare, nisi forte probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius non peccaturos, & non facile credendum est de religiosis, praesertim huiusmodi sceleribus irretitis: sed dubitandum potius videtur, quod finget se emendare. Et propterea tutius est in huiusmodi casibus, praesalato potest per se vel alium, & volenti saluare, non perdere oves suas, & curam famam proximorum solico habere, ut pastorem decet, coplices siue non coplices tales reo notos reuelare. Si autem crimine in detrimentum aliorum non pedet, non tenetur reus occultos alios reuelare, sed ordinem fraternae correctionis proponere. Illud praesalato oculis est semper habendum, quod quem admodum in communi precepto inquisitionis, si quis scit, &c. subintelligitur seruato iuris ordine: ita cui quis inquirat in genere de coplicibus, subintelligitur secundum iura reuelandis, quia non potest plus praesalatus, seu iudex praecipere. Et propterea non peccat praesalatus, seu iudex de coplicibus inquirendo, si intentio infra iuris limites consistit. Et similiter non peccat inquisitus si omnino occultos tacent, aut dicunt se non habere coplices aliquos, habendo occultos tantum: quia responsiva verba intelligenda iuxta sensum interrogatorum sunt: intentio tamen oportet, quod sit infra iuris limites.

S V M M A.

Contra nominatos a Reo aliunde persuasos occultos non est procedendum.
IN Secundo autem dubio, si aliunde omnino occulti sunt, qui nominati sunt, non est procedendum contra eos: quonia talis reuelatio non sufficit ad accusandum, nec ad denuntiandum, nec ad infamandum, seu clamorosè insinuandum: propterea omnis via procedendi, quae in tribus dictis inchoat, aufertur.
Ad id vero, quod de consuetudine opponis seruari: quia consuetudines patriarum consistunt in facto, ipsi viderint si ita est. Non tamen credo ita esse, nisi in quibusdam criminibus exceptis: & hoc propter sequaces Bartoli: & quod nihilominus aliqua interueniant indicia contra sic nominatos.

S V M M A.

Non potest iudex quempiam cogere ut dicat defectum quem non iudicarie nouerit.

AD Tertium autem dubium vtrum iudex sciens defectum aliquis a tribus vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem: respondeo quod quaestio haec decisa est extra de accusa. cap. inquisitionis. Vbi expressè dicitur, quod si non extat infamia, vel clamorosa insinuatio, non debet fieri inquisitio, etiam si duo vel tres iurati dicant se vidisse delinquentem, aut alicui libellum secreto tradant. Vnde patet quod non potest praesalatus cogere talem ad dicendam veritatem.

S V M M A.

Non nisi de crimine, cuius praesalatus publica infamia potest quis inquiri.
AD Quartum dubium, vtrum infamatus de aliquo, possit de omnibus inquiri: ut tenet Petrus de Pal. in 4. sent. respondeo quod non potest inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia: iuxta dicta decretalem dicentem, Super illis solummodo fieri inquisitio debet, de quibus clamores aliqui praesalauerunt. Dictum autem Petri de Pal. (cui bona reuerentia dictum sit) tantum valet, quantum sua ratio, scilicet quia iudicare de occultis non propter peccatum, sed propter peccatorem prohibetur. Haec enim ratio falsum assumit: quia occulta ex ipsa ratione, quae occulta sunt ab humano iudicio exempta sunt: & proportionaliter occulta in tali iudicio, seu processu ab illo exempta sunt suapte natura.
Haec sunt pater venerande, quae mihi occurrerunt scribenda ad tua dubia, non plus autoritatis habitura sunt, nec caetera mea, quam ratio eorum mereatur. Bene vale, & Deum pro me ora. Romae, die 5. Nouembrii, 1518.

R E S P O N S I O V I.

De Negando religionis ingressu, & professione Iudaei alius idonei ad hac.

Ad R. Patrem F. Matthiam de pace sacrae Theologiae Saluaticensem Regentem.

S V M M A.

Tametsi in quibusdam locis mortale peccatum nullum si negare religionis ingressum natis Iudaeis, aliis ad religionis ingressum & professionem adones, hoc tamen illauidabiliter faciunt.

Reuerende pater salue: Humillimis paternitatis vestrae literis perlectis, quibus petit an illis, qui ex Iudaeis originem ducunt, si in nullo culpabiles inuerti: nec aliter suspecti nisi ratione originis sint, possit negari ingressus religionis: & si fuerint nouitij, nonari possit professio absque peccato mortali, an sit hoc contra preceptum charitatis. Respondere, ut par est, volens, paucis me absolua: eo quod cum sapiente sit sermo. Actus recipiendi ad religionis statum, ut a praesalatis ipsarum religionum egreditur, & terminatur ad aliquem indeterminate, licet habeat rationem debiti (quonia religionis instituta sunt non solum propter praesentes, sed etiam futuros) ut tamen terminatur ad hanc, vel illam conditionem personarum, vel hanc, aut illam personam: caret debiti ratione, nisi necessitas aliqua debiti rationem inducat. Et de persona quidem determinata, patet ex hoc, quod charitas non ardet ad diligendum seu benefaciendum alicui particulari non alias coniuncto, nisi in articulo necessitatis, ut testantur praesalata charitatis tam in corporalibus de elemosyna, quam in spiritualibus de correctione fraterna. Vnde & diuus Thomas in quolibetis dicit, quod habens de superfluo, non tenetur obuiati pauperi, ac petenti elemosynam dare: quia licet teneatur superfluum elargiri, non tamen dare huic. Et in Secunda Secundae de correctione fraterna dicit, quod cadit sub precepto, secundum quod est necessaria ad fratris emendationem. Costat autem quemlibet idoneum ad religionis statum communiter inuenire alicubi gratiam, si ab vna religione refutatur. De conditione vero personarum patet ex hoc, quod religionis praesalatus statum possunt cauere, ut genus aliquod hominum sine eorum culpa ad religionem non admittatur: ut testatur statutum de non recipiendis illegitimè natis. Nec multum refert inter recipere huiusmodi ad habitum, & receptos ignoranter reitcere ante professionem, quonia non minus libera est religio intra annum probationis: quam nouitius: quum annus probationis in fauorem vtriusque datus sit, nec vlla pollicitatio implicitè fiat magis hinc: quam inde. Constat autem ex sacris canonibus, ut patet extra de regu. cap. statuimus. nouitium posse liberè intra annum probationis redire ad priorem statum: igitur religio potest nouitium liberè a se excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius si perlectis nouiter censuris in iure latis contra religiosos, & inhabitantibus mendicantium, quas tamen ibi seculo praesalare potuisset, relicta religione potest ad priorem statum redire: ita religio cognita origine nouitii prius indiffusa potest illum refutare. Quum igitur natio eorum, qui ex Iudaeorum genere sunt, conditionem habeat quibusdam minus gratam propter tot eiusmodi publicam apostasiam, in Hispania si religionis alicuius praesalatus statuto, vel opere eos recufent recipere ad habitum, vel ignorant receptos nolint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.
Et quauis ita esse mihi videatur: irrationabile tamen mihi videtur, perpetuum statutum aut opus huiusmodi refutationis respectu illorum, qui nulla alia suspitionis nota sunt affecti, nisi quod originem ex Iudaeis traxerunt. Tum quia salus nostra ex Iudaeis est, ex quibus natus est Christus secundum carnem, & Apostoli & plurimi patres fidei: & ingrati inuenimur, sui generis filios repellendo. Tum quia occasio daretur Iudaeis, ut ad fidem non conuertantur, dum intelligunt conuerforum filios in generatione & generatione repullos a religione. Tunc quia religionis status est talis, vbi ipsi potius si in aliquo dubitant solidari in fide, quam alios inficere possunt. Haec sunt Pater reuerende, quae mihi occurrunt respondenda, in die sancti Matthaei Apostoli, Senis, 1514.

R E S P O N S I O V I I.

De Vinculo perseverandi in religione, cum quis hoc proposuerit.

S V M M A.

Ingressus religionem cum proposito perseverandi in illa, si sequatur ad mortem, non tenetur in ea perseverare, nisi huic deliberato proposito fuerit adiuncta aliqua implicita promissio.

Charissime Fili, quaestioni tuae ob currentis de facto casus necessitate interpositis aliis respondendum duxi. In casu ergo proposito, cum scilicet N. ingressus est religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitae, cum animo deliberato perseverandi usque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitium beatae Virginis, cui Ecclesia illa dicata est: & postquam multos menses ibidem egit, ob quorundam scelera ibidem inuoluta, ad seculum intra annum prob

ationis redit. Scito ex duobus capitibus pcedi posse: primò, ex assumpto habitu cù deliberatione perseverandi vsq; ad mortem: secundò, ex intentione particulari ad huc cõuentum. frustra ea ob inopinatum successum malæ vitæ inuētæ in conuentu illo. Et vt à primo incipiamus, quæstio ista petita fuit ab Innocentio III. vt patet extrâ de regu. & tran. ad religio. in c. cõsulti. & ab ipso distincta. & postmodò à Greg. 9. in c. statulmus, magis explicata.

Est autè eorum sententia, q̄ suscipiēs religionis habitum volēs absolutè vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod potest benè & malè intelligi. Si enim per voluntatem absolutè mutadi vitâ intelligatur deliberatum propositum perseverandi vsque ad mortem, & nihil aliud, malè intelligitur: si autem per voluntatem vitâ intelligatur deliberatum propositum perseverandi vsque ad mortem, & ad mortem cum promissione implicita huiusmodi perseverandi benè intelligitur. Quod patet dupliciter. Primò ex eo, quòd votum requirit tria: propositum, deliberationem, & submissionem: ita quòd absque promissione nullum est votum. Secundò ex eo, q̄ ratio quare talis volens absolutè mutare vitam, tenetur etiâ ad religionem, expressè assignatur in dicto capitulo: quia ipse renūciat anno probationis in fauorem suum, sic suscipiendo habitum. Ex hoc enim habetur, q̄ voluntas illa est voluntas renūciantis probationi, & faciētis hodie quod post probationem eraturus: quod nihil aliud est quàm promittere perseverantiã vsq; ad mortem, quod est vouere religionem. Et si hanc distinctionem vis plenius intelligere, finge in religioe duos modos distinctos sensibiliter & notorie omnib; esse regulariter institutos ad ingressum religionis: alterum, cù anno probationis. & alterum sine vlla probatione: & finge rursus duos iuuenes ambos cù proposito deliberato perseverandi vsq; ad mortem, ingredi religionem illâ, sed alterum per illud modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquum modum, cui nulla adiungitur probatio. Et discernes voluntatē vnus à voluntatē alterius in hoc, q̄ ille secundus cù deliberatione promissionem: imò exhibitionem sui habuit, ille nō: & videbis, q̄ de primo nō verificatur, quòd vult absolute mutare vitâ, sed de secundo tantum. Suscipere igitur habitum nouitiorum (sue sola benedictione distinguatur ab habitu professorum, siue aliter) cù deliberato proposito perseverandi vsque ad mortem, ita etiam q̄ vellet hodie esse finem anni, vt posset tunc profiteri, nō obligat hominē ad religionem in particulari, aut in cõmuni: sed liberum relinquit, vt redeat ad seculum. Dixi autem nouitiorum propter suscipiētem voluntarie habitum professorum, sciēdo qd hoc importat: talis enī factio exhibet seipsum religiosum professum: & quia voluntas cõformis est factio suo voluntario, in voluntate non solū est deliberatio, sed promissio ac exhibitio cù renūciatione probationis. Nihil tamē scrupuli in re hac accidit, si nouitius cõtinue gesserit habitum veterē benedictum pro altero, etiâ si libētius deuotiois causa: quia benedictus creditur gesserit: quoniam habitus professorum vbi sola benedictio distinguit, penes benedictionem, quæ sit proprie professionis temporis, attenditur: vt eo dicto cap. statulmus, sumitur.

Et licet hæc ad propositi calus claritatem sufficiant: vt tamē desiderio tuo, an etiâ si intercessisset promissio, teneretur respondebo iuxta secundum caput. Scito quòd si simplicis voti promissio comes fuisset, duo cõsideranda essent. Primò ex parte intentionis, distinguendo inter intētum & attractiuum: quia stat quòd attractiuum alicuius ad particularem religionem & Ecclesiam, sit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis, conuersatio cum quibusdam religiosis, grata amœnitas loci, & huiusmodi, intētum autem non sit ad hoc limitatum: quum, scilicet intēdit esse sicut illi religiosi, qui possunt ad arbitrium prælati secundum regularia statuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim testatur intentionem non esse limitatã ad hunc conuentum solum. Et si intentio alicuius fuisset limitata ad vnum solū conuentum, euentus ille inuentorū scelerum considerandus est, an sint crimina communia, an paucorum, an cum spe prouisionis, an sine spe prouisionis. Si enim impune scelera committerent licet committere, nec spes humano more sit superuenturæ prouisionis, non obligatur iste ad obseruandam voti sui legem, quam cõstat in tali euentu non esse inuentam. Votum enim religionis quasi ad tutum portum tendens non debet esse vinculum detentionum hominis in tali perenni periculo: scriptum est enim, Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris, &c.

Hæc sunt filii charissime, quæ mihi videntur ad quæstionis tuæ solutionem dicenda: tuum erit applicare ad particulare factum, & meliori, vbi opus est, iudicio vtendo, de N. casu iudicare. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ, die 11. Nouembris, 1512.

RESPONSIO VIII.

De modo exoluendi & dicendi horum Canonicas in choro. Ad eundem.

V AESTIONI Tuæ frater charissime, an is qui in choro sic diuinum officium persoluit, quòd sui chori verus subsistit sibi ipsi ioli dicit, alterius verò chori, verus audit tantummodo, satisfaciat præcepto, Ecclesie

de persoluedis canonicis horis, respondere eo pacto proposui, vt quia diuersi diuersa dicere videntur, vtriusq; partis rationes pensentur, & sic veritas elucescat.

Opinio igitur dicentium, quòd in casu proposito satis sit Ecclesie, fundatur super hoc, quòd nullus in choro, vel comitatus soluens diuinum officium tenetur dicere totum: sed sufficit medietatem dicere & medietatem audire secundum alternationem versus hinc, & inde: vt consuetudo Ecclesie testatur: sic autè sit in proposito, quia iste vnus partis versus dicit, & alterius audit: ergo satisfacit. Sed contra istam rationem militat: quia vtitur eo, quòd est per accidens loco eius, quòd est per se.

S V M M A.

Persoluens officium sic ut in choro suum persoluit dicat, & alterum audiat non satisfacit diuino officio, sed tenetur secrete dicere.

A D C V I V S Euidentiã clarã scito, quòd præceptum Ecclesie est, vt quilibet dicat totum officium, vt patet extrâ de celebratione missarum. cap. presbiter. Sed quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter, scilicet communicando cum alio in officio, & sine communione cum altero: ideo duobus modis satis sit diuino officio: scilicet persoluede sine alterius communione, & tunc, quia cum alio non cõmunicat, totum solus dicit, & communicando cum altero: & tunc alternando, totum quilibet communicans directe censetur, dum quilibet communicans in persona communicantis secum dicit id quòd dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium, scilicet alternatim, aliquid concurre per se, scilicet communio dicentium, quo fit, vt quolibet ab altero dictum sit commune alteri: & aliquid per accidens, scilicet, quòd ille partem dicat, & partem audiat. Constat autem, quòd quum aliquis sic partem suam dicit, nō vt communem, sed vt propriam, non communicat in ea cum altero: talis autem est dicens partem sui chori sic submissè, quòd sibi soli dicit. Non communicat igitur iste in proposito casu cum altera parte chori: ac per hoc non satisfacit. Et confirmatur: quia etiam in choro dicere partem suam non qualitercunque, sed vt communem, est pars chori. Dato ergo, quòd Ecclesia non præcepisset dicentibus officium cum aliquo, nisi dicere partem suam, adhuc sequitur, quòd ille non satisfacit in proposito: quia non dicit id officij, quòd dicit, vt partem ex quo id, quòd dicit vt partem communis officij sibi & alij, sed vt propriam sibi: quia non communicat alij per audibilitatem. Et confirmatur: quia & sufficit medium dicere & medium audire, possem medium matutinale officium solus in camera dicere, & deinde audire aliū legentem reliquum: quòd est ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur absque ambiguitate, quod in casu proposito ille non satisfacit officio. Et hæc intelligenda sunt de toto officio: nam in aliquo particulari versu deficere, non est contra præceptum. Romæ, die 3. Nouembris, 1514.

RESPONSIO IX.

De sura & in Seniali pertinacia, & publico delicto.

R ECEPTIS Literis vestris reuerēde pater, inuentis in illis dubia à me requisita. Primum est, an vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo, sit restituenda illi, q̄ soluit. Et est ratio dubij, quia videtur hic iniustitia esse etiâ ex parte dantis. Secundum est, an pertinacia etiâ vsq; ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu, sed quia est veniale, sit de negãda absolutio de ceteris peccatis. Tertium est, quomodo intelligatur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus corã iudice, an quouis alio modo.

S V M M A.

Restituenda est sura accipienti pecunias mutuo, sine necessitate.

Non neganda est ceterorum peccatorum absolutio penitere non volenti etiam in mortis articulo de Seniali, quòd Seniale est.

A D Q UÆ prout paternitas vestra exposcit, breuiter respondendo dicitur, quòd vsura sic soluta proculdubio restituenda est ei, qui soluit: quoniam ex parte dantis non est iniustitia secundum ipsam dationem, sed secundum causam tantum, puta si propter pompas faciendas accepit mutuum sub vsuris, datio enim ipsa secundum se non habet vnde sit illicita. Liquidum quoque est, quòd pertinacia proposito, cum venialium ordinem non transcendat, nec venalia remissionem mortalium impediunt, nec vnum veniale connexionem cum aliis venialibus habeat, impendenda est absolutio ceterorum peccatorum.

Ad id verò, q̄ tertio quæritur, dicitur q̄ per se publicum (quòd per accidens verò infinitis modis inueniri potest) est, quòd ex se habet, vnde in cõmuni notitiam perueniat. Vnde non censendum est publicum aliquid ex hoc, q̄ probari potest, cum hoc non adhuc habeat, vnde ex se in communem notitiam veniat, quãuis hoc habere possit: sed bene constituit in esse publico ex hoc, q̄ confessus est iudicialiter, nisi per accidens à iudice inhibeatur executio publicationis. Cõtingit enim nō solū prædicto, sed multis modis humana delicta deuenire ad prædicta publicam

Opus. Caiet.

II

tionem

tionem, ut puta si delinquatur in communi hominum presentia, loco, scriptura, & aliis huiusmodi: quibus contingentibus sine detractionis vitio possunt delicta hæc tanquam publica dici. Hæc sunt doctissime pater, quæ pro responsione occurrunt: quæ tu ipse optime inuenire potuisses, si voluisses. Bene vale, & Deum pro me. Florentiæ in Sancto Marco 16. Octobris, 1509.

RESPONSIO X.

De annua pensionis venditione ex beneficio ecclesiastico debita.

S V M M A.

Annua pensionis pecuniam recipiens, vel certam pecuniarum summam, ut liberetur ab onere exigendi, &c. non incurrit simoniam.

Mantissime Frater, quæstioni tuæ an possis annuam pensionem tibi ex quodâ beneficio ecclesiastico debitam absque Simonie vitio pro certa summa pecunie semel perfoluenda vendere, respondendo dico nullam interuenire in hoc contractu Simonie labem: quia annua pensionis ius purè temporale est, nihil spiritualitatis habes. Quod ex duobus patet, eo quod solos fructus beneficii ecclesiastici respicit: nam annua pensio non est beneficium ecclesiasticum, propriè loquendo: sed beneficium ex quo tibi annua debet pensio, illius est qui tibi debet annua pensio de fructibus: propter quod solus ipse beneficium hoc habes, tenetur ad diuinum officium horarum canonicarum: tu enim ex pensione hac non teneris ad diuinum officium, utpote non propterea habes aliquod ecclesiasticum beneficium. Ex eo quod potest etiam laicis, concedi: sicut & concedantur eis decimæ Ecclesiis debita. Ut enim D. Th. in Secunda Secundæ q. 100. art. 4. ad tertium dicit, cõcedit Papa decimas Ecclesiarum laicis, nõ intelligitur cõcedere ius spirituale decimarum, sed temporale actionem circa fructus decimarum. Et similiter est dicendum in proposito, quod concessio annua pensionis nõ est nisi purè temporalis rei donatio, ac per hoc potest licite pro certa summa pecunie beneficium ab onere pensionis liberari. Nec obstat, quod in bullis pensionis appositum est, quod si non annua soluerit pensionem beneficium sit tuum ipso facto: quoniam hæc & similia non ad ipsius pensionis naturam, sed ad poenam non soluentis spectant: iudicium autem de contractibus non est adiunctas accidere poenas, sed secundum eorum naturas attenditur. Et hæc accipe cessante fraude, quam scio in te non habere locum. Nam si quis in fraudem Simonie, unico contextu renuntiat beneficio, referuat sibi pensionem, & extinguit pensionem pro tanta summa, non solum apud Deum (qui venditionem beneficii palliatam inspicit in corde) sed etiam in foro humani iuris ab æquo iudice damnaretur: sicut in similibus damnantur contractus in fraudem vsurarum. Bene vale. Romæ, die 16. Februarii, 1513.

RESPONSIO XI.

De recipientium & solventium prolocatis, pecuniis, quinque pro centum saluo capitali ad Magistrum Conradum Keolim.

Olicito dmi Tur pater reuerende deesse nequaquam possum, cum ex fonte pietatis illam procedere video. Quæstionis igitur in qua meum poscis iudicium, propterea quod nuper in partibus germaniæ est exorta casus de verbo ad verbum est ille: Verum Petrus consignas centum florenos apud Paulum mercatorem, ut ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annum quinque florenos, residuo lucri sibi referuato, licite contrahat, & ad restitutionem illorum in foro animæ non teneatur. Et est ratio dubii: quia iste contractus, ut proponitur: est manifestè illicitus, sed ut exponitur, dicitur licitus. Exponitur autem, quod contractus iste includit virtualiter tres contractus: primo contractum societatis negotiatiuæ inter Petrum ponentem centum florenos, & Paulum ponentem industriam: secundo contractum assicurationis capitalis inter eosdem, Paulo assurante Petrum de suo capitali: non enim licet minus Paulo, quam cuiusque alteri assurare Petrum: & propterea ponitur hic capitale saluum: tertio contractum venditionis & emptionis lucri sperati inter eosdem, Petro vendere lucrum speratum Paulo pro certo pretio scilicet quinque pro centum. Et iste similiter contractus non est minus licitus Petro cum Paulo, quam inter Petrum, & quemcumque tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum, scilicet quinque pro centum. Hic est casus ut proponitur & exponitur. In quo tria dicenda occurrunt: primo quod contractus iste falsò exponitur: ita quod non est capax istius expositionis: secundo qualiter deberet adiungi alii duo contractus primo: tertio quid absolute respondendum est quæstioni.

S V M M A.

Consignas pecunias apud mercatorem, ut ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annum puta, quinque aureos residuo lucri sibi referuato, illicitè contrahit, & in foro animæ & conscientie ad restitutionem tenetur.

Quo ad primam declarationem, quod contractus iste falsò exponitur: quia iste contractus secundum suam formam manifestè est contractus societatis: & si includit alios duos, aut includit eos ex natura sua, aut ex conditionibus appositis. Non ex natura sua: quia contractus societatis est contractus disparatus ab illis aliis: sunt namque omnes isti contractus velut singulares quædam species non ordina-

te sicut numeri aut figure, nec sicut causa & effectus virtualiter inclusi in causa, ut patet ex hoc quod singuli seorsum sine alio inueniri possunt, non includit ergo iste societatis contractus alios duos ex natura sua. Nec ex conditionibus appositis: quia ista conditio, Saluo capitali, non infert contractum assicurationis. Probat, quia contractus assicurationis capitalis est contractus commutationis: ac per hoc debet fieri dato aliquo honesto pretio pro assicuratione: alioquin commutatio non est: in proposito autem casu nihil omnino datur, aut promittitur à Petro pro assicuratione: non igitur ex illa conditione apposita, scilicet saluo capitali, habetur contractus assicurationis capitalis, ut expositor fingit. Similiter altera conditio, scilicet assignet quinque florenos pro parte lucri, residuo lucri sibi referuato, non infert contractum venditionis & emptionis lucri, sperati incerti: quoniam contractus venditionis & emptionis lucri sperati incerti est etiam contractus commutationis, & debet ita fieri cum Paulo sicut fieret cum tertia persona. Cõstat autem, quod tertia persona non emerit à Petro lucrum speratum ex centum hoc modo, scilicet ut ipsa tertia persona nihil in presenti aciperet, sed solam spem haberet lucrum ultra quinque pro centum, & ex ista sola spe obligaret se ad dandum Petro singulis annis quinque pro centum ex lucro illorum centum. Et circa hoc non oportet alii probationem afferre: quoniam mercatores ipsi locupletissimi testes sunt, quod quilibet iniciturus hunc contractum, pretium aliquod ultra illam spem exigit pro sua obligatione & periculo. Et quia in casu proposito ista certificatio sperati lucri absque pretio aliquo imponitur Paulo, manifestè patet quod non interuenit hic contractus emptionis & venditionis sperati lucri, sed solus contractus societatis cum illis conditionibus, falsò ergo exponitur contractus iste. Hæc de primo.

Quo ad secundum, licet dicti tres contractus in veritate in casu proposito nec formaliter, nec virtualiter sint: quia tamen fieri possent distinctè & seorsum dicti contractus cum appositis pretiis, dicendum occurrit quomodo licite, vel illicitè fieri possunt. Dupliciter autem contractui societatis possunt dari duo contractus coniungi, scilicet ex pacto, & sine pacto. Et siquidem contractus societatis habeat hæc pacta annexa, scilicet ut Paulus teneatur assurare capitale, & certificare lucrum sine aliquo pretio, manifestè est iniquitas, nec eget declaratione aliqua: quoniam ex dictis satis patet, quod esset societas hæc leonina. Si verò contractus societatis habeat hæc pacta annexa, scilicet ut Paulus teneatur assurare capitale, & certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia persona assureraret, & certificaret, adhuc Paulus iniuste aliquantulum grauaretur, quantum est ex ratione iustitiæ: quoniam contractus societatis habente suam æqualitatem non debet secundum iustitiæ rationem super adiungi Paulo hoc grauamen, scilicet quod teneatur assurare capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret: quoniam constat, quod ex æqualitate societatis ad hoc non tenetur, licet gratiose posset hoc facere, sicut non est licitum ex pacto obligare accipientem mutuum, ut teneatur remutuare: quævis hoc gratiose possit & debeat facere. Dixi autem de secundo iustitiæ rationem: quia si ex quasi conditio communi pacto hæc in consuetudinem deducta, ut licite essent (sicut pactum de retrovendendo introductum communiter est in detestationem fraudis vsurarum) tolerari possent ista pacta ratione huiusmodi consuetudinis, quæ tamen non esset introducenda: quia in fauorem est fraudis vsurarum. Aperitur enim per hæc pacta via palliandi vsuras cum damno virorum industrorum, qui hæc pacta subeunt, quia egent pecuniis, ut possint de suis industriis viuere: & minus malum est eis hæc pacta subire, quam unum manifesto interesse inuenire pecuniam eis opportunam.

Sine pacto autem si dicti contractus superueniant contractui societatis, ita ut contractus societatis fiat libere ex omni parte cum debitis conditionibus societatis & sociorum, sed seorsum ac dispartate superaddatur isti contractus, ut Petrus à cura sollicitudineque se exoneret, & à timore fraudis se liberet, dicendum occurrit, quod contractus assicurationis capitalis, & contractus certificationis lucri ita possunt licite fieri inter Petrum & Paulum socios sicut inter Petrum & tertiam personam possent licite fieri: adhibitis scilicet honestis pretiis secundum iudicium sapientium in illa arte, illo tempore, in illo loco, cum tali persona, & breuiter consideratis individualibus conditionibus, quæ scientifice determinationi non subsunt. Cõstat namque quod tali tempore, vel propter talè personam, vel propter talè artem in tali loco vix inueniretur assicurator, aut certificador lucri non solum quinque pro centum, sed nec in minimo. Et propterea non videtur absque vsurarum fraude fieri si promiscue præsupponatur cum qualibet persona, aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinque pro centum, aut capitale saluum. Experientia siquidem testis est multos ex vitio personæ, multos ex temporis euentu, &c. deficere. Hæc de secundo.

Quo ad tertium, satis patet ex dictis, quod absolute loquendo in quæstione casus propositi, tam ut proponitur quam ut exponitur, iniustum est societatem hæc inire, & Petrum teneri in foro animæ, ad restitutionem, & huiusmodi societatem cum Paulo de facto contractam.

contraxit: quoniam eum iniquè grauit, de facto conditiones usurarias apponendo capitalis salui, & lucri certi: vt manifestum esse puto ex dictis.

Hæc sunt pater amantissime, quæ mihi occurrunt pro solutione questionis propositæ. Rogo vt oretis Deum pro me. Romæ, die prima Aprilis, 1515.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum solutione distributas ad eundem.

CEPI reuerende pater schedulam quinque dubiorum: nescio cuius viri notabilis scrupulose conscientiæ perentis à me satisfieri: quum tamen P. V. doctissima optimè illi satisfacere potuisset, si mihi hanc sarcinam imponere noluisset. Vt ergo charitati vestræ & illius conscientiæ non desim, quamuis conualescens, respondere curabo repetente reuersuro latore responzionem breuam.

S V M M A.

Non opus est penitenti contori singulis peccatis numeraliter in eadem specie peccati.

EST igitur primū dubium, an sit simpliciter de necessitate salutis penitentiæ ceteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quādo potest ea sigillatim ad memoriā reducere. Et est ratio dubij: quia hoc videtur cōmuniter doctores in 4. sententire. Ad hoc dubiū breuiter dicitur, q̄ licet quidam videantur hoc sentire, quātum ad integritatē satisfactionis (ita quōd sigillatim in singulis peccatis mortalib⁹ adimpleuit voluntatem suā cōtra Deū, ita si integrè satisfacere debet oportet q̄ sigillatim toties detestetur crimina sua) si quis tamè diligētē cōsideret, nec ad contritionē, nec ad cōfessionē, nec ad satisfactionē exigūt huiusmodi numeralis de articulatione peccatorū. Et de contritione quidē patet ex veteri testamēto (quia in quacunq; hora ingenuerit peccator, omniū iniquitatū eius nō recordabor) & ex nouo: quia dimissa sunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniā dilexit multū. Impossibile siquidē est, in quacunq; hora ingemiscimus, relinquendo peccatorū multitudinem copiosam, omnia dinumerare: & ratio dimissionis peccatorū nō dicitur ratio multiplex, sed multa dilectio redditur. Et vniuersus ratio est: quia mōrēanea cōtritiō virtualiter extēdēns se ad omnia crimina cōmissa, sufficit ad salutē & tanta potest esse q̄ sufficere ad omnimodā satisfactionē vt de Latrone creditur. Nō minus siquidē satisfacit debitor cētum quadrātum, si dat vnum aureum valentē cētum quadrātes, quāsi si daret cētum quadrantes numeraliter. De cōfessione verō clarum est, q̄ vnico verbo potest cōfiteri cētum millia peccatorum: nec oportet sigillatim singula numeraliter dicere. De satisfactione autē eadem est ratio, quæ de cōtritione dicta est: vnum siquidem opus poenale magis multo paruis æquiualeat, & tātō melius est, quāto maioris est virtutis vnu magnum opus quam multa parua facere: vt patet in Ethicis. Sententia igitur doctorum quarto verificatur in hoc, quod oportet de singulis, aut formaliter, aut virtualiter, ceteri.

S V M M A.

Circūstantia loci per se est necessariō consistenda.

Secūdum dubiū, quādo circūstantia loci sacri est necessariō cōstēda s̄m doctrinā S. Tho. & s̄m veritatem. Ad hoc breuiter dicitur, q̄ tūc tantum quādo actus peccati cōmissi dicitur cōtrariatur sanctitati loci, id est, ei ad quod sanctificatus est locus, verbi gratia: Locus cōsecratus est ad sepulturam, vel ad cultum diuinum, & ex cōsequenti ad libertatem confugientium & depositarum rerū, & huiusmodi: quando ergo sit cōtra ista, tunc & nō aliter venit consistenda circūstantia loci sacri necessariō.

S V M M A.

Tam venditor, quā empor sciens naturam rei, & salorem peccati s̄rem maiori vel minori pacto veniat, quā valeat.

Tertium dubium est, si tam venditor, quā empor sciat naturam rei & valorem, an nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Et est ratio dubij, quia sciētī & volenti non fit iniuria, & si in casu subsit peccatū, declaretur vnde oriatur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, quōd si res venditur pretio, quod est extra totam latitudinem iusti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (vt p̄supponendū est) sine dubio peccatū est. Nec oportet quærere aliā originem huius peccati, quā in æqualitatē rei ad rē, scilicet pretij ad rē emptā: in hoc enim cōsistit ipsa iniustitia opposita cōmutatiuæ iustitiæ. Occasiones autem peccandi, cū possint esse diuersæ & sint per accidens, extra artem relinquātur. Communiter tamen necessitate compellente id fieri videtur, quæ causat inuolūtarium mixtum. Nec est simile, q̄ pro simili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit viro seni diuiti non nisi necessitate paupertatis cogente ducta: matrimonium enim non est contractus in æqualitate rei ad rem consistens, sed socialis cōtunctio: ad quam per accidens se habet diuitia, & paupertas, & consequenter metus, seu fuga paupertatis, & cetera ipeccantia ad id. Fit ergo satis iniuria casu posito scienti, & volenti voluntario mixto.

S V M M A.

Possunt principes per consuetudinē sibi terrarū suarū feras appropriare.

Quartum dubium est, an princeps terrarū per cōsuetudinē possint sibi licitè appropriare feras. Et est ratio dubij: quia auctoritate legis naturæ, feræ durante earum naturali libertate appropriātur quilibet occupātī: vt patet insti. de re. diu. §. feræ. Et cōsuetudo cōtra naturæ ius videtur irrationabilis: & similiter p̄scriptio ab hmōi iurē introducta, non videtur iuuare principes. Ad hoc dicitur, q̄ quum proprietates rerum ex iure sit positiuo, & cōsuetudo ad ea se extēdat, quæ iuri subsunt positiuo, cōsequēs est, q̄ sicut lege positua appropriari possunt alicui feræ, & ita consuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. Et hoc manifestum est in piscibus, dum venduntur iura piscandi. Et constat, quōd populus habēs dominium alicuius syluæ, potest legem ferre, q̄ solus rector possit ibidem venari. Nec in hoc p̄iudicium fit iuri naturæ: quoniā de iure naturæ nō sunt feræ cōmunes, nisi negatiuè: hoc est, quia nulli eas appropriari. Cū quo clarè stat, quōd à superueniente iure legis, vel consuetudinis potest appropriatio fieri, sicut de reliquis. Nec est cōtra allatam legem, quæ loquitur de feris, quæ in nullius bonis aliquo iure sunt: dictas enim feras consuetudo in bonis principis posuit.

S V M M A.

Citra damnum tamen tales principes tantam iurisdictionem habent.

Quintum dubium, an dicti principes possint ita districte prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiam si capiat eas, vt se à damno p̄seruet, quod inferūt in bladis vel huiusmodi. Et hinc annexitur aliud, an confessores principum possint eos absolueri si nolunt huiusmodi statuta reuocare.

Ad hoc dicitur, q̄ licet principes possint huiusmodi venationes prohibere, nō tamē possunt prohibere in dānis aliorū: imō tenentur ad restitutionē principes de dānis illatis à suis feris ex hoc, q̄ non permittūt alios venari sicut habēs bouē corruptam sibi notū, & non prouidens, tenetur de dānis subsequitis. Et ex hoc patet quid debeāt facere cōfessores talium principum: cum enim iniustitia sit peccatum mortale de genere suo, & statutum hoc sit iniquum, non debent ipsos absolueri, nisi desistant à peccato. Bene valete, & pro me orate. Romæ, die 2. Maij, 1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictoriorum super comment. Secunda Secunda explanationes distributa ad eundem.

Iteris tuis, pater venerande, petentibus quædam in cōmentariis nostris super Secunda secūda tāquam dubia, seu obscura declarari, distuli hucusq; responzionem ob impedimēta imbecillitatis, & occupatiōnū aliarum. Nactus verō nūc aliquid otij, satisfaciēdum charitati tuæ duxi, vt nouitiis quibus hæc obscura videntur, magis elucescant: Breuiter tamen, quia res claræ sunt.

Primum igitur dubium propositum est: quia in q. 10. arti. 4. dictum est, quōd licet vendere Iudæis res, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificiis: in q. autem 169. arti. 2. ad quartum dictum non est licere cooperari ad reedificationem synagogæ Iudæorum.

S V M M A.

Licet Iudæis vendere ea, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificiis: dummodo non sint per se superflua.

Facile respōdetur, in primo loco sermone fuisse de his rebus, quæ nō per se ordinantur ad superstitionē Iudaicā: sed de reb⁹ indifferētib⁹, quib⁹ tamē ipsi Iudæi abutūtur ad superstitionē suā. In secundo autem loco sermo est de synagoga, quæ p̄supponitur per se ordinata ad superstitionem Iudaicā. Et propterea eadem vtrobique seruata est sententiā, vt patet legenti vtutiq;.

Secundum est. In q. 11. ar. 4. dicitur quōd occultissima per accidens subiacent Ecclesiæ censuris: In q. verō 69. arti. 1. dicitur, quod autor homicidij occultus, nō est sub iudicio humano: quia persona est occultissima.

S V M M A.

Occultissima scissa subiacent Ecclesiæ censuris, quanquam humano iudicio non subdatur, q̄ se prodant.

Solutur & hoc facillimè, remittendū ad locum secūdo allegatum, vbi expresse dicitur, quōd occultissimus autor notorij incendij non subest humano iudicio, quo ad hoc, vt teneatur se prodere: subest tamen humano iudicio, quia potest excommunicari: humano iudicio.

Tertium est. In q. 78. arti. 4. dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam parator: in q. autem 85. arti. 8. in 5. causa duelli, videtur dici, quod licet inducere, vt peccent minus.

S V M M A.

Tametsi ad minus peccandum quempiam inducere non licet, ad peccatum tamen minus inducere solummodo est.

Solutur hoc dubiū declarando differentiam, quā non penetrant mouētes hoc dubiū. Aliud est enim inducere ad totum hoc, scilicet minus peccatū: & aliud est inducere solummodo ad Opul. Carēt. 11. 3 ly min

ly, minus. Primum nunquam est licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundum est non solum licitum, sed sanctum, imò Angelorum officium, & hoc in secundo loco dictum est. Et hinc fit ut alterum cum aliter non valemus retrahere, ad simplicem fornicationem licite prouocemus, non hortando, ut fornicetur, sed si suae vult satisfacere voluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamè oportet huiusmodi conditionales semper exprimere, sed sufficit quandoque eas mente retinere pro loco & tempore ut sapiens iudicabit: hoc enim non est inducere ad malum minus vel minus, sed est secundum rem retrahere à malo maiori. Fitque frequentissima exercitatio hoc à redimètibz vexatione suam: ut fecerunt illi decem viri apud Hieremiam.

Quartum est: In q. 147. dicitur: Excusantur qui omnino coenaturis tempore ieiunij exhibet coenam: & doctor sanctus dicit non licere exhibere vinum volenti omnino se inebriare.

S V M M A.

Volenti se inebriare ministrare vinum non licet sicut exhibere coenam coenaturis tempore ieiunij.

¶ Soluitur hoc, dicendo quod exhibens coenam, ministrat homini, non vitio: exhibens autem vinum, manifestè ministrat vitio. Quod patet ex differentià inter vacantem coenae & vacantem ebrietatis: nam vacans coenae, vacat actui humano: & deformitas vitii, solummodo se tenet ex parte circumstantiae coenantis: puta quia quando non debet, coenat: Vacans autem ebrietatis, vacat actui per se deformi: ebrietas enim praesupponitur per se praua.

Quintum est: in q. 72. art. 3. dicitur. Sicut in aliis iniuriis sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia. in quolibet autem, quae illa, an in usura transferatur dominium, contrarium videtur dici. Vbi habetur, quando translatio non est omnino voluntaria: oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarii: sicut semper in restitutionibus faciendum est.

S V M M A.

Non oportet in ceteris iniuriis sicut in contumelia veniam petere, propter quod ibi subest aliqua honoris gratia.

¶ Soluitur hoc, dicendo quod petere veniam, dupliciter concurrere potest: vno modo, ut pars restitutionis. Et sic si contingat ad restitutionem honoris oportere veniam petere, ita necessaria est veniae petitio, sicut necessarium est quodlibet aliquid requiritum ad integritatem satisfactionis. Et hoc nunquam negatum est: quoniam semper affirmata est integra satisfactio, quae proculdubio intelligenda est cum omnibus requisitis ad eius integritatem: ac per hoc cum petitione veniae si ex parte restitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio veniae concurrat, ut res contra restitutionem distincta. Et sic dictum est, quod non est necessaria: quoniam sicut in ceteris iniuriis sufficit integram exhibere satisfactionem, & non oportet petere veniam, ita & in contumelia: quia enim petitio veniae ultra restitutionem honoris annexam habet submissionem petentis veniam, ad quam submissionem non facile quilibet facti potest, ideo prudentis viri concilio relinquitur si casus accidat, in quo integritas restitutionis honoris debiti contumeliam passo exigit petitionem veniae.

Sextum dubium est: cur neque in textu, neque in commento totius Secundae secundae Tractatur de famoso murmurationis vitio.

S V M M A.

Omissa est in parte scilicet murmurationis tractatio quia circuit omnia scilicet, et quid imperfectum, & in eorum explanationibus habita de ipsis est aliqua ratio.

¶ Ad quod dicitur, quod murmuratio non est genus aut species alius vitii, sed circuit multa vitia, ut imperfectum quid in multis speciebus vitiorum: & propterea non debuit specialis de murmuratione fieri tractatus, cum de generibus & speciebus vitiorum tractatum est. Neque tamen silentio inuoluta est, quoniam murmuratio ut imperfectum quid sonat in vitiiis verborum (puta contumelia, detractione & susurratione) tractata intelligit inter imperfectas contumelias, susurrationes: & detractiones: & similiter quatenus sonat imperfectum quid in vitiiis actionum vel passionum, intus vel extra ut in obedientiae, impatientiae, vel praesumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta inobediencia, impatientia, &c.

Septimum dubium est, quid importat scrupulus conscientiae, quo stante licite operamur oppositum.

S V M M A.

Putas sibi hic & nunc hoc operari magis licitum esse, quam illicitum, quousque ignores nunc licitum, vel illicitum sit, is non peccat operando sicut peccaret ex conscientia si scires, & dubitaret de licito tunc operando quod non malum & illicitum esset, quod licitum per rationem nouit.

¶ Ad hoc quaesitum dupliciter videtur ab aliis responderi. Quidam enim distinguendam putant quantitatem ambiguitatis: ita quod quis scrupulum habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulsare in die festo, si sic fluctuat, quod plus aut aequè credit esse illicitum) scrupulus est, quo stante non licet sibi pulsare in die festo: si vero plus credit licitum esse, cum hesitatione tamè liciti, scrupulus

(inquiunt) est quo stante licitum est illi pulsare in die festo. Quibusdam autem videtur ad rationem licitae operationis exigi fidem certam excludentem omnem hesitationem: alioquin periculo peccandi contra conscientiam exponeret se operans cum formidine alterius partis. Et apud istos scrupulus, contra quem licet agere, non est hesitatio aliqua de opposito: sed consistit potius in quadam appetitia.

¶ Mihi autem occurrit dicendum, quod siue scrupulus occurrat ex parte appetitus (ut contingit timentibus peccare in aliquo actu. & nesciunt quare) siue ex parte rationis, ut contingit iis, qui ex aliqua ratione magna, mediocri vel leui fluctuant, distinguere oportet de modo, an huiusmodi hesitatio seu vacillatio sit modo speculatiui: vel modo practico: hoc est, an dubitet de licito, vel illicito semel se, vel ut est ratio operis sui hic & nunc. Nam si quis dubitaret, an pulsare in die festo sit licitum vel illicitum, & tamè non dubitaret sibi tunc esse licitum pulsare, iste non peccaret pulsando, quantumcumque magna esset dubitatio apud eundem de actu pulsandi secundum se, an sit licitus vel illicitus, & similiter quantumcumque esset maximus timor de eodem. Et per oppositum si quis esset certissimus de actu pulsandi secundum se, quod est licitus in die festo, & tamen fluctuaret de exercenda nunc à se pulsatione, ita quod ratio applicandi se ad pulsandum cum ambiguitate applicat, illicitè quod pulsaret: intellectus siquidem speculatiuus nihil dicit de operando. Et si certitudo speculatiua exigeretur, non solum rudes, qui sola certitudine adhesionis alienae doctrinae sunt contenti, sed doctores aliorum pariter periculo se exponerent: eo quod innumera sunt dubia, quorum alteram partem sic amplectuntur, ut absque scrupulo operentur, & tamè an veritatem speculatiuè euidenter habeant, non pertinaciter asserunt. Difficile enim, inquit Aristoteles, est nosse se scire: quia difficile est discernere ac scire an ex propriis, &c. sciatur. Et diuersitas ipsa opinionum circa aliquod vnum nata est reddere intellectum speculatiuum nutantem. Non est ergo in hoc quaesito spectandum ad hesitationem magnam vel parua, ad fidem certam vel incertam, de licito vel illicito absolute, sed ad rationem operandi in singulari. Si enim applicatio ad operandum certa est, quicquid tam in ratione, quam in appetitu fluctuet, scrupulus est, quo stante licite oppositum operamur: si autem applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectum vel obliquum moris, scrupulus est conscientiae, contra quem illicitè agitur, & obliquitas mortalis incurritur. Ratio autem horum est, quia in proposito conscientiae non significat scientiam, sed applicationem cognitionis ad opus exercendum: & propterea scrupulus conscientiae, quod per se opponitur conscientiae in ipsa applicatione consistit, & eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicationem non se extendens, conscientiae non opponitur. Hinc enim fit, ut vacillatio conscientiae in applicatione consistens deformem reddat actionem, quoniam sit applicatio modo, quo non debet, debet enim potentia rationalis determinari ad vnum, si rectè exire debet in actu, alioquin discernimini exponitur vtriusque oppositi, si fluctuante illa quis vitetur. Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambae sunt praedictae opiniones forte intendebant. Prima enim ad hesitationem intellectus in se videtur respexisse: secunda autem de fidei certitudine, ut est ratio operis, intelligenda est. Bene vale, & ora pro me. Romae, die 9. Februarii, anno salutis, 1521.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum in Commento. Secunda Secunda sibi inuicem opponantur conclusiones distributa ad eundem.

Vllas venerande Pater, frequenter me piis dubitationibus, non ut dicas, qui alios gloriose doces & verbo & scripto, sed ut explicet potius sentium meum. Vnde charitati tuae satisfacere cupiens, propositis quaestionibus breuiter respondere curauit.

S V M M A.

Potest quispiam in peccato veniali existens substantialiter bonus esse, non tamen meretur peccando in opere substantialiter bono.

¶ QU AERIS Ergo primum, cur in commentariis nostris super Secunda Secunda, quaestione trigesimatertia articulo secundo, responsione ad tertium, & quaestione octuagesimatertia articulo quinto, in fine permittitur simul stare bonitatem substantialem atque veniale peccatum. Inde namque confurgere videtur, ut iustus in bono quolibet opere ob aliquam accidentem imperfectionem simul mereatur, & peccet venialiter: ut Luteraui nouiter dogmatizant.

¶ Huic quaesito responderetur primum, non esse in commentariis nostris scriptum, vnum atque eundem actum numero esse simul bonum bonitate essentiali & malum venialiter, ut patet intueti. Nam in primo loco allegato peccatum veniale dicitur omissio: bonitas autem essentialis saluatur in animo seu in virtutis habitu, in secundo quoque loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatum autem veniale in omissione. Deinde dicitur, ad id potius spectando quam ad verba, quod magna est differentia inter has duas combinationes, scilicet bonitatem substantialem cum peccato veniali, & meritum cum peccato veniali. Nam prima combinatio frequenter simul concurrunt

rit in eodē numero actū, dum sape facimus actus moraliter bonos ex suo genere, cū aliqua circūstantia moraliter mala: vt cū quis reddit mutuū, non tamen ea hilaritate qua debet, & sic de alijs. Secūda autem cōbinario nunquā simul inuenitur in eodē actu: quoniam nullus peccādo meretur vitā æternam. Est enim tāta vis peccatū veniale, vt tollat ab actu quē afficit meritum æternæ vitæ: quāuis non tollat æternæ vitæ meritum à persona: multi enim sancti viri absque hoc q̄ perdunt æternæ vitæ meritum, peccant venialiter: verum per illos actus quī peccata sunt venialia, non merētur vitam æternam. Hinc clarē patet, ex hac & sana doctrina non sequi, quōd iustus in quolibet suo bono opere peccet. Nam etsi posset in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio potest peccare.

S V M M A.

Mulier suscipiens ex adulterio prolem, non tenetur se proderere: etsi inde scribæ heredes damnū patientur.

SECVNDO Quæris ex eisdem cōmentarijs q. 62. art. 6. circa responsionem ad tertium, vbi dicitur, Non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis, &c. quod videtur ex hoc sequi mulierem, quæ ex adulterio suscepit prolem, nō teneri ad 20 se proderendum, quantumcūque veri heredes inde damnificantur: quod tamen sententiæ notabilium virorum refragatur.

Huic obiectioni respōdetur, mulierē quæ ex adulterio genuit, & propter eā veri heredes dānificantur, non teneri ad dānicādam seipsam in fama, vt quantum in se est, veros heredes à dāno hereditatis præseruet. Quoniam quæadmodum cessante iudiciali coactione nō tenetur homo perdere vitā aut libertatem, vt satisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiusmodi perdere famā, aut vitam pro euitando dāno alieno in re pecuniaria. Et si hoc aliquibus (vt dicis) viris notabilibus graue videtur, mirandum porius mihi videtur de ipsis: cum de decretalis de pœ. & remis. cap. officijs. expressē dicat, mulieri, quæ timet viro suo hoc indicare, non esse denegādam poenitentiam. Constat enim quōd certitudo de perdenda famā pensanda est, sicut timor, &c. cū non solū melius sit nomen bonum, quā diuitiæ multæ: sed tolerabilior sit mulieris seruitus, aut mors, quā eius infamia si communi consanguineorum voto creditur.

TERTIO quæris ex eisdem comm. q. 78. circa arti. 4. & nescio quo opusculo nostro: vbi dicit, vtentē malitia alterius semper petere debere aliquid absq; peccato præstabile, si solidū est hoc fundamentū. Nam videtur quibusdam hoc nō oportere. ob id q̄ apud August. licitē petitur iuramentum ab eo, qui per falsos Deos iurat: ita q̄, si per verum Deum iurare vellet, nō admitteretur iuramentum: vt proinde petitur inquantū per falsos Deos iurat: ergo petitur, q̄ sine peccato fieri nequit: ergo potest etiam peccatū licitē peti, dūmodo nullum agatur præiudiciū salutis.

S V M M A.

Vtentem alterius malitia non licet petere de peccato, cui non obstat idolatras nonnunquam peti posse per deos suos iurare.

Ad huiusmodi obiecta respondetur, solidissimū esse iactū fundamentum, scilicet nunquā licitum esse petere peccatum, & implicare contradictoria: petere peccatū, & non agere in præiudiciū salutis: quoniam ipsū petere peccatum, est peccatum. Quod ex eo patet, q̄ quicquid licet petere, licet etiam appetere: cum petere actus humanus sit ab appetitu rationali, qui volūtas est, procedens. Sed constat q̄ non licet appetere peccatū alterius quantumcūq; parati: scriptū est enim de charitate, quōd nō gaudet super iniquitate: ergo nō licet petere peccatū alterius quantumcūq; parati. August. autem, vt patet in epist. ad Publicolam, nō dicit Barbari iuramentum, si vellet iurare per verū Deum, nō esse admittēdum: sed vtentē fide Barbari firmata iuramento per falsos Deos, nō cōmunicare peccato illius, quo per falsos Deos iurat, sed fidei, id est fidelitati, qua dicta sūt. Vnde petens iuramentū ab idololatra, petit opus sanctū q̄ ille potest si vult absq; peccato præstare: quia nihil aliud petit nisi fidē iuramento firmatā: quod ille præstare potest si vult, credēdo in vnū solum verū Deum & iurādo per illū, sed ex sua infidelitate apponit ipse iniquitatē iurādo per falsos Deos. Falsum ergo opponitur, dicēdo, q̄ si vellet iurare per verum Deum, iuramentum non admitte- 70 retur, nisi fortē obiciētēs referāt hoc ad irrisoriā iurationem: quasi idololatra nō vt iuramento, sed vt vana & superstitiosa iurādi adinuentione, illo vtetur iuramento per Iesum Christū. Lux hinc enim sensum, fateor quōd non admitteretur, nō ex defectu Christianorū, sed ex defectu idololatrarū exhibentium hoc non vt iuramentū. Sed ex ista refutatione si accideret, nō sequitur, ergo petendum esset, vt iurarent per falsos Deos, sed ergo petēdum esset, vt iurārēt, & non irriderent verā fidem. Et tunc, vt prius dicebatur, non petitur nisi iuramentum: quamuis sciat, quōd iurans, iniquitatem apponet iurando per falsos Deos.

S V M M A.

Non potest vir uxoris votum continentia irritare: scilicet votum abstinentia.

QUARTO quæris ex eisdem commen. q. 88. circa art. 2. An sicut votum abstinentiæ vxoris sic, & votum continentia viri irritare possit, sic vt vxor secura sit atque tuta.

Huic quæstioni respondetur, non esse eandem rationē de vxoris voto circa abstinentiam, & circa continentiam quo ad irrationem a viro: quoniam potestas irritadi vota vxoris, spectat ad virū, quatenus gubernator est, & vxor est illi subdita. Circa actus autem continentia, vir & vxor ad paria censentur: & preterea non spectat ad potestatem viri irritare votum continentia vxoris, quod non potuit facere, nisi quantum ad petitionem debiti, secundum quam libera est, nec viro subditur.

S V M M A.

Sententia excommunicationis iniusta priuat Ecclesia suffragijs quoad specialem Ecclesia intentionem pro illo orantis & cap. sicut sentis non autem quoad eius communem intentionem pro suis membris bona operatis.

QUINTO quæris, an sit mens S. Tho. in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 1. q. 4. prout quidam sibi imponūt, quōd excommunicatio iniusta priuet suffragijs Ecclesie, cuius contrarium in quadam q. speciali nostra legisse dicis.

Ad hanc ambiguitatē respondetur, duos esse modos, quibus cōmunia Ecclesie suffragia participantur à Christi fidelibus. Primus est per cōmunem Ecclesie intentionem qua cōmunia suffragia pro Ecclesie membris cōmuniter sunt. Secundus est per speciale alicuius fidelis, & præcipuē ministri ecclesiastici intentionē, qua cōmunia suffragia dirigūtur pro isto particulari, vt cum aliqui dicit, vel facit dici Missam pro ista singulari persona. Ex cōmunicatio autem iniusta habet suū effectū in priuando suffragijs Ecclesie, hoc secūdo modo: quia timēda est, nō solū ab excommunicato. sed ab alijs: ac per hoc alij prohibētur celebrare speciali intentione pro illo, & pari ratione alia cōmunia suffragia pro illo specialiter agere. Et iuxta hunc sensum intellige diuum Thomā dicentem excommunicationem iniustā habere effectū. Primo autem modo excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum suffragijs Ecclesie: quia rationabiliter interpretatur cōmunem Ecclesie intentionem in suffragijs cōmunibus esse cōformem diuinæ dispensationi secūdo modo veritatem, & non secundum apparentiam, aut errorem humanū (descēdit enim imitariuē militās Ecclesia à cælo) constat autem q̄ excommunicatio iniusta ex errore humano procedit, ac per hoc sub cōmuni intentione Ecclesie, qua excommunicati priuantur cōmunibus suffragijs apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniuste: non enim intēdit addere afflictionem afflictō: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicando priuare vno modo, non propter eā intendit priuare vtroque modo. Et sic intelligenda sunt quæ alibi scriptū sunt, quōd excommunicatio iniusta non priuat cōmunibus Ecclesie suffragijs.

Hęc mihi occurrerūt amatissime pater, ad quæstia tua scribenda: quæ si satisfecerint, gratiæ referātur Deo: sint aliter, suppleat peripicacia tua. Bene vale, & ora p̄ me. Romæ. die 2. Iunii, 1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti, & quitate numerali peccati, actu exterioris.

Ad priorem Sancti Miniatensis.

HARRISIME frater, acceptis literis tuis consulens me de duobus, considerans solutionem huiusmodi dubiorum multis profuturam, statim respondere inter tot occupationes curauit.

Primum igitur dubium natum ex ratione voti est: Quomodo sustinetur, quōd votum est de meliori bono, id est bono supererogationis, & quōd religiosæ personæ veneris vacantes agant contra votum: quandoquidē cognoscere non suam, seu alienam secundum se malum est: & abstinere ab huiusmodi, bonum est non supererogationis, sed necessitatis.

Alterum dubium est: An is qui ad occidendū hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundem renouat voluntatem affectūque occidendi, toties nouum peccatum committat, an totum sit vnum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta distinguat hæc peccata: Per quid enim, inquit, iudiciuantur voluntatis actus.

S V M M A.

Quamquam votum sit de meliori bono, potest tamen voti materia esse quicquid necessario seruandum nobis est, & ex hoc religiosi Generis illicitis sententis agunt contra votum.

Ad primam dubitationem facile dici posset, q̄ propria quidem voti materia est bonum supererogationis: cōmunis tamen voti materia est etiā bonū necessitatis, nō quatenus necessariū, sed quatenus volūtariū est, vnde & Iacob Gen. 28. legitur vouisse habiturū se dominū in Deum. Et multi vouerunt se Iuceptores Baptistina, seu Christi fidem: vt Gallicanus, & Clodoveus. Et si quis voueret se non cōmissurum adulterium, si contrafaceret, nō solū aduiterij, sed fracti voti reus esset. Vnde religiosæ personæ nō solū abstinentiam à cōiugio, sed ab actu veneris, & ouisse dici possunt: testate hoc animi sermonisq; cōceptu ac vīu credimus. Opus. Caiet. Id 4 mus

mus nāq; & faciemus omnes castitatis votū in omni esse religio-
ne. Cōstat autem q̄ castitas continentia non solū a cōiugio, sed
à ceteris veneris significat. & sic votū castitatis nō solum casti-
tate supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit.
¶ Perpicacius autē dici potest, q̄ quia per votum religionis per-
sona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius Dei, s. specia-
liter quo ab abdicationē etiā licitorum venererū à se, vt cogi-
tet quē dominū sunt. ideo nō solum si cōiugē de factō accipiat,
sed etiā si ad alteri⁹ vxorē accedat, vel quomodolibet aliter ve-
nereis operam det, sacrilegium cōmittitur: dum persona diuina
violatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud
sibi illicitū cōiugali fide reddit, nisi libertatem alterius cōiugij.
Cognosci enim a quocūq; nō suo, omnino ei illicitū erat: nupta
tamen non solum alterum de factō cōiugij cōtrahit, sed si cui-
cunq; alteri cōsenserit, adulterij rea est, propter dictā rationem:
quia scilicet persona suā iā est alterius. Sicut igitur stat, q̄ fides
cōiugij non respiciat ad propriā materiam nisi debitum cōiugale
hanc & nō alteri cōiugij (alteri enim personæ cōiugij om-
nino illicitum ex se est) & tamen cum quocūq; persona alter cō-
iunx coeat, adulterium committit: ita stat quod votum religiosi,
vt propriam materiam respiciat, abstinentiam a cōiugio, & ta-
men quomodolibet religiosus coeat, sacrilegium committit. Et
vtrobique; (vt dictum est) eadem est ratio: quia vtrobique perso-
na fit alterius quo ad partem generatiuam, ac iniuria semper fit
illi alteri, scilicet Deo, vel cōiugij. & sic quemadmodum fides
coniugalis redundat in omnes actus veneres extra cōiugium:
sic votum religionis in omnes actus veneres simpliciter.

S V M M A.

Vnus numero peccati actus est, quamuis interioris actus voluntatis
interrumpatur.

AD SECUNDAM verò dubitationem dicitur, quod ibi
est vnum tantum numero peccatum, tanto grauius, quanto plu-
ries firmatum.

¶ Ad cuius euidenciam non oportet inspicere per quid volunta-
tis actus indiuiduetur, sed per quid peccatum sit vnum vel plu-
ra. Multi enim actus voluntatis sunt vnum numero peccatum: vt
patet, cum quis actum intentionis, fructuionis, electionis, &c. & ad
delectabile vnum habet. Peccatum autem formaliter, cum deor-
dinationem actus voluntarij importet, vbi est vna numero deor-
dinatio, ibi est vnum numero peccatum. Cum autem aliquis ac-
tualiter pergat ad occidendum, constat quod in eo est actuali-
ter voluntarium deordinatum in spem homicidij, ita quod &
verum est, quod hic actualiter peccat in spem homicidij, & quod
voluntas eius est actualiter peccans tali peccato: alioquin non
voluntarij irer ad occidendum. Interrumpendo autem interio-
res actus circa idem non fit noua deformitas: sed multiplicatur
actus voluntarij: ita quod quod prius erat voluntarium impera-
rum, modo est imperatum & elicatum: sed quotquot multipli-
catur, in eandem incidit deordinationem voluntarij, quam inue-
niunt augeudo illam. Ita quod quemadmodum lumen adueniens
diaphano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed sedit
in identitatem cum eo quod inuenit, quamuis secundum se con-
stitueret lumen nouum: ita quilibet actus elicitus circa homici-
dij in pergente ad illud cedit in identitatem actualiter inueni-
voluntarij homicidij, quamuis secundum se constitueret nouum
peccatum homicidij: regulare quippe est, quod accedens eius-
dem speciei in eodem identificatur inuenio.

¶ Hæc sunt, amantissime frater, quæ mihi circa vestra dubia oc-
currunt. Superest, vt vna cum fratribus tibi creditis ores pro me,
& bene valeas. Florentiæ, die 27. Augusti, 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

Mantissime Pater ex acceptis vestra sollicitudinis li-
teris percepi libellum nostrū de analogia nominum
vos perlegisse duosq; dubia de conceptu entis mentem
vestram tenere, soluique à me familiariter flagitatis.

Ego autem quamprimum cōpleui expositionē librorum de Ani-
ma (cuius fini incumberebam, cum vestras recepi) respondere cu-
raui: ne præclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubiū fuit
ad hominem, me ipsum scilicet, quia in cōmentarijs de ente &
essentia, sustineo vnum conceptū mentalem repræsentatiuū en-
tis: & in tract. de Analogia nominū videor hoc negare. Secundum
autē est ad diuum Thomam: quoniam ego in præfato libello sus-
tineo Analogum non absolutū ab his quibus Analogum dicitur,
& diuus Tho. in q. de veri. q. 1. art. 2. docet ens habere conceptum
vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta & transcendē-
tia addunt, in quem resoluuntur, qui est primò notus. Hæc enim
inuiçem sibi aduersari videtur: quandoquidem si ens absolutū nō
potest à naturis rerum, nō erit simplicissimus, nec primò notus,
nec in quem vltimo resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD Euidenciam horum, & specialiter primi, recolito, q̄ quic-
quid est imago alicuius simili alteri, est etiā imago illius alte-

rius, quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis conceptus
creaturæ est cōceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est simi-
litudo Dei. Hinc ergo fit, q̄ cum vnū proportionabilitate vt sic,
habeat singula mēbra similia proportionabiliter, oportet q̄ ha-
beat etiā vnum cōceptum mētalem repræsentatiuū illius vnus
proportionabiliter. Nec huius oppositū teneo in tract. de analogia
nominū, sed cōceptus iste vnus numero in mēte secundum esse
subiectiuum, est vnus Analogia s. esse repræsentatiuum: nec
repræsentat vnā solam naturā, sed vltra vnā, quam determina-
tē repræsentat (à qua est impressus) repræsentat implicite cæ-
teras similes illi primo repræsentat. Et s. id, in quo proportiona-
biliter eis similis est: idem enim est idem de similitudine re-
ram inter se, & cōceptus mētalīs & rerum. Quemadmodū enim
osis natura similis est naturæ sping in sustinēdo carnes anima-
lium (in quo analogantur ita cōceptus mētalīs osis, vt sustinēs
carnes, est similis osi & sping: sed osi determinatē, sping autem
implicite, sicut etiam ipsum os nō est simile pinæ determinatē,
sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus
modus quo Analogū habet vnū conceptum mētalem: ac per hoc
ens, cum Analogum sit, vnum hoc pacto habet cōceptū in mēte
à rebus impressum. Alter autem modus super ipsius intellectus
opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur: & est tunc con-
ceptus similis vnus numero in mēte: repræsentat Analogū qui-
dem determinatē, nullum autem eorum quæ fundant Analo-
giam explicitē. Contingit autē hoc, cū intelligens mētalem con-
ceptum quem paulò ante diximus, expoliat ab illa determinata
natura, quam repræsentabat, & loco illius naturæ concipit pro-
nomen aliquod referēs, naturas fundantes Analogia in determi-
natē, verbi gratia: si cōceptus osis, est os sustinēs carnes: intel-
ligens loco osis ponat quid, & dicat quod sustinet carnes: tunc
enim manifestē repræsentatur Analogū explicitē, implicite au-
tem tantum natura fundates Analogiam. Est autē inter hos duos
cōceptus: non solum dicta ex radicibus differentia: sed etiā quia
primus ad quid rei spectat Analogi: secundus autem ad id nomi-
nis neuter tamen perfectē repræsentat Analogum. De quo scilicet
perfecto, seu adæquato explicitē conceptu Analogi inter-
pretandum est, cū à me vel ab alio scriptum inuenitur, quod nō
potest Analogum, vnum numero mentalem cōceptum habere,
sed vnū Analogia tantum. Et quoniam cōceptus mētales sunt
imagines rerū repræsentatarum (nisi sint fictiti) quemadmodū
in mēte conceptus adæquatus Analogi nō est vnus, sed exigit re-
præsentationem omnium fundatiuū Analogiam: ita significatum
Analogi adæquatum & perfectum non potest sic abstrahi, vt
obiiciatur, repræsentetur aut cōcipiatur absque fundantibus re-
bus. Et sicut in mēte duplex cōceptus imperfectus reperitur, ita
res significata, extra potest obijci dupliciter, imperfecte scilicet
vel in vno explicitē, in quo cetera obijciuntur indeterminatē:
vel in nullo explicitē, sed omnia implicite, in solo formalis-
simo significato explicitē. Nec prædicta cōtrariantur doctrinæ s.
Tho. ens enim primò notū ordine generationis est s. conceptū
imperfectum: ordine autem distinctæ cognitionis est secundum
cōceptum perfectum. Ens quoq; habere conceptum simplicissimū,
consonat dictis, quoniam cum simplicitas cōpositioni op-
ponatur, & vnum Analogia non sit vnum compositione aliqua,
nō habet ens ex hoc, quod Analogum, compositionem admixtā.
Et vt exercitatione resolutio mōstretur, si substantiam in ens vis
resoluere, si in cōceptū distinctū entis resolutio queritur, resol-
uetur in ipsam naturā substantiæ, quatenus esse fundat: quod est
simplicissimum, cui & addit ipsa substantia, & addunt transcē-
dentia. Et si in conceptum cōfugit, quod est, resolues: q̄ etiam
est simplicissimū, cui etiam prædicta addit. Sed occasio errandi
multis est, quia in resolutione distincta querit resoluere in vnū
Analogia, sicut consuevit resolui in vnū vniocatione. Ita quod
querit in Analogia, quasi vnū numero terminum, sicut in vnioco-
cis: cum tamen terminus in Analogia sit vnus proportionabili-
ter tantum. Ita quod & singula resolubilia resoluuntur in conce-
ptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptū ob-
iectiuum & mentalem, simplicem, & vnum proportionabiliter.
Ita quod (vt vnico verbo re absoluiam) ens esse primò notum, in
quod fit omnis resolutio, in quod omnia addit, per modum Ana-
logi interpretandum est: sicū quo stare potest, quod ens secundum
perfectum adæquatumq; conceptum nō abstrahit à naturis præ-
dicamentibus: sicut nec aliquod Analogum a fundantibus Ana-
logiam. In hoc pēdet tota vis claritatis rei huius: vt semper ani-
maduertatur secundum Analogorum morem hæc dici.

¶ Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda: sed
prolixior fui accuratissimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo con-
cepiffes cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ, die
27. Februarij, 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniuste raptis, ad Fratrem Thomam Ragusinum ordinis prædicatarum.

DILECT

DILECTE Fili piis precibus tuis satisfacere volēs, cōsideraui in literis tuis quæstionē dīstīctā in quinque articulos circa emptionē raptarū rerū in bello iniulto. Primus est, an huiusmodi rapta etiā difficillimē reparabilia, sint iudicanda tāquā habira pro derelicto. Ad quē respon detur negatiuē: quā nec veri domini (quāuis nō possint recupe rare res suas) abdicauerūt à se dominiū illarū: nec ex cōditiōe rei, loci aut tēporis derelicto huiusmodi cōiurgit, vt in thesau ris, & similibus. Distinguentū tamē esse inter rē & rem, videm¹⁰ Romā: quoniā serā, veſtes, & id genus reliqua publicē expoſita, Romā nullum inueniētia dominiū, quia nullus scit discerne re seras suas ab alienis (quū etiā vedētes lateat cuius fuerint) pro derelictis habētur per accidēs & licitē emūtur: publicē. Di xi per accidēs: quia discernere nemo potest culus fuerint: & pu blicē: ac promiscue quilibet emit, quāuis nō dubitet, quōd pars direptionis: Romā fuerint: hęc enim signa derelictionis sunt. ¶ Secundus est, an rapta à prælatis, possint licitē emi post diē seu certū tēpus: vt nōnullæ leges admittūt. Ad quē respōdetur ne gatiuē in foro cōscientiæ. quāuis ciuiles leges impunitatē con cedāt ad euitādas lites. Et ratio illicitæ emptiōis in vtroque ar ticulo est, quia emitur res aliena sine consensu veri domini. ¶ Tertius est, an in huiusmodi casibus in emētibus sciēter tota resolutio sumēda sit ex intēctiōe vtilitatis ppriæ, vel dñi: ita q̄ emētes pro sua totaliter vel principaliter vtilitate, sint malæ h̄ dei possessores: emētes autē p̄ domini principaliter emolumētō rectē faciāt, pretiūque repetere possint. Ad quē respōdetur, q̄ per se loquēdo nulli licet emere rem alienā sine cōsensu veri domini: & si quis emit, etiā bona fide, tenetur ad restituendū rē emprā, quā habet, vero domino: nec potest pretiū solutū pe tere à vero domino: quia tenetur ad restitutionē nō ratione in iustæ adeptiōis, sed ratiōe rei alienæ, quæ apud ipsum est. Nec hoc est vertendū in dubiū loquēdo per se, & propriē. Dico autē³⁰ propriē: quia magni refert emere vel redimere: nā emere huius modi aliena nō licet: redimere autē licet: sed redimit is solus, q̄ vice veri domini redimit occupatā ab aliis rē illius: vnde nō re dimit, nisi qui personam veri domini induens, significatus est vero domino, vt rem suam recuperet redemptionis pretio so-

luto. Nec solū licet, sed pium est redimere viliori pretio h̄mōr res. Emere autē propriē: & p se nō licet. Dico autē per se: quia p accidēs potē esse licitū: vt si cognoscant res raptas fuisse cōſan guinei mei, impotētis redimere & destituti omni spe recuperā di res suas, & præsumēs gratū esse cōſanguineo meo, quōd ego fruar rebus sic irreparabilibus, emam illæ. Sed eorum, quæ con tingunt per accidēs, non est certa regula. ¶ Quartus est, an dictū cuiusdam doctoris dicētis sic, p̄habilitate credo, quōd taliter emēs, paratus reddere vero domino, si cō paruerit, credēs tamē q̄ non cōparebit: & cōsequēter sperās p se rē habiturū, nō peccat: quia verisimiliter potest de veri domi ni volūtate præsumere, sit in cōſciētia tutū, & aliis diuulgādū. Ad quē patet ex dictis responſio, scilicet quōd nec p se est licitū (quoniā ratiōe rei alienæ tenetur ad restituendū vero domi no sine pretio, quādiu res est apud eū: nec ipsā adeptio caret iniuria, ex eo quōd notum ementi est, quōd res est aliena) nec per accidēs apparet aliquid speciale excusans adeptiōnem: quoniam communia tantū proponuntur in articulo. ¶ Quintus est, an emat rectē q̄s ex pietate calices & huiusmodi sacra dedignat⁴⁰, q̄ manēt apud infideles, datur⁴⁰ ppriā autorita te ea occurrētī Ecclesiæ, habito pretio. Et huic adiungit, an domi nus taliū sit centendus omnino ignotus, stāte notitia regionis puta Vngariæ. Ad quā respōdetur, quōd hoc est vnū, p accidēs reddēs licitā emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præ ferendus efficit, vt licitē quis hæc redimat de manibus infidelium redditurus, et si nō illi ecclesiæ calicis dominæ: quæ nescitur, at tamen Ecclesiæ Christi significādo Ecclesiæ cui datur vt quan rum in se est, & publicet & teneat pro Ecclesia cui⁴⁰ erat, & est restituito pretio redēptionis. Et quamuis non cōſcenda sit Eccle sia omnino ignota, cuius regio scitur: est tamen maior præsum ptionis locus ex hac religiosa causa vni Ecclesiæ de alia quāmihi de contanguineo meo: quoniam vnica domus est vniuersa per orbem sparsa. Christi Ecclesia. Hęc sunt, fili charissime, quæ mihi occurrerunt respondenda. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 27. Nouembris, 1529.

Primi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xistii finis.

T O M V S S E C V N D V S
O P V S C V L O R V M T H O M A E D E
V I O C A I E T A N I, C A R D I N A -
L I S S A N C T I X I S T I C V I V S S V N T
T R E D E C I M V T I L I S S I M I

TRACTATVS.

- 1 De conceptione beatae Virginis
- 2 De Eucharistia sacramento.
- 3 De celebratione missæ,
- 4 De qualitate orationum dictarum ab audientibus missam in die festo.
- 5 De precepto elemosina.
- 6 De monte pietatis.
- 7 De cambijs.
- 8 De sursu.
- 9 De simonia.
- 10 De usu spiritualium rerum in peccato mortali.
- 11 De cota.
- 12 De solutione malefici opera malefici ad hoc parati.
- 13 De spasmō beatae Virginis.

TRACTATVS PRIMVS DE
Conceptione beatae Mariae virginis ad Leo nem decimum pontif. maximum, in quinque capita diuisus.

- 1 De duplici scia discernēdi ea quæ fidei sunt, & quæ aduersantur.
- 2 Quæstio de conceptione, quomodo non sit de necessario credendū.
- 3 Quæ de conceptione sententia fidei aduersetur.
- 4 Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali conceptam, quam probabilis existat.
- 5 Quantum valeant argumenta quæ tenent oppositum.

CAPVT I.

De duplici scia discernēdi ea quæ fidei sunt, & quæ aduersantur.

FA V S T V M felixq; sit, Leo 10. Pon. Maxime quōd de sup̄mo potestatis tuæ opere prima diuina reuelatōe tuæ beatitudini lucubratiuncu reuelatōe causa sese obtulit. Definitio secretorum Christianæ fidei, quæ nosse soli Deo natura conuenit, in medium venit, prop̄stitutum est, vt decernas in Lateranensi synodo, vtrum De⁴⁰ beatissimam Virginem Mariam à peccato originali: præseruauerit, an manducauerit. Quocirca duo occurrunt scribēda. Primò, viz decernēdi ea quæ sunt fidei, modique quibus aliquid huiusmodi credendum decernitur, explicabuntur, deinde iuxta singulos modos per vias ipsas sermonis egres sus dirigentur. ¶ Duæ sunt viæ, quibus decerni potē religioni Christianæ quid credēdū sit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria est diuina reuelatio facta i primis autorib⁴⁰ sacre Scripturæ cōtēta in canonicis libris Biblię, traditiōibusq; Apostolorū i sym bolo & aliis, quæ cōstat ecclesiā p̄ Apostolos suscepisse: vt sacra mēta. Reuelatio deīde facta apostolicē sedi, siue cū synodo, siue sine synodo. Hęc enim differētia ad solēnitatē & cōgruitatē spe ctat iudicij apostolici de his quæ sunt fidei, & nō ad necessitatē: vt vniuersa testat Ecclesia, Hæreticos indubitē tenēs, qui ab apo stolica sede damnatā hēresim sectantur. Reuelatio demū facta sacris doctoribus, his præcipuē, quorum & vita & doctrina ap probata est ab Ecclesia. Sed est inter hęc distātia multa: quoniā reuelationi cōtēte in sacra Scriptura, & decretalibus fidei hēremus tanquā necessariis: ita quōd se hēreticū cōprobat qui cūque pertinaciter alicui horū aduersatur. Reuelationi autē rem factę sanctis quorū doctrinam Ecclesia suscipit, tanquam probabilius inhæremus: vt diui Augu. Thomæque scripserunt, & magist

LIBROS
DEL DR.
L. MARCO

magistra rerū experiētia cōtinua testatur. Nec refert in sacra Scriptura & aliis, an aliqd sit reuelatum explicitē (vt creatio mūdi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiusmodi) an implicitē vt sunt omnia illa quorū opposita nō possunt sustineri cū veritate sacra Scripturæ & aliorū quæ certa fide scimus: nisi q̄ ingenio, labore, rōne, & intellectu op̄ est, vt manifestetur hæc quæ implicitē dicunt cōtineri esse necessariō cōnexa illis in q̄bus cōtineri dicunt. Quōd sit, vt in istiusmodi rebus antequā cōstat quid necessariō connexū sit certis & indubitatis fidei traditionib⁹, vni cuiq; liceat quod rationabili sibi videt amplecti, sine p̄uacua tamē. Et hinc rōnibus locus dat ad ea, quæ sunt fidei: vt. si afferant rationes ostēdentes cōsona, aut dissona esse fidei, quæ in dubiū verrunt. Propter q̄ oportet oēs rationes ad ea, quæ sunt fidei nō ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis cōtente p̄cedere, & in diuinā reuelationē in prædictis contentā resoluerē. Et ideo nō ratio, sed diuina reuelatio, nō cuiusq; sed prædictis facta est, cui fides nostra innitit: & s̄m eam oportet decernere quicquid in fide decernēdū est. Extraordinaria, verō via, quæ potest aliquid decerni in fide, esset, si miraculo, quod verē miraculū esset, Deus attestaret aliquid ad fidē spectās. Sed hic esset opus cautela magna: tum ex parte operū mirorū: quoniā Angelus Satanæ trāsferit se in Angelum lucis: & signa & p̄digia facere multa potest, quæ nos, vt re miracula à solo Deo factibilia putarem⁹: vt opera sanitatis, & elemētorū, & similitū. Vnde & Antichrist⁹ facturus dicit tot miracula in oculis hominū, vt si fieri posset, et electi fallerētur. Tum ex parte illusionū, vt contingit in præstigiis, tum quia signa teste Apostolo 1. ad Corinth. 14. & beato Gregorio in homilia 10. data sunt infidelibus, non fidelibus, Ecclesiæ verō tanquā fidei, non infidei data est reuelatio prophetica & apostolica. Vnde via signorū etsi est à Domino data Marci vlt. p̄pter infideles & ab Ecclesiā approbata quo ad fidē personalem. s. dicens se missam à Deo: vt in cap. exinuncto. extrā de hære, tamen nisi corā Rom. Ecclesia euidētissimē fieret, verū & indubiātū non mirū, sed miraculū, expressē ad testificādum hoc esse verū, non deberet Romanus Pontifex determinare aliquā fidei ambiguitatē ex hac via: ratio est, quia habemus à Deo ordinariā viam decretorū fidei: in tantū vt si Angelus de celo oppositum huius ordinariæ viæ diceret, non esset ei credendū: vt Apostolus dicit ad Gal. Accedit ad hæc, q̄ miracula quæ ab Ecclesia suscipiuntur in canonizationibus Sanctorū, quæ tamen maxime autentica sunt, quum humano testimonio innitatur (errum scilicet qui testatur) non. oio certa sunt: quoniā scriptum est: Omnis homo mēdax: licet sint certa more humano, fidei autē Christianæ certitudo nō humano more certa esse debet, sed in fallibile oio debet habere testimoniū: quale nullus homo, sed solus Deus prestare potest. Vnde & Petrus Apostolus cælestis vocis in transfiguratione Domini à se audiat proprio testimonio tanquā humano vrens, subiūgitur. Et habemus firmiōis propheticum sermonē, subiūgēdo q̄ nō volūrate humana propheta allata est, diuino ergo testimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

Ex dictis autē patet, nō solū decernēdi via duplex, sed & modus duplex, quō credēdū esse decerni potest. Nā quædā decernunt credenda tanquā necessariō credēda, ita q̄ cōtrarium sentiens est hæreticus, quæ dā verō tanquā probabiliter & piē credenda, ita q̄ contrariū sentiens non est hæreticus: vt de assumptione beatę Virginis cum corpore, & sanctificatione eius in vtero matris, & aliis huiusmodi cōmunis. Ecclesiæ pietas p̄babiliter credit. Ratio autē quare oīs via tam ordinariā, quam extraordinariā decernēdi ea, quæ sunt fidei, sola reuelatio diuina est, in promptu est: quia scilicet ea, quæ sunt fidei, lumē humanę mentis excedūt, & ex solo diuinę voluntatis beneplacito dependunt istiusmodi singularia. scriptū est autē, q̄ quæ sunt hominis nemo nouit nisi spiritus hominis, & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi Spiritus Dei, & cui voluerit Spiritus reuelare. Hæc de priō.

CAPVT II.

Quæstio de conceptione quomodo non sit de necessariō credendis.

DICTIS autē viis, incendēdo, vt propositum deinde fuit, manifestat primō, q̄ neutra pars quę sita vt in dubiū vertitur, est necessariō credenda. Et ratio est, quia neutra in sacra Scriptura certisque fidei dogmatibus necessariis explicitē habetur, & vtriusque pars iustineri cū veritate sacre Scripturę reliquisq; necessariō creditis à Christi fidelibus. Et de parte quidē illa, quæ tenet beatā Virgine à peccato originali mūdata, certū est q̄ fidei cōsonat, tum quoniā vniuersales propositiones de peccato originali in omnibus purē hominibus, in sacra Scriptura habentur: vt patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniā vniuersali redēptioni Christi in sacra Scriptura traditē cōsonat, tum quoniā innumera sacrorū doctorū & sactorū multitudo hanc partē explicitē tenuit, vt infra patebit. De parte autē alte

Beatam Virginē a peccato originali mūdata, quæ tenet beatā Virgine à peccato originali mūdata, certū est q̄ fidei cōsonat, tum quoniā vniuersales propositiones de peccato originali in omnibus purē hominibus, in sacra Scriptura habentur: vt patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniā vniuersali redēptioni Christi in sacra Scriptura traditē cōsonat, tum quoniā innumera sacrorū doctorū & sactorū multitudo hanc partē explicitē tenuit, vt infra patebit. De parte autē alte

ra credente scilicet beatam Virgine præseruatā a peccato originali, licet quidā scripserit, quod cōtrahatur sacre scripturæ & determinationi Ecclesiæ, quidā autē quod nō: mihi tamē theologorum minimo distinguēdū videt. cū cā sententiam huius opinio nis. Nā potest dupliciter intelligi. Primo, vt beata Virgo sit præseruata totaliter a peccato originali, ita quod fuit exempta ab oibus ad dictū peccatū spectantibus. Secūdo, vt beata Virgo sit præseruata a sola macula peccati originalis p̄ intutionē gratiæ personalis. Et autem inter istos duos sententia maior dilata, quæ inter cœlū & terrā. Nā cū anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatū, nō solum macula originalis peccati, contrahitur, sed in primo instanti, in quo aia rationalis creādo infunditur, & infundēdo creatur, prius secūdo nature ordinē caro seu materia, cui aia infunditur, est infecta: vt pote genita ex cōmixtione vtriusque parētis, & propterea anima, quæ infundit illi carni, cōtrahit maculā in seip̄a originalis peccati, quia infunditur carni infectę: neque solā macula ex carnis infectione contrahit persona in vtero genita, sed multa alia: scilicet reatū clausę calis iam, fomitē peccati, & pœnā mortis tēporalis: ita quod infecta caro, cui infundit anima est, in qua fundatur ratio nō potētē cōtrahendi originale peccatū, sed ratio cōtrahit in propria persona debiti, quod contrahatur in anima rationali sua peccatū originale, & secūdo maculā, & secundum reatū pœnarū spiritualis & tēporalis, imō est talis carnis infectio peccati originalis initium inexistens in persona, quę tūc si mal concepit, & cōcepta est. Quocirca positio dicens beatā Virgine præseruatā totaliter a peccato originali dicit ipsā nō cōtraxisse carnē suā infectā: ac per hoc nō solū sine macula peccati conceptā & reatibus & fomite: sed etiā sine debito in propria persona habendū hæc. Posito verō dicēs beatā Virgine præseruatā solum a macula peccati originalis, & is quę a macula sunt inseparabilia (vt est reatus tēporis pœnæ dāni) non negat beatā virgine carnem habuisse infectam: ac per hoc in propria persona debitū cōtrahendi maculā originalis peccati, & quō ad maculā, & quō ad reatus omnes, & fomite: sed præseruante Dei gratia, non redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redundauit & fomes, ligatus tamē per gratiā & reatus clausę iamque vitæ æternę, & mortis tēporalis: quia hæc pœna. s. mortis, erat nature ex parte carnis: illa. s. clausę iamque erat natura ex parte tēporis: quia scilicet Christus adhuc nō aparuerat per suam mortē iamus paradisi clauis per originale peccatū: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

CAPVT III.

Quam de conceptione sententia fidei aduersetur.

INTER has igitur opiniones hæc mihi videt quod ad fidē differētia, quod positio dēs beatā Virgine esse præseruatā a peccato originali & reatibus & c. esse cōtraria fidei catholice: quoniā repugnat his, quæ in sacra Scriptura & aliis documētis fidei certis & necessariis cōtinētur. Oportet nāque de beatā Virgine firmiter credere, q̄ Christus est mortu⁹ p̄ ipsā, & quod ipsa est mortua morte peccati: quoniā in sacra Scriptura habetur ista cōditionalis. Si Christ⁹ est mortuus p̄ omnib⁹, oēs mortui sunt vt patet secūdo ad Cor. 5. c. Cōstat enim q̄ omnis cōditionalis vera est necessaria: & quod a destructionē cōsequētis ad destructionē antecedētis valet argumentū. Formata ergo ratione clarescit apparet, Scripturam esse falsam, & fidē nostrā procedēdo sic: Si Christ⁹ mortuus est pro omnib⁹, omnes mortui sunt: sed per istā positionē, Nō omnes mortui sunt, quia beata Virgo nō est mortua morte peccati: ergo Christus nō est mortu⁹ pro omnibus: quod est manifesta hæresis. Nec pot̄ hic locus glossari. Si enim omnes, distribuat generaliter, & quod dicitur exceptionē, & similia: quoniā cōstat quod in hac p̄positione illud signū, Omnes distribuit pro oibus sine vlla exceptionē: quoniā hæreticum cōstat esse dicentē Christū non esse mortuū pro omnibus sine vlla exceptionē. Nec etiā pot̄ negari, quin de morte peccati sit sermo in cōsequētis: vnde Aug. in 6. cōtra Iulianū, tractans hæc verba Apostoli, cōcludēdo dicit hæc verba. Cōsequēs ergo esse voluit vt omnes intelligatur mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo nō in corpore, restat vt in peccato mortuos esse omnes, pro quibus mortuus est Christus, nemo negat, nemo dubitet, nisi qui se negat, aut dubitat esse Christianū. Hæc autē de cū opinio illa negat beatā Virgine mortuā morte peccati, ac per hoc Christū nō mortuum esse pro ipsa, sustineri iudicio meo nō pot̄. Et ne lōgius protrahatur, hoc oportet summari ante oculos habere, quod istæ quinque propositiones sunt omnino cōstendē, scilicet, Christus mortu⁹ est pro beatā Virgine: beata Virgo est aliquo modo mortua morte peccati: beata Virgo est recōciliata Deo p̄ Christū: beata virgo est redēpta p̄ mortē Christi, beata virgo est post sanctificationē sui nō nisi p̄ Christi mortē aditū habuit paradisi apertū. Quibus addūtur alię aut

Opinio afferens beatam Virginē a peccato originali mūdata, quæ tenet beatā Virgine à peccato originali mūdata, certū est q̄ fidei cōsonat, tum quoniā vniuersales propositiones de peccato originali in omnibus purē hominibus, in sacra Scriptura habentur: vt patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniā vniuersali redēptioni Christi in sacra Scriptura traditē cōsonat, tum quoniā innumera sacrorū doctorū & sactorū multitudo hanc partē explicitē tenuit, vt infra patebit. De parte autē alte

per se notæ (scilicet q̄ omnis reconciliatus fuit inimicus: & q̄
beata Virgo mortua est morte tēporali) aut determinatē p̄ Ec-
clesiā, scilicet omnis homo redēptus à Christo fuit verē captiuus,
& mors est pœna peccati originalis. P̄ rimā enī harū refert
Aug. ad opatā de origine aīę à Papa Zozimo decretā, dicens. In
epistola Zozimi sic legitur: Nullus, nisi q̄ peccati seruus est, li-
ber efficitur: nec redēptus dici potest, nisi qui verē p̄ peccatum
fuit ante captiuus, sicut scriptū est, Si vos filius liberauerit, verē
liberi eritis. Et subdit. In his verbis Apostolicę sedis tā antiqua
atq; fundata certa & clara est fides catholica, vt nefas sit de il-
la dubitare Christiano. Hęc ille. Secundā verō, scilicet q̄ mors
est pœna peccati originalis, cōstat decretā esse à Cōcilio Mi-
leuitano: vt patet de cōs. dist. 4. cap. placuit. Vnde patet q̄ distin-
ctio illa de redēptione p̄seruatiua, vel liberatiua, quo ad ho-
mines reprobata est, p̄ Rom. Ecclesie determinationē: quamuis
sanctus Bern. super cāticis sermone 22. illā vsurpauerit quo ad
Angelos. Sunt & alię vniuersales p̄positiones certę & indubi-
tatę, s. per vnū hominē peccatū trāsīt in omnes, & p̄ peccatum
mors, ad Ro. 5. & Omnes in Adā peccauerunt, ad Ro. 3. Et quisq;
hominē aliq̄ esse putat cui necessaria nō fuerit remissio pec-
catorū, excepto vno Mediatore, contrari⁹ est sacre Scripture,
inquit Aug. in lib. de p̄fectione iustitię. Et solus Christ⁹ habuit
similitudinē carnis peccati. Et alię huiusmodi, quę aut nullo
modo, aut vix possunt saluari ab huiusmodi opinione, si tñ opi-
nio nomināda est, quū videatur manifestus error in fide. Vnde
Sixtus 4. in extrauaganti, graue nimis: de hac positione se impe-
diuit, sed solum de p̄seruatione beatę Virginis à macula pec-
cati originalis: vt expressē patet legenti illā. Damnanda ergo vi-
detur specialiter positio, quę assereret beatam Virginem tota-
liter p̄seruantē à peccato originali, vt scilicet nihil eius in-
currerit: quamuis neminem adhuc sciam hoc tenuisse.
¶ In secundo autē sensu intellecta opinio de p̄seruatione be-
atę Virginis, scilicet q̄ p̄seruata est à macula peccati origina-
lis, & nō ab infectione carnis, ac p̄ hoc nec à debito in propria
persona illius maculę, nec a fomite & pœnis, nō est cōtraria sa-
cre Scripture, nec de terminationi Ecclesie, nec aliquib⁹ neces-
sari⁹ creditis, quoniā beata Virgo p̄seruata ex speciali p̄uen-
tione gratię à macula originalis peccati, & habēs cetera q̄ di-
xim⁹, nō est extra latitudinē mortuorū inimicorū, indigētū re-
missioni peccatorū, captiuorū, habētū carnē peccati, obnoxio-
rū morti & clausurę cœli. Et cōsequenter nō est extra latitu-
dinē eorū p̄ quibus Christus mortu⁹ est, recōciliatorū, libera-
torū, redēptorū, mundatorū, introductorū deniq; per Christi
mortē in vitam æternam animę & corporis. Et in promptu rō
est: quia ex eo q̄ habuit carnē infectā cū fomite ligato & rea-
tibus, egebat futuro remedio per incarnationem & mortē Ie-
su Christi exhibendo. Et ex eo q̄ in propria persona habuit de-
bitū contrahendi maculā originalis peccati imō initiū, vnde re-
dandare in aīa suam debebat originalis peccati macula, gratia
illa quę p̄ueniendo sanctificauit eā, ligando etiam fomitem
habuit rationē gratię mūdatię, reconciliatię, redēptię, &c.
Liberans namq; aīam à macula nō actualiter habita, sed ex pro-
pria carne tunc debita, & in eadē carne tunc initiata, nō extra
latitudinē liberantiū à peccato, mūdantiū à sorde, redimētū à
captiuitate. Neque enim vno modo tantū quodlibet horū dici
tur: sed latitudinē habet. Dicitur namq; captiuus non solum qui
totaliter in captiuitatē est redactus: sed qui cœpit in sui aliqua
parte duci in captiuitatē & obnoxius est captiuitati. Et simili-
ter dicitur mors peccati, nō solum ipsa actualis mors, sed debi-
tū & initiū in propria persona habendi illā, Et similiter dicit⁹
à peccato originali mūdatus, nō solum qui à cōtracta actuali ma-
cula mundat⁹ est: sed qui à macula quidē in debito & initio in
propria persona fundato, & reliquis tot quasi partibus peccati
originalis actualiter cōtractis mūdatus est: & sic de aliis. Nec
p̄teret quisquā de mea hac phantasia me p̄ferre: sed videat diuū
Tho. in Prima secundę, quęst. 81. art. 3. (vbi inter alia tractat e-
tiā illud ad Rom. 5. Per vnū hominē peccatum trāsīt in omnes,
& per peccatū mors) sustentem q̄ per mortē sufficit intelli-
gere debitum, seu reatū in propria persona mortis, quāuis nunquā
actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, q̄ cum Apostolus
duo simul dicat (scilicet q̄ in omnes peruenit peccatū & mors
sicut enim scilicet mors sufficiens saluatur, exponēdo mortem
vel in actu vel in debito in propria persona, ita & primum sci-
licet peccatū, saluatur exponēdo peccatū in actu, vel in debi-
to in propria persona. Dixi autē toties in propria persona: quon-
iam si debitū aut initiū peccati originalis nō ponitur propriū
illius, qui cōcipitur sed cōmune, iam non saluaretur: q̄ illa per-
sona esset mortua, redēpta, recōciliata, & c. Nec esset formalis
differentia inter errorē Iuliani contra quē scribit August. ponē-
tis per gratiam redēptionis Christi filios Christianorū p̄serua-
tos à peccato originali, quod habebant in debito cōmuni: sed
scd esset materialis differentia, quia ille gratiā p̄seruationis

communē Christianorū filiis posuisset. hic autē poneretur pro-
pria vni. Saluatur quoque manifestē in hac positione singularis
prerogatiua Iesu Christi, q̄ filius cōceptus est sanctus, & nō in
carne peccati, sed in similitudine carnis peccati: nō solū ea rō-
ne, quia ipse ex vi, seu natura suę cōceptionis, quę natiuitas in
vtero vocat⁹, sanctus nascebat⁹ (iuxta verbū Gabrielis ad beatā
Virginē, Quod ex te nascectur, sanctū) sed etiā quia beata Virgo
concepta est cum carne infecta, sed cū anima sancta ex gratia
impediente redundāriam infectę carnis in maculā animę. Sal-
uantur & omnes vniuersales p̄positiones in Scriptura & Ec-
clesię determinationibus vt facillē puto appare re exercitatis
ingeniis ex dictis. Nec obstat dictis si obiciatur q̄ reatus & fo-
mes dicti cōsequūtur infectā carnē mediāte macula in anima:
ac per hoc si macula nō est subsecuta, nec ista sine secuta, imo
videt⁹ q̄ sine maculę incurtū, iniustē anima rea remaneat, quū
pœnā sine proprię culpę originalis tamen sint pœnā. Hoc in-
quā nō obstat: quia mediatio maculę, licet sit ordinaria, non ta-
men est sic necessaria. vt impedita macula oporteat impeditā
esse cōsecutionē aliorū: sufficit enim, q̄ omnīū horū cōmuni
radix, scilicet infecta caro, sit in intātū illo, quo aīa infundit⁹
infectę carni. Nec est iniustū q̄ habenti culpā in proprio debi-
to & initio, actualis culpę incurtus impediāt & reatus pœnarū
naturę remaneant: quoniā extra propriā culpā originale om-
nino non est qui in proprio debito & initio illam habet.

¶ Et quoniā in hoc sensu p̄dicatur hodie beata virgo p̄serua-
ta à peccato originali ab his qui dicunt ipsam sine originali
peccato cōcepta (ita q̄ per peccatū originale intelligūt macu-
lam peccati originalis: vt patet ex prædicta bulla, seu extraua-
ganti Xixi quarti edita in fauorē huius opinionis de p̄serua-
tione à macula originalis peccati: & ex studio. Scoti i. 3. sen. di. 3.
q. 1. ad hoc tēdētis, vt à culpa, offensa inimicitiaq; aīam beatę
Virginis in cōceptione p̄seruaret: à qua pueri nūc per Baptismū,
& olī per circūcisionē liberi sunt effecti. Et ex defensionibus
Francisci de Maironis in 3. sen. dist. 3. q. 2. in quibus conat⁹ iuuare
sanctitatē formaliter, cuius sola est aīa susceptiua in beatę Vir-
ginis cōceptione p̄occupatē peccatū originale) idcirco, quū
de duabus opinionibus de cōceptione beatę Virginis erit reli-
quus sermo, an mūdata, an p̄seruata fuerit ab originali pec-
cato, de ipsa macula originalis peccati intelligēdus est. Quocir-
ca cōcedēdū sunt p̄dicatorū linguę, scriptorūq; manus in hac
questione: & neutra debēt damnare partē vt erroneā, vt fides,
vt sacre Scripture, aut Ecclesie determinationi cōtraria: sed lo-
briē scribere & loqui debent, & nō plus sapere, quam oportet,
iuxta apostolicę sedis p̄ceptū à Sixto quarto editum.

CAPVT IIII.

*Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato con-
ceptam quam probabilis existat.*

V V M igitur neutra pars sit necessariō credēda opor-
tet videre, an altera an vtraq; sit probabilis. Quod e-
nim pars illa quę tenet beatā Virginē esse à peccato
originali mūdātā, probabilis sit, ex eo patet q̄ tot
sancti doctores, & tot illustres doctores in Theologia, & in iu-
re canonico, qui scripserūt, hanc partē nō in cōi, sed in singula-
ri noīatim de beatissima Virgine Maria loquētes docuerūt. Et
ne fingere videar, noīatim sanctos in suis locis asserere censui,
ita vt eorū nō solū nomina & loca, in quibus hac scripserunt,
sed verba asserantur. Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus August. super Psalm. 34. dicit, Adam est mortuus p̄-
pter peccatum, Maria ex Adam mortua est propter peccatum,
caro autē Domini ex Maria mortua est propter delenda pecca-
ta. Et in libro secundo de Baptismo paruulorū dicit, Solus ille
homo factus manens Deus peccatum nullū vnquā habuit, nec
sumpsit carnē peccati, quāuis de materna carne peccati. Et in
lib. 10. super Genesim ad literā dicit, Corpus Christi quāuis ex
carne foemine assumptum sit, quę de illa carnis peccati propa-
gatione cōcepta fuerat: tamen quia nō sic in ea conceptū fuit,
quomodo fuerat illa cōcepta, ideo ipsum nō fuit caro peccati
sed similitudo carnis peccati. Sanctus Ambrosius super, Beati
immaculati, dicit, Venit Dominus Iesus, & in carne, quę pecca-
to in matre fuerat obnoxia, militiam virtutis exercuit.

Sanctus Ioannes Chrysostomus super Marthęum dicit, Quā-
uis Christus non esset peccator, naturam tamen humanam de
peccatrice suscepit.

Sanctus Eusebius Emisenus Episcopus in secundo sermone
Natiuitatis Domini, q̄ incipit, Nostis charissimi, ait: A peccati
originalis nexu null⁹ immunis extitit, nec etiā ipsa genitrix Red.

Sanctus Remigius super Psalmum, Deus Deus meus respi-
ce dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mū-
data, ita vt ex ea cōciperēt sine peccato homo Christus Iesus.

Sanctus Maxim⁹ in sermone de Assumptione beatę Virginis
dicit, Beata Virgo gloriosa fuit in vtero matris sanctificata ab
omni cōtagione originalis culpę antequam nasceretur, & per
Spirit

Spiritum sanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia sup Missus est (& habet in glossa ordinaria) dicit, Spiritus sanctus superueniens in Virgine metem eius ab omni vitiorum sordibus castificauit, & ab omni estu concupiscentie carnalis cor eius temperauit atque mundauit.

Sanctus Anselmus in libro, Cur Deus homo, cap. 16. dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit, Virgo tamen ipsa vnde assumptus est, in iniquitatibus concepta est, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernard. in Epistola ad Lugd. dicit, Beata virgo post conceptum in utero iam existens sanctificationem accepisse creditur, quae excluso peccato sancta fecerit natiuitatem, non conceptionem.

Sanctus Erardus Episcopus & martyr in sermone natiuitatis beate Virginis dicit, O foelix puella, quae concepta in peccato purificatur ab omni & peccato, & filium concipit sine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in sermone de natiuitate beate Virginis dicit, Beata Virgo fuit in utero matris a peccato per gratiam sanctificata, & sine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquino in tertia parte, questione 27. articulo 2. dicit, Beata virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonaventura ordinis Minorum in 3. sent. dist. 3. quaest. 1. arg. 2. dicit, Dicendum est quod beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quo eius sanctificatio subsecuta est peccati originalis contractionem. Hic modus dicendi est communior, & rationabilior & securior. Communior, quia fere omnes id tenent. Rationabilior quia esse naturam precedit esse gratiam, & c. Securius quia magis consonat fidei pietati, & sanctorum autoritati & c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorum in sermone suorum opere tercio incipiente, Ignis a facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine, sermone quarto, incipiente, Sicut sol oriens mundo, dicit, Tertia fuit sanctificatio maternalis, & ista remouet culpam originale, confert gratiam, & remouet puritatem ad peccatum mortaliter, quam venialiter, & haec fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confessor in sermone de conceptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, sed, eadem die & hora statim post animationem fuit per sanctificationem a peccato contracto mundata.

Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in indiuiduo beatam Virginem conceptam in peccato originali, quorum dicta aut in fonte, aut in libris domini Iohannis de Turre Cremata, & magistri Vincetij de Castro nouo, de conceptione beate Virginis compilatis, vnde sumpta sunt inuenire quilibet potest.

Hi sancti atque doctores probabilem valde reddunt fidem credentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.

ET Quia autoritates istae, non de humano genere, aut Christi anis in communi, sed de beata Virgine in indiuiduo expressa loquuntur, ideo glossa illa, qua sanctorum autoritates intelligende dicuntur de lege communi, & non de privilegio singulari, locum hic nullum habet, tam quia glossa huiusmodi de lege communi, aut privilegio locum habere potest, quando est sermo in communi, seu vniuersali (propter quod non attuli vniuersales propositiones sanctorum solum Christum a peccato originali excipientium) sed quando est sermo de aliquo singulari indiuiduo nominato, locum non habet glossa, quae intelligatur de lege communi: nisi hoc (scilicet sermo esse, quantum est ex lege communi) specificetur, vel ex ignorantia, aut malevolentia, aut dissimulatione hoc procedat, quae omnia longe a sanctis, & eorum autoritatibus allatis esse constat. Tum quia ex eo quod sancti & doctores beatam Virginem in particulari explicat, subiacere legi communi in conceptione cum peccato originali, & exceptiunt ipsam beatam Virginem a communi lege aliorum in duratione peccati originalis (quia dicunt ipsam ex privilegio sanctificatam in utero) constat quod sancti & doctores antiqui beate Virginis privilegia scrutati nullum de praeservatione eius a macula originalis peccati privilegium adiferunt.

Excludunt quoque dictae autoritates glossam aliam, scilicet de facto, vel debitis, vel (& in idem redit) quantum est ex se, vel ex causa extrinseca. Quasi sancti intenderint quod beata Virgo incurreret peccatum originale non de facto, sed de debito: hoc est quia debuit contrahere originale macula, sed non contraxit de facto, similiter quod quantum est ex se, beata Virgo contraxisset peccatum originale: sed de facto non contraxit ex causa extrinseca, Deo praeseruantem per suam gratiam. Hanc, inquam, glossam excludunt, tum quia de debito, & ly quantum est ex se, est conditio secundum quid aut diminuens: quoniam habens aliquod quantum est ex se, vel de debito non habet illud simpliciter & absolute, sed si solum ex debito habet, secundum quid habet: & si solum quantum est ex se habet, non habet illud, sed oppositum illius. Sancti autem & doctores dicunt quod beata Virgo habuit peccatum originale sine ulla conditione secundum quid, aut diminutione, ac per hoc simpliciter & absolute. Tum quia non decrant vocabula sanctis & doctoribus.

quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipsum explicarent. Tam quia petendum est ab iis, si verba ista, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & similia, non explicant quod ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis vit debebant sancti & doctores ad hoc explicandum. In his namque explicatur persona beate Virginis nominata, ut subiectum originalis peccati: explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly concepta est, contraxit & similia: quid ultra debuit apponi? Et si ista hic non significant, consequens est, ut dicentes oppositum, scilicet et beatam Virginem non esse conceptam in peccato originali, non significat hoc quod dicunt. Facit ergo atque temeraria sunt huiusmodi non exceptiones, sed corruptiones autoritatum, locutionumque Latinarum.

Repellent etiam dictae autoritates glossam de conceptione ante infusionem animae, vel in ipso instanti infusionis animae, quasi sancti & doctores intendunt, quod beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quo ad conceptionem ante infusionem animae, & non quo ad conceptionem in infusione animae. Tum quoniam sancti & doctores ita loquuntur de conceptione beate Virginis in peccato originali, sicut de conceptione aliorum hominum per commixtionem seminum genitorum: constat autem quod sermo semper est de conceptu in infusione animae: ergo. Tum quoniam ante infusionem animae non habet locum peccatum originale: quoniam sine anima rationali non inuenitur culpa originalis. Tum quoniam loquuntur de beata Virgine, constat autem quod ante infusionem animae non erat beata Virgo: Restat ergo, ut sola illa stultitia pro glossa sanctorum & antiquorum doctorum admissione digna sit, scilicet si sancti & praesentis doctores nunc essent, dicerent oppositum. Hanc ergo glossam in terris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei suae ut conuinceret se populis, & c. Stant igitur solidae aeternae sanctorum & doctorum autoritates ad sustinendum beatam Virginem conceptam esse in peccato originali: & propterea rationabiliter probabilemque esse partem illam constat.

CAPIT V.

Quantum valeant argumenta tenentium beatam virginem ab originali fuisse praeseruatam.

ALTERIUS autem partis (scilicet quod beata Virgo praeseruatam est de specialissima gratia a macula peccati originalis) probabilitas assertur ex noue: ex autoritate doctorum multorum, ex determinatione synodi, ex cultu ecclesiastico, ex indulgentia concessa, ex communitate sequacium, ex scaldalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quae si collatim examinanda sunt pro veritatis honore.

DOCTORES tenentes beatam Virginem esse praeseruatam sunt numero infiniti, si ad modernos spectemus, Paulo antea- men aliqui, licet pauci fuerunt: ut Scotus, Franciscus de Mairo nis. Et beate Brigidae reuelatum dicitur beatam Virginem praeseruatam esse ab originali peccato.

Sed haec probabilitas valde exigua est: tum quia est contra tot sanctos: & nullus est inter istos sanctus. Sanctae autem Brigidae regione ponitur sancta Catharina de Senis, quae dixit sibi reuelatum esse oppositum: ut refert Archiepiscopus Florentinus in prima parte Summae suae titulo 7. cap. secundo, circa finem.

Et maiori fide digna videtur sancta Catharina: quia canonizata est sicut ceteri sancti: sancta vero Brigida canonizata est tempore schismatis, quo nullus habebatur certus & indubitus papa, a Bonifacio in sua obedientia nono. Tum quia in iis, quae sunt dei, magis sentiendum est cum antiquis, quam cum modernis. Tum quia ipse Scotus, qui primus doctor, aut inter primos introductus hanc opinionem, timet hanc opinionem sequi. Nam in 3. sent. dist. 3. quaestione 1. post tractatas de conceptione Virginis cum peccato, aut sine peccato originali opinionem dicit, Quod autem horum factum sit, Deus nouit: si autoritati Ecclesiae, vel autoritati Scripturae non repugnet, videtur probabile quod excellentius est attribuire Mariae.

Quod aut noui sint omnes doctores, hanc opinionem tenentes patet ex eo, quod Magister sententiae de sanctorum testimonio in re hac dicit in 3. dist. 3. Sanctae dici potest, & credi oportet iuxta sanctorum attestationem conuenientiam, ipsam (scilicet carnem Christi) prius peccato fuisse obnoxiam sicut & reliqua virginis caro: sed sancti Spiritus operatione ita mundata, ut ab omni peccati contagione immunis veniret verbo. Haec ille. Et sanctus Bonaventura in 3. sent. dist. 1. q. 1. loquens de autoritate sanctorum dicit, Nullum autem inuenit dixisse de iis, quos vidimus & audiimus auribus nostris beatam virginem fuisse ab originali peccato immunem in sui conceptione. Et Adam angelicus in 3. fet. d. 3. dicit, Si credendum est dictis sanctorum tenendum est beatam Virginem fuisse conceptam in peccato originali: & nullus sanctorum inuenitur dixisse contra-

Primus argumentum a sanctis de beata Virgine

rit. Hæc ille. Et ipse Franciscus de Maironis, in 3. di. 3. q. 2. ar. 4. dicit, qd non obstat qd B. Virgo fuerit præseruata à peccato originali, ppter dicta tamè Sanctorum possamus dicere qd aliquo modo peccatū originale cōtraxit. In quibus verbis ipsemet ostendit, qd dicta Sanctorum cōgruè ad cōstendū peccatū originale in beata Virgine. ipse enim labor istorū ad glossandū idicta Sanctorum testat, qd sancti cōtrariū suæ opinionis sonāt. Quāuis uanus sit eorū labor, nisi ad auctoritates Sanctorum, quæ in cōi de humani generis originali peccato loquūtur, referatur. Illæ de humani generis originali peccato in beata Virgine in indiuiduo nanq; quæ de originali peccato in beata Virgine in indiuiduo contracto loquūtur, glossari nequeūt: ut patet ex dictis. Propterea nō est mirū, si nullus Sāc. nullus illustis doctor antiquus pro hac parte afferat, nisi fortè à falsariis. Vñ auctoritates quondam Sanctorum (s. August. quib; de peccatis agitur de Maria ppter honorē domini, nolo habere q̄stionē. Et Anselmi, deuit, ut mater Domini ea puritate niteret: &c. Et S. Tho. in primo sent. Immunis fuit ab oī peccato, &c. & si quæ sunt similes quæ pro hac opinione afferuntur) licet scholastica diuinatione nō sint indignæ: à iudicio tamè veritatis procul esse debēt: quoniā nō ex dictis facillè veras glossas & expositiones rationabiles habentibus extorqueri debet hæc singularis veritas: sed debēt afferri auctoritates Sāctorum & antiquorū nō in genere, sed in specie peccati originalis maculā negātes à beata Virgine, nō tpe conceptionis Iesu Christi, sed tpe conceptionis p̄prie: ut nos fecimus, p̄ oppositā opinioē. prætermittēdo cōiā. Cōstat nihilominus allatos tres Sanctos expresse docuisse beatam Virgine cum peccato originali conceptā: ut patet ex allegatis.

DETERMINASSE quoque dicit Basiliē. synodus in sessione 36, pro hac opinioē in hæc verba. Nos diligētē inspectis auctoritatibus & rōnibus, &c. doctrinā illā asserentē gloriosam Virgine præueniēte & operāte diuini numinis gratia, singulari nunquā actualiter subiacuisse originali peccato, tanquā piā & consonā cultui ecclesiastico, fidei catholicæ, rectæ rationi & sacre Scripturæ ab omnibus catholicis approbādā fore tenēdam & amplectendam diffinimus & declaramus, nulliq; de extero licitum esse in cōtrariū prædicatē seu docere. Hæc ibi Anno Domini, 1439. 15. Cal. Octobris.

Sed isthæc determinatio multo minus prodest quā prima: tū quoniā congregatio illa Basiliē. tunc tēporis nō erat synodus, nec Cōcilium. sed erat schismatica: utpote scissa à capite Ecclesie Eugenio quarto: ut patet ex ordine sessionū: nam in 34. sessione. 7. Cal. Iulij deposuerūt de facto Eugeniū, Et post in sessione 36. 15. Cal. Octobris sequentis determinarunt de cōceptione. Unde hinc non nisi synagoga Satane auctoritas afferri potest: qd licet etiā ipsa verba allata cōtraria dictis Sanctorum, ut in supra allegatis patet, manifestent, vniuersalis tū Ecclesia adorās tūc & post continuē vsque hodie dictum Eugeniū: & Nicolaū quintum eligens ac suscipiens superstitē antipapa Basiliē. cōcilia buli Amadeo locupletior testis est. Quocirca allegare Basiliē. sem synodum pro tempore illo, quo fuit schismatica: peritē est ac si allegaretur Pisaniū nuperimē cōtra Iulium s̄m celebratū cōciliabulū: quod vidimus omnes, & manibus tetigimus fuisse schismaticum. Tum quoniā dicto cōciliabulo ē regione opponitur verum ac venerandum Conciliū ex Ferraria in Florentiā translaturum Græcorū & Latinorū sub prædicto Eugenio quarto: ubi inter dogmata fidei traduntur hæc verba. Firmiter credit, profitetur, & docet sacrosancta Roman. Ecclesia, neminem vquam ex viro tæminaq; cōceptum à diaboli dominatu fuisse liberatum, nisi per fidem Mediatoris Dei & hominū Iesu Christi domini nostri: qui sine peccato cōceptus, natus, & mortuus, humani generis peccata delēde, solus sua morte prostrauit, & regni cœlestis introitū, quod primus homo peccato proprio cum omni sua successione perdidit, referuauit. Hæc ibi. Quæ præterea inducta sunt, ut appareat, qd illo tēpore, quo res in quæst. erat, vniuersalis Ecclesia solum Christū excepit ab originali peccato: quod nō erat dicendū, si beata quoq; Virgo excipiēda esset.

ECCLESIASTICVS Deinde cultus afferitur, qd iam per omnes fere Ecclesias Latinas festum cōceptionis nō sanctificationis celebratur: insinuando per hoc, qd non sanctificatio est à peccato originali: sed cōcepta est sine illo beatissima Virgo.

Sed hæc probabilitas dupliciter deficit. Primò quia, multæ Ecclesie sunt per orbē distulæ celebrātes in illo die sanctificationem non conceptionē. Et in hoc Ecclesia vniquēq; in suo sensu abundare permittit. Secūdo, quia cōstat qd à quibuscunq; catholicis celebratur hoc festum, celebratur rōe sanctificationis beatæ Virg. nis in vtero matris: siue illa sanctificatio fuerit præueniens, & quasi præoccupat peccati originalis actualem incursum, ut opinio ista dicit: siue fuerit mūdās ab originali peccato cōtracto, ut altera dicit opinio. Quocirca omnes cōueniunt in sanctificatione beatæ Virginis: & qd fuit in vtero, & qd est ratio celebratæ iuxta illud, Tu solus sanctus, Maria sanctificās. Licet differant in effectu sanctificationis in scilicet præseruauē

rit, an mundauerit à macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis ut nomen consonaret rei.

INDVLGENTIA verò cōcessa nihil cōfert huic opinioni sicut nec festi celebritas: quia ad honorē beatæ Virginis ob gratiā proprie sanctificationis in vtero fertur, relinquēdo ambigū an præseruās à macula, an mūdās fuerit gratia illav dictū est.

Quod autē iam cōmunis facta sit hodie ista opinio (ita ut omnes fere catholici Latine Ecclesie arbitrentur obsequiū se præstare Deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo reddit opinioē probabilē: quia p̄babile est quod multis videf. Sed probabilitas hæc vulgarē auctoritatē non excedit: & eisdem cōtra ponitur, qd probabile in veritate est, quod videtur sapientib;: qui ut patet ex supraddictis. cōtrariam secuti sunt opinioē. Vulgus autē probabile in apparentia non in veritate constituit.

Quia scandalosa deinde dicitur opposita opinio & piarū aurium offensua à multis etiā vniuersitatibus Theologorū, probabilis reddi ista opinio. Sed quoniā vniuersitates cōtra tot Sanctorū & cōmunem præcorū doctrinam in his, quæ sunt fidei, p̄ceptumtuosa sunt, & scandalum hoc nō actū, sed passium insipientium est potius quam piarum aurium imō Pharisæorum cōuinceretur esse, declarata eis veritate, ideo nihil ex hoc probabilitatis sortitur opinio hæc nisi apud ignorantēs.

Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur: quoniam pius valde est credere, qd beatæ Virgini quicquid gratiæ cōferri potuit sub Christo tñ, totum collatum est: quoniā illi dixit Angelus, qd erat plena gratia, &c. sed hæc radix zelo quidē innitit, sed non s̄m scientiam: propter quod à fide ad deuia multa abduceret: iuxta hanc siquidē vocatā pietatis regulā liceret cras credere, qd beata Virgo fuit cōcepta de Spiritu sancto, & tamē sub Christo: quia propterā non esset Deus & homo. Possemus quoque dicere, qd beata Virgo erat in hac vita simul viatrix & comprehendens: & tamē sub Christo, quia nō in tam alto beatitudinis gradu. Possemus etiā adhuc dicere, quod ipsa fuit Deus & homo: & tamē sub Christo, quia Christus masculus, & ipsa mulier: Christus vniuersalis redēptor per suā mortē, ipsa non. Et multa fortè alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret.

De solo nanq; vnigenito Dei credimus, qd nō ad mensurā dat⁹ est Spiritus: beatæ autē Virgini, & reliquis sanctis s̄m mensurā donationis Christi plus & minus, prout voluit, datū credimus. Si tamē restringat ad actualem mūditiā à peccati macula dicta p̄positio, & dicat qd piū est credere, qd beatæ Virgini quicquid gratiæ, sub Christo tamen cōferri potuit ad actualem mūditiā à peccati macula collatum est, fateor quod pia esset credulitas ista, nisi Sanctorū auctoritates obstarent. Quod Scorus timuit: sed minus docti non timent: propterea fortassis, quia ad pauca respicientes de facillē enuntiant.

Novæ autem reuelationes contra tot sanctos, & antiquos doctores, Angelum satanæ in Angelum lucis transformatum, aut phantasias, vel etiam s̄gmenta sapientibus ingerere videntur. Hæc siquidem cum vocatis miraculis, quæ in hac causā afferuntur pro mulierculis non pro sacra sunt synodo: vnde nec censeo digna de quibus verba fiant.

EX OMNIBVS autem dictis facillè est colligere, qd neutra pars propositæ quæstionis in sensu quo vertitur in dubium, est necessariò credenda: & qd altera (scilicet dicens, beatam Virginem esse mundatam ab originali peccato) est probabilis: altera verò) scilicet dicens, beatam virginem esse præseruatam à macula originalis peccati) est tolerabilis: & apud sic affectos vel assuetos, aut verè Theologiæ sanctorum patrum, aut nihil habentes probabilis.

Hæc sunt, beatissime pater, quæ facilitati tuæ, cuius correctio ni atque iudicio hæc, & reliqua à me tam scripta, quæ scribenda submitto, offerenda occurrunt. Vnde euidenter cernitur pars credens, beatissimam Virginem ab originali peccato mundatā in sinu Sanctorum, & sacrorū doctorum præcorum quiescens, nihilq; sibi timens à sacrosancta synodo (quandoquidē à Spiritu sancto, quo inspirati locuti sunt sancti Dei homines cōtrariē in fide sententiæ prodire nequeūt) quin portus sperat, si decernē dum aliquid est, seipsam tāquam probabiliorē, & sanctorū ac doctorū dictis consonā approbādā: exēplo Viennæ. synodi sub Clemēte quinto, quæ de Baptismi effectu decreuit partem probabiliorē dictis sanctorū & doctorū consonā. Pars verò relicta credēs, beatā Virgine à macula originalis peccati præseruatam, multitudine sequacium & fauoris amplitudine conspicua apparet, Superest igitur. P. S. ut inter quindecim sanctos (Augustinū, Ambrosiū, aliolq; quorum expressa sunt nomina) nec nō innumeros Doctores antiquos ex vna, & pauidū in causa hæc, Scotū, Franciscum est Maironis, Petrum Aureoli (cōtra tamen patres sui ordinis) modernos, & promiscui vulgi clamores ex alia, mediis tu arbitēr a Christo dat⁹, in hac sancta Late. synodo religionis Christianæ vel veritate firmiter amplectādā trad.

Argu-
mentum
ab
abundā
gentis.

Argu-
mentum
ab
abundā
gentis.

Argu-
mentum
ab
abundā
gentis.

Argu-
mentum
ab
abundā
gentis.

Argu-
mentum
ab
abundā
gentis.

Argu-
mentum
ab
abundā
gentis.

et adere, vel à publicis locutionibus & scādalis cōsulere digne
ris: memor illius oraculi, nō in multitudine, nec in cōmōtione
Dñs. Vale felix semper Auguste. Romæ anno salutis 1515.
¶ Tractatus de conceptione beate Mariæ virginis, editi per
Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xilii: hnis.

TRACTATUS SECVNDVS

Thomæ de Vio Caietani Card. S. Xistis De

Erroribus cōtingentibus in Eucharistia.

Sacramento in duodecim capi-
ta diuisus.

- 1 Quomodo Ioannis 6. Dominus non modo de fide formata in ipsum ha-
benda, sed de ipsius spirituali manducatione in Eucharistia sacramē-
to, locutus fuerit.
- 2 Quod Dominus Ioannis sexto dicens, Caro non prodest quicquam, non
exclusit ab Eucharistia sacramento carnem suam, nec Serum corpo-
ris sui spiritualam manducationem.
- 3 Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistia sacramento corporali
ter & perceptibiliter sumi corpus Christi.
- 4 Quomodo non falso, sed vere existimant Theologi fidem venire homi-
nis iudicio & electione, & extendi usque ad sensibilia.
- 5 Quod sibi usque minime aduerfantur hac, in Eucharistia sacramēto
Serum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.
- 6 Quomodo non docuerunt Theologi nō esse cogitandum de mysterio Eu-
charistia.
- 7 Quomodo catholice sint exponenda Serba ipsa forma Eucharistia.
- 8 Quomodo non falsum, sed Serum sit de leui peccata per hoc sacramen-
tum Eucharistia.
- 9 Quomodo Eucharistia sacramentum sit sacrificium & in missa offerri 30
sit institutum à Christo, & Apostolis.
- 10 Quomodo non sit idolatria adorare sanctū Eucharistia sacramentum.
- 11 Quod nunquam sanctorum doctorum Serbis suis foverit Christi
corpus esse in Eucharistia sacramento & in signo.
- 12 Quod non dua, sed una tantum sit saluus qua his, qui fidem habēt de
Eucharistia sacramento.

PRIMVM caput est, quod Dominus Ioan. 6. non
loquitur de Eucharistia, Tum quia loquitur de fi-
de & fiducia hominum in Christo, Tum quia ibi-
dem dicitur, Qui manducat carnem meam & bibit
meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Con-
stat autem multos sumere Eucharistia sacramentum, & non
manere in Christo per fidem charitate formatam.

CIRCA hoc aduerte erudite lector, aliquid dici verum,
& aliquid falsum. Verū quidem est, quod in cap. 6. Ioan. Dominus
loquitur de fide formata charitate in ipsum habenda: vnde &
prius loquitur de credenda diuinitate sua, & deinde de credē-
da morte sua pro vita mundi. Falsum autem dicitur: pro quan-
to excluditur à sermone illo fides sacramenti Eucharistia.

¶ Ad cuius euidentiam memeto, quod tria inueniuntur in Eucha-
ristia: scilicet ipsum sacramentum, quod adoramus, & manduca-
rio sacramentalis, quæ est cōmunis bonis & malis, dicente Apo-
stolo. 1. ad Corint. 10. Qui manducat & bibit indignè, Vbi clarè
patet indignos manducare & bibere sacramentali māducatione
& potu: hoc est, sumunt hostiam sacrā vt sacramentum, non
vt panē, sumunt enim credēdo illud esse sacramentū corporis
Christi. Tertio interuenit manducatio spiritualis, quæ est prop-
ria bonis, quæ sit per fidē formatam charitate: quæ est profectio
animæ secundum vitam spiritualem, secundū vitam, de qua
dicit, Viuo ego, iam nō ego, viuit verò in me Christus. ad Gal.
3. His autē tribus inuentis circa sacramentū Eucharistia, ex eo
quod in hoc capite Dominus nō loquitur de vno eorū (scilicet de
sacramentali māducatione) non verè inferitur, quod excludatur
reliqua duo, stat enim quod de reliquis duobus loquatur, de sacra-
mento ipso, & de māducatione spirituali sacramenti. Et qui-
dem quod loquatur, de māducatione spirituali, verba ipsa sonant
dicendo, Qui manducat meā carnē, & bibit meū sanguinē, in
me manet, & ego in illo. Manducare enim spiritualiter Eucha-
ristia sacramentum, est per fidem formatā charitate in Chri-
sto manere, & eōuerso Christū in ipso manere. Quod de sacra-
mēto quoque ipso loquatur, apparet, tum quia in futuro loqui-
tur, dicens, Panis, quem ego dabo: nondum siquidem institue-
rat sacramentum Eucharistia, quū hæc diceret in synagoga Ca-
perna: constar enim quod sacramentum Eucharistia institutum est
Hierosolymis in nocte, qua tradebatur, Tum quia distinguit
manducare & bibere, dicens, Nisi manducaueritis carnem filij
hominis, & biberitis eius sanguinē, nō habebitis vitam in vo-
bis. Si namque de fide solius mortis suæ pro vita mundi loqueret,
sat fuisset explicare mortē suam pro vita mundi per separati-
onem carnis à sanguine, quæ in cruce facta est: sed vbi non solū
carnis & sanguinis separationē pro vita mundi, sed carnē præ-

cepit manducandā, & sanguinem bibendum, si vitam vellemus
habere in nobis ipsis insinuauit, quod sacramentum erat institutu-
rus corporis & sanguinis sui per modum cibi & potius: ita quod ni-
si spiritualiter māducauerimus, & biberimus carnē, & sangui-
nem in cruce immolanda & in sacramento cōtinenda: non ha-
beremus vitā in nobis. Significat siquidem per hoc, quod de neces-
sitate salutis tenemur credere etiā Eucharistia sacramentum.

¶ Accedit ad hæc quod Ioan. Euangelista (cuius studium fuit scri-
bere altissima Christi mysteria, minus ab aliis Euangelistis ex-
plicata) tractans cōnā Domini, nihil de sacramēto Eucharistia
scripsit: quia sacramentalem vsum aliis Euangelistis expresserat,
spiritualē autē cū illius effectu, ipse hic descriperat: dicens,
Qui manducat meā carnem, & bibit meū sanguinē, habet vitā
æternam, &c. Nisi enim tanti sacramēti rationē Ioānes habu-
isset, nō tanta fuisset vltus diligentia ad distinguendū actus man-
ducandi & bibendi, ad declarandū vtrumque: coire in vnā in præ-
sentij (scilicet manere in Christo, & eōuerso) ad declarandū
effectum perpetuū vtriusque vitam æternā, ad declarandā v-
triusque necessitatem, Nisi māducaueritis, &c. Hæc enim om-
nia collecta præferūt, quod de manducatione & potatione spi-
rituali non solū mortis Christi, sed sacramenti mortis Christi
sub specie cibi & potus, Euangelista scribebat.

¶ Ex his omnibus collatis cū textu euangelico, videre faciliè po-
tes. erudite lector, quod licet verum sit & quod de fide formata Chri-
sti filij Dei ac mortis eius pro vita mundi, & quod nō de māduca-
tione sacramentali est sermo in cap. 6. Ioan. non tamen verum
est excludi à capite illo fidem formatam seu manducationem
spiritualem sacramenti Eucharistia. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quod Dominus Ioannis 6. dicens, Caro non prodest quicquam,
nullo modo exclusit ab Eucharistia sacramento corpus sui
Serum ac spiritualem manducationem.

SECVNDVM caput est, quod Dominus Ioan. quo-
que 6. dicens, Caro non prodest quicquā, exclusit
à sacramēto Eucharistia veram suā carnem: quia
sensus proprius est, Caro comesta nō prodest quic-
quā. Et hunc esse naturalem sensum, patet ex eo quod
Iudeis quærentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem
suam ad manducandū? Dominus dixit, Caro nō prodest quic-
quam. Ex hoc enim, quod quæstio & sermo de māducatione erat,
consequens est vt de carne relata ad manducationem dictum
sit, Caro non prodest quicquā: quod est dicere, Caro comesta
non prodest quicquā. Hinc enim sequitur, quod caro in hoc sacra-
mento non comedatur, quod nulla sit in hoc sacramento, caro (vt-
pote quæ nihil prodest) nulla debet in hoc sacramento de car-
ne quæstio est: quia caro non prodest quicquam.

CIRCA hoc caput, quia pro fundamento sit missio totius
erroris assumitur, & milies repetitur, aduerte primò non esse
naturale sensum literæ Caro non prodest quicquam, glossare,
¶ Caro comesta non prodest quicquam: quoniam expresse con-
tradicit euangelico contextui. Nam ibidem, eodēque cōtextu
Dominus dicit, carnem suam comestam dare vitam æternā: ait
enim, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinē,
habet vitam æternam. Non solū ergo contra sensum, sed con-
tra verba Domini est glossa ista, Caro comesta nō pdest quic-
quam. At si quis ipsam excuset glossam dicendo, quod mens glossa-
toris est non de comestione spirituali, sed de comestione carna-
li glossare, habes tunc intentum: quia verba Domini sic glossa-
ta non excludunt carnem Christi ab hoc sacramēto, quoniam
¶ Ecclesia nō docet carnem Christi carnaliter māducari in hoc
sacramento. Si enim caro carnaliter comesta excluditur: à sa-
cramento, optime excluditur: sed nō potest propterea inferri,
Ergo vera Christi caro excluditur à sacramēto: quia caro Chri-
sti vera spiritualiter concludenda est in hoc sacramento: & co-
mesta spiritualiter in hoc sacramento, dat vitam æternam. Et
vsque adeò spirituali comestione hoc tribuimus, vt fateamur,
quod quantumcunque caro Christi sumatur in sacramento nisi spi-
ritualiter manducetur, non prodest quicquam.

¶ Aduerte secundo, quod germanus sensus dupliciter potest expli-
cari: & vtroque modo in vnā & eandē veritatis sententiā redit.
Vbi nota, quod Christus nō loquit in istis verbis plus de carne
sua, quam de aliena, sed simpliciter, absolute de carne: non enim
dicit, Caro mea non prodest quicquam, sed, Caro non prodest
quicquam. Rursus Christus loquitur de carne, è regione distin-
guendo carnem à spiritu: vt contextus testatur euangelicus,
dicens, Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam
proculdubio ad viuificandum.
¶ Alter itaque modus intelligēdi est, Caro sola nō pdest quicquā:
ita quod sola excludat spiritū. Ac si dictū sit, Caro nōe spiritu nō
prodest quicquā ad vitā æternā, quia spiritus est qui viuificat.
Et hæc glossa fundat, tū super verbū, Caro, absolute platū: con-
stat enī carnē simpliciter & absolute sine spiritu: nihil cōferre ad
vitam

vitam eternam, Tum super distinctionem carnis contra spiritum a Domino inductam. Firmat quoque hec glossa: quia applicata ad propositum inuenitur quadrare. Tum quia de carne Christi, que descripta est dans vitam eternam manducata, modo aperit, quod sine spiritu nihil potest ad vitam eternam. Et verum sic est, quia caro Christi quantumcumque crucifixa pro nobis, nihil potest sine spiritu adoptionis filiorum Dei. Tum quia iudeis querentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum, directe respondet, quod non de sola carne fuit sermo, quod dictum est, caro mea vere est cibus: & Nisi manducaueritis carnem filii hominis, &c. quia caro sola non prodest quicquam ad vitam eternam: sed de carne comitata spiritu: quia Spiritus est qui viuificat: ut sic intelligere possent, quod eius caro quidem esset manducanda, sed spiritu interueniente, sed spiritu faciente manducationem: nam efficiens spiritu manducationem carnis mea erit quod dixi, Qui manducat meam carnem, habet vitam eternam.

¶ Alter modus est, quod caro non est nomen substantiale, sed carnalis officium hoc in loco, & significat cibum carnalem. Ita quod sensus est, Cibus carnalis non prodest quicquam. Et sic sensus ex eodem procedit fonte: quia, si de carne absolute, non de carne sua specialiter dicit, Caro non potest quicquam, & caro distinguit contra spiritum: & ubi de manducatione est sermo, & dicitur, spiritus est qui viuificat caro non prodest quicquam: sensus est, quod carnalis cibus non prodest quicquam, spiritualis autem cibus est qui viuificat. Et hoc directe respondet questioni Iudaeorum, qui non de substantia, sed de modo querebant, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Præsupponebant carnem, & querebant modum. respondet Dominus quod modus non est carnalis, sed spiritualis: quia caro, id est cibus carnalis, non prodest quicquam ad vitam eternam, spiritualis autem cibus est, qui viuificat animam.

¶ Quod enim in scriptura sacra caro sumatur, quandoque non pro substantia carnis sed pro officiis carnalibus, patet in Apostolo primo ad Cor. 15. dicente, Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt. Cõstat enim quod non excludit a regno Dei substantia carnis & sanguinis (Quonia refurgemus, sicut Christus, carnem & ossa habebimus) sed carnalis officia. Quod autem in hoc loco caro non sumat pro substantia carnis, ex ipso met euangelico contextu patet. Nam ibidem Dominus dixit de substantia carni, suam, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam eternam. Hinc enim clare patet, quod substantia carnis eius spiritualiter manducata prodest multum, & viuificat: ut pote dans vitam eternam. Non ergo de ipsa substantia carnis dictum est, Caro non prodest quicquam. Quod autem de carnali officio ad literam sit intelligendum, patet tunc ex eo, quod Iudeis carnaliter querentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum, directe respondetur, quod caro, id est carnalis cibus potest quicquam, sed spiritualis cibus facit vitam eternam, ut per hoc intelligere non possent quod dictum est, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & Caro mea vere est cibus, &c. non de carnali cibo, sed de spirituali fuit sermo. Tum quia sicut Nicodemum alloquitur Dominus de generatione spirituali, postquam dixerat, Nihil, quis renatus fuerit ex aqua & spiritu non potest introire in regnum Dei, statim subiunxit ad excludendam generationem carnalem: Quod natum est ex carne caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est: ita Iudeis querentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum: dixit, spiritus est qui viuificat, caro non potest quicquam: significans quod cibus carnalis non prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est qui viuificat. Et si unico verbo utrunque modum exponendi placet complecti, dic, Caro carnaliter non prodest quicquam ad vitam anime, spiritu autem prædita viuificat.

¶ Ex his omnibus habet erudite lector, quod licet verum sit, quod de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, caro non prodest quicquam: falsum tamen est, quod loquatur de carne, comesta: sed loquitur de carne, ut cibo carnali. Falsum quoque est, quod per hæc verba excludatur ab Eucharistia vera Christi caro. Et si proteruos ex euangelicis verbis vis convincere, petito, an caro Christi manducata spiritualiter, proficit ad vitam eternam: si prodest, ergo vera Christi caro comesta potest: ergo ex hoc, quod Dominus dicit, Caro non potest quicquam, non excludit quod caro Christi spiritualiter manducata possit. si non prodest, quia caro non prodest quicquam, ergo falsum est quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam eternam. Hæc de secundo.

CAPITULUM III.

Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.

ERTIVM caput est, quod Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in Eucharistia sumi corpus Christi: iuxta coactam confessionem Berengarii, de consecratione, distinctione 2. Ego Berengarius.

CIRCA Hoc caput constat falsissimum esse, quod Theologi dicunt corpus Christi corporaliter & perceptibiliter su-

mi: quoniam & spiritualiter & non percipiendo (sive sensu, sive intellectu) sed credendo dicitur corpus Christi sumi in Eucharistia: sacramentales autem species corporaliter & perceptibiliter fumuntur.

Verba autem confessionis Berengarii ex ratione dicendi interpretanda sunt. Quia enim Berengarius errore, quem iste suscitare conatur, secutus est. (scilicet quod in sacramento. Caro Christi erat sicut in ligno tatum, & Ecclesia catholica fatei carnem Christi non solum signficari, sed contineri in hoc sacramento) ideo Patres in concilio de creuerunt in detestationem talis erroris, quod confiteretur Berengarius, corpus Christi sensibilibiter sumi manibus sacerdotum, tractari: & dentibus cõteri: ut intelligeret Christiani per hæc verba, quod fideles sumendo Eucharistiam, sumunt non solum sacramentum (hoc est sacrum signum carnis Christi) sed sumunt etiam specie continet carnem Christi, quod hæretici illi negat, & ipugnant. Et non intelligebant Patres, nec volebant intelligi, quod caro Christi in seipsa sentitur, tangitur, conteritur dentibus, hoc enim nec somniant Christi fideles. Tota itaque differentia in hoc consistit, quod qui prius confitebatur Christum manducari in signo tantum, coactus est a fide catholica confiteri carnem Christi manducari non solum in signo, sed in continente sacramento Eucharistie. Hæc de tertio.

CAPITULUM IIII.

Quomodo non falsum, sed vere existant Theologi fidem sentire hominis iudicio & electione, & usque ad sensibilia extendi

VARTVM Caput est, quod Theologi errent in duobus. Primo quod putant fidem ex hominis venire iudicio atque electione. Secundo, quod fidem ad res sensibiles extendunt: quum nullus credat quod sentit, aut videt.

CIRCA hoc caput teis erudite lector, falsum esse, quod Theologi dicant primò: quoniam cum Paulo Apostolo ad Eph. 2. fateatur fidem donum Dei esse, quod quia non cõteritur inuito: sed volens, sed disposito ad illud voluntaria electione Christianitatis, ideo dispositiue verificat fidem pendere ex hominis electione. ¶ Secundo autem dictum nostrum posse bene & male intelligi. Nam si intelligeret fidem extendi ad res sententiarum tanquam ad res creditas, falsum esset: cõstat enim, quod que creduntur, non sentiuntur. Sed in hoc sensu non dicunt Theologi hanc extendi ad sensibilia, nam fatentur cum Paulo ad Heb. 11. quod fides est eorum quæ non apparet. Si autem intelligitur, quod fides extenditur ad res sensibiles tanquam ad extrema rerum creditarum, optime dicitur, & pessime reprehenditur, nam multæ res creditæ consistunt in coniunctione rerum sensibiliu cum rebus insensibilibus: hæc per hoc quod oportet credere coniunctionem rei sensibilis cum re insensibili, necesse est tunc fidem extendi ad rem sensibilem tanquam ad alterum extremum coniunctionis creditæ: Et patet quod dicimus, ita quod coniunctio inest rium hoc in coniunctione Verbi ad carnem sensibilem: nec potest credita coniunctio, nisi credulitas extendatur ad carnem. Ita quod si videremus Christum hic presentem, non crederemus carnem, quam videremus, sed crederemus coniunctionem diuinitatis cum carne: ac per hoc extenderet fides nostra ad carnem visam, non quatenus videt, sed quatenus est extremum inuisibilis coniunctionis cum Deitate. Vnde habet clare, quod qui negat fidem sic extendi ad sensibilia, negat fidem Christianam esse de mysterio Verbi incarnati. Sic autem est in proposito: quoniam non credimus, sed videmus species sacramenti Eucharistie, credimus autem presentiam corporis Christi sub illis speciebus, ita quod coniunctio ineffabilis illarum specierum ad corpus Christi, sub fide cadit: & non species ipsa, quæ palpatur, & videtur. Hæc de quarto.

CAPITULUM V.

Quod subiunxerunt minime aduersantur hæc in Eucharistia sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.

VINTVM Caput est, quod simul stare non possunt hæc duo, in sacramento Eucharistie esse verum Christi corpus, & spiritualiter manducari, quia spiritus & corpus adeo a se distant, ut neutrum possit alterum esse: & dicere corporale carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est quam dicere spiritum esse corpus, & e converso.

CIRCA Hoc caput, quia ridiculum est argumentum, manifestum videre potes, prudens lector, quod digrediar a re ad modum rei. Nullum ita insanit, ut dicat spiritum esse corpus: sed dicimus corpus Christi habere modum essendi spirituale in hoc sacramento: quia est quod in sacramento verum corpus, sed non per modum corporis in sacramento existit, per modum quod corpus existit in celo, in sacramento autem non existit per modum corporis: non enim existit occupando locum: sed spirituali non incomprensio ab intellectu humano: sicut etiam incomprehensibilis est modus unius verbi Dei ad humanitatem assumptam: sicut etiam incomprehensibilis est modus, quo unus Deus est trius in personis. Credimus enim hæc omnia, quauis non cognoscamus illa. Et simili- liter manducat verum Christi corpus in sacramento, sed non corporaliter, sed spiritualiter. Et hoc est dictum, quod manducatio corporalis non

masticat Christi corpus, quauis conterat sacramentalis species corporis Christi, sub quibus continetur vera caro Christi: sed spiritalis masticatio, quæ per animam fit, ad Christi carnem, in sacramento existentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistia.

SEXTVM caput est q. Theologi docuerunt, vt non cogitent Christiani in mysteriis Eucharistia, vt eo pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA Hoc caput, ridiculum ferè est respondere. Quia constat Theologos iuxta qualitatè personarum consilia dare: & idiotas ac simplices hortari, vt sufficiat eis credere tā ea quæ sunt Trinitatis, quā ea quæ sunt huius sacramenti & prædestinationis & similia: iuxta illud, Altiora tene quaesieris: viros autem idoneos ad capiendū mysteria fidei hortari ad meditandū & sciendū ex sacris literis mysteria fidei & sacramenti Eucharistia. Hæc de sexto.

CAPVT VII.

Quomodo catholice sint exponenda Verba ipsa forma Eucharistia.

SEPTIMVM caput est, q. in verbis cōsecrationis, Hoc est corpus meū: verbū, est, nō est intelligēdū s̄m propriam significatiōē: sed vsurpatur extra propriā significatiōē, ita vt sumatur Est, pro, Significat: & est sensus. Hoc significat corpus meū.

Vnde corpus Christi nō est in hoc sacramento nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicunt. Primum q. in sacra Scriptura pluries vsurpatur Est, pro, significat: vt patet Gen. 41. & Matt. 13. & Luc. 8. Secundo reddat ratio, quare cogimur intelligere in verbis cōsecrationis Est, pro, Significat, q. oportet alterū duorū dicere: aut q. Christus falsum dixit, dicēdo, Caro nō prodest quicquā, q. est impium: aut q. Est, sumit pro, Significat, Et patet sequela: q. si Est sumit propriè, esset in hoc sacramento vera Christi caro utilis ad vitā æternā: & sic falsum dixisset Christus, caro nō prodest quicquā. Tertio assignat alia ratio ad idē ex fide: q. alicuius corpus est, vel quod percipi aut tangi potest, nullo pacto ad fidē pertinet. Quarto assignat ratio ad idē, quia oīa quadrāt, intelligēdo Est, pro, Significat, Quadrat enim quod dominus dixit, Hoc facite in mei cōmemoratiōē. Quadrat quod Paulus dixit: Quo- 40 tiescunq; manducabitis panē hunc & calicē bibetis, mortem Domini annūtiabitis, Quadrat q. in primitiua Ecclesia describitur fieri, primæ ad Corinth. 11. de cōuentu Christianorum in Ecclesia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput, singula sigillatim notāda sūt. Quod igitur imprimis dicit, in Scriptura sacra vsurpari quādoq; Est, p. significat, verū dicitur: sed in hoc errat. q. non discernitur diuersus loquēdi modus Scriptura siquidē quādoque loquit metaphoricè, & quādoque propriè. Et quā sermones sunt metaphoricè, tunc Est æquiualeat ad Significat: puta: Petra autē erat 50 Christus, Ego sum vitis verā, Ego sum osiū, & similia. In his enim vis sermonis similitudinarij cogit ad intelligendū esse, Est, erat, sum, fui, nō s̄m proprietatē, sed secundū similitudinē. Et in hoc genere constat contineri omnes textus scripturæ, quos iste allegat: vt patet intueti. Quū autē nō s̄m similitudinē, sed secundū proprietatē Scriptura loquit, nunquā Est, esse, erat, fuit, trahitur extra propriā significatiōē, sed secundū proprietatē suæ significatiōis intelligitur. In proposito autē constat, Christum non loqui de corpore suo similitudinariè, sed de vero & proprio corpore suo, dicendo, Hoc est corpus meum: vt etiā ipsi aduersarij confitentur. Erratur ergo vsurpando hic Est, p. Significat, ex eo quod in loquutionibus metaphoricis & parabolis Est vsurpatur, pro, significat.

¶ Quom autē secundo affertur ratio, quia caro nō prodest quicquā, ampliore instructione non eget. Monstratū siquidē est in secūdo cap. q. per illa verba. Caro nō prodest quicquā, Dominus nihil aliud significat, nisi q. caro sola, seu carnalis cibus, nō prodest quicquā ad vitā æternā. Cum qua veritate optime quadrat hæc etiam veritas, quod hoc, id est substantia sub his accidentibus est corpus meū: quoniā corpus Christi in hoc sacramento cōtentū, nec est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu. ¶ Quom verò tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo, q. quicquid est, corpus nullo pacto spectat ad fidem: mirum est tam manifestam falsitatem ingeri. Pleniū est symbolū fidei, q. credimus Christum crucifixum, mortuum & sepultum, q. ascendit in cælum, credimus carnis resurrectionem: hæc omnia corpora sunt, Quomodo ergo dicitur, q. ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

¶ Quom demum quartò affertur, q. omnia quadrant scripta de hoc sacramento, &c. aduerte veniendū. Verū siquidē est, quod sacramentum hoc est memoria recordatiōq; mortis Christi: imò 80 quod plus est, q. est signū corporis Christi. Scis enī plenè buc-

cis Theologos in quarto sent. sonare, q. species sacramentalis est signū geminè rei. s. corporis Christi naturalis, vt rei contentæ & significatæ, & corporis Christi mystici, vt rei nō cōtente, sed significatæ. Hæc enim omnia vera esse affirmamus, sed iste homo ab affirmatiōe signi, memoriæ & huiusmodi, inferit negationē carnis Christi cōtente. Quasi nō stent simul, q. in sacramento hoc sint ambo, signū. s. & signatū: que tamē cōstat verissimè stare simul: sed iste homo ex veritate non integra excludit aliā veritatē. Et per hoc patet, q. conuentus Corinthiorū ad cœnā Domini, & annuntiatio mortis Christi, & id genus reliqua, veritate sunt, affirmant q. verum est: sed non negant alteram veritatem de existentia corporis Christi in eodem sacramento.

¶ Vbi etiam libet intueri, q. conuentus Corinthiorū ad cœnā Domini, ab Apostolo Paulo monstratur, q. non erat conuentus ad gratiarum actionē tantū, ad panē significatiuū tantū, sed ad verum corpus Christi sacramentaliter sumēdum: alioquin non dixisset, Qui masticat: & bibit indignè, iudiciū sibi manducat, & bibit. Et quare subdit, Non diiudicans corpus domini, si ad signū tantū corporis Domini cōueniret sumēdū, non esset reus 20 corporis & sanguinis Domini indignè sumēs: quia constat nō esse reū corporis & sanguinis Dñi qui indignè pacē in Ecclesia sumit, qui panē benedictū (vt in multis Ecclesijs fit) comedit, q. diuini interest officii, vt Christianus. Et tamē ad hæc oīa cōuenientes in Ecclesia, p̄ntemur nos esse Christianos, nos pertinere ad corpus Christi mysticū: vt prope Christianos: sicut apud istos hereticos cōuenientes ad cœnā Domini, p̄ntetur nos esse de corpore Christi mystico. Vnde ex ipsa Apostoli doctrina circa illū cōuentū, docemur cōuentū ad cœnā Dñi plus importare, quā ad panē significatiuū: dū instruimur, q. reus erit corporis & sanguinis Dñi, qui indignè sumit. Quærat ab istis, quib⁹ verbis debuisset vtī Apostolus ad significandū verū Christi corpus, si hæc nō sufficiūt: quibus verbis Christus vtī debuit, si illa nō sufficiūt, Hoc est corpus meū? Cōfunde demū istos, quærendo ab eis Si hæc Christi & Pauli verba nō sat sunt ad docendū verū Christi corpus esse in sacramento Eucharistia, dicite, quæso vos: quibus verbis vtendū erat, vt exprimeret verū Christi corpus esse in hoc sacramento? Si hæc Christi verba (Hoc est corpus meū) propriè, imq; propriissimè significatā substantiā demonstratā sub accidentibus panis esse corpus Christi, nō sufficiūt, si locutiō s̄m proprietatē sermonis nō sufficit, nullus sermo sufficiet, si metaphoricus fuisset sermo, varius esset sensus: si circūlocutione vsus fuisset, minor inueniret certitudinē, minor inueniret veritatis explicatiōē: omnis enim sermo alius à proprio, minor est proprio. Dicite, quæso, quibus verbis Paulus in aduocationē sacramentalē veri Christi corporis debebat explicare, dicēdo, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciū sibi manducat, & bibit, nō diiudicans corpus Domini, explicandū, Reus erit corporis & sanguinis Domini, non explicandū? Hæc enim tam clarè significant, vt clarius explicari nequeat. Reus, inquit, erit corporis & sanguinis: non signi corporis, aut sanguinis. Erubescant ergo.

CIRCA clarā intelligētiā verborū cōsecrationis, Hoc est corp⁹ meū, recolito primo, q. verba hæc sortiūtur veritatē suā in fine prolationis, & nō antè. Et hoc nō est propriū huic locutioni, sed est cōmune ei & omnibus locutionib⁹ enūtiatiuis. Et ratio est, q. a veritas locutionis enūtiatiuè comitat significatiōē eius: constat enim q. nō prius locutio enūtiatiua est vera, quā significatiō: ac per hoc antequā habeat cōpletam significatiōē, nec est vera, nec falsa. Cōstat quoq; q. vltiq; ad finē prolationis non cōpletur significatiō orationis: & cōsequēter non est vera nec falsa ante finē prolationis. Et hinc est, q. si sacerdos nō fini- 60 ret verba hæc nō solū significat verū, sed etiā efficiunt veritatem, quam significat. Significant enim hoc esse corpus Christi (quod est verissimū prolatis his verbis in persona Christi: in cuius persona cōstat sacerdotē affirmare, hoc est corpus meū) efficiūtq; hoc esse corpus Christi. Et significatiōē quidē verba ipsa sonāt (efficiētiam autē exercere fides Christiana confiteretur: credimus enim verba hæc esse conuersua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige cōsequēter, verificari in fine prolationis horū verborū duo simul. i. esse & fieri, id est hoc fieri, & esse corpus Christi. Nam significatiōi verè respōdet esse, id est hoc esse corpus Christi, vel autē efficaciter respōdet fieri, id est hoc fieri corpus Christi, ita q. simul & semel in eodē instanti verificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quod si quis philosophicè naturalis experis mirabile reputer a- 70 liquid simul in eodē instanti fieri, & esse, habes in proprio canonicè philosophicū de efficientiis instantaneis, quibus idē simul in eodē instanti fit & est tale: vt patet de aère, qui instantaneè a illu- minatione simul in vno instanti fit, & est diaphanus actū.

HIS præmissis patet prius, q. in istis verbis, Hoc est corp⁹ meū, pronomen Hoc, neq; demonstrat panē, neque demonstrat corpus Christi: q. a demonstratiōe panis repugnat veritas essendi: nā tenus esse, hoc, id est, iste panis, est corp⁹ meū: q. cōstat esse falsū

*Aptissimè
mōstrat
hoc esse
plurim.*

falsissimū. nā nec in fine sermonis. nec postea. nec antea iste panis est corpus Christi: quoniam nunquā panis est corpus Christi. Quāvis enim sacramēto cōfecto. & ipso durāte. verū sit. q̄ id q̄ fuit panis. est corpus Christi. nunquā tamē verū est q̄ panis est corpus Christi. De cōsuetudinē autē corporis Christi repugnat verū fieri. seu veritas efficiētis. quoniam corpus Christi nō sit corp⁹ Christi. Si enim pronome hoc demonstraret corpus Christi esset sensus. Hoc. id est. corpus meū. est corpus meū: quod cōstat non fieri per hęc verba. sed esse verissimā ante ista verba prolata. Verē ergo significatiōni verborū repugnat. q̄ pronome. Hoc. demonstraret panē: quia panis nunquā est corpus Christi. Et verē efficiētis eorundē verborū repugnat. q̄ pronome. hoc. demonstraret corpus Christi: quia corpus Christi nō sit corpus Christi. non cōuerterit in corpus Christi. Oportet igitur per pronome. hoc. demonstrari id quod cōgruit vtriq; scilicet & esse & fieri: vt illud demonstratū simul & semel & fiat & sit corpus Christi. Quod (vt prisci Patres docuerūt) est indiuiduū substantiæ absq; determinatione naturæ tā panis quā corporis Christi. Nec hoc volūta riē asserūt: sed quia pronome. hoc. est demonstratiuū substantiæ. proculdubio singularis. ideo affirmat demonstrari substantiā indiuiduā. Et quia nō plus exigit vis pronominis quum etiā apud grāmaticos significet substantiā sine qualitate: id est. sine determinatione naturæ) & huiusmodi demonstratio quadrat tā respectu fieri. quā respectu esse: ideo cōcludūt q̄ pronome hoc. in his verbis demonstrat substantiā. quæ sub illis est accidentibus. nō explicatō naturæ panis aut corporis Christi. Quadrare autē hęc demonstratiō tā ad fieri. quā ad esse. clarissimē patet. nam per hęc verba in fine prolatis substantiā cōtenta sub his accidentib⁹ sit corpus Christi: & rursus verissimū est in fine prolatis. q̄ substantiā cōtēta sub his accidentib⁹ est corpus Christi. Vbi manifestē videre potes iuxta hęc sensum verificari & verā significationē verborum. & eorundem veram efficientiam: quia per hęc verba in persona Christi prolata scilicet hoc. id est hęc substantiā. est corpus meum) hęc substantiā sit. & est corpus Christi. ¶ Ampliato & magnificato hęc. eo quod nulla in hoc sensu interuenit extorsio. nulla improprietas. nulla mendicitas. sed consistit infra proprietatem verborum & fidei Christianæ confessionem. Hęc de septimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falsum nō sit. sed verum. deleri & remitti peccata per hoc sacramentum Eucharistia.

CAPVT VIII. caput est. quod falsum est fides sacramenti hoc delere peccata: quia sola mors Christi nostra delet peccata.

CIRCA hoc caput errorē facile deprehendes si vim rōnis inspicias. Ex hoc enim. q̄ sola mors Christi nostra delet peccata. nō sequit. Ergo applicatio mortis Christi ad nos nō delet peccata. Sicut nāq; ex hoc. q̄ solus artifex facit spherā. nō excludūt instrumenta artificis. q̄ spherā operat: ita ex hoc q̄ sola mors Christi delet nostra peccata. nō excludūt sacramēta Ecclesiæ. q̄ sunt instrumenta. quibus mors Christi applicat ad nos. alioquin delere oportet ex symbolo. Cōfiteor vñū baptisma in remissionē peccatorū. Si enim ex hoc. q̄ sola mors Christi delere nostra peccata. excluderēt sacramēta. Baptismus quoq; excludit à deletione peccatorū. Et sicut fm veritatē nō excludit Baptismus. ita nec alia sacramēta excludunt à deletionē peccatorū. Nihil ergo valet inducta ratio. Hęc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo Eucharistia sacramentum sit sacrificium. & in Missa offerri sit institutum à Christo. Sed ab Apostolis.

QV M caput est. Falsa est fides tenēs. q̄ Eucharistia sit sacrificiū. Tum quia sacrificiū Christi semel in cruce oblatū sufficit in æternū: vt patet ex doctrina Pauli Apostoli ad Hebr. 10. Vna enim sanctificatione cōsummavit in æternū sanctificatos. Et cap. 9.

Per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta. æterna redemptione inuenta. Tum quia falsum est Christum offerri in Eucharistia. nam Christum non offertur in sacrificium nisi moritur. nisi sanguine intercedente: vt patet ex doctrina Pauli Apostoli etiā ad Hebr. 9. dicentis. neq; vt sepe offerat semetipsum. alioquin oportebat eū frequētē pati ab origine mūdi. &c. Constat autē Christum in hoc sacramēto non mori. nec posse mori. Tum quia nec à Christo. nec ab Apostolis instituta est Missa.

CIRCA hoc caput. aduerte errari in hoc. q̄ existimatur sacrificiū altaris esse diuersum sacrificiū à sacrificio q̄ obtulit Christus in cruce: quātū in veritate sic illudmet: sicut est illudmet corpus Christi. & illemet sanguis Christi. in altari. & in cruce. & in celo modo. Differentia autē est in modo offerēdi: quia tūc oblatū est corporaliter. nō offerē spiritūaliter: tūc est oblatū in remor-tis. nūc offerē in mysterio mortis. Et hoc intellige referēdo oblationē tā ad rē cōtēta q̄ significata in sacrificio hoc. Quod dico: quia si ad spectes sacramētales referē. oblatio corporalis & sen-

sibilis manifestē est. Nec propterea spiritualis hęc oblatio fit. q̄ insufficiens fuerit sacrificium Christi. sed vt in sacris mysteriis Christus eiusq; sacrificium iugiter recolatur. iuxta Christi mandarū. Hoc facite in mei cōmemorationē. Vnde patet ratiō: al-latas ex doctrina Pauli ad Hebr. ad equiuocū afferri. quoniam Paulus Apostolus loquitur de corporali oblatione Christi. quam fatemur esse vnā & sufficiētissimā in æternum. quā autem de Eucharistia sacrificio est sermo ad spiritūalem oblationem Christi transitur. Et bene nota. quod non dicimus spirituale corpus Christi offerri in sacrificio altaris: sed dicimus spiritūali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

¶ Et hęc erudite lector intellige. spectando ad rē contentam in hoc sacrificio. corpus. s. & sanguinē Christi: nā si ad mortē Christi sacrificiū altaris referatur signū tantum. & non res inuenitur: nam neq; mors Christi neq; status mortis Christi est secundum se sed Christus viuus. & regnat in celo. & cōsuetūer in sacrificio hoc nō cōtinetur. sed significatur mors Christi. Intelligē sanē iterū duo: Christus in hoc sacrificio significatur. & cōtinetur: mors verō eius significatur quidē. sed non cōtinetur. Vnde non oportet. & quoties hoc sacrificiū offertur. verificare. q̄ Christus moritur. sicut oportet verificare q̄ Christus in eo cōtinetur. in eo offertur. in eo tāquā res existēs cōtēta & oblata. Significatur autem Christi mors hoc sacrificio non solum quia verba cōsecrationis illam explicant. (dicendo. Qui pro vobis. & pro multis effundetur.) sed etiam quia sanguis seorsum à corpore consecratur: ipsa enim separatio sacramentalis significat separationē realem sanguinis à corpore Christi in morte ipsius.

¶ Quom autē obicitur. sacrificium altaris non esse institutum à Christo neq; ab Apostolis. aduerte. q̄ ex verbis Pauli Apostoli in epist. ad Corinth. prima. colligitur. Christū instituisse hoc sacrificium. & tēpore Apostolorū fuisse in vsu nō solum vt sacramentū. sed vt sacrificium. Inquit siquidem Apostolus Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis. quoniam domin⁹ Iesus in qua nocte tradebatur. &c. Ex hoc enim. Paulus dicit se tradidisse Corinthiis. antequam scriberet eis primā Epistolam. quod accepit à Domino de Eucharistia. duo dicimus. Alterum est. quod multa Apostoli tradiderūt Ecclesiis: seruanda. quæ tradita fuisse ab Apostolis non est scriptū in sacra Scripturæ libris. Ecce vides hic q̄ nisi subsecuta fuisset hęc epistola. nesciremus Paulum tradidisse Corinthiis id. quod accepit à Domino de Eucharistia. & tamē in rei veritate ipse tradiderat Corinthiis ante Epistolā doctrinam Eucharistia. quam acceperat à Domino: vt ipse testatur. Alterū est. quod id quod acceperat à Domino. tradiderat Corinthiis de Eucharistia. est illud. cui⁹ in præcedētī capitulo meminerat tāquam ritus iā in Ecclesia Corinthiorū vsurari. dico. Fugite ab idolorū cultura: calix benedictionis. cui benedicimus: nonne cōmunicatio sanguinis Christi est: & panis. quē frangimus. nonne participatio corporis Domini est: quoniam vnus panis & vnus corpus multi sumus: omnes qui de vno pane & vno calice participamus. videre Israël secundum carnem. nonne qui edūt hostias participes sunt altaris? Quid ergo. dico q̄ idolis immolātū sit aliquid. aut q̄ idolum sit aliquid: sed q̄ quę immolāt Gētes. dēmoniis immolāt. & non Deo. nolo autē vos socios fieri dāmoniorum. non potestis calicē Domini bibere. & calicē dēmoniorum. non potestis menzā Domini participes esse. & menzā dēmoniorum. In quibus verbis. in quo textu & cōtextu clarissimē patet. q̄ Apostolus supponit ritū Ecclesiæ. qui tūc & nunc seruat: scilicet q̄ lumentes Eucharistiam. sumunt de sacrificio altaris. & ex hoc ipso quod sumunt de sacrificio. de immolatis Deo. monet Corinthios vt fugiant culturam idolorum. afferens ex veteris ritū legis. q̄ edentes hostias. erant altaris participes. & similiter Gētes dāmonia immolātes. menzā dēmoniorū sunt participes. &c. Habes ergo ex hoc singulari textu. q̄ calix & panis Domini tempore Apostolorum in sacrificio vsu erāt: nisi quis adeo desipiat. vt impertinēter hęc omnia ab Apostolo tā accuratē allata putet. Et hic textus iunctus ei. quod dixit apostolus. Ego enim accepi à Domino. quod & tradidi vobis. sufficit ad testimoniū prohibendum quod Christus instituit non solum hoc sacramē. um. sed etiam hoc sacrificium. & quod Apostoli docti à Christo tradiderunt Ecclesiæ hoc sacrificium.

¶ Si extra sacra scripturā aliis scriptorib⁹ credēdū est. inuenim⁹ sac. fratres dñi Missę celebrationē addidisse. vt sexta synodus refert de cōse. d. i. cap. Iacobus. Inuenit tpe Iulianus Papę (qui VII. cōputat Papa a B. Petro) Missas celebrādas esse nocte natiuitatis Dñi: vt patet de cōse. d. i. c. nocte. Nota hic. nō institutio nē sed testimoniū textę synodi de additione facta a Iacobo fratre Dñi circa Missā: quā nō Romanus Pontif. nō Latina Ecclesia. sen Gręca. sed Oriētales tpe Agathonis Papę. & cōstāntini Iunioris Imp. Cōstātinopoli cōgregata centū quinquaginta Patrū. testat Missā a Iacobo Apolt. ordinatā: si vnus historicū scriptoris testimonio credis. certē indubia debet fides centū quinquaginta Patrū testimonio. Taceo quod etia vt dictum est tēpore Te-

Iesphori Papæ q̄ octauus à beato Petro Papa recēsetur (quādo Ecclesia Romana nullo tēporali gloriabatur imperio, sed triūpho martyriū) inuenitur sacrificiū missæ in nocte natalis Domini offerēdum: vt patet de cōsec. d. i. c. nocte. Et si gestis martyrum aurenticis apud Ecclesiam fides ab illis datur, habes ante Constantini tempora (quum Ecclesia Romana nō gloria temporali, sed martyrio floreret) sacrificiū Eucharistiæ viguisse: vt patet ex verbis Laurentij ad Sixtum: Quo Sacerdos sancte sine diacono properas? tu nunquam sine ministro sacrificiū offerre consueueras. Ecce quod Sixtus sacrificiū offerre consueuerat, proculdubio Eucharistiæ. Vnde de se diacono subdit: Experire vtrum idoneum ministrum elegeris: cui commisit Dominici sanguinis dispensationem.

¶ Aduerte hic denuum q̄ etiā si nihil esset scriptū, ipsa successiua traditio nō vnus partis mundi, sed vniuersal̄ s̄ Ecclesiæ toto orbe diffusa sufficiens testimoniū præberet sacrificiū hoc institutū esse à Christo & traditū ab Apostolis, vt patet ex eo, q̄ autoritas Ecclesiæ sufficit ad maiora. Ex autoritate siquidē Ecclesiæ habemus omnes libros sacræ Scripturæ: nā Euangeliū Ioannis nescire magis, q̄ Bartholomei nisi me autoritas Ecclesiæ admoneret: & sic de alijs. Si sacrificiū hoc Latina tantū Ecclesia haberet, aut de nouo in Ecclesia Dei esset introductū, esset fortē locus suspitioni, q̄ adinuētio fuit Romana: sed vbi Græci, Latini, Barbari, &c. hoc semper habuerūt sine initio alicuius medijs rēporis: etiam si Scripturæ testimoniū deesset, sufficere deberet: quāto ergo magis, cum tot scriptis testimonijs. Hæc de nouo.

CAPVT X.

Quomodo non sit idolatria, adorar. sanctum Eucharistiæ sacramentū.

Primum caput est, q̄ idololatria est adorare Eucharistiæ sacramentum, Tum quia pura Christi humanitas nō est adoranda. Tum quia solus Deus, quem nemo vidit vnquam, adorandus est, adorantes autem Eucharistiā, adorant quod videtur. Tum quia non legitur, Apostolos adorasse Eucharistiā in cœna.

CIRCA Hoc caput, facile patet error primæ rationis: quia in sacramento hoc nō adoratur humanitas Christi pura, sed adoratur Christus verus Deus, & veram habēs carnem assumptam. Et per hoc idē patet error secundæ rationis, quia nō adoramus accidentia illa panis & vini, quæ videmus, sed Christum contentum sub accidentibus illis.

¶ Circa id verō quod tertio assertur: quia nō legitur, Apostolos adorasse Eucharistiā in cœna, duo dicitur. Primum, q̄ non legitur eos adorasse Christum præsentem in cœna, quid mirū si non legitur, adorasse sacramentū ipsius Christi? Si propterea q̄ non legitur, Apostolos Christū adorasse in cœna argumentū valet, ergo nec à nobis Christus est adorandus. Deinde dicitur, nō valere argumentū vniuersaliter: nō legitur hoc factū ab Apostolis, ergo nō est faciēdum. Nusquā enim in sacra Scriptura legimus, eos cōdidisse symbolū fidei, & tamen fecerunt illud: nusquam enim legitur in sacra Scriptura approbasse eos Euangeliū Lucæ & Marci, & tamē ab illis credimus approbatū. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quod nullus vnquam Doctorum ac sanctorum Serbis suis foveat Christi corpus esse in Eucharistiæ sacramento, et in signo.

Decimum caput est, quod Tertulianus, Augustinus, Origenes, Hilariūque fouent, quod in Eucharistiā corpus Christi est, vt in signo, &c.

CIRCA Hoc caput (in quo iste homo multa affert, quæ facile ab erudito quoque ex supradictis cōprobatur inutilia ad errorem istius) aduerte, quod autores isti vbi quandoque affirmant sacramentum esse figuram, aut signum corporis Christi, aut aliquid huiusmodi, vera dicunt: non tamen propterea negant cum hoc signo inueniri etiam rem signatam figuratā & cōtentam Christi carnem. Ratione siquidem spectieram sacramentalium appellauerunt, & appellant doctores sacramentum hoc signum, figuram, & id genus reliqua: non tamen propterea negant rem contentam sub tali signo.

Vbi etiam aduerte, quod sapienter sacri doctores frequentiam sacramentorum poli ponunt virtutibus: quia virtutes sunt bona propria bonis hominibus, sacramenta vero cōmunia sunt bonis & malis. Hæc de vndecimo.

CAPVT XII.

Quod non duæ, sed vna tantum sit salutis causa his, qui fidem habent de Eucharistiæ sacramento.

Vodecimum caput est, quod si fides esset de Eucharistiā, essent duæ viæ salutis: vna fidei in Christum, altera fidei in sacramentum.

CIRCA Hoc caput scis, erudite lector, ridiculum esse. Nō enī duæ sunt artes in aurifice, altera operari aurea, altera vtēdi instrumentis ad faciendū aurea opera. Non sunt duæ fides: altera ad Christū, altera ad instrumenta Christi, quibus mediantibus nobis suā virtutem salutiferam applicat. Sacramenta

siquidem Ecclesiæ instrumenta sunt Christi ad nostram salutem ab ipso instituta, Et qui fidem sacramentorum negat, delectat ex Euangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei. Hæc de 12. anno. 1525.

TRACTATUS TERTIVS
de Missæ celebratione, in duas quaestiones diuisus.

QVAESTIO I.

Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licite possit sumere reliquias Eucharistiæ in calice vel extra remanentes.

QVAERITVR Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licite possit sumere reliquias Eucharistiæ, in calice vel extra remanentes. Et videtur quod non. Primò quia verè non est ieiunus ieiunio naturæ: quoniam sumpta ablutio vinum vel aqua est, quorum vtrunque soluit ieiunium naturæ.

¶ Secundò, Quia si hoc liceret, cū ita sit perfectè corpus Christi in qualibet particula relicta, sicut in tota hostia, pari ratione posset vnā aliam hostiam consecratā sumere: quod cōstat esse illicitū. Et rursus pari ratione posset aliā missam celebrare, q̄ non esse licitum, patet ex r̄i u Ecclesiæ in nocte natalis Domini, &c.

¶ Tertiò, si liceret sacerdoti post ablutionē sumere reliquias Eucharistiæ, liceret quoque communicantibus: sed hoc non licet, vt patet: ergo, &c.

CONCLUSIO.

Sumpta ablutione potest Sacerdos sumere Eucharistiæ reliquias in calice vel extra remanentes.

IN Hæc dubitatione licito primò diuersas esse opiniones. Quiddā enim (de quorū numero est scorus in 4 sent. d. 8.) putāt non licere post sumptā ablutionē reliquias Eucharistiæ sumere propter primam rationem: quidam autem sentiunt oppositum.

¶ Et quoniam hæc opinio rationabilior atq; Ecclesiæ ritui cōformior est, ideo declarāda firmādaq; est. Scito ergo, p̄ vnū (vt patet s. Met.) cū multipliciter dicat, q̄ tum ad p̄positū spectat, dicitur dupliciter: s. simplicitate & perfectione. Quod nō solum est verū in rebus, sed in actibus: nā nō solum aliqua res est vna simplicitate (vt albedo) & aliqua p̄fectione (vt calce° cōstās ex omnibus ad ipsam requisitis) sed aliqua op̄atio est vna simplicitate, vt visio: & aliqua p̄fectione, vt prædere cōstās ex multis op̄ationibus requisitis ad prædium: vt sumerere panē, carnē, vinū, &c.

¶ Qui igitur examināt actus sacerdotis sacrificiū offerentis & sumētis, s̄m naturā actū simpliciū, cogūtur cōsequenter dicere, q̄ sumpta ablutione nō possunt sacerdotes sumere reliquias. Qui autē actus sacerdotis s̄m naturā actū perfectiorū constantium ex pluribus ad sui p̄fectionē, discutiūt, dicunt q̄ sicut oblatio corporis & sanguinis est vnū perfectū sacrificiū, & sumptio eorundē sub speciebus panis & vini est vna perfecta refectio cōstās ex cibo & potu: ita tota sumptio Eucharistiæ, reliquiarum, & ablutionis est vnus cōsummatas actus: ac per hoc reliquias tūc sumptæ ad eundem numero actū perfectum spectāt, non vt necessariò requisitæ ad integritatem illius, sed vt partes materiæ.

¶ Quod autē actus sumptionis Eucharistiæ & actus ablutionis, cōputari debeāt, nō tanquā diuersi simplices actus, sed pro vnico actū: ritus Ecclesiæ cogit omnes cōstiteri, ex hoc, q̄ nō saluari relictē aliter possunt difficultates accidētes in huiusmodi sumptionibus, & sic optimè saluant. In primis nō pot aliter saluari, quomodo reliquias Eucharistiæ adherētēs palato, vel dētibus, possint licite post ablutionē deglutiri. Et patet rō, quia sumptio cibi vel potus, quo ad ieiunium naturæ, & quo ad verā comestionē & potationē, nō est absq; deglutitione. Cū igitur in casu hoc nō sit ieiunus, quomodo hoc saluabis, nisi dicēdo q̄ totū pro vnico actū cōputatur? Nec officit intento, si quis dicat, q̄ non est simile de reliquijs in calice, patena, & in ore: quia istæ sunt semel sumptæ, ille non. Nā satis est in proposito, q̄ oportet acceptari ab omnibus hoc, q̄ actus isti nū iudicātur vt diuersi s̄m se, sed cōputātur pro vnico, adhuc enim Eucharistiā etiam tota remanēte in ore, etiam abolutione sumpta, licite sumitur absque dispensatione ieiunij nō alia ratione, nisi quia totū pro vnico actū cōputatur. Nam si singuli actus seorsum acciperētur, nō posset ille ieiunus Eucharistiā verè sumere, id est deglutire: sumptio enim in ore sola, nō est sumptio, sed inchoatio eius: quia non est comestio, neq; potatio. Nō potest quoq; deinde aliter saluari quomodo in parascæue, quādo hostiæ pars i vino posita remaneret in calice, sumpto vino, sumi à ieiuno rectē pot, nisi totū p̄ vnico actū cōputādo: s̄m enim simplices actus iā nō ieiunus sumeret. Nō pot quoq; saluari, quomodo distinctis haustibus sumpta etiam prima ablutione, licite sumitur à nō ieiuno (quod tamē oportet) nisi totū pro vnico actū cōputando. Quod autem oportet primam ablutionē, si statim sumitur, sumi à nō ieiuno, ex eo patet, quod statim adhuc est ibi verus sanguis Christi. Cū enim semp̄ in calice maneat aliquid humiditatis post sumptū sanguinem: & illud non

non sit sine subiecto si vinum fuisset, proculdubio retinet adhuc vini speciem: & cum non tam cito corrumpatur, restat ut in secundo haustu sanguis Christi adhuc sumatur mixtus vino: qui non nisi à ieiunio sumendus est, sicut nec pars hostiæ mixta vino, &c. Non potest quoque aliter reddi ratio, quare liceat ablutione sanguini mixtam statim duobus haustibus sumere, & particulam hostiæ post primū haustū in calice remanentem oporteat relinquere quare enim magis licet sanguinis reliquias vino mixtas, quam hostiæ post primū ablutionis haustum sumere? Nō potest aliter saluari differētia in præfatis casibus inter hominē supra ablutione, & hominē qui prius tantūdem bibisset. Et tamē qui bibisset, ab omnibus iudicatur inhabilis ad sumēdas etiam reliquias: hic autem, qui ablutionem sumpsit, in omnibus prædictis casibus absque dispensatione excusatur. Nec hoc est aliunde, quam ex hoc, quod absolutio non computatur cōtra reliquias. ¶ Quod verò reliquias Eucharistiæ ut partes materiæ se habeant, ex ritu Ecclesiæ, & ratione apparet. Ex ritu quidem: quia nō dicitur bis cōmunicare, qui post sumptam hostiā sacrā particulas reliquias sumit, etiā si credēs se nihil amplius accepturū, adoratum itit ante ablutionem: ut in religione sit. Et tamē si aliā hostiam sumeret, quantumcumque ieiunus, iterum cōmunicaret, nisi forte ut reliquias communionis susciperet: quod confirmaret intentum: quia scilicet ratio reliquiarum haberetur. Ex ratione autem: quia sicut in aliis rebus duplices assignantur partes, scilicet speciei & materiæ, ita in Eucharistia ut partes speciei sunt species sacramētales panis & vini: hæc enim in diffinitione eadē: ut partes verò materiæ sunt particulae specierum panis & vini: quæ etsi in diffinitione nō ponerētur, sicut nec semicirculus in diffinitione circuli, ad integritatē tamē materiæ spectāt. Vnde quāvis Eucharistiæ sacrificiū sumpta hostia & sanguine, perfectū sit essentialiter, adhuc tamen perficiendum restat quo ad partes materiæ: quæ reliquias sunt. Et quoniam ablutio necessariō immiscetur his partibus, ideo sumptio ablutionis & partium huiusmodi pro vnico actu rationabiliter cōputantur. ¶ Ex prædictis igitur, tu studiose collige quid est in hac difficultate, super quod rationes fundari & difficultates solui possint: & est quod sumptio reliquiarum Eucharistiæ & ablutionis earū pro vnico actu cōputatur. Oportet enim hæc duo simul concurrere: scilicet rationē reliquiarū, & rationē ablutionis earum ad hoc, ut ad vnū spectent actum: propter quod nō est idem iudicium de alia hostia, & de reliquiis, nec de oratione præcedēte & de ablutione: nec de ablutione quā pro reuerētia sumunt cōmunicantes sub specie panis, & ablutione sacerdotali: quā ista est ablutio reliquiarum extra manentium, illa non, sed aut pro intus tantum manentibus, ut pro reuerētia. Et quoniam ablutio sacerdotalis non est ablutio specierum sanguinis tantum, sed corporis: idcirco reliquias corporis & sanguinis post sumi possunt. Et quoniam particulae hostiæ remanentes in patena vel corporali de numero reliquiarum sunt, quamuis non ablutæ, sumi sicut ablutæ possunt alioquin particula hostiæ ex stridore frigoris fortē partibus interioribus calicis in hærens non abluta sumi non possent cū ablutis: quod est ridiculum. Ex quo enim saluatur ratio tam reliquiarū quā in ablutionis reliquiarum, quāvis nō omnes sint actu ablutæ, omnium sumptio pro eodem actu computatur, &c.

EX His patet responsio ad obiecta. Nam ad primum dicitur, quod ieiunium naturæ debet præcedere totum actum sumptionis sacramenti, & non singulas eius partes, &c. reputatur enim ieiunus totum sumere, qui ieiunus cepit: ut dictum est.

Ad secundum patet responsio: quia licet quo ad rem sacramenti: scilicet corpus & sanguinem Christi idem sit de toto & partibus iudicium: non tamen quo ad species ipsas: quæ sunt sacramentum tantum, ut ritus Ecclesiæ conuincit.

Ad tertium autem dicitur, quod communicans statim ut ablutionem reuerentialem acceperit, refectionē suam compleuit. Nec est amplius de numero discumbentium: vnde est mirum, si non potest sumere reliquias. Sacerdos autem qui ablutionibus reliquiarum sumendis vacat, adhuc est in actu refectionis: propter quod nō est mirū scilicet sibi reliquias sumere. Et simile est iudicium de sumentibus particulas hostiarum sacrarum in vino calicis: potest enim post primū haustū remanentes reliquias secundo & tertio haustu assumere, & hærentem sacerdotis digitis particulam sugere: quandoquid sumendis vacat reliquiis & ablutioni earū. Et hæc dicta sunt in Pisis, die 20. Nouembris, 1509.

QVÆSTIO. II.

Vtrum sacerdos celebrans pro pluribus, satisfaciat pro singulis.

Veritur, Vtrum sacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo, & accipiens elemosynam ab altero ut celebret pro eo, satisfaciat dicendo vnam tantum Missam pro vtroque.

¶ Et videtur quod nō. Primò, quia effectus missæ, pro quo habet Missa petitur & promittitur, est finitus. Finitū autē diuisum, minus habetur à singulis, quàm si totū haberetur ab vno.

Quicquid igitur datur secundò, adimitur à primo, & sic neutri satisficit. Assumptum: scilicet quòd effectus Missæ sit finitus, Probatur ex eo, quòd pro eodem dicuntur plures Missæ.

¶ Præterea, cum idem sit iudicium de duobus & de valde multis, imò de omnibus, si potest Missa promissa vni satisfacere pro altero, satisfactiua ergo est pro omnibus: & sic Ecclesia non bene instituit Missas pro aliquibus determinatè, sed debuit omnes pro omnibus offerre: ut bonum commune sine detrimento particularium procuraret, communis mater omnium.

¶ Præterea, si satisfaciunt hic sacerdos vnica Missa pro pluribus, paritèr satisfaciunt etiā vnica Missa pro quatuor missis, pmissis et dē, accepta ab illo elemosyna pro quatuor missis. Hæc autem constat esse falsa: dānaretur enim ab Ecclesia, quæ vnica Missa dixisset se satisfacisse pro missis beati Gregorij, quæ sunt triginta: ergo, &c.

IN Oppositū est: quia virtus Missæ est infinita: quia est virtus Iesu Christi in seipso. Infinitū autem potest in quibuscumque applicari, & ab eis participari absque vllò singulorum damno: ergo, &c.

CONCLUSIO.

Sacerdos suscipiens elemosynā. ut pro aliquo celebret, si accipiat à pluribus elemosynam, pro omnibus satisfaciunt, iuxta illorū deuotionem.

IN Hac quaestione, quia Missa continet duo: scilicet orationem & sacrificium Eucharistiæ, primò de sacrificio (quod est præcipuum in Missa) deinde de oratione dicendum est. Rursus, quia effectus vtriusque est multiplex: scilicet meritum, impetratio & satisfactio, singulariter definiendum est. Rursus, quia effectus dupliciter oritur, scilicet ex opere operato, & ex opere operante, ut perfecta habeatur de quaesito noticia, singularis exanimatis decerneretur quid simpliciter respondendum sit quaesito.

¶ Sacrificium igitur Missæ dicitur duo. Est namque sacramentum & sacrificium: & in quantum sacramentum, non est ad propositum: quia effectus eius est respectu lumentis tantum. In quantum vero sacrificium est ad propositum, & distinguitur ex parte operis operantis, & ex parte operis operati. Et sumptū hoc sacrificium secundum opus operatum consideratur dupliciter, scilicet secundum seipsum absolute: & secundum seipsum applicatū huic: si enim consideratur hoc sacrificium secundum opus operatum absolute, sic est immolatio Iesu Christi, ita quòd res oblata est Iesus Christus. Et quantitas huius sacrificij est infinita, ita quòd est impetratiuum, meritorium, & satisfactiuum infinite: vnde effectus eius infinitus est sicut & passionis Christi: est enim Deo acceptus, quāuis sint ex omnes peccatores, &c. Veruntamen sicut infinitus effectus Christi crucifixi est secundum sufficientiam, & non secundum efficientiam, & secundum naturam causæ vniuersalis, indeterminatæ, scilicet & non determinatæ ad huc aut illum: ita hoc sacrificium est ex sui ipsius natura infinite sufficientiæ, & indeterminatæ efficacie. Et sicut efficaciam passionis Christi determinatur ad hunc per hoc vel illud sacramentum: ita efficaciam huius sacrificij per hanc vel illam deuotionem. Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem sacrificij, ideo loquendo de effectu huius sacrificij ex solo opere operato secundum se patet nullum habere particularem effectum in quocumque homine, sed tantum in ordine ad Deum habet acceptibilitatem, gratiarū actiones, cōmemorationem, & si quid est huiusmodi. Vnde in hoc videtur cōmunis multorum error: quod putant hoc sacrificium ex solo opere operato habere certum meritum, vel certam satisfactionē, quæ applicatur huic vel illi: hoc enim nō esse verum, iam patet. Et confirmatur: quia cū ex opere operato sit infinite virtutis, etiā in satisfaciendo nō esset maior ratio ex se, quare magis tantā & non maiorem satisfactioē daret.

¶ Si autem sumatur hoc sacrificiū ut applicatū isti vel illi, sic effectus eius est finitus iuxta quantitatem deuotionis offerentium, vel eorū, pro quibus offertur: ita quod quia in applicatione huius sacrificij duo sunt: scilicet applicatio ipsa ad hunc vel illum, & effectus particularis in hoc vel in illo, duo quoque actus cōcurrunt ad hanc determinationem: intentio, scilicet & deuotio: intentio enim applicat hoc sacrificium huic vel illi, deuotioni autem effectus respondet: vnde intentio propria est sacerdoti, deuotio autem cōmunis est ei & aliis. Vnde & in canone Missæ sacerdos auctū intentionis applicatiuè huius sacrificij exercens, dicit, Tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta Papa nostro, &c. & Memento Domine famulorum famularumque, &c. & omnium circumstantium. Deinde actum deuotionis subiungit, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Hoc enim nō solū ad circumstantes, sed alios refertur: ex his insinuās applicationem huius sacrificij non solū intentione, sed deuotione adiunxerunt: ita quod quāta est horū deuotio, tāta applicat eis ex illa infinitate satisfactio. ¶ Et ratio est: quia in sacrificiis & oblationibus quāritas deuotionis magis pensatur, quā quāritas rei oblatæ. Ut patet de veteri oblatioe Luc. 21. & ex autoritate Greg. in homi. Ambulās Iesus iuxta mare Galilæe dicētis, Nō perperit Deus quātū in ei' sacrificio, sed ex quāto pferatur. Et quoniam ex parte rei oblatæ, est infinitas in hoc sacrificio, & pro vnica deuotione nō exhauritur, nec mi Opus. Caiet. KK 2 nuitur

nuitur, cōsequēs est vt nō solū pluribus, sed infinitis deuotionibus vnicū sacrificiū sufficiēter respondeat, cuiuslibet certam pariendo satisfactioem. Nihil igitur admittitur alicui facienti pro se offerri hoc sacrificiū, ex quantitate effectus huius sacrificij secundum se & applicari ad ipsum, ex hoc, quod aliter procurat eandem pro se dici, nec econuēto: sed vnicuique respondet tantundem, quantum si pro se solo diceretur: quia vnicuique sufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis lux.

¶ Et cōfirmat hoc ex ipso canone Missæ, in quo nō solū generaliter pro Ecclesia, p̄ principibus & omnibus Christianis: sed specialiter p̄ his q̄ in Memēto cogitātur, & omnibus circūstantibus offerri dicitur hoc sacrificiū. Constat nāq; q̄ nō est determinatus numerus cogitātorum in Memēto: & multo minus determinatus est numerus circūstantiū: & q̄ nullus ex alterius cōsortio minus habet de effectu Missæ: & q̄ hęc non referuntur ad orationē, sed sacrificiū: quoniā ibi expressē dicitur, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificiū laudis. Et q̄ nō solū pro impetratione, sed pro satisfactioe offertur quouam expressē dicitur, pro redēptione animarū suarū: redēptio enim à malis est, & vt ipsum nomē testatur, satisfactio per modum solutionis est: sicut Christus redemit nos soluendo pretiū Deo patri. Potest igitur sine cuiusquam detrimēto pro infinitis sacrificiū hoc offerri, & satisfacere iuxta singulorum deuotiones.

Cauē tamē hic ne fallaris: putās ex hoc sequi, q̄ vna Missa tantū satisfacit si dicatur p̄ vno quantū pro pluribus. Hoc em̄ nō sequitur ex dictis: quoniā nō diximus, q̄ effectus huius sacramēti respōdet intentioni, sed deuotioni. Nō enim q̄ntū intēdo ex hoc sacrificio satisfacere tantū satisfacio, sed quātā deuotionē habeo, & tantū, ex illo haurio. Vā si ego offerēs hoc sacrificiū, habeo deuotionē tantā, q̄ ei respōdet in hoc sacrificio satisfactio vnus annus & intēdo celebrare p̄ satisfactioe vni. ille releuabitur satisfactioe vni. Si autē intēdo satisfacere p̄ duob; equaliter quilibet releuabit p̄ medio anno tantū, si p̄ tribus, pro tertia parte anni: & sic de singulis. Et similiter etiā dico de satisfactioe respōdente deuotioni Martini, qui facit celebrari eadē Missam, q̄ si p̄ vno sit, totā sortit̄ ille: si p̄ pluribus, diuiditur inter eos. Et si militer dico de quocūq; aliis facientib; eandē Missā celebrari. Sēper enim satisfactio cuiuslibet deuotioni respōdens est finita, & si ad plures p̄ intentionē applicetur, diuiditur, & minus à singulis participatur. Et sic verificatur Theologorū sententiā, dicentiū effectū huius sacrificij finitū & diuisum minorari in eis quibus applicat. Intelligit enim (vt patet ex dictis) nō in ordine ad pluriū deuotiones: sed vt participatū ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, q̄ Missa rogata à plurib; plus satisfacit, ceteris parib; q̄ rogata à pauciorib;: quia ex plurib; deuotionib; offert: & similiter Missa rogata p̄ aliquib; plus valet illis, qui si ex sola deuotione sacerdotis p̄ illis diceret: quia ibi effectus est iuxta deuotionē etiā rogatiā, hic nō. Et ex hac doctrina (q̄ accepi ex tertia parte diuī Th. q. 79. art. 5.) soluuntur omnes difficultates accidētēs in hac materia, quo ad valorē sacrificij. Hinc saluat̄ infinitas sacrificij secundū se, & finitas effectus in vnoquoque, & autoritas doctorū & ritus Ecclesie in celebrādo p̄ particulari, & maior fructus in vno, q̄ in pluribus & cōsuetudo tā offerentiū pro vna Missa (vt in parochiis accidit) quam celebrantiū pro pluribus petentibus eadē sine fraude, vt in solemnitatibus accidit. Si autem consideret hoc sacrificiū ex parte operantis, sic etiā quātitas effectus eius attenditur secundū quantitatem deuotionis offerentium. Sed quoniam ex hac parte non est questio, nec ex ista parte petita, aut promissa intelligitur Missa (sola enim intētio sacerdotis applicatiua sacrificij ad hunc, petitur & promittitur communiter) ideo pertran eo.

ET Ad secundam partē Missæ, que est oratio, descendendo, dicēdum occurrit, q̄ oratio cū sit actus religiōis, cuius est cultū Deo exhibere (vt ex Secūda Secūde, q. 83. patet: per orationem enim mēs ipsa Deo offertur: vt Diony. Greg. & s. Tho. dicūt) ex proprio genere infra latitudinē sacrificij cōrinetur: iuxta illud Olee vlt. Reddemus vitulos laborū nostrorū, & ad Heb. vlt. Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis nostrorū. id est fructum laborū contentium nomini eius. Addit tamē aliquid speciale ex propria ratione, inquantū est petitio: p̄pter quod distinguitur de oratione, inquantū est meritoria, vel satisfactoria, vel impetratoria, vel cōsolatoria. Et quia nullus meret̄ de cōdignō nisi sibi, & similiter, quia cōsolatio spiritalis est effectus in ipso orate, ex attentione & meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione, inquantū meritoria & cōsolatoria, vbi de oratione secūdum eius cōmunicabilem effectū est questio. Imperatoria autē vis, sicut principaliter innuitur ex parte nostri: iuxta illud Mar. 11. Quicquid orātes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis. ex parte verō Dei innitit̄ sue misericordiz. Et quoniā nec fides de vno petito minuit fidē de alio obtinēdo, nec liberalitas diuina circa vnū minuitur ex alterius largitione: ideo oratio, inquantū impetratoria, non minus, si pro-

pluribus, q̄ pro vno fiat, valet: sed magis pro quāto ex maiori fiducia diuina largitatis: & ampliori charitate procedit. Inquantū autē satisfactoria, vim habet ex duobus, scilicet ex deuotione (sicut & alia sacrificia) & ex pœnalitate orātis, sicut cœtera opera pœnalia. Et quoniā de omni sacrificio verū est, q̄ satisfactio iuxta quantitatem deuotionis offerentiū (vt patet ex autoritatibus adductis) vel eorū, pro quibus offertur (vt patet ex responsione ad sm̄, in q. supradicta tertia par.) ideo idē est proportionaliter iudiciū de satisfactioe oratiōis & sacrificij Eucharistie, nō quo ad quātitatē oblatis, sed quo ad quātitatē deuotionis & satisfactiois illi respōdētis: & p̄pterea sicut dictū est, istud potest p̄ pluribus offerri, ita & orationē. Quo ad pœnalitatem autem resulantē in orāte, cū sit personalis, & oratio de genere suo nō sit opus pœnale, nulla etiā apparet difficultas in proposito: quia nō petitur, p̄priē à sacerdote afflictio (vt in ieiunio) sed merito applicandi oratiōes ad impetrandū p̄ se primò, & ad satisfaciendū: quoniā dū petitur oratio, tale sacrificiū, p̄petitoriū postulat. Ex his autē patet quid dicendū sit etiā de ipso sacrificio Missæ, inquantū impetratoriū vel meritoriū. Nec restes dubius propter meritū cōgruū. qm̄ cū cōsistat in quadā cōdēntia (vt scilicet nobis facientibus q̄ in nobis est, Deus faciat q̄ ipsam decet) vis meritoria de cōgruo in sacrificijs & postulationibus attenditur sm̄ deuotionē & fidē offerentiū, vel eorū, p̄ quibus offerri. Et ideo multatudo nihil nocet singulis ex hac parte: sicut de aliis dictū est. Et p̄ hac patet, q̄ affirmatiuē respōdendū est questio.

Vnū tamē dubium restat in prædictis, an appellatione deuotionis eorū, pro quibus offertur, veniāt defuncti & remoti, nihil sciētēs de hac Missa, quæ offertur pro omnibus sm̄ eorū deuotionē: quoniā si omnes intelliguntur, par erit cōditio procurantis, & nō procuratis Missam: omnino enim sm̄ tā deuotionem erit eius participeps. Si verò nō omnes intelliguntur, non erit vniuersaliter verū, q̄ hoc sacrificiū valeat secūdum deuotionē eorū, pro quibus offertur: pro omnibus enim offertur. Sed hęc ambiguitas ex ipso cōcursu deuotionis ad sacrificia, soluitur. Cōcurrit nāq; deuotio, vt causa quæ dā determinatiua sacrificij ad hūc effectū: vnde Greg. in autoritate allegata, affectus deuotionem ponit vt causam, dicēs q̄ perpēdit Deus ex quāto profertur. Vn de deuotio quātificans effectū sacrificij non se tenet ex parte accipiētium effectū, quāuis indisposito taliū ad impediendam receptionē talis effectus sufficiat: sacrificiū enim non operatur per modū agētis vt sacramēta, sed per modū oblationis: sed tenet se ex parte cōcurrētū ad tale sacrificiū causaliter, quomodo libet sit causalitas ista, puta petēdo, ministrādo, consulendo, adiunādo, fauēdo, &c. Quo fit, vt defunctis secundū præcedentem eorū deuotionem in cōmunibus vel in specialibus, & secundum deuotionē viuētū pro eis offerētium, viuētibus verò circūstantibus tanquā seruitorib; ad minus: vniuersis autē tanquā cōmunicatibus in tali oblatioe iuxta eorum deuotionē proficit. Quū enim sacerdos orat, & offerat in persona Ecclesie, & quilibet fidelis sit mēbrum Ecclesie, cōsequēs est, vt quilibet per sacerdotis actus orat, & offerat: & sic causaliter cōcurrat ad sacrificiū ac per hoc quilibet Missa singulis fidelibus prodest etiā satisfactoriē iuxta eorū deuotionē, quam habet in cōmunibus Ecclesie orationibus & sacrificijs: sicut habetēs deuotionē in orationibus & Missis alicuius personæ participēs sūt illarū iuxta suā deuotionē ex generali cōmunionē Sāctorū. Nec propterea æqua est rogātis & nō rogātis cōditio: sicut nō est magis & minor deuti æqua cōditio: sicut non est æqua vno tantū & vno & altero modo faciētis sibi aliquid debitum cōditio. Rogare enim & eleemosynā pro hoc tribuere, corporaliter venerari, & huiusmodi, & maioris sunt deuotionis, & faciūt vt non ex cōmunionē sanctorum tantum, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

AD Primum argumētum in oppositum iam patet respōsio ex dictis, q̄ effectus, scilicet Missæ est finitus cuiuslibet secundū suam fidem, quo ad impetrationem, & secundum suam deuotionem, quo ad satisfactioem propterea vtrunque dicitur in canone, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Est tamen infinitus in multitudine: quia infinitis potest respondere, singulis suas satisfactioe finitas, & impetrationes pariendo.

¶ Ad secundum dicitur, q̄ canon Missæ testatur Missas ita ab Ecclesia ordinatas p̄ particularibus, vt tamē semper pro omnibus viuīs & defunctis explicite celebrētur: vt patet inuēti, Vn̄ prouida simul & pia Mater voluit, vt ex deuotione sua omnib; sacrificiū prodesse, & specialiter capitib;: & ex deuotionibus priuatis his vel illis, p̄desse, & sic sine fraude, & sine cuiuscūq; dāno excitat priuatas deuotiones p̄ se vel aliis, vt iuxta eorū deuotiones tractat referat specialēs. Est et̄ alius fructus ex specialib; Missis qm̄ enim naturaliter vnicuiq; amabile est p̄priū bonū, & q̄ commune est negligit̄, exitamur magis. Adiūgit quoq; nō paruum dēdus effectus in sacerdote: q̄ de propria deuotione offert pro particularib; à quibus suscepit eleemosynas, vel quib; afficitur. ¶ Ad tertium dicitur, q̄ si offerentes & pro quibus offertur haberent

bet tantam deuotionem in vna missa quantam habent in triginta, vna missa satisfaceret pro triginta, Sed quia non est sic (manifeste enim patet petentem habere maiorem deuotionem in triginta & merito, quia maior honor exhibetur Deo in pluribus quam, in vna ceteris paribus) ideo qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et hæc de hac questione dicta sufficiant. Romæ, 1510. die primo Decembris.

TRACTATUS QVARTVS

de Valore orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo, vnica questione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra Missam exoluens, ad quam ex die festo obligatur, satisfaciat vtrique.

QVAERITVR an obligatus ad canonicas horas exoluens earum aliquam infra Missam ad quam in die festo obligatur, satisfaciat vtrique. Videtur nanque quod non. Primò ex numero cultus: quia cultus Missæ distinguitur contra cultum horarum canonicarum. Nam sicut tenetur quis ad Primam & Tertiam, vt duos cultus, ita tenetur ad Missam & horas vt diuersos cultus, ac per hoc sicut nõ potest simul duas horas exoluere, ita nec Missam & horam. Et confirmatur, quia homo exoluit interesse Missæ attentè, sicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius signum est, quòd si quis ex proposito per notabilem partem Missæ non curaret attendere secundum suum modum, sed mentem ad alia diuerteret, non satisfaceret præcepto de Missa: quia nõ diceretur inter esse Missæ plusquam dormiens. Secundo ex tempore, quia sicut Ecclesia totum diem festum determinauit ad cultum Dei per cessationem à seruilibus, ita partem temporis, scilicet qua Missa celebratur: determinasse videtur ad cultum Dei positum, ac per non licet occupare hoc Missæ tempus ad quemcunque alium cultum proprium exigentem tempus, vt est quælibet canonica hora.

IN Oppositum autem est, quia obligationes istæ sunt de cõpossibilibus simul, quia Missa exigit solam præsentiam, & hora exigit quòd attentè dicatur: constat autem quòd vtrunque potest simul fieri. Quod autem ad Missam sufficiat præsentia, patet ex eo qd aliter tam surdus & cæcus, quam multitudo maxima vni præsens Missæ, & vbi sacerdos submissè dicit (vt in Germania) non satisfaceret præsens Missæ: quod falsum reputatur.

Præterea in huiusmodi Missa, præsentibus licitum est orationes vocales priuatas dicere, saltem quum sacerdos nõ auditur, aut non intelligitur: sed nulla hora canonica, nulla oratio iuncta propenitètia est, quam quis non possit dicere, vt priuatam orationem: ergo pari ratione vtrunque licet. Et confirmatur, quia duobus dicentibus in Missa Tertiam, aut Psalmos poenitentiales, altero pro debito horæ, seu poenitentia, altero ex sua deuotione, & vtroque pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum Missæ, & habetur intentum, aut vterque violauit debitum Missæ, quod omnes negant: aut alter tantum, qui debitor erat horæ, aut poenitentia: & tunc nisi voluntariè hoc dicatur, oportet reddere rationem differentia, quum conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione. Si dicatur, qd quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non: ideo ille non satisfaciat, & iste sic: hæc differentia nihil facit ad propositum, quia ratio debiti per accidens se habet ad impediendum vel non impediendum cultum Missæ. Si enim huiusmodi oratio impedit cultum Missæ, ita impedit, si sponte, quam si ex debito dicatur: & si non impedit ita, potest solui ex debito sicut sponte: tota enim ratio illiciti si est, pendet ex hoc, quòd vnus impedit seu tollit aliud tanquam sibi incompossibile.

Præterea, Quum de hoc sint contraria opinioniones, & contingit aliquem de facto exoluisse infra Missam in festo horam, aut poenitentiam, si non licet, erit iste reus omissionis aut missæ (& sic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & sic commisit tot peccata mortalia omissionis: quod est durum. Et præterea quæ est maior ratio, quòd sit reus omissionis horarum, quam Missarum aut econuerso, quum alterum impederit.

CONCLUSIO.

Quamquam minus licet infra præceptam Missam orationes alias præceptas dicere: dicens tamen, illas satisfaciat vtrique.

AD Evidentiam huius questionis primo præmittendum est, quid sub præcepto cultus Missæ comprehenditur quantum ad populum. Secundo declarandum est in quo stat difficultas. Tertio respondendum quæsito.

Quo ad primò, quia Missa principaliter importat sacrificiũ & secundariò doctrinã (vnde pars doctrinalis vocatur Missa catechuminarũ, pura ad eruditionem ordinatur: sacrificium vero vocatur Missa sine additiõne aliqua) ideo sicut ministris præcipit vt sacrificiũ offerat: ita populo præcipit, vt intersit corpore & mète.

Si enim sola corporalis præsentia sufficeret, posset quis se præsentè sacrificio facere & volutariè dormire: & rursus posset mète ad quæcũq; voluntariè diuertere: quoru vtrũq; est absurdum. Præceptũ enim Ecclesiæ hominibus factũ de interessendo sacrificio, intelligẽdum est more humano, vt. s. intersint vt ratioales. Ita qd sicut clericos præceptũ de horis canonicis dicendis obligat vt dicat ore & mente. hoc est proposito, seu animo vacandi Deo: quia præcipitur cultus diuinus homini, vt homo. hoc est vt rationali: non colit autè ratione vtens, qui animum ad alia sponte diuertit, quia ratio ipsa dicitur oppositũ) ita populus ex hoc, quòd obligatur ad Missæ cultui interessendũ tenetur corpore & mente interesse: hoc est cũ animo vacandi Deo: quantum Deus dederit. Est autè in missæ cultu inter sacerdotem & populum cõuenientia & differentia. Conueniunt siquidẽ in duobus, scilicet in attentione & materia, scilicet Missa: nõ vterq; tenetur attendere Missæ, & de sacerdote quidẽ clarum est. De populo autè ultra dicta, declarat ex quatuor. Primò ex eo, qd ipsi dicitur, Orate fratres, &c. vbi mãdatur petitio: vt petat, i. sacrificij acceptationẽ. Secundo ex eo qd eidẽ dicitur, Sursum corda: vbi indicit oratio: hoc est mète eleuatio ad instas sacrificium. Tertio, ex eo qd idẽ dicitur, Gratias agamus, &c. vbi inuitatur ad gratiarũ actionẽ. Quarto ex eo qd institutio Missæ habet, vt populus & audiat qd doctrinae sunt, & dicat quæ laudis sunt, ad populũ enim (iuxta Patrũ instituta) spectat hymnũ cãtare. Sãctus, Sãctus &c. dũ sacerdos agit sacra mysteria. Cõmunis est igitur vtrique, attentio ad Missam. Sed differũt in exteriori occupatione: quia sacerdos est exteriori operatiõ occupatus circa Missam tã dicẽdo qd faciẽdo: populus aut secluso auditu eorũ, quæ altè dicũtur, cũ intelligũtur, ab exteriori occupatione vacat, & in sola attentione ad Missam relinquitur. Et quoniã imperfectorũ, (qui sola mète circa Missam occupari nõ sufficiũt), magna est multitudo, inue fit vt licitè populus aliquã vocalẽ orationẽ, dũ sacerdos diuina facit, aut secreto dicit, & pari ratione dũ altè dicit, si non intelligũtur quæ dicũtur, assumat ad excitãdam, aut conseruandam mentem attentam seu vacãtem Deo durãte sacrificij tẽpore. Hæc enim in admitticulũ humanæ imperfectiõnis ad vacandum mente tanto sacrificio: fieri piè intelligũtur: melius enim, imò recta via esset vt sola mète aut quasi sola mente circa tantũ sacrificium occuparetur præsentibus, petẽdo vt sacrificiũ gratũ sit pro Ecclesia, p se, pro defunctis, &c. gratias agẽdo Deo de rãto beneficio passiois Christi, & præsentia ibi, &c. Nec ppter ea laqueũ iniicimus animabus: quoniã sicut clericus obligatus ad horas & sacerdos celebrã, si præter intentionẽ euagatur, excusatur ab attentione: ita & populus: satisficit enim huic præcepto ex proposito, quo qui libet vadit ad Missam, vt faciat quod Ecclesia ordinauit, dummodo voluntariè postea non ponat obiicem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

QVO Ad secundum difficultas confurgit ex eo, qd hinc licitum est populo assumere quãcunque orationem ad habendam mentem Deo vacantem tempore sacrificij: ac per hoc non prohibetur ad hoc assumere orationem votiuam, aut poenitentialem, aut etiam horam canonicam: quum nihil horum habeat ali quid in se repugnã ad finem, ad quem assumitur: imò quodlibet horum ad sacrificium Missæ optime ordinatur. Inde autem obstat, quoniam si sic fieret, ex duobus cultibus debitis non solueretur, nisi vnus tam quo ad attentionem, quam quo ad tempus: nam, quum in Missa dicuntur Psalmi poenitentiales, licet dicatur Missa & dicantur Psalmi: vnica tamen attentio est, qua quis attendit Missæ & Psalmis: & similiter vnicum tempus est, quo persoluitur vtrunque: quum tamen duo disparati cultus (quales sunt propositi) exposcant suas duas attentiones (sicut quælibet duæ disparatæ materiae exigunt suas duas disparatas formas) & similiter exigant duo sua tempora. Vnde fraus committi videtur quo ad numerum cultus, secundum attentionem & tempus, ex duobus debitis attentionibus persoluendo vnã, & ex duobus temporibus soluendo vnum. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium duo occurrũt pro responsione ad quæsitum dicẽda. Primũ est. Nõ licet in Missa præcepta dicere orationes alias præceptas. Probatũ, tũ quia disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluẽdi, alioquin non suauiter exoluũtur. Tũ quia oppositũ faciẽdo interuenit cõfusio attentiois & tẽporum dũ duæ attentioes cõfundũtur in vnã, & duo tẽpora in vnũ. Tũ quia minus soluit, quã pro duabus attentioibus soluit vnã, & pro duobus tẽporib; dicatur Deo vnũ. Tũ quo ad horas, quã priuata autoritate nõ licet vnũ publicũ cultũ subordinare alteri publico cultui disparato: qd tamẽ fieret, si vna hora canonica dicereẽ infra Missam: quia assum eretur ad habẽdam mentem vacantẽ Deo tẽpore sacrificij. Et sic verificatur opinio tenẽ, qd nõ possunt hæc infra missam præcepta dici. Nõ tamẽ p hæc interelligas, quum dum cantatur Kyrie, possit licite sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas: quoniã tũc nõ tã Missa quã Missæ solẽntas agi. Opus. Caiet. KK 3 tur

tur: & ipse nihil omittit Missæ, sed est tēpus, & per accidens vacans. & idem est iudicium de ministris & aliis in choro, qui graduali lecto, dum cantatur, horam persoluunt residuam.

¶ Secundum est. Si infra præceptā Missam aliqua oratio aliās præcepta dicitur, vtrique satisficit: quāuis minus bene, vt dictū est. Et loquor quādo secreta dicuntur, vel quādo sacerdos non auditur, aut non intelligitur. Et similiter loquor de satisfacere, quantū ad vitandū peccatū mortale omissionis vtriusque: nō aut quantū ad meritū: quia nullus peccādo venialiter, meretur vitā æternā. Et propterea si peccatū est dicere hæc infra præceptā Missam, tollitur meritū, quod haberetur per talem actum, si rectē fieret. Hæc itaq; conclusio nō pono, eo q̄ illius rationē affirmatiuā videā, sed quia non video vnde sit falsa: vt patet discurrendo p̄ singula. Rationes enim quæ inferunt præcedentem cōclusionem, quāuis sufficere videātur ad concludendum esse illicitum exolvere vtrunq; debitum simul, nō tamē sufficiūt ad concludendum, non valere solutionē vtriusque: si de facto fiat. Quod enim multa debita ex diuersis præceptis possint simul & vnico actu Deo exolui, nō est dubiū: nā si quis vouisset exponere se martyrio, & antequam implēdi votum tempus transeat, occurrit casus, in quo quis ex præcepto cōtendē fidei tenetur exponere se martyrio, non est dubium, q̄ exponēs se satisfacit & præcepto voti reddēdi, & præcepto Christi de martyrio, & præcepto de satisfactione p̄ peccatis cōmissis. Potissima igitur ratio in oppositū est, quia disparati debiti cultus nō exoluūtur vt sunt (vt. i. diuersi & disparati sunt) si simul exoluunt. Sed hæc recipit distinctionē: quā disparati cultus sunt duplices. Quidā, quorū materiæ sunt simul incōpossibiles, vt duæ horæ canonicæ, & similes, quorū. s. vterque exigit occupationē exteriorē: & hos oportet disparatos tolli vt sunt, Quidam verō quorū materiæ sunt simul cōpossibiles. quia alter nō requirit occupationē exteriorē: & possunt vtroque modo exolui: & disparatē, & simul subordinando vnū alteri. Et tūc licet nō exoluātur, vt sunt totaliter disparati, exoluuntur tamē disparata materia: quia vtraque materia, Missæ. s. & pœnitētiæ oratio, exoluitur. Et hoc sufficit: quia nullibi hoc præceptū inuenitur vt nō valeat, nisi exoluatur, vt totaliter disparati. Et sic quando populus nō occupatur exterior circa Missam, pot orationem pœnitentiā vel votiā assumere ad mētem Deo vacantē habēdam tēpore sacrificii: sicut poteit quācumq; aliā assumere: & sic cultui vtrique satisficit. Quod verō de duabus attentionibus & tēporibus obitare apparet, euaditur ex eo q̄ licet præceptum sit, q̄ quilibet cultus exoluatur attentē: nō tamē inuenitur præceptū, q̄ omnes duo cultus duabus attentionibus exoluantur. Et propterea si duo cultus possunt sub vnica attētionē exolui, nulla cōuincitur præcepti trāsgressio. sat enim est, q̄ quilibet exoluitur attentē. Et idē dicitur de duobus tēporibus, nullum enim inuenitur præceptū de duobus tēporibus: propterea si multi possunt sub eodē exolui tēpore, nullā præceptum violatur. Et similiter dicitur, q̄ licet minus quantū ad numerū attentionum & tēporum exoluatur, nō tamen huiusmodi minoratio destruit valorē cultui debitorū. Et similiter licet malē faciat aliquis subordinando priuata autoritate horam canonicā Missæ, non tamen propterea euacuat alterū cultū. Et sic verificatur altera opinio.

Vnde patet responsio ad primum argumentum. Conceditur enim, quod peccatum est simul hæc exolvere: si tamē fiat, valet. ¶ Et idē dicitur ad secundum, addēdo q̄ non est simile præceptū de festo præcepto de Missa: quia illud datur directē de tempore: & ideo tēpus oportet in illo præcipue considerare: in quo tamen licet dicere votiuas & pœnitentiāles orationes: quia tēpus festiuū habet indeterminatam materiā positiuam, in qua homo occupari debet: & libertati Christianæ relinquē, in quo sancto opere, siue alias debito, siue nō, quis se in festo occupet. Illud vero datur directē de cultu Missæ, & tēpus missam mēsurans p̄ accidēs respicitur. Si enim tēpus Missæ per se præciperetur, quum habeat materiā determinatam, scilicet Missam, non satisfieret vtrique cultui: quia non satisfieret vtrique tempore, vt patet. ¶ Rationes autem ad alteram partem allatæ non concludunt, q̄ liceat vtrūque simul exolvere. Prima enim soluitur, quia suauis exolutio exigit duas disparatas attentiones in duobus disparatis cultibus. Missæ enim exigit solam præsentiam sed nō solius corporis, sed etiam mentis: vt declaratum est.

¶ Ad secundam dicitur, q̄ nō est par ratio: quia hic sunt duo cultus disparati debiti, vt sunt: non sic autem est in spontaneis orationibus. Et per hoc respondetur ad confirmationem. Et quum inuitatur, quia ratio debiti est per accidēs ad impediendum, respondetur, quod non ideo illicitum interuenit in hoc casu, quia vnus impedit alium, sed quia vnus occupat attentionem & tempus & suauitatem alterius: quod per se oritur ex hoc, quod vterque est debitus seorsum suauiter.

¶ Ad vltimam dicitur, q̄ non interuenit mortale peccatum: & si recaret omissionis effectus, omiffa esset oratio assumpta: quia principale, quod est Missa, intelligeretur nō violari per adiunctā ora-

tionem aliās debitam: quia ad vacandum Deo sacrificij tempore assumpta intelligitur.

TRACTATUS QVINTVS

de Præcepto eleemosynæ ad mentem

S. Thomæ, in sex capitula diuisus.

- 1 Operis ratio ac intentio, atque falsa quorundam opinionis super mētem diui Thomæ circa necessitatem largitionis eleemosynarum, relatio, & possibilis origo.
- 2 Quam falsa fueris estimatio eorum, qui imponunt D. Thomæ, quod negauerit necessitatem eleemosynæ.
- 3 Verborum D. Thomæ, ex quibus reprobata opinio pullulauit explanatio.
- 4 Quorundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam sententiā D. Thomæ imposuit confirmare & debebantur.
- 5 Solutio obiectionum in primo capite positarum pro fundamento illius falsa opinionis.
- 6 Exposita opinionis S. Thomæ ex Sanctorum, & illustrium Virorum autoritate confirmatio.

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio: atque falsa quorundam opinionis super mētem diui Thomæ, circa eleemosynarum largitionis necessitatem relatio, & possibilis origo.

CHARITAS Christi vrget me, vt propter fratres meos & proximos meos loquar pacem: hoc est, ordinis tranquillitatem in eleemosynarum largitione necessariō seruandam: intuitus siquidē sum ob quorundam scripta minus bene doctrinam sancti Thomæ intelligentium, multos facile periclitari. Et quamuis omnis quæ sitio de peccato mortali, periculosam habeat à vero deuiationē, & ea maximē rimenda ac cauenda sit à veritate declinatio, qua latiori quis se credit viā: tum quia proni sunt sensus hominis ad assensum præbendum his, quæ libenter sequuntur: tum quia facile est viam latam ingredi quum multorum sit, & peccati expers vix esse potest: in hac specialiter quæstione tantō maius imminet periculum, quantō vltra prædictas causas viri celebres, quorum consilio confessores reguntur, sanctum Thomam docuisse id quod in re hac falsum esse ostenditur, asserunt. Sane Abbas Siculus in iure Canonico doctor famosus super secundo Decretalium de iureiurando cap. si verō. & frater Antonius Archiepiscopus Florentinus veteribus Christiani gregis pastoribus non minor, in secunda parte suæ Summæ titulo primo, c. 14. de inhumanitate, scilicet: & quidam frater ordinis Minorum qui Summulam fecit Rosellam nomine, inde eleemosyna & mutuo: non malitia: sed minus perspicaci intellectu in hac re ducti imponunt sancto doctori ex Secunda secundæ. quæst. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemosynarum largitionis necessitatem. Aiunt, quod secundum S. Thomam ibidem homo non tenetur de necessitate salutis face re eleemosynam, nisi concurrentibus his duabus conditionibus simul, scilicet quod dans habeat aliquid superfluum, & nedom naturæ, id est vitæ, sed personæ, id est decentiæ status, tã sibi, quàm suis (quorum scilicet ei cura incumbit) & quod appareat pauper patiens extremam necessitatem, aliās licet bene faciat quis eleemosynam faciendo, non tamen tenetur.

Concipere autē poterūt hunc sensum ex sancto doctore propter duo. Primò ex eo, q̄ art. 5. 32. q. vbi disputat, an dare eleemosynam sit sub præcepto, in corpore articuli determinas hæc quæstionem, dicit hæc verba. Quia præcepta dantur de actibus virtutū, necesse est, q̄ hoc modo donū eleemosynæ cadat sub præcepto, s̄m q̄ actus est de necessitate virtutis: scilicet secundum quæ recta ratio requirit: secundū quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Deinde subdit, quæ sunt ista consideranda: & dicit, quod sunt superfluitas, non solū naturæ, sed personæ ex parte dantis, & extrema necessitas ex parte pauperis, & subdit deinde: alias autem eleemosynas dare est in consilio. Ex his enim videtur haberi, quod ad hoc q̄ eleemosyna cadat sub præcepto, oportet simul concurrere aliquid ex parte dantis, scilicet superfluitatem, & aliquid ex parte recipientis, scilicet extremam necessitatem.

Secundò, ex eo q̄ in sequenti articulo determinādo dicit, q̄ quādo occurrit extrema necessitas alicuius priuatæ personæ, vel etiam aliqua magna necessitas reipublicæ. laudabiliter aliquis præmitteret id, quod ad decentiam sui status pertinere videtur, vt maiori necessitati subueniret. In his em̄ verbis exp̄ se dicit, q̄ cōcurrente altero prædictorū tantū, scilicet extrema necessitate alicuius, non habēs de superfluo personæ, id est decentiæ status sui laudabiliter eleemosynam facit. Quod si laudabiliter, igitur nō de præcepto, sed de cōsilio est eleemosyna danda: nisi vtraque supradicta conditio concurrat, Cōfirmatur hoc: quia

quia ante hæc verba loquens de necessario personæ præmittit hæc verba: De huiusmodi ergo dare eleemosynam est bonum, & non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Hæc ille.

CAPVT II.

Quam falsa fuerit eorum affirmatio, qui imponunt D. Thom. quod negauerit largitionis eleemosynarum necessitatem.

VOD Autem prædicta expositio non fit secundum mentem & doctrinam S. Thomæ liquet primò ex eo, quod S. Thomas in 4. sent. dist. 15. quæst. 2. art. 1. quæst. 4. expressè se determinat oppositum. Tenet enim hæc duas conclusiones. Prima est, Habens superfluum naturæ & personæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud superfluum, etiã si non patitur extremã necessitatem. Secunda est, Patiẽti extremã necessitatẽ tenetur de præcepto habẽs superfluum naturæ, licet non personæ, subuenire. Superfluum naturæ & personæ dicitur, quòd sibi statum præsentẽ non est necessariũ sibi, vel his, quorum sibi cura incumbit crassa p̄satione: attẽtis tamen futuris casibus, qui probabiliter futuri estimabũtur, & nõ omnibus, qui possunt contingere: hoc enim ad consiliũ nõ pertinet, vt dicitur tertio Ethic. Extrema autẽ necessitas vocatur, non quãdo aliquis iam spiritũ efflare cernitur, & subsidiũ recipere nõ potest: sed cum appareat signa probabilia futuræ necessitatis extremæ, nisi subueniatur, nec apparet nec in promptu est qui ei subueniat. Determinat autem hæc conclusiones adẽdẽ clarẽ, vt inficiari impossibile sit. Sunt signa quædam verba eius ibidẽ ista, Quum eleemosyna sit actus virtutis, oportet quod aliquo modo cadat sub præcepto: quia præcepta legislatoris ad virtutem inducere intendunt: vt dicitur 2. Ethic. reduciunt autem ad hoc præceptũ. Honora parentes. Honor autem ille sibi August. ad reuerẽtiam & subuentionem in necessariis pertinet, & nomine parẽtum omnis proximus intelligitur: sed præcepta affirmatiua non obligant ad semper quãuis semper obligent, sed obligant pro loco & tẽpore, & secundum alias determinatas cõditiones. Quum autem vsus diuitiarum sit ordinatus ad subueniendum necessitatibus præsentis vitæ quæ quidem subactio debet esse ordinata, patet quod qui diuitiis nõ vitatur ad subueniendum necessitatibus præsentis vitæ, vel inordinatẽ vitatur, à virtute recedit. Ordo autem subuentiois talis debet attẽdi, quãtum ad duo, Primò ex parte eorũ, quibus subuenitur, vt primò sibi postea sibi cõiunctis subueniat, deinde extraneis. Secundo, ex parte necessitatis: talis debet esse ordo: vt prius absolutis necessitatibus subueniatur, quã alicui necessitati cõditionatæ, quæ est quã quis indiget aliquo ad sui status decentẽ cõseruationẽ. Et ideo præceptũ legis ad hoc obligat, vt illud quod superest alicui post subuentioẽ p̄fectã, sibi & sibi cõiunctis, puta familiæ, quã gubernare debet, respectu vtriusq; necessitatis in eleemosynas expẽdat ad subueniendũ aliis respectu vtriusq; istarũ necessitarum: sicut etiam natura id quod sibi de alimento superfluit ab actu nutritiuo, in quo attẽditur necessitas absoluta & actu angmẽtatiuẽ in quo attẽditur quasi necessitas cõditionata, parat ad cõseruationem speciei, generatiuæ virtuti subministras. Et similiter præceptũ legis obligat, quod etiã necessitati extraneorũ absolute, primò subueniatur, quã propriæ vel propinquorum cõditionatæ: & ideo dicitur cõmuniter, quod dare eleemosynam de superfluo cadit in præcepto, & similiter dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo quod est necessariũ necessitate secunda, non autem de eo quod est necessariũ necessitate prima: quia hoc esset cõtra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet, quã apertẽ supradictas cõclusiones asserat atq; cõfirmet: & consequenter manifestẽ cuiq; liquere poterit, quod doctrinæ suæ consona non est opinio illa sibi imposta ex Secunda Secundæ. Quod si aliquis dixerit hoc, quod dixi in quarto sentent. retractata ab ipso S. Thoma in Secunda Secundæ, aduertat se in errorem lapsum propter septem. Primò, quia nõ est cõseruandus suæ, vt opinionem quam alibi nõ solum sequutus est, sed pbauit retractet absq; memoria, vel suæ olim opinionis, vel illorũ, qui sequũtur eã, vel ipsius opinionis. Secundo, ex eo, quod illa sententia non solum sua, sed cõmunis antiquorũ fuit: vt ipse refert in supradictis verbis. Quis autem vnquam inuenit S. doct. reprobare suã olim, & communem aliorum opinionẽ, si non illius opinionis meminerit, ac aliqua eã ratione refellerit. In hac siquidẽm Secunda Secundæ, quæst. 28. art. 2. opinionem, quam in 4. sent. distinct. 38. quæst. 1. artic. 4. secutus fuerat circa dispensationem voti per professionem solemnizatĩ reprehendens, expressè eius minuit. In tertia quoque parte, quæst. 9. art. 4. opinionem, quam tenuit in 4. sent. distinct. 14. art. 3. circa scientiam anmæ Christi retractans, explicitẽ seipsum reprehendit. In tertia similiter partem quæst. 70. art. 4. opinionem, quam in 4. sent. distinct. 1. quæst. 1. art. 4. circa gratiã circuncisionis secutus est, reprehendens, expressè etiam seipsum mutasse opinionem asserit. Alibi quoque similiter facit: sed sufficit hæc tria adduxisse, vt ostendatur mos eius. Si ergo hæc est eius consuetudo, quomodo hoc loco suam & communem ipso teste sententiam reuocat, nul-

lam penitus innuẽs illius memoriã. Tertio, patet hoc idẽ ex eo, quod nõ sine suæ gloriæ macula potuit intendere retractationẽ suæ olim & cõmunis opinionis verbis adẽdẽ obscuris & extortẽ expõnẽdis, absq; vt dictũ est, suæ intencionis propalatione. Hoc siquidẽ & est cõtra promissionem à se factã in proemio totius Summæ: vbi dilucide sibi materia patietur, se prosequi cõcta velle spõdet. Et est cõtra rãti doctoris prouidentiam: quis enĩ (nisi desiperet) in re tã ardua verbis oppositum præ se ferẽtibz vteretur, potẽs claris vti: Nũquid timebat hic seipsum ac alios reprehendere & alibi æquanimior factus est? An forte diuites odio habebat, vt veritatẽ eos celare vellet? Quarto, ostenditur hoc idẽ ex verbis S. Thom. in Secunda Secundæ ibidem cõcludendo enim ait, si ergo dare eleemosynã de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynã ei, quod est in extrema necessitate, alias autẽ eleemosynas dare est in consilio. Quũ enim S. Tho. Latina scripserit lingua, & dilucide, is sensus ex istis est sumẽdus verbis, quæ verba ipsa significat. Accersito autẽ quẽcunq; optimũ grammatikum, & proponas sibi quid intelligẽdum sit ex istis verbis, Præceptũ est, vt fiat hoc, & fiat illud, respõdebit certe, quod duo præcipiuntur: & quod scilicet hoc fiat, & quod illud fiat. Quũ autẽ verba S. Tho. talia sint, quare nõ talis sumẽdus est sensus. Dixit enim, In p̄cepto est dare eleemosynã de superfluo, & dare eleemosynã ei qui est in extrema necessitate. Duo ergo grammatice intelligẽdo præcipit, cũ dicit, & quod detur eleemosyna de superfluo, & quod detur eleemosyna patienti extremã necessitatẽ. Quinto, cõfirmatur hoc idẽ ex verbis S. Thom. in eadẽ Secunda Secundæ, q. 66. art. 7. in cor. vbi ait, Res, quas aliqui superabundãter habẽt, ex naturali iure debentur pauperũ substatationi: vnde dicit Ambr. & habetur in Decretis dist. 47. Esurientiũ panis est, quẽ tu detines: nudorũ indumentum est, quod tu recludis: miserorũ redemptio & absolutio, est pecunia, quã tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitatem patientes, & non potest ex eadem re omnibus subueniri, committitur arbitrio vniciuscuiusq; dispensatio propriarum rerum, vt ex eis subueniat necessitatẽ patientibus. Hæc ille. Vbi cernere potes primã conclusionem. Secunda autem ex his, quæ addidit ibi in corpore, & in respõsione argumẽtorũ, elici potest. Sexto cõfirmatur hoc idẽ ex verbis S. Tho. in eadẽ Secunda Secundæ, q. 87. art. 1. ad quartũ: vbi ait, Tertio verò decimẽ, quas cũ pauperibus comedere debebat, scilicet in veteri testamento, in noua lege augẽtur, per hoc, quod Dominus non solum decimã partem, sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi, secundũ illud Luca 11. Quod superest date eleemosynã. Hæc ille. Vbi apertẽ cernis inuisisse, nõ cõsuluisse Dnm Iesum superflua erogari pauperibus sibi doctrinã S. Tho. Septimò cõfirmatur hoc idẽ ex verbis S. Tho. in eadẽ Secunda Secundæ, q. 118. ar. 4. ad secundum: inquirens enim ibi an avaritia semper sit peccatũ mortale, arguit secundo loco ad partẽ affirmatiuã sic, Minimũ in avaritia est, quod aliquis retineat sua inordinatẽ: sed hoc videtur esse peccatũ mortale, dicit enim Basilius, Est panis famelicĩ, quem tu tenes: nudi tunica, quam tu conseruas: indigentis argentum, quod tu possides: quo circa tot iniuriaris, quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatũ mortale, quia cõtrariatur dilectioni proximi: ergo multò magis omnis alia avaritia est peccatũ mortale. Deinde respõdendo huic argumẽto ait, Ad secundum dicẽdum, quod Basilius loquitur in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, vel propter periculũ necessitatis, vel propter superfluitatem habitorũ. Hæc ille. In quibus verbis clarissimẽ vtrãq; conclusionem posuit, quomodo ergo in Secunda Secundæ retractauit quod dixit in 4. sent. si in tot locis in Secunda Secundæ expressè cõfirmat quod determinauit in Quarto. Caue ergo ne de cõteris talia S. doctõri imponas.

CAPVT III.

Verborum D. Thomæ ex quibus reprobata opinio pullalouet, explanatio.

MERVM. Quia non sat est falsam expositionem destruere, nisi vera apponatur, ideo declaranda sunt verba eius, quæ illi minus bene intellexerunt. Verba ei in loco allegato (scilicet in Secunda Secundæ, q. 32. ar. 5. vbi inquit, an dare eleemosynã sit in præcepto) sunt ista: Quũ dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia cadere sub præcepto, in quibus dilectio proximi nõ cõseruatur. Ad dilectionẽ autẽ proximi pertinet: vt proximo nõ solum velimus bonũ, sed etiã operemur: secundũ illud 1. Ioan. tertio. Nõ diligamus verbo neq; lingua, sed opere & veritate. Ad hoc autẽ vt velimus & operemur bonũ alicuius, requiritur quod eius necessitati subueniamus: quod fit per largitionẽ eleemosynarũ: & ideo eleemosynarum largitio est in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutũ: necesse est quod hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, sibi quod actus est de necessitate virtutis, scilicet quod recta ratio requirit, secundum quã est aliquid cõsiderandũ ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna dada. Ex parte quidẽ dantis cõsiderandũ est, vt id

Opus. Caiet.

KK 3 quod

quod in eleemosynas est erogandū, sit superfluū: secundū illud Lucę 11. Quod superest, eleemosynā date. Et dico superfluū non solū respectū sui ipsius (quod est supra id, quod est necessariū in diuiduo) sed et respectū aliorū, quorū cura sibi incūbit, q̄a prius oportet q̄ vnusquisq; sibi prouideat, & his quorū cura sibi incūbit, & postea de residuo aliorū necessitatib; subueniatur: respectu quorū dicitur necessariū personā, secundū q̄ persona dignitate importat: sicut & natura primò accipit tibi, q̄ est necessariū ministerio nutritiuā: superfluū aut erogat ad generationem alterius p̄ virtutē generatiuā. Ex parte aut recipiētis requirit, q̄ necessitate habeat: alioquin nō esset rō, quare ei eleemosyna daretur. Sed cū nō possit ab aliquo vno omnibus necessitatem habētibus subueniri, nō omnis necessitas obligat ad præceptū, sed illa sola, sine qua is, q̄ necessitate patiēti sui etari nō potest: in illo em̄ casu locū habet q̄ Amb. dicit: Pasce fame moriētem: si nō paueris, occidisti. Sic ergo dare eleemosynam de superfluō est in præcepto, & dare eleemosynā ei, q̄ est in extrema necessitate: alias aut eleemosynas dare in cōsilio est sicut & de quolibet meliori bono datur cōsilia. Hęc ille. Ex quibus talis est accipiēda sentētia: Eleemosynarū largitio est in præcepto: q̄a dilectio proximi nō solū em̄ affectū: sed effectū, est in præcepto. Tunc aut est in præcepto, quādo est necessariā virtute charitatis, ita q̄ sine tali eleemosynę donatione charitas manere nō pōt: quia est actus eius. Tūc aut est de necessitate charitatis, quādo recta ratio ad hoc necessitat. Necessitātia autē em̄ rectā rationē ad eleemosynę actū sunt duo: aliquid scilicet ex parte dātis, & aliquid ex parte eius cui eleemosyna est dāda. Ex parte quidē dantis necessitās ad eleemosynę actū est superfluitas bonorū non solū naturę, sed personę, iuxta Christi præceptum, & naturę processum. Ex parte autē eius, cui eleemosyna est danda necessitās ad eleemosynę actū, est necessitas, seu indigentia, nō quæcūq; (quia ab vno etiā habētē superflua nō potest omnibus necessitatib; apparētibus subueniri) sed extrema, iuxta verba Ambrosij. Vnde & dare eleemosynā de superfluō est in præcepto rōne superfluitatis: & dare eleemosynā ei, q̄ est in extrema necessitate, est in præcepto ratione necessitatis extrema: aliās autē est in cōsilio. Quod autē iste sit verus sensus, pater ex eo, q̄ secundū istū sensum nullā extorsio est literę, nullū sequitur inconueniēs, nulla discordia inter principia & cōclusiones, nulla cōtradictio inter dicta ei; hic & in aliis locis supra allegatis: sed oīa inueniūt cōsona, nō solūm supradictis, sed etiā aliis dictis S. Tho. In questionibus siquidē de malo, q. 13. art. 2. ad quartum, exponēs supradictā autoritatē Basilij ait, Basilij loquitur in casu illo, quādo aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare: puta si sit ei superfluū em̄ illud Lucę 11. Quod superest, date eleemosynā. In quolibet quoq; quolibet 7. vel 8. apud aliquos codices, q. 6. art. 2. vbi quærit vtrū ille, q̄ nō dat pauperi petēti, si habeat de superfluō, peccet, ponit eandē primā cōclusionē in hæc verba: Circa hoc distinguendū est: supposito enim, q̄ aliquis habeat de superfluō & respectu indiuidui, & respectu personę, q̄ tenetur pauperib; erogare, aut videt in paupere petēte euidētia signa extremę necessitatis, aut nō: si videt, certū est, q̄ tenetur dare, & peccat nō dādo: in hoc enim casu loquitur Ambr. Pasce fame moriētem: si nō paueris, occidisti. Si verò non apparēt, tunc nō tenetur dare pauperi petēti: quia quāuis teneat dare superfluū pauperibus, nō tamē tenetur omnibus dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere, secundū quod sibi vsū fuerit opportunum. Hęc ille. Ex quibus prima conclusio euidētē apparet. Fundantur autē hæc conclusiones super rationes multas. Quum enim bonū cōsurgat ex causa integra, malū aut ex particularib; defectib; (vt Dio. dicit 4. c. de Diu. nomi.) charitas ipsa erga proximū indigētē cōseruari nō pōt, nisi ex parte vtriusq; omne corruptiuū tollatur: cōtrariatur aut dilectioni proximi (vt ex dictis & dicēdis patet) ex parte dātis superfluū personę indigentibus negare, ex parte verò pauperis extrema necessitas nō adiuta: & ideo quodcūq; illorū inueniatur, charitas nō saluatur, & cōsequētē malū culpę mortalis cōsurgit: & hęc est ratio quā tetigit S. Tho. in q. 32. loco præallegato: cū dixit, q̄ actus eleemosynę est de necessitate virtutis, em̄ q̄ recta ratio requirit, secundū quā aliquid est cōsiderandū ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui dāda est eleemosyna. Amplius: Quū ordo charitatis sit in præcepto (vt testatur S. Thomas in Secūda Secūda, q. 44. arti. ultimo,) & ex charitate diligēda sit vita corporal̄s proximi: em̄ omnes plus tenemur diligere vitā proximi, quā bona nostra exteriora, sicut plus animā proximī, quā corpus nostrū. Sed decētia status est quoddā bonū exterioris: igitur tenemur de necessariis ad decētiā status nostri subuenire vitę corporali illius qui est in extrema necessitate. Et similiter cū charitatis ordo exigat, vt decētiā status proximī superfluitatibus nostris præponamus (quonia tale bonū charitas proximo vult) hoc aut malū abiicit, tenemur ex superflua naturę & personę aliorū necessitatibus subuenire. Et hæc est ratio, quam adduxit S. Thom. in 4.

sent. vbi suprā. Amplius: Cum virtuti duo sint extrema cōtraria, scilicet superabundantia & defectus, (vt dicitur 2. Ethic.) charitas autē licet em̄ se extremo superabundanti careat (quia, vt inquit Bernard. Charitatis modus est abiq; modo esse: ex eo q̄ obiectū nō potest tātum amari, quantum est amabile) vtrunq; tamen extremum habet secundū exteriores operationes: vt ex Secūda Secūda q. 26. artic. 7. habetur: vnde ex superabundantia & defectu exteriorum operum corrumpitur. Ad excessum autem in proposito pertinet plus de corporalibus bonis, quā oporteat attribuerē tā sibi, quā aliis: quia amabilia quę sunt ad alios, sunt ex anticabilibus, quę sunt ad se, vt dicitur 8. Ethic. Defectus verò est minus corporalibus bonis, vt quā oporteat & ad sui, & aliorū sustentationē. Quū autem superflua naturę & personę habēs, nec indigētibus dispensans, plus sibi, quā oporteat huiusmodi bonorū applicet (aliter superflua nō sunt) manifestum est, q̄ in charitatis extremū cōtrarium secundū superabundantiam incidit: sicut & ille, qui in superfluis & voluptuosis cōuiuuiis plus aliis, quā deceat, tribuit, & cōsequētē vterq; peccat mortaliter. Similiter quum negās necessariū personę patiēti extremam necessitatem, minus aliis, quā oporteat, cōmunicet huiusmodi bona (quia debentur exteriora bona ordine naturali sustentationi vitę humanę primò, deinde ceteris cōmoditatibus) patet q̄ in extremū secundū defectum declinat, sicut & ille, qui sui ipsi ob suam miseriam corporali salutē subuenire negligit: vnde & vterq; à charitate recedit: & cōsequētē mortaliter peccat. Et hęc est ratio, quam tetigit S. Thom. in quolibet 6. q. 7. Amplius: Quū de iure naturali omnia sint cōmunia, & ius gentiū res appropriauerit quo ad vsū, procurationē & dispensationem (vt dicit S. Tho. in Secūda Secūda, q. 66. art. 2.) constat quoq; q̄ a iure gētiū nihil inordinatum vim sumit (quonia à natura vt rationalis est, oritur) impossibile est ea, quę huic superfluū quo ad naturā & personam, eius esse quo ad vsū (vsus enim superfluum inordinatus est, aliter superflua nō sunt) licet istius sint quo ad procurationem & dispositionē. Si autē ex iure gentium eius nō sunt quo ad vsū, indigētibus ex iure naturali debentur: dispensanda tamen secundū arbitriū possidētis, cui (vt dictum est) dispensationem ius gētiū appropriat. Cōtra ius ergo naturale est superflua naturę & personę indigentibus non largiri. Similiter licet necessariū personę sit habētis, etiā quo ad vsū, simpliciter loquēdo: in casu tamen, quo extrema necessitas alterius appropriat, vt superfluū censetur eius vsus respectu istius patiētis extremā necessitatē, & iuris naturalis vis exigit, vt tantūm deriuatur, ita necessariū personę appropriat huic quo ad vsū, quin iudicet in casu necessitatis alteri deberi ob iuris naturalis vim. Cuius signū est: quia si ab illo possidēte necessariū personę in tali casu nō dispēserit patiēti extremam necessitatē, laudabiliter ab eo auferri potest, vt extremis necessitatibus subueniatur. Est igitur & cōtra ius naturale, non subuenire extremę necessitati de necessario personę. Et hęc est ratio, quam tetigit S. Tho. in Secūda Secūda, q. 32. in hoc ar. in respōsione ad 5m: & est sumpta ex verbis Basilij & Ambro. Ille enim exponēs verba Diuitis, Lucę 12. dicētis, Cōgregabo omnia, quę nata sunt mihi, & bona mea: ait, Dic mihi quę tua, vnde ea sumēs in vitam tulisti: sicut qui præueniens spectacula, prohiberet aduenientes sibi, appropriādo, q̄ ad cōmunem vsū ordinat: similes sunt diuites q̄ cōmunia, quę præoccupauerūt, & stimāt sua esse. Si enim q̄libet ius necessitatis sufficiētia recipiēs, relinqueret superfluū idigētī, nō esset diues, nec paup. Ceterū si fatris ea tibi dūm puenire, an iniust' est De', inq̄ualiter res nobis distribuēs: cur tu abūdas, ille verò medicat, nisi vt tu bonę dispēlatiōis merita cōsequaris, ille verò patiētē brauiis decorēt: Nōne spoliator es, q̄ dispēlanda suscepisti, ppria reputādo? Est panis famelici, quē tu tenes, nudi tunica, q̄ i cōclauī cōseruas: discalceati calce', q̄ penes te marcescit: indigētis argētū, q̄ tu possides inhumatū: quocirca tot iniuriarū, quot dare valeres. Ambr. aut eadē parabolā tractās: vt in Decretis habet d. 47. sicut Hi. ait, Propriū nemo dicat q̄ est cōmune: q̄ plus q̄ sufficeret sumptui, etiā violētē obtentū est. & subdit, Quis em̄ tā iniustus, q̄ qui tā multorū alimentā nō suum vsū, sed abūdam & delicias facit? neq; enim minus est criminis habētī tollere, q̄ quū possis & abūdas indigētibus denegare. Cōcludendo igitur em̄ veritatē & S. Tho. doctrinā, duas diuisim radices necessitatis ad eleemosynę opus producendum dicimus, superfluitatem scilicet naturę & personę ex parte dātis, & extremam necessitatem ex parte indigentis.

CAPVT IIII.

Quarundam obiectiōnum solutio ponitur, quę falsam dicitur Thomæ impostam sententiā confirmare videbuntur.

IN TE QUAM Autem satisfiat motiuis vnde orta creditur illa falsa expositio alias qualdam obiectiōnes contra determinatam veritatem ad illius tali expositiōnis robur afferenda censui.

Quadrū

excipiens profert hęc verba, Quę enim distinxisset necessariū in necessariū naturę & personę, & de necessario naturę regulā tradidisset, q̄ non licet dare ex eo elemosynā, & exceptionē fecisset ad necessariū personę transiēs, ipsum absolutē cōsiderās (vt quęst. exigebat) duas regulas tradidit. Prima est, q̄ dare de necessario personę, simpliciter scilicet & absolutē cōsiderādo ipsum, est bonū sub cōsilio tantū, nō p̄cepto. Secunda autem quasi aduersatiuē addita est, q̄ inordinatū est dare tantū de necessario personę, q̄ de residuo nō possit cōuenienter vita peragi. Et ab hac secunda regula excipit tres casus, ingressum religionis, facilē reparatiōē, & extremā necessitatē priuatę personę, vel magnā reip. quia in his laudabiliter necessaria personę erogant. Ex his verbis videre quispiam potest clara luce, q̄ laudabiliter possit cōtra inordinatū. Regula enī erat, q̄ necessariū personę nimis a seipso subtrahere est inordinatum. Exceptio autē est, q̄ in tribus casibus hoc fit laudabiliter, id autē est dictū laudabiliter, vt distinguitur cōtra inordinatē & cōtra vituperabiliter. Quarrō patet hoc idem ex 4. sent. dist. 15. q. 2. arti. 4. q. 1. ibi enim tractās hunc articulū, eandē regulā tradit, & eodē dem tres casus excipit ab illicitis. Cōstat autē q̄ ibi iā determinauerat, quod nō solū licitū, sed p̄ceptū erat dare de necessario personę vltimā necessitatē patienti, nihil ergo obstat p̄determinatę sententię, q̄ id quod p̄ceptū dixerat, post laudabile aut licitū dicat, exigente hoc noua difficultate, quia formaliter sibi vult responderi. Laudabiliter igitur, id est virtuosē dixit dari elemosynā de necessario in articulo necessitatis.

¶ Et per hęc patet, q̄ aliter intelligenda sint verba illa, quę ad confirmatiōē dicebant, scilicet dare elemosynā de necessario personę, est bonū, & nō cadit sub p̄cepto, sed cōsilio. Quę enim hęc verba in eodē sint articulo, accipiēda sunt, vt quę sitū formaliter determinat. Queritur autē ibi, an nō liceat de necessario dare elemosynā in tali vel tali casu, sed, vt dictū est, quia ipsum Necessariū nomē erogatiōē excludere, videtur, quęrit an cōsiderando id quod necessariū est alicui absolutē & simpliciter, liceat elemosynā de eo dare. Ad hoc autē quę sitū facta distinctione de necessario naturę & personę, subtiliter & optime quo ad necessariū personę dictū est, q̄ licet seu bonū est de cōsilio, tamen nō de p̄cepto. Ex hac tamen responsione nō sequitur, ergo in nullo casu vel in casu extremę necessitatis hoc nō cadit sub p̄cepto, quę sita enim aliter a sapientib⁹ determinantur solitarię sumpta, & aliter cōiuncta alicui casui, siue fini. Si enim querās, an occidere hominē sit bonū, optimē respondebit q̄ non, q̄ si addas in casu, quo iustitia exigit, respondebitur q̄ hoc est in p̄cepto. Similiter si querās, an exponere se mortis periculo, sit bonū, optimē respondebit q̄ non, q̄ si addas propter actū virtutis, dicitur q̄ hoc quandoq; cadit sub p̄cepto, & similiter de aliis euidēt apparet, q̄ aliā responsiōē sibi vdicat solitarię quę sita, & alia cōiuncta cū aliquo alio. Vnde ad insinuādū S. Th. q̄ dare de necessario personę solitarię sumptū bonę affectionis est, dixit q̄ sub cōsilio, nō p̄cepto cadit. Ad insinuādū autem, q̄ hoc in aliquo casu sub p̄cepto cadit, supra dixerat, & infra dicit, & alibi, vt est allegatū, q̄ de necessario personę extremę necessitatis sub p̄cepto tenetur quis subuenire. Patet igitur ex dictis, q̄ S. Tho. sententia est, q̄ duo sunt p̄cepta circa elemosynā faciendā, scilicet dare de superfluo naturę & personę indigentibus quibusuis, & dare de necessario personę patienti extremam necessitatem.

CAPVT VI.

Expositio opinionis S. Thomę ex multis illustribus doctoribus antiquis & modernis, confirmatio.

T Quia hoc videtur multis forte nimis graue, & S. Tho. quem prius imitabantur sequendū, non putabūt, & coaceruabūt sibi magistros pruriētes auribus, vt omnino inexcusabiles reddantur, apponendos censui multos illustres doctores eandē tenentes sententiā, licet non paripendendum sit verbum illud S. Thomę, in 4. quando ait hanc esse comunem sententiam.

¶ Primam ergo cōclusionē, scilicet q̄ habens superfluum naturę & personę, tenetur aliis subuenire ratione superfluitatis licet pauper nō appareat in extrema necessitate, tenēt imprimis Basilius & Ambr. in verbis supra adductis. August. quoq; ad Macedoniū vt habetur 14. q. 4. c. quid dicā, idem sentit in his verbis. Nōne, omnes qui sibi vident gaudere cōquisitis, eisq; vt nesciunt, alē enim possidere cōuincim⁹? hoc enim certe alienū non est, q̄ iure possidetur, hoc autē iure, quod iustē, & hoc iustē, q̄ bene, omne igitur quod malē possidetur, alienū est, male autem possidet, qui malē vitur. Hęc ille. Vbi apparet superfluum naturę & personę alienū esse quo ad vsum, & cōsequenter dispensandū, aliter iniuste possidetur, quia habens nō rectē vitur illo. Eandē cōfirmat sententiā Hier. dist. 4. c. hospitalitatē, dicens, Aliena rapere cōuincitur, qui sibi vltra necessaria retinere pbat. Hęc ille Theophil⁹ quoq; sup illa verba Luc. 18. Facilius est

camelū, tractās an hęc dñi sententiā impossibilitatē ostēdat circa diuitum salutē: a firmansq; impossibilitatē, ait, Reuera ita est, aliud enim est diues, & aliud oconom⁹, nam diues est, qui sibi referuat diuitias: oconom⁹ verō sine dispēsator. qui ad opus aliorū has tenet. Porro attendatur, q̄ diuitē quidē impossibile dicit saluari, possidentē verō diuitias difficile, quasi dicat Diues, q̄ captus est à diuitiis, & famulāt eis, nō saluabitur, habēs verō illas, qui scilicet eis domināt, vix saluabitur, causa humane fragilitatis. Hęc ille. Vbi manifestē dānantur omnes referuantes sibi diuitias, id est superflua, & q̄ eis famulant⁹. Quod autem talis famulāt⁹ excludēs à vita æterna, sit ipsa custodia superfluoꝝ, apparet ex verbis Chry. ibidē dicētis, Nō phibet ditari, sed opib⁹ famulari, vult vt in necessariis vtamur eis, nō vt custodiam⁹, nā famuli est custodire, sed domini dispēsare. Si cōseruari eas vellent, nō tradidisset eas hominib⁹, sed fineret eas in terra iacere. Apparet etiā ex verbis Domini, Mart. 6. Nō potestis Deo seruire & Mamonz, vbi Hieron. exponēs qd sit seruitus diuitiarū, ait, Audiat hoc auar⁹, audiat hoc q̄ cenēs vocabulo Christian⁹, nō posse simul diuitiis, Christosq; seruire, & tamē nō dicit, Qui habet diuitias, sed, Qui seruit diuitiis, q̄ enī diuitiarū seruus est, diuitias custodit, vt seru⁹, qui autē seruituti exculsit iugū, distribuit eas vt domin⁹. Hęc ille. Vbi expressē apparet, q̄ est impossibile superflua custodire, nō dispensando, & Christū amare, diuitiis enim amatis, se odio haberit necessariū esse. ibidē dicit Domin⁹. Beda quoq; super illud Luc. 11. Quod superest, date elemosynā, ait, Neq; enim ita faciēda iubet elemosynā, vt reipsum cōsumas inopia, sed vt tui cura corporis expleta, inopē quantū vales, sustentēs, Hęc ille. Vbi iuberi exposuit sustentationem inopum post necessaria nobis.

¶ Inter posteriores verō doctores Petrus de Palude in 4. dist. 15. q. 3. expressē ponit hoc cadere sub p̄cepto. Richardus quoq; in 4. dist. 15. quęst. 2. hoc idem confirmat. Durandus autē & Romanus ibidem, quasi mortale pauidi timent.

¶ Secunda autē cōclusionē (quod scilicet dare elemosynam existēt in extrema necessitate de necessario personę sit in p̄cepto) Ambr. dist. 86. cap. pasce, cōfirmat dicēs, Pasce fame morientē, si nō pauisti, occidisti. Grego. quoq; in homilijs suis ait, Quia enim in lege scriptū est, Diliges proximū tuum sicut teipsum, minus proximū amare cōuincitur, qui nō cum eo in necessitate illius etiā ea quę sunt sibi necessaria, partitur, idcirco de diuidendis cū proximo duab⁹ tunicis datur p̄ceptū. Hęc ille. Vbi euidenter apparet, q̄ necessaria, nō cōmunicata necessitatibus abiq; dubio extremis, minorē debito dilectionē Christi cōuincunt, & cōsequenter charitatis extinctionē, quę diuinationē non paritur. Basilius etiam super illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, ait, Hic autē docemur, q̄ ex omni eo quod affluit supra proprij victus necessitatē, tenemur erogare illi, qui non habet, propter Deū, qui quęcunq; possidemus, largitiōē est. Hęc ille. Vbi clare sonat intentā sententiā. Iuniores quoq; scilicet Petrus de Palude, Richardus, Duran. & Roman⁹ in 4. sent. dist. 15. intrepidē asserūt teneri quemlibet de necessario personę subuenire extremę necessitati pauperis. Non absq; temeritate ergo à tot doctoribus ac rationibus subtrahet se, quispiam, volēs magis hominibus placere, quā veritatē sequi. Quod si mihi illud Rosellæ obieceris, q̄ scilicet diuitum cōfessiones audiri non possent, & cōfessores damnationem incurrerent, audi Domini Iesum Christum in Euangelio, diuitibus dicentē, Facilius est camelū transire per foramen acus, quā diuitem intrare in regnum cœlorum. Confessoribus autem, Si cæcus cæco ducatū p̄beat, ambo in foueam cadunt.

¶ Et sic patet regula generalis, circa elemosynarū necessariā largitiōē, applicatiō autē eius ad particularia scientificę determinationi nō iubet, sed prudētia cōmittit, quę circa particularia versatur. Est autē magna opus circūspēctiōē, vt cōcludatur hūc habere superflua, oportet siquidē cōsiderare statū, filios filias, seruos, alūmnos, hospites, coniuas, diuisionē, munificentiam, magnificentiā, & si qua sunt huiusmodi, & habere semper p̄æ oculis, q̄ necessarium personę non consistit in indiuisibili, multis enim adiunctis, non apparebit superfluum, & multis subtractis, non censebitur quis indigens. Et hęc de elemosynā p̄cepto dicta sufficiant. Anno Domini, 1496. Finis.

TRACTATUS SEXTVS.

De monte pietatis in quindecim capita diuisus.

1. Quid sit Mons pietatis, quę eius capitula, & quid discutiendum.
2. Ex quib⁹ & quomodo procedēdū est ad huius Seruitutis inuestigatiōē.
3. In quo genere, & in qua specie Seruitutis, vel Seruit⁹ opatiōēs ista locētur.
4. Conditiones iusti commutatus & distributiui.
5. Prima opinio dicitū, nihil q̄ sura, aut iniustitia inueniri in cōtractib⁹ Montis pietatis standi infra limites iustitię commutatiuę.
6. Examinatio prædictę opinionis cum determinatione quod in his cōtractibus commutatur, multiplex inuestigatiō.

Secunda

iustitiam distributiua, oportet non latere, fm quam iusti specie opera hęc examinare oportet, non enim eodē modo iusti ratio in vtraque inuenitur. Quamuis autem primo aspectu ad cōmutariam iustitiā oīa huiusmodi opera spectare videantur (quia vel restitutionis, vel recōpensationis, vel locationis actus sunt) quia tamen fm multos distributiua admiscetur iustitiā, idcirco primò secundā formam iustitię commutatiuę, deinde secundū admixtam distributiua, & demum quandam singularem opinionem examinando procedemus.

CAPVT IIII.

Conditiones iusti commutatiui & distributiui.

Commutatiua iustitiā e-
cipit, ut
aliquid
decurat
accipitur
inter
singulares
personas
secundum
a-
qualitatem
arithmeticam
distributiua
vero exigit
distributiua
a
principibus
vel
cōsuetate
sunt
singulis
personis
secundum
a-
qualitatem
geometricam

Quia Verò ignoratis rationibus terminorum, impossibile est intelligere cetera, prelibandū est quid rō iusti in cōmutationibus exigat, & similiter quid rō iusti in distributionibus requiratur, ad hęc enim aspiciētes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quā totū quoddā sit triplex debiti ratio, sine qua iustum nō inuenitur, cōsiderari potest. s. partis ad partem, totū & ad partes, & partiū ad totum. Primus ordo dirigitur à iustitiā commutatiua, secundus à distributiua, tertius à generali, quę legalis alio nomine dicitur, de qua in quinto Ethicorum dicitur, q. neq; hęspere neque Lucifer est ita fulgens, aut admirabilis. Partes siquidē, ciuitatis sunt singulares personę, quarum & res & opera & personę cōmutare adinuicē oportet, vt quod vni deest, abiq; dantis dāno ab altera habeatur. Bonum similiter vel malū cōmune necesse est singulis proportionaliter distribuere, singulorumque bona ad cōmune ordinanda esse nemo dubitat.

¶ Sed omīssa pro nūc tertia hac iustitiā (quoniā vt post patebit, non est ad propositū) sciendū est, q. iustum secundum iustitiā cōmutatiuā requirit tres cōditiones. Prima est, q. ibi sit datio & acceptio ex parte vtriusque extremi, aliter cōmutatio nō esset, & cōmutatiua iustitię (quę directiua cōmutationis est) p. propria deesset materia. Secūda est, q. sit inter partē & partē, id est singulares personas, aliter à distributiua, aut generali iustitiā nō distingueretur, vnde seruitiū cōmunitati exhibitum, recōpensatur ab ea, vt singularem personā induit, sicut & vendit & emit, vt persona singularis. Tertia est, q. seruetur æqualitas arithmetica, id est quātitatiua, vt scilicet quantū fuit seruitiū, tanta sit merces, & quanta læsio, tanta vindicta, & c. aliter cōmutationes iustę non essent. Mutuanti enim quatuor, nisi quatuor restitueretur, iniustitiā esset, & simile est in aliis.

¶ Iustum autem fm iustitiā distributiua, tria similiter exigit. Primò, q. ibi sit distributio, q. Propria iustitię distributiuę materia, vt ex eius nomine patet. Secundò, q. sit inter totū & partes, ita quòd à toto ad partes terminetur, aliter debiti ratio & distributio in vnū nō coirent. Distributio namq; petitiō sonat alicuius, q. nisi totius esset, partibus debitum, vt distribuere, non esset. Vocamus autem totum cōmunitatē vel principem vt sic, partes autem ipsos ciues. Tertio, q. seruetur æqualitas geometrica, id est, proportionalis, vt scilicet talis sit p. portio eius quod datur de cōmunibus bonis vni personę ad id quod datur alteri, qualis est inrer personas ipsas, id est, vt quātū vna personā præcedit alterā in illa repub. tantū quod vni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua nō esset distributio, q. boni totius partibus debiti tātò plus alicui parti debetur, quātò pars illa principalior est in illo toto, quę p. cipalitas in diuersis politiis secundum diuersa attenditur, scilicet secundum virtutem aut diuitias, aut aliquid huiusmodi.

CAPVT V.

Prima opinio, dicens nihil esse sura aut iniustitiā inueniri in cōtractibus.

Montis pietatis, stādo infra limites iustitię commutatiuę.

Mutuatiua
res in
mōte pie-
tatis &
quomo-
do nul-
lā sura,
vel
iniustitiā
a mach-
lā incur-
vant.

His Igitur p. missis illorū occurrit opinio, qui terminos cōmutatiuę iustitię non egrediendo, cōtractus omnes huius Montis, nec vsurę nec iniustitię aliquid sapere credunt. Et quoniā hi duabus incedunt viis, illa primò adducenda est, quę hos cōtractus adeo secundum se iustos dicit, vt si de cuiusque priuata personę intētionē resta constaret, sicut de pia communitatis & Montis intētionē modò cōstat, cuiuslibet liceret pecunias suas cum supra dictis cōtractibus pauperibus mutuare.

¶ Vt autē huius ambiguitatis veritas claritas elucescat, ex quo non refert fm hanc viā, quis mutuet, publica scilicet an priuata persona, nec refert cuius sit quod mutuo dāt, an. s. mutuatis sit an alterius, ponamus in terminis casum discutiendū, præsupposita recta intētionē mutuantis, quā tamen præsupponere non est opus, quia cōtractus fm se iustitiā querimus, quę in equalitate cōmutatiōis cōsistit quacunq; id intētionē fiat. Sit ergo Petrus mutuus indigentū exponens 10000 ducatos, cōducaturq; ministros scriptores, & custodes p. gnorū, sine quibus mutuum nulli dare vult, exigaturq; vnū denariū pro quolibet libra singulis mensibus à singulis accipientibus, & retinentibus mutuum, supposito q. tanta quantitas pecunię requiratur ad mercedem

reddendam debitam ministris, & custodibus, & c. Dicit itaque his stantibus hęc prima opinio tria. Primo, quod hic sunt tres cōtractus, secundò quod in his nulla interuenit vsura, tertio quod in his nulla inuenitur iniustitiā.

¶ Primū horū declaratur distinguendo cōtractus. Est siquidē hic primò cōtractus mutui inter Petrum mutuante & Ioannem pauperē. Est deinde cōtractus pignoris inter Ioannem pauperē & ipsū Petrū, seu ministros eius qd idē est, q. in mutuantis persona pignus suscipiunt. Est & tertio cōtractus locationis, quo ministri operas suas locāt ad scribendū, custodiendum & excutiendum pignora, & c. & pauperes mercedem eis debitam retribuant, vnū denarium pro libra soluendo.

¶ Secundum verò, scilicet q. hic nulla sit vsura, probant ex ipsi vsurę ratione dupliciter. Primò, quia vsura est quādo aliquid vltra sortē ex mutuo queritur, ita quod mutuū sit non occasio aut causa sine qua nō, sed ratio & causa propter quā aliquid pecunia æstimabile vltra sortē percipit. Cōstat autē ex distinctiōne cōtractuū, quod hic nihil propter mutuū vltra sortē queritur, sed tantū propter locatas operas ministrorū, cuius euidēs signū est, q. si ministri gratis hęc facere volūt donātes singulis illos denarios, nemo turbabitur. Secūdo, quia si ista ministrorū merces esset vsuraria, à quocūq; redderet, esset vsuraria, non enim refert, an fœneratori vsurę denē ab accipiēte mutuū, vel à principe, vel à quocūq; alio. Sed cōstat q. prædictis ministris absque vilo scrupulo potest tanta merces pro his laboribus à cōmunitate vel principe reddi, vt Mediolani, & Brixiz, & Veronę sit, ergo non est vsura.

¶ Tertiu autē, quod hic nulla sit iniustitiā, declarat sic, Si hic esset iniustitiā, aut esset iniustitiā ista ex parte ministrorū, vt ideo iniustitiā sit exactio ista, quia ipsis gratis tenent operas suas impēdere & hoc nō, q. nō sumus in casu extremę necessitatis, aut superfluitatis tanta q. teneat ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi, vt ideo iniusta sit acceptio, quia taxat vnus denarius pro libra singulo mēse, & hoc nō, tū quia multorū sapientia & bonorū virorū sentētia cōsideratis particularibus circumstantiis via hęc æquissima iudicata est: particulariū autē iudicia prudētibus viris cōmittendū est fm moralē philosophiam. Tum quia huic modo ratio suffragat, cōmēsurat enim hoc modo soluto periculo & labori ministrorū. Quantò maioris pretij pignus, aut maiore tēpore retinet, tantò plus periculi custodes subeūt & curę & laboris, si excutienda (vt sæpe accidit) pignora sunt. Aut ex parte pauperū, vt iniusta sit hęc exactio quia à non debēt soluere exigē, & hoc nō, propter duo. Primò, quia si pauper nō teneat ad hoc cū aliq; ad hoc teneat, debet assignari quis est, qui ad hoc obligat. Ipse Petrus mutuans non teneat, quoniā damnū incurrere nō tenetur ex hoc, q. beneficiū mutuū impendit, quinimò si aliquid damnū ex hoc incurreret, posset a paupere accipiente mutuū illius recōpensationē exigere, vt ab omnibus doctoribus cōcorditer dicit. Princeps quoq; aut cōmunitas ad hoc non teneat, tum q. sumus extra casus extremę necessitatis & superfluitatis, extra quos elemosyna nō est in præcepto, tum q. principes, etsi teneant pauperum curam habere, & eis subuenire, nō tamē tenent hoc modo subuenire, vt de le patet. Si ergo nullū inuenitur, q. ad hoc teneat, restat q. pauper ipse teneatur. Secūdo, quia morale principiu, est q. ille debet onera rei sustinere, in cuius fauorē res agitur, cū autē cōstet, q. ministrorū opera propter pauperes fiant, vt habeant vnde suis prouideant necessitatibus, cōsequens est, q. ipsi pauperes debeant ministrorum operas recompensare.

CAPVT VI.

Examinatio propositi opinionis cum determinatione, quod in his cōtractibus committatur multiplex iniustitiā.

QUOD autē prædicta opinio in multis à veritate deficiat, nō ex opinabilib; sed ex per se notis principiis moralibus deducendum est. Assumamus itaq; duo principia in cōmutationis cōtractibus per se euidētia. Alterū affirmatiuū, s. ille tenetur mercedē reddere, in cuius fauorē opus agitur. Alterū negatiuū, scilicet, nullus tenetur mercedē reddere p. opere facto in alterius fauorem. Hęc principia stāda infra limites iustitię cōmutatiuę per se nota sunt, quoniā ex seipsis æqualitatē iustitię clarē cōtinet, & ideo indisciplinati esset querere eorū probationem. Sub his autem principiis oportet subsumerere propositiones multas, quas difficile esset intellectione penetrare nisi prius operationes ministrorū interuenientes in cōtractibus istis distinguerentur, & sigillatim discernerentur quę in cuius fauorem fiat, hac enim decisionē habita, statim tota ratio integrē patebit. Sed ad hanc decisionem absque errore habendam, oportet ex his, quę per se inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his, quę per accidens insunt, & ex propriis & immediatis cuiusque conditionibus, & non ex communibus & remotis sententiam proferre. Propter quod non est, in hac consideratione im-

Non in
si in
se exigi
tā par
peribus
pro sibi
mōte
ea p. p.
via ali-
gd. p. p.
de illa
rō, & in
mōte p.
etatis la-
quis ad
soluendū
cōmū
et obli-
gita
mutui
prop. p.
miser-

miscendum, & hoc, vel illud opus in fauorē boni cōmunis, aut a liud huiusmodi, finis siquidē cōmunis & remotus est vniuersita tis bonū in particularibus cōmutationibus. Iā enim stabilitū su perius est, q̄ iustum & iustitię cōmutatiuę formā accēditur se cundū æqualitatē cōmutationis huius personæ ad illam perso nam, & non secundum ordinem ad communitatem.

¶ Ex per se ergo & proximis cōsideraturi, distinguamus in pri mis operas has ministrorū, dicētes q̄ harū operarū quædā sunt quasi per se cōmuniter intentæ: & hæc sunt ille, quę vsq; ad vēdi tionē pignorum interueniunt. Quędā vero sunt specialiter, & p accēdes intentę: & hæc sunt substatitio & vēditio pignorū, & his annexa, quę ex mora quorundā debitorū accidūt. Distinguēdo autē sigillatim prima opera, dicim⁹ ea esse hæc, scilicet custodia pecunię, præparatiō ad mutuandū actū mutuandi, sumere pignus scribere hæc, cui annexantur expēsę pro libris, & c. custo diā pignorū: cui coniungitur cōductio domus p̄ eorū cōserua tione, & tandē restitutiō pignora. Horum autē pars maior & pe riculosior in fauorē sit Petri mutuātis, aut vniuersitatis paupe rū: custodia enim pecunię, acceptiō pignorū, eorū custodia, scri bere hæc expēsę pro libris cōductioq; domus (in quib⁹ totū pe riculū est) ad alterius vel vtriusq; ordinant securitatē. Reliqua autē pauca, scilicet præparatiō ad mutuandū, & ipse act⁹ mutu andi & restitutiō pignoris ad hui⁹ p̄ pauperis ordināse vtilitatē.

ET Vt clarius eluceſcant hæc, videam⁹ singula. Custodiā im primis pecunię, in illius fauorē proximē fit, cui custodienda re pōnitur: pecuniā autē hæc custoditur duobus, scilicet Petromu tuanti, cuius est directū dominiū huius pecunię: & vniuersitati pauperū, cuius est quasi dominiū vtile eiused. Nulla enim alia ratione hæc pecuniā oportet cōseruari, nisi vt Petrus sit secur⁹, si quando vellet rehabere pecaniā suā, & vniuersitas pauperū sit certa, q̄ cōmunis sit etiā futuris pauperibus vtilitas ista. Ac ceptiō similiter pignorum, quā ad cōseruationē & securitatem capitalis pximē ordinē, cōstat q̄ in fauorē ipsius Petri & v niuersitatis pauperum fit. Et simile omnino est de ipso actū scri bendi, & expēsibus pro libris. Hęc enim omnia nulla alia ratio fie ri cogit, nisi ob integritatē & securitatē pecunię. Ioannes e nim pauper mutuū accipiens, non curat q̄ hæc rescibatur, aut quod pignus ab eo exigatur: sed hæc omnia pecunię dominus securitati suę consulens fieri vult.

¶ In custodia autē pignorū cōsiderandū est, q̄ sicut pignus ha bet in se duo: scilicet q̄ sit pignus, & q̄ sit talis res. (puta vestis) ita in ipsa pignorū custodia distinguēdū est, q̄ ipsa est custodia pignoris, & q̄ est cura talis rei. Si cōsideretur formaliter pigno rū custodia, manifestē patet q̄ in fauorē Petri mutuātis, & v niuersitatis pauperū fit, quia proximē ordinatur in securitatem pecunię rehabendę. Vnde quia cōtractus pignoris & m veritatē est in in fauorē accipientis, ideo accipiens ipsū tenetur ad re stitutiōnem eius, si etiā perdidit illud, vt cōuincitur ex illo mo rali principio restitutionū posito à S. Thoma in Secūda Secūde quęst. 62. q̄ aliquis tenetur ad restitutionē non solū ratione rei acceptę, sed etiā ratione acceptiōnis tenetur restituere, etiam perditā re. Et in hoc differt accipientis depositū ab accipiente pi gnus, q̄ ille de deposito perditō nō tenetur ad restitutionē, quia o bligatur ad reddendū depositū ratione rei acceptę, & nō ratio ne acceptiōnis, quia depositū datur in fauorē deponētis: iste autē accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, & ratiōe acceptiōnis (quia pign⁹ dat in securitatē petētis ipsū) obligatur ad restitutionē nō solū quādiu pignus habet, sed etiā si nō habet, suo enim periculo tenetur naturali iure illud custo dire, sicut q̄ accomodatū accipit eadē ratione, & c. Si autē cōsi deretur cura talis rei, quę est pignus (puta excusio vestiu⁹ & hu iusmo di sollicitudine) sic quia hoc accidit pignori, de sui ratione nō exigitur, q̄ sit in tali materia, sed sufficit sibi q̄ sit rati⁹ pretij, vt secūra sit pecuniā rehabēda, ideo nō est eadē ratio de sollici tudine exercenda; & de ipsa custodia. Hęc nāq; cura quāuis in fauorē vtriusq; dātis scilicet & accipientis cedat (dū pignoris domino res sua illęsa seruat, & hinc creditori pignoris pretiū cōseruat, vnde possit mutuata rehabere pecuniā simpliciter tamē & per se fit in fauorē domini pignoris, quia mutuās licet exigat pignus, nō tamē exigat qualitatē pignoris, imo hæc onerosā cōditio nē refugit naturaliter. Vnde pacisci possit cū domi no pignoris talis, q̄ ipse nō vult sollicitudinē hęc, sed q̄ Domin⁹ ipse mittat tēpore curę rehabēdę ad excutiēdas vestes suas, & a lia huiusmodi. Nec obitat, q̄ si nullo interueniente pacto vestes in pignus acceptas cōtingit lędi, retinens ipsas tenetur ad satisfaciendū domino pignoris. Hoc enim nō prouenit ex eo q̄ reti nēs tale pignus tenetur per se ad curā eius, sed ex eo q̄ per ac cidens iste tenebatur ad hoc, quia scilicet nō fuit proceſſat⁹, ma nifestando domino pignoris, q̄ talis pignoris curam referaret. Implicitē enim obligatur quilibet sumēs pign⁹ qualecunq; ad eius curā, (expēnsis tamē domini) nisi aliud preſcribitur. Dom⁹ autē cōductio, in quācū deseruit custodię pecunię & pignorū, &

in fauorem est Petri mutuātis, & vniuersitatis pauperū. Innon tum aut pignorū expansioni & curę vtilis est, in horū pauperū fa uorem fit. Reliqua autē tria opera, scilicet actus mutuandi, & pignora restituēdi, & paratū esse ad mutuandū, in fauorem ma nifestē sunt Ioannis pauperis. Sed prima horū, scilicet actus mu tuandi, & restituēdi pignus, sub mercede nō cadunt, quoniam actui mutuandi respōdet actus restituēdi acceptū mutuum, & actus restituēdi pignus respōdet actui dandi ipsū pignus, sic que par pari refertur. Tertiū autē sub mercede esse per se pa ter, pecuniā siquidem & timabilis est obligatio ad paratū esse ad mutuandū. Opera verō in altero diuisionis membro posita. s. quę specialiter respectu quorundam accidunt, (vt venditio pi gnoris, & cetera annexa,) non opus est discutere, in cuius fiant fauorem, quoniam propter moram debitoris ab ipso soluenda sicut & expēsibus, quę post eius moram fierent incitatione corā iudice & litibus, & cetera.

EX OMNIBVS Igitur his colligendo, cū pateat vnum tā tum actum mercenariū propriē, & per se ordinari vniuersaliter in fauorem cuiusque singularis pauperis, scilicet obligatam præparatiōnem ad mutuandū, ex supradictis principiis facillē veritas intentā deduci potest, consistens in quinque conclusio nibus. Prima est negatiua. s. Nullus pauper tenetur ad reddendam mercedem debitam ministris huiusmodi pro custodia pecunię vel pignoris, pro opere scribendi libros ratiocinij, aut pro domo ad hæc conducta. Patet ista ex illo principio negatiuo, quo di citur, q̄ nullus tenet mercedem reddere pro opere facto in al terius fauorē. Ex dictis enim iam cōstat ista opera nō esse facta in fauorē Ioanis pauperis, sed alterius, puta Petri mutuātis, vel vniuersitatis pauperum, vel vtriusque. Secunda est etiam ne gatiua. s. Non omnis pauper accipiēs mutuū, tenetur ad reddendam mercedē ministris pro cura pignorū, aut domo ad hæc vti li. Patet ista ex eodē principio: quia nō omnis pauper offert pi gnus tale, id est, onerosum, & cōsequēter non omni pauperi ex hibetur hoc seruitiū, ac per hoc nec à quolibet reddendam esse mercedem iustitia exigit commutatiua. Nec obstat, si quis sin gat omnes teneri ad hoc: quia licet hic nō det mihi pignus excutiēdas: ego tamē qui ignorabā quale pignus esset allaturus, iam conduxī excussorū in seruitiū eius & aliorum paratum. Ignoratiā siquidē hæc nō suffragatur, quoniā probabilē cogni tionem (quę in huiusmodi, certitudinē par est) Mōs habet, quod pauperū indigētium mutuū alij afferent pignora excutiēda, & alij non vt quotidiana experiētia testatur. Et cōsequēter cōdu cendus est sibi excussor pro quibusdā, ab illis mercedē receptu rus, si iustitię cōmutatiuę æqualitas seruari debet. Tertia est af firmatiua. s. Petrus mutuās, siue vniuersitas pauperum tenetur ad satisfaciendū ministris pro operibus in prima cōclusiōne po sitis. s. custodia pecunię & pignoris & c. Patet ista ex affirmatiuo principio, quo dicit, q̄ ille tenet mercedē reddere, in cuius fauo rem opus agitur. Patet equidem ex dictis, q̄ opera ista in vtrius que vel alterius horū fauorem per se sunt, nō Ioannis pauperis. Quarta etiam est affirmatiua, scilicet. Quilibet pauper mutuum sumēs tenetur satisfacere pro obligatā præparatiōne ministri ad mutuandū, & illi pauperes tenentur ad satisfaciendū pro cu ra pignorum onerosorum & particula pensionis domus inquā tum deseruit ad hoc, qui pignora talia afferunt. Patet ista ex eo dē principiis: patet enim ex dictis obligatā præparatiōnem ad mu tuandū in fauorē singulorum pauperum esse, & excusio pignorum in fauorem Dominorum. Quinta cōclusiō principaliter intēta, (quę ex prædictis aperte sequitur) est ista: Iniuste exigūt à quolibet paupere vnus denarius pro libra singulis mēſibus, p mercede reddenda supradictis ministris, & cetera. Clarissi ma est ista: quia cū iniuste exigatur ab aliquo id, ad quod nō tenetur, & ex dictis cōſtet, q̄ pauper quilibet non tenetur ad oīa soluenda (sed ad vnum, scilicet obligatam præparatiōnem ad mutuandū) consequēs est, q̄ iniuste exigatur à quolibet merces pro omnibus ministrorū operibus reddenda.

CAPVT VII.

Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capite.

NTEQVAM Soluant obiectiones ad oppositū factę & examinetur, an vsura hic inueniatur, duo circa su prædicta relicta soluenda sunt: inferendaq; horum solutiōni est secunda opinio, quia eius decisio simul apparet. Restat igitur dubiū primū, an Petrus mutuans an vniuersitas pauperū, an vterque simul teneat ad satisfaciendū ministris pro illis operibus, pro quibus Ioannes pauper nō obligat. Sed si prædicta diligenter inspiciant, patere potest, q̄ nō Petrus mutuans, sed vniuersitas pauperū tenet ad hoc. Adductū enim iā est principiū, dicēs q̄ ille, in cui⁹ fauorē res agit, tenet ad mercedē reddēdā: cōstat autē, q̄ custodia seu cōseruatiō pecunię itegre (ad q̄ cetera hæc opa ordinant) nō i Petri fauorē, sed pauper

Paupere rum & vniuersi tas ad cetera soluēda tenentur, quia pau peras in iuste soluēdas.

pauperū vniuersitatis sit, quia Petrus non propter se custodiēdi pecuniā deponit, ipse enim per seipsum custodiret pecuniā propriā, nisi pauperū vtilitas exponendā pecuniā suam custodibus exposceret. Patet etiā hoc idem ex eo, quod pecuniā hanc nō custoditur periculo Petri offerētis, quoniā restituenda est sibi nō solum ratione rei acceptę, sed ratione acceptationis, & itā dictū est, quod quando aliquis tenetur ad restituendū ratione acceptationis, etiā re perditā tenetur, Petrus igitur gratis offerens pecuniā mutuis, licet non donet, nō tenetur, sed pauperū vniuersitas.

ET Tunc surgit sēd dubium, cur iniuste dicatur exigi à Ioanne paupere particula quardam eius, ad quod vniuersitas pauperū tenetur, cū Ioannes pars sit totius pauperū vniuersitatis: sicut autē vniuersitas tenetur ad integrā satisfactiōis, sic pars eius ad partem. Quinimo impossibile est, quod aliter vniuersitas pauperum satisfaciatur, quoniam præter pauperum res nihil habet.

¶ Sed ad hoc quoque dubiū ex dictis respōsio facile haberi potest. Iniustam siquidē esse huiusmodi exactionem ratio indicat commutatiuę iustitię, infra cuius latitudinē stādo, à parte exigi non potest id, ad quod totū tenetur, eo quod totū vt extremū est commutatiui iusti partis rationē habet, idēque est à parte exigere sēd iustitiā commutatiuā id, ad quod totū sēd eam tenetur, ac si exigere retur ab vna parte id ad quod pars alia tenetur quod iniustissimi esse cōstat. Ex prædictis autem sufficienter habetur, quod omnes huiusmodi operationes secundum iustitiā commutatiuę formam modo examinantur. Quid autem dicendum sit sēd iustitiā distributiuiam, si locum in hac re habet, proprio loco dicitur. Sat sit tunc scire, quod iniuste exigunt hęc à Ioanne paupere, si infra iustitię commutatiuę limites res agat, vt opinio prima dixit.

EX Præmissis autē patere potest defectus alterius opinionis defendētis cōtractus sēd iustitiā commutatiuā, licet nō ita amplē sicut prior. Propius siquidem accedens secunda hęc opinio ad casum Mōtis pietatis, & nō curans an singulari personæ liceret pecuniā propriam tali mutuo exponere, casū in terminis ponēs, licet in ceteris concordet cum præcedenti, in hoc tamē differt, quod Petrum ponit abdicantē à se proprietatē & dominū pecunię mutuandę, sicut & illi qui Mōti pietatis pecunias offerūt, donāt. Et sic casus omnino idem cum Monte pietatis est iste. Petrus vocato populo cum eius rectoribus offert donatione libera & irrenocabili 10000. ducatos, ad hoc vt inde perpetuo pauperibus mutuetur, hac donatione facta statuuntur postmodū à populo & rectoribus ministri, & c. vt supra. In isto dicitur casu, cū dominū pecunię nec Petri, nec alicuius alterius sit (cuius signū est, quod absolute loquēdo, quicumque eā distraheret, iniuste hoc faceret, vt pote cōtra expressam intentionē piam donantis, qui nō nisi ad hoc donauit) cōsequens est, quod obligatio ad mercedē reddendam ministris, ad singulos deriuetur pauperes. Cōmunitas enim ad hoc non tenetur, cū extra casum necessitatis extremę & superfluitatis res hęc agatur, & vt dictum est, nō tenetur ad habendū determinatū modū subueniendi. Patet siquidē huius opinionis defectus ex cōsideratione principiorū suprædictorū, nihil enim minus iniustitię in hoc accidit casu, quā in præcedenti. Tum quia Ioannes pauper etiam hic non tenetur ad mercedem reddendā, quia non sit opus in suum fauorē, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorē Petri mutuantis, an cōmunitatis, an vniuersitatis pauperū, an etiam ipsius Dei. Sufficit namque Ioanni pauperi ad hoc, quod ipse non tenetur, ista negatio, scilicet quod opus hoc non fiat in suū fauorem, quia in hoc casu inueniri probatū fuit. Principium enim negatiuū adductum est, quod nullus sēd iustitiā commutatiuā tenetur ad mercedem reddendam pro seruitio alteri impenso. Alterum autem esse etiam ipsum pauperū collegiū à singulis pauperum, in primo Politicorum patet, & in fra iustitiā commutatiuam stādo, probatum est prius.

¶ Tum quoniam vniuersitas, siue collegiū pauperum ad hoc tenet etiam in isto casu, & cōsequenter iniuste à singulis pauperibus mutuū accipientibus hoc exigitur. Eadem siquidē ratio, qua vniuersitatē pauperū ad hoc teneri prius dicebatur, hic locū habet, quoniam nō ratione dominij ipsius pecunię ad hoc tenebatur, sed ratione quasi vtilis dominij, id est quia pecunię securitas, & integritas in suū per se & proxime fiebat fauore, quod in hoc casu manifestius fieri apparet. Et ideo vniuersitas ipsa pauperū ad satisfaciendum ministris pro operibus illis, quę nō sunt in fauorem Ioannis pauperis, tenetur. Est igitur multiplex secundum istam viam in cōtractibus his iniustitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum, arguentium quod cōtractus prædicti secundum commutatiuam iustitiā sint iniusti.

DIRECTIONVM autem in oppositum adductarum prius cōuenit illas soluere, quę iniustitiā ab his cōtractibus auferre conabantur, & postmodum illos examinare, quę de vsura eorum agebant. Dupliciter igitur hic inueniri iniustitiā ex dictis patere potest, scilicet ex parte modi exigendi, & ex parte pauperum à quibus

exigitur. Ex parte siquidem pauperum, quia ipsi non tenentur ad satisfaciendum ministris, nisi quo ad aliquid certum. Nec est inter modica deputandum id, in quo aggrauatur, quoniam, vt ex dictis liquet, non tenetur fortē quilibet pauper ad tertiam partē soluedam eorū, quę ab ipso modo exiguntur, vniuersaliter enim nō tenetur nisi ad satisfaciendū pro obligata præparatione ad mutuandum, quod cum omnibus suis appēditis si mercedis nūc exactē tertiam partē sibi vendicat, sufficientem recōpensationem habet, vnde cum grauetur Ioannes pauper in duabus partibus, non in modico grauetur. Imo si immediate, vel tertia, vel quarta, vel decima parte grauari eum necesse esset, iniustitia esset non inter modica reputanda. tum quia decima pars aliquid notabile esse potest, incerta siquidem est eius quantitas. quoniam, secundum Montis diuitias plus & minus poterit mutuari, & c. tamen quia iniustitia modica non reputatur, nisi quādo per accidens incurritur: in proposito autem ex intentione committitur vnde iniustitiā mortale peccatum non euitatur.

AD Id autem quod obiciēdo queritur, quis tenetur ad hoc si Ioannes pauper nō tenetur, dico duo. Primū, quod de iuris rigore tenetur vniuersitas pauperū, cui pecuniā cōseruatur pignora, & c. Et teneretur ipse Petrus mutuās si nō in fauorē vniuersitatis pauperū pecuniā custodiendam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrariū adducitur: scilicet quod nullus mutuans tenetur aliquod dānum incurere ex hoc, quod beneficium mutui impēdit, quinimō potest si quod dānum ex hoc incurrit, secundum omnes doctores exigere, dico quod hoc commune dictū est summē verum, sed malē applicatur ad propositum, quoniam expensę istę nō causantur ex beneficio mutui, licet occationē & remotē ex mutuo proueniāt, sed causantur ex cōtractu pignorū, quod formaliter est in fauorē mutuantis. Dixi notabiliter, quod occasionatur & remotē proueniūt expensę istę ex cōtractu mutui, & nō dixi, ex beneficio mutui causantur, quia mutuū non est causa, sed occasio harū expensarum, non proximē sed remotē, nec habet rationē occasionis huiusmodi, in quātum est in fauorē accipientis mutuū. Propter quod ratio ista concludit oppositū sui intēti, eo quod sicut iniquum est mutuante ex hoc, quod mutat dānicari, ita iniquum est dantem pignus ex hoc lędi, quia enim est vtriusque conditio per se loquēdo. Vnde exemplum quod adducit, quod opinionē hanc plurimum fouisse videtur, ad propositū non est. Dicunt enim Si Petrus Mediolani existēs Ioanne petenti ibidem pecuniā mutuo, frater dicat, Pecuniā quam petis Genuę habeo, mittamus tuis expensis, p illa, & sic mutuū gratis accipiro, cōstat quod Petrus non exigit iniuste à petente mutuū expensas illas, quia non tenetur incurere dānum hoc ex hoc quod mutat, ergo à simili, neque in his cōtractibus iniustū est expensas exigere. Ad propositū, inquam, non est exemplum hoc, quia clarē patet quod expensę istę sunt ad hoc vt pecunia ad mutuū petentem perueniat, & consequenter in eius fauorē per se & proximē ordinantur, in proposito autem nostro expensas istas nō ordinari per se in fauorem. Ioannis pauperis mutuū accipientis, ex dictis clarissimē constat.

¶ Propter quod aduertat cuiusque ordinis viri, vt exemplis nō fallantur, quoniam multa in eis dissimilia inueniuntur, quorū quodlibet, quia nō facile est cuilibet discernere, duo subiungēda duximus ex quibus cætera facilius diiudicari possint. Creditur enim primū, quod sicut Martinus qui mutuū Bernardo in digentis accepit pecunias à foeneratorē, & expensas fecit, vt pignora per famulos tutē deuehantur, licitē potest à Bernardo paupere exigere nomine interesse huiusmodi expensas, & vsuram, quam soluit, sic in proposito fieri possit à Petro, seu communicate qui ad has expensas cogitur ex alio opere factio in fauorē Ioannis pauperis, scilicet mutuo. Creditur quoque secūdo, quod sicut à petente mutuū licitē potest mutuans exigere securitatem, & si accipiens mutuū, chirographo eum facere tutum eligat, notariōque mercedem reddat, non iniuste grauetur, & tamen chirographū sit in fauorem mutuantis, ita in proposito petens pignus non iniuste grauat Ioannem pauperem circa expensas, ex quibus nihil sibi vtilitatis accrescit, sed sola indemnitas Montis seruatur.

¶ Sed in his & hōi plurima est dissimilitudo. Et primū quidē exemplū à Mōtis natura differt, quod expensas illas Martinus facit, & Bernardi personā induit indigentis subsidio tali, quasi sibi pignora accommodans, vt mutuū inueniat, & ideo nō est mirū, si expensas tales Bernardus tenetur subire: nihil enim minus tenetur quā si ipse p seipsum à foeneratorē mutuū sumēs, expensas illas fecisset propter hęc accidētia. In casu verō Mōtis, nec Petrus, nec cōmunitas in psona Ioā. pauperis expensas has fecit, sed collegij pauperū, vt ex dictis patet, & ideo Ioā. pauper iniuste grauat in huiusmodi expensis. Circa sēd verō exemplū sciēdū est, quod vt dicitur in 4. Met. nisi cuique quęsito respōdeat formaliter omnis certitudo destruet, eo quod extra rōnē formale vagantibus infinita occurrūt circa quilibet. Vñ in proposito sollicitē semp attendēdū est quod formaliter quęrat, aut rōcinādo adducat. Aliud enī est petere securitatē re habent

rehabendi pecunię, & aliud est petere talę securitatę, scilicet habentę expensas annexas, puta Chirographũ: quę admodũ etiã superius distinctũ est, qđ aliud est loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petēs enim securitatę nihil petit in sui fauorę habēs annexũ damnũ eius, a quo petit illũ: sicut nec petēs pignus. Vnde si accidat, qđ petiã securitatę aut pign⁹ ego dare nõ possim nisi cũ aliqua expēsa, quã qualitas securitatis, aut pignoris a me electa parit, ego ipse dānũ mihi hoc infero, sicut in exemplo adducto contingit. Nõ em̄ ex securitate petita, sed ex qualitate securitatis a me oblata expēsa istę p se pueniõr. Et ideo tenor ego notario mercedę reddere: sicut & expēsas illas subire, qđ ex pignoris emanãt accidētibus. Petēs verò securitatę talem (puta chirographũ) cũ in fauorę sui petat rē habērē expēsas annexas, & iniquũ sit ex eo, quo in fauorę sui agit, alterũ dānificari iniuste grauat eũ a quo illa petit, ad reddēdã mercedę notario de bitã. Vnde euidenter patet, qđ Mõtis natura ab hoc exēplo distat in hoc, qđ hic petēs securitatę, nihil petit, ex quo p se oriat expēsa aliqua in Mõte autē volēs pign⁹, vult sibi a Ioann. paupere solui pro custodia aliis, ad quę ipse tenetur naturali iure, aut qđ ipse fieri vult nõ in Ioanis pauperis fauorem, vt ex dictis patet. Omnes ergo iterũ atque iterũ monitos esse rogo, quatenus caveãt ne exēplis inhæreant: quoniam multa latent in eis accidentia, ex quibus etiam sapientes contingit falli.

Secũdõ dico, qđ non sufficienter arguendo probatur, cõmunitatę aut principē nõ teneri ad soluendam ministris mercedem. Licet enĩ rectę cõcludat, qđ non teneant simpliciter: nõ tamen ex hoc cõcluditur, quin teneantur ex suppositione, id est supposito qđ hunc modum mutuandi statuãt. Et licet vdictum est, vniuersitas pauperum de iuris rigore, nõ cõmunitas aut princeps ad hoc tenetur, quia hęc omnia ad cõmutatiõã iustitiam spectãt, & absque publica auctoritate facta iniusta nõ essent: quiras tamen a iustitia non multum remota exigat, qđ princeps aut cõmunitas ex publico erario pauperib⁹ etiã hoc modo subueniat. Modus autē accipiendĩ, qđ etiã iniustitiam contineat, manifestatur. Cũ duo genera operũ sint, pro quib⁹ hęc a paupere exiguntur (scilicet illa pro quibus nõ tenetur vel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro custodia pignorũ) vel quia hic non tenetur, puta pro excussione pignorũ) quia ferreas virgas in pignus dedit de modo exigēdi mercedę, pro istis non oportet p̄bare, qđ sit iniustus: quia si exactio est iniusta, modus eius iniustus esse nõ potest. Sed & modus exigēdi p̄ his, ad quę Ioan. pauper tenetur, scilicet p obligata p̄paratione ad mutuãdũ, iniustus ostēditur: ex eo qđ obligata p̄paratione ministri ad mutuãdũ, nec ratione periculi, nec ratione laboris, aut cuiusvis occupatiõnis, aut dāni cõmensurata diuturnitas tẽporis, quo mutuũ accipit tenetur, aut quãtitas acceptę mutuũ ipsius pecunię. Nisi quis diceret damnũ incerti ex eo, qđ nõ potest tã frequẽter mutuũ iterare: ac pro hoc cessat ministri merces a pluribus suscipiēda, sed subtiliter cõsiderãti apparebit, qđ ex hoc nõ habetur oportet mercedę istam quãtitati mutuũ & tẽpori quo retinetur, cõmensurare: sed qđ oportet cõsideratis omnibus, certũ salarium sibi statuere, & illud summarie ac verisimiliter, calculatis prudentiũ arbitrio pauperibus venturis ad suscipiendũ mutuũ, soluendũ equaliter taxare, eo qđ equaliter ad omnes huiusmodi se obligat: sic enim merces ministris debita reddetur absque ambiguitate & iniustitia aliqua. Nec incõueniẽt contingere pauperẽ pluries indigēre plus soluere minus paupere, quoniam merces hęc reddit nõ mutuũ, aut quantitatem pecunię mutuata, sed obligatę p̄paratione ad mutuãdũ, qđ equaliter omnes respicit, & pauper pluries sumēs, duorũ rationē habet. Nec est op⁹ prudentiũ viroũ iudicio ista tantũ submittere, quia scientia subiacet, sed eorũ arbitrio, vt dictũ est, relinquatur quãtitas stipēdiũ ministris debiti, & taxatio quãtitatis pecunię a singulis soluendę equalitate supposita, & alia huiusmodi singularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quod in pradiis contractibus comittitur vsura.

RELIQVVM quo ad hęc partē est, vt videatur, an iniustitia, quę in his inuenitur contractibus, vsurę rationē habeat, quod ex duobus cõsiderandum est. Primõ ex eo, qđ vsurã duobus modis comittit, scilicet augendo ex mutuo capitale, & exigendo recõpensationē damni, quod non propter mutui beneficium incurritur. Neque enim minus vsuram sapit velle ab accipiente mutuũ recõpensationē damni, quod ab hostibus vel latrõnibus passus est, quam velle ad augendas opes aliquid vltra sortē. In proposito autē, cum iam pateat, Montem pietatis, siue vniuersitatis pauperum, & breuiter volentē sibi pecuniam Montis integrę & securę saluari quicumque sit ille, exigere a Ioanẽ paupere mutuũ petente expensas, quę nõ in illius fauorem sunt, cõsequens est qđ exigat recõpensationē damni, quod nõ ex mutui beneficio incurritur, sed propter pecunię rehabendę securitatē. Nec obstat aliquo modo, quod damnũ hoc ex mutuo emergit, saltem

occasionaliter, nihil siquidem refert, vnde damnũ hoc proueniat, aut a quo inferatur, dummodo ex eo, qđ sit in fauorem Ioã. Pauperis vt sic, nõ causetur, ista enim negatio, sufficit ad hoc qđ iniuste exigatur ab eo, & cõsequenter quod vsurarię, ex quo vt dictum est, non refert ad vsuram, damnũ indebitũ a pcedēte mutuo exigere, aut lucrum querere.

Secundõ ex eo, qđ non minus vsurarium est, mercedem alteri debitam, nõ ex seruitio impenso ad mutui beneficium vt sic, ab accipiente mutuo exigere, quam quodcumque aliud lucrum vltra sortē petere, neque enim ab vsura remorius est grauari iniuste accipientem mutuũ ad soluendum aliquid vltra sortem alteri, quacumque ex causa quãt sibi ipsi mutant. Constat autē, qđ hic grauator iniuste Ioannes pauper, dum accipit mutuum ad soluendum ministris pro operibus, pro quibus non tenetur, quãquam nihil ad Montis mutuantis augmentum exigatur. Non igitur subterfugi potest, quia vsuraria sit exactio ista, secundum iustitię cõmutatię formam loquendo.

AD Euidentiã verò solutionis obiectionum in oppositum diligenter attendendũ est, qđ hic sunt duo, scilicet reddere mercedem ministris, seu (quod idē est) ipsos ministros accipere mercedem pro locatis operibus, & hoc est iustissimũ & omni equitate plenum, quia eius causa est locatio operum suorũ. Alterum est exigere huiusmodi mercedem a Ioanne paupere, & hoc iniustum & vsurarium est, quia eius causa alia est, nisi mutuum, quoniam operã illã colatę non sunt Ioanni pauperi, vt propter illas ab eo exigat merces possit.

Vnde prima ratio peccat, assumendo qđ hic nihil vltra sortem queritur propter mutuũ, sed tantũ propter locatas operas, quoniam in veritate ex mutuo, exactio ista causatur, vt ex dictis patet. Vel (& in idem redit) verbaliter respondēdo dicatur, qđ exigere propter locatas operas potest contingere dupliciter. Vno modo propter locatas operas in fauorem accipientis mutantur: & tũ bene sequitur, ergo non propter mutuũ: quia locatio operarũ in huius accipientis mutuũ fauorę facta, causa proxima est, qđ ab eo iuste merces hęc exigatur. Alio modo propter locatas operas nõ in fauorę huius accipientis mutuũ, sed alteri, quicumque sit ille, & tũ malè inferitur, ergo nõ propter mutuũ: quoniam causa proxima huius exactiõnis est vel mutuũ, vel locatio operarũ: sed locatio operarũ causa secundum iustitiã esse non potest, eo qđ operã non sint in fauorę huius accipientis mutuũ locatę, igitur mutuũ huius exactiõnis causa proxima est, ac per hoc vsurã comittit. Nec obstat id quod cõfirmãdo subdebatur, scilicet qđ si ministri donare hoc volũt, Mors nõ turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi potest, nisi qđ Mõs lucrum ex hoc nõ querit, sed non habetur quin Ioannes pauper grauet ex accepto mutuo ad mercedę reddēdã ministris, ad quã non tenetur sicut si pauper ab aliquo mutuũ sumat, cum onere, qđ rustico cultori vineę mutuantis mercedę reddat, vsura non deficit ex eò quod rusticus potest illi pauperi absque mutuantis turbatione donare mercedem propriam.

Secunda autem ratio cõcludit, mercedem ministrorũ nõ esse vsurariã, & hoc procõcludit, vbi verũ est: quoniam iusta & sancta est, sed nõ probat quin mercedis exactio a Ioã. paupere, qui non tenet, sit vsura: debet enĩ merces illa exigat ab eo, qđ tenet, da illã & nõ ab hoc paupere. Et ideo si reddat merces talis ab eo qđ tenet iustitia est, vel charitas si pietatis intuitu ab aliquo, qui nõ tenetur. Si autē exigatur ab eo, qui nõ tenetur clarę cõstat, qđ quãuis merces sibi debeatur, iniusta tamē exactio est, quia hic nõ tenetur. Et si adiunxeris, qđ exactio ista non nisi propter mutuũ mandatur, vsuraria manifeste apparebit: quod in casu isto cõtingere iam patet. Est igitur infra iustitię cõmutatię terminos loquēdo, mul ti plex iniustitia & vsura in capitalis Montis pietatis.

CAPVT X

Opinio dicentium, iusta esse capitula Montis pietatis secundum formã iustitię distributiã.

VNT igitur alii subtili⁹ naturã Mõtis huius speculãtes, qui infra iustitię cõmutatię limites standũ non credunt, sed iustitiã distributiã insertã dicentes secundũ eius formã iustitiã in his capitalis saluari defendũt: Hi casũ Mõtis pietatis illũ esse approbates, qui in cap. 7. positus est: in quo scilicet Petrus vocato populo donat 10000. ducatos nõ cõsumēdos, sed mutuãdos, perpetuo tẽpore pauperibus, & c. vt supra. nõ inferũt iustitiã distributiã ipsi cõtractib⁹ mutui, vel pignoris, vel locatiõis operarũ, sed inuētiõni mercedis reddēdę operariis. Si nãq; superi⁹ dicta adueniãt ad hoc deũdũ est qđ pauperũ vniuersitas tenet reddere mercedem ministris Mõtio: & ideo ipsa vniuersitas pauperũ ex quo in cõi nihil possidet, inuenire volēs, vnde soluere possit mercedę hęc ministris sibi deseruiētib⁹ onus hoc distribudũ esse in suas partes pauperes. s. statuit. Vnde ipsa mercedis redditio iustitię cõmutatię terminis relinquatur: sed intentio mercedis reddēdę

secundū iustitię distributię formā fieri secundum hanc opini-
onem potest, & de facto in Monte hoc fit.

¶ Dicit igitur duo hęc opinio. Primò, q̄ secundum distributiā
iustitię formā in vniuersitate pauperum inuenienda est mer-
cedis reddenda ministris. Secundò, q̄ inuentio ista iuste secundum
iustitię distributię equalitatem in capitulis huius Montis or-
dinatur, ita quòd nullus pauper iniuste grauetur.

¶ Primum probatur dupliciter. Primò, quia cum vniuersitas pau-
perū teneatur de suo satisfacere his ministris, suū autem non sit
nisi altero modo, vel quia in cōmuni aliquid habetur, vel quia
suarū e partium, & in proposito vniuersitas nō possideat aliqd
in cōmuni, restat vt de his, quę partiū sunt, satisfacere debeat,
partes autē pauperes esse patet. inter eos igitur oportet pecuni-
am hanc inueniri. Et cum cōstet, q̄ cōmunia onera iuste distribu-
endam sunt, cōsequens est q̄ secundum iustitiā distributiā inuen-
tio hęc fieri debet. Secundò, quia sicut bonū totius partibus est
debitū, & ideo proportionaliter eis distribuendū, ita & malum
totius partes quoq; proportionaliter sustinere tenentur. onera
autē oīa inter mala cōputantur, onus igitur huius mercedis solu-
endę partes vniuersitatis pauperū proportionaliter sustinere te-
nentur. Hoc autē est inueniri pecuniā istam in vniuersitate pau-
perum s̄m iustitię distributię formā, quod erat probandum.
Secundum autē, scilicet q̄ de facto nulla iustitia in modo distri-
buendi hęc onera inueniatur, probatur etiam dupliciter. Primò,
quia in hac vniuersitate bonum est ipsa subuentio & releuatio
pauperū, malum verò est onus soluendi mercedem, & quum autē
est, vt qui, plus boni percipit, plus etiam mali sentiat: cui igitur
maior sit subuentio, is magis onus solutionis subire debet. Et sic
statutū est in hoc Monte, vt scilicet cui plus & maiori tēpore mu-
tuatur, plus onus soluendi ministris sentiat. Secundò, quia equum
est, vt cōmunium onerum illis plus imponatur, qui maiorem oc-
casionem subeundi talia onera vniuersitati prębent. Illi autem
quorū pignora maiori tēpore & periculo custodiuntur, sunt hu-
iusmodi, quoniam maiore mercedē tenetur reddere vniuersitas
ministris pro custodia illorum, quā aliorum, ergo illi, qui diu-
tius pignora ibi tenent, & similiter illi qui pretiosiora offerunt
pignora, ex hoc q̄ maius mutuum sumunt, debent amplius gra-
uari, quòd in capitulis Montis pietatis continetur. Non est ergo
iustitię distributię violatio in capitulis istis.

CVPVT XII.

Examem pradicta opinionis determinans quomodo hic sit distributio.

VT Eodem autem ordine ostendatur, opinionem hęc
deficere, primum dictum examinādo oportet ex cō-
munibus animi cōceptionibus incipere, & ostēdere
quomodo ratio distributionis hic saluatur. Quia
ergo, vt dicitur in 5 Ethic. iustū in distributionibus cō-
sistentur omnes s̄m dignitatē quandā oportere esse, ita q̄ sicut
iustitia cōmutatiua dignitatē personę non considerat nisi in-
quantum in quantitate rei redundat, vt puta cūm cōsiderat di-
gnitatem principis percussit, quia percussio ex hoc criminosa
est, ita iustitia distributiua quantitatē rei non ponderat, nisi in-
quantū redundat in dignitate personę, vt puta cūm magnifici-
cit virtutis egregiū actum, ex hoc q̄ dignior persona illa ex tali
opere redditur, ex hoc inquā, cōsequens est, q̄ distributionis ra-
tio absque dignitate nō inueniatur. Dignitatem autem dicimus
non quodcunq; bonū hominis, sed illud, ex quo homines fortitū-
tur, q̄ partes sint totius vniuersitatis, siue illud sit virtus, vt poli-
tia, aristocratia, siue rerum abundantia, aut nobilitas, vt in olicra-
tia siue libertas, vt in democratia, siue quodcunq; aliud. Et cūm
talis partiū dignitas ad cōmune aliquid opus, quod totius pro-
prium est, ordinetur, oportet si hęc pauperū vniuersitatem in cō-
munitatem quandam erigere velimus, inuenire & quid sit toti-
opis, & s̄m quid partium dignitas attendatur. Est autem hic o-
pus totius perpetua cōmoditas mutui inueniendi, propter hoc
enim oīa sunt, & hoc sequitur mediatē pecunię mutuatę (quę
Mōs dicitur) integra cōseruationē. Dignitas verò indigētia est
id enim in qualibet cōmunicatiōe dignitas dicitur, propter quod
aliquis debet admitti, & iniuste repelli p̄ueatur, vt discurrendo p̄
omnes supradictas politias apparet. Sola autē indigētia existen-
te, meret quis de hoc esse collegio, & iniuste expelleret, suppo-
sitis sēper his, quę s̄m legē ordinata essent, puta q̄ tantum paupe-
res ciuitatis admittātur, igitur indigētia p̄ dignitate in hac vni-
uersitate haberetur. In digētia autē dicimus nō quācunq; sed talē
quę p̄ pignorum possit securū facere Montem. Hic est modus,
quo vniuersitas pauperū velut cōmunitas quędā distributionis
est austrix & capax. Qui licet sit sustantabilis, clarius tamē & ve-
rius distributionis forma in ea saluatur dicendo q̄ sicut si militi-
bus vltra debita stipendia propter res bene gestas pro republica
distribuenda statuatur quędam pecunię summa, distributionis
iustus modus erit. vt quanto melius hic illo egit, tātō maius sit
quod huic, eo quod illi datur, & sic modus & forma distributię
iustitię seruetur absque tot difficultatibus. Ita si pauperibus

Cōsistit
hęc di-
tributi-
o in
inuētio
nemer-
cedis
reddē-
da ope-
rarum,
a quorū
quę hęc
distrib-
tio man-
detur.

* Alias
oligocra-
tia seu
oligocra-
tia.

multis onera distribuenda sunt, vt hic accidit, sufficit q̄ distribu-
tionis iustę forma seruetur, quę exigit æqualitatem proportio-
nis, vt dictum est, quę tunc tantum seruetur cū æqualibus æqua-
lia, & inæqualibus inæqualia imponuntur.

¶ Et quoniam si hoc, siue primo modo ponatur distributio in
pauperū vniuersitate, nō refert quo ad presētē quęst. idcirco cō-
cedantur distributionē inueniri in inuentione mercedis reddē-
dę operariis Montis, a quocunq; distributio ista mādetur, siue
a principe, siue a cōmunitate, siue ab ipsa pauperum vniuersitate

CAPVT XII.

Determinatio, quod se: undum iustitia distributiua formam mul-
tiplex in hoc Monte iniustitia committatur.

RESTAT ergo considerandū s̄m, scilicet, an distri-
butio isto modo facta iusta sit. Vbi pręmittendum
est, q̄ licet in distributionibus cōmuniter minus ser-
uetur iustum etiā absque cōscientię periculo, quā
in cōmutationibus, eo q̄ comparationes persona-
rum sunt odiosa, & pacis bonum tollunt quod ceteris bonis cō-
munibus pręstat, statuta tamen distributionū dispositiua tanto
iustiora esse oportet, quāto facilius ab eis declinare inciperent
modo cogimur. Si enim ipsa statuta a iusto declinare inciperent
vniuersitas postmodum in distribuēdo elongatio a medio fieret, sic-
que iustitia corrumpeteretur. Et ideo diligenter oportet distribu-
tionis huius statuta examinare, ne lex iniusta sui obseruatores
ad iniustitiam deducat.

¶ Sciendum est igitur, q̄ aliter bonū, aliter malum distribuendū
est in æqualibus partibus alicuius totius. Bonum siquidē distri-
buendū est sic, vt digniori maius bonū detur. Et ratio est, quia
bonū totius, quod est debitū alicui parti, tantō maius est, quāto
pars illa maiorē principalitatem habet in toto, & tantō minus
uerso distribuendū est vt scilicet digniori parti minus malū, &
minus dignē maius malū imponatur. Et huius ratio est, quia ex
quo minus malum habet rationem boni, vt dicitur in 5. Ethico.
quia eligibilis est quā in maius malum, eiusdem rationis est, q̄
alicui debeat, vt plus boni & minus mali, & consequenter parti
principaliori, cui debetur maius bonum, debetur etiam minus
malum & proportionaliter parti viliori, cui minus bonorum de-
betur, plus malorum imponendum est. Et loquimur semper de
bono & malo totius quod partibus distribuendum est.

¶ Suadet quoq; hęc distributionis esse æqualitatem nature ope-
ratoris. quę alimētū distributa mēbris, ad principalia mēbra digni-
ores partes, & ad viliora viliores transmittit, infirmitatē autē si
potest a principi palibus membris ad viliora propellit, experiētia
cōtinuē docet. Vnde si in pauperū vniuersitate, quę super indi-
gentia fundatur, bona distribuēda essent, quāto aliquis esset ma-
gis indigēs, tantō maius bonū sibi deberetur, eo q̄ maiorē prin-
cipalitatem habet in tali toto, sicut magis diues maiorē prin-
cipalitatem habet in politia, quę fundatur supra diuitias, quę oli-
cratia vocatur. Et cōsequenter quāto aliquis est magis indigēs
tantō minus mali communis sustinere debet. Et quia onus hoc
mercedis soluēdę inter mala cōnumeratur, oportet q̄ secundū
iustitię distributię formā magis indigens minus soluat. Magis
autem indigētem inter pauperes esse cōstat, qui maiori eget
mutuo, & minus cito potest soluere. Nō ergo iuste statutū est, q̄
plus mutui sumentes & maiori tēpore retinētes, plus teneantur
soluere. Nec impeditur cōclusio huius processus, si quis cauilla-
tionibus fortē adinuētis nō suscipiat, id quod tamē probatū est,
scilicet vniuersitatē hanc super indigētia fundari, aut q̄ ista non
sit vere cōmunitas quędā. Stat enim vis rationis in hoc q̄ distri-
butio onerola non debet cōmensurari indigentię, ita q̄ quāto
quis plus eget, tantō plus cōmunis oneris sustineat, hoc enim p̄-
batione non eget. Sub hoc autē principio, siue vera distributio,
siue modus distributionis hic saluetur, subsumitur q̄ ista distri-
butio est onerola, q̄ manifestē patet, ergo nō debet quāto quis
magis eget, tantō plus grauari. Sed s̄m capitula huius Montis quā-
tō pauper magis eget magis grauat, q̄ manifestē patet, quia ma-
gis grauat diuitius plus mutui retinēs, hic autem est magis egēs
ergo. Cōmittitur etiam vltia hęc iniustitia hic dupliciter & ea
scilicet, ad quę aliqui tantum secundum iustitiā cōmutatiuā
tenentur, omnibus imponendo, scilicet mercedem pro excusio-
ne pignorum, & ea, ad quę omnes æqualiter tenentur, scilicet
mercedē pro obligata pręparatione ad mutuandum, imponēdo
inæqualiter, quoniam omnia in vnum adunando, ad formam seu
modum distributionis, & quę commutatiuę iustitię sunt cōsun-
duntur, & quę distributię sunt violantur.

EX his autem facile est soluere rationes in oppositū. Prima si
quidem peccat, primo in medio termino, in quo tota vis ratio-
nis cōsistit. Assumit enim æquū esse, vt qui plus boni totius perci-
pit, plus etiā eius mali sentiat, hoc autem falsum esse mōstratū est.
Imquum quippe secundum iustitię distributię formā est, vt is
plus cōmunis mali sustineat, qui plus boni suscipere debet. quia
vt dicitur

Sciat
distrib-
tio in
iustitia
seruati
gore si-
cut ma-
ius bonū
meliori
bus &
dignio-
ribus di-
stribuē-
dū est,
ita est
de mu-
tuo ma-
ius ma-
lū infer-
rēdū est

vt dictū est, minus malū quoddam bonum est. Sed aduerte diligenter, & dicētes plus, aut minus boni, vel mali, de quantitate absoluta ipsius boni, vel mali loquimur, & nō de quātitate, ppor-
 tionali. De hac enim loquendo equale malum, & equale bonum omnibus partibus de cōmunibus dandum est: quia iustum in di-
 stributionib⁹ in equalitate proportiōali cōsistit: vt superius ex-
 Ethī diximus. Et quia parū malum magis lēdit nobilem par-
 tem, quā magnū vilem, vt patet in membris corporis: & in pro-
 posito plus pauperulus lēditur ex solutiōe duorū solidorū, quā
 artifex minus egēs ex solutiōe quatuor: ideo nō vsquequaque
 falsum est illud assumptū, si: quū est, vt qui plus percipit boni,
 plus sentiat mali: sed vt iam patet. etiā sic non est pro opinione
 illa. Secūdo peccat in eo, quod subsumit, scilicet subuentio mu-
 tui est bonū commune huius vniuersitatis pauperum. Releuatio
 nāq; pauperis ex accepto mutuo ex ipso mutui beneficio causā.
 Mutuū autem ad iustitiam cōmutatiuā adeo spectat, vt id ius-
 titiā distributiūz attribuerē ridiculū sit, nisi forte distributio
 mutui statueretur: quod hic nō fit. Iniusta deinde lex esset, si qua
 statueret, q̄ ex subuentione, quā ex mutui beneficio quis perci-
 pit, aliquid pecunia estimabile mutuādi daret, & similiter cul-
 tū; alteri, cui ex alla causā nō tenetur. Ex hac siquidē causā nul-
 li ciuili obligatur, quāuis amicabiliter debeat. Si mutaretur
 quoq; argumētū, & esset sermo nō de subuentione p mutū, sed
 de cōmoditate perpetua mutui inueniēdi, quā totius commune
 bonū esse dictū est, nō potest adhuc cōcludi iustitiā seruari: quo-
 niā si penes cōmoditatem illam, distributio oneris agēda est. cū
 cōmoditas illa omnibus mutuū sumētibus equaliter respōdeat,
 inaequaliter distributiūz solutionis onus nequaquā deberet: licet,
 vt ex dictis patet, iniquum sit, malum distribui, sicut & bonum.
 Secūda verò ratio, quā metitur onus solutiūz iuxta datam sol-
 uēdi occasiōē, facillē soluitur, dicēdo, quod aut occasiōis vo-
 cabulo propriē vitur, aut cōmuniter, vt etiā causā occasiōē
 vulgariter dicimus. Si propriē loquatur, falsum est, q̄ huiusmodi
 occasiōibus cōmensurandā sint distributiōes boni aut mali cō-
 munis, quod debetur partib⁹, vt patet in omni politia: secus aut
 de gratuitis dicendū esset remunerationibus. Si autē occasiōē
 pro causā ponit, tūc falsum subsumitur: causā enim harū expen-
 sarū est vniuersitas ipsa, quā pignoriū tutē vult pecunia Mon-
 te saluari. Et ex hoc clari⁹ patet veritas primi mēbris: quia pau-
 per ipse occasiō valde remota est, & nō nisi ipsa mediāte, & cau-
 sante vniuersitate, quā soluere tenetur, vt pote nō cōcurrēns ad
 hoc nisi propter mutui petitiōē, ex qua occasiōem sumit mu-
 tuans, q̄ pignus vult, ex quo deinde prouenit, quod vniuersitas
 teneatur soluere. Patet igitur q̄ occasiōibus huiusmodi nulla
 iustitiā distributiōes equaliter debent. Ex his autem formari alia
 potest ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vni-
 uersitate quatuor sunt, cōmoditas perpetui mutui habēdi, re-
 leuatio ex mutuo suscepto, remota occasiō non data, sed sum-
 pta, alicuius expensā & indigentia: nulli horū distributio o-
 neris huius iuste cōmensuratur in hoc Monte: vt patet ex di-
 ctis: ergo in capitulis Montis iustitiā distributiua non saluatur.

CAPITULUM XIII

Opinio dicens, in Monte hoc nullum esse propriū mutuum, sed societatem
 totius quādam p̄sumptū capitulis ad commune bonum conitam.

S Virexit propter has fortē ratiōnum angustias opi-
 nio alia, mediū hęc capitula: sed alia quā ab omnibus
 repulsa videntur cōmunitatibus pietate plena de-
 fendere volēs. Hęc quantum ad propositū spectat,
 tria dicit. Primū, quod hic est contractus societatis
 positūq; & perpetuū cōseruatiūz. Secūdo, quod non est hic
 contractus mutui propriē, sed tēporalis vsus cōmunis depositi. Ter-
 tiū, q̄ hic est contractus locatiōis operarū ad custodiam pigno-
 rum, &c. cui a pauperibus merces reddēda iuste exigif, &c. Pri-
 mū declaratur explanādo naturā huius Montis sic: Pauperes ci-
 ues tōuenientes mediā intercessiōne p̄dicatorū, &c. a diuiti-
 bus & a seipsis quādam pecuniaz summā dono obtinēt, non distri-
 buēdam, sed perpetuo vsui eorū per modū mutui cōseruādā,
 eiusq; custodiē ac p̄dicti vsus dispēsatiōi; & pignorū custo-
 dia, & curē & ceteris, vt supra, pro securitate cōmunis pecuniaz
 ministris quidā a pauperum patribus p̄ponuntur, reddendāq;
 Barui eorū operib⁹ merces a singulis pauperibus, vt supra: scili-
 cet vnus de parius p libra singulis mēsis, &c. Hęc est pauperū
 cōmunitas, deponēs summā illam sub cōmunibus custo-
 dias per modū mutui eius pauperibus dispēsandā, & reddēs
 mercedē custodib⁹ de bitā, &c. Et quia in societate istā nūquam
 inceditur diuisio capitalis cōmunis, scilicet depositi, nec em to-
 tum; nec secūdam partem, sed potius procuratūz augmentum, &
 cōseruatiōe illius tuta quilibet aliquid soluit: puta duos dena-
 rios p libra, &c. ideo hic est contractus societatis nō diuisiue, sed
 positūq; & perpetuo cōseruatiue. Secūdo verò, scilicet q̄ non
 hic contractus mutui: pbatur ex parte rei, quā mutuari dicit,
 & ex parte extremorū, inter quā mutū dicitur.

que est proprie mutuū, ibi & res mutuata aliena est à iure peten-
 tis mutuū: & mutuās omnino à petēte mutuū distinguitur. Sed
 hic neutriū istorū inuenitur: quia pecunia, quā mutuā, cōmunis
 est eis quibus mutuatur, & mutuās est ipsū cōmune depositū,
 seu ipsa societas, quā a pauperib⁹ societatis mēbris nō omnino
 distinguitur: ergo nō est hic proprie mutuū. Maior propositio af-
 sumpta, quo ad vtrāq; sui partē ex ratione iustitiā cōmutatiue
 in mutuis patet: quia iustitiā cōmutatiua nō est inter totum, &
 partes: & mutuū nō est, nisi de eo q̄ alterius partis, id est singula-
 ris personā est, & cōsequenter omnino alienū ab hoc petēte mu-
 tuum: vnde quando pauper à Mōte mutuū propter penuriam
 vocabulorū petit, tēporalem vsū communis depositi secūdam
 veritatē petit nō mutuū. Et ex hoc vlteri⁹ manifeste sequitur,
 q̄ vsura hic nō est, quā mutuū explicite vel implicite comita-
 tur. Tertium autem, q̄, scilicet hic sit, cōtractus mercenarius in-
 ter ministros & pauperes, & consequenter, q̄ pauperes iuste te-
 neatur reddere eis mercedem, &c. vt per se notum relinquitur.

CAPITULUM XIII

Examen p̄dicta opinionis, determinat iniustitiam nihil
 minus inueniri in capitulis Montis secundum
 hanc, siam, quā secundum
 alias supradictas.

Q Voniā autem opinio hęc tanquam singularis cō-
 muniter derelicta videtur, duo in eius examine faci-
 cūda occurrūt, vt, scilicet primū ostendamus male
 formatum esse ab ea casum Mōtis pietatis: & pro-
 pterea cōmuniter minus eius dicta recipi. Deinde
 admissio casū, q̄ iniustitiam non euit, manifestū est, quod
 cōtractus iste nō sit socialis: vt ex Pauli secūdi Pōtificis Maximi
 literis ad Perusinū legatū habetur: vbi monet ne vltra stipēdia
 ministris debita aliquid accrescēs habeatur, ne forte vsurā la-
 bes aliqua incurrat. In contractu em socialiter hoc, q̄ socii ad
 cōmunis boni augmentum tendunt, ridiculū est, in dubiū apud
 sedē maxime apostolicam verti, an sit vsura. Quod etiā sit cō-
 tractus mutui, ex literis pluribus plurium Romanorū Pontificū
 patet. Semper enim mutuari dicūt pecuniā pauperibus a mini-
 stris Mōtis: & distributiōē mutui sic annectūt, vt vere mutuū
 restet: quoniā mutuari secūdam quādam distributiōem dicūt,
 vt, scilicet plus egētibus, si constat, plus mutuetur, infra tamen
 staruti latitudinē. Nec sufficit fugiēdo dicere, quod penuria vo-
 cabulorum huius causā est. Tum quia in propriū vocabulorū tem-
 poralis vsus, cōmunis depositi vel boni erat. Tum quia expresse
 in literis huiusmodi pecuniā collectā Monte pietatis vocari di-
 citur: & depositata pecunia apud eos, qui mutuatari pauperibus
 sunt, appellatur. Si enim mutuū vere nō interueniret, mutui no-
 men quādoq; mutatū quoq; esset, & saltem circūlocutiōe ali-
 qua nō esse mutuū insinuatū esset: p̄sertim quia omnes forte
 huiusmodi literē emanarūt ad int̄ antiā eorū, qui vsuram in
 hoc Mōte nō esse cōtendunt. Quā enim faciliore & magis appa-
 rēte via excludi vsura potuisset, quā mutuū non interuenire de-
 clarādo? Sed quid in probabilib⁹ moror? probatur ratiōe nō esse
 huiusmodi cōtractū facillē absque mutuo, vt dicitur: Vbi cūq;
 iustum est fm equalitatem simpliciter rei acceptē ad daram, ibi
 vere est iustitiā cōmutatiua: sed contractus ille, qui mutui voca-
 tur, inter Mōtem & Ioannē pauperē est iustus secūdu equalita-
 tem simpliciter pecuniaz redditā ad acceptam: ergo est contra-
 ctus iustitiā cōmutatiue. Sed iustitiā commutatiua non vertitur
 inter totū, seu totius bonū vt sic, & partem, sed inter partē & par-
 tem, ita q̄ etiam totum, vt extremum cōmutatiue iustitiā partis
 rationē habet: vt ex dictis patet, quā ex S. Th. expresse habetur:
 ergo cōtractus iste nō est inter Montem inquārum est totum, si-
 ue cōmune bonum, & Ioannem pauperem inquārum totius par-
 tem: sed est inter totū, inquārum partis rationem habet, & Ioan-
 nem pauperē vnum de populo, &c. & cōsequenter est vere con-
 tractus mutui. Admissio autē talis societatis contractū, quā si non
 est, possēt tamē fieri iniustitiam omnino ibi cōmittit: sic declara-
 tur. In cōtractibus istis, de quibus est sermo, aut standū est infra
 limites cōmutatiue iustitiā, aut infra limites iustitiā distributi-
 ue, aut vtriusq; aut neutrius. si secundum iustitiā commutatiue
 purē formam agimus, cūm cōstat, quod totum apud eam, vt pars
 reputatur, id ad quod totum tenetur, a parte exigi non potest: &
 cōsequenter quāuis societas pauperum teneatur soluere merce-
 dē ministris, iniuste tamen ab hoc paupere exigitur: quia non in
 eius fauorē sit. Et breuiter eodem modo hic cōuenitur iniustitiā
 & vsura, quo superius infra iustitiā cōmutatiue terminos proba-
 uimus inueniri. Si secūdam iustitiā distributiua puram procedē-
 dū esse creditur: quoniā cōtractus locatiōis operarum non
 est inter ministros & singulos pauperes, sed inter ministros & so-
 cietatē pauperū, vt superius dicebat: manifestus error statim pa-
 teret: quoniā locatio operarū & eius merces, & similiter acceptio
 pecuniaz, quā mutuata dicitur, & eius restitutio, singi nō pōt quin
 equalitatem cōmutatiue iustitiā requirant. Si autem vtriusque
 Opus. Caiet. L L iustit

Exclusio quorundam extraneorum dictorum, concludens sibi-
mo intentam sententiam.

Ragratis omnibus his opinionibus, quæ aliquod ad
propositum ex moralibus rationibus adduxerunt, re-
stat primò nominatà tantum opinio dicens Mòtem
huc pietatis cum suis capitulis non mutuum face-
re, sed rem quandam diuinam esse, & hominibus in-
effabile, & propterea rationib⁹ huiusmodi, quæ humanos scrutà-
tur actus, non omnino committendum esse iudicium huius Mòtis,
&c. Nos enim cum sua diuinitate veluti loquentes, in aere relin-
quere oportet. Remanet deinde eis satisfaciendū, qui cōtractus
huius Mòtis ab apostolica sede approbatos dicūt, aut audiūt: ac
per hoc rationes sophisticas putant, etiā si soluere nesciāt. Sciāt
igitur hi Mòtem quidē pietatis ab apostolica sede approbatū, sed
nō illius capitula: vt exemplo literarum approbationis cōticeret
potui. Appellatur autē Mòs pietatis (vt in eisdem dicitur) summa
illa pecunię pię collecta, & sub custodibus deposita, ad perpetuā
releuationē pauperū mutuo mediāte. Vbi notā quod Mòs ipse
est simpliciter approbatus & erectus ab ipso summo Pontifice.
Eius autē capitula supradicta sunt approbata cum hoc adiectiuo,
s. sacris canonibus non cōtraria: vnde si qua capitula sunt sacris
canonibus cōtraria, approbata non sunt. Hęc autē esse ea, quę in-
iunctiā cōtinent, nullus dubitat. Nō sunt igitur approbata capi-
tula illa quę iniusta esse superius mōstratū est: ppter quod si ita
est, nō paruū peccatū fuit, facere imprimi summi Pōr. bullas crū-
catas abiq; illa particula, s. sacris canonibus non contraria. La-
queus siquidē est animarū: in quem ego incidissem, vel late abs-
que suspēsiōe nō fuisset, nisi viua voce audisē sic haberi in ori-
ginalibus, & calamo scriptā particulā illam in bullæ Mancuanę
copia vidissem. Ex hac quoque eadem radice satisfit illis, qui ex
priuilegiis & indulgētiis cōcessis à Romano Pontifice illis, qui
ad Mòris cōseruationem, aut augmentum manus porrigūt ad iuri-
ces arguūt. Iam enim patet, quod Mòs ipse sanctus est, & in ordi-
ne ad illum hęc omnia cōcedūtur. Annexa tamen mala ex hoc
non approbantur: sed potius tolerantur ad euitationem maio-
ris mali, quò per publicos vsurarios res pauperum vorantur.

EX Rationibus Ergo propriis iustitię commutatię, & iusti-
tia distributię, clarum iam esse cuiuslibet patet, nō solum quod nul-
lo predictorum modorū iniustitię macula abest à capitulis Mon-
tis huius, sed etiam quod quocunq; alio modo casus torquetur, iu-
stitię equalitas non seruat. Nec oportet omnem sigillatim ob-
iectionem excludere: quoniam ex supradictis (quę ex Ethicis
Aristotelis & doctrina S. Tho. adeo sumpta sunt, vt si sigillatim
allegatio fieret, omnia plena allegationibus essent) cuiuslibet in
moralibus exercitato facile est omnibus satisfacere, vt omnes
veritatē agnoscat, quæ à prima est veritate. Cui honor & gloria
sit ex hoc opusculo. Papię in sancto Apollinare completo hodie,
id est die 13. Iulij 1498. per infinita secula seculorum, Amen.

Tractatus Thomæ de viō Caietani sancti Xisti de
Monte Pietatis finit.

TRACTATUS SEPTIMVS
de Cambijs in octo capitula diuisus: ad Domi-
num Andream Brixiensem Bri-
xie priorem.

- 1 De tribus generibus cambiorum.
- 2 De opinionibus dicentium, in cambijs realibus esse mutuum.
- 3 De opinionibus dicentium, in cambijs realibus esse cōtractum permutatiōis
- 4 De opinione singulari circa cambij.
- 5 De natura artis cambij foris.
- 6 Quomodo oporteat numismatum cōmutatiōes fieri ad hoc, & rectim
doferretur.
- 7 An talia cambija proposita sint foris cambija, & iustificata.
- 8 De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambija.

iustitię forma miscetur, s. m. veritatē idem est casus iste cum eo,
quē superius secundū distributię iustitię modū disputauimus,
& cōclusimus iniustū esse. In hac siquidē societate distributio nō
aliter, quā ibi miscetur: nisi quod ista opinio ponit ipsam pecuniā
per modū mutui etiam distribui in vsum, &c. sed hoc nihil peni-
tus variat casum quo ad rationē iusti vel iniusti: quia in sociera-
te ista aut omnes habētur equales, aut non. Si omnes equales, er-
go iniuste vnus plus alio grauatur onere solutionis, ad quā so-
cietas tenetur: quoniā s. m. dignitatē iustū in distributionibus at-
tēditur. Si inēqualitas inter eos ponitur, cum nō nisi ratione in-
digētię ponatur, quia plus egentis plus mutuanđū statuitur, infra
laticudinem tamen aliquam, puta io. ducatorum: tunc manifestē
redit iniquitas illa in distributionib⁹, quā plus accipiēs cōmunis
boni, plus cogitur sentire cōmunis mali: & distributio cōmunis
oneris cōmensuratur singulorum indigētię. Et manifestus acci-
dit hic iniustitia, quæ in gabellis pro rebus, quæ deferuntur ad
vsum, inuenitur. Vtrobiquē enim iniustū ex natura rei inueniē
ex eadē causa: quia. s. f. supportatio cōmunis oneris cōmensuratur
necessario vsui, vsus autem necessarius cōmensuratur indigen-
tię, & sic de primo ad vltimū perfectitate seruata, oneris cōmunis
distributio indigētię ciuī & pauperum cōmensuratur, quod est
iniquum. Refugit enim omnis auris, quod tanto quisque communi-
bus grauatur, quanto magis propriis indiget. In hac enim socie-
tate quātō quis magis eget, vt pprois possit providere necessita-
tibus, tantō maius mutui sumit, & diutius retinere cogitur, & tā-
tō plus exigitur ab eo pecunię debiti a societate p seruitus sibi
impēsis: vt patet. Et ne iterū dicta repetatur, eodē est modo hic
iniustitia distributiua, sicut superius eisdē rationib⁹. Si autē neu-
trius iustitię formā introduci oportere quis putet, sed iustitiam
legalem tātū, quę cōmune bonū per se respicit, & ad illud oīa
dirigit, cū fraterna quadā societate errat in primis, ad fraternā
societatē cōfugiens: quoniam operationes hic interueniētes se-
cūdam genus suū ad iustitiam non ad amicitiam, &c. spectant,
quoniā sunt operationes ad alterum cū ciuili debito equalita-
tis, in quibus ratio iusti cōsistit. Nec fraterna volūtas omnia cō-
munia volēs, hic apparet, nisi apud mētis proprię parum compo-
tes: qui omne voluntariū iudicat simpliciter voluntarium. Errat
deinde, quia sub iustitia legali seu generali nō cadūt nisi in differe-
ntia, & quæ aliarū sunt virtutū & vitiorum. Expressē nanque in
5. Eth. habetur, quod omnis particularis bonitas aut malitia sub iu-
stitia legali cadēs, sua aliqua aliq; virtute aut vitio necesse est cō-
tineatur. cum ergo cōstet, quod actus hi indifferentes nō sint, & nō
sint omne bonū aut omne malum, oportet quod sub alia virtute
aut vitio comprehendantur. Et si huic iunxerimus supradicta, quod
scilicet spectant ad iustitiam, oportet ad commutariam vel dis-
tributiuiam descendere, vt fecimus: secundum quas iam patet,
iniustitiam euitari in capitulis huius Montis non posse.

AD Rationes ergo, quibus probatur quod hic nō interuenit mu-
tuum, dicendum est, quod inter assumpta & casum est implicatio con-
tradictionis, repugnat enim, quod sit cōtractus rei inter totū
vt sic, & eius partem, & quod sint s. m. equalitatē rei ad rem. Si nan-
que est s. m. equalitatē rei ad rem, ergo est iustitia commutatiua:
ergo inter partē & partem: ergo nō inter totū vt sic, & partem.
Et similiter si est inter totū vt sic, & partē, ergo est secundū dig-
nitatē partiū in toto: ergo non secundū equalitatem rei accē-
ptę aut datę, constat autem, quod hic seruatur equalitas rei ad rem,
dum à paupere mutui restituitur, & tamen secundū istam opi-
nionē inter totū vt sic, & partē cōtractus est. implicatio igitur ac-
cidit. Est autē causa defectus in huiusmodi ratione, quia nō dis-
cernitur inter per se & per accidēs. Accidit enim Monti, in quan-
tum pecuniā reddendam tribuit pauperi, vt suis provideat ne-
cessitatibus, quod totum sit: hoc enim sub partis ratione facit, &
ideo mutuas hic est omnino alius à mutui sumēte, si formaliter
considerētur: quoniā singulariū personarū quo ad hoc locū ten-
ent. Et similiter accidit pecunię in quantum sic Ioanni pauperi
mutuatur, quod communitatis, aut communis societatis, aut cuius-
que alterius aut nullius sit: sufficit enim, quod Ioannis pauperis sit
non sit, quod ad eius restitutionem integrē teneatur. Accidit quoq;
defectus: quia inter totum & partes necessaria discretio omitti-
tur: huiusmodi enim totum specie à parte differt: & quod toti debe-
tur, parti non debetur. Et similiter ad quod totum tenetur, pars
non tenetur, loquendō semper secundū equalitatem rei ad
rem, quæ hic est: quoniam pro seruitus societati impensis, nō in
favorem huius, qui accipit mutuum vt sic: sed totius perpetuę so-
cietatis tenetur ipsa ad mercedem reddendam minitris (vt iū-
pra patuit) & restitui sic ac cōseruari pecuniam vult.
Accidit & tertio defectus in hac via: quia non distinguit inter
aliquid fieri in favorem pauperis mutuum sumentis, proximē &
remotē. Quod enim in favorem communis, perpetuę quę socie-
tatis sit, non nisi remotē fit in huius pauperis favorem: vt ex dis-
creto patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis ini-
iustitiam subterfugere possunt.

ONCESSVM Mibi his diebus otium, venerationis
de amantissime que pater, ad edendum promissum
paternitati tue tractatum de cambijs inuitans post
auditos campiores, plerisque diueriorum de his opi-
niones, ac diutinam meditationem, ad scribendum
tandem impulit. Tanta siquidem est rei huius obscuritas & in-
uolucio, vt hinc consuetudine non absque fauoribus, & inde
doctribus plurimis, modernis tamen, iustentibus (ante quos si-
quidē proposita difficultas hæc non fuit) facendam potius vide-
retur. Verum vbi plures dies lectio ni meditationiq; iam dedis-
sem, & infidelis promissionis tēatus occurreret, diuina cōtēsus
ope, tria de cambijs tractanda censui. Discernenda sunt primò
dubia à ceteris: Additū de sunt deinde opinionēs aliorum de do-
bis. Firmandum est demū quid mihi videtur de his sentiendum.

CAPVT I.

De tribus generibus cambiorum.

CAMBIORVM modi quamuis multi sint, quo ad differentiam tamen certi vel dubij, trifariam ea diuidere sufficit. Quædam siquidem sunt, quorum iustitia clara est. Quædam verò, quorum iniustitia similiter aperta est. Et quædam: quæ an sint iusta, vel iniusta, in dubium inter doctores vertitur.

Iustificata siquidem sunt, quæ sicut his tribus modis. Primò, quum in câbio minuto câpsor moderatè lucratur secundum patriæ cõsuetudinem. Vocatur autem câbium minutum, cum câpsor pro aureo ducato monetâ dat consuetam in patria illa expendi, vel ecõuerso, aliquid minus dâdo, quàm recipiat. Hoc enim cõtinet naturalem æquitatem, ex eo qd industriæ & operæ câpsoris ratio habèda est. Quum enim ceterarum artium ministris licet in cõmutationibus propriis laboris, industriæq; mercedem componere, câpsoribus, qui cõmutationibus numismatum deseruiunt, id quoq; licere nõ est dubium. Propter quod nõ irrationabiliter dicunt opinantes tale lucrũ câpsoribus tãtum licitum: ita quòd priuatus homo si câbire debet ducatum aureum, nihil debet lucrari. Cõmutatio namque numismatũ patriæ non vagatur quo ad valorem (quemadmodum ceteræ cõmutationes) sed determinata est: puta qd ducatus aureus valet duodecim marcellos. Et sicut in ceteris cõmutationibus æqualitatem violare iniustũ est, ita in cõmutatione numismatũ. Vnde nisi vel propter mercedẽ seruiti, non in numeradõ pecuniam, vt quidã putant (quoniam cõtingit sæpe minus numerare câpsorem, quàm accipientem, & ad numeradũ nõ est propriè mercenarius, sed solitus gratis cõcedi, vt vsus libri, & numerationi câpsoris respõdet numeratio dâti aliã monetã) sed in arte câpsoria Reipublicæ ministradõ, vel propter incõmodũ, quod quis incurret ex ablatione talis generis pecuniæ à se, vel qualitate numismatũ (in infrã declarabitur) nõ licet plus in câbio minuto accipere, quàm detur. Quorum nullũ locũ habet vniuersaliter in singularibus hominibus non câpsoribus. Secundò quum câpsor moderatè lucratur, ex eo qd Petrus habès certam summã pecuniæ Mediolani, dat eam câpsori, qui faciãt æqualem summã Romæ dari sibi vel alteri. Si enim ex hoc câpsor mercedem exigit, iusta est exactio: câpsor enim translatoris in hac parte locum tenet, nec est æquum, vt merces suo seruitio subtrahatur. Tertio, quando câpsor lucratur, ex eo quòd monetam alicubi minus valentem congregatam transfert in locum, vbi plus valet. Hæc enim est negotiatio numismatum: ex qua primò ortum habuisse videtur ars câpsoria, vt videtur in primo Politicorum. Et est licita sicut ceteræ negotiationes ad augendas opes licent.

Cambia
iniusta verò absque dubio cambia illa sunt, quæ his duobus modis sũt. Primò, cum câpsor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo qd Petro egenti Mediolani dat certam summam pecuniæ sub nomine câbij de Lugduno vel Londris: & tamen secundũ veritatẽ ibidẽ restitutio faciẽda vtrinq; scitur, siue fiant literæ câbij, & non præsententur, siue non fiat literæ. Interuenit siquidem hic manifestè solõ nomine cambium, & secundum rem mutuum cum lucro, aut spe lucrĩ, secundum quòd diuersimodè fit.

Secundò (& in idẽ reddit) cum câpsor, vt lucratur, dat Mediolani Petro egenti centũ ducatos, recepturus ab ipso Petro ibidẽ binc ad mensem tantũ, quantum valebũt, tunc Venetiis: secundum cursum câbiorum decem, libræ grossorum, quæ æquivalent centum ducatis regulariter, sed in cursu câbiorũ Venetiis quòdoque excedũt, & quandoq; exceduntur. Hic enim secundum veritatẽ est cõtractus mutui, Cambii nomine palliatus: & fit cum spe lucrĩ contra illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes. Et celebratur cõmuniter cum probabili coniectura, quòd erit ibi lucrũ: quia cõmuniter solèt tũc valere plus decem libræ grossorum, quamuis quandoque, sed rarò minus valeãt: & propterea est hic vsura. Nec potest excusari, nisi in casu in quo Petrus egeret illis centum ducatis, & câpsor haberet in promptu verum cambium agendum cum illis centum pro Venetiis illo modo, & ad instantiam Petri illos sibi eo pacto daret. Et hoc si cõtractus talis veri cambii est licitus, de quo infrã erit sermo.

Dubia autem cambia, quædam sunt ex parte câpsorum, quædam ex parte accipientium cambia. Ex parte quidem câpsorum sunt, quæ dupliciter fiunt: aut, scilicet appretiando numisma extraneum, de quo restitutio fienda est, minus quàm valeat cõmuniter in loco vbi debet fieri restitutio: aut appretiando numisma propriũ quod datur, magis quàm valeat cõmuniter in loco, vbi restitutio debet fieri: ad hos enim duos modos, qui valde p̃pinqui sunt: & in idẽ redũt: omnia câbia sicca reducuntur pro quibuscunq; locis sũt. Ad primum enim modum spectat cambium Lugduni, in quo Petro indigenti marca auri, quæ cõmuniter valet ibi 60. scutos, câpsor Mediolani dat 60. scutos, non sũm valorem sicut Lugduni, sed cũ ibi cõmuniter valeat scutus 30. grossos, appretiat hic 25. & sic dat sibi tãtam summã pecuniæ, quæ ascen-

dat ad 60. scutos ad rationem 28 grossorum pro scuto.

Ad sũm verò modũ spectat câbium tã Londrẽse, quàm Burgen- se. in quo Petro egenti Ianuæ dat câpsor Ianuæ 1000. ducatos, nõ secundũ valorem ducati currẽtem Brugis aut Londrẽs, sed cũm sibi valeat ducatus 50. grossos, appretiatur Ianuæ 52. ita qd pro quolibet ducato tenetur accipiẽs câbium restituere Brugis, vel Londrẽs 52. grossos. Cetera autem câbia ex parte câpsorum similia sunt. Nec fiat vis si in istis exẽplis vera quãtitas monetarũ non recitatur: quoniam exempla ponimus, vt addiscentes intelligant. Auger autem câbiorum prædictorum ambiguitatem incerta temporis ratio: fatentur enim câpsiores, quòd quãtò tempus restitutionis est distantius, tantò minus appretiatur moneta in primo modo, & tantò magis in secundo modo.

Ex parte aut accipiẽtium câbia, sex modis variãtur: câbia secundum differentiam eiusdem, vel diuersæ monetæ, & differentiam certi vel dubij, aut accidẽtis lucrĩ: hæc enim videntur aliqua per se differentiam in câbiis facere. Contingit primo modo, qd Petrus dat Mediolani câpsori centũ ducatos Florẽtinos aureos, & vult totidẽ florẽtinos Florẽtix. Cõtingit secũdò, qd Petrus pro dictis ducatis vult Florẽtiq; monetã argẽtam: puta grossos Florẽtinos, sed tot quòd æquiualeant florẽtiæ ducatis 100. florẽtino aureis. Contingit tertio, qd Petrus pro dictis ducatis vult bonã monetã aureã, vel argẽtam Florentiæ, secundum quẽd rẽporẽ solutionis (puta in nundinis) câbia valebunt Florentiæ. Et quolibet horũ cõtingit dupliciter fieri, scilicet simpliciter, vt propositum est: & cũ adiucto aliquo certo lucro ita, sicut Petrus vult non solũ prædictos 100. ducatos Florẽtiq; modo dicto, sed vltra hoc vult sibi dari quãtuor alios ducatos. Et quoniam de his non principalis est questio, sed de illis quæ se tenet ex parte câpsoris cõmuniter: ideo de illis erit sermo diffusus, de istis autẽ in fine tract. dicetur. Et ne nugatio, aut equiuocatio accidat legentibus, vocentur in sequentibus câbia nunc discutienda cambia realia: quamuis à multis cambia sicca, aut per literas nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambij realis esse mutuum.

VONIAM autem secundum diuersa præsupposita diuersimodè inueniuntur doctores locuti de huiusmodi cambijs, & ex aliis principiis procedunt supponentes huiusmodi cambia mutui contractum sapere, & ex aliis procedunt negantes hic mutuum interuenire: ideo sigillatim discutiendæ sunt singulorum rationes.

Vnde eorũ occurrit primò opiniones, qui asserũt aut suscipiũt cõtractus câbiorum realitũ secundum veritatẽ esse cõtractus mutui, licet câbia vocentur. Sunt autẽ cõtrarię horum opiniones: dum quidã dicũt talia câbia esse iniusta & vsuraria, quidã verò qd sunt licita. Et illi quidẽ, qui asserunt vsuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamẽ habent pro fundamento: quia vsurariũ est mutare sub spe & pacto verisimilis lucrũ, vt patet: cõstat autem omnes câpsores spe lucrãdi hæc cambia exercere: & ideo pacta supradicta adicere, vt verisimiliter lucrum euenire possit, quãuis nõ semper eueniat, vt ipsimet fatentur. Usurarium est igitur hæc câbia facere. Quòd aut verè supponatur hic esse mutuum, probãt ex eo, qd cõtractus iste dat pecuniam, quæ est inuẽdibilis cũ translatione Dominiũ, & recipit pecuniam: has autem esse cõstat conditiones ad mutui cõtractũ sufficiẽtes: munirũq; opinio hæc autoritate Gof. & Host. in summa de vsuris: & Archiepiscopi Floren. in 2. & 3. parte Summæ, vbi etiam dicit multos viros doctos & timoratos fuisse huius opinionis.

Acceptas autem mutuũ hic esse, & tamen absq; vsura cambia fieri, fundatur super ratione interesse, & operarũ locatarum. Et quo ad interesse quidẽ: quia etiã in cõtractu mutui licet seruari se indẽnem: constat autẽ, qd mutuans Ianuæ 100. ducatos aureos, damnũ incurret si Brugis restituat sibi totidẽ aurei, vel eis æquualẽs ibi præcisẽ. Tũ quia plus daret, quã reciperet: ex eo qd ducatus aureus plus valet Ianuæ, quàm Brugis. Tũ quia oportet ipsum subire expensas delatorũ pecuniæ, vt Ianuæ re habeat, vbi cõtractus mutui celebratus est: ergo licitũ est estimare ducatum aliquid plus, vt mutuũ nullũ damnũ incurrat: & hoc, in istis cambiis accidit. Quo ad locatas verò operas: quia quum nullus debeat propriis stipendiis militare, & câpsor & ministri publicę vtilitati deseruiant in opere licito in mutuis faciendis prædictis, consequens est quòd propriam mercedem reportare debent: quemadmodũ ministri Montis pietatis. Et quia industriæ accedẽtis operi licito, ratio est habẽda, aliquid etiam mercedis ei dari debet: quo fit, vt omnibus pensatis talis excessus sit licita.

Sed reuera neutra harum opinionum veritatẽ assequitur. Primę enim fundamentũ ruit: quoniã (vt infrã patebit) hic nõ est cõtractus mutui. Secunda autem & falsum assumit, & consequenter non loquitur. Falsum quidem assumit, dum dicit in his cambiis illud plus sumi, vt vitetur interesse: hoc enim câpsores testantur esse falsum, & dicunt qd non vt damnũ eueniat, sed vt lucrẽtur huiusmodi cambiis inhiũt: & quòd si accipiẽtes cam-

bia obligaret se ad restituendum precisè quantum accipiunt in loco ubi accipiunt, ipsi non mutarent, quia lucra causa artem hanc exercent. Et ex hoc patet, quod nec pro interesse stipendii ministrorum plus sumitur. Si enim captores ex cambiis nihil aliud quaererent, quam se servare indenes, cambia non aggredere: sed pecunias suas secum tenerent, aut aliter exponeret, ut ipsimet testatur. Consequenter autem non loquitur: quoniam non est licitum artem mutuativam in civitatibus exigere, & ministros statuere, & laborum industriarumque ratione habita, inde etiam sustentatorum lucrum quaerere: quoniam hoc esset vlturaria arte facere moderata, ut patet. Ministris autem motis pietatis quomodo & qualiter liceat mercedem reddi, & a quibus oportet reddi, in tractatu speciali de hoc diffusè diximus. Hic autem satis sit nosse, & quod non est simile: quia in cambiis intenditur lucrum, & quod experientia teste non licet artem facere mutuativam, ut operari, periculorum & industrie ratione habendo, plus forte recipiatur, unde ipse cum familia sustentetur: sicut in artibus & negotiationibus licet. Est igitur vltura in his cambiis, si contractus mutui implicat. Propter quod Gof. & Holt. sub Mutui nomine casum tractantes (cum scilicet mutuat, ut restituatur alterius generis moneta cum spe lucra) vlturam esse dixerunt.

CAPVT III.

De opinionibus dicentibus in cambiis realibus esse contractum permutatiōis.

Merito ergo propter predicta forte aliorum opinio, dicentium in his cambiis non esse contractum mutui, sed innominatum, scilicet do ut des: vel si nominari debet, esse contractum permutatiōis. Et horum contrarie quoque sunt opiniones aliis asserentibus hæc cambia licita, & alii illicita. Et illi quidem, qui dicunt esse licita, si diu suum adhibent non tam ad probandam eorum iustificatiōem, quam eorum naturam extra mutui rationem esse. Et quavis multiplicent rationes, ex tribus tamen conditionibus separant cambia hæc à mutuis. Primum ex periculo. Mutui enim natura periculum mutuatæ sortis in accipientem mutuum transfert, cambium verò reale, damni periculum campiori relinquit, si minus forte contingat accipere: ut quoadque (licet raro) contingit. Secundo, ex diuersitate rei restituendæ & loci: nam mutui ratio exigit, ut eiusdem generis & bonitatis res restituatur, & ibidem. Nec sufficit reddere æquivalens: aurum enim pro auro & tritico pro tritico restituendum est, & adducit ad hoc textus iuris civilis. ff. de solu. l. Paulus. In cambiis autem realibus fit permutatio monetarum diuersorum generum & in diuersis locis. Tertio ex modo contractus: quia in cambiis realibus est venditio vel contractus similis venditioni, dum ducatus venditur 52. groffis Flandrensibus: & æstimatur vna moneta cum alia quod licere patet extra, de censu. cap. olim causam. & cap. cum canonicis. in mutuo autem nihil horum fit. Quum igitur contractus mutui non sit, sed permutatiōis & negotiatiuus, pro licito relinquitur, spes enim lucra in his non damnatur, & industrie laborum, periculorum, expensarumque ratio habenda est.

¶ Dicentes verò cambia hæc nullo modo licere, & tamen mutuum non implicare, quavis non inuenerim: ex dictis tamen ab his, qui absolute cambia hæc damnant: aut dubitant illicita esse, triplex ratio colligitur. Prima ex eo, quod cambia hæc in fraudem vlturarum introducta videtur, cum permutatiōem monetarum campiorum non intendat, sed necessitati vlturæ indigentis nolens gratis mutuarè, nomine permutatiōis monetæ mutuum palliat, ut lucraretur: præsertim cum plerumque contingat in eadem fieri moneta restitutiones, & hoc in cambiis infra Italiam: & periculum, quod raro accidit, ponderandum non sit in commutationibus, quæ regulandæ sunt secundum communiter euenientia. Secundo, ex eo, quod ratio temporis in contractu emptionis & venditionis haberi non potest: in huiusmodi autem cambiis, ut patet in casu posito, quæto distatius est solutionis tempus, tæto plus sibi solui paciscitur captor. Tertio, quia etiam in contractu venditionis, vendere plus quam nunc aut hic valet, non est licitum: nisi vendens intendat usque ad tempus illud seruare, ut in cap. nauiganti, extra, de vlturis: aut intendebat ad illum locum deterrere: ut dicit Rayn. Iano. & Io. And. & Ioan. Calder. campiores autem non intendunt seruare, aut transferre pecuniam: sed paratam ad huiusmodi cambia tenent. Quid autem de his sentiendum sit, in decisione manifestum erit. Nunc autem ad aliam proferendum est opinionem.

CAPVT IIIII.

De opinione singulari circa cambia.

Est predictas opinio egregie cuiusdam doctoris in Theologia opinio singularis occurrit: tenens huiusmodi cambia esse licita, & tria singulariter dicens. Primum est, quod contractus ille, quem innominatum vocant, nomen habet: quoniam ut S. Thom. dicit in Secunda secundæ, q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut commutatio res pro rebus, ut vinum pro tritico, aut res pro pecunia, aut pecunia pro pecunia. Et quum primus contractus vocetur vulgo baratio, secundus vocetur venditio, &c. & tertius cambium, ita quod cambium est permutatio pecuniæ pro pecunia.

¶ Secundum est, quod in cambiis non consideratur pecunia, ut pecunia, seu ut mensura est, sed ut res quedam est. Cõstat enim secundum omnes utroque modo posse accipi pecuniam, ut patet de locatibus pecuniam ad ostentationem. Et quod captores pecuniam ut rem considerent, ex S. Tho. autoritate probat in secundo de regi. prin. dicentis, quod numisma potest accipi, & ut mensura; & ut quedam res est: & hoc modo vtuntur eo captores. Fabricarumque super hoc fundameto doctor ille vendibilem esse pecuniam à campioribus, ut pote rem quandam, & eius pretia variari sicut aliarum rerum, iuxta temporum locorumque diuersitates, &c.

¶ Tertium est singularissimum, quod licitum est campioribus plus accipere, quando tempus solutionis distatius est. Distinguit siquidem accipere plus ratione temporis dilati dupliciter, vno modo, quod sola temporis dilatio excessum pretii operetur, & hoc dicit esse vlturarium. Alio modo, quod res in dilato tempore considerata pretium augeat in commutationibus: & hoc dicit esse licitum. Et dat exemplum in emptionibus rerum in futuro assignandarum. Si quis enim hyeme emit lanam assignandas sibi in vere, minus quam valeant in hyeme, eo quod lanæ tempore veris creduntur minus valitura, iuste emit: eo quod res in tempore illo sumpta pretium minuit. Si autem minus emerit, quia nunc anticipat solutionem, vlturam committet: quia propter solam temporis moram pretium variatur. Subditque captores non plus accipere ratione dilati temporis, sed ratione rei in dilato tempore consideratæ. Quoniam, verbi gratia, marcha auri soluenda in nundinis Ianuarii, non ideo minus emitur à campioribus Mediolani mense Octobri, quàm Nouembri, quia longius distat secundum tempus: sed quia marcha illa considerata in tali tempore, minus æstimatur communitè à negotiatoribus, & magis in tempore proximiori. Et merito, ut dicit: quia cum negotiatoris finis sit commutando lucrari, nec ideo emat, ut emptam habeat, sed ut iterum commutet cum luero: licitum est sibi considerare quæto tempore pecuniam occupatam in re emptam tenere oportet, carius enim emitur quod citò distrahitur, quam quod longo oportet tempore retinere, ne pecuniæ mortuæ teneatur. Signum autem, quod captores non rationem temporis dilati, sed rei in tempore habeat, est quod non semper secundum temporis approximationem pretium crescit: sed quandoque instantibus nundinis contingit pretium minui, adeo ut minus vendatur tunc marcha auri in proximo assignanda, quam si fuerit vendita tribus mensibus antè.

Sed hæc opinio (cum bona venia) multipliciter à veritate distat, quavis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum maliter sumpta intelligi oportet, ut 4. Met. tradit Arist. alioquin perire certitudo à locutione: quoniam extra formale significatum infinita sunt, ut ibidem dicitur. Vnde si in cambiis pecunia consideratur ut res, non ut pecunia, ut dicit, contractus iste, non debet permutatiuus pecuniarum vocari: nec debet in tertio loco contractuum à S. Tho. dictorum reponi, sed primo.

¶ Secundum deinde dictum verum non sonat, & S. Tho. verba male interpretari videtur. Verba siquidem eius in secundo de Regi. prin. c. 14. sunt ista: Numisma quavis sit mensura & instrumentum in permutatiōibus, tamè per se aliquid esse potest: puta si conflat, erit aliquid, videlicet aurum vel argenteum: ergo semper non ordinatur ad permutatiōes. Et hoc etiam habet veritatem in aliis speciebus pecuniarum: imò amplius, ut in campioribus, quæ non proprie ordinatur, ut sit mensura rerum venalium: sed magis ad permutatiōem numismatis. Ex quibus verbis non habetur: quod pecunia consideretur à campioribus, non ut mensura, sed ut res: sed habetur quod pecunia non vtuntur campiores vsu primario: propter quem est inuenta, scilicet ut mensura seu pretium sit rerum venalium: sed vsu secundario, ad quem est translata, in quantum tamen pecunia, scilicet ut permutetur cum alia pecunia: ut verum siquidem vsus conuenit pecuniæ per se: & secundus campioribus conuenit: ut infra patebit ex primo Politicorum. ¶ Quid autem de tertio dicto sentiendum sit, in decisione dicetur. Hæc igitur sunt quæ hactenus de cambiis dicta sunt.

CAPVT V.

De natura artis campioria.

Autem natura cambiorum vniuersaliter & facillime percipi possit, tali ordine procedendum creditur, ut scilicet primò de ipsa arte captoria dicatur, & quid sit, & quam licita sit: deinde de conditionibus requisitis ad eius actus rectitudinem tractetur: & deinde ad cambia predicta descendendo videatur, an artis sint campiorum, & quid in eis licitum, aut illicitum est, obiectiones factas soluedo. Sic enim de huiusmodi cambiis sermone cõpleto, ad aliam propo-sita procedi libere poterit. Principium autem ad declarandam captoria, oportet lumere ex primo Politicorum, eius vestigia sequendo. ¶ Sciendum igitur inde est, quod rei vsus per se est duplex: scilicet proprius & communis: seu primarius & secundarius. Est autem proprius cuiusque, siue naturalis siue artificialis rei vsus ille, ad quem ex ipsa rei natura primò ordinatur, ut vestis ad vestitum, panis ad

esum. & vinū ad potum. &c. Communis autem siue secundarius est, quo res in quātum talis, alteri tamē à primo sine applicatur, vt cōmutatio respectu calcei aut tritici, & aliorum huiusmodi. Calceus enim eū veditur, inquantū calceus cōsideratur: nō enim pro simplici pelle veditur: non tamē propter veditiōnem est calceus, sed propter calceationē: & sic de aliis. Quēadmodū ergo ceterorū, sic & numismatis duplex est vsus: vt ibidē dicitur. Primus est cōmutatio p̄ rebus venalibus necessariis, scilicet ad vitā humanā, scilicet tritico, panno, aromatibus: &c. propter huiusmodi enim cōmutationes numisma inuērum esse cōstat, dum ea quę vni patrię desunt, aliudē haberi nō possent, nisi datis pro eis equalitibus: & multū incōmodi esset, res semper transferre aequalis (ob hoc enim aurū, argentū, &c. quicquid huiusmodi est) facile portatili & vtile statuerit cōmutandis rebus ad quātū iri: & propterea numisma dicitur mēsurā rerum venaliū. Refertur enim ad naturalia, ad vsū necessaria, vt mēsurā ad mēsurata: propter quod caractere insignitum est, in testimoniuū qualitatis & pōderis: sicut & ceteris mēsuris publicis cōsuevit signū imprimi, testās earum iustificatiōnem. Secundus autem numismatis vsus est cōmutatio pro alio numismate, vt ducati auri pro carlinis. Nō enim propter hoc factū est: & tamen hęc cōmutatiōnem subit, non in quātum aurum aut & absolutē, sed in quātum numisma, vt cōtinua experientia docet. Orta autem videtur hęc commutatio ex inæqualitate numismatū, dum vel ad supplendā rei naturalis æqualitatē, ad numisma maius paruula numismata addebantur: vel habēti maius minorā erāt commodiorā, aut ecōuerso. Lucrū autem ex numismatum cōmutatione primo quidē, vt Philosophus quidē dicit: casu euenisse videtur, dum accidit aliquid puta aurū numisma, plus alicubi æstimari, sicq; pro illo plura &rea dari ibi, quā dentur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde industria artificiosē circa huiusmodi numismatum cōmutationes lucrī vias composuit: sicq; ars campforia contexta est. Vnde nihil aliud cāpforia est, quā negotiatio in commutatione numismatum: materia siquidem & actus & finis eius sufficienter in hoc explicatur, vt patet.

¶ Quāuis autē à Philosopho cāpforia vituperetur, & ratione materiz: quia tantū numismata tractat, à pprio numismatis vsu diuertēs, & ratioe finis: quia lucrī gratia, quod sine caret: & vtriusque simul: quia pecunię, vt instrumēta cōnomice & politicę, habēde quęredāq; sunt non propter se, sicut nec quodcūq; aliud organū per se appetitur. Si tamē ex hominis cāpforia sine hone stetur (vt pote ad familię, & status sui decentem sustentationem ordinata) licita est, quēadmodum & alię negotiatiōes. Pōt enim id quod solitarię cōsideratum cōsonum non videtur, ex adiuncto sine honestū reddi: vt patet de hominis occisiōe, quę absolutē repellēda est: si tamē addatur propter iustitiā, &c. p̄cipuēda est sicut ecōuerso ars ex se honestissimū finem habēs, vt medicina sanitatē vituperabilis ex fine medicantiū reddi potest, dum lucrī causa medētur. Quā ergo experientia esse pateat, quōd multa necessaria ciuitatib; plurimīs deessent, nisi mercatores eis: & ipsi nō cōmodē possint absque cābiis negotia sua exercere, & necessariū, & honestum est cāpforiam in ciuitatibus esse: non quatenus purē cāpforia est, sed quatenus cōnomice politicęq; ministra est, vt ex dictis patet. Et sic cāpfores nedum possunt serbare se indēnes, sed etiā lucrari, & industrię rationem habere, quā negotiatiōni licitę & vtili Reipublicę illam apponant.

CAPVT VI.

Quomodo oporteat numismatū cōmutationes fieri, & rectitudo seruetur.

On solūm autē oportet declarare quid rectitudo cambiorum in cōmuni exigit, sed in speciali quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo seruāda sit, dicendum est: omnis tamē singularibus, quę sciētificę determinationi nō subsunt. Quum ergo cāpforia circa cōmutationem numismatū versetur, necesse est iustitię cōmutatiōis canones in ea seruari, sicut & in ceteris cōmutationibus. Ex quinto verō Ethic. patet q̄ vniuersalis regula cōmutatiōis est, vt seruetur æqualitas rei ad rē: vt, scilicet æquale sit datū accepto & ecōuerso: vnde si cōmutatio numismatum iusta esse debet, æqualis valoris oportet esse commutanda numismata. Et quoniam hoc pluribus modis cōtingit seruari, s̄m differentiam numismatū, & locorum & tēporum, ideo potest æqualitate salua lucrū prouenire cāpforibus. Quod quomodo cōtingat, videri potest, si p̄dictas differētiās scrutati fuerimus. Numisma igitur cum vbique duplex esse cōsueuerit, scilicet expendibile ibidem, & nō expendibile ibidem, contingit dupliciter cambium fieri. Aut dādo numisma expēdibile, pro non expendibili, aut pro expendibili. Et vtrunq; horum cōtingit dupliciter, aut dando numisma melius cōmodius, & magis amatum cōmuniter, pro minus bono, commodo & amato, vt aureum pro argenteo vili, vel æreo, &c. aut ecōuerso. Et quodlibet rursus horum potest fieri pro eodem vel alio loco, & similiter pro eodem vel alio tēpore. Et quia simplicia priora, & certiora cōpositis sunt, à primis in-

choandum est, nulla locorum aut tēporum diuersitate admixta: sed in sola talium numismatum cōmutatione sistendo. Si igitur cōmutandum est vnum numisma expendibile cum alio expēdibili, quātum est ex parte cōmutationis oportet numismata corā mutāda æqualis valoris esse: quoniam vtrunq; lege aut cōsuetudine certū habet pretiū. Nec saluaretur in cōmutatione æqualitas, si ex aliqua parte excessus esset. Cōtingit tñ ex parte æqualitatis numismatum in se vel in ordine ad cāpforē, q̄ sit hęc cōmutatio iusta, numisma minoris pretij absolutē dādo. Ex hoc est quando cāpfor dat bonam monetam pro mala non falsa, aut defectiua: vt dicitur: os aureos pro argētis, quę vix argenti nomē merētur. Tunc enim licet cāpfor det minus in aurea pecunia, quā accipies det in illa moneta: æqualitas tamē seruetur ex eo, q̄ centū ducati in moneta sic bona, & portatili æquivalent centū & duobus. Verbi gratia, in moneta tā vili, vt patet, si cōflāda essent numismata, & ex vtilitate, quę pōt ex illis percipi in faciēdo ex eis vasa, & ex vtilitate expēnsionis secundum locū & tēpus: bona enim numismata quāuis antiqua aut extranea, libetē acceptantur: & ex periculo, quoniā mala moneta, vt pote ex oīs facile possunt à principibus in expendibiles reddi, & de facto in prouinciis benē ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obstat determinatio valoris monetarū per legē: quoniā illa respicit numisma, quōd ad per se primū vsū eius, qui est cōmutatio pro venalibus. Lege siquidē vel cōsuetudine statuitur, q̄ aureus ducatus & nonaginta solidi in cōmutationibus cōnomice & politicis æquivalent: in quibus pecunię pro rebus cōmutantur. Commutatio autem numismatū, arbitrio sapiētum iuxta eorum qualitatem, aut abundantiam, &c. dimittitur: vt experientia testatur. Similiter quoq; seruetur æqualitas, si quis cōmutans numismata minus dat pro eo q̄ dāda à se numismata cōmodiora sibi erant: sicut etiam licet vendere rē carius, quā absolutē valeat, ex eo q̄ vendenti cōmodior est. Vnde habēs ducatum aureum, si à volētē cōmutare paruam monetam pro illo, solidum vnū exigat, quia ille sibi cōmodior, nō peccat. Qui tamen non vult absq; lucro cōmutare ducatos sanuēs pro aliis ducatis quę pretiosis, & sibi cōmodis, quia petenti cōmutationem commodiores sunt Iannuēs ad deaurāda sua vasa, peccare videtur, eo quōd vedit alterius cōmodum. Et quia in istis non ex cāpforū expēns ali quid plus accipitur, sed aliunde (vt patet) ideo cui libet ex istis causis licet in huiusmodi cābiis minus pecunię dare, quā accipere. Cāpfori autē vltra hęc, licitum est in cambio minuto (etiam si meliorem & cōmodiorem, quā det accipiat) aliquid plus accipere propter expēnsas, &c. vt superius dictum est.

¶ Si autem fiat cōmutatio numismatis expendibilis pro non expēdibili, notabile potest inde lucrū prouenire: ex eo quod nō solum haberi pōt ratio materię & cōmodi, sed etiā extraneitatis: qua fit, vt tales pecunię in tali cōmutatiōe multū à numismatis ratione declinātes, quasi vt res quędā cōmutentur. Duplici enim exitūte pretio numismatis (scilicet inquantū est talis res, puta aurū, & inquantū numisma) & secūdo excedēte primū, ex hoc q̄ aliqua pecunia alicubi in expendibilis est numismatis pretij ibi perdit, magisq; vt res quędam commutanda venit: quā tamen cāpfor in locis, vbi numismatis pretium obtinet, procurans habere ipsam commutando, multum lucrari potest. Et quoniam pretia rerum prudentis arbitrio relinquuntur, erit in hęc commutatio æqualitas seruanda, pensata quantitate extraneitatis, & aliis conditionibus vt sapiens determinabit.

Loci autem differentia tripliciter potest omnibus p̄dictis cōmutationibus admisceri. Cāpfor enim existente & dāte suę pecunias Mediolani, & recipiēte alias alibi, aut cōtractus cōmutationis fit pro Mediolano, aut pro alio loco, vbi accipies cābium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro vtroque simul. ¶ Si cōtractus fit primo modo, s. Mediolani & pro Mediolano, tūc cū accipies cābium ex vi talis cōtractus teneatur Mediolani dare pecunias, quas cōmutat, nulla diuersitatis locorū ratio habēda est, sed tāquā cābium manuale agendū est, eorū, quę supra dicta sunt, rationē habēdo. Ex eo tamen q̄ accipies cābium vult se liberare ab obligatione, & onere & periculo deuehēde pecunię ex loco vbi habet, Mediolani, & cāpfor vult hęc subire, licitū est mercedē exigere. Sed hoc potius ad cōtractū locatiōis, & cōductionis spectat, q̄ cābij, & ideo iuxta eorum canones regulatur, si accidat. Quod tamen rarō credo euenire. Si verō cōtractus fit secundo modo, s. Mediolani quidem, sed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani ratio habēda est: sicut nec in cōtractu emptiōis, quo absentes merces pro loco, in quo sunt enuntur. Oportet enim loci sicut & tēporis p̄ quo cōtractus fit, rationem habere, nō in quo fit, si pro alio loco aut tēpore tantū cōtractus fit, vt nūc proponitur. Et hoc siue certificetur Mediolani cōmutatio cōiectādo verissimile pretiū loci, p̄ quo fit. Et quāuis talis modus cābij nunquā fortē fiat: fieri tñ posset hoc modo, q̄ Petro habēti Venetijs Venetā monetā, & egēti M. diolani centū ducatis, cāpfor Mediol. det 100. ducatos aureos recepturus de illa Opus. Caiet. LL 3 mone

moneta Venetijs. tatum, quantum Venetijs pro illis comutatur in cambio manuali & non in cursu cambiorum que sunt pro locis distantibus. Sicut etiam triticum existens in villa emitur ab his qui sunt in civitate tanri, quanti venditur in villa, ubi assignatur, & non quanti venditur assignandum Mediolani.

¶ Si autem contractus fiat tertio modo (ut communiter accidit, scilicet Mediolani p. Mediolano & Lugduno simul) tunc utriusque loci simul, ac per hoc distantie eorum, periculorum expectarumque, intercedentium adhibenda est ratio, sicut & in contractu emptionis. Cofiat enim q. aromata Alexandria, assignanda Ianue, empta atque soluta ut Ianua deuehatur, lege minor valet, q. si manualiter Ianue assignaretur: quia res conducenda a tanta distantia, cum tot periculis & expensis, &c. lege minor est Ianuebus seipia conducta, & tot periculis expectantibus libera. Et hoc modo in contractu comutationis numismatum per locis diuersis celebrato, numismata ipsa sic expedit & oportet adquire: ut loci conditiones in ordine ad alium locum ex vna parte computetur. Sicque fiet, ut si centum ducatis aureis Mediolani, trecenti argentei Lugdunenses adquirentur, Lugduni assignari duceri & nonaginta forte adquirentur, concurrentibus etiam aliis supra dictis rationibus: & forte pauciores. Viliora siquidem sunt conducenda cum periculis & expensis, q. manualiter habita. Nec obstat q. campfor Mediolanensis habet fratrem, aut factorem Lugduni, aut omnino erat Lugduni tanquam summam pecuniam expecturus, p. aliis suis negotiis, hec enim omnia p. accidens se habent ad contractus naturam, in cuius equalitate iustitia consistit. Quid enim ad contractus comutationis, in quibus equalitate rei ad rem fieri oportet, si ex industria mea, aut casu ego affines habeo, in diuersis locis, aut ministris ferre gratis inuenio, & exinde viarum ministrorumque expensas lucras diuerso, dummodo rerum conditionibus prefatis aqua fiat comutatio?

DE Temporis autem differentia, bimembris tantum distinctio consideranda est, scilicet presentis tamen, aut futuri tantum, utriusque enim simul ratio habita nullam iustam diuersitatem pretij in comutationibus facit, ut infra patebit. Potest ergo in comutatione numismatum iuxta tempus contractus equalitas sumi. Et hoc siue fiat manuale cambium, siue non, siue in eodem loco sit equalitas reddendum: siue alibi, locorum tamen ratio habita. Vnde potest campfor duas aureas & secepturus aliam monetam vel ecouerso, certificare quantitate reddendum pecunie, ac si sic manualis comutatio fieret. Potest & futuri temporis quo scilicet assignatio reddenda pecunie erit, rationem habere. Et hoc dupliciter: aut incertam comutationem relinquendo: sit. scilicet pro centum aureis nunc datis teneatur accipiens post duos menses dare tot argenteos, quod post illos duos menses equaliter centum aureis, aut certificando comutationem: ut scilicet habito respectu ad futuras comutationes post duos menses stabilietur nunc comutatio comensurata illis, ita quod parum plus aut parum minus verisimiliter credatur comutanda esse talia numismata. Ut si creditur quod hinc ad duos menses, cum assignanda erit pecunia ab accipiente cambium 1000 aureis equaliter 1000 argenteos, vel 1000, & 20. potest ex nunc certificari comutatio quod pro centum aureis datis teneatur accipiens assignare tunc 1000, & 10 argenteos, siue plus siue minus tunc contingat communiter assignari. Patet autem hanc ex aliis comutationibus; ut in contractu emptionis rei assignanda futuri tempore manifestum est: & habetur expressum extra, de vlturis. cap. navigati. in secundo casu: in ista enim comutatione numismatum tempus assignandi numismatis attenditur. Nec aliquid plus aut minus sumi diximus, ex eo quod prius campfor sua numismata dar.

¶ Vtriusque autem temporis simul differentia nullam diuersitatem videtur in quibuscumque comutationibus facere, sicut utriusque loci, quoniam res in tempore futuro data non est deterioris conditionis ex hoc, quod absens a presenti, & reducenda ad presens, sicut res in loco distantia ex hoc quod reducenda ad locum presentem. Nec subiacet periculis, & expensis, industria aut ministris, ut ad presens semper tempus fiat, sicut semper locum. Nisi quis dicat, quod subiacet periculo perditionis: quia potest mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hanc periculum a nihilo in comutabilibus reputari patet, tunc ex eo quod autem rara sunt, quod consilio non subsunt (ut de status deiectione dicitur intra tam breue tempus) aut alia sunt, quod et si accideret adhuc tuti essent creditores: ut de morte, & homini patet. Tunc quia ex mutuis & aliis comutationibus experientia teste patet, homini pericula non consideranda esse: non enim qui mutat, aut vendit licite aliquid, plus exigit propter homini pericula que in temporis dilatione possunt acciderere vendendo ad tempus, aut mutuando. Et quia breuitas & prolixitas temporis, differentie sunt temporalis distantie, consequens est quod nec in cambiis nec in aliis comutationibus ex quantitate temporis aliqua conditio rei comutanda accedat pro se ex qua possit vilior aut pretiosior iuste estimari. Notat autem dico propter: quoniam propter accidens contingit res equalis bonitatis eodem tempore assignanda, diuersa notabiliter habere pretia & iuste, ut si triticum assignandum mense Iulij, Ianuario precedente emat iuxta estimationem communem pretij assignationis temporis futuri, & deinde mense Martij subitis exortis bellis credatur multo plus vendendum, fiet aliud pretium pro eodem tempore ab aliis ementibus: & si in mense Maii contingat bella augeri, aut ipicas g. a. i. i.

bus perenti, &c. augebitur pretium pro illo tempore. Sed hoc non operatur temporis prolixitas aut breuitas: sed euentus incidens, ex quibus res estimata vilior aut pretiosior, ut de se patet. Vnde singularis illa opinio, dices in comutationibus prolixitatis temporis ratione haberi posse non ratione temporis: sed quia res in tempore prolixiore considerata minor valet, &c. a veritate deuiat in hoc: quoniam res nec ex eo quod in tempore nec ex eo quod in tanto tempore sumpta comutata, estimata vilior aut pretiosior, sed ex tali euentu in tempore: puta bello, penuria: aut abundantia, &c. Ex hoc vero quod pecunie diutius occupata sunt tenentur in hac comutatione, res comutanda nec pretiosior nec vilior communi pretio redditur, ut S. Th. expressum dicit in Secunda secundae q. 78. ar. 2. ad primum, asserens quod mercator vendens rem aliquam ad tempus, non potest videre plus communi pretio ex hoc, quod pecunias suas mortuas tanto tempore tenebit. Et si hoc licite diceretur, vsura non esset data in venditione ad tempus, &c. Quod autem merces carius ematur quam citius comutanda sunt, propter non obstat: quoniam celerior venalitas estimata, a maiori vsu aut necessitate illius respicitur. Res autem quanto magis necessaria aut vsurata alicubi, tanto ibi est pretiosior, & ideo merito ibi carius a primo venditur, & a mercatore emitte reuendenda, in re igitur commutanda redundante conditione aliqua sub tempore, ex qua res commutanda pretiosior aut vilior estimetur, & non quanto tempore pecunia oboupeet, comutationum natura patet: que equalitate rei ad re exiguntur longissimo adueto tempore, ac si manualiter comutatio pertraheretur. Propter quod campforibus non licet mesurare tempus medium inter dationem & acceptionem, aut rem seu pecuniam prolixiori tempore danda vilius estimare quam uis liceat in datione equalitatem comutationi statuere, iuxta presentem estimationem de futuri temporis comutationibus, que secundum diuersos euentus temporibus diuersis varia est sicut & in ceteris comutationibus.

CAPVT VII.

AN cambium propositum sint vere cambia & significatio.

Accile autem de predictis videre, an predicti contractus a campforibus nuper inuenti, de quibus questio presens est, sint vere cambia, & iuste fiat. Quoniam enim cambium contractus consistit in commutatione numismatum, & in propositis casibus nulla alia commutatio nisi numismatum fiat, consequens est quod predicti contractus ex sua forma vere cambia sunt, diuersorum tamen graduum. Quadrifariam namque numismatum commutatio in huiusmodi cambiis fit. Aut totaliter, ut fit in cambio Burgenfi, & Lodrensi, in quo totaliter alia est moneta data ab accipienda. Aut partialiter, ut fieri contingit, quoduis non semper in cambio Lugdunensi, in quo marcha auri accipitur in tribus monetis, scilicet scutis, aureis & argenteis, &c. & contingit quod dans dat etiam scuta. Aut quasi nihil: ut fieri contingit in cambiis infra Italiani, in quibus numisma datum ab accipiendo parum, aut nihil quandoque differt propter proximitatem locorum & commutationem in nummis. Aut omnino nihil: ut fieri contingit & in Italia, & forte extra, quando nulla ratione habita qualitatis numismatum, sed sola quantitate datque & accipienda pecunie in alio loco prefata cambium dicitur fieri, ut cum Petro habenti Romae pecunias suas, & egenti Mediolani 1000 ducatis, campfor dat Mediolani mille ducatis, pro mille & 10. verbi gratia, assignandis sibi Romae. Et in primis quidem tribus modis, cum comutatio numismatum semper interueniat, licet plus & minus contractus cambii saluatur. In quarto autem modo cambii nomen non nisi equiuoce saluari videtur: nulla siquidem ibi numismatum commutatio in pactum ducitur, & manifeste patet, quod contractus commutationis numismatum non est, qui si manualiter fieret, nullam numismatum commutationem requireret, sicut nec contractus venditionis est rerum distantium ille, qui si manualis commutatio fieret, venditio non esset: ut patet. Cofiat autem quod si campfori mediolani pro datis 1000 ducatis darentur 1000, & 10 ducati, nulla esset commutatio numismatum, nisi quia alii numero essent dati ab acceptis: quod est extra propositum. Propter quod videtur quod contractus iste mutui sit, sed cambii nomine palliatus: ac per hoc non licet lucrari campfori ex eo: sed se tantum seruare indemnem, ut superius de mutuantibus pro locis remotis declaratum est.

¶ Si quis tamen diligenter contractum consideret, videbit nec mutui nec cambii proprie contractum esse: sed contractum quasi emptionis & venditionis, pro quadam analogia ad cambia pertinentem. Quoniam enim in contractu hoc numisma pro numismate non comutetur: comutatur tamen numisma presens cum numismate distante localiter. Et numisma in hac comutatione materialiter, & ut res que da accipitur: comutatur enim ut res tanti pretij presens cum re equali distare, habita utriusque ratione loci. Cofiat autem quod res distans a Mediolano vilior est Mediolanensibus seipia Mediolani sita, propter expensas & pericula, & cetera ad vendendum ipsam requisita. Vnde quemadmodum emitur pecunia in nauis fluctuante constituta minus, quam absolute valeat, quia non emitur inquantum pecunia, sed inquantum res tanti pretij sub tali periculo constituta: & sicut pecunia debita Ioani a malo debitore emitur a Petro minus quam va-

leat, quia est res sub tali labore possidendi constituta: sic pecunia absens inquantum res subiacet periculo, & expensis declarat. Et dicitur in iuris, quod absolute in se valeat. Et propterea nec mutui, nec cambii contractus iste est proprius: sed ad cambium quodammodo reducitur, pro quanto res praesens, & res absens, quae commutantur, numismata sunt. Et quia hic contractus per modum conditionis omnibus supradictis adest, ideo pensandus est in ceteris.

¶ Iustitia vero in his cambiis tunc erit, quando nec excessus fiet in aestimando, sed pensatis conditionibus numismatum ex qualitate & distantia & aliis ad rem facientibus & industriae ratione habita, qua fiet commutatio. Seruabitur autem hoc, quando secundum communem estimationem commutatio regulabitur, aut sapientum in hoc arbitrium imitatum fuerit: nec temporis prolixitas aut breuitas pensabitur: sed semper in veri estimatione pretii stabitur, siue cito siue tarde pecunia assignanda sit. Si enim hoc defuerit, usura est ratione impliciti mutui: sicut in venditione plus iusto pretio ad tempus. Si autem primum deesse contigerit usura quidem non est, sed iniustum lucrum, & restitutioni obnoxium: sicut quando res plus iusto pretio venditur. Unde proposita cambia, si seruatis his duabus conditionibus necessariis ad iustificationem etiam ceterarum commutationum celebrantur, iuste fieri possunt.

¶ Ex his autem patet non licere capforibus, aduenientibus nudis Brugensibus, vel Londrensisibus, debitori tunc ex accepto prius cambio dilationem solutionis concedere usque ad sequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, quam prius deberet, aut pacisci sibi deberi sicut in sequentibus nudis cambiis current. hic enim est contractus mutui cum spe lucri solo cambii nomine fultus: & prolixitatis temporis ratio manifeste habetur. Campforibus quoque pro Lugduno, vel alio loco: iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medii inter dationem, & acceptationem marcham auri, aut reddendam quamcumque monetam plus & minus estimantibus, aeterna ex hoc paratur damnatio: utpote usurariis.

¶ Nota tamen diligenter hoc in loco, quod sufficiens signum iustissimi contractus, non est minus dare pro cambio multo interiacente tempore usque ad nundinas, & plus dare quando proximae sunt nundinae: quoniam consuetudo haec quavis prima facie introducta videatur pro habenda ratione temporis medii, quo accipiens pecunias Mediolani redditurus in nudis Lugduni utitur illis pecuniis acceptis: perspicacius tamen scrutantibus occurrit, quod consuetudo haec introduci potuit propter inuentione, aut non inuentione campforum terrarum loca, quasi venditorum: vel propter multitudinem, aut paucitatem eorum. Propter quod sciendum est, quod in huiusmodi cambiis accipientes Mediolani pecunias pro assignanda marcham auri Lugduni in nudis, qui sunt quasi venditores marchae auri absentis loco, & tempore communitur cum suo dano cambium hoc faciunt: scientes semper quantum dant ex tali venditione incurret. Ex hoc autem procedit consequenter, quod nullus simpliciter loquendo, inuenitur quasi venditor in huiusmodi cambiis: sicut nec in quacunque alia commutatione, in qua certum est & venditorum dantificari. Nec propterea censenda est illicita commutatio: quia, si venditor nocumtum incurrit: quia dummodo res absens, vel praesens vendatur iusto pretio, contractus est licitus, quocumque pars inde nocumtum incurrat. Ex hac quoque eadem radice procedit, quod tunc tantum inueniuntur quasi venditores in istis cambiis, quando mercatores egent pecuniis, & volunt potius tales inire venditionis contractus cum aliquo dano, quam a maioribus lucro vel commodo abstinere, quod ex accepta pecunia paratum, vel acquirendum sperant. Unde nisi esset huiusmodi indigentia pecuniarum cum inter medio tempore, quo negotiatio debet suis puidere ex acceptis pecuniis possent illi qui sunt quasi venditores, nullus vaquam inueniretur quasi venditor in istis cambiis.

¶ Quomodo ergo tempus intermedium est occasio, quod inueniatur quasi venditorum, ista multum tempus intermedium est occasio multo tempore venditorum communitur, & pauca tempus multorum emptorum. Ac per hoc multo interiacente tempore, propter abundantiam venditorum rationabiliter minus datur a soluentibus, qui sunt quasi emptores marchas absentes: & modico interiacente tempore, propter abundantiam emptorum plus ab eisdem quasi emptoribus soluitur. Adeoque dicitur abundare quandoque emptores propter nuditas, ut nihil lucratur, imo cum dano suo cambium faciunt: quia non inueniuntur venditores: & hoc contingit quando friget negotiatoria ars. Unde cum contractus cambiorum huiusmodi abstracta ista temporum differentia liciti sunt (ut ex dictis & dicendis patere poterit) & haec temporis differentia dantari non possit: quia praedicto modo saluari poterit, restat quod si petata loci absentia, &c. alias iuste fiat talis numismatum commutatio iniusti iudicari non debent contractus tales. Quod plenius videri conspicere, si nge lanas vel qualibet aliam rem abientem loco vendi, & emi in huiusmodi contractibus. videbis enim clarum veritatem: quoniam cum numismatum commutatio tractatur inter numos hinc & inde mesposita, semper ad mutui contractus declinare consuevit. Vtrum autem de facto moderatum sit lucrum, quod ex huiusmodi cambiis reportatur, scientiis non habet decisio, quae ad regularia non descendit. Illud tamen rationi consentaneum videtur,

quod moderatum censendum sit lucrum, quod communis consuetudo approbat: ut scilicet cambia fiant, secundum quia tunc in istis pro locis illis communiter. Penlanda autem diligenter & applicanda subtiliter haec sunt pro cambiis Bruges, & Londres, &c.

Nec obstant praedictis rationes ad propositum in tertio capitulo adductae. Falsum siquidem supponit prima, quod cambia haec fiat in fraude viurarii: imo, pro communi bono mercatorum sunt introducta. Nec ex eo quod Petrus non mutuarit pecuniam, quod commutare propter spe lucri est paratus, peccat: quonia nec opus, nec in eio deformitate continetur: quia non tenetur ad mutuum, & iustis commutabilibus vacat. ¶ Secunda vero ratio concludit non illicitos contractus, sed illam temporis conditionem non posse apponi sine usurae vitio sicut etiam in venditione ad tempus.

¶ Tertia autem cambia haec non subtiliter scrutata, quia capfor emetis re in futuro assignanda magis, quam venditis re conservanda, aut transferenda locum tenet in utroque modo cambiis: quonia est in secundo modo videatur vendere ducatum ex hoc, quod estimat ipsum 52. grossis, si in veritate emit tot grossos Fladrenses Brugis assignandos uno ducato. Illa siquidem estimatio ducati concurrens ibi, ut modo computati facilius quantitate ducatorum, & grossorum commutando, & non ut ducati venalis pretium. Est autem interpretatio haec merito admittenda, ex eo quod ipsi contractum realis, seu veri cambii dicit se facere, qui tali modo interpretandus est, ut iustitia contineat: cambii siquidem nomen sensum huc admittit. Quid ergo de cambiis his, & de recitatibus opinionibus sentiendum sit, ex dictis manifestum est. Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientium proposita traetamus.

CAPITULUM VIII.

De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.

RELIQUA Igitur in fine primi capituli proposita cambia examinando, distinguendum videtur: & dicendum quid de facto sit, & quid possit fieri. Aliiter siquidem haec cambia fieri ex eorum verbis percipitur, aliter fieri possent.

¶ Considerando ergo quod sit, omnia illa cambia ex parte non capforibus, sed Petri dantis pecuniam capfori alibi assignanda, iniusta esse videtur, per se loquendo: cum enim capfor non accipiat pecuniam a Petro in fauore sui, sed Petri cui assignanda est alibi, nulla equitas esset campforem ex hoc damnum aliquod pati. Pateretur autem in his cambiis damnum ad minus duplex. Primum est, quod seruitium suum, quo pecunias Mediolani acceptas Florentiae, perinde ac turd delatas assignat, irremuneratum remanet, & tantum seruitium mercenarium est. Secundum est, quod plus dat aut dabit campfor, ut sperat Petrus, quam acceperit: quonia ducati Florentini minus valent Mediolani, ubi datur capfori, quam Florentiae, ubi assignatur. Unde capfor si se indene quo ad hoc seruare debet, debet remittere eos Florentiam, & sic expellatur dano maius incurrere: alioquin expendendo eos extra Florentiam, constat quod plus dat quam acceperit. Et haec duo in tribus primis modis locum habent: in aliis autem tribus, in quibus ultra praedicta Petrus vult quatuor ducatos ultra illos centum. Tertium damnum campfori adiungitur. Dixi autem haec esse illicita secundum quod sunt: quia huiusmodi homines ex gant haec a capforibus, ut dicitur, propter vsum pecuniam, cum dano, in tempore medio a datione usque ad assignationem. Dicunt enim capfori: Tu lucraberis cum his pecuniis interim, & negotiis tuis eas accommodabis, & propterea volo, & ego aliquid commodi. Sicque lucrum ex industria capforis non ex pecuniis proveniens iniuste pensando lucrari volunt non abique usura. Dixi autem, per se loquendo, quoniam per accidens contingit, abique culpa haec fieri: ut in tertio casu quibusdam videtur, si Petrus ex abusione mercatorum & capforum nescire pot quantum ducati sui Florentiae valent, & sic eges pecuniis suis ibi, coeetatur iustum prout cambium valebant tunc, non ex spe lucri: & sic cum consueverint ad primam petitionem vocem campforem seruitium suum gratis impedere, ne forte volentes res transferre pecunias cambii contractum secum velle inire deposcant, & sic aequalem promittunt Florentiae summam pecuniae, videtur posse transire. Quamuis enim hoc faciant campiores propter vsum pecuniae: quia tamen eorum seruitium in his operibus non est, quia omnino mittunt pro aliis negotiis, & cambiis, & ministris soluant, parum & consuetum pro nihil haberi videtur, sicut de vso libri in pignus dati, sanctus Iohannes dicit.

¶ Si autem de cambiis his loquamur, ut fieri possent, quia scilicet Petrus possit emere Mediolani a capfore 100. ducatos Florentinos assignandos Florentiae, vel commutare numismata, aequalitate qualitate numismatum, & distantia locorum (ut de contractibus campforum dicimus) tunc omnia cambia praedicta iustificari possent: quoniam contingit interdum 100. & duos emi abibi 100. ex dictis patet. Nec obstat, quod Petrus non intendat pecuniam absentem praesentem facere, sed potius praesentem abientem, quoniam ex industria Petri hoc procedit, quod abientaturus pecuniam suam, exponit eam tali commutatione numismatum, aut contractui emptoris rei assignanda in illo loco, ut sic vbi cum dano suo transisset ea simpliciter, per talem negotium, non cum transierat cum

Opus Cunct.

L. L. 4

Lucro

lucro. Nec est hęc industria damnabilis tanquā in fraudē inuēta, sed laudabilis, tanquam ad inuētiua viarū iustarū & vtiliū simul, vnde Prou. c. 11. dicit, Simulator decipit amicū suū, iusti autē liberabūtur sciētia. Et quoniā multos cōtingit esse volentes trāsferre pecunias suas de loco ad locū, & audierēs alios ex huiusmodi trāslatione lucrari saltem propter veritatem monetarum, & nesciētes distinguere cōtractū simplicis trāslationis ab huiusmodi cōtractibus cōmutationum: & cōfusē intendentes licitē lucrari nō ex vsu pecunię quā dant cāpsori, sed ex cābio, ex quo credūr alios lucrari non videtur, quōd isti sūt dānandi, sed in meliōrē partē eorū potius cōtractus sint interpretandi. Ex hoc enim q̄ ex cābio dicunt velle lucrū, iam cōtractū, quem nesciūt se velle inire, insinuare vidētur: p̄sertim si arguāt, ideo se hoc lucrū velle: quia si ipsi cāpsores ecōuerso cōtractū talem cum eis facerēt, maius lucrū exigerēt. Ex hoc enim iam manifestē patet, q̄ cōtractus cāpsorios supradictos inire intendunt: & tāto iustius, quātō mirius q̄ cāpsores. Accedit ad hęc, q̄ non videtur verū, q̄ de facto cōmuniter volēs suas pecunias trāsferre cum lucro, dicāt se hoc pro vsu pecunię velle: sed fortē aliqui mali sunt hoc dicentes vel (q̄ verius puto) verba illa ignorenter à quibuldam dicūtur, credentibus se rationabilē causam assignare. Et siquidē ignoranter assignantes huiusmodi rationē, intēnuāt cōtractum cābij inire & propter hoc lucrū referre, quāvis in ratione assignāda errent. iniustū tamen non faciūt. Sicut si quis credat se in cōtractu venditionis & emptionis licitē lucrari propter tempus, quo pecunias suas occupatas tenet: & tamen non vendit, aut emit, nisi iusto pretio. Signum autē ad cognoscēdum, qui iun: qui hoc intendant potest accipi duplex. Primum est, si in animo habent, nullo pacto vsurarios cōtractibus se immiscere: secundum verō est, si assignant aliam rationem tangentem contractum licitum, puta quōd ita eis licere credunt, sicut campforibus. Et hęc de cambis dicta sint. Mediolani in conuentu sanctę Marię Gratiarum, Anno Salutis 1499. die 9. Decembris.

Hęc sunt pater venerandē quę mihi de cambis sentiēda videntur, saluo semper omnium melius sentiētum iudicio, Tu ergo perspicaci ingenio, quo polles, dicta scrutando perlege, & si votis rem parem feci, omnipotenti Deo, diuog; Thomę gratię referantur; Sin autem, da veniam: ego enim secundum ingenijoli mihi p̄stiti vires, quod potui, feci Bene vale. Finis.

TRACTATUS OCTAVVS
De Usura, in sex quęstiones diuisus.

- 1 Num in Usura transferatur dominium.
- 2 Num mutuanus sub spe aliquid Usura fore habendi, non aliter mutuanus, absque omni tamen conuentione sit Usurarius mentalis.
- 3 Num Usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.
- 4 Num omnia bona Usurarij sint obligata eis, à quibus Usura extorta sunt.
- 5 Nū altero herede Usurarij nō potente restituere, aliter teneatur in solidū.
- 6 Nū quādo licet petere dominū lucrī cessāns possit peti totū lucrū cessans.

Q. V. A. E. S. T. I. O. I.

Utrum in Usura transferatur dominium.

QUÆRITVR Utrum in usura trāsferatur dominium, Et videtur q̄ sic. Primō, quia cum homo sit dominus rerū exteriorū per voluntatē, ex volūtaria trāslatione rei suę in alterū, trāsferatur dominium, sed accipies mutuū sub vsuris volūtariē trāsferat plus forte in alterū, ergo. Si dicatur q̄ vsurę solutio nō est simpliciter voluntaria, & ideo nō trāsferat dominium: Cōtrā, Voluntarium mixtum: quale est in vsura, est voluntarium simpliciter, quāuis nō sit omnino volūtarium: quia habet aliquid inuoluntarij admixtum: vt patet ex tertio Ethic. & ex eo q̄ si quis taliter voluntariē consentiret actui peccati (puta supro) non excusaretur à peccato mortali, quod non potest nisi voluntariē cōmitti: quāvis enim malē libenter, omnibus tamen cōsideratis volūtariē hoc eligit. Præterea, in his quę tradūtur metu mortis, trāsferatur dominium, ergo & in vsurā. Cōsequētia pbatur: quia ibi tāto minus est de volūtario, quātō metus mortis maior amissione, vel defectu rerū exteriorū inducente ad accipiēdum mutuū sub vsuris. Titulus quoq; habendi & possidēdi iniustior est in extorquente aliquid metu mortis, quā in extorquēte per vsurarium mutuū. Si ergo ibi trāsferatur dominium, necesse est hic quoq; trāsferri.

IN Oppositum est S. Thom. in Secunda secūda, q. 77.
CONCLUSIO.

Nullum à soluentibus Usurę rei dominium trāsferatur.

RESPONDEO, In hac dubitatione sunt tres opiniones. Prima est tenētium in vsura trāsferri dominium: & hi mouentur rationib; adductis. Habetq; opinio hęc antiquos sectatores: vt S. Tho. in 4. d. 15. dicit. Sequiq; eā vidētur Sco. in 4. d. 15. q. 2. ar. 3. & Pet. de Palu. ibidē & glo. 14. q. 4. si quis vsuram. Secūda est tenētium in vsura trāsferri dominium aliquorum, scilicet eorum, quorū vsus nō est eorū consumptio. Sed quia hęc distinctio nulla ratione fūditur, ideo dimittēda est nouitas hęc. Nō enim

ex qualitate rei per vsurā extortę, oriri potest ratio trāsferēdi vel non trāsferēdi dominium, cum res data, materialiter concurrat in huiusmodi cōtractibus, & trāslatio dominij ex voluntate & iustitia depēdeat. Tertia autem opinio est dicentium in vsura nō trāsferri dominium: & hęc habet omnis generis sectatores. Tenēt autem eam S. Tho. & Bonauentura, hic quidem in 4. d. 15. ille verō in Secunda secūda, q. 77. ar. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hęc verba. Si quis domum vel agrum alterius per vsuram extorsisset, nō solum tenetur restituere domum vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: quia sunt fructus rerum, quarum alius est dominus & ideo ei debentur.

ET Quia hęc opinio iudicio meo rationabilior est, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. P̄notando primō, q̄ traditio rei & trāslatio dominij illius rei nō sunt inseparabiliter cōnexę. Cōtingit enim rem puta veltē alteri tradere absque trāslatione dominij: quia p̄t multīs rationibus tradi in depositum, s. vel in pignus, &c. Cōtingit & dominium rei, puta vestis alteri tradere absq; ipsius vestis traditione: vt patet cum donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac autē separabilitate manifestē habetur, q̄ ad voluntariam traditionem rei non sequitur necessariō volūtaria trāslatio dominij illius rei. Ad q̄ enim non sequitur trāslatio dominij, fieri non potest, vt sequatur trāslatio dominij volūtaria. Constat autem q̄ voluntariā traditionē rei, dominij trāslatio non sequitur vt patet cū traditur in depositū. Non cōmiratur igitur necessariō volūtaria trāslatio dominij volūtaria traditionē rei. Hoc ergo stāte arguitur sic: In vsura aut trāsferatur dominium ex ipsa volūtaria vsurę exhibitione, aut ex adiuncta volūtaria trāslatione dominij, aut ex vtroq; simul: sed nihil horū hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiens, quoniā homo est dominus rerū exteriorum per voluntatem: & in proposito necesse est si dominus trāsferatur, volūtate soluentis vsuras hoc fieri. quoniā constat lege, aut quacūq; aliena volūtate hoc non causari. Volūtate autem soluentis hoc fieri, duplici tantum via potest: aut per exhibitionē rei, aut per ipsam trāslationē dominij. Aut em trāsferatur dominium eo q̄ soluens vsuras voluntariē dat vsurario plus forte, aut quia intendit trāsferre dominium illius ex crescentię à se in vsurariū, vel propter vtrunq;. Sed quōd dominium non trāsferatur ex vi volūtarię traditionis illius ex crescentię, ex dictis patere potest: iam enim patet, q̄ ad hoc non sequitur necessariō trāslatio dominij. Ex hoc enim quōd vsurario do vnu ducatu pro vsura, nihil aliud necessariō cōvinci potest, nisi q̄ voluntariē illum ei assigno: nec potest ex hoc conuinci, quōd tradō illū ad hoc, vt sit suus. Et si quęratur. Ad quid ergo das ducatu illi in promptu responsio est: ego quidem do, quia mutua re aliter non vult. Et cōfirmatur: quia sicut soluens vsuras, cōsentit in solutionem ducati: & tamen nō cōsentit in eam, in quācumq; iniusta est quia nullus patitur iniustū velle, vt dicitur in 5. Ethic. ita cōsentit in nudam traditionem ducati absq; hoc q̄ consentiat in trāslationē dominij illius. Quōd verō in soluente vsuras nō sit intentio trāsferēdi dominium, patet ex eo q̄ in huiusmodi partim inuoluntariis traditionibus quātō minor abdicatio iuris proprii saluari potest. tāta censenda est & non maior: vt patet de enī proiectio talis sit volūtaria, nō tamē habētur res proiectę pro derelictis: sed intēdit proiciēs, si res casu saluatur, vt suas habere. Vade & delatas à maris impetu in terrā si quis acciperet, veneretur domino petēti & ostendenti suas esse, liberē tradere. Cōstat autē q̄ minus abdicat à se ius quod habet in re: dans eam retinēdo sibi dominium, quā in trāsferendo dominium, & referuādo sibi tantum ius repetēdi: quoniam primam claudit secundum, & non ecōuerso. Constat quoq; ex dictis, q̄ vsurę solutio voluntaria saluari potest absq; intēta abdicacione dominij: quia aliud est volūtariē dare, & aliud est volūtariē dare ad hoc, vt sit suum. Non igitur est intēto, aut volūtas trāsferēdi dominium in soluente vsuram. Et cōfirmatur: quia cum contra vsurarios oīa iura clamēt, interpretāda sunt omnia, quantum veritas permittit in odiū eorū: & si res hęc p̄deret sub dubio, contra vsurarios declinandum esset. Liquer autem quōd trāslatio dominij multum fauet vsurariis: ergo non est censenda, nisi ratio ad hoc cogat, ex supradictis autē apparet rationem ad oppositū esse: ergo. Et per hęc sufficēter patet tertium mēbrum, q̄ scilicet in vsura non trāsferatur dominium propter vtrunq; simul, scilicet voluntariam assignationem rei, & intentionem trāsferēdi dominium. Secūdo principaliter probatur idē sic: Si in vsura trāsferretur dominium extorquēs agrū vsurariē non teneretur ad restitutionē omnīū fructū, sed satisfaceret restituēdo agrum vel eius pretiū: sed hoc est falsum, & cōtra omnes: ergo in vsura non trāsferatur dominium. Cōsequētia (in qua sola cōstitit tota difficultas) declaratur ex differtētia, quę est inter æqualitatē seruandam in recompensatione rei fructificātis, quando trāslatū est dominium, & æqualitatem seruandam in recompensatione eiusdem, quando non est trāslatum dominium. Cum enim ager trāsit de domino in dominum

nure, quocūque titulo id fiat, sufficēter satisfit primo domino, si dāi sibi tantū, quantū valet subltātia agri, pēlata virtute fructificatiua, & aliis cōditionibus, quæ in cōtractu veditōis eius pēlandē fuisset: nec plus exigit iustitia cōmutatiua, quoniā seruatæ æqualitate rei ad iē cōpleta est ratio iustitiæ. Quādo verō ager mutat quidē possessōrē, sed nō dominū sūm veritatē, nō sufficēter satisfit domino eius, dādo pretiū agri, sed oportet omnes fructus pceptos, & qui potuissent à diligēti cultore percipi, restituere. q̄ sunt fructus agri, cuius alter est dominus. Si ergo in vsura trāslatū est dominū agri p vsurā extorti, sufficēter feret restitutio dādo agrū tantū, vel pretiū æquale, pensata subltātia agri & eius virtute fructificatiua, nō aut fructibus pceptis quoniā vsurarius pcepit fructus de re sua. Et cōfirmatur hoc ex ratione, qua cōstat, quod fructus pceptos ex agro empto ex pecunia vsuraria nō tenet q̄ restituere: q̄ sunt fructus agri sui. Hęc enim eadē ratio cū efficax sit, i vi istius vniuersalis tenet, nullus tenet restituere alteri fructus agri sui p̄prij, nisi enī vel is hęc verificaret, ratio ex particularib⁹ cōsceret, & cōsequēter tueret. Si ergo agri per vsurā extorti trāsferretur dominium in vsurariū, sequitur q̄ nō tenebitur ad restitutionem fructū, quos p viginti forte annos percipit, q̄ erat deducendū. Si dicatur q̄ in trāslatione dominij omnino voluntaria (qualis est veditio, &c.) verū est, quod sufficit reddere æquales agro. sed in trāslatione inuolūtaria aliquāliter (qualis est viure solutio) nō sufficit reddere pretiū agri, sed oportet, fructus quoq; pceptos restituere. Hoc non euadit: quoniā tota differētia ex hac ratioe assignat propter, omnino voluntariū & voluntariū mixtū. Ex hac autem differētia nihil aliud oritur nisi quod vbi trāslatio nō fuit omnino voluntaria, oportet non solū reddere pretiū agri, sed aliquid correspondēs illi cōditioni inuolūtarij: sicut semp in restitutionibus faciendū est. Nec habetur ex ea, q̄ teneatur restituere fructus: quia enim ratione pōt vnquā cōvinci, quod teneat aliquis restituere alteri fructus agri p̄prij? Si dicat, q̄ restituere fructū faciēda est nō ratione dominij, sed rōe dāni, quod patitur ille, à quo ager extortus est p vsurā, dānicat⁹, siquidē est non solū in agro, sed in fructibus p̄cipiendis, & idē quāvis vtrorūque trāslatū sit dominū à se, cōpetit tamē repetitio. Hęc res p̄o falso innititur fundamentō, s̄q̄ dānicatus in agro sit dānicatus in omnib⁹ fructibus p̄cipiendis: sic q̄ restitutio debet à dequare & agrū, & fructus. Tū quia hoc nō habet locū, quādo trāsferretur rei fructificantis dominū: quia statim trāslatō dominio rei, omne damnum aut emolumentum futurum dominio rei cedit. Tum quia etiam quando non transferretur dominium vniuersaliter verum non est.

Ad cuius euidentiā, subtiliter & breuiter, tangendū est, quare & quando aliquis teneatur ad restitutionē fructū, & quādo & quare nō. Hoc aut ex duobus principiis regulatib⁹ restitutiones haberi pōt. Primū est, q̄ sufficit restituere simpliciter: s̄m est q̄ aliter restituendū est dānicato in his quæ erāt eius in actu, & aliter in his, quæ erāt eius in potentia. Ex his enim habetur, q̄ si ponatur quod Petrus rapuerit agrū Martini, quem subito cōbussit ac inutilē totaliter reddiderit, & idē Petrus rapuerit similem & æqualem agrū Ioannis, quē conseruauerit fertilem: & elapsis 10. annis Petrus vtrique satisfacere velit, nō teneatur tantū dare Martino, quantū Ioanni: sed Martino sufficit reddere tantū quantum valebat ager tepore rapine & combustionis (subintellecta semp satisfactioe iniuriæ & interesse) Ioanni verō oportet reddere & agrū & fructus p decennium pceptos. Quia quū sufficiat reddere simpliciter, q̄ simpliciter ablatū est, & à Martino sic ablat⁹ tantū ager cū fructib⁹ in potentia, q̄ in potentia fructificatiua agri pēlaret, quando videret ager, iat est reddere tantū, quantū valebat ager fructificatiu⁹. Quia verō à Ioanne nō tantū ablat⁹ est ager, sed fructus actu producti per decennium occupati sunt, quoniā fructus agri nascūtur dño agri, nō satisfieret Ioanni, si æquale agro & potentia fructificatiua restitueretur: sed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere. Statim enim vt pducūt fructus, sunt actualiter sub dominio eius qui est agri dominus, quamuis nō possideat: & idē oportet tāquam res, quæ fuerunt actu alterius restituēdo, recompensare.

Ex his aut omnibus id quod intendimus euidēter habet. q̄ si fructus restitutioni obnoxij nō sunt, nisi quia sunt fructus rerum quarū alius est dominus: ita quod dominū fructus nō quodcumque, sed actuale exigitur ad hoc, q̄ fructus agri sui sibi restituēdi. sed si in vsura trāsferretur dominū, nec actuale, nec potētiāle proxime dominij fructū remanēt apud eū, à quo, exortus est ager: quia nō remanēt actu dominus agri, qui est dominus in potentia, p̄prij fructus producendorū. Nulla igitur ratioe vsurarius tenebit ei de oibus fructibus pceptis, sed sat erit, si vel pretium agri tantū reddet, vel sequendū hęc vltimō tractata si satisficiat quo ad tractus pceptos ad arbitrium boni viri: sicut dānicans aliquem in his quæ habet in potentia, vt, unque autem horum est contra omnes doctores & veritatē. Faciendū est

ergo absolutē, quod in vsura non transferretur dominium.

ET PER hęc patet responso ad obiecta. Ex dictis siquidem in prima ratione patet solutio vtriusq; primi quidē, q̄ plus requirit ad trāslationē dominij, quā voluntaria traditio illius rei: exigitur enim quod voluntariē tradat eā alteri ad hoc vt sit sua: quod soluēs vsuras non facit. Et per hoc idē negatur assumptū secundū: meticolosus enim quāuis voluntariē det pecuniam p̄prij inuolūtari: non tamen ad hoc, vt sit sua, sed ipse viderit. Et ideo nō trāsferret dominū illius à se, Medio. die ij. Aprilis. 1500.

QVAESTIO II.

Vtrum mutuis sub spe aliquid ultra sortem habendi, nō aliter mutuatū absque omni tamen conventionione, sit vsurarius mentalis.

VAERITVR. vtrum mutuas sub spe aliquid ultra sortem habendi, non aliter mutuatū absque omni tamen conventionione, sit vsurarius mentalis.

Et videtur quod sic. Primō, quia spes principalis alicuius muneris habēdi ex mutuo vsurā parit: iuxta illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes. & cōmune sententiā doctorum: sed in casu proposito inuenitur talis spes: ergo.

Præterea, Taliter mutuas, malē agit: vt patet extra. de vsuris, c. cōsoluit: & vt ibi dicitur, tenet ad restitutionē. Constat autem quod nulla alia prauitas hic interuenit nisi propter aliquid ultra sortem speratum ex mutuo, quod pertinet ad vsurariam prauitatem: ergo talis mutuas est vsurarius mentalis.

IN OPPOSITVM est commune hominum iudicium. causans eum, qui non vult amplius mutuarē amico, qui noluit sibi remutuarē, sed vult mutuarē alteri amico, à quo sperat, q̄ ac eidente casu remutabit sibi. Talis enim manifestē sperat obsequiū à manu mutuādo: & nisi crederet illud futurū nō mutuarē: vt patet ex eo q̄ nō vult priori amico amplius mutuarē, q̄ noluit sibi remutuarē, & tamē s̄m cōmune sententiā nō peccat. Nō est ergo vsurariū mutuarē sub spe aliquid ultra sortem consequendi.

CONCLUSIO.

Mutuans spe aliquid ultra sortem accipiendi ex amabili quodā affectu eius, cui mutuas non autem ex mutuo, vsuram non incurrit.

RESPONDEO. Ista quæstio mota fuit corā Urbano 3. (vt in decretali allegata patet) nec fuit aperte decisā: sed gl. ibidē distinguit de duplici spe (principalis scilicet, & secundaria) & dicit quod spes principalis constituit vsuram, non autem secundaria.

Subtilius autē dicēdo, occurrit ex dictis S. Th. q. de malo, q. 13. ar. vi. ad decimūtertium, notandū quod dupliciter aliquid pōt à mutuarē sperari. Vno modo, quasi debitū ex aliqua obligatione tacita vel expressa. & sic quodcumq; mun⁹ speret, illicitē speratur. Alio modo, vt gratuitū & absq; aliqua obligatione p̄stā dum: & sic quodcumq; munus speret, licitē speratur. Licite autem sperari à mutuarē dico, quodlibet munus gratuite & amabili ter retribuendū sibi ab eo, cui mutuat, etiā si alias nollet mutuarē. Et hoc probatur dupliciter: ratione, s̄ autoritate. Ratio siquidem huius est: quia licitū est ex mutuo affectu beneuolentiæ spe etiā principali intendere. Ex vero autē amore, & solo ipso sufficēter emanat gratuita, & amabilis recōpensatio: & propterea eiūsdē rationis est sperare amicitia, & sperare gratuitā remunerationē. Vnde si mutuas spe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicitē sperat, cōsequens est, quod mutuas spe gratuite remunerationis nihil illicitē speret. Et confirmatur: quia quū gratuita remuneratio sit mutuatū debita secundū naturale ius, & ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, cōsequens est, quod nihil ultra sortē & debitū speretur: & quod sicut rationabiliter à mutuo desistit desperas de restitutione mutuande sortis, ita rationabiliter quoque desistit desperans de amabili affectu. Vtrūque horū mutuantī naturali iure debetur, quamuis difformiter: quia primum ciuile etiam obligatione reddendum est, secundum naturalē gratitudine tantum.

Autoritas autē ad hoc habetur, differentia assignata ibidem a S. Th. inter spē in vsura & simonia, scilicet quod quia in simonia id quod datur, est Christi, & nō dātis: ideo nullū munus debet sperari. In vsura vero mutuas dat id quod suū est, ideo pōt sperare aliquā amabilem recōpensationem. Ex hac siquidem differentia patet, quod de se principali loquit, sine qua, scilicet res non ferret, aliter differentia nulla esset: nam constat quod etiam in traditione spiritualium, oculus sinister seu spes secundaria potest dirigi circa aliquam remunerationem temporale. Quū ergo querit an mutuas sub spe aliquid ultra sortē habēdi aliter nō mutuat⁹, oī tñ cōuētiōe & petitione cessante sit corā Deo vsurarius: Absolute quidē respondēri pōt q̄ vsurari⁹ est: q̄ q. talis, sic p̄supposita, sonat spē mutuatū icēse, vt ex mutuo aliquid habeat ultra sortē q̄ est illicitū. Sed si addat tit. quæstiois ly amabili ter, aut gratuite (vt scilicet quærat, an mutuas sub spe alicui⁹ muneris amabili ter cōsequēdi, alias nō mutuat⁹, &c. sit vsurari⁹) dicēdū est q̄ nō q̄ nihil sperat ex mutuo ultra sortē, sed ex affectu amabili. Vnde breuiter possēt cū distinctione ad quæstionē motā dici, quod, aut talis mutuas sperat

aliquid vltra sortem ex mutuo: & sic vsuram committit, aut ex affectu amabili eius cui mutat: & sic non peccat.

ET PER HAEC patet responsio ad obiecta: quoniam mutuum dantes iubentur nihil inde, id est ex mutuo sperare. Et in decretali illa dicitur male agere: quia nisi ex mutuo ad quod speraret emolumentum, non mutarent. Ex dictis autem patet hoc esse verum, nec ob stare determinationi, qua dicitur esse sic sperare aliquid grauita coeque dū. Mediolani, die 6. Aprilis. 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

VAERTVR vtrum vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

Et videtur quod sic. Omne alienum restitutioni est obnoxium, sed omne lucrum vsurarium est alienum vel quia non est tranlatum dominium, vel saltem quia competit repetitio: ergo.

Præterea, Extra, de vsuris cap. cōsuluit: dicitur quod vsurarij mentales ad ea, quæ taliter sunt accepta restituendū in anima: v̄ iudicio efficaciter sunt inducendū: ergo ad restitutionem tenentur. IN OPPOSITVM autem est, quia nullus tenetur ad restitutionem eius, quod nullo modo occulte aut manifeste extorrit per se vel alium, quamuis intendat extorquere: sed vsurarius purè mentalis nihil directè, vel indirectè extorquet, quamuis hoc intendat: ergo non tenetur ad restitutionem eius, quod sibi vltra sortem datum est secundum spem suam.

CONCLUSIO.

obitum est donatum lucrum ex recipienti mutuum amore, quanquā praua est vsuraria intentione mutantis, nec illi qui donauit, nec pauperibus, neque alicui restituendum est.

RESPONDEO in hac dubitatione præmittendum est, quis & quomplex sit vsurarius mentalis: deinde respondendum est quæ sit. Ad vsurarium mentalem tria requiruntur. primò quod intendat præter mutuatam sortem aliquid lucri: aliter vsuratio non saluaretur. Secundo, quod talis intentio sit talis quod sine ipsa non mutuetur: spes enim secundaria vsurarium non facit.

Tertio, quod illud lucrum non intendat quæsi gratuitè & amabiliter habendū, sed v̄ ex obligatione ppter mutuo præstitū dandū: vt enim in alia quæst. ex doctrina sancti Th. diffinitum est, spes habèdi aliqd vltra sortè gratuitè & amabiliter vsurari non facit, sed licita est. Et sic vsurarij mentalis est qui intendit ex mutuo aliqd vltra sortem non gratuitè dandū aliter non mutuatarius.

Quamuis autem proprie loquendo duplex tantū sit vsurarius mentalis (de quo est quæstio) extèso tamè vocabulo triplex inuenitur. Primus est, cui lucrum speratum succedit modo sperato: id est non gratuitè, sicut & ipse sperabat non gratuitè sibi dandū. Secundus est, cui lucrum speratū succedit non modo sperato, sed meliori: quia lucrum quod sperabat ex obligatione dandū, gratuitè sibi datū est. Tertius est, cui lucrum speratum datur ppter aliquam tacitā eius petitionē. Et quia vsurarius tertio modo, est non pure mentalis propter exteriora signa, quibus tacite petit aliqd vltra sortè ex mutuo, & hoc parum differt à perfecta vsuratio, quo pacto aliqd plus exigitur: & ideo de hoc non est præsens quæstio, constat enim talè teneri ad restitutionem. Quia etiam vsurario mentali primo modo lucrum, quod datur, non datur omnino voluntariè, & praua intentione ab eo sperat, communitè & bene dicitur etiā talè teneri ad restitutionem. Sed de vsurario secundo modo (cui. si gratuitè donat quod praua intentione speratur) diuersa doctrinā videtur esse opinio Io. And. in Mercu

rialibus, regula, pactum, Inno. Host. & Panor. in c. contuluit de vsuris & gl. in c. mandato. de simonia: dicentibus talè obnoxium restituendū. Richardo verò & Scoto in 4. d. 15. eū sequacibus hoc negantibus. Et illorū quidem ratio duplex est. Prima, quia omne lucrum vsurarium est lege vtriusque testamenti prohibitū, & restituendū indistinctè a Theologis dicitur. Cōstāt autē tale lucrum, quāuis dono datum, esse vsurariū ex eo quod mutuū iuit vsurariū ex prauitate intentionis. Secunda: quia contractus à principio vitiosus effectum sortitur vitiosum, contractus autē talis mutuū est vitio vsuræ deprauatus ex intentione lucri consequēdi ergo effectum inde tecutū, scilicet lucrum dono datum, vitiosum necesse est esse, & consequēter restitutioni obnoxium. Istorū autē ratio super donatione libera illius lucri fundatur, adstruitque hoc exemplo facti mentalis, dicētes, Si alicui intendēti turari aliquid, illud à domino donetur, licitè accipit absq; obligatione ad restituendū. Simile enim quid patet accidere in vsurario mentali: intendit namq; iniuste habere lucrum, melius tamè sibi lucrum cedit quia donatur. Dicētis quoq; vsurariū mentalem teneri ad restitutionem, alij asserunt restituendum esse ei, qui donauit: quia regulare est, quod incrementum vsurarium reddendum est ei à quo habitum est. Alij autem affirmant dandum esse talè lucrum pauperibus, non illi qui dedit: quoniam ex quo sponte dedit, repetitionis ius à se abdicauit: ex quo vero vsurarius iniuste accepit retinere illud non potest, ac per hoc pauperes Christi succedat.

Et quoniam (vt ex inferius dicēdis patet) opinio dicens talè vlu

rarium non teneri ad restitutionem vel iustitiam asseritur: ideo declaranda sunt tria. Primò quod non tenet restituere illi, qui dedit: secundo, quod tenetur restituere pauperibus: tertio quod absolute non tenetur restituere. Primū declaratur sic: Restitutio secundam communem Theologorum doctrinam non ideo est necessaria: vt ab illo qui lucratus est, lucrum auferatur: sed in commutationibus inuoluntariis, vt dandum passio satisfiat, & in commutationibus voluntariis, vt illi qui minus habet, qui debet habere, reddat quod est sibi debitum. Sed in casu proposito ille qui dedit nec est danti passus, quia nullus parit iniustitiam, nec minus habet quam sibi debeat, quia libere donauit: donum autem, est datio irredibilis: ergo sibi non est restitutio facienda. Secundo declaratur dupliciter. Primò, quia (vt patet ex Theologis in 4. lea. d. 15.) lucrum generat lucrum illicitum pauperibus erogandi. Alterum prohibet sibi se vt simonia, &c. Alteri prohibetur secundum suam causam tantum, vt meretricium. Cōstāt autem lucrum propositum nec esse prohibitum secundum se (quia datio non est iniusta quam sit libera donatio) nec secundum suam causam: quia impositum liberè & sponte hoc donari, & non ex obligatione mutui accipitur, ergo nulla ratione pauperibus est erogandū. Secundo si pauperibus erogandū esset, hoc non esset ob aliud, nisi propter iniustitiam accipiētis intentionē: sed ex hoc non sequitur obligatio ad restituendū: ergo. Declaratur minor: quia suscipiēdo illud lucrum secundum veritatem dono datum, aut credit illud donari: & tunc patet etiā receptionem esse iustā, quamuis prima mutuantis intentio fuerit praua, & adhuc perseueret, sicut quod etiā si non donaretur vellet aliqd lucri. Aut credit illud non donari, sed male libenter sibi dari: & tunc cum secundum veritatem illud donetur, & donum licitè accipi possit, ille iniuste accipit non ideo, quia agit contra aliquod ius, sed quia agit contra conscientiam dantis sibi quod receptio hæc sit iniusta: quum (vt dictum est) secundum veritatem sit iusta secundum se, & in promptu sit, unde possit discerni, quod iusta sit: ex eo namque quod nec directè, nec indirectè ipse aliqd petit, & ille sponte offert concicere poterat quod libera donatio erat. Ex hoc autē solo, quod acceptum est contra conscientiam nullā ratio suadet nasci obligationem ad non retinendū illud acceptum, nisi durate tali conscientia: potest namque postmodum conscientia erronea deponi & incipere iuste possideri: quod cum peccato retinebatur. Si autē talis conscientia deponi non posset ab aliquo, reddendū esset non pauperibus, sed illi qui dedit: quia non est accepta donatio, quam non credit esse. Aut neutrum credit, vel quia non cogitat, vel dubius est: & tunc quicquid sit de peccato, eiusdem rationibus habetur, quod ad restitutionem non tenetur: quum non sit deterioris conditionis in hoc tertio casu, quam in secundo. Tertio autē declaratur soluēdo simul ratione alterius opinionis. Vbi scito, quod aliquod esse lucrum vsurario dupliciter contingit, scilicet per se, & per accidēs. Vsurariū per se, integratur ex duobus: quorū secundum sequitur ex primo, scilicet ex eo quod est pretium rei iam solutæ, vel non ex tantis, & quod est aliquo modo inuoluntariū, hæc enim est natura vsuræ, vt patet exercitatis. Vsurariū autem per accidēs est, quod secundum se has non habet condiciones, sed secundum quod stat sub intentione, vel opinione alicuius, & propterea contingit esse voluntariū ac per hoc non esset vsurariū, secundum quod vsurariū lucrum species est lucrum inuoluntarij. Quum autem restitutio ex natura lucri nascatur, quod secundum se alteri debitum est, vt reddatur (quia est actus iustitiae commutatiue, cuius terminus & obiectum est id quod secundum se est iustum, quod opponitur iniusto secundum se, non secundum accidēs (consequēs est, quod lucrum vsurariū per accidēs non est restitutioni obnoxium, sed tantum lucrum secundum se vsurariū. Et quia in casu proposito lucrum perceptum non est vsurarium per se (quia nec datur pro mutuo nec inuoluntariè, sed ex affectu gratuito sponte donat) sed est vsurariū per accidēs propter intentionē, scilicet corruptam suscipiētis: consequēs est quod tale lucrum non sit restitutioni obnoxium. Et quoniam scientia est de his, quæ sunt per se: ideo sermo Theologorū dicens indistinctè de vsuram esse restituendā, intelligitur de vsura per se, non per accidēs, qualis est in proposito. Lucrum siquidem vsurariū per se est effectus ipsius prauæ intentionis adiunctæ mutuo, & datur non omnino voluntariè. Quod autem sponte dono datur, quāuis ex praua intentione suscipiētis vsurarium per accidēs sit, non illius prauæ intentionis effectus est, sed ex gratuito affectu donantis procedit, & ideo restitui non oportet.

Et per hoc idem fundamentum patet responsio ad obiecta in principio, quia licet vsurarium per se sit alienum, non tamen vsurarium per accidēs, quale est illud. Decretalis quoque illa de lucro vsurarie per se intelligenda est, non de eo quod est per accidēs. Mediolani, die 8. Aprilis. 1500.

QVAESTIO IIIII.

Vtrum omnia bona vsurarij sint obligata eis, & si extra sortem sunt.

VAERTVR vtrum omnia bona vsurarij sint obligata eis à quibus vsuræ extorta sunt.

Et videtur quod non. Quia obligatio realis trahit eum

Lucrum meretricium, ac simonia, cum pauperibus distribuenda sunt.

QVAESTIO IIIII.

Vtrum omnia bona vsurarij sint obligata eis, & si extra sortem sunt.

VAERTVR vtrum omnia bona vsurarij sint obligata eis à quibus vsuræ extorta sunt.

sed multe res usurariorum possunt alienari absq; aliqua obligatione eas concomitante: vt patet de bonis patrimonialibus: non ergo omnia bona usuraria sunt obnoxia vsuris reddendis. **¶ Præterea**, Si oia vsurarij bona esset obligata, nec gener vsurarij posset accipere dotem ab eo q; habet alias, vnde posset restituere, nec aliq; posset aliqd ab eo emere simpliciter: & creditorib; cõpetere actio, sup illis rebus: & sic multi illaquearet etia bona fide indecetes. Hec autem omnia absurda sunt: ergo. &c. **I N O P P O S I T V M**. Est glossa, extra de vsuris in ca. tua nos. & in 6, in cap. quanquam.

CONCEPſIO.

Quauis bona vsurarij per vsuram extorta sunt obligata eis a quibus extorta sunt realis obligatione: cetera vero empta bona alio quocunq; modo habito sunt eidem obligata perſonali obligatione.

R E S P O N D E O. In hac quaestione sunt due opinionēs: vt refert Panormita, extra de vsuris in c. quã tu. & in c. tua nos. Cõmuniſiquidem antiquorem canonistarũ opinio fuit, quod omnia bona vsurarij sunt tacite obligata eis, a quibus vsuræ extorta sunt. Ioannes autem And. & Host. & ipse Panorm. & moderati tenent oppositum: quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multum illaquearentur.

Sed si diligenter considerauimus, inueniemus vtranque opinionem aliquo modo vera dicere. Sciendũ est ergo triplicia bona posse habere vsurariũ, scilicet extorta per vsuram, & empta ex pecunia vsuraria, & alia quæ omnino iusta sunt ab vsuris, puta patrimonialia. Obligatio quoque alitius rei est duplex, realis & personalis. Obligatio realis est, quæ cõuenit rei ex iure, q; habet super re illa particulari. Obligatio vero personalis in pposito est, quæ cõuenit rei, nõ ratione rei, sed ratione personæ cuius est. Differunt autẽ he obligationes tripliciter. Primò in radice iã rã: quia, scilicet realis orit ex ipsa re, quæ alteri obnoxia est vt patet de re furto ablata. Personalis vero redditur in re ex personã domini obligati ad satisfaciendũ, puta ad reddendũ creditoribus 1000. ducatos, quos accepit. Secundò: quia realis semper cõmitat rem ad quocunq; & quocunq; res trãseat: vt patet de re rãpta: personalis vero nõ semper comes est rei, sed quãdo que res liberat ab illa obligatione, perseverat eamẽ obligationem in domo eius. Quã enim domus, verbigratia, nõ est obligata creditori, inquantũ hæc res, sed inquantũ est debitoris. statim vt desinit esse debitoris, desinit esse obligata: cessat enim obligationis ratio. Ex hoc autẽ differunt tertio, quia res obligatione realẽ habens annexam, nec vendi, nec emi aut quocunq; alio modo alienari liberẽ potest. Obligata autem ratione personæ alienari liberẽ potest, quandũ apud personã illam remanet vnde creditori satisfacere possit. Patet hæc in bonis furis, non tamen furto ablati, & in ceteris debitis.

His igitur statibus deducit. Primò, quod bona per vsuram extorta sunt obligata eis, a quibus extorta sunt obligatione reali. Secundò, q; bona cetera siue empta ex pecunia vsuraria, siue nõ, sũt obligata vsurariõ obligatione psonali, nõ reali. Primũ patet ex eo, q; vnaquẽq; res occupata ab altero habet realẽ obligationem ad dominũ suũ: sed res p vsuram extortæ occupatur ab vsurario absque trãlacione domini: vt alias distinxit est: ergo sunt reali obligatione obnoxia eis, a quibus extortæ sunt. Cõfirmatur quoque hoc ex iure fructuũ. Res enim ex sui natura nõ fructificans possessori, sed alteri, illius alterius actioi reali subiecta est: alioquin enim ex sui natura nõ fructificaret illi: sed res p vsuram extortæ si fructificat nõ vsurariis, sed illis, a quibus extortæ sunt, fructificat, nõ ex aliquo pacto aut cõtractu superaddito, sed ex natura rerũ: vt patet: ergo. Secundũ vero quod ad omnes partes a S. Tho. quoque in Secũda secundę, quæ st. 97. artic. 3. ad secundũ, habetur: & ratione probatur. Quod enim nõ sit in eis obligatio realis, patet ex eisdẽ mediis negatiue sumptis: quia, scilicet, si fructificat nõ vsurarij sunt verẽ domini, & eis fructificat. Quod vero personalem habeant obligationem annexam, patet & ex eo quod passi vsuram habent actionem super omnibus bonis vsurarij, si vsurarius soluere tenuit, sicut quilibet alius creditor: non enim deterioris est conditionis is, cui vsura restituenda est aliis creditoribus. Et ex eo quod sũm Theologorũ sententiã, filius illius, cuius bona nõ excedũt vsuras reddẽdas, nullus potest tuã cõscientia vxorem accipere cum dote: hoc autẽ nulla alia ratione dicitur, nisi quia supponitur omnia bona illius obligata esse eis a quibus vsuræ extortæ sunt. Et sic tam antiquorũ: quam modernorũ opinio saluari potest, vt illorum sermo de personali, horum vero de reali obligatione accipiatur.

A D O B I E C T A verò, quauis ex dictis possit petere responso: quidam tamẽ vnica distinctione addendã censetur, scilicet de titulo lucratiuo & oneroso dicẽtes quod si bona vsurarij trãseant ad alterũ titulo oneroso (puta emptiõe vel dote, &c.) q; trãseant absque obligatione aliqua: si verò trãseant titulo lucratiuo, q; remanet obligata. Alij vero huic distinctioni aliã suã peraddũt de bonis emptis ex pecunia vsuraria, & bonis aliter

habitis: & credunt distinctionem illam de duplici titulo locũ habere in bonis empris ex pecuniã vsuraria: & hoc ex officio iudicis, & non in aliis bonis.

¶ Et quoniam nulla necessaria ratione hæc firmare vident, dicẽdum est sequẽdo Theologos (quorũ est de vsura determinare) quod loquẽdo de bonis nõ p vsuram extortis, sola tẽporis distinctio cõsideranda est, scilicet quod aut tẽpore, quo res vsurarij ad me deuenit, quocunq; titulo, vsurarius remanebat potes, ad restituendum aut nõ. Si remanebat potes, res trãsit absque alia qua obligatione: si remanebat impotens, trãsit cum obligatione. Et sic ego teneor ad satisfactionem pro illa parte, quocunq; titulo ad me res deuenit: & mihi imputandũ est, si ab illo emi, vel dotem accipi, cuius erat tot debita, quod adæquabant vel excedebat bonã propria. Nec distinguo inter empta ex pecuniã vsuraria & alia bona, quoniã idem esse iudiciũ de eis & de aliis ratio suadet, ex quo vere habet eorũ dominiũ & fructus: & S. Th. vbi supra dicit hæc sicut alia bona obligata esse. Et ideo i decrecum tu, extra de vsuris. Alex. 3. non mandat ipsa restituui, sed vendi vt præcium habeatur, ex quo possint vsuræ reddi. Mediolani die 41. Aprilis, 1500.

QVÆSTIO V.

Si quis altero hæredẽ vsurariũ non potente restituere, alter teneatur in solidum.

V A E R I T V R vtrum altero hæredẽ vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum.

¶ Et videtur quod sic. Primò quia hoc sentit glossa in cap. tua nos. de vsu. & eam communiter sequuntur doct. vt Panor. ibidem dicit.

Secundo, quia filij tenentur ad restitutionem sicut patres: sui si viueret: vt in prædicta decre. dicitur: sed parentes tenentur secundũ hereditatem suam: ergo filij tenentur secundum totã hereditatem: sed absque consumptione mediæ hæreditatis quãdoque restitutio integra fieri potest: vt patet in magna hæreditate, & paucis paruisque vsuris, ergo altero hæredẽ non soluendo alter tenetur in solidum.

I N oppositũ est generalis regula soluendorũ debitorũ, scilicet quod hæredes tenentur secundũ hereditarias portiones tantũ.

CONCEPſIO.

Altero hæredẽ vsurariũ nõ potente restituere, alter minime tenet in solidum.

R E S P O N D E O quod canonice (vt allegatũ est) tenentur partem affirmatiuã: aut quia credunt oia bona vsurarij esse tacite obligata eis, a quibus vsuræ extortæ sunt, ac p hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligatæ: aut quia putat hoc esse practicandũ in fauore defuncti, vt eius anima citiõ liberẽ quauis nõ credat de iuris rigore esse necessarium. Mihi autẽ secundum Theologalia principia videt oppositũ: & ratio est, quia sufficit restituere simplum, quod simplũ ablatũ est: Cõstat autem, quod in diuisione hæreditatis admixtæ vsuris diuidit simul & æs alienum: ac per hoc æm portiones hæreditarias sũt, & vsurarum, vt scilicet: succedẽs in duabus partibus hæreditatis, suscipiat & duas partes lucri vsurarij, &c. Si igitur vnus restituere uult, facit quod tantũ reddat: quantum hæreditaui: vel vt melius loquar, quantum hæreditaui secundũ propriã portionẽ hæreditatis. Dico autem hoc: quia etiã si nihil vsurarum ad heredem peruenit, nihilominus tenetur secundũ portionẽ hæreditariam, quia personam patris induit secundũ suam portionem, & cõsequenter eius obligatione participat. Et cõfirmatur quia nullus tenetur ad restituendum plusquã obligetur: sed obligatio paterna diuiditur in hæredibus proportionaliter, sicut hæreditas: quẽadmodum & ius exigendorum: non ergo totã obligatio ad alterum trãsit hæredem, & consequenter nõ tenetur in solidum.

Nec obstat si dicatur, quod regulariter hæredes vsurarij tenentur sũm hæreditarias portiones: sed in casu, quo alter efficit impotens ad soluendũ, & vires hæreditariæ i altero sufficiũt, alter tenetur in solidum. Hoc enim esse voluntarium ex eo patet, quod quã ex iure successione, & hæreditatis præcepte manifestũ sit, nõ teneri nisi secundũ portionẽ hæreditariã, ex hoc quod alter in mora restituendi fuit, nõ debet alter grauari: alioquin sequeretur, q; si alter hæres in principio successione, secundũ portionẽ suam restituisset, altero nolente satisfacere, & postmodũ impotente reddito, quod ille innocẽs tũ teneret satisfacere etiã p portione cohæredis: quod est manifestẽ absurdũ, & cõtra rationem: quia quã hæreditas sũm iustitiam adẽda sit, deducto æs alieno, cõsequens est quod ille, qui portionem hæreditatis sibi debita percipit, proportionaliter satisfacturus quo ad æs alienum, etiã secundum iuris rigorem nullo reatu astrictus remaneat. Non ergo tenetur alter in solidum cohæredẽ impotente esse: & hoc per se loquendo: posset enim per accidens contingere, quod teneretur in solidum, si in diuisione, aut successione hæreditatis induxisset cohæredem ad retentionem vsurarum.

¶ Rationes autem alterius opiniois facillẽ soluuntur: quã enim obligatio omnium bonorũ vsurarij, ad vsuras restituendas non sit rea

fit realis, sed ratio de personę (vt superius dictũ est) cõsequens est quod diuisa persona vsurarij in heredes, diuisa quoq; pportionaliter trãseat ad heredes obligatio illa. ac per hoc nullus heres teneat ex hoc, nisi secundũ suã portionẽ. Et nota quod obligatio illa bonorũ quodãmodo augetur, & quodãmodo minuitur in diuisione hereditatis. Minuitur quidẽ pro quanto diuiditur sicut hereditas. Augẽt vero pro quãto singule partes illius obligationis singulos heredes sic afficiunt, vt trãseat in omnia eorũ bona etiam aliũ de habitata: ita quod omnia bona cuiusque heredis vnde decũque illa aduenerint, sunt obligata ratio de psonę ad satisfaciendũ pro illa parte obligationis, ex quo illa obligatio in se semel hic heres suscipit, hereditate aduendo. Hęc enim est natura tacite obligationis bonorũ ratio de psonę. vt omnia bona illius inquantũ illius sunt, non absolute afficiat. Prãctica autẽ quę in fauorem animę creditur exercenda, nullum fundamentum iustitię habet, sed eleemolynarię largitatis tantũ: non enim debet, cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horum, quę in principio obiecta sunt, dicitur quod quũ gl. fundetur super obligatione totius hereditatis ad restitutione vsurariũ, & ex hoc nõ sequatur conclusio sua, quod alter teneat in solidũ, admittenda nõ est glossę autoritas, nulla sufficenti ratione fulta, sed sola turba sequacium. De qua non est curandũ: quia voluntarię sequuntur glossam, negando eius fundamentum (vt moderni) vel errat in fundamento, vt antiquiores: quemadmodũ in precedenti quæst. dictum est.

Ad secundum vero dicitur, quod filij tenentur, sicut & pater, obligatione, s. personali omnium bonorũ suorũ. Sed in hoc est differentia, quod pater est tota illa persona, ac per hoc habet totam obligationem: quilibet autẽ hæres est pars illius personę & consequenter partem tantum obligationis subit: & ideo quẽ admodum viuente patre omnia sua bona erant tacite obnoxia ratio de personę eis a quibus extortę sunt vsurę quo ad omnes vsuras extortas: sic diuisa hæreditate cuiusque heredis bona omnia sunt tacite obligata ratione personę eiusdẽ quo ad partẽ vsurarum iuxta portionem hereditariam. Nec aliud potest concludi ex decretali illa. Mediolani die, 18. Aprilis. 1500.

DE PETITIONE

Lucri cessantis.

QVAESTIO VI.

Virum quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

V A E R I T V R vtũm quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

Et videtur quod sic. Primõ, quia hoc videtur decisum in ca. nauiganti. de vsuris in fine, vbi excusatur vendens rem seruandam tanti, quanti vendenda creditur tempore statuto: hoc enim nihil aliud est, quã totum lucrum speratum in futuro ex nunc percipere.

Præterea, secundũ doct. creditor potest moram debitoris potest petere interesse lucri cessantis: sic quod potest petere tantũ quantum verisimiliter ille lucratus fuisset: cũ illa pecunia, si est mercator industrius. Hoc autem est totũ lucrum cessans petere, ergo.

IN O P P O S I T V M est differentia inter interesse damni emergentis, & lucri cessantis: quia illud est æqualiter compensandum, hoc autem non.

CONCLVSIO.

Quamuis nonnunquam liceat petere damnum lucri cessantis, non tamen licet totum petere, dum illud aliter minime ad sit.

RESPONDEO, Quod quia contingit scire in vniuersali, & ignorare in particulari. 1. Postea, ideo quũ cõmunis animi cõceptio & Theologorũ & Canonistarum sit, quod inter habere aliquid in actu & habere illud in potẽtia multũ refert, sic magna debet esse differentia inter recõpensationẽ eius, quod habetur in actu, & illius quod possidet in potẽtia. Cõtingit tamẽ, quosdam nõ aduertẽtes, quod lucrũ cessans sit de numero eorũ, quę habentur in potẽtia, & veritati & sibiipsis cõtradicerẽ, dum asserunt posse peti totum lucrũ cessans, quãdo danũ lucri cessantis recompenlandũ venit. Manifeste siquidã patet, lucrum cessans nõ dũ actu haberi, sed in potẽtia tantũ esse, vel fuisse, ac per hoc multipliciter possibile impediri, vnde absq; dubio quãuis licitũ sit quãdoque petere damnum lucri cessantis, non tamẽ est licitũ petere totum lucrum cessans, sed secundum propinquitatem & elõgationẽ potẽtię ab actu, & alias particulares circumstantias ad arbitrium boni viri recompenatio facienda est.

AD PRIMVM ergo in oppositum dicendum, quod decretalis illa nõ habet rationẽ lucri cessantis, sed tẽporis, pro quo res venditur. Quũ enim regulare sit, quod pretiũ rei venalis ita ruitur secundũ tempus, pro quo fit venditio nõ in quo ille, qui erat seruaturus suas merces: & tamen nũc vendit, supponit quod vendat pro tẽpore, pro quo intẽdebat vendere tunc: nunc vero

contractum celebrare cum rei exhibitione: & ideo potest vendere quanti creditur tunc videnda. Quãuis autem etiam Decretalis hoc non dicat: sed solum quod potest vendere amplius quã tempore contractus valeat.

Ad secundum dicitur, quod doctores illi imitandi in hoc non sunt, quia sibiipsis etiam contradicunt. Vnde in multis particulibus casibus (quos hic non oportet enumerari) quando doctores dicunt, quod licet plus forte accipere ratione inter esse, & negationibus licitis aut agris emendis pecunia exposita esset, non intelligas, quod liceat petere tantum, sed aliquid ad arbitriũ sapientum. Mediolani die, 24. Aprilis. 1500

TRACTATUS NONVS

De simonia in tres quæstiones diuisus.

1 Non emptio ecclesiasticorum beneficiorum sit simonica, quia prohibita, vel prohibita, quia simonica: hoc est, strum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

2 Num emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simonicus.

3 Num vacante sede & quarentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiã, & Ecclesia ruinã, liceat viro probo & digno quarere pontificatum, adhibenda promissiones, & exhibendo, temporalia & beneficia, &c. pro suffragiis propter hunc finem & in sede positus Ecclesia proficit, & illam reformat.

QVAESTIO I.

Virum emptio beneficiorum ecclesiasticorum simonica, quia prohibita, vel prohibita, quia simonica: hoc est, strum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

V A E R I T V R vtũm emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simonica, quia prohibita: vel prohibita, quia simonica: hoc est, vtũm sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

Videtur enim quod sit iuris positiuo. Primõ: quia titulus præbendę annexus est ecclesiasticis ordinibus a iure positiuo, vt patet ex eo quod in primitiua ecclesia erant pastores & ordines absque præbendis: imo vsque ad Urbanum primum Ecclesia Romana dicitur absque redditibus vixisse.

Secundõ: quia quãdoque sunt duo coniuncta, alterum spirituale & alterum temporale: emere illud totum ratione temporalis non est illicitum secundũ se, vt patet de vasis sacris, & decimis, &c. sed in beneficiis est vnũ spirituale (puta ordo aut cura animarum) & alterum temporale, scilicet præbenda: ergo licet hæc emere ratione præbendę: sed omnes, qui emunt, non nisi ratione præbendę emunt: ergo nullus committit simoniam, nisi forte agat contra ius positiuum.

IN O P P O S I T V M videtur communis Theologorum sententia.

IN H A C QVAESTIONE tria agenda sunt. Primõ ponentur opinionēs. Secundõ, examinabuntur. Tertiõ, respondebitur obiectis.

CONCLVSIO.

Emptio beneficiorum ecclesiasticorum, quę clericatus sunt annexa, & non solum illorum, quę habent clausum administrationem, vel ordinis executionem, est prohibita, quia simonica, & non simonica, quia prohibita.

QVO AD PRIMVM tres sunt hic opinionēs, duæ extremę, & vna mediã. Prima extrema est, quod simonia in beneficiis vniuersis est tantũ phibita iure positiuo. Et cõsequenter quũ Papa sit supra ius positiuũ, ipse non solũ cõsuras, sed peccatũ eundẽ simonię vendendo ecclesiastica beneficia: quãuis non euitet peccatũ scãdali & acceptionis personarũ in huiusmodi. Et hæc opinionẽ sequuntur gl. in c. ex parte de officio deleg. & ibidem Ant. de But. Imo. & Cardinalis in ca. primo de simonia. Secunda opinio extrema est, quod simonia in omnibus beneficiis: ecclesiasticis: est prohibita iure diuino, ac per hoc quũ Papa diuino sub datur iuri, peccatum simonię incurrit hæc vendẽdo, quãuis iuris positiuo pœnas euadat. Et hæc videtũ comuniter Theol. sequi. Ratio huius opinionis ponitur a S. Th. in secunda secundę, quæst. 100 artic. 4. quia scilicet beneficia ecclesiastica non possunt esse sine spiritualibus antecedentibus & causantibus ipsa. Ex hoc enim sequitũ, quod venditis præbendis etiam spiritualia venditioni subiiciantur. Tertia autem opinio mediã est, quod simonia in beneficiis quibuldã est phibita iure diuino, & i quibuldã iure humano. In habetibus siquidẽ administrationẽ ordinis, vel executionẽ clauium, simonia phibetur diuino iure: in nõ habetibus autẽ horũ (vt sunt administrationes hospitaliũ, &c.) simonia iure tantũ humano cõmittitur. Et cõsequenter in illis Papa inuoluit vicio simonię si vendit, & in illis non. Et hæc est opinio Panor. in c. primo de simonia, & in repetitio: quia vero in c. extr. pandę. de p. 2. b. Et fundatur hæc opinio super duobus. Vnum est, quod ordo est de iure diuino: quod phat, quia erat in veteri itamẽto. Alterum est, quod in connexis vendito vno, venditur etiam

liquam, quod probatur infra. q. 3. si quis obiecerit. Ex his enim arguit, quod in horum venditione venditur executio ordinis: ac pro hoc quodammodo ordo ipse, quod est in se simoniacum. Nec potest dici, quod annexum temporale tantum vendat: quia neutrum inuenditum relinquatur. Hæc de primo.

QVO AD SECUNDVM. Quia omnium opinionum rationes ex duobus pendunt, scilicet distinctione eius, quod est ex iure positio ab eo, quod est ex iure diuino, & conexione eorum: ideo tria sunt perscrutanda. Primum, quod in his ecclesiasticis beneficiis sit ex iure diuino, & quod ex iure positio. Secundo, an id quod est in eis ex iure positio, sit venale. Tertio, an conexio talis efficiat, ut vno vendito, utrumque necessario vendat. Iis enim elucidatis, opiniones omnes radicatus examinatæ erunt, & veritas simul totius questionis apparebit.

In ecclesiastico beneficio duo sunt: clericatus ad minus, & præbendæ titulus. Clericatus esse ex iure diuino constat, tamen ex eo quod clericatus nihil aliud est, quàm additio ad ministrandum sacrificiis diuinis: unde & à sacerdote nomē accepit: quia in fortē Dñi, qui clerici sunt: electi sunt. Fuerunt enī oī tēpore clerici. Ante legē quidē primo geniti clerici erāt: unde & primogenituræ ius factū erat. Sub lege autē tota tribus Leui sanctificata est ad diuina officia. Tum ex eo quod spirituale quoddā est: omnis enim clerici officium in spiritualibus actibus consistit: ut pater discurreti. Unde in prima tōtura ex vtraque parte præciosus corporalis in capite sit. Secundū partē superiorē, in qua fit tōtura: & secundū partē inferiorē, per quatuor singulos, in qua inciduntur capilli, ad significandū, quod à tēporalibus vndiq; præcisū, ad superna, quæ spiritualia sunt, ministri deputantur. Tum autoritate S. Th. in secūda secundæ. q. 100. ar. 4. qui officium clericale nō spirituale, sed spirituale esse a Deo dicit, ut ideo beneficium ecclesiasticū spirituali annexū, cōsecat, quia clericali officio cōiunctū est. Spirituali autē autor Deus est, quāuis ex institutione ecclesiæ sit modus faciēdi clericos. Et ex hoc pater quod opinio Panormitæ diuinita est, enumerādo executionē ordinis & clauū, & prætermittēdo officium clericale. Quāuis enim in spiritualibus sint gradus, & ordo sit spiritalior clericatus: & clauēs sint magis spirituales multis ordinibus, omnia tamē in spiritualiū genere sunt: & omnia inuēdibilia sunt: quia totū genus spiritualiū est materia repugnans venalitati. ut pulchrē in eadē quest. ar. 4. ostendit S. Tho. Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficiis vnum spirituale & omnino inuēdibile, scilicet officium clericale.

Alterum vero, scilicet præbendæ titulus multa in se cōtinet. Præbendā enim duo dicit. scilicet stipendium clericale, & certā determinationē talis stipendij secundū quantitatem (puta 1000. ducatorū) secundū tempus (puta annuū) secundū locum: puta ex fructibus talis territorij, &c. Et consequenter in præbendæ titulo possunt considerari quatuor: primū ius stipendij: secundū stipendium: tertio ius talis & tati stipendij in tali loco, &c. & quartū ipsum tale & tantū stipendij ibi, &c. De quibus sigillatim est dicendum. Ius stipendij proculdubio ex diuino est iure & spirituale. quia eo ipso est, quo officium clericale. Ex hoc enim quod aliquis diuinis est addictus ministeriis, ius habet ut saltēretur à populo, per quo ad ministrat. Unde si sacerdotib; Aegypti ex publico pūdeat ut dicitur Gen. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partē in ter fratres suos nō accepit, & ut dicit. 1. Cor. 9. Qui altari deseruiunt, de altari participāt: & rursus, Quis militat suis stipendiis vnquā? Stipendium vero ipsum tēporalis res est, sed diuino iure debitū, ut probatū est: iniquū quippe esset, ut assidētibus Deo p nobis, & oportuna nō daremus. Ius autē talis aut tati stipendij, ex iure prouenit positio, si tale ius à primo iure aliud est: si enī idē est cum primo, quū primum sit ex diuino iure & spirituale, hoc quoque erit ex diuino iure & spirituale. Quod autem non sint duo iura (vnū scilicet respectu stipendij, & alterum respectu quantitatis & qualitatis stipendij) sed vnū tantū, probatur dupliciter: ratione scilicet, & autoritate. Ratio est: Quia ita se habet ius clericale ad beneficium ecclesiasticū, quemadmodum ius sacerdotis ad curā habendam animarū: imō magis & arctius coniungitur ius clericale cū præbendā, quā ius sacerdotis, cū animarū cura: quia ibi est ratio debiti: hic non clericus enim debet stipendium, sacerdoti autē nō debetur cura animarū. Sed sic est, quod per hoc quod sacerdoti ex iure positio datur cura talis Ecclesiæ, aut autoritas audiendi cōfessiones, nō cōfertur ei nouum ius, sed iuri, quod habet à Deo, determinat ab Ecclesia materia, circa quā operat. Nō enim sacerdos parochialis habet duas autoritates (alterā à Christo, & alterā ab Ecclesia) sed vnā tantā à Christo, quia sacerdos potest absolvere & ligare indeterminate. Et quū ab Ecclesia determinat, quod psonæ talis loci, aut volūtarie subiciantur ei potestas illa determinatā iā habēs materiā potest exerceri, quæ prius ex defectu propria materiæ exerceri non poterat: ergo fortiori per hoc, quod clerico cōfertur certa præbendā, nō cōfertur ei nouum ius, sed determinatur iuri quod, à Deo habet certa possessio. Ita quod ius clericū à

Deo est indeterminatū, nec magis exigit hoc quā, illud stipendij: sed Ecclesia dādo certos redditus, determinat illud, assignēdo illi propriā materiā. Unde nō sunt duo iura in clerico respectu iurisdictionis: sed vnū tantū, & à Deo indeterminate datū quod ad materiā, & ab Ecclesia postmodū determinatū. Et cōfirmat hæc ratio ex multis similibus: scilicet præcepto de sanctificatione fororū & de cōfessione faciēda, & de decimis soluendis, &c. Hæc enim oīa ex iure diuino sunt indeterminate. & ab ecclesia sunt quo ad determinationē temporis, quantitatis, modi, &c. Et tamē nō sunt duo præcepta de custodiēdis festis (vnū ex iure diuino & alterū ex iure positio) sed vnū tantū de iure diuino nō indeterminate, & ab Ecclesia determinatū, & similiter est de aliis. Quæ admodū ergo in præceptis indeterminate datis à Deo & determinatis ab Ecclesia, non multiplicamus præcepta, ita iure indeterminate à Deo, & determinato ab Ecclesia, nō multiplicat ius, sed vnū restat in seipso. Autoritas est S. Tho. in quæst. præfata ad tertium: vbi dicit, quod ius accipiēdi decimas est spirituale. Cōstat enim idē esse iudicium quo ad propositū de iure decimarū & præbendarū: quia vtrōque est aliquid ex iure diuino, scilicet quod aliquid indeterminate datur, & aliquid ex iure positio: scilicet quod illud aliqd sit decima pars aut quod sit tale vel tantū, hic vel ibi, &c. Si ergo ius decimarū est spirituale, & tamē decima est de iure positio, quo ad determinationem (ut patet. & S. Tho. expresse dicit in secunda secundæ, quæstio. 87. articulo. 1.) consequens est, quod ius præbendæ est spirituale, & de iure positio non sit, nisi quo ad determinationem temporis quantitatis, &c. Eorum igitur, quæ in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt, nisi quartum, scilicet determinatio stipendij. Ex iure siquidem positio à prælatis Ecclesiæ actum est, ut annua stipendia, & tantæ quantitatis, &c. illa aut illa sint Ecclesia, & tali ministro applicata sint, &c. Et sic patet primum quod discutendum erat.

Secundū autem quid, sit hic veniale, & quid non) ex his facile haberi potest. Quum enī spirituale venditiōis materiæ esse non possit, & ius omne clericale tam respectu stipendij indeterminate, quā respectu talis & tati stipendij spirituale sit, sequit̄ necessario quod ius præbendæ veniale nō sit: & si venditur, simoniacum est, nō quod prolixbit, sed quia in se est simoniacū: ipsum autem stipendium, seu ipsa præbendā, quum sit purē tēporalis, res vendi potest. Unde sanctus Thomas in præfata quæstio. 100. dicit, quod quum Papa concedit decimas militibus, non concedit eis ius spirituale accipiēdi decimas: sed tantummodo res temporales quæ decimæ appellatur.

Ex his autē patet tertium propositorū, an, scilicet conexio ista excludat venalitatē. Est enim hic duplex conexio. Iuris præbendæ ad clericatū: & ipsius præbendæ ad hunc clericū. Ex prima quidē conexio venalitatē omnino excludit: tamen ex natura conexorum, quia vtrūque est spirituale, ut patet ex dictis: tum ex natura conexions: iam enim patet, quod ius præbendæ nō est connexū, quāsi aliena res cōiuncta, sed est connexū per identitatē aut quāsi identitatē cum ipso clericali officio. Notanter autem dixi, aut quāsi identitatē: quoniam forte ius præbendæ se habet ad clericatū, ut passio ad subiectū, & nō vt omnino idem. Unde S. Tho. in quæst. præfata beneficij ecclesiasticū annexū clericatui, & pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert: eiusdem enim rationis est, obiectū & passionē vendere, ut insipide & proprietatem eius. Secūda autē est conexio venalitatē & cōparatur, & excludit diuersimodē. Cōparatur quidē respectu ipsius clericij actiue: quia potest ipse vendere, & locare fructus beneficij sui. Excludit autem respectu eiusdem passiue: quia, scilicet non potest sibi vendi propter duo. Primum, quia vendi nō potest res à non domino: nullus autē prælatus, nec summus Pontifex est dominus fructū percipiēdorū: redditus enim omnium ecclesiarū quamuis sint Papæ, vt principalis dispensatoris: non tamē sunt eius, vt domini & possessoris: inquit S. Tho. vbi supra, articulo. 1. ad septimum. Secundo, quia cōferendo alieni clerico beneficium & vendēdo sibi fructus percipiēdos, nihil aliud est quā vendere illi executionē propriæ, & spiritualis iuris: paria autē sunt vendere ius, & illius executionem. Unde & duo peccata hic concurrunt, iniuriæ, quia venditur clerico quod est suum: prius enim intelligitur habere titulum, quū dicitur gratis dari: & deinde executionem, quæ habentis iam titulum ipso iure est. Et simonia, quia vendi conuincitur executio temporalis iuris.

Ex prædictis autē patet solutio questionis. Liquet siquidē ex rationibus adductis, quod emptio ecclesiasticorū beneficiorū quæ clericatus sunt annexa, & nō solū illorū, quæ habent admīstrationem clauū, aut executionem ordinis, est prohibita, quæ simoniaca, & non simoniaca: quia prohibita: quia emptiōis materia est res spiritualis, quæ venalitatē omnino repugnat, quod quia non aduenterunt alij domini Canonice, extraxerunt.

Et cōfirmatur hæc conclusio, quia emens beneficium proculdubio intendit emere ius talis præbendæ. Unde, si Papa velit sibi

vcl-

vendere fructus absque iure prebendæ, aut non emeret, multo minus solueret. Sed ius talis prebendæ est spirituale, sicut & ius decimarum. ergo velint nollint res spiritualis est, quæ venditur & emitur. Et consequenter simonia, non quia prohibita, sed in se committitur. Hæc de secundo.

QVO AD TERTIUM satisfaciendum est obiectis. Et ad primū (quod est fundamentū totius erroris) dicitur primò, quod peccat secundū nō causam vt causam. Dependentiā nāque ex iure positio nō est causa venalitatē, sed negatio spiritualitatis, vnde spiritualia, quæ ex iure positio pēdēt, venalia nō sunt, vt patet de consecratione sacrorū vasorū & vestiu, & de benedictione nuptiarū, &c. Oportet ergo pro fundamentō assumere. q̄ titulus prebendæ est res tēporalis, & nō quia est de iure positio vt pos sit secundū se materia veditiois esse. Secūdo dicit, quod aliqd esse de iure positio cōtingit dupliciter. Vno modo quo ad substantiā rei: vt sunt officia tēporalia, & alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationē tantū. Prima quia sunt totaliter ab homine, venalia sunt: alia vero, quia s̄m spirituale eorum substantiā sunt, & ab Ecclesia tantū modificationē & determinationē recipiūt, venalitati repugnāt. Rursus, prima Ecclesia potest annullare, vt pote totaliter sua opera: secunda vero potest mutare, & aliter determinare. Vnde quāuis in potestate Ecclesia sit separare à iure clericali determinationē prebendæ, quam acceptauit & statuit: si tamē sustinet, ex quo spiritualis iuris de terminatio est, vendi nō potest. Quidam modum in potestate Ecclesia est, subtrahere consecrationem virginum quam determinauit: si tamen sustinet, vendi nō potest nisi simoniacè.

¶ Ad secundū etiā dico duo. Primò, quod loquēdo de iure prebendæ, falsum supponit quod sit res tēporalis. Secūdo, quod loquēdo de ipsa prebendā tēporali, distinguēdū est de conexione quia conexio rei tēporalis cū spirituali (vt sanctus Tho. ibidē dicit) cōtingit dupliciter. Vno modo, quod tēporale se habeat ad spirituale vt ad consequens, ita quod tēporale ordinatur ad spirituale aliquod exercitiū, & in his connexū potest veditio ratione tēporalis: vt patet de calice. Alio modo vt tēporale se habeat ad spirituale, vt ad præcedēs, ita quod tēporale oritur & cōseruatur ex spirituali, & in his connexū nō potest vendi ratione tēporalis. Tale autē est beneficium ecclesiasticū: quoniā ex clericatus gradu, quo addit⁹ quis est ministeriis diuinis, ius innas cicitur prebendæ: & stāte illo, prebendæ stipendiū debetur diuino naturalique iure. Ratio autē diuersitatis hui⁹ inter hæc duo connexorū genera assignatur ibidē: quia in istis in quibus tēporale dependet ex spirituali, intelligitur veditio spirituale, in illis nō. Et ratio est: quia paria sunt videri effectū, & videri causam eius in fieri & cōseruari (quum ex tali causa omnino pendeat effectus) sed non est par vendere rem & ordinem ad vsum illius, modo prebendā (vt dictū est) pendet ex spirituali in fieri & esse: calix autem & similia nō pēdēt ex spirituali vso, ad quæ sunt sacrata. Rom. x die 28. Decembris. 1504. inchoante.

QUESTIO II.

Utrum emens & acquirens episcopatum non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.

V A E R I T A S Vtū emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam sit simoniacus.

¶ Et videtur quod non. Tum quia peccatum principaliter consistit in voluntate: voluntas autem istius non fertur ad simoniam. Tum quia non sequitur actus completus, traditio, scilicet temporalis pro spirituali.

I N O P P O S I T V M Autem est: quia hic interuenit acceptio spiritualis, scilicet episcopatus ex passione procedens, & consequenter simonia: vt patet ex diffinitione simoniæ assignata per Host. in titulo de simonia.

A D E V I D E N T I A M Huius dubitationis duo sunt videnda. Primò, an secundum rem sit hic simonia. Secūdo, an secundum Ecclesiæ iudicium sit hic simonia, sacris canonibus punita & excommunicata.

CONCLUSIO.

Simoniacus in proculdubio est, & puniendus ecclesiasticis censuris.

QVO AD PRIMVM, quum actus exterior ad genus moris nō nisi propter actū interiorē spectet, quū simonia vitiū morale sit oportet primò ipsam intus inuenire. Et quū nō circa passiones, sed actiones liberas verset, in voluntate oportet eam itudē inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quod est emptio voluntas, & c. vbi igit̄ deest omnino emendi voluntas, ibi emptio secundū veritatē nō est. Sed in proposito casu, hic nō intendit emere: nullo ergo est secundū rem emptio sed emptionis tantummodo simulatio. Et quia emptio & veditio correlatiua sunt nec claudicare possunt, consequens est quod nulla sit hic veditio secundum rei veritatem, quamuis sit veditio affectus, cū opere subsequuto, iis quantum est ex parte vendentis. Neque enim intelligi potest, vt vendat quis nulli ementi: quāuis fieri pos

fit, vt velit & credat quis se vendere emere simulanti. Vbi autē nec emptio nec veditio s̄m veritatē est, & secundū apparentiam, ibi nec simonia secundū veritatē est, sed secundū apparentiam tantum, si de spiritualibus agitur, vt in proposito. Et quoniam poenæ iuris instituta sunt cōtra ipsa vitia secundum veritatem, non secundum apparentiam tantū (non enim apparentes simoniaci, sed simoniaci suspenduntur & excommunicantur: apparentia enim est conditio diminuēs, sicut pictura: nō autē homo pictus est homo, & ita nec apparēs simoniacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur cēsurā. Nisi quis dicat propter affectū intentionis cum opere subsequuto, venditorē tanquā simoniacū puni tum cēsuris iuris: iuxta dicta extra de biga. nuper, & c. à nobis. Sed illud videtur singulare ius: nō enim qui facit aliq̄ q̄ credit prohibitiū cēsuris excommunicationis & irregularitatis, & c. contemnēs illas, incurrit easdē: & tamen in eo est affectus intentionis cum opere subsequuto. Quāuis autem simulator hic a propria simonia & poenis illius excusetur: nō excusatur tamē à peccato mortali multiplici. Primò participationis cū simonia mentali videntis, dādo ad hoc operā efficacē. Secūdo infamiz proprię: sufficienter siquidē mēditur se simoniacū: quod si cōtra proximū ageret, detractionis vitio nō careret: quanto magis contra seipsum, quem plus proximū diligere tenetur? Tertio scandali manifestē siquidē dat occasionē scādali aliis: vt patet. Quarto mēdacij, dū fingit quod nō habet in corde: quod est secundū se prauū (vt dicitur tertio Eth.) nec vlla potest intentione rectē fieri. Quod quamuis veritati perniciosē opponatur, ac per hoc officiosum videatur: secundum tamen veritatem propter prædicta perniciosum est. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Sciendū est, quod non vertitur hic in dubium, an in iudicio Ecclesię staretur testibus, & nō excusationi istius simulatoris, quia diceret se finxisse, quoniā liquet dum est quod secundū ea quæ exterius acta sunt, Ecclesia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationē. est quia nō est cōsummate perfectus actus exterior. Interuenit siquidē hic vltra pactioem datio & acceptio spiritualis, sed deficit datio & acceptio tēporalis, s. pecuniæ promissæ pro spirituali. Videtur enim Canonistæ oēs dicere, quod ad hoc vt incurritur simonia punita ab Ecclesia, requiritur actus exterior, nō tantū int. nō aut pactio, sed cū intēctione & pactioe executio: an autē completa vel incōpleta: non dicit quantū vidisse me memini. Sciendum est igit̄, quod tria numerata, (s. intēctio, pactio, & executio) ita se habeat ad simoniā puniā ab Ecclesia, quod quodcumque horū defecerit, non incurritur verē simonia punita. Si enim iactentio deficit, vera simonia non est. Et si intēctio est absque talis tantum est. Et si intēctio cū pactioe absque executione est secundū Tancre (vt refert glo. in c. tua nos. de simonia) videtur ista simonia punita: quia sola pactio apud ipsum facit simoniam. Et satis rationabiliter videtur hoc dici: quia vbi est intēctio cum pactioe, ibi est vera veditio & vera emptio spiritualis, & c. & cōsequēter vera simonia: & est exterius subiactēs iudicio; Ecclesiæ. Vnde nulla apparet ratio, quare poenas iuris statim pactioe facta simoniaci incurrere nō debeat. Et cōfirmat, quia simonia in contractu emptiois & veditiois cōsistit in rei veritate: executio enim nihil aliud est, quā ponere in possessionē rei iā emptę & promissi pretij. Vnde nulla ratione cogēte: sed sola autoritate veterū, credit requiri tertiu, scilicet executionē. Quod ex Host. diffinitione apparet: inquit enim quod simonia est acceptio vel datio spiritualis ex pacto temporalis, & c. pueniens. Vbi manifestē patet, q̄ in simonia punita ab Ecclesia pactū locatur, vt causa ipsa vero executio locat vt substantia simoniæ. Fārēdo ergo quod hæc tria requirātur, restat videre, an executio incōpleta & claudicans ex altera parte, s. temporalis sufficiat. Et breuiter ex trib⁹ colligo quod sic. Primò ex prædicta diffinitione Host. quæ cōmuniter acceptatur: in ea enim dicitur, quod acceptio siue datio spiritualis ex pactioe rei tēporalis, est simonia punita ab Ecclesia: ergo. Secūdo ex cōmuni dictorū, scilicet quod quādo cōcurrit ex pacto, collatio spiritualis, est simonia punita: nec vllus vnquam addit, quod requiratur acceptio etiā temporalis. Tertio ex c. si quis. de simonia. vbi expressē iudicatur simoniacus conferens ordinem ex pacto rei futurę. ¶ Sed tūc insurgit dubitatio, an sit etiā simonia punita, si claudicat executio ex pte spiritualis: puta ille dedit ex pacto tēporale (puta pecuniā) & hic accepit: sed nō dedit adhuc spirituale. puta episcopatu. In hoc siquidē casu nulla interuenit datio aut acceptio spualis: sed intēctio & pactio vtriusq; executio autē solū tēporalis. Audirē libenter decisionē. Crediderim tamen ego, q̄ nō incurrātur cēsuræ ex defectu executiois. Nec est eadem ratio de claudicatione ex hac parte & ex illa: quia spirituale tenet principalē locū, & est ratio & radix totius repugnatiæ ad venalitatē: & ideo penes illius executionē videtur attendi executio simoniaca. Quia ergo in casu nostro Ecclesia supponit simoniacā intēctionē, & cōstat de pactioe & de acquisitione spui.

Spiritualis & deficit tantum executio temporalis pro spirituali iudicabit: ecclesia simoniam esse sacris canonibus veritam & puni- tam: & vtraque partem excommunicatam. Hæc de secundo. Nec oportet aliter respondere ad in principio obiecta: quia satis patent ex dictis. Romæ die, 4. Januarij. 1504.

QVAESTIO III.

Vtrum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum, per fas & nefas propter ambitionem & avaritiam ac Ecclesia ruina licet viro proba & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones & exhibendo temporalia & beneficia, & catera pro suffragiis, propter hunc finem, ut in sede positus Ecclesia proficiat & illam reformet.

QUAPRITVR Vtrum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & avaritiam an Ecclesie ruinam: licet viro proba & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragiis, propter hunc finem, ut in sede positus Ecclesie proficiat, & illam reformet. Est aut ratio dubitandi: quia vtrinque rationes sunt. **Q**uod enim hoc sit licitum, quadruplici ratione videtur. Primo: quia cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum: constat autem finem huius operis sanctum esse: ergo.

Secundo: quia non magis obligant iura prohibentia huiusmodi promissiones & emptiones, quam verum & iuramentum sed constat, quod quando votum & iuramentum seruata in publicæ utilitatis damnum redundat, seruanda non sunt quauis alia iusta & sancta essent, ergo nec huiusmodi leges seruari debent in tali casu: in quo ecclesiasticæ reipublice ruina imminet manifestè.

Tertio, Quia si hic interueniret aliquod peccatum hoc non esset nisi simonia. Sed simonia hic non est, probatur quia in beneficiis ecclesiasticis simonia est de iure positiuo: ut multi canonistæ asserunt. Constat autem quod nullam ius positiuum contra communem Ecclesie utilitatem ad eiusque ruinam seruandam est: quoniam omnia (ut Bernardus inquit) statuta tantum seruanda sunt, quando in contra charitatem non militant: ergo, &c.

Quarto. Quia vnicuique licet redimere vexationem suam, & proximi & præcipue publicam: sed in hoc casu nihil aliud fit, nisi redimiti vexatio propria & publica totius ecclesie: ergo licet.

PRO OPPOSITA Autem parte est, quia non sunt faciendæ mala, ut veniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo non est faciendum propter quodcumque bonum.

AD EVIDENTIAM Huius questionis quatuor agam. Primo ostendam distinctè in quo stat difficultas. Secundo, quia difficultas stat in duobus, respondetur quo ad vnum illorum. Tertio, quo ad alterum. Et quarto satisfiet rationibus in contrarium.

CONCLUSIO.

Illiusa omnino & simoniaca esset procuratio ista pro seipso.

QVO AD PRIMVM, Sciendum est, quod operationum humanarum quinque sunt genera. Nam prima diuisione distinguuntur in bonas, malas & differentes. Et rursus bonæ distinguuntur omnino bonas & in bonas non omnino: & malæ quoque distinguuntur in secundum se prauas, & in solitarie malas. Vnde sunt quinque genera: duo bonarum, & duo malarum, & vnum indifferens. Omnino bona opera sunt, quæ non solum bona sunt, sed non possunt male fieri, ut interior charitatis actus proprius: non enim potest quis Deum amare ex charitate, & tamè male: ut patet. Bona autem non totaliter sunt, quæ licet in seipsis bona sint, possunt tamen mala intentione fieri, ut dare elemosinam, colere Deum exterioribus sacrificiis, &c. possunt enim hæc propter inanem gloriam fieri. Mala vero secundum se praua sunt, quæ nulla possunt intentione bene fieri: ut metiri, adulterari: & alia huiusmodi. Mala autem solitarie vocantur illa opera, quæ si sola nudaque considerantur, nocentur aliquid importare: quæ tamè possunt tot circumstantiis velari, ut bona & sancta sint: ut occidere, mutilare aut priuare hominem rebus suis. Hæc enim si sola considerantur, cum vnde bona sint non habeat, mali ratione prætendunt, pro quibus mala proximorum afferunt, & tamè si hæc habent propter bonum publicum ab habere auctoritatem, seruato iuris ordine, &c. iusta & sancta reddunt, indifferens demum opera sunt, quæ secundum suam speciem nec boni nec mali rationem habent: leuare testucam de terra. His autem stantibus liquet, quod actus iste, de quo disputauimus, licet dare aliquid temporale pro episcopatu: sed de habenda, secundum se non est in genere bonorum nec indifferens quæ sit prohibita, sed dubium est, an contingatur in genere malorum quæ sunt secundum se praua, an inter ea, quæ sunt mala solitarie. Si enim est secundum se prauus: nulla intentione, nullaque circumstantia, poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud apostoli, Non sunt faciendæ mala, ut veniant bona. Si autem nuda sumptus specie habet mali honestabile per adiunctas circumstantias, poterit aliqua intentione & ratione rectus reddi, quauis sit prohibitus, quia ut plurimum male fit, ut autè manifestetur, in

quo genere contineatur, prius distinguere oportet in quot speciebus locari potest operatio proposita. Potest siquidem reponi in specie duplici, scilicet emptiois, vel quasi emptiois, & in specie redemptionis. In specie quidem emptiois, aut quasi, in quantum datur vel promittitur pecunia pro suffragiis habendis. In specie vero redemptionis, in quantum promittitur vel datur pecunia pro redimenda vexatione Ecclesie aut propria. Vnde ad hæc duo vniuersa quaestio ducitur: an scilicet emptio talium suffragiorum aliquo casu sit licita vel an hic habeat locum redemptio vexationum: altero enim horum modorum oportet saluare actum istum, si licitus est. Vnde si emptio est illicita, redemptio non haberet locum, non video tertium modum quo quisingeret actum istum bonificari posse. Hæc de primo.

QVO AD SECUNDVM dico, quod actus iste est simoniacus. Quod proba sic: In episcopatu sunt multa appetibilia, ut habes a S. Th. in secundâ secundæ. q. 187. puta cura animarum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c. quæ quantum ad propositum spectat, ad duo reducuntur, scilicet ad titulum pastorale, & titulum præbendæ computando cum præbenda omnia temporalia, honorem, gloriam, &c. Aut iste vlt probus & dignus pontificatu, intendit directè ad acquisitionem auctoritatis pastoralis, aut ad titulum præbendæ. Si intendit directè emere suffragia pro titulo præbendæ, tunc insurgit diuersa Canonistarum opinio: scilicet credentibus quibusdam hoc esse simoniacum, quia prohibetur: alius vero prohibet quia simoniacum. De qua difficultate erit quaestio specialis post quia in proposito consistit, quod non refert, quæ harum opinionum sit vera. Ex casu namque proposito patet, quod iste non directè intendit ad acquisitionem temporalium: itea directè & principali intentione eius est acquirere episcopale potestatem, quæ potest reformare Ecclesiam. Si ergo intendit directè ad potestatem auctoritatem manifestè & tratum liquet, quod intendit directè emere suffragia pro spirituali auctoritate habenda: & consequenter secundu omnes committit simoniam, non iuris positiuo sed diuini. Auctoritas namque quæ cura habetur animarum, quæ præiudicium populo præiudicium, quæ a Christo data Petro: quæ dicit, Pascere oues meas. Et confirmat: quia ista duo obiecta, scilicet pastorale officium, & titulus præbendæ opposito modo se habent respectu intentionis, & respectu emptionis. Respectu namque intentionis vituperatur titulus præbendæ quia avaritia, aut ambitionis esse videtur affectus episcopatus propter annexa temporalia. Comendatur autem pastorale officium: quia charitatis est velle aliorum incubere salutem. Sed respectu emptionis magis vituperatur pastorale officium, quæ præbenda: quoniam illud est materia nullo modo vendibilis, hæc autem aut est aliquo modo vendibilis, aut magis appropinquat ad naturam rerum venalium. Vnde emptio in casu proposito, quauis videatur habere in se quandam pietatis speciem ex intentione bene utendi pastorali auctoritate, est non secundum genus suum grauius simoniacæ peccatum, quæ intendit emere suffragia propter annexa temporalia: quia actus emptionis cadit super materia magis repugnante. Et quia somnis actus moralis trahit super materia sibi repugnante est enim se prauus, consequens est, ut actus iste sit secundum se prauus: ac per hoc nulla possit rectitudine intentionis bene fieri. Hæc de secundo.

QVO AD TERTIUM, an scilicet redemptio vexationis hic habeat locum, distinguo: quia aut est sermo de redemptio vexationis propriae. Et de hac dico, quod non habet locum: quoniam secundum S. Th. & communiter doctores, in consequutione beneficiorum redemptio vexationis propriae non habet locum, ante ius acquisitionis: constat autem quod hic non est acquisitionis pontificatus ius. Aut est sermo de redemptio vexationis Ecclesie. Et de hac dico, quod esset habere locum in proposito, si vna circumstantia amoueretur: quia Ecclesie debetur bonus & dignus pastor: nec est dubium quod sit illi ius quæ sit de hoc, & quod electores tenentur sibi prouidere de tali capite, & excellentis esset charitatis: si volentibus electoribus caput perniciosum eligere, pecuniam quis eis daret, ne tamè immanè sacrilegium committeret, sicut volentibus materiale templum spoliare, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciat, & incidentes in latrones: licet offerunt pro vita aut libertate redimenda pecunias & si iuramento se obligent ad aliquid eis dandum, tenent seruare promissum. Tatio autem magis in casu nostro licitum & laudabile est pecuniam dare & promittere, quæto vita cuius Christi omnibus rebus temporalibus præponenda est: quæ pro his, domini animam poluerit, cæterisq; pondèra madauerit non solum exteriorem substantiam, sed vitam quæ oportuerit. Circumstantia autem auerenda est velle sed episcopalem pro seipso, siue pro quocumque alio in particulari, cui ius quæ sit non est. Hæc namque circumstantia reliqua possunt. Et ratio est, quia redemptio vexationis (ut eius nomen sonat) non importat acquisitionem boni, nisi iure debiti, & ex iustione illi iniuste illari, aut offerendi. Ecclesie autem vexatio satis redimitur, si malum non eligunt, si bonus, & dignus, non autem hic, vel ille eligitur. Quocirca quauis licet & sanctum sit, avaris electoribus aliquid dare, & bonum & dignum in com

in communi eligitur (quia eiusdem rationis est dare, ne malus eligatur, & ut bonus eligatur, propterea quod minus bonum quam opus sit, mali ratione habet) non tamen dare licet, ut iste vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quod in casu proposito quod ratur pontificatus a viro digno pro seipso, consequens est quod hic non querit redimere vexationem Ecclesie, sed suam. & quia hoc non licet, igitur casus iste nunquam est licitus.

¶ Sed insurgit tunc dubium: quia dicitur quod potest. quod in tali casu sunt duo actus disparati: scilicet et datus pecunie, & petitio pontificatus pro se. & quod pecunia datur pro redimenda vexatione Ecclesie non propria, & seorsum petitur pontificatus pro se digno propter utilitatem Ecclesie & partem omnium Christi. Fateor ingenue, quod si sic fieret, quod liceret, & ab excellentissima hoc charitate procederet.

¶ Aduertenda tamen sunt hic tria. Primum quod in casu proposito non est sic: quia acquisitio pontificatus pro se proponitur cadere sub conditione pecunie datur aut datur, quando autem actus isti sunt diuisi, oportet quod seorsum fiat redemptio vexationis Ecclesie & seorsum petitio pontificatus fiat rogatio absque omni conditione. Vinculum tamen iuramenti addere liceret, si tamen in reque bonum & dignum, aut meliorem non mutaretur sententia: non enim licet ponere obicem Spiritui sancto & Ecclesie libertati ad reque bonum, aut saltem ad meliorem. Secundum, quod quia sapienter sibi presertim munitur (ut Gregorius dicit in pastoralibus) & fingit sibi presertim de bono opere amare quod non amat, solertissime, sollicitissime & cautissime scrutandum est, quo quis animo mouetur: & ut idem Gregorius in homilia Pentecostes dicit) de dilectione Conditoris & proximorum propter eum non minus tantum, sed magis requirat. Si enim quis in minoribus constitutus coaceruauit diuitias, nec proximis egere distribuit, quo modo nunc tam repete tanta affluit charitate, ut pro sola Ecclesie vexatione redimenda omnia dare velit? Signum autem infallibile ad sciendum quid ipsum moueat, est, si in veritate daret omnia illa que datur pro redimenda Ecclesie vexatione, etiam si alius fieret Pontifex equum bonus aut melior. Nam si non daret, conuincitur quod pro seipso aut illo sublimando soluit, & non tantum pro Ecclesie redemptione. Tertium quod in casu proposito fit mentio non solum de pecunia, sed de beneficiis ecclesiasticis. Non enim etiam pro sola redemptione vexationis Ecclesie licet dare beneficia ecclesiastica indignis: quales supponitur esse auari electores. Dare enim ecclesiasticum beneficium indigno, est actus si eundem se prauus: & nulla potest excusatio, aut interioe recte fieri. Unde sicut non licet dicere medacium pro salute Ecclesie, ita non licet dare ecclesiasticum beneficium indigno. Quare concludendo, casus iste, ut proponitur, omnino est illicitus: potest tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licite fieri, pecuniam non ecclesiastica, beneficia dando. Hec de tertio.

CONCLUSIO.

Exercens actus sacros aliqua consecratione sanctificatos in peccato existens mortali peccat mortaliter, non autem si exercens actus sanctorum, vel iustos, non consecratos tamen.

QVO AD quartum respondendum est obiectis. Et ad primum dicitur, quod illa maxima tenet in non malis: ita quod cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est, si non sit de genere secundum se prauorum. Non enim furari est bonum, si fiat propter elemosinam largiendam: quia est secundum se prauum. Sic autem est in proposito quia talis emptio est secundum se praua: ut patet ex dictis.

¶ Ad secundum dicitur, quod ratio illa deficit in duobus. Primum quia hic loquimur de actu secundum se malo: iuramentum aure & votum tunc non sunt implenda, quando sunt respectu minus boni: aliud est enim pretermittere minus bonum & aliud est committere se malum. Secundum quia simonia ista (ut patet ex dictis) est directe respectu spiritualium, ac per hoc totaliter sub iure diuino tantum. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pendunt: & ideo maius est vinculum huius prohibitionis, quam voti & iuramenti.

¶ Ad tertium dicitur, quod hic non est sermo de simonia respectu tituli prebende, de qua est dubium inter Canonistas: sed respectu spiritualis potestatis directe, que non vertitur in dubium.

¶ Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat Ecclesie vexationem redimere: quomodo potest hic interuenire, & quomodo non. Romae die 26. Decembris. 1504. inchoante.

TRACTATUS DECI-

mus de vitiis spiritualium, cuius est vnicuique questio.

QUESTIO.

Num quilibet utens spirituali in peccato mortali peccat mortaliter.

VAERITVR vtrum quilibet utens spirituali in peccato mortali peccat mortaliter.

¶ Videtur quod sic. Primo, quia indigne exequens officium prelatum, peccat. ergo par est de aliis spirituali

bus officiis ratio.

¶ Secundo, quia minister debet conformis esse principali agenti, Deus autem & Ecclesia, cuius sunt ministri Officiales spirituales, sancti sunt. ergo, &c.

¶ Tertio, quia docere sacram Scripturam ex officio, siue predicando, siue legendo, siue corrigendo, siue, &c. peccatum mortale dicitur. ergo, &c.

IN OPPOSITVM est, quia sequeretur quod qui tenetur ad horas canonicas, & catones in choro, & prelati dando licentiam vni fratri eum ad emendum panem, si essent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod non solum durum, sed dissonum satis est.

IN HAC QVAESTIONE quare propter verba diuini Thomae mota est, primo rem tractabo. Secundo ad verba sancti Thomae descendam.

QVO AD primum sciendum est quod ex duplici capite pendere potest, quod peccator exercens spirituale actum secundum se licitum, propter finem debitum, &c. peccet. Primum ex parte sanctitatis ipsius actus. Secundum ex parte sanctitatis officii, seu potestatis qua utitur. Et siquidem actus sanctitatem attendamus, cum conuenit quod non quilibet sanctus actus male agitur a peccatore (ut patet de oratione, voto, iuramento, elemosina, &c.) distinguere oportet. Similiter cum conuenit quod non quodlibet sacrum officium male exercet a peccatore (ut patet de officio clericali officio de ecclesia, & in exactione decimarum: ius enim decimarum spirituale esse constat a S. Th. in secunda secundae. q. 87. ar. 3.) distinguere quoque hic oportet. Et quoniam potentia agit propter actum distinguitur cum S. Th. ex 3. parte. quaest. 64. art. 3. actus sanctus in duos generas. Quidam enim sancti sunt, quia consecratione aliqua sanctificati: & hi proprie sunt actus sacramentorum. Quidam vero sunt sancti: quia sunt secundum se mundi, & ad Deum ordinati: & hi sunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia, seu potestates duplicis generis sunt: nam quaedam in consecratione consistunt, ut patet de potestate ordinis: & quaedam non, ut patet de potestate iurisdictionis Ecclesie.

¶ His praemissis pono duas conclusiones. Prima est. Quilibet existens in peccato mortali utens sacro officio secundum actum sanctum id est consecratione aliqua sanctificatum, peccat mortaliter peccato sacrilegij. E ratio est: quia quantum est in se, pollutum sancta, quibus incotaminabilia sunt se sint sacramenta. Et haec conclusio communiter conceditur, habeturque in 4. sen. dist. 5. & in Tertia parte. quaest. 64. art. 6. Secunda est. Exerces in peccato mortali a peccato mortaliter, per se loquendo. Et probatur haec conclusio: primo, quia si hoc esset peccatum esset sacrilegium: sed hic sacrilegium esse non potest. cum sacrum proprie nullum sit. Et si dicatur quod licet non sit sacrum aliquid ex parte actus, est tamen hic sacrum aliquid ex parte officii: puta prelatum, vel ministerij Christi & Ecclesie. Nihil obstat: quia cum potentia sit propter actum, nullus potentia, ut sacra, utitur: qui sacrum actum non exercet, sacrilegium autem tunc tantum committitur, quando contra sacrum, ut sacrum est, agitur. Secundum, quia si in huiusmodi executionibus peccatoris esset per se peccatum mortale, non esset in quibusdam sic & in quibusdam non: sed aliquid vniuersale oportet inuenire, cui hoc per se conueniat.

¶ Et si diligenter attendamus distinctionibus factis, ad haec oportet venire: oportet namque aut ex sanctitate actus tantum (puta regere corpus Christi) aut ex sanctitate officij tantum (ut exigere suas decimas) aut ex sanctitate vtriusque peccatum mortale oriri. Sed ex sanctitate actus tantum hoc non est etiam si consistat in sanctitate consecrata quia licet peccatori tangere corpus Christi, leuando ipsum de luto: & baptizare in casu necessitatis sine solennitate. Nec ex sanctitate officij tantum quia oportet actum ipsum esse sanctum alioquin Episcopus aut Curatus exigendo debita subsidia, si esset in peccato mortali, de nouo peccaret: quia officij sui actum exequitur: hoc autem est ridiculum. Ergo ex sanctitate vtriusque. Et cum non ex sanctitate large sumpta (quoniam sic non liceret peccatorem clericum orare: quoniam officij sancti opus est sanctum) relinquatur. Ex sanctitate stricte in consecratione consistente ratio peccati sumatur. Dixit autem, per se loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, est peccatum mortale per accidens: ut patet in celebrando Missam in peccato mortali. Hec de primo.

QVO AD secundum verba diuini Thomae in 4. dist. 5. & dist. 19. ar. 1. quaest. 3. & in secunda secundae. quaest. 33. artic. 5. & quaest. 60. ar. 2. aduertendum: & in Tertia parte. q. 64. art. 6. & specialiter ad primum consona non videntur. Nam in sententiis duris nimis loqui videtur, & prelatum expresse dicit peccare corripiendo, & omnino aliud proprii officij exequendo, si est in peccato mortali. In summa expresse dicit peccatorem corrigere absque nouo peccato, si humiliter hoc facit: & similiter iudicem non peccare arguendo & iudicando: & vtrumque super eadem Augustini auctoritate fundat. Si enim peccatorem prelatum ista facere esset secundum se peccatum mortale nulla humilitas scias cum peccato mortali, faceret, ut esset licitum.

vt hic docemur. Et in tertia parte vbi supra docuit nos illam distinctionem de duplici sanctitate tam actus: quam ministri. Et per illam ostendit, quod peccatores ministrantes Deo in operibus charitatis non peccat: & tanti eam facit, vt ytatur ipsa iuxta illam regulam: Si affirmatio est causa affirmatiōis. negatio est causa negationis. & e conuerso: dum ex negatione sanctitatis consecrata, infert negationem peccati in ministro peccatore: & ex affirmatione consecratae sanctitatis, infert affirmationem peccati in ministro peccatore. Et quia super hoc tota hæc decisio fundatur, optima confenda est: procedit enim ex per se causa. ¶ Ex quibus credo ego, qd dicta in sententiis ad doctrinam in summa tradita tamquam resolutionem sint reducenda, & non e conuerso. Vnde cum omnes actus in arguendo allati sint sancti: quia sunt actus virtutis, & nō consecrati (vt patet discurrendo in singulis) eos in peccato mortali exercens: per se loquedo, nō mortaliter peccat, nisi p̄dicatio excipiatur: q̄a est actus Sacerdotis, aut Diaconi: quāuis hæc exceptio non necessaria videatur: quia p̄dicatio nō est actus ordinis, per se loquedo: & cōsequenter cū non sit nisi secūdo modo actus sanctus: idem videtur de ipso & aliis iudicium: non tamē ex æquo: quia p̄cipuus est pastoris actus: dicere Christo in institutioe p̄ficatus Petro: Pasce oues meas. Et cōfirmatur hoc de p̄dicatiōis ministro, q̄a in synagogis Iudæarū & tēplo etiā nō sacerdotes, aut Leuitæ p̄dicabāt: alioquin nō fuisset Christo permillum p̄dicare. & Act. 13. non fuisset à principibus Synagoga requisitum, & concessum, qd Paulus p̄dicasset in synagoga. Cū hoc tamen stat quod forte p̄dicare ex officio (sicut Episcopus p̄dicat) cum solennitate, sit mortale: sicut baptizare ex officio, vt S. Thomas dixit. ¶ Ad rationē ergo primā (quæ in 4. sen. mouit autorem) dicitur qd indignē pro nūc sumitur dupliciter: scilicet priuatiuē, & contrariē & qd indignē priuatiuē exequens non semper peccat sed nō meretur id qd priuata dignitas adimit. Indignē autē cōtrariē facies aliquid, peccat: sed tūc hoc restat probandum, qd p̄latus exequēs officiu suum quo ad actus charitatis & iustitiæ scilicet corrigere, docere, &c. indignē agat cōtrariē. Quid enim cōtrariē sanctitatē horum actū facit personæ macula non dico manifesta aut scādaloza, sed absolutē ipsa macula peccati: Certē nihil video, nisi qd priuat illos actus bonitate meritoria: quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec autor ibidem ex hac ratione cōcludit peccatum mortale, sed peccatum tantū, vt patet in tūenti. Hæc autem rationē ipse modificauit: in tertia parte quasi addens, quod tūc est indignus cōtrariē, quando est respectu actus sancti: id est cōsecratione mystica sanctificati. Et in Secunda Secunda ad propositum idem scilicet de correctiōe fraterna, explanauit quod reddit ipsum correctore indignū, sic quod quoddam impedimentum correctiōi proximi confert non tantum tale, qd per humilitatem peccatoris non possit suppleri seu honestari. Vnde actus iurisdictionis quorūcūq; p̄latorū & superiorum. & actus per accidēs ministrorū ordinis & vniuersaliter non cōsistentes in consecratione aliqua à peccatoribus exercitati non parlūt per se nouum peccatum mortale. Ministratio autem sacramentorum, & eorum suscepcio puritatem à mortali crimine exigit. Verūm scito quod nec verō contritus nec credens se contritum, quia diligenter & si non sufficienter disculsiit seipsum censetur in peccato mortali quo ad hæc existerē: alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponeret se periculo peccandi mortaliter, cū ad ministrandum, aut ad suscipiendum sacramēta accedit: cum nemo sciat, vtrū odio vel amore dignus sit: & hoc expressē sentit S. Thomas in 4. distinctione 9. &c. ¶ Et per hæc patet respōsio ad obiecta. Romę die 24. Aug. 1506.

TRACTATUS VNDECIMVS
De voto non nubendi & de nouitiis, in tres
questiones diuisus.

- 1 Num votum non nubendi æqualeat voto castitatis.
- 2 Num emissurus professionis votum possit absolutē renūciare propinquā hereditatem, quam probabiliter dubitat male adeptore infectam.
- 3 Num per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari vniuersæ beate Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesie.

QVAESTIO. I.

Num votum non nubendi æqualeat voto castitatis.

QVAERITVR. Vtrum votum non nubendi æqualeat voto castitatis.

¶ Et videtur, quod non. Primò Quia minus non æqualeat maiori. Sed votum castitatis maius est, quam non nubendi: sicut seruare castitatem plus est quam non nubere, ergo.

¶ Præterea, duorum conuertibilium quicūq; destruit vnum, destruit & reliquum: sed committens fornicationem agit contra votum castitatis, & nō contra votum nubendi: ergo hæc duo non conuertuntur.

CONCLUSIO.

Votum castitatis, & votum non nubendi propriè sumendo votum, æqualeat atque idem sunt, & eadem ratione dispensabilia vel indispensable, quamquam communiter capiendo votum aliquo pacto diuersa esse videntur.

RESPONDEO, Quod hæc questio duplicem sensum habere potest. Primò, vtrum hæc duo vota simpliciter æqualeant. Secundo vtrum æqualeant: quo ad indispensablem aut incommunitatem: ita quod nulla autoritas possit in alterum quæ non potest in reliquum.

¶ Et in primo quidē sensu licet prima fronte propter argumenta adducta videatur, quod non æqualeant: attentius tamē consideratibus apparet, qd distinguendum est de voto. Potest enim dupliciter sumi: vt placet Theologis in 38. dist. primi. Vno modo propriè: alio modo cōmuniter. Voti siquidē propriè sumpti materia tantūmodo est bonum supererogatiōis. eo qd de ratione voti est, qd sit de meliori bono. Voti verò cōmunit materia: est etiā bonum, ad quod quis aliàs tenetur. non inquantum huiusmodi, sed inquantum voluntarium vt patet de voto in Baptismo emissio. Si ergo loquamur de voto castitatis propriè, cū sub tali voto non cadat, nisi castitas supererogationis, quæ nihil aliud excludit nisi coitum matrimoniale (quia ad seruandam extra matrimoniu castitatē quilibet ex præcepto tenetur) consequens est tale votum & votum non nubendi æqualeant. Si verò loquamur de voto castitatis cōmuniter, cū sub tali voto claudatur omnis castitas, cōsequens est quod tale votum, & votum nō nubendi non æqualeat: sed longē maius est votum castitatis.

¶ In secūdo verò sensu quid tenendum sit, ex modò dictis cōcludendum est. Quidam enim, quia sedi apostolicæ vltra illa tria vota peregrinationis, duo tantum inueniuntur reseruatæ, scilicet religionis & castitatis, & reseruationes non sunt amplianda, sed potius restringendæ (quasi odiola p̄latis, quorum autoritas restringitur) & votum castitatis omnem coitum secundum cōmunem loquētiū vsum excludere intelligitur, credūt hæc vota non esse æquē incōmutabilia: sed in voto nō nubendi Episcopū, in voto verò castitatis solum Papam dispensare posse.

¶ Sed opinio hæc à veritate longē est: qd tripliciter probatur. Primò: quia hæc duo vota æqualeat: quo ad id qd per se & simpliciter in voto castitatis, absolutē loquedo, inuenitur. sub voto enim castitatis, absolutē loquedo, cadit castitas supererogationis p̄ se & simpliciter: vt potest tamquam ad quod institutum est: castitas autē ad quæ omnes necessariò tenentur, non cadit, nisi forte secundum quid: constat autē qd in voto non nubendi clauditur tota castitas supererogationis. Relinquitur igitur, qd eiusdem rationis est dispensare vtrūq;. Secundo: quia votum castitatis intantum est reseruatæ Papæ, inquantum est ab eo dispensabile. Non est autē dispensabile, nisi quo ad castitatem supererogationis: in qua eiusdem rationis est cum voto non nubendi. Ergo hæc duo vota inquantum dispensabilia non solum æqualeat, sed sunt idem: nihil enim aliud dispensando in voto castitatis concedit Papa, nisi nubere, & pro nullo alio obtinēdo vult se adiri sedes apostolica ab habentibus votū castitatis nisi pro cōiugio. Vnde dicere, votū non nubendi non esse reseruatæ, vt votum castitatis, est propriam ignorare vocem. Tertiò, quia nisi aliunde ad oppositum quandoq; cogamur, verba iuris propriè interpretanda sunt. Alioquin nulla posset expositio certa haberi: sed omnia ambigua essent, dū propriè vel impropriè intelligi dubitaretur. Voti autē nomen (vt ex dictis, & ex suo proprio fine, ad quem inuētum est, patet) obligationem ad ea, quæ supererogationis sunt, propriè importat: nulla enim est necessitas votiū obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatū ad materiam veneream, dicēdo votum castitatis, obligationem ad abstinentiam à venereis, quæ licuissent, propria significatione inlinuat, quum ergo reseruatæ apostolicæ sedi dicitur, propriè sumitur. Sic autem æqualeat: imò idem esse qd votū non nubendi, ostensum est. Relinquitur ergo quod vtrūq; apostolicæ sedi eadem ratione & reseruatione reseruatū est. Nec hinc aliqua reseruationis ampliatio: nec vocabula extra cōmunem vium doctorum trahuntur, quāuis vulgares largius loquantur.

AD Vtranque autem rationem in oppositum simul dicitur, quod nihil aliud concludunt, nisi quod votum castitatis large sumptum, & votum non nubendi, non æqualeant dupliciter: quod (vt ex dictis patet) non contrariatur determinationi nostre: quia diximus, quod votum castitatis propriè, & votum non nubendi, simpliciter æqualeant: & quod votum castitatis, absolute loquedo, & votum non nubendi, quo ad dispensabilitatem vel indispensablem æqualeant. Mediolani, die 18. Decembris 1500. In sancta Maria Gratiarum.

DE NOUITIIS.

QVAESTIO II.

Num emissurus professionis votum possit absolutē renūciare propinquā Opul. Caiet. MM quis

nisi hereditatem, quam probabiliter dubitat male adepti esse infectam.

VAERITVR Vtrum emissurus professionis votum. possit absolute renuntiare propinquis hereditatem, quam probabiliter dubitat male adepti esse infectam.

¶ Et videtur quod sic. Primo, quia vnusquisque potest liberè vt iure suo etiã si inde alterius damnum sequatur. Ius autè renuntiandi cõpetere cõstat tali nouitio, qui nõdum adit hereditatem: potest igitur iure huiusmodi vti. ¶ Præterea, Nullus tenetur cõstituere se debitorem alteri, nisi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Cõstat autem quod in hoc casu nouitius adhuc nullo modo concurrat ad aliquem acceptiõis modum, nec res peruenit ad eum, quamuis sit in potentia proxima ad perueniendum ad ipsum. Et adeundo hereditatem infectam, constitueret se debitorem his, à quibus res iniuste extortæ sunt: ergo non tenetur ipsam acceptare.

¶ Et confirmatur quia hereditati grauatæ debitis nouitius indubiè posset renũtiare. & nõ se cõstituere debitore: ergo hereditate obnoxia, multis restitutionib⁹ idè poterit: neq; em magis ad hæc, quam ad illa tenetur: imò em quoddam solutio debitorũ ex mutuo vel emptiõe. &c. præcedit restitutione male ablatorum.

¶ Præterea: In professione religionis homo moritur mudo, ac p hoc debet abdicatis omnib⁹ sollicitudinib⁹ seculi huius in nouitate se vite trãsserre. Cõstat autè qd si restituendi in se onus suscipit, continget multa opus esse sollicitudine, rebus præsertim dubiis extãtib⁹: tum vidèdo, & examinãdo ratiocinia multa antiqua & difformia: tum in rerũ veditiõne, vt possit ex pretio singulis satisfieri: tum in creditorum infinitorum inuestigatione, & aliis quamplurimis, quæ cum religiosi animi quiete nõ stant.

¶ Oportet ergo, si renuntiare non potest aut professam sollicitari circa ea, quæ mundi huius sunt, multo tempore, aut paternam obligationem obicem sibi esse ad professionis holocaustum offerendum. Quorũ vtrunq; videtur inconueniens: quum beatus Mattheus, qui rapere solebat aliena, teste Beda, relictiis omnibus securus legitur Dominum, Lucã 5. sic quod vt glos. dicit, etiam rationes incompositas dereliquit: ergo.

IN Oppositum est, quod ius naturæ expressum à Domino, Matth. 7. Quæcumq; vultis vt faciant vobis homines hæc eadem illis faciatis, inuolabiliter seruãdum est. Cõstat autem, qd ipse nouitius si esset in statu creditorum, à quibus res iniuste extortæ sunt, vellet regulata voluntate sibi satisfieri à bene dispositis ad restituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent restituere: ergo & ipse debet hoc facere aliis.

C O N C L V S I O.

Potest nouitius hereditatem, quã probabiliter dubitat male adepti esse infectam, propinquis, quos indubiè credit restitutos, absolute renuntiare, quos etiã si secus nouit, debet ita renuntiare, ut omnino quæ restituenda sunt restituantur, apponendo tot & tales condiciones suæ renuntiationi, ut vel per propinquos vel alios restituantur aliena.

RESPONDEO Cum distinctione: & dico quatuor. Primo, quod si propinqui, ad quos post renuntiationem perueniret hereditas, sunt tales quod indubiè credantur restitutori, quando, quantum, quibus, &c. debetur, potest nouitius absolute renuntiare insinuãdo illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eam concepit, &c. Secundo, quod si propinqui prædicti sunt tales, quod indubiè credantur nunquam, aut quasi nunquam restitutori, non potest nouitius absolute renũtiare. Tertio, quod si propinqui medio modo se habent, scilicet quod dubitetur, an restituent vel ne, non potest nouitius absolute renũtiare. Quarto, quod in his duobus vltimis casibus, & vniuersaliter in omnibus casibus extra primum, tenetur nouitius sic providere, vt absque dubio credatur restitutor futura tempore debito, &c.

¶ Ad quorũ euidẽtiã aduertendum est, quod renuntiare hereditati duo importat: vnũ explicite, scilicet nolitione hereditatis: & alterũ implicite, scilicet diuersione hereditatis ad aliũ, vel alios. Renũtiante em aliquo nouit, hæc duo sepe se in se parabiliter comitatur: sic qd renũtiã, directe hereditate nolle se fatei: & ex hoc naturali necessitate sequit, qd ad alterũ hereditas declinet. Et si in renũtiãtis quidẽ actu sola nolitiõ cõsideretur, hereditatis, difficile & forte impossibile est, impedimentũ aliquod afferre vetã talẽ nouitium à libera & absolute renuntiatione: quoniã nec præcepta restituãtis ad hoc ipsum cogit, quã ad ipsum adhuc se non extẽdant: quia nõ cõprehenditur sub aliquo noue genũ personarum ad restituãtis obligatarum secũdum doctores in illis versibus, Iusio, consiliũ, &c. vt patet discurreti per singula. Nisi quis crederet, qd nõsẽdo hereditate, si ret nõ obliã detentioni rei alienæ, quum possit nõ renũtiãdo oblati: ac per hoc obnoxius fieret restituãti. Sed hoc nõ videt necessarium: quia, vt S. Thomas in Secunda Secundæ quæst. 61. art. 7. ad tertium dicit, tũc solum nõ oblati obligat aliquem ad

restitutione, quãdo præsupponit obligatione ad obtãdũ in eo, qui nõ oblat: in hoc aut nouitio nulla præsupponit obligatio, sed quærit an in eo sit. Nec apparet aliquod præceptũ charitatis ad hoc obligã: sed (vt obiiciẽdo tactũ est) apparet oppositũ ex eo qd cui libet licitũ est vt iure suo: & nullũ omnino expers tã facti, qd rei tenetur se inuoluere nouis quæstionibus & obligationib⁹, vt alteri satisfiat. Si verò in renũtiãtis actu cõsideretur declinatio hereditatis ad aliũ vel alios, quãuis prima facie videatur, qd quicquid hinc sequatur, ponderãdum non sit: eo qd renũtiãtis non est autor talis diuersionis, nec intendit eã, sed ordinario cõcomitatur intẽtum à renũtiãte, scilicet nolitionem hereditatis: diligẽter tamẽ cõsideranti videri facile potest, declinatione istã esse, etsi non principaliter: secũdario tamen intẽntã renũtiãte: quoniã scit principali suũ intẽto annexi declinatione hereditatis ad tales, & pot impedire cõnexionem talis declinationis, renũtiãdo aliis, vel modificãdo, &c. Attẽta et go in renũtiãtis actu diuersimode hereditatis ad tales ppin quos, verificãdi habet via per quatuor supradictas cõclusiones. Quũ enim huiusmodi hereditatis declinatio ex voluntate libera renũtiãtis procedat, non vt casualis, sed vt per se secũdo intẽtus effect⁹ (vt patet ex se & ex dictis) & ex hac depẽdeat detẽtio aut restitutio alieni æris hereditati immixti (quoniã ex ista declinatione ius hereditatis acquiritur, & dominiũ facti respectu æris alieni: etsi ad auaros diuerso fit, pleuerabit detẽtio alieni: si verò ad bonos viros fiet restitutio) cõsequens est, qd talis diuersio debeat sic à renũtiãte eius autem modificari, quãtenus nullius ius ex illa violẽt: alioquin ipse reatũ iniustitiæ eandẽ nõ potest. Et cõfirmatur: quia renũtiãtis, in quãtum est autor talis deuotiõis, quãuis implicite, positue tamen disponit de hereditate infecta. Cõstat autè, qd ordinã & disponens de hereditate infecta, immunẽ ab iniustitia nõ se seruat nisi prudenter & fideliter disponat de ære alieno restituẽdo: nec protestatione aut renũtiãtis aliqua excusari potest. Tenetur igitur huiusmodi nouitius ad sic prouidẽdum, vt restitutio fiat: alioquin vt mutus subtractione præcepti, ad quod tenetur in dispositiõne hereditatis infectæ, ad restituẽdum ipse tenetur. Nec refert in proposito, an certũ aut dubium verisimile sit de infectiõne hereditatis: quoniã quẽ admodum disponens de hereditate tenetur, quæ cõstat aliena esse ordinare, vt omnino intituatur: sic tenet de dubiis bonis ordinare, vt certitudo habeatur, etsi aliena cõperiantur reddãtur: quia ad hoc teneretur ipse si hereditate in se susciperet. Quia igit huiusmodi libere renuntiationi nihil obstat, nisi restitutio alieni quam ante professionẽ fieri non potest supponitur ob sui intricacionem: consequens est qd renuntiatione licita sit, si annexam habet debitam prouisiõne restitutionis agẽde: siue hoc sit ppter multas cautelas & fideles executores electos, & aliã huiusmodi circũstantias in modificata renuntiatione, vt quãta cõclusio ppoluit. Et quia oppositorũ eadẽ est disciplina, ex eisdẽ præcipiis patet illicitũ esse absolute renũtiãre, qd ex hoc scitur, aut dubitat ad tales restitutio æris alieni diuoluẽda, quib⁹ exorsa est restitutio: vt secũda & tertia cõclusiõne dictũ est. Nec est in dubiũ vertendũ, an fideliter restituẽt cõheredes, qui proportione sua infecta nõ curãt satisfacere: voce etenim Domini dicit Matt. 7. A fructib⁹ eorũ cognouit etis eos.

AD Argumenta ergo in oppositum pro quanto inferre intendunt licitum esse absque distinctione aliqua absolute renuntiare, respondendum est.

¶ Ad primum ergo dicitur, quod nouitio non competit ius absolute & libere renuntians hereditati infecte in omni calu: sed tunc tantum quando ex tali renuntiatione hereditas deuoluatur ad non detentores alieni: vt ex dictis patet.

¶ Ad sũm dicitur, qd quum in renuntiatione interueniat dispositio quẽdã rei alienæ hereditati immixte, nisi talis dispositio debitis circũstantiis facta sit, dãmificarentur ex hoc illi, quib⁹ res debet restitui, ac per hoc acceptio quẽdã alienæ rei suboriretur in ipso renũtiãte, obligãt ipsũ ad restitutione, acceptiõis siquidẽ nomine omnis dãmificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitore se constituere, sed sic ordinare, vt satisfiat: non propter aliquam præcedente acceptionem, sed ne in ipsa dispositione alienæ rei, acceptio interueniat. Ad cõfirmationem verò dicitur, qd ideo grauem debitorum paritẽdum, quia creditoribus conuenit etiã a detentoribus alieni satisfieri, & propter cõtractum earum rationes, & propter suorum quinteriorũ fidẽ seruãdam, & aliã huiusmodi. Vnde si contingeret ex renuntiatione ad tales heredes deuoluẽdã esse hereditate grauatam debitis, quos crederetur nõ solutos, & propter poterãt, vel aliquid aliud nõ posse cogi (vt pluries contingit circa grauem legatorũ ad pias causas) eadem esset regula seruãda, quæ circa restitutionem male ablatorum dicta est.

¶ Ad tertium dicendum, qd nouitius perplexus non remanet in hoc

hoc casu, ed absoluerit se absq. multa difficultate pōt ab huiusmodi sollicitudinibus, etiā quādo habet p̄p̄inos avaros adhibēdo necessarias cautelas in renūtiatione. Quod pōt multipliciter fieri vel renūtiando aliis quos nouit non detenturos alie num, vel renūtiando quidem avaris propinquis, sed substitūendo alios h̄eres, nisi intra certum terminum sub certis iudicibus discussum sit quid restituendum sit, & restitutum: vel renūtiando quidem avaris propinquis, sed ordinando, q̄ h̄eres ad eorum manus peruenire nullatenus possit quousq; tales electi ab ipso renūtiēt, nō inquiserint, examinauerint, iudicauerint & restituerint quicquid restituendum est. Et quoniā nemo militat propriis stipēdiis legare debet huiusmodi iudicibus & executoribus cōdignam & honorabilem mercedem, vt accendantur ad fideliter cuncta peragenda. Et sic horum aliquo, vel quouis alio modo recte disposita renūtiatione Chritum nudum sequi proficēdo poterit. Matthæus enim non ante restitutionem pauperem Chritum pauper sequutus est, quum Zachæus Lucę 19. legatur restitutionem pollicitus. Nec Euangeliſta de vsu rerum simpliciter, sed de affectu quidem simpliciter, de vsu verb̄ pro tunc dixit, Relictis omnibus sequutus est eum: nam postmodum conuiuium magnum fecit in domo sua sumptibus propriis. glossa quoque illa eodem est intelligenda modo. Mediolani, die vigesima nona septembris, 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beate Virginis, sit acquisitum ius illi Ecclesie.

V A E R I T A T E Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beate Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesie.

Et videtur quod sic. Primò: quia per promissionem acquiritur ius illi, cui fit promissio. vnde potest agere cōtra eū, qui promissit, si non seruauit p̄missum, sed in talibus votis fit p̄missio nō solum Deo, sed etiā tali Ecclesie implicitē vel explicitē ergo p̄ tale votū acquiritur ius illi Ecclesie. Minor patet ex eo, quod sic vouēs intendit se obligare nō solum ad offerendū Deo tale quid, sed ad offerendū tali Ecclesie vel imagini. Si dicatur, q̄ illa promissio non est acceptata à praelatis illius Ecclesie, & ideo nō acquiritur illis ius. Cōtra hoc est: Tū quia est acceptata implicitē: quoniam quemadmodum cōstat Deum acceptare promissionē sibi factā, ita Ecclesiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc q̄ acquiritur ius in huiusmodi: vt patet in legis factis Ecclesiis. Præterea, si per tale votum non esset acquisitum ius Ecclesie, non posset Ecclesia ipsa agere contra vouentem: sed Ecclesia agit contra non seruantes talia vota: vt patet extra de sensibus, capit. ex parte, & ab Innoc. & ab abba. ibi. & ex gloss. 12. quæst. 1. cap. scimus. & Archi. ibi. Ergo.

IN OPPOSITVM Est Gulielmi, & Summæ Pisanæ sequaciumque opinio.

CONCLUSIO.

Nullam alicui ecclesie seu imaginis acquiritur ex eo, quod quisquam ibi offerendum votatur quacunque id quisquam ratione conuerit studere, tamen cuiusvisque debet implere quod conuit, nec sine dispensatione, vel commutatione, votum præterire, aliter peccat mortaliter.

RESPONDEO, Quidam tenent vel absque ratione aliqua, vel propter rationes adductas, quod tali voto acquiritur ius illi Ecclesie, cui res offerenda vouendo decreta est: & propterea talia vota esse incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiusmodi vota. Alij verò oppositum sentiunt, dicentes hæc vota esse commutabilia, sicut cætera: quando scilicet necessitas vel utilitas id exposcit.

Et horū iudicio meo, opinio vera est, & cōformis Theologorum antiquorum sententiæ. Vera quidem: quia cum ex voto nulli ius aliquod acquiritur nisi ex obligatione vouētis: obligatio autē vouētis ex sola eius promissione oritur, secundū q̄ in voto inuenitur promissio, iudicanda est obligatio & iuris acquisitio. Cū autem in voto sint duo, scilicet promissio, & res promissa, & cōtingat quādoq; rem promissam vnā aliam promissionem esse (vt patet in voto p̄fessionis) necesse est duo esse genera votorū: quædam vnā promissione cōtenta, quædam duplici promissione munita. Et vota quidē illa quæ vnica tantum continent promissionem solum Deo cui promissio illa necessario fit, ius acquirūt, talia autē sunt omnia vota, quibus Deo tantum aliquid p̄mittimus. Vota autē quæ duplicē implicāt promissionē (alterā vt materiam voti, alterā vt essentiā voti) duobus ius acquirūt, & creaturis illis quibus alia bona p̄missio fit, & creatori cui vouetur implēda promissio creaturis illis facta. Talia autē sunt vota, quibus sanctis aut praelatis aliquid pollicemur vt S. Thom. in Secūda Secundæ. q. 78. ar. 5. docuit. In huiusmodi siquidē votis, promissio obedientie Plato, tanquam quoddam supererogationis bonū est res promissa Deo, & materia voti, promissio autē, qua Deo, ad id nos seruandū obligamur, essentiā voti est, & actus latræ. Et quoniā promissio ratio-

nis actus est, expectationē paries in eo, cui fit promissio, nō potest fieri nisi rationē habētibus: & consequēter nulla promissio sub voto cadere potest, nisi quæ Creatori aut rationali creaturæ fiat. Ac per hoc ex voto nulli pōt ius acquiri, nisi Creatori aut creaturæ rationali: sola enim promissio in voto ius parit. Cū ergo in huiusmodi votis, quæ sūt alicui imagini Crucifixi aut beate Virginis, &c. nulli fiat promissio nisi Deo, & sancto alicui, nulli cōsequēter acquiritur ius nisi Deo & Sanctis. Eiusdē autē autoritatis est dispensare, vel cōmutare promissiones factas Deo & suæ curiæ cælesti: cū non sit minor autoritas Ecclesie in concernentibus cælestē curiam, quā in p̄cātib; ad eius principem, nec aliquid dānum ciuib; cælestibus prouenire possit, quibus Deus ipse est omnia: vnde omnia huiusmodi vota cōmutabilia sunt, habita ratione gloriæ illorū Sanctorū quibus promissum aliquid erat. Nec cōtendat aliquis implicari in his votis promissione praelatis illis Ecclesie, ex eo q̄ res, quam vouēs promittit offerre illi Ecclesie, intelligit praelatis Ecclesie p̄missa. Hoc enim falsum esse ex eo cōstat, q̄ in huiusmodi votis locus, in quo implendū est votum, nō cadit sub voto, vt persona, cui fit promissio, sed vt circūstantiæ rei promissæ sicut tēpus & quātitas, & alia huiusmodi. Nil enim aliud huiusmodi votis agitur: nisi q̄ promittitur Deo talis res, tali tēpore, & in tali loco offerēda. vbi patet nullā promissionē praelatis Ecclesie esse materiā voti, sed tantūmodo rem talibus circūstantiis vestitam. Nec refert an tales circūstantiæ sint locus, tēpus, quātitas, &c. an sint persone humanæ. Si quis em̄ vouerit nutriturū se tales pauperes Christi vno die, quāuis teneatur hoc facere, potest tamē eius cōmutationem procurare & obrinere, sicut & aliorum supradictorū: quia persone illę non cōcurrunt in illo voto, vt quibus fit promissio aliqua, sed vt circūstantiæ elemosinę offerendæ Deo vt dicit S. Thomas in 4. dist. 38. q. 1. art. 1. q. 1. ad quintum.

Nec oportet in huiusmodi votis obliquo nominū casus pōdere: an scilicet vouēs dixerit secū, Promitto Deo & beate Marię offerre cereū in tali Ecclesia. an dixerit, Promitto Deo & tibi beate Marię talis Ecclesie offerre cereū: vt credatur p̄ hāc diuersitatē in secūdo casu acquiri ius illi Ecclesie, quia imago illius Ecclesie significatur ibi cōcurrere, vt persona, cui fit promissio. Hoc enim frivolum esse ex duobus patet. Primò quia imaginē vouens non alloquitur, nisi secundum id q̄ representat, scilicet beatam Virginē in cælo regnatem, & cum nō promittat nisi ei, cui loquitur: ipsi soli promittitur: & sic cætera concurrūt, vt circūstantiæ rei p̄missæ. Secūdo quia omnia, quæ implicitē in voto inueniuntur infra voti limites, secundum voti rationē interpretanda sunt, nisi ex intentione vouentium aliud habeatur. voti autē Deo promissionē fieri exigit. Aliā autem promissionē vt materiā habere tūc tantūm promittitur, quādo alicui creaturæ rationali promissio seruāda. voto vel promissioni adiungitur, vt ex dictis patet. Cōstat autem ex intentione vouētium, qui nō nisi vouere intendūt (q̄ promissionē superne curiæ creditur importare) q̄ talis promissio non adiungitur voto. Relinquitur igitur quod omnia vt circūstantiæ rei promissæ intelligantur, & sola superna curia concurrat vt persona cui fit promissio.

Cōformis autem Theologis opinio ista est: quia indistincte cōmuniter Theologi scripserūt, omne votū esse commutabile in votū religionis. Cōstat autē id de quo est ius acquisitū alicui Ecclesie: non posse cōmutari in votū religionis. Non enim iurificatiō debet Ecclesie cathedrali, si debitor ingreditur religionē, nec ab obligatione soluēdi legati, aut cōtractus, ingressus religionis absoluit. Nec acceptāda est cuiusdam glossa, dicētis hoc intelligi de votis personalibus, non autē de votis realibus: volūntaria enim est. Admirandū quippe est valde, si restringēdū dictū cōmune foret, cur eorū aliquis explicitē vel implicitē nō restrinxerit. Imò Richardus omnia ad realia vota extendi vult: vnū tantūm excipiens: scilicet de notabili subsidio Terrę sanctę: in quo Papam cōsultendum dicit. S. Thomas quoq; in Secūda Secundæ. quæst. 117. expresse sentit q̄ obligatus voto simplici religioni imperfectiori, reus fracti voti: non est, si perfectiorem religionē ingreditur: quia in maiori clauditur minus. Ex hoc apertē insinuās, per votū non esse acquisitum ius religioni illi imperfectiori: enim acquisitū ius alteri religioni esset, nō posset absque violatione voti proprio motu aliā religionē perfectiorem ingredi: quoniam in his, quæ alterius ius cōcernunt, locum non habet propositio dicens, q̄ in maiori clauditur minus. Nō enim q̄ debet centū alicui Ecclesie, si soluat centū quinquaginta alteri Ecclesie, vbi sanctius viuatur, &c. absolutus est a debito. Si igitur ex voto simplici nō acquiritur religioi ius persone voto p̄missæ cōsequēs est, q̄ nec altarū rerū. Nō acquiritur igitur us aliquod Ecclesie ex eo q̄ aliquid ibi ad offerendū vouetur (sue ad ornatū, siue ad subsidū, siue ad quodcūq; aliud cōmodum Ecclesie spectet) teneatur tamē vouēs implere q̄ vouit, & ibi offerre, vbi se oblaturū vouit: alioquin si absq; dispensatione vel cōmutatione votum integrē non seruaret, mortaliter peccaret.

ET Per hęc patet responsio ad primum. Fallum est enim, quod si his votis fiat aliqua promissio p̄lati Ecclesię: iā enim patet, quod cum dupliciter promissio possit in voto inueniri, scilicet formaliter & materialiter, de illa, quę est essentia voti, constat quod creatori tantum fit: materia autē voti si promissio esse debet oportet quod creaturę rationali fiat. Et si indispensabilis aut incommutabilis, oportet quod fiat creaturę rationali militantis Ecclesię, cui ex commutatione damnus & p̄iudicium fieret: quod hic non accidere ex dictis liquet.

Ad secundum dicitur s̄m Theologiam loquendo (ad quam spectat de votis tractare) q̄ Ecclesiam posse agere cōtra vota huiusmodi non seruātes, p̄t dupliciter intelligi. Vno modo, vt Ecclesia agat pro iure suo cōtra eū qui vouit: & sic nec iure probatur, nec rationi consonat, q̄ agere possit: quia nulla sibi pollicitationē facta, nullum sibi exigēdū ius cōgruit. Et Decretali si qui dem illa hoc non habetur: quoniā ibi agitur cōtra eos, qui iam antiqua obseruatiōe se debitores Ecclesię cōstituerūt ex votis emissis: cōcurrētq; ibi obligatio votiua quasi p̄ accides: ex quacunq; siquidē causā longis tēporibus cōtinuē persoluissent certam frumēri mensurā, eadem quęstio emerisset. Autoritas autē Innocētij, Abbatis, Archidiaconi & gl̄os. non est maior rationibus super quibus fundatur quas cōstat non cōcludere acquisitū esse ius Ecclesię alicui. Innocētius em̄ opinās monasteriū posse agere cōtra eum, qui vouit ingredi illud: fundat se super hoc, q̄ votū est obligatoriū. Ex hoc autē nō sequitur, q̄ illud possit agere: sed ille cui promissio facta est, Deus scilicet. Abbas verō super verbis illius Decretalis: scilicet, Cogēdi, Exigēda. Sed ex his nihil habetur ad propositū: quia, vt patet, textus loquit quādo Ecclesię erat ius acquisitū ex ipsa vouentiū antiqua obseruatiōe. Glossa verō illa, quia vniuersaliter, absolutē & imperialiter loquitur, dicēs q̄ ex nulla pollicitatione potest q̄ cōueniri, nihil obitat. Quāuis super nulla ratione fundetur, si ad hoc ad ducatur propositū. Archidiaconus verō p̄dicta sequitur. Posset quoque & forte melius dici, quod doctores isti, licet dicāt, quod Ecclesia possit agere: non tamen ideo, quia habeat ius acquisitum, sed potius propter obligationem vouentium: vt patet ex rationibus suis. Alio modo contingit Ecclesiam agere, vt vicces Dei gerit, cui est facta promissio. Et hoc modo Episcopus quidem ex officio agere potest contra nos seruantes talia vota: alia verō ecclesiasticę persone possunt indirectē agere, suggerēdo in fauorem diuini cultus. Et quia hoc medium est inter posse conueniri ab Ecclesia, vt illi dicebant, & non posse conueniri, vt alij sentiebāt: ideo non est mirū, si diuersa senserūt: ad medium enim ex extremis venitur. Mantuę, die 13. Martij, 1500.

TRACTATUS DVODE-

cimus de Maleficijs, cuius est unica quęstio.

QVAESTIO.

Num liceat maleficium soluere, opera malefici ad hoc parati stendo.

QVAERITVR Vrum liceat maleficium soluere opera malefici ad hoc parati vtendo.

Et videtur q̄ sic. Quia necessitate exigente, licet vtī iniquitate alterius ad cōmodum proprium: vt patet in petente mutuū ab vsurario. Sed hic nihil aliud interuenit, nisi vtī iniquitate alterius parati, & c. ergo est licitū. Et cōfirmatur: quia nō minus malum est iurare per idola: quā si plex maleficiū: sed s̄m August. ad Publicolā, licitū est vtī iuramento alterius per idola in pacis fœdere cōponendo: ergo licitum quoq; erit necessitate vrgente vtī maleficio alterius.

IN OPPOSITVM Est cōmunis sentētia Theologorum.

CONCLVSIO.

Non liceat maleficium soluere, stendo malefici ad hoc parati opera, nisi forte simplici dissolutione, & absque aliquo malefici opera.

RESPONDEO, Quamuis p̄sumptiuosa quędam ac temeraria opinio senserit licitum esse non inducere ad maleficiū faciendum: sed necessitate extante vtī iniquitate parati ad maleficium faciendum propter rationem suprādictam: indubiē tamen ab omnibus fidelibus oppositum tenendum est. Tum propter diuinum p̄ceptum promulgatum Leuit. 19. & 20. & Deut. 18. Prohibetur siquidem in his locis recursus ad magos ariolos, diuinos, & c. Constat autem quod tales sunt parati ad huiusmodi sacrilegia & homines, vt plurimum necessitate aliqua conuenerunt declinare ad eos. Autoritate ergo diuina damnantur recurrentes ad eos, qui parati sunt maleficia agere: & mortis pœna puniendi dicuntur & abominabiles Domino. Illicitum est igitur vtī iniquitate fortilegum maleficorum, & aliorū huiusmodi ad suum commodum, quacunq; id necessitate, voluntariē tamen fiat. Tum propter rationem.

AD Cuius euidentiam sciendum est, non semper licere vtī iniquitate alterius parati ad peccandū, sed tūc solū quando p̄t hoc fieri absq; participatiōe in crimine: quādo autē hoc contin-

gat. hic fumen dū est. Duo sunt genera operū, quę malē exerceri possunt a paratis ad peccandū. Quędā sunt quę deformitatem peccati habēt necessariō annexā: sic q̄ ab his non possunt, etiā si vellēt, absq; peccato fieri: vt patet de meretricio actu. Quędā verō sunt, quę s̄m se bona vel nō mala sunt, quę tamen ex voluntate operatiū semper habēt annexū peccatū: vt patet de mutuo vsurarij: mutuare enim nō exigit peccatū, sed vsurarius paratus est annexere semper mutuo vsurę vitium. Ex hoc autem sequitur alia differētia, q̄ primos actus nullus p̄t petere aut consentire, vt ab alio fiat, quia sunt s̄m se mali: & Rom. 1. dicitur. Digni sunt morte non solū qui talia agūt, sed etiā qui consentiunt faciētibus. Secūdi verō generis actus licitē potest quis petere, & eis cōsentire: quoniā deformitatem peccati nō ex se trahūt: sed voluntatem alterius adiunctā sustinēt. Ex hoc autē sequitur tertia differētia, q̄ scilicet in primis actibus nō licet vtī iniquitate alterius, quā hoc fieri nō p̄t absq; propria. In secundis verō licitē potest quis vtī iniquitate parati ad hoc: quia ipse, petit actū bonum, pura mutuū, sed ille adiungit iniquitatem sibi ipsi.

Duobus quoq; modis cōtingit maleficiū a maleficijs solui. Primo, per simplicem dissolutionē seu destructionē maleficij prius facti: puta dissoluēdo ligaturā capillorū cū annulo ligneo, & c. Et hoc absq; dubio licitū est, nec est opus malefici, vt maleficius est, sed hominis sciētis impedimētum boni proximi sui. Quoniā hic nulla euenit demonū inuocatio, sed sola dissolutio signi, quod duratē Diabolus statuerat malū cōseruare alterius. Secūdo, per inuocationē demonum, seu aliud maleficiū. Et hoc est absq; dubio peccatū mortale: & est opus malefici, in quātum maleficius. Et quia tale opus non ex voluntate malefici, sed ex necessitate deformitatis peccati sibi cōiungit, ideo non solū agēs, sed petent. s & cōsentietes, peccato se subiiciūt. Et ideo quāuis liceat debita prudētia adhibita, ire ad maleficiū, & rogare vt factum maleficiū destruat simplici dissolutione: nō tamen licet ire ad eū, petēdo vt alio maleficio aut inuocatiōe demonum primum destruat. Nec etiā licet absolutē ire, ad maleficiū, & ab olute petere, vt succurrat maleficiato. Tum quia malefici opus, vt sic petitur, quādo absolutē petitur, sicut cū quilibet alius artifex expolcitur. Tum quia particulare opus necesse est petere, & non vagē relinquere arbitrio viri diabolici petitionem propriam.

ET Per hęc patere potest responsio ad obiecta. Tunc enim tantū licet vtī iniquitate alterius ad propriū cōmodum, & c. quādo perēs petit actū bonum, vel nō malum, sic q̄ potest a rogato fieri absq; peccato: quē admodum cōtingit & in acceptione mutui sub vsuris, & in postulatione pacti pacis cum infidelibus. Ille enim petit mutuū, quod potest gratis concedi: & hic petit fœdus pacis, quod potest ab illis principibus fieri, & stabili absq; peccato, veniendo ad fidem, & iurādo per verum Deum quamuis sciatur, neutrum id velle facere absq; peccato: quia parati sunt ex bonis petitis sumere occasionem peccandi. Sed a maleficijs id quod petitur, fieri non potest absque peccato: quoniā subuentio demoniaca petitur necessariō ab his, qui non possunt aliter subuenire, quā per demonum inuocationem. Mediolani die 16. Martij, 1500.

TRACTATUS DECIMVS-

tertius de Spasmo beate virginis Maria, cuius est unica quęstio.

QVAESTIO.

Num quod de spasmo gloriosissima virginis Maria matris Dei dicitur sit canonicum.

APPLICANTIBVS Quibusdam, indulgentiamq; petentibus in festo spasmi beate Marię, & eius octauis (quod celebratur a dominica in passione vsq; ad dominicā palmarum inclusiuē) iussum est, vt ego consulerē, si id, quod dicitur de spasmo sit canonicum, cui p̄cepto pro eo ac debui concessim obtēperans: quid mihi videretur. & qua ratione, scribere curauim, quatuor dicitur. Primū quid intelligatur ratione spasmi beate Marię. Secūdo, si illud fuit spasmus propriē dictus. Tertiū, si fuit spasmus vulgariter. Quartū respondebitur directē quęsito.

QVO Ad primum, cum Saluator noster tēpore passionis exiit a domo Pilati in Caluarie locum, baiulās sibi crucem (vt dicitur Ioan. 19.) & tres alij euāgelistę (vt patet Matt. 27. & Marc. 15. & Luc. 23.) narrant Simonem quendam Cyrenensem angariatum, vt portaret crucem Domini, euidenter elicitur q̄ Saluator noster adeo debilitatus erat q̄ crucē solus toto itinere portare nequirit. Sed p̄ter hęc, quę ex Euangelio habentur: scriptū inuenimus, nō tamen autentice, quod Saluator noster ante angariatū Simonē, sub cruce cecidit. & quod beata virgo mater eius cōpatiēns, etiā cecidit spasmata, & q̄ ad perpetuam memoriā adificata est Ecclesia ibi, vocata sancta Maria de spasma. Festū igitur spasmi beate Marię significat festū illius tristicij in illo calu habitę, & tātę assertę, q̄ fuerit spasmus. Hęc de primo.

Quamobrem dicitur: si iniquitate alterius?

QVO Ad secundum, Spasmi nomen dupliciter sumitur. Vno modo proprie, vt sumitur à Physicis. Alio modo vulgariter, vt cõmuniter idiotæ cõsueuerunt dicere aliquè cecidisse in spasmo. Prius ergo de spasmo, p̄prie dicto videamus, si in beata virgine fuit. Videt̄ em̄ q̄ in ea fuit vel esse potuit: quia posita causa, ponitur effectus: sed excellēs dolor quandoq; est causa spasmi s̄m Aui. in tract. de Spasmo, igit̄ eū dolor Christi beatæ virginis fuerit maximus: vt patet per Damascenū in lib. 3. dicente, q̄ dolores, quos mater domini contulit in partu, passa est in passiōe filij: tūc em̄ impletū est illud Simeonis, Lucę 2. Et tuā ipsius animā pertrāsibit gladius: ergo potuit causare spasmi p̄prie dictū. sed si diligētius cõsideretur, neq; literę, neq; rationi hoc cõsonat. Dissonat quidē rationi Beatā Virgine ægritudine aliquam passam fuisse. Tū quia similis debeat credēdi filio per omnia, quantum fas est: de filio aut̄ testatur Chrysostrōmus, q̄ nō fuit cõueniens ipsam aliquo morbo læguescere. Tum quia hoc p̄stirū videtur Ioāni Euāgelistę. dicēte Hieronymo in prologo Euāgelij Ioannis, q̄ positus est ad patres nostros tā extraneus à dolore mortis, quam à correptiōe carnis inuenitur alienus: spasmi aut̄ p̄prie cõstat esse morbū cõtrahentem neruos: non igitur conuenit ipsū asserere in beata Virgine. Dissonat quoq; a litera Euan-gelii: nā Ioan. 19. dicitur, q̄ beata Virgo stabat iuxta crucē: & si spasmi (id est neruorū tam dirā contradiciōne) in itinere pas-sa est quomodo tam citō liberata ad crucē venit, nec sedet, sed stāt, p̄sertim nō subtrācta, sed potius crescēte causa doloris spas-matis? Nec curredum est ad miracula, sed q̄ verisimile ac ratio-ni cõsonum dicendū. Nec largē putes Euāgelistā dicere stantē, quasi dixisset manentē. Tū quia Euāgelista replicat, subdēs: eū vidisset Iesus matrē & discipulū stātem. Tum quia cõsuetudo li-terę euāgelicę est quādo rē gestam narrat, proprietatem situs de-signare: vt patet Ioānis primo de Ioāne Baptista, Stabat Ioan-nes, &c. & Ioā. 4. Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic su-pra fontē. hora aut̄ erat quasi sexta, &c. & Lu. 18. Duo homines ascenderūt in tēplum, vt orarēt, vnus Phariseus & alter Publicanus. Phariseus hās hęc apud se orabat, &c. & infra. Et publica-nus à lōge stās: & infra. Stās aut̄ Iesus iussit illū adduci ad se. Et nisi nomina p̄prie interpretemur, omnia cõfusa erūt: vt Philoso-phus docet in 4. Met. Tenēdum igitur indubie mihi videtur, q̄ nec neruorū cõtractio, nec morbus alius in beata Virgine fue-rit. Et quāuis dolor ingēs spasmi causare possit, nō tū necessa-rio causat. pote est enim & nō causare spasmi: vt patet in Saluato-re nostro: cui⁹ dolor fuit maxim⁹ abiq; spasmo. Hęc de secūdo.

QVO Ad tertium: quia nominibus est vtēdum, vt plures vtūtur s̄m Philosophum. 2. Topi. non incõuenit etiam de spasmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dicitur igitur vulgō spasmatum ali-quis cecidisse cū p̄æ doloris magnitudine syncopem seu ec̄ta-

sim patiens cadit: occurritur enim tūc ad sustinēdum, & aqua in vultū aspergitur. Et iuxta hūc sensum, crediderim ego dici bea-tæ Marię spasmi. Huiusmodi aut̄ doloris modū in beata Virgi-ne fuisse ex magnitudine suę tristitię credi p̄t. Sed reuera ne-que isto mō spasmus in beata Virgine fuit: cū em̄ fuerit gratia plena, Lucę 1. oportet corporales defect⁹ de ea negare, q̄ pleni-tudinē perfectionēq; gratię impediūt. Cõstat aut̄ q̄ dolor extra se personā faciēs: exercitiū rationis impedit pro tūc: & tūc erat tēpus maxime actualiter s̄m rationē cõsiderādi passiōe Chri-sti. Igitur huiusmodi dolor, gratię perfectionē secūdum actua-lem cõsiderationem rationis turbasset, quod est valde incõueniēs: nō fuit igitur huiusmodi catus in beata Virgine. Et confir-matur, quia gratus erat Deo, q̄ beata Virgo cõpareretur ei se-cūdum rationē, quā s̄m partē sensitiuam: quia illa pars est no-bilior, & p̄prie meritoria, & per se grata. Oportuit ergo, vt do-lor beatę Virginis ira esset iustus, quod tamē tota pars sensiti-ua regulareretur, & subderetur rationi eius vigilāci: stāte aut̄ ra-tionis exercitiō, ac dominio actuali super partē inferiorē nō ac-cidit dolor extra se faciēs personā & casum. Quare spasmus vul-gariter dictus lōge à beata virgine videtur fuisse. Hęc de tertio.

CONCLVSIO.

Nulla diuina, vel humana autoritate firmatum canonicum. est id quod de Spasmo beata Virginis dicitur.

QVO Ad quartum ex supradictis motus, dico ad quæsitum id, quod de spasmo dicitur, non esse canonicū multipliciter. Tū quo ad radicē: quia nō est autētica. Tum quo ad veritatē signifi-catā per nomē: quia Spasmi nomē nec proprie propter dignita-tē corporis, neque vulgariter sumptum propter dignitatē ani-mæ verificatur. Tū quo ad tēpus: quia vestigijs sanctorū Patrum inherēdo Dominica in Passione, & Dominica in Ramis palma-rum etiam si festum Annuntiationis beatę Virginis euenit, non celebratur, sed transfertur: sunt enim priuilegiatæ Dominicę illæ. Et tamē isti non quandoque, sed perpetuō, p̄æ fatis diebus volūt noua festa celebrare, & cõsequēter antiqua delere. Octa-ua quoque si iugēs illo tēpore permittūtur. Missæ Quadragesi-males aliāque vetusta officia cessare possunt. Accedit ad hęc, q̄ cū in coena Domini sacramēta corporis & sanguinis Christi in-sistunt nascātur, Ecclesia tamen transtulit festū corporis Chri-sti in aliud tēpus: quoniā circa corporis Christi uenerationem illo tēpore occupata, distrahi in aliā quamuis bona non debet. Vnde si festū doloris beatę Virginis celebrandum est, in aliud, iudicio meo, tēpus & nomen mutā dum est. Hęc sunt reuerendiss-ime domine, quę mihi visa sunt in re hac dicenda. Apottolica tamen sedis censuræ omnia submitto. Romę, die 17. Iulij 1506.

¶ Secundi Tomi opusculorum Thomę de viuo Caietani, Cardinalis sancti Xisti, Finis.

T O M V S T E R T I V S
 O P V S C V L O R V M D. T H O M A E
 D E V I O C A I E T A N I S. R. E. C A R-
 D I N A L I S D I G N I S S I M I T I T V L I
 S. X I S T I C V I V S, S V N T Q V I N-
 D E C I M V T I L I S S I M I
 T R A C T A T V S.

- De Si cultus diuini & orationis efficacia.
- De Eniue Serbi cum natura humana.
- De causa & origine mali: & cur homines plura & maiora mala inua-ferint magis quam cetera animalia.
- De immortalitate animarum.
- De modo, quo anima patiuntur ab igne corporeo, & de corporū cruciatu.
- De Eccl. s̄is & Synodorum differentia.

TRACTATUS PRIMVS,
 in sex orationes diuisus.
 ORATIO PRIMA.

De Si cultus diuini, & orationis efficacia, coram Alexandro sexto Pont. Max. Dom. prima Aduentus, Anno salutis, 1501. habita.

RESPICITE Et leuate capita vestra. Luc. 21. cap. (ingenti) mei vires mensus. S. ac B. parer, mihi ipsi factis esse ad dicendam corā maiestate tua, pollicitus non sum. Noui si quidem quāta mentis acie, quanta orādi arte & conluetudine, quanta disciplinarum omnium vbertate opus sit, vt in hoc celeberrimo orbis Senatu di-gnis quis ad orandum habeatur. Nec adduci potui, vt mea huc

sponte conscenderem, sed malo parendo tanto me discrimini credere quā minus auscultando in tuto silentii portu me com-morari: p̄sertim quod non aduētium, sed proprio annexum officio munus explendum est. Verum quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc superest refugij, vt oculos nostros ad Patrem luminum dirigamus, eius opem quo vberius impetremus, reginam celi vna, precor, addeamus. Aue Maria, &c.

XCITATVRVS Torpētium corda fidelium Do-minus ac Redēptor noster prodigia illa tremenda cõmemorauit, quibus vniuersus cõquatiētur orbis: & vbi cunctorum animos ingenti pauore soluendos respexit, tremefactis discipulis, orationis protius patefecit auxilium. Respicit, inquit, mētis p̄culdubio lumine, ad quam maxime spectat oratio, & leuare capita vestra, intelle-ctū & affectū ad superiora erigite: his nāque partibus suis, dua-bus veluti librata alis, tribunal Altissimi mēs petit humana: cui⁹ nimirū ascensum p̄prie orationē appellamus. Ea de re à Dñicę exhortationis instituto nequaquā diuertēs, de vi orationis ali-quid in mediū afferēdum censui quod & tāto consensu indignū non sit. & mentis vtranque partem vel mediocriter oblectet.

¶ Apud maiores nostros, eisdē studiosissimos viros, non negli-genda

15208
 DR.
 MARCO

gēda illa ambiguitas excitata iā pridē fuit: quis votorū, mortalīū precūm ad Deū proprius fructus sit, quorsum orationes, obsecrationes, caremonię, sacrificia, omnisq; Dei optimi maximi cultus. Epicurei siquidē, Stoici, Peripateticorūq; nōnulli (diuerso quāuis calle) cōtra Deum hominūq; cōmercia progressi sunt: in eam tamen sententiā cōuenere, vt eorum, qui diuinis rebus operā dāt, spem omnē deludāt. frustrari nāq; expectationem la crymarū, oblationum, venerationū, & id genus humanorum officiorū omnīū assenerāt. Aegyptij verō, supplicationibus, processionibus, reliquōve diuinarū rerū cultū eam tribuere poterāt, quo ipsam mundi rectōre mouere, atq; in alterutram partē flectere posse crediderint. Christiana autē religio spiritū sancti virtute fundata, & splendore pariter illustrata, orationum effectus tam pulchrē moderata est, vt neque diuinę prouidentię quippiam ademptū autumet, neque mobilem eam quouis pacō fatētur. Quocirca pro huius tantę difficultatis veritate disputanda, prouinciam suscipiēs, primum, quōd oratio in numero causarum, deinde quōd in effectiuarum ordine, demum quōd in suprema earum sede locanda sit, differre constitui.

¶ Omnipotēs Deus etsi solus quęcūq; facta insectāve simul non implicat, efficere potest: quēadmodum tamē diffundēdę bonitatis suę gratia, res omnes, quęcūq; sint, existentia donauit: ita res fere cūctas omni relegata inuidia ad supremā deitatis participationē afsiuit, dū agēdi eis virtutes liberali largitiōe cōcessit: & tāto fōedere secūdas sibi causas deuinxit, vt nec illius immēsitās quātulācūq; efficacīa absorbēdo cōsumeret, aut pręue niēdo impediret, nec harū interuētus, illius ad vltima, quęque aditū obstrueret. Illapsus enim quidā diuini numinis ad eō intimē sit, vt cælū ac terras camposq; liquētes. Lucētemq; globum Lunę, Titaniq; astra, Spiritus intus alas: totāq; infusa p artus, Mēs agitet inosē, & magno se corpore fundat. Distribuit quoq; ea lege totā agentīū seriē in tres ordines (corruptibilium, cęlestiū, & immaterialium,) vt & inferiori superiori obtēperet, atq; extrā, quin poti⁹ supra omnes, ipse toti⁹ orbis princeps moderator pręsideat: neq; eū fas est aliis primā cōnumerare causam, quasi partis cuiusdā naturā locū teneat: q̄do toti⁹ bonitatis fās, origo, custodia, cōsummatioq; sola ipsa existit. Quamobrē p̄la rē Aristoteles gloriosum Deū summū bonū vniuersū, nō in ipso clausum, sed extra ipsū tradidit. Nec ipi⁹ sola natura, cuiuscūq; naturalis ordinis legib⁹ est absoluta: verū diuinas ēt quasdā participationes fatemur exēptas. Credimus modū quēdā rerū esse, quas etsi impartiri pleriq; intellectu p̄ditis nō ambigimus, cōnaturales tñ alicui nulla auctoritate fieri posse prędicamus, docem⁹, demōstramus: sunt autē gratia, charitas, lumē glorię, & id gen⁹ multa. Quę t̄circo super omnē eleuātur naturā & creatā, & q̄ creari possēt, quia diuinū assequūtur ordinē, veluti deitatis (si fas est dicere) pprietates. Eodē quippe naturę vinculo, quo vltimę preparatiōes cōsequentesq; vires propriis cōnexę sunt formis, & parē esse oportet naturę cuiusq; & comitū cōmunicatiōne, eodē inquā vinculo, q̄ memorauimus, excellentissimę illi naturę cōiungunt diuinę: nec minus vis omnis seipsam excēdes illi⁹ fieri cōfors pōt esētisq; q̄ rerū harū fiat pricipatio insignis: nec deitatis capax esse quisq; magis pōt, q̄ earundē perfusiōe reddatur. Has itaq; creaturarū eminentissimas qualitates naturalīū causarū ordines trāscēdere ea fatēdū est rōne, vt inī causas secūdas annumeratę, primatū obtineāt. Vniuerso itaq; agentīū principiorū ambitu, quo disseruimus mō disposito, q̄ promissim⁹ orationū causādī vim, diuersos causarū grad⁹ inuestigādo p̄scrutemur. Familiarib⁹ quidē nobis rerū principiis p̄ducēdum si qd est: calore resolui, frigore cōprimi, humido fluere, ariditate siccari, raritate extēdi, densitate cōstringi, affectionib⁹ reliq; sub iici, fluxa atq; oppressa pugnātum inter se virtus exigit. Mēs autē, cuius orare ppriū est, quantū hęc aspernē, his pręstet, horū infra se subiecerit potestātē, nec illos quidē latet, quibus Philosophia, sensuū, quoq; opera ab his libera esse mōstrauit, sed quibus in semetipsis vel hoc aduertere datū est, q̄ immutari cōtemplemur. Paulo sapientis artīū genus, organorū series secreto venit nexu: hisque adēptis oriosi reddūtur opifices. At q̄ optimam elegerint Marię partē, exterioribus sese negātes, publicas priuataque actiōes sollicitudinēque reculant. Bonorū deinde officiorū virtutis, morū, totiusve animi ornatus, quę indira à natura femina sunt intra singulos quosq; cōtinent: neq; fieri pōt, vt altero voluptates à se abdicāte, parhmoniā sectāte, irā moderāte, timorē depellēte, ius vnicuiq; reddēte, disciplinz cuiusuis operā dāte, mētēque quomodolibet excolēte, cōtinens, tēperatus, māsuertus, fortis, iustus doctūve efficiatur alius. Diuinarum verō obsecrationū vis, in angusto orātis angulo nō arcatur, sed ad extrema quęq; diffunditur, omnia perlustrat cūctorū fines attingit, penetrat, pertrāsit. Sydera quoque potestas quintę integratur essentię a terminis astrorū, cursū, luce, occultōve influxu perficitur. Supplicationes verō sacras cęlestis naturę, morus, luminis influxūque expertes vtroq; patet esse modo: agere enim

nostra illę cęlestiū more nemo (nisi desipiat) credit. Agi autē superiorū corporū afflatu opinātes intellectuā animę portionem (vt princeps Physicorū ait) à sensitiua separare nescierunt. Intelligētię denique (quas Angelos appellamus) aut absque orbis motu efficere possunt nihil, aut certē solis localis (vt Theologis placuit) pręsent mutationib⁹. At precibus puro de pectore emanātib⁹ hominū subdi omnia, obsequi, subterfugereq; nihil earū imperiū, veritas testat: Quicquid orātes petitis, credite inquit, quę accipietis, & eueniet vobis. Quapropter si naturales, factiūq; actiūq; cęlestes spiritualesque causę nostrarū intra se nō claudūt orationū potentiā, solūq; supernaturaliū diuinarumq; ordo supersit, in hoc rerū fastigio humanarū precū si causę sunt, reponendam esse dignitatē mētēq; quis non videt? Verū cum altissima sit ista hęc rerum series, Creatoriq; soli cognata, fieri quo pacto potest, vt obseruatiōe huiusmodi (humana quidem facta) nostro subditę arbitrio, in tā excelso rerū cacumine locandę credātur? Incredibile autē diffonimq; ne cuiusiam hoc esse videatur, humana vota bifariā perspicēda sunt: vt hominis nuda opera, atq; iterū vt cęlestis gratię afflatu decorata. Nostra si cōspecta fuerint, cōgenitam boni cupidinē ad bene beatęq; viuendū facultatē prę se ferūt, & veluti semina terrę cōmendata, Sole, imbre, rore, cultique reliquo pullulant, crescūt, florescunt atque fructificant: non secus latens in homine spiritus, frequentis officio, disciplina, studio, diligentique excultus quicquid virtutis exculpi potest, proferet, fouebit, alet, atque perficit.

¶ Et quia natura superuacanea abhorret, nec rō suadet alterius opē querere vbi possis ipse pficere, nulla adhuc supplicādī necessitas, nulla tot precū vtilitas apparet. Quo fit, vt posthabēdi p̄nit⁹ nō sint magno excellētiq; ingenio pręditi Philosophi, si ad vulgares cōpensēdas insolēcias, ad effrēnē moderandā audaciā, ad bonos inferēdos mores, cultū isthūc adhibēdam tradiderūt. Intra scrutati vires, singularē de hominis salute elementissimi Dei sollicitudinē, ex qua nostrarū peti. Ionū oritur efficacīa, p̄missamq; eternę vitę beatitudinem, quę eisdē fructū prębet, ignorarūt: abscondit enim hęc Deus pater arcana à sapientib⁹ & prudētib⁹ huius seculi, quę suis erat paruulis quādoq; reuelatur. Ornata autē humana mēs gratia, fide, spe, charitate, cęteris que p̄sula cęlestibus habitib⁹, primę summęq; bonitatis amore rapitur, illius intui: d̄ cōcupiscit, inhiat, anhelat. Et quia oculus nō vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis nō ascēdit, q̄ pręparauit Deus diligētib⁹ se: & non modo debilis, infirmus, deficiens omnīū hominū & Angelorū conatus, verum etiam nullus fore cōprobatur: hinc potētissimi Dei inuocāda est manus, hinc implorandū auxiliū, hinc expectēdus ducatus, hinc miris quidē veritatemē modis, & immoto cōsilio diuina exoratur clemētia & orationū nostrarū non petit efficacīa. Quēadmodū enim generi animātium inanimarūq; rerū omnīū est à natura tributus appetitus quidā inquirēdi boni: id tamē assequi nequaquā potest, nisi secretis adhibitis adminiculis ab eo qui operatur omnia in omnibus, eōiq; ducatur: ita sanē cōcitata in nobis per Spiritum sanctū summi boni desideria, expletum iri humillī intercedere postulatione cōgruit. Exposit nāq; diuinitatis perspecta lex ab optimo omnia nō dum prona ad bonū fieri, sed opem fortiri, quę sese ad id diuerso ferāt gradu: si enī effusa diuinę bonitatis quātulacūq; similitudo res omnes cōstituens, atque decorās secundū assert, nisi cōtingens quidpiā prępediat innati cuiusq; appetitus finē voluptatēq; naturā, quātō magis impressa sanctissimę Trinitatis imago ineflabili gratiē splēdorē coruscās cōferet, vt quē à facie Domini cōcepim⁹, & parturium⁹ Spiritū salutaris, ppriis nexib⁹ quādoq; pariamus. Cōmonētis pręterea officīū est, si quos ad optandū, aggrediendū, agēdūq; impleat eorūdem electiōne, aggressu, actiōe vti, cōceptaq; quo ad eius fieri potest, perficere: propterea quidē qua ratione mouētur singula, eadem & quiescūt. Natura etenim lata, natura assequitur, natura manēt, vi autē expulsa vi trahūtur viq; cōsistunt. Fecit autem sapientissimus Deus nos ad se, & inquietū est cor nostrū, donec requiescat in se. Scim⁹ nāq; q̄ omnis creatura ingemiscit, & parturit, & intra nosmetipsos gemim⁹ adoptionē filiorū Dei, expectātes redēptionem corporis nostri. Suū igit erit pios, quos miseruit affectas, quibus ad eū suspiramus, quos petēdo accēdimus, nō excludere, sed admittere, fouere, beare. Cur rōnalis creaturę sublimitas scribit, prędicat, extollitur, vt diuinę naturę cōsortes, vt filij Dei nominemur & sim⁹, si Dei cooperantes nō sum⁹? Si ad capel sendū paratū nobis ab origine mūdi æternitatis regnū opera nostra efficiūt nihil, miserabiliores p̄fecto nō mō nationib⁹, sed viliissimis ēt quibusq; reb⁹ filij Dei sunt, si reliquorū formę, actiōnes & fines p̄itate cōgaudet, eis verō acceptę naturę ad quē obtinēdā oīs a iō subtrahā sit. Quorsū diuinę amicitię mun⁹ humano collatū est generi, si amicorū iura seruare nō possūt? si cuiusq; hoīs apud Deū nulla est auctoritas? si q̄ optat q̄ optimum, potētissimū Dei amic⁹ efficiere neq; si qua est petētis atq; non petētis cōditio, & par vtriusq; facultas? Pręstare nēpe obsecrātē

non id infert, vt aliquid velit aut malit immutabilis Deus: sed vt opera nostra fiat, q. aliàs factū nō fuisset, sed vt accommodē causā efficiēdis adhibeantur rebus. Secundarū quippe causarū leges nō norūt: non ideo negāt vanas esse, quōd summi opificis potētiam augēat, aut volūtatem mutēt: sed quia status ordo seruat quia effectus cognatas etiam habēt causas, quia à summo bono descendūt cōiūno gradu rerū perfectiōnes. Ita naq; sapiētia attingit à fine vsq; ad finē fortiter, & disponit omnia suauiter. Proinde quæ seruorū Dei paupertatē, cælibatū, seruitutē, ieiunia, vigiliās, sollicitudinē, orationes, cæterosq; superarē vitæ gratia susceptos labores despiciāt, & causare nihil contēdūt, defendāt vana esse singula hominū studia: accusent auidos agricolas, arguāt sollicitos negotiatores, milites, omniū artium opifices, & variis literarū disciplinis operā dātes, dānent ipsam deniq; naturā: quæ sicut ad vitæ status gloria que cōmoda possidēda, laborandū esse suggerit, si ad felicitatē habēdam orandū esse docuit fidelissimō naturę testimonio, omniū nationum, omnium prorsus seculorū ritu cōprobante: neq; enim vel noua vel singularis obsecrationum est religio: sed grates, tēpora, quietatēq; si recēseas, vetustissimam hęc obseruationem torōq; orbe terrarum diffusam, tamen si diuerso cultu, semper inuenies. Quod autē indeficiēs apud omnes perseuerat, à natura inditū, aut immobiliori aliqua causa institutū esse, omniū philosophantiū schola cōfirmat. Non vana itaq; nec parua potēstare donati sumus, quādo interpellādē nobis diuinę maiestatis facultas concessa est, quādo nostræ oratiōes: nostri exēpli efficiuntur causę desiderij: hoc de primō quidem diuisionis membro diximus.

Deinceps vt erat propositū, ad quod genus causarū referenda sit oratio, paucioribus absoluamus. Quamuis P. B. arguta dicta, quæ differunt, scioli plerique putent: retundere tamen quam assentire malūt. Causarum inquit, genus quadrifariū diuisum cum sit, v. e. i. s. h. e. r. e. l. i. g. i. o. si earum cōtinetur ambitu, quam deniq; subit causandi rationē, finis, forma & materia eorum, quæ in sacrificiis obtēta creduntur, ab humana longē sunt opera: efficiēs verō cum oporteat rē aliquā dare factis, & hominū vora nil oratione tribuāt impetratis, procul esse ab agētium finibus fatēdum est. Deficiūt præterea nunquam aut certē raro, rerū per se actiua: oratur autē plerunq; expectatione vana: fortuita igitur, aut nulla huiusmodi cultus vis est. Animaduertisēt profectō hī argumētationū suarū, quā friuola sit ratio si mentis oculos ad geminā cōiēcisset sectionē. Alterā agētis in diuisiōne, adiuuās, cōsulens, & perficiēs: alteram modi agendi in imperiū, suffragiū, atq; ministerium. Relucet in his agētis nomine etiam suffragatē admitti. nec enim duntaxat dicitur dare qui tribuit, sed & qui interpellat, vt detur. Nec ab re: vt enī. p̄cipiēs effectiui esse constat (quia obtēperantem executorem ad agēdum promouet) sic & petēt qui actorē ad faciēdum flectit: quia & apud grāmicos idē imperatiuus & deprecariuus est modus. Nec indignū rationali cēseas creatura, q. reliquis quietum esse ex propriis viribus sit à natura collatū, ipsi autē tā humili actione alienā opem implorare necesse sit. Meminisse enim oportet, q. in ardua difficultate de cælestibus motibus differēs auctor Petipareticorū protulit sentētiā: Meliorem inquit fore ægrotantis fortunam cōpluribus auxiliis perfectā assequi sperātis valetudinē, quā paucioribus exigua. Librādas rerū naturas ex hoc voluit, nō quia potiūdi boni potētia est maior, sed quia bonū potiūdum est maus. Nō minor itaq; rationalis est creatura, q. eterno destituta auxilio optimū in tota natura cōsequi nō valet: sed eo altiorē cōscendit gradū, quo excellentior & omni cogitatu superior illi felicitas, p̄posita atq; parata est. Nō officit ēt q. nostris optatis plerunq; oratio nō respōdet: causarū enim nō quouis modo: sed ritē dispositarū lex est nunquā aut rarō deficeret. Vegētabiliū quippe semina non aliter, q. vdis madata sulcis suo tēpore opportunaq; diligētia exulta obtinēt: vt sape iructus afferāt. Sol cū homine hominē, cum Leone Leonē, cum singulis animātib; singulorū genera semp̄ ferē generat, mō quēdā nō desunt præparatiōes. Quocirca si Dominū precātes, nulla affectiō causarū more, efficacēs talitē frequētē redderet, meritō cautalis eos ordo a se abdicaret: sed cū corū tātus sit vigor, vt totus alit oratiōis effectū, nō sine quo incalsū ligāt, sed cū quo fructū referāt expectatū: iure inter effectiuas causas locū sibi vēdicāt. Accepimus vero petētes piē perseuerātē, pro se necessaria ad salutē obtinere nō sēpe: sed semper efficere quod cupiūt. Piē quidē petendū est: alioquin licet multiplicauerimus orationes, petim⁹, & nō accipim⁹: ideo q. malē petam⁹: q. enim declinat aurē suā, ne audiat legē, oratio eius erit execrabilis: & cū is qui displicet ad impetraū mittit, irati animus ad deteriora paucatur. Dedit quidē postulatibus regē in furorē suo: & respexit in orationē humiliū, q. volūtātē timentiu se facit, & deprecationē eorū exaudit. Perseuerātē autē: qm̄ pater misericordiarū & Deus totū cōsolatiōis rogari instātissimē vult, ne oblata aut illicito impetrata vilescāt: & nos ipsos ad percipiēda promissa deuo

tiōis igne accēfos præparemus. Clausis ostiis intēpesta nocte se puerisq; suis sumnū capientibus, euāgelicus amicus post negatū mutuū, post increpatā molestiā improbitate pulsantis vict⁹, quotquot opportunitati fuerāt panes elargitus est, Pro se verō quādoquidē obfatare ei⁹, cui petim⁹ aut oramus scelera, ne etiā Sāctorū preces admittātur, Hieremix cōtestatus est Dominus: Tu, inq; noli orare p̄ populo hoc nec assumes, p̄ eis laudē, & orationē, & nō obfatas mihi quia nō exaudia te. Et rursus: Si ite-
 10
 20
 30
 40
 50
 60
 70
 80
 90
 100
 110
 120
 130
 140
 150
 160
 170
 180
 190
 200
 210
 220
 230
 240
 250
 260
 270
 280
 290
 300
 310
 320
 330
 340
 350
 360
 370
 380
 390
 400
 410
 420
 430
 440
 450
 460
 470
 480
 490
 500
 510
 520
 530
 540
 550
 560
 570
 580
 590
 600
 610
 620
 630
 640
 650
 660
 670
 680
 690
 700
 710
 720
 730
 740
 750
 760
 770
 780
 790
 800
 810
 820
 830
 840
 850
 860
 870
 880
 890
 900
 910
 920
 930
 940
 950
 960
 970
 980
 990
 1000
 1010
 1020
 1030
 1040
 1050
 1060
 1070
 1080
 1090
 1100
 1110
 1120
 1130
 1140
 1150
 1160
 1170
 1180
 1190
 1200
 1210
 1220
 1230
 1240
 1250
 1260
 1270
 1280
 1290
 1300
 1310
 1320
 1330
 1340
 1350
 1360
 1370
 1380
 1390
 1400
 1410
 1420
 1430
 1440
 1450
 1460
 1470
 1480
 1490
 1500
 1510
 1520
 1530
 1540
 1550
 1560
 1570
 1580
 1590
 1600
 1610
 1620
 1630
 1640
 1650
 1660
 1670
 1680
 1690
 1700
 1710
 1720
 1730
 1740
 1750
 1760
 1770
 1780
 1790
 1800
 1810
 1820
 1830
 1840
 1850
 1860
 1870
 1880
 1890
 1900
 1910
 1920
 1930
 1940
 1950
 1960
 1970
 1980
 1990
 2000
 2010
 2020
 2030
 2040
 2050
 2060
 2070
 2080
 2090
 2100
 2110
 2120
 2130
 2140
 2150
 2160
 2170
 2180
 2190
 2200
 2210
 2220
 2230
 2240
 2250
 2260
 2270
 2280
 2290
 2300
 2310
 2320
 2330
 2340
 2350
 2360
 2370
 2380
 2390
 2400
 2410
 2420
 2430
 2440
 2450
 2460
 2470
 2480
 2490
 2500
 2510
 2520
 2530
 2540
 2550
 2560
 2570
 2580
 2590
 2600
 2610
 2620
 2630
 2640
 2650
 2660
 2670
 2680
 2690
 2700
 2710
 2720
 2730
 2740
 2750
 2760
 2770
 2780
 2790
 2800
 2810
 2820
 2830
 2840
 2850
 2860
 2870
 2880
 2890
 2900
 2910
 2920
 2930
 2940
 2950
 2960
 2970
 2980
 2990
 3000
 3010
 3020
 3030
 3040
 3050
 3060
 3070
 3080
 3090
 3100
 3110
 3120
 3130
 3140
 3150
 3160
 3170
 3180
 3190
 3200
 3210
 3220
 3230
 3240
 3250
 3260
 3270
 3280
 3290
 3300
 3310
 3320
 3330
 3340
 3350
 3360
 3370
 3380
 3390
 3400
 3410
 3420
 3430
 3440
 3450
 3460
 3470
 3480
 3490
 3500
 3510
 3520
 3530
 3540
 3550
 3560
 3570
 3580
 3590
 3600
 3610
 3620
 3630
 3640
 3650
 3660
 3670
 3680
 3690
 3700
 3710
 3720
 3730
 3740
 3750
 3760
 3770
 3780
 3790
 3800
 3810
 3820
 3830
 3840
 3850
 3860
 3870
 3880
 3890
 3900
 3910
 3920
 3930
 3940
 3950
 3960
 3970
 3980
 3990
 4000
 4010
 4020
 4030
 4040
 4050
 4060
 4070
 4080
 4090
 4100
 4110
 4120
 4130
 4140
 4150
 4160
 4170
 4180
 4190
 4200
 4210
 4220
 4230
 4240
 4250
 4260
 4270
 4280
 4290
 4300
 4310
 4320
 4330
 4340
 4350
 4360
 4370
 4380
 4390
 4400
 4410
 4420
 4430
 4440
 4450
 4460
 4470
 4480
 4490
 4500
 4510
 4520
 4530
 4540
 4550
 4560
 4570
 4580
 4590
 4600
 4610
 4620
 4630
 4640
 4650
 4660
 4670
 4680
 4690
 4700
 4710
 4720
 4730
 4740
 4750
 4760
 4770
 4780
 4790
 4800
 4810
 4820
 4830
 4840
 4850
 4860
 4870
 4880
 4890
 4900
 4910
 4920
 4930
 4940
 4950
 4960
 4970
 4980
 4990
 5000
 5010
 5020
 5030
 5040
 5050
 5060
 5070
 5080
 5090
 5100
 5110
 5120
 5130
 5140
 5150
 5160
 5170
 5180
 5190
 5200
 5210
 5220
 5230
 5240
 5250
 5260
 5270
 5280
 5290
 5300
 5310
 5320
 5330
 5340
 5350
 5360
 5370
 5380
 5390
 5400
 5410
 5420
 5430
 5440
 5450
 5460
 5470
 5480
 5490
 5500
 5510
 5520
 5530
 5540
 5550
 5560
 5570
 5580
 5590
 5600
 5610
 5620
 5630
 5640
 5650
 5660
 5670
 5680
 5690
 5700
 5710
 5720
 5730
 5740
 5750
 5760
 5770
 5780
 5790
 5800
 5810
 5820
 5830
 5840
 5850
 5860
 5870
 5880
 5890
 5900
 5910
 5920
 5930
 5940
 5950
 5960
 5970
 5980
 5990
 6000
 6010
 6020
 6030
 6040
 6050
 6060
 6070
 6080
 6090
 6100
 6110
 6120
 6130
 6140
 6150
 6160
 6170
 6180
 6190
 6200
 6210
 6220
 6230
 6240
 6250
 6260
 6270
 6280
 6290
 6300
 6310
 6320
 6330
 6340
 6350
 6360
 6370
 6380
 6390
 6400
 6410
 6420
 6430
 6440
 6450
 6460
 6470
 6480
 6490
 6500
 6510
 6520
 6530
 6540
 6550
 6560
 6570
 6580
 6590
 6600
 6610
 6620
 6630
 6640
 6650
 6660
 6670
 6680
 6690
 6700
 6710
 6720
 6730
 6740
 6750
 6760
 6770
 6780
 6790
 6800
 6810
 6820
 6830
 6840
 6850
 6860
 6870
 6880
 6890
 6900
 6910
 6920
 6930
 6940
 6950
 6960
 6970
 6980
 6990
 7000
 7010
 7020
 7030
 7040
 7050
 7060
 7070
 7080
 7090
 7100
 7110
 7120
 7130
 7140
 7150
 7160
 7170
 7180
 7190
 7200
 7210
 7220
 7230
 7240
 7250
 7260
 7270
 7280
 7290
 7300
 7310
 7320
 7330
 7340
 7350
 7360
 7370
 7380
 7390
 7400
 7410
 7420
 7430
 7440
 7450
 7460
 7470
 7480
 7490
 7500
 7510
 7520
 7530
 7540
 7550
 7560
 7570
 7580
 7590
 7600
 7610
 7620
 7630
 7640
 7650
 7660
 7670
 7680
 7690
 7700
 7710
 7720
 7730
 7740
 7750
 7760
 7770
 7780
 7790
 7800
 7810
 7820
 7830
 7840
 7850
 7860
 7870
 7880
 7890
 7900
 7910
 7920
 7930
 7940
 7950
 7960
 7970
 7980
 7990
 8000
 8010
 8020
 8030
 8040
 8050
 8060
 8070
 8080
 8090
 8100
 8110
 8120
 8130
 8140
 8150
 8160
 8170
 8180
 8190
 8200
 8210
 8220
 8230
 8240
 8250
 8260
 8270
 8280
 8290
 8300
 8310
 8320
 8330
 8340
 8350
 8360
 8370
 8380
 8390
 8400
 8410
 8420
 8430
 8440
 8450
 8460
 8470
 8480
 8490
 8500
 8510
 8520
 8530
 8540
 8550
 8560
 8570
 8580
 8590
 8600
 8610
 8620
 8630
 8640
 8650
 8660
 8670
 8680
 8690
 8700
 8710
 8720
 8730
 8740
 8750
 8760
 8770
 8780
 8790
 8800
 8810
 8820
 8830
 8840
 8850
 8860
 8870
 8880
 8890
 8900
 8910
 8920
 8930
 8940
 8950
 8960
 8970
 8980
 8990
 9000
 9010
 9020
 9030
 9040
 9050
 9060
 9070
 9080
 9090
 9100
 9110
 9120
 9130
 9140
 9150
 9160
 9170
 9180
 9190
 9200
 9210
 9220
 9230
 9240
 9250
 9260
 9270
 9280
 9290
 9300
 9310
 9320
 9330
 9340
 9350
 9360
 9370
 9380
 9390
 9400
 9410
 9420
 9430
 9440
 9450
 9460
 9470
 9480
 9490
 9500
 9510
 9520
 9530
 9540
 9550
 9560
 9570
 9580
 9590
 9600
 9610
 9620
 9630
 9640
 9650
 9660
 9670
 9680
 9690
 9700
 9710
 9720
 9730
 9740
 9750
 9760
 9770
 9780
 9790
 9800
 9810
 9820
 9830
 9840
 9850
 9860
 9870
 9880
 9890
 9900
 9910
 9920
 9930
 9940
 9950
 9960
 9970
 9980
 9990
 10000

ORATIO II.

De vnione Verbi cum natura humana, coram eodem Alex. 6. domini-
 ca prima Aduentum, anno Salutaris 1502. habita.

Videbunt filium hominis cū potēstare magna & ma-
 ietate. Lucę 21. cap. Admirabile sacramentum, quo
 filius Dei se nostra cum humanitate cōiunxit, Dio-
 nysius Areopagita B. P. profundius sensit, quā à no-
 bis explicari possit. Silentium tamen ob hoc nobis
 non indixit, sed mysterij altitudinem cōmendauit. Quamobrem
 studiosas mētes, quę ad difficilima quęq; pericrutāda sese ra-
 piūt, prouocauit ad huius tāz rei contēplationem nō minus sa-
 lutarē, quā difficultem. Tali concitatus desiderio statui apud
 me ipsa vnione verbi cum natura hominis aliquid tam subtili-
 Opul. Caict. M M 4 ter

ter, tamq; modestè differere, vt tãto loco dignum quippiam afferrem, & profefsioni meæ videretur aptissimum. Attamen primum Mariæ numen, vt præsens nobis adsit, humiliter imploremus. dicentes, Aue Maria, &c.

QUOD M. Ad ædificationem perpetui tēpli solius atque omnipotentis Dei, in quo vos R.P. & reuerendissimi Domini rāquam colūne positi statis, illud immutabile fundamētum iaceretur. Verbū quod in principio erat Deus, factū est, admiracione pariter & stupore cōmoti sunt plurimi, subtiliūsq; inuestigare molientes, quomodo vnus atq; idē verus Deus & verus homo esse possit, ad philosophiam sese cōtulere. Cumq; in illa prospexissent, q̄ omnis vnio aut s̄m substantiam, aut s̄m accidēs sit, vtrinq; perscrutati. diuersa vtrinq; obstacula offenderūt. Etenim si substantialis est ipsa Dei hominiq; cōiunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma, & perinde, vt Apollinaris somniavit, tertia quædam natura ex vtriusq; cōmixtione cōflata est. Si verò accidentalis affirmatur, siue diuinū dicamus Verbū habitare in illo homine, veluti in tēplo, siue vt indumēto cōnexum (quæadmodum duas hypostasēs in eadem personā cōponentes cōcedere oportet Nestorianā impietatē à s̄nibus Ecclesiæ iam pridē à Patribus explosam vltro reuocaremus. Quo fit, vt nodosa nimis quæstio Christianæ religiōis professoribus obiecta videatur. An fortè satis erit nobis pertrāsire crassa (vt aiūt) Minerua: & ruditer arbitrari talē fuisse illā vnionē, qualē Deus voluit, aut qualem Ecclesia credit. Sed si hæc fides sufficit, vana est admonitio principis Apostolorum, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud nos est incōuulsa fide, omni poscēti nos rationem reddere. Quo itaq; fœdere Verbum caro factū sit, quantum à sanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est qui omnē hominē ad se humiliter properatē adiuuat & illuminat, paucis mihi prosequēdum restat. Et quoniā omnis de aliqua re institutio à diffinitione debet proficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputatur, imprimis prælibandum reor. quid sit vniri in natura, quidve in persona. Vniri in natura dicuntur. quæcunq; ē diuerso veniētia ad vnus naturæ integritatē perficiēdam concurrunt siue in informatione quadam, vt anima & corpus hominē integrat: siue cōtinuatione qualibet à natura instituta, qualē animalis mēbra præ se ferūt, siue quauis alia enascentium cōuersatione rerū id euenire cōtingat. Cum autem ex philosophia, nedum à sacris literis, didicerimus diuinitatē & in seipsa omnis cōpositionis expertē: & in cuiuslibet alterius cōcretionem venire nō posse (vtpote, cuiuslibet imperfectionis ratione illi repugnātē) assumptio hōminis à Dei verbo vnionem in natura repellit. Vniri verò in persona illa dicuntur, quorū vna eadēq; existit à Græcis, hypostasis appellata à nobis autē substantia indiuidua. Addidit autem, indiuidua: quoniam cōsuetudo Latinorū, & quæ cōmunis est substantiam vsurpat. At vnio hæc secundū personā nō vno tantūmodo intelligi potest: nā quodlibet accidēs ab eo, in quo est, cōstat secundū personā indistinctū esse: partes vel integritatis vel essentia cuiuscunq; hominis, quantum ad personā attinet, eadem sunt cū eo, cuius partes esse dicuntur. Verū cū diuino verbo fas nō sit quippiā accidere, & ordo rerū nequaquam pariatur humanitatē, quæ ad substantiam spectat accidētis essentiam subire, intelligi nullo modo potest, vt humana natura deuincta Deo personaliter sit: quæ idmodū accidēs subiecto suo inhærescit. Quod si ad alterū modum recurras, quo partes atq; membra personæ copulantur, incidis in Scyllam cupiēs vitare Charybdin. Deum enim aut hominē partis diffinitionē subintrare fatendum esset: quorū vtrunq; riderent philosophi, alterū orthodoxa detestaretur Ecclesia. Quid ergo: succūbendū me nobis erit? minimè gēgium. Perspicacius quidem intuitibus videri potest quādā membra cuiusq; hominis & partes sunt & organa: partes quidē, quoniam totum integrat: organa verò, quia ad officia muneratq; propria accommodantur. Organā autem dixerim non quæcunq; , sed cōnexa. Habent siquidē artifices & alia instrumenta à seipsis ab iuncta, quæ à prioribus tantū distant, vt nequaquā valeat alter alteri manus; aut oculos, quæadmodum ensēm aut calamū commodare, propterea q̄ nostra isthæc mēbra nobiscum subsistunt, illa verò remota à nobis sunt, & existūt p̄ seipsa. Nec partes & quæ diximus cōiuncta organa, tam mutuo inter se cōnectuntur vinculo, vt neutra possint ab alterutris separari: quādoquidem & si nullum intelligatur genus partiū: possunt nihilominus huiusmodi instrumenta remanere. Nā & sensorie quæque partes nō eo quod partes cōpares habēt, organa sunt, sed quoniā ad suas apte sunt functiones: vnde si senex oculū solū iuuenis assumeret, videret vtiq; sicut iuuenis, & si quis præterea corpus totū animæ organū dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquatur, quo personalis aliqua cōiunctio de finiri potest, nulla se vel partiū, vel accidētū natura cōmiscēre, quādo organū implicitū affueuerim⁹ cuiuslibet tributū esse personæ, atq; hoc nimirum pacto nostrā naturā Dei verbo vnitā citra omnem dubita-

tionē cōstemur. Et quoniā in tota earum, quæ apud nos sunt, vnū ueritate rerum, nihil tam simile verbo Dei, quā intellectiua anima reperitur, ab ipsa exēplo qualicūq; sumpto, ea quæ diximus, fortasse subobscura pēdantur. Cernere libet nostrā animā, præter q̄ corporis est forma, vtroque potiri instrumentū generandum & sui corporis eiusq; partiū perinde ac congeneratorū organorū vtiq; ministerio, & externa adminicula perficiētis adhibet operib⁹; hominis enim corpus cōiunctū intellectiua animæ organū putandū est nō ob id esse, quia ipsa illud informat & perficit: sed ob eā potius causam, q̄ illa cū ipsa sortitur est subsistere. Enimvero si sola vi intelligētia adimeret animæ, hoc ipsum q̄ corporis perfectio est, retineret nihilominus secū illud idem corpus, quatenus intrumētū cōiunctū: vt Platonici omnes, Peripateticorū verò illi, qui vnū hominibus dedere intellectū, affirmāt. At si incredibile aut ambigū adhuc cuiquam videtur, vt spirituales aliqua substantia corporeū habeat quippiā eiusdē secū esse participās, quo proprias abioluat actiōes, & tamen eius forma nō sit, ad seipsum redeat, seipsum intueat, de seipso dubitet. Nōne intellect⁹ hominis ad explicādos eorū q̄ intelligit, cōceptus lingua vtitur, q̄ corporalis est, & eadē omnino personā cū illo cōstās, & tamē intellect⁹ nullius corporis est actus? Quæadmodū itaq; intellectiua anima miris quidē, veris tamē, modis geminū habet instrumentū iunctū & abiunctū: nō secus profectō gloriosus Deus vniuerso creaturarū genere veluti organo vtrius separato, dū per secretū, intimūq; illapsum se rebus immiscēs, ad suæ uolūtatis arbitriū dedit omnia, & cūcta in singulis, & singula in cūctis operatur. Illā autē humanitatē, quæ in Christo permanet, tāquā organū cōiunctū assumpsit: atq; ad illā magnifica & excellētissima soli⁹ Dei opera, redēptionē generis humani, sanctificationē peccatorū, æterni regni adiū. & id gen⁹ multa accommodat, agit, exercet. Quare p̄clarē Athana. vnionem animæ ad corpus, nō vt materiā, sed vt instrumentū propriū intruitus dixit, sicut anima rōnalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Cū igit vnio omnis (vt primo loco dicebamus) vel s̄m personā sit, vel s̄m essentiā, & essentialē p̄culā proposito repulerimus: superest vt personalē vnionē hāc asseramus. Rursus cū personalis vnio interdū penes substantiam cōstare possit, interdū autē penes accidēs, & quæ accidētis est similiter prætermittā sit, vtiq; substantialis remanebit. Postremò, quia & hæc in eā, quæ asciscit partes: & in eā quæ organis cōtēta est distincta reperitur, cōstet verò partium proprietates vtriusq; repugnare naturæ: cōsentaneū est, vt diuinitas atq; humanitas Christi in vnā cōstant nō naturā, sed personā: nō accidētāliter (vt ita loqui liceat) sed substantiāliter: nō vt partes, sed vt altera humanitas, q̄ veluti instrumentū quoddā (vt s̄pe dictū est) adiunctū diuinæ personæ sit: atq; ita sanē adiunctū, vt corpus illud verū Dei corpus, & aīa illa vera Dei anima verē atq; cōstater possit appellari. Nec officit quicquā nobis, q̄ cōiuncta organa ad integritatē naturæ eius, cui⁹ sunt, spectare videatur, nō enī oportet id cōtinuē verū esse, vt sexti digiti quacunq; ex causa cōgeniti exēplo pb̄ari potest. is enim de speciei humanæ integritate nō est, & tū organū connexū est hominis habētis illū. Ceterū, quo nullus hæsitādū locus excellētī cuiquā ingenio relinquit, nihil obesse scito, q̄ ipsum Dei verbū sola vi intelligētici ad assumptā naturā refertur: hoc enī minoris refert q̄ curandū sit. Relatio nāq; sola nō rātum habet momentū, vt hominē Deū faciat, verū suū inspiciendū est, ex quo oriē fundamētum, quod hoc in loco si attēderis. in eo cōsistit, q̄ fili⁹ Dei ad idē omnino esse personæ substantiaq; suæ naturæ hominis cōplexus est: hæc enī eiusdē esse indiuisio, est qua De⁹ homo est. Quæ & rāta tāq; singularis habet, vt in tā numerosa rerū cōditarum multitudine nullā diuus Bernardus repererit, quā nō fateret ab ea excedit: cū docētē Aug. didicerim⁹ potiorē vnionē obtinuisse hominē ī filio Dei, q̄ (mirabile dictū) ipsemet fili⁹ in Patre, cū quo tā singulariter vnus Deus. Hęc est q̄ prodigiis omnibus adeo præstat, vt ne dicā cetera mirabilia Dei opera (quæ vel tenuiter inspecta laudamus, miramur & obstupefcimus) sed miraculo vniuersa quæ fieri posse credimus lōgo supereminet interuallo: quādoquidē homo, q̄ nat⁹ est in ciuitate carnis nostræ idē ipse est Altissim⁹, qui fundauit eā. Hoc est magnū illud, atq; apostolicū sacramentum: quo secundus Adam tāquam sp̄s procedēs patrē reliquit & matrē, quādo forma suscepta seruilis splendore maiestatis obtextit, & synagoga dimissa nouæ sp̄s inhēsit, factiq; sunt duo, Deus inquit & homo in carne vna. Hęc est ardētis simulq; incōbulli rubi flagratia: qua Deus nos ter (q̄ ignis cōsumēs appellari voluit) quā aīciuit humanitatē, absq; cōsumptione cōtinet atq; illustrat. Nec secus q̄ ros in vellere abditur, & tanquā lapis sine manibus humani operis de mōte virginæ altitudinis abscessus creuit in montē maximū, omnia implētē, quando vniuersa & quæ in terris: & quæ in cœlis sunt: inltaurat: magnificat: beat. Hęc demū est quæ mortalitatē nostram abiectā atque p̄oitiā tam supra ne dicam sydera: sed Angelorum quoque altitudinē

effereus diuinitatis cōsortium adeo nobis impartiuit, vt nūc qui dē essemus & appellaremur genus electū, regale sacerdotiū, gēs sancta, populus acquisitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumē suū vocauit, & demū quando apparuit, similes ei sim⁹ immortales, impa⁹ribiles, nullius egēs, sancti, gloriosi, beati. Agnosce ergo quiquis Christianę professionis cēseris, dignitatem tuam, & diuinā iam cōfōrs factus naturę noli in veterem utilitatem degeri cōuersatione redire. Memēto cuius capitis, corporisq; mēbrū sis. Etenim si prę oculis nostrā hanc tantū pręstantiū in prōptu haberemus, & ad illā mores nostros metiremur & cogitatus, quā parata & expedita esset nobis via ad bene beatę viuendū. Quicunq; nepe salutis suę curā nō negligit, in hac vnionis gratia, qua Christo insecutus est, standū, aut ad eā redeū dū sibi fore facile prospicit. Nā quia nos insani per impietatum nostrarū iniquitates ab vno vero summoq; bono resistentes euaoueramus, in multa discisti, per multa inherētes multis, nutu deniq; Dei nostrę perditionis miserētis, venit Emanuel vnus, & se nobiscū effecit vnū, vt à multis exonerati, applicaremur ad vnū amaremus vnū, fruieremur vno, persisteremus vnū, qui cum Patre & sancto spiritu viuūt & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De causa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala inuasērint magis quam cetera animalia coram Alex. 6.

Dominica .xl. anno salutis, 1502. habita.

DICTVS Est Iesus in desertū à spiritu vt tentaretur à Diabolo. Propositum hodie singulare duellū, scilicet ac B.P. admirandū vniuersę creaturę spectaculum exhibet. Vnigenitus nanque omnipotentis Dei, idēque Deus omnipotens trabea nostrę mortalitatis indutus nō in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati progrediēs, alter pugillum mediā veluti in arenā, & turis orbis theatrū profiliūt, contra principē tenebrarū pugnaturus. Quis nō miretur, quis nō stupeat: quis nō omnibus prope sensib⁹ deficiat: Magnitudo rei & scaturientiū multitudo mysteriorum rationis virtute omnē circūfundit. Cum autē cuncta mēs nō valeat humana cōprehendere, & quę percipere datū est, enumerare singula orationis modus nō libēter sinat, ad vnū illud oculos iieci meos nō aliorum potissimū, sed q̄ exilibus ingeniis (quale meū fateor) & tractatu facilis, & ad nostrā maximē respiciat naturā. Cū enim intueor Saluatori nostro, eidemq; Deo optimo, creaturā suā, quam bonā sanctamq; considerat, obuiā fieri, culpam luadere, & nequitia suę venenū ad fontem vsq; bonitatis extēdere tentare, id modo versatur in animo De⁹ omnipotēs maximus autorē omnīū, eorundēq; & singula bona & cūcta valde sunt bona, vnde igitur malū rebus adiunctū est? quis malum mūdo inseruit? Operępretiū itaq; esse arbitror, quā breuissimē discutare prius vnde malū in vniuerso sit, deinde ob causam hominū genus prę ceteris plus mali occupauit. Verūtāme nostrō vt aspiceret instituto, Mariā lūmi boni parētē adeam⁹. Aue Ma.

MALI Originem inuestigare tentantibus ille quā primū occurrit quęstionis nodus, Malum ab alio productū, an verō ex seipso subortū sit. Si ab alio, à bono igitur, aliud nempe à malo, non nisi bonū est. Quo autē pacto à bono malū manare potest, cōpugnent inter se, nec solū cōtraria, sed cōtrariorum quoq; cause sint? Si ex semetipso malū est, Manichęi redit error, nec vnus vniuersi est princeps (vt Stoici & Peripatetici rationibus affirmarunt) sed duo rerum prima principia, alterū quidē bonorū, alterū verō malorū (vt Pythagorici finxisse visi sunt) cōfiteri necessariū esset. Implicitē autē huius difficultatis nexū, qui sibi absolute explicariq; desiderat, eorū quę sunt, geminā aduertat esse naturā. Altera quidē ad propriū bonū ita disponitur, vt tamē ab ei⁹ cōsecutione deficere possit: qualia sunt ea oīa, quę in hoc vltimo orbe frequēti & alterna generatione atq; corruptione variantur. Altera verō (ad quorū numerū celestia pertinent corpora) infallibili ratione propriū bonum cōsequitur. Nascuntur autē hęc rerū disparitas ex ea, quę pręcedit diuersitate mutabilitatis atq; cōstātia. Illud quippe rerū genus cui opportuna quaq; principia ad vltimū suę naturę adipsicendū mutabilia sunt, fraudari profecto suo bono potest. Cui autē vel obrēti vel obtinēdi necessaria oīa p̄gelo certoq; affūt, hoc à suo desiderio decidere (etiā si fingere liceat) impōsibile esse videtur. Plātē etenim & semina idcirco ab intēro germinē inueniunt quidē defecisse, q̄ per impedimēta obuiātia naturalis eorū profectus interceptus est. Sol verō ab instituto nunquā diuertit ob eam causā, q̄ inuariabili ordine natus est moueri. Oritur & hęc diuersitas ex priorē differētia s̄m potentia, & cā uam Gręci endelechiā, nos verō actum atq; perfectiōnē appellamus: variabilitas quippe cōnexionis cuiusq; ex potētia surgit, inflexibilitas verō ex illa rei cōsummatione firmatur: quę potētia omnē ad quoduis repugnans procul abigat. Nunquā enim obirent animalia: si tāra esset perfectiō vitę: quę omnē moriendi potētiam excluderet. Sunt

tamē nō pari ratione tantę inæqualitatis prima principia actus & potētia. Ille enim primā sed tāta sibi autoritate vendicant, vt antecedēs omne secūdam quodcūq; genus abiciant. Hęc autem & prius se fundamentum cōsequi nō recusat: possibilitatis nanq; cuiusq; radix cēsetur ex nihilo esse (vt nostri) vel non ex se esse (vt Philosophi tradūt) cū potētia mater est defect⁹. Quē ex nō ex se esse pullulare ab aere proferamus exēplum. quēadmodū enim aēr, quia nō ex se lucet, quicquid luminis habet, alio vtiq; illustratē habet: quousq; quicquid, verō fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, q̄ nullū ex seipso aspirat lumen. Haud aliter creatura quolibet: quā nō ex se existit quicquid perfectiōnis possidet, alio largiēte quocūq; sortitur: defectus autē omnis, qui affuerit, propterea aduenit, q̄ nihil ex se est. Quamuis autē cuiuslibet possibilitatis ipsū nihilū radix sit: nō omnia tamē, quę in nihilū reuertētur, nisi illa manus omnipotentis tueretur, huiusmodi habēt potētia: sed sua cuiq; pro naturę atque proprii finis ratiōe accommodata est. Quocirca licet ea, quę suapte natura ad singulare aliquod bonū prona sunt, diuerso calle ex nihilo prodierint (dū alia id boni tāto sibi fœdere copularūt, vt nullus sic relictus cōtrario aditus (alia verō ab illo nihilo vnde veniūt, tam parū discesserūt, q̄ nō modō ad destinatum finem tēdere: sed in contrarium possunt inter ea remeare, quęcūq; tamen ad vniuersale bonū capescendum facta sunt (qualia sunt cūcta intellectu prędita) vno eodēq; interuallo ex nihilo proficiūt: quādoquidē eorū nullū ad finē propriū necessariū pertingit, sed omnia ingenito possunt arbitrio & ad propriū se agere bonū, & in aduersam partem reniti, pergere, peruenire Diuinitatis nāque cū propriū sit, vniuersum bonū esse, ipsaq; met sibi legē existere, & habere denique rationē candē, quā & voluntatē, reliqua natura quę intellectus ratiōis est particeps, libertate donari haud alia valuit, quam quę ex nihilo potuit exire: hęc autē cū particulare quoddā bonum assequitur, & alterius legi, cui vniuersum bonū est, naturale subiicitur, & voluntatem ex se defectricē afficit. Eiusdē enim rationis est, esse creaturam liberā absq; potētia diuertēdi ab eo, ad q̄ destinata est, vniuersum bonū, & creaturā vniuersum bonum esse: quod profectō nō solum nō fieri, sed ne cogitari potest. Qui em̄ tāta quidē viget libertate, vt à bono discedere nequeat (cū bonū omne voluntas possit appetere) totā bonitatis naturā, eandēq; immobilē in semetipso habeat necesse est, nā aliter pro ea parte, quā minus habet, aut mutabilis est, posset plane decidere. Quōobrē Arcopagita Dionysius, malū partem lari bono comitē alligauit indiuiduū. Quū igitur malū ex naturalib⁹ defect⁹, ex mutabilitate, mutabilitas ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas demū suboriat ex nihilo: cōsequēs est, vt quęcūq; mala sunt, idcirco sint, quoniā illa, quę malis subiiciūtur, ex nihilo veniūt. Et cum potētiatē nō subiaceat diuinę, vt creaturę sint, & non ex nihilo ineuirabile est, quin malum sit: si tamen subsistere mundus debet. Verū inter malum naturę atq; moris tantum inter est, vt illud quidem & posse & esse necessarium sit: hoc autem posse similiter necessarium, facere autem libertatis fuerit. Percūctantibus itaq; vnde malū, ex se an ab alio, iam liquet malum quidem posse quatenus in malū tēdit, nec ex se (quia ex nihilo exurgit) nec ab agēte autoreq; aliquo, siue volēte, siue nolēte, aut p̄ se, aut per accidēs prouenire. Quēadmodū nō frigidescere ignē inseparabiliter comitur: nulla tamen causa petenda est, quę ignē efficiat non frigidum. Malū verō ipsum à bono nascitur, sed per accidēs: dū quędā bona appetūtur, quibus mala implicata sunt aliorū. Nullus enim operatur aspiciēs ad malū, sed ad bonū ipsum, aut saltē apparens bonum agētis omnis studium cōtendit. Nemo profecto lacescit tanto vniuersum furore vltio, nō expetiit, vt alterius malū primaria optione eligeret: sed dum bonis quibusq; nostris (vtilia, delectabilia, honestāue sunt) acquirēdis tuēdiq; operam damus, aduersa quaq; declināda, ressellēda, destruēdaq; occurrunt. Hęc est origo atque via, quā malum mundo obrepere cœpit, extremaq; eius partes ambas iam penetrat, lustrat, occupat. Sed de mali origine hæc tenes.

Deinceps vt promissimus, quare tāta mali inūdatio homines prę ceteris inuasērit pauciorib⁹ absoluamus. Singularis humanę naturę miseria atq; calamitas S.P. fœda potētia q̄ disputāda esset. Cælū enim & terras & mixta quęq; cōspiciens, intueor rerū omnīū species ad proprios certatim fines cōtendere, intētis bonis potiri, vel in nullis, aut certē in paucis singularib⁹ desiderii falli, & impedimētū p̄peti. H. immanū autē gen⁹ omne, terra vorago vitiorū (q̄ verē mala sunt) sic cōplexa est atq; absorbit, vt Rara quis in terris, & nigro simillima cygno. Vir bon⁹ & sapiēs, qualē vix reperit vllū Milib⁹ ē cūctis hominū cōiule? Appollo. Cur solū humanū genus Deus optimē tot ac tātis malis rēpserit, aut certē inuolui passus es? Nūqd oīa certo sine gubernas hominūq; solos despicias act⁹ nūq; totū hui⁹ operis abicrisisima pars homines sumus? Hęcine est imago tua Domine? Vbinā illud Prophe tæ tui de tua erga nos misericordia admirātis: & tanti homines Opul. Caiet. M M s fecer

Origo mali.

Cur hominem, magis quā cetera animalia plura inuasērint.

seceris, q̄ eorū pedibus/cuncta subieceris, oves & boues vniuer-
sas, quin & pecora campi? Si ceteris animatibus p̄stamus, quā-
ta obsecro. & qualis excellētia hęc, si cōmū em nobis, & illis
optimi appetitionē congregasti, & illa ferē omnia finem affe-
quantur, nostrum autem paucissimi voti compotes euadunt.

¶ Bisaria aliquid accidere rebus factis ex philosophia didicimus,
ex electione ipsius artificis, vt accomodū quippiā sit ad boni ali-
quid, & rursus ex materiæ necessitate, quæ cōstat veluti ex pur-
pura, tinea, & ex ferramētis quibusq; corrodes emergit rubigo.
Quapropter sicut faber serā facturū, durā ferri eligit materiā,
& ad secandū idoneā, q̄ autē rubiginē contrahat, tantū abest,
vt optet, vt quo ad possit, studeat propulsare, haud aliter plas-
maturus Deus hominē, quoniā animæ actiones instrumēto in-
digeant pro tāgendi sensu nobilissimo (ob idq; moles carnes,
bene aptos mente, docilesq; videmus) oportuit tale effingere
corpus, quod earū qualitatū, quæ tactu percipiūtur, mediū tem-
peramētum haberet. Cōpositū proinde oportuit fieri hominē
ex intellectuāli & sensitiua natura, & spiritu & carne, ex rōna-
li appetitū atq; sensibili. Electa nimirū sunt ambo, vt sensibili-
bus bonis pariter & intelligibilibus certa quadā rōne fruere-
mur. Nunc autē cū simulatq; editi in lucē & suscepti iumus, sensi-
bilibus assuescimus bonis, cū vtilibus, tum delectabilibus, atq;
itaq; hęc sensuū blādimēta naturali nobis necessitudine iuncta
frequētī vsu a deo familiaria sūt, & tā vehemētē nos impellūt,
vt & insignē mētis nobilitatē obnubilent, & putemus nos sensiti-
ua natura primō cōstare, cōsectamur, p̄pterea blādiēte libidi-
nēm, nullū habentē modū nullūq; finē, & toto impetu paulatī
ferimur, imō rapimur in istas sensuū oblectationes. Delecta hęc
nō sunt, vt in homine essent, sed ex cōnexionē partiū pullarūt
hinc siquidē caro cōcupiscit aduersus spiritū, & spiritus aduer-
sus carnē, hinc Apostolus queritur. Video etiā legē in membris
meis repugnātē legi mētis meæ, & captiuantē me in lege pecca-
ti, & rursus, Non quod volo bonū, sed quod nolo malū hoc ago.
Hinc manifesta carnis opera fornicatio, immūditia, impudicitia
luxuria, auaritia, veneficia, inimicitia, emulaciones, cōtēctiones,
irē, rixē, diffensiones, sectē, inuidiē, homicidia, ebrietates, com-
messationes, & id genus multa, quibus nō sat est animū inficere,
nisi etiā corporis mala tot tātaq; secū ferāt, vt in nobis ipsis expe-
riamur nullā tere hominibus cōgritudine accidere, quę ex animi
huiusmodi perturbationibus originē nō traxerit, ob eāq; causam
ceteris animalibus, crebrioribus & grauioribus molestis, infir-
mitatibus, morbis & quūnis infestatur, & quatit genus hominū.
In sola igitur nostra natura, mirū nō est si tāta vtriusq; mali ru-
bigo residet, quādo sola ex sensu & intellectu cōstat, & eo vici-
lo, vt sensus, & quę illius sunt manifesta, facilia domesticaq; no-
biscū coalescāt, intellectus autē & eius bona obscura, ardua, ali-
enaq; appareāt. Accedit ad hęc, q̄, sicut a sanctis Patribus accep-
imus, aduersarius noster Diabolus circū queritās quem deuoret,
& menti falsa suggerere, & suas delicias sensibus suadere, & si
qua sunt spiritualiū bonorū desideria vel extinguere, vel infice-
re nō desistit. An sunt nobis fortasse lōgius aut ignota exempla
petēda? audacissimā enī bestiā illā & insensam Dominū Iesum
paulo ante audiuimus, quā importunissimē aggressā. Et primō
quidē esurientē ad ea quę carnis erāt, sola tamē externa suasiōe
inuitauit, nō enim decēbat immaculatū agnū, qui venerat tolle-
re peccata mūdi, interna carnis pugna tētari, cū (vt diuus ait Au-
gust.) nonnullū peccatū sit cū caro concupiscit aduersus spiritū.
Deinde religionis sanctimoniam ad egregiā popularis famę extē-
sionē prouocās, si ille per aēra descenderet, quæ mūdi sunt
subministravit. Demū ratus, q̄ si peccare licet, repugnādi gratia
maximē licet, oīa regna terrarū pollicitus est. Et sic dum res ge-
sta geminatos hostes (intimos scilicet & externos) habere nos
admonet, causam simul affert quare rempublicā humanā malis
crebrescentibus labefactatam singulariter videmus.

¶ Nec propterea virtutis nomē tāquā impossibile pauēdū nobis
est, & via desperanda salutis, bonorū enim officiorū omnium
semina a natura nobis indita sunt, & aduersantia quæque vale-
mus pro nostro integro arbitrio superare. Adice q̄ intus & ex-
tra ad vtriusq; generis inimicos supplantados, magna & muni-
tissima p̄sēdia posuit Cōditor omnipotēs & gloriosus victor
noster. Exteriora quidē arma illamēt, quibus ipse vius est, ad v-
tendū cōtulit, sacrorū nempe librorū doctrinā, nulla siquidē ra-
tione alia quā sola Scripturę autoritate certamē totū ad victo-
riā vsq; p̄duxit, cōperrū suo experimēto id esse monēs, vt quic-
quid credendū, agendum, omittendūque occurrit, hoc sacri elo-
quij lance librādum esse censeamus. Interius verō auxiliū tri-
buit, quādoquidē antequā ducereē a Spiritu sancto, vt tentareē
a Diabolo, a quarū fluēta benedictione proprii Baptismatis cōse-
cravit, & deticeps cū primū in nouā creaturā sacro fonte rege-
neramur, suæ gratiæ & charitatis aliarūque omnium virtutū mu-
neribus sic protegit, vt omnia nequissimi relasigneo veneno ar-
mata, facile possimus obrūpere, retorquere, & extinguere. Mini-

mā nanque charitatē diuus Tho. edocet ad omnium generū et
quifita tentata sufficere. Quis nos, inquit Apostolus, separabit a
charitate Christi? tribulatio, an angustia, an gladius, an fames?
certus sum, q̄ neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principat;
neq; creaturā alia poterit nos separare a charitate, q̄ est i Chr-
Iesu, qui cū Patre & Spiritu san. viuit & regnat in secula. Amen.

O R A T I O IIII.

De immortalitate animarū coram Iulio 2. pontifice maximo
Dominica prima aduentus anno Salut. 1503. habitā.

ROPE EST Regnum Dei, Lucę 21. Postquam re-
rum humanarū atque earū, quę intra nos sunt, diui-
narū culmine, potita est beatitudo tua, sanctissimē
Pater, agnosco hoc orādi munus eadē spectante fe-
licitate mihi sorte obtigisse. Ea propter omnes aut
expectare catalogū quandam laudum tuarū a me recensitū iri,
aut inuidere arbitror mihi fortunā meam. Magnorū enim ora-
torum animi excellā virtutū tuarū fastigia cōmēdare gestiētes
oprassent vehementius hunc sibi locū dari, quō tam in larum cā-
pum riuos totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tantū
abest vt reprehendam, vt ingentes quoque gratias piis eorum
affectibus, sanctitatis tuę nomine, agendas putauerim. Attamen
ab ista procul valde sententia meum cōsiliū distraxit, spectās
enim ad magnimitatē tuā, quam p̄clara facinora luculen-
tius ostendunt, quāve mortales omnes pleno ore congratulan-
tes prædicant, auram istam popularem ventosam que orationē,
quā animi magnitudo vti cetera quæque caduca atque fluxa
spernit, omittēdam censui. Verū maximā de immortalitate a-
nimorum difficultatem, & eam penitus explicatam (si tamen
ita dici sine arrogancia licet) maiestati tuę offerendam attuli.
Ad primum siquidem mortalium principē, pastorēque animarū,
prima oratio a prima religione, prima de hominū re iure habet.
Verum quo tam arduum negotium dignius tractemus, diuæ Ma-
rię numen imploremus, Ave Maria, & c.

RINCIPIO veluti basim quādā atq; totius oratio-
nis fundamētū id firmiter ab omnib; teneri velim,
ad cognitiōē latentū substantiarū, occultarūque
rerum, propriis earum effectibus deducentibus, nos
rite sanęque peruenit. Effecta nāque si tollas, nullū
notitię de arcanis relinquatur locus, cūm (vt inuisibilia mita-
tus) de corporib; cōlestibus, de Sole, de Luna, deque reliquis
atris, sublaris officiorū suorū actionibus, quis vel tenuē cōiectū
ram caperet? Quis ignē leuem, terrā grauē, illū calidū, hanc frigi-
dā dignosceret, si ascensus atque descēsus, si calēfactio frige-
factione nunquā fuissent sensibus explorata? Hinc igitur maximus
ille philosophię parens Arist. exorsus, Si animus inquit, aliquā
habet operatiōē propriā, fieri poterit eūdē a corpore quoque
separatō nihilominus manere atque viuere, si nullā sibi vēdicat,
sed omne (vt ita dixē rim) suppellectilē habet cū corpore cōmu-
nē, cū ipso quoq; corpore intereat opus est. Hoc itaque iactō fū-
damento, subtilius est inquirendū, an animus per se solum agat
quicquā. Et quoniā si quippiam solus perficit, id p̄cipuē est cō-
templationis opus, ad hoc vniuersa deducit quęstio, nūquid in-
telligere solius animi sit, an vero animi simul atq; corporis? Vt
autē quod querimus, clarius, facilius, tutiusq; inuestigemus, reb;
omnibus distributa pariter & accomodata officia legere atque
accuratius distinguere operepretiū duxi. Quatuor esse actionū
genera philosophi tradidere, quarū duæ extreme sunt, reliquæ
autē medię. Et illarū quidē vnū genus est, quod in solo corpore
materiaque versatur, quales sunt affectiones, quæ a calido frigi-
doque, humido, sicco, duro, leni, atque his similibus proficiūt.
Alterū verō est, q̄ a rerum sensibiliū mole eleuatum, ad spiritua-
lium naturā solummodo refertur. Nostrā autem intellectiōē
ad neutrum horū generum pertinere faciliē cōstat, nec enim cū
intelligimus affectus (quos modo dicebā) patimur corporales,
quin potius si intēta mentis acies nimis fuerit, quanquā extrin-
secus illa nobis admoueantur nō sentimus. Neque rursus tā al-
ta petimus, vt corporeis imaginibus non immisceamur: oportet
enim intelligēte phantasmata speculari. Inter mediōrū verō
generū alterū, quod mali est propinquius (in quo & actiones sen-
siuū cōtinētur) ab eiusmodi affectiōib; liberū est, sed corporeo
organo expletur, audiētes nempe vel vidētes, & si nō trigemus
aut ætuam, quibusdā tamē corporeis intercedētib; portionib;
sonos, colores, odores, ceteraq; sensata percipim;. Reliquū autē
spiritualib; actionib; affine, q̄ solū ab elementarib; qualitatib;
sed a corpore o quoq; instrumēto sese eleuat, obiectis tamē non
corporibus, sed corporū imaginib; (quę phantasmata philosophi
appellant) naturali quadā necessitudine deuinctū est. In hoc p̄-
fecto actionū genere nostrā intellectiōē locari quisquis veri-
iudicis naturā nouit, nequaquā ambigit, experiri nanq; nos-
metipsos intelligere discernereq; nō genus hoc aut illud, sed v-
niuersam corporum naturam. Decernere autem recte non
contingit aliter, quam si is qui arbitrat, omni vacet affectu.
Probant

Probant hoc quotidianæ cōtroersie: quibus sedandis iudicē ad neutram partē propēsum exquirimus atque laudamus. Probāt interni mores, affectus passionēsq; quibus manifestū. sit neminē oī hora sapere, sed qualis, vnusquisq; inuenit, talis & finis videtur. Probāt naturæ experimenta: vt enī verē discernam⁹ qd amarū, quidve dulce sit, nullo affectū sapore gustū seruare oportet: ægro nāq; ideo cūcta videtur amariora, quoniā cholericā amaritudo sensoriū infectit. Nec dissimile reliquis sensib⁹ accidit, vna siquidē omnis iudiciū cōmunis est rō, vt sit qui iudicat, à reb⁹ iudicādis alien⁹: nā si illarū aliqua inhēserit, aut totū sibi iudicium inflectit, aut falsam facit aliarū afferre cēsūrā. Quocirca quoniā vniuersa ac singula q̄ materiæ cōcreta sunt intellectu nos di-
 10 fernere, atq; hæc ipsa spiritalib⁹ distinguere experimēto cōprobam⁹, necesse est vt noster hic anim⁹ vniuersæ naturæ corporeæ natus arbiter, ab omni sit corpore alien⁹. Vnde præclare Anaxagoras atq; Arist. intellectu oportere esse immixtū dixere, tametsi diuersis rationibus ducerent, ille enī vt libero expeditoq; Imperio cūcta disponat: hic autē vt recto sanoq; iudicio oīa decernat. Nec audiēdi sunt nobis q̄ acriori se ingenio præditos existimātes, organū quidē (hoc est quādā corporis portio) mētē nō assignā ab vniuerso tamē hominis corpore eadē adiūgi rōe. q̄ attulimus, aut nō satis pbatū iri. Tam irrationalis est istorū callidatio, vt nisi velim eos nosse eam me scire, atq; à sentētia ea dimotū, referendā putassem minimē. Dicā obsecro isti, si intellectu ab oī parte corporis oportet esse liberū, vt oē possit corpus diiudicare, quo pacto vni toti corpori mensus, vniuersæ rei corporeæ æquus erit iudex: siue enim pars siue totū, nō corpus aut corporeū aliquid sit, cui intellectuā vim quispiā affixerit ad certā trahit, flectit definitq; cognoscēdorū corporū speciem: quæ nō solū amplissimā illā de omni mole corporea cognitionē prohibet, impedit, atq; obstruit, verū intellectu quoq; ipsū cōsensu miscet, solaq; vocabuli differētia alterū secernit ab altero. Quod si absonū valde est (quādoq; dē nihil distarent⁹ ab animatibus) oportet, vt intellectu exercitiū solius animi esse fateamur, & nō animi corporisq; cōmune cōmodū sent ire. Quæcumque aut species operationū quippiā, sola efficit, retinet ac suffert sustentantis alius alicuius adminiculo nō eget. Alteri nanque si inniteretur, eoq; submoto labesceret, nequaquā sola eā actionē cōtineret: sed cōmunē magis reciperet cū eo, sine quo subsistere nō posset. Quōd si alieno fulcimēto diuinæ huic formæ opus non sit, sua tantū virtute subsistere quis dubitabit? Alterum enī ex duobus fateri oportet: aut illā per seipsam stare, aut hære, & si quidem per se cōstat, in portu (vt aiunt) nauigamus. Si autē subuenitur, quomodo cōtemplationem suā in suo tantū sibi complecti, fouere, gerereq; valet? Si species itaque omnis, quæ propriā sibi vel vnam vendicat operationem, communi Philosophorum sentētia constans atque perennis est, inficiari profecto nemo poterit, quin nostra mens (quam dum cōtemplamur, per se solam agere cōprobauimus) per se quoque solam esse manereque possit ac viuere. Immortalem ergo animū esse hætenus à propria actione probauimus.

DEINCEPS Eiusdē sempiternitatē à naturali eius desiderio monstrandā curabo. Si cuiquam P. B. à natura inditū est, vt semper esse desideret, rem hæc Philosophi pariter & Theologi perpetuam fore, ea potissimū ratione sunt arbitrati, q̄ naturæ appetitus inanis esse nō potest, quare si noster animus iuapte natura sempiternā cupit vitam, eum immortalitate vigere nemo dubitabit. Quōd autē ita sit à natura institutus vt optet se semper fore, manifestū sic fiet, Appetitionū duo sunt genera, alterum rebus omnibus cōmune. quo vnusquodque, ad accommodū iuuans profuturūque fertur. Alterum eorū, quæ cognitione pollēt propriū quo metuit, cupiuntque, dolent gaudentque, & mille aliis variis affectibus. Vtrunq; tamen pro tuendo esse cōtendit, quandoquidem nulla prorsus res est, quæ se esse non amet. Quæadmodū autem cōmunis ille appetitus, nō vno tantum inueni modo in his, quæ certis, finiuntur ætatibus, & in his quæ nunquā desinūt (quādoquidem quæ senescūt, effundere desiderium in omne tempus nō audent, quorū aut vigor tēporis diurnitate non lætescit, perseverare semper eadem magnopere concupiscunt) haud secus appetitus alter, quæ cognoscērium diximus esse propriū, diuersa ratione reperitur in his, quæ sensu tantum mouet, atq; his, quæ intellectu præstant. Illa enī quoniam solū quod adit, aut imminet, apprehēdunt, in longū appetitiones nō suspēdunt, quæ vniuersa varietatū, mutationum, tēporūq; volumina cōtemplatione pariter & prouidentia excellunt, reliquum est, vt parem vim appetendi sortita non hoc tantum aut illo tēpore, sed in xuum deducere vitā cupiāt. At si ambiguum, subobscurū, aut leue testimonium hoc habetur, & obicitur, nōmetipsos intellectu quidē præditos non dubitamus, semper tamen viuere, aut natura appetimus minimē, aut morientes fallimus. Leuate obsecro paulisper, mētis oculos, cōstātissimas vniuersalis naturæ leges intēditē, sanctiones spectate duas, Alter-

ram, quæ equalia pariter cōgenerant omnibus, durandi desiderium & permanēdi robur, ita vt quādiu quodq; duraturū est, tādū esse desideret, & uāto tēpore expetit exillere, tātisper permāsurū sit. Altera, quæ appetitus omnis quo vnusquodq; esse perseverareq; subindē concupiscit, aut ad quādā tēporis mēsurā clauditur, aut vltra quācumq; tēporis lōgitudinē se extēdit, cōparata sunt hæc in his, quæ de coelo naturæ scripsit interpretes. His autē iunctū si fuerit, q̄ intellectus spiritalis desiderium tendat ad esse non hac aut illa ætate cōclusum, sed ab omni tēpore eleuatum (quoniā intellectu apprehēsum solūmodo cupit bonū, q̄ ab omnium temporū differentiis, quia vniuersale est, constat esse, ab solutum) consequens est vt is, quo intelligimus & sapimus, animus, in vniuersum tempus effusum habeat viuendi desiderium cum pari robore, euadere quippe quia non potest, quin aut certo tēpore, aut semper esse desideret, cū definit non subit temporis, reliquum est, vt ad sempiternam se extendat. Immortalem perinde esse non hominem, sed seipsum noster animus propria appetitione (quæ praua falsaq; esse nequit) testatur, clamat, demonstrat, ipse quippe animi propria est cupido hæc, veluti ipsi cupidinā parēs intellectuā cognitio, nos autē semper viuere nequaquā optamus, nisi quæadmodum volare interdū cupimus. Sed quid diutius quæ domi sunt versamus? nōne & quæ extra à nobis sunt, cælestē hunc vigorem, & diuinū nostrū proficentur animū? Ex illo quippe naturæ vultu, quæ dixere chaos, rudem, indige stāque molē, res omnes eo ordine propagatas, eo fœdere dispositas atque cōexas esse percipimus, vt ab imis ad superiora cōscendētibus perfectionū incrementa sensim appareant succrescere. & quæ cōiuncta sunt, alterū alteri paulū admodum præstare. Cōsurgūt siquidē veluti depressi quidā gradus aut numeri rerū species. & ab his, quæ singulis proximē sunt, nullo distant intervallo: atque idcirco adeo similes cognatasq; habent habitudines, naturas, actiones, atq; figuras, quæ sibi mutuo contigunt, vt non facillē plerūq; sit illas distinguere. Peragratis autē vniuersis corporū, plantarū, animarūq; naturis, ad hominē cū veniūt, idē grauis ascensus, quo sensim pedetātinq; procedebat, nequaquā seruat: sed fursum repētē natura trahit, & ad alteram, eaque remotissimā cōignationem eleuatur. Maiori nanque intervallo homo à suprema animarū specie quā summū animal ab infimo non modō viuētium, sed abiectissimo rum quoque corporum genere distat. Ne autem hoc abique ratione dicere videamur, citētur nostra, alienaque genera cōditiones actionesque. Genera in primis, quandoquidē cætera omnia, ex materiæ transmutatione proficiuntur. nostra autē mēs de foris venit. Condiciones deinde: illa enim tenui supellectile cōtenta, pauca quibus indigent, ab ipsa natura simulatque, edunt in lucē, accipiūt. Indamētorū vice cortices, testas coria, spinas, villos, setas, pilos, plumā, squamas, velleras: pro armis autē cornuā, ungues, dentes, rictus, rostra aculeos, mortuus, calces, venena. Homo autē pro vniuersis his, & aliis quā plurimis & variis & magnificis studiosas facilesque solas manus accipit. Actiones demū, quia singularis speciebus aliis. definitus est agendi modus: homo autē tot tāque dissimilibus vitur vitis, vt hic solus sit hominibus operandi modus, sine vllō certo agere modo. Alia, sola salus iuuat: hominē verò tam sensu quā ratione apprehensa, etiā si nil aliud vtilitatis accessurum sit delectat. Alia, de prole ciboque sollicita pugnant: homo autē famā extendere factis auidus, nomen & gloria soboli, saluti, vitæque antepōnit. Alia postremò à consono illis bono rarò deficiunt: homo autē (proh dolor) suum verē bonum sepius amittit. Vnde igit tanta distātia inter hominē cæterasque naturas? vnde solita pedetātīscādere, tātus repētē naturæ salus? vnde quæ cōsueuerat per similia in similia duci, in tam disparia statim eleuata cōspicitur? Nulla profecto causam alia reddidisse lat erit, nisi animū è summo rerū fastigio venisse dixerimus: q̄ in alterū rerū ordinē naturā transfert, supremis infima iungit, caduca immortalibus inserit, orizōta æternitatis & tēporis cōstituit: sic nēpe omnis admiratio disparitatis cedit, si ex duabus naturis spiritu & corpore, intellectu & sensu, immortalis & corruptibilis hominē cōstare nō dubitamus. Quas ob res si animi nostri (de quo agim⁹) facultas certi aliquid comperire potest, & veritatis quippiā de seipso percipere, si fortissimis argumētis fides vlla adhibēda est, si rōne inuestigata & ad sensū vltiq; explorationē deducta humanæ sentētiæ quietē tribuant, ineruditi, indociles, tardi, hebetis, itupidi que est immortalitatē animorū in problema reuocare neutrum. O quā sibi melius cōsulerēt isti qui se rerū occularū scrutatores proficentes, quæ natura in sole exposuit, offundūt atque sobtegūt, si suam cęcitatem silētio opprimeret: meliores nanque haberentur Philosophi, dum tacerēt, quam imperiores, dum tam ineptē garrunt.

Sed quid nobis cū re temeraria animarū. P. B. sortiti sunt summū modū, parū, splendidū, diuinū thesaurū profecto pretiosissimum in vālis itis fictilibus reconditum? Mundum inquam accep-

accepimus, quandoquidē nō ob merita (vt Origenes fabulatur) corporeis vinculis est addictus, neque vt luteū viuificādo corp^o eiusdem sordes cōtrahat, sed vt naturæ fœdere vitā influat, cupiditates, libidines, reliquosq; aut tollat, aut moderetur affect^o, humana quantū par est, disponat, æterna intēdat, ad ea cūcta dirigat, & se totū dedat. Accepimus præterea purū pariter & splēdidū, vt quia illustriū spirituum vltimus, fulgorem micantissimę lucis cum aliis nō suffert, obumbratū materiæ tenebris lumē vel oculo nocturæ similis inspiceret, intelligibilia colligeret, atque vniuersā natura ascita seipsū oīa faceret. Accepimus deniq; diuini, vt summum bonū intelligeret, intelligēdo amaret, amādo possideret, possidendo frueretur. Seruemus igitur obsecro, seruemus depositū quale accepimus, curemus ne temporalīū cōtagione polluat. Timeamus propheticum illud, Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similibus factus est illis. Excollamus virtutū semina nobis ādita, tenebrarumque operibus procul reiectis, induamur Dominum Iesum Christum quo scelici immortalitate, atque immortalī fœlicitate tandem perfruamur. Dixi.

ORATIO. V.

De modo, quo anima patiuntur ab igne corporeo, & de corporū cruciatiōe coram Iulio I. Dominica prima Aduentus, anno 1504. habita.

ARESCENTIBVS Hominibus præ timore & expectatione eorum, quę superuenient vniuerso orbi. Lucæ 21. Si humanæ mentis imbecillitatem & abyssā caliginis, quas in se rerum varietas recōdit, animo reuoluerimus, B. P. nihil ferē est, de cuius explorata cognitiōe placere nobis, & gloriari valeam^o. Non enim ea solū, quę procul ā nobis natura reposuit, sed illa quoque quę in promptu habemus, quę ipsū sentimus, ambiguitatis nebula obscurata sunt. Hoc qui aduertit & sapit, sic difficillima quęque cunctabundo ingenio stiloq; attingit, vt præclare secū actū putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attulisse. De subterraneis igitur pœnis reprobōrū, dæmonum hominūque siue aīas, siue corpora cōstrēmō cruciaturis, dicturum hodie meo aīo quęso, audite, vt cō rationi maxime cōsentanea patefescere, malitis vtcūq; cōcipere, quā vel sensu vel certa demōstratione callere. Quōd si vires siue corporis siue aīę huic pñtiatiōi succūbēt. aut impares erūt, date precor veniā valetudinario. Dixi itaq; Marię tribunal solita prece veneremur. Ave Maria.

XCELLENTISSIMVM illud genus rerum quę solo spiritu cōstant, & intellectu vigēt, an pœnas aliquas subire dignū sit, quoque pœnarū genere affligi possit, diuersos aut ores varias legimus attulisse sentētiās. Quorū opiniones recensere & ā si de aut veritate discrepātes sine interuallo refellere ea ratiōe constitui, vt purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat appareatq;. Plurimi Philosophorū intellectūalis naturæ præstantiam metiētes, ab vniuerso pœnarū genere tam humanas animas, quā angelicas omnēs substātiās liberarūt, ea potiūmum ratiōe persuasi, q̄ malū omne citra orbē Lunę (infra quem duntaxat potest aliquid præter intētionē obuiare) conclusum est, neutraq; proinde illarum naturarum potest inuoluere, quę ā corporibus vniuersi sunt segregatæ. Horū error facile deprehēditur si recti operis ratio, si creatę voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectū quippe opus, & opus est & rectum, quare ā duobus necesse est proficiat principiis, quorū altero opus, altero rectū sit, illud voluntas, hoc lex est. Quocirca illa quidē voluntas, quę simul voluntas & lex est, errare potest minimē, quę verō volūtas tātūm est, nō lex, nec legi immobiliter hērēs, ā rectitudine declinare suapte natura valet. Cū autē liberi arbitrii vniuersa lex, perfectā omnis boni ratiōe in se claudat (quādoquidē ad omnia liberi arbitrii appetitio extēdit) & nec fieri nec cogitari valeat, vt creatā volūtas oē bonū sit, aut cōgenita natura possideat, cōsequēs est, vt ipso summo bono excepto, reliqua libertatē suat flexibilē ad bonū & malū sortita. Potest igitur in separatis ab vniuersa corporea mole spiritibus malū culpę inesse, & quoniā iussisti Domine, & sic est, vt omnis inordinatus animus sibiipsi sit pœna, oportet malū quoq; pœnæ eis inesse. Ex ppria igit officina cōfutatīs Philophis, aliis pœnis affici posse autumat Angelos, verū omnē eorū ærumnam in mœrore amissæ felicitatis cōsistere arbitrati suat. Hos gemina peccati malitia statim arguit. Vt enī peccātes duo mala faciūt (dū Deū respūit, fōtē aq; viuę, & cisternas propriarū affectiōnū sibi fodiūt dissipatas) par est vt duplici etiā in pœna dolore cōterāt, & dāno cōtēptæ fœlicitatis & supplicio inuoluētis calamitatis. Alii aīarū supplicia asseuerātes, sinxerunt nāci ea ex terribilibus corporū quorūdā imaginibus, quas aspiciētēs, perī de aiūt pauore cōcuti ac dormiētēs, aut phræneticos, quos inania vel insōnia terrēt, vel phātasmatā alligāt, tribuūt siquidē se paratis animis organū quoddam cælestis naturæ, quo terrificas formas cōcipiāt ad se cruciadas. Fabula quippe hęc est quali re-

ditū animis ad cōpares stellas pollicita. Et quāquā tā ineprē cōposita sit, vt digna non habeatur, quā vel philosophia nedū diuina sapiētia coarguat, dedit tamē quibusdā ex noītratribus occasionem, et si nō italtius cogitādi, ā veritate tamen nihilo errandi minus. Quantū enim puduit peritos viros has ineptias sectari, tantum de nouo suo commento gloriati sunt, afferentes non sensibilibus, sed intelligibilibus corporū figuris mentes torqueri. Verūm hoc Philosophorū Theologorūque Ichola confutat, eo, q̄ intelligere omne per seipsum delectabile est. Argutos autem eorū intellectus decipi, vt tristitia putent quæ verē nō sunt tristitia, aperta fictio est. Nonnulli denique eorum eo igne cremari mentes astruere conantur, verum ne puerilis sententia videretur, nescio quem habitū illas induerūt, quo fieret, vt ignis vitionem perirent. Voluntariē profecto sunt hęc coniecta & vana, nulla ratione, nullaque autoritate constantia.

¶ At qui in Philosophię gymnasio, sacrarūq; literarū ornatis summo domicilio versati sunt, duo pœnarū genera spiritibus infligenda docuerūt, alterū iacturæ summę beatitudinis, alterum detractionis termino ignis carceri. Et quoniā damnū in aperto est, de igne ergastulo libet parūper differere. Detrusum iri dicimus abiectissimo loco nō modo illustres demōnū animarūque substātiās, sed insignes quasq; earū vires, intellectum, liberū arbitriū, actiuaque potētatē. Coercētur autem vinculis, catenisque igneis, non eo quidem modo, quo corpus corporeis nexib^o prepēditur, sed quæadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto fœdere implicitus est, vt suo arbitrio inde emigrare nō possit, & tamē illū spiritū esse, hoc autē corpus nemo dubitat, non secus spiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed tantū refert, q̄ noster animus hoc, in quo tenetur, corpus, viliū car, illi vero spiritus, quibus alligātur corporibus, vitā minime præbēt. Perspicua autē detrusio hęc nobis fiet, si modū ordinēque, quo corpori spiritus iūgitur ac deuincit, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter Deū certo loco suapræ natura communi physicorū cōsensu potest definiri. Definitum autē etiā nolentē detineri naturę vigore noster animus testatur. Quōd si tanta est naturę vis, vt iunctum corpori spiritū manere cogat, quāto magis omnipotēs cōditoris naturæ autoritas addictam loco spiritum detinere etiā inuitum potest? Definitus igitur nō natura, sed vi detētus in loco spiritus, naturalē libertatē ac dignitatē, qua nulli subiicitur corpori, qua omne corpus euincit, qua omni corpori præminet præfideq; infelicissim^o perdidit, & perdidisse miserrimē mœret, atq; mœrendo ineffabiliter cruciatur. Afflictarū intellectus, quādo suo captiuationis ærumnā non recogitare subinde nō potest. Cūque simul multa meditari nequeat, ab aliorū omnīū, quę leuamē afferre possent, cōsuetudine prohibetur. Et quāquam meditatio pœnæ pœna non sit, cūm liber quis meditat solū nihil aduersi sentiens aut metuēs, attamē vbi præsens est doloris obiectū, vbi suam vim exercet in meditantem, vbi denique meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius animū quā eiusmodi cōsideratio afficere potest. Afflictarū voluntas, quippe ab omni delectabili depulsa id ferre cōpellit, quod dedignat, respuit, abhorret, quā maxime odit Dei iustitiam, cui præcipuē inuidet diuinā celsitudinem magnificari in propria & ea abiectissima pœna, dolet, gemit, corrodit. Afflictant deniq; actiūq; potētię, siquidē dire, igni addictę nulla aut certē modica possunt exercitatione sese subiectis admoerere rebus. Quōd eo intolerabilius est, quōd tanta eis vis inest, vt cōmoere nutu singula possent. Accidit ad hęc q̄ iugis perennique est eis definitus carcer & dolor, itavt nulla valeat minuere aut molire aduentās conditio, sed semper vti ab initio acerbissimē mœrere opus est, neque enim detrusi spiritus obliuioe mœderi meditationi vacare, affectū deponere, sese adhortari, facere (vt aiunt) de necessitate virtutē viquequaque valent. Nulla eis ele mentis aut varietatis spes, nullā in prætereūtis, temporis euēru expectatio, sed quas luunt pœnas, nunquā terminādas aut minuēdas certissimē sciunt, imō inuiti ad mœroris culmē claraluce vident. Hęc paucissima de spirituum pœnis attingerimus.

DE INCENSA de corporū cruciaturā aliquid afferamus. Corporeum ignē esse, P. S. apud inferos corporibus infestum ex nostris quidā inprudēter negarunt, scripturas autem sacras, quę illius meminerunt, metaphoricē asserūt interpretādas, nō min^o quā cūm tineam, vermen, fletūque ad terrendos flagitiosos minantur, quæadmodum econtra cibum, potūque, & humanas mille delicias iustis & sanctis in beatitudine pollicentur. ¶ Quidā verō opinione hanc tanquā absonam respuētēs, in aliā vulgarem magis quā sapiētem iaciderūt. Verum enim affirmātes ibi ignem fore, falsō tamen æstimauerunt eius incendio corpora ipsa affici, calore æstare, citra consumptionem ardere, & nihil tandem ā nostro, quo vtimur, igne, in actiōe differre. ¶ At hi, qui & vi ratiōis, & lumine cælesti per fusi secreta rerū diuinaq; mysteria indagarūt, mediā viā sectati sunt. Aiunt nanq; corporeum verūque illic ignem, flagrare, citra corporis tamen cale-

Duo pœnarū genera infligenda.

10
20
30
40
50
60
70
80

calefactione: eius vim atque incendiū irrepere in nervos, in me-
 dulasq; sequi, fibrasq; illas: capere ac torquere, e quib⁹ dolor na-
 scitur. Corporeū quippe ignē credim⁹, tū quia corporalis poena
 nullo aptius modo, quā per corpus infligitur. Tū quia in exponē-
 dis factis eloquiis ea est lex, vt quod propriē intelligi potest,
 ad metaphoricū sensū à literalī expositione minime trāserat,
 nāsecus nulla deſcribi posset Scripturę certa interpretatio. Cū
 autē in poenā reprobolorum paratū ignem: Saluator noster fuerit
 cōminat⁹, poſſimulque eū aptiſſimē sic accipere, tanquā per-
 spicue locutū, vt quid parabolice dictū putamus, & nodū in ſcri-
 pto querimus: Ignem Saluator noster cōminat⁹ est, verū ignē
 intelligere prohibet nihil, corporeū ergo ignē fateri oportet.
 Non calefactū autem iri illic corpora, sed ignē illū spiritūali pa-
 riter, & sensibili afflictione corpora vexaturū ratione dicimus.
 Primi orbis motu iuxta Euangelicā lectionē trāſeunte, reliqua
 omnis corporalis affectio atq; alteratio ab illo vtiq; depēdēs, de-
 ſinet, & quemadmodū cōeleſtis corporis, cui primus ille inerat
 motus ſenſibilis, quēdā ſupererit actio qua lucet, illuminat, atque
 videtur (quā nostro vocabulo intentionalē appellamus) haud ſe-
 cus in ceteris quoq; corporibus eas aptitudines atq; affectiones
 eſtimandū est remāſuras, quibus videri, tēgi, audiriq; poſſit. Duo
 enim hęc genera actionū corporibus inesse, neutriq; ab altero
 pēdere, in his quę de aia preclarē scripſit Ariſt. de dicimus. Quo-
 circa ignis omnis geminā in corpora nūc exercet actionē. Alte-
 rā, qua calefaciendo vrit, & id à cōeli motu pendet. Alterā, qua
 ſpeciē non calidā tactū imprimēdo ſentitur, quemadmodū an-
 nulus aureus figurā nō auream cęrę imprimi, & hęc ab altero
 actionis genere, q̄ paulō ante cōelo inesse dicebamus, pendet.
 Proinde nūc vtraq; actione & agit & offēdit, quieſcere autē cōe-
 lo illa duntaxat vacabit, quę à motu proficiſcitur. Reliqua vero
 perpetua remanebit, hęc nimirū poſterior in reprobōrū corpo-
 ra exercebitur, ſiquiet, affliget. Nēd est doloris huiusmodi ratio,
 querēda alia, quā excellētia ſenſibilis ſēlus organo admoti, ha-
 bet enim quilibet ſenſus ex his, q̄ in rerū natura ſenſibilia cōſi-
 ſtunt, vū aliquid ſibi propriū ac peculiare, quod Philoſophi ob-
 iectū appellant vt viſus colorē, auditus ſonū, olfactus odorē, quo-
 tum tāta cōciliatione atq; neceſſarię cōiunctionis vinculo deu-
 ſit, vt ſine eo agere poſſit nihil, vt quādiu lux facultati & po-
 tentię aptē cōgruit, eſtq; maximē accommodatum, iocundiſſimos
 fructus carpat naturalis amicitia. Vbi verō ſēſibile in immēſum
 excedit, quaſi diſſoluta amicitia, quę mutua quadā proporti-
 one, certaq; ratio nis tēperamēto poſita erat, ſenſū ipſū protinus
 irritat, laeſit, vexat, torquet. Stridēs enim ſonus turbat auditū,
 viſus aciē, lux immēſa retundit ac diſſipat, & ſi regentē manum
 prę algoris magnitudine, ad ignē vehementē propius admoue-
 ris, protinus intimū irrepit atq; cruciat incendiū, vt hominem
 prope conſicere videatur, Vnde quāſo tūc ille dolor? nū ex calo-
 re? nequaquā, tam enim nihil aut parvū admodū caloris inheſit,
 vt ſi altera manu attentes, pl⁹ frigere ſentias, quā caleſcere,
 immoderata itaq; viſ ſenſibilis, huiusce doloris reliquitur cau-
 ſa. Patimur igit arque ſūmo dolore ſenſibili cruciamur, cū vehe-
 menter calida abſque eo, q̄ caleamus, tēgendo ſētimus, cū ſēlus
 ſuſcipit excellētis ſenſibilis ſpeciē ſine materia. Talē fatemur
 eſſe apud inferos corporum cruciatū. Hoc tantum pacto credi-
 mus reprobōrū corpora ab igne pati, & tamen nō caleſcere, nec
 conſumi. Nec quicquā obeſt id, quod rectē dici ſolet, ſenſuum
 paſſiones eos perſicere, nō offendere, ſed eō educere, quo ma-
 ximē euadere poſſent valesant. Volebat ſane autoritas illa o-
 ſtendere quantū hęc ſpirituales ſenſuū paſſiones ab his, quę cir-
 ca corpus hunt, alterationibus diſſerāt. Tanta ſiquidem eſt inter
 eas diſtancia, q̄ hęc ſemper imperfectionis aliquid ſecum vehūt:
 illas autem puras atque ſynceras contingit aduenire, quāuis nō
 ſemper ab omni ſeſe eximat admixtione mali. Obiectorū enim
 incomparationes ac incongruę diſparitates, ſenſibus ipſis (vt di-
 cebamus) maximē aduerſantur atque officiunt. Quocirca in prō-
 pto cauſa eſt, cur gloriſicato corpori dolorem excellens ſenſibi-
 le non inferat. Dote nanque impaſſibilitatis protectum vehemē-
 tiam obiecti nequaquā admittit. Corporalis itaque cruciat⁹ nul-
 la de eſt cauſa apud inferos ſubtracta vulgari hac viſione, quam
 calentes experimur. Et vt ſūman rei vno verbo cōplectar, corpo-
 reum ſupplicium in hoc completur, q̄ malum & id corpori admo-
 tum paſſibili ſenſu percipitur. hęc vbi ſunt, dolere opus eſt ſecū-
 dum ſenſiuar animā partem, quam affectiuam dicimus. Ea pro-
 pter tam ingens tangibilis exceſſus, quantum in igne eſt, malus
 cum ſit corporei temperamento: dum paſſibilem reprobōrū ſen-
 ſum inuadit, acerbifſimo dolore afficit, vexat, cruciat. Neque au-
 diendi ſunt, qui neſcio quā turbationen ſenſorię harmoniæ ad-
 dere, atque interponere voluerunt. Temporalis enim eſt com-
 morio omnis: ſentire autem omne ſiue accommodatum, ſiue ex-
 cedens, abſque mora contingit. Quare intemperatum immēſū-
 que ſenſibile ſuapte natura ſenſui non aduerſaretur, niſi ſimul
 atque coniunctis alterum alteri officeret: neque vni genia cōtra

rietas foret, ſi in momēto nō cōſūmaretur. Atteſtatur planē his,
 quę diximus diſſimilium poenarū alteratio: etenim quonā alio
 pacto ab aquis niuium ad calorem niuium, ruſuſque ex hoc in
 illas ſine dolore interſitio aut mitigatione tranſibūt? Si enim
 aſſum atque algorem corporaliter ſentirent, non ſolas ſpiritua-
 les vexationes excipientes, ſepiſſimē dolore vacarent. Perēnis
 autem atque continuus erit dolor: quoniā iuges ac viuaces ade-
 runt cauſa, & homo ipſe ſine morte poſſibilis eſt alterum rē-
 parata natura, alterum culpa exigēte. Si igitur ignē illū tartareū
 vere corporeum eſſe non ambigimus, ſi vnum atque eundē dæ-
 monibus hominibusque reprobis paratum credimus, cōlequens
 eſt, vt vtrique corporeo addicti ſint igni. Sed tanti refert, quod
 ſpiritus ceteris afflictione: corpora autem ſenſibilis quoque in-
 tentionis eſſuſione continue, perpetuo, acerbifſimeque torque-
 buntur. Arefcentibus itaque hominibus prę timore: tam dirę ge-
 hennæ manifeſtā dē vniuerſo orbi, nobiſcum bene actum erit,
 ſi timor Domini initium fuerit ſapientia, ſi cęu ſeta filium amo-
 rem honeſti bonarū artiū, optimorūque officiorū introduxerit.
 Non enim accepimus ſpiritum timoris in ſeruitute, ſed ſpiritū
 filiorum, in quo clamamus, Abba, pater. Sit Redemptoris noſtri
 læua ſub capite noſtrarum actionum, vt dæxum dextera amo-
 ris illius amplectetur nos, cū tradiderit regnum Deo & Patri,
 qui viuit & regnat glorioſus in ſecula, Amen. Dixit.

ORATIO VI
 De Ecclesia & Synodorum differentia coram Iulia
 ſecundo in ſecunda ſeſſione Concilij Lateranen. 17.
 Calen. Iunij. 1512.

CVM ANIMADVERTAM, Iuli ſecunde Pontifex ma-
 xime, reliquas omnes eccleſiasticas reip: blicę con-
 ſuetudines actionelque ſingulas: eſſe ſingulis eccle-
 ſiaſticę partibus accommodatas: generales vero ſy-
 nodos vniuerſalē Eccleſiā penitus reſpicere, eāque
 tā, quam ſinem ſibi proprium attendere: exiſtimaui me facturum
 rem & vtilem & omnibus gratiā, ſi hodierno die primum de Ec-
 cleſia ipſa deinde de ſynodis huius temporis, illarumque diſſe-
 rentia ac diuerſitate dicerē. Sed cum his diebus ex hoc loco vi-
 ri doctiſſimi (qui hoc oratorio munere magna cum laude perfun-
 cti ſunt) de his fere rebus verba grauiter ſapienterque fecerint:
 ego qui ingenio illis & doctrina inferior ſum quō meis viribus
 minus conſido, Pater ſancte, eō humiliter atque propēſus tuam
 humanitatem & clementiam mihi propitiam eſſe, & ſummiſſe
 oro, & ſuppliciter peto. Sed quoniam nihil eſt, quod homo de ſe
 metipſo ſine auxilio opeque diuina poſſi polliceri, ad glorioſā
 ipſam virginem Dei matrem, primum conuertam orationē me-
 am Aue maria. & c.

CVM Dilectus Chriſti diſcipulus & Euāgelista, mul-
 ta nobis ex prophetica illa myſticaque viſione nū-
 tiare inſtituiſſet, de Deo, de agno, de Dei agni que
 gloria, de que venturis præteritisque temporibus ac
 rebus diuinitus retulit: atque is etiam Chriſtianam
 rem publicam & Eccleſiā cōtemplatus, in hūc modū ipſe aut per
 ipſum potius ſanctus ſpiritus locutus eſt. Vidi ciuitatē ſanctam
 Hieruſa^lē, nouā descendētē de celo. Magna profectō & diuina
 maximaque inſuper atque omnem humanę rationis terminum
 exuperaria Ioannes vidit. Vidi, inquit, ciuitatem, vidi ſanctam,
 vidi Hieruſalē, vidi illam nouā, ac de celo deſcendentē. Quę eſt
 iſta ciuitas, quā Ioan. vidit? quę eſt iſta, quā megiſter diſcipulo,
 Chriſtus Apoſtolo, Spirituſ factus Euāgelista ac vati figuris &
 allegoriis reuelauit? Certē ciuitas hęc Chriſtiana reip: vrbis eſt
 q̄ nō vallo aliquo terreno, nō caduco murorū mœniūq; ambitu
 cincta eſt, ſed multitudine copiaque innumerabili clauſa eſt ac
 permunita. Quāuis enim huius mundanę ſapientię acitites, cer-
 to quodā & præſcripto ciuium numero ciuitatis cōſtitui oport-
 tere arbitrat ſint, nimiaque & nimis late diſſalā multitudinem
 ſūmouerint, neque inter cēties cētēna millia (vt ipſi autē) com-
 mercii fieri poſſe vllū exiſtimauerint, ſolum tamē Chriſtianum
 gen⁹ tāta, tamque mirabili a Deo optimo max. cognitionis, ne-
 ceſſitudinis, ſocietatisque copula deuinctū aut cōiunctū eſt, vt
 in vnitatem maximā multitudinē, vnius vrbis ambitu ſpatiū am-
 pliſſimū, in vna denique ciuitate totum orbem complectatur.
 Nam cū in cōdenda & conſtituenda qualibet ciuitate duo in
 primis requirātur (primū vt partibus ſuis omnibus ipſa cōſtitua-
 tur reſpub. Deinde vt hęc partes inter ſeſe ciuili amicitia quadā
 & cōſenſione conſpirent) licet cognoſcere, quōd priuatis publi-
 cisque in rebus ambab⁹ his partibus noſtra hęc Chriſtiana ciui-
 tas excellat. Quod enim ea partes omnes perfectiſſimē reipub.
 habeat atq; cōtineat ea in primis ſacra q̄ ſacramēta appellam⁹,
 oſtēdit: quę tāte ſūt eſſicacia & virtutis, partim vt hominū gene-
 rationes matrimonio propagēt, partim vt Deo filios Baptiſmate
 gignat, tū genitos cōmunicatione corporis Chriſti alāt & vege-
 rēt, deinde diuina Chriſtiani ſ virtute conoboerēt: vbi corrobora-
 ruerit, poteſtate atq; autoritate eccleſiaſticis ordinib⁹ augeat
 mox

mox aliquo errore lapsos confessione restituat, & postremo humanis culpis abludis facti olei vnctione perungant. Præter hæc aut diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas cumulatissimè, habet namq; Apostolos, habet Euagelistas, habet Prophetas, habet Pastores, Doctores, Martyres, habet sermones scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarum, interpretationes sermonum, discretionè spirituum, gratia sanctorum, fidè, varietate miracula, & eam cœlũ claudendi, rursum aperiendi potestatem, vt quicquid in terris ligauerit, quicquid soluerit, denique id cœlum in cœlo dissolutũ vel ligatũ sit. Et quãquã hæc magna maxima sunt, satis tamen nõ fuit tot tantaq; Ecclesiã habuisse, nisi & Angelorum reuelationes, illuminationes, defensioneseque habuisset. Quibus omnibus actionis nostræ contèplationisq; studia non tueri modo ac defendere, sed propensius etiã & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis reip, partibus illustratur, quibus nulla vnquã alia vel meliorib⁹ vel ornatoribus illustrata est. Quod autem ciues ipsi arctius in hac copulatiuque quã in ciuili alia cõmunitate deuiciãtur, vel hic patet manifestè, qd hi non iam ciues sũt aut aduẽnt, sed ciues factorum, sed domestici Dei, sed membra Christi, & ita vnus eiusdemque mystici corporis membra, vt alij aliis & membra sint, & quemadmodũ sunt, mutua sese cõmunicatione ac societate confoueat. Cum igitur hæc ciuitas experfectissimæ reip, partib⁹ perfectissimis cõstituat, ipsiusque ciues interiore & cognatione, quam omnes alie societates genere colligunt, pacet certè, hanc vrbem aliis esse digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ipsãque prætare omnib⁹ honore, decore, & (quod maximum est) humana beatitudine ac felicitate. Quamquã enim cuiuslibet ciuitatis proprium esse videtur, sufficienter ex se beneque ac beatè viuere, nulla tamè alia nisi hæc nostra hoc ipsũ habere cumulatè ac largiter potest, sed ne imitari quidem. In aliis nanque finis ciuiliis amicitia, & societas est optima, inter se hominũ cõiunctio, in hac verò nostra, in qua hæretes Dei omnes, cohærentes autè Christi sũt, ad Deũ ipsũ, vt propriũ Christiani generis finè cũcta referuntur. Hæc cum ita sint, rectè Christi Ecclesia, nõ tã ciuitas ab Apost. Christi, quã ciuitas facta a viro sanctissimo cõmemorat.

Ecclesia ciuitas est facta

Id autem Patres (vt nũc vos alloquar) mox extrema oratione ad hũc summũ Põtificè caput omniũ reuertar, id in qua patres quæ & ego quoque ratione demonsttraueris, quæso intelligite. Sanctitas ipsa (vt à diffinitione incipiamus, vtq; Dionysio Areopagitz placet) immaculata, libera, perfecta que munditia est. Proinde tamen hoc iũnis antiquorum nostrorũque rationibus firmatum sit, in Deo vnuerforum autore & gubernatore, omnium rerum naturas, excellentias, dignitatesq; cõstitere: Deus tamen ipse præ his omnibus propriã ita sibi vendicat sanctitatem, vt etiã summi philosophi Dei substantiã munditiã & sanctitate definirerent. Nam cũ inuisibilia Dei per ea, quæ facta sũt, sempiternam quoq; eius virtutè ac diuinitatè intellectu contempserent vellèque, Dei naturã & voluntatè, ac quicquid in Deo est, vnica aliisque rebus in cõmunicabili proprietate exprimere, non virtutis quidem, non diuinitatis aut reliquis tantæ maiestati cõsèraneis nominibus vsũ suat sed munditiæ & sanctitatis significationib⁹. solã enim deitatis substantiam, à totius potètiæ macula & labe liberam remotaque esse pendentes illamque ob id esse diceres actũ purũ, eãdem certe ipsã diffinitione hac mundissimam esse lactissimamque dixerunt. Nec mirũ si talis tantaque sanctitas tantum in mentibus hominum & numinis habuit & maiestatis, quandoquidè intelligentis etiã beatis (quas Angelos dicimus) hymnum carmenque Deo propriũ cõstituit, Angeli namque atque Archangeli, Cherubin quoque & Seraphin repetitis imaginatque vocibus, Sãctus, Sãctus, Sãctus proclamant, quo fit, vt Dei quoque ciuitatè (in qua magnus Dominus est) deceat sanctitudo. Atque hanc partè (quæ paucis demonstrari potest) breuissimè ostendat. Omnibus rebus, tũ natura, tum arte constitutis hoc principio attributũ ingeneratumque est, vt cũ aliis aliis iungendæ sint, pari mutuaque dispositione ac similitudine cõueniant, hoc ipsæ formæ secundũ materiæ recipientis merita distributæ testatũ, hoc ad propria peculiaritãq; munera obeunda aptè appositeque nostrorũ mēbrorũ habitudines manifestat, deniq; hoc cõfirmant innatæ materiis ipsis (vt ita dicã) patientiis, quib⁹ ipsæ res hominũ artificio subiectæ obtemperant. Hæc namq; oia & reliqua id genus, siue natura siue arte componenda sint, nisi primum amica inter se consensione conueniant, cõponi coniungue non possant. Cum igitur sanctitas & munditia propria Deo sit, illique conueniat maxime, cũque coniungendas res ipsas habiles inter se ac coniunctionè esse oporteat, nemini dubiũ esse puto ecclesiasticam ciuitatè, quæ Deo cõiunctissima est, purã, mundam, sanctã, immaculatamq; existere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorũ omnium expers pura mente perseuerat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet vsq; ad seculi cõsummationem. ab omni vitiorum torde & cõtagione remota est, atque ita virtute

bonitateq; perficitur ac vallatur, vt neque mors neq; vira, neque instãtia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profundũ, neq; creatura alia illã possit à Christi amore separare. Rectè igitur ciuitas hæc nostra (quã doq; de omniũ cœle: iũ virtutũ præcipua) ad eò pollet sanctitate omnib⁹ ac cæteris mudi dignitatib⁹, potestatis imperiis antecellit, satis esse arbitror ciuitatis demonstratã factitatem. Quæ ciuitas, quia facta est, iure optimè à factõ spiritu nomen illi impositũ est præclarissimũ, is enim hanc sanctã ciuitatem Hierusalè appellauit, quod profectò nomè ob hanc causam adepta est, qd Hierusalè nõ modò pacè ipsam, sed ea etiã, quæ pacis sunt, inuere, factõrũ interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc sunt, nam & hoc Hierusalè atque pacis optimũ est, & id verum huius ciuitatis nomè, & postremo huic ciuitati ita propriũ, vt nulli præterea alteri verè cõuenire possit. Optimũ certè est, nam optima res pax est, adeoque magna & diuina, vt vnuerfa creatura hæc appetere, & per quã deliderare videatur. Cũ eni pax ipsa (August. rectè) tranquillitas ordinis sit, & tranquillitas ordinis tũc sit, cũ seclusis cõtrariis quibusq; ordo cõquiescit, cõstitat res omnes (siquidè naturaliter fines suos appetat, & impediẽtia cũcta sum opere cõtendat) pacè appetere, pacifq; & quietis fruct⁹ vt adipiscatur, summa ope laborare. Quod autè Hierusalè pacifq; nomè verũ nostræ ciuitatis nomè sit, is testis bonus est, qui dixit, Et factus est in pace locus eius, Dei sci. qui & huiusce vrbis fines pacè posuit, & tantã in ea voluit propagari abundantia pacis, vt ciues ipsi nõ modò cũ Deo pacis autore & principe, nõ modò inter se omnes pacè haberet, sed singuli etiã pacis tranquillitatisq; abundantia, & intelligèdo in veritate, & appetèdo in ipsa bonitate cõquiesceret. Ea verò pax, hæc vrbis Hierusalè, hoc sanctissimũ Dei hominũque domiciliũ, nõ quidè impiorũ hominũ est (qui quò non vera bona sectantur, ita nec verã pacè inquirunt) sed illorũ est, Patres, qui pacifici sunt, qui pacis domũ vnanimè inhabitant, qui pacè his qui prope & his qui longè sunt, annũtiant, qui his, ad quos diuertit, pacè deserunt, & cũ hospitio recepti non sũt, redeunt ad se pacem ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Hierusalem, quæ ex viuis lapidibus cõstruitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarũ seræ ac claustra à Domino cõfortantur. Hæc est illa Hierusalè, Patres, in qua sicut paulò antè inter diuinas res perlectũ est, rex pacificus pacè reliquit nobis, pacè suã dat nobis. Sed non quomodo huius mundi homines dant, ipse dat nobis, hi enim pacè dant, vt molestia careant, sed pax ibi vera non est, vbi nec vera cõcordia est, nec corda hominum coniuncta, sed disiuncta sũt. Ea autè pax, quam Christus dat, & quæ in testamèto pacis & in Hierusalè inuenit, ea est, Patres, amoris vinculu, tranquillitas animi, simplicitas cordis cõsortiũ diuinitatis. Quis vnquã vidit vel audiuit talia? qd fuit tam singulare, tam nouũ, tam inusitatũ? Pax Christi non nõ nostra corda & nostras intelligètiã custodit, sed omnè etiã & humanũ & angelicũ solum exuperat, omnisque homo sanct⁹ vcat, qui scrip. us, & qui relictus, & qui residuus fuerit in Hierusalè. Hanc itaque præclarã in mutatione mudi rerũ nouitatem vidès Ioannes ciuitatem hanc nõ solũ sanctam, nõ solũ Hierusalè, sed nouam etiam Hierusalè Spiritu sancto dictante appellauit. Noua est enim, nam qui in throno sedebat, & qui de throno suo noua & vetera profert, noua in ea fecit oia. Fecit namq; vt neq; languesceret aut veterasceret vnquam, neq; senio cõficeretur. Ex quo fit, vt hæc longè sit, origine, dignitate atq; autoritate eminentior Hebræorũ synagoga, quæ per atque legis veteratè cõsumpta cultũ & notitiã veri olimq; promisi. Dei filij solita pertinacia atq; animi obstinatione repudiãuit. Nã cũ in synagoga ipsa in hodiernũ vsq; diè vet⁹ homo sit, vet⁹ lex, vet⁹ fermentũ, pristina cõuersatio, in nostra certè hac Hierusalè oia noua sũt, nouũ cor, noua lex, nou⁹ homo, noua conspersio. Quæ eni maior nouitas esse potest, quã Deũ hominè esse, & rursum hominem Deũ, eundèque verũ Deũ hominem, clausis cõfixũ, ipinis coronatum, & innumeris affectũ contumeliis, non aliis ipsum armis, quam cruce, quam morte, quam vulneribus inierum vicifese, cœlos ascendisse, ad Patris dexteram cõsedisse, propterque suũ nomè ac legè trucidatos, & gloria & honore & felicitate perpetua affectis. Quid? qd illius discipuli rudes, pauperes, abiecti, oblectari; homines, cũ vnuerf⁹ terè terrarũ orbis ignorantè tenebris inuolueret, & errorib⁹ ac superstitionib⁹ iceleribusq; obteperaret (tot atq; tantis vt dæmones omniũ gètiũ dominaretur, ac sum opere ab hominib⁹ coleretur) hũc tamè ipsũ mundũ immudũ Christi discipuli hi ex infima plebe viri cõtra synagoga Põtifices, cõtra mudi Imperatores, cõtra humani generis hostes, cõtra leges, cõtra iudices, opinioniones, nõ armis, nõ opib⁹, nõ vt aut ferro vicerũt, sed fide tantũ, spe, & charitate superarunt, purgauerũt, illuminauerũt. Tam autè ppria est nostræ Ecclesiæ diuina atq; sèpiterna nouitas hæc, vt nulla hominũ gtas fuerit, nulla vnquã ciuitas aut reip, quæ nõ ab hac Christiana Ecclesia cũcta acceperit, qd hiorũ Dei adoptionis pperuẽ exitũt. Nã (vt à diuo Thoma præclare scribitur) lumen illud Dei beneficium quod

Ecclesia ciuitas est facta

Ecclesia noua est ciuitas facta

quod nostri gratiā appellat, & quo Dei filij efficiuntur, id à Deo noui Testamēti est, ut à mūdi creatiōe sancti factiq; omnes quatenus naturæ diuine participes fuerūt, eaten^o sub nouo Testamēto cōprehēdātur, ad quod Veteris oīa sunt referēda. Verū cū hoc fieri nequiuert, ut excellēs hęc diuini humanique cōsortiū nouitas ex terra terrenisque reb^o oriretur (quod enim natū est ex carne, caro est, & quod natū est ex spiritu, spirit^o est) parceret & cōsentaneum rationi fuit, ut de cœlo ciuitas hęc facta & noua Hierusalē descenderet. Descendit nanque de cœlo vrbs hęc noua, cuius fūdamenta nec in poētariū figmentis, nec in humanę sapiētiz persuasibilibus verbis, neq; in cuiusuis mortalis aut creatæ volūtatis appetitu seu opinione iacta sūt, sed q̄ in mōtib^o sanctis, hoc est in patriarcharū figuris, in prophetarū testimoniis in præconiis Apostolorū, in supplicis martirū, in admirandis Christi operib^o, in sanctorū proborumq; hominū purgatissimis mētibus, in virtutis deniq; & Spiritus ostēsiōe incōcūsa ac firma perseverat. Descendit autē de cœlo nō gressib^o corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius nā que exēplo, quę in cœlis est reip. beatissimæ, huius, quę in terris est, regimē cōstituit Deus, ut illud nō penes omnes aut multos, sed penes vnum Christi vicariū & dominici gregis pastorē cōsistat. Nam sicut in Hierusalem illa quę in cœlis est mater nostra, vnus tātū Dominus est Iesus Christus, ita in hac Hierusalē illius filia, quę Christi sanguine irrigata & matris est illustrata splēdoribus, vnus tātū princeps est vicarius Christi, & Pōtifex maximus, cui oēs descendētes Hierusalē ciues & incolæ, nō, solum ut separatim singuli, sed etiā ut simul vniuersi, obedire debeāt, quēadmodū qui in superna sunt Hierusalē sancti, cū singulati, tamen vniuersa diuinsque ac simul oēs, vni omniū Creatori subsunt, parent & obtemperant. Ut verò præclarissima hęc sunt? At dicit forrē quis, Cū his tēporib^o dux nobis Ecclesię & dux synodi pōnātur (vna Romana, Pisana altera) vtrū ambæ de cœlo descēderūt? Alterā enim earū tantūmodo descēdisse necesse est, siquē Christi spōsa vna est. Sinite me hoc in loco Patres, respirare Paulisper, nā quid à vobis in hac re cōstituēdū sit, paucis dicam.

QVINGVE CHRISTI Ecclesię cōditiones, nobis (ut audistis) sanctus Euāgelista proposuit, illā enim in primis esse ciuitatē, deinde sanctā Hierusalē pōst, tum nouam esse, & de cœlo Postremo descēdisse affirmavit, Illam igitur synodum & in terris Ecclesiā militatē, quā de cœlo credimus descēdisse cōsentaneā esse præscriptis cōditionibus, & in cœlo triumphantis Ecclesię formulis, pculdubio reperiemus. Eā verò, quę à supernorum imitatione prolapsa in præceps, ab illis defecit viā, non vti que de cœlo descēdisse, quin potius ab inferis ascēdisse iudicabimus. Hoc quādo ita se habet, nō descendit de cœlo, Patres, Pisana nuper Patrū illorū Ecclesia, nō descēdit de cœlo infaustus vbique & inuis cœtus, non tantū de cœlo facinus. Non descēdit in quā, sed ruit. Quāobrem, quia non obseruat ea, quę cœli sunt, nō imitatur quę cœlorum regni esse tradūtur. At quare hoc rursus? quā prorsus altera est à reuelatis Apostolo cōditionibus. Ut autē eas cōgruo ordine percurramus, quis vestrū putabit, Patres, illū cōuentū, qui vnus tantūmodo nationis est (si tamē vnus est, & nō dimidiatæ, vel nullius potius gētis legitima coitio) quę putabit illū vniuersam cōgēsse synodum eius ciuitatis, ad quā fortitudo gentiū venit, ad quam multitudo maris cōuertitur, ad quā omnes per circuitum orbis terrarū congregantur, cuius minimus in mille est, & paruulus in genrē fortissimā? Tantum enim abest, ut Ecclesia illa Pisana vera Dei ciuitas sit, quantū abest ut sancta & legitima sit: tantūque recedit à candore sanctitatis, quātum ad errorū sordes accedit, accedit autē plus tāto, quādo magis & Petrū Ecclesię, & Papam Concilio, & suo cōciliabulo summū, verum certūque Christi vicariū subiicere conatur. Quod tamē nil aliud est, mea sententia, quā naturæ ipsius rationisq; ordinē peruertere, & filios patri, & membra capiti, pastoriq; ipsi suarū greges ouīū præficere. Sed & illud respiciendū est, Hierusalē nomē illi Ecclesię nequaquā conuenire: propterea quę nec pacem habet, nec ordinis trāquillitatem, quodque tam excellentē Ecclesię ordinē subuertere cōnuitur utpote quę contra Romanā Ecclesiam rogata armataque bella cōmouerit: quęque ad quoscunq; diuerterit, nō modò pacem illis nō attulerit, sed spē omnē pacis funditus euerterit, quę singulati omnia cōmemorarem, nisi intelligerem nimio etiā plus quā vellem esse manifesta. Non igitur Pisarum synodus, synodus Hierusalem est, sed ciuitas ac turris Babel potius: quę in terra Senaar cōtusiōne fecit, & concordia edificatūm distēcit. At dicent nonnulli. Sate vna ex multis, & quarta ex quin que præscriptis cōditionibus Pisana cœtui conuenit: nouitas scilicet. Quid enim tam nouū & inusitatum ac mirabile est, quā esse qui cōtetur efficere, ut miles duci, & filius patri, domino seruus imperet, oues pastor: denique pedes & cetera mēbra capit: Fateor equidē & ego quoque noua hęc esse, sed tamē aliena prius ab illa sempiternę sanctissimęque ciuitatis nouitate.

Multū enim inter hęc illāque interest nouitatē nomēvtriūque commune est, sed res & significatio diuersa. Hęc enim Hierusalē nouitas à Spiritu sancto est, & æterna est: at illā Pisana vnica tantū obediētia & Ecclesię pars tunc efficit, cū schismaticis illius tēpore, tres ita maximi Pōtifices habebātur, ut nullus eorū aut certus quidē, aut absque ambiguitate verus Petri successor existimaretur. Hęc itaque nūc Pisana nouitas Constanti tūc ortum habuit, & euauit, Basileę repululquit, & explosa est: atque his etiā temporibus (si vos viri eritis) interibit: quēadmodū sub Eugenio quarto summo maximoque huiusce sedis Pontifice repressa est. Neque enim de cœlo descēdit, atque ob id diuturna nō est, neque vnus principatū amplectit, qui & in illa triūphante Ecclesia est, & hanc militatē cōseruat: quęque synodus Pisana amplecti deberet, si de cœlo descēdisset, & nunquā multitudinis regimini (vti iacit) inuiti. Lōge igitur ab hac Christi Pisarum Ecclesia discrepat, hęc enim nō deliū est, illa caullitū: hęc domesticorū Dei, illa aberratiū: hęc Chriktianorū hominū, illa vero eorū, qui Christi vestem cōseruare, & a mislico Christi corpore myttica Christi mēbra se iungere nō verentur. Habetis: Patres, quid de Pisana synodo cōmuniter constituēdū sit: nūc de noua Laterana & de sensu animi mei pauca dicam.

CVM Ecclesia Pisana de cœlo nō descēderit (vtrū iā vidimus) & alteram ex propositis descēdisse necessarium sit (hoc enim posuimus paulo ante) patet Ecclesiā nostrā, quā Letearnen. synodus perfecta refert, diuinā illam esse ciuitatem, quę habet sanctitatem propriam, pacisq; abundantiam, & æternę nouitatis azymos & synceritatis panes, quęque cū vno summo vnus Christi vicarij principatū, de cœlo descēdit. Hęc tamen si magno nobis esse debeat argumēto, Conciliū nostrum rectū, factū atque legitimū esse: hac accedit tamen primum, quę conciliū hoc à Rom. Pontifice inditūm, inchoatumque est, deinde quę præclara nostrorum maiorum Concilia non imitatur modò, sed eorū etiā multa Apostolici splendoris præficia exuperat, quodque eidem postremo propterea quia præfentia hac illustratur. Dominus promittit Spiritum veritatis omnem illi veritatem esse patefacturum. Quę cum ita fiat, nequaquam illis assentior, Patres qui solo Concilii nomine audito, rem sanctam & vtilem continuū arbitrabantur effectam esse. propterea quę qui aptius & calidius fallere conieuerunt, hi prauis rebus honesta vocabula prætere dere sunt soliti. Et tamen Concilium illud probò, quę suis partibus omnibus absoluium perfectūque est, quodque illa habet quę & necessaria consiliis sunt: & a sacrosanctis requiruntur atque expectantur. Expectantur autem multa hoc tēpore, & requiruntur: atque hęc potissimū Ecclesię videlicet reformatio, morum proludentiū reitutio, exortio iam schismatis oppressio, cōuersio infidelium, reuocatio hæreticorum, roboratio optimarū legū atque sanctionū quę ad salutē vniuersę fidei Christianę pertineāt. Atque illa etiā quę passim deprauata & deformata certimus, ut ecclesiasticę dignitates bene meritis tribuātur, virtute præmiis honorētur, vitia aut leuere puniātur, aut saltē ab honorib^o & præmiis arceātur. Hoc enim nostrū Lateranēse Cōciliū, quę pia origine & ab autore suo factē & legitime inchoatum est, si ad propriū quoque & cognatū finē corrigēdi atque emendādi quæ detorta sūt prætēderit, nulla erit ratio, quare quę cōtradiceret, aut villo pacto opponere se voluerit, temerarij, amētes scelerati insuper & nefarij hoīes nō meritò existiment. Quare si Cōciliū hoc nostrū eū finē exitūque habere desideratis, quę sanctissima temper florētissimaque Cōcilia habuerūt, de his Patres (quę iā dixi) puidendū est diligēter, atque de hoc celeriter omni cura diligētiaque cōstituedū, quę neque hodiernodie dissimulare possum, neq; silētio villo pacto præterire. Iactant em̄ voces (quę etiā ad aures meas pueniūt) percussum pastorē, oues disperfas, Pitana synodū summo Pōtifice & in terris Deo potēte re autoritateq; iter dixisse. Maximis Ecclesiā, Patres, & dissensionib^o iuoluit & nouis quib^o dā vexari & prurbari malis iā pridē vidimus: sed hęc tāta, tā exitiosa, tā piculosa haberi Cōcilia à Patribus illis, quis quęso vnquā putauisset? Nūc quicquid est, quātū ad vos delatū dedecus, & facinus admissū sit videtis, memoria teneris, Patres: legitis em̄ quā plurima. Quid aliqñ viri clarissimi & sapiētissimi in Calcedonēni synodo cōtra Ephesinā scđam & illius principē Dioscorū: quid in Cōstantinopolitana (quę octaua fuisse dī) cōtra Fotiū omniū discordiarū satorē decreuerūt, propterea quę Ephesinus cœtus grauiterrauerit, Dioscorus in Leonē vrbs Episcopū sctēria scripserit: Foti^o autē nō solū absq; Romani Pōtifcis autoritate Cōciliū cōgregauerit (quę quidē alienū est ab homine Christiano) sed in Nicolaū etiā summū Pōtifcē anathema protulerit. Quēadmodū igitur conuentus Pisanus Fotiū & Dioscorū est secutus delinquēdo, ita vos consulēdo atque animaduertendo, celeriter synodum Calcedonensem illamque Cōstantinopolitanā imitemini incumbite, Patres, ad ouium gregem, ad pastoris autoritatem, salutemque Ecclesię omnium respicite, prouideate (quod ipsam & facile factū est,

* Alias
tantum

est, & fieri debet) prouidete, Patres, nequis talia posthac vni-
 quã nõ mō ppetrare, sed ne cogitare quã, aut de siderare possit
 VERVM ne factissimo Cõcilio nostro in tot aduersis reb⁹ ad
 cõmunẽ salutem & cõseruandã & amplifcandã legitima præsi-
 dia de sint, quin potius (quod omniũ votis expetitur, desiderii-
 que postulat) ad debitum finẽ perueniat, ad te cõuertor, Iuli
 pontifex maxime, q̃ ea abs te peto, quã tuẽ viuitis, tuã digni-
 tatis, tuã potestatis propria sunt, Antea enim cum in singulis re-
 bus in s̃stebamus, alios ordines Ecclesiẽ inferiores sumus allo-
 cuti, nũc de summa rerũ dicturi breuiter, summũ principẽ & ca-
 put omniũ appellamus. Te itaque, Pater beatissime, obsecro at-
 que obtestor (tua eni post Deũ maxima est potestas, tuũ est im-
 periũ, tua rei gubernatio, Christianã fidei defẽsio) obsecro, iquã
 & obtestor, hoc omni studio cures atq; efficias, vt hęc synodus
 Lateranẽsis per te cõgregata, quẽadmodũ Ecclesiã, quã refert,
 de cõelo descendit (vti Ioãnes vidit) ita cum illa rursus ascen-
 dat in cõelũ, hoc enim vniuersi totis deuotĩs; animis depreca-
 mur. Assequẽ aut hoc, te volẽte, teq; imperante, si tu ipse Pater
 sancte, omnipotẽtis Dei (cuius vices in terris nõ solũ honore di-
 gnitatis, sed etiã studio voluntatis gerere debes) potẽtiã, perfe-
 ctionẽ, sapiẽtiãque imitaberis. Atqui vt in primis potẽtiã imi-
 teris, accingere, Pater sancte, gladio tuo, tuo in quã accingere,
 binos enim habes, alterũ tibi reliquisq; huius mũdi principibus
 communẽ, alterũ tibi proprium, atque ita tuũ, vt illũ alius ne-
 mo nisi à te habere possit. Hoc itaque gladio tuo (qui ecclesiã-
 sticã potestatis est) accingere potẽtissimẽ, & accingere super
 femur tuũ, id est, super vniuersas humani generis potestates:
 Cumq; accintus fueris, tũ intẽde cõtra errores, cõtra hãrefes,
 contra dissensionẽ, deniq; cõtra inferni portas, errorũ, hãre-
 sum, & dissensionũ autores, nec intẽde solũ, sed etiã procede &
 regna. Procede in primis, & p̃sperẽ procede, gentes quã bella
 volũt, dissipãdo, tũ regna laceros & rex, quã pacis sũt cogitã-
 do, inquirẽdo, persequẽdo, is nãq; idẽ quẽ imitari debes, & Rex
 regũ est, pacisq; princeps & Dominus dominãtiũ, rexq; pacifi-
 cus, Hanc autẽ summã potẽtiã tuã, diuina perfectio comiteẽ,
 perfectio hęc misericordia est, qua Pater ille cõlestis & perfe-
 ctus, Solẽ suũ oriri facit super bonos & malos, pluitq; super iu-
 stos & peccatores. Nam si tãta vbiq; misericordia praestabis,
 vt nõ modò amicos, sed inimicos etiã ac hostes ad tui nominis
 reuerẽtiã, ad apostolicã sedis cultũ ad Christi Ecclesiã vni-
 tatẽ, ad huius Concilij manifestã profissionẽ venire cõpellas,
 rectẽ pater sancte, Dei perfectionẽ imitaberis humano more.
 Nulla enim de virtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excel-
 lentior misericordia est, nulla magis principi propria, nulla po-
 tentiã summẽ cognata magis atq; amica est. Hęc te præ regib⁹
 terrẽ excellẽtissimũ, hęc te vniuersis populis adorandũ, Deoq;
 in super te & gratũ & amicũ & similitũ redder. Verũ cũ mul-
 tos multãũ nationum gẽtiumq; viros clarissimos per Dei tuã-
 que misericordiã ad hanc synodũ venturos accessurosque exis-
 timemus, vna se tibi ad hanc rem offert diuina sapiẽtiã, quã à
 fine ad finẽ fortiter attingit, & disponit omnia suauiter; Huius
 nuper exẽplo, à fine ad finẽ tum attigisti fortiter Pater sancte,
 cõm indictõ Cõcilio hoc atq; inchoato, vniuersos ad bene de
 Christiana repub. sperãdũ excitasti. Dispones autẽ suauiter, p-
 uidẽdo sapiẽter, ne vocati à te iustẽ, quãri possi; se, vt par erat,
 in re tãta expectatos non fuisse. Quare postquã hodierno die
 (quod bonũ, faustum, felixq; sit) de singulis, quã ad huiusce san-
 ctissimã synodi cõseruationẽ & statũ spectare videbunt, cõstiti-
 tutũ fuerit, tum de his quoque cõstituat nationibus, quã quũ in
 rellexerint Romã & a Romano Põfice Concilij synodũque
 haberi, & desiderari se atque expectari, cunctã proculdubio
 nobiscũ vnã ad Christianã religionis disciplinã, ad apostolicã
 autoritatis maiestãtẽ, ad cõmunẽ fidelis populi salutẽ, ad laben-
 tiũ rerũ restitutionẽ, ad totius prætereã Ecclesiẽ defensionẽ
 & rem, cõuertentur. Sic nanque, hoc sacrosanctũ Concilij in
 cælum ascendet, cũ catholica Ecclesiã, quam refert, & quã Io-
 nes ciuitatem esse, sanctã esse Hierusalem nouãque esse, atque
 de cõelo descendisse contemplatus est. Dixi.

¶ Sex Orationum Thomã de Vio Caietani
 Cardinalis sancti Xisti, finis.

TRACTATUS SECVNDVS
*De Dei Gloriosi infinitate intensiua, vnica
 questione contentus.*

Thomã de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti, sub-
 tilissima de in Dei gloriosi infinitate intensiua.

Primum Deus gloriosus sit infinita virtutis.

VAERITVR vtrũ Deus glorios⁹ sit infinitã virtutis.
 ¶ Et arguitur q̃ nõ. Primo, Quia aut Deus mouet cõ-
 lũ cõctiue & imediatẽ, aut nõ effectiue, sed vt finis
 tantũ, v. l. effectiue & mediatẽ. Si primo modo, &
 est infinitã virtutis, ergo motus cõli esset in nõ tem-

pore, quod est contra sensum. Cõsequẽtia patet ex 8. phis. tex.
 79. & primo cõli, tex. 52. & secũdo cõli, com. 58. & alibi, &c. Si se-
 cundo modo, aut tertio, & est infinite virtutis, ergo habet in re-
 rum natura vna virtus, quã si moueret effectiue & immediatẽ,
 motus fieret in non tẽpore. Tunc vltz. sed possibile est virtutem
 illã in finitã mouere effectiue & immediatẽ, ergo possibile
 est ex ea sequi motũ in nõ tẽpore, quod est impossibile simplici-
 ter. Prima cõsequẽtia ex antedictis, est euidẽs. Affirmatio verò
 vltimi antecedẽtis patet ex eo q̃ virtus infinita nec est alligata
 causalitati finali mot⁹, nec mediatẽ causalitati effectiue eiuldẽ
 quĩ possibile sit ipsã ab his absolui, alioq̃n ifinita virt⁹ nõ esse.
 ¶ Si dicatur q̃ hęc ratio supponit Deum agere naturaliter, i. nõ
 quãtum vult, sed quãtum potest, & quod hoc nõ est necessariũ,
 quia Deus est natura intellectualis cuius propriũ est agere s̃n
 intellectus sui diffinitionẽ, vt artifices facere videmus, & con-
 sequẽter Deus tanta velocitate mouet, nõ quin plus possit, sed
 quia sic explicãdã suã arti expedire vider. Contra hoc primò.
 Quia saltẽ habet intẽtum s̃m Arist. & Auer. ceterosque Philo-
 sophos, tenentes Deũ, licet intellectualẽ, naturali tamẽ neces-
 sitate agere. Demõstratio siquidẽ posita in primò cõli text. 90.
 ad ostendẽdam vnitãtẽ mundi, manifestẽ supponit hoc, vt patet
 ex dubio ibidẽ moro ab Alex. & Auer. & S. Tho. & ceteris. Vena-
 tio etiã numeri intelligẽtiarum iuxta numerũ motuũ cõlestiũ
 in 12. Meta. tex. 43. hoc idẽ ponit, Numerus enim motorum non
 adẽquatorũ, non potest ex motuum numero efficaciter conclu-
 di, cum possit facile quispiã dicere, plures motus ab eodẽ exce-
 dente motore fieri. inconueniẽs quoque reputatur ab Arist. 8.
 Phis. tex. 79. q̃ Virtus finita & infinita possint æquali tempore
 mouere, quod tamẽ ex hac respõsiõe sequeret. Auer. quoque 8.
 Phis. com. 15. & primo cõli, com. 21. & Auc. 6. Meta. hoc idẽ sen-
 tire videtur, Secũdò, Quia vt dicitur primo Priorũ, & primo cõ-
 li, text. centesimodecimonono. id ad quod sequitur falsum im-
 possibile, est simpliciter impossibile, sed ad virtutẽ infinitã pos-
 sitã in rerũ natura, licet agentẽ liberẽ sequitur falsum impossi-
 bile scilicet posse fieri ab ea motum in non tẽpore, ergo ipsau
 esse in rerum natura, est simpliciter impossibile. Probat̃ minor.
 Tum quia nõ est impossibile, Deum velle vti tota virtute sua,
 vt inductiue patet in omnibus agentibus. Et vt dicit̃ in primo
 cõli, tex. 102. ab vniuersali manifestata per inductionẽ in omni-
 bus sensibilibus, nõ est resiliẽdũ. Tum quã cõsiderata tãtũ virtu-
 te diuina infinita, nõ considerato modo agẽdi, q̃ est posterior, s̃.
 agere per libertatẽ, sequitur motũ fieri in nõ tẽpore, quãuis nõ
 de facto, tamẽ quãtũ est ex ratione potẽtiẽ motiue. Cõst. t au-
 tem nõ solũ esse impossibile illud ad quod sequit̃ de facto poni
 aliquod impossibile in rerum natura, sed etiam illud ad quod
 sequitur aliquod impossibile simpliciter. Vnde hoc potest ex-
 plicari sic. Quẽadmodum positio tua duo dicit, scilicet quod
 est virtus infinita, & q̃ agit liberẽ, sic consequenter ego dedu-
 co duo, Ex primo quidem, q̃ fieret motus in non tempore, ex se-
 cundo autem q̃ de facto hoc falsum est.
 ¶ Ex quibus simul infertur q̃ ad infĩnitã virtutem licet agen-
 tem liberẽ, sequitur aliquod falsum impossibile, & consequen-
 ter ipsam inueniri est impossibile.
 ¶ Secũdò arguit̃ sic, Omni potẽtiã ad iũq; in natura respondet
 aliquod possibile ex potẽtiã passiuã, & cõuerso, vt dicitur in
 primo cõli com. 12. v. l. saltẽ respõdet. Aliquod possibile mani-
 festatiũ totius illius virtutis actiue vt sic, aliter frustra esset,
 cum potẽtiã sit p̃pter opus 2. cõli, tex. 17. Sed virtus diuina mo-
 tiua est infinita per te, ergo sibi respõdet saltẽ possibiliter ali-
 quis motus manifestatiũs infinitatis illius, hoc autẽ est impos-
 sibile, quia aut ille motus esset corporis infĩnti, quod impossi-
 bile est inueniri, aut corporis finiti in nõ tẽpore, quod est impos-
 sibile, aut esset corporis finiti in tẽpore æterno, vt est motus
 cõli & hic nõ cõcludit infĩnitã virtutẽ motoris, sed immutabilẽ
 & immaterialẽ, alioquin oẽs motores cõlorũ essent infĩnitã vir-
 tutis. Et cõfirmãt quia quãtitas virtutis actiue ex eff. cõs quã-
 titate cognoscit̃, vt dicitur in primò cõli, tex. 116. Vnde cũ Deus
 non possit producere effectũ infĩnitũ, vt cõmuniter tenetur,
 & à Philosophis & à Theologis, consequens est q̃ virtus diuina
 infinita non sit. Et confirmatur secũdo ex quarto Phisicorum
 text. centesimotrigesimoprime sic, Si impossibile est esse mo-
 bile impossibile est esse motuum, & econuerio, & similiter, si
 impossibile est esse mobile velocitate infĩnita, impossibile est
 esse motuum velocitate infĩnita, sed impossibile est tale mobi-
 le inueniri, ergo & motuum infĩnitẽ virtutis.
 ¶ Tertio arguit̃ à credẽtibus se agere ex cõmentario 38. secũ-
 di de cõelo, vbi Auer. dicit, q̃ si motor nõ haberet potẽtiã termi-
 natã, ergo neq; naturam terminatã, & sic intelligẽt̃ur ex
 sua natura motores infĩnti, & nõ intelligẽt̃ur ex suo esse res
 propriẽ ei, & cõtera. Ex illo enim cõmento arguunt, quod
 infĩnita virtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine,
 quia si ponatur, sequeretur, inquit, quiddam, quod totum

Secũdũ
 argumẽtũ.

Tertiũ
 argumẽtũ.

quod virtus infinita non potest esse in magnitudine finita, & fuit conclusio probata in 3. Phyl. logo processu, quo ad hoc, quod magnitudo infinita non datur. Sed in tex. 79. non potest inficiari, quia loquitur de virtute infinita intensiva, ergo prima premissa loquitur de virtute infinita intensiva. Minor vero est conclusio probata ab Arist. in hoc textu ex conclusione tex. 78. Probat enim hic primum motorem esse virtutis infinitam, quia movens tempore infinito est virtutis infinita: ut ibi probatum fuit. Ad illum enim textum expressè in hoc loco se remittit Arist. dicens, quod impossibile est a finito moveri aliquid in tempore infinito, monstratum est nunc. 10 Constat enim quod nullibi probatum est, nisi in tex. 79. Apertissime autem liquet etiam ceteris, quod in tex. 78. non est sermo nisi de finita & infinita virtute intensiva. ergo altera etiam premissa loquitur de infinitate intensiva. Superfluum autem esse duxi adducere demonstrationem Arist. in tex. 78. & 79. ut ostendam ibi sermone haberi de finitate & infinitate intensiva. Rationes enim adeo aperte sunt, ut ostensione hac non egeat, exigitur tamen ad hoc, ut videatur. Et ne suspensum quæpiam reddamus, donec libri Phyl. viderit fideliter ipsas demonstrationes adiuvimus. Demonstratio ergo habita in tex. 78. ad ostendendum quod motus in tempore infinito non potest fieri a virtute finita, est ducens ad impossibile. Et accipit primo ab aduersario eius positionem, scilicet quod sit ita quod A virtus ut certum, moueat B mobile certum cubitorum in C tempore infinito. Deinde adiungit huic propositionem possibilem, scilicet quod D virtus ut decem, quæ est decima pars virtutis, ut certum moueat E mobile decem cubitorum, quod est etiam decima pars primi mobilis. in tempore Z. Et tunc arguitur sic: Hoc tempus, in quo mobile decem cubitorum mouetur a virtute ut decem, non est æquale tempori illi, in quo mobile centum cubitorum mouetur a virtute ut centum, sed minus eo. Quia demonstratum est in 6. quod ceteris paribus totum mobile, seu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranseundum aliquod certum signum, quæ pars eius seu mobile minus ad sensum patet. Vel secundum Auer. (Et in idem redit) quia maior potentia mouet maiori tempore, scilicet maius mobile respectu alicuius signi pertranseundi, seu quod idem est codiuidendo tempus mobili, aliter non esset verum: quia ut dicitur in 7. Phyl. tex. 36. media potentia mouet medium mobile in æquali tempore per æquale spatium. Cum ergo illud tempus sit infinitum, restat quod hoc sit finitum. Sit ergo tempus Z decem horum. Et tunc arguitur sic, si augeatur virtus ut decem donec consumat, aut adæquet virtutem ut certum, & similiter augeatur mobile 10. cubitorum donec codiuidatur vel æquet mobile centum cubitorum, necesse est, proportionaliter augeri tempus Z decem horarum, donec consumat aut adæquet tempus, in quo virtus ut certum mouet mobile centum cubitorum, quia necesse est æquales virtutes mouere æqualia mobilia tempore æquali. Sed infinitum non potest consumi, nec aliquid potest ei multiplicatum quadruplo, ergo tempus quo virtus ut centum mouet, impossibile est esse infinitum: quod erat probandum. Demonstratio autem posita in tex. 79. probat quod in magnitudine finita non potest esse virtus infinita, est etiam ad impossibile. Et primo supponit tria. Primum est quod maior virtus motrix facit æquale motum in minori tempore. Secundum (quod ex primo sequitur) est, quod infinita virtus facit plus in æquali tempore quam finita. Tertium est, quod omnis motus est in tempore. Quibus statibus arguit sic: Si in magnitudine finita esset virtus motrix infinita, sequeretur quod in æquali tempore æqualiter moueretur virtus finita & virtus infinita: hoc autem est impossibile. ergo. Consequenter declaratur ibidem sic: Sit A tempus vnus horæ in quo virtus infinita mouet: & sit B tempus mille horarum, in quo virtus finita: puta ut certum, mouet. Tunc cum quæto virtus motrix sit maior, tæto tempus in quo mouet fiat minus: per suppositiones, augeatur virtus motrix, ut centum, in tæta proportione, quanta tempus vnus horæ exceditur a tempore mille horarum: & tunc manifestè patet, quod in æquali tempore æqualiter mouebit virtus illa finita in milleclupa proportione ad virtutem ut centum, & virtus infinita quod erat impossibile deducendum. Ex his iam manifestè patet, quod nunquam sit sermo de infinitate derivatis, sed semper de infinitate & finitate intensiva: ut quod his oblatum hoc non videt, non egeat medio, sed sensu intellectu. Et confirmat, Premissæ istius ultimi syllogismi intellectæ, ut dicitur, de infinitate duratiõis, aut assumuntur ab Arist. ut per se notæ, aut ut probatæ. Non ut per se notæ, quoniam sunt aut falsæ: aut maxime dubitabiles: tunc quia Sol habet virtutem motrix in tempore infinito motu alterationis: 70 tunc quia totum corpus caeleste mouet actu motu locali sphaeram ignis, & supremum aeris tempore infinito: & tamen constat quod hæc sunt corpora: nec secundum veritatem apparet aliquid cogens, nisi loquætes ad dicendum, quod virtus corpora actiua est necessario finita secundum durationem. Vnde Arist. assumens ut per se notat ea, quæ sensus perhibent esse falsa, plurimum peccasset. Nec ut probatæ: quia nullibi inveniuntur in hoc sensu probatæ. ergo. Et quoniam quæstionem hæc non aggredimur ea ratione, ut sciamus quod dixerit Arist. quoniam hoc a philosophia extraneum est: sed ut sciamus, quæ ratione hoc conclusum sit: & in processu prædi-

cto ambiguitas magna est circa probationem minoris (quæ est quæstio huius obiecti) ideo videndum hic est quam efficaciter minor illa probetur. Est autem ratio dubitandi: quia cõ. tex. 78. scilicet movens tempore infinito est infinitum, ex qua probatur minor tex. vt. scilicet primus motor est infinitus loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis: ut patet ex ratione probante ipsam: condidit enim tempus mobili. Minor autem ista loquitur de mouente tempore infinito ex parte magnitudinis, sed spatij super quod sit motus: ut patet in motu cæli. Primus enim motor non aliter mouet tempore infinito, nisi quia mouet cælum tempore infinito. Constat autem quod nec tempus, nec motus cæli habet infinitatem ex parte mobilis: sed ex parte spatij infinites pertranseundi. Constat autem, quod ad mouendum tempore infinito primo modo, requiritur virtus infinita: ut patet ex demonstratione Arist. tex. 78. & hoc sine virtute illa sit corpora siue incorporea, permanet verum, & quod ad mouendum tempore infinito secundo modo, non requiritur virtus infinita: ut patet de motore orbis Lunæ, quæ est virtutis finita, & sufficiens est mouere motu æterno. Eodem siquidem vigore, quo semel potest mouere suum orbem potest infinites iterare motum illum: quia est inalterabilis & immutabilis virtutis: & ut dicitur in 8. Phyl. tex. 85. semper similiter se habens in se & ad mobile, semper idem faciet. Et ut clarius percipiatur modus quæstionis, sciendum est ex 6. Phyl. logo processu, quod tempus motus condidit mobilis, & codiuiditur magnitudini, super quæ est motus. Et similiter dupliciter infinitum esse contingit, vno modo ex parte quantitatis mobilis, alio modo ex parte quantitatis spatij. Mobili quidem codiuiditur tempus, & ex eo infinitatur: quia si aliquod certum signum in aliquo spatio designatum sit pertranseundum, prius pertranseundum ab vna parte mobilis, quæ ab alia: & si pertranseundum est a pluribus mobilibus in æqualibus vno decem cubitorum, & altero viginti, &c. & ceteris paribus quærat quæto erit tempus mensuratum transitus illos: manifestè patet quod si mobile decem cubitorum transiret illud signum in vna hora, quod mobile viginti cubitorum pertranseundum illud in duabus: sicut etiam illudmet signum prius transiret medietas mobilis, quæ totum. Oportet enim seruata æqualitate motus, quæto mobile est maius, tardius pertranseundum signum illud. Verbi gratia: si primus orbis & orbis Lunæ æqualiter mouerentur, signatum punctum Orientis orbis Lunæ tæto citius pertranseundum, quæto minor est primo orbe. Ita quod quando orbis Lunæ peregrisset suum transitum, forte adhuc nec mille sima pars primi orbis punctum illum orientis transisset: & idem est in motu recto. Vnde si infinitum est mobile, infinitum necesse est esse tempus, in quo datum signum pertranseundum est. Magnitudini vero codiuiditur tempus, & ex ea similiter infinitatur: quia finitum mobile prius transiret vnâ partem magnitudinis quam alia: & sic ceteris paribus quæto maior fuerit magnitudo pertranseunda, tæto maius erit tempus mensuratum motu: & si infinita infinitum, ut in moribus processius manifestum est. Nec refert in proposito, an magnitudo seu spatium coincidat ratione materie in idem realiter cum quantitate mobilis: ut in motu cæli contingit. Non enim est aliud spatium pertranseundum a primo corpore, quæ quantitas ipsius, ut Auer. dicit in 2. cæli, com. 46. Patet enim quod cælum prius pertranseundum partem spatij, quæ est ab Oriente ad Meridie, quam illa quæ est a Meridie ad Occidens, nihilominus quam si ibi esset realis distinctio quantitatis spatij & quantitatis mobilis. Similiter non refert in proposito, an quantitas spatij quantitate temporis augeatur, ex quantitate suarum partium nunquam ab illo mobili pertranseundum: ut contingit in motu recto & prima reuolutione circulari: an ex quantitate earundem partium, quæ pluries pertranseundæ sunt: ut contingit in reflexione motus recti, & in secunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatiū enim idem secundo pertranseundum, alterius spatij æqualis primo ratione habet: & perinde quantificatur & extendit tempus, ac si alterum æquale primo esset (seu ut melius loquamur) ac si esset altera pars totalis spatij æqualis primæ parti: & similiter est de omnibus reuolutionibus circularibus. Ex his igitur patere possunt tria. Primum, quod tempus, quo mouetur cælum perpetuo, est infinitum non ex parte mobilis, sed magnitudinis seu spatij: quia cælum corpus finitum est, & ideo tempore infinito mouetur quia spatium ab Oriente in Occidens infinites peragitur. Secundum, quod tempus, quo probatur Arist. in tex. 78. non posse fieri motum a virtute finita, est infinitum ex parte mobilis: quoniam manifestè ibi fit diuisio temporis secundum diuisiõem mobilis: dum augendum proportionaliter dicitur secundum augmentationem mobilis & motoris: ut contra proteruos syllogizetur sic, Quantitas temporis aucta & diminuta proportionaliter secundum augmentationem & diminutionem potentie motoris & quantitate eius ipsius mobilis, est quantitas tenens ex parte mobilis, patet ista ex terminis, & ex septimo Phyl. tex. 36. sed quantitas hoc temporis, de qua loquitur Arist. est huiusmodi, ut patet de 1. & Auer. in com. expressè asserit cum ceteris expositoribus: ergo. Ex his autem liquet tertium principaliter intentum, quod scilicet processu Arist. non sufficiens videtur probasse minor, scilicet primus motor est virtutis infinitæ: sed æquiuocatione videtur

emississe in medio termino, qui est mouēs tēpore infinito: dum in maiore p̄syllogismi, quę fuit cōclusio rex. 78. sumitur p̄ tempore infinito infinitate se tenente ex parte mobilis: cū dicitur, Omne mouens tēpore infinito est virtutis infinita: & in minore sumitur pro tēpore infinito infinitate se tenente ex parte sp̄rij, cū dicitur, Sed primus motor mouet tempore infinito. Restat igitur ambiguitas non parua in hoc processu.

¶ Omnis opinio pluribus, quę de diuersis de vi huius demonstrationibus dicta sunt, sco. em̄ in quolibet. q. 7. ad primum credēs s̄m Arist. primū motore infiniti vigoris intensiue, dixit hoc cōcludi ex eo, quod mouet à se: quia quod mouet à se, est à se. & cōsequenter habet plenitudinē actiuitatis & entitatis, quę absq; infinitate intē sua non est. Aegidius verò in 8. Phys. credēs idē, dixit hoc cōcludi ex eo quod totus motus infinitus est proprius effectus Dei: quia quod potest in infinitum motū, quo ad suam totalitatē, potest nihil minus in ipsum, t̄a si sit vnus mobilis absolutē, q̄ si sit vnus mobilis infinities iterati: & consequenter est virtutis infinita: quia à propria causa effectus recipit mēsuram, & speciem. His in quā omnis, quia absq; probatione dicta sunt, quod mihi videtur scribendum est. Mirū em̄ & (vt melius dicamus) extraneum valde est, quod Arist. medium terminū tacuerit, & tātū studiū apposuerit circa id, sine quō sua ratio ex tacito medio tenet: vt sco. dicit. Non em̄ in 8. Phy. aliud mediū assumitur, nisi mouere tempore infinito: & de hoc magna sollicitudo fuit, quod exigit virtutē infinitā. Cōstat autem quod hoc abstrahit à mouere à se, vel non à se: & quod motio n̄i à se accidit, quod sit in infinito tempore: nihil enim minus concluderetur, si esset in tempore finito, vt ipsemet fatetur.

Nec valet ratio dicēs, quod infinitas non dependēs, sed prima est propriū mediū ad virtutem infinitā: quia secundū hoc primas motus esset propriū mediū, siue ille motus sit finitus: siue infinitus: & sic idē quod prius. Vnde finitas, & infinitas motus vndique per accidēs cōcurrunt, & sic Arist. scilicet sciētiarum artifex: tacuisset ea quę sunt p̄ se in medio termino, s. primitatē motus: & sollicitus fuisset circa ea, quę sunt in eo per accidēs, scilicet infinitatē tēporis, cuius oppositū vbiq; docuit faciendum. Aegidij verò deductio quāuis veritatē à longē tangere videatur (vt in sequētibus patebit) veritatē tamē assequuta nō est: quia ex eo quod totus motus cęli ponitur effectus alicuius causę p̄ se, nō est ab eo nec sequacib; deducta infinitas intē sua illius causę, sed afsūptę sunt p̄portiones voluntarię vel remotę: vpo tē quod proprius effectus à p̄ se causa recipit speciē, & mēsuram. Ex hac enim non habetur, quod totalitas infinitatis extēsiue necessariō fiat p̄ se ab infinitate intēsiua: sicut nec ex hac effectus infinitus fit à causa infinita, cū nō appareat, quare ipsa totalitas, quę vnitas infiniti motus nō possit p̄ se intēdi, & fieri à virtute finita, immobili ad cōtinuandam & conseruandā perpetuō inferiorū successione, &c. vt dicitur in secūdo de generatione, tex. 56. & 12. Meta. com. 306. Latius igit̄ quod mihi in re hac apparet, prosequendum est: eo quod difficultatē motū directē discutit, & ad principale propositū propriā viā docet, & Arist. tam menti quā verbis cōsona videtur. Præmittendū est ergo primò, quod perpetuitas motus sicut, & alia quātitas dupliciter imaginari potest, quod fiat ab aliqua virtute. Vno modo p̄ se primò: secundo modo: nō p̄ se primò. Et ne in equiuoco laborem, illud dicitur fieri p̄ se primò ab aliqua virtute, in quod potest virtus illa ex propria ratione: in illud autē dicitur posse aliqua virtus ex propria ratione, in quod potest ex perfectione clausa infra latitudinē propriā illius virtutis. Et per oppositum illud debet fieri nō p̄ se primò ab aliqua virtute, quod quidē fit ab illa virtute ex aliqua cōditioe annexa illi virtuti, quę est extra latitudinē illius virtutis formaliter sumptę, verbi gratia: & est exēplū deseruiēs p̄posito: Virtus calefactiua vt octo B. ignis durātis cētū annis: pōt in duos effectus, s. & calefacere vt octo, & cētum annis cōtinuare hūc calefactionis motū: sed primū potest ex ratione propria inquantū est virtus calefactiua tāta perfectionis, scilicet vt octo: hęc enim perfectio infra latitudinē virtutis calefactiue clauditur. Secundū verò non pōt ex propria ratione, alioquin omnis virtus calefactiua vt hoc octo possit: quod patet falsum in D. igne duratē per diē tātū: sed pōt ex annexa sibi duratioe cētū annorū: quā patet esse extra rationē virtutis calefactiue, & cuiuscūq; alterius virtutis motiue formaliter sumptę. Ideo enim B. ignis pōt cōtinuare calefactionē per cētum annos, quia virtus eius durat cētum annis: vt de se patet. Tūc ergo perpetuitas motus dicitur fieri p̄ se primò ab aliquo, quādo ex perfectione infra latitudinē potētis agētis clausa causatur, tūc autem non per se primò, quādo nō ex ratione propria potētis agētis, sed ex cōditioe illius fit. Ex hac autē distinctione ex parte effectus manifestē p̄tere pōt alia distinctio ex parte causę. Pōt siquidē dupliciter imaginari aliquā virtutē esse cōtinuatiuam motus tēpore infinito. Vno modo per se primò, id est ex ratione propria, vt exposuimus, & alio modo nō p̄ se primò, sed ex annexa eius

cōditioe: vt etiā exposuimus. Differūt autē vis perpetuatiua motus per se primò, & vis perpetuatiua nō per se primò, ex assignatis rationibus adhuc dupliciter. Primò in hoc quod vis perpetuatiua p̄ se primò respicit infinitatem durationis, vt per se primò effectum, & per se primò terminū: quia ex propria latitudine in illā potest: sicut vis calefactiua respicit calefactionem, seu calorem: vt per se primò effectum & terminum. Vis autem perpetuatiua nō per se primò respicit infinitatem durationis, non vt per se primò effectū, sed vt conditionē proprii effectus. Secūdo in hoc, quod illa respicit quātitatem durationis: vt p̄ se proprium effectum: quia infinitas durationis quēdā quātitas duratiōis essentialiter est, omnē quātitatis durationē in se claudēs. Ista autē non nisi per accidēs quantitatē durationis respicit, scilicet vt conditionē necessariō comitem sui proprii effectus: quia nō ex propria ratione, sed ex annexa cōditioe hoc facere supponitur. His verò prælibatis, oportet secūdo tres cōditionales stabilitre: ex quarū veritate p̄positi ratio habebitur.

CONDITIONALIS PRIMA,

Si quid per se primò moueat tempore infinito, est infinita virtutis intensiua.

PRIMA cōditioalis est: Si A per se primò mouet tēpore infinito: A est virtutis infinitę intēsiuę. Declarat̄ ista: quia stādo infra latitudinē virtutis p̄ se respicientis quātitatem duratiōis vt propriū effectū, quę potest vocari virtus quātificatiua motus, intelligēdo de quātitate durationis: valet argumentū. Ad cōtinuandū aliquātō tēpore requiritur aliquāta virtus, ergo ad maius tēpus, maior virtus, ergo ad infinitū infinita. Et fundatur hęc cōsequētia super illā regulā: Sicut simpliciter ad simpliciter: ita magis ad magis, & maximū ad maximū. Quare absq; dubio vniuersaliter & necessariō tenet in his, quę se respiciūt p̄ se primò, vt S. Th. in 3. cōtra Gen. c. 139. dicit. Fundatur etiā super illud principiū Metaphysicū: Cuiusque potētis propria latitudo p̄portionabiliter respōdet, proprię latitudini sui p̄ se primò effectus. Quod patet inductiue in omnib;: ergo virtutis quātificatiuę motus, si esset propria latitudo, respōderet proprię latitudini quātitatis duratiōis: sed propria latitudo quātitatis duratiōis attenditur penes extēsiōē duratiōis: quia duratio nō augetur p̄ intensionē, vt qualitas, sed extēsiōem, vt quātitas: ergo virtus quātificatiua quātō maiore possit quantitatē duratiōis p̄ducere, tāto maior esset, ergo si infinita infinita. Vnde p̄portio virtutis quātificatiuę, seu cōtinuatiuę motus, ad quātitatē per se durationis: est sicut p̄portio virtutis calefactiue ad quātitatē per se caloris. Et nulla est differētia p̄portionū: quāuis sit differentia rerū subtractarū p̄portionibus, quia quantitas per se caloris est quātitas intēsiua, quātitas verò durationis est extēsiua. Quod tamē, vt ex dictis patet, p̄portionē nō variat: eo quod hoc est materiale, & p̄ accidēs. Formale enim est, vniuersaliter loquēdo, quod latitudo cuiusq; potētis actiue respōdeat latitudini proprię sui p̄ se primò effectus. An verò latitudo propria effectus attendatur secūdo extēsiōem, vel intēsiōem, accidēs esse cognoscitur ab exercitatis in metaphisica, & ideo eadē ratione p̄portionis tenet cōsequētia supradicta, quę tenet ista. Ad producendū aliquātum calorem requiritur aliquanta virtus calefactiua, ergo ad maiore maior, ergo ad infinitam infinita. Si quis autem dixerit, supradicta principia non habere locū, nisi quādo quātitas per se effectus est quātitas intēsiua: cū Philosophia abhorreat voluntariū, oportet huius restrictionis rationē reddere. Nulla autē ratione sulta apparet hęc respōsio, nisi fortē dicatur, quod quia magnitudo virtutis non est, nisi secundum quantitatē perfectionis, ideo non respōdet, nisi quātitati perfectionali effectus: quāntitas autē perfectionalis nō est quātitas durationis. Nō enim quanto maior duratio, tēto perfectior effectus fit: sed æqualis perfectionis est ignis durans per horā, & per duas horas, & per tēpus infinitū, vt dicitur primò Ethic. c. 7. Sed hęc ratio in hoc deficit, & quasi æquiuocat: quoniā dupliciter cōtingit loqui de quātitate durationis, vno modo secundum se, alio modo vt est cōditio aliarum rerum. Si cōsideretur vt est cōditio rerum, puta hominis, aut albedinis: sic cū sit extra rationes formales rerū, non auget propriā perfectionem alicuius rei: nō enim est perfectior calor durās cētum annis, quā durās vnō die. Et hoc modo est sermo de quantitate durationis in primo Ethic. vt patet ibi ex com. Auer. & S. Th. hom. & consequenter hoc modo verificatur, quod quantitas durationis non est quantitas perfectionalis, nec sibi p̄portionatur virtus actiua alterius effectus.

¶ Si verò cōsideretur primo modo, scilicet s̄m se: sic cum bonū diuidatur in decē prædicamēta, sicut ens, vt in 1. Ethic. Ibidem dicitur: & quātitas duratiōis fit quēdam entis species: quādam etiā bonitatem: s̄m se necesse est ponat. Ac per hoc manifestē patet: quod si duratio aliquam perfectionē secundum se ponat, maior maiore ponet, & infinita infinita: sicut etiā quātitas molis aliquā perfectionē dicit: alioquin inter entis species nō

Opul. Caiet.

NN 2 effect

*Quantitas
rationis
quomodo
sit p-
f-
tionalis
quãtitas.*

esse: & maior maiorẽ, & infinita infinitã: nõ minus in suo ordi-
ne q̄ calor infinitus, & tamẽ quantitas molis maior & infinita
dicitur secundum extẽsionem. Quod ergo quãtitas duratiõis
fit quãtitas perfectionalis, põt dupliciter intelligi. s. vt condi-
tio aliorũ, & sic est falsum: quia est extra latitudinem rationis
formalis cuiusq; alterius rei. Alio modo fm se, & sic ipsa quan-
titas durationis est quẽdã perfectio vëdicata sibi quãtitudinem
perfectionale secundum suam extẽsionem: quemadmodum cal-
lor vëdicat sibi eam fm suam intensiõem. Vnde ad rationem
in oppositũ dicẽda sunt duo. Primõ, q̄ nõ oportet quantitatem
durationis esse quantitãtẽ perfectionis: sed habere illam infra
suam latitudinem: sicut nec calor est quãtitas perfectionis, sed
habet illam. Secũdo, q̄ falsum est, quod quãtitas durationis se-
cũdum se non ponat quantõ maior maiorẽ perfectiõẽ, quam-
uis nõ ponat maiorẽ perfectiõẽ huius, puta caloris vel homi-
nis. Et quia sermo in prædicta cõditionali habitus, non est nisi
de quãtitate duratiõis fm se: cõsequens est q̄ firma stet veri-
tas illorũ principiorũ etiam in his effectibus, quorum propria
quãtitas est quãtitas extensiva. Talia enim maiorẽ semper po-
nunt ex augmentata extẽsione perfectiõem suã speciei. Ma-
nifestẽ aut patere possunt omnia quã de perfectiõẽ quãtita-
tis durationis diximus in hac solutione ex quãtitate molis: ap-
plicãdo distinctiões factas & cetera dicta ad ipsam: vt facile
est cuiq; exercitatio deducere. Vnde potest formari ad princi-
pale propositum ratio talis. Magnitudo virtutis respõdet pro-
portionaliter magnitudini p se effectus: sic quod aliquãta vir-
tus, ad effectũ aliquãtẽ perfectiõis, requirit. & maior ad ef-
fectũ aliquãtẽ perfectiõis, & infinita ad infinitã perfectiõis
effectũ: sed duratio est effectus aliquãtẽ perfectiõis: ergo ad fa-
ciendũ per se primõ aliquãtam duratiõẽ requiritur aliquã-
ta virtus, & ad maiorẽ maior, & ad infinitã infinita: cum ma-
ior duratio maiorem dicat perfectiõem, & infinita infinitã.

R. goq; omnes iterũ atque iterum, ne auertẽdo mentis in-
ruitum ab eo q̄ est per se, ad id, quod est accidẽs, fallãtur, inni-
tẽtes suprã adductã glossã: absq; ratione dicendo. q̄ si ad effe-
ctũ aliquãtẽ perfectiõis requiritur aliquãta virtus, ad effe-
ctũ maioris perfectiõis intẽsiuẽ requiritur maior virtus: nõ
autẽ ad effectũ maioris perfectiõis extensiuẽ, qualis est maior
& minor duratio. Hęc enĩ glossa, vt ex dictis patet optima est,
loquẽdo de causa p se primo illius effectus, cui vtraq; quãtitas
cõuenit, intẽsiua infra propriã latitudinẽ, & extẽsiua extra:
sicut est calor, &c. Vniuersaliter autem loquẽdo de quantitate
causã in ordine ad propriũ effectũ, & eius quantitate infra la-
titudinis suã limites clausã, nulla opus est distinctiõẽ: eo q̄ ea-
dem ratio saluatur in proportiõẽ causã & effectus, & fm
propriã rationẽ augeatur intẽsiuẽ, siue extensiuẽ: ratio scilicet
maioris perfectiõis fm propriã rationem suã speciei. Non
enim tenet illa regula i effectibus quãtitatũ intẽsiuã alia ratio-
ne, nisi quia quãto effectus p se primõ alicuius est perfectior in-
fra latitudinẽ propriã, tãto perfectior causã exigit. Propter
hoc enim ex maiore quantitate extẽsiua caloris p-oducti non
cõcluditur maior virtus calefactiua, sed intẽsiua tantũ. Illa enĩ
auget perfectiõẽ caloris extra propriã latitudinẽ caloris: ista
autẽ intra. Hęc autem ratio saluatur in effectibus quãtita-
tis præcisẽ quãtitate extẽsiua: quoniã eorũ propriã perfectiõẽ
augetur infra propriã latitudinẽ secundum extẽsiuã augmen-
tationẽ. vnde vniuersaliter loquẽdo, effectũ esse perfectiorem
intẽ: uẽ vel extensiuẽ, accidit effectui perfectiori secundum p-
priã latitudinẽ suã rationis formalis: quod per se cõsideratur
in hac ratione, & est ratio vtriusq; eorũ: q̄ perfectiorẽ cau-
sam exigit & cõcludat: sicut esse album vel nigrũ accidit colo-
ratiõẽ: & est ratio eorum, q̄ sint visibilia. Falli autem multos cõ-
tingit in re hac ex eo, q̄ in ceteris entibus à quãtitate manife-
stẽ videmus: q̄ sola augmentatio intensiua effectus per se cõclu-
dit maioritãtẽ virtutis per se primõ actiuã illius: & nullã p-
hibent sensus virtutem actiuã per se primõ quãtitatũ: propter
quod nõquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis
ex intẽsiuo cremẽto effectus. Quicquid enim sit de virtute acti-
ua per se primõ quãtitatũ, siue permanentis, siue successiuẽ, di-
scernẽdũ est intellectus acumine, vt dictũ est, inter entia, quo-
rũ propria perfectiõ cõsistit in intensiõẽ, & quorũ propria p-
fectiõ cõsistit in extensiõẽ: quoniam in illis extendi est extra
limites rationum formalium suarũ: & propterea non concludit
maiorẽ perfectiõem virtutũ actiuarum illorũ entium. In istis
autẽ extendi est infra rationes formales eorũ, & est ipsum eorũ
intẽdũ: & ideo idẽ exigit & cõcludit in virtute eorũ actiuã per
se primõ, quod in illis infert intẽdũ, si inuenitur virtus per se
primõ, actiuã quãtitatũ. Vnde nõ obstat proposito si quis dicat
nõ dari in rerũ natura huiusmodi virtutem quãtificatiuã mo-
tus: nobis enim sat est veritas cõditionalis, quã permanentẽ etiã
anteccedẽtẽ & cõsequente impossibili. Similiter puerile est, si
quis putet dictũ processum, ideo nõ tenere in effectibus quãti-

tatis extẽsiuã, sed intẽsiuã: quia in extẽso id quod additur licet
perfectio quẽdã sit, nõ includit in se minus extẽsum. & aliquid
vltra: intẽsiuã autẽ includit in se remissum, & aliquid vltra: per-
fectionis addit. & ideo hoc requirit maiorẽ virtutẽ, illud ve-
ro æqualem. Puerile inquã dixi, quia sic se habet maiorẽ secun-
dũ extensiõem ad minus, puta spãtiũ duarum horarum, ad spã-
tiũ vnus, aut bicubitum ad cubitũ: sicut maior intensiuẽ ad mi-
nus: puta calor vt quatuor, ad calorẽ vt duo, vtrõiq; siquidem
maius claudit minus, & aliquid perfectiõis, p-riã ratiois for-
malis addit. Cõstat autem ex dictis, quod in prædicto processu
nulla est ratio exigens aut supponẽs aliã similitudinẽ propor-
tionũ inter intensum & extensum, nisi maioris ad minus: Argu-
mẽtatũ enim semper est hoc modo. Potẽs p se primõ in aliquã-
tũ, est aliquãtẽ virtutis, ergo potens in maius, est maioris: ergo
in infinitũ est infinitẽ. Nihilominus diligẽter aduertẽti appare-
bit, q̄ quemadmodũ in extẽso pars addita priori non includit
priorem, & ideo seorsum nõ infert maiorẽ virtutem: ita in in-
tensio gradus, verbi gratia, additus nõ includit priores, nec est
maioris perfectiõis gradus quartus albedinis, quã sit primus:
nec ex perfectiõẽ maiore quarti gradus seorsum infert maior
vis calefactiua: sed ex eo q̄ totũ calidum, pura habẽs quatuor
gradus caloris, est perfectius, quã calidũ vt duo, quemadmo-
dum etiam arguitur ex eo, quod totũ extensum est perfectius.
¶ Friuolũ quoque omnino est, si quis admittat prædictũ proces-
sum tenere quo ad effectus quãtos quãtitate permanẽte, nõ au-
tem successiua. Oporteret enim abradere principia tradita in
sexto & septimo & octauo Phys. de virtutibus motiuis & earũ
proportione: cum motus & tempus, & de quibus ibi est sermo,
successiua entia sint. Stat ergo veritas primã cõditionalis.

SECUNDA CONDITIONALIS.

*Si quid moueat per se primo tempore infinito quum motum con-
tinuum, oportet tale esse immobile.*

SECUNDA autẽ cõditionalis est ista, Si A mouet tempo-
re infinito vnũ motũ continuum, &c. A est mouens immobile.
& accipimus mouet propriẽ, vt distinguit cõtra mutare. Et rur-
sus accipim, mouet, vt motor, nõ vt instrumentũ motoris. pri-
mum propter illuminationẽ, secundum propter corpus celeste
trahens secũ ignem: quem nihil minus traheret, si idẽ ignis nu-
mero perpetuo cõseruaretur, secundum totũ & partes: & etiam
propter primum orbem trahentem secum alios: vt multis pla-
cuit, quamuis nõ sufficenter. Probatur ita cõsequente octa-
uo Phys. text. 85. ex proposito: & 12. Metaphys. text. 43. ex hoc q̄
motor motus nõ semper eodẽ modo se habet aut in se, aut in or-
dine ad mobile: id autem, à quo semper provenit idem eodem
modo se habere necesse est vtroque modo: vt patet. ergo.
¶ Ex his autem duabus cõditionalibus verificatis antequam ve-
niamus ad tertiam iam patere potest distinctio superius præ-
missã cũ suis membris in speciali. Liqueat enim iam quod perpe-
tuitas motus duabus attestatur causis, s. infinitati virtutis per se
primõ causantis ipsam aut immobilitati motoris: & cõsequen-
ter q̄ diuersimodẽ ab illis depẽdet, & illas infert: quoniam in-
finitatẽ non infert nisi in virtute per se primõ (seu ex propriã
latitudinis perfectiõẽ) illã causante. Immobilitatẽ vero vir-
tutis infert in omni virtute causante ipsam. Et merito: quia immo-
bilis est extra latitudinem perfectiõis virtutis tam motuã
quã quantificatiuã motus. Infnitas autem rationis formalis
cuiusq; infra ipsius latitudinẽ clauditur. Gradualitas enim ali-
cuius speciei (puta caloris) etiam si in infinitũ crescat, caloris
naturã nõ exit. Immobilis verõ conditio est extra totã la-
titudinem caloris. Siue enim intelligatur calor vt quatuor
siue vt mille, siue vt infinitus: nõquam peruenietur ad hoc, q̄ sit
immobilis infra limites caloris stãdo. Et quod de calore exem-
plificauimus, de ceteris virtutibus actiuis, formaliter sumptis,
siue fm rem sint in materia, siue non, intelligi volumus. oportet
enim Philosophũ formaliter loqui. Vnde distinctio iã pro-
bata in terminis specialibus repeti põt sic. Perpetuitas motus
dupliciter põt imaginari, q̄ fiat. Vno modo à virtute per se pri-
mõ ipsam causante: & sic oportet, q̄ fiat à virtute infinita intẽ-
siuẽ: vt patet ex prima cõditionali. Alio modo à virtute nõ p-
e primõ ipsam causante, sed per se primõ causante talẽ motũ, &
secundario causante elus perpetuitatẽ, vt illius conditionẽ: &
sic oportet q̄ fiat à virtute motiua immobili, quã ex p-fectione
suã virtutis causet talẽ motũ puta Saturni: & ex immobilitate
eiusdẽ semper perseueret idẽ faciens. Vt sic cõditio virtutis sit
causa cõditionis effectus sicut in primo modo p-ria perfectiõ
ipis virtutis est causa p-riã perfectiõis effectus. & ppter hoc
Arist. 8. Phys. in tex. 78. infinitatẽ tẽporis motus adscripsit infini-
tati virtutis, & in tex. 85. adscripsit immobilitati motoris: vt ia-
ceret fundamenta & ad primũ motorẽ, & alias intelligẽtias inue-
rigãdũ: vt ibidem D. Th. notauit. Ex primo enim primũ moto-
rẽ octauo Phys. text. vlt. & 12. Metaph. text. 41. cõcludit. Ex secũdo
verõ numerum intelligentiarum text. 43. & 44. Non enim ibi
iunct

investigatur numerus infiniti motoris (vt quidam rudes & ceci dicunt) sed numerus motoris inalterabilis & immobilis: vt patet ex fine textu. 41. & ex ipso textu 43. vbi semper est sermo de immobilitate motoris tempore eterno. &c.

TERTIA CONDITIONALIS.

Si calidum mouetur tempore infinito, primum mouens ipsum est infinita virtutis intensiue.

TERTIA igitur conditionalis, cuius antecedens supponit Arist. cum suis sequacibus est ista, Si celum mouetur tempore infinito, primum mouens ipsum est infinita virtutis intensiue. Et aduerte diffinitate inter hac consequentia & priores. In prioribus enim inferebatur, A mouet, &c. ergo, A est infinita virtutis: vt in prima; vel, ergo A est virtutis immobilis: vt in secunda. In hac vero non inferimus, ergo moues celum: nec, ergo quilibet motor celestis: sed, ergo primum mouens est virtutis infinite intensiue. Probatur ista sic: Celum mouet tempore perpetuo: ergo ab aliqua virtute per se primo & directe poteste in sempiternitate motus, talis est infinita intensiue: vt patet ex veritate prime conditionalis, probatur: ergo inuenit aliqua virtus infinita intensiue. Aut igitur ista virtus est in quolibet motore celesti, aut in primo tantum. Non in quolibet: tum quia non oportet, tum quia neuter ab altero dependet in sempiternitate mouere: fatuum enim est ponere infinitum vt sic dependere: tum quia aliquid conueniret pluribus primo, scilicet mouere sempiternum: quod est impossibile, vt monstratur primo. Poster. ergo in primo motore tantum. Totus processus clarus est & firmus, si prima consequentia probatur. Cuius vis consistit in ista categorica, Sempiternitas motus causatur ab aliqua virtute, per se primo intendente & poteste in ipsam. Hac igitur propositione probata, nihil remanebit huius rationis probandum. Probatur ergo primo, quod hoc sit possibile: deinde quod sit de facto. Primum probatur: quia si esset inconueniens aut impossibile, sempiternitate motus causari ab aliqua virtute actiua per se primo hoc non esset, nisi vel quod ratio motus, cuius species est sempiternitas, non est res separabilis a motu, sed simul est & non est, & sit & non sit cum motu: ac per hoc sufficienter sit a quolibet mouente, sicut & motus: vel quod duratio motus passio motus est: eo quod tempus, vt dicitur in 4. Phys. tex. 130. & 12. Meta. tex. 29. aut est idem motus, aut eius passio. Passioni autem non debetur aliud agens quam productiuum subiecti: vt patet in ductiuum. Vel quod, vt superius tactum est, duratio motus non est nisi conditio eius: conditionibus autem rerum non debetur propria virtus actiua: sed sit est conditiones actiuum sequi. Præter enim hæc tria non apparet ratio, quare impossibile, aut inconueniens sit sempiternitatem vendicare sibi virtutem per se primo eius actiua: sed nihil horum impedit. Inseparabilitas siquidem duarum rationum formalium, etsi concludatur, quod Producentis vnam in rerum natura producat alteram: non tamen concludit, quod a quocumque producatur per se primo vna, ab eodem producatur per se primo & altera. Quæuis enim esse ens sit inseparabile ab esse tale vel tale ens: & per hoc habeatur, quod causans tale ens causet etiam ens: non tamen sequitur, ergo si est causa per se talis entis, in quantum tale, ergo & in quantum ens: vnde Arist. in 6. Metaphy. in principio venas principia, & causas entium, in quantum entia. Durationem autem passionem esse motus et verum sit quo ad aliquid: puta quod sub ratione temporis diffinitur per motum, & inseparabiliter concomitatur ipsum tanquam posterius suum prius: non tamen est verum simpliciter: quia constat quod verum, & simpliciter passio alicuius sic producitur consecutiue ad productionem subiecti vt a virtute per se primo productiuam subiecti, secluso quocumque extrinseco. sufficienter emanet. Duratio autem siue sempiternitas motus non emanat a virtute motiua, vt sit ratione ipsius virtutis: sed consequitur conditionem extrinsecam ipsius virtutis, scilicet durationem eius, vt patet inductiue. Non est igitur passio proprie loquendo sed potius conditio inseparabilis. Nec ex hoc quod talis conditio potest poni in esse ex conditione virtutis motiue, concludi potest, ergo superflue quaeritur alia causa: quam non queritur causa ad hoc, vt fiat absolute: sed ad hoc vt per se primo fiat.

¶ Non enim superflue quaeritur a quo per se primo fiat animal, quæuis sciamus ipsum fieri a generante hominem & bouem. Nec inconueniens aliquod sequitur, si tanta nobilis conditionis motus, quælis est sempiternitas, specialis causa quaeratur, & non fiat sit credere: quod fiat vt conditio precise: nihil enim contra principia naturalia, aut metaphysica, aut quæcumque alia apparet sequitur: inuestigatio hæc consequens est processibus Arist. in 6. & 7. & 8. Phys. vbi causas motus aptauit secundum diuersas proportionales ad eius durationem. Non est igitur impossibile aut inconueniens, sempiternitatem motus talis esse effectum: quod possit produci ab aliqua virtute per se primo. Quod autem hoc sit de facto, probatur primo: quod dicitur in 2. Phys. tex. 26. & 3. tex. 30. semper ponendum est id quod est aut causatur per se, ante id quod est aut causatur per aliud. Constat autem quod causans sempiternitatem motus, quod immobile causatur eam per accidens, seu per aliud a virtute sua actiua, ergo debet precedi ab eo quod ex propria perfectione lux virtutis actiue sempiternitatem

facit: hoc enim tantum est quod per se primo illam causare potest. ¶ Secundo: quod sempiternitas motus celestis est effectus dignissimus: vt eius effectus ostendit, scilicet perpetuitas omnium generabilium & corruptibilium, ad quam tota sphaera actiuorum & passiuorum & singulari in ea contenta secundum vires conatur. & pro ea agunt, quicquid agunt: vt Auer. dicit in 2. Cæli, com. 17. & Albert. Magn. ibid. confirmat. Irrationabile est autem effectum ad eum nobiliorem rerum natura abique per se primo causa actiua ferri. Et confirmatur: Quia cum in motu celesti sint duæ conditiones, scilicet sempiternitas, & determinata velocitas, quæ in sui ratione clauduntur tempus: vt patet in 4. Phys. tex. 96. & sempiternitas eius sit nobilior determinata velocitate, vt ex effectibus, & de se patet, & 12. Meta. com. 41. habetur: vbi certa velocitas finitati virtutis sempiternitas vero infinitati attribuitur motoris abique potestiam omnino: secundo quoque cæli tex. 17. dicitur, quod sempiternitas est propria diuinitatis opus. & Platonice confirmatur ibidem a S. Thoma cognouimus entia tantum sempiternitatis, quantum diuinitatis sapere: & determinata velocitas abique dubio habet causam per se primo ipsam causantem apud omnes Philosophos: quod demerita esset sempiternitatem celestis motus causam per se primo priuare? Relinquitur igitur ratio tota, & stabilis & efficax cum etiam fugienda via concessa non sit. Duobus enim modis poterat quod tantum labor sine priuare. Vel dicendo quod sempiternitas motus non habet causam per se primo actiuam quod esse nefas ostendit. Vel dicendo, quod habet quidem, sed illa est virtus infinita, immobilis. Et hoc ostensum est esse ignoratiam proprie vocis: quia nulla virtus per se primo actiua alicuius, est actiua illius ex aliquo extra eius propria ratione formale, alioquin esset actiua illius, circumscripito omni alio, & non circumscripito omni alio: quod implicat. Impassibilitas autem & vniuersaliter immobilitas, vt de se patet: & superius declaratum est: extra latitudinem est cuiusque rationis formalis virtutis actiue formaliter superius. vnde dicere quod virtus A sit per se primo actiua sempiternitatis. & dicere quod ideo est actiua sempiternitatis: quia est immobilis: & semper manet eodem modo: est ignorare propriam vocem.

¶ His ergo præmissis ad motum dubium contra processum Arist. redeundo, dicimus quod quia sempiternitas motus exigit in per se primo motore seu in eius propria potestiam actiua infinitatem intensiuam: & hoc non habet ex eo, quod ponitur in motu infinito ex parte spatij infinites iterati, sed in quantum est secundum esse effectus quidem, cui accidit quod hoc vel illo modo soluetur: ideo ex propria ratione sempiternitatis motus siue saluetur in motu infinito per se, siue infinito per accidens, concludi optime potest abique equiuocatione infinitas intensiua primu motoris potestis per se primo in sempiternitate. Vnde attenta sempiternitate motus formaliter, & relata ad virtutem actiuam per se primo illam respicientem, quæuis æque bene concludatur infinitas intensiua illius virtutis, siue hoc siue illo modo ponatur. Arist. tamem a notioribus doctrinam subtilissimam tradens, deduxit in tex. 78. ex sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatem intensiuam potestis: & in textu vltimo ex eadem sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte spatij conclusit infinitatem primu motoris. In sinuâ nihil obitare rationi superius ex sempiternitate formaliter accepta i quouis motu saluari potest. Propter quod in tex. 78. non posuit mobile infinitum, sed tempus tantum: vt doceret, quod non concluderet ibi infinitatem potestis ex infinitate mobilis, sed ex propria ratione infinitatis temporis, & in tex. vltimo secundum vtramque translationem non sicut Arist. subsumere, quod primum mouens mouet motum perpetuum, aut tempore infinito, sed sublimpfit vtramque simul: vt ostenderet, quod non arguit absolute ex hoc quod mouet perpetuo (cum hoc sit commune omnibus motoribus cæli) sed ex eo, quod sic mouet tempore perpetuo: vt ipsam infinitatem temporis per se primo causet: alioquin nugatio commissa esset in illa minore: quam nefas est Aristoteli imponere.

¶ Formaliter ergo dubium soluedo dicimus, quod medium ad probandam illam minorem, scilicet primus motor est virtutis infinitus, est hoc, mouens per se primo tempore infinito: ita quod maior syllogismi supra ex tex. 78. est ista, Mouens per se primo tempore infinito, est virtutis infinito. Minor vero supra in textu vltimo est ista, Primum motor mouet per se primo tempore infinito, ergo primum motor virtutis infinitus, vbi nulla æquiuocatio interuenit. Et maioris probatio ex infinitate temporis saluati in motu infinito ex parte mobilis, non obstat, sed magis attestatur processui: quia proportio virtutis per se primo respicientis durationem motus, ad finitatem, & infinitatem temporis, absolute declarata, & conclusa est ibi in materia clarius ea representate, scilicet in motu infinito per se: vt ex notioribus fieret doctrina. Differt autem deductio hæc a subtilissima deductio, quæ D. Thomas. 8. Phys. docuit in duobus. Primo in medio termino. Cum enim medium Arist. sit mouens tempore infinito, ille apponit ly per se ly infinito. nos vero supra ly mouens. Secundo in minore: quæ apud nos, minor est vera Opul. Caiet. NN 3 de 12

de facto quo ad operationē primī motoris: apud illū vero minor est vera quo ad virtutem primī motoris. Non enī de facto prim⁹ motor mouet tēpore infinito p se: sed oportet eū eē tāta virtutis, q̄ quātum ex pte virtutis suę, possit mouere tēpore infinito per se: q̄ causā per se oportet respōdere effectū per se. Prim⁹ autē motor est cā per se infinitatis mot⁹, ergo siue sit possibile tēpore infinito per se inueniri, siue nō, oportet primū motorē tāte virtutis esse si est per se cā infinitatis motus. Cōueniūt tamē hęc deductiōes in cōclusionē (q̄ utrobīq; cōcludit infinitas intēsiua primī motoris) & in radice: q̄ uterq; p̄cessus ponit primū motorē esse per se cām durationis infinitę ipsius motus. Sed ille p̄cessit ex eo q̄ causā per se oportet esse tantā virtutem vt possit in effectū per se: quod fundatur sup secūdo Phys. tex. 36. Iste verō, q̄ causā per se primū alicuius, oportet proportionalitē augeri s̄m augmentum propriū effectus sui, cuius fundamenta superius dicta sunt.

¶ Et vt multis philosophātibus cōplaceamus qui volūt potius cū Auer. errare q̄ cū aliis verū sequi: ostendendū superest hoc idem Auer. docuisse. In 12. siquidem Mēaph. cōm. 41. postquā conclusit iuxta demonstratiōē 8. Phys. q̄ virtus infinita requisita ad mouendū tēpore infinito corpus cōleste. nō est in magnitudine quā moueret in nō tēpore: mouet statim dubiū cōmunitē tactū a doctoribus 8. Phys. scilicet, cur si ponitur virtus infinita in magnitudine: sequitur mot⁹ in nō tēpore: & si ponat extra magnitudinē, nō sequitur mot⁹ in non tēpore, quā est ratio diffinitatis: Et statim respōdet, q̄ hoc ideo est q̄a mot⁹ celi sit a duobus motoribus: quorū alter est finitio nis, & est aia celi, & alter infinita, & est pōtentia oīe sine materia: & q̄ motus celi a motore finito habet, q̄ sit in non tpe, & a motore infinito, q̄ sit tpe perpetuo. Vbi a plano sensu tpe nō diuertēdo, manifestē patet, q̄ ipse est opinatus primū motorē esse infinita virtutis intēsiuę, & p̄pter istā infinitatē causare per se p̄io sempiternitatē mot⁹ celi. & in hoc differre a ceteris intelligentiis: quā cū sine imobiles. possunt virtute p̄pria causare p̄petuitatē motus, per accidēs tñ: vt ex dictis patet. Et q̄a p̄dicta verba Auer. aliis locis eiusdē cōtradidit vident (vt adduximus arguendo ad oppositū) ideo a diuersis diuersimodē exposita. vt pot⁹ extorta sunt: put q̄libet voluit nō se Auerrois illā, sed Auerroim suū facere, vnde oportet expositiones eorū afferre, vt firmet veritas. Quidā igit dixerunt, q̄ Auerrois intendit q̄ sit finitus intensiue primus motor, infinit⁹ autem i duratione: nō tātū formalitē, sicut alii motores: sed etiā causalitē: quia sempiternitas mot⁹ ascribit finī ipsi mot⁹, qui est purus actus oīe, & p hoc differt a ceteris motoribus. Et hi diuisi sūt in duas vias. Nā qdā eorū dicūt q̄ illa distinctio motoris infinitū & infinitū, est distinctio realis: qdā vero qd est distinctio rationis in primū motorē s̄m q̄ est finis, & ipsūmet s̄m qd est agēs, & secūdū quod agens mouet in tempore: q̄a est vigoris finiti intēsiuę: s̄m vero quod finis, p̄petuo motū: & ideo dicit infinitus in duratione causalitē. Alij vero dixerūt, q̄ primus motor nō est virtutis finitę nec infinitę intēsiuę: q̄a nō est virtutis actiue, sed dicit infinitę causalitē, causalitate finali: vt dictum est. Alij autē dixerūt, q̄ illa verba Auerrois examināda & glossāda sūt s̄m determinationis factas inde substantia orbis, & c. vbi magis ex proposito tractauit rē hęc, vbi manifeste negauit infinitatem intensiuā. Sed q̄ omnes huiusmodi respōsiōes erāt, manifestatur. Et primo q̄ loquat de infinitate intēsiuā, p̄bat primo sic: Quādocūq; sit aliqua distinctio proposita habētia plures significatiōes & alterū oppositorū declarāt ab ipso distinguēte quo ad qd nominis, s̄m quā intēsiōē sumit, reliquū debet sumi s̄m opposita intēsiōē. Patet ista: alioquin p̄ret omni certitudō diuisionū, & s̄m illogitimi diuisim, & c. sed Auer. diuisit motorē celi in motorē finitę motiouis: & infinitę motiouis: & descripsit alterū mēbrū, sc. motore finitę motiouis p̄ finitā intēsiuē, vt patet: q̄a ibi expresse subdit. Dicere finitā, est dicere p̄portione motoris ad motā rem: ergo reliquū mēbrū, sc. motor infinitę motiouis est describendū s̄m intensionē oppositā sc. q̄ dicere infinitatē est dicere imp̄portionem: & sic erit motor infinitus intensiue. Secūdo sic: Termini quæstionis & respōsiōis s̄m artē demonstratiuā nō differūt, sicut nec quæstio differt a cōclusionē in terminis, sed in modo. Cōstat autem q̄ motor infinitus de quo est sermo in quæstione, est infinitus intensiue: quoniam est ille, de quo dicit in 8. Phys. tex. 79. q̄ mouet in nō tempore: ergo finitas & infinitas de qua est sermo in respōsiōe, est etiā intensiua. Tertio sic, Quælibet respōsiō a sapiente data, debet sumi i lēsu in quo quæsit mot⁹ respōdet: sed ista nō respōdet quæsit. mot⁹, nisi intelligat de infinitate intensiua: ergo: & c. Declarāt minor: quia est cur virt⁹ infinita requisita ad mouendū tēpore infinito, posita in magnitudine, infert motū in nō tēpore & posita extra magnitudinē, nō. Huic autē quæsitio nō satisficit dōdo, q̄ hoc ideo est, q̄a ibi sūt duo motores separatio & abo

finiti, sed altera actiue, & alter vt finis: & ex motore vt finis est sempiternitas, ex motore vero vt agens est q̄ motus sit in tēpore. Hoc enī siue verum, siue falsum sit, est impertinēs: quæsitio: & sollicitudo superflua. Tota enī quæstio est quare a virtute separata nō sequitur motus in nō tēpore, sicut a virtute posita in magnitudine. Et cōstat q̄ est sermo de virtute actiua. Hęc autē quæstio vt & nouiti) possint Percipere (sicut & que liber alia) aliqd certū supponit scilicet infinitatē virtutis siue in magnitudine, siue extra. Et quærit dubiū quare si illa infinita virtus ponitur in magnitudine, inouet in nō tēpore: & extra nō. Quæritur ergo ab istis p̄io: Qualis est illa infinitas virtutis, quæ supponitur intēsiua, a durationis: si intēsiua, habet intēsiuē durationis, quæ sit. & nulla & ridiculosa est. Nulla qdē: quia a virtute actiua infinita in duratione posita i magnitudine, nō sequitur motus in nō tēpore: vt patet de virtute alteratiua a olis a qua res aliqua alterat, & tamē in tēpore. Nec potest dici q̄ illud est verū tād de virtute motiua vnico motu locali tantū: quoniam expresse Ari. in 8. Phys. tex. 79. vnde hoc sup̄tū est, dicit hoc verificari in omnibus virtutibus motiuis quocūq; motu. Ridiculosa autē: q̄a puerile est quærere, quare a virtute finita in vigore, infinita autē duratione separata a materia, puenit motus in tēpore, & nō in nō tēpore. Quis enī est adeo rudis, vt ignoret finitā & infinitatē intensiuā virtutis, seq̄ velocitatem certā vel incertā mot⁹, & nō finitā & infinitatē durationis? Vltimū igit refugiū horū est, q̄ quæstio illa neutrā infinitatem determinat: supponit, sed infinitatē in cōmuni: quoniam ex motu p̄petuo neutrā infinita determinatē cōcludit, sed in cōmuni cōcludit, q̄ oportet virtutē motiua tēpore p̄petuo esse infinitā. Vnde dicit q̄ quæstio Auerrois est, cū sit q̄ virt⁹ motiua tēpore infinito sit infinita, abstrahēdo ab hac & illa infinitate, quare posita in magnitudine infert motū in nō tēpore, & extra magnitudinē, nō. Et respōsiō est supponēdo q̄ si aliqua virt⁹ posita in magnitudine, debet mouere tēpore p̄petuo, oportet q̄ sit infinita intensiue, ex 8. Physicorū, textu 78: & consequenter moueret in nō tēpore, ex textu 79. & addēdo q̄ si aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinē, & illa est necessariō infinita s̄m durationē, & distinctū in motorē & agēs: & sic est finitę motiouis, id est, mouet in tēpore, & motorem vt finis, & sic est infinita motiouis: id est, mouet infinito tempore, quod q̄ virtuti posite in magnitudine cōuenire nō potest. Non enim potest distingui i motorem vt agēs, & vt finis: & ideo oportet, q̄ virtus motiue tempore infinito, si est in magnitudine, moueat in nō tēpore extra magnitudinē, nō. Sed verē isti innitūtur telis araneorum. Deficiūt enim dupliciter, s̄m re ipsa, & in expositione Auer. In re ipsa qdē, quia falsū est, q̄ virtus motiua tempore infinito, si ponitur in magnitudine, est infinita intensiue i extra magnitudinē, nō. Quæritur enim ab ipsis (ne in a quiuoco laborem⁹) de quali infinitate tēporis est sermo. Distincta est enim superius ex 6. Phys. q̄a est duplex: ex parte mobilis, & ex parte spatij: seu p se & p accidēs. Si est sermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubiū est, q̄ illa oportet esse infinita intēsiuē: in tex. enī 78. nō est sermo de tali virtute, sed de prima, vt ex dictis patet. Amplius: Cū Philosoph⁹ obedire debeat rationi, oportet reddere causā, quare cū ad mouendū B mobile certa velocitate, puta motu vni⁹ hora: regrat tāta virtus intensiue: puta vt cētū: & ad cōtinuandū illū motū tēpore perpetuo iufficiat ex parte virtutis motiue, q̄ semper perseueret in eodē vigore: quare, inquā, est q̄ virtus talis si ponat in magnitudine, sequit q̄ sit infinita intensiue? Hoc enim neq; ex parte perfectiōis virtutis, nec ex natura magnitudinis orit: & tā hoc est super q̄ isti fundatur. Quod si dicit q̄ hoc oritur ex hoc, q̄ illa virt⁹ actiua sepe remanere debet in eodē vigore, hoc puerile est: quia ex hoc nihil aliud sequit, nisi q̄ illa virt⁹ oportet q̄ ponat in magnitudine inalterabili & incorruptibili. Ex hoc aut, q̄ virt⁹ actiua ponitur inalterabili & incorruptibilis, infinita q; durationis siue in quāto, siue extra, nō habet maior perfectiōē intēsiuā: vt de se patet in primo Eth. c. 7. ab Arist. & Auer. dicit. Et dat exēplū de albo: q̄ ex hoc, q̄ ponit p̄petuū, nō sequit, ergo est albius: quia differtētia maioris & minoris rationis non infert differentia s̄m magis & minus. Vnde ridiculū est, q̄ quidē inter Philosophos se locates dicat, q̄ ideo nō potest esse virtus motiua actiue tempore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipsam esse durationis infinitę, & per hoc infinitam intensiue. Deberēt enim inferre, ac per hoc inalterabilem & incorruptibile: ad q̄ sequitur infinitas intensiua.

Pudet aut adducere quorundā fatuitatē dicentiū, q̄ p̄pocel sus non sit ab Auer. & Arist. ad concludendū, primū motorem esse incorporeū. m̄ absolute, sed ad cōcludendū, ipsum esse incorporeū, id est nō immersum materię, ad esse: que est eorū apud eos in generabilibus & corruptibilibus. Rationis siquidē Arist. a tex. 78. vbi inchoat, teste ipso Arist. ubi cū Auer tractat

intēdētis ostēdere impartibilitatē primi motoris: vis est ex natura quāti & extēsi siue corruptibilis, siue nō: vt patet: & i text. vlti. ratiōnē formans ex efficacia probatorū, & nō aliter, cōcludit primū motore impartibilem: vnde hoc est simpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictū, s. q. virtus motiua actiue tempore ppetuo si est in magnitudine, est infinita intēsiuē, si extra, nō oportet vel ex rationibus formalibus terminorū intelligibiliter deducere, vel sensibilibus assumere. Sed iā ostēsum est ex rationibus terminorū hoc nō deduci: sed oppositū quo ad primā partē, & sensibilia idem testatur: ergo hoc est volūtariē dictū. Ex sensibilibus enim habemus, q. virt⁹ alteratiua Solis est motiua actiue, & est in magnitudine: & tamē nō est infinita intēsiuē, nec alterat in non tpe. Nec potest dici, q. quia sermo est de virtute actiua mot⁹ localis, ideo instātia nō militat. Tū quia eadē est ratio quo ad mouere in nō tempore, & infinitatem intēsiuam de virtute alteratiua & motiua s. m. locum, & vniuersaliter motiua si ponantur in magnitudine, vt dicitur 8. Phys. tex. 79. vt iā adductū iterū est. Tum quia si idem alterabile semper supponeretur alterationi Solis, tūc Sol vnū numero motū perpetuū posset continuare, nulla facta augmentatione suā virtutis, quicquid sit de antecedēte huius cōditiōnalis: & sic virtus finita intēsiuē, infinita duratiōe, moueret in tēpore infinito vnū motū continuū & nō in nō tēpore: vnde q. de facto nō sit hoc, est per accidēs, quantū est ex efficacia virtutis. Accidit em̄ tanta virtuti, q. vnum vel plura subiiciatur, &c. & nihil minus posset in vnum semper, quam plura. In expositione aut verborum Auerrois errat: quia ex huiusmodi sensu non habetur respōsio ad quæsitum: esset enim respōsio, quod ideo virtus motiua tempore infinito posita in magnitudine moueret in non tēpore, & posita extra magnitudinem, non: quia virtus extra magnitudinem distinguitur in motorem vt agens, & motorem vt finis: in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi possit quæ sita differentia, centum iuga boum non deducerent.

Quartò principaliter probatur, quod de infinitate intēsiua sit sermo Auer. ibidem: ex eo, quod ibi dicit, quod motus cæli inquantum est ab anima cæli, sortitur determinatam velocitatem, inquantum verò est à primo motore, sortitur sempiternitatem. Ex hoc enim arguitur sic: Aut intendit, quod motus cæli habeat sempiternitatem à primo motore effectiue, aut finali: er. Si effectiue, cum in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam cæli, tripliciter potest hoc imaginari.

Primò: q. anima cæli, aut non efficiat aut non sufficiēter possit efficere sempiternitatem mot⁹, & ideo attribuat primo motori tāquam causę sufficiēti, & hoc cōiunctur demonstratiue cō se falsum supponēdo animā cæli esse virtutē motiuam immobilitē: vt patet ex 8. Phys. tex. 85. & ex supradictis. Secūdo q. anima cæli depēdenter illā faciat, primus aut motor independenter, & ideo attribuitur primo motori, vt eius causę actiue independenter. Et hoc cōiunctur esse cōtra Auerrois ibi: aut loquimur de cōmuni depēdētia, qua omnia entia alia à primo, & actiōnes eorū depēdēt à primo: & sic non saluatur cōmentum, ponēs differentiam inter sempiternitatem & determinatā velocitatem motus cæli in hoc, q. illa est à primo motore, hęc ab anima cæli, tali enim depēdētia cōmuni tā sempiternitas, quam determinata velocitas est à primo motore mediante anima cæli. Aut loquimur de singulari depēdētia: qua in faciēdo talē effectū, s. sempiternitatem motus, anima cæli dependet à primo motore. Et hoc cōiunctur esse impossibile, tenēdo primū motore finitū intēsiuē: & deducitur sic, Motore sufficiēte ex his quę in se intrinsecē sunt, applicato mobili disposito, circūscripto quocūque alio, excepta cōmuni dependētia ad primū, necessariò puenit effect⁹ p. prius illi⁹ motoris. Patet ista ex terminis: alioquin nulla esset via ad probandā cōsecutiōnē causę ad effectū, & e cōuerso. Sed anima cæli est actiua sufficiēs ex suis intrinsecis respectu mot⁹ æterni: ergo circūscripto quocūque alio excepto cōmuni influxu primi, potest in motū æternum, ergo nulla est opus speciali dependētia. Probatur minor ex eo q. anima cæli habet ex suis intrinsecis duo requisita ad faciēdū: sempiternitatem motus, s. tātam virtutem intēsiuē (puta vt mille) & immobilitatem: quilibet enim motor habēs haec duo, pōt sempiternū facere motū, quāuis non per se, vt dictū pluries est. Tertio, quod anima cæli licet sufficiēter, tamen per accidēs facit sempiternitatem motus, primus aut motor facit eā per se: & ideo attribuitur primo motori, vt eius causę actiue per se primò intēdenti illam. Et sic habetur intentum: quia, vt ex prima conditionali p. b. a. patet, ex hoc sequit, ergo primus motor est virtutis infinitæ intēsiuæ. Et in rei veritate ista videt mēs Auer. in illo loco. Loquit em̄ de actiua causalitate, vt quæstio mota ostēdit, & nō intēdit subtrahere ab anima cæli causalitatem actiua sempiternitatis, sed pertinetatē causalitatis: cuius nulla virt⁹ finita est capax, vt patet ex dictis. Vnde causā actiua p se determinatē velocitatis posuit animā, sempiternitatis verò primū moto-

rē. Si finaliter, hoc pōt dupliciter imaginari. Primò, vt sit sermo de depēdētia cōmuni: qua oia causantur in genere causę finalis à primo. Et hoc est cōtra Auer. ibidē: quoniā hoc nō saluā sua differētia inter terminatā velocitatem mot⁹ & ei⁹ sempiternitatem: hoc etenim mō vterq; effect⁹ depēdet finaliter à primo motore. Secūdo, vt sit sermo de aliquo speciali mō depēdēdi, i genere tamē causę finalis. Et quantū verba eorū sonāt, videtur dicere, q. quodā singulari modo sempiternitas est à primo fine, quo nō est determinata velocitas: sic q. sempiternitas motus in hoc differt ab ei⁹ velocitate, q. ista sufficiēter fiat ab agēte, illa aut nō nisi adiūcta causalitate finali primi motoris. Sed q. facile est dicere diffusiōnē in qualibet re quīs ardua, & in exercitati est admittere illā in aere: ideo quarā ab istis, quomodo sit ista differētia. Hoc enim nō pōt nisi tripliciter imaginari, s. aut sic, q. sempiternitas careat causā actiua, & finali tātū attribuat. Et hoc est ridiculū: quoniā nō est intelligibile, q. aliqd effectiue p. ducat motū, & nō p. ducat ei⁹ duratiōnē, maxime cū tēpus, qd est duratio illa (vt 12. Meta. tex. 29. dicit) aut est ipse motus, aut ei⁹ passio. Cōstat aut q. hęc ab eodē sūt actiue s. m. rē, quāuis non eodē modo: pōt enim eorū, quę sunt. idē realiter vnū p. accidēs, produci ab agēte inferiori, & alterū per se vt patet cū Socrates generat Platonē: tūc enim licet fiat Plato p se: sit tamen corpus vel mltū per accidēs: vt dicitur in primo Phys. text. 76. Aut sic, q. ad determinatā velocitatem causā actiua sufficit absq; finali, ad sempiternitatem aut, non. Et hoc etiam est ridiculū: quia finis est causā caterarū causarū: nullūq; est effectus naturæ aut artis absq; fine. Aut sic, q. ad determinatā velocitatem causā actiua cum fine cōmuni sufficit, ad sempiternitatem aut nō, sed requiritur specialis ratio depēdētiæ ad primū motore vt finem. Et hoc est iterū loqui in aere: nisi huiusmodi ratio assignetur. Nec apparet alia ratio, quā illa, quæ in eodē com. 41. ex intētiōne Themistij subditur, s. q. motor qui mouet ad cōsequēdū aliquid, vel cōseruādū aliquid trāsmutabile necesse est q. quandoq; cesset. Motor aut q. mouet, p. ter aliquid semper in actu & immutabile, qua ratiōe mouet vno tpe, mouet sēper. Et sic habet specialis ratio depēdētiæ sempiternitatis ex fine, q. nō habet in velocitate mot⁹. Sed adducere hoc ad p. positū, nouitiōrū est. Cū enim omnes aīæ cælestes prima intētiōne operētur, p. ter se (vt dicit 12. Meta. com. 36. & secūdo Cæli. com. 17. & 21.) & ipsarū natura sit immutabilis in actu: & earū opa sine sicut opera artiuū: vt dicitur 12. Meta. com. 44. & finis sit principium in operabilibus: vt dicit in 2. Phys. tex. 88. Quemadmodū ex actualitate immutabilis finis sumunt animæ illæ rationem sempiternitatis in suis operib⁹, ita ex aliis cōditionib⁹ nobis ignotis sumūt rationē tāte velocitatis: & quare magis ab Oriēte moueāt versus hemispheriū superius, & alia hmōi. Hęc enim omnia sūt, p. ter melius: vt ex secūdo Cæli, tex. & com. 34. habet. Et ex fine necesse est bonitatem eorū fieri, cū naturalia agantur p. ter finem, v. d. 2. Phys. tex. Vnde ex hoc nō magis habet, q. sempiternitas specialiter depēdet à primo: q. certa velocitas: vt rōq; enim eorū habet hoc mō specialē ratiōnē depēdētię ex fine. Ampli⁹. Cū rō sempiternitatis mot⁹ sufficiēter sumatur ex his finis cōditionib⁹, s. q. sit i se actu, & habitu & mouēte, immutabilis: & hęc sūt cōia omnib⁹ motorib⁹ cęlorū respectu p. priarū esētiarū: nihil p. priū primo motori dixisset Auer. sed totū q. dixit cōuenit omnib⁹ animabus cęlorū i rōne finis: nec pōt dici, q. dictū Auer. cōmune quidē est omni motori sepato i rōne finis, sed appropriat primo p. ter depēdētiā aliorū à primo & in rōne finis: q. sic nō saluā differētia inter sempiternitatem & velocitatem: vtraq; enim p. ter independētiā primo est attributā fini. Quod si tanq; ad vltimū refugiuū recurrēdo dicat, q. sempiternitas mot⁹ depēdet à primo fine quodā singulari mō ignoto nobis: & hoc cognosci ex hoc q. oēs motores cælestes cōueniūt i sēpiternē mouere: nō aut i velocitate mot⁹ (hoc em̄ ideo esse credēdū est, q. rōnē sempiternitatis habet respiciēdo primū: velocitatem verò respiciēdo p. priā.) Hoc est cōtra Auer. q. expresse dixit in secūdo Cæli, com. 58. q. motores inferiores sumūt rōnes suarū velocitatum: s. m. q. magis desiderāt assimilari primo. Et loquit nō solū de motu diurno, sed et in circulo obliquo. Deinde hoc nō est sufficiēti rōne firmatū: q. enim cōueniāt oēs in sempiternitate mot⁹: vt dicit Auer. in secūdo Cæli, com. 38. & 71. & alibi, est q. cōueniūt oēs in hoc q. iunt motores immateriales. Et ideo hoc non potest cōiicere, q. sit ex singulari modo depēdēdi à fine cū clare pateat, q. finis cōmuni cū immaterialitate motoris sufficiat, nec loc⁹ est cōiecturis in manifestis. Ampli⁹. Velocitas de qua ibi loquit Auer. vt patet i cōmen. nihil aliud est q. temporalitas, in qua oēs motores cæli cōueniūt, sicut & i sempiternitate, null⁹ enim mouet i nō tpe. Restat ergo, q. de infinitate intēsiua sermo Auer. ibidē sit. Et licet euidētiōres sint p. dicit rōnes si duo motores s. m. rē in primo orbe ponatur: efficacies tamē sunt etiā si duo s. m. ratiōnē, vnus autē secūndum rē ponitur, vt patere potest cuilibet

eas applicare sciēti. Vnde omnes expositiōes cōmenti p̄dīcti falsā apparent. Vltima aut ordinē librōrū Auer. non pensauit. Cū enim cōstet ex secūdo celi com. 3. q̄ tūc iam fecerat libellum de substantia orbis: & ex pluribus cōmentis, quā tūc etiam fecerat sup libros Phys. & ex 12. Metaph. com. 65. q̄ iuuenis erat q̄do fecit super lib. de Celo, & sperabat in com. 352. se p̄fecturū Astrologiā: & q̄ tenex scripsit super Metaphysica, manifeste liquet, q̄ omnia dicta Auer. sunt examināda ad 12. Metaphysicæ eius, & nō econuerso: quoniam opus illud testamētum eius est.

Secūda SECVNDA autem via ad ostendēdā infinitatē virtutis
mod⁹ o. Dei gloriosi sumpta ex S. Tho. breuior est. Et supponit Deū esse
stēdend⁹ causam actiua alicuius substantiæ, siue mūdi, siue primæ intelli-
infinita gētī, siue omnīū incorruptibiliū, siue ab æternō, siue in tēpo-
rem- re: nihil enim horū refert, dūmodo cōcedatur p̄ simplicē eman-
sentia natōē (quā nos creatiōē dicimus) Deū aliquid produxisse.
primi Hoc aut nūc supponat: Tū quia cōmuniter excellentes viri hoc
motoris. concedūt etiā de mente Arist. & Auer. Tū quia expressē contra
Algazelē pluries Auer. hoc dicit. Tū quia hoc exigeret specia-
lem quæstionē, quā alibi tetigimus. Acquiescentibus ergo huic
supposito, hæc via paratur: iuxta quā arguit p̄hibitiō ratiōis²⁰
terminorū. q̄ virtus creatiua est virtus actiua effectus ex nul-
la potētia passiua: siue sit creatiua ab æternō, vt Plato, & Arist.
cū sequacib⁹ poluerūt: siue in tēpore, vt fides Christiana deter-
minat. Cæteræ aut virtutes actiue sunt effectiua ex aliqua potē-
tia passiua supposita: vt patet in naturalib⁹ & artificialib⁹. Ar-
guit ergo sic, loquēdo semper de quāritate virtutis seu p̄fectio-
nis: Omne quātum excedēs aliud quātū, sic q̄ quātūcunque
excessum crescat, nunquā inter ipsa est aliqua proportio, est ne-
cessario infinitū intēsiuē. Ita patet ex terminis, quoniā, vt dicit
in 8. Phys. tex. 79. si excedēs est finitū addēdo sēper q̄tum ad ex-³⁰
cessum, quādoq̄ æquabitur & excedetur. Sed virt⁹ creatiua est
aliquā p̄fectiōnis: & sic excedit virtutē factiua rerum ex po-
tētia subiecti, q̄ quātūcunque augeat nō est inter eas propor-
tio: ergo virtus creatiua est infinita intēsiuē. Probat minor quo
ad vltimā partē (quæ sola eget p̄batione) & ducēdo ad impos-
sibile: quia sequeretur q̄ virtus actiua ex aliqua potētia,
& virtus actiua ex nulla potētia possent esse æquales: quod est
manifestē impossibile. Tenet cōsequētia supponēdo vnū, q̄ p̄-
batione nō eget, scilicet q̄ quāto aliquod actiua potest edu-
cere rē de remotiori potētia ad actū tantō est virtuosius. Ad sen-⁴⁰
sum enim patet q̄ ad educēdum calorē de potentia aquæ, ma-
ior virtus requiritur, quā ad educēdum ipsum de potētia aëris:
hoc igitur supposito arguit more Aristotelico sic: Sumat virtus
p̄ductiua alicui⁹ (puta Bouis) ex nulla potētia, & sic A. Sumatur
quoq̄ virt⁹ p̄ductiua Bouis ex aliqua potētia puta C. & sit vltimā
illa B. Tūc sic: Istæ duæ virtutes: s. A & B per se habēt aliquam
p̄portionē, sit ergo p̄portio cētupla: ita q̄ A excedat B nō pl⁹,
q̄ in centuplo. Et tūc sumatur potētia passiua in cētuplo magis
elōgata ab actu q̄ sit C, & sit illa D. Cū ergo oporteat tāto vir-
tuosius esse agēs quāto elongatior est potētia ab actu, necesse
erit virtutē actiua Bouis de potētia D, esse in p̄portione cētupla⁵⁰
ad B, ac p̄ hoc esse æqualē ipsi A. Et sic virt⁹ p̄ductiua ex aliqua
potētia, & virt⁹ p̄ductiua ex nulla erūt æquales, q̄ est impossi-
bile. Imō etiā eodē processu pōt deduci, q̄ illa sit etiam maior:
quod est impossibile. Nec potest inficiari quispiā hūc proces-
sum ex eo, q̄ non pōt sumi in rerū natura potentia remotior ab
actu quacūque potētia data: oportet eū sic dicētes negare pro-
cessum Arist. 4. Phy. tex. 72. vbi assumit plenū subtili⁹ quocūque
pleno, & 6. Phy. tex. 15. vbi assumit motū velociorē quocūque
motu: & breuiter de istius doctrinā traditā i lib. Phy. Saluatur⁶⁰
eū efficacia horū & similitū processu ex ratiōib⁹ formalibus
terminorū, & ex veritate cōditionaliū: quicq̄ enim repugnat
veritati cōditionalis, est falsum & impossibile: vt Auer. dicit i 8.
Phy. tex. 78. Vnde p̄posito sufficit veritas cōditionaliū: puta, si vir-
t⁹ aliqua p̄duceret ex potētia in cētuplo remotiori, esset in cē-
tupla p̄portione, &c. Stat ergo rō firma: quis quidā nesciētes,
aut nō volētes eā formare, soluisse se arbitrati sunt: vt de Scoto
patet prima dist. quarti. Qui ideo credit se soluisse: q̄ S. Tho.
nō soluit⁹ circa terminos, q̄ in autēticis ratiōibus solēt subin-
telligi, fecerat maiorē huiusmodi: Eorū, inter quæ nulla est pro-⁷⁰
portio, alterū est infinitū: soluit Scotus, q̄ hæc non est vera, vt
patet de pūcto & linea: & tamē punctū non est infinitum. Pro-
pter quod notāter nos posuimus in maiore vtrūque esse quan-
tū: vt has pueriles cauillationes effugeremus. Et hæc de secūdo.

QVÆSTIO.

Num Deus moueat se finis, vel se agens.

RESTAT IGITUR argumētis in oppositū respōdere.
Ad primam ergo (quod tres difficultates tangit, vnam princi-
palitē & duas ex consequenti) tali est ordine dicendum, quod
duas annexas difficultates, scilicet an Deus moueat vt finis tā-⁸⁰
tum, vel vt finis & agens, & si vt agens, an mediātē vel imme-
diātē: pertransibimus dicendo, quia est.

Tertiam verò principalem, s. an ex positione virtutis infinite
intensius in rerū natura necessariō sequatur motus in nō tem-
pore, pertractabim⁹ dupliciter, scilicet s. m. Auer. & simpliciter.
Quāuis igitur multi ex secūdo celi, tex. 64. vbi in summo gradu
p̄fectionis vniuersi locatur id, quod sine actione optimū pos-
sident: & ex 12. Metaph. tex. 30. vbi dicitur, q̄ Deus mouet sicut a-
matū & desideratum: credant Deū non esse causam agentem,
sed finalē: verius tamē dicūt sentiētes vtroque modo Deū esse
causam: vt Simplicius arguit ex primo celi tex. 30. vbi Arist. di-
cit, Deū nihil agere frustra. si enim ad hoc incōueniēs sollicit⁹
fuit Arist. deducere, q̄ Deus nihil agit frustra, ergo supponebat
Deū agere p̄pter finē: ridiculū enim esset deducere ad hoc in-
cōueniēs de causa nō actiua. Auerrois quoq̄ in de substantia or-
bis, manifestē reprehēdit dicentes oppositum esse de intentione
Arist. & in 10. Metaph. com. 7. expressē dicit, q̄ Deus mouet
non tātum vt finis, sed vt motor. Quod etiā firmat in 12. com. 7.
& in com. 44. vbi etiā postmodū Auicennam ponentem Deum
esse tantum finem, arguit, quod oportet primi principis esse ac-
tionem, quæ cum hoc, quod sit sibi propria, sit cōmunis cæte-
ris: qualis est motus diurnus. Et in secūdo celi, com. 17. dicit, q̄
omne habēs actionem in se, habet actionem in alio: & in com.
21. dicit, quod omne quod inuenitur propter se prima intentione,
inuenitur propter aliud secunda intentione: nisi illic esset
natura non innata ad largiendum: Et breuiter totus Auerrois
plenus est hac sententia, vel formaliter, vel radicaliter: vt puta
quod in separatis à materia causalitas finalis & sufficientis el-
dem conueniunt: vt dicitur 11. commen. & 35. & 38. & 55.

Nec obstat q̄ Arist. dixit, Deum mouere vt amatū: non enim
dixit hoc cū dictiōe exclusiua: imō ex hoc magis habet propo-
situm, supposita illa vniuersali Auer. quā modō diximus. Id verò
q̄ ex secūdo celi adducitur, admiratiōe dignū est. qua frōte ab
Auerrois adducit, cū Auerrois ipse ibidē i cōsilio 46. expres-
sē dicat, q̄ in illo summo gradu habēt optimū sine actiōe, dat
latitudo includēs oēs intelligētias: ita q̄ apud ipsum oēs intelli-
gētīe sunt in illo primo gradu, & nō tantū Deus: & tamē cōstat
apud eos etiā q̄ cæteræ intelligētīe agūt ad extra, intēdit enim
ibi Aristoteles apud Auerrois intelligētias quaten⁹ intelligē-
tiæ sunt: habere optimū (quod est felicitas specularia) sine omni
depēdētia ab exteriori actiōe, non sicut in nobis iuxta illud 12.
Met. tex. 39. deductio autē qualis optima, &c. & esse in primo gra-
du: Quatenus verò aīe sunt, optimū assequi p̄ motū: & in secun-
do locari ordine simul cū corporib⁹, quorū sunt animæ. Vnde
Deū mouere nō solū finaliter, sed actiue dicimus. Et quāuis ex
multis commentis videatur haberi, q̄ Deus mouet immediātē:
q̄ in com. 44. & 12. Met. reprehēdētur ponētes Deū esse priorē
motore primi orbis: & in com. 38. expressē dicit, q̄ primus mo-
tor mouet sine medio: & in com. 48. numerātur substantiæ immatē-
riales s. m. numerū motū cælestiū expressē, supponēdo nullā
esse, quæ nō mouet: vt tamē ex dictis superius patere potest, in
com. 41. & 12. expressē dicit motū celi cōponi ex duob⁹ motorib⁹.⁵⁰
Et ideo sciēdum est q̄ ista sibi inuicē nō cōtradicūt: quoniam
cū sint in hac re opinionēs extremæ: vna quicēna, dicēs Deū
nihil agere ad motū celi, nisi s. m. quod prima causa operatur p̄
secūdas: sed primū motorē esse primam intelligentiam pro-
ductā à Deo, quæ cum anima celi mouet. Alia eorū, qui dicunt
Deum solū mouere primū cælum. Auerrois via incesit media,
vtrūque declinās extremū: & ideo nūc hoc nūc illud excludit
extremum, quāuis pluries Auicennam impagnauerit. Est igitur
apud eū primus motor Deus gloriosus, non tamē mouet solus.

Sed quia in motu primi celi sunt duo (sempiternitas motoris,
& certa velocitas: puta 24. horarū) possit vtrūque horū habere
per se primū causam actiua & propria: sempiternitatis quidē
Deū, certē verò velocitatis animā celi. Et hic sensus respondet
planē expositiōi illius cōmenti absq̄ extorsione. Et sic Deus nō
est prior motore toti: imō facit p̄ se motū toti⁹ quo ad nobilitē-
simā ei⁹ ratiōē, quæ est sempiternitas & hoc modo Deus non
est anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auer. q̄ est potētia nō
in materia: & per hoc volebat q̄ differret ab anima celi. Et hoc
modo saluat quod com. 44. dicitur, q̄ illud quod intelligit mo-
tor corporis celi de primo motore, est aliud ab eo q̄ intelligit
motor orbis Saturni. Et sic numerus immaterialiū substantiarum
secūdam numerū motū saluatur: quia ex motuum numero in-
uētus est numerus motorū aliorū à primo: quia iā ex infinite
motus stabilitus erat. Nullā enim substantiam immaterialē po-
nīm⁹ nisi ex motu cōclusam: sed prima ex infinite motus, cæ-
teras ex numero motū regulariū & perpetuorū exigentiū mo-
tores immobiles. Et hoc cōsonat textui Arist. expressē quæcū-
num motū motorū immobilīū, nō numerū motorū infinitorū: vt
p̄ hoc insinuet quod de aliis primo loquebat. quāuis prim⁹
quoq̄ sit immobilis. Est siquē sermo Ari. & auer. & ibidē cōtra
ponētes substantias immateriales absq̄ aliqua p̄pria motiōe ali-
cuius corporis, vt patet ibidē: q̄ nos nō dixim⁹. Et breuiter hoc
modo

modo omnia dicta Auer. inueniuntur consona, & merito: quia verò omnia consonant. Vnde Helix Hebræi labor, & vanus fuerit patet. Putauit enim, quod ex hoc quod Deus dicitur motor effectiue primi cæli sequeretur, ergo mouet solus primus cælum. Iam enim liquet, Deum proprium & motorem primi orbis. quo ad sempiternitatem sui motus actiue causandam. Mouet ergo Deus cælum effectiue vt motor proprius, & mediare anima cæli, sic vt vtriusque proprius effectus motus cæli sit diuersimodè: & sic quo ad duo prima patet quid tenendum sit.

De tertio autem (in quo tota stat difficultas præsens) ambiguitas magna videtur: diuisi siquidè sunt Peripatetici circa id. Quibusdam enim apparet, quod ex hoc antecedente, datur virtus infinita in natura, sequitur necessariò, ergo motus in nõ tempore. Quibusdam verò videtur, quod distinctiõne opus sit in re hac: & hi in tres distincti sunt vias. Alij putant quod distinctiõne modi agendi, s. liberè vel necessariò opus sit. Alij, verò quod distinctiõne modi essendi illius virtutis infinitæ s. an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alij autem duas distinctiões necessarias credunt ad saluandam infinitam virtutem in rerum natura, s. modo essendi (quæ modò dicta sunt) & modi agendi, s. meditatione vel immeditatione, ita quod omnes huiusmodi opiniones sunt quatuor. Et primam quidè postponentes (quia ex discussione aliarum quid veritatis habeat patebit: & eip̃ fundameta sunt, quæ arguendo adduxim⁹) ad secundam nos transferam⁹ opinionem, quia tria dicit. Primò, quod ex hoc antecedente, virtus infinita est in magnitudine: necessariò sequitur, ergo mouet in nõ tempore, quod implicat contradictionem. Et in hoc conueniunt cum Arist. 8. Phy. tex. 29. omnes Peripatetici: licet differant in modo deducendi consequentiã. Seco, enim in primo sent. dist. 2. quæst. 2. ad ult. dicit, quod ex eo quod in antecedente assumit virtus infinita, sub intelligendo, agat, necessariò sequitur, ergo actio sua est in nõ tempore: alioquin in æquali tempore agere contingeret virtutem infinitam & finitam, iuxta deductionem Arist. ibi. Ex eo verò, quod in antecedente additur ly in magnitudine (id est extensa) sequitur quod si agit agat circa corpus: & consequenter quod sit ibi aliqua resistentia, & sit etiã diuersa approximatio partium passi ad agens ac per hoc sequitur, ergo actio illius virtutis est mouere: quoniã hæc duæ causæ, s. diuersa approximatio partium & resistentia, faciunt successione esse in motu, & sic ex toto antecedente simul, s. virtus infinita in magnitudine sequitur motus in nõ tempore. Sed hæc deductio manifestè peccat: quia ex hoc quod aliqua virtus est extensa, & agit in corpus, non sequitur illæ duæ causæ successione: sed vna tantum, s. diuersa approximatio partium passi ad agens: sed ex omnibus his absque resistentia nõ sequitur, ergo illa actio est motus. Et hæc omnia non egēt probatione: quia manifeste patent de virtute illuminatiua. Hæc enim est extensa, & agit in corpus, & c. & tamen non est motus, propriè (de quo loquimur) vt distinguitur contra mutationem S. Tho. autem quia Arist. non fuit sollicitus ibi de vtraque parte consequentis deducenda. supponit cum Auerroè & cæteris expositoribus (quantum vidisse me recolo) quod subiectum illius antecedentis, s. ly virtus seu potentia supponit pro virtute motiua, propriè sumendo motum, ita quod antecedens illius consequentiæ s. m veritate est hoc virtus motiua infinita est in magnitudine, ergo. Et quod hoc sit mēs Arist. patet ibi, ex eo quod probando suppositionem vnam, s. quod maior virtutis facit æquale in minori tempore, dicit vt calefaciēs, aut dulce faciēs: aut proiciens, & omnino mouens. vbi manifeste patet, quod de virtute motiua loquitur. Patet etiã ex fine intentio: ad nihil enim aliud inducebat demonstrationem illam, nisi ad inuestigandam impartibilitatem primi motoris, quem constat mouere proprie. Vnde impertinens erat propositio tractare de omni virtute, extensa: quamuis ex ista negatiua, non potest dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex consequenti, quod nulla virtus in magnitudine est infinita: quia quum sit virtus, aut substantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat in finitate substantialis, & omnis virt⁹ substantialis in magnitudine, si est simplex, sit principium alicuius motus naturalis (vt patet in primo cæli textu septimo) & simplicibus existentibus finitis impossibile sit mixtum fieri infinitum, manifeste deduci potest ex negatione infinitatis virtutis motiue in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extensæ.

Facit tamen vim S. Tho. in ly magnitudine: ex hoc quod virtus extensa non est intelligēs, virtus autem extra magnitudinem est intelligens: vt patet tertio de Anima, commenta quinto: virtus autem motiua non intelligens mouet tantum quantum potest. Ac per hoc tenet consequentia Arist. Quia si est virtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quantum potest sequitur, ergo mouet in non tempore: vt patet ex deductione Arist. ibidè. Secundo dicit, quod ex hoc antecedente, virtus infinita est (etiã loquendo de motiua) non sequitur necessariò, ergo mouet in non tempore: quia potest illa virtus esse agentis liberi: in cuius potentia est actio & modus agendi. Et quum hoc arguit esse contra Arist. & Auer. & omnes Philosophos, & c. cum sequacibus non

reputat hoc inconueniēs: imò dicit in secundo sent. dist. 10. prima quæst. 3. eos sibiipsis contradicere, ponendo Deum agere necessariò. Mihi autem videtur hoc non esse contra Arist. eo quod nulli imponendū est quod nec dixit, nec necessariò sequitur ex dictis eius. Deum autem non esse agens liberum, nullibi dixit Arist. nec ex dictis eius sequitur necessariò. Demonstratio siquidem posita in primo cæli. textu 90. sufficienter saluatur supponendo omnes intelligentias differre specie, quod mouere quantum possunt, vt alsimi lenè Deo glorioso: cuius proprius effectus est sempiternitas, siue libere, siue necessariò illa causet. Numerus quoque, intelligentiarum eisdem suppositionibus stantibus optime inuestigatur ex numero motuum: sunt enim omnes motores adæquati. Inconueniēs etiã quod dicitur in textu 79. s. virtutem finitam & infinitam mouere æqualiter: manifeste ibidem adscribitur virtutibus mouentibus naturaliter: & breuiter quæcumque alia ad hoc adduci possunt, facile saluari videtur absque hoc. Nolo tamè propterea Arist. attribuere, quod posuerit Deum agere libere, sed opinionem suam ad nos non peruenisse tantum: contra Auer. tamen illa responsionem esse non dubito: vt ex commento quarto duodecimi Metaphy. deducere facile esset: & commento vigesimo primo secundum de cælo manifeste habetur.

Sed quoniã ex principiis philosophiæ non necessariò sequitur, Deum agere necessariò: idcirco quum soli rationi obediendū sit, quod secundo loco contra hoc obiicitur, soluendum est. Quum ergo dicitur, id, ad quod sequitur falsum, impossibile est simpliciter impossibile: & c. negatur minor. Et ad primam probationem dicitur, quod quamuis non sit impossibile, Deum velle vti tota virtute sua: est tamen impossibile, Deum velle vti tota virtute sua in hoc effectu, qui est velocitas mot⁹. Nec hoc est ex defectu virtutis, aut volu: aris: sed quia hoc nõ est factibile: vnde De⁹ vti tota virtute sua per se cauendo sempiternitatem motus, & creando. & c. Ad secundam verò dicitur præmittendo quatuor. Notandū est enim primò, quod aliud est arguere ex potentia motiua infinita, & aliud est arguere ex potentia motiua infinita habente talè modum essendi, s. in magnitudine, vel extra, vel modum operadi, s. necessariò, vel libere. Primum siquidè antecedens abstracti ab omni modo essendi & operandi: s. m vero modum essendi vel operadi coassumit. Constat autem quod multa possunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo essendi vel operadi simul: quæ non possunt deduci ex illa ratione formali absolute. Notandū est secundo, quod ex aliqua ratione abstracte, seu absolute sumpta, dupliciter aliquid deducere cõsueuerunt Philosophi. Vno modo necessariò, sicut ex ratione motus deducitur, quod oportet esse in tempore, alio modo non repugnanter, sicut ex ratione motus deducitur, quod quocunque motu dato, potest dari velocior, & c. Et inter hæc tantum refert, quod cõsequens aliquid necessariò, comitatur ipsum, in quocunque ponatur s. m omnem modum essendi illius: consequens vero aliquid non repugnanter non oportet comitari illud in aliquo: imò stat quod repugnet ei in quocunque modo essendi: vt patet in exemplis adductis.

Notandum est tertio, quod tripliciter potest imaginari quod potentia motiua infinita exeat in actum secundum, vel quod moueat a mobile certa velocitate, ita quod non possit velocius illud mouere: sed illud mouere sibi adæquatam.

Vel quod moueat infinita velocitate, i. in nõ tempore: non est enim intelligibile, quod aliquid actualiter moueat infinite velociter: & tamè in tempore: quia ex quo actualiter mouet tempus illius motus certū est s. m se: signetur ergo, & tunc procedatur iuxta tex. 79. octauo Phy. & venietur ad hoc, quod motus infinitæ velocitatis erit in equali tempore cum motu finitæ velocitatis (vt pote a virtute finitæ facti) quod est impossibile. Idè est ergo mouere actu infinite velociter, & mouere in nõ tempore. Vel medio modo, s. quod nunquã moueat tanta velocitate a mobile, quin possit illud velocius mouere. Hæc autem tria aliter se habent ad potentiam motiuam infinitam absolute, & aliter ad eam in magnitudine. Ad potentiam siquidè motiuam infinitam in magnitudine, duo extrema cõparantur immediate, ita quod respectu talis virtutis nõ datur medium inter mouere in non tempore, & mouere certa velocitate.

Ad potentiam vero motiuam infinitam absolute, extrema hæc sunt mediata, ita quod stat quod moueat sic velociter, quod tamè seper veloci⁹ mouere possit. Et ratio difformitatis est: quia virtutis extensæ quantum est posse, tantum necessariò est facere: vt patet inductiue, & consequenter si est infiniti posse, ergo habet adæquatū facere: aut ergo hoc est certa velocitate mouere, aut in nõ tempore: mouere enim sic quod veloci⁹ possit, nõ esse adæquatū virtuti patet. Virtutis vero motiue infinite absolute nõ oportet quantum est posse, tantum esse facere: quia abstracti ab omni modo operadi, & essendi: & cõsequenter abstracti ab hoc, quod faciat s. m totum posse, aut partem & tan. vni. vel. natum: & ideo non necessariò sequitur, quod si exeat in actum, quod exeat in opus adæquatam. Notandum, est quarto, quod aliter agendum est ex infinita velocitate ad infinitam potentiam motiuam absolute, & aliter conuocatio. Ex infinita siquidem

* Alias abstracte.

velocitate, determinatè inferri, ergo potètia motiua est actu in-
 finita: quia impossibile est aliter talè effectū saluare. Ex infinita
 verò potentia motiua nihil aliud potè inferri: nisi, ergo potè infi-
 nira velocitate mouere: quia si aliquāta virtus motiua potè moue-
 re aliquāta velocitate, maior potè maiore, & infinita infinita.
 Sed quod posse mouere infinita velocitate cōtingit dupliciter, vno
 modo sic, quod possit facere motū infinita velocitatis in actu alio
 modo sic, quod possit semper facere maiore velocitatē quacūq; fa-
 cta velocitate, ideo nō potè ex infinitate potètię motiue absolutè
 inferri de terminatè, ergo è actu infinita velocitas, sicut e cōuerso.
 His autè præmissis, dico quatuor. Primò, quod ex hoc antecedente A
 est virtus motiua infinita in magnitudine, optimè sequitè, ergo
 mouet in non tēpore: quia si non, ergo mouet ad æquatè certo
 tēpore ex tertio notādo: & tunc sequitè iuxta deductionē Arist.
 ergo virtus finita & infinita sūm totū posse mouent æqualiter.
 Secūdo dico, quod ex hoc antecedente A est virtus motiua infinita
 non sequitè necessario, ergo A mouet in nō tēpore: dicētibz e-
 nim quod non, sub inferri nō potè, ergo mouet ad æquatè in certo
 tempore: datur siquidē mediū, s. quod permittitur mouere A mobi-
 le tāta velocitate (puta decē horarū) nō tā ad æquatè, sed potè
 semper velocius: vt patet ex tertio notādo, Quod nō potè dici,
 si virtus illa est in magnitudine: & ideo Arist. fundans demon-
 strationē suam super illa distinctione, aut mouet in non tempo-
 re, aut certo tēpore: loquendo de ad æquata operatione assumit
 ab aduersario virtutē motiua esse in magnitudine: quia de tali
 constat, quod oportet supponere aliquam velocitatē esse illi ad æ-
 quatam: quod non oportet verificari de virtute motiua absolute,
 quia abstrahit ab his. Tertio dico, quod ex hoc antecedente A est
 potentia motiua infinita, non sequitè non repugnāter, ergo motus
 in nō tēpore. Probatur ex hoc illo principio: impossibile in
 se ex rationibus terminorū, ex nullo deducitur possibiliter, ex
 quo nō sequatur necessario. Hęc enim est differētia inter cōse-
 quēs possibile & impossibile ex terminis: quod possibile ex aliquo
 antecedente oritur possibiliter, ex quo nō oritè necessario: vt pa-
 tet de velocitate motus respectu motus & mobilis. Impossibile
 verò nisi habeat conexione necessariā cum antecedente ex illo
 oriri nō potè: & hoc ideo est, quia impossibile ex terminis, est im-
 possibile simpliciter & omnino. Tale autè ex nullo oriri potè, nisi
 ex alio impossibili, ad quod conditionaliter sequatur: quod sine neces-
 saria conexione fieri nequit. Constat autè, quod motus in nō tem-
 pore claudit contradictionē ex terminis: si est enim motus, ergo
 in tēpore: & si in non tēpore, ergo nō est motus. Et ex antedi-
 ctis patet, quod hoc impossibile non sequitur necessario ex infi-
 nita potentia motiua: ergo nec sequitur impossibiliter.
 Sed accidit hic dubiū ex triplici capite. Primò, quia id quod sequitè
 necessario ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi, sequitè
 permittitè & possibiliter ad illud absolute: vbi gratia: quod se-
 quitè necessario ad animal rationale, sequitur possibiliter ad
 animal: sed motus in non tempore sequitur necessario ad virtu-
 tem motiua infinita habentē esse in magnitudine: vt patet: ergo
 sequitur possibiliter ad virtutē motiua absolute. Secūdo,
 quia quū hoc argumentū valeat, si aliquāta virtus motiua po-
 tēt mouere aliquāta velocitate, ergo maior potè maiore, & infi-
 nita infinita: & vterq; valeat, aliquāta virtus motiua potè moue-
 re tāta velocitate, ergo potè facere tāta velocitatē actualiter
 & maior similiter maiorem: quare nō valet, ergo si est infinita
 potēt infinita facere actualiter. Nulla enī ratio a pparet diffor-
 mitatis, & tamē oportet, si tenēda sunt prædicta, negare illā vlti-
 mā consequentiā: quia, vt patet ex dictis, posse facere velocita-
 tē infinita actualiter est idē quod posse mouere in nō tēpore. Ter-
 tio quia & si assignata sit ratio quare infinita potètia absolute
 non oportet assignare ad æquatū facere: quia, s. abstrahit à mo-
 dis operandi: non tamen habetur, quare infinite potentie moti-
 uæ absolute repugnet mouere sūm totum posse. Si enim non re-
 pugnat dato quod ex ea non sequatur necessario nec possibiliter,
 habetur intētū, quia si hoc sibi nō repugnat, ergo est sibi possi-
 bile: possibile autè positio, nullū sequitur impossibile. Ex hoc
 autè sequeretur quod moueret in non tempore, vt patet: ergo.
 Ad primū horū dicitur quod maior est sic modificanda: Illud quod
 sequitè necessario, ad aliquid cū aliquo speciali modo essendi
 cōpossibili illi primo, sequitè permittitè ad illud absolute: sic
 enim est vera & nō aliter. Si enim aliquid iungatur cū aliquo
 sibi incōpossibili ex terminis, id quod sequitur ad cōiunctū, vtri-
 que partū repugnat: vbi gratia. Ad hominē aëreum sequitur
 habere perfectissimum scitum tactus, non mediū inter cōtra-
 ria: quod vt patet, non sequitur ex ratione hominis absolute, nec
 aëris. Sic autè est in proposito: quia virtutē motiua infinitam
 esse in magnitudine, implicat cōtradictionē, partēque cōiun-
 cti non sunt cōpossibiles: vt ex iam dictis patet, & effectus
 necessario sequens monstrat: s. motus in non tempore.
 Ad sūm dicitur, quod ratio difformitatis inter vltima consequen-
 tiam & priores est: quia in omnibus prioribus p. o. portionali-

ter adaptatur propria causa proprio effectui. In vltima autè nō
 sūm veritatē, sed solam apparentiā: non enim proprius effectus
 virtutis potentis infinita velocitate mouere, est actualiter mo-
 uere infinita velocitate: sed nulli certè velocitati obligatū esse
 suum mouere, quantum est ex parte motiue potètię. Hoc autè
 saluatur, si sic possit mouere actualiter, vt semper possit velocius
 mouere: vt patet. Et si quærat, quū virtuti potèti mouere velo-
 citate vnius horæ pprio effectū assignet mouere actualiter in
 vna hora & duplæ potètię potèti mouere in medietate horæ
 ppriū effectū dicat mouere actualiter in medietate horæ: qua-
 re virtuti potèti mouere infinita velocitate pprius effectus nō
 assignet mouere actualiter infinita velocitate: Respondetur, quod
 hoc ideo est, quia quādo cūq; quātitati virtutis potè dupliciter
 attribui quātitas operis, & altero modo est impossibile pp im-
 plicationē cōtradictionis in ipso opere, altero verò est possibi-
 le, dicēdū est, quod effectus pprius illius est ille, in quo saluatur mo-
 dus possibilis. Verbi gratia, & est exemplum theologicū: dicim⁹
 quod virtus creatiua Dei est infinita, non solum ex parte modi agē-
 di, sed ex parte creabilium, nō tamē saluatur infinitas in crea-
 bilibus, sic Deus possit creare aliq; infinitū ens, sed sic: quia qua-
 cūque creatura facta potest facere perfectiorē. Quū ergo in
 pposito inter virtutē motiua quācūque finitam, & infinitam
 respectu velocitatis motus hęc sit differentia, quod finite virtu-
 tis quātitati vno modo & illo possibili, respōdet quātitas velo-
 citatis in effectū. s. faciendo illā actū: infinite verò virtutis quā-
 titati duobus modis quātitas velocitatis respondere videtur:
 s. faciendo infinitam in actu, vel mouendo ablique obligatione
 ad certā velocitatē: & primo modo infinita velocitatis effectus
 rationē habere nō potè, quū sit de genere impossibilium ex ter-
 minis, secundo modo infinita potètię pprius affectus est.
 Ad tertiū dicitè, quod infinita potètia motiue absolute, repugnat
 mouere actualiter sūm totū suum posse quo ad velocitatē mo-
 tus, non autè quo ad durationē eius: quia operatio talis est de ge-
 nere operationum impossibilium ex terminis. Et id, quod multos
 in materia ista decipit, est, quia assumitur talis motio vt opera-
 tio quædā, & quare infinita potètia motiue repugnet, quærit:
 quū tamē, vt ex dictis patet, nō sit de genere operationū, sicut
 nec alterare cælum. Nec ex his imponas mihi, quod dicam infinito
 posse nō posse attribui ad æquatū operari actualiter. Hoc enim
 ex dictis nostris diligenter inspectis non habetur: sed tantū quod in
 finito posse motiua, non potè respōdere ad æquatū operari actua-
 liter, quo ad velocitatem motus. Ex hoc enim non sequitur vni-
 uersalis negatiua, ergo nō potest respōdere ad æquatū operari:
 fiat nanque quod respondeat infinito operari quo ad durationem
 motus: & quo ad operationes immanentis. s. intelligere & ama-
 re. Vnde ad quæsitum cum distinctione dicendum est, quod infini-
 ta potètia motiua potest referri ad motus velocitatem, & ad
 eius durationem. Et primo modo repugnat sibi mouere secun-
 dum totum suum posse, quia ista non est operatio, sed quiddam
 plus quam chimericum. Secundo modo, non repugnat, imò de
 facto conuenit, vt ex dictis patet.
 Quartò dico, quod ex hoc antecedente A est virt⁹ motiua infinita
 agētis liberi, nō potè inferri, ergo mouet, aut potè: mouere in non
 tēpore: dicā enim in illo tēpore mouere potè tāq; ad æquatū esse
 cū, sed mouet sēper certo tēpore sicut eligi: nō tamē sic quin
 quātū est ex ratione virtutis, posset velocius mouere. Quū enī
 ex ratioe potètię motiue infinita absolute, nihil aliud sequatè,
 nisi quod quā tāta potètia potè mouere tāta velocitate, & maior ma-
 iore, infinita potè infinita velocitate mouere: & hoc cōtingat du-
 pliciter, s. aut quod possit exire in actū sūm faciendo infinita veloci-
 ratē, aut quod sic semper possit, vt nūq; exeat in actū sūm, faciendo ali-
 quā velocitatē, quin possit adhuc facere maiore: & ex ratioe po-
 tentiæ motiue infinite absolute non necessario sequatè, quod possit
 exire in actū primo modo: & ex hoc quod est agentis liberi, neces-
 sariò sequatur quod exeat in actū secundo modo, si debet exire in
 actum: cōsequens est, quod non ex infinita potètia motiua agētis
 liberi absolute considerata, nec ex ipsa sumpta cum tali modo
 agendi deducatè necessario, ergo motus in non tēpore. Et cōse-
 quenter quū omnis cōditionalis non vera sit necessaria, ista cō-
 ditionalis est vera: si datur virtus motiua infinita agētis liberi,
 posset dari motus in nō tēpore. Et sic patet ad secūda probatio-
 nē illius minoris, quod dicēdū sit, s. quod falsum est, quod ex ratioe in-
 finita potètię motiue, absolute sequatur, ergo motus in non
 tempore. Tertium, quod habet hęc secūda opinio est, quod non
 potest aliter saluari infinita potentia in rerum natura, nisi po-
 nendo ipsam agere libere, eo quod aliter sequeretur motus in
 non tempore. Sed hoc non est dictū commune, vnde non videtur
 tutū sequi illud: præsertim, quia (vt ex dictis & dicēdis apparet) a
 multis illustribus viris saluatur, etiā si Deus non ageret libere.
 Tertia verò opinio quā S. Tho. 8. Phy. prouult in lucē: dicit, quod
 sola distinctio modi essendi, s. in magnitudine, vel extra, suffi-
 cit ad saluandā virtutē motiua infinita abliq; motu in nō tēpore,
 quicquid

quicquid sit de modo operandi. Ita quod si eam quavis ista conditio-
 nalis sit vera, si virtus motiva infinita est in magnitudine da-
 retur motus in non tempore: ista tamen est vera, si motiva virtus
 infinita est extra magnitudinem, daretur motus in non tempore. Et fun-
 damentum huius est: quia veritas primae conditionalis fundatur super
 tribus. Primo, super infinitate motivae potentiae, ex qua habet quod
 possit movere infinita velocitate. Secundo, super modo essen-
 di eius in magnitudine, ex eo quod habet quod quantum est posse, tantum
 est operari. Tertio, super hoc quod effectus non est dignior sua
 causa: ex quo habet, si aliqua virtus est in magnitudine, eius ad
 quantum opus potest recipi in magnitudine. Ex his enim tribus con-
 sideratur veritate illius conditionalis patet ex eo, quod quicumque horum trium
 deficit, conditio non est vera. Si enim deest infinitas potentiae mo-
 tivae, nunquam deducitur motus in non tempore: similiter si non ponit
 in magnitudine, seu operari tantum quantum potest, nunquam deducitur
 motus in non tempore: & nihil minus, si non ponit quod operetur in passo
 capaci ad aequatam operationem illius potentiae, nunquam sequeretur mo-
 tus in non tempore: quae constat non sequi nisi ex motione ad aequa-
 ta potentiae motivae infinitae. In operationibus siquidem transeun-
 tibus non solum impeditur operatio, & eius quantitas ex parte poten-
 tiae actus, sed ex parte passivi. Constat autem quod proprii passivi moti-
 vae virtutis, est mobile in actu: quod oportet esse actu quantum & cor-
 pus, &c. ut patet 6. Phys. text. 31. & ideo nisi ponatur, quod ad aequata
 motivo virtutis motivae infinitae assumptae in antecedente possit
 recipi in corpore in actu, seu in magnitudine (idem enim sunt
 in proposito) non potest deduci, ergo movetur in non tempore: & quia hoc
 non ponitur absolute: quia est impossibile: ideo oportet poni
 ut sequens ex antecedente adversarij: habetur autem, ut iam diximus
 ex illo, quia causa non est indignior effectu. Ex his autem patet,
 quare secunda conditio. scilicet si virtus motiva infinita esset ex-
 tra magnitudinem, daretur motus in non tempore non est vera: quoniam
 deficit sibi tertia conditio, non enim oportet virtutis existentis
 extra magnitudinem dari ad aequatum opus in magnitudine, & ra-
 tio est: quia virtus immaterialis comparatur ad omnia quanta, ut vi-
 niuersale ad particulare, non in praedicando, sed potius in essendo
 & causando: nec est rationale ut materiale possit tota imma-
 teriali virtuti ad aequare. Unde ad maiorem horum evidenciam consi-
 derandum est, quod motus relatus ad infinitam potentiam motivam in ma-
 gnitudine & extra, diversimode comparatur. Illi quidem ut effectus
 proprius causae particulari & propriae, huic vero ut effectus parti-
 cularis causae uniuersali (quae admodum liquefactio cere virtuti
 Solari) quia motus est effectus in corpore: & consequenter fit a
 virtute corporea, sicut ab uniuoco a virtute vero immateria-
 li. sicut ab equiuoco & uniuersali: & ideo sicut ridiculum esset
 ex quantitate virtutis Solaris inferre quantitatem huius particula-
 ris effectus, ut ad aequatam virtutem solis, ita rationale est ex qua-
 ntitate virtutis immaterialis inferre quantitatem huius effectus parti-
 cularis, quae est velocitas motus tantum effectus ad aequatum. Considerandum
 rursus est, quod inter potentiam motivam infinitam in magnitudine seu
 absolute: & potentiam motivam infinitam incorpoream hoc interest, quod
 illa aut nihil aliud se dicit, nisi principium motus, ut patet si su-
 ma est absolute, aut si aliquid aliud addit, nihil addit eleuans ipsam
 supra rationem proprii principij motus: ut patet si sumatur in magni-
 tudine. Ista autem est hoc, quod immaterialis ordinis ponitur, supra ratio-
 nem proprii principij motus eleuatur, sicut & supra corpora-
 lia. Propter quod ex hoc ipso, quod ponitur extra magnitudinem, loquitur
 quod non per se primo respiciat motus velocitatem, qui est corpo-
 reus effectus, quemadmodum faciunt virtutes corporales, sed
 altius quod per se primo respiciat, & secundario & quasi per acci-
 dens motum. Unde fit, ut infinitas virtutis motivae si esset in ma-
 gnitudine motus velocitate necessario manifestaretur. Infinitas
 autem virtutis motivae existentis extra magnitudinem non: quia, scilicet
 infinitas potentiae in magnitudine est per se primo particularis
 principij motiui, infinitas vero potentiae extra, est per se primo
 rei eleuatae supra ordinem principiorum motiuorum particularium
 ac per hoc latius quod respicit ut ad aequatum motum quam velo-
 citatem motus. Imaginandum est enim, quod res illa infinita extra
 magnitudinem, quamuis habeat in se unde possit movere: hoc
 tamen opus non per se primo respicit ad illa, sed aliquid altius:
 quia ut pluries dictum est, motus per se primo est actus corporis, virtus
 autem illa eleuata est sicut supra corpora, ita super omnia corpo-
 ralia per se primo: quod dico propter esse & bonum, & alia huiusmodi:
 quae etsi sint corporalia, non tamen per se primo: & ideo non oportet,
 si virtus illa est infinita, velocitatem infinitam posse ab ea pro-
 uenire. Ex duobus ergo falsificatur secundum S. Tho. conditio ista.
 Primo ex eo quod virtus extra magnitudinem non oportet habere
 ad aequatum facere suam virtuti, quum agat per intellectum: ut dictum
 est in secunda opinione. Secundo ex eo quod considerata virtute in
 finita extra magnitudinem non considerato modo operandi, seque-
 retur, ergo daretur motus in non tempore: quia non posset fieri mo-
 tus, quo ad velocitatem ad aequatam virtuti motivae: quia moueret
 corpus in actu, puta caelum, quod non esset capax motionis ad aequa-

tae illi virtuti, nec absolute: quia hoc implicat: nec ex hypothesi
 data, quia infinita potentia non est concessa in magnitudine, sed extra.
 Contra hanc autem opinionem dupliciter obicitur. Primo, quia si
 ex sola incorporeitate virtutis motivae infinitae habet sufficientes
 ratio falsitatis secundae conditionalis. manifeste sequitur quod non
 refert, si ponatur, virtutem illam esse motivam necessariam, dum
 modo ponitur incorporea: sicut enim ista duo simul, non enim est
 impossibile virtutem immaterialem esse necessario motivam, ut Ari-
 stoteles & Philosophi tenent de animabus orbium. Ex hoc autem quod ratur
 in quanto tempore moueret virtus infinita extra magnitudinem
 mouens secundum totum posse & signetur illud tempus, & tunc proce-
 datur iuxta text. 79. octavi Phys. deducendo ad impossibile,
 quod equaliter moueat virtus finita & infinita. Secundo: quia hoc
 est expresse contra auer. in secundo cali. com. 18. & 71.
 ¶ Ad primum horum dicitur, quod istae duae conditionales distat si-
 cut caelum & terra. Si infinita potentia motivae esset extra magni-
 tudinem, moueret in non tempore, & si infinita potentia motiva exi-
 stens extra magnitudinem, moueret secundum totum suum posse, moue-
 ret in non tempore. Secunda enim est vera: quia in antecedente
 eius iam ponitur ipsam secundum totum posse actualiter mouere, &
 consequenter habere mobile talis motionis subiectum: quod
 motus sit actus mobilis, ac per hanc in hoc conditionali saluatur
 tres antecedentes conditiones. In alia vero non habet ex hypothesi
 antecedentis, mobile capax totius posse, & ideo est falsa ex de-
 fectu tertiae conditionis. De illa autem conditionali super quam firmatur
 argumentum, scilicet si esset extra magnitudinem infinita virtus moti-
 ua, necessario daretur motus in non tempore: dicenda sunt duo.
 Primo, quod est impertinens proposito: quia non habetur ex dictis
 S. Tho. Multum enim refert posita virtute infinita incorporea,
 loqui de ipsa, & consequentibus ad ipsam ut sic. abstrahendo a qui-
 buscunque aliis, quae non necessario ipsam infinitam & incorpoream
 comitantur: & loqui de ipsa, addendo sibi speciale modum agendi, scilicet
 necessario. Primo enim modo est sermo S. Tho. & non secundo,
 & primum nihilominus modus nihil ponit in impossibile, secun-
 dus vero fortis adunat in impossibile: quia quavis virtuti incor-
 poreae non repugnet esse necessario motivam, & velocitatem mo-
 tus, repugnat tamen forte virtuti incorporeae, infinitae, unde non
 oportet de illa conditionali sollicitum hic esse. Si tamen de verita-
 te eius quaeratur, dicendum si eundem videtur, quod est falsa eadem ratione:
 quia, si ex hypothesi antecedentis habet quod in mobili posset recipi
 ad aequatum effectus illi virtuti. Ut enim iam in infinitis tactum est,
 motus in non tempore est quoddam impossibile ex terminis, & non
 sequitur nisi ex aliqua hypothesi impossibili: quam requirere il-
 la tria monstratum est. Et quod contra arguebatur, ergo moueret
 in aliquo certo tempore, signetur illud, &c. & respondetur, quod quia
 ex parte motoris nulla posset certitudo velocitatis determina-
 ri, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentiae, & in non tempo-
 re mouere non sequitur ex hypothesi: oportet dicere quod si moue-
 ret, moueret ea velocitate, cuius mobile esset capax, puta si es-
 set mobile non violabile & capax motus 24. hora iuxta, tunc tempo-
 re moueret illud & non minore. Et si contra hoc dicatur: signetur te-
 pus illud: in tempore assignetur, puta vna hora vel decem: hoc e-
 nim non refert. Et si procedatur deinde ad hoc quod eodem tempore mo-
 ueretur idem mobile virtus finita, & infinita, dicitur hoc non esse in-
 conueniens, quando aliunde provenit, quod ex virtute motiva. Incon-
 ueniens siquidem est, quod virtus finita & infinita ex propriis meritis
 consideratae moueatur equaliter: sed quando aliunde hoc prou-
 nit, puta ex libertate agentis (ut secunda opinio dicit) vel ex par-
 te mobilis: ut modo dicitur, vel ex meditatione alterius moto-
 ris, ut vltima opinio Auer. dicit, nullum inconueniens est.
 ¶ Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia. Primum est:
 quia ex eo quod in antecedente ponitur, virtus infinita motiva,
 ponitur consequenter mobile ad aequatum. Motiuum enim ad
 mobile refertur: ut dicitur quinto Meta. cap. de ad aliquid: &
 sic tertia conditio est vera. Secundum est, quia licet tale vel
 tale mobile certa velocitate sibi determinet: non tamen mo-
 bile in communi: & ideo comparando illam virtutem infinitam
 separatam necessario agentem ad mobile in communi, restat
 dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore.
 ¶ Ad primum horum dicitur: quod ratio illa tenet, quando vis motiva
 est eiusdem ordinis cum mobili: tunc enim ex suppositione tan-
 ti actiui, necessario supponitur ad aequatum proportionem pas-
 sivi. Quando autem supponitur tantum actiuum altioris ordinis
 non oportet tantum passivum supponere: quia quantum passivum non
 respiciat nisi mediante actione transeunte (quod facit, vel facere
 potest in eo) & virtus altioris ordinis, scilicet uniuersalis immateria-
 lis, non oportet quod habeat, aut habere possit aliquam actionem in
 passo corporeo sibi ad aequatam: consequens est, quod non necessario
 supposita tanta virtute motiva immateriali supponatur mobile
 ad aequatum proportionaliter. Unde licet motiuum dicatur ad mobi-
 le uniuersaliter, tantum tamen non dicitur ad tantum mobile uniuersaliter:
 sed quando motiuum est eiusdem ordinis cum mobili.

¶ Ad sec

¶ Ad secundum dicitur, quod quamuis docuerit Arist. in Physicis motorem in comuni mobili in comuni comparare, & quicquid contradicit talibus in proportionibus esse impossibile: non tamen didicimus comparare mobili in comuni motorem contractum: qualis est iste, de quo loquimur, motor enim est separatus a materia. Vnde tali motori attribuendum est tale mobile: puta celum, & non mobile in comuni. Costat autem quod tale mobile aliquam sibi certam velocitatem determinat: ut dicitur secundo calis: textu 39. Et si curiose queratur quid dicendum sit ad aliud questum. Dicendum est, quod si ille motor applicaretur corpori mobili absolute, quod moueret nulla certa velocitate. Et si dicatur, hoc est impossibile, concedatur, quia etiam antecedens est impossibile: nec est a nobis unquam concessum.

¶ Ad alteram objectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinionem esse contra Auer. dicitur dupliciter. Primum quod non est verum nisi per accidens. Auerrois enim ideo dixit, quod si anima celi esset in fine virtutis, moueret in non tempore: quia supponebat ipsam necessario mouere: vnde ex modo agendi supposito tenet apud ipsum consequentiam. S. Thomas autem loquitur de virtute infinita incorporea, abstracta de modo operandi: ideo in hac opinione non sunt contrarii pertinent. Et si dicatur, saltem habet, quod secundum Auerroem illa tertia condicionalis est vera. Dicitur secundo quod hoc est verum: non tamen propterea est relinquenda: quoniam maior est autoritas rationis, quam sit Auerrois & omnium philosophorum simul. Et puerorum non philosophorum est sequi dicta alicuius, credendo quod non dixit hoc absque magna & sufficienti ratione: & relinquere argumenta ad oppositum necessaria aut prope.

¶ Quarta opinio ab Auerrois duodecimo Metaphysicorum, conclusionem quadagesimam primam explanata: duabus distinctionibus censet egere positionem, dicentem virtutem motiuam infinitam absque motu in non tempore. Prima est modi essendi: ut scilicet ponatur immaterialis, & non in magnitudine. Secunda est modi operandi: ut scilicet moueat mediate, & non immediate. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali necessitate: & sic dicit, quod ideo non sequitur motus in tempore, si ponatur primus motor virtutis infinita: quia ille mouet mediante anima celi, modificante in effectu velocitate: scilicet motus, infinitatem primi.

¶ Sed hac opinio a S. Thoma & Aegidio octavo Physico, arguitur insufficiens: a Scoto autem in primo sententiarum distinctione octava, quaestione vltima, ratione vltima, arguitur falsitas. Insufficiens quidem dicitur a S. Thoma: quia quum Arist. textu Physico, duos effectus tribuerit infinitati virtutis, scilicet mouere tempore infinito, in textu 78. & mouere in non tempore, in textu septuagesimo nono, & Auer. ponendo infinitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, & non impediri motum in infinito tempore: immo dicit, quod quia ille primus motor est infinite motionis, ideo mouet tempore infinito: & quia ibi est alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate. Restat assignanda ratio quare mediate mouere non impedit infinitatem temporis sicut impedit infinitatem velocitatis: quod Auer. non fecit. Ab Aegidio vero: quia si Deus moueret immediate, non propterea moueret in non tempore: quia motus in non tempore est de genere impossibilem. Falsa autem dicitur, quia virtus infinita habet omnem perfectionem causae efficientis, quam habet ipsa cum causa secunda proxima: & ideo sequitur quod immediate potest causare omnem illum effectum in celo per se, quem potest cum anima, ergo & causat, si necessarium agit quicquid potest: ut supponit: & vltra, si causat illud immediate ergo in non tempore: quia virtus infinita agens secundum vltimum virtutis suae & immediate non potest agere in tempore.

¶ Ad horum autem primum dici potest, quod quamuis difficile sit reddere illius quaestioni rationem: non tamen est impossibile. Difficile quidem: quia ratio eius non potest sumi ex eo, quod infinitas temporis sit effectus possibilis, infinitas vero velocitatis impossibilem. Ex hoc enim non habet quare mediatio impediat sequela huius, & non illius licet habeat quare illud possit fieri, & non hoc. Nec potest sumi ex eo quod aliter attribuitur infinitas potentiae infinitas temporis, & aliter infinitas velocitatis: scilicet quod illa attribuitur infinitas potentiae, siue in magnitudine, siue extra: hac autem in magnitudine tantum, quoniam dato quod hoc sit verum, apud Auerroem reputat falsum, ut patet ex dictis: & ideo sollicitus fuit de virtute immateriali infinita, quare non mouet in non tempore, & posuit mediationem motoris. Nec potest sumi ex eo quod virtus velocitativa in infinito non est comunicabilis, virtus autem continuativa in infinito est comunicabilis, quoniam hoc est falsum loquendo de virtute per se continuativa in infinito: qualis est virtus primi motoris.

¶ Impossibile autem non est: quia potest sumi ratio ex eo, quod ad hoc ut infinitas temporis pueniat ab infinita virtute, sufficit per se primum respectu ab illa, quod mediatio motoris non aufert: mediatio enim causarum non aufert perfectitatem causalitatum.

¶ Non enim ex hoc, quod Sol & homo gerant hominem, tollitur perfectitas causalitatis Solis respectu proprii effectus, quem habet in homine, ad hoc autem quod infinitas velocitatis pueniat a vir-

tute infinita, ex igitur quod virtus illa absque ulla modificatione attingat motum. Hoc autem motoris mediatio tollit: quia virtus primi motoris modificata in secundo, & non in sua illuminatione attingit motum. Et sic ex vi mediationis satisfieri videtur quaesito, & sufficientes reddi responsio data. Ad Aegidium vero dicitur, quod illa ratio non excludit, quin illa condicionalis sit vera, si Deus virtutis infinite moueret immediate, moueret in non tempore, supposito eo quod supponit Auerrois. scilicet quod agat secundum motum suum posse: vnde impossibilitas consequentis nihil aliud concludit, nisi quod antecedens est impossibile: cuius oppositum probandum erat ab Aegidio, si ex impossibilitate consequentis reprehensione dignum essebat Auerrois.

¶ Ad secundum autem dicitur, quod aliud est loqui de perfectione causae, aliud de modo causandi: nec licet ex perfectione causae ad modum causandi inferendo digredi sed committitur sophisma figurae dictionis. Vnde ex hoc, quod primus motor est non minus perfectae virtutis quam ipse cum anima celi simul, non licet inferre, ergo eodem modo potest solus facere, quod facit cum anima celi: quia aliud est posse, aliud posse tali modo. Et similiter non licet inferre: ergo potest immediate facere quicquid potest facere cum medio: quia immediate agere ad modum agendi pertinet. Et si queratur ut arguendo dicebat, vnde potest reddi ratio, quod virtus infinita sit alligata tali modo mouendi, scilicet mediate: dicitur Auer. quod hoc, non est ex defectu potentiae, sed ex essentiali ordine connectioneque causarum & effectuum vniuersi, ut in eo saluet vtriusque, scilicet & perfectas causalitatis primi, dependentia quae aliorum ab eo, & distinctio causarum effectuumque: cum illarum efficacia & istorum dependentia ab illis. Nihil enim horum necessarium saluaret in vniuerso, ordoque vniuersi necessitate careret, si primus motor infinitae virtutis non esset necessaria connectione conuictus mediis causis in causando. Et si contra hoc instetur, quod, ut dicitur in prima propositione libri de causis, causa prima plus influit & prius in effectu quam secunda, ergo si est infinita & agit naturaliter, in primo signo totum effectum totaliter causat, quod sic non remanet ad quod actio causae secundae terminet. Responderi potest, quod ex hoc quod causa prima plus & prius natura influit, quam secunda, non habet, ergo totaliter causat ipsum, quantumcumque ponatur infinita & naturaliter agens, accipiendo ly totaliter, ex parte causalitatis. Tum quia non causat ipsum omni modo quem effectus exigit ad sui factionem natura lem, nec ex eo quod totus effectus causatur ab vna causa, habetur, alia causa nihil faciunt, quia faciunt idem realiter alio modo. Non enim ideo datur plures causae essentialiter ordinatae eidem qua aliquid eius fiat ab vna, & aliquid ab alia: sed ut totus effectus secundum quolibet sui rationem habeat propria: & per se primum causam, quamuis totus a qualibet fiat secundum rem: ut superius dictum est. Tum quia infinitas causae primae non largitur necessarium nisi efficaciam causalitatis eius in suo ordine, verbi gratia, quantumcumque ponatur Solis virtus infinita, ex hoc non habetur, quod ipse absque homine posset producere hominem: sed quod effectum proprium in homine efficacissime sortiretur: ita quantumcumque ponatur diuina virtus infinita & necessarium agens, ex hoc non subtrahuntur actiones secundorum agentium, sed ponitur ipsam omnibus coagere, ad omnia, quae illa agunt alio modo, & saluat aliquid effectum (puta sempiternitatem) habere per se causam, & primum effectum primi esse intimum & primum in quolibet effectu. Illud autem quod ibi dicitur, quod in primo signo effectus totaliter est a prima causa, &c. imaginariū magis, quam philosophicum quid sonat: non enim alia ratione Philosophi (secundum quorum intentionem loquimur) dicunt primam causam plus & prius influere in effectu causae secundae, quam secundam nisi quia per se primum effectus primae causae communioris & intimioris ac prioris rationem habet in effectu, ut patet in propositione adducta & eius commento. sicut verbi gratia causans per se vitam in homine, magis & prius dicitur influere in hominem quam causans per se animalitatem in eodem: quia illud est intimius prius & comunius. Ex hoc autem non habet, quia in illo priori totus effectus secundum omnem rationem habet sufficientem causam per se, & quod alia superflua: etiam si datur vitam, esset virtutis infinitae, dato etiam quod speciali causalitate attingeret hominem. quod tamen est erroneum in philosophia: quia causa prima non attingit effectum causae secundae, nisi media actione causae secundae: quamuis magis & prius propter rationem dictam. Colligendo ergo responsionem ad primum argumentum principale, dicimus tripliciter responderi posse, vel tenendo, primum motorem mouere libere, vel non considerando, hoc tenendo, ipsum esse immaterialē, vel tenendo ipsum mouere mediate. Et quod nulla harum Arist. repugnat, Auer. autem sola prima, quamuis tertia ab ipso habeatur.

¶ Ad secundum autem argumentum principale dicitur, quod tenendo viam Auer. de necessitate connectione virtutum agentium, &c. manifeste patet, quod non potest in rerum natura aliquid possibile secundum potentiam actiuam, quin ponatur in potentiam passiuam, & quod infinitati potentiae diuinae non det potentiam passiuam caeli ad sempiternitatem motus: nec est alius effectus, in motu possibile ex illa virtute accepta, secundum omnes conditiones necessarias ipsa comitantes in rerum natura. Tenendo autem alias responsiones, id

patet respōsio dupliciter. Primò admittēdo, q̄ omnipotentia actiua respōdet passiuā: sed nō quo ad omne q̄ esset absolute possibile ex illa virtute fieri, & sic potētiē infinite motiue respōdet potētia celi quo ad sempiternitatē motus: non autē quo ad omne gradū velocitatis, qui posset fieri ex illa virtute absolute. Et huius ratio ex dictis haberi potest: quia potētiē actiue vniuersali altioris ordinis: nō oportet respōdere passum corporeū capax totius eius virtutis quo ad oīa: quia nō per se primò respicit effectū particulare: vt dictū est, & est philosophia principis satis cōsonū: Secundo potē dici, q̄ licet omni potētiē actiue respōdeat possibile, nō tamē potētia passiuā, vt patet de p̄ductione intelligentiarū à Deo: siue ab eterno, siue in tēpore. Et hoc propter rationē dictā. Nec tamen oportet respōdere aliq̄ vnū possibile adæquatū: sed, vt ex dictis patet, virtuti infinite respōdet infinitū possibile, non sic possit p̄duci aliq̄ infinitū nisi duratio: sed sic q̄ nullis finibus possibiliū p̄ducibile ab ipsa arctatur: sed quocūq; p̄ducto potē perfectius p̄ducere, quantum est ex ratioe virtutis actiue. Et hoc modo quātitas virtutis in effectu manifestatur: & nō primo modo tantum. Quod verò in vltima cōfirmatione dicitur, p̄portionaliter intellectū p̄positū magis cōfirmat, q̄ impugnet: quia quēadmodū mobile infinita velocitate potest dupliciter intelligi (vno modo q̄ possit actualiter infinita velocitate moueri, alio modo sic q̄ quacūq; velocitate motū potē velocius moueri) & primo modo impossibile est ponere mobile, secundo verò est possibile: ita est de motiuo: q̄, s. impossibile est dare motiuum infinita velocitate primo modo, sed secundo tantum: q̄ etiam oportet esse infinite virtutis. Et aduerte, q̄ de facto s̄m philosophos huic argumēto dicendū est, q̄ potentia infinite respondet in rerum natura et factus infinitus, s. tempus infinitum motus celi per se productū: & potentia passiuā celi ad hoc. Et q̄ hoc est sufficiens manifestatiuum infinitatis: vt patet ex dictis. Cætera autem pro verē philosophantium quiete dicta s̄nt.

¶ Ad tertium principale dicitur, q̄ licet solo tertio modo arguatur ibi s̄m mentē Auer. & nec etiam illo modo habeatur intentum, attamen singulari ordinatē respōdendū est, p̄missa prius intentione illorū verborum s̄m veritatem. Intendit igitur ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbium, non excludere infinitatē vigoris à Deo: q̄ nulli⁹ orbis est anima, sed cōcludere infinitatē vigoris nō sequi ad motorem tempore infinito: ex hoc q̄ motor infiniti vigoris habet necessariū infinitam potentiam, & consequenter infinitā naturā. Ex hoc enim sequitur, q̄ si motor tēpore infinito necessariū esset infiniti vigoris, q̄ haberet & potētia & naturā infinitā. Et quā plures sint motores tempore infinito, sequeretur vterius, q̄ expositione pluriū motorū celestiuū tēpore infinito, non haberent propria naturis motorum: sed hoc rantiū, q̄ sunt motores infiniti. Et sic vterius sequeretur, q̄ non esset ibi multitudo motorum, nec diuersitas p̄portionū motorū ad mobilia, sed motus in nō tempore. & c. Et tenēt cōsequentiā vt ibi: quia tunc illi motores cōuenirēt in natura & potētia infinita intēsiue, quēadmodū modo de facto conueniunt in immobilitate: ex qua habent q̄ possint cōtinuare motum tēpore infinito. Et sic nō esset vnde differēt adinueniem. Hac est sententia Auer. ibidem: vt patere potest cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem esse vigoris finiti. Ad primum ergo modū arguēdi ibi tactum, dicitur q̄ nō sunt in eo tot verba quot errores. Cōsequentiā primò nihil valet. Propositio deinde dicens, q̄ quēlibet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliquota, non tamē iuuat cū alla cōsuetudine p̄ta. s. infinitū nō est maius alio infinito. Patet enim in quātitate permanente, q̄ si ponatur linea infinita vtrinq; versus oriens & occidēs, & secetur in directo p̄cti meridie, q̄ vtraq; pars est infinita, & tota est maior vtraque parte. Et similiter in quātitate successiua, si secetur in termino decimæ horæ huius diei totū tēpus æternū: vtraque pars est infinita: & tamē totum tēpus est maius qualibet eorū. Falsum est ergo cōparando infinitū simpliciter infinito s̄m qd, quale est pars aliquota infiniti, q̄ vnū nō sit maius alio: & quā talis est cōparatio in p̄posito nō s̄ro patet nihil cōcludi. Et vt ostēdat quāt⁹ error in hoc sophismate lateat, adhuc declarat, q̄ etiā cōparādo infinitū simpliciter itat vnū esse maius alio. Numerus enim reuolutionū Lunę est maior numero reuolutionū Saturni (& loquimur de motū p̄prio) & tamē vterq; est infinitus s̄m ponentes motū æternū. Antecedens patet, quia singularis reuolutionibus Saturni respondent amplius trecenta sexaginta reuolutiones lunares: quoniā ille singularis triginta annis vnā cōplet: illa verò vigesimo octavo quoq; die vel circa suā peragit. Vnde diuus Tho. p̄clare docet in tertia parte, quęstione decima, articulo tertio ad tertium, q̄ nō est proprietas infiniti non excedi simpliciter, sed nō excedi in illo ordine, in quo ponit. Et fundat hoc super tex. 37. & 38. tertij Phy. vbi dicit, q̄ infinitū non est vt substantia, sed vt accidēs quęrendū: accidentis autē proprium est qualificare id, cuius est

accidens. Et propterea quēadmodū infinitas adueniens alicui, puta diebus, non infinitat nisi numerū dierū: ita impossibilitas infinitatem consequens non ponitur nisi ordine dierū. Et propterea infinitis diebus simpliciter, nō possunt dari plures dies: sunt tamē multo plures horæ illorū dierū q̄ ipsi dies. Et similiter infinitis horis non datur plures horæ: sunt tamē multo plura minuta illarū horarū q̄ horæ ipse. Nefas quoque esse videt, cōditōis totius & partis in impartibili & summe perfectio, ac per hoc vocato quāto virtualiter, requirere: quā nō maius qd sit totū hoc: Deus bonus, sapiēs, viuus. q̄ hoc solū, s. Deus: aut ecōuerso: siue ponatur finite virtutis siue infinite: quia non est æqualis: sed eadē est perfectio rei illi⁹, & omnium quę eius sunt. Ad s̄m verò modū arguēdi dicitur, q̄ sicut tactus quantitativus, quia s̄m extrema est expellit id, in q̄ fertur, tactus autem virtualis, quia interiora penetrat, magis conseruat & firmat si contrarius non est tacto: ita infiniti corporei proprium est, sic omnia occupare, vt omnia excludat. nihil secū cōpaties: infiniti verò virtualiter, & p̄prio est sic omnia implere, vt ea faciat virtuosa & cooperantia, & modificatiā illimitationē suā in effectū. Vnde ex infinite virtutis nō excludit alia actiua, sed magis ponitur: vt superius quoque dictū fuit. Ad vltimum autem dicitur, q̄ dupliciter potē poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participatiā aliqd, p̄prio cōstitutiuus diuersificatur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiam distinguitur ab aliis, quę sunt talia per participatiōē: sicut homo separatus distinguitur à singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis vtriusq; extremi: & de hac est sermo Auer. ibidem. Secundo modo non infert finitatem nisi vnus extremi, s. participantis tantum. Illud autem q̄ est per essentiam, ex hoc ipso q̄ pura est ab aliis distinguitur absque aliquo finitatem & cōtrahete. Et licet ab infinito nullum posituum excludatur virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter: quibus participatiā ipsum ab ipso distinguntur, excellentiori modo omnia præhabente.

¶ Ad quartū principale dicitur, q̄ consequentia nihil valet. Et ad probationem, concessa suppositione, negatur minor: s. quod distantiū ab aliquo in infinito, alterū non sit altero p̄pinquius illi: vt patet manifeste, & in quātitate p̄manete, & successiua. In permanete quidē, si ponat linea infinita ex parte Septētrionis, cōstat q̄ tam pars intercepta sub Tropico Cancris, & circulo Aequinoctiali: q̄ pars intercepta inter circulū Aequinoctialem & Tropiū Capricorni, in infinito distat à quātitate lineę infinite versus Septētrionē: & tamen dubiū non est quin pars sub Tropico Cancris esse p̄pinquior: quia minorē viā actura esset, si ad infinitā attingendā mouerentur. In successiua verò, quā tam dies hesternus q̄ hodiernus in infinitum distat ab eterno tempore præterito. cōstat tamen q̄ p̄pinquior hesternus fuit q̄ hodiern⁹ & hodiern⁹ q̄ crastinus. Alioquin mūdus quoti die non esset maioris duratiōis, nec aliqd antiquius altero simpliciter: quia sunt cōtra sensum. Est autē ratio quare stat inter aliquas distantiā infinitā: & tamē vnū altero magis distare, quia distantiā illa non est infinita vtrinq; sed ex vna parte tantum sicut contingit in proposito, & in instantiis adductis. Tūc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinite distantię ceterorū ab illo, & ex parte finitorum habetur ratio maioris p̄pinquationis ad primum vt patet in exēplis adductis: quia enim tempus præteritū est infinitū, ideo infinita distantiā est à parte ante inter singulos dies & ipsum: quia verò hodiern⁹ dies finit hinc tēpus elapsū ideo est finita distantiā à parte post. Et cōsequenter ex ista parte potest accipi ratio, quare est p̄pinquior eter no elapsū, quā m dies crastinus. Et similiter est de distantiā inter Deum & creaturas. Ex parte siquidē Dei infinite distantiā ratio habet: ex parte verò creaturę distantiā finit. Et ideo hinc sumit, q̄ vna est p̄pinquior altera primo enti infinito. Vnde posset cū distinctiōne dici ad minorem, q̄ distantiā infinita est duplex: s. infinita vtrinq; seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantum: & quod quamuis primo modo sit vera, secundo tamen est falsa: & sicut est ad propositum.

¶ Ad quintum principale dicitur breuiter, q̄ omnes autoritates Auer. in hac re, excepta illa octaua Physic. quia dicitur non esse virtutis infinite nec infinite: loquunt de motoribus proximis, id est animabus cęlorū, vt ipsemet Auer. in comment. 41. duodecimi dicit: quum post distinctiōnem infiniti à finito subdit, q̄ portio inter motorem, & mobile in celestibus, est propter motorem finitū: & quod propter ipsum dixit Aristoteles in secundo Cęli, q̄ prim⁹ orbis esset in labo: c. & c. Vel c. clarius licet in idem redeat) dicendū, q̄ ideo sepe Auer. negat dari motorem infiniti vigoris, sic, q̄ possit semper velociter moueri: non ex defectu potētię primi motoris, sed ex ordine essentiali causarum & effectū, & finitate motorū proximorū. Ex his enim fit, vt quēadmodū negatur nō o. M. taphyl. cōmen 7. D. ū posse producere musicam, non ex defectu potētię, sed ex ordine essent

Ad quartū principale.

Ad quintū principale.

essentiali causarum & effectuum exigente talē effectuum fieri me
 diare corpore celesti mobili: ita nihil min⁹ negari simpliciter
 ab ipso pot. q. moter aliquis possit semper velocius mouere.
 Non ex defectu potētis primi motoris, sed q. nō pot. mouere
 nisi mediantē anima celi, in qua modificatur virtus eius. Et sic
 nullus motor restat potens maiorem velocitatē facere: quam
 vis primus sit vigoris infiniti. Illud verō q. in commen. 69. octa
 ui Physicorū dicit, s. q. motor immaterialis, nec finitus, nec infi
 nitus dicit potest: quāuis sonet quid falsum & ridiculosum, &
 propterea reprehensum sit à multis. Quidem extorquētes in
 telligunt ea ratione dictum de solo Deo, quia non est virtutis
 actiua, sed tantum mouet vt finis. Quidam verō, quia non est
 virtutis actiua respectu velocitatis motus, de qua ibi est quæ
 stio: sed tantum sempiternitatis motus.

¶ Ego autē nolens Aueroim Thomistā facere, neque me Aueroim
 sed veritatē solam sequi (quantū cognoscere potero Deo con
 cedente) puto id tūc voluisse Aueroim. q. sepe mentē meam pulsa
 uit: tāq. de Arist. officina veniens, s. q. virtutes immateriales nō
 sunt quantā virtualiter, & consequenter nec finitā nec infinitā.
 No n simpliciter, sed eo modo, quo sunt quātē virtutes cor
 porales, s. q. non sunt pportionales motibus vt. s. quātē maior
 motus, tantō virtus immaterialis maior: quemadmodum est in
 corporalibus, sed sunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo
 saluari videtur processus Arist. 8. Phys. quia quum sufficienter
 excludatur ex textu 78. & 79. q. nulla virtus corporea pot. mo
 uere tēpore infinito ex eo q. tālem virtutem oportet esse infi
 nitā, & ad hoc sequeretur motus in non tēpore, & de facto sup
 ponatur virtutē motiua celi mouere tēpore infinito: restat q.
 virtus illa sit extra ordinem virtutum coproreā, quarū nul
 lapot hoc facere: q. nec finita, nec infinita. Et consequenter
 habetur q. sit impartibilis, & nec finita, nec infinita: etiā de vir
 tuali quātitate loquēdo, eo modo quo virtutes corporee: alio
 quin eodē modo posset argui de virtute corporea, sicut de in
 corporea. Et s. hoc quum in textu vltimo octaui Physicorum
 dicitur motorem celi esse potētē infinitā, ly infinitā, tūc me
 tem Aueroim quam tamen quia vidit postmodum non esse veram
 (vt ex suprādictis examinando rationem Arist. & commentum
 41. deduci ab exercitatis potest ex medio termino Arist.) ideo
 in 12. Metaph. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem
 & infinitatem virtutis & proportionis.

¶ Et sic sit finis presentis quæstionis, anno Salutis, 1499. die 10.
 Septembris, Papiæ, in conuentu sancti Apollinaris: ad Dei glo
 riosi laudē & honorē, & eorū temeritatē retundendā, qui phi
 losophiam suo ingenio metiri præsumentes, non verentur dice
 cere virtutem infinitam non esse in rerum natura, quia est ens
 impossibile secundum principia philosophiæ. Iam enim patet,
 quod nullo philosophiæ principio negato, non solum sustenta
 tur, sed etiam ex sensibilibus probatur. Erubescant ergo.

TRACTATUS TERTIUS.
 de potentia neutra, & de natura potentia
 receptiua in duas quæstiones diuisus.

- 1 Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.
 2 Num potentia receptiua actuum supernaturalium sit naturalis.

QVÆSTIO I.

Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

NEXTA PRIMVM articulum primæ quæstionis remanet tractanda quæstio de potētia neutra.
 Vnde quæritur: Vtrum in rebus naturalibus detur
 potentia neutra.

¶ Circa q. difficultatē quatuor agenda sunt. Primò
 declarabit titulus quæstionis. Secundo ponet opinio Scoti. Ter
 tiò probabitur opposita opinio. Quarto respōdebitur obiectioni.

CONCLUSIO.

Qualibet potentia receptiua comparata ad actum in ea receptibile, aut
 est naturalis, aut violenta, nec aliqua est in natura potētia neutra.

¶ QVO AD PRIMVM. Res naturalis sumitur hic vt di
 stinguat contra artificiales. Inueniri verò in rebus naturalib⁹,
 sumit pro inuētiōe reali in singularib⁹ naturalib⁹ simpliciter.
 Et hoc ad differētiā eorū quæ dicitur in abstractiōe: sicut con
 tingit de proprietatibus quātitatibus vt sic & aliis similibus: quæ ta
 mē in rerū natura actualiter nō inueniuntur. Potentia in pposi
 to sumitur pro potētia receptiua. Neutralitas inclinationē na
 turalē respectu vtriusq. actus, scilicet huius & oppositi negat,
 non simpliciter, sed in potētia receptiua vtriusq. Dico autē hoc
 quoniā dupliciter cōtingit imaginari potētia aliquā neutram.
 Primò per negationem potentialitatis ad vtrūque: quæ admo
 dum colorabile, nec ad grauē, nec ad acutum sonū est in po
 tentia. Et sic non vocatur potentia neutra, sed potētia nulla: co
 lorabile enim non est receptiuū sonorū. Alio modo per nega
 tionē inclinationis impotētia receptiua vtriusq.: sicut si ponere

mus aliquam superficiem receptiuam albi & nigri, & tamē ad
 neutrum inclinātam: & hæc propriē vocatur potentia neutra.
 est ergo lenis quæstionis, an inueniatur aliqua singularis po
 tentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus & tamen
 nec ad illum nec ad oppositum inclinatur. Hæc de primo.

¶ QVO AD secundū. Scotus in prologo primi sent. quæst.
 1. & in 2. di. 2. quæst. 6. tenet dari potētiam neutram ponēs q.
 potentia receptiua relata ad actum, aut est naturalis, aut vio
 lenta, aut neutra. Naturalis quidem si naturaliter inclinatur in
 illū: violenta verò, si ille sit cōtra eius inclinationem naturalē:
 neutra verò, si neque inclinatur ad istā formā, q. recipit, neque
 ad oppositam. Exemplū primū: vt motus deorsum lapidis. Exem
 plū secundū, motus sursum eiusdē. Exemplum tertij: superficies
 respectu albedinis & nigredinis. Etenim manifestē patet inue
 niri in angelis talē potētiam eo q. potētia passiva quæ est in
 angelo ad essendū in loco neutra est. Quod probat dupliciter:
 tū q. a tale passum nō inclinatur naturaliter ad istā formā vel
 oppositā: tū q. si esset in aliquo loco naturaliter, esset in alio
 loco violenter. Et probatur sequela per Aueroimam. 9. Meta.
 volētē q. si motus celi esset naturalis, terminaretur ad quietē
 naturalē. & motus ab illa esset violentus. Possit quoque multi
 pliciter argui pro hac opinione: sed quoniam stabiliendo op
 positā, habetur solutio omnium, ideo hæc sufficiat de secūdo.

¶ QVO AD tertium propono vnam ppositionem, & vnā
 distinctionem: ex quibus probabitur intentū. Propositio igitur
 est hæc: Omnis potētia rei naturalis respicit per se primò & na
 turaliter aliquem actum. Probatur quo ad primā partē: q. vt
 dicit. 9. Metaph. text. 13. potētia diffinitur per actum. Actus nam
 que diffiniēs potētia, pculdubio est per se primo respectus ab
 illa: quoniā neque actus per accidēs, neq. actus per se secūdo,
 illi æquiualeat. Quo ad secundā verò partem. s. naturaliter, pro
 batur: quia ex secundo Phys. text. 78. vnūquodq. sicut agit, ita
 aptum & natū est agi, & e contra: sed potētia fit à natura, & est
 pp actū: vt patet 9. Metaph. text. 15. & 16. ergo potentia natu
 raliter fit, & est propter actum, ergo propter actum, quæ per se
 primo respicit: & sic omnis potentia naturaliter respicit suum
 per se primo actū. Totus pcessus clarus est ex allegatis & tra
 ditis in 2. Phys. quomodo natura agit ppter finē: & quo pacto
 ea quæ à natura agūt ppter finē naturaliter inclinātur in finē
 & c. Distinctio verò est, q. potētia receptiua pot. cōparari qua
 tuor modis ad actus. Potest enim colorabile, verbū gratia, com
 parari ad colorē, ad speciem coloris, ad cōtrariū coloris, & ad
 disparatā, s. sonos. Si cōparetur ad colorē, sic cōparat naturali
 ter & per se primò: si ad speciem eius, naturaliter quidē, sed non
 per se primò: si ad cōtrariū violenter: si ad disparatā, nulliter,
 nisi fortē per accidēs. Nec hæc egent pbatōne: quoniā per se
 sunt nota ex terminis, nisi quis obieciat actus, ad quos potentia
 se habet obediēcialiter. Sed quoniā, de hoc erit sequēs quæstio
 nec hi locāt à Scoto sub potētia neutra, ideo nihil pposito ob
 stant. Ex his autē deducitur opposita opinio: s. q. omnis potētia
 in rerū natura relata ad actū receptibilem in ea, aut est natura
 lis, aut violenta: q. nulla est neutra. Omnia pro nūc potētia obe
 dientiali: vt potē nō spectate ad præsens, ppositū. Probatur autē
 hæc cōclusio sic: Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut
 respicit illum per se primò, aut per se secūdo, aut cōtrariū his:
 sed tā actū per se primò respectū, quam per se secūdo, respicit
 naturaliter, & cōtrariū eis respicit violenter: ergo omnis po
 tētia receptiua alicuius actus aut est naturalis, aut violenta. Mi
 nor est per se nota. Et maior pbat. sic: Si daret quatuor genus
 actuum receptibiliū in aliqua potentia, illud esset actus disparat
 us ab eo, quæ per se primò respicit illa potētia: sed hoc esse nō
 potest: ergo potentia nō pot. recipere nisi illa tria numerata.
 Quod autē hoc sit impossibile patet inductiue. Colorabile e
 nim nullā habet potētia ad sonos, neque calefactibile ad co
 lores: & sic de aliis. Et probatur ratione: q. potentia vnus ge
 neris non est ad actus alterius: vt patet 12. Metaph. in tractatu
 de principiis predicamentorum. Et quoniam rationi hæc con
 sonant, ideo hanc sequamur viam. Et hæc de tertio.

¶ QVO AD quartū respōdēt, q. distinctio illa trimēbris est
 voluntaria quo ad tertij mēbrū. Nec id q. adducitur de super
 ficie, iuuat: quoniā aliud est superficie absolute, & aliud de su
 perficie physica tali in rerum natura inuenta. Superficies enim
 absoluta nō solū abstrahit ab albo & nigro, sed etiā ab oi: sensu
 bili: & rursus aliqua superficies est quæ repugnat colori omni
 vt patet de superficie celi. Itaque loquendo de superficie tali,
 id est colorabili, dicitur q. vt sic nō est indifferens ad albū &
 nigrū per exclusionē inclinationis naturalis, sed per exclusio
 nē maioris ad vnū q. ad aliū: quoniā huiusmodi superficies re
 spicit naturaliter colorem, & omnes species eius, sed colorem
 per se primò, speciem verò per se secūdo. Et simile est de ma
 teria prima respectu diuersarum formarum substantialiū: ipsa
 quidem per se primò respicit formam per motum, aut muta
 tionem

tionem acquisibilem quouis modo: per se aut secundo respicit hanc & illam formam. Et sic naturaliter inclinatur in omnes: & indifferens est ad omnes ad multas, non per exclusionem inclinationis naturalis ad eas, sed per exclusionem maioris inclinationis ad unam, quam ad aliam. Ad id verò quod adducitur de potentia locabili in Angelo, dicitur, quod fallum supponit: scilicet in Angelo esse potentiam passivam, respectu ipsius ubi. Ut enim in tractatu de Angelis dictum est, Angelum esse in loco, non est ipsum recipere aut pati sed virtualiter tangere locum. Unde non oportet sollicitari nisi de activa potentia Angelum: quia consistat esse naturalis, liberè tamè exercit. Quia ea que adducuntur à Scoto ad probandum suum in tenentur de Angelo, non cogant: quonia hęc consequentia formaliter non valent. A est naturaliter in vno loco, ergo est violenter in aliquo alio: ut patet de singulis partibus orbis lunę. Quilibet enim est naturaliter in Occidente, & similiter in Oriente, & tamè nullibi violenter: & mutat locum subiecto & ratione. Nec confirmatio ex Aristotele convincit: quonia non nisi de motu per se naturali verificatur dictum eius. Motus enim celi naturalissimus est ex parte principij passivitate quod ex hac naturalitate reducitur ratio, quare in eo nullus est labor moueri: ut patet secundo celi, text. 3. quia ex parte principij actiui sit animalis. Unde hoc magis ad oppositum intencioni Scoti videtur: quonia sic motus Angelus esset naturalis ex parte principij passivi absque sequela inconuenientium, sicut de motu celi dicimus. Hac de quarto, & de tota questione.

QVAESTIO II.

Vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium sit potentia naturalis.

IXTA Eundem articulum querendum erat, vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis.

In qua questione quatuor agenda sunt. Primo de clarabitur titulus. Secundo recitabitur opinio Scoti. Tertio examinabitur. Quarto respondebitur questioni.

CONCLUSIO.

Omnes potentia in naturalibus actuum supernaturalium receptiua obedientiales sunt, non autem naturale.

QUO AD Primam potentiam receptiuam hic sumitur formaliter, ut receptiua est. quicquid sit de ipsa, ut elicitiua actus. Actus supernaturalis dicitur, que non potest esse natura cursum adipisci: ut gratia, charitas, visio Dei & reliqua huiusmodi. Potentia naturalis vocatur non subiectiue. id est, potentia natura: sed formaliter id est, potentia naturaliter inclinata. Ita quod sensus questionis est, Vtrum potentie in rebus naturalibus inueniantur in quibus recipiuntur actus supernaturales, naturaliter inclinatur ad illos. Hęc de primo.

QUO AD Secundum Scotus in primo, quæst. 1. prologi: & in quæst. 4. dist. 49. in pluribus locis tenet affirmatiuam partem questionis. Putat namque, quod potentia comparari potest ad actum recipiendum, & agens impressiuum actus & quod in prima comparatione nulla est supernaturalitas, sed potentia est vel naturalis, vel violenta, vel neutra. In secunda autem comparatione est differentia naturalitatis à supernaturalitate: quonia si comparatur ad agens naturaliter impressiuum, est naturalitas: si non naturaliter impressiuum, est supernaturalitas. Confirmatque positionem suam ex hoc, quod potentia receptiua actus supernaturalis, seipsa est receptiua capax illius: & naturaliter perficitur per illam, cum habet, & naturaliter appetit illam. Ex his manifestè sequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum: & ergo est potentia naturalis respectu illius. Singula autem assumpta probantur. Primum quidem: quia nullo eget potentia animæ medio ad recipiendum charitatem: & similiter intellectus respectu luminis glorię, &c. Secundum verò, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui est eius perfectio. Tertium autem: quia vnuquodque appetit naturaliter suam perfectionem, sed maximè naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio Metaphysicę, sed actus supernaturalis, ut visio Dei, &c. maxima est perfectio, ergo, &c. Sumus igitur in hac in naturali potentia ad supernaturales perfectiones: non possumus tamè acquirere eas nisi supernaturaliter: quia oportet acquisitionem hanc ab agente supernaturali, scilicet Deo glorioso causari. Hęc de secundo.

QUO AD Tertium tria minus bene dicta in prefata opinione videntur: scilicet principalis conclusio, & eius probatio, & vsus vocabulorum. Malè in primis utitur ly supernaturalis, dum omnem actionem Dei ad extra supernaturalis vocat: quia Deus est agens non naturale, sed liberum. Consistat namque, quod alia est distinctio naturalis contra supernaturalis, & alia naturalis contra liberum. Primo namque modo anima Sortis producit naturaliter: secundo autem, non. Unde nisi vocabulis abuti velimus ad placitum cuiusvis, supernaturalis est, quod super: a facultatem ordinis creaturis debitis in ei est. Omnes enim naturalia à supernaturalibus distinguimus frequentius vsu per hęc quod aliquid sit in debitu naturę ordinis, & aliquid sit supra illum. Ratio deinde assumpta manifestè aut fallax est, aut petit principium. Quum enim dicit, quod potentia naturaliter per

ficatur per suum actum: & similiter appetit suam perfectionem: aut ly suum significat suum per informationem actu vel potentia, aut suum per naturalem proportionem seu inclinationem. Si primo modo, fallax est maior: graue enim est enim existens sursum, non naturaliter, sed violenter perficitur per esse sursum, & tamè esse sursum est actus & perfectio eius per informationem. Si verò secundo modo, petitio est principij in minore, hoc enim est probandum: scilicet quod potentia naturalis habeat actum supernaturalem, ut suum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propositum nihil infert: res enim immediate est receptiuum figurę Mercurij, & tamen non naturaliter. Conclusio de mum principalis voluntaria relinquatur: & irrationabilis ostendatur probando oppositam. Hęc de tertio.

QUO AD quartum conclusio responsiua questionis est, quod potentia ad actus supernaturales, non est naturalis: sed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primo ex parte actus, scilicet: Actus supernaturalis dupliciter inuenitur, scilicet in se, ut gratia: & secundum talem modum fieri, ut visus cæco datus. Visus enim secundum se est naturalis actus hominis: sed quod cæco in instanti datur, supernaturalis est. Charitas verò, & talia, sunt in se si actus supernaturales: aded ut implicet contradictionem contra naturalem esse, aut fieri alicui creaturę factę vel factibili, ut etiã ipse Scotus in secundo distinet. 23. fatetur. Si ergo in natura nulla est naturalis potentia ad actum supernaturalem ratione modi ut sic, à fortiori nulla est naturalis potentia ad actus supernaturales simpliciter. Sed in natura nullam esse naturalem potentiam ad illos actus, patet ex frequenti vsu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc sequitur, quod supernaturalitas inuenitur, non solum comparando potentiam ad agens, propter supernaturalem acquisitionem actus, sed etiã comparando potentiam ad actum, propter supernaturalitatem actus in se.

Secundo, ex parte potentie sic: Omnipotentia passiuæ natura, respondet aliqua potentia actiua proxima: ergo respondet potentia actiua naturalis. Antequam des est maxima assumpta ab Aristotele, 3. de Anima text. 17. ad probandum dari intellectum agentem. Fundatur enim super hoc, quod in omni natura, ubi est patiens, oportet ponere agens. Et certum est quod de primo, non de primo agente loquitur: alioquin distributiua non fecisset, dicens, in omni natura, &c. Et per hoc excluditur responsio Scoti, dicens, quod sufficit quod datur primum agens. Consequentia autem probatur: quia potentia supernaturalis non est proxima actiua naturalis potentia, ut ex terminis patet: naturale enim soli naturali cognatum est.

Tertio ex parte subiecti. Quum enim quidditatiua cognitio alicuius sit sufficiens ratio omnium proprietatum eius, & ex ea soluantur omnes difficultates contingentes rei, ut in quarto Physicę dicitur, consequens est, quod cognita quidditatiue re aliqua, cognosci ex ea possunt omnes eius naturales potentie: & quum potentia cognitio ex actu pendeat, ut dicitur 9. Metaphysicę: consequens est, quod actus, ad quos sunt naturales potentie, cognoscantur, & cum huiusmodi actus sint supernaturales apud Scotum, sequitur de primo ad vltimum, quod ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoscuntur supernaturales: quod est manifestè falsum. Et confirmat: quia certe scimus hanc maiorem, quod nulla naturalis potentia est frustra: ergo si scimus hanc minorem, quod in materia vel anima, vel quacunque alia re est naturalis potentia ad actum supernaturalem, oportet eadem de re scimus supernaturalia illa debere esse: & sic sciemus resurrectionem mortuorum futuram, & gratiam iustificante impium, &c. quod est ridiculum. Nec euacuat hanc rationem responsio Scotica, dicens, quod anima sine illam rationem est ignota. Cognitio namque quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter, vel virtualiter omnem illius notitiam. Nec euadit dicendo, quod substantia non potest à nobis profatur isto quidditatiue & proprie cognosci: quonia quicquid sit de hoc, habetur intentum, scilicet quod ex quidditatiua rerum naturalium cognitione, siue habeatur pro statu isto, siue non, possit sciri ha beri de supernaturalibus: & sic reuelatio de gratia, beatitudine pollicita, resurrexerit, & aliis huiusmodi, ad que naturalis ponitur potentia receptiua non frustra, erit necessaria secundum quid, scilicet pro statu isto, & non simpliciter: quod est manifestè falsum. Hęc de quarto. Finis.

TRACTATUS QVARTVS DE

Subiecto naturali Philosophia unica questione contentus.

QVAESTIO.

An ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

QVAERITVR an ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali,

Et videtur quod non. Primo. Quia aut ens mobile significat substantiam mobilem, aut accidens mobile aut tertium commune verique. Si primum, cum substantia mobilis, & corpus

corpus mobile sint idem cōuertibiliter, sequitur quod ponere ē rem corpus mobile subiectum philosophiæ, quod est contra tenentes ens mobile. Si secundum, hoc est manifeste contra omnes, & veritatem. Si tertium tunc sequeretur, quod ens diceret tertium conceptum abstractibilem à substantia & accidente. q̄ est contra Thomistas.

¶ Secūdo sic: Subiectū scientiæ debet esse vnius rationis formalis: alioquin non haberet quod quid est, & cōsequēter nec esset principiū scientiæ: quia, vt dicitur in 1. de anima, in textu. 11. principium omnis demonstrationis est quod quid est. Nec haberet aliquam per se primo passionem: quia ei, q̄ non est in se natura vna, quicquid per se vnū conuenit, conuenit ratione partiu, & consequenter nulla passio conuenit ei primò: ens autem mobile dicit aggregatum ex duabus rationibus formalibus: ergo nō est subiectum. Si dicatur, q̄ illa duo ponuntur ad circumloquendum vnam rationem formalem, quemadmodā moris est ponere passiones loco differētiarum: contra, Ratio subiecti in scientia debet esse primo & maximè nota in scientia: eo q̄ tota scientifica cognitio ex illa dependet: sed si circumlocutione eget, nō esset huiusmodi: implicatio siquidē est in adiecto, dicere q̄ est ratio formalis in scientia, & q̄ circumloquitur illam passionis nomine, vt potē occultam, ergo, & c.

¶ Tertio: Si ens mobile esset subiectum philosophiæ naturalis, aut philosophia naturalis esset pars Metaphysicæ, aut esset subalternata illi: vtrunque est falsum: ergo. Tenet cōsequētia: quia aut ens mobile addit supra ens conditionem per se diuidentem ens, aut accidentale enti. Si primo modo, sequit̄ q̄ ens mobile à Metaphisico cōsiderandū est: quia in primo Posteriorū cap. 22. dicitur, quod eiusdem scientiæ est cōsiderare subiectū aliquod & partes subiectiuas per se: & consequenter esset philosophia naturalis: cui ascribitur ens mobile, pars Metaphysicæ. Si secundo modo, sequit̄ quod philosophia naturalis Metaphysicæ subalternaretur: eo quod dicitur in primo posteriorū, cap. 8. descendere de genere in genus secundum quid, id est, secundū conditionem accidentale (vt cōmuniter exponitur) est solius scientiæ subalternatæ conditio ab Aristotele tradita.

¶ Quarto sic: Subiectū in scientia debet esse illud, ad cuius rationem formalem omnes resoluuntur passiones & conclusiones illius scientiæ, vt de se patet: sed passiones & consequēter conclusiones Physicæ resoluuntur vltimo in Philosophia naturali ad quod quid est substantiæ, seu corporis naturalis: eo quod omnia accidentia Physica causantur ex substantia naturali: ergo substantia naturalis seu corpus naturale ponendum est subiectum.

CONCLUSIO.

Ens mobile, non autem corpus mobile, aut substantia mobilis, sel naturalis, est subiectum adæquatum Philosophiæ naturalis.

IN HAC dubitatione primò distinguā opiniones. Secundo declarabitur opinio sancti Thomæ. Tertio simul ipsa confirmabitur & contra alias opponetur. Quarto respondebitur argumentis oppositum.

¶ QVO ad primū sciendum est de subiecto adæquato Philosophiæ naturalis (de quo hic est sermo) quosdā loq̄ in re hac naturaliter, quosdam verò innaturaliter: propter q̄ hi à nostra reserādi sunt disputatione, q̄ inter Philosophos agimus. Supponūt enim intelligentias mobiles esse: & Philosophiam naturalem infra sensibilia non arctantes, cōmune aliquid sensibilibus & separatis à materia, quatenus mobilia sunt, subiectum Philosophiæ dicunt: operiuntque errorem suū Theologicę pietatis nomine.

¶ Contra hos enim non oportet naturalē disputare: apud quem indubitatum principium est, substantias abstractas immobiles esse: & terminū cōsiderationis philosophicę esse animā humanā, partim abstractā, partim non: vt dicitur secundo Physico rū. textu vigesimo sexto. & vltimū, q̄ potē naturalis de intelligētis attingere, & declarare quia sunt: vt Auer. dicit primo Physicorum, cōmento vltimo. Quanta tamen sit quorundam horum, temeritas, silentio inuoluendum non est, cum præsumant propriam opinionem Theologiæ sententiā asserere: sicque theologice facultatis expertibus, in philosophia tamē nutritis, deridēdi Theologiam occasionem præbent. Non est enim ex sacra Scriptura, nec ex Theologis sanctis ab Ecclesia approbatis traditū, quod Angeli sic mouerent, vt motus continui subiectū sint: sed potius oppositum, vt in Theologia discussum à Sanctis est. Vnde si Peripateticos arguendos censent, gloriētur ex Scotica officina hos se errores deprehendere, non ex Theologia.

¶ His ergo omisissis, ad naturales trāseam⁹: Quorū opinio nō est vna, dū alij mobile, alij ens, alij vtrūq; ex subiecto physice reserādi putāt. Et illi qdē q̄ neutri⁹ nomē recipiūt, secūda & quarta ratione ad appositū iacta mouētur: & sensibile seu naturalem substantiā subiectū fore censent. Qui vero ens tantum abiiciūt, corpus mobile subiectū philosophiæ ponunt. Et hi adhuc diuisi sunt, dū quidā ly mobile, passionē significare cōcedūt: quidem autē rationē formale corporis physici supponere cōtendūt. Mo

bile aut tantū abiicientes, sunt qui ens naturale subiectū dicūt. Quinq; opiniones naturaliter loquētū. s. Thomistarū opinio tenētū ens mobile: & Albertistarū dicētū corp⁹ mobile: & modernorū multorum, dicētū substantiā naturalem seu sensibile: & quorūdā etiā modernorū afferētū corpus physice seu naturale: & eorum qui ens naturale subiectum credunt.

¶ QVO AD secundum. Cum ens mobile cōplexionē quadam nomini cōtineat, singula distinguenda sunt. Et primò qui dem circa ly mobile triphci opus est distinctione.

¶ Prima est q̄ cum mobile motum respiciat, sicut motus sumitur dupliciter, s. proprie, vt distinguitur contra mutationem in s. Physic. & ad tria tantum genera esse dicitur & communiter, vt cōtinet in se & motum proprie dictum, & mutationem, scilicet generationem & corruptionem: ita mobile dupliciter sumi potest. In quæstione tamē ista sumitur communiter prout idem est quod mutabile physica mutatione.

¶ Secunda est q̄ aliquid potest dici mobile, dupliciter, s. subiectiue: q̄. s. est subiectū motus: & terminatiue: q̄. s. est terminus aliquius mutationis. Et quāuis prima facie mobile sonet subiectū motus, si tamē restringendū est in proposito, magis tenendū est terminatiue quā subiectiue, vt ex dicēdis apparet. iudicio tamen meo indistincte tenendum est non ea ratione vt sit cōmune ad omnia quomodocunque mobilia: contineatque vt partes subiectiuas materiæ & formæ, & c. quia hoc est contra S. Tho. in primo Phy. super tex. com. 6. vbi in diuisione literæ expresse dicit, q̄ in primo libro Phy. agitur de principiis intrinsecis entis mobilis, s. de materia & forma: ex hoc aperte insinuans ens mobile, quod est subiectū philosophiæ, non esse totū vniuersale respectu materiæ & formæ, sed totum integrale seu essentiale, sed ea potius ratione vt. s. illa notissima sui acceptio supponatur, q̄ ex sensu supponere oportet: perhibent enim nobis sensus mobilia esse: an aut subiectiue an terminatiue mouentur ea quæ moueri videmus ratione magis discernitur, quā ex sensu habeatur.

¶ Tertia est q̄ mobile q̄ quiuocū est nomē ad aptitudinē, ad motum & ad fundamētū illius aptitudinis: sicut si risibile significat aptitudinē ad ridēdū, & rationalitatē, quæ est eius fundamētū. Quid aut mobile in proposito significet, difficile est hac sola quæstione elucidare. Quāuis enī impossibile sit subiectū & passionē simul accipi pro subiecto in aliqua scientiā, sic q̄ totū aggregatū subiectū sit (q̄ oportet subiectū vnā esse rationē formalem, & ex q̄ qd est subiecti, & qd est passionis vna ratio formalis constitui nequit) nihil tamē prohibet aggregatū ex subiecto & passione, subiectū sic constitui, vt passionis quod quid est, sit ratio formalis subiecti in illa scientiā. Et hoc modo intelligi potē mobile passionē significare in proposito: ita q̄ mobilitas quæ est passio, sit ratio formalis enti vel corpori, q̄ sit subiectū philosophiæ naturalis: vnde solet fieri reduplicatio supra ly mobile, dicēdo ens aut corpus mobile, in quantū mobile est subiectū Physicę. Suedē aut in pposito sic sumi mobile ex subiecto Mathematicæ, sicut enī Physica est de entibus in eo q̄ mobilia, ita Mathematica est de entibus in eo q̄ quæta. Constat aut Mathematicæ sic esse subiectū ens quātū: vt quāritas ipsa quæ substantiæ materialis passio seu p̄priū accidēs est, ratio formalis subiecti Mathematicæ sic. Erit ergo Physicæ subiectū ens actū moueri, sic q̄ aptitudo ad motū, ratio formalis subiecti sit. Et cōfirmatur hoc magni Alberti autoritate: qui in 1. Phy. sic distinguēs corpus in Metaphysicū, Mathematicū, & Physicū, mobilitatē, quam rationē formale subiecti dicit posteriorē corpore quāto naturaliter dicit. Nec obstat q̄ eiusdē scientiæ est cōsiderare de passione & subiecto eius: quoniā hoc intelligit quādo tractatur de passione vt passio est: nō aut quādo passio primū subiecti locū tenet: vt patet de quāritate in Mathematica, quæ de substantiāli bus principiis subiecti eius, à quo fluit, non se impedit. Similiter non obstat q̄ perfecta cognitio de re nō habetur absque q̄ quid est subiecti: hoc enim nō est sic accipiēdū vt omnis cognitio citra illā sit imperfecta, ita q̄ nō sit euidēs & scientificę: sed vt absque q̄ quid est subiecti, cōsummata omnimodaq; notitia de re haberi nō possit. Quod Physicæ accidere non inconuenit: quoniam Mathematicæ hoc cōuenire certū est: Mathematic⁹ enim ignorat an, quantū sit substantia vel accidēs, & quantitatis subiectum, & c. & tamē certissimus est omnium: vt dicitur in secundo Metaphy. textu & cōmento vltimo.

¶ Sed contra hanc viam est, q̄ in eam ad Philosophum naturalem non pertinere considerare aliquod prædicatum quidditatum cuiuscunq; substantiæ, nisi forte aliqua substantia sit, de qua quidditatiue prædicaretur aptitudo ad motum: & consequēter philosophia naturalis non esset de substantiā, sed esset de accidente, quæadmodum Mathematica. Si enim mobilitas (id est aptitudo ad motū) quæ passio ponitur entium naturalium, ratio formalis subiecti Physicæ acceptat, non licebit Physico de ratione adæquati subiecti eius differere: quia illa prior est, ac p hoc de scēdendo à mobilitate in communi ad talem vel talē mobilitatem

tē in specialib' partib' philosophiæ naturalis, nō licebit ad quā quid est talis vel talis subiecti descēdere: sed quē admodū adæquati subiecti mobilitatis quod quid est omissum fuerat, pari ratione specialia quod quid erat esse subiectū talū mobilitatum omittēda sunt: quoniam nulla pars alicuius sciētia tractat de aliquo priori propria ratione formali. Nec video quomodo possit huic rationi satisfieri, nisi tenēdo q̄ Metaphysicæ est cōsiderare quod quid est in particulari. Quod quia nō credo verum idcirco puto melius tenere, q̄ mobile in proposito non significat ipsam aptitudinē ad motū si est passio: sed eius fundamentum. Cū enim ista aptitudo, quam mobilitatis nomē sonat, quibusdā entibus repugnet, s. separatis à materia, & quibusdā non, s. materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & Bove) non reputetur prædicari substācialiter: cōsequens est, quod aliquod præcedat in eis, ex quo ipsa aptitudinē hanc sortiatur: & hoc fundamentum mobilitatis est. Notanter autem dixi non reputetur: quia cōmuni voci satisfacere volens distinctionem hanc mobilitatis pertractavi 10. siquidē Metaphysicorū textu ultimo sub dubio relinquatur, an corruptibile sit substātia, an in substātia, id est an sit de substātia rei, aut eam sequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autē quædam mobilitatis species est, vel mobilitas ipsa: secundum illud octauū Phys. tex. com. 25. in omni motu corruptio est. S. Thomas etiam ibidem inter substācialia prædicata corruptibile ponere videtur. Arist. quoque in primō Phy. tex. 8. idem sentire videtur: dum dicit quod ad naturalem non spectat probare mobilitatem: hoc enim non esset verū, si mobilitas esset passio præuenta à formali ratione subiecti philosophiæ naturalis: posset enim per illam rationem à naturali Philosopho probari. Nisi fortē quis dicat dictum Arist. non esse verū per se, sed per accidēs: quia, s. est passio notissima. Sed hoc non est tutum: tum quia non est sermo per accidens consuetus Arist. tum quia saltem defendere mobilitatem pertinet ad Philosophum naturalem, & non ad Metaphysicum. sicut & quamlibet passionem subiecti proprii quilibet artifex defendere debet. Nec obstat, quod sit passio per se nota de adæquato subiecto: quoniam per se notum, & nō per se notum, faciunt quidem differēciam quo ad probari vel non probari posse aliquid, vt patet in secūdo Phy. tex. com. 6. non tamen faciunt differēciam quo ad defendere vel nō defendere: quoniam si occulta tuenda sunt, manifesta magis sunt tuenda, modō non sint principia, sed ex principiis: qualis est mobilitas, si passio ponitur. Quicquid autem de hoc sit mobilitas, quæ est ratio formalis subiecti physice, non passio, sed quod quid erat esse est entium naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem passionem eorum si concedatur: illam quidem, quia relatiua proprietas est: istam verō, quia passio dicitur.

¶ Circa verō ly ens, hoc tantū distinguere oportet, q̄ dupliciter entis nomine vti consuevit. Primō, pro omni eo quod habet esse quocūq; modo: & sic hic non capitur. Secūdo, pro eo quod propriē esse dicitur: hoc autem in his, quæ fiunt, est id quod propriē fit: eius siquidē est esse propriē, cuius est fieri. Id autem quod propriē fit, vt 7. Metaph. tex. com. 28. patet, est cōpositum: siue substācialia, vt homo: siue accidētalia, vt homo musicus. Et sic sumitur in proposito. Vnde colligendo dicta ad hoc quōd aliquid sit pars subiectiua entis mobilis, quod subiectum Physicæ dicimus, exigitur & quod sit propriē ens, & q̄ sit mutabile physice mutatiōe. Et propterea nec materia prima, nec forma substācialis aut accidētalis ens mobile est: sed entis mobilis principia hæc omnia sunt. Est ergo ens mobile cōmuni quā sit corpus mobile, & quā substātia naturalis siue sensibilis: quia cōtinet sub se omnia materialia cōposita, quæ solū mutabilia sunt siue sint substācialia, siue accidētalia, siue s̄m formā absolutam, siue s̄m vbi. Et est ens mobile abstractius quid quocūque prædictorū, quātō ens aliq̄ gradū cōcomitans prius est illo: dato etiam q̄ ad cōposita accidētalia se non extenderet. Nec obstat cōtradictio per ly mobile: quoniam sicut substātia rationalis abstractius quid est, quā animal rationale: sic ens mobile abstractius & prius quid est, quā substātia mobilis: quāuis enim ex parte ly mobile & qua fit abstractio, ex parte tamen ly ens, & ly substātia, abstractius est ens mobile. Vnde quē admodum concedēs substāciam rationalem, adhuc disputādi locū haberet, an illa rationalis substātia esset corpus an animal, & cetera & cōtinuē ab abstractiori ad minus abstractum quæstio descēderet, dum à substātia rationali ad corpus rationali, & à corpore ad corpus animatū, & cetera veniretur. sic sub ens mobili quæstio remanet, an illud sit substātia, an corpus, & cetera. Cū igitur in re mutabili cōsiderari possit, & q̄ sit corpus mutabile, & quod sit substātia mutabilis, & q̄ sit ens mutabile, diu Thomæ sententia est naturalia rationem subiecti Philosophiæ naturalis induere primō, nō quatenus sunt corpora mutabilia, aut substātia mutabiles, sed quatenus sunt entia mutabilia: ita quod ens mobile licet cōplectiōnem nominum contineat, incomplexum tamen

& per se vnum quod quid est significat, sicut ens per se. Quemadmodum enim diuiso ente in per se & in alio, si simplicibus vocabulis careremus, substantiam ens per se nomināremus. & accidens ens in alio, & tamen vnam formalem rationem significāremus, non aggregatam ex pluribus: ita diuiso ente in trāsmutabile & intrāsmutabile, carentes simplici vocabulo, ens trāsmutabile seu mobile vocamus alterum membrum quod vnus est quidditatis, & illud philosophiæ naturalis subiectum esse adæquatum dicimus. Hæc de secundo.

¶ QVO AD Tertium, cū ens mobile duo nomina complectatur, & vnum significet, primō ostēdendum est, quod eius significatum est adæquatum Philosophiæ subiectum: deinde quod his nominibus conuenientissimē significatur.

¶ Primō probatur tripliciter. Primō sic: Adæquatū subiectū primarum passionū naturalium est adæquatū subiectum Philosophiæ naturalis: sed ens mobile, & nō substātia aut corpus naturale seu mobile, est adæquatū subiectū primarū passionū naturalium: ergo, &c. maior est per se nota. Minor verō probatur accipiēdo trāsmutabilitatem, seu quod idem est, mutabilitatem pro prima passione Physica, vel saltem vna de primis, aut eis æquivalente: vt ab omnibus supponitur. Tunc sic: Adæquatū subiectū trāsmutabilitatis habet materiam, formam, & priuationem pro adæquatis principiis: sed tantū ens mobile habet hæc pro adæquatis principiis: ergo nihil aliud ab ente mobili est subiectum adæquatū trāsmutabilitatis, & cōsequenter primarū passionū naturalium: quod erat probādum. Maior huius prosyllogismi est eo euidēs, quod oportet ista tria in omni materia esse adæquata sibi inuicē, scilicet passionem & subiectū & propria passionis principia: vt patet de risibilitate, & homine, & animali rationali: cōstat autem ex primō Physicorū per longū processum, trāsmutabilitatis principia prima esse materiā, formam, & priuationem: oportet igitur eius, ad quod tāquam ad adæquatū subiectum primō sequitur trāsmutabilitas, esse adæquata principia, materiam, formam, & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metaph. à textu 19. vsque ad tex. 29. dicuntur, scilicet quod materia, forma, & priuatio ad genus substātiæ non arctantur, sed materia, forma, & priuatio generis substātiæ sunt principia propria substātiæ mutabilis: & materia, forma, & priuatio in genere quantitatis sunt propria principia quanti mutabilis: & materia, forma, & priuatio in genere qualitatis sunt principia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicatur q̄ quē admodum principia propria substātiæ continent propria principia ceterorū generū, quia sunt causa eorum (vt ibidē docet Arist.) sic substātia mutabilis cōtinet omne quātū & quale mobile & trāsmutabilitas substātiæ omnē aliam. Et propterea licet materia, forma, & priuatio excedat substātiā mobile formaliter, nō tamen virtualiter. Hoc licet sit subtiliter dictū, vim tamē rationis non excludit propter duo. Primō: quia falsum est, q̄ principia propria substātiæ mutabilis sint principia principiorū ceterorū generū mutabilium. Quāuis enim sit verū & expressum in 11. Meta. cap. 3. dicto, q̄ per se principia essendi in genere substātiæ sunt principia principiorū essendi in ceteris generib': id est, q̄ materia & forma substātiæ sū causæ materiæ & formæ in q̄ritate & qualitate, &c. Veritati tamē aduerfatur: q̄ per se principia trāsmutabilitatis substācialis sint principia principiorū trāsmutabilitatis aliorū generū. Priuatio enim in genere substātiæ, quæ est per se principium nō substātiæ, sed trāsmutationis substācialis, nō est vniuersaliter, & cōsequenter nec p̄ se principium priuatiōis, quæ est principium trāsmutationis accidētalis, vt in corpore cælesti patet: vbi ens mobile s̄m locū, habet omnia propria principia, scilicet materiam, formā & priuationem: cælum autem substācialiter non habet nisi duo principia, quæ sunt essendi per se principia, siue ibi sit materia: quæ est pura potētia: siue simplex corporeitas pro materia, & intelligētia & forma: nullo enim mō est ens mobile substācialiter. Secūdo: quia dato, q̄ esset talis inclusio virtualis, ad æquātū tamē subiectū trāsmutabilitatis, & similiter adæquatū principiatū ex materia, forma & priuatione, non substātia mobilis, sed ens mobile: quoniam quādo aliqua proprietas vniuersalis secundum prædicationem habet subiectū adæquatū secundū prædicationē, in quo reperitur causa, secundū quam inest quibuscunque proprietas illa, illud tale est eius subiectum secundum quod ipsum. Nec est requirendū pro primo subiecto illius illud ad quod per viā resolutiōis proprietas illa & eius principia reducitur: alioquin periret doctrina tradita in libro Post. capitulo de vniuersali. Docemur enim ibi sistere, quando adæquatū subiectum secundum prædicationē inuenimus, & causam in eo, per quam sibi ceterisq; illa passio inest. Nulla etiā posset poni proprietas cōmunis alicui analogo ad substātiā & accidentia: cū accidētia & eorū proprietates & principia in substātiis virtualiter includantur. Nisi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quod in se est subiectum adæquatū trāsmutabilitatis.

mutabilitatis in seipso adæquatè, claudit propria principia tráf mutabilitatis. Sed nec substãtia mobilis, nec corp⁹ mobile claudit i se illa: quoniã propria principia tráf mutabilitatis vniuersalis seu in cõmuni, sunt materia, forma, & priuatio in cõmuni, quæ genus substãtiæ trãscendunt. Enti autè mobili adæquatè: quicquid enim ex materia, forma, & priuatione cõstat, ens mutabile est: & eõuerso, eo qd priuatio machinatur ad malũ. Ens igitur mobile est proprium, & primum mobilitatis subiectum. ¶ Secũdo pbatur ppositũ, & directè arguitur cõtra ponetes corpus mobile sic: Coniunctio omnis mobilis cũ ratione corporeitatis, nõ supponit in naturali Philosophia, sed i 6. Phy. probatur, ergo nõ corp⁹ mobile, sed ens mobile est subiectũ Philosophiæ naturalis. Antecedens patet in tex. 32. sexti Phy. vbi pbatur qd omne mobile est corpus. Cõsequẽtia verò patet tum ex eo qd si corpus mobile ponit adæquatũ subiectũ, oportet supponi mobilitatem cõiunctam esse corpori, aut vt ratione formalem, aut vt passioñe: tum ex eo qd oportet supponi corpus coextẽdi ipsi mobili: alioquin nõ supponeretur subiectũ adæquatũ sciẽtiæ. Vtrũq; autem horũ impossibile est supponi ignorata vniuersali coniunctiõne ipsius mobilis cũ corpore: vt de se patet, ergo. Et hæc est ratio S. Thom. in primo Phy. nõquam enim dixit ipse, quod Philosophiæ naturalis pbet corpus mobile esse: vt cõmuniter sibi imponitur, quia nõ intelligitur (corp⁹ enĩ mobile esse, qd dubitãt, nõ egẽt medio, sed sensu, quo vel seiplos moueri p̄cipiãt) sed dixit qd probat omne mobile esse corp⁹. Et vt plenius hui⁹ ratioñis vis percipiatur, aduertendũ est primò, qd subiectũ adæquatũ sciẽtiæ resoluẽtis suas cõclusiones in principia per se nota (qualis est Philosophia naturalis) oportet & qd sic subiectũ primarũ passioñũ, ac per hoc qd sit principiu essendi, & cõsequẽter cognoscẽdi secũdam naturã cõterorum, & qd sit principium cognitionis in nobis, siue ad latentes proprietates & occulta principia à posteriori, siue à priori pcedat: quoniã subiecti cognitio omnib⁹ p̄supponit, & vt dicit Auer. in 2. Phy. cõ. 29. nec à priori, nec à posteriori p̄bari p̄t in sciẽtiã: & innatũ est nobis, qd oportet semper à notioribus nobis procedere, vt in primo Phy. cõ. 4. dicitur. Sic ergo prima nõ superius facta pcedit ex ordine naturæ, sic illa pcedit ex nostro ordine cognoscẽdi. Et p̄pterea S. Tho. dixit, qd ad audiẽtes probatur, omne mobile esse corpus: insinuãt p̄ hoc, cognitioñis magis quã rei ordinem. Aduertẽdum est secũdo, qd quãuis aliud sit omnẽ mobilitatẽ esse cõiunctã corpori, & aliud cognosci omnẽ mobilitatẽ esse cõiunctã corpori: ad hoc tamen qd corpus mobile ponatur subiectũ adæquatũ, nihil refert qd horum deficiat: quoniã sicut deficiẽte cõiunctiõne illa secũdũ rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectũ: ita deficiẽte cõiunctiõne illa in esse cognito, ex parte cognitionis, quæ p̄haberi debet, impeditur. Nõ sufficit autè p̄supponi aliquid mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corp⁹: tũ qd ad hoc, qd cõplexũ aliquod, vel cõplexẽ significatũ induat rationẽ subiecti adæquati in sciẽtia, oportet id quod est vt formale, & sic & supponatur per se cõiunctũ alteri, vt passio vel ratio formalis: alioquin frustra de materiali parte cõplexi illius quæstio fieret: cum ea quæ sunt p̄ accidẽs, vbi iabilia & extra quæstioñes scibiles sint. Hoc aut sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi insit: ita est impossibile supponi nisi omne tale inesse illi supponat: quĩ oĩa hæc, sicut in naturæ ordine p̄xerigũt de omni, ita & in cognitioñis ordine. Vnde si naturalis sciẽtiæ subiectũ est corp⁹ mobile, oportet in hac sciẽtiã qd de mobili in eo qd mobile tractat, supponere mobile, qd vt formale se habet, coniunctũ esse corpori p̄ se, vel vt passioñem, vel vt rationẽ formale. Ne utrũ aut horũ fieri potest, nisi supponat omne mobile corpori cõnexũ esse: imaginari enĩ nõ p̄t, vt p̄pria passio aut ratio formalis credatur esse alicui⁹, id qd cõmuni illo dubitatur. Tum quia ad hoc vt aliquod cõplexũ, vel cõplexẽ significatũ habeat rationẽ adæquati subiecti alicuius sciẽtiæ, nõ minus oportet id quod vt formale ponit adæquari sciẽtiã, qd id quod vt materiale lumitur coextẽdi illi formali: alioquin si materiale rationẽ formalis contraheret, sciẽtiã, quæ adæquatè rationẽ formale respicit subiectũ suum excederet: nihil autem refert, vt dictũ est, coextensiõne talem non esse, aut nõ supponi. Si igitur corpus mobile in eo qd mobile, adæquatũ subiectũ ponatur Philosophiæ naturalis, oportet Philosophiã, quæ de mobili, in eo qd mobile est, supponere, corpus euacuare mobile: alioquin adæquatũ sibi subiectum, quãuis haberet, non tamen supponeret: & consequenter subiecti rationẽ nõ haberet. Hoc autẽ impossibile est supponi, quando nescitur, an omne mobile sit corp⁹: vt de se patet. Potes autem rationẽ hanc iuxta S. Thomam, sic colligẽdo formare: Nulla sciẽtiã habens subiectum complexum, aut cõplexẽ significatũ, probat eam coniunctiõne partiũ subiecti, sine qua complexum illud subiecti rationẽ induere nõ potest: alioquin sciẽtiã cõstrueret sibi ipsi subiectũ, quod de nulla sciẽtiã speciali dice-

re licet. Hæc enim maior æquiualeat maiori S. Tho. breuius affirmantis, nulla sciẽtiã probat id est, cõstruit, vel cõponit sibi ipsi subiectũ: loquẽdo enĩ de subiecto cõplexo, æquiualeat dicere, nulla sciẽtiã cõponit aliqd, vt sit suũ subiectũ: & dicere, nulla sciẽtiã pbat suũ subiectũ, apud formaliter terminis speculãtes. Sed Philosophiã naturalis, si corpus mobile ponit subiectũ, cõstrueret subiectũ suũ, ergo, &c. Patet minor ex dictis: qd p̄bar vniuersalẽ cõiunctiõne mobilitatis cũ corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationẽ habere nõ p̄t. Ommissa autẽ verborum sollicitudine, directè syllogizãdũ est sic: Nullum cõiunctũ, cui⁹ de omni cõiunctiõ probatur in aliqua sciẽtiã, est subiectũ adæquatũ illius: corpus mobile est cõiunctum, cuius de omni cõiunctiõ probat in Philosophiã naturali, ergo corp⁹ mobile nõ est subiectũ in Philosophiã naturali. Maior iam patet, ex eo quod omne cõiunctum, quod ponitur adæquatũ subiectũ, supponitur & per se cõiunctum saltẽ ex parte formalis, & coextensum rationi formali adæquari sciẽtiã: sed cuius cõiunctiõ dubitãt de omni, nõ supponitur cõiunctũ per se, nec coextensum rationi formali: ergo. Minor ex sexto Phys. patet tex. cõ. 32. vbi pbatur vniuersalis cõiunctiõ mobilis cũ corpore & p̄cessu Philosophiæ naturalis, maxime in secũdo Phys. & secũdo tractatu primi de Cõlo, vnde habetur vniuersalis coniunctiõ corporis cũ mobili. ¶ Sed remanẽt duæ cõtra rationẽ hæc obiectiõnes excludẽdæ. Prima est, quia nõ videtur verũ, qd in sexto Phys. pbetur, omne mobile esse corp⁹: eo qd in tex. 32. probatur tantũ omne mobile esse diuisibile. Cõstat autẽ, qd si probatur passio alicuius de mobili: non propterea pbatur ratio formalis subiecti illius passioñis: sic autem se habet: diuisibilitas & corporeitas, vt patet. Secunda est: quia videtur hæc secũda ratio aduersari primæ: i hac siquidem dicitur omne mobile esse corp⁹: in illa verò dicit ens mobile cõmuni⁹ esse, & corpore & substãtia mobili. Ad primũ horũ dicit, qd quia nõ cadit in intellectu humano, qd aliquid supponat esse corp⁹, de quo dubitatur esse diuisibile, nisi apud antiquos attributos errores, ponetes corpore in diuisibilia, qd diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis & i esse, & in cognosci, vt prius absq; posteriori nunquã cognoscatur: experimur enim nõ aliter nos cognoscere aut supponere corp⁹, nisi vt quãtum quoddã q̄titate molis: ideo si in Philosophiã nõ supponat omne mobile esse diuisibile, à fortiori supponi nõ p̄t esse corpus: quia cõiunctiõ mobilis cũ corporeitate, dum dubitatur, cũ diuisibilitate nõ p̄t cognosci, nisi ratione aut sensu. Ex sensu aut cõstat: quod non habetur, ratio aut ad illã nulla inuenitur. Et si ex demonstratiõne illa 6. Phys. nõ acceptatur probatũ, saltẽm tãquam necessariò cõsequens cõclusionem formaliter cõcludam, relinquitur maius incõueniens, qd scilicet omne mobile esse corpus, iõgẽ remotius est à Philosophiæ principio: vt pote cõcludi de generatione. Peripatetici tamẽ ibidẽ vtrãque cõcludi de positionẽ indistinctè intelligũt, vnde Auerr. in primo cõlo: com. 5. dicit, Probatũ est in sexto Phys. qd omne mobile est corpus, &c. Ad secundum verò dicitur, qd licet ens sit cõmuni⁹ corpore (quia de multis p̄dicatur quidditatiuẽ, de quib⁹ corpus nõ p̄dicatur quidditatiuẽ) nõ tamẽ est sic cõmuni⁹: qd alicui insit, cui corporeitas cõiuncta non sit, omne enim ens mobile est corpus, vel claudit in se corpus. Potes & secũdo dici (licet i idem redeat) qd in sexto Phys. probatur omne mobile esse corpus: id est corpus cũ aliquid. Probãdo enim mobile esse diuisibile, nihil aliud pbatur, quã mobile esse ens corporeũ, siue illud sit corpus, siue corporeum aliquid. Corporeum autẽ cõuertitur cum ente mobili, dato qd corpus cum eo nõ cõuertatur. Et eodem modo potest argui cõtra ponetes substãtiam naturalem aut mobile. Omne enim naturale aut mobile esse substãtiam, cum oportet supponi, aut haberetur ex sensib⁹, aut ex naturali Philosophiã, aut ex Metaph. Ex sensu quidẽ non habetur. Ex naturali aut Philosophiã si haberet, cõcluderet hoc nõ posse supponi in ipsa: si aut à Metaphysico tractatur, vt Auer. dicit secũdo Phy. cõ. 4. hoc etiã cõcludit illud nõ posse esse subiectũ in Philosophiã naturali: quæ sciẽtiã ex se est euidẽs absq; Metaphysica. Habet enim subiectũ & principia p̄pria ex sensibus p̄ se notat: & nõ accipit ea positione: quãuis à Metaphysico defendi debeant si impugnẽtur, vt in primo Phys. tex. com. 12. dicitur. ¶ Tertio probat idẽ autoritate: & primò Aristo. in 3. Phy. vbi in diffinitioẽ mot⁹ nõ poluit corp⁹ aut substãtia sed ens i potẽtia, &c. Ex quo arguit sic: Id est subiectũ Philosophiæ, quod ponit i diffinitioẽ primorũ accidentũ naturalium: quia tale est p̄pria subiectũ eorũ, vt patet in septimo Metaph. ex. 15. sed nõ corp⁹ nec substãtia, sed ens in potẽtia em quod in potẽtia (quod idẽ est qd ens mobile, vt patet in tertio Phy. tex. 6. & 7.) ponitur in diffinitione primorũ accidentũ naturalium: i. motus &c. ergo ens mobile est subiectũ Philosophiæ naturalis. Et cõfirmat hoc idẽ ex primo Phys. tex. 11. vbi supponẽdum dicit in Philosophiã oĩa aut quædam moueri, & nõ omnia aut quædam corpora, &c. Secũdo autoritate Auerris, qui. i. non sollicitus de vocabulis in 3. Metaphy

Metaphys. com. primo, ens mobile. & in 12. eiusdem com. 5. corpus mobile, & in proœmio Phy. res sensibiles subiectū Philosophiæ nominauerit, & propterea non verba sua in hac re. sed sensum ponderari voluerit: in secūdo tamen Phys. expressè docet aliquid prius corpore subiectū esse Philosophiæ naturalis: dū dicit com. 3. Et sciendum est, quod subiectū istius libri est natura & principia naturalia. cū sint cōmunia omnibus rebus naturalibus: & ideo in hoc libro nō diffiniuit corpus neque alia de quibus cōsiderat naturalis, sicut fecit in primo cœli & mūdi. Ex quo habetur quod apud ipsum cōsideratio de corpore mobili differtur vsq; ad librū de cœlo & mūdo, vbi ab eius diffinitione inchoatur: vt patet in tex. com. 2. Et rursus habetur subiectum Physicæ esse cōmune corpori & aliis, de quibus cōsiderat naturalis: vt prima ratiōe assumpsimus. Nō ergo corp⁹ mobile, sed aliqd prius eo cōmune naturalibus omnibus est subiectū Philosophiæ: quod ens mobile esse ex prima ratiōe liquet. Est ergo significata ratiō per ens mobile subiectū Philosophiæ naturalis: nō autē significata per substantiam, aut corpus naturale, vel mobile, vel sensibile. Quod autē illis vocabulis cōuenientissimè significet, sic patet. Mobilis vocabulū in primis cōuenientius sumit, q̄ sensibilibus: quoniā admissio ente sensibili, adhuc nō est naturalis Philosophiæ liber à Parmenidis & Melissi inuētiōe: cōcedētes enim ens sensibile, negabāt mobile. supposito autē ente mobili, Philosophiæ principia incōcussa manēt. Similiter cōuenientius est, quam naturalis nomē: tum quia redit idē incōueniens. Nā supposito ente naturali, adhuc Philosophiæ naturalis liber nō incidit, nisi mobile addat: vt ipse Arist. testatur in primo Phy. tex. 11. cōtra Parmen. & Meliss. cōcedētes ens naturale, subdēs, Nobis autē subiiciatur, omnia aut quædā naturalia moueri. Tum quia subiectū notissimè debet supponi, & cōstat diffiniētia notiora esse diffinitio: vnde cū motus naturā diffiniat, quod clarè significatur per ens mobile, obscurè importatur per ens naturale: hoc enim si declarandū est, ad motū oportet venire. Tū quia nominibus vt endū est vt plures, 2. Topic. vfitatissimū autem est nature nomē ad cuiuscunq; rei quod quid est, & naturale ad omnē nō artificiale, siue de genere mobiliū sint siue non. Et propterea si ens naturale supponeretur, ens non artificiale intelligeretur subiectū in Philosophia naturali: quod est falsum. Et sic inficiari oī locū daret vocabuli æquiuocatio: q̄ si distinguendū esset, & ens naturale, id est, habēs in se principii motus supponendū, cur nō potius absq; glossa & diffiniētiōe ens mobile à principio dictis clariū exprimēdo præferim q̄ secūdi Phy. principium anticipadū esset, vt glossa illa intelligeretur. Entis autem nomen clariū propositis, ex dictis patet. Hæc de tertio.

N V N C Quarto superest argumentis in oppositum satisfacere. Et ad primū quidem dicitur, quod ens significare tertium quid commune secundum analogiam substantiæ & accidenti, non est contra S. Thomam, nisi secundum analogiæ naturam ignorantes. Vnde nullum inconueniens est, ens mobile commune esse secundum rationem formalem, non vnā simpliciter, sed vnā analogicè entibus mobilibus omnibus, s. substantiis, quātis, & qualibus, & cæteris. Quamuis etiam ratiō ad oppositum non concludat contra tenentes, ens mobile extra substantiam non inueniri: quia homo ipse in quantum est ens mobile, aliud est à seipso, in quantum est substantia mobilis. Et propterea non sequeretur, ergo ponendo ens mobile subiectum, ponitur substantia, aut corpus mobile: quoniā differunt formali ratiōe. ¶ Ad secūdū dicitur dupliciter. Primò, quod mobilitas cōmuniter sumpta, (vt de ea in hac loquimur quæstiōe) nō est passio, sed substantiale prædicatū: sicut & materiale & possibile, iuxta ea quæ supra adducta sunt. Quæ possunt etiā ratiōe cōfirmari, ex eo quod possibile substantiale prædicatū est entis, à materia sumptū, non enim homo est ens possibile per aliquā proprietatem ipsam cōsequenter, sed per intrinseca sua. Mobilitas autē apud naturalē idē sonat quod possibilitas apud Phys. vt exercitatis in istis sciētiis, non autoritatib⁹ notū est. Sed quia hoc nō est à prædecessoribus discussum, & vt nouū non facillè acceptabitur, sic debilitat firmitatē: ideo secūdo dicitur, q̄ si mobilitas sit passio, adhuc subiectū Philosophiæ conceditur esse vnus ratiōis formali circūlocutæ per ly ens mobile. Et ad instātiā cōtra hanc respōsionem respōdetur tripliciter. Primò, quod quāuis in sciētiis à priori procedētibus subiectū debeat esse primò & maxime notū, quod ad quid rei, non tamen hoc oportet in sciētiis à posteriori doctrinā faciētibus qualis est naturalis Philosophia: vt Commentator dicit in proœmio, & in commentariis primi Physicorum com. 2. Sufficit enim quod sit primò & maxime notum, quo ad an. et, & quid nominis: vt ex primò Poster. patet. Huic autem nihil obstat talis circūlocutio. Secūdo dicitur, quod noticiam subiecti debere esse maximā, potest dupliciter intelligi. Vno modo respectu cognitionem possibilem haberi de illo, potest enim idem cognosci probabiliter & demonstratiuè, per communia & propria, & cetera. Et hoc modo de sub-

iecto nō oportet supponi à nobis maximā cognitionē, vt patet inductiōe etiam in Mathematicis. Alio modo respectu aliarum cognitionum, quæ in illa sciētia acquiruntur. Et hoc modo est verū: & cōceditur quod cognitio ista, quam habemus de illa ratiōe formali in isto circūlocuto, est maior omni cognitione, quam acquirimus in Philosophia naturali. Et si cōtra hoc instetur: quia multorum noticiam acquirimus in Philosophia naturali quæ per intima eorum cognoscimus & nominamus (perfectior autem est cognitio per intima, quàm per passionem, sicut ratio illa cognoscitur.) respondetur, quod perfectio cognitionis, de qua est sermo in primo Poster. vnde sumitur, quod subiecti cognitio debet esse maxima, non attenditur penes aliud quàm euidentiā. Vnde maius & minus in cognitione in proposito, penes euidēciæ latitudinē attendere oportet. & propterea aliud est cognosci intimius, & aliud euidentiū. Cum enim omnis cognitio acquisita in scientia, siue pertingat ad intima alicuius quæ sit, siue non, habet euidentiā ex cognitione subiecti, sicut ex principio necesse est cognitionē subiecti esse euidētiore, & cōsequenter maiore cæteris. Et vere sic est in proposito: quia cognitio entis mobilis, quam circūlocuendo supponimus, est ex sensibus euidens: quæcūque autē alia acquisita est discursu syllogistico ex illius euidentiā certa: propter quod autē vnum quodque & illud magis est: vt dicitur in primo Poster. Tertio dicitur, q̄ si Philosophia haberetur à nobis sub perfecta ratiōe sciētiæ, qua est in se, proculdubio subiectum oportet omnino esse primò & maxime notum, vt arguendo dicitur. Quia autē non sic est, tantū imperfectionis scientiæ nostræ admiscetur, quantum subiecti cognitio cōpactur: ex hac enim incōpleta cognitione subiecti, minus plena est cognitio subiecti, quæntium, difficultasque in soluendis quæstionibus non parua. ¶ Ad tertium dicitur negando consequentiam, quæcūque via teneatur. Non enim eisdem scientiæ est considerare aliquod subiectum, & per se partes eius subiectiū, aut per se modos quoscūq; sed eos tantum, qui genus scilicet illius subiecti, non egrediuntur. Mobile autem extra genus scibile Metaphysicæ est: quoniam à materia sensibili non abstrahit. Accidentem autem conditionem entis mobilitatem esse, vt subalternatio requirit, nullo modo est possibile: vt ex his, quæ scripsimus super cap. 13. primi Poster. patet: quia accidentalitas illa perfectitatem & extraneitatem simul respectu illius subiecti exigit, quod respectu entis non est possibile: cū nihil extraneum sit ab ente: vt dicitur tertio Metaphysicorū textu vndecimo. Nec mihi obiciatur quod sanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit Philosophiam naturalem propter accidentalitatem huiusmodi subalternari Metaphysicæ: quia tractatum illum fortè nūquam vidit sanctus Thomas. Stylus enim eius non est: & multa ibi sunt, quæ doctrinæ eius non consonant.

¶ Ad quartum dicitur, quod plus requiritur ad hoc, q̄ aliquid sit subiectū, quàm quod ad ipsum fiat resolutio: alioquin principia subiecti, ad quæ vltimò sit resolutio, essent subiectum. Oportet ergo quod ad eius rationem formalem fiat resolutio, tantquam ad æquatum primarum passionum subiectum: ad substantiam autem mobilem non fit mobilium resolutio, sicut ad adæquatum mobilitatis subiectum, sed sicut ad primum clausum in adæquatum mobilitatis subiecto, quod est ens mobile. Post resolutionem siquidem passionū cōmuniū in analogum subiectum, potest analogum ipsum in se resolui, posterius in prius reducendo: vt in tractatu de nominum analogia diffusè diximus. ¶ Et hic sit finis huius quæstionis in cōuentu sanctæ Mariæ gratiarum in Mediolani suburbio, anno salutis 1499. die 6. Nouēb. Sume igitur amantissime mi frater Vincenti, sollicitudinis hospitalitatisque tuæ fructum: & quo prestas ingenij acumen, dicitur dans veniam minus consentaneis, memor quod nihil in villo vnquam genere cultum repentinūque sit. Vale.

TRACTATUS QVINTVS.

de nominum analogia, in vndecim capita diuisus.

- 1 Quotuplex sit analogia: & quis sit eius primus modus.
- 2 Analogia attributionis quid sit: & quibus modis fiat & qua eius conditiones.
- 3 Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit: & quomodo proprie analogia dicatur.
- 4 Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.
- 5 Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.
- 6 Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.
- 7 Qualis analogatorum secundum analogi nomen definitio.
- 8 Qualis sit in analogo comparatio.
- 9 Qualis sit analogi diuisio: & resolutio.
- 10 Qualiter de analogo sit scientia.
- 11 De cautelis necessariis circa analogorū nominū intellectum & usum.

Opus. Caiet.

OO 2

CAP

CAPVT PRIMVM.

Quotuplex sit analogia, & quis sit eius primus modus.

NVITATVS Et ab ipsius obscuritate, & à no- stri xui flebili profundarum literarum penuria, de nominu analogia in his vacationibus tracta- tum edere imòdo. Est siquidẽ eius notitia neceffa- ria, aded, vt sine illa nõ possit Metaphysicã quif- piã discere, & multi in aliis sciẽtiis ex eius igno- rãtia errores procedãt. Quod si villo vsquam tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce videmus: dũ analogiã, vel indif- iũctionis, vel ordinis, vel cõceptus præcisi vnitate, cũ inquali participatione cõstituit: Ex dicẽdis naq; patebit opiniones hu- iusmodi à veritate (quæ vltro se offerebat) p abrupta deniãsse.

¶ Analogiã igitur vocabulũ proportionẽ seu proportionalita- tem (vt à Græcis accepimus) in proposito sonat. Aded tamẽ ex- tẽsum distinctumq; est: vt multa nomina analogã abusuẽ dicam- us: & multarũ distinctionũ adunatio si fieret, cõfusionem pa- reret. Ne tamẽ rectũ, obliqui iudicio priuetur, & singularitas in loquẽdo accusetur, vnica diuisione trimẽbri omnia cõprehen- demus. & à minus ppiẽ analogiã ad verẽ analogã pcedemus.

Triplex analogia.

¶ Ad tres ergo modos analogiã analogã omnia reducuntur: s. ad analogiam inæqualitatis, & analogiam attributionis, & ana- logiam proportionalitatis. Quamuis secundum veram vocabu- li proprietatem & vsum Aristot. vltimus modus tantũ ana- logiam cõstituat, primus autem alienus ab analogia omnino sit. ¶ Analogã secundũ inæqualitatem vocãtur, quorũ nomen est cõmune, & ratio fm illud nomen est omnino eadem, inæqua- liter tamẽ participata. Et loquimur de inæqualitate perfectio- nis: vt corpus nomẽ comune est corporibus inferioribus & su- perioribus. Huiusmodi autẽ analogã Logicus vniuoca appellat, Philosophus equiuoca: eo q; ille intẽtiones cõsiderat nominũ, iste autem naturas, vnde & in 10. Metaphy. tex. com. vlti. Arist. dicit quod corruptibili & incorruptibili nihil est cõmune vni- uocum, despiciẽs vnitatem rationis, seu cõceptus tantũ. Et in 7. Phys. tex. com. 13. dicitur iuxta genus latere æquiuocationes: quia huiusmodi analogia cum vnitate cõceptus non dicit vnã naturã simpliciter, sed multas cõpartitur sub se naturas ordinẽ inter se habentes: vt patet inter species cuiuscũq; generis spe- cialissimas, & subalternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari potest: licet non multũ consueuerint nisi generalissima & his ppinqua, sic vocari: vt patet de gũtate & qualitate in prædicamẽtis. & corpore, &c. Hãc analogia S. Th. in primo sent. dist. 19. vocat analogiam secundum esse tantũ, eo quod analogata parificãtur in ratione significata per illud nomẽ cõmune, s. d nõ parificãtur in esse illius ratiois. Perfecti- siquidẽ esse habet in vno, q; in alio cuiuscũq; generis ratio: vt in Metaphysica pluries patet. Nõ solũ enim planta est nobilior minera: sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera: & sic de aliis. Perhibet quoq; huic analogiã testimo- niũ Auer. in com. 212. Metaph. dicens, cum vnitate generis sta- re prioritatẽ & posterioritatẽ eorũ, quæ sub genere sunt. Hæc pro tãto analogã vocãtur: quia cõsiderata inæquali perfectio- ne inferiorũ per prius & posteriori ordine perfectiois de illis dicitur nomẽ illud cõmune. Et iã in vsum venit, vt quasi syno- nime dicam; aliquid dici analogicẽ, & dici p prius & posteri. Abusio tñ vocabulorũ hæc est: quĩ dici per prius & posteriũ, su perius est ad dici analogiã. Et in huiusmodi autẽ analogiã, quomo do inueniãtur vnitas, abstractio pãdicatio cõparatio, demonstra- tio, & alia huiusmodi, nõ oportet determinare: quoniã vniuo- ca sunt fm veritatẽ, & vniuocorũ canones in eis seruãdi sunt.

Analogia inæqualitatis.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid sit, & quibus modis fiat, & qua eius conditiones

Analogia attributionis quid.

ANALOGIA Autem secundũ attributionem sunt; quorũ nomẽ est cõmune: ratio autem secundum il- lud nomen est eadẽ secundum terminum, & diuersa secundum habitudines ad illud. Vt, Sanum cõmune nomen est medicinæ, & vinar, & animali, & ratio omnium inquãtum sana sunt, ad vnũ terminum, sanitatẽ scilicet, diuersas dicit habitudines. Si quis enim assignet quid est animal, inquãtum sanum, & subiectũ dicit sanita: is: vrinam verò inquãtum sanam, signum sanitatis: medicinam autem, inquan- tum sanã, causam sanitatis proferet. Vbi clarẽ patet, rationẽ sani esse nec omnino eandem, nec omnino diuersam: sed eãdem secundum quid, & diuersam secundum quid: est enim diuersitas habitudinũ, & identitas termini illarum habitudinũ.

¶ Quãdupliciter autẽ fieri potest huiusmodi analogia fm qua- tuor genera causarũ: vocãdo pro nunc causam exemplarem, cau- sam formalem. Cõtingit siquidẽ multa ad vnũ finem, & ad vnum efficiẽs, & ad vnum exemplar, & ad vnũ subiectum secundum aliquam vnã denominationem, attributionem, diuersimodẽ

habere: vt patet ex exẽplis ipsius Arist. Ad causam enim finalem pertinet exemplum de sano in 3. Metaph. tex. com. 2. ad efficien- tem verò exẽplum de medicinali ibidem positum. ad materia- lem autẽ analogia entis ibidẽ subiecta: ad exemplarem demum analogia boni posita in primo Ethic. c. 7. Attribuuntur autem ana- logiã huic multæ cõditiones. ordinatẽ se cõsequentes: scilicet q; analogia ista sit secundum denominationem extrinsecã tan- tum: ita q; primũ analogatorum tantũ est tale formaliter, cæ- tera aut talia denominantur extrinsecẽ. Sanũ enim ipsum ani- mal formaliter est: vrina verò & medicina & alia huiusmodi sa- na denominantur nõ à sanitate eis inharrente, sed extrinsecẽ ab illa animalis sanitate significatiuẽ vel causaliter, &c. Medicati- uũ quoq; à medicinali arte derivatũ, medicũ formaliter denomi- nat. Instrumẽta verò & quæcũque alia medicatiua dicuntur, extrinsecã denominationẽ ab illa arte dicunt. Sola etiã substantia formaliter est ens, quasi esset subiectũ, & habẽs esse: cõtera autẽ entia ideo dicuntur, quia illius entis mẽsuræ, dispositiones, actiua, &c. sunt. Boni quoq; nõ in bono per essentiã saluata quo exẽplãtiter cætera denominantur bona: in solo primo bono for- maliter inueniẽt, reliqua aut extrinsecã denominationẽ fm il- lud bonũ bona dicuntur. Sed diligẽter aduertẽdũ est, q; hæc hu- iusmodi analogiã cõditio, s. q; non sit secundum genus causę for- malis inharẽtis, sed semper secundum aliquid extrinsecum, est formaliter intelligẽda, & nõ materialiter: id est, nõ est intelli- gẽdũ per hoc quod omne nomẽ quod est analogũ per attribu- tionem, est cõmune analogatis, sic q; primo tantũ cõuenit for- maliter: cæteris aut extrinsecã denominationẽ, (vt de sano & medicabili accidit) ista em vniuersalis est falsa: vt patet de ente & bono: nec haberi põt ex dicẽtis, nisi materialiter intellectis. Sed est ex hoc intelligẽdũ, quod omne nomen analogum per attributionẽ vt sic, vel inquantũ sic analogũ cõmune est analogãtis sic, q; primo cõuenit formaliter, reliquis autẽ extrinsecã denominationẽ. Hoc siquidẽ verũ est, & ex formali intellectu præcedentium manifestẽ sequitur. Ens enim quãuis formaliter cõueniat omnibus substantiis & accidentibus, &c. inquantum ta- men entia omnia dicuntur ab ente subiectiue vt sic, sola substan- tia est ens formaliter: cætera autẽ entia dicuntur, quia entis pas- siones vel generationes, &c. sunt. licet entia formaliter alia ra- tione dici possint. Et simile est de bono. Licet em omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inharẽtib; inquantũ ta- mẽ bona dicuntur bonitate prima effectiue aut finaliter, aut ex- emplariter, oĩa alia nõ nisi extrinsecã denominationẽ bona dicuntur: illa met bonitate, qua Deus ipse bonũ formaliter in se est.

Primũ analogatorum hac analogia oportet esse tale formaliter, cætera vero non nisi denominatione extrinsecã.

10 20 30 40 50 60

¶ Et ex hac conditione statim infertur alia: s. quod illud vnum ad quod diuersæ habitudines terminantur in huiusmodi analogiã, est vnũ nõ solũ ratione sed numero. Quod dupliciter intelli- gi potest, fm q; analogata dupliciter sumi possunt, scilicet vniuersaliter & particulariter. Si enim sumatur analogata par- ticulariter, illud vnũ necessario est vnũ numero verẽ & positi- uẽ. Si autẽ sumatur vniuersaliter, illud vnũ necessario est vnum numero negatiue, id est, nõ numeratur in illis analogatis vt sic, quãuis in se sit vniuersale quoddã & nõ vnũ numero. Verbi gratia: si sumatur hæc vrina sana, hæc medicina sana, & hoc animal sanum: hæc omnia dicuntur sana sanitate existẽte in hoc anima- li, quam cõstat vnã numero vere esse. Sortes enim dicitur sanũ, quia hæc habet sanitatẽ: medicina, quia illã fecit: vrina quia eandẽ significat, &c. Si verò sumantur animal sanũ in cõmuni, & vrina sana in cõmuni, & medicina sana in cõmuni: sic for- maliter loquẽdo, sanitas à qua hmõi sana dicuntur non est vnã numero in se: eo q; causæ vniuersales effectibus vniuersalibus comparãdæ sunt. Et simile est de signis, & instrumẽtis conser- uatiuis, & aliis huiusmodi: sed est vnã numero in istis analogatis. Nõ enim numeratur sanitas in animali, vrina & diætã: quoniam nõ est alia sanitas in vrina, & alia in diætã, & alia in ani- mali. Et sequitur cõditio ista ex præcedẽti, quoniã cõmune fm denominationẽ extrinsecã non numerat id, à quo denomina- tio sumitur in denominat, sicut vniuocũ multiplicatur in suis vniuocatis: & propter hoc, dicitur vnũ ratione tantũ, & non numero, in suis vniuocatis. Alia em est animalitas hominis, & alia equi, & alia bouis animalis nomine adunatẽ in vnã ratioẽ.

Analogum est quũ vnũ numero in analogata positiue sit vnũ numero vere esse. Sortes enim dicitur sanũ, quia hæc habet sanitatẽ: medicina, quia illã fecit: vrina quia eandẽ significat, & si sumatur in cõmuni, sic formaliter loquẽdo, sanitas à qua hmõi sana dicuntur non est vnã numero in se.

¶ Ex hac aut cõditione infertur alia: scilicet q; primum analogatũ ponitur in ratione cæterorũ fm illud nomen analogum: quoniã cætera nõ suscipiunt illud nomẽ nisi per attributio- nem ad primum: in quo formaliter saluatur eius ratio. Cadit si- quidẽ in ratione medicinæ, & diætæ, & vrinæ, &c. inquantum sana sunt animalis sanitas: sine qua intelligi cætera sana nõ pos- sunt. & simile est de aliis iudiciũ. Ex hoc aut sequitur vltimus, quod nomen sic analogũ vnum certum significatum commune omnib; partialib; eius modis, seu omnib; analogatis nõ habet. Et cõsequenter, q; nec cõceptũ obiectiuum, nec conceptũ for- malẽ abstrahẽtem à cõceptib; analogatorũ habet: sed sola vox cum idẽtitate termini diuersimodẽ respecti cõmunis est. Ita q; cum

10 20 30 40 50 60 70 80

Primũ analogatũ ponitur in ratione cæterorũ fm illud nomen analogum: quoniã cætera nõ suscipiunt illud nomẽ nisi per attributionem ad primum: in quo formaliter saluatur eius ratio.

cū in hac analogia sint tria: vox scilicet, terminus respectus diuersi ad illum, nomen analogū terminū quidem distinctē significat (vt sanū sanitatem) respectus autē diuersos ita indeterminate & confusē importat, vt primum distinctē vel quasi distinctē ostendat: ceteros autē confusē, & per reductionē ad primū. Sanū enim respectus multos ad sanitatem, puta habētis, significātis, causantis, &c. sic in vna voce sanitatē distinctē importatē, cōfundit: vt respectū primū, scilicet habētis seu subiecti distinctē significet. Sanū enim absolutē dicimus sanitatē habentē, vt subiectū ceteros autē respectus indeterminate importat & per attributionem ad primū: vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiusmodi analogo dicuntur, scilicet q̄ cōmune est omnibus analogatis nō secundū vocem tantū: & quod simpliciter prolatum stat pro primo: quod nō est prius primo analogato, in quod tota ratio formaliter saluatur. Primū quidem peculiarius significat, & supra omnia analogata superius significatum nō habet. ¶ Diuiditur autē à S. Tho. analogia hęc in analogiam duorū ad tertiu: vt vrinæ & medicinæ ad animal sanū: & in analogiam vnus ad alterū: vt vrinæ vel medicinæ ad animal sanū. Nec habet diuisio ista alia mēbra à suprādictis: quoniā hoc circuit analogiā s̄m omnia genera causarū: sed ad hoc facta est, vt ostēdatur differētē sulcipi nomē analogū, q̄do ponitur primū analogatū ex vna parte, & cetera ex alia parte: & quādo secūdorū analogorū vnū hinc & alterū inde ponitur, s̄m quodcunq; genus causæ analogia fiat. Primo enī, & ceteris sic cōmune est analogū, vt nihil eis prius ponat aut significet: & p̄pterea vocatur analogia vnus ad alterū, ponēdo omnia alia à primo loco vnū. Secūdis aut analogatis sic commune est nomen analogū, vt ali quid eis prius ponat: primū scilicet ad quod omnia secūda attribuitur. Et vocat analogia duorū ad tertiu, vel multorū ad vnū, quia nō inter se est attributio, sed ad primū. Appellātur aut analogā s̄m attributionē à Logico: & quiuoca: vt in principio Prædicamentorum patet: vbi animal & quiuocū dicitur ad animal verū & pictū. Animal enī pictū nō purē & quiuocē, sed p̄ attributionē ad animal verū animal dicitur: & in ratione eius in quantum animal manifestē patet verū animal accipi. Quæriti enim, quid animal pictū in eo q̄ animal? respōdebitur, imago animalis veri. A Philosophis verō Græcis, nomina ex vnō, vel ad vnū, aut in vno & media inter æquoca & vniuoca dicuntur: vt pluries in Metaphysica patet & expressē in 1. Ethic. huiusmodi nomina cōtra analogā distinguuntur, vt infra amplius dicetur. A Latinis aut vocātur analogā vel æquiuoca à cōsilio. Hęc analogiam, S. Tho. in primo sent. dist. 19. vocat analogiā s̄m intentionem, & nō s̄m esse, eo q̄ nomē analogū non sic hic cōmune s̄m esse, id est formaliter: sed s̄m intentionē, id est s̄m denominationem: vt enim ex dictis patet in hac analogia nomen cōmune non saluatur formaliter nisi in primo, de ceteris aut extrinseca denominatione dicitur. Hęc ideo analogā apud Latinos dicitur quia proportionēs diuersas ad vnum dicunt extenso proportionis nomine ad omnē habitudinem: abusu tamen loquutio hęc est, quamuis longē minor, quā prima. Quomodo autem de huiusmodi analogis sit scientia, & contradictiones, & demonstrationes, & consequentię & alia huiusmodi de eis fiant, ex dictis & Aristotelis consuetudine patet. Oportet enim significationes diuersas prius distinguere (propter quod ambigua apud Arabes hęc dicuntur) & deinde a primo ad alia procedere: sicut à centro ad circumferentiā diuersis proceditur viis.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quomodo sit, & quomodo proprie analogia dicatur.

LX abusive igitur analogis ad propriē analogā ascendēdo, dicimus analogā secūdū proportionalitatem dici, quorū nomen est cōmune, & ratio secūdū illū nomē est proportionaliter eadē. Vel sic, Analogā secūdū proportionalitatem dicitur, quorū nomen commune est, & ratio secūdum illud nomen est similis secūdum proportionē: vt videre corporali visione, & videre intellectualiter, cōmuni nomine vocantur videre: quia sic intelligere rem animæ offert, vt videre corpori animato. Quāuis aut proportio vocetur certa habitudo vnus quantitatis ad aliā (secūdū quod dicimus quatuor duplam proportionem habere ad duo) & proportionalitas dicatur similitudo duarū proportionū: s̄m quod dicimus ita se habere octo ad quatuor, quē admodum sex ad tria, vtrobique enim dupla proportio est &c. Trāstulerūt tamen Philosophi proportionis nomen ad omnem habitudinē cōformitatis, cōmensurationis, capacitatis, &c. Et cōsequenter proportionalitatem extēderunt ad omnem similitudinē habitudinū. Et sic in proposito vocabulis istis vtimur. ¶ Fit aut duobus modis analogia hęc, s̄m metaphoricē & p̄priē. Metaphoricē, quidē, quando nomē illud cōmune absolutē vnū habet rationem formale, quē in vnū, analogatorum saluatur, &

per metaphorā de alio dicitur: vt ridere vnam s̄m se rationem habet, analogū tamen metaphoricē est vero risui, & prout florētī, aut fortunæ successui. sic enim significamus hęc se habere, quē admodū homo ridēs. Et huiusmodi analogia sacra Scriptura plena est, de Deo metaphoricē natiuitatem tradens. Propre vero fit quādo nomē illud cōmune in vtroq; analogatorum absq; metaphoris dicitur: vt principiū in corde respectu animalis & in fundamento respectu domus saluatur. Quod vt Auerrois in com. septimo primi Ethic. ait, proportionaliter de eis dicitur.

¶ Præponitur autem analogia hęc ceteris antedictis dignitate & nomine. Dignitate quidem: quia hęc fit s̄m genus causæ formalis in hęc: quoniā prædicat eā, quē singulis inherēt. Altera verō s̄m extrinsecam denominationē fit. Nominē autē: quoniā analogā nomina apud Græcos (à quib⁹ analogiē vocabulū habemus) hęc tantum dicitur: vt ex Arist. etiam colligitur, qui in Metaphysica, nomina quæ dicimus analogā per attributionē, ex vno, vel ad vnū, vel in vno vocat: vt patet in principio 4. & in 7. tex. com. 15. In quinto aut Metaph. cap. de vno in tex. 2. diffinit vnum s̄m analogiam, vt synonymis vtitur vnum analogiā & vnū proportionē: & diffinit esse eā, quæcūq; se habent vt aliud ad aliud, aperte insinuās illā esse p̄priē analogorū diffinitionē, quā diximus. Quod tamen clarius in Arabica habetur trāslatione, dicēte, Illa quæ sunt vnū secundū a qualitatem, scilicet proportionalem, sunt quorum proportio est vna, sicut proportio alicui⁹ rei ad aliā rē. vbi Auer. exponēs ait. Et illa dicuntur vnū, quæ sunt vnū secundū proportionalitatem: sicut dicitur, q̄ proportio rectoris ad ciuitatē & gubernatoris ad nauem, est vna. In secūdo quoq; Post. c. 11. huiusmodi nomina p̄porriōalia analogā vocat. Et q̄ pl⁹ est in primo Eth. c. 7. distinguit suprādicta nomina ad vnum aut ex vno, cōtra analogā, dū loquēs de cōmunitate boni ad ea quæ bona dicuntur, ait. Non assimilātur à casu æquiocis, sed certe ei, quod est ab vno esse, vel ad vnū nomina cōtendere, vel magis s̄m analogiā. Et subdēs exemplum analogiæ dicit: Sicut enim in corpore visus, in anima intellect⁹. In quib⁹ verbis diligētī lectori nō solū nomē analogiæ hoc, quā diximus, sonare docuit, sed præferēda esse in prædicatōib⁹ metaphysicis hęc insinuās analogiā in ly magis: vt S. Tho. ibidem propter suprādictā rationem optime exponit. Scimus siquidē secūdū hęc analogiam, rerū intrinsecas entitates, bonitates, veritates, &c. quod ex priori analogia nō scitur. Vnde sine huiusmodi analogiæ notitiā metaphysicales processūs absq; arte dīscuntur. Acciditq; huiusmodi ignorantiis, quod antiquis necessēribus logicarū: vt in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit fortē ab Arist. tēpore tam periculosus casus iste, sicut modō apud nos est: quoniā blasphemare fere videtur, q̄ metaphysicales terminos analogos dicēs secūdum proportionalitatem cōmunes exponit. Cū tamē Auer. dicat super prædicto tex. Et dignus his trib⁹ modis est: vt sit nomē boni de eis secundum viam, quæ dicitur de proportionalibus. Vocatur quoque à S. Thoma in primo Sent. dist. 19. analogia hęc analogia secūdū esse & secundum intentionem: eo q̄ analogata ista nec in ratione cōmunis nominis, nec in esse illius rationis participantur. & tamen tam in ratione illius nominis, quā in esse eiusdem * proportionaliter cōueniūt. Sed quoniā: vt dictū est, obscura & necessaria valde res hęc est, accuratē distinctēq; dilucidāda est per plura capitula.

CAPVT III.

Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.

Quoniam autem analogia media est inter æquiuocationem puram & vniuocationem, ex extremis medijs natura declarāda est. Et quia in nominibus tria inueniuntur, scilicet vox, cōceptus in anima, & res: extra seu cōceptus obiectiuus, ideo singula per vtrūq; firmando, dicēdum est quomodo analogum ab analogatis distinguitur. Et à rebus incipiēdo (quia priores cōceptibus & nominibus sunt) dicimus q̄ nomine æquiuoco diuersæ res significantur, q̄ vt sic non nisi voce adunantur. Vniuoco verō diuersæ res ita significātur, quod vt sic ad rem in se simpliciter, vnam, abstractam & præcisam in esse cognitio ab eis adunātur. Analogi autem nomine res diuersæ ita significantur, quod vt sic ad res diuersas secundum proportionē vnam vniūtur. Vocatur autem in proposito res nō solū natura aliqua: sed quicūque gradus, quæcunq; realitas, & quodcunq; reale in rebus inueniuntur. Vnde inter vniuocationem & analogiā hęc est differētia quod res fundantes vniuocationem sunt sic ad inuicem similes, q̄ fundamentum similitudinis in vna est eiudē rationis omnino cum fundamentō similitudinis in alia: ita q̄ nihil claudit in se vnus ratio, q̄ non claudit alterius ratio. Ac per hoc fundamentū vniuocæ similitudinis, in vtroq; extremorū æquē abstrahit ab ipsis extremis. Res autē fundantes analogiā, sic sunt similes, q̄ fundamentū similitudinis in vna diuersæ est ratio simpliciter à fundamento illius in alia: ita quod vnus ratio non claudit id quod

claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentū analogæ similitudinis, in neutro extremorum oportet esse abstractū ab ipsis extremis: sed remanent fundamenta distincta, similia tamē secundum proportionē: propter quod eadem proportionaliter vel analogicē dicuntur. Et ut omnib⁹ possint prædicta patere, declaratur exemplariter in vniucatione huius nominis animal, & analogia huius nominis ens, homo, bos, leo & cetera animalia: quæ habent in se singulas naturas sensitivas seu proprias animalitates: quas constat diuersas secundum rem esse, & mutuo similes: sic quod in quocunq; extremo (puta homine, aut leone) consideratur secundum se animalitas. quæ est similitudinis fundamentū, inuenitur æqualiter abstracta ab eo. in quo est, & nihil includit in vno quod non in alio. ideo & in rerū natura fundat secundum suas animalitates similitudinem vniucocā: quæ idētitas generica vocatur: & in esse cognito adunatur non ad duas vel tres animalitates, sed vnā tantū: quæ animalis nomine in cōcreto per se primo significatur, & vniucocē vocatur cōmuni nomine animal. Omnium siquidem eorū, secundum quod naturas sensitivas habent, indistincta omnino est ratio: quæ illius rei, quam animalitatē vocauimus, adæquata est definitio. Substantia autē, qualitas, quātitas, &c. quia non habent in suis quidditatibus aliquid prædicto modo abstractibile (puta entitatē) quoniā supra substantialitatē nihil ampli⁹ restat: ideo nullā substantialitatē vniucocatem inter se cōpariuntur. Et quia cū hoc, quod non solum eorū quidditates sunt diuersæ, sed etiā primò diuersæ, retinet similitudinē, in hoc, quod vnumquodq; eorū secundum suam proportionem habet esse: ideo & in rerum natura non secundum aliquam eiusdem rationis in extremis, sed secundum proprias quidditates, vt cōmensuratas his propriis esse fundant analogiam, id est, proportionale similitudinē. Et in intellectu adunatur ad tot res, quot sunt fundamenta, proportionis similitudine vnitas, significatas propter illā similitudinē, entis nomine, & analogicē cōmuni nomine vocatur ens. Differenter ergo res adunatur sub nomine Analogi & Vniucoco. Conceptus quoq; mentalis non eodē modo inuenitur in vniucocis & analogis: quoniam nomē vniucocum & omnia vniucocata vt sic, vnū tantum conceptum in mente habent perfectē & adæquatē eis correspondentem: quia fundamentum vniucocæ similitudinis (quod significatū formale est nominis vniucoci) vnus omnino rationis est in omnib⁹ vniucocatis: ac per hoc in vno representato, omnia representari necesse est. In analogis verò, quoniā fundamenta analogæ similitudinis diuersarum sunt rationū simpliciter, & eiusdē secundū quid (id est, secundū proportionem) oportet duplicē analogi mentale conceptū distinguere: perfectum & imperfectum: & dicere quod analogo & suis analogatis respōdet vnus conceptus mentalis imperfectus & tot perfecti, quot sunt analogata. Quia enim vnum analogatorū vt sic, simile est alteri, cōsequens est, quod cōceptus representans vnum: representet alterum: iuxta illā maximam, Quicquid assimilatur simili vt sic, assimilatur etiam illi, cui illud tale est simile. Quia verò talis similitudo secundum proportionem tantum est, quæ diuersam rationē in altero fundamento habet: cōceptus perfecte representans vnū analogatorū à perfecta representatione alterius deficit: & consequenter oportet alterius analogati alterum adæquatū cōceptum esse. Vnde & analogum vnum habere mentale cōceptū, & plures habere cōceptus mentales, verū est diuersimode: quāuis, simpliciter loquēdo, magis debeat dici, analogi esse plures cōceptus, nisi loquendo occasio aliud exigat. Dico autē hoc, quoniam cū contradicēdus analogia omnino carere vnò cōceptu mentali sermo est, vnū eorum conceptū absolute dicere non est reprehendendū. Propter quod oportet solerti discretione lectorē vt: quando inuenitur scriptū, quod analogata cōueniunt in vna ratione, & quando inuenitur alibi, quod analogo non cōueniunt in vna ratione. Est ergo differentia in ter analogiam & vniucocationem quo ad conceptum mentale, ita quod vniucoci & vniucatorū, vt sic, vnus est cōceptus perfectē & adæquatē eis respondens: vt de conceptu animalis patet. Analogi verò & analogatorum vt sic, vt plures necessariò sunt cōceptus perfectē ea representantes, & vnus est conceptus imperfectē representans. Non ita quod sit vnus cōceptus adæquatē respondens nomini analogo, & inadæquatē analogatis: quoniā secundum veritatem nomen illud vniucocum esset: sed ita quod conceptus vnus representans perfectē alterum analogatum vt sic, imperfectē representat reliquum. Quo

Nota ds ad vocem autem, non est inter analogā & vniucocā differentia. His autē prælibatis, mentū facile patere potest: quomodo scilicet distinguitur analogū, puta, ens ab analogatis: puta, substantia, quātitate & qualitate. Vniucocū em, puta animal, distinguitur ab vniucocatis (puta homine & leone) quo ad rem significatū seu cōceptum obiectiuum, & quo ad cōceptū mentale: sicut vnum simpliciter abstractū &c. a multis simpliciter, &c. Analogū vero quo ad rem seu obiectū conceptum, distinguitur nec vnū proportionē a multis simpliciter, vel (& idē est) sicut multa & si-

Nota ds ad vocem autem, non est inter analogā & vniucocā differentia. His autē prælibatis, mentū facile patere potest: quomodo scilicet distinguitur analogū, puta, ens ab analogatis: puta, substantia, quātitate & qualitate. Vniucocū em, puta animal, distinguitur ab vniucocatis (puta homine & leone) quo ad rem significatū seu cōceptum obiectiuum, & quo ad cōceptū mentale: sicut vnum simpliciter abstractū &c. a multis simpliciter, &c. Analogū vero quo ad rem seu obiectū conceptum, distinguitur nec vnū proportionē a multis simpliciter, vel (& idē est) sicut multa & si-

milia secundum proportionē a multis absolute: verbi gratia, Ens distinguitur à substantia & quātitate: non quia significat rem quādam eis cōmunem, sed quia substantia quidditatē tantum substantiæ importat, & similiter quātitas quidditatē quātitatis absolute significat: ens autē significat ambas quidditates vt similes secundum proportionē ad sua esse: & hoc est dicere vt easdē proportionaliter. Quo ad cōceptū autem mentale adæquatū hoc quoq; eodē omnino modo distinguitur. Secundum cōceptum vero mentale imperfectum, quāuis distinguitur sicut vnū simpliciter à multis simpliciter, non tamen sicut vnum abstractens in representando ab illis multis quæ admodum in vniucocis cōtingit. Quoniā, vt ex dictis patet, conceptus ille, puta, qualitatis, in quantum ens, alterius analogati, id est ipsius qualitatis, secundum quod se habet ad suum esse, est adæquatē representatiuus, & a qualitatis quidditate non abstractens, ceterorum verò (puta quantitatis & substantiæ) imperfectē tantum est representatiuus, in quantum eis similis proportionē biliter est.

CAPVT. V.

Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.

OPORTET autem ex præmissis ostendere, qualiter analogū abstractat ab his, quibus cōmune secundū analogiā dicitur: puta, qualiter ens abstractat à substantia & quantitate. Insuper siquidem difficultas quædam in re hac, & ex parte rerū, & ex parte cōceptus. Ex parte siquidē rerū: quia videt analogi nominis res significata, eodē abstractibilis & abstracta modo quo res vniucoco nomine significata, quoniā cū (vt in 5. Meta dicitur) vnū i quālitare faciat simile, nulla apparet ratio, cur a quibusdā similib⁹ sit vna res abstractibilis, & a quibusdā nō, licet euidentis ratio sit, cur ab his similib⁹, puta Sorte & Platōe, abstractibilis sit res magis vna, & ab illis, puta homine & lapide, min⁹ vna, vnde si substantia & quātitas assimilatur in hoc, quod vtraque est ens, & cōsequenter i eis est aliqd vnū, quod est fundamentū illius similitudinis, quod vetat ab eis abstracti rem vnā veri⁹ cōmunē? Ex parte vero cōceptus, quia videtur eodē modo cōcept⁹, analogi abstractere ab analogatis sicut vniucocū ab vniucocatis, eo quod analogi nomē importat in cōfuso singulas proportionē analogatorū, & distinctē nō significat nisi proportionē i cōmuni, verbi gratia, ens nō significat habē, se ad esse sic vel sic, puta vt substantia, aut vt quātitas: sed si, proportioale nomē est, significare videt habē se ad esse secundū aliquā proportionem, quæcūque sit illa. Hoc autē constat esse æque abstractum à substantia, & à quātitate: & cōsequenter per modum vniucoci in analogis abstractio conceptus apparet. Vt autem euidentis fiat huius ambiguitatis determinatio, sciendū est, quod licet abstractere diuersa significet, cū dicimus intellectum abstractere animal ab homine & equo, & cū dicimus animal abstractere ab homine & equo: eo quod tūc significat ipsam intellectus operationē attingerem in eis vnū & nō aliam: verò significat extrinsecā denominationē ab illa intellectus operatione, qua res cognita abstracta denominatur. In vnū tamē & idē semper tēdit: quoniā semper sonat intelligi vnū, non intellecto altero. Ideoq; nihil aliud est agere de abstractione analogi ab analogatis, quā inquirere & determinare, quomodo res significata analogo nomine intelligi possit, nō cōintellectis analogatis: & quomodo cōceptus illius habeat absq; cōceptib⁹ istorū, cū igitur ex supradictis, & ex ipso analogi vocabulo pateat, quod analogo nomine nō simpliciter vna res, sed res proportionē vna significatur: talis autē idem est quod res diuersæ, vt similes proportionaliter, facile deduci potest, quod res analogā pot, quidē intelligi nō cōintellectis analogatis, & cōsequenter abstractere ab eis. Sed nō sicut i vniucocis res vna (puta natura sensitiva, seu animal intelligitur nō cōintellectis omnino natura humana & equina, vt sic) sed sicut duæ res vt, proportioaliter similes intelliguntur, nō cōintellectis ipsimet duabus reb⁹ secundum suas proprias naturas absolute ita quod analogi abstractio nō consistit in cognitione vni⁹ & nō in cognitione alterius: sed in vnū & eiusdē intellectiōe vt sic, & nō in intellectiōe absolute, verbi gratia, entis abstractio nō consistit in hoc, quod entitas apprehēditur, & substantia aut quātitas nō: sed in hoc quod substantia, aut quātitas apprehēditur, vt sic se habet ad propriū esse: secundum hoc enim similitudo proportionaliter attenditur: & nō apprehēditur substantia, aut quātitas absolute. Et simile est de aliis reb⁹ analogis, quales sunt fere omnes metaphysicales. Vnde cōcedi potest, rem analogā abstractere, & nō abstractere ab analogatis diuersimode. Abstractere quidē, pro quāto abstractat ab eis, quæ admodū res vt sic, id est res similis alteri proportionaliter abstractat à se absolute sumpta. Nō abstractere verò, pro quāto res vt sic accepta se ipsam necessariò includit, & absq; se ipsa intelligi nō pot. Quod de vniucocis dicit nō pot: quia res vniucocæ, absq; aliis, quibus est vniucoco communis, intelligitur, nec quæ in suo intellectu nullo modo actualiter includit: vt patet.

OBIECTIONI autem ad oppositū adductę ex analoge portio-

vnū pte simili

similitudinis natura, facile satisfit, dicēdo, quod cum vnū multipliciter dicatur, non oportet omnem similitudinem attendi secundum vnū simpliciter, sed quauoque sufficit, quod vnum secundum proportionem faciat simile. Vnum autem proportio nalter non est simpliciter vnum, sed multa similia secundum proportionem, a quibus ideo non potest abstrahi res vna simpliciter: quia similitudo ipsa proportionalis tantū est & fundamentū nō est vnum nisi proportionaliter. De ratione siquidem vnus proportionaliter est habere quatuor terminos: vt in quinto Ethic. dicitur. Quoniam proportionalitas, qua similitudo proportionū fit, inter quatuor ad minus (quæ duarū proportionum extrema sunt) necessariō est, & cōsequenter vnum proportionem non vnificatur simpliciter, sed distinctionem retinēs, vnum pro tanto est, & dicitur, pro quāto proportionibus dissimilibus diuisum non est. Vnde sicut non est alia ratio quare vnum proportionaliter non est vnum absolute, nisi quia ista est eius ratio formalis: ita non est querenda alia ratio, cur à similibus proportionaliter non potest abstrahi res vna, hoc enim ideo est, quia similitudo proportionalis talem in sua ratione diuersitatē claudit. Et accidit vltēri⁹ procedētibus, vt querāt id, quod sub quē- 20 sione non cadit: vt quare homo est animal rationale, &c.

DE Abstractione quoque cōceptus eodem dicendum est modo, abstrahit enim cōceptus analogi nominis nō sicut vnū simpliciter, sed sicut vnū proportionem: seu simile secundum proportionem à multis absolute. Sed quia obiciendo tangitur de abstractione cōceptus analogi à specialibus cōceptibus illius analogie, & abusiue analogata ibidē vocantur partiales analogi rationes: ideo diligētē cauendū est, ne apparatus in obiectione tacta in illū errorē ducat, qui ibi tāgitur. Sciēdum siquidem est, quod licet in analogis sicut attributionem in hoc omnia analogata cōueniant quod eandē formā omnino respiciūt: ita quod nō solū conueniūt in vno termino, sed in hoc quod est respicere illū. Error nē tamē est, analogo per attributionē cōceptum vnum respectus in cōmuni ad illum terminū per abstractionē à tali & tali respectu attribuere: verbi gratia, Animal inquantū sanum, vna inquantū sana, & medicina inquantū sana licet conueniāt, & in sanitate tāquam termino, cuius animal est subiectum, vna signum, & medicina causa, & cōueniant, in hoc, quod respiciāt sanitatē: quodlibet enim eorū sanitatē respicit, licet diuersimodē. Ab his tamē specialibus respectibus nō abstrahitur respect⁹ in cōmuni ad sanitatē, importatus sanī nomine: in cuius respectu omnes speciales respectus ad sanitatē, cōfusē & in potentia claudantur. Fallum enim est, quod sanū significet hoc quod dico, respiciens, vel aliquāliter se habens ad sanitatē. Tū quia sic Sani nomen vniuocū verē esset ad vrinam & animal, &c. vt patet ex vniuocorum diffinitione. Tū quia hoc est cōtra intentionem dicētium, vrinā aut dietam sanā. Percūtantibus siquidē, quid est vna inquantū sana, non responderetur, respiciens sanitatem: sed omnes respectum illum specificant, respōdentes signum sanitatis, & similiter de dicta responderetur, quod est cōseruatiua sanitatis, &c. Tū quia contra omnes & Philosophos & Logicos hucusque à me visos hoc est. Sicut autem in prædictis analogis prædictus cauendus est error: ita in analogis secundum proportionem (quæ sola simpliciter analogata sunt) similis cauendus est error, ex simili causa apparentiæ similitatem trahēs. Quia enim analogata conueniunt in hoc, quod vnumquodque eorum commensuratum seu proportionatum est, licet diuersimodē credi potest quod ab his specialibus proportionibus abstrahatur proportionatum in communi, & nomine analogo significetur. Ac per hoc analogū habeat cōceptum vnū, in quo cōfusē & in potentia claudantur omnes speciales proportionem analogatorum: verbi gratia, vt quia substantia proportionata est suo esse & similiter quātitas & qualitas, licet diuersimodē: idē à substantia, quantitate & qualitate, diuersimodē proportionatis suis esse, abstrahatur res siue quidditas proportionem habens ad esse: qualiscunque sit illa proportio, & hoc sit entis primarium significatū, in quo omnes speciales proportionem substantiæ, quātitatis & qualitatis, &c. ad sua esse confusē claudantur & in potentia. Sed hoc falsissimū est. Tum quia hoc quod dicitur, scilicet res proportionata ad hoc quod sit, non est res vna simpliciter etiam in esse obiectiuo, nisi chimericē. Tū quia proportionalia nomina vniuoca essent (vt ex vniuocorum diffinitione patet) & cōsequenter periret proportionalitatis ratio, quæ extrema vnū simpliciter esse nō cōpatitur, & sic essent proportionalia & nō proportionalia: quod in seclū capere nō pot. Tū quia cōtra Arist. autoritatem in secūdo post inferius adducēdam, & adductā ex primo Ethic. & S. Th. & Auer. & Alberti expressē est. Vnde cōfusio, qua analogū tam sicut attributionē quam sicut proportionem importat speciales habitudines aut proportionem, nō est confusio pluriū conceptuū in vno cōmuni cōceptu: sed est cōfusio significationū in vna voce, licet difformiter. Quoniam in analogia attributionis vox analogata primū distinctē significat, cetera aut cōfusē. In

analogia verò proportionis, nomen analogum ad omnes suas significationes indistinctē se habere permittitur.

¶ Cautū tamen & attētum oportet hic esse: quia cū analogi rationes dupliciter sumi possint, scilicet sicut se, & vt eadem & ipse vt eadem propter idētitatis proportionis naturā nō abstrahant à seipsis: & tamē aliquid cōuenit eis ratione idētitatis, seu inquantū eadem sunt, quod nō conuenit eis ratione diuersitatis (vt patet de cōmuni eis) videtur quod duo impossibilia secundum apparentiam, analogi rationibus conueniāt, scilicet quod ipsæ vt eadem nō abstrahant à seipsis, & quod ipsæ, vt eadem aliquid eadem, & habeāt, quod nō vt diuersæ, reduplicariq; possint vt eadē, nō reduplicatis, vt diuersæ sunt. Hęc enim non solum composibilitē, sed necessariō simul sibi vendicat idētitas proportionalis: quoniam & extrema vniri omnino nō patiens, ab eis omnino abstrahi non permittit: & extrema aliquāliter indiuisa & eadem ponens, vt eadem ea cōsiderabilia & reduplicabilia exigit. Sicq; fit, vt analogo secundum idētitatem in se clausam, ad diuersitatem rationū in se quoque clausam comparato, abstractio quædam (quæ non tam abstractio, quàm quidā abstractionis modus est) inueniatur: propter quam nō solum ab analogatis (puta substantia & quantitate) analogū, puta ens, abstrahere dicitur: vt supra diximus. Sed ab ipsis eius rationi bene. seu à diuersitate ipsarū rationū eius puta rationis entis in substantia, & rationis entis in quātitate. Non quia quædam rationem eis cōmunem dicat: quia hoc est fatuū, nec quia illæ rationes omnino sint eadē, aut eas omnino vniat: quia sic nō esset analogum, sed vniuocū: sed quia eas proportionaliter adunans, & vt eadem proportionaliter significans, vt eadem cōsiderandas offert, annexa inseparabiliter diuersitate quasi seclusa, & idētitate proportionali vnit, & cōiungit quodammodo diuersitatem rationū. Sicq; non sola significationū in voce cōfusio, analogo cōuenit, sed cōfusio quædam cōceptum, seu rationum fit in idētitate eorum proportionali, sic tamē vt nō tam cōceptus, quàm eorum diuersitas cōfundatur. Et quoniam analogum talem idētitatem præcipuē importat: & tali cōfusione frequēter vtimur, analogata nomina ab omni rationū eius diuersitate abstrahere dicētes (dum cōfusē pro omnibus supponere ipsum pluries exponimus) ideo nō mediocri opus est vigilantia, ne in vniuocationem labi cōtingat. Abstrahit igitur analogū à suis analogatis (puta ens à substantia & quantitate) sicut vnū proportionem à multis, seu sicut similia proportionaliter à seipsis absolute tā quo ad cōceptum obiectiuū, quàm metale siue sit fermo de abstractione totali, siue de formali. Hæ enim abstractiones nō differūt in eodem, nisi secundum præcisionem, & nō præcisionem: vt alibi declarauimus. Vnde nihil aliud est dicere ens abstractum à naturis prædicamentorum abstractione formali, quàm dicere naturas prædicamentales proportionales ad sua esse, vt sic præcisē: à specialibus aut se singulis analogie rationibus extremis, nō tertio cōceptu simplici, sed voce cōmuni & idētitate proportionali earūdem, quodammodo abstrahit.

CAPVT VI.

Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.

Debitur autem forte alicui ex his quod prædicatio analogi de suis analogatis (puta ens de substantia, & quātitate, aut forma de anima & albedine, &c.) sit sicut prædicatio æquiocci de suis æquiocatis, ita quod non sit prædicatio superioris de inferioribus, nec cōmuniōris de minus cōmuni, nisi sola voce, sed eiusdē de seipso. Nō est enim analogo res vna significata, quæ in vtroque analogatorum saluetur absq; hoc autem prædicatio cōmuniōris, aut superioris nō inuenitur secundum intrinsecam denominationē, seu existētiā. Sic enim analogum secundum proportionalitatem cōmune esse dictum est. Fovere quoque potest non parum opinionem hęc processus iuxta primum Topic. Aut scilicet analogum est prædicatum conuertibile, aut inconuertibile seclusa vocis cōmunitate. Et cum cōstet non esse inconuertibile (quoniam substantia vt sic se habens ad suum esse, quod ens de substantia dictum prædicat conuertitur cum substantia: & similiter quantitas sic cōmensurata suo esse, cum quantitate cōuertitur, & sic de aliis) consequens est, quod analogum tanquam superius, de analogatis prædicari non possit. Superioris enim intētionem suscipere non potest, quod cōuertibile esse cōprobatur. Et quoniam secundum veritatem analogum vt superius prædicatur de analogatis, & non sola voce cōmune est eis: sed cōceptu vnico proportionaliter: cuius vnitas ad hoc, quod prædicatum aliquod superioris rationem habeat, sufficit: quia superius nihil aliud sonat, quàm vnū prædicatum ad plura se extendens vnū autem non per accidēs, aut congregatione (sicut aceruus lapidū) sed per se, conflat esse etiam vnū proportionem: ideo ad huius veritatis claritatē ex extremis procedēdo, sciendum est, quod quia analogū medium est inter

vniucum & purè æquiuocum, cōsequens est, quòd analogum idem aliquo modo, & non idem aliquo modo de suis prædicat analogatis. Et quia prædicat aliquod abstrahēs aliquo modo à suis analogatis (vt ex præmissis patet cap.) consequēs est, q̄ com paret ad sua analogata vt maius ad minora, seu superius ad inferiora: licet non omnino vnū fm rationē sit, quod eis imponit. Quod vt clarius pateat, figuratiter declaratur sic. Tam in æquiuocis quàm vniucis & analogatis, quatuor inueniuntur, scilicet duæ res ad minus, æquiuocata, vniucata, aut analogata: & duæ res, seu rerum rationes æquiuocationē, vniucationē, aut analogiā fundantes, verbi gratia, In æquiuocatione canis inueniuntur hæc quatuor, canis marinus, & canis terrestris, & ratio illius, & ratio illius fm nomen canis. In vniucatione quoque animalis inueniuntur quatuor scilicet homo & Bos, & natura sensitiua hominis & natura sensitiua Bouis: quæ animalis vniucationē fundat. In analogia similiter entis quatuor sunt. scilicet substantia & quãtitas, & substantia in quãtum cōmensurata suo esse, & quãtitas secundum quod suo esse proportionatur. Et licet prima duo, scilicet æquiuocata & vniucata, & analogata eodē modo quãtum ad propositū spectat in omnibus his distinguantur, quia vbi libet ex oppositō cōdistincta sunt: altera tamē duo vniucationē, æquiuocationē & analogiam fundantia, diuersimode vnita aut distincta sunt. In æquiuocis nãque rationes illæ, puta canis marini & terrestris, sunt omnino diuersæ fm rationē: & propter hoc id quod prædicat canis de marino cane, nullo modo prædicat de terrestris, & e cōuerso: & ideo sola voce cōmuni, aut maius æquiuocatis dicitur, & est. In vniucis verò res illæ (puta animalitas in Boue & animalitas in Leone) licet numero & specie diuersæ sint, ratione tñ omnino eadē sunt: ratio em̄ vnus est omnino eadē q̄ ratio alterius, & e cōuerso: & propter hoc id quod prædicat animal de homine, idē omnino prædicat de Boue, & vniucocū dicitur & superius homini & Boue.

In analogis autem res analogiã fundantes (puta quãtitas vt sic se habēs ad esse: & substantia vt sic se habēs ad esse) licet diuersæ sint & numero, & specie, & genere, ratione tamē eadē sunt nō omnino, sed proportionaliter: quoniã vnus ratio proportionaliter eadē est alteri. Et propter hoc, id quod prædicat analogū, puta ens de quãtitate, illudmet proportionaliter prædicat de substantia, & e cōuerso. Est enim illudmet proportionaliter id, quod in substantia ponit, & e cōuerso: & propter hoc analogum (puta ens) nō sola voce cōmuni, mai⁹ aut superi⁹ analogatis est: sed cōceptu (vt dictū est) proportionaliter vno. Ita q̄ analogū & vniucocū cōueniunt in hoc, q̄ vtrunq; cōmunitatis & superioris rationē habet. Differūt autem in hoc, quòd illud est superius analogicè seu proportionaliter, hoc verò vniucocè. Et merito: quia fundamentū superioritatis vtrōq; saluatur, vniucationis aut nō. Fundatur em̄ superioritas super idēitate rationis rei significatæ, id est super hoc q̄ res significata inueniūt nō in hoc tantū, sed illamet nō numero, sed rationē, inueniūt in alio. Vniucocō autē super modū idēitatis omnimodē, scilicet idēitate rationis rei significatæ, id est super hoc, q̄ ratio rei significatæ in illo, & in illo est eadē omnino. Quãuis enim in analogis hic idēitatis modus nō inueniatur, quē, in vniucis inueniri pluries dictū est: idēitas tamen ipsa rationis * rationem inuenitur, est nanque idēitas proportionalis, idēitas quãdam. Et ideo non minus analogum (puta ens) est prædicatum superius, quàm vniucocum, puta animal sed alio modo: analogū enim est superius proportionaliter: quia fundatur supra idēitatem proportionalis rationis rei significatæ, vniucocum autē præcisè & simpliciter: quia semper omnimoda idēitate rationis rei significatæ eius superioritas fundatur. Propter quod S. Tho. superioritatis fundamentum aspiciens in quinto Metaphy. dicit, q̄ ens est superius ad omnia, sicut animal ad hominem & Bouem.

¶ Vnde obiectiones ad oppositū adductæ, in hoc peccant, q̄ inter idēitatem & modū idēitatis non distinguunt. Fatendum est enim, quòd ad hoc: q̄ aliquis terminus denominetur superior, aut cōmuni⁹, oportet vt rē vnā & eandem in vtroq; ponat: sed sophisma cōsequētis cōmittitur inferēdo ex hoc, ergo oportet quòd dicat rem vnā & eandem omnino. Et est semper sermo de idēitate fm rationem seu definitionem. Idēitas enim & vnitas cōtinent sub se non solum vnitatē & idēitatem omnimodā, sed proportionalem, quæ in analogi nominis rationē saluatur. Negādum est igitur quòd in analogis nō prædicatur idem de vno & alio analogato: quoniã vnū & idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur: & propterea inter prædicata nō cōuertibilia numerandum est. Quãtitas enim licet adæquet ens de quãtitate verificatū secundum rationē omnino eadē, nō tamen secundum rationē illam proportionalem: quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad substantiam & qualitatem se extendit. Verū quia analogū sonat idēitatem proportionalem, ideo huiusmodi rationibus formaliter respōdēdo, nullo pacto cōcedendum est analogū cōverti cū ali-

quo analogato. Ad materiã tamē descendendo, potest intrepidè dici, q̄ quia analogum rationem vnā proportionaliter tantū prædicat, & vnū proportionaliter plura & esse proportionibus similia manifestū est: dupliciter potest secundum singulas rationes ad analogata comparari. Vno modo absolutè: & sic secundum singulas rationes cū singulis analogatis cōuertitur: quia nulla omnino analogi ratio in duobus analogatis inuenitur. Alio modo secundum idēitatem proportionalem, quam habet vna cum altera: & sic cū nullo analogato cōuertitur: quoniam omnes analogi rationes indiuisæ sunt proportionaliter, & vnz est altera proportionaliter. Et quia vt dictū est analogū hãc sonat idēitatem, ideo formaliter & simpliciter loquēdo, analogū incōuertibile & cōmuni⁹ prædicatum, concedendum est esse. Nō tamē genus, aut species, aut propriū, aut diffinitio, aut differētia, aut accidēs vniuersaliter est. Nec propterea diminutus Arist. aut Porphy. fuit: quoniã prædicabilis, qd simpliciter vnum est docebat, ac per hoc inter æquiuoca analogata numerauerūt. ¶ Ex prædictis autem manifestè patet, quòd analogū non conceptum disunctum, nec vnum præcisum inæqualiter participatum, nec vnum ordine, sed conceptum vnum proportionē dicit & prædicat. De ordine tamen in analogis inclusio infra tractabitur. Vnde cum dicitur de homine, aut albedine, aut quocunque alio, quòd est ens non est sensus, quòd sit substantia vel accidens: sed sic se habens ad esse. Vt autem ly. sic, quoniam de propriis nominibus proportionum ad esse in actu exercito eas importantibus, disputare nolo ad præsens: quoniam Metaphysici negotij opus hoc est, & exemplariter hic de ente loquimur. Simile siquidem est de actu, potentia, forma, materia, principio, causa, & aliis huiusmodi iudicium,

CAPVT VII.

Qualis analogatorum secundum analogi nomen diffinitio.

Preparare quoque poterit alicui, quòd in ratione vnus analogati (puta qualitatis) secundum analogi, puta entis nomen, alterius analogati, puta substantiæ, vel quantitatis ratio secundum idem analogi nomen cadere debeat: sicut in analogia attributionis contingere dictum est. Fundamentum autem inde apparet hæc sumit: quia ratio vnus analogati, vt eadem proportionaliter est alteri, absq; illa altera exprimi cōpletè nequit. Dictum est autem, quòd analogo nomine rationes hæ importantur, vt eadem proportionaliter sunt. Et confirmat hoc expositio ipsa analogiæ ab Aristotele, Aueroe & S. Thoma in primo Ethicorum posita. Exponunt enim, quòd bonum seu perfectio analogicè dicit de vso & intellectu: quia sicut visus in corpore, ita intellectus in anima perfectio est. Cōstat autem, quòd non est intelligibile hoc se habere sicut illud, nisi vtrunque extremorum percipiatur. Necessariò igitur videtur, vnum analogatū

Vt autem liqueat huius ambiguitatis solutio recolendum est analogi hæc dupliciter inueniri, scilicet propriè & metaphorice. Diuersimodè enim hæc se habent ad propositam quæstionem. In analogia siquidem secundum metaphoram, oportet vnum in alterius ratione poni: non indifferētè, sed propriè sumptum, in ratione sui metaphoricè sumpti claudi necesse est: quoniam impossibile est intelligere quid sit aliquid fm metaphoricum nomen, non cognito illo, ad cuius metaphoram dicitur. Neq; enim siqu potest, vt intelligam quid sit prauū in eo, quòd ridens, nisi scia quid significet risus nomen propriè sumptū, ad cuius similitudinem dicitur prauum ridere. Est autem huius ratio radicalis: quia analogum metaphoricè sumptum, nihil aliud prædicat, quàm hoc se habere ad similitudinē illius, q̄ absq; altero extremo intelligi nequit. Et propter hoc huiusmodi analogaprius dicitur de his, in quib⁹ propriè saluatur, & posteri⁹ de his, in quib⁹ metaphoricè inueniuntur, & habet in hoc affinitatē cū analogis secundum attributionem vt patet. In analogia verò, in qua nominis saluatur proprietates, nullum analogi membrum per alterū diffiniri oportet, nisi fortè gratia materiæ: vt S. Tho. in secūda quæst. de Veri. articulo vndecimo docuit. Sūt enim analogatorum rationes secundum analogi nomen quodammodo mediæ inter analogata secundum attributionem, & vniucocā. In analogis enim secundum attributionem primum diffinit reliqua. In vniucis verò neutrum alterū diffinit, sed vnus diffinitio est cōpleta alterius diffinitio: & e cōuerso. In analogis autē neutrum alterū diffinit, sed vnus diffinitio est proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur semper de ratione secundum nomen cōmune, verbi gratia, in diffinitione cordis, secundum quòd principium animalis, nō posuit fundamentum, secundum quòd principium domus: nec e cōuerso: sed eadē proportionaliter est principij ratio vtrōq; vt Cōment. vbi supra dicit. ¶ Duabus autē opus est distinctionibus vti in re hac: ea scilicet, q̄ in logica tradit de actu signato & exercito, & ea quæ à Metaphysico

* Alias idēitas substantialem, &c.

phyfico, vt plurimū tractat, de ordine rerū ex vno nomine ex parte rei, & parte impositionis nominis. Ex prima siquidē distinctione scimus duo. Primū, q̄ sicut animal dictū de homine & equo importans vniuocationem in actu exercito, nō prædicat de homine totum hoc, s. naturam sensitiuam eādē s̄m rationē naturā sensitiuā equi & Bouis, sed naturam sensitiuā simpliciter, quā tamē ad hoc, q̄ vniuoca sit prædicatio, oportet esse omnino eandē s̄m rationem naturā sensitiuā equi & Bouis, ita ens importat proportionalitatem in actu exercito, non prædicat de quātitate totū hoc, s. habens se ad esse sic proportionaliter vt substantia, aut qualitas ad suum esse, sed habēs se ad esse sic absq̄ alia additione: q̄ tamen oportet ad hoc q̄ analogā sit prædicatio, idem proportionaliter esse cum altero, sic se habere ad esse q̄ de substantia aut qualitate ens prædicat. Secundū, q̄ sicut ex declaratione, quā manifestatur animal esse vniuocum, q̄ dicit vnam & eadē omnino rationē in omnibus, non fallimur, nec cōfundimur, nec vagamur circa hominis & Bouis secundū animalis nomen rationem, sed quiescimus, intuentes q̄ animal exercet, q̄ vniuocorū diffinitio & expositio significat. Ita ex hoc, q̄ declaratur ens, aut bonum, aut quodcunq̄ aliud esse analogū: quia dicit rationes plures eadēm proportionaliter & importat hoc se habere quēdmodū proportionaliter se habere illud ad esse vel appetitū, &c. non debemus turbari, & inquirere in analogi nominis (pura boni) ratione significationē istam, sed sat sit, distinguendo inter actum signatum & exercitum inspicere quod analogi nominis ratio id exercet, quod analogi ratio & declaratio significat. Ex his autē duobus patere iam potest intērum, q̄ scilicet non oportet vnum analogicū mēbrum per alterum diffinire, ex eo quod analogum significat ea esse eadēm proportionaliter quoniam hoc in actu exercito significat.

¶ Ex secunda verō distinctione scimus, non solū q̄ præposterus est ordo rerū & significationū quandoque sub nomine analogo, ita q̄ prior secundū rem ratio, posterior interduum significatione est (vt de ente & bono, & aliis huiusmodi communibus Deo & creaturis accidit: ratio enim, quā in Deo quodlibet horum ponit, significatione quidem posterior, re autē prior est) & propter alterum horum dicitur analogum prædicare de suis analogis secundū prius & posterius, ipsam analogicā rationem. Sed etiam scimus q̄ quādo ratio, quā ponit analogum in vno, ex ratione, quā in altero ponit, exponitur, non ideo fit, quia vnu in alterius ratione cadat: sed quia vnius ratio posterior alteri est significatione, & per priorem vt potē notiore declaratur, vt S. Tho. in secūdo articulo, quēstione decimatercia primæ partis fecit, declarans, q̄ dicendo, Deus est bonus, sensus est, id quod bonitatem in creaturis dicimus, præexistit in Deo proportionaliter, &c. Et eadē intelligendum est ratione fieri, si posterior secundum rem per priorem declaratur. Non diffinit ergo analogum secundum vnam rationem, seipsū secundum alteram, licet exponat & declaret.

OBIECTIONIBVS Autem in oppositum, quamuis ex dictis satisfactum sit, formaliter respondēri potest, q̄ cognosci aliqua vt eadēm proportionaliter, seu hoc se habere sicut illud, dupliciter contingit. Vno modo formaliter, id est, quod ad relationē identitatis & similitudinis: & sic absq̄ extremis cognitio hæc haberi non potest. Alio modo fundamentaliter: & sic in ratione vnius non cadit reliquum, sed ratio vnius est alterius ratio, omnino, vel proportionaliter. Cōstat autem, quod analogū nomen (pura ens, aut bonum) non relationem idētitatis aut similitudinis significat, sed fundamentum: & ideo obiectiones, quæ iuxta primum sensum procedunt, nihil concludant cōtrā intēntum. Patet autem facillimē hæc esse vera exempla de vniuocis, ponendo & applicando ad identitatem vniuocationis. Significat namque nomen vniuocum plura, in quantum eadē sunt vniuocē, seu secundum rationem omnino. Et identitatis relatio in nullo extremorum absq̄ altero intelligibilis est. &c.

CAPVT VIII.

Qualis sit in analogo comparatio.

DIFFICULTAS Etiam non parua (quæ multos inuasit ac superauit) de comparatione in analogo dilucidanda est. Creditum enim à quibusdam est, quod non posset analogia posita, terminus ille nisi extortē exponi, quo vnum analogatū magis aut perfectius tale secundū analogi nomen diceretur, verbi gratia: Substantia est magis, aut perfectius ens quam quantitas. Moti sunt autem ex eo, q̄ comparatio in vno communi, vtrinque faciendā est etiam secundum grammaticos: quod in analogo non inueniri videtur. Et potest formari ratio pro eis talis: Aut comparatur analogata in vna communi eis ratione, aut in suis rationibus: non in ratione communi, quia illa analogum caret: nec in rationibus propriis: quia tunc falsum est, substantiam esse magis ens, quam quantitatē. Non enim minus aut imperfectius quantitas est sua ratio, quam ens in ea ponit, quam

substantia sua, & cetera. Nullo igitur modo videtur comparationem cum analogia saluari posse.

¶ Succumbitur autem difficultati huic, quia proprium comparationis fundamentū non cōsideratur. Fundatur enim super identitatem seu vnitatem rei, in qua fit cōparatio, & non super modo identitatis aut vnitatis: sicut de intentione superioritatis prædictum est. Vnde cum analogum ex dictis constet rem vnam licet proportionaliter, dicere: nihil prohibet, in ipso comparari analogata, licet non eo modo, quo vniuoca fit comparatio. Ad comparationem siquidem cum requirantur & sufficiant hæc tria, s. distinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit comparatio, & modus essendi illius in extremis scilicet: trique, vel magis, aut minus perfectē: sub identitate autem seu vnitatem proportionalis vnitatis seu identitatis contineatur, cōsequens est, q̄ si in diuersis idem proportionaliter eque vel magis aut minus perfectē esse habet, cōparatio secundum illud proportionale fieri possit. cōparatione non vniuoca, sed analogā. Sicut enim quia natura sensitiva est in Bone, & illamet omnino secundum rationem est in homine, & perfectius esse habet in homine, q̄ in Boue, homo perfectius animal Boue dicitur vniuoca cōparatione, sic quia sic se habere ad esse est in substantia. & hoc idem proportionaliter est in quantitate, & imperfectius esse habet in quantitate q̄ in substantia dicitur substantia magis seu perfectius ens, quā quantitas analogā comparatione. Vnde S. Tho. in septimo articulo quæstione septima de potentia Dei, tripliciter comparationem fieri docens, duos modos analogicę cōmparationis ponit aperte ex hoc in sinuans comparationem non solū super identitate numerali specifica, aut generica fundari, sed etiā proportionali. Modi autē cōparationis ibidem traditi sunt hi, s. secundū solam quātitatem rei participatę, & sic vnum album dicitur altero albius. Vel extendendo propter præsens positum, hunc modū ad omnem comparationem vniuocam, dicitur quod primus attenditur secundum quātitatem rei participatę eiusdem omnino secundum rationem, siue illa ratio sit specifica, siue generica vt calidum magis calidum altero dicitur, & homo perfectius animal Leone est. Secundus vero modus attenditur secundū quæ res aliqua in vno inuenitur participatiue, alterū verō est per essentiam, quē admodum homo Platonicus loq̄ perfectior homo esset nobis. Et abstractione intellectus vtendo, quem admodum bonitas longe melior est quocunq̄ bono q̄ participatiue bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur secundum quæ res aliqua in vno inuenitur formaliter, & secundum se; in altero autem virtualiter & eleuatum ad rem superioris ordinis. Quem admodum dicimus, quod Sol est magis calid⁹ quā ignis, vel quod calor perfectius esse habet in Sole, quam in igne. Nec est dubiū hos duos modos vniuocam cōparationem impedire: vt S. Tho. ibidem dicit, & Aristoteles in primo Ethicorum, de primo modo testatur, vbi bonum commune non vniuocē, sed secundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati separare & bonis ceteris per participationem. Patet igitur ex his, eadēm proportionaliter vt sic esse comparabilia, quamuis Physice loquendo in sola specie, aut genere comparatio fiat.

AD OBIECTIONEM Autem in oppositum, dicitur q̄ vtroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur siquidem analogata (pura substantia & quantitas) in ratione vna & communi proportionaliter, quā analogi nomen (pura ens) dicit & addit supra analogata, vt ex dictis patet. Hæc comparantur secundum suas rationes, secundum tamen analogi nomen; quæ earum sit perfectior, secundum quod dicitur, substantia est perfectius ens quantitate, quia ratio entis in substantia perfectior est ratione entis in quantitate. Ita quod iuxta istam comparationem est sensus, substantia habet perfectiorem secundum entis nomen rationem, quā quantitas; & non quod substantia est magis aut perfectius substantia, quā quantitas sit quantitas, vt quidam somnariē videntur. Vnde comparatio ista extenditur vsque ad analogā secundum attributionem, licet in tali analogia non nisi abusue comparatio fieri possit. Dicimus enim quod ens reale est magis & perfectius ens ente rationis, quod per attributionem ad illud, ens dicitur in quarto Metaphysicorum, textu secundo, quia ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem. Iuxta quem modum si vsus admitteret, diceremus, animal est magis substantia vna, quia perfectiorem, secundum facti nomen rationem habet.

CAPVT IX.

Qualis sit analogi diuisio & resolutio.

VALITER AUTE M Analogum diuidendum sit, ex dicendis manifestum est. Potest siquidem trifariam analogi diuisio intelligi. Primo, vt diuidatur vox in suas significationes. Dicitur enim q̄ analogum plures rationes significat immediate, & hæc diuisio cōuenit

Alia
medica
de suis
analogia
secundum
vniuocam
posse
secundum
ipsum
analogum
ratio

sibi, in quantum æquiuocum quoddam est. Secundò, vt diuidatur significatù eius in quasi membra eius, eo modo quo eius, q̄ proportionaliter vnum est, sic & sic proportionatù membra dici possunt. Dicitur enim q̄ analogum non ita diuersas rationes significat, quin significet vnam rationem proportionaliter. Omnes nanque rationes analogo nomine immediatè significata, eadem proportionaliter sunt. Ratio autem vna proportionaliter, cum constituat ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas secari potest. Hęc autem nō est diuisio analogi in sua in analogata, quoniam rationes hæc in ipsius analogi ratione in trīscē clauduntur, & analogata ea sunt, in quibus ratioēs illę saluatur, & non ipsę rationes. Entis enim analogata sunt substantia & quantitas, & non rationes entis in substantia & quantitate. Rationes enim (vt dictum est) analogę sunt. Vnde tertio modo pot̄ diuidi analogum diuidendū significatù eius in sua analogata per diuersos modos, quibus analogi rationem proportionalem analogata ipsa diuersimode suscipiant. Ita q̄ diuisum est significatum vnum proportionaliter, diuidētia sunt modi fundantes & facientes in analogatis proprias proportionales, secundū quas sit analogia constituta aut per diuisionē, vt partes subiectiuę, sunt analogata ipsa, verbi gratia, Quādo ens diuidit in substantia & quantitate, diuisum est ratio entis nomine significata, quę omnes in se entis nomine significatas rationes claudit, vt pot̄ vna proportionaliter, diuidētia sunt substantiuum & mēsuratiuū, seu per se & in alio, sicut ex quibus substantia & quantitas habent q̄ diuersas entis ratioēs subintrent, partes autem subiectiuę sunt substantia & quantitas, quę in entis ratione analogantur.

¶ Et quia hęc est propria analogi diuisio, idcirco distinctè explicandum est, quomodo differat diuisio hæc ab vniuoca. Tripliciter siquidē differunt. Primò ex parte diuisi, quia diuisione vniuoca vnum omnino secundum rationem fecatur, hęc autē vnum proportionaliter.

¶ Secundò ex parte diuidentiu quia differentię secantes genus sunt extra genus, modi autem secantes analogum, in ipsius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipsa analogata (vt in capitulo de abstractione declaratum est) propter quod in tertio Metaphysic. text. 10. ens genus esse negatur.

¶ Tertio ex parte ipsarū partiū subiectiuarū, in quę per diuisionē sunt, quia partes diuisionis vniuocę licet ordinam habeāt s̄m se (& originis vt qualitas est prior trinitate, & perfectionis vt albedo est perfectior nigredine (tamen s̄m diuisi rationem, puta numeri, aut coloris, neutra altera prior, aut posterior est sed omnes æqualiter in diuisi ratione cōmunicant. Analogata verò, quę analogata diuisione cōstituuntur, non solum s̄m se, sed etiam in ipsius analogi, q̄ diuiditur ratione, ordinem habēt & aliud prius, aliud posterius est, adeo vt in vno eorū tota ratio diuisi saluari dicatur, in alio autem imperfectè & s̄m quid. Quod non est sic intelligendū, quasi analogum habeat vnam rationē quę tota saluetur in vno, & pars ei⁹ saluetur in alio, quoniā puerile est hoc. Sed cum totum idem sit q̄ perfectū, & analogo nomine multę importentur rationes, quarū vna simpliciter & perfectè constituit tale s̄m illud nomen, & alię imperfectę & secundum quid, ideo dicit, q̄ analogū sic diuiditur, q̄ nō tota ratio eius in omnibus analogatis saluatur, nec æqualiter participant analogi rationem, sed secundum prius & posterius. Cum grano tamen salis accipiendum est analogum simpliciter saluari in vno, secundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari, vel absolute (vt patet in diuisione entis in substantiam & accidens, illa enim absolute loquēdo dicit ens simpliciter, hoc autē s̄m quid vel in respectu, vt patet in diuisione entis in Deū s̄m & creaturā. Vtrunque enim, licet ens simpliciter sit, & dicat, absolute loquendo creatura tamē in respectu ad Deum, ens secundū quid & quasi non ens est & dicitur.

CIRCA RESOLUTIONEM autem analogatorum sciendum est, q̄ cum vniuersaliter primum in compositione sit vltimum in resolutione, & per diuisionē in ea, quę actu in aliquo sunt resolutio fiat, eodē modo resoluenda sunt analogata in analogum, quo cetera resoluuntur, scilicet vtendo diuisione prædicta (quę vocatur diuisio in partes essentia vel rationis) & a posterioribus secundum cōsequentiā ad priora procedēdo, si longa esset resolutio faciēda. Ad rationem autem analogi, cum deuentum fuerit, singulis analogatis in suas rationes secundum analogi nomē resolutis, cum illa analogi ratio ex multis constituitur rationibus, ordinem inter se & proportionalem similitudinem habētibus, vel ordinatē ad primam resolutio fiet, veniendo semper ad similius & propinquius, primę & id, in quo dissimilitudo est, relinquēdo. Vel si nō sic ordinatas inter se cōtingit esse rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducēdę sunt. Ordinem enim ad primam nulla subterfugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatione, vel secundum rem. Intelligenda enim sunt hæc in suo ordine, scilicet significationum aut rerum.

CAPIT. X. Qualiter de analogo sit scientia.

ISVM EST autem quibusdam de analogo scientia esse nō posse, nisi quemadmodum de æquiuocis scientia habetur, eo q̄ plures ratioēs dicit, licet similes. Imò fallaciā æquiuocationis cōmitti in syllogismis in quibus analogo pro medio, sumptō, certū analogatū subsumitur, nisi forte gratia materia bonus esset processus, afferunt eadē ratione. Nec posse ex vnius analogati ratioe s̄m analogi nomē cōcludit alterū analogatū tale formaliter esse, sed semper prædictū incidere vitium ratioe prædicta cōfirmatā. Verbi gratia, Si ponamus sapiētia esse analogicē cōmunē Deo & homini, ex hoc q̄ sapientia in homine inuenta s̄m formalem rationem præcise sumpta, dicit perfectionē simpliciter, nō cōcludere possum, ergo Deus est formaliter sapiens, sic arguēdo, omnis perfectio simpliciter est in Deo, sapientia est perfectio simpliciter, ergo. Minor enim distingueda est, & si ly sapientia pro ratione sapiētia, quę est in homine stat, argumētum erit ex quatuor terminis, quia in cōclusiōe sapiētia stat pro ratioe sapiētia, quam ponit in Deo, cum concluditur, ergo sapiētia est in Deo. Si autē pro ratione sapiētia in Deo stat in minore, nō concluditur ex perfectione sapiētia creatæ Deum esse sapientē, cuius oppositum & Philosophi & Theologi omnes clamant.

¶ Decipiuntur autem isti, Scotū (cuius est ratio hęc in quæstione prima distinctione 3. primi libri) sequētes, quia in analogo diuersitatē rationum inspiciētes, id q̄ in eo vnitatis & identitatis laet, nō cōsiderāt rationes entis, analogi, vt superius etiā diximus, possunt dupliciter accipi. Vno modo s̄m se in quātum ab inuicem distinguuntur, & ea quę conueniunt eis vt sic, seu ex hoc. Alio modo, in quātū eadē sunt p̄portionaliter. Primo modo acceptę vitium æquiuocationis inducerēt, si quis eis vteretur, vt patet. Secundo autē modo eis vtēdo, peccatum nullum incurrit eo q̄ quicquid conuenit vni, cōuenit etiam alteri proportionaliter. quicquid negatur de vna, negatur proportionaliter de alia, quia quicquid conuenit simili in eo, quod simile, conuenit etiā illi, cuius est simile, proportionalitate semper seruata. Vnde si ex immaterialitate anime cōcluditur eam esse intellectualem ex immaterialitate proportionaliter posita in Deo, optime cōcluderetur. Deum esse intellectualem proportionaliter, vt quātū immaterialitas illa excedit istam, tantū intellectualitas excedat illa istā, &c. Propter q̄ S. Tho. in quæstione secūda de potētia Dei articulo quinto analogata omnia sub vna analogi distributione cadere dixit. Et merito, quia vnitatis analogi non esset in cōordinatione vnitatum numeranda, nisi vnum proportionaliter, vnum esset affirmabile, & negabile, & consequēter distribuibile, & scibile, vt subiectum & medium, & passio.

¶ Vnde ad obiecta in oppositum dicitur, q̄ quia vt in secūdo Elēchorum, capitulo decimo dicitur, æquiuocatio latens in huiusmodi p̄portionalib⁹ periculosissima est, ideo oportet huiusmodi analogis nominibus vtendo ex parte vnitatis, semper modum proportionalitatis subintelligi, aliter in vniuocationē lapsus fieret. Nisi enim præoculis haberetur proportionalitas, cum dicitur immateriale omne esse intellectualem, tanquam vniuocē dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non visa obreperet.

¶ Proportionalitate autē seruata de analogis scientia esse, & diu Tho. processus de bono & vero, & aliis huiusmodi, & quotidie num cōuincit exercitiū. Testatur quoque demonstratiōe artis patet Arist. in secūdo Posterior. capitulo vnde cōmō incipere. Vt habeamus autē proposita, vel problemata analogū causam ad quādam esse alicuius passionis, & in medium oportere quandoque a demonstratore assumi, dum venationem propter quid docēs, inquit, Amplius, alius modus est secundum analogiam eligere vnu, idē enim nō est accipere, q̄ oportet vocare lepon, & os, & spinam. Suntaut quę sequuntur: & hoc tāquā natura vna huiusmodi existeret. Et in sequenti cap. ait, Secundū autē analogiam euiusdē, & medium se habet secundum analogiam. In quibus verbis nō solum docuit analogum vt medium assumi quandoque in demonstrationibus, sed etiā * ipsum nō esse vnu in se expresse, & cum hoc habere passionem ad quātū, ac si vnius esset natura,

¶ Nec impedit analogia hæc processum formalem ad cōcludendum de Deo & creaturis prædicatum aliquod eis commune, quoniam accepta sapiētia ratione, & segregatis ab ea per intellectum eis, quę sunt imperfectionis, ex hoc quod id, quod est sibi proprium formaliter sumptum, perfectionem absque imperfectione claudit: cōcluditur ergo sapiētia ratio nō omnino alia, nec omnino hęc, sed hęc proportionaliter est in Deo, quia similitudo inter Deum & creaturā nō est vniuoca, sed analogata. Nec pari ratione potest cōcludi, Deum esse lapidē proportionaliter, quia ratio lapidis formaliter sumpta quātūmcūque expoliata, imperfectionem aliquā claudit, quę prohibet tam ipsam secundum se, quā ipsam p̄portionaliter in Deo reperiri, nisi metaphoricē, quemadmodum dictū est, Petra autem erat Christus. Vnde dū sit huiusmodi processus, ois perfectio simpliciter est in Deo, sapien

sapientia est perfectio simpliciter, ergo, &c. in minore ly sapientia, non stat pro hac vel illa ratione sapientie: sed p sapientia vna proportionaliter, id est, pro vtraque ratione sapientie non coniunctim vel distinctim: sed inquantu sunt indiuisa proportionaliter, & vna est altera proportionaliter: & amba vna proportionaliter consti- tuunt rationem. Significatur enim analogo nomine, inquantu eade sunt, vnde non oportet analogu distinguere, ad hoc q con- tradictione funder, & enuntiationis subiectum, aut predicatu fiat: sed ratione identitatis proportionalis in se clause, & quan- principaliter dicit ex se ad hoc sufficit. Contradictio enim dicit consistere in affirmatione & negatione eiusdem de eode, &c. & non in affirmatione & negatione vniuoci de eode vniuoco: idē- titas siquidem tam reru qua rationu (vt pluries replicatu est) ad identitatem proportionalem se extendit. Ex hoc autem apparet, Sco. in primo senten. dist. 3. quæstio. a. vel male exposuisse concep- tum vniuocu, vel sibi contradicere, du volens vniuocationem entis fingere ait, Conceptum vniuocu voco, quia ita est vnus, q eius vnitas sufficit ad contradictionem afirmando & negando ipsum de eodem: & sic vniuocum vult esse, ens. Si enim idētitas sufficiens ad contractionē vniuocatio dicitur, constat q ponen- do ens esse analogum, & secundum proportionalitatem tantum vnum satisfiet vniuocationi, q Scotica doctrina aduersatur, te- nenti hens habere conceptum vnum simpliciter, & omnino indiuisum: vt de vniuocis diximus. Si aut non omnis talis idētitas sufficit ad vniuocationem, non recte igitur vniuocatio cōceptus declarata est esse ea quæ ad contradictionem sufficit, quasi pro- portionalis identitas ad hoc non sufficiat.

CAPVT XI.

De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intellectum & usum.

VIA VERO Aristotel. in prædicta ex elēchis au- thoritate, doctissimos viros circa horu nominu concep- tus errare dicit ob latentē eorum vnitatis modū: idcirco necessarium fore duximus in fine huius tra- ctatus cautelas quasdam tradere, quibus possit se quis ab errore multiplici in re hac præseruare,

CAVENDVM Est igitur in primis, ne ex vniuocatione ipsi nominis analogi respectu quorūdam, credamus simpliciter ipsum esse vniuocum: omnia enim ferē analogā, proprie fuerūt prius vniuoca, & deinde extensione, analogā communia proportiona- liter illis, quibus sunt vniuoca & alijs vel alijs, facta sunt. Sapien- tia enim nomen primū impositum est humanæ sapientiæ, & vniuocum, omnium hominum sapientiis erat. Deinde ad diuinæ na- turæ cognitionē ascendentes, proportionalemque similitudinē inter nos vt sapientes & Deū cōtemplantes. Sapientia nomen ex- tenderunt ad id in Deo significandum, cui nostra sapientia pro- portionalis est: sicque vniuocum nobis analogum factū est nobis & Deo. Et similiter de alijs accidit. Falli aut cōringit faciliter ex hoc, quia illa ratio prior, vt pote notior, & familiarior, & prior quo ad nos, semper profertur ab illustribus viris & eoru sequa- cibus, quando analogi significatio queritur, & dicitur esse tota analogi ratio pro qua simpliciter prolatur stat, & omnia analogā illam participare: vt patet cum sapientiæ ratio redditur. Af- signatur enim differentialis eius cōceptus pro ratione, & in quam communis ponitur Deo & creaturæ, & simile est in alijs. Credi- ture enim ex hoc, q sit ipsa analogi ratio, & incaute vniuocatio acceptatur: non enim illa ratio est ratio analogi, sed eius origo quo ad nos, quoniam non illa, sed illa proportionaliter in altero analogato inuenitur, vt ex dictis patet.

CAVENDVM secundū est, ne nominis vnitas aut diuersitas rationum, analogam vnitate obnubilet, hoc enim tanquā quod- dam accidēs. in re hac suscipiendū est. Nihil enim minus analogi cē idem sunt sepion, os, & spina, vnum non habentia nomen, q si vnum nomen haberent, ne c magis idem essent, si vnum nomē haberent, & tamen si communi nomine ossa vocarentur, ita q defectu vocabulorum, vel rerum proportionali similitudine of- sis nomen ad cetera extensum esset, crederemus eiusdem esse naturæ, & rationis esse, & spinas, &c. Præsertim quia (vt dictum fuit) ad ea, quæ sunt proportionaliter eadem consequuntur pas- siones, tanquam si eorum esset natura vna.

CAVENDVM tertio est, ne vocalis vnitas rationis analogi nominis, mentem reuoluat. Ex eo nanque (verbi gratia) q prin- cipiū, dicitur esse id ex quo res fit aut est, aut cognoscitur, & hæc ratio in omnibus, quæ principia dicuntur, saluatur. Principij no- men vniuocum creditur. Erratur aut, quia ratio ipsa non est vna simpliciter, sed proportione & voce, vocabula enim, ex quibus intēgratur, analogā sunt, vt patet, neque enim fieri, neq; esse, ne- que cognosci, neq; ly ex, vnus omnino est rationis, sed propor- tionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, vt pote proportio- nalis saluat, sicut & principij nomen proportionaliter cōmune dicitur. CAVENDVM demum est, ne diuersa doctorum dicta de analogis, nos perturbent. Cōsiderandū quippe est, quod quā ana- logum medium inter æquiuocum & vniuocum est, & mediū ex-

trēmorū naturā sapiēs. ad alterum comparatum, alterū induit, adeo vt quādo medio fm id q de vno extremo habet, vtinur, illius extremi cōditiones ei attribuamus (vt in quinto Phy. tex. cō. 6. & 52. patet) ideo plerunque doctores vtentes analogo ex parte vnitatis, quā ex vniuocis participat, vniuocorū non solum cōditiones (puta abstractionē &c.) sed etiā nomē ei attribuūt vtentes vero analogo ex parte diuersitatis, q ex æquiuocis tra- hit, cōditiones quoque supradictis oppositas, & nomen illi in- ponūt æquiuoci. Et vt de multis pauca dicantur, Arist. in 2. Me- ta. tex. 4. ens & verū vniuoca vocat, quia ex parte identitatis il- lis vitur, vt processus suis aperte ostendit.

S. Tho. quoq; pluries dicit in ratione alicuius analogi (puta pa- ternitatis cōmunis diuinæ & humanæ paternitati) omnia cōcen- tra esse indiuisa & indistincta, & q paternitas (verbi gratia) ab- strahit à paternitate humana & diuina, quia vitur analogo ex parte idētitatis. Nec tñ fallē sunt aut abusuq; prædicta locutio- nes & similes, sed amplē potius & large, quædammodum pallidū, nigro contrariū est, & dicitur. Saluator siquidē in analogis idēti- tas nominis & rationis, in qua (vt ex dictis patet) nō solū analo- gara, sed etiam singulæ analogi rationes vniuntur, & quodāmo- do cōiunduntur, vt pote abstrahētes alicuius ab earū diuersita- te. Arist. rursus in primo Phy. ex parte diuersitatis, ente vtēs cō- tra Parmenidē, multiplex seu æquiuocu (vt ipsemet illū tex. sic exponendū specialiter in secundo Elēchorū tradit) vocauit, vnde & Porphyrius Arist. dicere ens esse æquiuocu accepisse vide- tur, vtēs ente ex pte diuersitatis. Quod tamē Sco. in primo dist. 3. quæstio. 3. in Logica Arist. nō inueniri idēdo dixit, quia prædictos tex. nō cōiungat. Propter q ibidem quoque contra textū glos- sauit principiū Arist. contra Parmenidē in primo Physic. textu. 13. vt in Elenchis (vt dictū est) clarē patet. Sanctus Thomas etiā ens prius nō esse primo analogato, nihilque Deo pri⁹ fm intel- lectū esse dicit pluries vtēs analogo ex parte diuersitatis ratio- num. Quælibet siquidem eius ratio fm se, quia prius in analogo- gatum in se claudit, & in sui abstractione illud secum trahens cū illo conuertitur (vt supra diximus) ideo prior fm consequen- tiam, aut abstractior suo analogato negatur: ac per hoc primo analogato & Deo nihil est prius: quia eius ratio secundum ana- logi nomen, quæ ipso prior secundum se non est, sed conuertitur, ceteris prior rationibus. Cum his tamen stat, q ratio illa in Deo vt eadem est proportionaliter alteri rationi. fm idem no- mē superior, fm cōsequentiā prior logicē loquēdo, sit, vt ex dictis patet. Dico aut logicē: quia physice loquendo analogū nec est prius fm consequentiā omnis analogatis (quia ab eorū pro- prijs abstrahere non potest: quamuis vt saluatur in vno sit prius altero) nec potest esse sine primo analogato, vbi analogata con- sequenter se habent. Vnde si quis falli non vult, solerter sermo- nis causam coniectet, & extremorum cōditiones medio appli- caturum se recolat: sic enim facile erit omnia sane exponere, & veritatē assequi quæ à prima est veritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur & firmetur opusculo, completo in conuentu sancti A- pollinaris, Papiæ suburb. o. die primo Septembris, 1498, ¶ Praclarissimus reuerēdissimi Domini, Domini Thomæ de vto Caietani, Cardinalis sancti Xilli, de nominum analogia tractatus explicet.

TRACTATUS SEXTVS.

de Conceptu entis in duo diuisus. Quæstia ad Fratrem Franciscum de Ferraria.

- 1 Num sit sensus conceptus mentalis entis representatiuus.
- 2 Num Analogum à rerum naturis, de quibus dicitur, absolutū possit.

MANTISSIME PATER. ex acceptis vestrae sollicitudinis literis percipi libellū nostrum de ana- logia nominum vos perlegisse, duoque dubia de cō- ceptu entis mentē vestrā tenere solūtq; à me fami- liariter flagitasti. Ego autē quā primū cōpleui ex- positionem librorum de anima (cuius fini incumbēbam, cum ve- stras recepi) respondere curavi, ne præclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubium fuit ad hominem me ipsum scilicet quia in commentarijs de ente & essentia, sustineo vnū cōceptū meo- talem representatiuū entis, & in tractatu de analogia nominū videor hoc negare. Secundum autem est ad diuum Thomam: quoniam ego in præfacto libello sustineo analogū nō absolutū ab his, quibus analogum dicit, & diuus Tho. in q. de Veri. q. 1. art. 1. ens habere cōceptū vnū simplicem, ad quem omnia prædicamenta, & transcendētia addūt, in quē resoluitur, qui est primo motus. Hæc enim inuicem sibi aduersari vidētur: quādoquidē si ens ab solui non potest à naturis rerū nō erit simplicissimus, neq; primo motus, nec in quē vltimū resolutio fiat, & ad quē omnes addūt. AD EVIDENTIAM HORVM, Et specialiter primi re- colito, quod quicquid est imago alicuius similis alteri, etiā ima- go illius alterius quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis

conc

conceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut ois creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, q̄ cum vnum proportionalitate vt sic habeat singula mēbra similia proportionaliter, oportet q̄ habeat etiam vnum conceptū mentalem repræsentatiū illius vnus proportionaliter. Nec huius oppositum teneo in tractatu de analogia nominū, sed conceptus iste vnus numero in mente fm esse repræsentatiū, nec repræsentat vnā solū naturam, sed vltra vnā, quā determinate repræsentat (a qua est impressus) repræsentat implicite ceteras similes illi primò representatē fm id, in quo proportionaliter eis similis est, idem enim est iudicium de similitudine rerū inter se & cōceptus mēta lis & rerū. Quemadmodum enim ois natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ois, vt sustinens carnis, est similis ois & spinæ, sed ois determinate, spinæ autē implicite, sicut etiā ipsum os non est simile spinæ determinate, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus mod⁹, quo analogū habet vnū conceptum mentalem, ac per hoc ens, cum analogū sit, vnū hoc pacto habet conceptum in mente à rebus impressum. Aliter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus est ad una ta diuidere, fundatur, & est tunc conceptus similis vnus numero in mente, repræsentans analogum quidem determinate, nullum autē eorū, quæ fundant analogiam explicite. Contingit autē hoc, cū intelligēs, mentale cōceptū, quem paulò ante dixim⁹, expoliat ab illa determinata natura, q̄ representabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens naturas fundantes analogiam indeterminate, verbi gratia, Si cōceptus ois est os sustinens carnes, intelligens loco ois ponat q̄, & dicatur q̄ sustinet carnes, tunc enim manifeste repræsentatur analogū explicite, implicite autē tātū nature fundantes analogiā. Est autē in ter hos duos cōceptus non solum dicta ex radicibus differentia, sed etiam quia primus ad quid rei spectat analogi, secundus autē ad qd nominis, neuter tamen perfecte repræsentat analogū. De quo s. perfectio, seu adæquato explicite cōceptu analogi inter pretandū est, cū à me vel ab alio scriptū inuenitur, q̄ non pōt analogum, vnū numero mentale conceptū habere, sed vnū analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum repræsentatarū (nisi sint fictiti) quemadmodū in mente conceptus adæquatus analogi non est vnus, sed exigit representationem omnium fundantium analogiā, ita significatū analogi adæquatum & perfectū nō potest sic abstrahi, vt obiciatur, representetur, aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mēte duplex cōceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra pōt obici dupliciter imperfecte, s. vel in vno explicite, in quo cetera obiciunt indeterminate, vel in nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalissimo significato explicite. Nec prædicta contrariantur doctrinæ S. Tho. ens enim primo notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum, ordine autem distincte cognitionis est secundum conceptum perfectum, ens quoque habere cōceptum simplicissimum, consonat dictis, quoniam cū simplicitas cōpositioni opponat, & vnum analogia non sit vnū cōpositione aliqua, non habet ens ex hoc, q̄ analogum cōpositionem admixtam. Et vt exercitatione resolutio monstratur, si substantiam in ens vis resolueret, si in conceptum distinctum entis resolutio queritur, resoluetur in ipsam naturā substantiæ quatenus esse fundat, q̄ est simplicissimū cui & addit ipsa substantia & adunt transcendētia. Et si in conceptū confusum, q̄ est, resolues, q̄ etiā est simplicissimū, cui etiā prædicta addunt. Sed occasio errandi multis est, quia in resolutione distincta querunt resolueri in vnū analogiā sicut cōsuevit resolui in vnū vniuocatione. Ita q̄ querunt in analogia quasi vnū numero terminum, sicut in vniuocis, cū tamē terminus in analogia sit vnus pportionaliter tantum. Ita q̄ & singula resolutibilia resoluntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omniā in conceptum obiectiuum & mentale simplicem, & vnum proportionaliter, ita q̄ (vt vnico verbo rem absoluiam) ens esse primò notū in q̄ sit omnis resolutio, in quod omnia addunt per modum analogi interpretandum est, cū quo stare potest, q̄ ens secūdū perfectū adæquatūque conceptum non abstrahit à naturis prædamentalibus, sicut nec aliquod analogum à fundantibus analogia n. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, vt semper animaduertat secundum analogorū morem hæc dici. Plura nunc non mihi occurrunt ad propositū dicenda, imò prolixior fui acutissimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo concepissem cuncta, Bene vale, & pro me orare digneris. Romę die 27. Februarij, 1509.

TRACTATVS SEPTIMVS

Super librum de Ente & Essentia Sancti Thomæ

Aquinatis, in septem capita diuisus.

1 Entis & Essentia nomine quædam significatur ostendit, nomina item varia ponit, quæ essentiam significant.

- 2 Substantiarum essentiam proprie dici, accidentium autem, non nisi secundū quid ostendit. Nobiliores item esse simplicium essentias quæ compositarum substantiarū probat. Quod demum essentia substantia composita non materia, non forma, sed inter ea aliqua excogitata relatio, vel quædam ipsi composito super additum, sed ipsum sit compositum variis rationibus demonstrat.
- 3 Essentia generis, speciei, indiuiduorum, quomodo tam absolute, quam prima cōpositionum nominibus concipitur distinguatur, quomodo item generis, speciei, differentia, diffinitio differant, exponit. Deinde quomodo essentia speciei ipsi indiuiduis comparantur, declarat.
- 4 Quam ratione compositorum essentia cōueniat esse generis, speciem, & differentiam, ostendit.
- 5 Quod simplicium substantiarum essentia minime sit ex materia & forma, quid compositum, sed tantum forma, quomodo itē cōparetur cōpositorum essentia, & q̄ ex esse & essentia sit composita, & denique intelligētia effectiua sint a Deo, ex actu & potētia cōposita, multipliciter.
- 6 Qualis sit essentia Dei, quam item ratione in simplicibus substantiis separatis, & a quo generis & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.
- 7 Quod accidentia habeant essentiam incompletam, ostendit, varia item accidentia, distinguit, & quomodo in ipsis sumatur generis & differentia, exponit.

PROOEMIUM.

Eorum, quæ dicenda sunt, utilitatem ac necessitatem ponit, difficultatem item, illorum & ordinem ea exponendi, edocet.

Te. Cō.

QUIA PARVVS error in principio magnus est in fine, secundum Philosophum primo Cæli & Mundi ens autem & essentia sunt, quæ primo in intellectū cōcipiuntur, vt dicit Auicenna in Metaphysica, ideo primo, ne ex eorū ignorantia errare cōtingat, ad horum difficultatem aperiendam dicendum est quid nomine Essentiæ & Entis significetur, & quomodo in diuersis inueniatur, & quomodo se habeant ad intēctiones logicas, scilicet genera, species, & differentias.

Cap. 5. in prim.

PARS ISTEVS in duas partes diuiditur principales, in prooemium scilicet, & tractatum incipientem ibi, Sciendum est, & c. In prooemio artē Rhetoricæ seruando tria agit. Primò reddit auditores beneuolos, utilitatem & necessitatem dicendorum ostendens tali ratione; Omnis errans circa principia omnium intelligibilium magis errabit circa alia, omnis errans circa essentiā & ens errat circa principia omnium intelligibilium, ergo ois errans circa essentiā & ens magis errabit circa alia. Vtile igitur & necessariū est tradere notitiā de essentia & ente ad vicandos multiplices errores, qui ex eorū ignorantia accidunt, huius rationis Maioris subintellectæ probatio ponitur in litera sumpta ex primo cæli text. Commento 33. Minor autem probatur autoritate Auicenn. primo lucē Metaph. capite septimo. Ad euidentiā Maioris & suę probationis scito, quod quia principium est paruum in quantitate, ideo error in principio paruis appellatur, & quia principium est magnum in virtute (vt pote virtualiter continens omnia principiata) ideo error in principio paruis, in fine efficitur magnus. Crescit enim error sicut & dilatatur principium in suis principiatis, vt manifeste patet in principio biuij, in quo modica deuiatio ad magnam distantiam deducit in processu.

Cap. 5. in prim. Quæstio.

QVÆSTIO.

Num ens sit primum cognitum ordine & sua originis.

AD EVIDENTIAM minoris occurrit dubitatio in hoc studio trita, an scilicet ens sit primo cognitum ordine originis ab intellectu nostro.

In hac quæstione quinque agā. Primò declarabitur in quo stat difficultas quæstionis, Secundo ponetur opinio Scoti cum fundamentis suis, tertio ponet opinio Sancti Thomæ, & impugnabitur simul opinio Scoti, Quarto arguetur contra dicta Sancti Thomæ & respondebitur, Quinto satisfietur argumētis principalibus.

QUO AD primum notandum est quod vniuersale (quod tantum ab intellectu directe cognosci supponimus) duplicem habet totalitatē, est enim totū distinctibile, & est totū vniuersale. differūt autē hæ totalitates tripliciter. Primò, quia totalitas distinctiua fundatur supra actualitates rei, totalitas autē vniuersalis supra virtutē seu potestatem. Secundo, quia illa est in ordine ad superiora, si habet ea, ista verò est in ordine ad inferiora. Tertio, quia illa naturaliter est ista prior. Et sicut habet duplicem totalitatem ipsum vniuersale, ita habet duplicem cognitionē confusam, & duplicem distinctam. Prima cognitio confusa est, quæ co-

qua cognoscitur vt totū diffinibile, non resoluēdo in partes dif-
finitiuas. Secūda cognitio confusa est, qua cognoscitur, vt totū
vniuersale nō cōponēdo ipsum cum partibus subiectiuis. Prima
distincta est, qua cognoscitur totum diffinitū, resoluendo ipsum
in singulas partes diffinitionis: & hæc respondet primæ cōfusæ.
Secūda distincta est, qua cognoscitur totū vniuersale, cōponē-
do ipsum cū suis partibus subiectiuis: & hæc respondet secundæ
cōfusæ. Differunt aut illæ duę cognitiōes cōfusæ inter se tripli-
citer. Primò, quia prima cognitio respicit obiectū: vt totū diffi-
nibile, secūda vero vt totum vniuersale. Tertio, quia prima nullā
notitiā distinctam eiusdē obiecti secū cōpatitur. Secūda vero
cōpatitur secū notitiā distinctā eiusdē obiecti: in eo q̄ totū
diffinibile, vtpote non sibi oppositam. Similiter enim Ignoro a-
nimal in suis speciebus, & noui quid sit animal. Tertio, quia prima
naturaliter est prior secūda: ex quib⁹ pono verbale differētiā.
Et prima vocetur cognitio cōfusā actualis: secūda vero notitia
virtualis confusa. Et meritò: eo q̄ prima cognitiōe cognoscit̄
confusē, id q̄ actualiter in obiecto reperitur: secūda vero cog-
noscitur confusē, id quod virtualiter in obiecto includitur.

¶ Illę verò duę distinctæ cognitiōes differunt etiā tripliciter.
Primò, quia prima cognitiōe penetratur res, vt totū diffinibi-
le: secūda vero vt totum vniuersale. Secūdo, quia prima com-
patitur secū eiusdē obiecti aliquā cognitiōe cōfusam vni-
uersalem, s. vtpote sibi nō oppositā, secūda vero nullā cōfusam
secū cōpatitur: cum notitia enim animalis cū suis speciebus nō
stat ignorantia animalis in se: & ex hac sequitur tertia diffe-
rentia, q̄ secūda distincta infert primā, & non e conuerso. Ex
quibus pono etiam hic verbalem differentiam: & prima quidē
vocetur notitia distincta actualis, secūda vero notitia distincta
virtualis & merito: quia prima penetratur res, secūda id, quod
actualiter in ea inuenitur, secūda autem cognoscitur res secun-
dam id, quod virtualiter in ea includitur.

EX HIS Elicio primò diffinitiones istarū quatuor cog-
nitionum: deinde coordinationes quatuor earundē. Et quia prima
cognoscitur & diffinitur per suum habitum: ideo à distinctis
incipiendo dicitur q̄ cognitio distincta actualis est: qua pene-
tratur id, q̄ actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confusa
actualis est qua circa penetrationē cognoscit̄ id, q̄ actualiter
in obiecto inuenit̄. Cognitio distincta virtualis est, qua obiectū
penetratur secūda id q̄ virtualiter in ipso includitur. Cogni-
tio confusa virtualis est, qua obiectum secundum id, quod vir-
tualiter in ipso includitur non perfectē cognoscitur.

COORDINATIONES Harum cognitionum sunt iste
prima est cognitiō cōfusarū actualiū: secūda cōfusarū virtu-
aliū: tertia distinctarū actualiū: quarta distinctarū virtualiū. In
prima est cognitio, qua cognoscitur substantia in seipsa nō pene-
trādo tamē, & cognitio, qua cognoscitur corpus: & qua corpus
animatū vt sic, & qua animal vt sic, & qua homo vt sic: semper
absq̄ue penetratione, id est, absq̄ue hoc q̄ habeatur ratio forma-
lis clara & resoluta. In tertia sunt cognitiōes oppositæ supra-
dictis, scilicet qua substantia, & qua corpus & qua animal, & qua
homo quidditatiē cognoscitur. In secūda sunt cognitiōes,
quibus substantia corpus, corpus animatū, & animal cognoscun-
tur, nō cōponēdo cū inferioribus suis. In quarta sunt cognitiōes
his oppositæ, s. qua substantia iā cū suis inferioribus perfecta
cognitiōe cōponitur totū vniuersale, s. cū suis partibus, & qua
corpus similiter cū suis partibus subiectiuis penetrat̄, & sic de
aliis. Cū aut, vt ex dictis patet, ordo cognitiōnū cōfusarum ac-
tualium sit via originis prior ceteris, primum cognitum in in or-
dine cognitiōis cōfusæ actualis, erit primū cognitū simpliciter
& sic cum hic queramus, quid sit primū cognitū simpliciter ab
intellectu nostro via originis nihil aliud dubitamus sit qd nisi
primū cognitū in ordine cognitiōis cōfusæ actualis. Stat ergo
inter nos, & Scotus difficultas in hoc, an in ordine cognitiōis
cōfusæ actualis via originis primū cognitum sit ens, an species
specialissima. Ex quo patet defectus Antonij Trombete, q̄ hęc
questiōne mouēdo adducit opinionē. S. Tho. ex prima pte, quę
85. arti. 3. etenim à S. Tho. nulla ibi facta est paratio inter cog-
nitiōes confusas actuales, de quibus est hic tota questiō, sed com-
parauit ibi cognitiōes distinctas actuales inter se, cōparauit
quoque distinctā actualē superioris distinctæ virtuali eiusdē,
comparauit & confusam virtuales superioris distinctæ vir-
tuali eiusdē, cōparauit & confusam actualē distinctę actua-
li eiusdē obiecti, vt patet intuenti, Et hæc de primo.

¶ QVO AD SECUNDVM Scotus primo sen. dist. 3. q. 2.
ponit hanc conclusionem. Primum cognitum cognitiōe con-
fusa actuali est species specialissima, cuius singulare efficacius
primò mouet sensum. Et probat tribus rationibus.
¶ Prima est, Causæ naturales non impeditæ producūt primò per-
fectissimū effectū, quē possunt primo producere, patet ista, quia
agunt secūda vltimū potentia iuxta, sed agentia ad primum ac-
tū intellectus sunt causę naturales nō impeditæ, ergo produ-
cunt primò perfectissimū effectum, quē possunt primo produ-
cere talis effectus non est nisi cōceptus actualis cōfusus speciei
specialissime, ergo & cetera. Probatur hoc vltimo assumptum,
q̄ si talis conceptus, s. perfectissimus sit conceptus communiō-
ris, sequitur q̄ nunquā illa agentia poterunt producere conce-
ptum speciei specialissime. Tenet consequentia, quia nunquam
aliqua potētia potest in effectum perfectiorē suo perfectissimo
effectū, cōceptus aut speciei specialissime est perfectior conce-
ptu communiōris, sicut totū sua parte. Et cōfirmatur, inquit An-
to. Trombeta, quando cūque sunt aliqua duonaturalia agentia
quę approximata passo debite disposito, id, q̄ est actualius, pre-
uenit id q̄ est minus actuale in agendo ei ga passum, sed ratiōes
obiectiuæ speciei specialissime, & cuiuscūque superioris sunt
huiusmodi, s. q̄ species specialissima est actualior, ergo species
specialissima prius producit effectum suum, quam genus.

¶ Secūda ratio est ista. Termini metaphysicales, vel vniuer-
salissimi sunt vltimo actualiter noti via doctrinæ. Patet ista ex
Aui. 1. metap. capi. 3. dicente, q̄ Metaphysica est vltima ordine
doctrinæ, sed termini illi sunt vniuersalissimi, ergo vniuersalio-
ra nō sunt prius nota actualiter. Et cōfirmatur, ait Anto. Trombe-
ta, quia ordo scientiarum quo ad nos attenditur penes ordinem
cognoscibilium quo ad nos, si ergo Metaphysica est vltima quo
ad nos, ergo termini sui erunt etiam vltimò noti quo ad nos.
¶ Tertia ratio est ista, Si oporteret ante speciei cōceptū cōcipe-
re vniuersaliora, tunc supposito sensu in actu & intellectu solu-
to, magnum temporis interuallum accideret antequā intelle-
ctus cognosceret speciem. Tenet consequentia, quia multa sunt
prædicata media inter supremum & infimum.
¶ Quarto ad idem arguit Anto. Trombete sic, Id prius cognosci-
tur q̄ est facilius abstractiōis, sed species specialissima est fa-
cillimæ abstractiōis, ergo species specialissima prius cognos-
citur. Probatur Maior: quia cum intellectus non intelligat nisi
abstractendo: sicut se habet ad abstractendum, ita se habet ad in-
telligendum. Minor patet, quia à simillioribus facilius est abstra-
ctio, quā à dissimilioribus: indiuidua autem vnius speciei, à
quibus abstrahitur genus: seu quoduis superioris.
¶ Quinto, Id vniuersale prius cognoscitur ab intellectu, cui⁹ sin-
gulare forti⁹ mouet sensum, sed singulare speciei specialissime
fortius mouet sensum, q̄ cuiuscūq̄ superioris singulare: ergo spe-
cies specialissima primò cognoscitur ab intellectu. Maior patet
quia nostra cognitio intellectiua nascit̄ ex sensitiua. Minor pro-
batur dupliciter. Primo, Sensus mouetur à singulari, ergo maxi-
mè mouetur à maxime singulari (per regulā Topicā, sicut sim-
pliciter ad simpliciter) sed maxime singulare est singulare spe-
ciei specialissime: quia est determinatū nō solū determinatiōe
singularitatis, sed etiā naturā determinatā: nō amplius determi-
nabilis per aliam naturā, q̄ indiuiduis superiorum non conue-
nit: ergo, & cetera. Secūdo probatur eadem minor sic, Singula-
re actualis fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialif-
simæ est actualius, cū sit perfectius: cū ad alia singularia ad-
dat, ergo singulare speciei specialissime fortius mouet.
¶ Sexto sic, Compositius est pri⁹ notum: species specialissima est
cōpositior omnibus superioribus: ergo species specialissima est
prius nota omnibus superioribus. Maior habetur à Commenta-
tore primò Physicorum commento tertio. Minor à Porphyrio
dicente, quod species abundat a genere. Et hoc de secūdo.

CONCLUSIO.

Ens concretum quidditati sensibili est primum cognitum cognitiōe ac-
tualis confusa.

QVO AD TERTIVM Ponuntur duę conclusiones. Pri-
ma est, Ens concretum quidditati sensibili est primum cognitū
cognitiōe confusa actuali.

¶ Antequam hæc conclusio probetur duo premittam. Primo de-
clarabo quid nominis subiecti conclusionis, scilicet quid sit dic-
cere ens concretum quidditati sensibili. Secūdo declarabitur
quoddam, quod præsupponit ipsa conclusio.

¶ Circa primū scito q̄ ens sub triplici conditione potest termi-
nare actum intellectus. Primo vt habet conditionem istam, quę
est abstractio totalis, nō dico a singularib⁹, sed a speciebus & ge-
neribus. Secūdo modo, vt habet cōditionē istā quę est ab abstra-
ctio formalis similiter a speciebus & generibus. Tertio modo
vt neutra istarū cōditionum habens: abstractum tamen a singu-
laribus primo modo ens nō est pertinēs ad hęc quęstionē: quia
ipsum vt sic est totū vniuersale, nos autem loquimur de cog-
nitiōe confusa actuali non virtuali. Secūdo modo ens est termi-
nus metaphysicalis: & fortē adhuc viris doctissimis nō innotuit.
Tertio modo ens est primum cognitum, & nuncupatum est ens
concretum quidditati sensibili: quia non est separatim aliqua
dictarum abstractiōnum a quidditate specifica vel generica.

¶ Ad horum pleniorē intelligentiam nota q̄ sicut est duplex
comp

compositio, s. formę cum materia, & totius cū partibus, ita duplex est abstractio per intellectum, s. qua formale abstrahitur à materiali, & qua totū vniuersale abstrahitur à partibus subiecti uis, s. primā quantitas abstrahitur à materia sensibili, iuxta secundam animal abstrahitur à Boue & Leone, primam uoco abstractionem formalem, secundam uero uoco abstractionem totalem, eo quia quod abstrahitur primā abstractione, est ut forma eius, à quo abstrahitur. Quod uero abstrahitur secunda abstractione, est ut totum vniuersale respectu eius, à quo abstrahitur.

¶ Differunt autem hæc duæ abstractiones quadrupliciter. Primò quia in abstractione formali seorsum uterque conceptus cõpletus habetur, eius, s. q. abstrahitur, & eius à quo abstrahitur, id est, formalis & materialis, ita q. cõceptus alter alterum non includit. Linea enim in eo q. linea, habet completè suā diffinitionem non includentem materiā sensibile, & e conuerso, materia sensibilis linea habet completè suā diffinitionem non includentem aliquid lineę, in eo q. linea: aliter diffinitiones naturales abstraherent à materiā sensibili. In abstractione uero totali nõ remanet seorsum uterque conceptus completus, ita q. alter alterum non includit, sed vnus tantum, eius, s. q. abstrahitur. Quando enim abstraho animal ab homine non præcidunt se inuicè conceptus hominis & animalis, sed tantum conceptus animalis non includit cõceptū hominis, homo enim non est intelligibilis sine animali. Fundamentū huius differentię est, q. illa abstractio fit per cõsiderationē alicuius, q. est de ratione inferioris, & per remotionē, id est, non cõsiderationem alicuius, q. est de ratione illiusmet inferioris, abstrahitur enim animal ab homine per hoc, q. intellectus cõsiderat in homine animal & non rationale, quom vnusque est de ratione hominis. Illa autē abstractio non fit per cõsiderationem alicuius q. sit de illius ratione materie, & per non cõsiderationem alicuius, q. sit de illius ratione, sed potius fit p separationē eorū, quæ sunt de ratione formalis, ab his que sūt de ratione materialis, & e conuerso, ut exēplū datū ostēdit.

¶ Secūdo differūt, quia per abstractionē formalem oritur in eo q. abstrahitur actualitas, distinctio & intelligibilitas. In abstractione uero totali oritur in eo q. abstrahitur potētiālis cõfusio, & minor itelligibilitas. Tertio differūt, quia in abstractione formali quātō aliquid est abstractus, tātō est notius naturę. In abstractione uero totali quātō est abstractus, tātō est notius nobis. Fundamentū harū differentiarum est, quia abstractio formalis fit per separationē à materialibus potentialibus, & huiusmodi. Abstractio autē totalis fit per separationē à specificis actualitatibus, à quibus quātō aliquid est abstractus, tātō est potētiālis, cūm genus potestate contineat inferiora, & tātō est minus intelligibile, cūm actus s. se sit notior potētiā. sexto. Meta.

Tex. cõ. 1. Quarto differunt, quia penes diuersos modos abstractionis formalis scientię speculatiuę diuersificātur, ut patet sexto Metaph. in principio. Abstractio autem totalis cõmunis est omni scientię. Propter q. metaphysicalia ut sic nõ cõparātur ad naturalia per modū totius vniuersalis ad partes subiectiuas, sed ut formalia ad materialia, sicut & mathematicalia, licet enim gradus metaphysicales sint vniuersaliores aliis, & cõparari possint ad alia ut ad partes subiectiuas, eo q. eidē pot. vtraq. abstractio conuenire, in inquantū stant sub cõsideratione metaphysicali, nõ sunt vniuersalia respectu naturalium, sed formæ, & naturalia sunt earū materia, hoc est valde notandū. Patet ergo quomodo ens quandoque habet abstractionem formalem, quando scilicet cum præcisione ceterarum rationum genericarum & specificarum accipitur, & quomodo quandoque habet abstractionem totalem, quando scilicet ut totum vniuersale potestate includens cetera genera & species, consideratur. Patet etiam potest quod nunc intendimus, quomodo ens sit concretū quidditarii sensibili, cūm scilicet neutraillarū abstractionum fulcitur, sed in quidditate sensibili abstracta à singularibus absque aliqua separatione inspicit, & sic est manifestum quid significetur nomine Entis concreti quidditati sensibili.

Supplementum in cõclusiõne. ¶ Id uero q. præsupponit cõclusio est, ens posse cognosci cognitione actuali confusa, q. Scotistæ negant, tenentes ens non posse cognosci cognitione actuali confusa, sed distincta tantum. Et probant sic, Id q. habet conceptum simpliciter simplicem, non potest cognosci cognitione confusa actuali, ens habet cõceptū simplicem, ergo. Maior patet ex eo, q. cognitio cõfusa actualis fit, cūm intellectus fertur in obiectum s. id q. actualiter in eo includitur, nesciendo resolvere in partes rationis illius obiecti. In id autem q. habet conceptum simpliciter simplicem, nõ contingit intellectum ferri s. in aliquid, & s. in aliquid non aliter cõceptus eius esset compositus. Minor patet, quia conceptus entis est irresolubilis. Ut autem videatur q. cõclusio non præsupponit aliquod fallum, & pateat insufficiētia huius rationis, aduertat q. sicut de ratione cognitionis distincte actualis non est, q. obiectum cognoscatur per resolutionem in partes rationis, ut patet, cum diuincte cognoscitur ens, sed eius ratio stat in hoc

q. obiectū penetratur ab intellectu s. in omne, q. actualiter in illo inuenitur, siue hoc fiat per resolutionem obiecti in partes rationis, siue fiat ex claro intuitu obiecti simplicis, ita nõ est de ratione cognitiõis confusa actualis, q. intellectus intelligat obiectum s. in aliquid, & s. in aliquid ignoret, sed sufficit q. intellectus feratur in obiectū ipsum actualiter, & non penetrat eius actualitatem, ita q. in hoc stat ratio cognitiõis confusa actualis, q. intellectus fertur in obiectū s. in id q. actualiter in eo est, non penetrando ipsum. Siue autem id contingat ex eo, q. obiectum est resolubile in plures cõceptus, siue ex alio per accidēs, hoc se habet ad cognitionem confusam actualem, & sic ratio Scoti al sumit maiorem falsam, & probationem peccantem fallum consequentis, ab inferiori ad suum superius negatiuè, à negatiua vnus modi cognitiõis confusa ad negatiuam vnus modi, ¶ Et q. ita sit, & q. ens & quodlibet simpliciter simplex possit cognosci cognitione confusa actuali, probō sic, Quandoquē intellectus fertur in ens, actualiter ipsum cõcipiendo, & nesciendo separare ens à substantia & accidere, habet de ente cognitiõem confusam actualem, sed multorum hominū intellectus est huiusmodi, ergo, &c. Maior sic manifestat, quia cū intellectus actualiter fertur in ens & tamē nescit separare propriā eius rationē à rationibus propriis substantię & accidētis, aut habet cognitionem confusam aut distinctam. Non distinctam, quia effectus in separabilis cognitiõis distinctæ, est scire illi obiecti differentia ab aliis, ergo cõfusam, & cū positū sit q. sit cognitio actualis, sequitur q. sit cognitio confusa actualis: Minorem experientia docet, videm⁹ enim multos per plures annos exercitatos in studiis adhuc nescire distinguere rationem propriā entis à substantia & accidente, quos nescire habere conceptum actualem entis fatuum est dicere, & contra sensum, considerant enim ens s. in id quod actualiter in se habet, & totum attingunt, sed quia non totaliter comprehendūt, ideo nesciunt ipsum ab aliis separare, restat igitur præsuppositū in nostra cõclusiõne solidū, & fallum esse, q. ens sola cognitiõe actuali distincta cognoscatur. Nunc superest probare cõclusiõnem, q. habes quo ad primā partē à S. Tho. & Auicē. dicētib⁹, q. ens est id q. intellectui nostro primo imprimatur. probatur ergo sic cõclusiõ, Conceptus imperfectissimus omnium est primus via originis, sed conceptus actualis confusus entis est conceptus imperfectissimus omnium, ergo est primus via originis. Maior patet, quia imperfectiora sunt priora via generationis, 9. Metaph. tex. com. 15. Minor etiam est de se euidens, quia omnis alius conceptus cūm addat ad entis conceptum, est perfectior illo, sicut totum sua parte.

Tex. cõ. 15. ¶ Responder Antonius Trombeta, q. perfectio cõceptus est duplex, perfectio obiectalis & perfectio euidētię, ille cõceptus est perfectior obiectalis, qui habet obiectū perfectius posituē, ille autem est perfectior euidēter, qui habet obiectum pauciora includēs ex Arist. (in proœ. Meta.) Vnde si in argumento sit sermo de perfectione obiectali, maior est falsa, & minor vera, si de perfectione euidētię, maior est vera & minor falsa.

¶ Contra, & probō q. minor sit vera de perfectione euidētię loquēdo, ita q. cõceptus actualis cõfusus entis sit imperfectissim⁹, quo ad euidētiā. Ille conceptus est minimum ineuidētiā sub quo intellectus positus magis remot⁹ est à cognitione aliorum omnium, q. sub quocunque alio conceptu, conceptus actualis confusus entis est huiusmodi, s. q. intellectus habens ipsum, magis distat ab aliorum cognitione, q. habēs quēcunque aliū conceptum, ergo conceptus actualis confusus entis est ineuidētiā minimum omnium. Maior patet ex eo q. euidētiā conceptus, cū sit propria perfectio intellectus, quātū maior est, tātō intellectū magis propinquū reddit ad aliorū cognitionem, præfertim cū intellectus ex euidētib⁹ ad ineuidētiā naturaliter procedat. Minor uero probatur sic, Quādoquē sunt aliqui duo cõcept⁹, quorū vnus actualiter alterū includit, & nõ e conuerso intellect⁹ habēs illū, qui actualiter includit alterū, est in proximiori dispositione ad cognoscēdū reliquū, q. e conuerso, modo cõceptus entis ita se habet ad alios, q. ipse alios nõ includit, alij uero actualitē ipsū includūt, ergo intellectus habēs cõceptū entis magis distat ab aliorū cognitione, q. habēs quēcunq. aliū cõceptū, Et cõfirmatur per Sco. dicēte, q. pars rationis actualiter intellectū est satis proxima intellectui, adeo ut proximius esse nõ possit. Illud autē q. adducitur ex proœ. Metaph. q. euidētiā attenditur penes obiectum pauciora actu includēs, ad propositū non est quoniam certitudo illa est certitudo obiectalis, sermo autē noster est de euidētia se tenēte ex parte intellectus, ex talibus enim euidētib⁹ & certis procedit intellectus ad sibi ineuidētia & incerta. ¶ Secūdo pbatur eadē cõclusiõ sic, Cognitiõ primorū principio rū est prima cognitio cõplexa, ergo cognitio entis ē prima cognitio icõplexa. Antecedēs patet ex eo q. cognitio quæ ē à natura debet pcedere eā, quæ est ex industria, & ex eo q. in oīum sunt notitia etiā in pueritia, & ex eo q. præsupponūt ad quilibet discere, ut habēt primo Poste. Cõsequētia uero probat, q. cū ens sit terminus,

terminus ille, ex quo conficitur principium primum: si ens non essent primum cognitū, sed aliquid aliud, posset tunc fieri alia complexio ab intellectu: adhuc nō habitanotitia principij, &c.

¶ Contra ipsam positionē Scoti arguit: Species specialissima nō est obiectū confusissimū simpliciter, ergo cognitio eius actualis confusa non est prima simpliciter, & consequenter ipsa non est primū cognitū. Consequētia tenet ex positione aduersa dicēte, q̄ ideo species specialissima est primū cognitū: quia est cōfusissima. Antecedēs probat sic: Genus est confusius specie ergo ipsa non est confusissima. Consequētia iterum est nota: Antecedēs probatur, Quod plura cōtinet est cōfusius, genus plura cōtinet quā species: animal enim cōtinet plura, q̄ homo, ergo, &c.

¶ Respondent, q̄ continentia est duplex, quādam actualis, quādam potentialiter: & q̄ id est cōfusius, q̄ plura cōtinet actualiter, nō potentialiter, modō genus cōtinet plura in potentia: species autem in actu, & ideo species est confusior.

¶ Contra, confusius est q̄ cōtinet plura sine ordine, quā quod cōtinet plura cū ordine: sed cōtinet actualiter cōtinet plura ordinatē. Species enim ordinatē cōtinet partes diffinitiuas: ergo cōtinet autem in potentia cōtinet plura sine ordine, ergo cōtinet plura potentialiter est confusius.

¶ Respondet Anto Trombeta, q̄ genus cōtinet species ordinatē & non sine ordine, eo quod non respicit eas nisi medijs differētijs, quæ sunt valde ordinatæ.

¶ Cōtra, Genus cōtinet species & differētijs in actu: sed in potētia (vt dicit Porphyrius.) ergo cōtinet eas indistinctē. Tenet cōsequētia: quia actus est qui distinguit, septimo Metaph. text. com. 49. tunc vltima cōtinet indistinctē: ergo non ordinatē. Tenet cōsequētia: quia ordo absque distinctiōe non est imaginabilis (etiā si fingendi detur licentia). Quōd autem dixit, genus, s. non respicere species nisi medijs differētijs ordinatis, nō iuuat: eo quod non solum species, sed etiam differētijs inter se ordinatas genus absq; ordine cōtinet: vt probatum est.

¶ Aduertat hic, quod confusio non lequitur continentiam plurium (vt Scoriffa fingunt) sic enim vniuersum esset maximē confusum: sed cōtinentiam plurium sine ordine. Vnde prouerbiū est, vbi pluralitas sine ordine, ibi confusio, &c.

SECVNDA Conclusio est ista, Inter cōceptus actuales confusos prædicato: ū quidditatiōis nō est essentialis ordo originis, probatur sic, Quādoquocūque sunt aliqui cōceptus essentialiter ordinati ordine originis, impossibile est extremos generari nō genitjs inter medijs. Ista patet de se: alioquin nō esset ordo essentialis originis inter illos: sed de facto habemus conceptus cōfusos actuales extremorū absque intermediorū cōceptib⁹: ergo nō est inter eos essentialis ordo originis. Minorē ex perētia declarat: experimur nāque nos cōcipere hominē, & substantiā, & tamē intermedia ignoram⁹ nō solū distinctē, sed cōfuse: carem⁹ enī cōceptib⁹ p̄prijs corū, quib⁹ actualiter in ipsa dirigat intellectus actus: & nō solū ignoramus resolvere ipsa in partes diffinitiuas. Et q̄ hęc ratio cōuincit me, ideo solā adduco. Ex hoc patet defectus Scotitarū distinctiū, q̄ est ordo essentialis inter conceptus confusos: non enim possunt soluere hanc rationem.

¶ Sed immediate contra hęc obicitur sic, Inter conceptus cōfusos actuales superioris & inferioris non est ordo essentialis originis: ergo ita pot̄ primō generari cōcept⁹ speciei specialissimę, sicut entis: q̄ est contra primā conclusionē. Tenet consequentia: quia ordo nō est essentialis non est necessarius, & variari potest.

¶ Ad hoc dico negādo cōsequētiā, licet enim non sit ordo essentialis inter oēs conceptus confusos, est tamē talis ordo inter cōceptus entis, & quęcūque aliū. Ne hoc est volūtariū, eo q̄ conceptus entis est quędā forma generalissima ipsi⁹ intellectus, sicut forma corporeitatis est forma generalissima ipsius materię, vnde sicut inter formas corporeitatis & alias est ordo essentialis non autē inter alias formas inter se, ita inter conceptū entis & alios, nō autē inter alios inter se, pot̄ enim pot̄ cōceptū entis quęcūque aliud cōcipi, siue substantiā, siue accidens, siue species, siue genus. Est etiā cōceptus entis quasi naturalis ipsi intellectui sicut & cognitio primi principij, ita enī presentariū ens ab oib⁹ cognoscit, & ideo ipsū oportet cē pri⁹ alijs essentialiter sicut vniuersalit̄ act⁹ naturalis præcedit ceteros, q̄ penitus ab extra sunt, nō est autē similis ratio de alijs cōceptib⁹ iter se. Et hęc de tertio.

QVO AD QVARTVM, quia Anto. Trombeta impugnat quādam dicta S. Doc. in prima parte, q. 85. ar. 4. vbi tradit ordinem intellectualis cognitiōis s̄m viam Peripateticā, ideo adduco eius impugnationes, & soluo. Quinq; autē sunt dicta, contra quę arguit. Primum est, intellectus est vniuersaliū & prius magis vniuersaliū. Secundū, Intellectus noster procedit de potentia ad actum. Tertiu⁹, Notitia rerū in vniuersali est notitia incompleta. Quartum, Notitia in vniuersali est notitia secundum quid, & in potentia. Quintum, Senius exiēs de potentia ad actū prius communi⁹, quā minus commune cognoscit.

¶ Contra primum arguit sic, S. Tho. tenet, q̄ quicquid est in re

& ex natura rei sit singulare, addo huic aliā p̄positionē, s. illud q̄ præcedit actum intelligēdi est reale, tūc sic, quicquid est in re est singulare, quicquid prima intellectuō intelligitur, est in re, ergo quicquid prima intellectuō intelligitur, est singulare, et ergo nō pot̄ intelligere magis vniuersaliter. Maior est S. Tho. Minor est secundo supposito patet, quod quadrupliciter probatur. Tum quia ens rationis, est posterius actu collationis intellectus. Tum quia tale obiectum est causa entis realis, s. primi actus intelligēdi. Tum quia talis primus actus refertur ad obiectū relatione reali, quæ non est nisi ad terminum realem. Tum quia talis primus actus dependet ab obiecto, vt à mensura, ens autem reale non dependet ab ente rationis.

¶ Ad hęc responsio, q̄ Maior potest habere duplicem sensum. Prius est, q̄ quicquid est in re, est singulare, id est, quicquid est in re est singularitas, & sic est falsa, est enim in Sorte nō solū singularitas, sed humanitas & animalitas. Secundus sensus est, q̄ quicquid est in re, est singulare, id est, quicquid est in re, habet esse singularitatem, & hoc in modo est apud Peripateticos verissima, vnde argumentū si debet esse trib⁹ terminis. Maior est falsa in primo sensu. In secūdo autem cōceditur totū argumētū, ens siquidē primo cognitum non habetur esse reale nisi in singularibus. Quæ autem addit, quantum veritatem habeant intra patebit.

¶ Contra s̄m dictum, s. intellectus noster procedit de potētia ad actum, arguit sic. Ista p̄positio assumitur à S. Tho. ad probādū illam conclusionē, s. magis vniuersale prius intelligitur, aut ista p̄positio cōcludit nihil ad p̄positum, aut ipsa est simpliciter falsa. Quia si intelligit q̄ intellectus prius intelligat aliquid in potentia, q̄ in actu, ipsa est vera, sed non ad p̄positum: cōcedo enim q̄ intellectus prius intelligit speciem specialissimā in potentia, quā in actu: sed hoc nō habetur, q̄ prius genus quam speciem intelligat. Si autē intelligat, quod intellectus procedit de potentia ad actum, id est de notitia imperfecta ad perfectā, ipsa nō est vniuersaliter vera vt patet cū proceditur à notitia præmissarum ad conclusiones, & à notitia causæ ad effectus notitiā: & per hoc patet etiam illud esse falsum, scilicet q̄ intellectus prius peruenit ad actum imperfectum quā perfectum, nam aër illuminatus non prius imperfecte: deinde perfecte illuminatur a sole, similiter intellectus prius recipit actum quā habitū: & tamen actus est perfectior habitu, vnde ad hoc quod p̄positio sit vera, oportet probare ordinem essentialē actus incompleti ad actum completum.

¶ Ad hoc respondeo q̄ S. Tho. intelligit illam p̄positionem neutro illorū modorū precise, sed hoc modo, Intellectus exiens de potentia ad actum vltimate perfectū trāsiturus per multos actus medios prius peruenit ad actum imperfectum, quā perfectum: & habet ista p̄positio ex octauo Phy. text. com. 58. & nono Meta. text. comento 14. & in libro secūdo de Partibus animalū, q̄ priora via generationis sunt imperfectiora. Sub illa ergo Maiore sublimatur Minor, s. intellectus noster est exiēs de potentia ad actū vltimate perfectū, puta cognitiōē distinctā speciei specialissimę trāsiturus per multos actus intermedios, ergo prius peruenit ad actū imperfectū, q̄ perfectū, minor est euidēs: eo q̄ cognitiones generum ab omnibus conceduntur actus intermedij: & sic ratio cōcludit q̄ prius magis vniuersale quā minus vniuersale distinctē cognoscamus: q̄ intendebat beatus Thomas, sed ille deceptus est q̄ credit S. Tho. loqui de cognitionibus cōfusis actualibus, cū, sicut supra dictum est loquitur de cognitione confusa virtuali ipsius speciei & distincta eiusdem & generis, cognitio enim distincta actualis generis appellatur ibi cōfusa ipsius generis & specierū eo q̄ confuse in illa speciei & generis potestas cognoscantur. Ad id q̄ additur contra hęc p̄positionē, Intellectus p̄cedit de notitia imperfecta ad perfectā, dic̄ q̄ hęc p̄positio est vera vniuersalissime si intelligat.

¶ Pro cuius intellectu & omniū instantiarum solutione aduerte primo, q̄ processus naturæ & intellectus est duplex, alter secundum ordinē generationis tantum, alter secundum ordinem generationis & causalitatis effectiux, vel finalis. Primus processus est quādo inter terminos & media non cadit nisi prioritas & posterioritas secundum generationem. Secundus est quādo vltra istam prioritatem inuenitur in illo quod est prius etiam prioritas causæ effectiux vel finalis.

¶ Secundō aduerte q̄ aliud est perfectius altero dupliciter, scilicet simpliciter vel secundum quid istar enim quod aliquid sit simpliciter, id est secundum suam naturam altero perfectius: q̄ tamen secundum aliquam conditionē est imperfectius illo sicut substantia materialis est simpliciter perfectior accidente, quora men est imperfectior secundū quid inquantū actuatur per illud. Dicit ergo q̄ tam natura, quā intellectus in processu generationis tantū semper procedit de imperfecto simpliciter ad perfectū simpliciter: eo quod ordo generationis attenditur penes genus causæ materialis: sicut animal prius generatur quā homo (vt dicitur in libro de animalibus. In processu autē secūdo proce-

contra Scoti positionē.
de diffinitia.
19
de diffinitia.
19
de diffinitia.
19

Primo intellectu
est vniuersali
us, & prius magis vniuersaliū.
Secundo intellectu
est vniuersaliū
magis vniuersaliū.
Tertio intellectu
est vniuersaliū
magis vniuersaliū.
Quarto intellectu
est vniuersaliū
magis vniuersaliū.
Quinto intellectu
est vniuersaliū
magis vniuersaliū.

proceditur de imperfecto non simpliciter, sed s^m quid, ad perfectius s^m quid, sicut substantia est prior generatione accidere, & ultra hoc est prior causalitate finali, eo q^d est finis ei⁹, & quodque agens, constat autem ipsam esse secundum quid imperfectiorem accidente, in quantum est in potentia respectu eius, & causalitatem materialem participat.

¶ Ad primam igitur instanciam dicitur q^d premissa non sunt priores conclusionem via generationis tantum, sed etiam ordine causalitatis effectiue (vt dicitur secundo Phy. tex. comen. 31.) In alia litera, vt testatur ibi S. Tho. & colligi potest ex primo Posterioru, & ideo sufficit q^d notitia earu sit imperfectior s^m quid, vnde etiam in genere cause materialis collocatur, secundo Phys. ibidem & quinto Metaph. tex. com. 32. Idem dico ad secundam de processu noticie cause ad effectum. De aere illuminato non est ad propositum, quia illuminatio non est successiua, conceptus vero generis & speciei sibi succedunt. Falsum quoque est q^d actus precedens habitum sit simpliciter habitu perfectior, licet hoc sit verum de actu elicitio ab ipso habitu, vt habes primo Ethico. talis autem est posterior habitu. Ordo quoque essentialis conceptus generici ad specificum satis sufficienter notus in notitia distincta est ex dictis ibidem vnde non oportebit aliter laborare.

Tertiu notitia in vniuersali hic est notitia in completa.

¶ Contra tertium, scilicet quod notitia in vniuersali est notitia in completa, arguit sic, Demonstratio vniuersalis est potior demonstratione particulari, ergo notitia in vniuersali, que acquiritur per demonstrationem vniuersalem, est potior notitia particulari.

¶ Ad hoc dico q^d argumentum peccat per fallaciam equiuocationis: illius termini vniuersale. Arist. enim vocat demonstrationem vniuersalem illam, qua passio de suo proprio subiecto scitur, & hoc tam in passionibus genericis, quam specificis, & vult dicere q^d potior est notitia illa, quam acquirimus per demonstrationem demonstrantem passionem de suo subiecto primo, quam illa que fit per demonstrationem, qua illa passio demonstratur de parte subiecta primi subiecti. Nos autem dicimus quod cognoscere hominem in animali est cognoscere hominem imperfectius, q^d cognoscere hominem in seipso, & hac vocamus cognitionem in vniuersali. Manifestum igitur est omni habenti ingenium, q^d nostra dicta Arist. non repugnant. Aliud est enim dicere, A cognoscitur in vniuersali, & A demonstratur demonstratione vniuersali, primo modo A non cognoscitur in seipso, sed in suo superiori, secundo modo A in seipso cognoscitur in esse suo primo subiecto.

Quartu notitia in vniuersali est notitia secundum quid & in potentia, propterea quod in ipso vniuersali intelliguntur particularia sub quadam confusione, ex quo inferitur, ergo notitia in vniuersali est notitia confusa.

¶ Contra quartum, scilicet notitia in vniuersali est notitia secundum quid & in potentia, propterea quod in ipso vniuersali intelliguntur particularia sub quadam confusione, ex quo inferitur, ergo notitia in vniuersali est notitia confusa.

¶ Contra illa probatio nulla est, que procedit s^m fallaciam equiuocationis ista est huiusmodi, ergo, &c. Declaratur Minor, quia aliud est loqui de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia virtuali eorum que in ipso includuntur. Licet enim in notitia virtuali particularium in vniuersali sit confusa, tamen notitia actualis ipsius vniuersalis est distincta, & quia ab his, que actualiter confunduntur in obiecto, attendit confusio noticie cum noticia specificet ab obiecto, & his, que sunt intrinseca non debet dici notitia confusa, sed distincta.

¶ Ad hoc dico q^d iste non intelligit S. Tho. qui vult, q^d notitia distincta animalis, vt est totum distinctibile, sit notitia confusa animalis, vt est totum vniuersale, & consequenter notitia confusa specierum, & ideo non accidit equiuocatio. Fatemur enim q^d notitia qua actualiter fertur intellectus in ipsum animal, vt vniuersale, & non in suas species est notitia confusa animalis, vt totum vniuersale est & non solum specieru ei⁹, vt expressè dicit ibi S. Tho. vnde

2. quast. 85. arti. 3.

contingit animal simul esse notum distinctè & confusè diuersimodè, vt supra dictum est. Nec oportet q^d si ista duæ noticie simul inueniantur, sint eadem cum etiam separaretur, puta cum & actualiter & virtualiter animal distinctè cognoscitur. Quod autem addit q^d talis notitia non debet dici confusa, falsum esse ostenditur, ex eo q^d minor est confusio actualis q^d potèntialis. Quod vltimo additur, q^d notitia specificatur ab obiecto & eius intrinsecis, ad propositum non est, confusio enim & distinctio non sunt species cognitionu, alioquin cognitio confusa & distincta eiusdem obiecti non essent eiusdem speciei & sit notitia non specificaretur ab obiecto, vnde assumptum eius implicat contradictionem in proposito.

Quintu sensus existens de potèntia ad actu magis est potèntia minus commune.

¶ Contra quintum, scilicet q^d sensus existens de potèntia ad actu minus quam minus commune cognoscit, arguitur sic, Sensus non cognoscit nisi singulare, ergo non prius cognoscit magis commune. Quod si dicas sensum non cognoscere magis commune in se, sed pro cognoscere singulare magis commune, contra, aut cognoscit singulare magis commune, ita q^d singularitas est ratio cognoscendi, aut ita q^d natura commune sit ratio cognoscendi, primo non est dicendum, vt de se patet, nec s^m potest dici a Thomistis, quia hoc ideo esset, quia natura illa esset ratio mouendi sensum. ¶ Contra q^d arguitur sic, illud non est ratio mouendi, q^d est idem re & ratione ei, cui repugnat ratio mouendi, sed natura commune est eadem re & ratione singularitati, cui repugnat ratio mouendi,

ergo, &c. probatur minor, quia natura & singulare non distinguuntur realiter, non ex natura rei apud te, nec ratione q^d probatur, quia distinctio rationis sequitur actum intellectus, in illo autem priori nullus actus est intellectus. Et confirmatur, quia actus realis non dependet ab ente rationis, sed sensatio est actus realis, ergo non dependet ab ente rationis, sed obiectum sensibile habet in se distinctio nem rationis est ens rationis, vel aggregatum ex ente reali & rationis ergo, &c. Et confirmatur ratio principalis sic, Quocumque sunt indistincta omnino s^m rem, si vnus terminat ad aliquam actionem realem & reliquum terminabit eandem, sed natura magis communis & minus communis sunt homini, ergo &c. & hoc supposita debita approximatione ad sensum. Confirmatur secundo, idem sensus primo cognoscit q^d species sensibilis primo representat, sed species sensibilis primo representat singulare speciei specialissimæ posita debita distantia, ergo, &c. Minor probatur, Species sensibilis primo representat obiectum sub ea ratione, qua imprimitur sensui, sed imprimitur ab obiecto sub ratione nature specificæ. Tum quia est actualior & perfectior. Tum quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto representans ipsam adequatè s^m rationem sibi essentialius competentem, ergo magis representat ipsum ratione, quam sibi essentiali & perfecti conceptit, quam sub ea ratione, que sibi remotè & minus principalitè competit.

¶ Ad hoc responderetur, q^d responsio ibi recitata est bona & recta. Ad impugnationem dico, q^d natura talis pura color & non natura communis, id est color communis est ratio mouendi. Ad improbationem, negatur Minor pro vtraque sui parte, nam apud S. Tho. in Prima parte, q. 3. ar. 3. in rebus materialibus natura & singularitas distinguuntur realiter, & distinctio rationis, licet actualiter si post sensationem, fundamèntaliter tamè preuenit ipsam, & hoc sufficit. Ad confirmationem dicitur primo, q^d obiectum sensibile habet distinctio nem rationis fundamèntaliter, non est ens rationis, nec aggregatum ex ente reali & ente rationis. Distinctio enim rationis fundamèntaliter nihil addit supra re. Dicitur secundo q^d sensatio non causatur à distinctio ne nature, sed à natura ipsa habente talè conditionem, & ideo dato q^d distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil concludit, non enim color in quantum distinctus à sua singularitate mouet, sed hic color in quantum color, de cuius ratione, nec distinctio nec adunatio est. Ad aliam confirmationem dicitur, q^d maior est falsa quo ad actiones nihil reale ponentes in suis terminis, quales sunt actiones inmanentes, possum enim intelligere Dei sapientiam non intelligendo eius bonitatem. Ad alias confirmationes premitto, q^d non dicit S. Tho. q^d semper sensus prius cognoscat magis commune, quam minus commune: verbo enim ista sunt ista. Et quia sensus exit de potèntia ad actum, sicut & intellectus, idem etià ordo cognitionis apparet in sensu, nam primo s^m sensum diiudicamus magis commune, quam minus commune & s^m locum, & s^m tempus. Ex quibus verbis non habetur nisi q^d sensus primo s^m locum & tempus cognoscit singulare magis commune, & non habetur, q^d semper ita sit, vnde argumentum: illa non sunt contra S. Tho. licet non concludant, falsum enim est, q^d species sensibilis primo repræsentat singulare speciei specialissimæ, & eius probatio falsa est, scilicet q^d species sensibilis sit primo impressa a natura specifica, nam species sensibilis primo imprimitur à per se primo obiecto sensus, nullius autem sensus obiectum primum est species specialissima, vt patet discurrèdo, propterea species sensibilis imprimitur primo à visibili in eo, q^d coloratum, & non ab ipso, in eo, q^d est albu vel nigrum. Nec obstat, q^d albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit, sed requiritur q^d sit primo obiectum potèntie. Nec est verum q^d assumit, scilicet essentialius insit sensibili natura specialissima, quam natura generis, imò huic visibili, vt sic essentialior est color, quam albedo siue nigredo, quod patet ex hoc, q^d sublata albedine siue nigredine visibile remanet, non autem econuerso. Et hoc de quarto.

1. quast. 3. arti. 3.

¶ QVO AD quintum responderetur ordinate argumentis factis, & ad primu negatur illud vltimo assumptum, scilicet q^d perfectissimus effectus, que possunt primo producere agentia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico enim, q^d perfectissimus, que pro tunc possunt: est conceptus entis, imò nullum alium possunt pro tunc. Et cum contra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur conceptus specificus, non valet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, q^d nulla virtus potest in perfectiorem effectum suo effectu perfectissimum simpliciter, quolibet tamè virtus potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectu, in que potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi s^m quid. Exemplum. Virtus generatiua Leonis non potest in perfectiorem effectum, quam sit Leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamè in effectum perfectiorem illo, que pducit in principio actionis, quia tamè effectus fuit perfectissimus, que pro tunc posset pducere. Ad confirmationem dicitur, q^d Minor est falsa, nam intellectus existens in pura potèntia non est equè dispositus ad conceptum specificum, sicut entis, non per positionem alicuius contrarie dispositio nis, sed propter ordinem conceptus generalissimi ad speciales, sicut materie prima

Prima omni cōtraria dispositione inconsiderata, non est æquæ disposita ad formas específicas, & ad formam corporeitatis: sed oportet primò recipi formam corporeitatis propter ordinem formæ generalis ad speciales: propter quod consuevit dici, quòd est indispositus priuatiuè & non contrariè.

¶ Ad secundum patet responsio ex dictis: nam termini metaphisicales vt sic, non ponuntur à nobis primò cognosci: sunt enim termini metaphisicales abstracti abstractione formali: sed dicimus quòd significatum huius termini ens concretum quidditatis sensibilis est primò cognitum.

¶ Ad tertium dico, quòd non oportet in quacūque formatione conceptus specifici semper sigillatim præformare conceptum confusum entis: sed sufficit ens primò omnium fuisse cognitum: in illo enim omnia virtualiter concipiuntur. Vltius dicitur, quòd cum apud nos non ponatur ordo essentialis inter istos conceptus confusos, non oportet tantum temporis interesse.

¶ Ad quartum dicitur, quod species specialissima non est facilior abstractionis, quæ ens, loquendo de abstractione ad propositum requiritur: sicut enim ad conceptum confusum speciei specialissime requiritur, & sufficit duplex abstractio: altera per actum intellectus agētis, scilicet actualiter incuere speciem, & non actualiter incuere genus: ita ad conceptum confusum actualis entis duplex est abstractio necessaria: prima est à particularibus, quæ quid sit, cum species quæcūque abstrahit ab intellectu agēte: altera fit ab intellectu possibili per hoc, quod in quidditate quacūque, sibi primò præsentata actualiter, primò concipit ens non concipiendo actualiter cetera quæ in illo sunt: vnde tãta & tã facilis est abstractio illa entis, quæ facilis est abstractio speciei specialissime: imò abstractio ista entis est facilior: quia facilius est actualiter concipere prius sine posteriori quæ euerſo: ex quo patet, quod abstractio illa: de qua loquitur argumentum non est necessaria ad cognitionem confusam.

¶ Ad quintum dico, quod Minor est falsa: & ad eius probationem negatur cōsequētia, eo quod sensus non mouetur à singulari in eo quod singulare. Ille enim modus arguendi secundum regulam Topicam non tenet, nisi cum prædicatum cōuenit subiecto, secundum quod ipsum, vt habes à S. Tho. in tertio cōtra Gentiles. ca. 139. quod in proposito non reperitur: non enim hic color, in quantum hic, mouet visum: sed in quantum color. Ad aliam probationem dicitur, quod Maior assumpta non est vera vniuersaliter: eo quod coloratum magis mouet visum, quod hoc nigrum: quia à remotioribus mouet. Agēs namque corporale quatio in remotius agit, tanto fortius videtur. Secundo dicitur, quod fortius mouet sensum multa singularia imperfecta, quam vnum actualius & perfectius: & quia omnia singularia sunt singularia entis, ideo cogitatio pueri, in quo noua cognitio oriri debet, magis mouetur à singularibus entis, quam à singularibus huius speciei, & cum intellectu accipiat vniuersale ex multis singularibus, vt dicitur 2. Post. (& in proemio Meta.) ideo prius cognoscit ens, quod species: & secundum hoc dicitur ad argumentum, quod maior est vera ceteris paribus: non autem vbi aliqua imparitas sicut in proposito accidit, præpoderas inuenitur: multo enim plura singularia entis præponderant paucioribus singularibus speciei, sicut plus trahunt mille homines non nimis fortes, quam decem fortes.

¶ Ad sextum dicitur, quod Maior simpliciter est falsa. Ad autoritatem Philosophi dicitur primò, quòd text. Commentatoris est corruptus: debet enim legi confusa & non composita. Dicitur secundo, vt saluemus Commentatorem, quòd compositum est notius suis componentibus, vt sic, non autem absolute: vnde prius confuso cognosco hominem, quam partes eius diffinitiuas vt sic: absolute tamen prius cognosco magis vniuersale. Ex his apparet veritas Minoris autoritate Auicennæ approbatæ.

DE INDE reddit auditores attētos, dicendorum difficultatem apperens, tria proponēdo, quid nomine Essentia & Entis significetur, & quomodo in diuersis diuersimodè inueniatur, & quomodo se habeant ad intentiones Logicas. Horum enim difficultas non modica est, vt diuersitas opinionum circa ipsa testatur, sunt enim, maximè vniuersalia, quæ sunt difficillima ad cognoscendum: vt dicitur primo Metaphisicorum.

CIRCA hanc particulam nota, quod sicut quid rei est quidditas rei, ita quid nominis est quidditas nominis: nomen autem cum essentialiter sit nota earum, quæ sunt obiectiue in anima passionum (ex primo Peri hermenias) non habet aliam quidditatem nisi hanc, quod est signum aliquius rei intellectæ seu cogitatæ: signum autem vt sic, relatiuè est ad signatum: vnde cognoscere quid nominis nihil est aliud, quod cognoscere ad quid tale nomen habet relationem: vt signum ad signatum. Talis autem cognitio potest acquiri per accidentalia illius signati, per cōmunia, per essentialia, per nutus, & quibuslibet aliis modis, sicut à Græco quæretibus nobis (quod nominis anthropos) si digito ostēderet homo, iam percipimus quid nominis: & similiter de aliis. Interrogatibus verò quid rei, oportet assignare id quod cōuenit rei significatæ in primo modo perleitatatis adæquatæ. Et hæc est essentialis differentia inter quid nominis, &

quid rei, scilicet quid nominis est relatio nominis ad signatum: quod rei verò est rei relata seu significata essentia: & ex hac differentia sequitur omnes alia quæ dici solent, puta quod quid nominis sit non entium cōplexorum, per accidentalia, per cōmunia, per extranea: quid rei verò est entium incōplexorum per propria & essentialia: relatio enim vocis potest terminari ad non entia in rerum natura, & cōplexa: & declarari per accidentalia, & huiusmodi: essentia autem rei non nisi per propria essentialia habetur de entibus incōplexis.

Quia verò ex compositis cognitionem simplicium accipere debemus, & ex posterioribus deuenire in priora, vt à facilioribus incipientibus conuenientior fiat disciplina: ideo ex significatione entis ad significationem essentia procedendum est.

In hac tertia parte proœmij reddit auditores dociles ordinē dicendorum proponēs tali cōclusionē. Ab ente ad essentiam procedendum est: quæ probat duplici medio. Primo sic, ex compositis ad simplicia procedendum est: sed ens est velut compositum, & essentia velut simplex: ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Secundo sic, ex posterioribus in priora procedendum est: sed ens est posterius essentia: ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Maior virtusque rationis probatur: quia ex facilioribus est inchoandum: composita autem & posteriora sunt faciliora nobis simplicibus.

Circa minorem primæ rationis nota, quod ens, vt infra dicitur, significat id quod habet esse: id autem quod habet esse, comprehendit in se essentiam: essentia verò significat id quod importat diffinitio, vt dicitur: quæ non dicit esse vel non esse, ex primo posteriori: ens ergo ita se habet ad essentiam: quod cōplectitur in se vtrūque, essentiam, scilicet & esse: essentia verò alterum tantum, & ideo ens appellatur compositum respectu essentia.

Circa maiorem secundæ rationis scito, quòd quado dicimus: Ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus secundum naturam prioribus quo ad nos: innata enim est nobis via ex notioribus nobis in ignotiora naturæ, vt dicitur primo Phy. tex. com. 2. Minor secundæ rationis probatur ex eo, quòd compositum est posterius componentibus: & ens (vt dictum est) compositum est respectu essentia.

CAPVT I.

Entis & essentia nomine quidnam significetur, ostendit. Nomina stem varia ponit, quæ essentiam significat.

Sciendum est, quòd sicut in quinto Metaphisicè Philosophus dicit, ens per se dicitur dupliciter. Vno modo, quod diuiditur per decem genera. Alio modo, quod significat propositionum veritatem. Horum autem differentia est, quia secundo modo potest dici ens omne illud, de quo affirmatiua propositio formari potest, etiam si illud in re nihil ponat: per quæ modum priuationes & negationes entia dicuntur: dicimus enim quòd affirmatio est opposita negationi, & quòd cæcitas est in oculo. Sed primo modo non potest dici aliquid quod sit ens, nisi quod in re aliquid ponat. Vnde primo modo cæcitas & huiusmodi non sunt essentia. Nomen igitur Essentia non sumitur ab ente secundo modo dicto: aliqua enim dicitur hoc modo entia, quæ essentiam non habent, vt patet in priuationibus: sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Vnde Com. in eodem loco dicit, Ens primo modo dictum est, quod significat substantiam rei.

Hic incipit tractat' diuisus in duas partes. In quartum prima declarat, quid nomine Entis & essentia significetur. In secunda verò quòd essentia in diuersis diuersimodè inueniatur: pars prima vnicò absoluit capitulo, pars secunda sex: & sic totum integrat tractatum capitula septem. Quorum primū, quod præ manibus habemus, tres partes cōtinet: in prima declarat quid nomine entis significetur, in secunda quid nomine essentia, in tertia differentia nominum ipsius essentia designat. Primū tali diuisione declarat, ens per se dupliciter dicitur: vno modo, vt diuidit per decem genera, alio modo vt significat veritatem propositionum: quæ admodum dicit Aristo. 5. Meta. tex. cō. 14. Dixit ens per se ad differentiam entis per accidēs aggregati ex rebus diuerſorum generum, vt homo alb' de quo habes quinto Met. tex. cō. 13. Et innuit, quod tripliciter differunt ens primo modo, & ens secundo modo. Primo, quia ens primo modo prædicat non nisi de rebus existētibus in decem generibus, ens autem secundo modo prædicatur de omni eo, quod potest esse subiectum propositionis affirmatiuæ. Secundo differunt: quia ens primo modo est illud compositum, de quo supra diximus, quod aliquantulum cōplectitur in se essentia & esse: ens autem secundo modo non est huiusmodi: quoniam aliquid est hoc modo ens (puta negatio aut chimera) quod non habet essentia aliquam. Et ex hoc sequitur tertia differentia, quod ab ente primo modo tanquam à cōposito notiori Essentia, nomen sumitur: non autem secundo modo.

CIRCA Primam differentiam aduerte primò, quòd veritas Opus. Caiet. PP pro

Cap. 1. in prim. c. 1. q. 2. in fin.

Ens significat re veritatem propositionis quidditatem

p. 107. 14. cap. 1. q. 2. in ff. r. 4. circa mediū.

Propositiōis, quę est entis secūdo modo significati nihil aliud est q̄ cōpositio facta in secūda operatione intellectus obiecto con formis, verbi gratia, Sortes est cęcus ly est, nō significat inherētia cęcitatē in Sorte. eo q̄ cęcitas omni inherētia caret cū inherere realiū accidentiū fit: sed significat cōpositionē factam ab intellectu ad quęrēte seipsum per illā obiecto Sorti, scilicet carēte virtute visiva. vnde y. Mera. in alia litera dicitur, quod ens significans veritatem propositionis significat, quoniam propositio est vera. Prima autē significatio entis quid sit, infra videbit.

ADVERTE Secundo q̄ licet nullo intellectu cōsiderante Sortes sit cęcus, & per cōsiderationē intellectū nō fiat magis vel minus cęcus: tñ cęcitas nullo intellectu cōsiderate nullum habet esse in Sorte, stāt enim ista duo simul. Quod sic declaratur, Sortē esse cęcū, vt sic, nō est Sortē habere aliquod esse substantiale, vt pariet nec accidentale, q̄a Sortes sit cęcus sola absentia visive virtutis, quę nihil supra Sortē addit: vnde cęcitas nullū esse omnino ponit in Sorte: ac per hoc q̄ absq; omni cōsideratione intellectū virtus visiva Sorti nō inest, oportet Sortē nullo intellectu cōsiderate esse cęcū. Dubitatio autē in hac re accidit, quia nō rectē inspiciatur q̄ esse cęcū nō est esse aliquid: sed carere virtute visiva. Exēplum, Navis caret gubernatore nullo intellectu cōsiderate, absentia tamē gubernaris nullū esse substantiale aut accidentale ponit in nave, vnde navē esse sine gubernatore extra animā nō est esse aliquid, sed nō esse gubernatā. Acquirunt autē esse & sūt entia privatiōes & negatiōes, ex hoc q̄ intellectū intelligēs privatiōes p̄ habitus: & negatiōes per affirmatiōes format in seipso rei carētis aliquo mō idolū quoddam. Verbi gratia, cū intellectū format in se idolū quoddā navis gubernatore carētis: quod est ista p̄positio mētalis. Navis est sine gubernatore, nō p̄sētia gubernatoris, q̄ extra animā nihil ponit in anima, sit ens: p̄ hoc q̄ intellectus fecit ipsam propositionis terminū aliquid, & cū hoc esse sit in anima, & nullū aliud esse habeat: cōsequens est q̄ negationes huiusmodi & privatiōes nō sint entia nisi in anima obiectivē. & sic earū esse nihil aliud est, q̄ intelligi quomodo tantū omnia entia rationis habēt esse.

CIRCA Tertiam differētiā advertendum est, quod cum nomina sint signa conceptuum, secundum ordinem concipiendi est ordo nominandi: propterea sicut ab ente primo modo tantquam a composito nobis notiori essentię notitiā sumpsimus: sic Essentię nomen ab ente originem habet.

Et quia, vt dictum est, ens hoc modō dictum dividitur per decem genera, oportet quod essentia significet aliquod commune omnibus naturis, per quas diversa entia in diversis generibus & speciebus collocātur, sicut humanitas est essentia hominis: & sic de aliis.

In hac secūda particula declaratur quid nomine Essentię importetur tali cōclusionē, Essentia significat quoddā commune omnib⁹ naturis omnium entium. Cuius talē declarationē insinuat: sicut ens significat aliquid commune omnibus existentibus, ita essentia, cum ab illo sumatur, significat aliquid commune omnibus generibus & speciebus: & sicut ens significat id quod est in quolibet genere & qualibet specie, ita essentia oportet q̄ significet id quo aliquid est in quocūque genere & quavis specie. habent enim se ens & essentia vt quod & quo. cum autem naturę rerum sint illę, quibus res reponuntur in generibus & speciebus: sequitur quod essentia significat aliquid commune omnibus naturis rerum: vnde quemadmodum ens predicatur de homine, boue, & similibus, quę sunt in generibus: ita essentia predicatur de humanitate & bonitate, quibus in generibus reponuntur. per nomen ergo Essentię intelligitur natura rei, sicut per nomen Entis, id quod habet naturam illam.

QVAESTIO. II.

Num Ens & Essentia significant immediate ipsa predicamenta: vel illorum naturas, an immediate.

CIRCA Hanc particulā inlurgit dubitatio valde difficilis: an ens & essentia significēt immediate ipsa predicamenta seu naturas eorū, an mediatē: in hac dubitatione tria agam. Primō declarabitur titulus quęstionis: secūdo adducetur opinio Scoti, & impugnabitur. tertio ponetur opinio Sancti Thomę. Pro primo scito, quod significare mediatē in proposito est significare aliquid mediatē aliquo superiori: sicut animal significat species suas mediatē (mediante scilicet natura sensibili) non enim animal significat hominē: nisi quia homo est substantia animalis sensibilis. Significare immediate est significare aliquid nō per aliquā naturā, seu realitatē superiorē, sed per ipsam primō: sicut animal significat gradum sensitiuum immediate: vt patet. Vertitur ergo in dubiū hoc, an ens significet aliquem gradum seu aliquam realitatem abstrahibilem a naturis predicamentibus communem eis sicut superius essentiale suis inferioribus: & sic immediate significet predicamēta, an immediate significet ipsas naturas predicamentales. Hac de primo.

QVO Ad secūdam, Scot. vt colligitur ex primo sen. dist. 3. q. 1. & 3. & di. 8. q. 2. opinat q̄ ens significet decē predicamenta mediatē: & imaginat enim q̄ a quibuscūq; similib⁹ sit abstrahibilis vna realitas obiectiva vtriusq; cōmunis & prior vtroq;: & sit cū substantia & accidēs habeat similitudinē i ente, & ab eis est abstrahibilis vna ratio obiectalis vtriusq; cōmunis & prior tā substantia, q̄ accidēs q̄ nomine entis significat. Quod vt melius intelligat pono p̄cessum istarū abstractionū diffusē. Cū em̄ Sortes cōueniat cū Platone in humanitate & nō cū Brunello ab eis pōt abstrahi humanitas cōmunis & prior eis: & inde cū homo cōueniat cū Brunello i sensibilitate & nō cū plāta, ab eis pōt abstrahi animalitas cōmunis & prior eis: & inde cū animal cōueniat cū plāta in vegetabilitate, & nō cū lapide, ab eis pōt abstrahi vita cōmunis & prior eis: inde cū viuū cōueniat cū lapide in corporeitate & nō cū intelligētis, ab eis pōt abstrahi corporeitas cōmunis & prior eis: inde cū corp⁹ cōueniat intelligētis in substantialitate, & nō cū accidētib⁹, ab eis pōt abstrahi substantialitas cōmunis & prior eis: inde cū substantia cōueniat cū accidēte in entitate reali, & nō cū entib⁹ rationib⁹, ab eis abstrahibilis entitas cōmunis & prior eis, & cū hic realitas vltimō abstrahibilis sit illa, q̄ significat ens immediate, oportet q̄ predicamētales realitates seu naturę mediatē sub entis significatione claudantur. Ad hanc positionem confirmandam multa possent adduci mediā, quę ne digrediamur ad analogiam entis & comparisonem transcendentium ad predicamenta, an scilicet sint eorum predicata quidditatiua vel non, omitemus pronunc: quia infra speciales erunt de his quęstiones.

Cōtra hęc opinionē arguo dupliciter. Primō autoritate Aris. 8. Met. tex. cō. 16. vbi soluet quęstionē. Quare quidditas sit vna, dicit q̄ in substantiis separatis nō est quęrēda alia causa: quia in eis nō est nisi forma, quę statim seipsa est ens & vnū: quę admodū ens statim seipso est substantia & quātitas, & cetera predicamēta, non expectās aliud faciēs. ipsum naturas predicamentales. ex qua autoritate arguitur sic, ens significat quandā realitatē priorē predicamētis: ergo expectat aliquid cōtrahēs ipsum ad predicamēta cōsequētia nota. consequēs autem est contra Aris. ergo a destructione consequentis ad destructionem antecedētis ens non significat realitatē priorē predicamētis. Secūdo arguitur autoritate. Cōment. 10. Met. com. 18. dicitis, q̄ hoc nomen ens, vnū, significat id quod significat in predicamēto substantię & quantitatē & qualitatē prima significatione sine medio & non mediatē aliqua cōmuni, quid clari⁹: Ratio ne non arguo: quia oportet egredi limites. Hęc de secundo.

QVO AD Tertiam pono opinionem S. Thomę ex duabus conclusionibus eliciendam. Quarum prima est ista, Ens significat vnū conceptum formalem communem in representando substantię & accidenti Deo & creature.

SECUNDA Est ista, Ens significat vt cōceptū obiectalem aliquod reale inuentum in omnibus generibus distinctum secundum rationem a propriis conceptibus obiectalibus omnium generum: nullum gradum supra naturas genericas específicas & individuales exprimens.

Pro intelligentia terminorum nota, q̄ conceptus est duplex, formalis & obiectalis. Cōceptus formalis est idolū quoddam, qđ intellectus possibilis format in seipso representatiuū obiectaliter rei intellecta: quod a Philosophis vocatur intentio seu cōceptus: a Theologis verō verbū. Cōceptus autem obiectalis, est res per cōceptū formalem representatā in illo terminas actū intelligēdi. Verbi gratia, cōceptus formalis leonis, est imago illa, quam intellectus possibilis format de quidditate leonina, cū vult ipsam intelligere: cōceptus verō obiectalis eiusdē, est natura ipsa leonina representata & intellecta. Nec putandum est cum dicitur nomē significare cōceptum q̄ significet aliter tantū: significat enim leonis nomen cōceptū vtrunq; licet diuersimodē. est namq; signum cōceptus formalis, vt medij, seu quo. & est signū conceptus obiectalis, vt vltimi, seu quod. Vnde idem est loqui de conceptu entis & de significatione eius.

Probo ergo conclusionē primā tali medio, omnia similia quęcūq; similitudine etiā analogā seu imitativa secundum id in quo assimilātur, possunt per eandē imaginem representari: sed Deus & creaturę substantia & accidēs habent similitudinē inter se saltē analogam: ergo secūdam id in quo assimilantur, possunt per eandē similitudinē representari. Sed assimilātur in esse: ergo eadē similitudine poterunt representari inquantū habēt esse similitudo illa est conceptus formalis entis: ergo, &c. Processus clarus est, & p̄positiōes ab omnib⁹ sunt cōcessę: cū maior fuerit dilucidata, quā sic ex notiorib⁹ suadem⁹. Vbi cūq; inuenitur agēs p̄ducere s. i. similitudinē in alio, si id aliud p̄ducatur aliud simile sibi s. m. id. quo ipsum assimilāt primo: oportet tertiu assimilari vtriq; eorū ratioē: quā quicquid est simile alicui i eo, q̄ illud est alteri simile est simile vtriq;: sicut species Sortis in oculo meo p̄ducta ab imagine Sortis i speculo est similitudo repræs

ca. 2. qđ 2. cap. 1. circa mediū quodā dubio. T. 1. 6. Com. 18

Conclusiones duę.

representatiua vtriusq; & figuræ Solis: in speculo à qua immediatè est causata: & figuræ Sortis in seipso à qua est mediatè causata. Sed ita est mō, q̄ iter habētia analogā similitudinē Deū & creaturā, substantiā & accidēs, reperit h̄mōi habitudo in ordine ad cōceptū formalē: igitur, &c. Fit aut̄ hoc sic manifestū exemplariter, Sapiētia diuina p̄ducit sapiētiam humanā, q̄ est quādā sui similitudo (imperfecta tamen) sapiētia aut̄ humana producit similitudinē sui in intellectu nostro, quæ nil aliud est, q̄ sapiētia in esse intentionali: sicut sapiētia extra est sapiētia in esse naturali. Cū aut̄ similitudo ista sapiētiz in intellectu repræsentet sapiētiam humanā s̄m id quo illa assimilatur sapiētiz diuine: quia repræsentat eā s̄m propriam rationē formalē, sequitur de necessitate, q̄ hic vnica similitudo repræsentat vtrāq; humanā, s̄. q̄ diuina: vtpote quæ similis est vtriq; licet ab humana sit immediatè exēplata, à diuina mediatè. Ex hoc exēplo in terminis specialib; intueri p̄positū nostrū in terminis transcendentibus, qualis est ens. Cū em̄ esse creaturæ assimilēt esse diuino à quo exēplatur est, & esse accidentale assimilēt esse substantiāli à quo emanat: similitudo p̄ducta in intellectu ab esse substantiāli siue accidentali in quātū assimilatur, erit omnīū representatiua imago, & cū cōceptū nō requirat ad intellectiōē nisi vt obiectaliter repræsentet rē vnico cōceptu intellectu in Deū & creaturā in quo ens feret: & similiter in substantiam, & accidēs. Nec oportet ponere plures cōceptū, & multiplicare entia sine necessitate. Quod aut̄ hic sint nō solū s̄m mentē S. Tho. dicta, sed etiā s̄m expressam sententiā patet in q. de diu. potētia Dei q. 7. art. 5. in corpore: vnde hāc rationē accipi: & in eadē q. ar. 6. vbi circa finē corporis q. adducit exēplum de speculo: & dicit expressē, q̄ sic se habet cōceptū noster ad Deū & creaturas sicut species rei visæ in speculo: ita q̄ Deus se habet vt res producēs similitudinē suā in speculo: creatura vt species in speculo: cōceptū noster vt similitudo extracta à specie in speculo vtriusq; representatiua. Vnde nullū mētis cōpos pōt hoc negare in eius via.

CONCLUSIO secūda habet tres partes. Quo ad primā declaratur sic, cōceptus obiectalis entis est id q̄ repræsentat per eī cōceptū formalē: sed eius cōceptū formalis repræsentat id, in quo assimilatur omnia entia realia, q̄ oportet i eis esse, ergo cōceptū obiectalis entis est aliquid reale inuētum in omnibus. Secūda p̄positio assūpta licet patere possit ex dictis, tū declarā adhuc, sicut cōceptū formalis animalis repræsentat fundamentū similitudinis generis: & cōceptū formalis hominis repræsentat fundamentū similitudinis specificæ: & vniuersaliter quilibet imago cōmunis plurib; in repræsentando repræsentat fundamentū similitudinis inter illa plura: vt patet in exēplo supra posito de specie in oculo causata à specie Sortis in speculo: quoniam illa repræsentat nō similitudinē inter speciem in speculo, & Sortis: cū sit relatio, sed fundamentū illi similitudinis puta qualitates & Inenamēta quæ sunt in vtroq; sic conceptus entis formalis repræsentat fundamentum analogicæ similitudinis in esse inter omnia entia realia existētis quod in omnib; esse absq; opere intellectus ex eo patet, vnde q̄ similia sunt extra animā: cū hoc fundamentum repræsentatū sit cōceptus obiectalis entis, vt dictū est, patet cōceptum obiectalem entis esse aliquid reale inuentum in omnibus: quod erat in prima parte conclusionis positum. Secūda pars cōclusionis sequitur ex ista, si enim cōceptus obiectalis entis inuenitur in omnibus: & nullus conceptus obiectalis proprius substantiæ, aut accidentis inuenitur in omnibus, consequens est, quod non omnino sunt idem, & quod saltem ratione distinguatur cōceptus entis à propriis omnium conceptibus obiectalibus: quod erat secunda pars conclusionis.

¶ Tertia pars eiusdē sic declaratur, Si cōceptus obiectalis entis esset aliq; gradus supra gradus specificos & genericos: tūc cōsideratis præcisè gradib; specificis & genericis, cū eorū præcisè passiōibus nō esset in eis vt sic, inuenire passiōes entis: hoc est falsū: ergo à destructionib; cōsequētis, &c. cōsequētia declaraf: quia enim animal dicit aliū gradū ab homine, ideo homini secūdum differentialem conceptum præcisè non insunt passiones animalis, vt ostēdit falsitas istius reduplicatiuæ, hominiquarū ratiōalis, est bipes, circūloquēdo per ly, bipes, passiōē animalis propriā & similiter si ens dicit aliū gradū à substantiā, sequitur q̄ cōsiderata præcisè ratiōe cōstitutiuā substantiæ substantiā nō est vna, nec vera nec bona, &c. quæ nominat passiones entis, &c. Falsitas cōsequētis probatur sic, Homo inquantū rationalis præcisè est vnū qd vnitate, quæ est passiō entis: homo inquantū rationalis dicit aliū gradum ab ente, secūdum te, contra quē arguo: ergo passio entis cōuenit aliis gradibus ab ente præcisè, vt sic accipis: quod est oppositū cōsequētis. Prima p̄positio assūpta habet ex Scot. in secūdo tē. n. dist. 3. q. 1. tenētē vnitatem mediā minorē vnitate numerali, & maiorē genericā esse passiōē entis, & sequi naturā specificā ratione vltimæ differentia. Manifesta quoque sit sic pro nunc eadē p̄positio, Homo inquantum rationalis est indiuisibilis formaliter supposito,

q̄ rationale sit vltima differentia: ergo homo inquantum rationalis est vnū formaliter, vnitas em̄ nihil aliud est quam indiuisio. Sed de hoc (cū de vnitate nature age) amplior erit sermo. Nūc aut̄ sufficiat q̄ in gradibus specificis præcisè, acceptis & similiter genericis est inuenire passiōes entis: quod erat probandū, & cōsequēter, quod ens nō significat distinctum gradum à naturis specificis & genericis: quod erat tertia pars conclusionis.

SED tūc ex quo res significata per hoc nomē ens est aliquid inuentum in omnib;: & nō est gradus distinctū cōtra specificos & genericos: declarandū superest quid sit. Quod sic declaratur, Gradus quicūque genericus vel specificus, vel differentialis vel indiuidualis, habet in se vnum q̄ multis modis cōcipi possit: & secūdum quod quilibet gradus est habēs esse, nomine Entis importatur, & ad cōceptū obiectalem entis pertinet: secūdū vērō quod absolutè talis gradus cōsideratur, nomine proprio significatur, & cōceptus obiectalis illius est: vt bi gratia, humanitas ex sua propria perfectiōe formali, qua distinguitur cōtra reliquas vniuersi perfectiōes, habet p̄per cōceptum formalem humanitatis repræsentetur & cognoscatur & significetur humanitatis nomine humanitas: vt sic etiam habet quod sibi debeat, seu cōueniat esse quidditatiū, & actualis existentia: & sic repræsentatur cōceptu formali entis tanquā pars sui obiectalis cōceptus, & Entis nomine significatur. Similiter animal hęc duo in se habet, & sic de aliis. Vnde cōceptū obiectalis entis sunt naturæ genericæ & specificæ, vt habētes esse, sic em̄ fundāt analogā similitudinē, de qua loquimur, & p̄pterea ens & passiōes eius in quolibet gradu præcisè accepto saluatur: quilibet enim gradus vt sic habet in se vnde sit, & indiuisus sit & cōformabilis intellectui & appetitui, &c. q̄ à ponētib; ens abstrahibile à gradib; specificis, & genericis saluari nō pōt. Quod aut̄ hęc sint secūdum doctrinam S. Tho. diligēter intueam eius doctrinā censorem cōstituo. Infrā tamen cū de analogia entis ageur, hoc ostēdemus: pro nūc satisfaciāt hęc dicta, præsertim, quod tam prima, quam secunda pars conclusionis ex præcedente conclusione sequitur quā constat esse S. Thomæ.

¶ Tertia autē pars ab omnibus Thomistis asseritur vnanimiter. Si ergo patet qualiter ab omnibus entibus vtpote similib; abstrahibilis est cōceptus entis, nō modo, Scotistico, vt patet, qualiter sit verum quod hic S. Tho. dicit, scilicet essentia significat aliquid cōmune omnibus naturis omnium generum, & specie-rum: nō enim intēdit quod essentia significet aliquam naturam cōmūnem omnibus naturis, sed quod significet omnes naturas, vt assimilatur in hoc, quod essentia sunt: quilibet enim naturæ vt sunt (quibus res sunt) essentiæ rationem habent: sicut quilibet res habent rationē entis, vt sunt habētes esse, seu quæ sunt.

Et quia illud, per quod res cōstituitur in proprio genere vel specie, est quod significamus per diffinitioē indicatam quid est res. Inde est, quod nomē Essentiæ à Philosophis in nomē quidditatis mutatur. Et hoc est quod Philosophus in septimo Metaphysicæ frequenter nominat, quod quid erat esse, id est hoc, per q̄ aliquid habet esse quid. Dicitur etiam forma, secūdum quod per formam significatur perfectio, vel certitudo vniuscuiusque rei, sicut dicit Auic. in secūdo Metaphysicæ suæ. Hoc etiā alio nomine natura dicitur accipiēdo naturā secūdum primum modum illorum quatuor modorum, quos Boetius de duabus naturis assignat, secūdū, scilicet quod natura dicitur esse illud: quod quocūque modo intellectu capi potest: nō enim res intelligibilis est nisi per suā diffinitioē & essentiā. Et sic etiā dicit Philosophus in quinto Metaphysicæ, quod oīs substantia est natura: Nomē autem Naturæ hoc modo sumptæ videtur significare essentiam rei secūdū quod habet ordinem vel ordinationem ad propriā operationē rei, cū nulla res propria destituatur operatione. Qualitatis verō nomē sumitur ex hoc, quod per diffinitioē significatur: sed essentia dicitur secūdum quod per eam, & in ea res habet esse.

¶ In hac tertia parte huius capituli declaratur, quomodo differant nomina Essentiæ inter se, enumerat quinque eius nomina: primò, scilicet essentia, quidditas, quod quid erat esse, forma, & natura: quorum ratio & differentia satis clarè, ac manifeste sermone in litera traditur, ad eū vt addere non sit opus.

¶ Nota tamen circa id quod de Boetio affertur, q̄ Boetius in libro de duab; naturis, & vna persona Christi, naturā quadrupliciter accipi dicit. Primò omne intelligibile: secūdo omnis substantia: tertio principū in infecū motū: quarto specifica essentia seu differentia: quos modos (si Boetiū nō habes) vide si placet in secūdo sē. S. Tho. dist. 37. q. 1. art. 1. primo modo accipit Opus. Caict. P P 2 hic

Quin- que no- mina que ad Essen- tiā spe- ctant,

Primum pass primum.

hic naturam 8. Tho. quoniam sic communis est essentiis substā-
tialibus & accidentalibus genericis & specificis, &c.

CAPVT II.

*Substantiarum essentiam proprie dicit, accidentium autem non nisi
secundum quid ostendit: nobis uero item esse simplicium essentias,
quam compositorum substantiarum probat. quod demum essentia
substantia composita non materia, non forma, sed inter ea aliqua
excogitata relatio. Sed quosdam ipsi composito superaddiditum,
sed ipsam sui compositum variis rationibus demonstrat.*

Ed quia ens absolute & primò dicitur de sub-
stantiis, & posterius, secundum quid de acciden-
tibus: inde est quòd essentia proprie & verè est
in substantiis: sed in accidentibus est quodam-
modo & secundum quid, &c.

¶ Expedito primo propositòrù exequis in hac secūda parte tra-
ctatus, quomodo essētia in diuersis diuersimodè inueniatur, q̄
secūdo loco propositū erat. Primò declarat, quomodo essentia
inueniatur in substantiis cōpositis in trib⁹ capitulis, secūdo in sub-
stantiis separatis duob⁹ capitulis: tertio in accidentib⁹ vnico ca-
pitulo. Circa substantias cōpositas tria declarant in illis trib⁹ ca-
pitulis. In primo, qd sint entia substantiarū cōpositarū: in secūdo,
quomodo differat inter se essētię substantiarū cōpositarū. In ter-
tio, quomodo se habeat ad intentiones Logicas. incipiēs autē ex-
equi in hoc c. quomodo essentia in diuersis diuersimodè inue-
niatur. Primò hoc declarat in cōmuni, omnes essentias vniuersi
ad inuicē cōparādo in duabus cōparationibus. Secūdo, quid sit
essentia substantiarū cōpositarū tribus cōclusionibus negatiuis,
& quarta affirmatiua. Tertiò mouet dubitationē quandā circa
conclusionē affirmatiuā, & soluit eā: Facit primò cōparationem
primā inter essentias substantiarū & accidentiū tali cōclusionē,
Substantia verè & propriè habet essentiam: accidēs autē secun-
dū quid, quam sic probat. Vnumquodq; sicut est ens, ita habet
essentiā: sed substantia est ens simpliciter, accidēs verò est ens
secūdū quid, ergo substantia habet essentiā simpliciter, accidēs
autē secūdum quid. Maior ex dictis in præcedētī capitulo patet.
Minor licet habeatur septimo Meta. in principio, tamē sic pro-
batur in litera: illud est ens simpliciter de quo ens absolute &
primo prædicatur, & illud est ens s̄m quid, de quo ens posterio⁹,
& secūdum quid dicitur: de substantia ens dicitur absolute
& primò, de accidente autem posterius & secūdum quid: ergo
substantia est ens simpliciter, accidēs verò secundum quid.

QVAESTIO III.

*Num ens per prius de substantia, posterius de accidente dica-
tur, an de utroque vniuoce.*

CIRCA Hanc Particulā dubitatur, an ens per prius dica-
tur de substantia & posterius de accidentē, an vniuoce de vtroq;
In hac quæst. quinque agenda sunt. Primò declarabitur titulus.
Secūdo ponēt opinio Sco. Tertio arguet cōtra illā. Quarto ponēt
opinio S. Tho. Quintò respōdebitur argumētis in oppositū.
¶ Quo ad primū sciendū est, qd aliquid dupliciter cōtingit de ali-
quib⁹ prædicari per prius & posterius. Vno modo s̄m esse illi⁹
prædicati. Alio modo s̄m propriā rationē eiusdem. Illud dicitur
prædicari analogicè (secundū esse) qd perfectius habet esse
in vno & sic omne genus prædicatur per prius & posterius de
suis speciebus: eo qd perfectius esse necessariò habet in vna spe-
cie, quam in alia. vnde cōmentator 12. Met. com. 2. dicit qd prio-
ritas & posterioritas specierū non impedit vnitatē generis. &
hoc modo non querimus hic. per se enim motum est omnibus,
quòd ens perfectiori modo est in substantia, quam in accidenti-
bus, & quòd hoc modo prædicatur per prius & posterius.

¶ Illud verò dicitur prædicari analogicè, seu p̄ pri⁹ & posterius
s̄m rationē propriā, quòd de vno prædicatur line respectu ad ali-
ud, de altero verò nō nisi ī respectu ad aliud. Verbi gratia: Sa-
nū prædicatur de animali sine respectu ad diētā, medicinā & vrinā,
de istis verò prædicat non nisi in respectu ad animal. dicit enim
animal sanū abiq; additiōe aliqua. vrina verò nō dicitur sana, nisi
qa est signū sanitatis existētis in animali: & diēta similiter non
est sana, nisi qa est cōseruatiua sanitatis: & sic de aliis. Cū enim
diffinitio sanū prædicatū de animali, nō ponet in ei⁹ diffinitioe re-
spectū ad aliqd horū. Cū autē diffinitio sanū prædicatū de vrina, in
diffinitioe ei⁹ ponēt respectū ad sanitatē animalis cū ipsa a talis
sanitate. & similiter ī diffinitioe diētę & medicinę in eo, qd tā-
nē sunt. dices enī. (vt iā dictū) qd vrina est sana. in eo qd signum
est sanitatis: diēta ī eo qd cōseruatiua: & medicina in eo qd cau-
sa est illi⁹: & hoc modò veritē hic in dubiū an ens prædicet analogi-
cè. ita qd absolute prædicet de substantia: de accidentib⁹ verò nō
nisi relatiuè ad substantiā: qd idē est qd querere, utrū substantia
in eo, qd ens nō includat accidēs. accidēs verò ī eo qd ens inclu-
dat substantiā: & in hoc p̄det tota quæst. inter nos & Scotū: quo-
niā accidēs in eo, quòd accidēs includere substantiam ab omni-

bus conceditur. sed nō accidēs in eo, quòd ens. Hęc de primo.

¶ QVO Ad secundum Scotus primo sent. di. 3. q. 1. & 3. di. 8. q. 2.
ponit hęc cōclusionē, Ens est vniuoce substantię & accidenti Deo
& creaturę: & probat eā sic: Omnis intellect⁹ certus de vno cō-
ceptu, & dubius de diuersis, habet cōceptū, de quo est certus, a-
liū à cōceptu de quo dubius: intellectus quisq; potest esse cer-
tus de Deo seu de propria passione, quòd sit ens, dubitando an
sit ens finitū vel infinitū: siue an sit substantia vel accidēs. er-
go cōceptus entis est alius à cōceptibus istis, & ita neutrum est
ex se: sed in vtroq; illorum includitur: igitur vniuoce. prima
propositio patet ex terminis. Minorem verò experientia docet.
¶ Secūdo sic, Ens nō est vniuoce, ergo Deus nō est à nobis natu-
raliter cognoscibilis aliquo cōceptu simplici. hoc est falsum: er-
go à destructiōe cōsequētis, &c. Cōsequētia p̄batur, Nullus cō-
ceptus est prouidibilis in intellectu nostro, qd nō cōtineatur es-
sentialiter, vel virtualiter in obiecto relucēte in phātafmate:
sed cōceptus nō vniuoce Deo & obiecto relucēte in phātaf-
mate est nō cōtēntus tā essentialiter q̄ virtualiter in obiecto re-
lucēte in phātafmate. ergo null⁹ cōcept⁹ est prouidibilis in intel-
lectu nostro, nisi sit vniuoce obiecto relucēti in phātafmate:
hoc autē est creatura. ergo omnis cōceptus simplex, quē habem⁹
de Deo, est vniuoce creaturę: & cōsequēter cōceptus entis Ma-
ior patet, Minor declaratur: quia obiectū creatū cōtinet essen-
tialiter cōceptum increatum, vt de se notū est, nec virtualiter:
quia prius nō includit virtualiter in posteriori, sed cōuerſo.
¶ Tertio sic. Omnis inq̄sitiō Metaphysicā de Deo p̄cedit, cōsi-
derādo rationē formālē alicui⁹: & auferēdo ab ea imperfectionē,
quā habet in creaturis, & referuādo illā rationē formālē,
& attribuēdo sibi omnino summā perfectionē: & sic ponēdo
illā in Deo. ergo omnis inq̄sitiō de Deo supponit intellectum
habere cōceptum eundem vniuoce, quē accipit ex creaturis.
¶ Quarto sic, Ens non est vniuoce substantię & accidenti. ergo
substantia nō est à nobis naturaliter cognoscibilis, hoc est fal-
sum: ergo, &c. Tēter cōsequētia, eo qd cū substantia non immu-
tet immediatē intellectū nostrum ad aliquā intellectū (sicut
sed statim accidēs sensibile: sequitur qd null⁹ cōceptū quiddi-
tatiuū habere poterimus de ea, nisi aliquis talis possit abstrahi
à cōceptu accidentis: sed nullus talis quidditatiuus abstrahibi-
lis est à cōceptu accidentis, nisi ens vniuoce accidenti & sub-
stantię. Hoc autē quod in ita ratione assumit, scilicet qd substantia
non immutat intellectum nostrū ad aliquā sui intellectū: o-
nē. probatur sic, Quicquid sua pręsentia immutat intell. ctū, ab-
sentia illius potest naturaliter cognosci ab intellectu quando
inmutatur (sicut apparet ex secūdo de Anima) quòd visus est
tenebrę cognoscitū, quādo lux non est pręsens, eo quòd tūc
visus non immutatur. igitur si intellectus naturaliter immuta-
tur à substantia immediatē ad actū circa ipsam, sequeretur quòd
quando substantia non esset pręsens, posset naturaliter cogno-
sci non esse pręsens: & ita naturaliter cognosci posset in hostia
cōsecrata non esse substantiam panis: quòd est manifestē falsum.
¶ Quintò arguitur autoritatibus secūdi Meta. tex. com. 4. Pro-
bās Arist. causam entitatis & veritatis, maximè entia & vera,
assumit hęc propositionem. Vnumquodq; maximè ipsum aliorū
dicitur. secundum quod aliis inest vniuoce. ens ergo vniuo-
cum dicitur apud Arist. de causa entitatis, scilicet Deo & aliis:
aliter processus Arist. nullus esset. arguit enim sic, Causa vniuo-
ca entitatis & veritatis est maximè ens: & verè Deus est huius-
modi. ergo Auicenna quoq; primo Meta. cap. 2. dicit, Substantia
& quāritas nō habet intentionē cōmunē nisi entis, cuius quæ-
dam sunt quasi species: & quædam quasi accidentia propria. Et
capitulo quinto facit argumentum, quòd adductū est de conce-
ptu certo, & dubiis, Omnes inquit, imaginatur incertitudinem
entis. dubitant autem verū sit agens vel patiens. Algazel in
Metaphysica sua tractatu primo habet, quòd quidam homines
purauerunt, quòd ens nō prædicat alium cōceptum à suis infe-
rioribus, dicētes quòd esse accidentis nihil aliud sit, quam ef-
se substantię. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc: sed
quia (vt patebit) non probant vniuoce. sed alietatem
conceptus entis, omittō: & etiam quia ex dicendis cuilibet in-
genioso patebit responsio ad omnia. Hęc de secūdo.

¶ QVO Ad tertium arguo primo sic. Nullum vniuoce in
ratione sui vniuoce habet aliquid plus quam reliquū vniuoce:
tūc substantia & accidēs sunt vniuoce per se in ente: ergo
accidēs non habet aliquid plus in ratione sui vniuoce, scilicet
entis, quā substantia: discursus bonus: cōclusio verò est falsa. er-
go altera præmissarum, non Maior: quia illa habetur ex ante
prædicamentis: ergo Minor, quę est cōclusio aduersę partis. Fal-
sitas cōclusiōnis habetur septimo Meta. textibus & cōmentis
secūdo & tertio, vbi dicitur qd in ratione accidentis inquātum
ens ponitur substantia, vnde Cōment. dicit in cōmento tertio
q̄ sedens & stās non dicitur esse entia sine substantia. patet au-
tem qd in diffinitione substantię, inquātum ens non ponitur ac-
cidēs

Vno modo sicut causa virtute sua continet effectum. Alio modo sicut effectus continet virtutē causæ, participando illā sic: hoc scilicet Minor est falsa, etenim effectus quilibet virtualiter continet secundū modo Deū. Nec oportet quod continens isto modo sit prius: imo necessarium est posteri⁹. Quod si mihi dixeris, quod hoc est abuti vocabulis, quia apud omnes continere virtualiter non attribuitur nisi causæ: dico quod si fiat vix in verbo, falsa est Maior: eo quod datur triplex modus continendi, scilicet essentialiter, virtualiter, & participatiue: sicut effectus continet in se causam.

¶ Ad tertium, concessio toto antecedente, negatur consequentia: subsicit enim analogia illius rationis formalis.

¶ Ad quartū negatur consequentia, Ad probationē dicitur, quod falsum supponit, scilicet quod substantia non immutat intellectum per propriā speciem. Vnde ad eius probationē dico, quod quātitas & accidentia in Eucharistia agūt & patiūtur totū, quod ageret & pateretur substantia, si effectus: sicut enim accepit modū essendi substantiæ, scilicet absq; subiecto: ita etiam agere & pati ei⁹: & ideo ex multis hostiis sensaris generat in intellectu species intelligibilibus substantiæ panis: & eius quidditatiua cognitio, sicut ad nutritionē agūt, ac si esset ibi panis: non enim minus ex illis accidentibus nutritur, quā ex aliis hostiis non consecratis: sicut non minus ex consecratis generatur vermes & cineres, quā ex non consecratis. Vnde ad argumentū dico, quod panis absens immutat, quoniam non est omnino absens: remanet enim ibi accidēs suū, quod est vice panis: quare non est simile de visu, respectu tenebræ. Nec est contra nos autoritas Aristoteli: quoniam hæc omnia habet locum, vbi est simpliciter absentia obiecti: quam hic non concedimus quo ad operationes.

¶ Ad quintum dico, quod quia mediū comparatum vni extremorū, vt oppositū induit alterū extremū, vt dicitur quinto. Physic. text. 6. ideo analogū comparatum æquiuoco, quod diuersas rationes simpliciter sonat, vniūquē appellatū est ab Aristoteli. ibi. & merito, eo quod vtatur analogo, secundū id, quod habet de veritate: oportet enim ad verificandam illā maximā, quod causa & effectus non in sola voce conueniant, sed in ratione aliqua formali eadem aliquo modo in illis: vnde textus ille non est contra nos.

¶ Ad Auzen, & Algazelē dico, quod nihil contradicunt: quia aliteram non ynuocationem conceptus entis insinuant.

Ad Auzen
num.

Substantiarum verò quædam sunt simplices, & quædam compositæ, & in vtrisque est essentia, sed in simplicibus veriori & nobiliori modo secundum etiam quod habent esse nobilior, sunt etiam causæ eorum, quæ composita sunt, ad minus substantia prima, & simplex, quæ deus est.

¶ Hic ponit secundā comparatio, qua substantialis inter se comparat tali conclusionē: Substantiæ simplices nobiliori & veriori modo habent essentia, quæ compositæ, quam probat dupliciter: primò sic, Quorū esse est nobilior, eorū essentia est nobilior: substantiarū simplicium esse est nobilior, quæ compositarum: ergo essentia substantiarū simplicium est nobilior. Secundo sic, Causa, supple effectiua, non ynuoca habet nobiliorem essentiam suā effectiua substantia simplex saltem prima est huiusmodi causa compositarum: ergo substantia simplex est perfectioris essentia quam composita.

Substia
sua
pl. es
subp. se
tes per
fectiores
sunt sub
stantiis
composit
is.
Sco. 1. d.
8. q. 1.
ad pri
mū quo
liber.
q. 5.
Diffini
tio per
fectionis
simplici
ver.

AD Evidentiam huius partis nota, quod vt habes à S. Tho. quarto sent. dist. 11. q. 2. art. 1. ad primū simplicitas nec perfectionē simpliciter nec imperfectionē sonat: res enim ex eo quod simplex, non habet perfectionē maiore: sed ex eo quod taliter simplex, id est simplicitate subsistentem habet. Vnde materia prima est simplicifima, & formæ accidentales sunt simplices, & tamen non sunt perfectiores substantiis compositis; Et ideo cum dicimus substantias simplices esse perfectiores compositis, intelligas non de quibuslibet simplicibus substantiis, sed de simplicibus subsistentibus in sua simplicitate: quales sunt substantiæ separatae omnes.

PROPTEREA Caueto hic opinionem Scoti in primo sent. dist. 8. q. 1. dicentis simplicitatem esse perfectionem simpliciter. Vt autem veritatem tutari ac falsum impugnare scias; notato quid sit perfectio simpliciter.

Perfectio simpliciter, apud Anselmū Monologio 15. est quæ in vnoquoque melior est ipsa, quā non ipsa. Glossa sic; In vnoquoque in quantum est indiuiduū entis, id est, hoc ens non in quantum est indiuiduū hui⁹ vel illius naturæ, puta, hic homo, aut hic Angelus, melior est, & c. quia comparatiuū includit suū positiuū: ideo melior est, d est, bonitatē seu perfectionē meliorem ponit, quā non ipsa, id est, quā quodlibet sibi incōpossibile: ita quod (ly non ipsa) non teneat contradicōrie, sed incōpossibiliter. Vnde perfectio simpliciter exigit duas conditiones: primo, quod dicat perfectionē; secundo, quod illa perfectio in indiuiduo entis sit melior, quā quodlibet sibi in eo incōpossibile. Propter defectū enim primæ conditionis tā relatio, quæ negatio à perfectionibus simpliciter excludit. Propter verò defectū secundæ, ratiocinari, ridere, latrare, & hui⁹ perfectiones simpliciter non sunt: quia ista etsi sint meliora in indiuiduo hui⁹ vel illius naturæ, non tamen entis. Diximus quod ly non

ipsa tenetur incōpossibiliter & non contradicōrie: quia aliter omne positiuū esset perfectio simpliciter: quia in indiuiduo entis melius est positiuū quodlibet quolibet contradicōrie formalit sumpto. Nec superficie tenus cōsideres primā conditionē: quoniam propter defectū eius simplicitas non dicit perfectionē simpliciter. Simplicitas enim nihil aliud est quā negatio cōpositionis: vnde non est perfectio, sed negatio imperfectiois. Propterea deficit talis modus arguēdi. In indiuiduo entis quodlibet incōpossibile simpliciter dicit imperfectionē: ergo ipsa simplicitas est melior in vnoquoque quā non ipsa: & cōsequenter perfectio simpliciter. Oportet enim addere in antecedente: & ipsa dicit perfectionem, quod falsum est: quia negatiuum prædicatum est.

¶ Potes autem contra Scoti positionem arguere sic. Nulla perfectio simpliciter saluatur in relatione, vt relatio est: simplicitas autem saluatur in relatione, vt relatio est: ad, siquidem est simplicissimum, nullam enim cōpositionem includit. & vniuersaliter secundum Scotum omnis differentia vltima relationis, ergo, & c. maior patet, ex eo quod relatio vt relatio nec perfectionem nec imperfectionem sonat apud nos & Scotum.

¶ Preterea, Quod diuiditur per quantū, & non quantū, non est perfectio simpliciter. Patet ista, quia implicat quod aliquid sit non quantū & perfectio simpliciter. Sed simplicitas diuiditur per quantū & non quantū, ergo, & c. Patet Minor, quia diuidit in simplicitate relatiua & absolutā: simplicitas autem relatiua est non quanta. Si dicatur ad ista, quod relatio formaliter sumpta non est simplex, sed simplicitas prædicat de ea denominatiue: hoc non euadit argumenta: quia simplicitas relatiua est passio relationis sicut hoc, aut modus intrinsecus. Impossibile est autē quod alterū horū sit perfectius eo, cui⁹ est vt arguat sic. Nulla passio est maioris entitatis subiecto suo: simplicitas denominans relationē est ei⁹ passio, sicut vniuersaliter passio superioris est passio inferioris, licet non primo: ergo simplicitas relationē denominans non est maioris entitatis relatiue, sed relatio non est quanta, ergo simplicitas relatiua non est quanta, ergo nec perfectio simpliciter. Stat ergo assumptū verū, scilicet quod simplicitas diuiditur per quantū & non quantum.

¶ Similiter arguere potes, si dicant quod simplicitas sit modus, quod tamen minus cōsonum veritati videtur. Substantiæ ergo immateriales (non ratione simplicitatis sunt perfectiores essentiis substantiarū cōpositarum) sed ratione simplicitatis subsistentis, & adu nantis in se tantam perfectionem, ita indiuidue, qua gaudent.

Sed quia illarū substantiarū essentia sunt nobis magis occultæ, ideo ab essentiis cōpositorū incipiendū est, vt à simplicioribus cōuenientior fiat disciplina. In substantiis igitur cōpositis forma & materia notæ sūt, vt in homine anima & corpus. Non autē potest dici, quod alterū eorū tantū essentia dicatur essentia. Quod enim materia sola non sit essentia, planū est: quia res per suā essentia cognoscibilis est, & in specie ordinatur vel in genere: materia autē non est cognitionis principii: nec secundū causā a liquid ad speciem vel ad genus determinatur: sed secundū id solum, quo in actu aliquid est.

¶ In hac secundā parte capituli quod sit essentia in substantiis cōpositis declaraturus (quæ a notioribus inchoadū est) cōclusionē hanc negatiua ponit, Materia sola non est essentia substantiæ cōpositæ: quæ duplici ratione probat. Prima est talis. Illud quod est essentia substantiæ cōpositæ est principii cognoscēdi illā: sed materia sola non est principii cognoscēdi illā: ergo materia sola non est essentia substantiæ cōpositæ. Maior patet ex eo, quod vniūquodque per suā essentia cognoscitur quidditatiue: vnde omnes alix cognitiones oriuntur. Minor habetur ex 2. Meta. text. com. 20. vbi dicitur, quod principium cognoscēdi est actus & non potentia.

¶ Secunda ratio est. Essentia substantiæ cōpositæ est id, quo res ponitur in genere & specie: sed materia sola non est id quo res ponitur in genere & specie, ergo materia sola non est essentia substantiæ cōpositæ. Maior est euidentis inducēdo in singulis: Sortes enim per suā naturā in specie humana collocatur: similiter in genere animalis: & sic de aliis. Minor probatur: quia id, quo aliquid in specie reponitur, oportet quod actuale sit, eo quod est principium distinguēdi ipsum ab aliis speciebus: & collocandi ipsum in tali gradu vniuersi: materia autem sola actualitate non includit.

Neque etiā forma tantū substantiæ cōpositæ essentia dici potest, quamuis quidam hoc asserere conentur. Ex his enim, quæ dicta sunt, patet, quod essentia est id, quod per definitionem significatur: definitio autē substantiarū naturalium non tantum formā, sed & materiā continet, aliter enim definitiones naturales & Mathematicæ non differrent. Nec etiā potest dici, quod materia in definitione substantiæ naturalis ponatur, sicut additū essentia eius: vel ens

Materia non est essentia substantiæ cōpositæ
Cōmē
rator 7.
Met. 21.
om. 34.
Essentia
substantiæ
compositæ
non est
sola forma.

ens extra illā naturam, vel essentiam eius: quia hic modus proprius est accidentibus, quę essentiam perfectē nō habent: vnde oportet, quod in diffinitione sua substantiam, vel subiectum recipiant, quod est extra genus eorum patet ergo quod essentia comprehendit materiam, & formam.

¶ Hic ponitur secūda cōclusio negatiua talis, Essentia substantię cōpositę nō est sola forma, quā vnica ratiōe pbat sic, Illud est essētia substantię cōpositę, quod p ei⁹ diffinitionē significat: sed sola forma per eius diffinitionē nō significatur: ergo sola forma nō est essentia substantię cōpositę. Maior est de se nota: minor pbat: quia diffinitiones naturales p hoc differūt a Mathematicis: quia istę significāt solam formā, id est formā abiq; materia sensibili: naturales verō significāt formā, & materiā sensibile. ¶ Sed ad hęc rationem potest dici, quod cū significari per diffinitionem contingat dupliciter. Vno modo, vt pars rei diffinitę: alio modo, vt subiectum rei diffinitę: seu vt deferēs rem diffinitam, per diffinitionem naturalem significatur sola forma vt res diffinita: & ideo quidditas est sola forma: materia autem significatur, vt quidditatem deferens.

¶ Cōtra hanc responsionē subiungitur in litera talis ratio, Illud quod est propriū accidentibus ex imperfectione suę essentię, nō cōuenit specificis substantiis: sed recipere in diffinitione aliquid extra essentiā suā est propriū accidentibus ex imperfectione suę essentię: ergo hoc nō cōuenit substantiis specificis: Maior patet ex terminis: quod enim est propriū alicui ex sua imperfectione, non cōuenit alteri habenti perfectionem oppositam illi imperfectioni. Minor habetur ex septimo Meta. tex. com. 13. 15. & 16.

CIRCA Maiorē nota, qđ licet formę partis, puta animę cōueniāt etiā diffiniri p aliquid extra essentiā eius: ac p hoc istud videat esse nō propriū accidentibus: sed cōmune eis & formis partiu: in rei tamē veritate propriū est accidentiū, eo qđ diffinitio non est nisi rerū existentiu in recta linea predicamēta habentiū speciē cōpletam, cū diffinitio cōponatur ex genere, & differētia, sola autē accidentia inter entia, & speciē cōpleta sunt p additamentum diffinibilia: & ideo propriū accidentibus dixit esse tali modo diffiniri: vnde, & anima diffinitur per aliud extra essentiam suā, pro quāto participat de accidentis natura esse in alio.

Non etiā potest dici, qđ essentia significet relationem, quę est inter materiā & formā, vel aliquid superadditum illis, quia hoc de necessitate esset accidens extraneū a re, nec per eam res cognosceretur: quę oīa essētię cōueniūt: p formā enim, quę est actus materię, materia efficitur ens actu, & hoc aliquid: vnde illud, qđ superaduenit. nō dat esse actu simpliciter materię, sed esse actu tale, sicut accidentia faciūt: vt albedo facit actu album, vnde quādo talis forma acquiritur, non dicitur generari simpliciter, sed secundum quid.

¶ Hic ponit tertia cōclusio negatiua, Essētia substantię cōpositę, non est aliqua relatio inter materiā, & formā aut aliqd additū cōposito ex materia, & forma: quā pbat ex duab⁹ rationib⁹. Primo sic, Omnis relatio media inter materiā & formā, & similiter omne additū cōposito ex materia & forma est accidens extraneū substantię: nulla essētia substantię cōpositę est accidens extraneū: ergo Minor est de se nota: Maior verō pbat. Omne adueniēs enti simpliciter faciēs formaliter ens tale est accidens extraneū naturę a substantiā: omnis relatio media inter materiam & formā, & omne additū cōposito adueniūt enti simpliciter, & faciūt ens tale: ergo omnia hmōi sunt accidentia extraneā naturę a substantiā cōposita. Hui⁹ p syllogismi Minor declarā: primō ex eo, qđ forma substantialis adueniēs materię facit esse simpliciter, & hoc aliqd, vt dicitur secūdo de Anima, tex. com. 2. Declarabitur secūdo ex eo, qđ generatio terminata ad formā substantiale est generatio simpliciter: terminata verō ad formā accidentale, est generatio fm qđ, vt dicitur 5. Phy. tex. cō. 7. cū em materia Sortis acqrit formā substantiale, tūc sine additiōe dicitur Sortes fieri: acqrita autē forma substantiale, cū magnitudinē acqrit, nō dicitur Sortes fieri simpliciter, & sine additiōe, sed fieri magn⁹.

¶ Secūda ratio est ista, Nullum additum vt relatio illa media, aut vt quomodolibet sequens compositum ex materia & forma est proprium principium a priori perfectę notitię substantię cōpositę: essentia substantię cōpositę est proprium principium a priori completę notitię eius: ergo, &c.

Relinquitur ergo qđ nomē Essentię in substantiis cōpositis significat illud qđ est ex materia, & forma compositū: & huic positioni sonat verbū Boetij in cōmēto Prædicamētorum, vbi dicit qđ Ousia significat cōpositū. Ousia em apud Gręcos idē est, quod essentia apud nos, vt ipsemet in lib. de Duabus naturis fatetur. Auicē. autē dicit, quod quidditas

substantiarum compositarum est ipsa cōpositio formę, & materię. Cōmentator autē dicit super septimo Metaphisicę, natura quā habent species in rebus generalibus est ali quod mediū, id est compositum, ex materia, & forma. Huic etiā ratio cōcordat, quia esse substantię cōpositę nō est tantū formę, nec tantū materię, sed ipsius cōpositi: essentia autē est secūdū quā res dicitur esse. Vnde oportet vt essētia, quę res denominatur ens, nō tantū sit forma, nec tantū materia, sed vtrūq;: quāuis huiusmodi esse, siue essentię sola forma suo modo sit causa. Sicut em in aliis videm⁹, quę ex pluribus principiis cōstituūtur, qđ res denominatur ex altero illorū principiorū tantū, sed ab eo qđ vtrūque cōplectitur, vt patet in saporibus quia ex actione calidi digerētis humidum causatur dulcedo: & quāuis hoc modo calor sit causa dulcedinis, non tamen denominatur corpus dulce a calore, sed a sapore, qui calidum & humidum complectitur.

¶ Hic ponit quarta cōclusio affirmatiua: Essētia in substantiis cōpositis significat cōpositū ex materia & forma, quā p locū a diuisione cōcludit ex autoritate Boetij, Auicē. & Cōmentatoris, septimo Met. cō. 27. & ratiōe tali pbat, Id quo tāquā principio cōpleto denomināre, substantia cōposita est ens, est cōpositū: sed essētia ipsi⁹ substantię cōpositę est id, quā tāquā principio cōpleto denomināre substantię cōpositę est ens: ergo essētia ipsi⁹ substantię cōpositę est cōposita. Minor de se est clara, dicitur em, & est Sortes ens ppter suā essentiā, quā habet: Maior verō declarā sic. Quādo cūq; aliqua res ex plurib⁹ principiis cōstituūt, nō est talis ex altero eorū, vt cōpleto principio, sed ex cōplectēte vtrūq;: sed substantia cōposita est ens ex plurib⁹ principiis, constitutū, s. materia & forma: ergo nō ex altero tāquā cōpleto principio, sed cōplectēte vtrūq; est, & dicitur ens: sed id quod cōplectēte vtrūq; est cōpositū: ergo id, qđ substantia cōposita tanquā cōpleto principio, denomināte esse, oportet esse cōpositū: quod etat pbatū: Maior hui⁹ p syllogismi ex pclariter in sequentib⁹ declarā in litera tanquā ex notiorib⁹: & declaratio est manifesta p se: quod aut dicitur, qđ sola forma, & causa essēdi, infra patebit.

QVAESTIO IIII.

Num Materia sit pars quidditatis naturalis.

CIRCA prædicta dubitatur, n materia sit pars quidditatis naturalis. In hac dubitatione tria faciam: primō ponam opinionem Commentatoris: secūdo ponam opinionem S. Thom. tertio respondebitur argumentis oppositis.

¶ QVO ad primū, Cōmentator 6. Met. cō. 21. & 34. opinat, materiā nō esse partē quidditatis naturalis, sed cadere i diffinitione rei naturalis, vt deferēs illā quidditātē: adducit aut in 34. cō. ad hęc rationē talē: Essētia rei est substantia declarās rē quidditātē: materia nō est substantia declarās quidditātē: ergo materia nō ptenet ad essentiā rei: minor colligitur ex primo Phys. tex. com. 69. vbi dicitur, qđ materia fm se est ignota: & per consequēs alterius declaratiua nō est. Ex com. verō 21. pō elici talis rō ad hoc: si quidditas hominis esset homo cōpositus ex materia & forma, tūc quidditas hominis haberet quidditātē: & sic quidditatis esset quidditas: qđ est falsum. Tenet cōsequētis: qđ quęcūq; sunt idem, quicquid habet vnū, habet reliquā: si ergo quidditas hominis, & homo cōpositus sunt idē cū homo compositus habeat quidditātē, sequit qđ quidditas hominis habeat quidditātē. Hęc eandem positionē videtur docere Arist. 7. Meta, tex. cō. 34. expressē dicens materiā nō esse partē quidditatis: & secūdo Phys. tex. com. 28. partes diffinitiones in genere caulę formalis collocans. Vnde & 10. Meta. tex. com. 25. dicit quod mas, & femina non variāt speciem quia sunt differētis materiales. ¶ Idem etiam persuaderi potest ex consequentibus materiā: materia enim est causa corruptionis, distinctionis suppositi a natura sensibilitatis & similitum, quorum opposita conueniunt quidditatibus: sunt enim essentię rerum ingenerabiles, incorruptibiles, insensibiles, & huiusmodi. Hęc de primo.

CONCLUSIO.

Materia est pars quidditatis substantia naturalis.

¶ QVO ad secūdum S. Tho. 7. Met. supra tex. com. 33. & prima parte q. 75. art. 4. & hic tenet materiā esse partem quidditatis substantię naturalis: probat hanc conclusionem tribus rationibus: quarum duę in litera positę sunt. Tertia, verō est ista, Quicquid de essentia omnium indiuiduorum contentorum sub specie, vniuersaliter conceptum est de essentia speciei: ista est vera pro rāto: quia aliter essentia specifica non prædicaret essentialiter totam essentiam indiuidui: sed materia est de essentia omnium indiuiduorum naturalium: ergo materia vniuersaliter accepta est de essentia speciei, & sic nō cadit in specie, vt deferens ipsam, sed vt pars essentialis,

Opus. Caiet.

PP 4

¶ Ad

¶ Ad primā rationē in litera factā dicūt aduersarij, q̄ propriū est accidētibus diffiniri p̄ additamentū alterius generis: & hoc non cōuenit substātijs sed diffiniūt substantiā per additū sui generis: materia em̄ est i eo genere, i quo est quidditas delata. ¶ Cōtra. Ergo nulla est differētia inter diffinitionē formę par- tis, & diffinitionē formę totius, nisi fortē secūdm modū signi- ficādī, cū vtraq; per additū sui generis diffiniatur: & sic eadem erit diffinitio animę & viui: & tūc sicut nullū genus prædica- mētī substantię ponitur in diffinitione anime: ita nullam ponitur in diffinitione viui: & sic de alijs: quod est manifestē falsum.

¶ Cōfirmatur S. Th. p̄terio adhuc tripliciter. Primo sic, In omni obiecto quidditatiē sumpto, cui cōuenit aliqua passio adęqua- ta, oportet inueniri intrinsecę causam illius passiois: sed corp̄ cōtrarietati subiectū quidditatiē sumptū est subiectū, cui cō- uenit corruptibilitas p̄ modū passiois adęquatę: ergo in cor- pore cōtrarietati subiecto quidditatiē sumpto oportet intrin- secē inuenire causam corruptibilitatis: & talis causa nō est nisi materia: ergo, &c. Maior est de se nota: quia passio fluit ab intrin- secis p̄ncipijs quidditatis: aliter nō cōueniret ei s̄m quod ipsa. Minor ex eo manifestatur, q̄ corruptibilitas primō, cōcluditur de corpore cōtrarietati subiecto. Quod autē causa corruptibili- 20 ratis sit materia, clarum est, apud Commentatorem maxime.

¶ Secūdo sic, id q̄ est pars humanę naturę est pars quidditatis humanę: quia natura & quidditas sunt idē: sed materia est pars naturę humanę: ergo, &c. probatur Minor, ex eo q̄ materia est natura secūdo Phyl. tex. c. 21. Et si nō est pars, oportet q̄ in Sor- te sint duę naturę nō partiales: quia nō sunt partes alicuius na- 30 turę: quod est impōsibile. Tertio declaratur hęc fuisse mētem

Primo
 phyl. cap. Arist. primō ex octauo Met. tex. com. 15. & 16. vbi assignat cau- 79. st. 9. lam, quare diffinitio cōpositorū est vna: quia ex actū & potētia 30 met. cō. natū est fieri vnū. quidditates autē simplices seipsis, inquit, ha- 17. T. bēt vnitatē statim, eo q̄ formę rātum sint: ex quibus haberetur, q̄ 37. si essentia substātię cōpositę esset sola forma, nō oportet Arist. assignare causam, p̄pter quid sit vna: forma enim seipsa est vna: sed quia est cōposita idē dixit q̄ vnitatem habet, ex eo q̄ altera pars est actus, altera potentia. Similiter 9. Meta. textū vlti- 40 morū cōmentōrum dicit, q̄ in quidditatibus compositorum acci- dit error, non autem in quidditatibus simplicium propter mul- titudinē partium: ex quibus sunt cōpositę illę quidditates, vnde ex earum cōpositione error accidere potest: qui in simplici- 40 bus. cū careant partibus, locum non habet: ex quibus appa- ret ipsum opinari essentiam compositi esse cōpositam, & non simplicem: & quod quidditas substantię materialis differt ā quidditate separata. ex eo quod ista est essentialiter simplex: illa verō est essentialiter composita. Hęc de secundo.

¶ Q̄uo ad tertium dicendum est ad rationes in oppositum: ad quarū primam negatur Minor: licet enim materia secūdm se, id est, solitariē sumpta sit ignota, adiuncta tamen & substra- cta tali formę specificę, sive genericę declaratiua est alterius. ¶ Ad secūdam negatur cōsequentiā: ad cuius probationē dicit, 50 q̄ Maior illa pōt intelligi dupliciter. Vno modo sic, Quęcūq; sunt idem realiter, quicquid realiter coniunctum est vni, est & realiter coniunctum alteri: & sic cōceditur: sed non est cōtra nos. Alio modo sic, Quęcūq; sunt idē realiter, quicquid prædica- tur de vnō prædicatur de altero: & hoc modo est falsū. Aliquid enim cōuenit vni, vt distincto s̄m rationem ab altero: quod nō cōuenit alteri, sicut in proposito: habere quidditatem cōuenit homini, vt distincto ā sua quidditate secūdm rationē: distin- 60 guitur enim ab illa, vt habēs ab habito: & quia sic oportet distin- gui illā. Maior in proposito, ideo argumentū non p̄cedit.

T. c. 34. ¶ Ad id quod additur ex Arist. dicitur q̄ septimo Metaph. nō re- 37. mouet materiā ā quidditate: sed materiā particulare & eas par- tes, quę per accidēs se habēt ad speciei intellectū, vt manus & pedes: verbi gratia, ab hominis ratioe: & has carnes & hęc ossa. Quod autē partes diffinitionis in genere causę formalis collocen- tur nō est cōtra id quod dicim⁹. Meminisse em̄ oportet q̄ omne superi⁹ se habet, vt formale respectu inferioris: vt ibid. ab Arist. habet. Mascul⁹ quoq; & femina etī nō differāt specie i genere 70 aialis, sicut albū & nigrū, differūt tñ specie in genere sexus, cuius differētię ad gen⁹ animalis p̄ accidēs se habēt, & ex pte ma- terię: & p̄pterea in illo genere nō causant diuersitatē specificā. ¶ Ad vltim. cōfirmationē de passionibus materię dicit, q̄ illa se quūt materiā particulariter existentē: & nō sequūt materiā abstractā ā singularibus, q̄ est pars quidditatis specificę: & ideo nō oportet illa inesse quidditati, nec oportet materiā remoueri ā quidditate propter hoc, q̄ illorū opposita quidditati insunt. Sed quia indiuiduationis principium est materia, ex hoc fortē videtur sequi, quod essentia, quę complectitur in se simul & formam, sit tantūm particularis & non vniuersa- 80 lis. ex quo sequeretur vniuersalia diffinitionē non habere, si essentia est id, quod per diffinitionem significatur.

¶ In hac tertia parte huius capituli obiicit cōtra quartā cōclu- sionē sic, Id, quod cōprehendit in se materiā intrinsecē est par- ticulare: essentia substātię cōpositę cōprehendit in se materiā intrinsecę: ergo essentia substātię est particularis: ergo nō dat essentia substantię cōpositę vniuersalis: quod est falsum. Et vl- terius sequitur, q̄ vniuersalia naturalia nō sunt diffinibilia: quia rerū naturalium nō nisi essentię sunt diffinibiles: eo q̄ diffinitio significat essentiam rei: essentię autē naturalium vt deductum est particulares sunt. Maior probatur sic, Quod habet in se actū intrinsecē principium indiuiduationis, est particulare: habens intrinsecē materiam, habet in se principium indiuiduationis, quia materia est principium indiuiduationis: ergo, &c.

Et ideo sciendum est, quod materia non quomodolibet accepta est principium indiuiduationis, sed solum materia signata. Et dico materiam signatam, quę sub certis dimen- sionibus consideratur. hęc autem materia in diffinitione hominis, inquantū homo nō ponitur, sed poneretur in dif- finitiōe Socratis, si Socrates diffinitionē haberet: in diffini- 20 tione autē hominis ponitur materia nō signata: non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os, & hęc caro, sed os & caro absolutē, quę sunt materia hominis non signata. ¶ Hic respōdet obiectioni, de materia Maiore cū sua probatio- ne dicens, q̄ materia dupliciter accipitur: signata scilicet & non signata: signata est principium indiuiduationis, non signata po- nitur pars essentię specificę: signata poneretur in diffinitione Socratis si diffiniretur: non signata ponit in diffinitione vniuer- 30 salium. vnde & patet vniuersalia diffiniri: & tamen materiam in- cludere: sed non signatam, quę particularitatis est principium.

Q̄VÆSTIO V.

Num materia est principium indiuiduationis.

CIRCA hanc partē dubitatur an materia sit principii indi- uiduationis. In hac quęstione sunt sex agenda. Primō decla- ratur titulus: secūdo ponitur opinio Scoti: tertio impugna- bitur: quartō ponetur opinio S. Tho. quintō arguetur contra il- lam: sextō respondebitur argumentis in oppositum.

¶ Q̄uo ad primū nota, quod cum de principio indiuiduationis agitur, cū indiuiduū duo dicat, scilicet distinctū a te & dis- tinctū ab alijs: nihil aliud querit nisi p̄ quid primō natura ipe-ifica reddatur incōmunicabilis: ita q̄ repugnet sibi communicari pluribus: vt superius inferioribus cōmunicari, atq; per quid hoc indiuiduū primō diuiguit realiter ab alijs eiusdē speciei. Duo ergo querūt cōcurrentia ad indiuiduationem, scilicet quo (primō) natura specifica reddatur incōmunicabilis & quo (primō) realiter distinguat ab alijs eiusdē speciei. Et aduertat bene singulas partes tituli, quas declarauimus, quoniā aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur em̄ hic de incōmunicabili- tate, q̄ opponit cōmunicationi reali, & nō de incōmunicabili- tate, quę opponitur cōmunicationi formę, hęc enim nullus du- bitat primō cōuenire materię. Et similiter agitur hic de distin- ctione reali indiuiduorū sub eadē specie. quę non est nisi inter entia realia, & nō de distinctiōe qua Sortes viuus & Plato mor- tuus distingūtur. Aduertēdo semper, q̄ non loquimur nūc nisi de indiuiduatione substantiarum materialium. Hęc de primo.

SCOTI PROPOSITIO.

Num materia, nec forma, sed cōpositum, sed indiuidualis pro- prietas, heccheitas, principium est indiuiduationis.

¶ Q̄uo ad s̄m. Scotus secūdo sent. dist. 3. q. 6. opinatur, q̄ natura ipeifica indiuiduatur per quoddā positiuū per se contra- hens illā, & facies vnum eum illa: ita q̄ illud positiuum nec est materia, nec forma, nec cōpositum: sed est modus omnium, seu vltima realis materię, formę & cōpositi: eadem illis realiter: & sic apud eum de principio indiuiduationis ponitur talis cōclu- sio. Principium indiuiduationis non est materia, nec forma, nec 70 quantitas: sed proprietas indiuidualis, scilicet heccheitas.

¶ Huius conclusionis p̄bationes, quo ad tres primas partes nūc omitto, postmodū quātum ad propositū spectat adducēdas. Pro quarta arguitur sic: Vnitas sequitur entitatem, & proportio- nally loquēdo, eodē enim modo res est ens & vna. igitur vnitas simpliciter vltima, scilicet numeralis seu indiuidualis sequitur entitatem indiuidualē, sed clarum est, q̄ entitas illa indiuidua- lis nō est aliquod eorū, quę sunt actu in specie, nec aliquod acci- dēs: cū oīa accidētia sint post, ergo est p̄prias indiuidualis, in diuiduorū scilicet cōstitutiuā: & arguatur sic, Illud ad quod primō sequit vnitas numeralis, est principii indiuiduationis: pro- prietas illa seu heccheitas est id, ad quod primō sequit vnitas numeralis, ergo heccheitas est principii indiuiduationis. Maior p̄ter: quia vnitas p̄portionaliter sequitur ens. Minor probatur: quia vnitas numeralis non sequitur quidditatem, vt patet: nec ad aliquod accidens, cū p̄cedat totum genus accidentium. ¶ Secundo

¶ **Secundo sic,** Omnis differētia differētiū reducitur ad aliqua primo diuersa: alioquin nō esset stat^o in differētib^{us}: sed indiuidua propriē differūt, ergo eorū differētia reducitur ad aliqua primō diuersa, hęc nō sunt naturę ipsorū, nec priuationes, nec accidētia aliqua, ergo sunt heccheitates. probatio huius vltimi assumit quo ad tertiā partē, q̄a si differētia indiuiduorū reducitur ad aliq̄ accidēs, maximē reducitur ad quantitatem: sed hoc non. Quod sic patet: quęrat enī p̄ quid hęcquāritas & illa quāritas differāt, nō seipsis: sic enim specificē distinguerēt, ergo aliquo alio, puta situ bus. Sed hoc nō pōt esse: q̄a aut distinguūtur situ, qui est specia, le prädicamētū. & hoc nō, q̄a ille ē posterior, quāritate aut situs quia est differētia quāritatis, & hoc nō: quia quāritatur per quid illi situs distinguūtur, aut seipsis, & hoc nō potest dici: quia seipsis nō sunt hi, aut aliquo alio, & sic in infinitū. Et propterea cū sit^o, qui est differētia quāritatis integretur ex cōtinuatiōe & permanētia partiū idē est dicere, hęc quāritas differt ab illa propter aliū sitū, & quod hęc quāritas differt ab illa quāritate seipsa.

¶ **Tertio sic,** Id q̄ se toto primō constituit aliq̄ singulare in sua entitate singulari, & vnitate cōsequente talem entitatē, ei se toto primo repugnat diuidi diuisione opposita illi vnitati: & cōsequenter est principiu indiuiduationis, sed sola proprietates indiuidualis seu heccheitas est huiusmodi. ergo, &c. Maior patet ex terminis: Minor eodē modo probatur, vt supra. Hęc de secūdo.

cundum) in primo mēbro & in secūdo: in primo autē notat causalitatem, ergo & in reliquo. Deprehendi quoque potest esse *T. ca. 91.* puram fīctionem nouam hanc de heccheitatibus inuentionem, *93.* ex primo cęli textu com. 92. & 93. vbi vnitatem & pluralitatem indiuiduorū in eadem specie, in rebus materialibus non nisi ex materia, assignant Arist. & Comment. Hac de tertio.

CONCLUSIO.

Materia signata est per se intrinsecum indiuiduationis principium, nō autem quippiam aggregatum ex materia & quāritate.

¶ **QVO** Ad quartū opinio S. Tho. posita ab eo hic & in multis aliis locis est q̄ materia signata est principiu in diuiduationis.

¶ Circa hęc cōclusionē aduertendū est, q̄ Thomistę inter se differūt & cōueniūt. Cōueniūt in hoc oēs, q̄ ad indiuiduationem duo cōcurrere debēt, materia & quāritas. Differūt autē quia aliqui tenēt q̄ aggregatū ex materia & quāritate sit intrinsecū indiuiduationis principiu: materia dante incommunicabilitatē, siue in distinctionē in se, quāritate dante distinctionē ab aliis: & tale aggregatum dicitur esse materiā signatā. Alij verō longē melius sentiunt dicentes, q̄ principiu intrinsecū indiuiduationis & quo ad incommunicabilitatem, & quo ad distinctionē ab aliis est materiā signatā nō materia quāra: seu aggregatū est materia & quāritate. Et cū hoc iudicio meo sit doctrina S. Tho. vera vt ostendatur, ideo hanc declarare volumus & tueri. declarādo primō qd importet materiā signatā: secūdo excludendo primā expositionē Thomistarū: tertio probando cōclusionem intentam.

¶ **Materia signata** nihil aliud est quā materia capax huius quāritatis, ita q̄ nō illius: hęc namq; materia est pars intrinseca Sortis de diffinitione eius si diffiniret. Imaginādū est enim, q̄ agens particulare. puta hoc semen continue appropriat materiā ad formā inducēdā hoc modo, q̄ sicut semē humanū appropriat materiā ad animā: ita hoc semē ad hęc animā: vnde cum in primo instāri generationis Sortis, q̄ est primū esse Sortis, & primum nō esse formę precedētis & accidentiū primo ordine naturę fiat particulare cōpositū: deinde naturali ordine sequūtur oīa accidentia (in via nostra) in illo priori s̄m naturā: quo cōpositū particulare terminat per se primō generationem: materia quę est pars intrinseca eius, s. Sortis: ita est a appropriata ipsi Sorti ab agente particulari, q̄ non est capax alterius quāritatis q̄ eius q̄ Sortes sibi determinat: omniū enim natura cōstātiū determinata est ratio magnitudinis & augmētū, vt dicitur secūdo de Anima ex com. 41. & talis materia vocat materiā signatā. Nihil ergo ad dit materiā signatā supra materiā, nisi capacitatē huius quantitatis: ita q̄ nō illius. Capacitas autem materię respectu huius quantitatis nihil aliud est quā potentia receptiua huius quantitatis: ita q̄ nō illius, potētia aut receptiua nihil realiter distinctū in recto dicit: sed addit aliquid reale distinctū s̄m rationem tātū a materiā. Sicut materiā propria nihil addit, supra materiā realiter distinctū ab ipsa: dicit tamē aliquid reale in materiā, q̄ non explicat materiā s̄m se: materiā enim signatā non est diffinibilis, nisi per hanc quantitātē si diffiniretur: sicut ppria potētia: non nisi per propriū actum diffinitur, vt dicitur tertio physico rum, textu commento. 10. Materiā autē s̄m se hanc quantitātē in sua diffinitione non exigit: vnde materiā propria indiuidui, & materiā signatā, & materiā sub certis dimensionib^{us} idem im portāt: & propterea S. Tho. non dixit materiā signatā materiam cum certis dimensionibus: s. sub certis dimensionibus: & alibi dicit, q̄ sicut materiā in ordine ad formas generales, puta formam totalem & partialem distinguit genericę corpora cęlestia ab inferioribus: ita materiā in ordine ad hanc. vel illam quāritatem distinguit numeraliter in reb^{us} materialib^{us}. Materiā igitur signatā nō dicit aggregatū ex materia, & quāritate, sed materiā in recto significat, quantitātē vero in obliquo: sicut potētia materię significat materiā in recto: in obliquo verō actum, quem respicit, eo quod non nisi per actum est diffinibilis. Et sic manifestum est quid importet materiā signatā.

Contra
Acti e-
nissima
tuem.

¶ **QVO** Ad tertiū arguit cōtra opinionē Sco, qua dupliciter. Primō sic. Omnis actus singularis pręexigit potētia singularē, q̄ actuat: sed heccheitas est actus singularis, ergo pręexigit potētia singularē, q̄ actuat: sed illa potētia est natura seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduentū heccheitatis: & sic heccheitas nō est principiu indiuiduationis. propositiones assumptę omnes sunt Sco. in hac materia, etiā maior: quę tamē pbatur ex doctrina Arist. 2. Phys. tex. com. 38. vbi dicit cōparationes causalium, vnde sicut forma particularis pręexigit materiā particularē: & sic act^o potētiā. Si dicat, q̄ hoc est verū, vbi actus & potētia distinguntur realiter, ea q̄ tūc potētia realiter recipit actū: hoc nō obstat: eo q̄ s̄m Scot. quando aliqua duo adunantur realiter: eundē ordinē ex natura rei retinet, quę habēt: si essent distincta realiter, cum ergo actus singularis si distinct^o esset realiter, ex natura sua pręexigeret potētiā singularem: oportet q̄ & nunc hoc idem exigit, cum ordo idem seruetur.

¶ **Secūdo sic,** Illa quę sunt principia indiuiduationis, sunt seipsis primō diuersa: heccheitas Sortis & Platonis nō sunt huiusmodi: ergo. Maior est Scoti, minor probat. Id q̄ cōuenit magis cū vno quā cū alio: nō est primō diuersum ab eo, cum quo magis cōuenit: sed heccheitas Platonis magis cōuenit cū heccheitate Sortis q̄ cum heccheitate albedinis: ergo heccheitates Platonis & Sortis nō sunt primō diuersę: Maior profligatissima patet ex terminis primo enim diuersum ab alio nō conuenit cū illo. Minor pbatur dupliciter: primō: quia heccheitas Sortis & Platonis conuenit in specie: heccheitate Sortis & albedinis differūt genere. Secūdo, quia illa magis cōueniūt quę magis assimilātur: magis aut assimilant quę sunt magis cōparabilia: heccheitates autem Sortis & Platonis sunt cōparabiles magis quā heccheitates Sortis & albedinis: sicut vniuersaliter res eiūsdē prädicamētū sunt magis comparabiles, quam res diuersorum prädicamentorum.

¶ **Tertio sic,** Quod cōuenit & repugnat alteri indiuiduo eiūsdē speciei pręexigit necessario ipsorū distinctionē: pprietas indiuidualis, puta Sorteitas, cōuenit Sorti, & repugnat Platoni eiūsdē speciei indiuiduo: ergo pprietas indiuidualis pręexigit distinctionē Sortis a Plat. & sic pprietas indiuidualis nō est id, quo primō Sortes distinguit a Plat. Cōclusio est falsa s̄m Scot. p̄cessus est bon^{us}: ergo altera pręmissarū est falsa: vtraq; autē est sua: ergo oīo falsus cōiunctur: & Maior quidē habet a Scoto in quolibet quęst. 2. Minor autem est sua conclusio quam nūc impugnamus.

¶ **Quarto ostēdo** hęc positionē cōtradicerē Peripateticis. Arist. & Com. 12. enim Metaph. tex. com. 42. fit hęc cōsequētia, primū cęlū, id est primū principiu est vnū specie & plura numero: ergo habet materiā, quę cōsequētia nulla esset, si pprietas indiuidualis poneretur distinguere indiuidua eiūsdē speciei.

¶ **Glossam autē** Sco. intelligētis per materiā indiuidualē proprietatē, destructiua esse textus, apparet ex Commentatore ibi dicente, Omne q̄ est vnum in specie & plura in numero, habet materiā: sed iam declaratū est: q̄ principiu cęli non habet materiā ex quibus verbis apparet, q̄ de illa materiā loquitur, quam declarauit non esse in primo principi. Apparet autē in tex. commē. 30. expressē declarasse motorem cęli non habere materiā ad vbi & ad esse, & nullam fecisse mentionem de proprietate indiuiduali. Apparet quoque fīctio illius glossę ex 3. Metaph. tex. cōmen. 11. vbi dicitur q̄ omnis multitudo, aut est rerū differentium secundum formam, aut secundum quantitatem, quod idē habes in Commentatore in primo Physic. com. 6.

¶ **Nec admittenda est** glossa Antonij Trōbetz, q̄ intelligit cōcomitātē. Eodē enim modo & vniiformiter debet teneri (ly te

T. ca. 41.

T. ca. 30.

Tracta-
ta de
princ-
pio indi-
uidua-
tionis.

ca. 45.

quere cōstitutum à superiori, & aliis cōparibus. Probatur ergo hec cōclusio modo prae exposito, s. materia signata est intrinsecā individuationis principiū illud est intrinsecū principiū individuationis: cui priuò repugnat cōmunicari plurib⁹ per modū, quo vniuersale cōmunicatur particulari: sed materia signata est id, cui primò repugnat cōmunicari, vt vniuersale particulari. ergo, &c. Maior ab omnibus cōceditur. Minor vero probatur: sed nota q̄ Minor duo includit in se, s. q̄ materia signatē repugnat cōmunicari pluribus: & q̄ primò ei repugnat: primum horum ex se patet: materiā enim capace huius quantitatis tantū, impos-
14. sibile est plurificari. Secundū autem probatur, illud cōperit pri-
Secunda ratio. mō materiā signatā, q̄ circūscripto, quocūq; alio sibi cōuenit: & ipsa circūscripta nulla alteri cōuenit (ex primo Posteriorū) sed non cōmunicari pluribus vt vniuersale particulari circūscripto quocūq; alio existere in substātia sensibili cōuenit mate-
30 rix signatē: & ipsa circūscripta nulli alteri conuenit: ergo non cōmunicari pluribus primò cōuenit materiā signatē inter oia, quae in substātia sensibili inueniuntur. Probatur minor, quo ad v-
40 tranque sui partem, quo ad primā sic, Id q̄ materia signata prae-
60 cisē sumpta sibi vendicat, ita q̄ sub eius opposito non est intelli-
70 gibilis, conuenit sibi circūscripto quocūque alio: patet ista ex
80 terminis, sed incommunicabilis cōuenit materiā signatā prae-
90 cisē vt sic acceptā: ita q̄ sub eius opposito materia signata non est intelligibilis: nō enim potest intelligi materia ppria indiui-
100 di cōmunicabilis: ergo incommunicabilitas cōuenit materiā signatē circūscripto quocūq; alio. Secūda pars Minoris patet e-
110 xemplariter: quia circūscripta Sortis materia signata, seu mate-
120 ria propria: q̄ idem est, certum est q̄ non remanet hic, neque for-
130 ma eius remanebit hic, neque ipsa materia: si enim materiā pro-
140 priā non habet per quid, exigit ordinem cōmuniū. Secūdo pro-
150 batur eadem conclusio sic, Frustra sit per plura, q̄ pōt fieri per
160 pauciora, & a quē bene, sed absque quibusque aliis ex materia
170 signata sufficienter saluatur indiuiduatio substātia compositae:
180 ergo frustra additur quēcūq; Minor ex dicendis apparebit: vbi
190 solutus aduersariorū rationib⁹, stabilis ac firma remanebit posi-
200 tio nostra. Et cōfirmatur: quia cū in substātia cōposita nō sint ni-
210 si materia & forma & cōpositū ex his, & accidētia quae cūq; in
220 diuiduo accidēt, nullā aliā intrinsecā causam habēt, nisi aliquid
230 horū: & sic ad inuestigādā indiuiduationis causam non oportet
240 extra hoc vagari. Probatur tertio eadē conclusio autoritatibus
250 Arist. & com. supra inductis, quas nō opus est repetere. Apparet
260 quidem apud eos eidenter omnē distinctionem aut ex formis,
270 aut à quantitate oriri. Est igitur materia signata intrinsecū indi-
280 uidiuatiōis principiū: quo intrinsecū (licet particulariter) Sortes
290 est hic. Dico aut particulariter: quia non arbitror materiā signa-
300 tam esse ipsam indiuidualem proprietatē seu differentia: sed po-
310 tius differentie indiuidualis essentialē principium. Opinor enim
320 q̄ proportio materiā signatē ad proprietatē seu differentia in
330 diuiduale sit, sicut proportio animę humanę ad differentia homi-
340 nis cōstitutiuā: sicut enim anima intellectiua nō est ipsa differē-
350 tia puta ratiōale: sed id vnde sumitur: ita materia signata nō est
360 ipsa differētia indiuidualis: sed id vnde sumitur, & q̄ causat ip-
370 sam intrinsecū. Et sicut homo est homo, & per rationale tanquā
380 per principiū formale totale, & per animam intellectiuam tan-
390 quā per principiū partiale intrinsecū formale, à quo rationale
400 medicat & causatur: ita Sortes est hic per differētia indiuidua-
410 lem, tanquā per totale quoddam denominans, q̄ nihil aliud est, q̄
420 gradus indiuidualis: sicut differētia specifica est gradus specifi-
430 cus, & per materiā signatā tanquā per priorē causam intrinsecā
440 à qua ipsa indiuidualis differentia medicat. Vt sic inter nos &
450 Sco. in hoc stet diuersitas, q̄ ipsi differētia indiuiduales absque
460 essentiali depēdentia à materia signata multiplicāt: nos aut si-
470 cut animal cōtrahere nescire⁹ ad hominē & Bouē sine formis
480 partiū: à quibus differētie cōtrahētes animal causantur: sic spe-
490 ciē, puta hominē cōtrahere ad indiuiduum nō nouimus sine ma-
500 teria signata, quae est causa indiuidualiu differētiarū: & cōsequē-
510 ter primò principiū indiuiduationis intrinsecū. Moueor ad hoc
520 dicendū, quoniam teneo Sortē substantialiter sumptū in recta, s.
530 linea pradicamēntali sub specie esse vniū numero: nō vnitute de
540 pradicamēnto quantitatis: sed substāntiali: quā necesse est antea
550 di, cum sit entis passio ab indiuiduali gradu: quē ipsa indiuidua-
560 lis differētia importat. Et hoc an sit de mēte S. Doct. non cēseat
570 quisquā, priusquam legerit ipsum: & in compendio Theologie, cap. 157. vbi vult Sortem eodem numero esse post resurrectionē
580 eius quantitate numerata, & in tractatu supradicto.
590 QV O ad quintū arguit cōtra cōclusionē & dicta in ea à Sco.
600 vbi su pra. Primò sic, impossibile est aliquid dependens à poste-
610 riori naturaliter, esse idē priori naturaliter: quia tūc esset prius:
620 & non prius: sed substātia est prior naturaliter quantitate: igit ni-
630 hil causatū à quantitate siue qualitercūq; prae exigens naturā
640 quantitatis pōt esse idē substātia, non igitur signatio ista à quanti-
650 tate causatā est eadē substātia. probatio Maioris, vbi est vera &

14.

Secunda ratio.

30

40

60

70

80

90

100

Ca. 157. De p̄cipio indiuiduationis. 2 d. 3. q. 7.

realis idēitas, licet nō sit formalis, ibi impossibile est hoc esse, & illud nō esse: quia tūc idē realiter esset, & nō esset: sed possibile ē pri⁹ naturaliter esse sine posteriori naturaliter: ergo multo magis absq; eo q̄ derelictū est: vel causatū à posteriori naturalit.
 ¶ Præterea, Id q̄ est necessaria cōditio causę in causando, nō potest habere esse à causato: quia tunc causa, inquantū sufficiens ad
 ¶ Præterea, Quæro quid est quantitatē causare vel derelinquere talem modū seu significationē in substātia, si nihil ex hoc est, nisi quod præfuit quantitati, tunc nullo modo signatio est per
 ¶ Præterea, Quare quātitas potius relinquit talem modū in substātia, quam qualitas: nō videtur ratio: quia sicut qualitas in seipsa informat superficiē: nihil reliquēdo in ea: ita quantitas informat substāntiam in seipsa & nō per aliam formam derelictam.
 ¶ Præterea, Quātitas ista, quæ ad indiuiduationē cōcurrit, aut est quātitas terminata, aut interminata, nō terminata, quia illa sequitur formam in materia, & per cōsequēs singularitatē substātia: quia sicut substātia est causa eius, vt est terminata, ita hæc substāntia est causa eius, vt est hic terminata. Et cōfirmatur hoc: quia quātitas terminata varietur sola rarefactione, idē indiuiduū erit multis singularitatibus idē: q̄ est impossibile. Si autem interminata, contrā: illa manet eadem in genito & corrupto.
 ¶ Præterea, Si quantitas cōcurrit ad indiuiduationē, vt primò distiguēs, oportet q̄ in seipsa sit pri⁹ distincta numeraliter ab alia: sed tunc tua propositio nō est vera: illa, s. omnis differētia formalis est specifica. quantitas enim hæc & illa cū sint formæ, differrent specificē. Quod si quantitatē excipias ab illa, p̄ portione fundamēntali ædificij ruinosi, vnde probabitur, q̄ differētia formalis sit specifica: quæcūque enim ratio fuerit adducta de forma, habebit locum in quantitate, cūm quantitas forma sit.
 ¶ Præterea, Tota latitudo pradicamēnti substātie est prior ceteris pradicamētis, ergo cū indiuiduū substātia claudatur in ista latitudine, oportet q̄ sit intrinsecū cōpletū absq; depēdētia à quātitate, quæ est posterior. Et cōfirmat: quia nihil reponitur in alio quo genere p̄ aliq; d. q̄ sit extra illud. gen⁹ Multa alia argumēta sūt à Sco. & aliis: sed quæ cōcludūt materiā solā vel quātitatē solam, vel aggregatū ex materia & quātitate nō esse p̄cipiū indiuiduationis omisi, nihil enim cōtra nos. Omisi præterea q̄ indirectē cōtra positionē nostrā essēt, breuitati studēs. Hæc de quinto.
 QV O Ad sextum respondendum est argumentis factis: nunc deinde aliis pro opinione contra inductis.
 ¶ Ad primū igitur istorū dicitur: q̄ falsa est Maior. Ad cuius euidētia est notādū, q̄ proportio materiā signatæ ad hanc quantitatē est proportio potentie ad proprium actum: vnde sicut potentia materiæ est eadē realiter ipsi materiæ: & tamē depēdet à formata potentia seu capacitas materiæ respectu huius quantitatis, quæ vocatur eius signatio, dependet a quantitate: & tamē est eadē materia. Et quia potentia est prior & posterior, & naturaliter actu, prior est in genere causæ materialis: posterior in ordine causæ formalis, ideo signatio materiæ est prior quantitate ordine causæ materialis: posterior autē in ordine causæ formalis vnde vtroque modo Maior est falsa: tam si intelligatur de priori & posteriori s̄m genus causæ materialis, quā intelligatur de priori & posteriori in ordine causæ formalis. Aliquid enim dependēs a forma est idē realiter materiæ: & aliquid depēdēs a materia est idē realiter formæ vt patet. Ad probationem primā qua dicit: quia tunc esset prius, & nō pri⁹, dico q̄ nō est inconueniens in conuersis generibus causarum. Ad aliam probationem, qua dicitur, Vbi est vera & realis idēitas, &c. negatur secunda propositio assumpta: non enim omne prius potest esse sine posteriori: vt alias ostendetur.
 ¶ Ad secundū negatur Maior, cūm causatum est causa suæ causæ in alio genere causæ: sicut in proposito accidit: materia enim si gnata est causa quantitatis in genere causæ materialis: quātitas est causa materiæ, signatæ in genere causæ formalis, vt actus potentie. Et patet falsitas Maioris i exēplo supra posito: potentia enim materiæ est necessaria cōditio materiæ ad causandā formā, & tamē dependet a forma in genere causæ formalis. Ad probationē dicit, q̄ causa materialis s̄m causalitatē suā dependet a suo effectu, s. forma: sed nō inquantū ē effect⁹ ei⁹, sed in eo q̄ est causa materiæ: causæ enī sūt sibi inuicē causæ, vt dicitur secundo Physi. tex. com. 30. nō ergo inconuenit causam in causando dependere a causato: nō vt causato, sed vt causa est secūdu aliud genus.
 ¶ Ad tertium dicitur, quod quantitatē causare talem signationem in materia nihil aliud est, quam materiā esse sub hoc agēte facta in

In c. 5. q. 8. s. 1. c. 1. d. 1.

factam capacem adeo huius quantitatis: quod non illius, & sic
 quantitas concurrat ad signationem materię vt actus: propter
 quem talis capacitas fit. Agens vero vt efficiens illam: & talis si-
 gnatio seu capacitas præest ipsi quantitati in genere causę mate-
 rialis: & non potest ex hoc inferri, ergo non fit per quantita-
 tem: eo qd fit quantitate in genere causę formalis, quę sicut & fi-
 nis inter causas posteriores inesse numeratur.

Ad quartum dicitur, qd non solum quantitas tali modo signat
 materiam, sed etiam qualitates proprie: Materia enim Sortis ita
 est capax harum qualitatum, qd non aliarum: sed quia sola quan-
 titas immediatę recipitur in substantia, & ex sola quantitate or-
 ritur radicaliter distinctio materialis, ideo ad propositum, mate-
 riam signatam, materiam sub certis dimensionibus & non sub
 certis qualitatibus dicitur.

Ad quintum dicitur, qd quantitas illa quę ad indiuiduationem
 vt originalem non intrinsecum indiuiduationis principium cõ-
 currit, est quãtitas terminata. Nec obstat, qd sequatur formã: quia
 etiam forma sequitur potestã materię, à qua tamen causatur: &
 concedimus hanc substantiã esse, causã materialẽ huius quan-
 titatis: sed econuerso in genere causę formalis hanc quantitatẽ
 esse causã huius signationis materię modo præposito. Ad cõ-
 firmationem Antonij Trombetę dicitur: qd quantitas terminata
 ad indiuiduationem concurrens non stat in diuisibili, sed latitu-
 dinem habet. sicut enim quęlibet species naturalis determinat
 sibi quantitatẽ maximã & minimã infra quandã latitudinem:
 ita & quodlibet indiuiduum determinat sibi hanc quantitatẽ
 infra tales limites, & non indiuisibili vnde potest fieri rarefactio
 sine eius (vt indiuiduatiua est) variatione. non enim hic accipit
 quantitas terminata punctualitẽ: sed cum certa latitudine.

Ad sextum dicitur cõcedẽdo consequentiã primã: sed negã-
 do qd ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamẽtalıs
 firmissimĩ edificij. Peccauit enim arguens peccatõ maximo non
 distinguens inter differentiam formale & formatũ: omnis enim
 differentia formalis est specificã, non aut omnis differentia forma-
 rũ, vt dicit S. Tho. secũdo contra Gentiles. ca. Si alioquin forma
 huius ignis & forma illius ignis distinguerẽt specificẽ cũ sint for-
 mę, & differat, vnde linea mathematica diuisa in partes, habet
 duo indiuidua. quęlibet enim pars lineę est linea, & illa indiui-
 dua, sũt formę, & differunt, sed non differentia formali. Appella-
 tur autẽ differentia formalis illa, quę est p̄ principia quidditati-
 ua. hæc enĩ temper oritur à forma in eo qd forma qualis nõ est in
 ter hæc lineã & illã: cũ sit eadẽ vtriusque quidditas. verũm ar-
 guẽtis error est valde puerilis, sicut formę, & differunt: ergo diffe-
 runt formalitẽ: est monach⁹, & est alb⁹, ergo est monach⁹ albus.

Ad vltimũ negatur consequentiã: licet enim id qd est in prædica-
 mento substantiã sit prius simpliciter quodlibet alio prædicamẽ-
 to, tamen aliqua cõditio (sine qua indiuiduũ vt sic non est in præ-
 dicamẽto) potest esse posterior in genere causę formalis, & alte-
 rius prædicamenti, eo quod causã formalis est posterior in esse.

Ad confirmationem dicitur qd quodlibet prædicamẽtum com-
 pletur per res sui generis, si loquamur de his quę ponuntur in
 prædicamẽtis, & de ratione reponendi ea in illis, non autẽ si lo-
 quamur de cõditione rei repositę in prædicamẽto. Sortes enim
 non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in prædicamẽto
 est substantia: cõditio autẽ indiuiduationis, sine qua nõ est ra-
 tio reponendi ipsũ in prædicamẽto, nõ inconuenit quod coexi-
 gat aliquod accidens, puta quantitatẽ.

Ad primum vero eorum, quę pro opposita conclusione addu-
 cta sunt, dicitur quod Minor eu falsa, ad materiam nanque si-
 gnatam primo sequitur vltimas numeralis.

Ad secundum dicitur, qd differentia indiuiduorũ reducitur ad
 quantitates: quãtitates autem differunt sitibus propriis, qui sũt
 differentię quãtitatũ. situs autẽ non solũ integratur ex illis duo-
 bus: scilicet permanẽtia & cõtinuatione partiu: sed ex his duobus cũ
 tertio ordine, scilicet partium in toto: vt docet Albertus in prædica-
 mẽtis, cap. de quantitate: per hoc enim differt a situ speciali præ-
 dicamẽto qui dicit ordinẽ partiu in loco: vnde situs in proposit-
 to distinguitur suis ordinibus partiu in toto, qui sunt de eorũ ra-
 tiõ: ordines autẽ seipsis in distinctione enim ordinis cadit distin-
 ctio: & sic patet, qd non est æquẽ dubiũ de his, ad quę facim⁹ redu-
 ctionẽ, & de quantitatibus. & qd nõ oportet quantitates p̄ hoc
 distingui formalitẽ: talis enim ordo partiu in toto vt materia-
 le quid, est in ipsã quantitate, quod in nulla alia forma inuenit.
 Ad tertiu Antonij Trombetę dicitur qd Minor eu falsa: mate-
 ria enim signata, vt probatũ est, est id, cui prima repugnat diui-
 di, vt vniuersale in particularia: ratio enim repugnat essẽtati.

CAPVT III.

Essentia generis speciei, & indiuiduorum quomodo sã absolute quã pri-
 ma impositionis nominibus concepta distinguantur: quomodo item Genus,
 Species: Differentia, diffinitio differant, exponit deinde quomodo Essentia
 speciei ipsi indiuiduis comparatur: declarat.

ATE T ergo, quod essentia hominis & So-
 eratis non differunt, nisi secundũ signatũ & nõ
 signatũ. vnde Cõmẽtator dicit super 8. Meta. qd
 Socrates nõ aliud est, quã animalitas & ratio
 lita, quę sunt quidditas eius: Sicut etiã essentia generis &
 essentia speciei secundũ signatũ & nõ signatũ differũt, quãuis
 alius modus designationis sit vtrõbique, quia designatio
 indiuidui respektu speciei est per materiam determinatã di-
 mensionibus: designatio autẽ speciei respektu generis est per
 differentiam constitutiuã, quę ex forma rei sequitur.

POST QVAM Determinatũ est quid sit essentia substantia-
 rũ cõpositarũ in cõmuni, in hoc tertio capite intendẽs agere de
 differentia essentiarũ cõpositarũ inter se: cum essentia cõpositã
 sint tres, genericã, specificã, & indiuidualis, quinque facit. Pri-
 mõ loquitur de differentia earũ absolute: Secũdo determinatur
 de differentia earũ, vt subsunt primis intentionibus, & illarũ
 nominibus, ostendit quomodo essentia genericã differat à spe-
 cificã: Tertio genus, speciei differentia, diffinitio qualiter inter
 se differat, declarat: Quarto excludit quãdã dubitationẽ. Quin-
 to assignat differentia inter essentia specificã & indiuidualem.

AD EVIDENTIAM dicẽdorũ prænotãdũ est qd de essen-
 tiis possumus tripliciter loqui: primõ, de eis absolute absque ha-
 bitudine ad primas, vel secũdas intentiones: Secũdo, de eis, vt sub-
 sunt nominib⁹ primę intentionis: Tertio, vt subsunt nominib⁹ se-
 cundę intentionis: vbi gratia. De natura humana cõtigit loqui
 fm se, i. fm ea: qd cõueniũt sibi rone sui, cõtinent loqui de ipsa, vt
 stat sub hoc noie, humanitas, & hoc noie: hõ. & similib⁹: contin-
 git & tertio loqui de ipsa: vt stat sub hoc noie species. S. Tho. er-
 go in prima hui⁹ cap. te loqẽ de essẽtiis rerũ priõ mõ: in toto ve-
 ro residuo loquit de eis secũdo mõ sumptis, in sequẽti autẽ cap.
 de eis tertio modo acceptis sermonẽ faciet & hoc, si nõ vis de ei-
 pi in hoc ca diligẽtissimẽ notato ponit igit assignãdo differentia
 inter essentia genericã, specificã, & indiuidualẽ: fm se sumptas
 hæc cõclusionẽ: essentia p̄dictę nõ differũt, nisi fm signatũ. & nõ
 signatũ: hoc sic declarat, animalis, hois, & Sortis essentia, pprie
 nõ differũt, nisi per hoc: quia in rone animalis cadit substantia ani-
 mata sensibilis absq; determinatiõẽ ei⁹ per rationale: in rone aut
 hois ponit substantia animata sensibilis rõ illis & sic addit in ea de
 signario p̄ differentia: ratio verõ Sortis ponit substantia animata,
 sensibilis: rationale in istis carnib⁹, & istis ossib⁹: & sic in ea addit
 designario materiã qd nõ ponebat in rone hois: vt absolute lo-
 quẽdo, & fm suas rones pprias apparet, hæc essẽtias, nõ nisi fm
 signatũ, & nõ signatũ differre, i. fm explicitã inclusionẽ alicui⁹
 designatiõis, siue determinatiõis, & nõ explicitã inclusionẽ illi⁹,
 licet talis designatio nõ vniformiter sit in natura specificã, & in
 natura indiuidui. determinatio enĩ qd addit natura specificã supra
 genericã, est formalis essentialit̄ diuersificã gen⁹: vt pote à for-
 ma in eo, qd forma supra: determinatio autẽ, qd natura indiuidualis
 supra specificã addit, ẽ materialis, nõ formalitẽ, sed materialit̄
 rã: ù diuersitatẽ in specie factens, vt pote supra à materialis cõdi-
 tiõib⁹ rei. Ex his habes qd hõ & humanitas: anima & aialitas fm
 se, i. naturas significatas, nullo mõ differunt, eadem oino est ra-
 tio naturę significatę p̄ hominẽ, & humanitatẽ, ita qd nulla desi-
 gnatiõẽ differũt, sed vt post dices, differũt vt subsunt nominib⁹
 primę intentionis. Quia verõ distinctio p̄ signatũ, & nõ signatũ,
 nõ est distinctio realis: ideo dicit cõmẽ. 7. Meta. com. 10. qd Sor-
 tes substantia liter sumptus, nil aliud est qd animalitas, & rationa-
 litas, quę sunt quidditas eius: Sorteitas enim quę naturam Sor-
 ris nominat, eadem realitẽ est animalitatẽ, & rationalitatẽ.

Hęc autem determinatio vel designatio, quę est in specie
 respektu generis, non est per aliquid in essentia speciei exi-
 stens, quod nullo modo in essentia generis sit: imo quic-
 quid est in specie, est etiã in genere, vt nõ determinatum, si
 enim animal nõ esset totum, quod est homo, sed pars eius,
 non prædicaretur de eo, cum nulla pars integralis prædica-
 tur de suo toto.

In hac secũda parte capituli determinat quomodo essentia ge-
 nericã differat à specificã, fm qd ambę stãt sub nominib⁹ primę
 intentionis, puta quomodo differat essentia hominis, & essentia
 aialis sub his nominib⁹, hõ & animal, & intẽdit, qd essentia signi-
 ficata per nomẽ genericũ, puta animal, & essentia significata per
 nomẽ specificũ, puta homo, nõ differũt per hoc, qd essentia signi-
 ficata per nomẽ specificũ includat aliã determinationẽ, quã
 omnino sit, extra rem significatã per nomẽ genericũ, sed per
 hoc, qd essentia per speciei nomẽ importata includit actũ desi-
 gnationem specificã, quã fit per differentiam eius constituti-
 uã, sicut homo actũ includit rationale: ponit nanq; in ei⁹ diffini-
 tiõẽ. Essentia verõ nomine generico signata cõfusa, & indeter-
 minate

minate importat de signatione illam: sicut animal in potentia in cludit rationale, ut dicit Porphyrius: unde animal & vniuersali de differetis ois essentia generico nomine importata ut sic, totum includit *genus.* & includit species: licet non eodem modo. Et propterea ad positam differetie declarationem ponit tale conclusionem. Genus dicit totum esse speciei: quia sic probat, Omne predicatum dicit totum esse eius, de quo predicatur: genus predicatur de ipsa specie, ergo natura generica, puta animal, dicit totum esse speciei. Maior probatur per hoc: quia nulla pars predicatur de suo toto. Vbi advertendum est quod hic sermo verus est de predicacione in recto & directo, siue essentia *li,* siue denominatiua, & de parte, in eo quod pars, & non de parte ut significatur per modum totius: potest enim pars utrobique modo significari sicut materia significat ut pars rei (per ly materia) significatur autem ut totum (per ly materiale) his enim modificata conditio natus propositio illa, scilicet nulla pars predicatur de suo toto, nullam patitur instantiam: cum enim dico, Homo est albus, ly albus, confunditur in se totum quod est in homine, & similiter cum dico, Homo est materialis, ly materialis, comprehendit in se implicite totum quod est homo: & sic cum dicitur, Homo est animal, ly animal, continet implicite totum quod est homo, modo qui infra declarabitur. & sic probandum est: quod essentia generico nomine importata includit designationem specificam: extra totum enim nihil est.

Hoc autem quomodo contingat, videri potest, si inspiciatur corpus secundum quod ponitur pars animalis, & secundum quod ponitur genus: non enim potest dici eo modo esse genus, quo est pars integralis. hoc igitur nomen, quod est corpus, multipliciter accipi potest: corpus, enim secundum quod est in predicamento substantie, dicitur ex eo quod habet tale naturam, ut in eo designari possint tres dimensiones ipsa: autem tres dimensiones designatae sunt corpus, quod est in genere quantitatatis. Contingit autem in rebus, quod habet unam perfectionem, ad vltiorem perfectionem pertingat sicut patet in homine, qui naturam sensitivam habet, & vltius intellectiuam; similiter etiam & super hanc perfectionem, quae est habere talem formam: & ut in ea possint tres dimensiones designari, potest alia perfectio adiungi, ut vita vel aliquid huiusmodi, potest *Genus comparatum ad speciem concipitur per partem.* ergo hoc nomen corpus, rem quamdam designare: quae habet tale formam, ex qua sequitur in ipsa designabilitas trium dimensionum cum praecisione, ut scilicet ex illa forma nulla vltius perfectio sequatur, sed si aliquid aliud superadditur, sit praeter significationem corporis sic dicti, & hoc modo corpus erit materialis & integralis pars animalis: quia sic anima erit praeter id quod significatum est nomine. Corporis, & perueniens ipsi corpori, ita quod ex ipsis duobus, scilicet ex anima & corpore sicut ex partibus constituitur animal. Potest etiam hoc nomen Corpus hoc modo accipi: ut significet rem quandam, quae habet tale formam, ex qua possint in ea tres dimensiones designari: quaeunque forma sit illa, siue ex ea possit provenire alia vltior perfectio, siue non: & hoc modo corpus erit genus animalis: quia in animali nihil est accipere, quod in corpore implicite non contineatur: non enim anima est alia ab illa forma, per quam in re illa poterant designari tres dimensiones: ideo, quando dicunt, quod corpus est, quod habet talem formam, ex qua possunt designari tres dimensiones, in eo intelligebam quaeunque forma esset illa siue anima esset, siue lapideitas, siue quaeunque alia forma, & sic forma animalis implicite in corpore, siue in corporis forma continetur: prout corpus est genus eius.

Quonia declaratum est, genus comparari ad speciem, non ut eius parte, sed ut totum: aperire intendit hic quomodo res per generico nomine significata possit utroque modo accipi, ut pars scilicet & totum: & primo in corpore tanquam notiori: deinde in animali, dicens quod ex quo non potest eodem modo sumpta res esse pars rei & genus eiusdem (ut ostensum est) scire debes, quod hoc nomen Corpus accipitur dupliciter: est enim aequiuocum ad corpus quod est res predicamenti substantie, & ad corpus quod est res predicamenti quantitatis, Corpus ut significat rem predicamenti substantie, importat naturam, ex qua nata est fluere trina dimensio. Corpus vero ut significat rem predicamenti quantitatis importat ipsam trinam dimensionem. Iterum corpus quod significat rem predicamenti substantie, de quo nunc est sermo, accipitur dupliciter. Vno modo, ut significat naturam illam: ex qua nata est fluere trina dimensio, cum praecisione ois substantialis perfectionis vltioris. Alio modo, ut significat illammet naturam ab ipsa

perfectione vltioris perfectionis substantialis. Causam huius & similia distinctionum assignat in litera, ex eo quod res habes, aliquam perfectionem substantialem, non excludit a se aliquam aliam vltiorem perfectionem, sicut homo ex eo quod habet perfectionem sensitivam, non excludit a se perfectionem intellectiuam: & similiter corpus ex eo, quod habet perfectionem corpoream, non excludit a se perfectionem vitalem: & sic de aliis: cum enim prior perfectio substantialis non excludat secundam & tertiam, & manifestum sit etiam, quod non includit eas in actu: potest prior perfectio concipi & significari, & cum praecisione seu exclusionem aliarum, & cum inclusioe confusa earum. Ex eo nanque, quod formaliter non includit alias, potest praecise concipi & significari. Ex eo vero, quod coniunctione cum aliis non excludit, potest cum aliarum confusa & potenciali inclusioe concipi & significari: unde natura significata per hoc nomen Corpus, quia non formaliter includit perfectionem vitalem, nec sensitivam, nec intellectiuam potest cum praecisione hominum horum concipi & significari: & quia non excludit adunationem essentiali sui cum illis: ideo potest absque eorum praecisione concipi & significari, ut confuse & determinate includens omnia illa: colligit autem ex textu triplex differentia inter haec: differunt enim primo in hoc, quia corpus primo modo dicit corporeitate sola, ex qua nata est fluere trina dimensio, & nulla vltior perfectio: corpus vero secundo modo dicit formam quaeunque, a qua fit corporeitas: ex qua nata est fluere trina dimensio cum quacunque alia perfectione. Secundo differunt, quia corpus primo modo est pars speciei, eo quod significatum formale est praeter & extra significatum eius: sicut anima rationalis est extra corporeitate: sunt enim in homine duo, perfectio scilicet corporalis, quam praecise acceptam patet non includere aliquo modo intellectualitate: & perfectio intellectualis, quae est altera pars: corpus vero secundo modo est totum respectu speciei, eo quia perfectio, seu forma formaliter importata per speciem includitur in significato corporis sic accepti: significat enim quaeunque formam, a qua fit perfectio corporea, & sic anima intellectiuam includitur in ly quaeunque. Tertio differunt, quia corpus primo modo non est in recta linea predicamenti, sicut nec quaeque pars: corpus vero secundo modo est directe in predicamento substantie sicut & quodlibet aliud genus.

Et etiam talis est animalis habitudo ad hominem. Si enim animal nominaret tantum rem tale, quae habet quaedam perfectionem, ut possit sentire & moveri per principium in ipso existens, cum praecisione alterius perfectionis: tunc quaeunque alia perfectio vltius superueniret, haberet se ad animal per modum partis, & non sicut implicite contenta in ratione animalis: & animal non esset genus, sed est genus secundum quod significat rem quaedam: ex cuius forma potest provenire sensus & motus, quaeunque sit illa forma, siue sit anima sensibilis tantum, siue sit anima sensibilis & rationalis simul. Declarat hoc quoque in hoc genere, quod est animal, potest enim animal accipi ut significat formam, ex qua praecise oriatur sensus & motus, quibus animal a non animalis discernitur: ut dicitur primo de Anima, text. co. 19. Potest etiam accipi animal, ut dicit formam quaeunque, ex qua oriatur sensus & motus non praecise. & sic est genus: primo autem modo est pars speciei: unde homo est compositus ex animali & intellectiuo principio tanquam ex suis partibus essentialibus, accipiendo animal primo modo, sic enim extra significatum eius est intellectiuam naturam, animal vero secundo modo est totum respectu hominis implicite includens specificas perfectiones: cum enim sic dico, animal, dico habes naturam sensitivam indeterminate relinquendo: per quam formam habeat sensitivam naturam: & sic implicite includuntur oes formae specificae: habet enim natura sensitiva non nisi per formam hominis, leonis vel Bovis, &c. Ex his patet differentia inter essentiam genericam & specificam, ut sublimis nominibus generico & specifico primae intentionis: quae differunt sicut includens implicite & includens explicite illammet.

Si igitur genus significat indeterminate id totum, quod est in specie, non enim significat tantum materiam similiter etiam differentia significat id totum, quod est in specie, & non tantum formam: & etiam definitio significat totum, & etiam species sed diuersimode. Quia genus significat totum: ut quaedam denominatione determinans id: quod est materiale in re sine determinatione propriae formae: unde genus sumitur a materia: unde patet ex hoc quod corpus dicitur ex hoc, quod habet talem perfectionem ut possint in eo designari tres dimensiones. quae quidem perfectio est, ut materialis se habens ad vltiorem perfectionem. Differentia vero e converso est, sicut quaedam determinatio a forma determinata sumpta praeter hoc, quod de intellectu primo sit materia determinata: ut patet cum dicitur animatum, scilicet illud

2. Met. cap. 5. med.

illud, quod habet animam, non determinatur quid sit, vtrum corpus. Vel aliquid aliud. vnde dicit. Auicen. q. genus non est in differentia, sicut pars essentiae eius, sed solum sicut ens extra quidditatem, siue essentiam, sicut etiam subiectum est de intellectu passionum. & ideo genus non predicatur de differentia per se loquendo, vt dicit Arist. in tertio de anima, & quarto. Topicorum: nisi forte sicut subiectum predicatur de passione. Sed definitio siue species comprehendit vtrumque, scilicet determinatam formam, quam designat nomen Generis & determinatam formam, quam designat nomen Differentiae.

In hac tertia parte capituli comparat genus, speciem, differentiam & definitionem inter se quo ad convenientiam & differentiam. Conuenire ait haec oia in hoc q. quodlibet eorum significat totum q. est in specie. Quod ex praedictis immediate sequitur: si enim genus significat totum, quia verum & proprie predicatur de specie, & confundit in se omnia, ad quae se extendit: pari ratione differentia cum verum & proprie predicatur de specie, & confundit in se omnia, ad quae se extendit vt predicabile, totum significabit. Differentiam autem duplicem ponit inter ea. Differentiam primo quo ad formalia significata eorum: quia formale significatum generis est perfectio materialis: formale autem significatum differentiae est perfectio formalis: formale vero significatum speciei est aggregatum ex vtraque perfectione, non distinguendo eas: formale autem significatum definitionis est similiter aggregatum ex vtraque perfectione: sed diuidendo in singulas verbi gratia. formale significatum animalis est natura sensitiva quae se habet vt materialis ad perfectionem intellectuale, quae formaliter importat per rationale, & consequenter perfectio intellectualis se habet vt formalis: similiter formale significatum hominis & animalis rationale est aggregatum ex natura sensitiva & intellectu: sed animal rationale separatim explicat vtrumque, homo vero non.

PRO Intellectuorum nota q. significatum formale nominis ad praesens est perfectio seu forma determinata: & primo explicata per illud nomen. Materiale vero est illud q. sub nominis significatione cadit non primo: vnde considerato omni eo q. tam formaliter q. materialiter importatur per genus, speciem, differentiam & definitionem, dicit, q. idem significat, & q. conueniunt: consideratis autem formalibus eorum significatis, dicimus, quod differunt & quod non significant idem. Sed ne vageris, quaerendo differentiam inter significatum formale speciei & definitionis: quoniam nulla est, sed in modo tantum exprimitur idem formale significatum differunt: species enim indistincte actu tamen explicat totum: definitio vero diuidit in singula, vt dicit 1. Phy. tex. com. 5. Genericum ergo nomen, puta animal formaliter & determinata explicat materiale hominis perfectionem, scilicet sensitivam & ideo genus sumitur a materia, 8. Met. tex. com. 9. Differentia vero nomen puta rationale, formaliter & determinate explicat formale rei perfectionem: ideo dicitur ibi idem sumi a forma, Et sicut in formali significato generis non perfectio per differentiam importata quia indeterminate in illo includitur: ita in formali conceptu differentiae non cadit genus eadem ratione: quia scilicet perfectio generica indeterminate cadit in nomine Differentiae. Sicut enim ex eo q. animal significat habens naturam sensitivam, duo significat, naturam sensitivam formaliter, & primo, & q. habet illam indeterminate: non enim explicat an id sit homo vel Bos: sic rationale, ex eo q. significat habens rationalitatem, duo significat, scilicet rationalitatem formaliter & primo, & habens illam secundario & indeterminate. non enim determinat quid sit id habens an homo, vel animal, & ideo dicit Auic. q. genus non est indifferens, sicut pars essentiae eius: id est sicut pars sui formalis significati, sed est extra formale significatum eius: sicut subiectum est extra formale significatum suae passionis. Album enim puram qualitatem significat: vt dicitur in predicamentis. Et licet genus non sit de intellectu differentiae tali modo, scilicet vt formaliter significatum per illam: est tamen de intellectu eius alio modo: vt subiectum scilicet de intellectu passionis dupliciter enim vt supra dictum est, aliquid cadit in ratione alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo vt subiectum eius: quomodo subiectum intrat definitionem passionis: vt habes 7. Met. tex. com. 19. & ideo dicit Ari. 3. Met. tex. com. 10. & 4. Topic. ca. 3. q. genus per se non predicatur de differentia, nisi forte subiectum predicatur de passione. Ratio primi dicti est, quia genus in nullo modo dicitur per se predicatur de differentia: non quidem in quarto, quia differentia non explicat causam generis: nec in secundo, quia differentia non ponitur in generis definitione, nec etiam in primo proprie, quia predicatur primi modi in recto, quae proprie praedicantur, sunt ea quae intrinsece in ratione cadunt, & non ea quae per additamentum in ea sunt: homo enim non praedicatur proprie de risibili in primo modo: q. patet ex eo q. ista, risibile est homo, est per accidens, vt dicit 1. Poite. ca. 18. Ratio secundi est, quia si genus est de intellectu differentiae, sicut subiectum est de intellectu passionis: consequens est q. genus predicatur de differentia, sicut subiectum de

passione. q. dicit forte, non dubitatis est, sed non determinatis eo siveit enim apud ipsum res non decidit sub dubia verborum formam ponit. Aduerte q. licet in intellectu differentiae cadat genus determinate: nomen tamen differentiae genus illud non explicat determinate, rationale enim non explicat animal cum rationalitate, sed habens rationalitatem: sicut & in definitione risibilis cadit homo: & tamen hoc nomen risibile non explicat hominem determinate significat enim habens risibilitatem.

Vide A. cen. 5.

Et ex hoc patet ratio, quare genus & species & differentia se habeant proportionaliter ad materiam, formam & compositum in natura: quiauis non sint idem cum illis, quia neque genus est materia: sed sumitur a materia vt significans totum: nec differentia est forma, sed sumitur a forma, vt significans totum vnde dicimus hominem esse animal rationale, & non ex animali & rationali, sicut dicimus eum esse ex corpore & anima. Ex corpore enim & anima dicitur esse homo, sicut ex duabus rebus quaedam tertia res constituta quae neutra illarum est, homo enim nec est anima neque corpus: sed si homo aliquo modo ex animali & rationali dicitur esse, non erit sicut tertia ex duabus rebus, sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Intellectus enim animalis est sine determinatione formae specialis naturam exprimens rei ex eo quod est materiale respectu vltimae perfectionis. Intellectus autem huius differentiae rationalis constituit in determinatione formae specialis, ex quibus duobus intellectibus constituitur intellectus speciei, vel definitionis: & ideo sicut res constituta ex aliquibus, non recipit predicationem earum rerum, ex quibus constituitur: ita nec intellectus recipit predicationem eorum intellectuum, ex quibus constituitur: non enim dicimus, quod definitio sit genus, vel differentia.

Genus sumitur a materia, quae non significat differentiam. Sero a composito ex materia, quae tamen non significat.

Correlarie concludit secundam differentiam inter genus & speciem & differentiam: quia, si genus proportionaliter se habet ad materiam, quae est pars compositi, & non significat ipsam: differentia proportionaliter se habet ad formam: & non significat ipsam: species proportionaliter se habet ad compositum ex materia & forma: & vt sic non significat compositum ex materia & forma: sed aliquid completens genus & differentiam. In assignatione huius differentiae semper quilibet membrum ponitur duae particulae: puta in primo membro prima particula est q. genus proportionaliter se habet ad materiam, secunda vero est, q. genus non significat materiam: similiter in secundo & tertio membris. Prima particula omnium sequitur ex supradictis. Si enim perfectio generica quae formaliter importat per genus, est materialis respectu perfectionis differentialis, quae formaliter importatur per differentiam, oportet q. sicut se habet materia respectu formae in composito naturali, puta Sorte: ita genus respectu differentiae in composito rationali, scilicet specie: vt sicut materia est potentialis, & perficitur ac specificatur per formam: sic generica perfectio est potentialis perfectibilis & specificabilis per differentiam. Secunda vero particula, licet sequatur etiam ex supradictis quia ex eo, q. genus differentiae & species significat totum, sequitur immediate q. genus non significet materiam quae materia non est totum: & q. differentiam non significet formam, quia forma non est totum & q. species vt sic non dicit compositum ex materia & forma, eo q. partes eius vt sic non sunt materia & forma, sed genus: & differentia. Atque S. Tho. probat eam tali ratione. Materia & forma sunt partes sui totum, sicut duae res tertiae rei: genus & differentia non sunt partes sui totum, scilicet speciei, vt duae res tertiae rei: ergo genus & differentia non sunt materia & forma speciei. Maior patet ex se, homo enim est alia res a materia sua, & alia a sua forma. Nec est cur modo vtrum sit res distincta realiter, vel semper ratione ab illis duabus compositis: sufficit enim nobis q. sit tertia res realiter distincta a qualibet parte. Minor vero declarat hoc modo, si genus & differentia compositum speciei, vt duae res tertiae tunc homo esset compositum ex animali & rationali: hoc est falsum: ergo a destructione consequens genus & differentia non compositum speciei, vt duae res tertiae: perat per additamentum. Consequenter patet ex se: falsitas vero consequens probatur, ex eo q. nulla pars praedicatur de suo toto, vt supra dictum est. Habet quarto Topic. cap. 11. Animal autem praedicatur de homine: similiter rationale: dicimus enim, quod homo est animal, & quod est rationale.

ADVERTENDUM est q. S. Tho. in rex. explicat ad Maiorem exemplariter dicit, q. homo dicitur esse ex anima & corpore, sicut ex duabus rebus tertia res. Circa quae verba dubitatur quomodo hoc te verum, eius doctrinam sustinendo ponetur vnica forma substantiale in composito: quae cumque enim sunt idem realiter, non constituitur aliquid, vt duae res tertiae: perfectio autem corporea, & anima sunt idem realiter, si vnica forma ponitur: quomodo ergo constituitur hominem, vt duae res tertiae?

¶ Han:

2. Met. cap. 6. Predicamentum sub. 1. 1. 1. 1.

¶ Hanc dubitationē propter eius magnā difficultatem diuersimodē solunt. Quēdam dicunt, Corpus & anima non sunt s̄m rem partes hominis, sed s̄m rationem tantum: licet enim anima sit verē pars, corpus autem s̄m rem est totum. dicit enim compositus ex materia & forma, quā est anima: ideo non est compositus ex anima & corpore tanquam ex duabus partibus s̄m rem, sed s̄m rationem, sed bene est compositus ex eis tanquam ex duabus rebus: eo modo, quo totū & pars sunt duæ res, vt tertia res secundum rationem distinctam ab altera, scilicet corpore: & secundum rem ab altera, scilicet anima.

¶ Alij dicunt, & in idē redit, quod homo est cōpositus ex anima & corpore, sicut ex causa formali, & eo cui⁹ est causa formalis. Diuersē enim res sunt s̄m Auicē. causa formalis, & id cuius est causa formalis: sicut lucidū est cōpositū ex luce & lucido. vnde & isti dicunt, q̄ est compositus homo ex duabus rebus, scilicet ex toto & ex parte: sed non ex duabus partibus secundum rem.

¶ Alij dicūt, q̄ locutio ista est intelligēda per synecdochen, Homo est cōpositus ex anima & corpore ratione suæ partis, s̄m materiz. Mihi autē pro nunc videtur dicendū, q̄ homo est cōpositus ex anima & corpore, non solum tanquā ex duabus rebus tertia res: sed tanquam ex duabus partibus s̄m rem totum, accipiēdo corpus: non vt est genus, sed vt significat partē, & accipiēdo animam præcisē, vt diffinitur secūdo de Anima. Significat autem corpus sic acceptū compositū ex materia & perfectione corporea præcisē. Anima verō perfectionē vitalē præcisē. Probat in tentū sic, Corpus differt realiter ab anima, & non vt totū à parte, ergo vt pars à parte. Probat media: quia totum confuse saltem includit partem, corpus autē sic acceptū excludit animā: vnde in diffinitione animæ ponitur corpus, vt subiectū deferēs animam: vt ibi dicit S. Tho. Prima propositio est ex se euidēs, & ab omnibus concessa. Consequētia autē ex sufficiētī diuisione robur trahit: oportet enim vel vt totū à parte, vel vt pars à parte, corpus realiter differre ab anima: si realiter differūt: homo igitur est cōpositus ex corpore & anima tanquā ex partibus realiter distinctis: q̄ erat intentū. Et aduertē q̄ corpus, pars cum importat corporeitatem præcisē extra ipsum, est identitas perfectionis corporeæ ad animā seu perfectionē vitalē: accidit enim, ac cidente extraneo corpori præcisē, q̄ eius perfectio se idē cum anima: per se enim præscindit animā, & ideo per se loquēdo subtiliter dictū est: hominē componi realiter ex anima & corpore. Vnde s̄m hoc ad obiectionē deductā, dic q̄ licet perfectio corporea, seu forma corporeitatis sit eadem realiter animā: corpus tamen aliud est realiter ab anima, & ipsa perfectio corporea, per se loquēdo, non est eadem realiter ipsi animæ: imō ipsam excludit præcisē accepta: & ideo corp⁹ & anima cū præcisē s̄m, per se loquēdo realiter partes ipsius hominis cōcedit esse. Huic respōsioni fauent verba tex. vbi assignatur pro causa dicti præcisio animæ à significato corporis. Quod dicim⁹ de corpore est anima respectu animalis, dicere poteris de animali & anima intellectiua respectu hominis, de corpore & forma lapidis respectu lapidis: & sic de alijs, s̄m per accipiēdo terminos præcisē pro partibus, licet nō cōsuetū sit dici inanimata cōponi ex corpore & forma specifica, sicut animata ex anima & corpore, pp̄ latē differētiā inter corporeitatem & formā inanimatorū: & etiā quia forma animatorū eleuat cōpositū ad hoc, q̄ moueat seipsum oportuit in ipso distinguere partē mouentē, & partē motā: animā s̄m corpus: q̄ non inuenitur in formis inanimatorum.

ADVERTE Secundo, q̄ S. Tho. ad clarificandā minorē dicit, q̄ homo nō est ex animali & rationali, sicut ex duabus rebus tertia res: sed sicut intellectus tertius ex duob⁹ intellectib⁹. Vbi sciendū, q̄ genus, species & differētia possunt accipi tripliciter. Primō modo pro re significata per nomē genericū, specificū, & differentiale primę intētionis. Secundo modo pro conceptu formali taliū nominū. Tertio modo pro re significata per eorū nomina secundā intētionis: verbi gratia, Anima, homo, & rationalis possunt accipi primō pro re significata per hec nomina: secūdo pro conceptibus eorū formalibus: tertio pro relationibus generis, speciei & differētię: primo modo nec species nec diffinitio est cōposita ex genere & differētia, eo q̄ res significata per speciem & diffinitionē est eadē realiter cum re significata per genus & differētiā: idē enim nō cōponitur ex seipso. Tertio modo similiter nec species nec diffinitio est cōposita ex genere & differētia, eo q̄ relatio speciei relatiuæ apponitur relationi generis, vt dicitur à Porphyrio. Nullū autem correlatiuū cōponitur ex suo correlatiuo, & vniuersaliter non apparet quomodo relatio possit cōponi ex alijs relationibus: vnde sicut relatio quam significat hic nomen Propositio, non est composita ex relatione prædicati ad subiectū: sed est relatio attributa ab intellectu ipsi cōplexo ex prædicato & subiecto: ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato cōceptui in prima operatione intellectus explicanti distincte genus & differentiam.

¶ Secundo verō modo tā species, q̄ diffinitio est cōposita ex gene

re & differētia: cōcept⁹ enim formalis speciei integrat ex cōceptu formali generis & cōceptu formali differētię tāq̄ ex duab⁹ partib⁹: verbi gratia, Cōcept⁹ formalis hoīs est aggregatū quid ex cōceptu formali animalis, & cōceptu formali rationalis. Quod ex suprādictis sic deducit: ex eo enī q̄ ostēdim⁹, gen⁹ & differētiā & speciem differre in significato formali, licet q̄ cōcept⁹ formalis animalis est cōcept⁹ perfectionis sensitiuę, & cōcept⁹ formalis rationalis est cōcept⁹ perfectionis intellectiue, & cōcept⁹ formalis hoīs est cōcept⁹ vtriusq̄ perfectionis cōplectēs ex illis tāq̄ cōcept⁹ 3. illorū adunatiōe formatus: & sic hō est ex animali & rationali tāquā intellectus 3. ex duobus intellectibus: id est tāq̄ cōceptus tertius ex duobus cōceptibus & nō tāq̄ res ex duabus reb⁹ & q̄ nulla pars vt pars prædicat in recto de suo toto: ideo intellect⁹, siue cōcept⁹ formalis animalis nō prædicat in recto de intellectu, id est cōceptu formali hominis. Ista enim est fallā, Conceptus formalis hominis est cōceptus formalis animalis: quia cōceptus formalis hominis aggregat totū ex intellectiua & sensitiua perfectionis cōiunctū: conceptus verō formalis animalis non nisi partē, s̄m perfectionē sensitiuā dicit: licet, vt supra dictū est, s̄m cōceptum seu significatū materiale & formale simul totū dicat. hō mo ergo s̄m suum formale intellectu seu conceptū acceptus nō est animal, neq̄ rationale: sed ex animali & rationali. Et sicut dictum est de homine, qui est species, ita dicitur de animali q̄ est diffinitio: animal enim rationale s̄m suum formale conceptum nō est animal neq̄ rationale, sed ex animali & rationale: differt namque formalis cōceptus animalis rationalis à cōceptu formali animalis, & à conceptu rationalis sicut totum à partibus.

HOC AVTEM q̄ dictū est, cōceptū formale, s̄m speciei & diffinitionis cōponi ex cōceptibus formalib⁹ generis & differētię pōt dupliciter intelligi, vno modo de cōceptu mērali, alio modo de cōceptu obiectali formaliter sumpto. Si primo modo, adhuc dupliciter intelligi pōt. Vno modo de cōceptu mērali s̄m esse se subiectiuum, seu s̄m id q̄ est. Alio modo de illo s̄m esse repræsentatiuū: cōceptus mēralis speciei, s̄m id q̄ est, nō est cōpositus ex cōceptibus mēralibus generis & differētię s̄m id q̄ sunt, eo q̄ oēs sunt qualitates simplices, nec possunt distinguī in plures partes cōponētes. Non enim est imaginandū, cū intellectu format cōceptū diffinitionis hominis, s̄m animal rationale, q̄ format plures cōceptus, sed vnū tantū: qui est quardā simplex qualitas, distincte singulari repræsentatē, sicut & in re extrā, res diffinita est habēs rē generis & differētię absq̄ cōpositione reali: vnde hoc primō modo dictū nostrū nō est verū: cōcept⁹ verō mēralis speciei s̄m esse repræsentatiuū formaliter accept⁹ est cōpositus ex cōceptibus mēralibus generis & differētię s̄m esse repræsentatiuū formaliter acceptis, sicut idolū repræsentās totū ex idolis partib⁹: homo enim in mēte repræsentat aggregato ex perfectione sensitiua & intellectiua: animal verō in mēte formaliter nō repræsentat nisi perfectionē sensitiuā, rationale autē nō nisi intellectiua: vnde hoc modo verificat dictū nostrū. Cōcept⁹ autē obiectalis speciei formaliter sumpt⁹, cū nihil aliud sit, q̄ significatū formale, cōcept⁹ mēralis eiusdē est cōpositus s̄m rationē ex cōceptibus obiectalib⁹ generis & differētię formaliter acceptis: sicut significatū formale speciei est cōpositū s̄m rationē ex significatis formalib⁹ generis & differētię, vt supra ostēdū est: vñ homo accept⁹ vt est obiect⁹ cōceptui mērali, suo, s̄m specificō nō est animal neq̄ rationale: sed ex animali & rationali, accipiēdo etiā animal & rationale, s̄m q̄ obiecta sunt suis mēralib⁹ cōceptib⁹: vt ostēdit falsitas huius propositionis, Obiectū formale specificū est obiectū formale genericū, siue differētiāle. dicit enim homo vt sic aggregatū est perfectionē sensitiuā & intellectiua: animal verō vt sic nō nisi vnā partē aggregatū, s̄m sensitiuā naturā, & rationale, vt sic nō nisi alterā partē, s̄m intellectiua perfectionē Manifestū est ante q̄ aggregatū nō est aliq̄ aggregatorū: vnde & hoc modū dictū nostrū veritatē cōtinet: & est maxime ad propositū. Et sic animal quo ad rē iporatā, nec est pars, nec totū respectu hominis & animalis rationalis, quo ad significatū verō materiale & formale simul est totū: quo ad significatū: formale autē est pars tā obiectaliū q̄ repræsentatiue sumptū. Vnde cū dico, Homo est animal rationale, si res ipsa solū attendat, nec partis, nec totū ratio saluabit si verō res ipsa sic significata, s̄m implicite includēs inferiora inspiciat, totū rationē habet: si autē res ipsa sit significata attendatur se cundū id, quod explicite includit vt sic: partis ratio non fortis, propter quod animal ponitur in diffinitione hominis, vt res: res enim de re prædicatur vt totū, quia prædicatur in recto, & vt pars, quia additur differētia, que aliud explicat, & c.

¶ Quod supra dicimus de specie, dicitur de diffinitione, seruātū semper eo q̄ dicitur i. Phisic. tex. com. 5. s̄m q̄ diffinitio dicitur in singula: non autem species. Nec fallaris, nostra dicta in hac materia legēs, & supra (quoniā supra) nec conceptum formale conceptum mentalem distinctum contra obiectū, em accepimus: in hac materia verō per intellectu seu cōceptū formale tā inētalē cōceptū, quā obiectale formaliter sumptū intelligi volumus. Quamuis

Tamen
genus
signifi-
cat
essentia
plures
men spe-
cies esse
nisi
distin-
guatur.

Quamuis autem genus significet totam essentiam speciei, non tamen oportet ut diuersarum specierum, quarum est idem genus, sit vna essentia: quia vnitas generis ex ipsa indeterminatione vel indifferentia procedit: non autem ita quod id quod significatur per genus, sit vna natura numero in diuersis speciebus, cui superueniat res alia, quae sit differentia determinans ipsum: sicut forma determinat materiam, quae est vna numero: sed quia genus significat quandam formam, tamen non determinate hanc vel illam, quam determinate differentia exprimit, quae non est alia quam illa, quae indeterminate significatur per genus: & ideo dicit Commentator in 11. Metaphysico. quod materia prima dicitur vna per remotionem omnium formatum, sed genus dicitur vnum per communitatem formae signata: vnde patet, quod per additionem differentiae remota illa indeterminatione, quae erat causa unitatis generis, remanent species diuersae per essentiam.

In quarta parte capituli huius intendit excludere tale obiectio. Quae cum habet vnum genus, habet vnam essentiam: diuersae species habet vnum genus: ergo diuersae species habet vnam essentiam, quod est falsum: quia species differunt essentialiter. Maior probatur ex eo, quod genus secundum praedicta dicitur totam essentiam specierum. Et licet istud obiectio faciliter solui possit, dicendo quod species habent eandem essentiam genericam, non tamen specificam: quia tamen argumentum altiorum difficultate petit, ex altiori principio respondere oportuit. Inducta est enim haec obiectio ad concludendum diuersas species habere eandem essentiam simpliciter, & non genericam: ut patet ex medio assumpto sic arguendo. Ea, quorum tota essentia est vna, habet eandem essentiam simpliciter: diuersarum specierum eiusdem generis, tota essentia est vna: ergo diuersae species eiusdem generis habent eandem essentiam simpliciter. Minor patet ex eo, quod genus dicitur totam essentiam specierum, & est vnum in eis.

Ad huius obiectiois exclusionem declarat quomodo genus est vnum & innuit tale distinctionem. Aliquid significat vnum dupliciter: vno modo per positionem vnus determinate rei significata: alio modo per indifferentiam seu indeterminationem plurius rei importatae. Primo modo genus non significat vnum, sed secundo modo. Illud enim primo modo significat vnum, cuius significatum secundum se acceptum est vna aliqua natura & determinata: sicut homo significat humanitatem, quae est certa & determinata natura, scilicet humana. Illud autem, quod significat vnum secundo modo, habet significatum, non aliquam determinatam naturam, sed plures naturas indeterminate: sicut animal significans perfectionem seu naturam sensitivam non significat aliquam certam & determinatam naturam siue formam: nulla enim est in vniuerso forma, quae sit anima sensitiva, sed quilibet est vel bouina, vel leonina vel humana, &c. vnde dicitur 7. Physicorum. com. 31. quod iuxta genus latent multa. & 10. Meta. tex. com. 24. quod natura generis diuersa est in speciebus. & 1. de Anima. tex. com. quod ratio animalis secundum vnumque animal est altera: est igitur genus vnum secundo modo. vnde ad formam rationis dicitur secundum praemissam distinctionem: quod quorum est tota essentia vna primo modo, eorum est essentia eadem simpliciter, non autem quorum tota essentia est vna secundo modo: sicut est in proposito. specierum enim totam essentiam non adunat genus nisi vnitate indeterminationis.

ADVERTENDUM autem est in litera apposita fuisse differentiam inter unitatem generis & unitatem materiae primae ad maiorem praedictorum unitatem: quae etiam differentiam ponit Commentator in 12. Metaphysico. Comen. 14. vbi nota quod de materia contingit loqui dupliciter. Vno modo, ut est quoddam totum vniuersale respiciens hanc materiam vel illam, ut partes subiectiuas: & sic de ipsa modo non est sermo. idem enim est iudicium de eius vnitate & de vnitate cuiusque vniuersalis. Alio modo contingit loqui de ea solitarie supra secundum se: non prout est vniuersalis, aut particularis, neque prout est in hac specie vel illa: & sic de ea loquitur Commentator. ibi. & S. Tho. hic differunt ergo vnitas materiae sic accepta & vnitas generis in hoc, quod vnitas materiae est vnitas numeralis fundata supra determinatam rem: vnitas vero generica est vnitas non numeralis, sed indeterminationis fundata supra diuersas naturas indeterminate. Cum autem audis vnitatem materiae primae esse vnitatem numeralem intellige negatiue non positiuam. Dicitur enim aliquod vnum numero dupliciter: positiuam scilicet & negatiue, illud est numero positiuam quod est vnum per positionem proprietatis seu differentiae numeralis: sicut Sor. & hoc modo materia prima secundum se non est vna numero: quia nullam proprietatem indiuiduale includit. Illud est vnum numero negatiue, quod vniuersale cum non sit, est non plura numero. hoc autem est illud, quod nullum distinctiuum includit in se: vnde pluralitatem & numerum habere queat: & hoc modo materia prima secundum se est vna numero: & talis vnitas numeralis sudatur supra determinatam entitatem, illam, scilicet.

quae est materia: quae nullum distinctiuum includit cum ab omni deum data sit actu, cuius est distinguere: & ideo dicit. C. o. quod materia est vna per remotionem omnium formarum: quia vnitate sua negatiue habet, ex hoc quod non habet distinctiuas formas. Genus autem non esse vnum numero neque positiuam, neque negatiue proprie loquendo, ex eo patet quia vnitas numeralis tam positiuam, quam negatiue fundatur supra certam & determinatam rem: quod in genere non inuenitur, dicit enim genus plures naturas & res, ex quibus numerari potest. Sed & quod genus sit vnum vnitate indeterminationis, ex eo patet quod naturae plures per genus importatae non adunatur in eius significatione, nisi propter hoc, quod indeterminate significat eas: animal enim ideo adunatur in se equum, bouem, leonem &c. quia non determinate explicat quis eorum sit habes perfectionem sensitivam. & ideo dicit Commentator. ibi, quod genus est vnum per communitatem formae significatae, id est ex eo quod communiter & non determinate formas significat. Vnde & patet quomodo proposito S. Tho. dicitur inducitur autoritas. Si enim materia & genus in hoc differunt quod materia vnitas est per negationem formarum supra entitate determinata fundata, & genus non est vnum nisi propter hoc quod significata communiter plura, consequens est quod genus non sit vnum nisi ex indeterminatione: quod erat propositum.

Et quia, ut dictum est, natura speciei est indeterminate respectu indiuidui, sicut natura generis respectu speciei, inde est quod sicut id, quod est genus, prout praedicatur de specie implicite in sua significatione, quamuis indistincte: totum id quod determinate est in specie, ita id quod est species secundum quod praedicatur de indiuiduo: oportet quod significet totum, quod essentialiter est in indiuiduo licet indistincte, & hoc modo essentia speciei significatur nomine hominis: vnde homo de Sorte praedicatur. Si autem significatur natura speciei cum praecisione materiae signatae, quae est principium indiuiduationis, sic se habebit per modum partis: & hoc modo significat nomen humanitatis: humanitas enim significat id vnde homo est homo. Materia autem signata non est illud, vnde homo est homo: & ita nullo modo continetur inter illa, ex quibus homo habet quod sit homo: cum igitur humanitas in suo intellectu includat tantum ea, ex quibus homo habet, quod sit homo, patet quod a significatione eius excluditur, vel praeceditur materia determinata vel signata. Et quia pars non praedicatur de toto, inde est, quod humanitas nec de homine, nec de Sorte praedicatur: vnde dicit Avicenna. quod quidditas composita non est ipsum compositum, cuius est quidditas, quia vnitas etiam ipsa quidditas sit composita, sicut humanitas, licet sit composita, non tamen est homo, imo oportet quod sit recepta in aliquo, quod est materia signata. Sed quia, ut dictum est, designatio speciei respectu generis est per formas, designatio autem indiuidui respectu speciei est per materiam: ideo oportet ut nomen significans id, vnde natura generis sumitur, cum praecisione formae determinatae perficientis significet parte materiale totius: sicut corpus est pars materialis hominis: nomen autem significans id, vnde sumitur natura speciei cum praecisione materiae designatur, significat partem formalem: & ideo humanitas significatur ut forma quae dicitur. Et dicitur quod est forma totius, non quod quae si supra adiecta partibus essentialibus materiae & formae, sicut forma domus superadditur partibus integralibus eius, sed magis est forma, quae est totum. scilicet forma completas & materia: cum praecisione tantum eorum, per quam materia est nata designari. Sic ergo patet, quod essentia hominis significat hoc nomine, homo, & hoc nomine, humanitas: sed diuersimode, ut dictum est: quia nomen, homo significat eam ut totum, in quantum, non praecedit designationem materiae, sed implicite continet eam, & indistincte, sicut dictum est: quod genus continet differentiam: & ideo praedicatur hoc nomen: homo de indiuiduis: sed hoc nomen humanitatis significat eam ut partem: nec continet in sua significatione nisi id quod est hominis in quantum homo: & praecedit omnem designationem materiae, vnde de indiuiduis hominis non praedicaretur: & propter hoc quandoque hoc nomen essentia inuenitur praedicatum de re: dicitur enim Sortis essentia quaedam: & quandoque negatur, sicut dicimus quod essentia Sortis non est Sortes. In hac quinta & vltima parte huius capituli comparat essentiam specificam ad indiuiduum secundum totalitatem partialitatem, praedicabiliter

Essentia
speciei
in diui-
dus com-
parata
totum com-
tingit ef-
se, &
partes
autem pars
est de il-
lis, mini-
me pra-
dicatur
Et autem
totum est
& in co-
creto no-
mine si-
gnifica-
ta de il-
lis praedi-
catur.

bilitem & formalitatem.

¶ Ad quorum evidentiam advertendum est, quod sicut supra de essentia generica dictum est, quod potest significari per modum totius & per modum partis, ita nunc dicitur, quod essentia specifica potest accipi ut significata nomine primae intentionis per modum totius, & per modum partis. Per modum quidem totius sicut essentia humana significatur per ly homo: per modum vero partis, sicut illam significatur per ly humanitas. Differt autem ipsa a se altero modo significata in hoc quod significata per modum totius implicite includit individua: significata vero, per modum partis excludit illa a sui significatione. Quod sic declaratur exemplariter, Homo cum significet habes naturam humanam, implicite includit sub ly habes omnia individua humana: habes enim naturam humanam est quodcumque individuum humanum: humanitas autem cum significet quo homo est homo, omne aliud ab humanitate excludit a ly quo: nullum enim aliud ab humanitate est, quo homo est homo: & ideo cum principia individuantia sint aliud ab humanitate, ut supra dictum est, sequitur quod humanitas excludit principia individuantia a sui significatione: & consequenter individua, quae sine individuatione intelligibilia non sunt: sicut nec species absque differentia intelligi potest, & cum pars ut pars non praedicet de suo toto: omne autem praedicatum in recto habet rationem totius, ideo essentia primo modo, id est per modum totius significata de individuis in recto praedicatur: significata vero per modum partis nequaquam, & propter hoc illa est vera, Sortes est homo, illa autem falsa, proprie loquendo, Sortes est humanitas (ut Auic. testatur) & sic iam patet proportio essentiae specificae ad individuum secundum tria, scilicet totalitatem & partialitatem, & praedicabilitatem. ¶ Quo ad formalitatem vero declaratur apposita differentia inter essentiam genericam per modum partis significatam a respectu speciei, & essentiam specificam per modum partis significatam a respectu individui. Differunt enim in hoc, quod illa est pars materialis speciei, ista vero est pars formalis individui. Et ratio est, quia illa, scilicet essentia generica comparatur ad alteram partem speciei, ut materia ad formam & perfectibile ad suam perfectionem, cum designatio seu determinatio generis ad speciem fiat per differentiam, quae sumitur a specifica forma, quae perficit & complet perfectionem generis: ista vero, scilicet specifica essentia comparatur ad alteram partem individui, ut forma ad materiam, & perfectio ad perfectibile, cum designatio seu determinatio speciei ad individua fiat per materiam signatam, quam imperfectior esse specifica forma, quae essentia specifica sumitur, constat: ideo animalitas est pars materialis hominis, humanitas vero est pars formalis Sortis, & dicitur quod est forma totius non quasi superaddita, &c.

AD EVIDENTIAM horum verborum est notandum, quod forma totius & forma partis, ut in secundo ca. visum fuit, differunt realiter: non sicut una forma differt ab alia forma puta albedo a dulcedine, sed sicut totum & pars, & ideo dicitur hic quod forma totius non est quasi superaddita partibus, id est, non est forma addita materiae & formae, sicut forma domus est, forma addita lignis, lapidibus, cetero, & ceteris partibus: sed magis est forma, quod est totum, id est ipsum compositum resultans ex partibus. Quod cum per modum partis formalis significatur, forma totius appellatur, eo quod totius est completum certitativum & distinctivum & determinativum: haec enim sunt conditiones formae. Et residuum sermonis epilogus per se patens est.

CAPVT IIII.

Quam ratione essentia conveniat esse genus, speciem, vel differentiam ostendit. **N**ulla essentia substantia composita significata per modum partis, est genus, vel species, vel differentia. **I**S O quid significetur nomine essentiae in substantiis compositis, videndum est quomodo se habeat ad rationem generis, speciei, & differentiae, quia autem cui convenit ratio generis, speciei vel differentiae, praedicatur de hoc singulari signatio, impossibile est quod ratio generis vel speciei vel differentiae conveniat essentiae, secundum quod per modum partis significatur, ut nomine humanitatis vel animalitatis: & ideo dicit Auic. quod rationalitatis non est differentia, sed differentiae principium, & eadem ratione humanitas non est species, nec animalitas genus.

IN HOC quarto ca. intendens determinare quomodo essentia substantiarum compositarum se habeat ad intentiones logicas, scilicet generis, speciei, differentiae, quatuor facit, primo sex conclusionibus determinat intentionem: secundo excludit quaedam Auer. error: tertio excludit quaedam aliam objectionem: quarto respondet cuidam tacite objectioni. ¶ Pro intellectu primae partis notanda sunt duae distinctiones. Prima est ista: Natura seu essentia substantiarum compositarum potest tripliciter accipi: primo, ut significata per modum partis: secundo, ut per se existens separata a singularibus: tertio, ut significata per modum totius. Secunda distinctio, quae est subdiuisio tertij membri est ista: Natura substantiarum compositarum significata per modum totius potest accipi tripliciter: pri-

Nulla essentia substantia composita significata per modum partis, est genus, vel species, vel differentia. **Meta. cap. 6. in princip.**

mo, secundum se, secundum, secundum esse quod habet in singularibus: tertio, secundum esse quod habet in intellectu.

¶ His prelibatis, scias quod in singula membra harum divisionum ponit singulas conclusiones: in prima quidem duo membra utriusque divisionis ponit quatuor negativas: in vero ultima utriusque ponit duas affirmativas, itaque in quolibet divisione primo ponit duas negativas, deinde tertiam affirmativam: & sic fiunt sex conclusiones. ¶ Prima ergo conclusio negativa est, Essentia substantiarum compositarum significata per modum partis, sicut animalitas, humanitas, rationalitas non est genus neque species neque differentia: Quia probatur sic, Tamen generis, quod species, quod differentia praedicatur in recto de hoc particulari supposito, puta Sorte: essentia substantiarum compositarum significata per modum partis non praedicatur in recto, de hoc particulari supposito: ergo essentia taliter significata non est generis, nec species, nec differentia. Omnes propositiones patet ex praedictis ca. & ideo dicit Auic. quod rationalitas, quae significatur per modum partis, non est differentia, sed principium differentiae: & similiter animalitas non est generis sed generis principium: & humanitas non est species, sed speciei principium, sicut albedo est principium albi, & pars est principium eius, cuius est pars.

Similiter etiam non potest dici, quod ratio generis, speciei, differentiae conveniat esse, secundum quod est quaedam res existens extra singularia, ut Platonici ponebant: quia sic genus & species non praedicarentur de hoc individuo: non enim potest dici quod Sortes sit hoc, quod ab eo separatum est. Nec separatum illud proficit in cognitione huius singularis signati.

¶ Hic ponit secunda conclusio negativa, Essentia substantiarum compositarum per se non in singularibus existens non est species siue generis. Et probatur a duplici ratione. Primo sic, Genus seu species praedicatur de hoc particulari: essentia per se subsistens non in singularibus non praedicatur de hoc particulari: ergo essentia per se subsistens non in singularibus non est generis seu species. Maior patet, Minor probatur sic, Subiectum, id est in recto de eo praedicatur: Sortes non est homo separatus: ergo Sortes non est subiectum respectu hominis separati: ergo homo separatus non praedicatur de Sorte: quod erat assumptum in Minore. Secundo sic, Genus seu species est id, quo individua cognoscuntur: essentia per se subsistens non in singularibus non est id, quo individua cognoscuntur: ergo essentia per se subsistens non est genus neque species. Maior patet ex eo quod unumquodque per suum genus specie, differentia cognoscitur. Minor vero ex eo, quod unumquodque cognoscitur quidditative per id quod est in eo: & non per id quod non est in eo.

Et ideo relinquatur, quod ratio generis, vel speciei, vel differentiae conveniat essentiae, secundum quod significatur per modum totius, ut nomine Hominis, vel animalis prout implicite & indistincte continet totum hoc, quod in individuo est. ¶ Hic ponit 3. conclusio affirmativa: Essentia substantiarum compositarum significata per modum totius est species, genus vel differentia, &c. probatur sic, Genus, species seu differentia substantialiter continet & implicite totum, quod est in individuis: essentia substantiarum compositarum significata per modum totius continet implicite totum esse individuarum: ergo essentia substantiarum compositarum significata per modum totius est generis vel differentia. Proportiones omnes ex praedictis ca. patet: ubi dicimus generis, speciei, differentiae, convenire in hoc quod significatur totum quod est in inferioribus, & sua abstracta excludere ea, quae sunt in inferioribus: est igitur animal generis, homo species, rationale differentia.

Natura autem vel essentia sic accepta potest dupliciter considerari. Uno modo secundum naturam & rationem propriam: & haec est absoluta consideratio ipsius: & hoc modo nihil est verum de ea dicere, nisi quod conveniat sibi, secundum quod huiusmodi. Vnde quicquid aliorum sibi attribuitur, falsa est attributio: verbi gratia, Homini in eo, quod est homo, convenit rationale & animal, & alia quae in eius definitione cadunt, album vero vel nigrum vel quodcumque huiusmodi, quod non est de ratione humanitatis, non convenit homini in eo, quod est homo. Ideo si quaeratur utrum ista natura possit dici una vel plures, neutrum concedendum est, quia utrumque est extra intellectum humanitatis, & utrumque potest sibi accidere. Si enim pluralitas esset de ratione eius, nunquam posset esse una: cum tamen una sit secundum quod est in Sorte. Similiter si unitas esset de intellectu & ratione eius, tunc esset una & eadem natura Sortis & Platonis, nec posset in pluribus pluralificari. Alio modo consideratur, secundum quod habet in se in hoc vel in illo: & sic de ipsa praedicatur aliquid per accidens ratione eius in quo est: sicut dicitur quod homo est albus, quia Sortes est albus, quamvis homini non conveniat in-

eo

eo, quod est homo. Hæc autem natura habet duplex esse, vnum in singularibus, aliud in anima & secundum utrumque consequuntur accidentia dictam naturam: & sic in singularibus habet multiplex esse secundum diuersitatem singularium: & tamen ipsi nature secundum propriam considerationem, scilicet absolutam, nullum istorum esse debet, falsum enim est dicere, quod natura hominis, in quantum huiusmodi, habeat esse in hoc singulari. si enim esse in hoc singulari conueniret homini, in quantum est homo, non esset vnquam extra hoc singulare. similiter si conueniret homini in quantum est homo, non esse in singulari, nunquam esset in eo. Sed verum est dicere, quod homo, in quantum est homo, non habet quod sit in hoc singulari vel in illo. patet ergo quod natura hominis absolute considerata abstrahit à quolibet esse: ita quod non fiat præcisio alicuius eorum: & hæc natura sic considerata, est quæ prædicatur de omnibus indiuiduis,

Hic antequam ponat quarta conclusio, inchoat secunda diuisio supra posita, cui terminos oportet prædeclari ad intellectum conclusionum. Natura per modum totius significata, secundum naturam seu rationem propriam, vel secundum se, idem sunt quæ natura considerata secundum eas conditiones, siue ea prædicata, quæ conueniunt sibi ex sua diffinitione, seu in primo modo dicti per se. Natura vero secundum esse in singularibus idem sonat quod natura considerata secundum eas conditiones: siue secundum ea, prædicata, quæ conueniunt sibi ex hoc, quod in singulari vel in singularibus esse habet. Natura autem secundum esse in intellectu idem sonat quod natura considerata secundum eas conditiones, siue illa prædicata, quæ conueniunt sibi ex hoc, quod habet esse in intellectu. Differunt autem quadrupliciter, vt ex textu colligitur, conditiones conuenientes nature secundum has diuersas acceptiones, eo quod conditiones debent nature secundum se sumptæ sunt prædicata essentialia: homo enim secundum se est nisi animal rationale, conditiones vero debent nature reliquis duobus modis sunt prædicata denominatiua: homo enim non est res illa, quæ conuenit ei ex esse in singularibus, sed ab ea denominatur: non enim homo est albedo quæ conuenit ei ex hoc quod est in Sorte, sed ab ea denominatur albus. Similiter homo non est res illa, quæ conuenit ei esse in intellectu, puta relatio vniuersalitatis, aut speciei, sed nominatur ab ea vniuersalis, & species. Et licet hæc duo vlt. membra in hoc conueniant, quæ attenduntur penes prædicata denominatiua: differunt tamen quia prædicata denominatiua, quæ conueniunt nature secundum esse in singularibus, aliquid ponunt reale supra ipsam, sicut album addit supra hominem, naturam albedinis quæ est ens reale: prædicata vero denominatiua quæ conueniunt rei secundum esse in intellectu nihil ponunt reale supra naturam ipsam: sed denominationem negatiuam, aut relatiuam secundum aliquam relationem rationis. Cum enim dico, Homo est species, ly species, nihil reale addit supra hominem, sed solam relationem rationis, qua respicit suum genus: species enim generis est species. Secundò differunt istius diuisiōis posite membra in hoc quod natura absolute supra nec est vna numero, nec plures numero. si enim esset vna numero, non posset reperiri in pluribus numero: quod patet esse falsum, eo quod natura humana est in Sorte & Platone. Consequenter patet sic, Natura secundum se est vna numero: ergo non potest esse distincta numero: ergo non potest reperiri in pluribus numero: quod erat intentum. Prima consequentia harum ex eo est clara: quia impossibile est alicui conuenire oppositum eius quod conuenit ei secundum se sicut impossibile est homini conuenire irrationale, distinctio autem numeralis est opposita vnitati numerali, & ideo si natura secundum se habet vnitatem numerali, nunquam habere potest distinctionem numerali. Similiter probatur, quod natura secundum se non sit plures numero: sequeret enim naturam humanam non esse in Sorte, quia non posset habere vnitatem numerali, ex quo videretur sibi secundum se distinctionem numerali. Natura autem secundum esse in singularibus vnitatem & distinctionem numerali sortitur: propterea namque homo est vnus numero, quia Sortes est vnus numero: & propterea homo est distinctus numero in pluribus: quia Sortes & Plato sunt distincti numero. Tertio differunt in hoc, quia natura secundum se sumpta nullum esse sibi videretur: nec esse in singulari aut singularibus, nec esse in intellectu: nec etiã videretur sibi non esse in singulari & singularibus, aut non esse in intellectu, quod patet ex eisdem fundamentis. si enim esse in singulari esset de ratione sua nunquam extra illud inueniretur: cum nihil inueniatur extra id quod est de eius ratione. similiter si esse in singularibus: esset de eius ratione, modo posset in vno inueniri: quia in vno natura existens non est in pluribus. similiter si esse in intellectu esset de ratione eius, nunquam posset extra intellectum reperiri, eodem modo si non esse in singularibus, aut singulari esset de eius ratione nunquam posset habere esse in aliquo singulari: & si non esse in intellectu esset de eius ratione, nunquam posset habere esse in intellectu ex illo fundamento. Nulli potest conuenire oppositum, quod est

de ratione sui: vñ natura absolute supra ab omni esse & non esse abstrahit sine præcisione, id est nec includit nec excludit aliquod huiusmodi esse vel non esse: natura autem tamen secundo quod tertio modo accepta, alterum illorum esse includit, & alterum excludit. vt de se patet, homo enim secundum se est in singularibus, non est in intellectu: & econtra: secundum quod est in intellectu non est in singularibus.

Quarto differunt: quia natura per modum totius significata secundum se sumpta est ea, quæ prædicatur de indiuiduis. cum dicitur, Sortes est homo, Natura autem sumpta tam prout est in singularibus, quod prout in intellectu non prædicatur de indiuiduis: quod declaratur sic, id prædicatur de indiuiduis: quod attribuitur illis in propositione: sed natura absolute accepta & non secundum esse in singularibus, neque secundum esse in intellectu attribuitur indiuiduis in proportione: ergo natura absolute sumpta & non secundum esse in singulari, vel intellectu prædicatur de indiuiduis. Maior est nota ex terminis. Minor declaratur exemplariter, cum dico, Sortes est homo, sensus propositionis est, Sortes est animal rationale: ita quod in ista propositione nihil attribuitur Sorti nisi esse animal rationale: quæ sunt conditiones nature humanæ absolute acceptæ: vt patet. non enim cum dico, Sortes est homo, attribuo Sorti aliquod debitum nature humanæ ex esse in singularibus, aut ex esse in intellectu: neque attribuo Sorti habere naturam humanam cum aliquo addito: sed tantum attribuo Sorti habere naturam humanam, seu esse animal rationale: quæ sunt vt dictum est conditiones nature humanæ secundum se acceptæ. Natura igitur primo modo sumpta est, quæ prædicatur de indiuiduis, & non natura secundo & tertio modo.

In hoc loco antequam ulterius procedatur, dubia quædam examinanda sunt. Circa prædicta dubium est. Primò circa primam differentiam assignatam in eo, quod dictum est quod nature secundum se sumptæ non insunt nisi prædicata quidditatiua, hoc enim patitur difficultate tum propter transcendentiã, tum propter quædam prædicata negatiua. si enim transcendentiã, quæ sunt, ens, res, vnum, aliquid, verum, & bonum, conuenire afferantur nature absolute sumptæ erunt prædicata quidditatiua, & si sic ponatur in diffinitione, nulla enim diffinitio est completa, nisi omnia prædicata quidditatiua includat: transcendentiã autem in diffinitione poni omnes negant. Confirmatur consequentiã ex dictis S. Tho. in litera, vbi habetur quod quæ insunt natura absolute sunt de diffinitione illius. si autem transcendentiã dicatur non conuenire nature absolute, tunc homo secundum se sumptus non est aliquid, nec res, nec vnum quid: quod omnino negatur.

DE Prædicatis vero negatiuis occurrunt difficultates talis: quia negationes naturarum disparatarum si conueniunt nature absolute erunt prædicata quidditatiua: & sic negatio erit de diffinitione substantiã. Si autem conueniunt nature secundum esse in singularibus vel in intellectu, tunc accipiendo hominem absolute, ista erit falsa. Homo non est Leo: quod videtur irrationabile.

AD horum dissolutionem considerandum est primò, quomodo transcendentiã se habeant ad naturas rerum, supra quas cadunt, vt autem supra in questione de significatione entis tactum fuit, nullum transcendentium importatum gradum, seu aliam naturam à gradibus seu naturis eorum, quibus apponuntur. cum enim dico, ens homo, vnus homo, res homo, verus homo, bonus homo, aliquid homo, nullum alium gradum ab humanitate significo, sed ipsam humanitatem diuersis modis, ly enim ens significat humanitatem, prout habet esse: ly vnus, illam prout non est diuisa formaliter: ly res, illam prout latitudinem habet, vt potest non ex intellectu fabricata: ly bonum, ipsam, prout perfectiua est appetitus: ly verum, ipsam vt perfectiua est intellectus: ly aliquid, ipsam, vt aliud quid est ab aliis. Simili modo est dicendum accepto quocumque gradu generico: vt faciliter exemplo manifestari potest.

Considerandum est secundo, quod cum primum inter transcendentia sit ens (eo quod eius ratio cæterorum rationes preuenit) & omnia couertantur cum ente, tanquam eius passionem, cum declaratum fuerit quomodo ens conueniat naturis rerum, planum erit de cæteris. Scotus ergo primo sent. dist. 3. q. 3. opinatur ens esse vniocum & prædicari, inquit de omnibus inferioribus exceptis vltimis differentibus. Et primum quidem horam tanquam per se notum supponens, secundi duplicem rationem reddit.

Primò, quia si differentia includant ens vniocum dictum de eis, & non sunt omnino idem: oportet quod sint diuersa aliquid idem entia: & consequenter sequitur, quod differentia vltimæ sint proprie differentes, & sic habent alias differentias, & non sunt vltimæ.

Secundò, quia sicut ens compositum in re est compositum ex actu & potentia: ita conceptus compositus per se vnus est compositus ex conceptu actuali & potenciali determinabili & determinate. Sicut ergo resolutio compositi in re stat ad simpliciter simplicia, scilicet actum vltimū & potentiam vltimam: ita quod actus nihil potest esse & potentia nihil actus includat: ita resolutio conceptus debet stare ad conceptus simpliciter simplices actuale & potentia determinabile tantum ita quod nihil determinatis includat. & determinatæ tantum, quod nihil determinabilis includat. tales sunt conceptus entis & vlt. differentie: ergo vlt. differentia non includit formaliter ens.

Dubita
tio.

c. 1. q. 2.

Seco. r.
d. 3. q.
3. in sol.
q. 3. q. 3.
supra d.
thū est
c. 2. q. 3.
prima
ratio.

Opul. Caict.

QU

CON

CONTRA primum arguitur: quia sequeretur, quod ens poneretur in diffinitione, contra Arist. octavo Meta. tex. com. 16.

¶ Præterea sequitur, quod esset negatio in diffinitione, ut supra in quæst. de vniocatione entis deduximus.

¶ Contra secundum dictum arguo sic, Omne id, de quo formaliter sumpto prædicatur in secundo modo passionis entis includit in se formaliter ens: sed de vltima differentia formaliter sumpta prædicatur in secundo modo passionis entis: ergo vlt. differentia includit in se formaliter ens: Minor patet, quia vlt. differentia est p se vna & intelligibilis: Maior probatur sic, Omne formaliter includens medium proprium à priori, per quod demonstratur passionis entis, includit in se formaliter ens, patet ista: quia entis conceptus est illud medium. Sed omne id, de quo formaliter sumpto prædicatur in secundo modo passionis entis, includit in se formaliter medium, per quod tales passionis de eo sunt demonstrabiles: ergo omne tale includit formaliter ens. Patet ista Minor, quia implicat oppositum. Si enim formaliter non includit proprium medium concludendi B, quomodo de A formaliter sumpto erit à priori demonstrabili B. Secundo arguo, & in idem redit: Omnis passio conueniens pluribus formaliter sumptis, conuenit eis ratione alicuius communis in eis formaliter inclusi, cui illa passio primo conuenit: sed vntas vel intelligibilitas est passio conueniens omnibus vltimis differentiis formaliter sumptis: ergo conuenit eis ratione alicuius communis formaliter inclusi in eis, cui primo conuenit: tale autem est ens: ergo omnes differentiæ vltimæ includunt ens. Minor est p se nota. Maior est Arist. primo Posteriorum. Nec potest dici ad Maiorem, quod sufficit subiectum denominatiuè includi in eis, quibus formaliter sumptis conuenit passio illi subiecti. Quia cum rota ratio quare passio alicui inest alteri, sit participatio, illius subiecti primi: si alicui formaliter sumpto inest passio, eidem formaliter sumpto inest & subiectum: & si formaliter sumptum subiecti expertus est, quomodo formaliter sumptum illius passio habere potest? Ut arguatur sic, Id quod formaliter sumptum à se subiectum excludit, etiam à se passionem excludit: sed vltimæ differentiæ formaliter sumptæ non excludunt à se passiones entis in secundo modo: ergo nec excludunt ens in primo modo. Nec patiatur aures tuas audire responsionem Fracisci de Mayronis dicentis, regulam adductam Posteriorum Arist. non tenere in transcendentibus, Voluntaria enim & destructiua totius Metaphysicæ glossa est.

¶ Ad rationes autem Scoti dicitur, quod cum tam prima, quam secunda supponat ens habere conceptum obiectiuum vni simpliciter, nihil concludit. Dicitur secundo ad secundam quod argumentum à simili claudicat: licet enim sit similitudo quo ad aliquid inter compositum naturale & intellectuale: dissimilitudo tamè est magna in opposito, quia partes compositi naturalis mutuo se excludunt: quia quædam res speciales sunt, partes autem compositi intellectuales non possunt mutuo se excludere: quia altera (puta ens) est adeo vniuersalis, ut nihil possit eam subterfugere.

AVICENNA Autem Alpharabius & Algazel, vt testatur Albertus in Postprædicamentis, c. 9. opinantur, quod ens non conueniat naturæ absolutè sumptæ. Vnde dicunt hanc consequentiã non valere, Homo est substantia: ergo homo est ens: eo quod ens significat aliquid additum essentiæ rei: quod non est de eius ratione. quod expressè etiam de Avicenna refert Commentator quarto Metaph. com. 3. & 10. Metaph. com. 8.

S. THO. autem cuius est opus, quod exponendum suscipimus super quarto Meta. lectu. 2. super tex. com. 3. & super lect. 2. supra tex. com. 8. expressè in hoc reprehendit Avic. vnde sententia eius non est tenenda eadem opinioni Avic. licet difficile sit videre in quo differat ab ea, cum ipse teneat nullum aliud à Deo esse ens per suã essentiã, sed per aliquid additum suæ essentiæ: & expressè dicat in quolibet secundo, q. 2. artic. 7. ens non esse prædicatū essentialitè: & in primo contra Gen. c. 26. dicat ens non caderelin conceptu substantiæ: quod est genus generalissimum.

¶ Propter quod à quibusdam dicitur, quod ens dupliciter sumitur, scilicet nominaliter & participaliter. Et quod ens nominaliter quidditatiuè & intrinsicè de omnibus prædicatur: sic enim vnumquodque est ens per essentiam suam. Ens verò participaliter, cum idè sonet quod existens non est prædicatum quidditatiuum: sic enim nihil aliud à Deo est ens per essentiam suã: vnde secundum istos ens nominaliter conuenit naturæ absolutè, non autem ens participaliter. Addunt quoque quod ens nominaliter est diuinum in decem prædicamentis, & est transcendens conuersum cum aliis, propriè loquendo, non est secundo modo: & ideo reprehensibilis erat Avic. qui hanc distinctionem prætermisit.

¶ Mihi autem aliter dicendum occurrit. dico enim quod ens participaliter est id quod est transcendens, diuinum in decem prædicamentis. Quod ex eo patere potest, quod S. Tho. prima parte, q. 5. 6. in præ & 6. & in quæstione de Veritate, quæst. 21. ostendit bonum, quod etiã diuiditur in decem prædicamenta (vt dicitur primo Ethicorum) conuerti cum ente participaliter non nominaliter vt clarè patet ex duobus.

¶ Primum ex eo quod dicit, quod cum bonum & ens conuertatur sicut res est ens, ita bona: sed non est ens per essentiam suam: ergo nec bona. In quo processu, vt fallacia equiuocationis vitetur, non nisi de ente participaliter est sermo. Secundò, ex eo quod dicit, id, quo res formaliter est bona, non esse ens: quod dictum de ente nominaliter falsum est: quia esse actualis existit, quo res est ens & bona, est ens nominaliter, Ens igitur quod conuertitur cum bono, quod est transcendens, diuinum in decem prædicamentis, est ens participaliter.

¶ Sed in Entis nomine duo aspici possunt, scilicet id à quo nomen Entis sumitur: scilicet ipsum esse, quo res est, Et id ad quod nomen Entis impositum est, scilicet id quod est. Suprà enim, in principio operis dictum est, ens significare id quod est in quolibet prædicamento: & in hoc differre ab essentia, quod significat id, quo res in prædicamento reponitur. Vnde primo Physic. tex. commen. decimitem. Arist. loco ly ens, ponit ly quod est. Auic. ergo attendens ad id, quo res est, vnde nomen entis sumptum est, dixit simpliciter ens esse prædicatum extra essentiã rei: S. Tho. verò intuens id quod est, ad quod nomen Entis impositum est, Auic. non adhaeret. Namque ipsum quod est, non prædicat aliquid extra essentiam rei. Insuper aduertens, quod ipsum, quo res est, scilicet actualis essentia, non est extraneæ naturæ ab ipso, quod est, sed per principia propria ipsius, quod est, constituitur inter prædicata accidentalia, ens annumerare noluit: hoc enim non potest asseri de quocumque alio extra essentiã rei. Nihil enim extra essentiã rei propria principia ipsius rei constituitur, nisi rei existentiã. Quocumque enim aliud propria alterius generis constituitur, scilicet genus proprium, & differentiã propriã, & vniuersaliter propriã illius prædicamenti principia, ipsum autem existere, non nisi per genus & differentiã & principia ipsius, quod est constituitur. Et hæc est ratio, qua S. Tho. arguit Avic. quarto Metaph. vbi supra, vnde ens prædicatū de aliquo. puta homine, cum non trahat hominem extra proprium genus & propriã differentiã: nec ratione ipsius, quod est substantiale, prædicatum esse relinquitur cum Aristotele & Commentatore, vbi supra, licet non sit omnino eodè modo substantiale, quo prædicata illa, quæ in diffinitione cadunt. His prælibatis, ad dubium dico quod transcendentiã non sunt prædicata propria naturæ secundum suã absolutã considerandam, neque secundum esse in singularibus, neque secundum esse in intellectu: sed sunt prædicata communia naturæ quomodolibet acceptæ, conuenientia non solum concomitatiuè, sed & causaliter. Et de natura quidè tam secundo quam tertio modo accepta, patet: ex hoc enim quod homo in singularibus inuenitur entis, vnius rei, & reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc quod habet esse in intellectu ens est aliquo modo indiuisum, & c. debet enim sic sibi aliquid esse, licet rationis. De natura autem primo modo sumpta, ex dictis patere potest: & ex eo quod in quocumque inuenitur posterior transcendens, inuenitur & prius. Manifestum est autem de posterioribus transcendens, quæ sunt vni. res, aliquid, & c. quod conueniunt naturæ absolutè. Vnde de homine, absolutè loquendo, ista est vera, Homo est ens. Vnde & S. Tho. dicit super 10. Meta. vbi supra, quod ens prædicat naturas decem generum, secundum quod sunt actus, vel potentia & non tantum secundum quod sunt actus.

¶ Ad rationem in dubio tactã, qua dicebatur, si sic, ergo transcendentia essent ponenda in diffinitione, dicitur primò, quod non oportet omnia prædicata essentialia poni in diffinitione, sed ea tantum quæ explicat aliud gradum essentialium diffinitio: qualia non sunt transcendentiã, de quibus dictum est: quod eundem gradum prædicant, quem genus vel differentiã importat. Vnde 8. Meta. tex. com. 19. dicit Arist. quod ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec vnum: quia ens statim est vnumquodque: diffinitio enim completa tunc est, cum omnes rei gradus explicantur à prima potentia vsque ad vltimum actum intrinsecum, quod sine transcendentibus, quæ nullum gradum addunt, fit. Dicitur secundo de ente, quod quia ens importat aliquo modo ipsum esse: quod pertinet ad quæstionem, An est: & non ad quæstionem, Quid est: ideo à prædicatis quidditatiuis aqualiter declinat.

¶ Ad dictum S. Tho. dicitur, quod transcendentiã duo habent: & quod in nulla diffinitione ponatur ratio dicta & quod in quolibet conceptu includantur, vt dicitur de ente, 3. Metaph. tex. com. 10. quod secundum ideo dictum arbitror: quia transcendentia quemlibet gradum comitantur: & ideo conceptui nulli defunt. Et sic dico, quod ea quæ naturæ absolutè conueniunt, in cuius ratione cadunt conueniunt rei in eo, quod talis: homo enim in eo quod homo, est ens, res, aliquid, & c. Ex his diligens lector, habes vnde diuersa dicta S. Thomæ, sanè intelligere debeas.

¶ Quo ad prædicata negatiua verò dicitur breuiter, quod negatio nis ille possunt dupliciter accipi, formaliter, scilicet fundamenta-liter. Si formaliter falsum est, quod conueniunt nature absolutè: per opus enim intellectus attribuit ei, cum negationes entia rationis sunt. Si fundamenta-liter, cum negatio super affirmatiõe fundetur, eodè modo esse prædicata quidditatiua, sed sic sumptæ nihil aliud sunt, quod

Primo sen. q. 6. qua qua ratur sum a simpliciter sum. pluribus possit ab strabi aliquis conceptus communis in fine. Cap. 5. Cap. 3. Cap. 2. Circa T. c. 5. Circa T. c. 8. Quolib. 2. q. 2. ar. 1. 16. tra G. c. 26. Circa parte. 9. 5. ar. 1. ad primum de Ser. 9. 21. c. 7. Circa huiusmodi. Circa post. c. 6. in præ & 6. Circa circa mediū.

Duo in cluduntur in prædicamento Entis. 1. in præ. 2. in præ. Dis. dia in ter S. Tho. 8. Diu. A. uscem. Circa T. c. 3. T. 8. c. 3. Ad dubium primū principale. Circa T. c. 8. Suprà. 1. q. 2. si. T. c. 16. Immer. dante. pra. T. c. 10. Ad se. cundum dubium, de negatiuis prædicatis.

I sed hominem et figuram in substantia actuali, et de a habere d. et a habere et in substantia

genus & differentia propria. Fundamentum enim negationum naturarum disparatarum de homine nihil aliud est quam natura hominis: ex hoc nanque quod homo est animal rationale, non est Leo neque Bos, &c.

QVAESTIO VI.

Num natura absolute sumpta unitatem vel pluralitatem habeat.

DVBIVM. Secundum est circa dictum S. Thomae in litera in assignatione secundae differentiae, quo dicitur, quod natura absolute sumpta nec unitatem, nec pluralitatem habet.

¶ Videtur enim hoc esse impossibile, cum id, quod unum non est diffinibile non sit: ut dicitur 7. Met. tex. co. 13. imo nec intelligibile, ut habet quartum Met. co. 10. Et si unitatem naturae absolute habere concedatur: qualis sit illa unitas non est facile assignare: cum non numeralis sit, ut declaratum est nec specifica, nec generica, cum haec ex intellectu fiat, nec analogica, ut de se patet, homo enim non est vna analogica. Nec est facile quicquam dicitur, an unitas illa sit realis an non.

¶ Ad evidentiam huius dubitationis quinque faciendae sunt. Primo videndum est quid sit unitas quaelibet. Secundo, unde habeat unitas realitatem. Tertio, quomodo unitas quaelibet sit extra animam. Quarto respondendum est dubitationi motae. Quinto, quaedam obiectiones excludendae sunt.

¶ QVO ad primum sciendum est, quod cum unum nihil addat supra ens, nisi privationem diuisionis: ita quod unum nihil aliud est quam ens indiuisum: ut dicitur 4. Met. tex. com. 3. Unitas quaelibet nihil aliud est, quam rei indiuisio. Et quia quaelibet privatio per suum habitum cognoscitur: ideo unitas quae indiuisioem sonat, ex natura diuisionis, quam priuat, cognosci debet: & secundum diuisionis multipliciter, multipliciter unitatis accipere oportet.

¶ Considerandum est igitur quod diuisio est duplex, quaedam est materialis per principia indiuisioem causata, quaedam est formalis, quae per essentialia fit. Et haec habet latitudinem, quia quaedam est per essentialia principia propria. Quaedam vero per principia essentialia communia. & hoc iterum habet latitudinem, secundum quod principia essentialia communia sunt magis & minus communia, verbi gratia, inter Sortem & Platonem est diuisio numeralis & non formalis: quia non causatur distinctio eorum ex essentialibus, sed indiuisiabilibus principijs. Inter Sortem vero & hunc Leonem, dato quod Leo & homo essent sub eodem genere proximo, est diuisio formalis per essentialia principia propria vltimas scilicet differentias per totam. Inter Sortem vero & hanc plantam est maior diuisio formalis per principia, scilicet essentialia communia Sorti, & multis alijs speciebus, scilicet sensibile & insensibile. Inter Sortem vero & hunc lapidem est diuisio formalis adhuc maior per communiora principia, scilicet per animatum & inanimatum. Et sic semper ascendendo intenditur diuisio formalis: adeo quod inter Sortem & hanc albedinem est maxima diuisio formalis: utpote per propria & communissima principia essentialia, scilicet substantiarum & dispositiuum modos entis pradicamentorum constitutiuos.

¶ Similiter per omnia de unitate dicendum est. Unitas enim est duplex. Quaedam numeralis, & quaedam formalis. Unitas numeralis attendit penes privationem diuisionis numeralis. Unitas autem formalis attendit penes privationem diuisionis formalis: & haec habet latitudinem. Quaedam enim priuat diuisioem formalem omnino causabili per principia, propria communia: & haec est unitas formalis simpliciter. Quaedam vero priuat diuisioem formalem non simpliciter, sed taliter causabili, per principia communia: & haec est unitas formalis secundum quod, & habet latitudinem secundum quod diuisio priuata causabilis est a magis & minus communibus principijs essentialibus verbi gratia, Sortes est vnus numero: quia non est per materiales differentias in se distinctus. Homo est simpliciter vnus formaliter: quia non copatur secundum diuisionem formalem quancumque. Animal vero est vnus formaliter, in quantum non copatur secundum diuisionem per sensibile: & insensibile non tamen habet unitatem simpliciter, quia copatur secundum diuisionem per rationale & irrationale. Corpus vero est minus vnus formaliter: est enim vnus, quia non est in se diuisum per corporeum & incorporeum. Est autem minus vnus, quia copatur secundum diuisionem formalem maiorem, scilicet per animatum & inanimatum. Ens autem minime est vnus, vnus quidem est pro quanto non est in se diuisum proportionaliter: minime vero pro quanto tantam diuersitatem formalem cum sua unitate copatur. Ex his patet primum quid scilicet sit unitas quaelibet: quia scilicet unitas est indiuisio, & talis unitas est talis indiuisio, id est diuisionis priuatio: ita quod nihil aliud est dicere, Sortes est vnus numero, id est Sortes est vnus caris diuisione numerali. Homo est vnus formaliter, id est homo est ens caris diuisione formali. Haec de primo.

¶ QVO ad secundum est sciendum quod ens reale dupliciter accipitur. Vno modo ut distinguitur contra ens ab intellectu fabricatum. Alio modo ut distinguitur contra non existens actu. Primo modo omnis res pradicamentalis est ens reale siue sit, siue non. Secundo modo id tantum quod realiter existit extra causas suas, est ens reale. Et quia hoc proprie est ens reale apud S. Thom. dicentem in questionibus de potentia Dei, q. 3. art. 5. ad secundum, quod res

antequam existat, est nihil, & est sententia haec conformis Aristoteli in pradicamentis dicenti quod destructis primis substantiis, impossibile est aliquid remanere: ideo unitas sicut & cetera realitatem habet proprie loquendo: pro quanto ipsa existit actu extra animam & causas suas.

¶ QVO ad tertium propono tres propositiones. Prima est, Quaelibet unitas supradicta, scilicet numeralis, quae formalis existit extra animam. Secunda est, Nulla unitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Tertia est, Omnis unitas formalis existit extra animam multipliciter realiter ad multiplicationem ipsarum rerum. Prima propositio est adeo manifesta, quod nullus sane mentis potest eam negare. In Sorte enim praeter omnem intellectus operationem apparet vtraque unitas. Caret enim in seipso diuisione numerali & formali causabili per principia propria & communia: & sic indiuisio numeralis & formalis habet. Unde in Sorte non est sola unitas numeralis, sed formalis multiplex secundum multitudinem pradicatorum quidditatorum: & sicut non sola indiuisio Sortes est extra animam sed quodlibet eius pradicatum quidditativum: ita non sola unitas numeralis, sed quaelibet eius unitas formalis extra animam dicenda est esse.

¶ Ad intelligendum vero secundam est notandum quod res potest intelligi communis extra animam dupliciter. Vno modo positiuè, alio modo negatiuè. Illa res est communis positiuè, quae indiuisa manens in pluribus suppositaliter distinctis inuenitur. Illa vero est communis negatiuè, quae nulli supposito est propria. Primo modo rem communem nullam recolo afferentem dari extra animam, nisi essentiam diuinam secundum fidem Christianam. Secundo modo videtur a quibusdam poni res extra animam communis, de quibus sermo erit infra: & quia hoc alienum a veritate mihi videtur: ideo de tali communitate intelligendo secundam propositionem probabo dupliciter.

¶ Primo sic, Nulla res exigens quidditatem solitarie inueniri extra animam existit in rerum natura: sed unitas communis extra animam, negatiuè pluribus suppositaliter distinctis est res exigens quidditatem solitarie inueniri extra animam. ergo nulla unitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Maior sic probatur: Nullum exigens ad suum existere aliquid quod impossibile inuenit: sed quidditatem extra animam solitarie inueniri est impossibile. oportet enim ipsam esse in aliquo supposito. ergo id quod exigit ipsam solitarie inueniri, nunquam existit in rerum natura. Minor autem probatur sic: Id, quod exigit quidditatem non propriam alicui supposito extra animam, exigit ipsam solitarie existentem. Sed unitas hominis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem non propriam alicui supposito. ergo unitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem solitarie inueniri in rerum natura. Huius praedictae praemissae notae sunt ex terminis. Maior quidem: quia quidditas non proprie alicui supposito necessario est solitaria. si enim non est solitaria, est in aliquo supposito: & si est in aliquo supposito, est propria illi. Minor vero patet: quia commune & proprium sunt opposita: commune enim includit negationem proprii, & e converso. Statim enim ut res appropriata est alicui communi negatiuè, esse desinit, eo quod negatione appropriationis caret: & statim ut communis negatiua est appropriata alicui, non est, eo quod negationem appropriationis habet. Oppositum ergo pradicati inferit oppositum subiecti in vtraque praemissa.

¶ Praeterea secundo probatur sic: Omnis res existens in rerum natura est res particularis. Nulla unitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est res particularis. ergo nulla talis unitas existit in rerum natura. Maior est nota ex communibus Peripateticorum sententia. Minor probatur sic: Omnis res particularis est alicui vni supposito propria, aliter non esset particularis. Nulla unitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est alicui vni supposito propria. Hoc patet ex terminis, ergo nulla talis unitas est particularis.

¶ Tertia propositio probatur sic: Quotiescumque aliqua duo sunt conuertibiliter idem realiter, multiplicato realiter vno, multiplicat & reliqua: sed res vna & vnus sunt conuertibiliter idem realiter: ergo multiplicata realiter multiplicabitur realiter & eius unitas. Sed pluralitas numeralis est realis, ergo pluralitata re numeraliter pluralificabitur, & eius unitas. vnus in Sorte & Platone sicut sunt duae corporeitates, aialitates & humanitates: ita sunt duae unitates formales sequentes corporeitates, & duae sequentes aialitates, & duae sequentes humanitates. Oportet enim secundum numerum pradicatorum essentialium esse numerum unitatum formalium in quolibet indiuiduo. Sicut enim quilibet pradicatum quidditativum dat aliquid esse: ita dare oportet aliquam unitatem, vnus enim & ens idem sunt, ut dicitur quarto Met. tex. co. 3.

¶ Ex his patet tertium, quomodo, si unitates habeant esse extra animam: quae sunt non communes, sed particularis & multiplicatae numeraliter iuxta numerum indiuiduorum quorum sunt. Haec de tertio.

¶ QVO ad quartum dico, quod natura absolute sumpta habet unitatem quandam: ut efficaciter concludit ratio adducta, quae est sancti Thomae in tractatu de Natura generis.

Opus. Caiet.

QQ 2 sanct

*formale
essia
generi-
ca, vel
specifica
habes,
nonquis
dem for-
malis-
ter, sed
quia ca-
lis
Sni-
tatis su-
damen-
tum est,
nullo au-
tem mo-
do Sni-
tate vel
plurali-
tatem
nume-
rale ha-
bere di-
citur.
In hac
quast.*

¶ Et quādo queritur, aut illa vnitas est numeralis, aut specifica, dico, q̄ est vnitas formalis, quę alia est à numerali, sicut diuisio formalis alia est à materiali. Nec illa vnitas formalis est specifica aut generica formaliter: sed est fundamentum vnitatis specificę & vnitatis genericę. Hęc enim vnitates formaliter ab intellectu sūt: illa verò omnē actū intellectus præuenit. Quod autē in litera dicitur, quod natura absolutē sumpta, nec est vna, nec est plures: intelligēdum est de vnitate & pluralitate numerali. ¶ Ad id verò, quod dubitationi additur, an ista vnitas sit realis, aut nō, dico q̄ secundum se est realis primò illorū modorū, quos suprà posuimus, accipiēdo ens reale sicut & natura ipsa absolute sumpta: & sicut natura secundum esse in singularibus est ens reale secundo modo, ita vnitas illa, quę semper naturam comitatur, in particularibus, posita est realis verè & proprie. Idem enim est iudicium de natura & eius vnitate. Hęc de quarto.

¶ Q̄uo ad Quintum duo dubia propria occurrunt. Primum est circa secundam propositionem, in qua dictum est, quòd nulla est vnitas communis extra animam. Secundum est circa id quod nunc dictum est: quia scilicet alietate sit alia vnitas formalis à numerali in Sorte.

¶ Cōtra primum enim instatur sic. Quęcūque suppositaliter distincta sunt vnū formaliter extra animā habet aliquam vnitatem cōmunem eis extra animā, Sortes & Plato sunt vnū formaliter extra animā: ergo Sortes & Plato habet aliquam vnitatem sibi cōmunem extra animam. Maior ex eo videtur manifesta, q̄ si aliqua suppositaliter distincta sunt vnū in eo, quo sunt vnū in eo, quo sunt vnū, non distinguuntur: & sic illud vnū est commune vtrique extra animam, ex quo sic sunt vnū.

¶ Pręterea, Humanitas quę est in Sorte, quantum est ex se, non est determinata ad Sortē vel Platonē: ergo vnitas formalis humanitatis, quę est in Sorte, quantum est ex se, est cōmunis negatiuē Sorti & Platoni. Consequētia est nota: quia etiā vnitas formalis nō est determinata quantum est ex se ad Sortē & Platonem. Antecedēs autē de se est manifestum: datur ergo extra animam aliqua vnitas cōmunis negatiuē plurib⁹ suppositaliter distinctis.

C I R C A Secundum dubium videtur, q̄ inter vnitatem formalem & vnitatem numeralem in Sorte existētem sit alietas realis: quia quarūcūq; priuationū habitus distinguuntur realiter, ipsę quoq; distinguuntur: sicut quia visus & auditus distinguuntur realiter, cęcitas etiā & surditas realiter differunt: sed vnitatis formalis & numeralis habitus distinguuntur realiter: ergo, &c. Patet ista: quia diuisio formalis & diuisio numeralis adeò distinguuntur, quòd in rebus separatis à materia formalis sine numerali inueniatur: & in istis inferioribus indiuidua eiusdem speciei numeralē diuisionem absque formali habeant.

¶ Ad opposita verò respiciēti apparebit, quòd sit alietas ratiois tantum: quia sicut se habet natura formalis ad naturā indiuidualem, ita vnitas formalis ad vnitatem numeralē: sed natura formaliter sumpta est eadem naturę numeraliter sumpta, & non nisi ratione ab ea distinguitur: ergo vnitas formalis est eadem realiter vnitati numerali, & non nisi ratione ab illa est alia.

P R O Dissolutione primi dubij nota, q̄ aliqua duo suppositaliter distincta esse vnū formaliter cōtingit dupliciter. Vno modo per hoc, q̄ illa duo adumentur in aliquo extra animam cōmuni vtriq; indiuiso in vtroq; illorū. Alio modo per hoc, quòd illa duo habent mutuam negationē inter se diuisionis formalis. Exēplum primi nō inueniatur in rerum natura, nisi (vt dictum est) secundum fidē Christianā in Trinitate. Exēplum secundum inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei. Sortes enim nullo intellectu considerate, habet hanc negationem: scilicet q̄ non est diuisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Sorte formaliter. Et quia ad eos esse vnū formaliter, nihil aliud requiritur, quā m esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum est Sortē & Platonē esse vnū formaliter extra animā. Cōmittitur ergo fallacia Consequētis in argumēto à superiori ad suū inferius affirmatiuē, esse enim vnū formaliter est superius ad habētia aliquod cōmune indiuisum in eis extra animam, & ad habētia duas naturas cū mutua negatione diuisionis formalis. Non enim est imaginādum Sortē & Platonem esse vnū formaliter: quia cōueniant in aliquo, in quo nō distinguuntur extra animā: sed ideo, quia vtrq; negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnde enim formaliter nihil aliud est, quā nō diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter Sortē & Platonē, intellige de vnitate formali sēcundū quid inter Sortē & hunc Leonem, & hunc lapidem, & hęc intelligentiam, &c. Sicut enim quia Sortes & Plato habent duas naturas, inter quas nō cadit diuisio formalis: ideo sint indistincti formaliter simpliciter extra animā: ita quia inter Sortis & huius Leonis naturas nō cadit diuisio formalis talis qualis natura est causari p̄ sensibile & insensibile, ideo Sortes & hic Leo sūt indistincti formaliter secundū quid. Ita etiā quia inter Sortem & hūc lapidem non est diuisio formalis per corporeū & incor-

corporeū, ideo Sortes & hic lapis sunt indistincti formaliter secundū quid, ita quoq; quia inter Sortem & Gabrielem non est diuisio formalis, quia nata est causari p̄ modos entis, scilicet p̄ se & in alio: ideo Sortes & Gabriel sunt indistincti formaliter sēcundū quid: & cōsequēter sunt vnū formaliter absq; omni opere intellectu: & si enim pluries dictū est, vnū idē sonare q̄ ens indiuisum. ¶ Ad secundum dico, q̄ aliud est dicere, natura humana existens extra animā sēcundū se est cōmunis pluribus negatiuē, seu indifferens negatiuē. Et aliud est dicere, natura humana existēs extra animā est cōmunis pluribus seu indifferēs negatiuē, prima enim est vera, secundā verò est falsa. Et veritas primā patet ex supradictis, vbi diximus q̄ natura, quę est extra animam, puta natura Sortis, secundum se, id est solitariē sumpta, non est determinata, neq; appropriata alicui, & cōsequēter est indifferens, seu cōmunis negatiuē. Falsitas autē secundę patet ex eo, q̄ omnis propositio est simpliciter falsa, in quā prædicatū repugnet subiecto ratione cōditionis explicitē importate in illo: sicut ista est simpliciter falsa, Ignis non approximatus combustibili comburitur: quia comburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa propositio secunda, scilicet natura existens extra animam est cōmunis pluribus negatiuē, est huiusmodi: ergo ista est falsa.

A D Buidentiā minoris scito, q̄ cum dico natura secundū se, seu natura absolute, dico duo, scilicet naturā & solitudinē, & eī conditionem. Similiter cum dico, natura existēs extra animam, dico duo: scilicet naturam & particularē existētia sibi cōiunctā, & eius cōditionem. Vnde aliquid cōuenit siue repugnat naturę absolute rōne naturę, & aliquid ratione solitudinis. Similiter aliquid cōuenit siue repugnat naturę existēti extra animam, & aliquid ratione asortiationis eius ad particulare. Cū igitur cōmunitas negatiuę, quę est prædicatū in propositione nostra, nō cōueniat naturę absolute ratione sui, scilicet naturę, quā nō est eius prædicatū quidditatiuū, sed cōueniat ei ratiōe explicitē cōditionis per se sēcundū se, seu ly absolute, quę est solitudo (ex hoc enim natura est cōmunis negatiuē, quia solitariē accipitur absq; determinatione ad hoc, vel illud) oportet q̄ repugnet naturę sub opposita cōditione sumpta rōne illius opposite cōditionis. Explicat autē cōditionē oppositam solitudinis natura existēs extra: eo q̄ explicat cōiunctionē eius ad particularē existētia, quę solitudinē illius tollit. Et ideo cōmunitas negatiuē repugnat naturę existēti extra: nō ratione naturę, sed rōne cōditionis explicitę per se existēti extra animā: & cōsequēter propositio illa, in qua subiectū erat natura existēs extra, & prædicatū erat cōmunitas negatiuē, est simpliciter falsa. Statim enim, vt natura perdit solitudinem, cōmunitatem quoque perdere cogitur. Amittit autem solitudinem, quā primū in alio est.

¶ Vnde apparet respōsio ad argumētum, quòd licet tam natura quā vnitas formalis, quantum est ex se, id est solitariē, sit cōmunitas negatiuē: ipsa tamē existēs extra, non est cōmunis: sicut ipsa, quantum est ex se, nō est cū alio: ipsa tamē existēs extra necessariò est cū alio, & sic nō licet inferre, ipsa quantum est ex se non est cū alio, ergo ipsa existēs extra nō est cū alio: ita nō licet inferre, ipsa quantum est ex se, est cōmunis negatiuē, ergo ipsa existēs extra, est cōmunis negatiuē. Vtrobique enim idem peccatum accidit, & est secundū fallacia accidētis. Et si hoc incautus fueris, videbis in quo differt positio Scoti in secūdo sen. di. 3. q. 1. à positioe nostra: & vnde in talē opinionē incidit. Dicit enim ipse naturā specificā, puta humanitatē ratione sui sequi hęc duo, scilicet vnitate formale & cōmunitatem negatiuā, seu indifferētia ad plura numero. Dicit nāq; in fine illius quęstionis, quòd nō oportet querere causam, quare natura sit cōmunis: quia natura ipsa est causa sufficiens suę cōmunitatis: sed bene oportet querere causam, quare sit singularis: quā nō ex se est singularis: & ideo sicut extra animā inuenitur natura vna formaliter: ita inueniatur natura cōmunis plurib⁹. Nos autē in primo nō dissentimus, sed in secundo. Dicimus enim naturā ratione sui sequi vnitate formalem: sed cōmunitatem negatiuā fatemur non sequi eam ratione sui, sed ratiōe solitudinis sue: sicut singularitatē sequi eā diximus ratione associatiōis eius ad existētia. Et quia cōditio solitudinis non cōuenit naturę ratione sui, nec ratiōe ipsius esse, q̄ habet extra animā, sed rōne intellect⁹ quā nat⁹ est adunata diuideri: ideo ante omnē actū intellect⁹ nulla cōmunitas in natura inuenit. Et sicut querēda est causa, vnde habeat natura esse solitariū, & esse extra, quā de se neutrum habet: ita querēda est causa, vnde habeat natura cōmunitatē & singularitatē: de se enim neutrum habet.

¶ Causa autē vnde falsitas in hoc Scotica p̄ccāsit opinione, videtur duplex. Prima est equiuocatio illius termini, ex se, seu, de se. Potest enim vtrūque eorū accipi dupliciter. Vno modo positiuē: & sic nō dicit aliquā habitudinem causā. Alio modo negatiuē: & sic dicit solitudinem: id est non cum alio. & primo modo intellexit natura esse cōmunem ex se, ita q̄ ipsa est sibi sufficiens causa suę cōmunitatis, vt ex verbis eius ibi patet: cū tñ debuisset intelligere secūdo modo: natura enim ex se, id est nō cū alio, est indistincta

*In hac
quast.*

*Scot. 1. d.
3. q. 1.*

*Causa
duplex
erroris
peccati
Scotista
rum.*

indifferens & communis: sicut quod dicitur natura ex se est sola. ly ex se, non dicit aliquam causalitatem, sed tantum negationem coniunctionis cum alio.

Secunda causa est distinctio inter propositionem negatiuam & affirmatiuam de predicato infinito. reduplicatiue addita. Licet enim ex affirmatiua de predicato infinito sequatur negatiua, & e conuerso, ut dicitur in secundo Perihermenias, quando non sunt replicatiua, cum reduplicatiue: tamen licet ex affirmatiua de predicato infinito, sequatur negatiua de predicato finito: non tamen e contra. Hac enim, Homo in eo quod homo non est albus, non sequitur ista, Homo in eo, quod homo, est non albus. Si enim homo in eo quod homo esset non albus, nunquam homini coniungi posset albedo: quia quod conuenit alicui, secundum quod ipsum, conuenit ei semper necessario & p se. Apparet autem in hoc defecisse manifeste processum Scoticum: cum enim commune negatiue idem sonet quod non proprium, argumetatus est sic, Natura, puta humanitas, in quantum talis, non est propria alicui: ergo humanitas, in quantum humanitas, est non propria: ubi expressum patet defectus predictus. Et quod sic processerit, patet ex suo processu. Conclusio enim sua est affirmatiua de predicato infinito. cum concludat, ergo natura ex se est communis, id est non propria. Antecedens uero est negatiuum, scilicet natura non est de se hic, id est propria alicui. Similiter patet ex alio processu, quem ibi inducit, scilicet humanitati Sortis ratione sui non repugnat esse in alio, ergo humanitas Sortis ex se est communis: ubi aperte patet predictus defectus. Reduplicatiue enim in primo processu sonat ly ex se, seu de se, in secundo ly ratione sui, &c. Et hoc est valde notandum in hac materia, & in materia, de vniuersalibus: eo quod hinc omnia pedent. Attentum ergo oportet esse, quod hoc propositio, Natura ex se est communis, si debet esse vera, oportet quod tam ly ex se, quam ly communis, teneatur negatiue secundum viam nostram, & veritate: & tunc idem est, ac si dicatur, Natura non est alio sumpta, est non propria alicui: quod patet esse verum. Secundum uero Scotum, ly ex se tenetur positiuie & male: & sensus est, Natura ratione sui, siue in quantum talis est non propria alicui: quod est manifeste falsum.

Attentior adhuc sit, quod aliud est dicere, a natura, puta humanitas, in quantum huiusmodi, non est propria alicui. Et aliud est dicere, humanitas, in quantum huiusmodi, est non propria seu communis, quod idem sonat in proposito. Prima enim est vera: quia humanitas in eo, quod humanitas non conuenit quod sit appropriata alicui. Secundum uero patet esse falsum ex eadem radice: quia humanitati in eo quod humanitas non conuenit, quod sit non appropriata alicui. Abstrahit enim ab utroque, scilicet ab esse proprio & ab esse non proprio. Si enim humanitas in eo quod humanitas, esset non appropriata nunquam humanitas esset appropriata alicui quia ut dictum est ex primo Posteriorum, quod conuenit alicui secundum quod ipsum presupponit de omni, necessarium & per se. Quod autem nature ratione sui non conueniat illa communitas, scilicet supra indirecte probatum fuerit, ubi duabus rationibus deducta est falsitas istius propositionis. Vnitatis existens extra animam est communis pluribus suppositiualiter distinctis: ad falsitatem enim huius sequitur falsitas illius: quia quod non conuenit rei extra animam, non conuenit ei ratione sui. Directe tamen nunc probo sic, Omne quod sequitur aliquam naturam ratione sui, predicatur simpliciter, id est sine aliqua additione de supposito illius nature: sed communitas sequitur naturam humanam per te ratione sui, ergo communitas predicatur simpliciter, id est sine aliqua additione de supposito nature humanam. Processus bonus in tertio primam conclusionem autem est falsa, ergo altera premissarum: non Maior, ut declarabitur: ergo Minor que est positio tua. Falsitas conclusionis patet: quia ista est simpliciter falsa, Sortes est communis pluribus: & si addatur ly ex se, adhuc est falsum dicere, Sortes ex se est communis pluribus. Veritas Maioris declaratur sic. Quod sequitur naturam ratione sui, aut est passio, aut modus, aut predicabile p se, aut per accidens, aut separabile, aut inseparabile. Modum omnia ista, si committantur naturam ratione sui, ita se habent quod sicut natura predicatur essentialiter de individuo, puta homo de Sorte, ita ista predicatur denominatiue in suo ordine de ipsomet individuo: ut patet discurrendo. Et confirmatur hoc, quia in proposito nostro naturam humanam sequitur unitas formalis & communitas ratione sui secundum te. Unde neutrius est alia causa querenda nisi natura ipsa. Ergo sicut unitas formalis predicatur simpliciter de Sorte: ista enim est simpliciter vera, Sortes est vnus formaliter, ita communitas predicabitur de Sorte simpliciter dicendo, Sortes est communis. Hoc est falsum, ergo, &c. Quamquam est maior ratio de unitate sui de communitate, & quare eorum, que sequuntur naturam ratione sui, alia predicatur de individuo, alia non. Non enim erit facile fingere rationes Scoti, quas ibi facit: quia non concludunt communitatem dari extra animam, sed unitatem: ideo superfluum iudicauimus adducere. Si que autem ex eis aut expositis ab eodem in septimo Meta. ad communitatem probanda adducerentur, non erit difficile sumere responsionem ex dictis ad duas illarum hic inductas.

Secunda. Cap. 1. Lec. 3.

T. c. 12. In hac quaest.

AD secundi dubii euidetiam sciendum, quod vnus, cum dicat ens indiuiduum, importat aliquid positiuum, & aliquid priuariuum. Si loquamur de unitate formali & unitate numerali substantiali, quod ad positiuum quod importat, sic sunt idem realiter & distincti. Sic idem realiter sunt Sortes & homo: & ratione distinguuntur: eo quod eadem res est que est vna formaliter & numeraliter. Si autem loquamur de his unitatibus, quo ad priuationes diuisionum importatas, sic dico quod distinguuntur realiter: dum non fiat vis in hoc, quod distinctio realis sit passio entis realis, eo quod alia priuatio est priuatio diuisionis formalis: & alia est priuatio diuisionis numeralis. Sicut alia est diuisio formalis, & alia est diuisio numeralis. Nec inueniuntur in vno esse plures unitates substantiales realiter distinctas: quo ad priuationes importatas: esset autem impossibile in vno esse plures unitates substantiales realiter distinctas quo ad res positiuas, quas importat. Unde vtriusque rationis adducte conclusio concedenda est, diuersimode loquendo: nec aliter respondere est opus. QVAESTIO.

Num Natura absolute sumpta sit illa, qua predicatur de indiuiduis. DVBIUM est tertio circa assignationem quartae differentiae: Dubium non enim videtur verum, quod natura absolute sit illa que predicatur de indiuiduis: quia natura absolute sumpta, non est vniuersalis, neque communis. In huiusmodi autem propositionibus, Sortes est homo, & Sortes est animal, & similibus predicatur vniuersale, & superius de particulari & inferiori. Similiter etiam cum quaritur, an ista predicatio, Sortes est homo, sit equalis de equali, vel inferioris de inferiori, non videtur posse responderi, tenendo quod natura absolute predicatur, cum illa nec equalis, nec superior sit. Ad hoc dicendum est, quod sicut in natura extra est considerare ipsam verbi agendi: & ex considerare conditione eius sine qua non operatur. Vbi gratia, in colore considerare natura eius, ex qua est visibilis: & considerare particularitas, que est conditio, sine qua non est visibilis. Ita in natura predicabili est considerare duo, scilicet id quod predicatur & attribuit subiecto, & conditione sine qua non attribuitur illi. Sicut in hac propositione, Sortes est homo, id quod attribuitur subiecto, est ipsa natura humana: & nihil aliud. Conditio uero sine qua ly homo, non predicatur de Sorte, est esse vniuersale superius commune, vel aliud huiusmodi: ut enim infra patebit, & habet ab Ari. 7. Met. tex. c. 46. Nulla res predicatur, nisi ut habet esse in intellectu, eo quod predicatio ab intellectu dependet. Unde ad dubium dico, quod natura secundum suam rationem est id quod predicatur de ipso indiuiduo. Est enim predicatio rei de re. Superioritas tamen & vtilitas & cetera huiusmodi, sunt conditiones eius. Et ideo ad interrogationem, an in illis predicatiuibus sit predicatio equalis vel superioris, dico quod est predicatio superioris. Nec obstat quod superioritas non inest nature absolute: que predicatur: quoniam non dicit S. Tho. quod natura absolute, prout abstrahit ab omni esse, conueniat hac conditio, scilicet predicatio de indiuiduis: sed dicit quod res cui conuenit illa conditio, est natura absolute, & non aggregatum ex natura & esse in intellectu, seu in singulari. Non enim cum dico, Sortes est homo, in sensu, Sortes est homo secundum esse in intellectu, aut in singulari: aut superiori, aut equali: Sortes est habens humanitatem. Unde valde attendenda est distinctio inter id quod predicatur & conditione predicati: qua non attenda forte decepti sunt dicentes absolute ex hoc textu haberi, quod ista, Homo est animal: nec est predicatio superioris, nec inferioris, nec equalis. Sensus ergo literę est, Natura absolute que est predicatur id est natura secundum conditiones sibi debitas ratione sui est id quod attribuitur singularibus: & non secundum conditiones sibi debitas ex esse in intellectu, vel singulari: cum quo stat, quod esse in intellectu vniuersalitas & superioritas sint conditiones, sine quibus natura ipsa non predicatur de singularibus.

Non tamen potest dici, quod ratio vniuersalis conueniat nature sic acceptę, quia de ratione vniuersalis est unitas & communitas. Nature autem humanę neutrum eorum conuenit secundum suam absolutam considerationem. Si enim communitas esset de intellectu hominis, tunc in quocunque inueniretur humanitas, inueniretur communitas, & hoc falsum est: quia in Sorte non inueniretur communitas aliqua, sed quicquid est in eo, indiuiduatum est. Hic iam ponitur quarta conclusio negatiua, essentia substantię compositę absolute sumpta non est vniuersalis, ut species, &c. Probatur sic, Vniuersale est vnus commune multis: essentia substantię compositę secundum se non est vna communis multis: ergo essentia substantię compositę secundum se non est vniuersalis, &c. Maior est Ari. secundo Posteriorum. Minor uero probatur ex eo quod si secundum se essentia substantię compositę esset vna & communis, in quocunque inueniretur illa essentia, esset vna & communis multis, quod est impossibile. Cõsequentiã patet ex eo, quod omne quod conuenit alicui secundum se, conuenit ei in quocunque ponatur: ut ex primo Posteriorum apparet. Impossibilitas autem consequentiã adeo est manifesta, ut Opus. Caict. QQ 3 Auc.

Essentia absolute sumpta non est communitas.

T. c. 17

T.c.1. Auic. dicat secundo suæ Metaphysicæ, quod nullus sanæ mentis potest oppositum illius opinari. Quis enim est adeo fatuus, qui dicat essentiam Sortis sibi communem esse & Platoni?

SED hic occurrit dubiū circa propositionem illā, supra quā fundatur totus processus, scilicet, Omne quod conuenit alicui sibi se cōuenit ei, in quocunq; ponatur: videtur enim multas habere instācias. Motus enim secundum se est velocitabilis in infinitum: ex sexto Phys. text. Com. 15. Motus autē in cælo positus, nequaquā, sed est velocitas vt dicitur secūdo Cæli, text. Cō. 28.

T.c.15. T.c.28. Tr.c.3. Similiter cōtinuum secundum se est diuisibile in infinitū ex sexto Phys. text. Com. 3. Cōtinuum autem in re naturali positum, nō cū omniū natura cōstantiū determinata sit ratio magnitudinis: vt dicitur secundo de Anima: text. Cō. 41. Similiter motus secundum se habet cōtrarium, ex 5. Phys. text. Com. 8. & 14. Motus autem in cælo positus caret contrario: primo Cæli, text. Com. 20.

T.c.41. T.c.8. 614. T.c.20. AD hæc & similia dicitur prænotādo quod aliud est dicere, A conuenit aliquid secundum se: & aliud est dicere, A non repugnat aliquid secundum se. Ad veritatē enim primi exigitur, quod A vēdicet sibi illud in primo, vel secūdo, vel quarto modo per se itatis. Ad veritatē secūdi sufficit, qd ipsi A vt sic, nō repugnat illud. Ad veritatē quoq; primi sequitur illud conuenire sibi in quocunq; ponatur: ad veritatē secūdi, non. Multa enim sunt que non repugnat animali in eo qd animal: quæ tamen non inueniuntur in quolibet animali. Quicquid aut conuenit animali in primo, vel secūdo, vel quarto modo dicēdi, per se inuenitur in omni animali. Vnde in proposito dico, qd nulla instāciarū adductarum est cōtra propositionē assumptam, eo qd omnia, quæ in illis dicuntur, intelligēda sunt per nō repugnantiam & cōuenientiam. Cū enim dicitur motum esse velocitabilem in infinitum, intelligim⁹ motui vt sic, nō repugnare velocitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, continuum esse diuisibile in infinitum, intelligitur continuū sic, vt non repugnare diuisibilitatem in infinitum. Similiter cū dicitur, motum habere contrarium, intelligimus motui, vt sic non repugnat habere contrarium.

Quod si hoc non placet, dicitur, qd aliud est dicere, A in eo qd, A conuenit aliquid: & aliud est dicere, A in eo qd, A non conuenit aliquid: vt patet. Et qd quicquid cōuenit A, in eo qd A, conuenit omni A: quicquid aut nō conuenit A, in eo quod A, non oportet negari ab omni A. Risibile enim non cōuenit animali in eo, qd animal: & tamen nō negatur ab omni animali. Conuenit enim animali in homine. Et subiungitur, qd omnes propositiones in instāctis adductę sunt intelligendę negatiuē, vt sit sensus: Motus est velocitabilis in infinitum, id est motus vt sic, est determinatæ velocitatis. Similiter cōtinuum est diuisibile in infinitum, id est continuum vt sic, non est determinatę diuisionis. Similiter motus habet cōtrarium, id est motus vt sic, non determinat sibi esse absque contrario: & sic secundum vtrunq; modum respondendi, remanet propositio assumpta vniuersaliter vera.

Posset tamen & aliter dici ad has instāctias: sed quia magis ad formam propositionis attendo, quā ad materiam, ideo impresentiarum pertranseo.

Similiter etiam non potest dici, quod ratio generis accidat naturæ humanæ secundum illud esse, quod habet in indiuiduis, quia non inuenitur in indiuiduis natura humana secundum vnitatem, vt sit vnum quid conueniens cui libet, quod ratio vniuersalis exigit.

Hic ponitur quinta cōclusio negatiua, scilicet essentia substantiæ cōpositæ sibi esse quod habet in singularibus, non est vniuersalis, probatur sic, Vniuersale est in multis essentia substantiæ cōpositę secundum esse quod habet in indiuiduis, nō est vna in multis, sed diuersa in multis: ergo essentia substantiæ cōpositæ secundum esse, quod habet in indiuiduis, nō est vniuersalis: & cōsequēter, nec species, nec gen⁹, nec differētia q̄ vniuersalitatē supponūt.

Relinquitur ergo quod ratio speciei accidat naturę humanæ secundum illud esse: quod habet in intellectu. Ipsa enim natura habet esse in intellectu abstractum ab omnibus indiuidualibus, & habet rationē vniuniformem ad omnia indiuidua, quæ sunt extra animam: prout essentialiter est imago omnium: & inducens in cognitionem omnium, in quantum sunt homines, & ex hoc, quod talem relationem habet ad omnia indiuidua, intellectus adinuenit rationem speciei: & attribuit sibi, vnde dicit Cōmētator pri⁹ de Anima, quod intellectus est, qui facit vniuersalitatē in rebus: hoc etiam Auicēn, in suæ Metaphysicæ octauo dicit.

Hic per locū à diuisione cōcluditur sexta cōclusio affirmatiua determinatiua quæ sit difficultatis scilicet essentia sibi esse in intellectu est vniuersalis, genus, species, differētia, &c. pbaf sic. Vnū in multis & de multis est vniuersale natura sibi esse in intellectu est vna ī multis & de multis: ergo est vniuersale. Probatio Minoris, Vniuniformit se habēs ad multa, vt essēntialis eorū imago, est vnum in multis & de multis natura sibi esse in intellectu est hmōi, quia habet esse abstractū ab omni difformitate indiuiduorum essentialiter eorum cognitionem gignens: ergo, &c.

AD euidēntiam huius conclusionis & rationis: quia termini multipliciter dicti sibi Arist. doctrinam distinguendi sunt. Nota primō distinctiones terminorū in cōclusionē positorum. Esse in intellectu cōtingit dupliciter, subiectiuē & obiectiuē. Esse in intellectu subiectiuē est inhærere ipsi, sicut accidēs, suo subiecto, vt albedo superficiē. Esse in intellectu obiectiuē, est terminare actū intellectus. Intellectus est duplex in nobis, agēs & possibilis, vt dicitur tertio de Anima. text. Com. 17. Intellectus agēs est ille, qui abstrahit speciem intelligibilem à phantasmatis. Intellectus possibilis est ille, q̄ intellectionē recipit in se. Vniuersale duplex, representādo, & in prædicando. Vniuersale in representādo in proposito est quod representat rem, non representando cōditiones eius indiuiduales. Vniuersale in prædicando est illud qd prædicatur de multis differentibus secundū esse.

His visis, scito conclusionem illā, scilicet natura secundum esse in intellectu est vniuersalis trifariam verificari. Primō sic, Natura sibi esse obiectiuū in intellectu agēte est vniuersalis in prædicando. Secundō sic, Natura sibi esse subiectiuū in intellectu possibili est vniuersalis in representādo. Tertiō sic, Natura sibi esse obiectiuū in intellectu possibili est vniuersalis in prædicando.

Sciendum est secūdo, quod res extra, secundum qd est actu intelligibilis est obiectiuē in intellectu agēte: sic enim terminat ei⁹ actionē, quia ad hoc positus est ab Arist. intellectus agēs, vt faciat rē intelligibilem in potentia, intelligibilem in actu, vt Com. dicit tertio de Anima. Com. 18. Fit autē actu intelligibilis res extra ab intellectu agēte, nō p̄ hoc qd recipiat, aut perdat aliquid sibi esse per illius actionem, sed ex hoc qd eius species intelligibilis producit ab intellectu agente. Per hoc enim res extra representatur nō representatis cōditionibus indiuidualib⁹: cū quib⁹ in potentia intelligibilis erat nō in actu. Vnde ipsa p̄ductio speciei intelligibilis est factio rei extra: intelligibilis in actu. Habet enī ratio illa duos terminos. Vnū intra animā, scilicet specie intelligibile, quę realiter p̄ducitur de nouo in intellectu possibili. Et aliū extra, scilicet rem cuius est illa species, quæ nihil reale ex hoc acquirit, sed tantum denominationem extrinsecam, scilicet qd est abstracta ab hoc, & nunc: quod est actu intelligibilis, &c.

Natura aut extra, secundum qd est actu intellecta, est obiectiuē in intellectu possibili: sic enim terminat eius actionē, quę est intelligere. Fit autē & est actu intellecta res extra, nō per hoc qd aliquid accipiat, aut amittat per actionē intellectus possibilis, sed ex hoc qd cōceptus eius formatur ab intellectu possibili: tūc enim res intelligitur, quando eius cōceptus formatur. Vnde ipsa conceptus formatio est factio rei extra actu intellecta: habet enim & hæc actio duos terminos. Vnum intra animam, scilicet cōceptum, qui realiter fit, qui nihil aliud est quā expressa similitudo rei, rem præsentem obiectaliter faciens intellectui possibili. Et alterū extra, scilicet rem quę ex producto conceptu extrinsecè denominatur actu intellecta.

Ex his patet, quæ sit differentia, & quæ sit conuenientia inter rem obiectiuē in intellectu agente & intellectu possibili. Differentia siquidem est quia ex hoc qd obiectiuē in intellectu agente fit, & est actu intelligibilis, non autem actu intellecta. Ex hoc verō qd est obiectiuē in intellectu possibili, quæ iam erat actu intelligibilis, fit actu intellecta. Conuenientia autem est, quia tā ex hoc quod est obiectiuē in intellectu agēte, quā ex hoc quod hoc est obiectiuē in intellectu possibili, habet quod sit representata absque indiuidualibus & conditionibus: & consequenter quod sit abstracta ab hoc & nunc, &c.

Sciendum est tertio ex Auic. 5. Meta. c. 1. quod vniuersale in prædicando, est id quod in intellectu non est impossibile prædicari de multis. Et hoc tripliciter potest se habere.

Primō, quod illa multa sint actu in rerum natura: sicut homo obiectus intellectui est vniuersale respectu Sortis & Platonis.

Secūdo, quod illa multa non sint: possint tamen esse, sicut domus heptagula obiecta intellectui, est vniuersale respectu plurium heptangularum, quæ non sunt, possunt tamen esse.

Tertio, quia illa multa nec sint esse sicut Luna obiecta intellectui est vniuersale respectu plurium Lunarū, quæ impossibile est esse. Et Gabriel obiect⁹ intellectui est vniuersale respectu plurium Gabrielium, quos implicat cōtradictionē esse. Vniuersale primo modo vocatur à S. Thom. prima parte, q. 13. vniuersale sibi esse & sibi rationem: quia res illa realiter est in pluribus, & non solum obiecta intellectui. Vniuersale tertio modo vocatur ibidē vniuersale, seu commune sibi rationē tantū: quia res illa non inuenitur realiter in pluribus, sed vt obiecta intellectui tantū. Vniuersale secūdo modo ibi distinguitur contra vniuersale primo modo. Posset tamē nomine proprio dici vniuersale secundū rationē & secundū

Essentia absolute accepta non est vniuersalis sibi habet esse in singularibus.

Essentia sibi habet esse in intellectu est vniuersalis, seu gen⁹, seu species, seu differētia.

Comēntator 8. in medio.

T.c.17.

Cō. 18.

Cap. 1.

1. per q. 13. arti. 9. c.

secundum rem in potetia tamen. Nec solum nomina ibi imponuntur a S. Tho. sed & dictorum ratio assignatur valde subtilis, quae super quatuor propositiones fundatur.

In hoc cap. Prima est, Vniuersalitas & predicabilitas non conueniunt rei secundum se: nec secundum esse, quod habent extra animam, patet illa ex dictis.

Secunda est, Res materialis, quae sola per propria specie cognoscitur a nobis, sicut quae est in intellectu nostro, obiectiue representatur absque conditionibus indiuidualibus: patet illa ex dictis.

Tertia est, Res immaterialis etiam Deus ipse sicut quod est in intellectu nostro, obiectiue representatur per modum reru materialium, scilicet non representatis proprietatibus indiuidualibus. Patet illa: quia res illae non cognoscuntur a nobis secundum quod in seipsis sunt, sed per modum reru materialium: nec per proprias species, sed per species reru materialium.

Quarta est, Res omnis ut representata absque conditionibus indiuidualibus, non magis respicit unum quam plura indiuidua. Patet illa: quia ut abstracta est, aequaliter ad unum & multa se habet. Nihil enim fingi potest, unde abstractum ut abstractum unum magis respiciat, quam plura, vel e contra. Unde & notatur Auic. apposuit in definitione vniuersalis illam particulam, sicut quod est in intellectu. Multa enim sunt vniuersalia, quibus tam sicut quod est extra, quam secundum propria ratione repugnat predicari de pluribus, ut de intelligentiis dicitur. Nulli autem vniuersali, sicut quod est in intellectu representatum, absque propria & particulari existetia proprietate & hypostatica repugnat predicari de pluribus. Ex quibus formatur talis ratio: Res quaelibet & sola aequaliter se habet ad unum & plura indiuidua est vniuersalis in actu predicando res quaelibet sola ut representata intellectui nostro, est aequaliter se habens ad unum & plura inferiora: ergo res quaelibet & sola ut representata in intellectu nostro, est vniuersalis in actu in predicando. Maior patet ex definitione vniuersalis assignata ab Arist. primo Perihermenias. Minor vero quo ad secundam partem patet ex prima propositione: quo ad primam autem partem ex reliquis tribus.

2. 5. q. 9. Ex his corollarie elicio, quod ad hoc quod aliquid sit vniuersale in actu in predicando, non exigitur actualis relatio naturae obiectae ad particularia: sed sufficit quod res ipsa sit in ea dispositione, secundum quam intellectus ad libitum possit illam relationem sibi vere attribuere, nihil addendo praeter ipsam actualem relationem.

2. 5. q. 9. Istis praelibatis, iam patere potest conclusio intenta secundum omnes tres sensus assignatos.

2. 5. q. 9. Et pro primo quidem sensu argui potest sic, Id quod in intellectu non est impossibile predicari de multis, seu (ut Arist. verbis utar) aptum naturae est predicari de multis, est vniuersale in predicando: sed res sicut quod est obiectum in intellectu agente est huiusmodi, ergo res sicut quod est obiectum in intellectu agente est vniuersalis in predicando. Maior patet ex Auic. & Arist. Minor vero probatur sic, Res abstracta a conditionibus indiuidualibus ut sic, est apta nata predicari de pluribus: res secundum esse obiectum in intellectu agente, est abstracta a conditionibus indiuidualibus: ergo, &c. Praemissae omnes ex dictis sunt manifestae.

2. diff. 3. q. 1. Ex his habes quam male dixerit Scot. secundum sent. diff. 3. q. 1. in responsione ad primum, dicendo, quod natura ante actum intellectus possibilis nihil habet, nisi quod conuenit sibi extra animam. patet enim iam quod secundum sententiam Arist. est actu intelligibilis abstracta ab hoc & nunc: & consequenter vniuersalis in actu ante actum intellectus possibilis.

2. diff. 3. q. 1. Pro tertio sensu arguere aliter non est opus: eo quod eodem modo procedendum esset.

2. diff. 3. q. 1. Secundus autem sensus intelligentibus terminos ex rationibus terminorum clarus est. Natura namque secundum esse subiectiua in intellectu possibili: nihil aliud est quam similitudo immaterialis sui representatiua in illo existens. Similitudo autem immaterialis a singularibus abstracta, rem vniuersaliter necesse est representet: eo ipso quod abstracta est. Si enim res vniuersaliter non representet: sed particularibus conditionibus immixtam: & non a materialibus conditionibus abstracta, non esset vniuersalis: ergo in representando ipsam est vniuersalis res, sicut quod est subiectiua in intellectu possibili, id est species seu similitudo ipsius naturae per quanto representat naturam ipsam non representatis conditionibus indiuidualibus.

2. diff. 3. q. 1. Et nota quod quia natura ipsa habet duas similitudines in anima, scilicet specie intelligibile & conceptus: siue specie impressam & specie expressam: modo secundum utramque specie est vniuersalis in representando. Quare autem oportet duas species ponere, & quomodo, si Deus conceperit nobis vitam, alibi dicitur. Quauis autem conclusio secunda possit omnibus modis dictis verificari: attamen primus & tertius sunt ad propositum litterae. Intendimus enim hic de vniuersali in predicando quod intentione logicam sonat, & non de vniuersali in representando quod nulla intentione secunda logica dicitur vniuersale, sed esse proprio, quod secundum se sortitur.

2. diff. 3. q. 1. Litera sic glossare potest. Ipsa enim natura habet esse in intellectu agente, vel possibili tam obiectiue, quam subiectiue abstractum ab

2. diff. 3. q. 1. omnibus indiuidualibus conditionibus. Et habet rationem vniuersalem obiectiue in predicando, subiectiue in representando. ad omnia indiuidua quae sunt extra, prout essentialiter est similitudo omnium, obiectiue in essendo: subiectiue in representando, inducens cognitionem omnium, in quantum sunt homines: quia ut sic assimilantur. Et ex hoc quod talem relationem: scilicet vniuersalitatis & similitudinis essentialis, vel representatiuae habet natura ad omnia indiuidua intellectus, adiuuente rationem speciei: id est secundam intentionem, quae est species, & attribuit ipsi naturae vniuersaliter se habenti ad indiuidua ex hoc, quod representatur absque omni indiuiduantium difformitate.

2. diff. 3. q. 1. QVAESTIO VII. Num vniuersalia in actu sint extra animam.

2. diff. 3. q. 1. CIRC A dicta est questio non modica. An vniuersalia in actu sint extra animam, an fiant per opus intellectus, quae admodum dictum est. In hac questione primo declarabitur quibus. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertio ponetur opinio S. Tho. Quarto respondebitur ad argumenta in oppositum.

2. diff. 3. q. 1. QVO ad primum: quia haec questio diuersimode intellecta, diuersis modis a Philosophis determinata est, impresentiarum Peripateticam sententiam supponendo, scilicet quod vniuersalia non subsistant extra singularia, declaranda est quomodo intelligatur.

2. diff. 3. q. 1. In nomine vniuersalis tria intelligimus. Primum vniuersalitate, quae est relatio rationis. Secundum rem, quae denominatur vniuersalis ab illa vniuersalitate. Tertio, aptitudinem ad essendum in multis, quae est quid medium inter illa duo, & est fundamentum proximae quare restituecipiat illam relationem denominationem: ideo enim rei intellectus attribuit relationem vniuersalitatis, quia res illa apta nata est esse in pluribus: non vertitur in dubium: an illa relatio, quae vocatur vniuersale formaliter sit extra animam: ea enim omnes ab intellectu fieri dicuntur. Nec quaeritur an illa res, quae denominatur vniuersalis, quae vocatur vniuersale obiectiue in potentia, sit extra animam. Communis enim sententia est quandoque res illa est extra animam, quandoque non. Si enim res illa est res realis. puta homo, bos & huiusmodi ponitur extra animam. Si autem res illa sit ens ratiois, non ponitur extra, ut subiectum, praedicatum, propositio, syllogismus, & similia. Sed dubitatio est an aptitudo ad essendum in multis sit extra animam: ita quod absque omni tempore intellectus inueniatur res apta nata esse in multis, quae vocatur vniuersale in actu obiectiue. an solum extra animam sit res. Aptitudo autem ad essendum in multis inest rei per opus intellectus. Et quia aptitudo illa coepit rationem vniuersalem in actu obiectiue sumendo vniuersale, licet non formaliter: ideo quaerere an extra animam inueniatur totum hoc, scilicet res apta nata esse in pluribus: est quaerere, an sit extra animam vniuersale in actu obiectiue.

2. diff. 3. q. 1. Et debes scire ad euidetiam terminorum, quod sicut album accipitur dupliciter scilicet formaliter & subiectiue: ita vniuersale accipitur dupliciter, scilicet formaliter & subiectiue. Subiectiue enim accipi non potest, eo quod vniuersalitas in nullo est subiectiue cum sit ens ratiois. Vniuersale formaliter est ipsa vniuersalitas, quae relationis est. Vniuersale obiectiue subdividitur in vniuersale obiectiue in actu, & vniuersale obiectiue in potentia. Vniuersale obiectiue in actu est totum hoc, scilicet res vna apta nata esse in pluribus. Vniuersale obiectiue in potentia est res ipsa vna formaliter. non adiungendo sibi aptitudinem ad essendum in pluribus. Ex his patet, in quo stat difficultas: & patet in quo quid nominis terminorum in titulo quaestionis positorum. Intendimus enim non de vniuersali formaliter, nec de vniuersali obiectiue in potentia: quia in his conuenimus, sed de vniuersali obiectiue in actu. Propterea cum loquimur de vniuersali in actu absque additione obiectiue intelligi volumus ne in equiuoco laboremus. Hec de primo.

2. diff. 3. q. 1. QVO ad secundum Scot. supra 7. Met. q. 16. sequendo fundamenta suae: quae scilicet naturam extra animam sequatur vnitas formalis & comunitas, opinatur rem vnam aptam natam esse in pluribus dari extra animam: ac hoc dicit vniuersale in actu esse in reru natura absque omni ope intellectus. Adducit quoque ad hoc multas rationes, quas i medium afferre esset limites intentionis nostrae excedere: propterea eas afferat, ex quarum solutione reliquarum debilitas innotescit. Arguit primum per locum a definitione ad diffinitum sic: Circumscripto quocumque actu intellectus res est apta nata esse in pluribus: ergo datur vniuersale in actu extra animam. Tenet consequentia, quia vniuersale obiectiue in actu, ut distinguitur contra singulare & praedicabile diffinitur, primum Perihermenias vniuersale est quod aptum natum esse in pluribus. Antecedens probatur: quia si non, ergo aptitudo ad essendum in pluribus repugnat sibi, nec conferri sibi posset saltem ab intellectu: quia tunc pari ratione posset dare Sorti talem aptitudinem.

2. diff. 3. q. 1. Praeterea, vniuersale in actu est proprium obiectum intellectus: igitur praecedat actum intellectus. Tenet consequentia ex secundum de anima, ubi dicitur quod obiectum est prius actu.

2. diff. 3. q. 1. Praeterea, obiectum scientiae realis est ens extra animam, vniuersale in actu est obiectum scientiae realis: igitur vniuersale in actu est

2. diff. 3. q. 1. Opus. Caict. Q. 4 ens

2. diff. 3. q. 1. Vniuersale dicitur dupliciter sequitur.

2. diff. 3. q. 1. Scot. 7. Met. 9. 2. diff. 3. q. 1. cap. 15. Lec. 10. T. c. 33.

2. diff. 3. q. 1. Q. 4 ens

ens extra animam.

T. c. 20. ¶ Præterea, Relatio mensuræ est realis, quinto Meta. sed illa fun datur in aliquo vniuersali. Probatur: quia oportet esse aliquod vnum mensuram aliarum specierum: sed non vnum numero se cundum Arist. ergo vniuersale.

T. c. 39. ¶ Præterea: Operatio seu passio realis primo & adæquatè inest vniuersali: vt intelligere homini ex primo Posteriorum. igitur datur vniuersale extra animam.

¶ Præterea, Cōstrarietas est oppositio realis: & ei⁹ extrema sunt vniuersalia nō singularia: ergo datur vniuersalia extra animam.

¶ Præterea, Si vniuersale sit ab intellectu, quomodo res prædicatur de re: & quomodo vniuersale est vbiq; & semper incorruptibile & æternum? & quomodo materia & forma pertinent ad quidditatem vniuersalis Physici? & quomodo vniuersalium tan tum est diffinitio? & quomodo genera & species, & vniuersaliter prædicamenta sunt entia extra animam?

¶ Præterea, si nihil esset in re nisi singulari: nulla esset vnitas realis: nisi numeralis, quæ est propria singulari: consequens est fal sum: ergo, &c. Hæc de secundo.

Opinio sancti Thom. In hoc eo. c. 9. 5. circa fin. Q V O ad Tertium scito nos sequentes S. Tho. ac per hõc com munè Peripateticorū doctrinā oppositā in hac re proferre sen tentiā. Dicimus nanq; q̄ illorum trium, quæ in Vniuersalis no mine intelliguntur, vnū tantū quādoq; est extra animā, scilicet res ipsa vna formaliter reliquis duobus opus intellectus conse quētibus: quod & probatur simili modo arguendo, quod supra ar gutum est. Quicquid sequitur naturā rationis sui, simpliciter præ dicatur de indiuiduo illius nature. sed aptitudo ad essendum in pluribus apertè sequitur naturam: puta humanitatem ratione sui, ergo aptitudo ad essendum in pluribus prædicatur simplici ter de indiuiduo humanæ naturæ: igitur ista erit vera, Sortes est aptus natus esse in pluribus: quod est impossibile. Maior man ifesta fuit supra, ex eo quod omnia, quæ comitantur naturam ratione sui, non separantur ab ea posita in indiuiduo: & conse quenter prædicantur de eo: quia (esse in) fundat dici de.

¶ Præterea, Omnis aptitudo fluens ab aliqua natura, inuenitur in qualibet singulari natura inferiori ad illam: sed aptitudo ista. s. ad essendū in pluribus fuit ab aliqua natura: puta ab humani tate, ergo aptitudo ad essendū in plurib⁹ inuenit in qualibet na tura humana, processus bonus, & conclusio falsa: ergo altera præ missarū, nō Maior, quæ ex terminis patet: ergo Minor, quæ est cō clusio aduersariorū. Falsitas cōclusionis probatur sic, illa aptitu do attribuēda non est cuiuslibet humanitati, quæ in qualibet hu manitate impossibilis est reduci ad actū. Patet ista: quia aliter ociosè data esset talis aptitudo. Aptitudo enim est ppter actum, sed aptitudo ad essendū in pluribus est huiusmodi. s. q̄ in quali bet humanitate posita impossibilis est reduci ad actū: quia im possible est, vt humanitas Sortis actū sit in Sorte & Platone, aut migret de Sorte in Platonem: ergo aptitudo ad essendum in pluribus non est attribuēda cuiuslibet singulariter humanitati. Dicamus igitur rem vnam esse extra animam. Aptitudinem au tem ad essendum in pluribus cōuenire rei secundum esse, quod habet in intellectu: quia conuenit ei sub solitudine nis conditio ne positè. Solitariè enim accepta natura apta nata est in multis, saltem secundum rationem esse. Solitudo autem cum importet separationem naturæ à proprietatibus indiuidualibus, non con uenit rei nisi in intellectu agente vel possibili obiectè.

hoc eod. c. 5. cir ca fin. E T Aduertas ad maiorem nostræ positionis euidētiā quod hic accidit similis defectus Seco illi, qui positus est supra. Cum enim aptitudo ad essendum in pluribus sit idem, quod non repu gnantia ad essendum in pluribus, arguit sic, Naturæ, puta huma nitati inquantum humanitas non repugnat esse in pluribus: ergo humanitati, inquantum humanitas, cōuenit aptitudo, seu non repu gnantia ad essendū in pluribus: & cōsequenter humanitas est vniuersalis absq; opere intellectus. Apparet autè manifestè pec catum in hoc processu, cum ex negatiua inferatur affirmatiua de prædicato infinito reduplicatione addita. Prima enim propo sitio, quæ est negatiua veritatè habet. Secunda verò quæ affirma tiua est, est impossibilis: quod patet ex eo, q̄ humanitas inquantū humanitas abstrahit à repugnantia ad essendum in pluribus, & non à repugnantia ad essendū in pluribus sicut abstrahit ab albo & nō albo. Si enim humanitas vèdicaret sibi inquantum hu manitas, non repugnantiam ad essendum in pluribus, nullo pacto humanitati posset cōuenire repugnantia ad essendum in plurib⁹: & sic nec per se, nec per accidens posset repugnare humanitati esse in plurib⁹: q̄ est manifestè falsum, Humanitati enim Sortis ratioe adiūctæ hæccheitatis repugnat esse in pluribus: Conse quētia tenet: quia oppositū eius quod cōuenit alicui, secundum q̄ ipsum nullo modo potest inueniri in illo: vt habes ex primo Posteriorū. Quāuis igitur naturæ ratione sui non repugnet esse in pluribus: nō tamè vèdicat sibi ratione sui non repugnantiam ad essendum in pluribus: & cū eam non vèdicet sibi secundum esse, quod habet in singularibus, relinquitur q̄ vendicabit eam

T. c. 11.

sibi secundum esse quod in intellectu sortitur. Et quia ad hoc q̄ aliquid sit vniuersale in actu, exigitur q̄ vendicet sibi nō repu gnantiam ad essendū in pluribus cum in diffinitione eius ponatur: quod enim ponitur in diffinitione per se cōpetit diffinitio: ideo res ratione sui nō potest esse vniuersalis in actu, sed quam primū est obiecta intellectui agentis vel possibili, sit vniuersalis in actu, quæ vniuersalis erat in potētia. Quomodo autè fiat hu iusmodi reductio potētis ad actum, iam dictū est, scilicet quod ab intellectu agente sit per productionem speciei intelligibilis, ab intellectu vero possibili per formationem conceptus.

¶ Quod si aliquis fixerit, vniuersale in actu cōstitui per nega tionē repugnantis ad essendum in pluribus: & non exigere affir mationem non repugnantis aduertat se errare propter tria.

¶ Primò, propter hoc, q̄ in diffinitione vniuersalis affirmatiua cadit ipsa aptitudo, seu non repugnantia ad essendū in pluribus.

¶ Secundo, quia si ad vniuersalē sufficit negatio repugnantis ad essendum in pluribus, ad singulare quoq; sufficere negatio repu gnantis ad essendum in vno solo. Sicut enim vniuersale se ha bet ad multa: ita singulare ad vnum tantum: & si sic est tunc hu manitas, inquantum humanitas, erit vniuersalis & singularis: de ea enim vt sic negatur vtique repugnantia.

¶ Tertio, quia cum vniuersale in actu distinguat cōtra singula re: sicut singulari repugnat esse in plurib⁹, ita vniuersali in vno tantū: humanitati autè, de qua negatur repugnantia ad essendum in pluribus, nō repugnat esse in vno tantū, ergo negatio talis re pugnantis non sufficit ad cōstituendum vniuersale in actu. Et po test hæc ratio formari cōtra principale sci: Vniuersale in actu re pugnat esse in vno tantū: humanitati inquantum humanitas nō repugnat esse in vno tantū, aliter non posset saluari in vnioco tantum indiuiduo: ergo humanitas vt sic, non est vniuersalis in actu. Similiter dicas de quacunque alia natura. Hæc de tertio.

Q V O ad quartum respondendum est argumentis in oppo situm. Et primi quidem negatur antecedens, ad cuius probatio nem dicitur negando consequentiam. Non enim valet res cir cumscripso actu intellectus, non est genus: ergo sibi repugnat et se generi. Sat enim quod abstrahat ab vtroque: sic autem est in proposito. Natura enim ipsa circumscripso actu intellectus ab strahit ab aptitudine ad essendum in pluribus, & à repugnantia ad essendum in pluribus: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dupliciter respondetur, & vtroque modo bene. Primò negatur cōsequētia, si sermo sit de intellectu agere: quia potētia actiua non presupponit obiectū suum, sed facit illud. Si autem sermo sit de intellectu possibili, cōtessa cōsequētia pri ma, nō sequetur, ergo vniuersale in actu est extra animam: quia sit per actū intellectus agentis. Secundo dicitur, quod cum vniuersale in actu nominet duo, scilicet rem & aptitudinem, &c. res ipsa est obiectū, aptitudo autem est modus obiecti seu cōditio, sine qua res nō est obiecta. Sufficit autem, q̄ res ipsa, quæ est ob iectum, præcedat actum intellectus: & non oportet quod mo dus eius præcedat. Obiectum enim, ait Aristot. est prius actu non modus obiecti. Vnde ad formā argumēti negetur cōsequētia, quia & si posterioritati antecedēis nō obstat aptitudinem esse medium obiecti: obstat tamen illationi consequētis ex eo, prio ritas enim modi non potest inferri ex posterioritate obiecti.

¶ Per hoc idem respondetur ad tertium, quod scilicet res obie cta scientiæ reali est extra animam, non modus rei obiectæ: vni uersale autem in actu nominat vtrumq; scilicet rem & modum: & ideo vniuersale in actu nō sequitur esse extra animam, ex eo quod res, de qua est scientia est extrā.

¶ Ad formam argumenti dicitur, quod vera existente maiore committitur fallacia figuræ dictionis: mutatur enim res obiecta in modum rei, seu in rem cum modo.

S E D contra istas responsiones instat Sco. ibi: & primo con tra primā sic, Quicquid est per intellectum agentem est prima Intentio: ergo nullum vniuersale est in genere substantiæ: conse quēter, nulla est prædicatio in quid superiorū de inferioribus. ¶ Præterea, Vniuersale præcedit sensum, vt aliàs probatum est, ergo præcedit intellectum agentem.

¶ Præterea, Intellectus agēs & possibilis sunt vna potētia: aliàs quilibet homo haberet duos intellect⁹: sed vni⁹ potētis est vnū obiectū quare si præcedit actum vnus, præcedit actum alterius. ¶ Præterea, Secūdam hoc nō esset generatio vniuoca sine actio ne intellectus agentis. Diceretur fortè q̄ nō habeat aliquā vnitate reālè generās & genitum, sed similitudinem. Contrā, quia pro ximā fundamētum similitudinis est vnum. quinto Metaphysicæ: sed non generās neque genitum, ergo aliquid cōmune vtrique.

C O N T R A secundam vero responsionē arguit: quia nullo intellectu considerante non erit vniuersale in actu: & ita scien tia habitualis non esset obiecti vniuersalis in actu.

¶ Præterea, Obiectum, inquantum est prius actu, non intelli gitur sub hoc modo: ergo vel sub nullo, vel sub opposito modo: sed non sub nullo: ergo, &c.

¶ Præter

In hoc eo. cap.

2. di. ar. 11. cō. 33.

2. di. ar. 11. cō.

2. di. 3. q. 1. in qua 1a. q. 1a. contra ad.

T. c. 20.

¶ Preterea, Aut ille modus est factus ab intellectu, aut non, si non, habet intentionem: si sic, ergo non est necessarius in obiecto, quia prius obiectum est intellectum sine illo modo causato per intellectum obiecti.

AD HAS Instantias respondetur, præsupponendo sæpe iam dictum, quod vniuersale duo dicit, rem & aptitudinem, seu vniuersaliter. Vniuersale pro re posita in prædicamento est prædicabile, scibile est obiectum intellectus, diffinibile, & huiusmodi. Vniuersale autem pro aptitudine est modus: seu conditio rei prædicamentalis prædicabilis: scibilis, diffinibilis, &c. neque intellectus agens, aut possibilis facit rem, sed modum tantum.

¶ Ad primam ergo conceditur, quod vniuersale pro eo quod fit ab intellectu agente, non est in prædicamento substantiæ, vltior autem consequentia nullam habet apparentiam.

¶ Ad secundam negatur antecedens, visus enim etiam sit coloris vniuersaliter, vt habes, à S. Tho. Prima secundæ, quod: 26. ar. 6. non tamen est coloris vniuersalis.

¶ Ad tertiã similiter negatur antecedens: necessariũ enim est vt dicitur 3. de Anima, text. Com. 17. in anima nostra esse duos intellectus, scilicet agentem & possibilem: qui non possunt esse eadẽ potentia cũ potentia actiua & potentia passiuã non sint eadem apud Aristotem.

¶ Ad quartam negatur consequentia, & dicitur quod respectu illa ibi data est optima sanè intellecta. Ad improbationem eius dicitur, quod similitudo fundatur supra res ipsas, puta duas albedines, vel humanitates, tanquam fundamentum, & quod vnitatis non est fundamentum similitudinis, sed conditio fundamenti: fundatur enim similitudo proprie dicta supra duas res habentes illã conditionem, scilicet mutua negationem distinctionis formalis, puta duas albedines: & hoc modo intelligendus est Aristoteli 5. Meta. Et dato quod vnitatis esset fundamentum, adhuc non sequeretur, dari aliquid commune vni utriusque: dicam enim quod similitudo non fundatur supra vnum, quod est generans, neque supra vnum quod est genitum, sed supra vnum, quod sunt generans & genitum. Iam autem declaratum est supra committi fallaciam consequentis, si sic procedatur, Generans & genitum sunt vnum formaliter, ergo habent aliquid commune vtriusque.

AD PRIMVM Eorũ, quæ contra secundã responsionem adducuntur, dicitur quod præcisè loquendo, de intellectu possibili, secatur vniuersale, quæ admodum scientiæ: ita quod scientia in actu est vniuersalis in actu: scientia in potentia est vniuersalis in potentia, & scientia in habitu est vniuersalis in habitu, quod tunc accidit, quando cum volumus ipsum, in actu facimus. Egrediendo autem ad intellectum agentem, dicitur quod nullo intellectu considerate, dum modo producta sit species intelligibilis, datur vniuersale in actu: eo quod Philosopho dormiente, rosa, cuius species intelligibilis in illius intellectu cõseruatur, denominatur representata absque hoc, & nunc actu intelligibilis, &c.

¶ Ad secundum dicitur, quod obiectum vt prius actu nullũ sibi vendicat modum: abstrahit enim ab omni esse & modo quidditas.

¶ Ad tertiũ dicitur, quod modus ille fit ab intellectu agente: & cum infertur, ergo non est necessarium, negatur consequentia: quia potentia actiua non præsupponit conditionem sui obiecti, sed facit. Dicitur secundo, quod dato quod non fieret ab intellectu agente, fit ab intellectu possibili: & simili ter negat illa consequentia. Ad probationem dicitur, quod fallum assumit, scilicet quod prius intellectu intelligitur res, deinde facit eius modum, simul enim vtrũque fit, intellectus enim formãdo cõceptã res absque hoc & nunc apud se facit, neque potest imaginari, quod prius faciat rem, deinde absque hoc, & nunc, sicut Sortes simul generat hominem nunc, & non prius hominem, deinde hunc.

¶ Ad quartũ negatur, quod relatio malarũ fundatur in aliquo vniuersali, fundatur enim neque in vniuersali, neque in singulari, vt sic, sed in natura vna formaliter quæ in singulari reperitur, & sic non est vnum numero, vt sic mensura aliorum, sed vnum formaliter.

¶ Ad quintum dicitur, quod nihil aliud concludit, nisi quod vniuersale pro re est extra animam, sic enim accepto vniuersali inest primò passio seu realis operatio, homo enim est cui primò conuenit ridere, non homo vniuersalis, alioquin risibile non inueniretur in homine non vniuersali, puta Sorte.

¶ Ad sextum dicitur similiter, quod extrema contrarietatis sunt res ipsæ non res particulares vt sic, neque vniuersales, aliter res non vniuersales sicut hæc albedo & hæc nigredo, non essent contrariæ.

¶ Ad septimum dicitur, quod sunt ista duo simul, vniuersale prædicatur de rebus, & vniuersale fit ab intellectu, eo quod vniuersale pro re est id quod prædicatur, & quo ad hoc non fit ab intellectu. Vniuersale autem pro aptitudine est conditio rei, quæ prædicatur, & talis fit ac intellectu, prædicatio enim non debetur rebus nisi habentibus conditionem aliquã intentionalem. Vnde & Aristoteli 7. Meta. text. Commen. 46. ait, quod substantia non dicitur de subiecto, quia loquebatur de ea secundum suam naturam. In prædicamentis vero vbi de substantia induta accidentia intentionalia loquebatur, dixit substantiam dici de subiecto.

¶ Ad id verò, quod ibi additur, dicitur quod omnia illa verificantur de vniuersali pro re, sed exponenda est affirmatiua proposita negatiua, vt sit sensus, vniuersalia sunt vbi que, &c. id est, naturæ ipsæ denominatæ vniuersales non terminant sibi locum neque tempus.

Similiter dicitur ad, quod subiungitur, quod forma & materia pertinent ad quantitatem vniuersalis, id est rei physice, quæ denominatur vniuersalis. Similiter vniuersalium tantum est diffinitio, id est rerum quæ denominatæ sunt vniuersales. Similiter res denominatæ genera, species, & differentie sunt extra animam, conditiones autem earum sunt per opus intellectus.

¶ Ad octauum dicitur quod per ly singulare, duo intelligere possumus, quandoque intelligitur ipsa singularitas, quandoque totum, scilicet res singularis. Primo modo accipiẽdo singulare, conceditur consequentia, sed antecedens non est verum. Secundo modo antecedens Peripateticũ est, sed consequentia nihil valet, supra enim iam diximus, in singulari multas vnitates existere, & non tantum numerale.

Et quamuis hæc natura intellecta habeat rationem vniuersalis, secundum quod comparatur ad res, quæ sunt extra animam, quia est vna similitudo omnium, tamen secundum quod habet esse in hoc intellectu, vel in illo, est species quædam intellecta particularis, & ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima, qui voluit, ex vniuersitate forme intellectæ vnitatem intellectus cõcludere, quia non est vniuersalitas illius forme secundum hoc esse, quod habet intellectum, sed secundum quod ad res refertur, vt similitudo rerum. Sicut etiam, si esset vna statua corporea representans multos homines, constat quod illa imago, vel species statuæ haberet esse singulare & proprium, secundum quod esset in hac materia: sed haberet rationem communitatis, secundum quod esset commune representatiuum plurium.

¶ In hac secunda parte capituli huius Auer. errorẽ remouere intendit, qui in tertio de anima, cõ. 5. ex vniuersalitate forme intellectæ voluit declarare vnitatem intellectus hoc modo. Quod est vniuersale, suã vniuersalitatẽ retinens est indistinctum numero: forma in intellectu, id est natura sicut esse in intellectu subiectiue est vniuersalis suam vniuersalitatẽ retinens: ergo est indistincta numero. igitur subiectum eius quod est intellectus possibilis non est distinctum numero: & sic vnus intellectus in omnibus hominibus concluditur. Maior videtur ex se nota, quia vniuersalitati opponitur distinctio numeralis. Minor verò ex eo patet quod species intelligibilis representat vniuersale. Hęc ratio etiam alterius principium exigit pro sui dissolutione, & pro sui probatione: at tamen quantum presentis intentionis est ex dictis sic destruitur, vniuersale est aliud duplex scilicet in essendo & in representando. Vniuersale in essendo esset, si daretur natura hominis separata, vt idea Platonis & de tali vniuersali vera est Maior: sed falsa Minor. Vera quidem Maior, quia tali vniuersali cum sicut esse vniuersalitatẽ sortiatur. sicut esse quoque repugnabit distinctio numeralis: vnde impossibile est imaginari: plures homines vniuersales. Falsa autem est Minor, quia species intelligibilis non est vniuersalis in essendo, cũ sit in singulari subiecto, scilicet intellectu possibili, qui induidum quoddam est, licet immateriale. Vniuersale verò in representando (vt dictum fuit) est quod res vniuersalẽ representat: & tali vniuersali falsa est maior: licet Minor sit vera & Maioris quidem falsitas ex eo cognosci potest, quod tale vniuersale vniuersalitatẽ non habet sicut suum esse, quo respicit subiectum, vnde vnitatis vel pluralitatis numeralis in accidentibus oritur: sed habet vniuersalitatẽ sicut representatõem, quæ respicit obiectum: vnde non representat obiecta distincta numero: sed vnum & idem obiectum omnium representant omnes species cuiusdem rei puta species humanitatis in te & in me: sicut eadem Sortis facies à pluribus per plures species idem omnino representatẽs videtur. Minoris autem sic intellectẽ veritas ex supradictis liquet: species enim intelligibilis representat naturam, non representando cõditiones particulares eius, vt dictum est: hæc est sententia literæ in hac parte

Et quia naturæ humanæ secundum suã absolutã cõsiderationẽ cõuenit, quod prædicatur de Sorte: & ratio speciei non conuenit sibi secundum suã absolutã, scilicet humanæ naturæ cõsiderationem, sed est de accidentibus, quæ cõsequuntur eam, secundum quoddã esse, quod habet intellectum: ideo nomen speciei non prædicatur de Sorte, vt dicatur, Sortes est species, quod de necessitate accideret, si ratio speciei conueniret homini secundum esse, quod habet in Sorte, vel secundum suam absolutam cõsiderationem, scilicet in quantum est homo, quicquid enim conuenit homini, in quantum est homo, prædicatur de Sorte.

¶ In hac parte tertia capituli huius talẽ obiectiõem ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur

Et quamuis hæc natura intellecta habeat rationem vniuersalis, secundum quod comparatur ad res, quæ sunt extra animam, quia est vna similitudo omnium, tamen secundum quod habet esse in hoc intellectu, vel in illo, est species quædam intellecta particularis, & ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima, qui voluit, ex vniuersitate forme intellectæ vnitatem intellectus cõcludere, quia non est vniuersalitas illius forme secundum hoc esse, quod habet intellectum, sed secundum quod ad res refertur, vt similitudo rerum. Sicut etiam, si esset vna statua corporea representans multos homines, constat quod illa imago, vel species statuæ haberet esse singulare & proprium, secundum quod esset in hac materia: sed haberet rationem communitatis, secundum quod esset commune representatiuum plurium.

¶ In hac secunda parte capituli huius Auer. errorẽ remouere intendit, qui in tertio de anima, cõ. 5. ex vniuersalitate forme intellectæ voluit declarare vnitatem intellectus hoc modo. Quod est vniuersale, suã vniuersalitatẽ retinens est indistinctum numero: forma in intellectu, id est natura sicut esse in intellectu subiectiue est vniuersalis suam vniuersalitatẽ retinens: ergo est indistincta numero. igitur subiectum eius quod est intellectus possibilis non est distinctum numero: & sic vnus intellectus in omnibus hominibus concluditur. Maior videtur ex se nota, quia vniuersalitati opponitur distinctio numeralis. Minor verò ex eo patet quod species intelligibilis representat vniuersale. Hęc ratio etiam alterius principium exigit pro sui dissolutione, & pro sui probatione: at tamen quantum presentis intentionis est ex dictis sic destruitur, vniuersale est aliud duplex scilicet in essendo & in representando. Vniuersale in essendo esset, si daretur natura hominis separata, vt idea Platonis & de tali vniuersali vera est Maior: sed falsa Minor. Vera quidem Maior, quia tali vniuersali cum sicut esse vniuersalitatẽ sortiatur. sicut esse quoque repugnabit distinctio numeralis: vnde impossibile est imaginari: plures homines vniuersales. Falsa autem est Minor, quia species intelligibilis non est vniuersalis in essendo, cũ sit in singulari subiecto, scilicet intellectu possibili, qui induidum quoddam est, licet immateriale. Vniuersale verò in representando (vt dictum fuit) est quod res vniuersalẽ representat: & tali vniuersali falsa est maior: licet Minor sit vera & Maioris quidem falsitas ex eo cognosci potest, quod tale vniuersale vniuersalitatẽ non habet sicut suum esse, quo respicit subiectum, vnde vnitatis vel pluralitatis numeralis in accidentibus oritur: sed habet vniuersalitatẽ sicut representatõem, quæ respicit obiectum: vnde non representat obiecta distincta numero: sed vnum & idem obiectum omnium representant omnes species cuiusdem rei puta species humanitatis in te & in me: sicut eadem Sortis facies à pluribus per plures species idem omnino representatẽs videtur. Minoris autem sic intellectẽ veritas ex supradictis liquet: species enim intelligibilis representat naturam, non representando cõditiones particulares eius, vt dictum est: hæc est sententia literæ in hac parte

Et quia naturæ humanæ secundum suã absolutã cõsiderationẽ cõuenit, quod prædicatur de Sorte: & ratio speciei non conuenit sibi secundum suã absolutã, scilicet humanæ naturæ cõsiderationem, sed est de accidentibus, quæ cõsequuntur eam, secundum quoddã esse, quod habet intellectum: ideo nomen speciei non prædicatur de Sorte, vt dicatur, Sortes est species, quod de necessitate accideret, si ratio speciei conueniret homini secundum esse, quod habet in Sorte, vel secundum suam absolutam cõsiderationem, scilicet in quantum est homo, quicquid enim conuenit homini, in quantum est homo, prædicatur de Sorte.

¶ In hac parte tertia capituli huius talẽ obiectiõem ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur

¶ In hac parte tertia capituli huius talẽ obiectiõem ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur

¶ In hac parte tertia capituli huius talẽ obiectiõem ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur

¶ In hac parte tertia capituli huius talẽ obiectiõem ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur

¶ In hac parte tertia capituli huius talẽ obiectiõem ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur

¶ In hac parte tertia capituli huius talẽ obiectiõem ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur

¶ In hac parte tertia capituli huius talẽ obiectiõem ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur

¶ In hac parte tertia capituli huius talẽ obiectiõem ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur

¶ In hac parte tertia capituli huius talẽ obiectiõem ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur

& de subiecto, sed species prædicatur de homine, quod est prædicatum respectu Sortis, ergo species prædicatur de Sorte, & sic Sortes erit species. Conclusio est falsa, Maior vera ex antepredicamentis habetur. Huius obiectiōis peccatum unde oritur ex supra posita distinctione eorum quæ cōueniunt naturæ, manifestat simul ex hoc in sinuās quā cōueniens tradita fuerit doctrina, cum ex ea difficultates accidentales dissoluuntur. Cum enim dictū sit, quod triplicia sunt quæ de natura prædicantur, quædam s. absolute, & quædam s. m. esse in intellectu, & quædam s. m. esse in singulari, ea quæ cōueniunt naturæ secundum esse in intellectu, non cōueniunt ei absolute, neque s. m. esse in singulari cum opposita sint, & ideo prædicto processu error accidit, quia denominatio specifica homini s. m. esse in intellectu cōuenit, & concluditur de homine s. m. esse in singulari, dum infertur, ergo Sortes est species. Ut autem ad formam argumenti dici possit, inquit talem distinctionem, Prædicari de prædicato contingit dupliciter. Vno modo ut prædicato, id est secundum quod illud prædicatur de altero, sicut animal prædicatur de prædicato Sortis, scilicet homine, s. m. id secundum quod homo prædicatur de Sorte, s. m. idem enim homo recipit prædicationem animalis & prædicatur de Sorte, secundum suam naturā, & hoc modo Maior est vera, Minor autem falsa. Alio modo contingit prædicari de prædicato, non ut prædicato, id est non s. m. illam rationē, quia illud prædicatum de suo subiecto prædicatur, sicut in proposito species non prædicatur de homine inquantū homo est prædicatum Sortis, id est non prædicatur de homine secundum illud esse, quo homo prædicatur de Sorte, eo quod homo prædicatur de Sorte s. m. suum esse quidditativum absolute, species autem prædicatur de homine non s. m. eius esse quidditativum, sed s. m. esse quod in intellectu habet, & hoc modo Maior est falsa, Minor autem vera semper, ergo altera præmissarum est falsa. Et hoc est quod in litera dicitur, quod ratio speciei non cōuenit homini secundum suā absolutam considerationem, secundum quā cōuenit sibi prædicari de Sorte, quia sic oportet etiam cōuenire Sorti (ut supra dictum fuit) sed cōuenit ei secundum esse in intellectu secundum quod esse prædicatur de Sorte.

In hoc, q. 5. fi.

Et tamen prædicari cōuenit generi per se, cum in eius diffinitione ponatur. Prædicatio enim est quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis & diuidentis, habens tamen fundamentum in re, ipsam unitatem eorum, quorum vnum de altero dicitur. Unde ratio prædicabilitatis potest claudere in ratione huius intentionis, quæ est genus, quæ similiter per actionem intellectus completur, nihilominus id, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit, componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius id, cui intellectus intentionem generis attribuit, sicut quod significatur hoc nomine Animal, sic ergo patet qualiter essentia vel natura se habet ratione speciei, quia ratio speciei non est de illis, quæ cōueniunt ei secundum suam absolutam considerationem, neque de accidentibus, quæ consequuntur ipsam secundum esse, quod habet extra animam, ut albedo vel nigredo, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam secundum esse, quod habet in intellectu, & per hunc modum cōuenit sibi ratio generis vel differentiæ.

Ca. de genere.

In hac quarta parte capituli huius respondere intendit cuidam tacite obiectiōi, quæ talis est, Quod per se prædicatur de speciebus cōuenit ipsis speciebus, sed ly gen^o, per se prædicatur de speciebus, puta homine & Boue, ergo ly genus, cōuenit ipsis speciebus, & sic hō erit gen^o & similiter Bos. Maior est ex terminis nota, implicat enim quod aliquid per se prædicatur de aliquo in quocūque modo perfectatis & non cōueniat illi. Minor probatur sic, Illud, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, per se prædicatur de illis, sed ly genus est, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, ergo gen^o per se prædicatur de speciebus. Maior syllogismi huius patet ex eo, quod quælibet pars diffinitionis in recto in primo modo perfectatis cōuenit diffinito. Minor autem in Porphyrio patet sic dicente, Gen^o est prædicabile de pluribus speciebus differentiibus. Similiter omnino potest argui de specie respectu indiuidui, cū etiam in diffinitione speciei ponatur prædicari de indiuiduis, & sic videtur quod malè dictū sit, Sortem non esse speciē. Huius obiectiōnis in litera motiuū tantum tangitur, cum dicitur, Et tamen prædicari per se cōuenit generi, cum in eius diffinitione ponatur. Responso autem in residuo ponitur, in quo ad plenam materiam huius discussionis duas distinctiones innuit. Prima est, prædicari dupliciter capitur, s. formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Secunda est, genus dupliciter accipitur, scilicet formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Et debes scire, ut terminos in-

telligas, quod in hac propositione, Homo est animal, sunt tria, s. ly homo, ly est, & ly animal, quæ extra animam nihil aliud sunt, & natura humana importata per ly homo, & natura sensitua importata per ly aīa, & unitas seu cōiunctio earū inter se importata, per ly est: hæc enim tria intellectus apprehēdit in secūda sua operatione format hanc propositionem, Homo est animal, quæ formata reflectendo se super illa tria, ut terminant actū sui componentis adiuuenit & attribuit eis quasdam relationes, & ly homo, attribuit relationem subiecti, & ly animal, relationem prædicati, & ly est, relationem prædicationis. Unde prædicatio formaliter est illa relatio adiuueta ab intellectu: fundamentaliter verò seu materialiter est cōiunctio rei prædicatæ cum re subiecta. Similiter cum intellectus apprehēdit naturā sensitua, & reflexerit se super illam, ut stat sub actu eius, videritque eam ut sic indifferenter se habere ad species in quibus primo inspexerat naturam illam saluari, attribuit naturæ sensitua, seu animali obiecto relationem generis, & sic gen^o formaliter est illa relatio, genus autem fundamentaliter, seu materialiter est natura ipsa, pura sensitua, & sic patent termini distinctionum.

EX HIS tria deducuntur. Primum est, quod cum genus fundamentaliter, puta animal, non includat in diffinitione sua prædicationem fundamentale, quia in diffinitione animalis non ponitur cōiunctio eius cū homine, vel Boue, neque prædicationem formalem, quia in diffinitione rei non ponitur res secundum intentionem, cōsequens est quod genus formaliter sumatur, quando diffinitur à Porphyrio.

SECUNDUM est, quod in diffinitione generis formaliter non cadat prædicatio fundamentalis de specie, puta homine, quia relatio generica non est cōiuncta realiter rei, quæ denominatur species, consequens est, quod prædicari de pluribus positum in diffinitione generis, sit accipiendum formaliter, scilicet pro relatione prædicationis: vna enim relatio potest cadere in diffinitione alterius, ita ut conceptu relationis, quæ est genus. Et hinc habes: quam conformiter S. Tho. dicant asserentes genus & speciem diffiniri pro secundis intentionibus in concreto.

TERTIUM deducendum est, quod aliquid dicitur prædicari de specie dupliciter. Vno modo, ut res denominata prædicabilis de speciebus, & sic animal prædicatur de homine & Boue. Alio modo, ut id, quo res denominatur prædicabilis de speciebus, & sic genus, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, prædicatur de ipsis speciebus. Sicut aliquid dicitur disgregatiuum visus dupliciter. Vno modo ut res denominata disgregatiua visus: hoc enim modo nix dicitur disgregatiua visus. Alio modo, ut id, quo res denominatur disgregatiua visus quæ admodum albedo dicitur disgregatiua visus, cū in diffinitione eius ponatur, disgregare visum. Et sicut stant ista duo simul, s. quod res diffinita per disgregare visum est albedo, & non nix, res autem denominata disgregatiua visus est nix & non albedo, ita præcise in proposito stant ista duo simul, s. quod res diffinita per prædicari de speciebus est relatio generica, res autem denominata prædicabilis de speciebus est natura, quæ subest illi relationi, puta animal, ita quod res diffinita per prædicari, & c. est genus formaliter non materialiter, res autem denominata prædicabilis est genus materialiter, non formaliter. Unde in litera dicitur, quod ratio prædicabilitatis claudit in hac intentione, quæ est genus, id tamē, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit non est ipsa intentio generis, sed res, cui etiam ipsa intentio generis attribuitur.

Ex quibus patet responsio ad obiectiōem, quia loquendo de eo, quod per se prædicatur de speciebus, ut res denominata prædicari, vera est Maior, sed falsa Minor: loquendo autem de eo quod per se prædicatur, ut ratio denominandi falsa est Maior, licet Minor sit vera. Unde cum semper altera præmissarum sit falsa nihil cōcluditur. Hac distinctione nunc assignata in terminis simplicibus sic uti poteritis, prædicabile de speciebus dupliciter, formaliter & de nominatiue, quod prædicatur de homine & Boue denominatiue est animal, quod autem prædicatur formaliter de homine & Boue, est gen^o, de prædicabili nominatiue falsa est Minor de prædicabili formaliter falsa est Maior. Hæc dicta cum applicaueris ad speciem respectu indiuiduorum ad differentiā, proprium: & accidens, & reliqua huiusmodi, solues multas obiectiōnes, & illucet tibi veritas multarum propositionum, quæ obscuræ apparent. Residuum capituli est Epilogus, per se patent, & cetera.

CAPIT. V.

Quod simplicium substantiarum essentia minime sit ex materia & forma quid compositum, sed tantū forma, non item comparatur compositio essentia, & quod ex esse & essentia sit composita. Quod denique intelligentia essentia sunt a Deo ex actu & potentia composita, multipliciter ostendit.

VNC restat videre secundum quem modum essentia sit in substantiis separatis: scilicet in animalibus intelligentibus & causa prima. Quamuis philosophi sunt.

sophi concedant, tamen compositionem materiae & formae in intelligentiis & animabus quidam nituntur ponere, cuius positionis fuisse dicitur Auicebron Autor libri, Fontis vite. Hoc autem dictis philosophorum reperitur quid esse contrarium, quia eas substantias a materia separatas nominant, & absque omni materia esse probant, cuius demonstratio potissima est ex virtute intelligendi, quae in eis est. Videmus enim formas non esse intelligibiles in actu, nisi secundum quod separantur a materia, & a conditionibus eius: nec efficiuntur intelligibiles in actu, nisi per virtutem substantiae intelligentis, secundum quod recipiuntur in ea, & secundum quod aguntur per eam: unde oportet, quod in qualibet substantia intelligente sit omnimoda immunitas a materia, ita quod nec habeat materiam partem sui, neque etiam sic sicut forma impressa materiei, ut est de formis materialibus.

Hic incipit tractatus secundus huius operis, intendens in duobus capitulis tradere notitiam de essentiis substantiarum simplicium, quemadmodum tradita est de essentiis substantiarum compositarum. Facit autem sex in presenti capitulo. Primo declarat, quod essentia in simplicibus non significat compositum quid ex materia & forma, sed formam tantum. Secundo comparat illas essentias essentias substantiarum compositarum. Tertio ostendit tales substantias esse compositas ex esse & essentia. Quarto declarat intelligentias habere esse effectiue a Deo. Quinto ostendit eas esse compositas ex actu & potentia. Sexto de multitudine eorum agit. Praemissa igitur primo concordant sententia Philosophorum de simplicitate omnimoda primae causae, & quibusdam dissentientibus circa immaterialitatem intelligentiarum adductis. Contra hos talis conclusio ponitur, Omnis substantia intellectualis est immaterialis, id est composita ex materia & forma, & independens a materia: quae sic probatur. Omne patiens, vel agens, vel recipiens, vel habens in se intelligibile in actu est immateriale: omnis substantia intellectualis est patiens, vel agens, vel recipiens, vel habens in se intelligibile in actu, ergo omnis substantia intellectualis est immaterialis. Maior quo ad tres sui partes ex eodem medio probatur: scilicet ex hoc quod intelligibile in actu oportet esse immateriale, tertio de Anima, text. Co. 11. & 15. agens autem res immaterialis oportet esse immateriale, eo quod agens non potest esse ignobilius suo effectui, ut dicitur 3. de Anima, text. Co. 18. & text. Com. 40. recipere quoque immateriale non potest res immaterialis, ut patet 3. de Anima, Com. 5. vnum quodque recipitur per modum recipientis: & per idem innotescit, quod habere non potest res immaterialis immateriale cognoscibile in seipsa. Minor autem ab omnibus conceditur. Frustra enim esset substantia intellectualis nisi aliquid intelligeret: cum vnum quodque sit propter suam operationem, ut dicitur 2. Caeli, text. Commento. 17.

Nec potest dicere aliquis quod intelligibilitatem non imediat materia quaelibet, sed materia corporalis tantum: Si enim hoc esset ratione materiae corporalis tantum, cum materia non dicatur corporalis, nisi secundum quod stat sub forma corporea, tunc oporteret, quod hoc haberet materia a forma corporali, scilicet impedire intelligibilitatem. Et hoc non potest esse: quia & ipsa forma corporalis actu intelligibilis est, sicut & aliae formae, sed quod a materia abstrahuntur. Unde in anima intellectiva & intelligentia nullo modo est compositio ex materia & forma, ut hoc modo accipiatur materia in eis sicut in substantiis corporalibus, sed est ibi compositio formae & esse. Unde in commento nonae propositionis libri de causis dicitur, quod intelligentia est habes formam & esse, & accipitur ibi forma pro ipsa quidditate, vel essentia simplici.

Quia posset aliquis credere rationem factam recipere responsionem, ideo intendit hic excludere responsionem: quae posset imaginari sufficiens. Ad hoc posset aliquis distinguere de materia corporali & materia simpliciter & dicere quod maior est vera de materia corporali, non autem de materia simpliciter, & consequenter concedere, quod omnis substantia intellectualis est immunis a materia corporali, non autem a materia, quia non materia, sed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.

Contra hanc fugam inflatur ratione ducente ad impossibile sic, Materia corporalis impedit intelligibilitatem per te, ergo forma corporalis est id vbi materia habet, quod impedit intelligibilitatem, hoc est impossibile, ergo a destructione consequentis, & c. cetera quae nota est nota ex terminis. Cum enim materia corporalis duo dicat,

scilicet materia, & ly corporalis, & ex ly materia secundum aduersarium non impeditur intelligibilitas in actu, restat quod hoc impedimentum sit ex ly corporali, sed ly corporalis nihil addit supra materiam, nisi formam corpoream, ergo ex forma corporali seu corporea oritur, quod materia impedit intelligibilitatem in actu. Falsitas autem consequentis probatur sic, Omnis forma non concepta cum materia est actu intelligibilis, patet ista ex 3. de anima, text. Com. 11. Forma corporea est forma secundum se non concepta cum materia, accipitur enim distincta contra materiam, ergo forma corporea secundum se est actu intelligibilis. Tunc ultra nihil secundum se actu intelligibile esse impedimentum praestat intelligibilitati, forma corporea est homini, ergo forma corporalis non est id unde materia impeditur intelligibilitatis sumat, quod erat probandum. Est igitur tam anima intellectiva, quam intelligentia quaelibet non composita ex materia & forma. Si accipiamus compositioem ex materia & forma vniuocem, prout scilicet materia & forma nominant partes essentiales rei, quae admodum dictum est, substantias aliquas esse compositas, in praecedentibus, sed est in eis aliud genus compositionis, scilicet ex forma esse, de quo infra erit sermo, & sic habetur prima pars intenti, quod est sequens. Et quomodo hoc sit, planum est videre. Quaecumque enim illud quod habet rationem causae, potest habere esse sine altero: sed non conuertitur. Talis autem inuenitur habitudo materiae & formae, quod forma dat esse materiae: & ideo impossibile est esse aliquam materiam sine forma: tamen non est impossibile esse aliquam formam sine materia: forma enim non habet in eo, quod forma dependentiam ad materiam, sed si inueniatur aliqua forma, quae non possunt esse nisi in materia, hoc accidit eis secundum quod sunt distantes a primo principio, quod est actus primus & purus. Unde illae formae, quae sunt propinquissimae primo principio, sunt formae per se sine materia subsistentes: non enim forma secundum totum genus suum materia indiget, ut dictum est & huiusmodi formae sunt intelligentiae: & ideo non oportet ut essentiae, vel quidditates harum substantiarum sint aliud, quam ipsa forma.

Intendens in his verbis declarare, quomodo essentia in substantiis simplicibus significet formam tantum tali ratione hoc probatur: Quaecumque ita se habet, quod vnum est causa esse alterius, & non e conuerso: illud quod habet rationem causae, potest esse sine altero: sed forma & materia ita se habent, quod forma causat esse materiae, & non e conuerso, ergo forma potest esse sine materia, & materia non sine forma. Tunc ultra, Essentia intelligentiarum non est composita ex materia & forma, & non potest esse materia tantum, ergo est forma tantum.

ET NOTA Quod maior propositio potest dupliciter intelligi. Vno modo sic, quod id quod est causa alterius, & c. idem numero potest esse sine altero, & sic non assumitur a nobis, quia est falsa & extra propositum. Falsa quidem: quia subiectum causat esse propria passione, & non e contra: & tamen subiectum non potest esse sine propria passione. Extra propositum vero, quia nolumus concludere, quod forma, quae est in materia, sit sine materia: sed quod aliqua forma non exigit materiam. Alio modo intelligitur maior, quod id quod habet rationem causae secundum suum ordinem, potest esse sine altero, id est secundum aliquod sui ordinis potest reperiri sine altero, & sic est vera, & ad propositum. Vera quidem, quia causa cum independens sit a causato, consequens est, ut aliquod pertinens ad suum ordinem possit habere esse extra causatum. Ad propositum vero, quia intendimus concludere, quod forma secundum suum genus non dependet a materia, ita quod aliqua forma potest inueniri separata, unde & in minori notanter non assumitur forma materialis, seu habes esse in materia: sed forma sine additione aliqua ad insinuantur quod loquimur de forma, ut forma, est, non ut talis vel talis. Patet autem minor illa ex nono Metaphy. text. com. 13. & 15. vbi habetur quod actus est prior potentia simpliciter & independens ab ea. Ex eo enim quod forma essentialiter est actus, materia autem essentialiter potentia, si actus secundum totam suam latitudinem non dependet a potentia, consequens est quod forma secundum totum suum ordinem non dependet a materia. Materiam autem cum essentialiter sit potentia, necesse est dependere a forma sine qua actualitas non inuenitur: & sic patet minor: quia a forma absolute in eo quod forma, dependet a materia in suo esse, sicut potentia ab actu, & non e conuerso. Quod vero alicui actui conueniat, quod non inueniatur nisi receptus in aliqua potentia, hoc est ex eius imperfectione, & non habet hoc in eo, quod actus: & similiter quod aliqua non sit nisi in materia, hoc habet ex sua imperfectione, formae quae attenditur penes distantiam a primo principio Deo glorioso, & prop

T. Co. 11.

In cap. 2. hic

eo cap. Dubio

10. Est sequens.

sentia simplici-
tatis
forma
ta est.

Alteri
causa
existet
potest

secundum
aliquid
sui or-
dinis.

esse sine
illo.

T. Co. 13.
Co. 15.

T. Co. 11.
T. Co. 15.
T. Co. 5.

Intelli-
gentia
simplex
immu-
nis est
non mo-
do a cor-
porali,
ab omni
materia
& for-
ma tantum
est.

propinquitatem ad primam materiã, unde tales formæ non solum causant esse materiæ, sed & ipsæ causatæ sunt quodammo- do a materia. Causæ enim sunt sibi inuicem causæ, vt dicitur se- cundo Ph. text. Comen. 30. Essentia igitur substantiarum intelle- ctualium est immaterialis & forma tantum.

QVAESTIO VIII.

Num materia possit esse sine forma.

T. c. 30. CIRCA hanc partem occurrit quæstio, & hæc est octaua, an materia possit esse sine forma. In hac quæstione tria faciëda sunt, primò ponetur Scoti opinio, secundo ponetur opinio San. Tho. tertio respondebitur rationibus in oppositum.

Sec. 2. di. QVO AD primum Scotus in 2. sententia. distinct. 12. quæst. 1. 9. 2. opinatur posse materiam esse sine forma, arguitque ad hoc probandum multipliciter.

Secundo. Primum sic, Non minus dependet accidens a substantia quam ma- teria a forma, sed accidens potest esse sine substantia, vt patet in Sacramento altaris, Ergo materia potest esse sine forma.

T. c. 16. Præterea, Absolute distincti & prius alto absoluto potest esse sine illo absque contradictione, materia respectu formæ est huius- modi, ergo potest esse sine forma, minor est euidens, maior pro- batur, quia prius in eo quod prius, non dependet à posteriori, & accipitur hoc ex quinto Metaphys. tex. Comen. 16. priora sunt, quæ possunt esse sine aliis, alia non sine ipsis.

Tertio. Præterea, Quicquid absolutum facit Deus in creaturis median- te causa secunda, quæ non est de essentia causati, potest facere sine illa, sed materiam Deus facit mediante forma, quæ non est de essentia eius, ergo potest facere sine illa.

Quarto. Præterea, Quicquid Deus immediatè creat, immediatè confer- uat vel cõseruare potest, sed materiam Deus immediatè creat, ergo immediatè cõseruare potest, ergo sine forma.

Quinto. Præterea, Cum nihil Deus extra se necessario velit ex hoc quod vult materiã esse, non est necesse quod velit materiã esse, nisi pro- pter necessariã connexionem vtriusque, se inter materiã & for- mam non est talis necessaria connectio, ergo, &c. Quod autem non sit talis necessaria connectio inter materiã & formã, pro- batur, quia tunc sequeretur, quod materiã determinaret sibi neces- sariò aliquam determinatam formam. Probatio consequentiæ, Quod determinat sibi genus formæ determinat sibi aliquã spe- ciem in genere illo, & quod determinat sibi speciem, determinat sibi esse in aliquo indiuiduo illius speciei, omne enim quod de ne- cessitate est nõ necessariò est hic vel ille homo, cõsequens autem est falsum, materia enim nullam sibi dererminat formã, ergo re- linquitur, quod materiã nõ determinat sibi genus formæ ad hoc quod sit. Confirmatur, Quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad id genus absolutum, sed materia contingenter se habet ad quamlibet formam, ergo materia cõtingenter se habet ad genus formæ. Probatur adhuc, quod si materiã sibi determinat de necessitate genus formæ, quod etiã de necessitate determinat sibi vnum indiuiduũ solum illius ge- neris, quia vnũ essentialis & vnũ singulare est impossibile depẽ- dere à pluribus essentialiter eiusdem generis, materia autem est vna essentialis & singularis, ergo impossibile est, quod dependeat à pluribus formis eiusdem generis, & sic si necessario determi- nat sibi genus formæ, necessario quoque determinabit sibi ali- quam vnam formam, quod falsum est. Hæc de primo.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

indiuuiduum omne tam cõpletum, quàm incompletum, si per se existit in rerũ natura separatũ (quod dico propter indiuuiduum ge- neris, vt hæc substantia, hoc animal &c.) non cõtinetur sub gene- re per se, vel reductiue immediate, sed mediãte specie, inter ge- nera enim & indiuuidua mediãt species, & inter principia gene- ris & principia indiuuidui mediãt principia speciei pariformiter. Insuper hæc Maior potest probari ad hominem assumẽdo dicto Scoti, arg. ibi enim ipse expresse assumit, quod quid determinat sibi genus aliquod, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis. Et potest etiam ex dictis Scoti ibi arguere ad hominem, & probare oppositum intenti sui sic, Quicquid determinat ali- quod genus, determinat sibi aliquã certam speciem illius gene- ris, materia sola determinat sibi genus substantiæ, ergo determi- nat sibi aliquam certã speciem substantiæ saltem reductiue, ergo materia sola esset in aliqua certa specie, hoc est falsum, Mi- nor est omnium, & processus bonus, ergo, &c.

Hanc veritatem approbat Arist. (vt ipse Sco. cõfiteatur) loco al- legato. Sed quia dicit ex falso fundamento Arist. hanc conclusio- nẽ tenuisse, t. ex hoc, quod Deus non potest agere sine causis secun- dis, ostendo in hoc, Scotum errare ex dictis Comen. secundo enim Physico. Commen. 12. Auer. ex eodem præcisẽ fundamẽto quod S. Tho. adduxit in prima ratione, tenet istam conclusionem.

Vbi nullam fieri mentionem de connexionem causalitatis primæ causæ apparet, se d tantũ de actu & potentia, ita quod ex natura actus & natura primæ materiæ, quæ est pura potentia, concludit Auer. quod duo cõtradiçtoria essent simul vera, vt deductũ est &c.

Auicenna quoque in secundo Metaphysicæ suæ, capitulo tertio tenet cõclusionem Scoti esse impossibilem, & tamen posuit ex- presse materiam esse creatam. Vnde hæc tanquam destructiua

Metaphysicalem principiorum vitanda est, hæc de secundo.

QVO AD tertium respondeo. Ad primum negatur antee- dens, plus enim dependet potentia pura ab actu, quam actus im- perfectus ab actu perfecto.

Sed contra hoc instat Antonius Trombeta sic, Magis depẽdet posterius a priori, quam prius à posteriori, sed accidens est poste- rius substantiã, materia autem est prior forma, ergo magis depen- det accidens à subiecto, quàm materia à forma. Forzẽ diceretur (ait) quod materia non est prior, sed posterior forma. Contra, nam licet materia sit posterior forma ordine perfectionis, est tamen prior ordine generationis, & consequẽter prior simpliciter, vt arguatur sic, Quãdocũque sunt aliqui duo ordines, quorum vnus simpliciter est prior altero, quicquid est in ordine priori est sim- pliciter prius quocunque existente in ordine posteriore, sed or- do originis & ordo perfectionis ita se habet, quod ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in natura limitata) ergo quicquid est prius origine, est prius simpliciter quocunque priore ordine perfectionis, sed ita est, quod materia est prior origi- ne forma, licet forma sit prior perfectione, ergo materia est sim- pliciter prior forma. Processus bonus, & Maior probatur, quod for- do originis est simpliciter prior ordine perfectionis, nam priora generatione sunt posteriora perfectione, natura enim semper procedit de imperfecto ad perfectum, ergo quicquid est imper- fectius, est simpliciter prius quocunque perfectiori, sed materia prima est imperfectior forma, ergo materia prima est simplici- ter prior forma. Tunc vltra, Est simpliciter prior forma, & omne prius in suo priori potest esse sine posteriori, ergo, & c.

Ad hoc respondetur triplici responsione, ad insinuandum ar- gumentum multiplicem defectum.

Primo dicitur, quod forma, licet sit posterior materia ordine generationis, est tamen prior etiam ordine generationis mate- ria existẽte. Magni enim refert dicere materiam, & materiã exi- stentẽ, sicut superficies est prior albedine, albedo tamẽ est prior superficiẽ habente esse album, vnde in proposito cum sermo sit de materia existente (si enim poneretur materia sola in rerum natura oportet ipsam existere) patet falsum assumi.

Secundo, dicitur quod aliud falsum ibi assumitur, scilicet quod ordo gene- rationis sit simpliciter prior ordine perfectionis, itãdo infra li- mites naturæ finitæ, cum enim actus sit prior potentia simplici- ter, itã si ponat Deus finitus, quàm infinitus, vt patet ex nono Me- tap. tex. Com. 15. & 12. & tex. Cõ. 30. & prioritas actus sit prioritas perfectionis, consequens est quod secundũ Arist. & veritatẽ ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine generationis. Amplius, T. c. 30.

Id quod est prius natura ratione & tempore, est simpliciter prius, or- do perfectionis prior natura ratione & tempore ordine imperfe- ctionis, qualis est ordo generationis, qui se tenet ex parte causæ materialis, ordo igitur perfectiõis est prior simpliciter, mediã quo- que ppositio est Arist. octauo Physic. tex. Cõ. 75. vbi expresse lo- quitur in natura finita ad probandum, si motũ circularẽ esse pri- mum. Vnde ad probationem, cõcesso, quod priora generatione sunt imperfectiora, & quod natura procedit de imperfecto ad per- fectũ, negatur consequẽtia, ergo ordo generationis est simplici- ter prior, licet enim agens naturale prius attingat imperfectũ, oportet

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

1. quæst. 66. a. 1. Et c. p. 9. q. 4. ar. 1. quod 16. q. 3.

oportet tamē prius agens in se perfectū esse: vt dicitur in 12. Me-
taph. text. Com. 40. Hic aduerte tu, q̄ oportet medacem esse me-
morem: in questione de primo cognito. Anto. Trombeta, quas
impugnāt propositiones, has nunc assumit, &c.

¶ Tercio dicitur, q̄ dato toto processu, vltima consequētia nihil
valet, falsum est enim, quod omne prius possit secundum rem
absolui à posteriori quolibet (vt ad secundum dicitur.

¶ Sed cōtra primam rēspōsionem, quā ponit materiā nō habe-
re propriam existentiam: sed eā mendicare à forma, instatur sic:
Cuiusque conuenit actu causare pro aliquo signo, cōuenit &
existere pro eodē signo: sed materiā primā in primo signo, quo
recipit formā, cōuenit causare, ergo p̄ tūc sibi cōuenit existere;
sed pro illo signo non habet existentia formā, ergo propriā. Et
confirmat quia materiā aut causat compositum, & recipit for-
mā, quādo exillit, aut quādo non existit: non quādo nō exillit,
ergo, quādo existit, ergo pro tunc, conuenit sibi propria ex-
istentia, quia existentia formā sequitur, totum compositum.
Et confirmatur secundo, quia causa non mendicat, à suo effectu
materiā autem causat existentiam compositi & formā: ergo nō
mendicat existentia ab eis, &c.

¶ Ad hęc dicitur, quod sufficit causā pro quolibet instanti tem-
poris quo actu cauat habere existentiam: nec apparet necessa-
rium, q̄ pro quolibet signo naturę insit existentia sibi: quo inest
causalitatis ordo enim naturę talis est in eodē istāti temporis, q̄
materiā recipit formā: ex quibus resultat cōpositum, cui iam
esse actualis existentia aduenit, quo ipsum cōpositum primo, for-
ma secūdo, & materiā tertio exillunt. Ad formam autem primę
instantiæ negatur Maior. Ad primā confirmatiōē dicitur, quod
materiā causat, quādo existit: quia pro omni instanti quo causat,
exillit: quādo enim est terminus temporalis. Ad secundā cōfir-
mationem dicitur, quod licet causa vt causa non mēdicet à suo
effectu: tamen causā materialis mendicat à suo effectu, que est
eius causā in altero genere causę: eo quod causę sunt sibi inuicē
causę, quinto Metaph. text. com. 2. Oportet autem has rēspōsi-
ones à Scotistis admitti: quia cū Sco. ponat secūdo sent. distin. 3.
q. 3. existentia esse vltimū actū posteriorem: quā coordinatiōe
prædicamēntali, licet non distinctum realiter à re cuius est, o-
portet existentiam materiā ex natura rei habere habitudinem ad
suam euidentiā, vt potētiam ad actum. Et tunc potest argui sic,
Essentia materiā, vt distincta contra suam existētiā, causat ex
natura rei in genere causę materialis suam existentia, recipien-
do eam: ergo sibi pro illo signo conuenit existentia, & sic habet
existentiam antequam recipiat eam. similiter stando in illo si-
gno: aut essentia materiā recipit ex natura rei suam existentia,
quādo est, aut quādo non est, &c.

¶ Ad secundum principale negatur Maior. Ad eius probationē
dicitur, q̄ non sola dependentia sed necessaria cōnexio aliquō
rum potest esse causa inseparabilitatis eorum. Ad id, quod addu-
citur ex quinto Metaph. dicitur q̄ vniuersalis affirmatiua non
conuertitur simpliciter: ista enim est vera, Quæcunque possunt
esse sine aliis & alia, nō sine ipsis sunt priora, sed nō cōuertitur,
quæcunque sunt priora, possunt esse sine aliis, & alia sine ipsis.

¶ Et nota q̄ maxima illa Scotica, Omne prius absolutū, &c. non
potest saluari, etiā sequēdo viam Sco. q̄ pronunc ex duobus ma-
nifestatur. Primo ex eo, q̄ partes essentielles simul sumptæ sunt
priorēs toto, & tamen apud Sco. non possunt esse sine toto.

¶ Secundo ex eo, quod prædicamētū quantitatis est absolutum
prius prædicamēnto qualitatis, præsertim quo ad quartam spe-
ciem eius, & tamen non potest fieri quantitas continua sine fi-
gura. Si enim quantitas sine figura fieri dicatur, aut finita, aut
infinita, nō infinita, quia illa non dabilis, & si forte imaginetur
dari adhuc, cū oporteat esse lineatā, aut ergo linearecta aut cur-
ua, & sic esset figura, si finita, ergo figurata, figura enim est quę
termino, vel terminis clauditur, & similiter aut habet lineas re-
ctas, aut curuas, aut circulares.

¶ Ad tertiu quicquid sit de Maiori, negat Minor, forma enim est
nō sit de essentia materię, est tamē de essentia materię existētis.

¶ Ad quartū dicitur, q̄ cum medium sit duplex effectiuum & for-
male, quicquid immediatē Deus causat effectiue, potest absque
media causā effectiua conseruare, non autem absque media cau-
sā formali, quale medium est forma respectu materię.

¶ Ad quintum negatur, q̄ inter materiā & formam non sit ne-
cessaria connexio. Ad cuius probationem negatur consequētia,
cuius probationis falsa est Maior, per id autem q̄ additur, scilicet
cundum q̄ necessariū est homo, necessariū est hic, vel ille homo,
nil aliud habet, nisi q̄ q̄ materiā necessariū determinat sibi ge-
nus formę, ideo materiā nō potest esse sine hac, vel illa formā,
quod est intentū nostrum. Non enim valet consequētia. A ne-
cessariū est homo, ergo A necessariū est hic vel ille determina-
te, sed vage: & sic conceditur, materiā necessariū determinat
sibi formam, ergo necessariū determinat sibi hanc vel illam for-
mam, non determinate, sed vage.

¶ Ad confirmationem, cū dicitur, Quicquid cōtingēter se habet
ad quodlibet generis absoluti, cōtingēter se habet ad genus ip-
sum, eodē modo rēspōdetur, disting: edo contingenter se habe-
re ad quodlibet determinate, vel vage. Primò enim modo falsā
est Maior. Secundo verò falsā est Minor, materiā enim non con-
tingenter, sed necessariū se habet ad quamlibet formam inde-
terminate, & vage.

¶ Ad aliam probationem, dicitur, q̄ vnū essentialiter vnū & sin-
gulare negatiue, sicut est materiā prima, pōt essentialiter depen-
dere inesse à pluribus eiusdē generis inderminare & vage, fra-
q̄ illa plura habent vnā rationē cōmunem, sicut in proposito
omnes formę cōueniūt in hoc q̄ dant esse actuale. Responde hęc
argumentū contra Sco de quātitate & figura, & forte peruide-
bis infirmitatem eius, quantitas enim continua determinat sibi
genus figurę, nullam tamē sibi figurā vendicat. Hęc de quarto.

In hoc ergo differt essentia substantiæ compositæ & sub-
stantiæ simplicis, quod essentia substantiæ compositæ non
tantum formam, nec tantum materiā, sed complectitur
formam & materiā, essentia vero substantiæ simplicis est
forma tantum, Et ex hoc causatur duæ aliæ differentiæ, &
vna est, quod essentia substantiæ compositæ potest significa-
ri vt totum, vel vt pars, quod accidit propter materię desti-
gnationem, vt dictū est, & ideo non quomodolibet prædi-
catur essentia rei compositæ de ipsa re composita. Non enim
potest dici, quod homo sit quidditas sua. Sed essentia rei sim-
plicis, que est sua forma, non potest significari nisi vt totum,
cum nihil sit ibi præter formā, quali formā recipiens. Et ideo
quocūque mō sumatur essentia substantiæ simplicis, de ea præ-
dicatur. Vnde Auicenna dicit, q̄ quidditas substantiæ simpli-
cis est ipsummet simplex, q̄ nō est aliquod recipies ipsam.

¶ In hac secunda parte capituli comparat essentias substantiarū
simplicium essentias substantiarum compositarum, triplicē diffe-
rentiam inter eas assignando. Prima differentia est, q̄ essentia
substantiæ simplicis significat formam tantum, essentia autē sub-
stantiæ compositæ significat compositum quid ex materia & for-
ma: vtraque pars differentiæ patet ex supradictis. Secūda differē-
tia est: q̄ essentia substantiæ compositæ potest significari vt totū
& pars, non autem essentia substantiæ simplicis. Vnde oritur, q̄
quia prædicatur non debet habere rationem partis q̄ essentia
substantiæ compositæ quādoque prædicatur de ea: & quādo-
que non cū scilicet significatur vt pars. Essentia autem sub-
stantiæ simplicis, quia vt pars denotabilis non est, semper prædi-
catur de eo, cuius est.

AD EVIDENTIAM Huius differentię notandum: quia
primo aspectu apparet falsa ex eo q̄ patet, q̄ in positis nomi-
bus substantiis separatis: possunt significari earum essentię in ab-
stracto & in concreto, & consequēter vt totum & pars: possum
enim dicere Gabriel & Gabrielitas, Deus & Deitas, &c. sed licet
ita appareat, diligenter tamē inspicēti oppositū illucescit. Con-
siderādum enim, q̄ loquimur de essentia rei & conditionibus
earum, quæ eas sequuntur, & non de illis quæ ex solo opere
intellectus sunt essentię enim substantiarū compositarū ex eo, q̄
duas partes realiter habent, seu ex eo, q̄ sunt formę in materia,
ex se habet: vnde intellectus fundet in eis significatiōem per mo-
dū partis & per modū totius. Cum enim significat formā illā in
habente seu deferente, significatur vt totū & concretum, vt ho-
mo: cum autem significat illam, non vt in habente seu differen-
te, sed per se significat in abstracto & per modum partis, vt hu-
manitas. Essentia autem substantiarum immaterialium, quia di-
cunt formas non receptas in materia: ideo ex se nō habet q̄ si-
gnificetur in concreto & in abstracto, vt totū & pars & cetera. nō
eni est ibi deferēs nec delatū. Sed q̄ intellectus noster intelli-
git res simplices & altissimas p̄ modū rerū cōpositarū: ideo, vt
dicūt Cōmē. 12. Metaph. com. 39. & S. Tho. primā præ. q. 13. fuit ne-
cesse, in illis formare abstractū & cōcretū, & intelligeret eas
per modū totius & partis. Differentia ergo posita hic est cū addi-
tiōe itelligēda: sic q̄ essentia substantiarū compositarū ex se habet,
q̄ significabilis sit per modū totius, & partis, essentia autē sim-
plici ex se nō habet, q̄ significet per modū totius & partis, sed ab
intellectu rātū: & ideo diuersitas, que inter abstractū & cōcre-
tum in substantiis cōpositis est ex parte rei, & reducit ad distin-
ctiōem, que est inter subiectū deferēs & formā delatam. Diuersi-
tas autē, que est inter abstractū & cōcretum in substantiis se-
paratis, non est id ex parte intellectus: vt Cōmē. ibi dicit. Et
propter hoc dicit Auicē. q̄ quidditas simplicis est ipsummet sim-
plex, & quidditas compositi non est ipsummet compositum.

CIRCA Hanc particulam est vnum dubium. An verum
est, q̄ in substantiis separatis idem sit quidditas, & id cuius est
id est

1. c. 40.
7. 1. Sci-
de.
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

Ad secū-
dum. T.
c. 6.
Ad ter-
tium.
Ad quar-
tum.
Ad quip-
tum.

5. Me-
rap. cap.
5. 101.
med. 10.
Ca. 39.
3. 9. 10.
capit.
39. sm. 5.
me. 4. p.
cap. 5.

Quolib. id est natura & suppositum. Est autem ratio dubitandi, quia S. Tho. in quolib. 2. q. 2. arti. 2. dicit quod cum apud Arist. 7. Meta. tex. com. 2. 7. 20. & 21. in his, quibus admiscet aliquod accidens, natura & suppositum distinguuntur, & intelliguntur aliis a prima aliquod accidens sit in omnibus excepta prima, natura & suppositum distinguuntur siue quod dicitur, & id cuius est. Ex alia parte, 3. de ani. Co. 9. dicit in separatis a materia id est, quod quod est & id, cuius est. Et in prima parte, S. Th. q. 3. arti. 3. expresse hoc dicit quod & apparet hic autoritate Auzencensis.

In co. c. AD intellectum huius difficultatis est notandum, quod cum nomine Naturae intelligat id quod per definitionem significatur, nomine autem suppositi indiuiduum habes illam quidditatem secundum triplicem gradum substantiarum, in vniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi a natura.

¶ In substantiis siquidem materialibus suppositum differt a natura dupliciter secundum rem, & vltra hoc secundum rationem. Differt primo modo intrinsece, quia aliquod reale suppositum sibi intrinsece includit, quod non includit natura, scilicet principia indiuiduationis. Si enim sortes diffiniretur, in eius diffinitione poneretur haec materia, quae non ponitur in diffinitione naturae humanae. Differt secundo extrinsece, quia aliquod reale extrinsecum sibi includit suppositum, scilicet esse, actuale existentiae, quod non includit natura, existentia enim primo est actus suppositi, cuius est fieri, quae tamen caderet in diffinitione Sortis, si diffiniretur. Differt tertio secundum rationem, ut patet.

¶ In substantiis autem separatis aliis a prima suppositum differt a natura duobus modis tantum, scilicet extrinsece scilicet rem & secundum rationem, nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositum in eis, quod non includat natura, quia non indiuiduatur per aliquod positium contrahens naturam specificam, quod sit velut differentia indiuidualis suppositio intrinseca, sicut est in substantiis materialibus. Sed quia in eis, ut patet, existentia differt realiter a natura, quae primo, ut dictum est, est actus suppositi, ideo suppositum in eis differt extrinsece a natura, addit enim extrinsece realitatem existentiae. Differt secunda secundum rationem, ut patet. In Deo vero glorioso suppositum vno modo tantum differt, scilicet secundum rationem, quia nec natura diuina indiuiduatur per additum, nec existentia sua distincta est realiter ab eius essentia, vnde patet, quod vtraque pars dubij est vera aliquo modo, & quod in substantiis separatis differunt, secundum rem quod quid est, & id cuius est, quia extrinseca differentia differunt secundum rem, & quod sint idem quia non differunt per aliquam intrinsecam differentiam realem, hanc autem esse mentem S. Th. diligenter inuenienti dicta eius in locis allegatis facile innotescere potest.

Secunda differentia est, quia essentiae rerum compositarum ex eo quod recipiuntur in materia designata, vel multiplicatur secundum diuisionem eius, contingit quod aliqua sint idem specie, & diuersa numero. Sed cum essentia simplicium non sit recepta in materia, non potest ibi esse talis multiplicatio. Et ideo non oportet quod inueniantur plura indiuidua vnius speciei in illis substantiis. Sed quotquot sunt indiuidua tot sunt speciei, ut Auzenna dicit expresse.

¶ Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata secunda inter eas quae oriuntur ex prima, & dicitur quod differunt etiam in hoc essentia substantiae compositae & essentia substantiae simplicis, quod essentia substantiae compositae est plurificabilis numero in eadem specie, sicut essentia humana distinguitur numero in Socrate & Platone. Essentia autem substantiae simplicis, id est separatae a materia non est plurificabilis in plura indiuidua eiusdem speciei, sed quod speciem, & distinguitur specificae ab alio. Et fundamentum liber indiuiduum constituit vnam eius est in duabus propositionibus quarum prima est, Cum actus sit, quod diuidit & separat. 7. Meta. tex. com. 46. omnis diuisio aut est formalis aut quantitativa, ut Arist. inquit. 3. Meta. tex. Com. 11. & Commentator primo Physicorum. com. 6. Secunda est, Formae specificae, sunt indiuiduales formaliter. Ex his enim deducitur quod formae specificae quae recipiuntur in materia diuiduntur ad diuisionem materiae per quantitatem, & sic sunt multa indiuidua eiusdem speciei, & formali quidem speciei. Forma autem specifica non recepta in materia omni diuisione caret, & formali quidem ex eo quod speciei specialissima est, quantitatiua autem ex eo, quod non est recepta in materia, quam sequitur quantitas & ideo non potest esse multa indiuidua in eadem specie, multitudo enim diuisionem sequitur.

QVAESTIO IX.

Num quilibet species substantiarum separatarum. Num tantum habeat indiuiduum.

CIRCA hanc partem occurrit questio, An quilibet species substantiarum separatarum vnum tantum habeat indiuiduum. Com. 6. In hac quaestione tria sunt facienda. Primo ponitur opinio Scoti cum fundamentis, Secundo ponitur veritas Peripatetica, tertio respondetur argumentis in oppositum.

QVO AD primum Scotus secundo sententiarum dist. 3. q. 7.

opinatur plures esse intelligentias eiusdem speciei talibus mediis. Primo sic, Omnis quidditas quatuor est de se est comunicabilis, intelligetia est aliqua quidditas, ergo quidditas intelligentiae est de se comunicabilis. ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatur, quia si quidditas omnis non esset comunicabilis, vel comunicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quidditariue aut imperfectionis, non ratione perfectionis, quia comunicabilitas. In fide catholica, conuenit quidditati diuinae quae summe perfecta est. Nec ratio imperfectionis, quia comunicabilitas conuenit quidditatibus substantiarum compositarum, quae sunt imperfectae. Cum ergo ratione neutri repugnet sibi, relictat Maior vera.

¶ Praeterea, Omnis quidditas intelligibilis sub ratione vniuersalis, absque contradictione est plurificabilis numero, quidditas se parata est intelligibilis sub ratione vniuersalis absque contradictione, ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo, quod implicat intelligi sub ratione vniuersalis. & esse de se hoc, est enim vniuersalitas opposita haecheitati: sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub ratione vniuersalis, quia est de se hoc.

¶ Praeterea, Deus potest hunc Angelum in hac specie annihilare isto annihilato, Deus potest speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo, non in eodem, secundum istam opinionem, quia secundum istos homines non posset resurgere idem numero, nisi anima intellectiua remanente eadem numero, ergo in eadem specie erunt plura indiuidua saltem successiue.

¶ Praeterea, Animae intellectiuae distinguuntur numero in eadem specie, & tamen sunt immateriales, ergo &c.

¶ Praeterea, Aug. in Enchiridio cap. 29. dicit quod quia tota natura seu species humana ueritat, ideo misertus Deus ad eam saluandam venit non autem venit ad saluandam naturam angelicam, quia tota non ruit. Ecce, quod Aug. dicit totam naturam angelicam non lapsam esse per peccatum, quod non potest esse verum, si totae sunt species, quot sunt indiuidua, sic enim multae naturae angelicae lapsae rotaliter essent, humana autem tantum vna, cum humana non sit nisi vna.

¶ Praeterea, Damascenus in Elementario, cap. 12. dicit, quod secundum vnamquamque speciem fecit Deus Angelos.

¶ Praeterea, Arguit ad idem in quolibet. q. 2. quod praedicta opinio est damnata Parisiis in pluribus articulis. Primus est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia, error. Secundus, Si quis dixerit formam non recipere diuisionem sine materia, error. Tertius, quod quia intelligentiae non habent materiam, Deus non possit eiusdem speciei facere plures, error.

¶ Quod si dicatur, inquit Antonius Trombera quod ista sententia non est damnata vbi que, dato quod Parisiis sic sit, contra, nam sententia damnata in aliqua vniuersitate famosa vbi que est damnata, aut suspecta de heresi, non solum autoritate dioecelana sed etiam autoritate domini Papae, ut patet extra de hereticis, capitulo ad abolendam. Haec de primo.

CONCLUSIO.

Quaeuis intelligentia constituit vnam speciem

QVO AD secundum, veritas Peripatetica ab Arist. Commentator & S. Tho. accepta est, quod quilibet intelligentia constituit vnam speciem, ita quod non possint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei. Et S. Tho. quidem in quaestionibus disputatis de spiritualibus creaturis, articulo 8. & in secundo contra Gent. cap. 33. & in prima parte. q. 50. articulo 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarum duabus nunc vtendum est.

¶ Prima ex earum immaterialitate sumitur, vnde omni principio distinctiuo numeraliter carent, & formae ratio sic, Omnis species habens plura indiuidua, habet in se distinctiuum numerale, intelligentia non habet tale principium distinctiuum, ergo minoris probatione habes supra immediate ante questionem. Et nota, quod haec ratio est sumpta ex 11. Meta. tex. Comen. 49. vbi sit haec consequentia, Caelum, id est primum principium est vnum specie & plura numero, ergo est materiale, vnde expresse datur intelligi, quod immaterialitas est sufficiens causa non plurificationis numeralis. Sed quia Sco. expresse dicit locopregallegato, quod opinio sua est contra Arist. ideo omittere auctoritates.

¶ Secunda ratio S. Tho. est sumpta ex ordine vniuersi fundata super tres propositiones, quarum prima est, Vniuersum habens tres partes, scilicet sphaeram generabilium & corruptibilium, corpora caelestia, & substantias immateriales habet pro bono intrinseco ordinem, haec habetur, 12. Metaph. tex. 2. Comment. 2.

¶ Secunda propositio est, quod ordo est duplex scilicet per se & per accidens. Ordo per se inter essentialiter ordinata, ut species quae sunt sicut numeri 8. Met. tex. Co. 16. Ordo per accidens est inter indiuidua eiusdem speciei, ut dicitur tertio Meta. tex. Com. 11.

¶ Tertia propositio est, quod ea pars vniuersi, in qua est ordo per se purus, est potior ea, in qua est ordo per se admixtus ordini per accidens ex 12. Met. tex. Com. 5. vbi comparatur prima pars vniuersi filij familias, quibus nihil ordinatum per accidens inest. Super his propositionibus fundatur talis ratio, Id quod cadet ordine per accidens non habet plura indiuidua eiusdem speciei, suprema pars vniuersi

Essentia simplicium non plura multiplicatur in eadem specie, sicut

compositarum. Ca. 49.

Secunda

Tertia

Quarta

Quinta

Sexta

Quolibet q. 2. sur pra 2. d. Quolibet q. 2. articulo Parisiis

S. Tho. 1. q. 50 articulo 4

Te. Co. 49.

T. Co. 15.

T. Co. 10. 8.6. 11.

¶ Differunt autē quo ad decem. Primò, quia extrema primę compositionis sunt partes substantiæ, & nō sunt substantia, propriè loquendo, vt patet. Materia enim & forma non sunt in genere substantiæ nisi reductiue, vnde prædicationē substantiæ, quæ est genus generalissimum non nisi in obliquo suscipiunt. Extremorū verò secundę compositionis neutrum est pars substantiæ, sed alterum est substantia, essentia scilicet quæ est in recta linea prædicamentali, alterum vero extra substantiam scilicet existentia.

Secūda. ¶ Secundò differunt, quia extremum illud q̄ se habet vt potētia in prima compositione, est ens purè potentiale materia. f. Extremum verò illud quod se habet in potentia, in secunda compositione non est pura potentia, sed ens in aliqua specie quidditatiuè completum essentia scilicet.

Tertio. ¶ Tertio differunt, quia extremum illud, q̄ se habet vt potentia in prima compositione, nō est id q̄ est, nec q̄ fit, propriè loquēdo.

T.co. 27. Materia enim non fit, vt dicitur 7. Meta. tex. com. 27. eiusdē autē est esse, cuius est fieri, cum fieri adesse terminetur. Extremū verò id q̄ in secunda compositione se habet, vt potētia est id q̄ est, & fit, cum omnis factio ad cōpositū terminetur, vt ibidem dicitur.

Quarto. ¶ Quarto differūt, quia extremū illud q̄ in prima compositione se habet, vt act⁹ nō est vltima actualitas rei, sed causat aliū vltiorem actum: forma enim hominis, quę eius materiā informat, causando totum cōpositum, complet proprium receptiuū ipsius existentia, & sic eam causat: quæ est vltior actus. Extremum verò illud quod in secunda compositione se habet, vt actus est vltima actualitas illius generis, post existentiam enim Sortis nihil sibi substantiale amplius aduenit.

Quinto. ¶ Quintò differunt, quia extremū illud, q̄ in prima compositione se habet vt act⁹ est ita actus, q̄ autē cōparatur ad aliud, vt potentia. Extremum verò illud q̄ in secunda compositione se habet vt actus est ita actus, q̄ ad nihil ipsius rei cōparatur vt potentia, Quod patere pot aduertendo proportionē, quę est inter formam & existentia. Est enim proportio formæ ad esse actuale, sicut proportio diaphaneitatis ad lumē, forma siquidē recipit existentia & causat eam, sicut diaphaneitas lumen, Sicut nanque aer in eo, q̄ aer nō est capax luminis, sed oportet ipsum diaphaneitate informari, vt propriū receptiuū luminis fiat, ideo q; neq; aer nec diaphaneitatis, sed aer diaphanus est qui primò luminosus est, licet secundario tā aer q̄ diaphaneitas lumine careat, ita in proposito materia sola non est capax existentia, quæ actus in propria suscipi debet potentia, sed oportet in ipsa formā recipi, vt propriū exceptiuū existentia fiat, nō materia nec forma, sed cōpositū ex eis, id enim q̄ primò existit, est cōpositū cuius primò etiā est fieri, tamē tā materia, quā forma secundario actuatur illa met existentia, vnde sicut diaphaneitas est causa formalis aëri diaphano, & eius cōplementū formale ad hoc vt propriū susceptiuū luminis fit, & cum hoc cōparatur ad lumen adueniens vt potētia recipiēs, licet secundario ad actū, ita forma est causa formalis cōposito & cōplementū eius formale ad hoc: vt propriū receptiuū existentia sit, ac per hoc, cōparatur ad ipsam existentiam sublequēte vt potētia recipiēs, secundario tamē ad actū receptū, vñ fit, vt ipsum esse actualis existentia ad nihil aliud cōparet, vt potētia ad actū, sed sit vltima actualis oīs rei etiam ipsius formæ.

Sexto. ¶ Sextò differūt, quia extremū illud, quod in prima compositione se habet vt actus est de intellectu: seu diffinitione rei extrinsecē, forma enim secundum omnes intrinsecē, in diffinitione concipitur. Extremū verò illud q̄ in secunda compositione se habet vt actus, est extra quidditate rei: diffinitio enim non significat esse, vel non esse, vt dicitur primo Poste.

T.co. 25. ¶ Septimò differūt, quia ex extremis primę compositionis fit vnum tertiu per se vñ, Ex extremis vero secundę compositionis nō fit vñ tertiu per se vñ neque per accidēs, propriè loquēdo. Et colligitur ratio huius differētię ex supraddictis, vnum enim per se non fit nisi ex duobus, quorū vtrunque est pars substantiæ, nulla enim substantia cōpleta facit vnum per se cū quocunq; alio, & quorū alterū est pura potētia, ex duobus enim actibus nō fit tertiu per se vñ, & quorū alterū est ita actus, vt possit cōparari ad aliquid aliud, vt potētia: partes enim sunt materia totius, quito

T.co. 3. Meta. tex. com. 3. Cū aut in prima compositione omnes istę compositiones saluentur, in secunda verò nulla, sequitur q̄ in secunda compositione non fiat vñ tertiu per se, neque etiam vnum per accidēs fit, quia vñ per accidēs aggregat res diuersorū generum, cum his tamē fiat quod essentia per se adunetur cum esse.

Octauo. ¶ Octauo differunt, quia prima cōpositio est cōpositio ex his, & ideo fit ibi vñ tertiu. Secūda vero est cōpositio cum his. Nulla enim res datur, quæ constet ex essentia, & existentia, propriè loquendo, sicut datur res constans ex materia & forma, sed essentia componit cum existentia & ecōuerso, & ideo dictum est, quod adunantur per se, non tamen componen do tertium.

Nono. ¶ Nono differunt, quia prima cōpositio ad pauciora se extendi, quam secunda. Extrema enim primę compositionis non inueniuntur nisi in rebus sensibilibus, eā nanq; solā ex materia & for

ma cōstare, supra cōclusum est. Extrema vero secundę cōpositionis reperiūt & in reb⁹ sensibilibus, & in reb⁹ immaterialib⁹, habent enim intelligētię quidditate & existentia. Vnde prima cōpositio infert secundā, & nō ecōuerso, omne enim cōpositū ex materia & forma est cōpositū ex essentia & esse, sed non cōuertit.

¶ Decimò differūt quo ad passionē suas, cōpositionē enim prima quantitas, accidentia sensibilia & transmutatio saltem localis sequitur. Cōpositionē autem secundam neq; generatio, neq; corruptio, neq; transmutatio aliqua physica sequitur: sed tantū recipere & recipi, perficere & perfici, quia hæc sequuntur actū & potentiam, illa vero materiā & formā. In litera igitur hanc secundam cōpositionē in omni ente citra primū inueniri probat tāta cōclusionē proposita, Omne ens aliud à primo est cōpositū ex esse & essentia. Ratio talis est: Omne habēs aliquid realiter suā quidditate coniunctū q̄ est extra essentiam eius, est cōpositū ex quidditate & illo additamento, id est essentia & esse: omne ens aliud à Deo habet aliqd reale suæ quidditati realiter coniunctū extra essentia eius, scilicet esse, ego omne ens aliud à Deo est cōpositum ex esse & essentia. Maior relinquitur à S. Tho. pro manifestata. Et est modificanda ita, quod illud additū sit extra essentiam rei particulariter sumptam (q̄ dico propter inferius: cum sit extra essentiam superioris, non tamen componit cum illo) & etiā deseruit sic modifica a proposito, quia esse est extra essentia Sortis, nō enim poneret in eius diffinitione si diffiniret. Reliquitur igitur manifesta Maior, quia duo adunata, quorū neutrum est contrahens alterum, & alterum se habet vt actus, & alterum vt potentia, non nisi per compositionem realiter sunt coniuncta. Minor autem patet ex texta differētia, & Aristotele primo Posteriorum dicente, quod nulla diffinitio significat esse.

¶ Nisi forte sit aliqua res, cuius quidditas sit suum esse, & hæc res non potest esse nisi vna & prima, quia impossibile est vt fiat plurificatio alicuius nisi per additionem alicuius differentie, sicut multiplicatur natura generis in speciebus. Vel per hoc, quod forma recipitur in diuersis materiis, sicut multiplicatur natura speciei in diuersis indiuiduis. Vel per hoc, quod vnum est abstractum, & aliud in aliquo receptū, sicut si esset quidam color separatus, esset alius à colore non separato, ex ipsa sua separatione. Si autem ponatur aliqua res, quæ sit esse tantum, ita vt ipsum esse sit subsistens, hoc esse non recipiet additionem differentie, quia iam non esset esse tantum, sed esse, & præter hoc forma aliqua. Et multo minus recipiet additionem materie, quia iam esset esse non subsistens, sed materiale, vnde relinquitur, quod talis res, quę sit suum esse, nō potest esse nisi vna, vnde oportet, quod in qualibet alia re præter eam sit aliud esse suum, & aliud quidditas vel natura seu forma sua. Vnde in intelligentiis oportet quod sit esse præter formam: & ideo dictū est, quod intelligentia est forma & esse.

¶ Hic ponit secūda ratio ad idē quę inducitur per modū exclusionis tacite respōsionis, quia aliquis posset dicere ad rationē factā q̄ aliqua res, est cuius quidditas est suum esse & illius diffinitio non abstrahit ab existere. Contra hoc inquam inducitur secūda ratio probās q̄ in vno solo ente, scilicet primo, essentia est idē q̄ existentia, & consequenter in quolibet alio, esse & essentia distinguuntur realiter. Ratiocinat ergo sic, Omne plurificabile seu plurificatum altero triū modorū multiplicatur, vel per additionem differentie formalis, vel per receptionē vtriusq; in materia, vel per receptionē vnius in materia & alterius separationem, sed quidditas quæ est suum existere, nullo istorū modorū est multiplicabilis, ergo quidditas, quæ est suum esse, nec esse plurificabilis nec pluricata est: ergo est vna tantū, & sic omne aliud ab ea nō est sua existentia. Processus clarus, Maior vero declarat, quoniā cū pluralitas sequatur diuisione, diuisio alicuius fit per differētiās formales, sicut natura generica animalis multiplicatur in homine & Leone. Vel per differētiās indiuiduales, sicut natura specifica multiplicat in Sorte & Platone, ppter hoc q̄ humanitas Sortis est in alia materia signata ab illa, in qua est humanitas Platonis. Vel tertio modo pot imaginari diuisio inter aliqua duo eiusdē nature: ppter hoc, q̄ alterū est omnino separatum, à materialibus cōditionib⁹, alterū verò cōcretū est illis sicut homo separatus apud Platonē, distinguitur ab homine particulariter ppter hoc: q̄ hō separatus est immaterialis, natura vero Sortis est recepta in hac materia. Nec apparebit discurreti p omnia prædicamenta aliq; alius modus realis multiplicationis in vniuerso. Nec aliq; mihi obicit q̄ quātitas & substantia distinguuntur realiter, & tamē nō per differētiās formales, nec, &c. Quoniā siue modis siue differētiis fiat diuisio, nō refert dummodo contrahēs ad aliquā

Forma rationē
tex. post
tam,

25.

20

30

40

50

60

70

80

90

100

110

120

130

140

150

limitatā naturā trahat contractū. Minor autem declaratur quo ad omnes ei⁹ particulas. Primò, q^o nō sit multiplicabilis per modū generis, patet ex eo, q^o genus recipit additionem differētię, per quam trahitur natura generis ad determinatā naturā specificam: & sic perdit genus puritatē propriam: animal enim contractū ad humanā speciē non est purum animal, sed animal humanū: quidditas verò, quę est sua existentia, est ipsum esse purū, & nō contractatum: statim enim quod contractaretur, perderet puritatē, & essent ibi duo: esse, scilicet & quidditas. ad quā contractum esset. Secūda pars Minoris clarior patet: q^o enim recipitur in alio, non est esse purū, & per se subsistēs, sed suscitatur in alio: quidditas autem, quę est suū esse, est pura: & cōsequēter per se subsistens, & nō alteri admixta, in quo suscitetur. Per idem quoque patet tertia pars Minoris: si enim vna quidditas, quę est suū esse, est separata, altera quę est recepta ex hoc, q^o est recepta, nō poterit esse eadem suę existētię: vt enim dictū est, esse receptū non potest esse idem quidditati: & sic cōcluditur, quod quidditas, quę est suum esse, est vna tantū, quę est prima causa omnium, ac per hoc cętera habent esse distinctū a suis essentiis,

Omne autem quod conuenit alicui, vel est causatum ex principiis nature suę, sicut risibile in homine, vel aduenit ab aliquo principio extrinseco, sicut lumen in aere ex influentia Solis. Non autē potest esse, quod ipsum esse sit causatum ab ipsa forma, vel quidditate rei: dico sicut a causa efficiente: quia sic aliqua res esset causa sui ipsius, & aliqua res seipsam in esse produceret, quod est impossibile: ergo oportet, quod omnis talis res, cuius esse est aliud a natura sua, quod habeat esse ab alio.

In hac parte quarta huius capituli declaratur intelligentias habere esse a Deo effectiue, in quo omnino idē est esse cum essentia: primū horum in sua vniuersali cōclusiōe hoc, scilicet omne aliud a prima causa est productū ab ipsa, pbatur sic, Omne habēs esse distinctū a sua quidditate, est productū effectiue a prima causa: omne ens aliud a causa prima habet esse distinctū a sua quidditate: ergo omne ens aliud a prima est effectiue productū a prima causa. Minor supponitur ex dictis & dicitur sic. Maior probatur sic, Omne illud, cui cōuenit aliquod distinctū a sua quidditate, ita se habet q^o vel ipsum est causa effectiua illius, aut habet illud ab alio effectiue, nō enim potest imaginari tertiū: risibilitas siquidem & albedo, & quicquid aliud conuenit homini, aut causatur ab ipso homine effectiue, aut ab aliquo alio, quod non est hominis quidditas: sed impossibile est, vt aliquod ens efficiat suā propriam existentia, vt dicitur. 2. de Anima tex. com. 47. ergo oportet quod illam habeat ab alio effectiue. Quod autem sit impossibile, vt aliquid ens efficiat suā propriam existentiam, patet ex eo, quod sequeretur, quod illud esset antequā esset, ex eo enim q^o efficeret, esset, omne enim efficiēs existit, 3. Phys. tex. Com. 17. ex eo verò quod suum proprium esse causaret suū existere, eius causalitatem sequeretur: & sic esset antequam esset.

Et, quia omne, quod est per aliud, reducit ad id, quod est per se, sicut ad causam primam: ideo oportet quod sit aliqua res, quę sit causa essendi omnibus rebus, eo quod ipsa est esse tantū, aliās iretur in infinitum in causis, cum omnis res, quę non est esse tantū habeat causam sui esse, vt dictum est. Patet ergo, quod intelligentia est forma & esse, & quod esse habeat a primo esse, quod est esse tantū: & hoc est prima causa, quę Deus est.

Hic declaratur secundū propositōrū, hęc cōclusiō, scilicet essentia primę causę est suū existere, tali ratione, Omne quod est per aliud tale, p̄ceditur ab eo quod est per se tale: omne ens aliud a prima causa est per aliud tale, id est ens, ergo p̄ceditur ab eo quod est per se ens, causa est omnibus vt entia sint: vt dicitur 2. Met. tex. Com. 4. prima ergo causa est ex se ens, seu per se ens, & consequenter sua quidditas est ipsum esse, aliter non esset per se: sed per aliu a sua quidditate ens: & cōsequēter depēderet ab alio, vt antē posita ratione deductum est. Maior propositio etsi habeatur secundo Phyl. tex. Com. 66. & 8. tex. Com. 39. tamen in litera probatur ex eo, quod aliter sequeretur processus in infinitum in causis: si enim non esset deuenire ad vnum per se tale, sed omnia essent per aliud talia: qua ratione aut vnum est aliud, eadem ratione ante illud erit aliud: & sic de infinitum. Minor verò est conclusio p̄cedentis rationis.

QVAESTIO. X.

Num intelligentia sint a Deo effectiua producta.

CIRCA hanc partem dubitatur, an intelligentię effectiua sint producta a Deo.

Et pro parte quidē negatiua arguitur sic, Omne agēs aliquid, agit illud per motū: nulla causa substantialium immaterialiū agit

cas per motū: ergo nulla causa earū est agēs eas. Maior est Arist. 1. de Generatione tex. com. 45. Et cōfirmatur: quia apud Arist. 12. T. c. 45. Met. tex. Com. 12. omnis productio exigit tria, a quo, ex quo, & ad quod: quę in subtilitatibus immaterialibus saluari non possunt, T. c. 33. Pręterea, In 1. Phys. tex. com. 33. communis conceptio Philosophorum est, quod ex nihilo nihil fit, sed si intelligentię sunt effectiua a Deo, sunt ex nihilo, & c.

Pręterea, Quarto Cęli, com. 1. nullum æternum, inquit Auer. habet efficiens verē, nisi per modum formę & finis. Similiter 12. Meta. com. 44. reprehendit modernorum morem, dicens, quod in separatis a materia non est verē agere.

Pręterea, Nullum possibile ex se est necessarium ex alio, apud Commentatorem 12. Met. com. 41. nisi motus: sed intelligentię, si sunt effectiua a Deo, sunt posibles ex se, ergo nō sunt necessarię ex alio, ergo corruptibiles.

In hac dubitatiōe, quoniam nostra atate in hoc Patauino studio nō vertitur in dubiū, an ita sit, q^o Deus creauerit intelligentias, sed an hoc sit s̄m mētem Arist. & Commentatoris: ideo breuiter & incidēter persuadere volumus, q^o omnes intelligentię sunt a Deo effectiua: secundū cōmentatorem: & consequenter Arist. omnes enim admittūt in hac re cōsequentiā istam. Dein de quoniam multi in hac re quarunt modum, quo apud Commentatorem productio ista fit, declarabitur & modus productiōis.

Primū declarabit sic, Id quod est maximē ens & verū est causa entitatis & veritatis in ceteris, 2. Met. tex. cō. 4. Deus est maximē ens & verū: ergo Deus est causa entitatis in ceteris. Si dicat q^o est causa finalis & nō effectiua, cōtra 12. Met. cō. 36. & 44. quęlibet res separata a materia, cuiuscunq^{ue} est principiu finale, est principiu efficiēs: ergo si Deus est principiu finale intelligentiarū, erit & principiu efficiens earū. Dicitur sortē q^o Cōmentator nō ponit illā propositionē vniuersaliter, sicut assumpta est, sed indefinitē: cōtra. Cōmentator ex separationē a materia, seu immaterialitate rei ponit causalitātē effectiua cōcomitari causalitātē finalem respectu eiusdē effectus: vt patet ibi: ergo vbicumque reperitur immaterialitas cū causalitate finali respectu alicuius, oportet etiā reperiri causalitātē effectiua respectu eiusdē. Cōfirmatur ex verbis Cōmentatoris in de substantia orbis, capitulo secūdo: vbi expressē dicit cęlū egere intelligentia nō solum mouēte, sed largiēte in sua substantia permanentiam æternam: par autem est ratio de intelligentiis. Quod si dicatur, q^o loquitur de causa finali & formali exemplari, replica facta est: & adde quod ibi dicit Cōmentator, quod finis significat agēs significatiōe necessaria: & sunt verba valde notāda. Cōfirmatur adhuc, quia Auer. in 12. Met. & nūc nunc declarat, non solum ponit ipsas produci, sed etiā modum quo a prima causa omnes producūtur, assignat. Modus autē productionis ab ipsomet ponitur, 44. Com. 12. Meta. reprehendit Auic. nō quia ponebat intelligentias produci a Deo: sed quia ponebat, quod Deus causaret eas per modum nature: scilicet quod ab vno vnū tantum procedat. Posuit enim Auicēna Deum gloriosum, qui pura actualitas est, intelligēdo se, producere primā intelligentiam, quę producta intelligēdo Deū, producebat secundā intelligentiam: intelligēdo autē se secundū id, quod habet de actualitate, producebat animā primi orbis: intelligēdo autem se secundū id quod habet de potērialitate, producebat orbē primum: & similiter secunda intelligentia faciebat vsq^{ue} ad vltimā, quę p̄sident sphærę actiuorū & passiuorū. Reprehenditur ergo Auic. de hoc, quod vnum tantum procedere a Deo immediatē dicebat. Vnde dicit, Nō est illi p̄ouētus, neq^{ue} cōsecutio, neq^{ue} actio: ita quod dicamus, q^o vna actio sequitur vnū agētem. Vbi apparet quod propterea apposuit ly. Ita q^o vna actio, vt declararet modū productionis se impugnare, vnde & verē productionis modū subiungit in verbis sequētibus dicēs, Tantum enim est illic causa & causatū, secundum quod dicimus, intellectū est causa intelligentiis. Vbi scito ex Alberto 12. Metaphys. quod cōtemplatio intelligentiarum, si veritātē inuenire quærit in eas, vt operatiuas non speculatiuas tēdat: sunt enim essentialiter opifices, vt earum instrumenta corpora, scilicet & cęlestia p̄ se ferūt. Inter artes enim talis inueniē p̄cessus, q^o ars cōmunis & principialis speciales artes subseruiētes causat exēplariter & effectiua (partialiter saltem) p̄t diuersis modis est imitabilis: Verbi gratia, ars militaris causat equestrē & frēnesactiua, & alias huiusmodi, vt sic, & sic & aliter imitabilis: omnes etiā inferiores artifices intūdo artē principālē, & cōmunē, ad eius imitationē formāt opationes suas p̄portioat illi, Deus autē gloriosus est ars prima & cōmunissima imitabilis ab omnib^{us} artificib^{us} specialibus, quales sunt omnes intelligentię. Vnde ipsa ars diuina, vt sic imitabilis, puta per modū talē, qualis est motus Saturni causat artē intelligentię Saturni: & vt alio modo imitabilis puta p̄ operatiōes tales, quales sunt Ionis, causat artē intelligentię Ionis, & sic de aliis: causat dico nō solum exēplariter, sed effectiue, & totalit. Ars etiā vniuersalis in humanis ideo nō causat, nisi p̄rialiter & exēplariter artes speciales: Opuf. Caiet. R.R. quia

Intelli-
gentia
sunt ef-
fectiua
Produ-
ta a
Deo.

2. cap.
17.

2. c. 17.

2. c. 17.
2. c. 17.
2. c. 17.

2. c. 4.

Auer. c.
1. c. 44.
post me.
secūda
ratio
com. 41.

T. c. 4.
c. 36. cir-
ca med.
c. 44.
Ibidem
de for-
ma bal-
nei.

Cap. 2.

Ca. 44.

Vbi su-
pra cap.
44. p̄-
tū post
principi-
um.

Nota
hic dicitur
nam de
claratio
nem.

quia nō potest nisi cōcurrente lumine intellectus agētis in alte-
 rius intellectus fieri. Si nāq; ars vniuersalis eſſet ſeparata à ma-
 teria p ſe ſubſiſtēs ex ſe, nō phiberetur quin poſſet artes ſpecia-
 les ſui imitariuas effectiue producere. Vnde cum ars diuina ſit p
 ſe ſubſiſtēs, & ſummē efficaci, nō requirit coagēs: ſed ſola intelli-
 gēdo ſe vt pluribus nobis imitabile artes ſpeciales orbū moti-
 uas tāquam propriā instrumentorū produxit: & quia artes il-
 lę nō ſunt receptę in aliquo, oportet q̄ ſint ſubſiſtētes, & quōd
 ſint nō ſolū formę intelligibiles, ſed intelligētes. Omnis enim
 res immaterialis ſi eſt ſubſiſtēs, eſt intelligēs ſc̄m doctrinā Arift.

T.c.16. 3.de Anima tex. Com.16. Vnde cum Deus immediatē producat
 plures artes ſpeciales ſubſiſtētes, ſequitur q̄ immediatē produ-
 cat plures intelligētias. ipſę enim ſunt eſſentialiter artes: & ſic
 ibi eſt tantū cauſa & cauſatum, ſicut intellectum, id eſt ars com-
 munit intellecta; eſt cauſa intelligentis, art: ſciſ ſubſeruientis.

In eodē Cōmen. ¶ Confirmāt hūc ſenſum verba ſequētia, quibus ait, non eſt im-
 poſſibile, vt id q̄ eſt per ſe intelligētia & intellectum, ſit cauſa
 pluriū entium, ſecundum quod ex eo intelliguntur multi modi.
 Ars enim diuina, quę eſt pura intelligētia & purū intellectum,
 ſecundum quod intelligitur à ſe practicē pluribus modis imita-
 bilis, plures artes producit. Quarū cuiuſlibet, quia quod concipit
 de arte cōmuni, eſt ratio operandi, cū ſumat principia ſua ab il-
 la: ideo ſubdit, quōd aliud eſt quod concipit de primo motore
 motor orbis Iouis, & aliud quod concipit motor orbis Saturni:
 & eſt cauſa in anima, eius ſcilicet, quōd operetur.

¶ Confirmat quoq; hoc idem proportio inter intelligentias aſſi-
 gnata ab ipſo Commentatore. ait enim in Com.44. quōd habitu
 do intelligentiarū aliarum ad primam eſt habitudo artium
 ſpecialium ad communem: ita quōd ſicut artes ſpeciales perfici-
 untur & cauſantur à communi in humanis: ita proportionabi-
 liter intelligentię alie perficiuntur & cauſantur à prima.

Ad pri- mum. AD primum in oppoſitū dicitur, quōd agēs dupliciter ſumit-
 tur. Quandoq; proprie pro illo, q̄ ex ſua actiōe inferit paſſionē,
 quę magis facta abſiſcit à ſubſtātia: & ſic ſumitur ibi ab Ariftor.
 agēs, ſic enim opponitur agēs & patiens. Alio modo pro om-
 ni eo, quod in genere cauſę efficientis cauſat: & ſic agēs com-
 munit eſt mouente, vt patet ex ſeptimo Meta. Commen.31.

Ad con- firmā- tionem Cō.31. ¶ Ad cōfirmationem primam dicitur, quōd & illud & ſimilia in-
 telligenda ſunt de productione Phyl. ſcilicet per motum & mu-
 tationem. Similiter dicitur ad ſecundum.

¶ Ad autoritates Commentatoris adductas & ſimiles ſibi dicitur,
 quōd loquuntur de agente proprio dicto & productione Phyl-
 ſica: vel contra poſitionem Auic. quōd vniū ab vno emanat.

¶ Ad rationem ſecundam conceſſa Maiore, negatur Minor: ſtat
 enim apud Arift. Commentatorem, & S. Tho. & veritatē ali-
 quid eſſe ab alio effectiue, & tamen eſſe neceſſarium ex ſe.

AD cuius euidentiam notandę ſunt quatuor poſitiones.
 Prima eſt. Poſſibile ex ſe eſt id, quod habet in ſeipſo potentiam
 ad nō eſſe. Patet iſta ex extremis. ideo enim aliquid eſt in ordi-
 ne poſſibiliū & non in ordine neceſſariorum: quia habet in ſe-
 ipſo potentia ad nō eſſe. Si enim careret potentia ad non eſſe,
 impoſſibile eſt ipſum non eſſe: & ſic neceſſarium eſſe illud eſſe.

Secunda poſitio eſt, Id ſolū habet in ſeipſo, potētiam ad
 nō eſſe: cuius aliquid habet potentia ad aliud eſſe. Patet iſta ex
 eo, q̄ nulla potentia per ſe, primō appetit non eſſe: omnis enim
 appetitus per ſe tendit ad aliquod eſſe, ſed quia cū illō ad quod
 tendit, non poteſt ſtare eſſe quod habet: ideo ex cōſequenti ap-
 petit non eſſe, quōd eſt priuatio formę, quā habet. Sicut mate-
 ria aquę per ſe primō appetit formam ignis: ſed quia cum for-
 ma ignis non poteſt ſimul ſtare aquę formę, ideo ex cōſequenti
 appetit priuationē formę aquę, quā habet. Potentia ergo
 omnis appetens non eſt prius natura appetit aliquid aliud eſ-
 ſe. Notanter autem dixit in hac poſitione, cuius aliquid ha-
 bet potentiam: quoniam, non totum appetit aliud eſſe, ſed pars
 potētialis, nō em tota aqua appetit eſſe ignis, ſed eius materia.

Tertia poſitio eſt, Neceſſarium ex ſe eſt illud, quod caret
 potentia ad eſſe & non eſſe. Patet iſta ex terminis quinto Meta-
 phyſicę, textū Comment. ſexti. Neceſſarium enim eſt quod im-
 poſſibile eſt aliter ſe habere, quod autem caret potentia ad eſ-
 ſe, & non eſſe, impoſſibile eſt aliter ſe habere. omnis enim ſuc-
 ceſſio, quę dicitur ſic ad aliter ſe habere, ſit per poſſe hoc eſſe
 perdere, & aliud acquirere.

Quarta poſitio eſt, quōd nec intelligentię, nec corpora
 cęleſtia habent aliquid ſui, quod ſit in potentia ad aliud eſſe.
 Iſta quo ad intelligentias eſt per ſe nota: quia ſunt ſimplices for-
 mę: quo ad corpora cęleſtia verō ſecundum Aueroſm̄ ſimili-
 ter dicendum eſt, quia ſunt ſubſtantię ſimplices apud ipſum: ſe-
 cundum autem Sanctum Thomam ex eo eſt vera, quōd materia
 cuiuſque eorum non eſt capax niſi formę quā habet.

¶ Ex quib⁹ quatuor poſitionib⁹ ſuccincte declaratis patere po-
 teſt, q̄ ſecundum veritatē intelligentię & corpora cęleſtia ſunt
 neceſſaria ex ſe arguēdo ſic, Omne carens potētia ad eſſe & nō

eſſe eſt neceſſariū ex ſe: intelligentię & corpora cęleſtia caret
 potētia ad eſſe & non eſſe, ergo, &c. Cum hoc tamen ſtat, quōd
 ſint effectiue ab alio: poteſt enim vnū neceſſarium eſſe effectiue
 ab alio neceſſario, vt dicitur octauo Phyl. tex. Com.15. & quinto
 Meta. tex. Com.9. Vnde intelligentię & corpora cęleſtia dupli-
 citer ſunt neceſſaria & ex ſe & ab alio, ex ſe quidem formaliter
 & extrinſecē ab alio verō effectiue & extrinſecē. Vnde Com-
 mentator 12. Met. Com.41. dicit, quōd nō poteſt eſſe aliquid poſ-
 ſibile ex ſe, neceſſariū verō ex alio niſi motus: & non dixit im-
 poſſibile eſt aliquid eſſe neceſſariū eſſe ex ſe & ex alio. Et cum
 hoc inſpexeris fugabūt omnes dubitationes inter dicta eius in
 de ſubſtātia orbis, & hic, reputauit enim impoſſibile niſi in mo-
 tu aliquid eſſe neceſſariū ex alio præciſe, pro nūc ſufficiat hęc.

Omne autem, quod recipit aliquid ab alio, eſt in potēt-
 tia reſpectu illius: & hoc quod receptum eſt in eo, eſt actus
 eius, ergo oportet, quōd ipſa forma vel quidditas, quę eſt
 intelligentia, ſit in potentia reſpectu eſſe, quod à Deo reci-
 pit, & illud eſſe receptum eſt per modum actus, & ita inue-
 nitur actus & potentia in intelligentiis: nō tamē forma
 & materia, niſi æquiuocē, vnde etiam pati, recipere, ſubiici,
 eſſe, & omnia huiuſmodi, quę videntur rebus ratio-
 nē materię conuenire, æquiuocē cōueniunt ſubſtantiis in-
 tellēctualibus & corporalibus, vt in tertio de Anima Com-
 mentator dicit.

¶ In hac quinta particula declaratur talis cōcluſio, Intelligen-
 tię ſunt cōpoſitę ex actu & potentia, quo eſt & quod eſt: ſic qua-
 ne quod recipit aliquid ab alio effectiue, eſt cōpoſitum ex re-
 cipiente potentia & actu recepto: intelligentię recipiunt ali-
 quid ab alio, ſcilicet eſſe à Deo: ergo intelligentię ſunt cōpo-
 ſitę ex potentia & actu. Maior ex eo patet, quōd nihil eſt in ſe-
 ipſo. Minor autem ex præcedentibus nota eſt. Et quamuis ſic ſit,
 quōd in intelligentiis inueniatur actus & potentia: non tamen
 habent formam & materiam. In plus enim ſe habent actus & po-
 tentia, quā forma & materia. Vnde pati, recipere, & ſubiici, &
 ſimilia, quę ſunt paſſiones materię æquiuocē in inferioribus, &
 ſuperioribus reperiuntur. Alia enim eſt ratio recipiendi, ibi &
 hic: ibi abſque omni motu & materiali conditione, in iſtis verō
 non niſi cum motu & indiuidualibus conditionibus, vt & Com-
 mentator reſtat 3. de Anima com.14.

Et quia, vt dictum eſt, intelligentię quidditas eſt ipſa
 met intelligentia, ideo quidditas, vel eſſentia eius eſt ipſum
 quod eſt ipſa, & eſſe ſuum receptum à Deo eſt id, quo ſub-
 ſiſtit in rerum natura, & propter hoc à quibuſdam huiuſ-
 modi ſubſtantię dicuntur componi ex quo eſt, & quod eſt,
 vel ex quo eſt, & eſſentia, vt Boëtius dicit.

¶ Aſſignat rationem, quare Intelligentię dicuntur cōpoſitę ex
 quo eſt: & quod eſt, Omne cōpoſitū ex quidditate, quę eſt ipſum
 ſuppoſitum & eſſe eſt cōpoſitum ex quo eſt, & quod eſt: intelli-
 gentię ſunt cōpoſitę ex quidditate, quę eſt ipſa intelligen-
 tia, & eſſe quo ſubſiſtunt, ergo ſunt cōpoſitę ex quo eſt & quod
 eſt. Omnia aſſumpta ex prædictis ſunt manifeſta.

Q V A E S T I O X I .

Num eſſe actualis exiſtentia eſt eſſentia diſtinguantur realiter.

CIRCA ſupradicta duę dubitationes ſunt. Prima eſt, an eſ-
 ſe actualis exiſtentię & eſſentia diſtinguantur realiter: Secun-
 da eſt, an intelligentię ſint cōpoſitę ex actu & potentia.

¶ Circa primam tria agenda ſunt: Primō ponetur opinio Scoti.
 Secundo ponetur opinio Sancti Thomę. Tertio reſpondebitur
 argumentis in oppoſitum.

¶ QVO ad primum Scotus in tertio ſententiarum, diſtinctionē
 ſexta, quęſtione prima, opinatur eſſe actualis exiſtentię & eſ-
 ſentiam rei eſſe idem realiter: licet diſtinguātur ex natura rei,
 ſicut modus intrinſecus & quidditas cuius eſt: ſicut nec albedo
 diſtinguitur à ſuo modo intrinſeco gradu ſcilicet, vt tria vel
 quatuor. Ad probandum autem hoc licet adduci poſſent ratio-
 nes Scoti: quia tamen vnionem naturę humanę cum ſuppoſito
 diuino concernunt, decem rationes inductas ab Antonio Trom-
 beta in Quolibeto ſuo nunc recitandas primo cenſui.

¶ Primū arguit, vt ipſe dicit, contra fundamentum Thomę ſic Ma-
 nētē eadē ratione, manet idem effectus: ſed tota ratio quare po-
 nitur ab iſtis, eſſentiam diſſerre ab eſſe eſt propter indifferentiā
 eſſentię ad eſſe & non eſſe, nam, vt dicūt, lapis eſt in potētia, vt
 ſit & non ſit, ergo vbi talis indifferentia inuenitur, ibi ponēda eſt
 talis diſtinctione: ita eſt, q̄ eſt cōſimilis indifferentia eſſe ad eſ-
 ſe & non eſſe (eſſe enim roſę in hyeme non eſt, in vere autē eſt)
 cōſimilis etiā indifferentia eſt eſſentię ad eſſentiam & nō eſſen-
 tiam, eſſentia nāq; creaturę ab eterno nō eſt, ergo eſſe diſſert
 realiter ab eſſe, & eſſentia diſſert ab eſſentia, quod eſt ridiculū.
 ¶ Prac

T.c.15.
T.c.90.
Cō.41.
Nota
Sera
hac eſt
oprima.
Intelli-
gentia
ſunt cō-
poſita
ex actu
& pote-
tia, quę
eſt, quod
eſt.
Ca. 14.
circa
cap.
magna
circa
prin-
Ca. pra
dic. 14.
in prin-
In lib.
de ſub-
dem. 6.
1.
Scot. d.
6. q. 1.
Anto-
ni⁹ Tro-
beta in
Quali-
beti me-
diali.

essentiā: nihil enim est indifferēs ad aliqua duo: quorū alterum sibi determinat in sua diffinitione: cōstat autē q̄ esse est de intellectu esse, & essētia de intellectu essētia. Quod autē esse rosę in hyme nō sit, sed in vere: hoc ideo est, q̄a essētia rosę, cui sēper sua p̄dicata quidditatiua adsunt, ad actū essendi nō peruenit, & non ideo, quia ipsum esse sit indifferēs. Cū autē addit q̄ essētia est indifferēs ad essētiā, & non essētiā, quia nō est ab æterno, nō videtur intelligere vocē propriam: ex negatione enim actus essendi ab æterno, bene sequitur, quæ rosa sit indifferēs ad esse & nō esse: sed nō quod sit indifferēs ad rosam & non rosam: vt enim dicit Alpharabius, Auicōna, Algazel, & Albert⁹, siue rosa sit, siue nō sit, semper est rosa, & semper est substantia corporea, &c. si in aliquo termino mensurā in his vti licet.

Ad secundum. ¶ Ad secundum negatur vtraq; præmissa: & Maior quidem supposita ostensa est esse falsa. Minor verò ostenditur in Christo in quo humanitas absque creata existentia actuali est.

Ad tertium. ¶ Ad tertium negatur Maior ad intellectum arguentis: nō enim requiritur ad distinctionem realem, quod vtrunque eorum habeat propriam existentiam.

Ad 4. ¶ Ad quartum dicitur, q̄ sicut esse est duplex, scilicet existentie & essentia, ita duplex est realitas essentia & existentia: & licet nulla res cōponat cum sua realitate, tamen cum hoc stat, quod componat cum realitate existentia: vnde essentia hominis absolutē in reali prædicamento, substantia scilicet reponitur: posita autem in rerum natura sit realis realitate existentia.

Ad quintum. ¶ Ad quintum dicitur eodē modo: quia etiam verū conuertitur cū ente & re: vnde simpliciter homo dupliciter est verus, scilicet veritate essentia & existentia, homo verus veritate essentia non cōponit cum tali veritate, quæ nihil aliud est, quā fundamentalis conformitas ad sua prædicata quidditatiua: componit autem cum sua veritate existentia: id est cum esse, quod fundat hanc veritatem, homo est similiter dicitur de affirmatione.

Ad sextum. ¶ Ad sextū negatur antecedēs: cuius probationem vtrunq; assumptum est falsum. Cū enim quot modis vnū oppositorum dicitur, tot dicitur & reliquū (in primo Topicorū) sicut ens dupliciter dicitur, scilicet ens quidditatiuū & existentia: ita nō ens, seu nihil dicitur dupliciter: scilicet nihil quidditatiuū, & nihil existentia: homo enim absolutē sumptus cum sit in prædicamento substantia, est ens quidditatiuū, non tamen extrā nihil oppositum actuali existentia: & ideo aliud est nihil oppositum enti prædicamentali seu essentia, & aliud, quod opponitur existentia actuali, &c. & similiter alia est negatio essentia & alia est negatio existentia.

Ad septimum. ¶ Ad septimū negatur cōsequentiā: nō enim idem est dicere, homo in potentia cōponit cum homine in actu & essentia cōponit cum existentia. prima enim est falsa quia idem nō cōponit cum seipso: secūda autē est vera, quia extrema realiter distinguuntur, vnde non est eadē proportio existentia ad essentia, & hominis in actu ad hominē in potentia. Inter prima enim est proportio potentia receptiua ad actū: & distinctio rebus vtroque extremo posita extra causas suas: inter secūda verò non. sed est proportio eiusdem ad seipsum: secundum diuersas sui dispositiones simul incompossibiles, scilicet esse in potentia & esse in actu.

Ad octauum. ¶ Ad octauū negatur antecedēs: existentia enim substantia est substantia, & existentia accidentis est accidentis & (vt supra patet) existentia substantia non est materia, nec forma, nec cōpositum, sed actualitas omnium eorū & sic. It redutiue in genere substantia. Sed cōtra hoc instat arguens sic, Omne quod est redutiue in genere, reponitur vt principū ipsius: sed esse non est principium substantia, ergo non est in genere substantia redutiue.

Cap. 6. par. 3. Ad hoc dicitur, quod cum esse sit vltima actualitas rei: & vltimum in generatione sit primum in intētionē esse in genere substantia vt principium formale vltimum ipsius substantia: per hoc enim res reponitur in genere substantia, quia est capax esse substantia: etenim differentia in omnibus generibus (vt infra declarabitur) sumuntur ab ordine ad ipsum esse.

T.c. 15. ¶ Ad nonū negatur cōsequentiā. Ad cuius probationem dicitur, q̄ primū suppositum malē intellectū adducitur eo quod Aristo. 53. Met. tex. com. 15. quem arguē adducit non dicit quod ex parte potentia & per se actu resultet vnum tertium, sed quod ideo res habēs partes est vna: quia altera est actus, altera verò potentia, & intelligendū est (sicut supra declaratū fuit) si ad compositionem reale referatur, scilicet quod altera pars est pura potentia, eo q̄ ex duobus actibus non fit tertiu per se vnū: modo quidditas rei & existentia eius nō se habēt sicut pura potentia & actus, nec sunt partes, vt patet: vnde autoritas illa nō est ad propositū. Relinquitur ergo falsum esse q̄ essentia fiat tertiu per se vnum & cōsequenter probatio cōsequentiā quæ ad primam partē nihil valet, quia nō sunt ibi duo composita. Ad probationem verò cōsequentiā quo ad secūda partem dicitur, quod non inconuenit generationē habere duos terminos formales difformiter, vñ primū, alterū secūdario: terminus formalis generatiōis primus est forma, secundarius autē esse, sicut per oppositū creatiōis

In hoc eodem capitul.

terminus formalis primū est esse: secundarius verò forma, & hoc modo conceduntur argumenta.

¶ Quod si intendat probare, q̄ esse sit terminus generationis primū respondetur & dicitur q̄ id quod assumit, scilicet eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generadi. falsum est: licet enim sit verū, q̄ id quod est ratio essendi, sit ratio rei, quod generetur: nō tamē est verū, quod eo modo quo est ratio essendi, sit ratio generadi, & ratio est: quia res per generationē nō exit de nō esse omnino ad esse, sed de priuatione ad formā, vt dicitur 1. Phys. creatiōis enim est propriū, vt res transferat de nō esse omnino ad esse: quo sit vt esse, quod est primū ratio essendi: merito sit & primū ratio primæ productiōis, quæ est creatio: & forma, quæ est, secūdario ratio essendi, sit prima ratio secūde productiōis, generatiōis scilicet, vnde & primo Phys. principia generatiōis ponuntur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formam eiusdē rationis, falsa enim est Maior, alius nāq; est modus quo res generatur: & alius quo est, est enim per formam secundario, per se autem primū generatur verò e conuerto.

¶ Ad decimū patet resposio ex dictis, falsum em̄ est antecedēs. CIRC A secundum dubium sciendum est, commune Philosophorum sententiam esse intelligentias alias à prima non esse actus omnino puros: sed admixtionem in se potentia habentes: verū diuersitas inter eos magna est de modo, quo hæc duo actus scilicet & potentia eis insunt.

¶ Et vt reliquos omittam, ne limites intētionis nostræ egrediamur. Sco. in primo sentent. dist. 8. q. 2. opinatur omnem creaturam esse cōpositam ex actu & potētia hoc homo, quia quælibet creatura cū non sit nihil, oportet quod habeat aliquam actualitatem: & cū sit definita ad tale genus, vel speciē, seu gradum perfectiōis, oportet q̄ habeat in se negationem alterius perfectiōis possibilis reperiri in latitudine entis: & sic sit possibilis, quicquid enim est ens, & caret aliqua pfectiōe in ente possibili, est simpliciter possibile, & sic quælibet res est cōposita ex actu & potētia obiectiua, ex eo enim q̄ est, habet in se actū: ex eo verò, q̄ est ens possibile, habet in se potētiā, possibile namque à potētia dicitur. Cū autē solus Deus sit actus non possibilis, id est nō potēs terminare actionē alicuius agētis sui facti ut: intelligentia apud ipsum erunt cōposita ex actu & potentia obiectiua tantum: quia nullā in earum substantia receptiua formam ponit.

S. Thomas autem ex fundamentis in dubitatione præcedenti positis opinatur intelligentias & quamlibet creaturam esse compositas ex actu & potentia: sicut ex duabus rebus distinctis realiter: esse scilicet & essentia: nec oportet reperere probatiōes, sed soluere rationem Sco. quam ibidem facit cōtra hoc. Arguit enim se, Si in quolibet creatura est cōpositio ex duabus rebus, accipio alteram illarum rerum componentium, & quæro, an sit simplex, an cōposita. Si simplex, ergo non quælibet res creata est composita. Si composita, iterum quæretur de partibus eius: & sic in infinitum.

¶ Ad hoc facillimē respondetur: procedit enim argumentum ex malo intellectu positionis nostræ, cū namq; dicitur, quod quodlibet aliud à Deo est cōpositum (ly Quodlibet) distribuit non nisi pro his, quæ verē sunt, & propriē esse habent: quæ apud Aristot. & veritatem sunt sola substantia: omne ergo s̄ ppositū tam substantiale, quam accidentale (si sic loqui licet) est cōpositum ex actu: & potentia realiter distinctis, quidditate scilicet & esse: Sortis enim quidditas, vt declarauimus distinguitur realiter à suo esse: & huius albi albedo distinguitur realiter à sua propria existentia, vt ex dictis patere potest. Non enim sumus adeo intentati, vt dicamus omnem entitatem qualitercūq; esse cōpositam: Composita enim vltima in resolutione quis dubitat oportere esse simplicia? Dicimus igitur in p̄posito intelligentias cū substantia habere in se quidditatem, & existentia adunatas vt potentiam & actū: & sic compositas esse ex duabus rebus realiter distinctis. Scot. autem sententiam tenere potest suam absque alterius laesione: sed linguam coherere debet.

Et qui in intellectu ponitur potentia & actus, non erit difficile inueniri multitudinem intelligentiarum: quod esset impossibile, si nulla potentia in eis esset. Vnde dicitur Com. in tertio de Anima, quod si natura intellectus possibilis esset ignorata, non possemus inuenire multitudinem in substantiis separatis. Est ergo distinctio earum ad inuicem secundum gradum potētiæ & actus, ita quod intelligentia superior: quæ plus propinqua est primo, habet plus de actu & potentia, & sic de aliis: & hoc completur in anima humana, quæ tenet vltimum gradū in intellectualibus substantiis. vnde intellectus potētiā eius se habet ad formam intelligibiles sicut materia prima quæ tenet vltimum gradū in esse sensibili ad formas sensibiles, vt Comment. tot.

10. 175.

T.c. 66. 6367.

Ad decimū secundum.

composita ex actu.

potentia.

1. d. 8. q. 2.

Ratio. Sco. 66.

supra.

Respon. datur.

Septimū Meta.

T.c. 27. 1. q. 1. 2.

Facille est numerum.

intelligentiā.

ex actu.

1. d. 5. c. magis. Pro corp. ca. c. si. cap. 5.

Tertio de Anima dicitur & ideo Philosophus comparat eam tabule rase, in qua nihil est depictum. Et propter hoc, quia inter alias substantias intelligibiles plus habet de potentia: ideo efficitur intantum propinqua rebus materialibus, ut res materiales trahatur ad participandum esse suum: ita quod ex anima & corpore resultat vnum esse in vno composito, quauis illud esse, prout est animæ, non sit dependens a corpore, & ideo post istam formam, quæ est anima, inveniuntur alie forme plus de potentia habentes, & magis propinque materiæ, intantum, quod esse earum sine materia non est: in quibus etiam inuenitur ordo, & gradus vsque ad primas formas elementorum: quæ sunt propinquissimæ materiæ, vnde nec aliquam operationem habent nisi secundum exigentiam qualitatum actiuarum, & passiuarum, & aliorum, quibus materia ad formam disponitur.

In hac sexta & vlt. parte huius cap. de multitudine intelligentiarum agens primò proponit duas conclusiones: quarum prima est, quod secundum fundamenta prædicta non est difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. Secunda est, quod absq; talibus fundamentis impossibile est inuenire in eis pluralitatem: & hoc quidem non nisi autoritate Com. 3. de Anima. com. 14. Probatio verò primæ conclusionis est: quia quoadocunq; est aliquid mediū per participationem vtriusq; extremi plurificatur penes maiorem participationem vnius & minorē alterius: verbi gratia, imponatur nomē coloribus mediis, & vocetur A: tūc A quia est inter albedinē, & nigredinē mediū, per participationem multiplicatur in plures species: puta pallidū, croceū, citrinū, propter maiore appropinquationē ad albedinē & recessum a nigredine, & e converso: sed intelligentia est quid mediū secundum præhabita inter duo extrema, scilicet actū purū, & puram potentiam, participans naturam vtriusq;: quia habet actum coniunctum potentie: ergo intelligentias plures esse: ex hoc fundamento facile perpendi potest, scilicet ex eo quod sunt compositæ ex actu & potentia.

AD horū euidētiam est sciendum, quod in latitudine entis sunt duo extrema, scilicet Deus gloriōsus actus purus omnino, & materia prima pura potētia omnino: reliqua omnia sunt inter media, vtpotē habentia actum & potētiam: & attenditur eorū essentialis, seu specifica multitudo penes appropinquationē & elongationē ab extremis: quia enim aliquid magis sapit naturā actū, q; aliud, & illud quā aliud: ideo plura sunt, & dignitas in eis est penes maiorem appropinquationem ad extremum nobile, scilicet actum purum: quanto enim res est actualior: & minus poterit, tanto nobilior: omnes igitur formæ intermediae participant actum & potentiam. Sed inter eas quædam tantū actualitatis sortitæ sunt, ut adeo propinque sint actui puro, q; per se absq; materia subsistant, vtpotē ab ea valde elongatæ: non tamen sine admixtione potentie, cuius puritas est ratio materiæ q; sit extremum: & inter has tanta latitudo est secundum maiore & minorem participationem actus & potentie, ut vltima earū tantum potentialitatis habeat, quod materiā informent (anima, scilicet intellectiua.) Hæc enī inter omnes formas sublītes elongata est maximē ab actu puro: propter quod cōtingit q; adeo appropinquat alteri extremo, ut materiā ipsam recipiat & ad eius esse trahat. Aliæ autē formæ tantum potentialitatis habent, q; a materia dependent in esse & fieri: inter quas etiam magna latitudo inuenitur, dū quædam quibusdā actuali res sunt. Quod ex operibus cognoscere potes (operatio enim facit cognoscere formā) vnde formæ elementorum, quæ sunt maximē potētiam habentes, vtpotē materiæ propinquissimæ, nullius sunt principia operatiōis, nisi per materiales qualitates, scilicet caliditatem, frigiditatem. Formæ verò mixtorū, vtpotē eleuatiōres a materia altiori mō operantur: sicut adamas trahit ferrū non ratione caliditatis, aut frigiditatis, sed ex nature proprietate. Formæ autē animalium lōge actualiores dignoscūt, cū seipsa mouere & alia discernere intuemur.

EX his non solum percipitur, quā facilis sit aditus ad pluralitatem intelligentiarum cognoscendam, sed etiā q; impossibile est fingere illam absq; hoc fundamento. Quomodo enim latitudo potest inueniri in eo: quod actu & potentia caret? Commune est namq; omnib; extremis, si extrema sunt, latitudinē in seipsis non cōpartirent enim vlt. & non vltima, ut de se patet: & ideo oportet media esse illa, in quibus latitudo queritur, quæ vtriusq; extremi naturā sapiat. Et quia intellectuālē naturā, quā ex hoc, q; intellectuālis est, scimus actualitatem habere, non cognoscemus habere potētiam admixtā, nisi viderem; animā nostram illa habere, cum potentia æquiuocē dicatur de potētia reū intellectuālium, & de potētia reū sensibilium: & sine potētia non potest intelligi multitudo substantiarū intellectuāliū: ideo Cōmētator ait, q; si non esset nota natura intellectus possibilis, non

possemus intelligere pluralitatem in substantiis abstractis. Notanda sunt in hac litera tria: Primum est, hoc ex dictis Cōmētatoris adducitur, q; si non esset nota natura intellectus possibilis, non possemus scire pluralitatem in substantiis immaterialibus. Secundum est, quod S. Thom. non dicit animam intellectuālem esse adeo potētiam participem, ut forma materialis sit: sed ut materia trahatur ad participandum esse ipsius animæ. Tertium est: quia dicit animæ & corporis esse vnum & idem esse: quod est dependens a corpore.

Primo dicto videtur obuiare processus Arist. 12. Met. tex. com. 43. vbi ex pluralitate motuum pluralitatem intelligentiarum cōcludit, & nullo modo menit actus & potētie. Sed hoc rectē intelligentibus non obstat. Aliud est enim concludere numerum motorum, & aliud est cōcludere pluralitatem substantiarum intellectuāliū: licet enim idē subiecto sint motores orbium, & substantiæ immateriales: differunt tamen ratione, adeo ut ad diuersas scientias pertineat, secundum Cōmētatorē 12. Met. com. 6. & ideo ex pluralitate motuum quamuis pluralitas motorum ut sic concludi possit: non tamē pluralitas substantiarum intellectuāliū ut sic. Intendunt igitur Auerrois & S. Thom. q; intelligentiarum, in quantum intelligentiæ sunt, multitudo non nisi per notam naturam intellectus possibilis discernitur a nobis: licet earū, in quantum motrices sunt orbium, ex suorum effectuum numero pluralitas inferatur. Vel dicitur, quod venatio illa supposita notitia habita in libro de Anima: vbi radicaliter innouit pluralitas substantiarum intellectuāliū possibilis querit ex numero motuum, quot sunt. Quod autem ibi supponatur, motores proprios orbium habere potētiam admixtam, potest persuaderi ex eo, q; supponitur ibi, scilicet motores proprios orbium esse proportionatos suis orbibus: ita ut vnus vnū tantum moueat orbē. Et si stella adderetur, vel non moueret, vel tardius (ut dicitur secūdo Cæli) textu com. 71. Talis enim proportio nis, seu commensurationis, cum alterum extremum sit res materialis, scilicet orbis, reliquum extremum a potentia omnino denudatum putandum non est: imō a sano intellectu non est intelligibile.

Propter secūdam intelligēdam est inueniri duplicem rerum ordinem in vniuerso, intelligibilem, scilicet & sensibilem. Ordo sensibiliū materialis est materiā sibi necessariō vēdicans: omnes enim substantiæ sensibiles materiā habent, licet diuersimodē: ut dicitur octauo Met. tex. com. 3. & 12. Ordo intelligibilium immaterialis est, & a materia non dependens. Intelligibile enim est vnumquodque per se rationem a materia: vbi dicitur 3. de Anima tex. com. 11. Cum ergo materia sit sub aliqua forma sensibilis ordinis, cuiusmodi est omnis forma habens omnes vires suas sensibilibus organis affixas, non egreditur limites proprios: ipsa enim ad illud genus pertinet. Cum verò sit sub forma intelligibilis ordinis, extra limites suos ascendit & trahi dicitur ad id quod capacitatem eius transcendit, scilicet esse rei a se non dependentis: & quia supremum infimi attingit infimum supremi secūdam doctrinam Dionisij in libro de Cælesti hiera. cap. ideo supremum inter sensibilia: homo, scilicet seu materia eius coniungitur infimæ formæ intelligibilis ordinis: scilicet animæ intellectuæ, & eius esse participat: & propter hoc dicitur, quod materia trahitur ad esse eius, eleuatur em materia ad superius.

AD euidētiam terciæ adducendæ sunt rationes Scoti cōtra hoc dictum S. Thomæ, ut magis veritas elucescat. Scot. in quolibet q. 9. & 4. sent. dist. 43. quæst. 1. tex. motiua contra hoc facit: quorum aliqua recitantur ab Antonio Trombeta, in quæstione vtrum corruptum per potētiam diuinam possit idem numero redire, in qua tam ipse, quā Scotus vbi supra S. Thom. opinor non suam attribuunt de eo, quod ibi querit: & hoc quia locuti sunt non tota lege perspecta, & iuxta Arist. ad pauca respicientes de facili enuntiant.

Arguit ergo primò in proposito sic, Esse animæ & hominis est idē: ergo anima coniuncta corpori non est perfectior seipsa extra corpus. Cōsequens est cōtra S. Thom. prima parte, q. 69. vbi dicit animam habere perfectiorem partem in corpore, quā extra. Cōsequētia autem probatur: quia nihil habens idem esse, ex hoc solo est perfectius, quod aliquid cōmunicat alteri, licet alterū periciatur ex hoc: cōmunicare enim licet supponat perfectiōnem in cōmunicante, non tamē dat illam ei: modo anima in corpore sit semper retinet idem esse: nihil in corpore plus habet, nisi quod cōmunicat esse suum corpori: ergo ex hoc non est perfectior seipsa separata. Et confirmatur: quia ex hoc solo quod causa non cōmunicat aliquid, nullam imperfectionem acquirit: ergo anima non est imperfectior separata, si idem esse retinet: nihil enim amittit nisi sui communicationem corpori.

Præterea, Anima habet idem esse cum homine: ergo homo non est perfectior in essendo ipsa anima in essendo. Antecedens est saluum: consequētia verò probatur quia quæcunq; habet omnino idem esse sunt æquæ perfecta in essendo, vel talē id, cui cōmunicatur illud esse non est perfectius in essendo cōmunicante.

¶ Præterea, Homo, vt homo, est tertium ens realiter distinctum ab vtraque sui parte, scilicet anima & corpore: ergo habet proprium esse aliquid ab esse partium: & consequenter non est idem esse animæ & hominis. Tenet consequentia, quia distinctum ens debet habere distinctum esse.

Quarto. ¶ Præterea, Esse hominis in morte corrumpitur, esse autem animæ non corrumpitur: ergo esse animæ & hominis non sunt idem. Cōsequētia plana est, & antecedēs probatur, quia sicut generatio terminatur ad esse cōpositi, scilicet hominis: ita corruptio ad esse ipsius.

Quinto. ¶ Præterea, Homo post mortē non manet: ergo nec esse eius. Tūc vltra, esse hominis non manet post mortē: ergo esse animæ & hominis non est idem: cū esse animæ remaneat. Processus totus clarus est excepta prima consequentia: quæ probatur ex eo quod nullus actuale esse inuenitur, cū illud cuius est, non inuenitur.

Sexto. ¶ Præterea, In homine est alia forma præter animā: ergo in ea est aliud esse præter esse animæ. Cōsequētia est nota: quia quælibet forma habet propriū esse: antecedēs verò aliās probatū est.

Antequam ad argumēta hæc respondeatur, aduertat primò, fundamentum S. Tho. vniuersaliter esse, in omni cōposito non inueniri nisi vnū esse substantiale actualis existentie, de quo nunc sermo est eo quod vnā rātam formā substantialem in cōposito tenet, ab vna enim forma non est nisi vnum esse substantiale. Sed inter esse hominis & esse aliorū diuersitas est, quod licet tā esse hominis, quā aliorum primò sit actus suppositi, vt quod in homine: tamē totū cōpositum medicat illud esse à forma: cuius est primò actus, vt proprij & cōpleti principij: in alijs verò cōpositis forma medicat illud a cōposito. Et est ratio disparitatis: quia in solo homine, qui supremum tenet locū inter sensibilia, ordo inferior, sensibilis scilicet, trahitur ad ordinē superiorē intelligibilem & immaterialē. Vnde esse hominis, quā ab anima intellectiua fluat, immaterialē & altioris ordinis, quā homo, sicut & ipsa anima: & ideo homo mendicat illud ab anima: cui est propriū: vt potē ad suum pertinēs genus: & inde est quod post mortem hominis anima remanet, esse enim propriū indepēdens erat à cōposito corrupto: & sic illud retrahendo ad se subsistit. Ceterorum verò esse, cū sint eiusdem ordinis cum cōpositis, quibus attribuuntur, sicut & formæ à quibus fluunt, formæ ipsæ mendicant à cōpositis, sicut & fieri: ita quod tandiu illo gaudent, quādiu in cōpositis sunt. vnde corruptis cōpositis ipsæ (cum sine existentia remanere non possint) desinunt statim.

Aduerte secundo pro resolutione argumētorum tres propositiones. Prima est, quod cū duplex sit perfectio rei: prima scilicet & secūda, res creata potēs causare, etsi non efficiatur perfectior. sicut defectio primā, ex hoc quod actu causat, efficitur tamē perfectior sicut perfectio secūdam. Patet hoc ex tribus. Primò ex eo quod est magis in actu res actu causans re in potentia causante. operatio enim est actus secūdus causæ, perfectio autem actualitatem sequitur, sicut imperfectio potentialitatem. Secūdo patet ex eo quod vnumquodque est perfectius coniūctum suo fini, quā separatum ab illo: res autē actu operans coniūcta est suo fini intrinseco, qui est operatio: iuxta illud secūdi de Cælo & mundo 17. vnumquodque est propter suam operationem. Tertia patet idem, quod vnumquodque quāto est similis Deo, tantò perfectius est: res autē actu causans est similior Deo, quā non actu causans: quia non solum assimilatur Deo secundum hoc, quod est, sed etiam secundum hoc, quod est communicare se alijs.

Secūda propositio est, Res est perfecta simpliciter non propter perfectio primā, sed propter vltimā. Hoc traditur à Boëtio in libro de Hebdomadibus, dicente, Intueor in rebus aliud esse, quod sunt, & aliud esse, quod bona sunt: & declaratur à S. Thoma, prima parte. quæst. 5. arti. 1. ad primum.

¶ Ad cuius intellectū nota, quod vt idem dicit prima parte, q. 6. arti. 3. triplex est perfectio, rei, 1. prima, secūdam quam res cōstituitur in suo esse, sicut prima perfectio hominis esse suum substantiale. Secūda verò est, sicut quam est potēs proximē ad suas perfectas operationes: sicut vires animæ & habitus eas informātes, quibus homo in perfectā operationē potest exire. Tertia autem perfectio est, secūdam quā cōiungitur suo fini: sicut speculatio, quæ hominē substantiis separatis vnit. Manifestum est autē, non esse hominē simpliciter perfectū, qui sola natura beatitudine gaudet: aut qui a proprio fine procul est, vnde ordo entis simpliciter

ad ens, sicut quod oppositum est ordini perfecti simpliciter ad perfectum: sicut quod secundum nanque esse substantiale homo ens simpliciter dicitur, perfectus autē sicut quid: ideo enim qui nullam aliam perfectionem habet, nisi quia est homo perfectus, non asseritur simpliciter, sed cū additione dicimus, quod est perfectus sicut esse substantiale. Secūda verò esse accidentale, quale est habitum & operationū, ens secūdam quid homo dicitur, perfectus autem simpliciter, nihil enim tunc sibi deficit eorum, quæ ad perfectiendum hominem exiguntur. Patet ergo intentio propositio, quod scilicet res est perfecta simpliciter ex vltima perfectione.

¶ Tertia propositio est ita, Realis pars essentia perfectior est in

1. par. q. 76. a. 4. q. de a. q. 9. q. 11. q. 5. 1. par. q. 76. s. 3. p. 3. q. 4. Poētia Dei. q. 3. q. 9. forma elementariū 1. q. 76. a. 4. b. Dispositio. Interbo minora q. 4. alia cōposita materiālia.

Libro de Hebdomadibus 1. q. 8. arti. 1. ad primum. 1. q. 6. arti. 3. c. Triplex perfectio rei.

Oppositio modo dicitur ad ens simpliciter, q. 6. arti. 3. c.

q. 6. arti. 3. c.

q. 6. arti. 3. c.

q. 6. arti. 3. c.

q. 6. arti. 3. c.

q. 6. arti. 3. c.

toto existens, quā separata: & declaratur sic, Vnumquodque est perfectius, cū est in complemento sui esse specifici, quā cū deficit ab illo: pars autem essentialis, quando est in toto, est in complemento suæ speciei, ad cuius integritatem essentialiter ordinatur: cū autem est separata ab eo, iam cum esse completo speciei non est natura specifica materiam & formam aggregante: perfectior igitur est in toto pars essentialis, quā separata. Ex quibus ad propositum descendendo. dicimus perfectiorē statum habere animā intellectiuam in cōposito, quā extrā: eo quod quādo est cōiūcta corpori, habet non solū perfectionem primā, quæ est esse, sed etiam perfectionem secūdam, influendo vires suas corpori, & cōmunicādo se: & sic similior est Deo, quā separata: licet Deus omnino immaterialis & incōponibilis sit: sicut cor motū similior est Deo, quā non motum, licet Deus sit omnino immobilis, perfectio enim eorum consistit in hoc.

¶ Est præterea perfectior in corpore: quia in eo habet cōpletum esse specificum, quod non nisi partialiter obtinet separata. quāuis enim integrū esse existentie retineat separata. quod in cōposito habebat: non tamen habet tunc integrū esse essentia cōpletum in specie eo modo, quo nara est habere, scilicet vt pars in toto: ad quod tamen habedum non accidentaliter, sed essentialiter ordinatur: vnde falsum est, animam separaram retinere, idem esse actualis existentie, & nihil nisi sui cōmunicationem ex separatione perdidisse: amisit enim esse quidditatiui specifici integriatem, quādoquidem in sua specie integra non manet: vnde & beatus Tho. in quæstionibus de anima, q. 1. ad 16. ait principia essentialia alicuius speciei ordinari, non ad esse tantū, sed ad esse huius speciei. Licet igitur animal possit per se esse, non tamē in complemento suæ speciei esse sine corpore.

Ad primum ergo argumentorum negatur consequentia. Cuius probationem patet ex prima propositione assumere falsum: licet enim cōmunicare supponat primā perfectionem, in cōmunicante, tamen perficit ipsam perfectionē secūdam, quæ res perfectior simpliciter dicitur: imo apud Dionysium supremum, quod participat creaturæ, de Deo est, quod cōmunicatiuæ sunt. Dicitur secūdo, quod etiam minor probationis est falsa, s. quod anima separata hoc solo caret, scilicet cōmunicatione sui, vt patet ex tertia propositione: caret enim integritate specifici sui, esse: & hoc est primum & principale quod reddit imperfectiorem animam separata: ideo nanque caret perfectionibus secundis, quia caret integritate specifica, & non e cōuerso. Ad confirmationem patet ex prima propositione: quia causa creata ex hoc, quod causat, habet perfectionem secundam, cuius priuatio imperfectio magna est: & in proposito aliquid plus est: quia anima separata non solum desinit cōmunicare se, & vires suas: sed est in statu tali, in quo impeditur à sui & virium suarum cōmunicatione. & hoc est signum imperfectio non modicæ: & est ea, quam diximus, scilicet separatio à completo esse quidditatiuæ suæ speciei: vt expressè habetur à Sancto Thoma, in quæstione de spiritualibus creaturis, quæst. 2. ad quintum.

¶ Ad sicut negatur consequentia. Ad probationē dicitur, quod cum esse sit duplex, quidditatiuū & existentie actualis: primum non remanet in anima nisi partialiter, homo verò habet illud integritate: & sicut tale esse homo est perfectior in essendo. Quo ad esse autē existentie potest dici homo perfectior, quo ad modū habendi hunc, scilicet quia habet illud vt suppositum, anima autē secūdam aliam modum perfectior dici potest: in quantum. tale esse est sibi, & non homini proprium, modo supra declarato: vnde de se habet in hoc homo & anima sicut excedens & excessum.

¶ Ad tertium negatur consequentia, de esse actualis existentie loquendo: non enim res distincta realiter ab alia habet aliam existentiam ab illa: enim dictum est, partes & totum habere idem esse. Conceditur autem consequentia de esse essentia: sed hoc nostro f. uer propositio.

¶ Ad quartum dicitur sicut antè, quod si in antecedente sit sermo de esse essentia, verum assumitur in prima eius parte, sed non in secūda: liquet enim ex supradictis, quod esse specificum completum animæ corrumpitur.

¶ Si autē sit sermo de esse existentie, potest dupliciter intelligi. Primò, quod esse actualis existentie hominis desinat simpliciter. & sic est falsum: retrahit enim anima illud ad se. Alio modo potest intelligi, quod esse hominis in morte desinat esse hominis, id est desinat informare hominē. & hoc modo cōceditur: sicut enim de generatione hominis specialē sermōnem facimus, & non sic de ceterorum propagatione animalium, dicente Arist. in secundo de Generatione animalium, c. 3. quod intellectus tantum venit ex intrinseco, & ipse solus est diuinus, eo quod operatio sua non habet cōmunicationem cum operatione corporali omnino. ita de corruptione eiusdem specialis sermo esse debet, dicente eod. 12. Met. tex. com. 1. quod in quibusdam nihil prohibet formam remanere post, vt si est anima talis: non omnis forsitan, sed intellectus.

¶ Ad quintū negatur prima consequentia. Et ad probationē vt enunciat doct.

q. de a. q. 1. 16.

Ad primum.

Ad confirmationem.

q. de spiritualibus creaturis 3. 5.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad 4.

Cap. 3.

T. c. 17.

Ad quid.

do distinctione facta dicitur, q̄ cum esse actuale hominis dupli-
citer sumatur, scilicet secundum se, seu simpliciter. Alio modo
prout est huius: primo modo remanere nō est impossibile cor-
rupto homine: secundo modo non est intelligibile, q̄ remaneat:
nullius ergo rei esse actuale manet, vt eius est, quādo id, cuius
est, non inuenitur: potest tamen simpliciter inueniri: & ratio est
in proposito sup̄ iam dicta: quia id esse non est propriū homi-
ni, sed animæ: ideo oportet q̄ inueniatur semper quando est id,
cuius est proprium: etsi designat id, cuius erat vt cōmunicatum.

Ad sex-
tum.

¶ Ad sextum negatur antecedens. Ad probationes vero alias factas
sunt responsiones alias datæ: relinquuntur igitur verum esse
de esse actualis existentiz, quod vnum omnino est esse animæ
intellectuæ, & hominis, quod secundum se independens est à
corpore, vt potest non causatum ab illo: quia non est eductum de
potentia materiz, licet prout est huius, scilicet hominis, non ni-
si in corpore inueniri possit.

CAPVT VI.

Qualisnam sit Essentia Dei: quānam item ratione in simplicibus sub-
stantiis separatis, & à quo genere & differentia sumendum sit, &
quomodo multiplicari eas contingat, exponit.

Essentia
diuina
est ipsa
eius es-
se.

M I S visis, patet quomodo essentia inuenitur in
diuersis. Inuenitur autem triplex modus haben-
di essentiam in substantiis: aliquid enim est sicut
Deus, cuius essentia est ipsum suum esse: & ideo
inueniuntur aliqui Philosophi dicentes, quod Deus habet
essentiam: quia essentia eius non est aliud, quā esse eius.

Cap. 5.
in prim.
& cir-
ca me-
dium.

¶ Hoc est principium capituli sexti, quod diuiditur in quatuor par-
tes. In prima agitur de essentia Dei. In secunda de essentia intelli-
gētiarum & animæ. In tertia ostēditur, quomodo ista se habeāt
ad intētiōnes logicas. In quarta replicat de essentiis cōpositis.
De essentia ergo Dei positurus duas cōclusiones, & exclusurus
duos errores ponit primā cōclusionem affirmatiuam talem, Es-
sentia in Deo significat ipsum esse eius: Hęc cōclusionem non
aliter, quā ex supradictis deducendo ponit: nisi nanque sup̄
probata, & ab omnibus est cōcessa. Est autē intellectus cōclu-
sionis, q̄ esse actualis existētiæ diuinum est ipsa quidditas eius:
ita q̄ predicatur de Deo sicut predicatū primi modi dicēdi per
se: ita q̄ ista, Deus est, est in primo modo perfectitatis: quod de
nullo alio à Deo cōmuni via fatetur: dato etiam, quod esse &
essentia in creaturis teneatur esse idem realiter, & quia ipsum
existere est essentia Dei: ideo à quibusdam Platonis, scilicet
dicitur, quod Deus nō habet essentiam, quasi pura existētia sit.

Deus nō
est in
genere.

Et ex hoc sequitur, quod ipse nō sit in genere: quia omne
quod est in genere, oportet quod habeat quidditatē præter
esse suum: cūm quidditas, aut natura generis, aut speciei nō
distinguat secūdum rationem naturæ in illis, quorum est
genus, vel species: sed esse est in in diuersis diuersimodē.

¶ Hic ponitur secunda cōclusio & negatiua, Deus nō est in gene-
re: Probatur in litera ex antecedētis sic, Omne q̄ est in genere, ha-
bet quidditatē præter suum esse: Deus nō habet quidditatē præ-
ter suū esse: ergo Deus nō est in genere. Minor est cōclusio præ-
cedēs: Maior probatur sic, Omnia quæ sunt in genere, indistin-
cta sunt in essentia generis, vel speciei: distincta autē per diuer-
simodē habere esse illius naturæ genericæ, vel specificæ: ergo est
se naturæ genericæ, vel specificæ est præter naturam ipsam ge-
nericam, vel specificā: & sic omne q̄ est in genere, habet natu-
rā præter suū esse. Antecedēs huius cōsequentiæ est de se notū:
homo enim & Leo, sunt indistincti in natura animalis: distia-
guuntur autē inter se per hoc, q̄ diuersimodē habent esse anima-
tū, genus enim diuersum habet esse in speciebus: Similiter Sor-
tes, & Plato indistincti sunt in natura humana: distinguuntur autē
inter se, quia habēt diuersum esse humanū: non enim est intel-
ligibile, q̄ homo habeat idem esse in Sorte & Platone. Conse-
quētia verō patet ex eo, quod videtur imaginabile, quod id, quo
aliqua distinguuntur, non sit præter id, quo aliqua conueniunt.

¶ Et nota, q̄ ad intētum huius rationis sufficit, q̄ esse sit præter
essentiā, id est præter conceptum quidditatiū: sic enim sufficit
differre principium cōueniētiæ à principio differentiz, vt patet
de genere & differentiz, quorū altero conueniūt, alteris differūt
species: & quia in solo Deo esse est de conceptu quidditatiū,
ideo solus Deus extrā genus ponitur. Sed quoniam esse ideo est
præter cōceptū quidditatiū, quia est distinctū realiter ab essen-
tia: & ideo est de cōceptu quidditatiū, q̄a est idē realiter essen-
tia: ideo ex hac radice, scilicet, q̄ esse & essentia sunt idē reali-
ter, in Deo procedere dicitur, quod Deus nō sit in genere. Nec
te moueat, q̄ ratio ista digredi videtur ab esse actualis existētiæ
ad esse quidditatiū: quādoquidem in Minore est fermo de es-
se actualis existētiæ & postmodū in probatione Maioris: quam
oportet de eodē esse loqui, trāsitur ad esse quidditatiū, cūm

dicitur, Species cōueniunt in genere, & differūt in esse diuerso:
hoc em̄ verificat de esse quidditatiū specificē accepto, homo
nāq; & Bos cōueniūt in animali, & distinguunt differentiz speci-
ficis, quib⁹ animal in eis diuersū esse specificū acquirunt. Propter hoc,
inquā nō oportet turbari: quoniam (vt in hoc patebit capit.) dif-
ferētiæ naturā genericā nō diuersificāt, nisi in ordine ad diuer-
sum esse actualis existētiæ: & ideo mira subtilitate S. Th. digredi
sus nō est primā rationē distinctionis naturæ genericæ in infe-
riorib⁹ antecedēs: hoc autē infra melius intelligetur cum cōmu-
nissima regula assignabitur, vnde sumatur genus & differentia.

Ita hoc
cod. c.

Ad euentiam eius, quod hic supponitur, scilicet, q̄ in Deo
esse est de cōceptu quidditatiū: quia est idē essentiz, nota tres
propositiones. Prima est, Quidditas, quæ est sua existētia actua-
lis, nō est ad aliquid genus determinata. Hoc declaratū breui-
ter vnicō medio sumpto ex secūdo cōtra Gētilis, c. 25. sic, Om-
nis quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis p̄
differentiā, à qua medicat esse in actu: nulla quidditas eadē suæ
actuali existētiæ esse essentialiter designabilis per differentiā,
à qua mendicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadē suæ actua-
li existētiæ est ad aliquid genus determinata. Maior notificatur
inducēdo: animal enim est essentialiter determinabile p̄ diffe-
rentias, rationale, s. & irrationale, & ab eis medicat esse in actu,
cū impossibile sit esse animal in actuali existētia, nisi sit ratio a-
le, vel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis
p̄ suas differentias, p̄ quas existētiā actualē sortitur: nō em̄ po-
test inueniri color, nisi albus, vel niger, &c. minor autē intelligē-
tibus terminos patet ex se: quomodo nanque existētia actualis
medicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter: Si enim medi-
cat esse in actu ab aliqua differentiā formaliter cū esse in actu ni-
hil aliud sit, q̄ habere existētiā actualē: sequetur quod existē-
tia actualis habebit existētiā actualē formaliter, p̄ aliquid
aliud à se: sicut animal per rationale formaliter acquirit existen-
tiam actualē: hoc autem non videtur intelligibile: ergo, &c.

Quomo-
do scri-
bit quod
in Deo
esse sit
de cōce-
ptu quid-
ditatiū
no ipso,
secūdo
contra
Gen. c.
25.

Secūda propositio est ista, Existētia actualis ad nullū genus
determinata, est purū esse: ista patet ex similibus: si nāq; animal
non sit determinata ad aliquā speciē, purū animal erit: & albe-
do si non sit coartata in aliquo subiecto, pura albedo erit: ita &
esse ad nullius naturæ prædicamentalis capacitātē determinatū,
purū esse necesse est: & si abstractio huiusmodi est per opus in-
tellectus, etiā puritas ipsa est secūdum rationē. Si autem fuerit
secūdum rem, & puritas ipsa est secūdum rem, vt de se patet.

Tertia propositio est ista, esse est de conceptu quidditatiū
puri esse tantūm. Patet ista quo ad vtrāq; expositionem, & quo
ad primā quidem: quia non est intelligibile q̄ de puro esse non
predicetur quidditatiū, illud oportet esse, ipsum esse, cum pu-
rum esse ponatur. Quod autem cetera non recipiant esse in suis
quidditatiū conceptibus ex eo patet, quod cum esse non ha-
beant in sua puritate, sed suis quidditatibus coaptatum possunt
secūdum suas quidditates abique esse, & non esse diffiniri. Ex
his deducitur intentum sic, ideo existētia est de cōceptu quid-
ditatis rei, quia res illa est purum esse: ideo autem res illa est pa-
rum esse: quia non est ad genus aliquid limitata: ideo autem
res illa nō est ad genus limitata, quia est idem cum sua existen-
tia: igitur de primo ad vltimum: ideo existētia est de conce-
ptu quidditatiū rei: quia res illa est eadem suæ existētiæ.

¶ Et quoniam si affirmatio est præcisē causa affirmationis, negati-
o est causa negationis ex hoc, quod res creata non est eadem
suæ existētiæ esse non est de eius conceptu quidditatiū. Vnde
cūm Deus gloriosus sit suū esse, ipse nihil est aliud, quā ipsum
esse secūdum rem separatam à naturis prædicamentalis a
sua puritate subsistens.

Nec oportet, si dicimus quod Deus est esse tantūm, vt in
errorem eorum incidamus, qui Deū dixerunt esse illud esse
vniuersale, quo quælibet res formaliter est. Hoc enim esse,
quod Deus est huius cōditionis, est vt nulla sibi additio fie-
ri possit. Vnde per ipsam suam puritatē est esse distinctum
ab omni esse: propter quod in commento nonē propositio-
nis libri de causis dicitur, q̄ indiuiduatio primæ causæ, quæ
est esse tantūm est per purā bonitatem eius. Esse autem com-
mune sicut in intellectu suo, non includit aliquam additio-
nem, ita nec includit in intellectu suo aliquā præcisionem
additionis: quia si hoc esset, nihil posset intelligi esse, in quo
superesse aliquid adderetur.

Deum nō
est ip-
sum esse
se omni-
um res
formalis
seruunt.

¶ Hic excluditur primus quorūdam error talis: s. Deus est com-
mune esse omnium: imaginati sunt isti, q̄ cūm omnia cōueniāt in
hoc, q̄ habēt esse ipsū esse omnium, quo res formaliter sunt in cō-
muni seu vniuersali sit ipse De⁹ gloriosus. Moti sunt autē tali rō-
ne, esse nulla additiōe specificatū est esse cōmune: Deus est esse
Opus. Caiet. RR 4 null2

nulla additione specificatū: ergo Deus est esse cōmune. Sed peccat rō illa, ppter multiplicē Maioris intellectū: dupliciter enim intelligi pōt esse à nulla additiōe specificari. Vno modo s̄m rē extra animā subsistēdo: alio modo s̄m intellectū cogitationem tantū: primo modo Maior est falsa: Minor autē vera: Secūdo modo Maior est vera: Minor autē falsa: esse nāq; cōmune p̄ intellectū à sua abstractiōe acceptū, nullā cōtradictiōe includit: secundum verò q̄ est extra intellectū, sine cōtradictiōe nō inuenitur: omne nāq; esse est contractū ad substantiā, vel accidens: esse autē, quod est quidditas diuina, est purum absq; omni additione s̄m rem, & ex ipsa sua puritate, s̄m rē est distinctū ab aliōrū esse & hoc: & nullo modo cōmune sicut albedo separata ex hoc ipso, q̄ esset pura albedo, esset distincta albedo ab aliis albedinibus cū substantiis mixtis, & nō esset albedo in cōmuni. Peccat secūdo Maior illa: q̄a contingit adhuc dupliciter esse nulla additiōe specificari seu cōtrahi. Vno modo actu tantū: alio mō actu & potētia. primo mō Maior est vera: Minor verò falsa. Secūdo modo Maior est falsa, Minor autē vera. Esse nāq; in cōmuni, licet nulla sit additiōe contractū, est tamē cōtrahibile, aliter nulla res haberet esse, quā aliquid addit supra ipsum esse: & sic homo nō haberet esse, cū vltima esse habeat humanitatē, quātūtatē, &c. Vnde esse cōmune actu tantū, specificatiōe caret: esse verò diuinū nullā specificatiōe habet actu, nec aliq̄ habere potest: & ideo actu & potētia additiōe caret. Et hęc est solutio, q̄ i litera S. Th. ponit sub aliis verbis, dicēs q̄ omne cōmune nec includit, nec excludit additiōe, id est nō includit actu: pōt tñ habere illā. Esse verò diuinū nō solū nō includit illā: imò excludit, id est nō solū nō includit actu, imò nec potētia: & sic excludit illā: q̄ eū impossibile est cōuenire alicui, excluditur omnino ab illa. De his diffusē habes in primo contra Gentiles, capite 27.

Vide primo contra Gētilēs, cap. 27. Deus tamē est ipse esse, tamē in ipso perfectiones habet.

Similiter etiam quāuis sit esse tantū, nō oportet quòd deficiat ei reliquæ perfectiōes, vel nobilitates: imò habet omnes perfectiōes, quæ sunt in omnibus generibus propter quòd perfectū simpliciter dicitur: vt Philosophus & Cōmētator in 5. Meta. dicūt. Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus, quia in eo omnes vnū sunt. Sed in aliis diuersitatē habent: & hoc est, quia omnes illæ perfectiōes conueniunt sibi secūdam suum esse simplex. Sicut si aliquis per vnā qualitatem posset efficiere operationes omnium qualitatum, in illa vnā qualitate omnes qualitates haberet ita Deus in ipso esse suo omnes perfectiōes habet.

Excluditur secundus error.

cap. 29.

Hic excluditur secundus error talis, s. Deus nō est simpliciter perfectus. Ratio autē huius erroris in proposito est ista, Id, quod habet esse tantū, est imperfectū respectu eius q̄ habet esse viuere, & intelligere: sed Deus habet esse tantū. ergo Deus est imperfectior aliis. Maior est ex se nota. Minor verò ex dictis deducit sic, Quod est purū esse nō est admixtū aliis, pura viuere & intelligere, aliter esset purū & non purū. Deus est purū esse, ergo non est admixtus aliis. s. viuere & intelligere. & cōsequenter Deus nō habet nisi esse: quod erat probādum. Defectus huius rationis in litera nō explicat: sed in primo cōtra Gētilēs cap. 29. vbi declaratur q̄ ex hac propositiōe, Deus est purū esse subsistēs, sequitur, Deū esse vniuersaliter perfectissimū. Et propterea notāter in textu dicitur, Imò habet omnes perfectiōes. &c. ac si dicat q̄ ex hoc nō sequitur, Deū aliqua perfectiōe carere: sed oppositū potius ex hoc concluditur. Est autē modus ex illo fundamento intētum deducēdi talis, Id cui cōuenit esse s̄m totā virtutē, seu potestātē ipsius esse nulla perfectiōe, seu nobilitate effendi caret, sed esse purū subsistēs est id, cui cōuenit esse secundum totā virtutem, seu potestātē ipsius esse, ergo esse purū subsistēs nulla perfectiōe, seu nobilitate effendi caret. Maior declaratur ex eo, q̄ omnis perfectiō cuiuscūq; generis non nisi secūdam aliquod esse est. Nō enim sapiētia perficit hominē, nisi ea homo sapiens sit: nec iustitia perfectiō hominis dici potest, nisi ea homo iustus sit. Si igitur omnis perfectiō attribuitur s̄m aliquod esse: id in quo tota plenitudo essendi reperit omnē perfectiōe patet habere. & sic repugnat, quòd id habeat esse s̄m totā amplitudinē suā, & aliqua perfectiōe effendi careat. Minor verò exemplariter notificatur, sicut enim si albedo separata inueniretur; nihil ei de virtute albedinis deesse posset. Vt enim supradictum est, ratio quare albedini huic non inest tota perfectiō possibilis reperiri in specie albedinis est, quia cooprata est receptiuo, q̄ s̄m totum posse eius nō recipit eam: ita esse ipsum si receptū est in alio, coartatū est ad naturē illius recipientis limites, substantiā, scilicet, vel accidens & cōsequenter limitatum ad illius generis nobilitatem. Si verò purum & non receptum est in aliqua sit natura, illimitatum & infinitum simpliciter est, & omnes perfectiōes possibilis in ente reperiri simpliciter præhabet. Cum autem audis, q̄ albedo si separata sit omnem perfectiōem pos-

N ra op. 111.

sibilem suę speciei habet, nō intelligas, vt veritatis amuli obiciunt, quòd negatio, scilicet receptionis eius in alio daret sibi illam perfectiōem: sed sicut receptio albedinis est conditio ad suam requisita imperfectiōem, ita negatio receptionis est conditio lux illimitatæ perfectiōis comes. Vnde efficac argumentum, ex receptione & separatione eius sumitur tanquā a conditionibus necessariis & inseparabilibus.

¶ Et quoniam habere perfectiōes, omnium generū potest intelligi dupliciter: Vno modo in seipsis, Alio modo in a i iuo superioris ordinis: ideo ad declarandum, quo modo ipse Deus, qui est ipsum esse essentialiter, habeat omnes perfectiōes: dicit quòd Deus nō habet omnes perfectiōes in seipsis, id est distinctas ab inuicē in propriis naturis: sicut homo habet sapiētiam, iustitiā, prudētiam, &c. Sic enim in Deo oportet esse maximā cōpositionem, sed habet eas indistinctē vnitas in suo esse simplicissimo. Illud quippe esse diuinū æquiualeat omnibus perfectiōibus omnium generum, & excedit singulas, & omnes simul vtpote res superioris & inaccessibleis ordinis. Cuius exemplum in luce Solis habes, quā sola Sol potest quicquid possunt omnia inferiora per totas varias qualitates, propterea à Philosopho & Cōmētator. quinto Meta. capitulo de perfecto, dicitur q̄ Deus solus est ens simpliciter perfectū, vniuersitatem perfectiōum in se habens.

QVAESTIO XII.

Num perfectiōes existentes in Deo, sint aliquo modo distinctæ a præter omne opus intellectus.

HIC queritur an perfectiōes existentes in ipso Deo sint aliquo modo distinctæ absque omni opere intellectus.

¶ In hac quæst. quinque agenda sunt, primò declarabitur titulus quæstionis, Secundò recitabitur opinio Scoti cum fundamentis. Tertiò declarabitur opinio S. Tho. Quarto impugnabitur opinio Scoti. Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

¶ QVO ad primum scito primò perfectiōem esse duplicem: quædam est perfectiō simpliciter: & quædam est perfectiō in hoc vel illo. Perfectiō simpliciter est illa, q̄ in suo proprio, ac formali cōceptu dicit perfectiōe cum nulla imperfectiōe, vt sapiētia, bonitas, & similia. Perfectiō verò in hoc vel illo est q̄ in suo proprio ac formali cōceptu dicit perfectiōe imperfectiōem mixtā, vt humanitas, æquitas, & his similia. Dixi (in proprio ac formali cōceptu) quia includere aliquā imperfectiōe in cōceptu communi sibi & aliis, aut materiali, nō derogat suę perfectiōi simpliciter. Sapiētia enim licet i generis cōceptu, puta habitu, seu qualitate imperfectiōe dicat, potērialitatem. I. aut dependētiam, &c. quia tamē in suo differēciali cōceptu hoc formaliter nō includit, non prohibetur quin perfectiō simpliciter sit. Dixi dicit, perfectiōe propter relationem, quæ in suo proprio ac formali cōceptu, cum nulla imperfectiōe nullam perfectiōem sonat.

perfectiōe simpliciter quid sit

¶ Scito secūdo, q̄ perfectiōes esse in aliquo cōtingit dupliciter. Vno modo formaliter, alio modo virtualiter. Esse formaliter in aliquo est esse in eo, vt forma est in habēte ipsam, sicut humanitas, albedo, quātitas, & alia huiusmodi in homine sunt. Esse autē in aliquo virtualiter est esse in eo, vt effectus est in sua causa effectiua, quemadmodum calor est in Sole. Poteris autem cōprehendere multū distare inter hos modos essendi in aliquo ex hoc vno eorum effectu pro nunc, quòd ea quæ primo modo insunt, intrinsecē denominant suppositum tale. Ea autem quæ secūdo modo insunt, non determināt suppositum tale, vt patet in Sole, qui luce dicitur lucidus, calor autem non dicitur calidus.

¶ Amplius, Perfectiōes esse in aliquo formaliter, cōtingit dupliciter. Vno mō in suis propriis naturis distinctas & limitatas: sicut i homine est esse intelligere & velle, &c. Alio mō cōtingit eas esse formaliter in aliquo superioris ordinis vnitas & illimitatas: sicut in Solis luce sunt virtus calefactiua, & desiccatiua, & alia huiusmodi. Nec parū distat isti duo modi inter se. Longē namq; excellentius est esse in aliquo secūdo modo, vt in exēplo dato apparet. Quāuis igitur perfectiōes omnium generum excellentiori modo sint in Deo, quam in creaturis: quia tamē perfectiōes nō simpliciter sunt in eo virtualiter tantū (eis enim nō denominatur talis) perfectiōes aut simpliciter sunt in eo formaliter, & nō in propriis naturis limitatas, sed vt in re superioris ordinis realiter indistinctæ & illimitatæ: ideo veritatur in dubiū an perfectiōes simpliciter existētes formaliter in Deo cū reali identitate sint aliquo modo abiq; omni opere intellectū distinctæ. Hęc de primo.

In quo stat distincti-

¶ QVO Ad secundum Scotus in primo tenet. d. 8. q. 3. opinatur perfectiōes has esse distinctas præciso tenent. opere intellectus distinctiōe ex natura rei formaliter. Appellat autem distinctiōe ex natura rei quæ innascitur ex ipsarū rerum natura: ita quòd abiq; omni intellectu operatione est. Formale verò addit: quia non omnis distinctiō, ex natura rei est formalis, sed ea tantum, quæ ex quidditatibus seu rationibus formalibus sit. Probat autem intētum suum multis rationibus, quarum eas ad ducendas censui, quæ ex puris naturalibus procedunt: quoniam Theologiam nunc tradere non intendimus, &c.

Scot. 1. d. 8. q. 3. per totum.

¶ Arguit

¶ Arguit ergo primò sic Sapiètia & bonitas absolutè diffingunt formaliter ex natura rei: ergo sapiètia infinita & bonitas infinita diffingunt formaliter ex natura rei: Antecedès est euidès. Cò sequètia aut pbat: quia infinitas nò varlat rónè formalem eius, cui addit. In quocùq; enim gradu pfectiõis suæ latitudinis intelligat, pfectiõ aliqua semp retinet eadè rónè formale, vt patet in oib; . Si igit sapiètiæ & sapiètiæ infinitæ est eadè rónè formalis. & ratio formalis sapiètiæ diffinguit ex natura rei à rónè formali bonitatis: necessariò sequitur q ratio formalis sapiètiæ infinitæ nò includat ex natura rei ratiõè formale bonitatis.

¶ Præterea, Diffinçtio præcedès ratiõè primi diffinçtium nò est per tale diffinçtium: sed diffinçtio naturæ & intellectus præcedit intellectiõè, quæ est primù diffinçtium secundù ratiõem, ergo, &c. Probatur Minor: quia si nulla diffinçtio eorù præcederet, nò magis diffinguitur intellectiõè, vt intellectiõ est, quàm ea, vt natura est. Quicquid enim diffinguit intellectiõè, vt est omnino indistinçta à natura, diffinguitur etiam natura.

¶ Præterea, Illa quæ formaliter distinçta intelliguntur intellectu intuitiuo, habet distinçtiõè, vt existit: sed perfectiones diuine intelliguntur formaliter distinçta ab iplo Deo intellectu intuitiuo: ergo habet distinçtiõè vt existentè in eis. Talis nò potest esse distinçtio ratiõis: oporteret enim intellectù diuinum suã intuitiõè causare aliquã relationè ratiõis in sua essentia, vt existentem: quod est absurdù, igitur talis distinçtio est ex natura rei, Maior patet ex differètia inter intellectum intuitiuum & abstractiuum. Minor verò est clara de se.

¶ Præterea, Deus intelligit essètiã suã vt verã: vult autem vt bonam: ergo veritas & bonitas diffinguntur ante omnè actum intellectus. Tenet cõsequètia: quia distinçtio obiectorum præuenit distinçtionem actuum, sicut causa effectum.

¶ Præterea, Bonitas & veritas in Deo nò diffinguntur ex natura rei: ergo sūt formaliter synonyma. Consequès est cõtra te: consequètia autem pbat: quia bonitas & veritas non significat nisi ipsas puras perfectiones in re nullo modo distinçtas in ea.

¶ Præterea, Inter pfectiões diuinas est ordo demõstratiuum. quod doctores vnã ex aliã demõstrant: est etiã distinçtio inter prædicationes formales, & non formales. Dicitur enim q sapiètia non prædicatur formaliter de bonitate: est & æqualitas s̄m Au. 15. de Trinitate: igit diffinguntur ex natura rei. Vt quid enim doctores implèt tot quinternos, si omnia sunt idè formaliter: Præterea inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus inuenitur cõtradictiõ: ita q Deus intellectu intelligit & non vult: volutatem autè vult & nò intelligit: ergo inter perfectiones diuinas est distinçtio ex natura rei.

¶ Præterea, Ad completum doctrinæ, distinçtio fundans distinçtiõè realem nò depèdet ab opere intellectus: sed distinçtio perfectionum diuinarum fundat distinçtiõem realem emanationum diuinarum: igitur est ex natura rei: & nò ex intellectus operatione, &c. Hæc de secundo.

CONCLVSIO.

Perfectiones existentes in Deo secundum se, diffinguntur virtualiter tamè siue fundamentaliter: in eodè sero, & terminat actum intellectus, diffinguntur rónè, sed actualiter.

QVO AD Tertiu præmissã Trinitate personarù declaradæ sunt tres propositiones, in quibus cõsistit sentètia. S. Tho. & veritas. Prima est, In Deo secundum se nulla est distinçtio actualiter. Secunda est, In Deo secundum se est distinçtio ratiõis virtualiter seu fundamentaliter. Tertia est, In Deo, vt terminat actum intellectus nostri, est distinçtio ratiõis actualiter.

¶ Ad euidètiã primæ ppositionis scièdũ est, q aliud est iudiciũ de ratiõib; formalibus rerù in propriis naturis, & aliud est iudiciũ de ratiõibus formalibus earùdè in re aliqua superioris ordinis formaliter existètib; . Res enim in ppris naturis ideo secluso oĩ opere intellectus diffinguntur formaliter: quia se mutuo nò includunt in suis formalibus rónibus. Ideo aut ratio formalis vnus nò est alterius: quia quælibet earù ita est ipsa, q non altera: Verbi gratia, Ideo virtus calefactiua & virtus deocatiua in ppris naturis diffinguntur formaliter ex natura rei: quia virtus calefactiua ita est calefactiõ principii, q nò deficcadi & ecouerio. Res aut adunata in aliquo superioris ordinis, sicut in vna simplici re altiori inueniuntur: ita in illius vnica rónè formaliter adunatur: sicq; distinçtiõè formali ex natura rei necessè est careat, cũ dicitur ibi talis distinçtiõis radix iam dicta, limitatio. Illa, quælibet earù ita est ipsa, q nò altera: neutra nãque earù, cum sunt taliter vnitæ, est magis ipsa quàm alia. Verbi gratia, prosequèdo exemplũ datũ. Virtus calefactiua & deficcatiua in luce Solis formaliter inueniuntur: sicut in vna lucis natura adunatur: ita in lucis ratiõè formali indistinçtè formaliter sũnt: ita q assignata cõpletã Solaris lucis distinçtiõè, nò sit op; vltra earù querere distinçtiões. Cõpletã enim distinçtiõè, Solaris lucis, eã in sua cõsistudine, quã inferiora indistinçtè in se ipsa re accipit, cũ declarat, ppter adæquationè, quæ debet esse i. er

diffinçtiõè & rem diffinçtã. virtutè eius calefactiua & deficcatiua manifestat, quandoquidè virtus eius calefactiua non magis est ipsamet, quàm sit lux & virtus deficcatiua, & ecouerio. Cũ autè s̄m Dionysium quinq; capitulo de Diuinis nominibus, perfectionis simpliciter sint in Deo non ad proprias naturas definitæ, sed ad ipsius esse illimitationè elenata: consequès est, vt sicut omnes in vna simplicissima re formaliter adunatur, ita in illis simplicissimã ratiõè formali indistinçtè formaliter sint. Et sicut sapiètia diuina nò magis est sapiètia, quàm bonitas & veritas & ipsum esse diuinũ & ecouerio: ratiõ formalis ipsius esse diuini nò magis includit ipsum esse, q sapiètiã & bonitatè. Si eni adæquata diffinçtio illius rei simplicissimæ, quæ De; est dare, in illa vnica rónè formali quicquid est Deus, includeret formaliter: aliter diffinçtio cõsistudine diffinçti non adæquaret, vnã & ipse De; gloriosus, q seipsũ p modũ sui intelligitur, vnica ratiõè ratiõè formalem format, Verbum scilicet.

¶ Potes ergo super hæc arguere sic, Quicquid formaliter adunant in vnica & adæquata ratiõè formali ipsius Dei nò diffinguntur formaliter ex natura rei: sed perfectiones diuina secluso omni opere intellectus, adunantur in vnica & adæquata ratiõè formali ipsi; : ergo, &c. Probatur Minor: quia nò magis adunatur virtutes qualitarum inferiorum in luce Solari, quàm perfectiones simpliciter in Deo: sed illæ adunantur formaliter, vt ex se patet, & ab aduersariis cõceditur: ergo, &c. Probatur Maior: quia aliter diffinçtio non adæquaret diffinçtiõ.

¶ Secundo principaliter pro prima ppositione arguit sic, Omnis actualis distinçtio ex natura rei fundatur super actuali oppositione ex natura rei, sed inter perfectiones nulla est actualis oppositio ex natura rei: ergo. Maior habet ex 10. Met. tex. cõ. 24.

Minor probat inductione, q enim ibi nò sit oppositio cõtradictoria, neq; priuatiua formaliter, ex eo q patet q vtriusq; oppositio nisi alterũ membrũ est formaliter negatio, quã ponere in Deo formaliter, nefas est. Nec sufficit, q sit ibi negatio fundamentaliter: quoniam distinçtio actualiter exigit actualiter oppositiõè: oppositio autè actualiter exigit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppositiõè.

Quod autè nò sit oppositio inter eas cõtrariæ, patet ex eo, q alterũ cõtrariorũ semper est defectiuũ 10. Metaphys. tex. cõ. 16. Quod verò nò sit oppositio relatiua inter illas, ex se manifestũ est. Nec obstat, q ex hoc sequi videtur, q in Deo non sint multæ perfectiones, sed vna tantum, puta deitas: verissimũ enim est, q Deus ipse nò est, nisi vna perfectio illimitata, omnino præhabens in se multiplicatas & multiplicabiles in aliis perfectiones omnes.

¶ Ad euidètiã tam scdæ, quã tertie ppositionis nota, q (vt in quadã quæstiõè supra diximus) sicut res illa simplicissima, quã Deũ dicimus, est in, cui assimilant omnes perfectiones simpliciter in propriis naturis existètes, ita est id, cui assimilantur omnes cõceptus formales earù, cum nihil aliud sint, quàm ipsa perfectiones in esse itèntionali. Ex hoc aut, q Deus terminat conceptiones has vt obiectum in eis intellectũ necessè est Deũ ipsũ omnium earù correlatiũ intelligi pluribus relationibus ratiõis s̄m earũ numerum: sicque distinçtiõè in se ratiõis actualiter haberi: ita vt Deus obiectus pluribus cõceptionibus, seu ratiõibus formalibus dicat habere in se distinçtiõè ratiõis formalè actualiter, obiectiue tamen, & propter pluralitatè cõceptuũ formalium, quibus obicitur, & propter pluralitatè relationum ratiõis, quibus refertur, seu referrit intelligit ad pfectiões prædictas: tam in esse naturali quàm in esse itèntionali. Ex eo autè q in Deo, secluso omni opere intellectus est, vnde causare & terminare possit cõceptus prædictos, dicitur habere in se distinçtiõè ratiõis virtualiter, seu fundamentaliter. Habet autè hæc Deus ipse ex s̄mã illimitatio sui perfectione, cuius, sicut nulla creatura est capax in esse naturali, ita nullus intellectus creatus in esse itèntionali: quicquid enim intellectus creatus (etiã vidès Deũ per essètiã) in potès est ad formadum cõceptũ vnum diuinæ adæquatũ perfectioni. Vnde pro secunda ppositione argue sic. Omne habes in te, vnde causare & terminare, ac verificare obiectaliter possit, distinçtas ratiões seu cõceptiones formales, habet in se distinçtiõè ratiõis virtualiter, secluso omni opere intellectus. Deus gloriosus est homini: ergo. Pro tertia verò ppositione argue sic, Omne terminas plures cõceptus formales, habet in se actualiter distinçtiõè ratiõis, Deus est huiusmodi: ergo, &c. Hæc de tertio.

¶ QVO AD Quartũ arguit cõtra Scotũ tripliciter. Et primò, sic, Distinçtio formalis ex natura rei est maior distinçtio distinçtiõè reali: ergo pfectiões diuina nò diffinguntur formaliter ex natura rei. Cõsequètia tenet: & antecedès pbat sic, Distinçtio p intima est maior illa, quæ sit p ea, sũnt extra intima rei: distinçtio formalis ex natura rei est p maximè intima rei: distinçtiõ autè realis p ea quæ sũnt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex 1. di. 2. Sco. in 1. sen. dil. 2. dicte q distinçtiõ formalis ex natura rei sit per prædicatã primi modi, quæ inuenit rei in primo hño: distinçtiõ

¶ QVO AD Quintũ arguit cõtra Scotũ tripliciter. Et primò, sic, Distinçtio formalis ex natura rei est maior distinçtio distinçtiõè reali: ergo pfectiões diuina nò diffinguntur formaliter ex natura rei. Cõsequètia tenet: & antecedès pbat sic, Distinçtio p intima est maior illa, quæ sit p ea, sũnt extra intima rei: distinçtio formalis ex natura rei est p maximè intima rei: distinçtiõ autè realis p ea quæ sũnt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex 1. di. 2. Sco. in 1. sen. dil. 2. dicte q distinçtiõ formalis ex natura rei sit per prædicatã primi modi, quæ inuenit rei in primo hño: distinçtiõ

¶ QVO AD Sextũ arguit cõtra Scotũ tripliciter. Et primò, sic, Distinçtio formalis ex natura rei est maior distinçtio distinçtiõè reali: ergo pfectiões diuina nò diffinguntur formaliter ex natura rei. Cõsequètia tenet: & antecedès pbat sic, Distinçtio p intima est maior illa, quæ sit p ea, sũnt extra intima rei: distinçtio formalis ex natura rei est p maximè intima rei: distinçtiõ autè realis p ea quæ sũnt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex 1. di. 2. Sco. in 1. sen. dil. 2. dicte q distinçtiõ formalis ex natura rei sit per prædicatã primi modi, quæ inuenit rei in primo hño: distinçtiõ

¶ QVO AD Septimũ arguit cõtra Scotũ tripliciter. Et primò, sic, Distinçtio formalis ex natura rei est maior distinçtio distinçtiõè reali: ergo pfectiões diuina nò diffinguntur formaliter ex natura rei. Cõsequètia tenet: & antecedès pbat sic, Distinçtio p intima est maior illa, quæ sit p ea, sũnt extra intima rei: distinçtio formalis ex natura rei est p maximè intima rei: distinçtiõ autè realis p ea quæ sũnt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex 1. di. 2. Sco. in 1. sen. dil. 2. dicte q distinçtiõ formalis ex natura rei sit per prædicatã primi modi, quæ inuenit rei in primo hño: distinçtiõ

¶ QVO AD Octimũ arguit cõtra Scotũ tripliciter. Et primò, sic, Distinçtio formalis ex natura rei est maior distinçtio distinçtiõè reali: ergo pfectiões diuina nò diffinguntur formaliter ex natura rei. Cõsequètia tenet: & antecedès pbat sic, Distinçtio p intima est maior illa, quæ sit p ea, sũnt extra intima rei: distinçtio formalis ex natura rei est p maximè intima rei: distinçtiõ autè realis p ea quæ sũnt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex 1. di. 2. Sco. in 1. sen. dil. 2. dicte q distinçtiõ formalis ex natura rei sit per prædicatã primi modi, quæ inuenit rei in primo hño: distinçtiõ

¶ QVO AD Nonimũ arguit cõtra Scotũ tripliciter. Et primò, sic, Distinçtio formalis ex natura rei est maior distinçtio distinçtiõè reali: ergo pfectiões diuina nò diffinguntur formaliter ex natura rei. Cõsequètia tenet: & antecedès pbat sic, Distinçtio p intima est maior illa, quæ sit p ea, sũnt extra intima rei: distinçtio formalis ex natura rei est p maximè intima rei: distinçtiõ autè realis p ea quæ sũnt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex 1. di. 2. Sco. in 1. sen. dil. 2. dicte q distinçtiõ formalis ex natura rei sit per prædicatã primi modi, quæ inuenit rei in primo hño: distinçtiõ

¶ QVO AD Decimũ arguit cõtra Scotũ tripliciter. Et primò, sic, Distinçtio formalis ex natura rei est maior distinçtio distinçtiõè reali: ergo pfectiões diuina nò diffinguntur formaliter ex natura rei. Cõsequètia tenet: & antecedès pbat sic, Distinçtio p intima est maior illa, quæ sit p ea, sũnt extra intima rei: distinçtio formalis ex natura rei est p maximè intima rei: distinçtiõ autè realis p ea quæ sũnt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex 1. di. 2. Sco. in 1. sen. dil. 2. dicte q distinçtiõ formalis ex natura rei sit per prædicatã primi modi, quæ inuenit rei in primo hño: distinçtiõ

¶ QVO AD Undecimũ arguit cõtra Scotũ tripliciter. Et primò, sic, Distinçtio formalis ex natura rei est maior distinçtio distinçtiõè reali: ergo pfectiões diuina nò diffinguntur formaliter ex natura rei. Cõsequètia tenet: & antecedès pbat sic, Distinçtio p intima est maior illa, quæ sit p ea, sũnt extra intima rei: distinçtio formalis ex natura rei est p maximè intima rei: distinçtiõ autè realis p ea quæ sũnt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex 1. di. 2. Sco. in 1. sen. dil. 2. dicte q distinçtiõ formalis ex natura rei sit per prædicatã primi modi, quæ inuenit rei in primo hño: distinçtiõ

¶ QVO AD Duodecimũ arguit cõtra Scotũ tripliciter. Et primò, sic, Distinçtio formalis ex natura rei est maior distinçtio distinçtiõè reali: ergo pfectiões diuina nò diffinguntur formaliter ex natura rei. Cõsequètia tenet: & antecedès pbat sic, Distinçtio p intima est maior illa, quæ sit p ea, sũnt extra intima rei: distinçtio formalis ex natura rei est p maximè intima rei: distinçtiõ autè realis p ea quæ sũnt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex 1. di. 2. Sco. in 1. sen. dil. 2. dicte q distinçtiõ formalis ex natura rei sit per prædicatã primi modi, quæ inuenit rei in primo hño: distinçtiõ

Secunda

Tertia

Quarta

Quinta

Sexta

Ca. 3.

Septima

Secunda ratio

T. c. 24.

T. c. 16.

Ca. 1. q. 2. cõtra s̄mã

Probatur secunda ppositio

Probatur secunda ppositio

1. di. 2. qua. 4.

An solutio. 1. q. 1. ibi propofus circa mediū. Secūdo Scoti. 1. d. 8. q. 3. primū principa- le.

ctio autē realis fit per ea quæ in funt post. Maior probat. Distinctio per aliquam intima est aliquam distinctio: distinctio per magis intima est maior distinctio: ergo distinctio per magis intima est maxima distinctio. Si enim simpliciter sequitur ad simpliciter & magis ad magis, maximū: necessarium sequitur ad maximū, &c. Secundo arguitur sic, Perfectiones diuinæ abstractæ abstractione præcisiſſima, sunt formaliter infinitæ. Ergo sunt idē formaliter ex natura rei. Antecedens est Scoti. in 1. sent. distinctio. 8. quæ st. 3. in respōſione ad argumentū principale. Cōsequētia probat, supponendo sūm duplicē infinitatē (in respōſione ad primum declaranda) dupliciter posse intelligi illud antecedens. scilicet de infinitate infra propriā rationē, & de infinitate infra entis latitudinē: tūc sic aut intelligis illud antecedens verificari de infinitate prima, & hoc nō: quia nullū prius includit formaliter suū posterius: perfectio autē diuina, puta sapiētia, est prior infinitate illa quia modus eius in irrefecus est, &c. Aut intelligitur de secūda infinitate, & tūc sequitur intentū: quia si sapiētia diuina præcisē & formaliter sumpta est ita infinita quæ ad nullā entis pfectionē simpliciter & formaliter terminata, oportet quæ infra iux rationis formalis ambitū omnem pfectionē simpliciter cōtineat, & quæ nullā a ratione sua pfectionē formaliter excludat: & cōsequēter, quæ a nulla formaliter distinguatur ex natura sua: statim enim quæ ab aliis pfectionibus distingui ponit, coartata formaliter infra entis ponitur latitudinē: quod ad oppositū antecedentis sic intellecti, ponitur enim talem & tantā entis pfectionem formaliter importare, ita quæ non omnem. Verbi gratia, ponitur quæ sapiētia formaliter ex natura sua eam pfectionē ponit, quam enti sapiētia addit: ita quod non eam quam iustitia sua bonitas enti addit. & c.

Tertio. 3. mo. c. 10. no. optime duplex infinita.

¶ Tertio sic, Perfectiones diuinæ distinguuntur formaliter ex natura rei, ergo inter eas est relatio realis. Tenet consequentia, quia distinctio illa cum si relatio existens in rerum natura necesse est quæ sit realis, sicut non quodlibet aliud existens in rerum natura reale est, consequens autem est contra Auicē, dicentem quæ eiusdem ad seipsum non est relatio realis.

¶ Quarto ad quintū pro respōſione ad primū & destructionem Scoti fundamenti nota, quæ aliquid esse infinitū cōtingit dupliciter. Vno modo sūm propriā rationē: alio modo, sūm quod ens seu simpliciter. Illud est infinitū sūm propriam rationē quod nullis iux propriæ latitudinis clauditur terminis, licet sit ad talem entis gradū definitū, quod nō omnē effendi pfectionem habeat. Illud verō est infinitū sūm quæ ens seu simpliciter, quod nullis infra totius entis latitudinē terminis limitatur, sed omnē habet pfectionē effendi. Exemplū in quantitate molis: Quantitas si daretur infinita, esset secūdam quantitatis rationem infinita: esset enim infinita quātitas, nō tamen esset secūda esse infinita: esset namque ens finitū & limitatū ad quantitatis genus. Similiter in quātitate virtutis: Albedo si esset infinita intensiue esset infinita sūm propriam rationē, esset enim infinita albedo: nō tamen esset infinitū ens, quia ad speciem esset definita: Non parū autē refert qua quis infinitate dicat esse aliqd infinitum. Prima enim infinitas, cum attendatur penes ea, quæ infra rei latitudinē sunt, rationem rei formalem in ea, qua inuenit formali limitationē relinquit: vt patet in exemplis datis. Secunda autē infinitas, attenditur penes ea, ad quæ rotius entis latitudo se extendit: re & eius rationē formalem illimitat, & eleuat ad hoc vt ipsa omnis sit perfectio in ente possibilis: & nō magis sit ipsa, quæ quæcūque; alia perfectio simpliciter, ac per hoc distinctio & formalē limitationē, qua ab aliis formaliter ex natura rei absolutē sumpta distinguebatur, eā cōitari nō sinit.

¶ Ad propositū ergo descendēdo dico, quæ licet sapiētiæ & sapiētiæ infinitæ prima infinitate sit eadē oīo ratio formalis: tamen sapiētiæ infinitæ secūda infinitate est lōgē altior ratio formalis. Cōcludit enim in sua ratione formali omnē pfectionē simpliciter, & sic cū in Deo sint pfectiones omnes infinitate, oportet omnium vnā esse simplicem rationem formalem.

¶ Ad argumentū, sub quacūque; forma fiat, respondeat, attendendo æquiuocationē infinitatis: quoniam, vt dictū est, infinitas prima est illa, quæ nō variat rationē formale, & quæ attendit penes gradus perfectionales propriæ latitudinis rei, nō autē secūda. Vnde si pfectiones diuinæ nō essent infinitæ nisi prima infinitate, argumentū cōcluderet: quia habet secūda ante omnē actum intellectus, ideo nihil cōcludit. Nec obstat, quæ fortē infinitas prima cuiuscūque; perfectionis simpliciter inferat secūda: Sufficit enim quæ rōne distinguatur, vt aliquid secūda fiat, quæ non prima. Similiter nō obstat, si quis pfectiones cōmuniſſimas, putasse bonitatē, & similes, &c. vtrāque; infinitatē habere negaret: nesciens in eis imaginari primam: propterea quod propria latitudine careat. Hoc enim magis nostro fauet pposito: quoniam si vtrāque infinitatē habet, quæ alibi discutendū est, distinctio supra dicta opus est. Si autē in secūdam tantū abique distinctio, nō aliqua negadum est esse, & esse infinitū habere omnino eadē rationē formalem: & sic ruit totum Scoti cōmū qdificium.

¶ Ad secūdam loquendo de distinctioe actuali quacūque; negatur Minor. Et ad eius probationem dicitur negado omnia ad sumpta. Sufficit enim ad hoc, quæ aliqua distinguantur intellectioe, vt intellectio est, & nō natura, distinctio rationis fundamentaliter inter naturā & intellectioe. Vnde quādo dicitur, Quicquid distinguitur intellectioe, vt omnino indistincta est a natura, distinguitur etiā natura, distingue ly indistincta actualiter, vel fundamentaliter. Et primo modo dic esse falsum, secundo modo verū: sed tunc negatio Minorē subsumendā, scilicet sed intellectio & natura, sunt indistincte fundamentaliter ante omnem actum intellectus, habent enim distinctioem rationis fundamentaliter, vt declarauimus.

¶ Ad tertiam negat Minor, licet enim Deus intueatur pfectiones suas ab æterno distinctas, nō tamē ab æterno distinctas actualiter. Licet ponere distinctioem rationis actualiter, causari per actū intellectus diuini non sit à Philosophia alienum.

¶ Ad quartā negatur cōsequētia. Sufficit enim quæ obiecta intellectus & volūtatis prædistinguantur fundamentaliter: nec est opus distinctioe actuali pro tūc, sicut nec intellectus & volūtates Dei pro tūc distinguuntur, nisi fundamentaliter distinctioe ratiois. Ad quintū negatur cōsequētia, Synonymitas enim cū sit passio nominū, non attendit penes identitatē ratiois formalis rei sūm se, sed penes identitatē cōceptus formalis seu mentalis: vobis enim sunt notæ earū quæ sunt in anima passionū: vnde cum veritas & bonitas Dei habeat diuersos cōceptus, in nobis non sunt synonyma. Ad probationē ergo dicit, quæ licet significent eandē rem formaliter sūm se, & solū illā vt rem significatā: tamen significant etiā distincte cōceptus mentales, vt rationes significandi, & hoc destruit synonymitatem, vt dictum est.

¶ Ad sextū dicitur, quæ ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctioe rationis virtualiter, seu fundamentaliter cū distinctioe rationis actuali ex parte nostri. Loquimur enim, vt cōceptimus. Formamus autē distinctos cōceptus, quorū vnus ex alio oritur, & de alio nō prædicatur, & habet aliquā habitudinē, quā alius non habet. Et ideo demōstrationes prædicationesque; formales & idēitas facimus: negamusque; de Deo sub vno cōceptu quod affirmamus de ipso sub alio. Implet ergo libros doctores balbutiendi, vt possunt, excelsa Dei humano more resonantes simplicissimā illā rationē formale. Omne quod in Deo est formaliter cōplectem, non nisi particularibus cōceptibus inspicere, tradereque; potētes, & nō propter distinctioem, quæ ibi sit ex natura rei. Aequalitas autē inter pfectiones diuinas ante omnē actum intellectus non est nisi fundamentalis non excessus inter se, qui inter eas virtualiter tantū distinctas saluatur.

¶ Ad septimū dicit, quæ quia ante omnē actū intellectus nō inuenitur cōtradictio formaliter, sed fundamentaliter tantū: quia alterū cōtradictoriū est formaliter negatio, quæ nō est nisi per opus intellectus: ideo sufficit pro tūc inquiri distinctioe rōnis fundamentaliter, quod cōcedimus: nec aliud exigat, vt patet per se.

¶ Ad vltimū dicit, quod emanatioes distinguuntur & realiter & formaliter. & licet distinctioe formalis earū fundamentū sit distinctio intellectus & volūtatis: nō tamē distinctioe realis earū non enim ideo pccelsioes diuinæ distinguntur realiter, quia altera est ab intellectu, altera à volūtate: sed quæ habet realē oppositionem relatiuā (vt Boetius tradit.) Falsum ergo assumitur, quæ scilicet distinctio perfectionū diuinarum sūder distinctioem realē emanationum diuinarum. Ad fundadā autem distinctioem formalem inter eas sufficit distinctio formalis fundamentalis inter intellectū & volūtate. sicut etiā ipsæ processiones diuine non distinguuntur formaliter ex natura rei, seclusa distinctioe reali, sed distinctioe ratiois virtualiter tantū ante omnē opus intellectus. ita quæ absque reali oppositione relatiua nō magis distinguuntur ex natura rei quā intellectus & volūtates.

¶ Potest autē breuius ad hoc & similia argumēta dici, quæ in diuinis est ante omnē actū intellectus distinctio formalis nō formaliter, sed virtualiter, id est eminenter cōtēta hoc modo: quæ quodlibet diuinū propria exequitur, ac si esset distinctū formaliter ab alio. Intellectus enim ita intelligit & nō vult: & volūtates ita vult, & nō intelligit: ac si esset distinctio formalis inter intellectū & volūtate: & sic de aliis. Fūdarur autē talis modus habendi distinctioem formale supra deitatis eminentē vnitatē formaliter: & sufficit ad oīa saluanda, quæ per distinctioem formaliter saluanda inducuntur: quia illi eminenter æquiualeat.

Secundo modo inuenitur essentia in substantiis creatis intellectualibus, in quibus est aliud esse, quam essentia ipso rum, quamuis essentia sit sine materia, vnde esse earum non est absolutum sed receptum: & ideo limitatum & finitum ad capacitatem naturæ recipientis. Sed natura vel quiditas earū est absolutā nō recepta in aliqua materia: & ideo dicitur in libro de causis, quod intelligētia sunt finitæ superioris, & infinitæ inferioris. Sūt enim finitæ quātū ad esse suū quod

Ad secūdam. Ad tertiam. Ad quartam. Ad quintam. Ad sextam. Ad septimam. De Trinitate c. 12. Alia solutio in libro optime. Substantia in intellectu aliu esse diuerſū est ab essentia: et nulla in eis est materia, ergo essentia est.

se finitū quod a superiori recipiunt: non tamen finiuntur inferius, quia earum forma non limitatur ad capacitatem alicuius materiae recipientis eas: & in talibus substantiis non inuenitur multitudo indiuiduorum in vna specie, vt dictum est, nisi anima humana propter corpus, cui vnitur.

In hac secunda parte capituli huius de essentiis substantiarum intellectualium creaturarum, quae in secundo ordine collocantur, quatuor propositiones colligit. Prima est: In substantiis intellectualibus creatis esse est aliud ab essentia. Secunda, In eis non inuenitur materia. Tertia, Esse earum est finitum: essentia autem infinita. Quarta, Nulla earum multiplicabilis est numeraliter nisi vltima, aia scilicet humana, Prima & secunda (tanquam declaratis omnis) tertiam explanat ratione & autoritate.

AD RATIONIS Autem euidentiā est notandum, quod actus finit per potētiam, in qua recipitur & potētia finitur per actū, quem recipit, diuersimodē tamē quod enim est in potētia, nō est determinatū: sed determinabile per actū, ad quem est in potētia: cum autē ipsum receperit ab eo formaliter nō. Similiter actus fm essentia suā receptibilis est in hoc vel illo: & cōsequēter de terminabilis ad hoc vel illud subiectū. Cū verō receptus est in hoc, iā nō remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc vel illud, est enim ad hoc determinatus. Est ergo duplex finitas & duplex infinitas, altera s. ex parte actus: altera ex parte potēt. Sed infinitas ex parte potētiae imperfectionē sonat, cū sit p̄ carentiā actus potētia finitū. Infinitas autem actus perfectionē maximam dicit, cū sit per carentiā potētiae actū finientis. In cuius signum formae secundū rē nō receptae in aliquo lōge p̄ cōtiores sūt formae receptis, vt patet. Cū ergo esse substantiarum intellectualium sit receptū in earū essentia: consequens est quod sit finitū eo modo, quo actus finitur per potētia. Vnde & cōtractū & limitatū est ad genus sui receptiuū, naturae scilicet cuius est. Quia verō essentia earū non est recepta in aliquo, cū sit forma nō recepta in materia: cōsequēs quoque est, quod sit infinita infinitate se tenēte ex parte actus: non est enim determinata ad capacitatem alicuius materiae ipsam recipientis, sicut sunt formae rerum materialium.

His praebitis formetur ratio sic, Id, cuius esse est receptū, forma autē irrecepta, habet esse finitū, essentia autē infinita: intelligētiae sunt huiusmodi, ergo. Et nota quod in ratiōe hac sermo est semper tā de finitate, quā de infinitate se tenēte ex parte actus. Tali enim finitate esse intelligentiarū finitū est: & tali infinitate earū essentia est infinita. Si enim loqui volumus de finitate se tenente ex parte potētiae, earum essentia finita inuenitur, eo quod potētia in eis est terminata per actum essendi.

Confirmatur autē hoc autoritate libri de Causis, vbi dicitur, quod intelligentiae sunt finitae superius & infinitae inferius, quia esse earū, quod est supremū in eis, est receptū: essentia verō, quod in finitū est, non est recepta: & quia essentia earū vt respicit id, quod est supra se formaliter, ipsum, factum essendi, & finita, recipiēdo ipsum, vt autem respicit id quod est infra se, materiam scilicet, est infinita, vt potē non recepta in ipsa, & c.

ADVERTE Hoc ad multorum supradictorū intelligentiā, & vt euites errorem eorum, qui horum fundamentum non intelligentes, dicūt, quod si esse ideo est infinitū simpliciter, vt supra dixim⁹, quia in nullo receptū est, cum essentia tam substantiarū immaterialium, quā compositarū in nullo penitus recepta sit: erit infinita simpliciter, quod est ridiculum, vnde ex irreptione infinitatem arguere, valde leue videtur.

Sito igitur positionē hanc fundari super hac propositione, Omnis res fm suū ordinē receptibilis in alio, realiter irrecepta est infinita infinitate opposita finitati: quā res sui ordinis recepta contrahit. Dixi, fm suū ordinē receptibilis in alio, propter cōposita & materiā, quae in tota sua latitudine irreceptibilia sunt. Dixi, est infinita infinitate opposita, & c. quia sicut nō quodlibet receptibile est in quolibet, sed quilibet actus habet propriū receptiuū (vt habet in secundo de Anima textu C. 24. & 26.) ita nō ex qualibet receptione sequit quilibet finita: sed determinata ex determinata, & per oppositū ex tali irreptione talis infinitas opposita s. finitati: quā (si recepta esset) res illa contraheret. Verbi gratia, albedo, cū sit receptibilis in subiecto, si ponat irreceptū, erit infinita, nō quod quilibet in infinitate, sed ea, quae opponit finitati, quā in subiecto habet. In proposito ergo tā esse quā forma fm suū ordinem receptibilis rationē habet (neutri enim recipi repugnat) sed in alio & alio receptiuo. receptiuū enim propriū ipsius esse, est quidditas seu suppositū, formae vero est materiā. Et ideo sicut alterius rationis est receptio formae in materia a receptione esse in essentia, vt supra ostēdim⁹: ita alterius rationis est finitas forma per materiā a finitate esse per essentia: licet cōueniāt in hoc, quod vtraque est per modū, quo actus finitur per potētia: & similiter diuersa, v̄ rationū oportet esse infinitatē, quā forma sortitur ex hoc, quod est irrecepta in ma-

T. com. 24. 26.

Ca. 5. in 3. parte eiusdem c. 3. p̄ic. hac in media te supra

teria: & infinitatē, quā esse sortit ex hoc, quod in quidditate nulla est receptū. Forma nāq; ex hoc, quod recepta in materia infra ipsā clauditur, amplitudinē suā, qua ad hoc vel illud particulare est indefinita amittit. & ideo ex hoc, quod se parata a materia est, non aliter est infinita, nisi quia ad nullius materiae capacitatem coartata eius terminis caret. Esse autē, quia ex hoc, quod recipitur in aliqua quidditate, ad illius genus & speciem coartatur: si irreceptū ponatur, ad nullū genus diffinitum erit: & cōsequēter cuiuslibet generis terminis carens simpliciter infinitum.

Habes ergo dubii solutionē ex hoc, quod nō dicimus, omne irreceptū infinitū: sed rem fm ordinem receptibilem irreceptā & ex hoc, quod nō dicimus, omnem rem fm suum ordinem receptibilem irreceptam esse eodem modo infinitum, sed diuersimodē. Ex primo enim patet, quod substantia composita nullam infinitatē ex sua irreptione habet. Ex secundo verō, quod essentia intelligentiae, quae clauditur in ordine formae, cum sit pura forma separata a materia, & nō sit ipsū esse, ex sua irreptione in materia est infinita: sed nō simpliciter, & c. & quod esse diuinum quod sub ipsius esse ordine concluditur ex sua irreptione in quidditate seu essentia est infinitum simpliciter.

HABES & hinc vnde Scotistaū & Scoti, eorū iudicio, peccatum deprehēdas in primo. Sententiarū dist. 2. quaest. 2. vbi ab eis imponitur S. Tho. ratio vltimō ibi inducta ad concludendā Dei infinitatē, quae est talis. Forma finitur per materiā, ergo forma, quae nō est nata esse in materia est infinita. Iā enim nō illi qualē, infinitatem ratio hic cōcludat, & quod infinitas Dei altiores negat terminos secundum S. Thomam.

Vnde aduertat triplex ibi peccatū. Primū est, quod ratio praedicta ad cōcludendā infinitatē simpliciter asumpta a nobis dicit: cū apud nos non cōcludat nisi infinitatē fm quid. Secundū est, quod ratio praedicta secundū fallaciā cōsequētis sophisma asseritur, quia forma prius natura est finita in se, quā finitur per materiā: sicut illud tertii Phys. corpus finitur ad aliud corpus: ergo si non est finitū ad aliud corpus, est infinitū. Manifeste enī patet error: quia cū dicitur, Forma finitur per materiā, ly per, denotat causā praecisam finitatis fm quid supradictē: nō enim forma secundū se est tali modo finita: cū fm se sit indeterminata ad hanc vel illam materiā: & ideo bene sequitur: ergo forma, quae nō est nata recidi in materia: est infinita fm quid. Si enim affirmatio est causa praecisa affirmationis, negatio erit causa negationis, non est autē talis p̄cessus tertij Phys. quia corpus nō finit per aliud corpus causalitē & praecisē. Tertiuū est, quod inficari conatur aliud supradictū. s. quod essentia intelligentiae est finita superius per suū esse. Cōtra, inquit, esse est posterius essentia, & accidēs eius apud vos: ergo essentia intelligentiae in primo signo naturae v̄ infinita intē hūc: & cōsequēter nō finibilis p̄ esse in scdo signo.

Ad hoc, quidē dicit, quod licet esse sit posterius essentia ordine generationis & accidēs eius, id est extra cōceptū formalē: tamē essentia in illo priori est finita simpliciter, & per hoc quod est receptiuā ipsius esse, & nō est ipsum suū esse, & c. sicut enim p̄ hoc quod essentia est ipsū esse est infinita simpliciter (vt patet in Deo ex dictis) ita per hoc quod essentia nō est suū esse, nō est finita simpliciter, iuxta maximā illā, Si affirmatio est causa affirmatiōis, & c. Quia ergo in omni priori essentia intelligentiae est fundamētaliter receptibilis ipsius esse, & ab hoc abstrahi nō potest, licet nō in omni priori habeat illud: sequit, quod sit simpliciter finita p̄ suū esse, id est, per hoc nō est suū esse, sed illa actuabilis, vel actiuata est, & c. Sic enim intelligit, cū dicitur quod essentia intelligentiae finit per suū esse. Quarta p̄positio quo ad primā p̄tē superius discussa relinquit. Quoad secundā verō, quod s. anima intellectualia, quae est vltima inter substantias intellectuales sit multiplicata numeraliter, eget magna cōsideratione. In textu autē assignat pro causa huius vnio ad corpus: omnis enim forma sic vnita corpori, quod dat ei esse formaliter, necessariō multiplicat fm multiplicationē illius: alioquin plura corpora haberēt idē esse in numero: ab vno enim forma non puenit nisi vnū numero esse substantiale, & merito ex vnioe ad corpus anima multiplicari numeraliter dicit, quia distinctio numeraliter, cū nō sit formalis, oportet quod sit fm quāritatē, vt supra declaratum fuit) fm quāritatē autē esse nō posset talis diuinciō in anima, si forma non esset rei quantā (vt intelligētiae ostēdunt.) Efficax ergo ratio ad concludendā pluralitatē numeralē animarum est coniunctio ipsius animo ad corpus numeraliter multiplicatum.

Et licet indiuiduatio eius ex corpore occasionaliter dependeat, quantum ad sui inchoationem: quia non acquiritur sibi esse indiuiduatum, nisi in corpore cuius est actus: nō tamen oportet, vt destructo corpore, indiuiduatio pereat: quia cū habeat esse absolutum, ex quo acquisitum est sibi esse indiuiduatum ex hoc quod facta est forma huius corporis illud esse semper remanet indiuiduatum, & ideo dicit

Avicen-

Et licet indiuiduatio eius ex corpore occasionaliter dependeat, quantum ad sui inchoationem: quia non acquiritur sibi esse indiuiduatum, nisi in corpore cuius est actus: nō tamen oportet, vt destructo corpore, indiuiduatio pereat: quia cū habeat esse absolutum, ex quo acquisitum est sibi esse indiuiduatum ex hoc quod facta est forma huius corporis illud esse semper remanet indiuiduatum, & ideo dicit

Avicen-

T. c. 31.

Vbi supra.

1. Post. T. c. 3.

C. 5. q. 9. Probat. quarta.

C. 3. q. 5. Anima humana cum ex occasione multiplicatur ad corpus multiplicatio super. m. mans. def. m. cor. p̄sib. Avicen.

Auicenna, quod indiuiduatio animarum & multiplicatio dependet ex corpore, quantum ad sui principiu, sed non quantum ad sui finem.

Hic obiectio quæda cõtra quartã ppositiõne excluditur, quæ talis est. Forma multiplicata ad multiplicatiõne corporis destructis corporib, nõ remanet in sua multitudine: anima humana est multiplicata ad multiplicatiõne corporis ergo nõ possunt remanere multã aia humanã destructis corporibus, & c. Processus bonus, cõclusio aut falsa est: ergo altera pmissarũ, nõ Maior, vt probatur: ergo Minor, quæ fuit quarta ppositio. Maior probat ex eo, q̄ remota causa, remouet effectus. Si ergo cã multitudinis animarũ est ipsa multitudine corporũ, remota multitudine corporũ remouebit etiã multitudine animarum. Excluditur autem hic obiectio in litera, declarando, formas dupliciter plurificari ad plurificatiõne corporũ: scilicet cum dependentia à materia, & sine depedẽtia ab illa: & primẽ quidẽ destruitur destructis corporibus, secũdũ verò remanent, eo q̄ nõ nisi occasionaliter eorum indiuiduatio à corporibus est: de harum autem numero est anima intellectiua.

AD horũ euidentia nota primò, q̄ idem est iudicium de esse & unitate & multitudine rei, quo ad dependentia & independentiã: ita scilicet q̄ cuius esse à materia nõ depedet, nec eius unitas: nec multitudine à materia depedet. Cuius autẽ esse à materia dependens est, vna unitas, quã pluralitas eius etiam ab illa dependens est, vna unitas & multa entis passiones sunt.

NOTA Secundò, q̄ forme sunt in triplici differentia. Quæda fiunt in materia & educunt de potetia materiẽ, vt forme materiales. Quædam fiunt in materia, sed nõ educuntur de potetia materiẽ, vt anima intellectiua, quæ venit de foris. Quædam fiunt à materia, nec educuntur de potetia materiẽ vt forma separatã à materia, intelligetia. I. Non potest autem dari quartum genus earum, quæ educantur de potetia materiẽ, & nõ fiant in materia: quia implicat, vt de se patet.

Et ille qdẽ, quæ nec educunt de potetia materia nec fiunt in ea, oio independentes & separatẽ sunt à materia & immultiplicabiles numeraliter, vt supra pbatũ fuit. Primẽ verò & secũdã, quæ cõueniunt in hoc, q̄ fiunt in materia, habet & hoc cõe, q̄ oportet vtrãq; esse coaptatas & pportionatas suis receptiuis materiis, in quibus fiunt proprios enim actus oportet in propriis fieri materialiter, vt dicitur 2. de anima tex. cõ. 24. & 26. Forma namq; Leonis debet esse cõmensurata corpori Leonino, ita q̄ non equino: & huius Leonis forma oportet q̄ sit cõmensurata huic corpori Leonino, ita q̄ nõ illi, & c. Et ex hoc cõsequetẽ cõueniunt ita in hoc, q̄ vtrãq; oportet simul multiplicari in propriis corporibus. Quæcũq; em oportet esse inuicẽ coaptata & pportionata simul, recipiunt multitudine & unitatẽ, vt patet in discurrendo in singulari semper enĩ multiplicatiõne formarũ in vna specie comitur multiplicatio corporũ in illamet specie, & cõuerso: aliter vel vna forma esset in diuersis materiis, vel diuersẽ materiẽ sub vna forma, quorũ vtrũq; est impossibile. Ex eo verò q̄ primẽ forme educunt de potetia materiẽ, & nõ secũdũ, differunt inter se in hoc q̄ primẽ habet esse depedens à materia, sicut à causa materiali earũ esse causante & sustetate. Sedẽ autẽ habet esse excedens totã materiẽ capacitã & indepeds ab ea, vtpotẽ nõ causatã ex illa. Et ex hoc cõsequetẽ differunt secũdũ, q̄ primarũ tã unitas, quã multitudine à materia depedens est, sicut & esse: & ideo sicut destructis corporib ipse destruitur: ita unitas & pluralitas earũ. Secũdarũ verò tã unitas, quã multitudine indepeds est à materia, sicut & esse. & ideo sicut destructis corporib earũ esse remanet, ita unitas & pluralitas, Et hoc est qdẽ hic intendit. S. Tho. dicit diuiduatiõne aie. i. unitatẽ eius. Et similiter intelligẽdũ est de pluralitate occasionaliter ex corpore depedere. Depedet enĩ hoc modo: quia fit in corpore, nõ aut ita, q̄ educat de potetia corporalis materiẽ: & hoc est quod subdit, quia non acquirit illud in corpore, & rationẽ addit, quia cũ habeat esse absolutũ, id est indepeds à corpore, corrupto corpore, absque illo remanere pot. & ideo Auic. dicit indiuiduatiõne aie ex corpore in sui initio depedere: nõ aut in fine, quia. i. non fit nisi in corpore. Potest autẽ esse de factio est post mortẽ sine corpore, & sic soluta est obiectio facta, quia Maior est falsa de secundo ordine formarum, qualis est anima humana.

Ad probationem eius iam patet quid dicendum, quia corporum multiplicatio non est propria causa, sed occasio & non nisi in fieri multitudinis animarum: cessante autem causa in fieri, non cessat effectus quo ad esse.

QVAEST. XIII.

HIC circa indiuiduatiõne animẽ intellectiua, per quod scilicet indiuidetur, dubitatur. In hac quæstione facienda sunt tria. Primo recitabitur opinio Scoti. Secũdũ declarabitur opinio S. Tho. Tertio respondebitur argumentis in oppositum.

2. de ge. anima. lium c. 3.

c. 5. q. 9. cõueniunt inter se. T. ca. 24. c. 26.

Differunt inter se.

De indiuiduatiõne animẽ intellectiua.

QVO ad primũ Sco. in secũdo sen. dist. 3. quæst. vlt. & in quarto lib. q. 2. sequẽs positionẽ suã de heccheitatibus tenet animam, sua propria heccheitate, indiuiduari: arguitq; sic cõtra S. Tho. Et primo, quo aliquid est in actu extra causam & intellectu, eo primo est hoc: sed anima sicut & quilibet entitas præcipue ab soluta seipsa primò est in actu extra causam & intellectu, ergo anima seipsa primò est hæc. Maior probatur: quia vniuersalitas siue esse non hoc nõ conuenit rei nisi in intellectu. Minor patet ex eo, q̄ res seipsa primò recedit à non esse.

Præterea, Omnis distinctio formalis seu nõ p materiã est specificata per te: aie intellectiua distinguunt formaliter, seu non per materiã, ergo distinguuntur specificẽ. cõclusio est falsa, ergo altera pmissa: non Minor, quia animã intellectiua se paratã carẽt materiã, ergo Maior: quæ est fundamẽtu positionis tuæ. Quod si dicas, q̄ animã habet inclinationes ad diuersã corpora, & per has distinguunt: cõtra, Anima prius natura est terminus creationis, qui vt talis formaliter est hoc, quã vniatur materiẽ, ergo prius natura anima est hæc, quã vniat materiẽ: ergo anima indiuiduat, & non per vniõne ad corpus: Antecedens probatur sic, Prius est quod potest esse sine alio, & aliud nõ sine illo ex 5. Meta. tex. cõ. 16. de anima non solũ fm essentiã, sed etiã fm existentia potest esse sine vniõne ad materiã, non autem absq; hoc sit terminus creationis & hic: ergo anima est prius natura terminus creationis & hæc, quam sit in materiã.

Si dicatur q̄ anima nõ est hæc per actualẽ vniõne seu existentia in materiã, sed per aptitudinẽ: essendi in illa: contra, Hoc nõ euadit difficultatẽ, quia natura absoluta est prius natura ipsa sua aptitudine, quia enim anima est hæc: ideo habet hanc aptitudinẽ ad hoc, & illi repugnat, & c. vt arguat sic, Quod cõuenit vni, & repugnat alteri eiusdẽ speciei, non cõuenit per se huic. fm id q̄ cõmune est istis, vel saltem præexigit eorum necessariõ distictionẽ. I. huius ab illo, sed hæc aptitudo conuenit huic animẽ, & repugnat illi: ergo necessariõ præexigit distictionem huius ab illo: igitur non indiuiduantur aptitudinibus.

Cõfirmat, Ratio aptitudinis formaliter loquẽdo, nõ est ad se, nec est rõ entis in actu: ergo nõ potest esse indiuiduatiũ principiu animẽ. Antecedens probat per prima parte: quia si esset ad se, posset intelligi nõ ad aliud, vt ad terminũ, quod est fallum. Pro secũda quoq; parte pbatũ, quia quod necessariõ exigit aliud quid nõ existẽs, ipsum est non existẽs in actu: aptitudo autẽ est ad terminũ non existẽtẽ: ergo eius ratio nõ est ratio entis in actu. Consequetia patet, quia distinctio relatiua præsupponit distictionẽ absolutã: quia enim aia est hæc: ideo habet hanc aptitudinẽ, & nõ econtra, & quia hæc anima est singularis singularitate actuali siue in actu, non est hæc aptitudine ad hoc corpus. Hæc sunt quæ isti in hac re sentiunt.

NOS autẽ peripatetica fundamẽta sequẽtes, animã indiuiduari cõmensuratione subitãtiali ad hoc corpus dicim, & hæc animã, & illã distinguunt cõmensurationib suis ad hoc & illud corpus. pbariones aut huius supra adducte fuerunt, cũ deductũ fuit distictionẽ numeralẽ non nisi à quãtitate originari posse. Vn nunc sufficit declarare quõ sit hoc quod dicim. Cõmensuratio dupliciter sumit. Vno mō pro relatiõne cõmensurationis: alio modo p ipsã subitãtiali coaptatiõne rei. primo modo cõmensuratio est res respectiua essentialiter: & in genere relationis: secundo modo est res absoluta, & de prædicamẽto rei cõmensuratã: est enim idẽ essentialiter quod ipsa, sed differẽs ab ipsã sola rõne, & similiter dico de indeclinatiõne, aptitudine, coaptatiõne, sigillatõne, & similib, quæ ad exprimẽdũ propositũ affumuntur.

Absolutũ quoq; pro nũc sumit dupliciter. Vno mō à termino, & sic dicim subitãtia, quãtitatẽ & qualitãtẽ esse entia absoluta. Alio mō à receptiuo seu subiecto: & sic nullũ prædicamẽtorũ accedentiũ est absolutũ: iũt enĩ essentialiter receptibilia i subitãtia: Cũ ergo dicit q̄ aie suis cõmensurationib indiuiduant, intelligẽdũ est cõmensurationibus subitãtialibus, q̄ sunt res absolute a terminis, & si nõ à receptiuis, & nõ cõmensurationibus, q̄ sunt relationes, & c. Sicut namq; de essentia animẽ in cõi est, q̄ essentialiter sit pportionata corpori philosophico organico, qdẽ in ei distictionẽ ponit: ita de essentia animẽ humanẽ est, cõmensurari corpori humano: est namq; ita pfectiua corporis humani, q̄ nõ bouini: sic quoq; de essetia huius aie est cõmensuratio ad hoc corpus, & sic cõmensuratio ad corpũ humanũ nõ sequit animã iã humanã, sed cõstituit ipsã humanã. Per hoc enim primò differt aia hõis ab aia Bouis: quia illa est ppris actus corporis humani, illa verò bouini. Cõstat aut, q̄ idẽ est esse actũ ppris corporis humani, & esse subitãtialẽ subitãtialiter cõmensuratã pfectiõne eius. Ita subitãtialis cõmensuratio huius aie ad hoc corpũ, nõ sequit animã hæc, sed cõstituit ipsã hæc, est enĩ hæc aia subitãtialiter ppris actus huius corporis: vñ hæc anima ab illa primò differt: quia illa est ppris actus huius corporis, illa verò ppris actus alteri, & hoc est qdẽ S. Tho. in 2. cõtra Gen. c. 81. tradit, & in quẽst. de anima, & vbiq; de hac re loquitur. est autẽ conueniens

ua. S. o. Et. 2. 3. q. 7. in c. q. quo. q. 2. p. riu post p. r. i. p. r. i. u.

Prima ratio.

Secunda ratio.

T. c. 16.

c. 3. q. 5. c. 5. q. 9. Quomodo cõmensuratio indiuiduet animam intellectualem.

2. di. art. 1. cõ. 6.

2. cõtra Gen. c. 81. hic us

90.3. ad 15. *Partibus animalium, quod propria differentia alicuius diuini debet esse p se distinguere illud in eo quod tale, verbi gratia, propria differentia animalis non debet esse albu & nigru, quia non diuidit animal in eo, quod animal. Stat enim identitas animalis, cu illarum diuer- 74. Ge. cap. 79. c. 3. strate: nec debet esse nauigariu & volatiu: quia non diuersificat hanc p se natura sensitiua, sed debent esse tale sensitiu vel tale. animal eni in eo, quod animal, cu sensitiuo constet, non diuersificatur per se nisi p differentias sentiendi. Vnde cu anima in eo quod talis esse- 79. c. 3. tialiter sit actus corporis philosophici propriis differentiis diuiditur per hoc, quod actus talis corporis vel talis: & iteru actus talis corporis, puta humani, propriis differentiis diuiditur (materialibus tamen) per hoc quod est huius corporis vel illi. Indiuiduan- tur ergo ipse a se comensurationibus substantialibus non absolu- tis receptiuis: sicut & ipse a se essentialiter sunt non absolu- ta & perfectibilis corporibus earu receptiuis. Et non considerare hoc, est causa erroris eoru, qui de oibus volunt eodem modo iu- dicare (vt sunt Scoti ista) quibus dum non considerant proprias re- rum naturas, & res suis conceptibus adquare volunt, accidit vt de omniu indiuiduatione eandem profertur sententia, & in eo- rum numero sint, de quibus dicitur secundo Caeli text. com. 80. quod querunt vsque quo non habeant contradicere sibi ipsis.*

Ad primu. H I S Visus ad solutionem argumentoru procedendum est. Ad primu dicitur, quod falsu est Maior, licet enim quilibet res posita extra intellectu & causam sit hanc, non tamen eodem modo est, & hanc. Est enim ipso esse primo: Hanc autem heccheitate primo: multa enim inseparabiliter sese committant, quae non eodem principio habetur primo: sicut quodlibet ens aliud a Deo extra intellectu & causam est, & est dependens, non tamen eodem modo est & dependet. Minor quoque est falsa: res enim non se ipsa primo, sed per existentia actualem distinctam realiter a se extra nihil ponitur vt supra declaratum, fuit, &c.

Ad secundu negat Minor. Dux enim anima humanae separare non distinguuntur formaliter, seu per materia: licet sint purae forme a materia abstracte. Aliud enim est dicere, ois distinctio formalis est specifica: aliud, ois distinctio formarum. Distinctio enim formalis, cu sit illa, quae ex principis diffinitiuis constat. Specifica est: Quaecumque enim habet diuersas diffinitioes specie differunt cu taliter differentias vltimas habeant non eadem, quarum diuersitas sufficit ad diuersitate specificam: sed talis non est inter animam Sortis & Platonis: habet siquidem eadem distinctionem. Distinctio autem formarum cu sit, vnde cumq; inter formas diuisio accidit in duabus animabus separatis, id est, inuenit ex hoc quod diuersis corporibus coaptate sunt. Vnde non est similis ratio de eis & de aliis substantiis separatis, quae corporibus vnibus non sunt. Et sic respõsio ibi data est bona si sanè intelligat modo. f. exposito, quod anima in elinationibus substantialibus ad diuersa distinguuntur.

Ad id quod primo obicitur, contra dicit quod non concludit intem. Concludit enim, ergo anima prius natura est hanc quam habeat actualẽ vnionẽ ad corpus: cum debeat concludere, ergo anima prius natura est hanc quam sit coaptata, seu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicimur animam indiuiduari formaliter per actualem vnionem ad corpus, sed per coaptationem substantialẽ ad hoc corpus, quam prius natura debere animam quam ipsam actualem vnionem, patet ex eo quod omnia hic per se terminat creationem, & non anima hoc existens: & ex eo quod inesse presupponit esse: esse autem particulari tam immediatiore est, quam inesse. Vnde respõsio ibi recitata est bona, cum grano tamen salis. Dicimus enim animas indiuiduari per aptitudinẽ substantialẽ, seu comensurationem formaliter: per vnionem verò actualem ad corpus conditionaliter, id est tanquam p conditionem sine qua non: & quia prius natura inesse rei ratio formalis quam conditio, sine qua non, ideo, &c.

Ad argumentum contra hoc patet respõsio ex dictis: assumit enim hoc fallum. f. quod natura huius animae sit prior aptitudine sua substantiali. Vnde Maior argumenti ibi formati pro secunda parte distinctiua est falsa. f. quod quodlibet conueniens vni & repugnans alteri eiusdem speciei praexigat distinctionem ipsorum. Stat enim quod non praexigat, sed faciat distinctionem ipsorum, sicut quod conuenit vni speciei, & repugnat alteri eiusdem generis, non opus est, quod praexigat illarum specierum distinctionem, sed stat quod faciat earum distinctionem. Verbi gratia, rationale conuenit homini, & repugnat Leoni, & irrationale conuenit Leoni, & repugnat homini, & tamen rationale & irrationale non praexigunt distinctionem hominis & Leonis, sed faciunt. Vnde subsumas sub illa Maiore, Sed heccheitas animae Sortis conuenit sibi, & repugnat animae Plat. ergo heccheitatis supponit ipsas distinctas: & sic suadebis Scoti argumentu fuit. Ad confirmationem, cu dicit, Ratio aptitudinis non est ad se, dico, quod aptitudinis substantialis, de qua loquimur, est ad aliud, sed non vt ad terminu, sed vt receptiuu. Probatio autem contra hoc nihil facit concedo: enim quod potest intelligi non ad aliud, vt ad terminu. non autem non ad aliud vt receptiuum, sicut quantitas & qualitas absolutè sunt a termino, & non a subiecto.

Ad primu.
Ad secundu.
Diffinitio formalis quae sit.
Diffinitio formalis quae sit.

90.45.

Ad id quod secundo loco in antecedente ponitur. f. quod ratio aptitudinis non est ratio entis in actu, dico primo, quod fallum est, T. co. 2. Aptitudo enim ad videndum, sensibilis habet rationem entis in actu primo, licet potentia ad actu secundum. Probationis vero, vtraque propositio est falsa: & Maior quidem. f. quod necessario exigit aliquid non existens, ipsum est non existens in actu: quilibet enim potentia actiua in actu primo tantum exigit operationem suam non existere: & tamen ipsa est existens in actu. Minor verò, quia aptitudo substantialis animae ad corpus non excludit corpus, sed compositio ex contrariis eius: quae facit aptitudinem animae esse absque actuali vnione.

Dico secundo, quod equiuocum de aptitudine. Aptitudo enim ista, qua in anima intelligimus, non est nisi comensuratio, seu substantialis sigillatio ipsius animae ad hoc corpus: quae constat esse in actu, & dum est corpori vnita & dum est separata ab eo, sicut in exemplo supra posito de cera liquet. Argumentu autem peccidit, ac si aptitudo ista esset quid potentiale expectas aliquid quod reducat ipsam in actu, &c. Ad consequentia patet quid dicendum sit, quia non est talis distinctio relatiua, sed absoluta relatiue ad receptu, &c.

Et quia in istis substantiis quidditas non est idem quod esse, ideo sunt ordinabiles in predicamento, & propter hoc inuenitur in eis genus, species, & differentia, quibus earum differentiae proprie nobis occultae sint. In rebus enim sensibilibus etiam ipse differentiae essentialis nobis ignota sunt: vnde significantur per differentias accidentales, quae ex essentialibus oriuntur: sicut causa significatur per suum effectum sicut bipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propria substantiarum immaterialium nobis ignota sunt: vnde differentiae earum nec per se, nec per accidentales differentias nobis significari possunt.

In hac tertia parte capituli huius declaraturus. S. Tho. quo quidditates substantiarum separatarum se habeant ad intentiones logicas, f. genus, species, & differentia, &c. quatuor notatis se absoluit excludendo post duas obiectiones. Proponit ergo primo conclusionem tale, Intelligentia sunt in predicamento praedicato: et sic, Omne id, in quo differt ab essentia, est in predicamento, intelligentia sunt huiusmodi: ergo, &c. Minor supra probata est. Maior verò probari potest sic, Omne habens esse limitatum, est in genere, si enim limitatum esse habet, ad aliquid genus definitum est. Quod enim ad nullum genus definitum est, ac per se subsistit, vnde aut quo esse limitatum habet: omne autem ens, in quo esse distinguit a sua essentia, habet esse limitatum, vt supra declaratum fuit: ergo ois tale est in predicamento. Ex quo corollarie concludit, quod habet genus, species, & differentia. Addit autem, quibus occultae sint nobis earum differentiae: & vt responderet dubitationi, qua quis discere posset, Quomodo scis in eis esse differentias, si illas ignoramus? stat enim scire de eis quoniam an est, & ignorare quoniam quid est: nouimus inquam differentiam esse in illis, sed quae sint illae, latet: latet autem intelligentiarum differentiaem in se: quia conuenit oibus substantiis habere occultas differentias proprias in se: & in hoc conueniunt cum substantiis inferioribus: latent enim accidentales proprietates, quae sunt earum passionum, quia excedunt facultatem naturalem intellectus humani, qui se habet ad manifestissima in natura: sicut oculus non est ad lumen Solis, & in hoc differunt a sensibilibus substantiis, quarum propriae differentiae nobis suarum proprietatum significatur: sicut causae nominibus suorum effectuum: vnde ois immanifestae sunt nobis intelligentiarum differentiae quo ad quid sunt, &c.

QVAESTIO XIIII. Num intelligentia sint a nobis quidditates cognoscibiles in hac vita.

CIRCA Hanc particulam dubitatur, an intelligentia sint a nobis quidditates cognoscibiles in hac vita, &c. In hac quaestione agenda sunt: primo declarabo titulu & intentionem quaestionis, Secundo adducetur opinio Auer. Tertio impugnabitur: Quarto respondebitur suis rationibus: Quinto declarabitur opinio S. Tho. Sexto adducuntur rationes Ioannis de Gandauo contra S. Tho. Septimo eis satisfiet, &c.

QVO AD Primu nota, quod aliud est cognoscere quidditatem, seu cognitio quidditatis, & aliud est cognitio quidditativa, seu cognoscere quidditativè. Cognoscit enim Leonis quidditativè quicquid nouit aliquid eius predicatum essentialia. Cognoscit autem quidditativè non nisi ille, qui oia predicata quidditativa vsque ad vltimam differentiam nouit, &c. Cu autem cognoscimus intelligentias esse substantias, & esse intellectuales, &c. liquet quod earum quidditates cognoscimus: vnde hoc in dubiu non vertit, sed quaestio est, an quidditativè cognoscere eas possimus, vt penetremus. vsque ad vltimas earum differentias: & licet hac quaestione habeat opiniones plures, vt patet tertio de Anima, co. 36. quia tamen non nisi cu Scoti & auerroistis hic agit, & Scoti opinio in conclusione non dicitur

Intelligibilibus etiam ipse differentiae essentialis nobis ignota sunt: vnde significantur per differentias accidentales, quae ex essentialibus oriuntur: sicut causa significatur per suum effectum sicut bipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propria substantiarum immaterialium nobis ignota sunt: vnde differentiae earum nec per se, nec per accidentales differentias nobis significari possunt.

90.45.

Haeq; c. parte. 2. m. pri.

2. Met. tex. c. 1.

Differ cognitio quidditatis a cognoscione quidditativè.

discrepat. vt patet in primo senten. distin. 3. cum solo nobis di-
sceptandum est Auer. Hæc de primo.

Putat Auer. QVO ad sm Auer. in 3. de Anima. com. 36. supposita fctione
sua in com. 5. opinat, q intellectus possibilis, vt appropriatus
nobis adeptis oibus intellectus speculatiuis, ac p hoc cõtinua-
tus intellectus agens, vt formæ per illũ intelligit substãtias se-
paratas: & cõsequenter nos, quibus per hoc fiet intellectus agens
forma: sicut modõ est intellectus possibilis: ita q sicut modõ p
intellectum possibile intelligimus materialia, ita tunc per in-
tellectum agentem intelligimus substantias separatas.

Probat aut ratione sua duabus rationib. Prima ratio fundat
supra duas ppositiones. Quarũ prima est, Intellectus, & prima
intellecta speculatiua se habet sicut forma & materia. Probat
illa sic, Illa quorũ est vnmet operatio, ita q operatio vnus cõ-
municet alteri, se habet, sicut agens & instrumentũ, vel sicut for-
& materia: sed intellectus agentes & primorũ intellectorũ
speculatiuorũ est vnmet operatio: ita q operatio intellectus
agentis. f. facere intellecta in actu, comunicatur primis intelle-
ctis speculatiuis, ergo intellectus agens & prima intellecta spe-
culatiua se habet sicut agens & instrumentũ, vel sicut forma &
materia. Patet Minor, quia intellectus in habitu põt non solũ in-
telligere, sed facere cõclusiones intellectiuas in potetia intel-
lecta in actu, vtrũq; enim experimur in nostra esse potestatem. f.
intelligere & facere cõclusiones actu intellectas mediãtib' pri-
mis intellectis: quæ solo lumine intellectũ agens sũt intellecta
in actu. In Maiore verõ notãter dicit (ita q pãria opatio vnus cõ-
municet alteri) quia plures trahentes nauẽ, ad eãdem operatio-
nẽ cõcurrũt, nõ tamẽ sicut materia & forma, nec sicut agens &
instrumentũ: ppter ea quia alter alterius pãriã operationẽ non
fortit. Clarũ est aut, q cõicans operationẽ suã alteri cõcurrẽdo
ad idem se habet ad illud: sicut agens principale ad instrumẽtũ,
quẽadmodũ carpentariũ sedis factiõnẽ ferrã comunicat: vel
sicut forma ad materiã, sicut calor calefactiõnẽ aquæ calidæ cõ-
municat. Et licet vtrãq; pars disuncti cõclusi sit vera: quia tam-
en prima pars manifestior est, & minus ad propositũ, ideo Cõ-
mentator secundã partẽ declarat. f. q prima intellecta specula-
tiua & intellectus agens se habeãt vt materia & forma: & hoc fa-
cit declarãdo, q intellectus agens, & nõ solũ prima, sed anima
intellecta speculatiua se habet sicut forma & materia. Manifestat
aut hoc sic, Quãdoq; est aliqũ receptiuũ aliorũ duorũ
ordinũ inter se habentiũ id quod est perfectius & forma-
lius, est sicut forma: id verõ quod est imperfectius, & minus for-
male, habet rõnẽ materiã: sed intellectus possibilis est recepti-
uus intellectorũ speculatiuorũ, & intellectus agens ordinẽ inter
se habentiũ: ita q intellectus agens est perfectior & forma-
lior intellectis speculatiuis: ergo intellectus agens & intellecta
speculatiua se habet sicut forma & materia. Dicit aut in maiori,
ordinẽ inter se habentiũ: quia aliter ppositio nõ esset vera. si-
cut patet de albedine & dulcedine lactis: quarũ neutra est alte-
rius forma. Cũ enim ordinata sunt necessariõ verificta pposito,
vt patet. cũ aer recipit colorẽ & lumẽ. Minor patet ex eo q
intellectũ recipit in intelligere. Intellectus aut possibilis intelli-
git, & intellectũ agens & intellecta speculatiua & c. & sic patet
prima ppositio. ¶ Secũda ppositio est, Intellectus possibilis
& appropriatus nobis, quãdoq; recipit intellecta speculatiua &
intellectũ agens i potetia tãtũ: quãdoq; partim in actu, & partim in
potetia, quãdoq; totaliter in actu. Ista ppositio quo ad intelle-
cta speculatiua est clarissima, intellectus nãq; infãtis est in pu-
ra potetia, sicut tabula rasa, in qua nihil est depictũ: postmodum
vero recipit primorũ principiorũ notitiã. de inde multarũ cõclu-
sionũ successiue acq;rit notitiã: & sic sm aliqd est i actu, puta sm
principia: & sm aliqd in potetia, puta sm cõclusiones, & postre-
mõ acq;rit oib' cõclusionib' & totaliter, & sm oia in actu: tã
principia, quã cõclusiones. His si cõiunxeris primã ppositio-
nẽ, illucescet tibi hæc secũda ppositio, i quo ad secundã partẽ.
Si enim intellectus agens est forma intellectorũ speculatiuorũ,
eadẽ erit proportio coniunctiõis ad intellectũ agentem, quæ
est inter intellectum possibilem & intellecta speculatiua quo-
ad hoc, q fit totaliter vni totaliter & reliquo coniunctus erit:
& si partialiter vni, partialiter & reliquo coniunctus erit.

Formatur prima ratio Auerro. His pãmisis formatur prima Auer. ratio sic, Omne qd mouet
ad acq;siõnẽ alicuius vt formæ: illa perfectẽ acq;siõta, põt ope-
rari operatiõẽ pãriã illius formæ: sed intellectus possibilis vt
appropriatus nobis, mouet ad acq;siõnẽ intellectus agens, vt
formæ: ergo illo acq;siõto, põt pari operatiõẽ pãriã illi. Sed
operatio pãriã intellectus agens est intelligere substãtias se-
paratas quidditatiue, ergo intellectus possibilis poterit per il-
lũ intelligere substãtias separatas: & cũ intellectus possibilis
operatio noua nos denominet, cõsequenter nos p intellectũ agens
intelligim' substãtias separatas & c. Maior patet exẽplariter
cũ aqua mouet a forma caloris, acq;siõto illo põt calefacere, & si
mũter apparet in oibus. Minor verõ pbat dupliciter. Primõ ex

duabus ppositionibus pãmisis sic, Quãdoq; aliquid mouet
tur ad aliqua duo recipiẽda ordinata inter se, ad id quod est for-
malius & perfectius mouet, vt ad formã ex prima ppositione
sed intellectus possibilis mouet ad intellecta speculatiua, & in-
tellectũ agentẽ: quãdoq; est in pura potetia, quãdoq; partim
in actu, & partim in potetia, ex secũda ppositione ordinẽ inter
se habetia: quã mediãtib' intellectis speculatiuis recipit intelle-
ctus agens: & intellectus agens est formalior & perfectior, ergo
intellectus possibilis mouet ad acq;rendũ intellectũ agentẽ vt
formã. Secõdo probatur illa Minor sic, intellectus possibilis mouet
ad acq;siõnẽ intellectus agens vt finis: ergo vt forma.

Antecedẽs patet ex eo, q ipse intellectus agens est efficiẽs illius
motus: quo mouet intellectus possibilis ad ipsum. in separatis
enim a materia idẽ est efficiẽs & finis motus: vt Cõ. 36. 12. Meta.
habet. Cõsequẽtia verõ patet ex secõdo Phy. tex. cõ. 70. vbi dicit,
q finis, motus & forma idem sunt, & hanc probationẽ tangit
Auerrois duodecimo Metaphysicorum in fine commen. 38.

¶ Secunda ratio Auer. ponit secũdo Meta. cõ. 1. Si intelligẽtia
nõ esset a nobis cognoscibiles, natura ociosẽ egisset: cõsequẽs
est falsum. Cõsequẽtia pbat: quia fecisset id quod est in se na-
turaliter intellectũ: nõ intellectũ ab alio, sicut si fecisset Solem
non cõprehẽsum ab aliquo visu. Et quoniã hæc cõsequẽtia cum
sua probatione derisibilis a S. Tho. iudicatur, ppter ea q frustra
est quod nõ potest cõsequi finẽ suũ: & intelligentiarũ finis non
est intelligi a nobis: dato enim q intelligi esset finis earũ, suffi-
cit earũ intelligibilitati, vt a seipsis intelligatur: nõ enim sequit,
ab intellectu humano nõ intelligitur, ergo a nullo: sicut nõ va-
let, Sol nõ videtur a noctua, ergo a nullo visu. Idcirco Ioann.
de Gan. in tertio de Anima, dupliciter probat illã cõsequẽtia.

Primõ dicens, q Commentator non supponit q finis substãtiarũ se-
paratarũ sit intelligi a nobis: sed supponitur q intelligentiarũ ex-
se sint intelligibiles ab intellectu nostro, cũ cõtineãtur sub
ei' obiecto primo, scilicet ente: & tũc bene sequitur, intelligẽ-
tia sũt ex se naturaliter nobis cognoscibiles, intellectus noster
naturaliter nat' est eas intelligere: naturaliter emãctiuo quale
est intellectus, aliter potetia actiua esset frustra in natura. Secundo
deducit ab eodẽ illã cõsequẽtia: quã est intelligẽtiarũ finis pri-
marius nõ sit intelligi ab intellectu nostro, est tamẽ earũ finis se-
cũdarius, Agũt enim pãriã intẽtione ppter se: secũdario autẽ p-
pter alia, vt dicit secũdo cali, Com. 21. & ideo sequitur q intelli-
gẽtia saltẽ quo ad finẽ secũdariũ esset frustra: & sic natura fecit
vna ppositiõib' per se notis: & nõ est derisibilis. Potest adhuc
tertiõ deduci illã cõsequẽtia ex dictis Cõmẽtator 3. de Anima.
Cõmẽ. 36. vbi examinãsratiõnẽ Thẽmisti, dicit q si intellectus
noster est immaterialis, cõsequẽtia ista tenet, intellectus noster
intelligit res sensibiles factas immateriales, ergo intelligit res
secundũ res immateriales. Et fundatur hoc dictũ super verbum
Arist. tertio de anima. tex. Com. 7. dicẽtis, q intellectus excel-
lenti intelligibili apprehensio vigoratur ad altius intelligen-
dum. Ex quibus habetur in pposito, q immaterialitas est suffi-
ciens causa virtuti cognoscitiuæ, q intelligere possit substãtias
separatas. Vnde sic probatur cõsequẽtia. intelligẽtia nõ sunt
ab intellectu nostro cognoscibiles, ergo a nullo alio sunt cogno-
scibiles, ergo frustra sunt cognoscibiles: sicut Sol frustra esset
visibilis, si a nullo posset videri. Prima cõsequẽtia tenet ex eo q
si immaterialitas nõ dat intellectũ nostro illas intelligere, nul-
li hoc dabit: quia iam declaratũ est immaterialitẽ esse suffi-
ciẽtem causã huius: sicut quia sensitiuũ est sufficiens causa sen-
sus tactus, si positũ in vna specie animalis non daret tactũ, nulli
alij hoc daret. Secũda cõsequẽtia clara est exemplo. Quilibet
ergo intellectus potest substãtias separatas cognoscere ex sua
immaterialitate: plus tamen & minus secundũ q plus & minus
perfectiõis habent. Hæc de secundo.

¶ QVO AD Tertiũ arguitur cõtra hæc opiniõnẽ dupliciter.
Et primõ probatur, q talis continuatio posita non perducatur in
intellectũ possibilem, vt nobis appropriatũ, ad intelligendas sub-
stãtias separatas: id quod cõtinuatur intellectũ agenti nõ nisi
vt formæ intellectorũ speculatiuorũ nõ potest per illũ intel-
ligere substãtias separatas quidditatiue, sed intellectus possibi-
lis, vt appropriatus nobis continuatur intellectũ agens nõ nisi
vt formæ intellectorũ speculatiuorũ, ergo intellectus possibilis
vt appropriatus nobis per talẽ continuatiõnẽ non potest intel-
ligere substãtias separatas quidditatiue. Maior probatur, suppo-
nendo quod intellectus agens habet proportiõnẽ diuersorũ or-
dinum ad superiora & inferiora, substãtias immateriales. f. &
intellecta speculatiua. Ad superiora enim comparatur vt cor-
templatiuus, & non vt eorũ formæ: ad inferiora vero, vt facti-
uus & forma. Hoc stante patet vis maioris. Quãdoq; enim
enim aliquod vnum habet diuersã ordinis proportiõnẽ ad
diuersa, id quod continatur ei, secundum quod habet pro-
põit

Com. 38.
2. rõ. p. r. i. b. circa
tex.
Cõ. 13.
cõtra gẽ
11. 1. ca.
45. post
me. 1. q.
88. art.
1. ad 1.
quãst. 2.
37. post
mediũ
Cõ. 21.
Com. 3.
ante me
co. 3. fi.
q. 4. in
princip.
T. c. 7.
Quod rõ
continuatio
intelle-
ctus agens
in nobis
dicitur
intelle-
ctus possi-
bilis ad
cognitiõ-
nẽ qd dicitur
in illa
substantia
immate-
rialium
quod in
intellectu
possibili

2. propo-
sitiõ A-
uer. ibi.
circa pa-
rum ate-
finem.
Forma-
tur prima
ratio
Auerro.

Formatur prima ratio Auerro. His pãmisis formatur prima Auer. ratio sic, Omne qd mouet
ad acq;siõnẽ alicuius vt formæ: illa perfectẽ acq;siõta, põt ope-
rari operatiõẽ pãriã illius formæ: sed intellectus possibilis vt
appropriatus nobis, mouet ad acq;siõnẽ intellectus agens, vt
formæ: ergo illo acq;siõto, põt pari operatiõẽ pãriã illi. Sed
operatio pãriã intellectus agens est intelligere substãtias se-
paratas quidditatiue, ergo intellectus possibilis poterit per il-
lũ intelligere substãtias separatas: & cũ intellectus possibilis
operatio noua nos denominet, cõsequenter nos p intellectũ agens
intelligim' substãtias separatas & c. Maior patet exẽplariter
cũ aqua mouet a forma caloris, acq;siõto illo põt calefacere, & si
mũter apparet in oibus. Minor verõ pbat dupliciter. Primõ ex

duabus ppositionibus pãmisis sic, Quãdoq; aliquid mouet
tur ad aliqua duo recipiẽda ordinata inter se, ad id quod est for-
malius & perfectius mouet, vt ad formã ex prima ppositione
sed intellectus possibilis mouet ad intellecta speculatiua, & in-
tellectũ agentẽ: quãdoq; est in pura potetia, quãdoq; partim
in actu, & partim in potetia, ex secũda ppositione ordinẽ inter
se habetia: quã mediãtib' intellectis speculatiuis recipit intelle-
ctus agens: & intellectus agens est formalior & perfectior, ergo
intellectus possibilis mouet ad acq;rendũ intellectũ agentẽ vt
formã. Secõdo probatur illa Minor sic, intellectus possibilis mouet
ad acq;siõnẽ intellectus agens vt finis: ergo vt forma.

portionē ad inferiora, ex hoc nō continuat s̄m quod habet p-
portionē ad superiora. Cōmittit enim manifestē fallacia acci-
dentis, ex vno aliud cōcludēdo. Id ergo quod cōtinuat̄ intelle-
ctui agētī vt formā intellectōrū speculatiuōrū, nō ex hoc conti-
nuat̄ ei, vt cōtemplatiuo substantiārū immaterialiū. Minor verō
ex Cōmentatoris dicit̄ habet, nullū alium modū ponentis in
proposito, quo cōtinuetur possibilis cum agēte, nisi per intelle-
ctū speculatiuū, vnde dicit̄ q̄ cūm est in pura potentia ad intel-
lectū speculatiuū est & in pura potētia ad intellectū agētē, cū ve-
rō partim est in actū, & partim in potētia respectu illorū, est
sicut respectu istius: & cū fuerit totaliter in actū s̄m intel-
lectū speculatiuū, erit totaliter copulatus intellectui agētī.

Secundō probat̄, q̄ posito, q̄ talis continuatio ad hoc perduce-
ret intellectū possibilē, nunquā tamē nos ad hoc perducere po-
test: & arguo sic, Id quod cōtinuat̄ intellectui agētī, non nisi vt
coloratū luminī, & intellectui possibili nō nisi sicut coloratū vt
sui: non pōt denominari operās, p̄pria opatiōe luminis, vt visus
seu intellectus agētis, aut possibilis, sed homo phātasians habet
huiusmodi cōtinuationē cū his intellectibus: ergo non pōt de-
nominari faciēs intellecta, & intelligēs substantias immateriales,
quæ sunt operationes intellectū agētis, nec intelligēs res sensi-
biles, quæ est operatio intellectus possibilis. Minor est nota ex
terminis, nō enī pōt verē dici, q̄ coloratū illuminet, aut videat.
Minor aut̄ patet ex tercio de Anima, tex. com. 18. & 30. Nec ob-
stat aliquo modo similitudini darē, q̄ homo p̄prio actū cogita-
tiuā spiritualizat phātasians. Coloratū verō non spiritualizat
colores. Quoniā si s̄ngam coloratū in seipso nō posse oblici
oculo, neq; luminī, sed spiritualizatū: s̄m in speculo, q̄ pro-
pria operatio speciem in se coloratū spiritualizaret, similitudo
curreret quatuor pedib;: & tamē tale speculū obiectū luminī
& visū nō vere posset denotari illuminās, neq; vidēs & hæc
ratio apparet mihi de mōstratiua: & aliās, si Deus cōcesserit no-
bis vitam, eius efficaciam plenius ostendemus. Hæc de tercio.

QVO Ad quartū. Ad primā ratiōnē Auer. dicitur q̄ Maior est
vniuersaliter falsa, si teneatur, vt teneri debet ad hoc, q̄ intētū
cōcluda. Debet enī vniuersaliter teneri, nedū subiectū, sed et-
iā predicatū hoc modo. Omne q̄ mouetur ad acquirēdā aliquā
formā, illa perfectē acq̄sita potest operari omni operatione p̄-
pria illius formę, aliter nō cōcluderet, patet autē hæc esse falsā
ex eo q̄ sufficit, quōd id quod acquisiuit aliquā formam parti-
cipet aliquā operationē illius formę, illam, s̄, quæ cōuenit for-
mæ secundum id, quo recipit receptiuū: & ratio huius est affi-
gnata in prima ratiōe contra Auer. facta, quia, s̄, non oportet
rem cōtinuatam formæ habēti diuersas proportionē ad ipse-
riora & superiora: ex hoc q̄ p̄fectē cōtinuat̄ ei s̄m inferius, q̄
continuet̄ ei s̄m superius. vnde ex hoc, q̄ intellectus possibilis
acquisiuit intellectū agētē, vt formā, licet sequatur, q̄ possit
operari operationē intellectus agētis, vt est forma, intellectu-
rum speculatiuōrū, quia vt sic acquiritur, s̄, formare intellecta
in actū, & exēdere se ad omnia intelligēdo, ad quæ se exēdit
intellectus agēs vt factiuus: nō tamē sequit̄, q̄ possit omnia in-
telligere quæ respicit intellectus agēs, vt cōtemplatiuus.

Ad secundā ratiōnē respondet̄ negata consequētia, & ad primā
probationē dicit̄, q̄ cōmittitur fallacia consequētis à su-
periori ad suum inferius affirmatiue: cōcesso enim q̄ intelligen-
tias sunt cognoscibiles ab intellectu nostro: quia cōiētur sub-
iectis primo obiecto: nōn sequitur, ergo sunt à nobis intelligibi-
les quidditatiue. Non enim omne contētū sub ente est quiddi-
tatiue à nobis intelligibile: eo q̄ ens, licet sit obiectū adæqua-
tum intellectui nostro extrinsecū, nō tamē est adæquatū adæqua-
tione mutua intrinsecū: & est dicere, q̄ licet omne ens possit à no-
bis intelligi: non tamē omne ens potest à nostro intellectu pe-
netrari v; q̄ ad vltimas differentias, hoc enim modo quidditas
rei materialis est, obiectum adæquatū intellectus nostri: sci-
licet adæquatione intensiua, solam nanque eam & omnem in-
tellectus noster natus est intelligere quidditatiue.

Ad secundū modum deducendi consequētia similiter respon-
detur, licet enim dicitur q̄ intelligi à nobis sit finis secundarius
intelligentiarum: non tamen valet, ergo intelligi quidditatiue
à nobis est finis secundarius: imō hoc est impossibile.

Similiter ad tertium modum dicitur, q̄ licet immaterialitas
sit sufficientis causa virtuti cognoscitiuæ, quod possit intelligen-
te substantias separatas: nō tamen valet, ergo ex immateriali-
tate habet, q̄ possit cognoscere eas quidditatiue.

Autoritas aut̄ Arist. adducta, cū recte intelligitur, non obstat.
Aduertēdū est enim, sensum respectu excellētis sensibilis, duō
fortiri, & q̄, si nō perfectē cognoscit illud, & q̄ patit̄ passione
corruptiua ab illo: intellectus aut̄ respectu excellētis intelligen-
bilis primū ratiōm habet, q̄ perfectē non intelligit illud: pas-
sionis enim expert̄ est, & ratio est, quia secundū sequitur ma-
teriā, cuius actus est virtus sensitīua, non autē intellectīua: pri-
mū verō sequitur inpropōtionē potētis ad obiectū, quæ sal

uatur ita in virtute immateriali, sicut materiali. Sicut enim no-
ctua ex sua specie visum impropōtionatū, claro luminī habet
ita homo ex sua natura intellectū impropōtionatū clario intel-
ligibili separato, s̄, s̄m rem à materia Conueniunt ergo intel-
lectus & sensus in primo, q̄ sensus post excellēs sensibile sen-
satum debilitatur: intellectus autē post excellēs intelligibile
intellectū nō alteratur, magis potest intelligere alia, q̄ intelligen-
dum est s̄m modū sibi possibile. Ex hoc autē non licet inferre,
ergo potest quidditatiue cognoscere substantias immateriales:
sed, ergo non procedit ex eius alteratione, q̄ illas non possit cō-
prehendere quod gratis concedimus: habet enim homo intel-
lectū ratiocinatiuū, qui orit̄ in vmbra intelligentiæ apud Isaac:
& ideo proportionatus naturaliter ad intēdum intelligibile
non purum & clarū, sed obumbratum materiæ: quale est quid-
ditas à sensibilibus, abstrahibilibus. Hæc de quarto.

QVO Ad quintum ponēda est opinio, S. Tho. quæ ex prima
parte, q. 88. & tercio cōtra Gent. c. 45. & 2. Meta. assumo. Tenet
ipse hæc conclusionē. Anima humana corpori cōiuncta nō po-
test quidditatiue cognoscere substantias immateriales quæ ad
præsens dupliciter probat̄. Primō sic, Intellectus existēs in po-
tentia non nisi ad recipiēda intellecta abstracta ab intellectu
agētē, non potest intelligere quidditatiue substantias immate-
riales: intellectus humanus est huiusmodi, ergo. Maior ex ter-
minis patet: oppositū enim prædicatū infert oppositū subiectū,
quod enim potest intelligere substantias separatas quidditatiue,
nō est tātū in potētia ad recipiēda abstracta ab intellectu, agen-
te, quoniā substantiæ separatę non sunt abstractę à materia per
operationem intellectus agētis. Minor ex Arist. colligitur 3. de
Anima. tex. com. 17. vbi dicitur, q̄ intellectus agēs potest om-
nia facere, quæ intellectus possibilis potest fieri.

Secundō probat̄ sic, Nullus effectus sensibilis pōt ducere quid-
ditatiuā cognitionē substantiarū separatarum, ergo intellectus
humanus cōiunct̄ corpori, non pōt quidditatiue illas cognosce-
re: cōsequētia tenet: quia nihil est in intellectu quin prius fuerit
in sensu. Antecedēs verō p̄bat̄ ex eo, q̄ effectus dupliciter pōt
in cognitionē quidditatiuā suæ causę ducere. Vel per modū si-
militudinis: sicut effectū vniuersū cognito, eius causam quiddi-
tatiue cognoscimus: p̄pterea quæ sunt eiusdē nature: & hoc mō-
clarū est nullū sensibile posse perducere ad substantiarū imma-
terialium naturas, eo q̄ differūt non solum specie, sed genere.
Aliomodo effectus ducit in quidditatiuā cognitionē suæ causę
non per modū similitudinis, sed per hoc, q̄ demonstrat totā vir-
tutē suæ causę. Sicut intelligere ostēdit totam virtutē animæ
intellectiue: & ideo ex tali operatione in eius quidditatiuā co-
gnitionē p̄cedimus. Nec hoc modo sensibile valēt ad cognitio-
nē quidditatiuam intelligentiarū nos perducere. Nullus enim ef-
fectus particularis adæquat totā virtutē causę virtualis, quod li-
ber aut̄ sensibile est effectus particularis vt materiales cōditio-
nes earum cuiusq; ostēduntur: igitur per nullū sensibile in quid-
ditatiuam cognitionē substantiarum materialium, quæ causę vni-
uersalissimæ sunt peruenire possumus, &c. Hæc de quinto.

QVO AD SEXTVM contra hæc determinationē arguit
supradictus Io. de Gan. in tercio de anima, multipliciter.

Et primō contra illam particulam in cōclusionē positam cō-
iuncta corpori. Nulla forma impeditur a sua nobilissima opera-
tione, propter vnionē eius ad propriam materiā, sed intelligen-
te substantiarum separatarum quidditates est nobilissima ope-
ratio animæ humanæ, vt patet primō & decimo Ethic. Corpus
autem humanum est eius propria materiā, ergo anima humana
propter vnionem ad corpus non impeditur a speculatione sub-
stantiarum immaterialium.

Præterea ad idē, Anima humana, aut nata est intelligere substan-
tias separatas per suā substantiā, aut per speciem influxā, aut per
speciem causatam ex phantasmate. Si per suā substantiā, cum sub-
stantia eius per vnionē ad corpus nō impediatur, poterit eas in-
telligere: si per speciem a phantasmate sumptam, vnio ad corpus
inuabit: si per speciem influxam, quærit̄ quō vnio ad corpus impe-
dit, aut nō permittit tale influxū fieri: hoc enim nō videt ratio-
nabile aliquo modo esse, quia generatio vnus speciei nō impe-
dit a corpore, nisi corpus habeat cōtrariā dispositionē dispo-
sitioni, quæ sit ad eius generationē. Vbi gratia, quæ color ex igit
diaphaneitate in aere, ad hoc vt recipiat̄ in eo, nullū corpus im-
pediet generationē speciei coloris, nisi habeat opacitatem quæ
cōtraria est diaphaneitati, modo corpus humanū nullam habet
dispositionē cōtrariam dispositioni, quæ exigit receptio speciei
intelligibilis influxē, vt patet: ergo. Et cōfirmat̄ ratio sic. Bonū
simpliciter alicuius nature nō impedit p̄pter bonū simpliciter
eiusdē nature. Quod enī in pedū bonū simpliciter. Licuius na-
ture est illi malū simpliciter: sed intelligere substantiarū imma-
terialium quidditates est bonū simpliciter animæ humanæ: ergo
nō impedit̄ per vnionē ad corpus, cum hoc sit etiam bonū
simpliciter

Intellige
ter quod
dicitur
substantia
sua sepa-
ratas q̄
intellectū
agētē si
sicut
latū a
dhuc nos
nō intel-
ligere
mus ip-
sas. com.
18. circa
mediū
cō. 30. i
prim. &
circum
diuum.

Consi-
deratur
tū hu-
ius ra-
tionis et
videbis
quatum
vales cō-
tra erro-
rē. Auer.
solutio
tur, ra-
tiones
Auer.
ad pri-
mā im-
mediatē
supra.

Ad se-
cundā.

Opi. 5.
Tho. 1.
parte. 9.
88. art.
13. cōtra
Gent. c.
45. cōtra
Metap.
circum
coni. 1.

T. c. 17.

Ioan. de
Gan. q.
37. ante
metap.
prima.
Cap. 9.
cap. 8.

Secunda.

Consi-
mutio.

& ideo in principio de anima dicit Auic. quod differentiam simplicem non habent, nisi species, quarum essentia sunt compositae ex materia & forma. Similiter etiam in eis ex toto essentia sumitur genus, modo tamen differenti: vna enim substantia separata conuenit cum alia in immaterialitate. Different autem ab inuicem in gradu perfectionis secundum recessum a potentialitate & accessum ad actum purum. Et ideo ab eo, quod sequitur illas, in quantum sunt immateriales, sumitur in eis genus, sicut intellectualitas, vel aliquid huiusmodi: ab eo autem, quod sequitur in eis gradum perfectionis, sumitur in eis differentia, nobis tamen ignota.

Nota quod in substantia composita reperitur.

Genus sumitur a toto & a parte formalis.

T. com. 33. T. co. 9. Co. 45.

Genus est differentia in simplicibus sumitur a toto & a parte.

¶ Ponitur hic secundum notatum, quo vnde sumatur differentia, & vnde genus in substantiis immaterialibus, declarat opposita comparatione ad substantias sensibiles.

¶ Ad cuius euidetiam scito, quod in rebus compositis ex materia & forma quatuor intelliguntur, scilicet materia: quae est altera pars compositi speciei, forma reliqua pars: tota quidditas ut habet rationem perfectibilem vteriori perfectione formali, & ipsamet tota quidditas, ut habet ultimam perfectionem formalem. verbi gratia, in homine potes considerare materiam in qua sua forma recipitur, & formam in illa receptam. Aduertes etiam ipsum hominem, in quantum est substantia: est enim homo substantia, & ut substantia habet rationem perfectibilem, per corporeum, per rationale, &c. Aduertes etiam hominem, in quantum est rationalis natura, quae est ultima eius perfectio formalis: Haec autem quatuor ita se habent ad genus & differentiam, quod materia, quae est pars, & ipsum totum, & perfectibile fundat genus, diuersimode tamen. Forma vero, quae est pars & ipsum totum, ut posteriori perfectione formali perfectum fundat differentiam diuersimode etiam. Cum enim genus potestate contineat differentias incompletas: ac in potentia rei naturam explicet, totumque semel id quo adhuc perfici potest importet, radix autem potentialitatis in rebus sensibilibus sit: materia merito a toto semel quod possibile est formaliter perfici, & a materia ipsa sumi dicitur. Similiter cum dicere sit dividere, terminare, & actuare genus totumque semel posteriori perfectione & actualitate explicare, radix autem actualitatis & perfectionis sit forma: merito a toto semel quod perfectum est, & a forma differentia sumitur. Diuersimode vero fundatur a toto semel genus & differentiam partes ipsae rei materiae. & forma: & quidditas tota ut perfectibilis & perfecta. Sumitur enim genus a tota essentia, ut habet rationem perfectibilem, tanquam a re formaliter significata, seu denominata ab ipso: a materia vero tanquam a radice sui formalis significati. Similiter differentia sumitur a tota essentia, semel vteriori perfectione tanquam a re formaliter significata, seu denominata ab ipsa: a forma autem, ut a radice sui formalis significati: non enim materia, quae est pars hominis, denominatur eius genus: neque forma differentia, sed ipse homo ut substantia, ut animal generis denominationem sortitur, ut corporeus ut rationalis differentiae denominationem habet. Et propterea quia genus & differentia radicaliter fundatur materia & forma: ideo ab Aristotele 7. Met. tex. co. 33. dicitur, quod sicut se habet tota ratio ad totam rem: sic pars rationis ad partem rei & 8. Met. tex. co. 9. inuenies genus sumi a materia, & differentia a forma. Praeterea, & Com. secundo caeli com. 49. ait, quod si corpora caelestia conueniant in genere, & differunt in specie, sunt composita ex materia & forma. Inuenies quoque, quia genus & differentia a tota essentia sumuntur, ut a re significata nomine intentionis, & denominata nomina secundum intentionem, & non a parte: illustres viros dicere quoad quod genus non sumitur a materia: & differentia non sumitur a forma: quorum cum intuitus fueris rationes, supradictis non aduersari videbis. Quae cum ita sint in substantiis materialibus ad substantias immateriales ascendendo, genus sumi non dicimus a materia, nec differentiam a forma, quia caret his partibus: vnde restat, ut a tota essentia tanquam genus, quod differentia non solum formaliter, sed etiam radicaliter in eis sumatur. Propterea & Auicenna. ut in littera dicitur, assignat diuersitatem inter differentiam substantiarum compositarum & simplicium, dicens quod differentia in speciebus compositis ex materia & forma est simplex. Differentia vero rerum non compositarum, non & vocat differentiam simplicem eam, quae non a toto radicaliter, sed a parte eius exit quod simplex est. Sumuntur ergo ex tota essentia in substantiis immaterialibus genus & differentia, sed differentia: quia genus sumitur ex tota essentia semel id quo essentialiter vna alteri assimilatur: conueniunt enim intelliguntur in aliquo predicato quidditativo. Differentia vero sumitur a tota essentia semel id, quo vna differt substantialiter ab aliis: & hic est certus formalis perfectionis gradus iudicabilis formaliter, quantum aliqua intelligentia proximiori purissimo actui Deo glorioso sortita fuerit: tunc perfectior erit: per hoc enim differunt inter se. Quod vna altera propinquior est actui puro & plus a potentia huiusmodi natura recedit.

¶ AD MAIOREM horum intelligentiam altius exordium est. Sciendum est namque, quod aliud est loqui de genere

& differentia simpliciter, & secundum ea quae sibi accidunt, & per se conueniunt: aliud est loqui de eis, semel quod ad tales naturas applicatur. Si enim loquimur de eis semel sic ad vtriusque generis, scilicet & differentiae rationem exigitur, & sufficit quod differentia quidem explicet certum & limitatum gradum entis non extraneae naturae a natura generis, cuius est diuisiva formaliter: genus vero explicet certam naturam determinabilem formaliter. Et primum quidem horum quae de differentia dicimus, sequitur ex eo quod differentia adueniens generi constituit speciem & ponit ipsam in determinato gradu entis, illo scilicet quod explicat. vnde 8. Met. co. 10. species numeri assimilantur: eo quod sicut numeros subtracta, aut addita vnitas variat, sic differentia addita vel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundum autem sequitur ex eo quod differentia diuersificat & genus debet: ita ut non solum ipsa species sit altera ab altera specie, sed natura generis in hac specie sit diuersa a natura generis in alia specie. ut 10. Met. tex. co. 24. habet. Vnde in 11. de Animalibus ait Aristoteles, quod si debeat diuidi figura, differentiae eius non erunt habere angulos aequales duobus rectis: & habere angulos aequales multis rectis: quia haec accidentia sunt figurae. Genus autem certam naturam significare oportet, ut transcendentia excludatur. Determinabilem vero formaliter ut specialissima segregetur.

T. com. 10. T. co. 24.

¶ Si autem loquamur de genere, & differentia: ut applicatur ad substantiales materiales: sic genus non solum explicat rem, & determinabile formaliter, sed etiam radicaliter sumitur a materia: & differentia similiter, non solum significat determinationem & actualitatem generis, sed sumitur radicaliter a forma: sed haec accidunt generi & differentiae ex eo quod essentia, cuius sunt, est composita & realiter intergrata ex duobus principijs, materia scilicet determinabili, & forma determinate. Per se enim conuenit animali, quod significet naturam sensitiuam determinabilem formaliter per rationale. Sed quia natura sensitiua habet, quod sit determinabilis per rationale ex hoc: quod habet materiam: ideo accedit huic generi, quod est animal, in quantum est genus quod sumatur a materia: vnde si natura sensitiua esset determinabilis per rationale, & non ratione materiae, non minus animal esset genus. Similiter rationale per se habet quod significet rationatiuam perfectionem essentialiter determinatiuam naturae sensitiuae. Sed quia gradus intellectiuis habet quod determinet sensitiuam ex eo quod anima intellectiua est forma corporis: ideo accedit huic differentiae, scilicet rationale, in quantum est differentia, quod sumatur a forma. Non minus enim rationale esset differentia si perfectior rationatiua determinaret sensitiua ab eo quod informaret animam corpoream. Propter hoc communiter quod dicitur sumitur genus ab eo, quod est materiale potius quam a materia: & differentia sumitur ab eo quod est formale, potius quam a forma. Illud conuenit eis per se: hoc autem per accidens. Cum autem substantiarum immaterialium simplex essentia sit determinata, & diffinita ad certum perfectionis gradum, cum infinite entitatis non sit: consequens est ut in ea sit vnde genus & differentia sumi queat. Ex hoc enim, quod natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differentia. Ex natura autem communi quae determinari intelligitur, sumitur genus. Ex eo vero, quod simplex ex seipsa terminatur, ita quod non habet duas partes reales, quarum altera terminetur, & altera terminet: sicut substantiae sensibiles habent materiam & formam.

Nota hic profandissima est pulcherrima.

¶ AD Profundiores huius rei perquisitiones notandae sunt tres propositiones. Prima est quod omne individuum distinctum realiter a suo esse habet plura praedicata quidditativa: quorum successu magis ac magis appropinquat ad suum esse. Secunda propositio est ista, inter praedicata quidditativa supradicta talis est ordo, quod tunc vnumquodque est actualius quo appropinquat ad esse: & tunc est potentialius, quantum remotius est ab esse. Declarantur primò exemplariter, deinde ratione propositiones istae. Sortes distinctus realiter a suo esse existens habet plura praedicata quidditativa, scilicet substantiam, corpus viuum, animal, homo, & certum est, quod Sortes in quantum substantia, valde elongatur a sua existentia: exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit non solum quod sit substantia, sed etiam quod sit corpus. Cum autem acceperis sortem in quantum corpus vicinior apparebit ad existentiam habendam, licet adhuc satis elogetur ab illa. Exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit, non solum quod sit substantia corporea, sed etiam quod sit viuus. Et cum consideraueris sortem ut viuum videbis magis appropinquare ad esse, tamen adhuc remotum: exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit non solum quod sit substantia animata, sed etiam quod sit animal. Et cum inspexeris ipsum, in quantum animal, proximior est ad essendum inuenies, adhuc tamen remotum ex eo, quod exigitur ad hoc, quod Sortes sit non solum quod sit substantia animata sensibilibus, sed etiam rationalis (nihil enim potest in rerum natura sub aliquo genere contineri, quod non sub aliqua specie contineatur) cum autem consideratus fuerit ut substantia

Opus. Caiet. 53 119

tia animata sensibilis rationalis, nunquam esse actualis existentiæ suscipere potest: nihil enim aliud formale intrinsecum exigitur ad hoc, quod scilicet requiratur causa extrinsecæ & proprietatis individualis: ut cõditio existentiæ. Patet autem adducta prædicata ita se habere: quod semper id quod propinquius se habet ad existentiam, cõparatam ad remotius se habet ut actuale ad potentiale: sicut homo ad animal, animal ad viuum, viuum ad corpus, corpus ad substantiam. Et ex cõsequenti id, quod proximius

Probat rursus est ipsi esse, est actualius: illud verò quod remotius est ab esse *one ista* est potentius. & sic patet veraque propositio exemplariter.

secunda ¶ Ratione autem probatur cum enim esse sit actualissimum omnium, quæ sunt in re, & tantum actualitatis: ut non nisi cõpletæ essentiæ actus proprius sit, ad hoc quod essentiæ eius receptiuum fiat: oportet intrinsecè cõpletam & determinatam esse, sicut ad hoc quod aer recipiat lumen oportet prius, quod perficiatur à diaphanitate: terminatur autem, perficitur, & cõpletur substantia his prædicatis quidditatiuis: & ideo quanto prædicatum quidditatum erit magis essentiæ determinatiuum, magis appropriabit ipsam ad hoc, quod sit receptiuum proprium ipsius esse. Et per oppositum quanto prædicatum quidditatum est minus determinatiuum essentiæ: tanto minus eam appropriat ad hoc, quod capax sit ipsius existentie: & quia vnumquodque quanto est propinquius actualissimo, tanto est actualius, & quanto remotius ab illo, tanto est potentius. Idcirco inter prædicata quidditativa talis est ordo, quod propinquius ipsi esse est actualius: remotius verò potentius.

Regula *genera* *lis à quo* *sumitur* *genus* *est differ* *entia*. **H I S** Duabus propositiõibus, postquam tertiam addideris, scilicet quod genus sumitur ab eo, quod est ut potentiale. Differentia verò ab eo, quod est ut actuale: cõficietur regula generalissima, quod genus & differentia in omnibus sumuntur à tota essentia rei secundum elongationem & propinquitatem ad ipsam esse existentiam. Differentia enim vltima cum sit cõstitutiva speciei: & proprii illi inter entia gradum donet: vltimum complementum ipsius essentia est, ad hoc quod sit. Ultra eam enim (ut iam dictum est) indiuiduum nullum aliud cõplementum intrinsecum expectat, ut sic. Genus quoque generalissimum cum essentiam maximè determinabiliter explicet, ab eo sumitur, quo essentia ipsa ab existentia magis est elongata: ut potest determinabilis & perfectibilis omnibus differentijs ad hoc, ut esse suscipere possit. Genera verò & differentia intermedie ab intermedijs sumuntur (& propter hoc dicitur quod diffinitio explicat diffinitum à prima potentia vsque ad vltimum actum) includit liquidè primū genus, quod sumitur ab eo quo primo essentia ipsa potest habere esse: & omnes differentias, quibus paulatim essentia determinatur & actuatur vsque ad vltimam differentiam quæ est actus vltimò determinans & perficiens ipsam, ut esse habeat, propterea & Porphyrius ait, quod semper interius perscrutantes differentiam est, quæ cõcludit ad esse. Nec propter hoc quod diximus intendimus, quod genus & differentia sumuntur ab esse actualis existentie, scimus enim diffinitioes abstrahere ab esse: sed intendimus, quod genus & differentia sumuntur (ut verbis s. Tho. vtamur) ab ordine ad esse actualis existentie. Ab ordine autem dicimus non relatione ordinis, sed fundamento eius ab eo, scilicet quo essentia appropinquat ut receptiuum ad ipsam esse, & ab eo quo essentia elongatur ab ipso. Et semper hæc habes vnde in intelligentijs, substantijs materialibus, & accidentibus sumuntur genera & differentia, ut facile est cuilibet exercitato deducere in singulis. Et propter hoc solus Deus caret genere & differentia: quidditas enim sua cum sit sua existentia actualis, non potest cõcipi ut elongata ab existentia, vel propinqua illi. Vnde sufficientissimam causam s. Tho. in principio huius capituli assignauit: quare Deus non sit in genere, & intelligentia sine in prædicamento: quia ille est suum esse, istarum autem essentia distinguitur ab esse proprio.

Nec oportet has differentias esse accidentales: quia sunt secundum maiorem & minorem perfectionem, quæ non diuersificat speciem. Gradus enim perfectionis in recipiẽdo eandem formam, non diuersificat speciem, sicut albus, & minus albus, in participando eiusdem speciei albedinem, sed diuersis gradibus perfectionis, in ipsis formis vel naturis participatis, diuersificat speciem, sicut natura procedit per gradus de plantis, ad animalia, per quædam, quæ hnt media inter animalia & plantas, secundum Philosophum, in lib. de Animalibus. ¶ Hic excluditur prima obiectio, dictum est enim, quod differentie in intelligentijs sumuntur à diuersis perfectionis gradibus, quibus vna altera propinquior est actui primo. Contra hoc instatur sic, Quæcumque differunt semper actum perfectum, & minus perfectum, differunt solum accidentalibus differentijs: processus bonus: cõclusio verò est falsa: ergo altera præmissarum, non maior, ut probabitur: ergo minor, quæ est positio supradicta. Probatio maioris est: quia magis & minus non variat speciem: albedo enim perfecta & minus perfecta vnius speciei sunt, quæcumque autem sunt

Cap. de differ *tia.*

Regula genera *lis à quo* *sumitur* *genus* *est differ* *entia*.

eiusdem speciei accidentibus solum differentijs distinguuntur, cum in omnibus essentialibus cõueniant. Hæc obiectio excluditur hac pulchra distinctione. Perfectius & minus perfectum possunt autem dici vel penes modum habendi aliquid formam vnam simpliciter, vel penes ipsas formas habitas magis & minus. primo modo non variat speciem, sed secundo modo: quæcumque enim ita se habent quod semper diuersos gradus perfectionis atomam suscipiunt formam, solo numero ut sic distinguuntur, ut patet de albo, ut 4. de albo, & 6. Ea verò quæ diuersos gradus perfectionis non eundem formam, sed plurius formarum suscipiunt, essentialiter seu specificè distinguuntur necesse est, ut patet de homine & boue. Vnde patet responsio ad obiectioes, quæ primo modo. Minor est falsa, secundo modo maior. Cuius probatio ideo videtur sine additioe vulgaris, quia cõparatio denotata per ly magis & minus non fit proprie, nisi in anatomia speciei, ut dicitur septimo Phys. in com. 2. *T. c. 27.*

Nec iterum est necessarium, ut diuino intellectu huius substantiarum sit semper per differentias veras, quia hoc est impossibile in omnibus rebus accidere, ut Philosophus dicit, in vndecimo de Animalibus.

¶ Hic excluditur secunda obiectio. Obicit enim contra idem dictum sic, Vbi cumque sunt verum genus & veræ species, ibi debet esse artificialis diuisio ipsius generis per duas veras differentias: sed in intelligentijs inuenitur verum genus & veræ species: ergo ibi debet esse diuisio per duas differentias veras. Cõclusio est contra diuisionem assignatam, quia dictum est, Genus intelligentiarum descendit ad suas species per magis perfectum & minus perfectum: quæ non sunt veræ differentia. Maior verò probatur ex eo, quod vbi verum genus cum veris speciebus inuenitur, oportet esse diuisiuis ipsius generis & specierum constitutiuas differentias: ex eo autem quod diuisio est secundum artem debet esse bimembris, ut Boëtius testatur. Hæc obiectio non excludit s. Thomas, dicens, Maiorem esse vniuersaliter impossibilem secundum Aristot. sententiarum in 2. libro de Animalibus.

AD Cuius euidentiam notandum, quod cum veræ differentia appellentur differentia positia non extraneæ contrariæ inter se conuertibiles cum his quorundam sunt differentia: ut ibi dicit Arist. cap. 3. Genus illud, quod plures duabus speciebus continet immediate non potest diuidi duabus veris differentijs, sed si veris differentijs diuidendum erit potentiam eius euacuatibus, oportet quod diuidatur pluribus duabus: & sic diuisio non erit bimembris. si enim diuisione bimembris partiendum erit, oportet alteram differentiam esse non veram: erit enim cum priuatiõne accepta alterius. Sicut si animal immediate contineat hominem, bouem & leonem, oportet tribus veris differentijs diuidi, vel altera vera, puta rationali: altera non vera, sed priuatiua comuni reliquis duabus, puta irrationali. Quia igitur inueniunt aliquæ res in mundo plures duabus contentæ immediate sub aliquo comuni formaliter diuisibili: ideo dicitur, quod impossibile est vniuersaliter, quod omnis diuisio fiat per duas differentias veras: & hoc in proposito nostro accidit. Cum enim intelligentia careat genere sub alterno, ut s. Tho. in tractatu de Natura generis, c. 5. testatur, eo quod perfectio earum ex pluribus cõiunctionibus differentiarum non cõfurgit, sicut perfectio specierum in istis inferioribus, quibus non sufficit genus commune & differentia, omnes immediate sub vno genere continebuntur: & sic genus earum, si veris differentijs ad illas descendere debet, oportet multimembrem fieri diuisionem nobis ignotam: quod si bipartita diuisione contrahendum erit, altera simpliciter necesse est esse non veram: quia priuatiua, iterum propter debilitatè intellectus nostri ad nullam propriam earum differentiam descendere poteris, necesse quoque est esse non veram. Tales autem fuerunt differentia in litera assignata: scilicet magis perfectum & minus perfectum.

¶ Ex his iam patet responsio ad obiectioem, declarata impossibilitate maioris vniuersaliter. Boëtij verò dictum non obstat: quamuis enim dicat diuisionem omnem ad bimembrem reduci non tamen dicit, quod omnis bimembris fiat per differentias veras inferiorum per illam diuisionem accipiendorum.

Tertio modo inuenitur in substantijs cõpositis ex materia & forma, in quibus & esse est receptum & infinitum propter quod & ab alio esse habent, & iterum natura vel quidditas earum recepta est in materia signata, & ideo sunt huius & superius & inferius & in eis iam propter diuisionem materię signatæ possibilis est multiplicatio indiuiduorum in vna specie: & in his substantijs, qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas supra dictum est.

In hac quarta & vltima parte huius capituli quatuor colligit de essentia substantiarum cõpositarum. Primum est, quod esse earum est limitatum: quia habet illud ab alio utpote distinctum realiter a se: & per hoc primò distinguitur à primo ente cuius esse est infinitum, & idem realiter suæ quidditati.

¶ Secundum est quod essentia earum est recepta in materia signata: sunt enim in hoc vel in illo, ad hæc & nunc determinatæ: sicut for

Ca. 30.

In libr. diuisio *num.* *cap. 3.*

Cap. 4.

male factum materiale.

¶ Tertiū, q̄ ex illis duob⁹ corollariē sequit̄, est q̄ sunt finitę superius & inferius. Superius quidē quia habet esse limitatū, & essentia earū per ipsū esse, q̄ vt superius respicit, terminatur. Inferius verō, q̄a recipiunt earū formę i materia, & ipsę ad hoc & illud terminatur, quę respiciūt vt inferius: p hoc q̄ in his & illis cōditionibus materialib⁹ recipiuntur tanquā in parte materiali. ¶ Quartum est, quōd essentia earum est multiplicabilis numeraliter in eadem specie propter materię signatę diuisionem. Et per hęc tria differunt ab intelligentiis in secundo ordine positis, quę immunes à materia infinitęque inferius parem sibi nō comparantur. Et sic terminatur tractatus secundus huius libri.

CAPVT VII.

Quōd accidentia habeant essentia incompletam ostendit. Variā itō accidentia distinguit & quomodo in ipsis sumatur genus & differentia exponit.

VNC Autem restat videre, qualiter essentia sit in accidentibus: quomodo autem sit in omnibus substantiis, dictum est. Et, quia, vt dictum est essentia per diffinitionem significatur, oportet quōd eo modo habeant essentiam, quo habet diffinitionem. Diffinitionē autem habent: incompletā quia non possunt diffiniri, nisi ponatur subiectū in eorum diffinitione: & hoc ideo est quia nō habet in se esse absolutū per se à subiecto, sed sicut ex forma & materia relinquatur esse substantiale, quādo componitur: ita ex accidente & subiecto aduenit. Et ideo etiā nec forma substantialis cōpletam essentia habet, nec materia: quia in diffinitione formę substantialis oportet, q̄ ponatur illud cuius est forma & ita diffinitio eius est per additionē alicuius quōd extra eius genus est: sicut & diffinitio formę accidentalis, vt etiā in diffinitione animę ponitur corpus à naturali: qui cōsiderat animā solum, in quantum est forma physici corporis. Sed tamen inter formas substantiales & accidentales tantū interest quia sicut forma substantialis non habet per se esse absolutū sine eo, cui aduenit: ita nec illud, cui aduenit: scilicet materia: & ideo ex ea coniunctione vtriusque relinquatur illud esse, in quo res per se subsistit & ex eis efficitur vnū per se, propter quod ex coniunctione eorum relinquatur essentia quędam: Vnde forma, quāuis in se cōsiderata non habet rationem cōpletā essentię, tamen est pars essentię cōpletę. Sed illud, cui aduenit accidens, est ens in se cōpletum cōsistens in suo esse, quōd quidē esse naturaliter præcedit accidens, quōd superuenit: & ideo accidēs superueniēs ex cōiunctione sui cū eo, cui superuenit, nō causat illud esse in quo res subsistit, p q̄ res est ens per se: sed causat quoddā esse secundū, siue quod res subsistens intelligi potest esse: sicut primū potest intelligi sine secūdo, vel prædicatū sine subiecto. Vnde ex accidente & subiecto nō fit vnū per se, sed vnū per accidens, & ideo ex eorū coniunctione nō resultat essentia quędā, sicut ex cōiunctione formę cū materia, propter quōd accidēs neque ratio nē cōpletę essentię habet, neque pars cōpletę essentię est: sed sicut est ens secūdū quid, ita & essentia secundū quid habet.

Nota sit in accidentibus: quomodo autem sit in omnibus substantiis, dictum est. Et, quia, vt dictum est essentia per diffinitionem significatur, oportet quōd eo modo habeant essentiam, quo habet diffinitionem.

Cap. 2. in fi. de accidentia habent essentia incompletam.

de anima. T. 6. Differentia mater formę substantiale & accidentale.

dentia habent essentiam incompletam. ¶ Cōuenire aut accidētia cū formis substantialibus in tribus. Primo in hoc, q̄ neutrum eorū habet esse absolutū à subiecto independentens & receptiuo, sed sicut ex forma substantiali cōiuncta materię fuit esse cōmune vtriusque: ita ex cōiunctione accidentis cum subiecto relinquatur esse commune vtriusque: ex cōiunctione enī albedinis cū niue sit esse, quo & albedo est, & nix est alba. ¶ Secūdo cōueniūt in hoc q̄ neutrum eorū habet essentia cōpletā: quia essentia vtriusque essentialiter ad aliud refertur, vt receptiuū: forma siquidē substantialis essentialiter est entitas perfectiua materię: & accidēs essentialiter est entitas subiecti qualificatiua. ¶ Tertiū aut, in quo cōueniūt est, q̄ neutrum eorū habet diffinitionē cōpletā p̄priis terminis, sed p̄ additamētum, sicut enim in diffinitione accidentis oportet poni suū subiectū, quod est extra eius T. c. 5. genus: ita in diffinitione formę substantialis oportet ponere receptiuū, materiā. s. quę est extra eius gen⁹ propriū. nā genus for- mę est actus (vt patet secūdo de Anima) materiā aut cū ens dicitur uidatur in actū & potentia, sub potentia cōtineri clarū est: & cōsequenter esse extra actū, quod est genus formę, huius signū est, q̄ fecit Arist. diffiniēdo animā, dū posuit in eius diffinitione, corpus physicū organicū, q̄ propria materia est animę in eo q̄ est. T. c. 6. corpus, physici p̄fectio. Addidit autem hoc, ne mireris, quare in diffinitione animę non ponitur materiā, cū sit forma substantialis sed corpus physicū, hoc enim ideo est: quia physicus nō cōsiderat animā vt formā substantialē, sed vt animā, q̄ vt sic, corp⁹ physicū p̄xigit tanquā p̄pria materiā. Hinc habes, q̄ cōsiderare animā intellectuā vt sic, & suā cōpletam quidditatē non est opus physici vt etiā tradit Arist. in lib. 1. de partibus animalium, c. 1. ¶ Differūt aut in quinque. Primo, quia receptiuū formę substantialis nō habet esse per se sine esse formę, est enim in hoc cōforme suę formę: sicut enim forma substantialis non habet esse præter suū receptiuū: ita nec suū receptiuū habet esse p̄ se p̄ter esse suū formę: receptiuū verō accidentis habet esse p̄ se p̄ter esse sui accidentis. Hui⁹ differentię rō est: quia receptiuū formę substantialis est ens in pura potentia, receptiuū verō formę accidentalis habet esse in actu. ¶ Secūdo verō differūt, quia ex cōiunctione formę substantialis ad suū receptiuū emanat esse illud, quo res ipsa subsistit, seu simpliciter est. Ex cōiunctione verō formę accidentalis ad subiectum fuit esse: quo res & quid est. Et hęc differentia oritur ex prima: ex quo enim receptiuū formę substantialis caret esse per se illo esse, quod ex forma fuit, primō est: & p̄ oppositū, ex quo subiectū accidentis proprio esse gaudet, per adoptionem accidentis tale esse acquirit, & nō esse simpliciter, hoc enim præhabet: & sic & hoc primum esse potest intelligi esse sine secūdo. p̄t enim substantia ab accidente separari, vt dicitur septimo Met. tex. cō. 4. ¶ Tertiō differūt: quia ex cōiunctione formę substantialis cū suo subiecto fit vnū p̄ se. Ex cōiunctione autē accidentis cū subiecto nō fit vnū nisi per accidēs. Oritur autē hęc differentia ex secūda: ex quo enim ex forma substantiali esse simpliciter fit quo res p̄ se est, oportet q̄ vnū simpliciter fiat quo res sit p̄ se vna, ens enim sequit̄ vnū. Ex eo verō, q̄ subiectū & accidēs duo esse habet, vnū per se facere nō possunt eadē ratione: quia, si vnū sequitur ens: non enim potest esse quod vnū per se sequatur ens per accidēs. ¶ Quartō differūt: quia ex cōiunctione formę substantialis cū materia resultat essentia quędā tertia, scilicet entitas. Ex cōiunctione verō accidentis cū subiecto nō fit aliqua essentia tertia. Oritur autē hęc differentia ex tertia: cū enim essentia sit id q̄ p̄ diffinitionē significat, vt res diffinita: diffinitū aut oportet esse vnū p̄ se & Arist. septimo Met. tex. cō. 16. ex eo q̄ ex accidente & subiecto nō fit vnū p̄ se: habet q̄ nec essentia aliqua resultat, & p̄ oppositū ex eo q̄ ex forma substantiali & materia vnū p̄ se fit, essentia tertia resultat. ¶ Quintō differūt: quia forma substantialis etsi nō sit essentia cōpleta: est tñ pars cōpletę essentię. Accidēs verō nō est essentia cōpleta, nec pars essentię cōpletę. Sequit̄ autē hęc differentia quia ex quarta. si enim ex forma & materia sit essentia quędā tertia forma substantialis illi⁹ pars erit. Si autē ex accidente & subiecto essentia nulla resultat, accidēs nullius cōpletę essentię pars poni p̄t. & sic accidēs incompletū & & q̄ est ens, ac cōsequenter incompletā essentia & diffinitionē habet. Nec te moueat, q̄ formā substantialē nō absolutā à receptiuo, & esse nō habere sine materia modo dicat, & superi⁹ dictū sit etiam intellectuā independentē à materia & separatā ab illa & remanere: hoc enim est simpliciter verū: ad verificationē autē eius quod modo diximus, sufficit animā intellectuā esse essentialiter materię informatiua: & tali mō ab illa insolubile & esse quidditariū, vt eius diffinitio ostēdit, & q̄ forma substantialis vt sic, nō habeat vnde & esse actualis existētię à materia absoluat & independentes sit: licet aliunde alicui formę substantiali hoc in sit, pura ex hoc quod est intellectiua: loquimur enim de forma partis substantiali vt sic.

Contra mentia forma substantiale et accidentale.

Secūdo de Anima.

Cap. 1. Differentia inter formam substantialem & accidentalem.

T. c. 4.

T. c. 16.

c. 5. par. 6. ca. 6.

Primum enim cōuenientiam dubitatur, an sit verū quod ibi dicitur, s. q̄ differentię accidentales essentialiter non sunt absolute à receptiuo.

Opul. Caiet.

88 2

96

Secundum. ¶ Et hęc dubitationem comitatur alia, circa terciã convenien-
Tertium. ¶ Occurrũt quoq; quæstiones circa differẽtias assignatas, & pri-
Quartum. ¶ ma quidẽ habet dubitationem de utroq; membro cum sua radi-
Quintum. ¶ ce, an scilicet forma substantialis purę potentiz tantum actus sit.
Sextum. ¶ Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantum recipiatur.
 ¶ Circa secũdam differentiã est dubium, an accidentia habeãt
 propriã existẽtiam distinctã realiter ab existẽtia substantiãli.
 ¶ Et iterum est ibi dubium: an substantia subiecta accidenti pos-
 sit intelligi esse absque omni accidente.
 ¶ Ista sex dubitationes si diffusẽ tractare vellemus, propositi li-
 mitẽs exiremus, alterius enim negotij est: sed ne omnino ieiuni
 transeamus, de pluribus earum dicitur ordine supradictõ,
 fundamenta & nostra & aduersariorum adducendo.

QVÆSTIO XV.

Num inhærentia aptitudinalis sit de inhærentia accidentiũ.

CIRCA Primum dubiũ declarato titulo primõ adducetur
 opinio Scoti, secundo S. Tho. terciõ respõdebitur argumẽtis in
 oppositum. Est igitur sensus primi dubij, an de essentia acciden-
 tis sit dependentia ad subiectũ: quod sub specialibus vocabulis
 dubitatur ab aliis, cũ quæritur, an inhærentia aptitudinalis sit de
 essentia accidẽtis. Scotus in quarto sent. dist. 12. q. 1. decidit hanc
 quæstionem, quo ad accidẽtia absoluta, scilicet quantitatem &
 qualitatem: atq; tales qui hoc vertunt in dubium: quid nominis
 ipsius inhærentiz ignorare, contentũque est vnica ratione ad
 probandum, quod impossibile sit inhærentiam quancunque esse
 de essentia accidentis absoluti, sic. Nulla relatio est de con-
 ceptu formali rei absolutẽ: omnis inhærentia est relatio, ergo
 nulla inhærentia est de conceptu formali rei absolutẽ.

Confirmatio aliorũ.

Tertia confirmatio.

Op. Thomistarum.

ca. 6. q. 13.

¶ Aliter hęc ratio formatur ab eodem, sic, Id quod essentialiter
 ad se, non includit in se essentialiter respectum secundum Aug-
 ustinum, septimo de Trinitate, capitulo secundo: sed accidẽs
 absolutum est ad se: ergo accidens absolutum nõ includit essen-
 tialiter respectum, inhærentia autem respectus est: ergo.

¶ Ab aliis autem confirmatur eadem ratio sic, Omne quo d
 relatiuẽ dicitur est aliquid præter relationem: fundamẽtum enim
 relationis est aliud formaliter à relatione: sed accidens abso-
 lutum, puta qualitas relatiuẽ dicitur inhærens: ergo est aliquid
 absolutum præter inhærentiam.

¶ Præterea, Inhærentia aptitudinalis est de essentia accidentis,
 ergo quantitas & qualitas non sunt genera generalissima. Tenet
 consequentia ex eo, qd tunc à quantitate & qualitate & cæ-
 teris accidentibus posset abstrahi conceptus communis quid-
 datiuus eiusdem rationis in omnibus illis inferior conceptu
 entis: & superior illis nouem generibus scilicet, esse in: & sic cũ
 omnis talis conceptus sit genus: nouem genera accidentium ge-
 neralissima non erunt: habent enim superueniens genus.

Thomistarum autem sententia est inhærentiam aptitudina-
 lem esse de essentia accidentis, & eam non esse relationem.

¶ Sciẽdum est enim aliquid esse absolutũ vel respectũum dupli-
 citer, scilicet à subiecto & à termino, Absolutum enim à subie-
 cto ens, est id quod non est natum recipi in alio vt substantia.
 Respectũum ad aliud, vt subiectum est id, quod essentialiter na-
 tum est recipi in alio, vt omne accidens. Absolutũ à termino est
 id, quod formaliter non respicit aliud præcisẽ, vt terminum ad
 quem, vt substantia, quantitas, & qualitas. Respectũum ad aliud
 vt terminũ est id, quod formaliter respicit aliud præcisẽ, vt ter-
 minũ ad quem, sicut prædicamẽtum relationis. In hoc enim dif-
 fert relatio pertinens ad prædicamẽtum relationis ab aliis
 respectibus cæterorũ generum, qui à quibusdam transcendentibus
 vocãtur, quod respectus pertinens ad genus ad aliud, essen-
 tialiter est ad aliud, non vt receptiuũ, vel causam efficiẽtem,
 aut finalẽ, aut formalem: sed præcisẽ est ad aliud tanquam ter-
 minũ, vnum enim relatiuorum nec est forma, nec finis, nec effi-
 ciẽs alterius, sed terminus. Propter quod dicit Magnus Alber-
 tus, quod vnum relatiuorũ non est diffiniendum per reliquum:
 eo quod ly per, denotat causalitatem. Respectus autẽ aliorum
 generum, qui propter vocabulorum penuriam respectus dicitur:
 respicit essentialiter aliud, sed vt subiectum, vel materiam,
 vel formã, & econtra: vt de commensuratione animæ intelle-
 ctuæ supra dictũ est. cum ergo inhærentia aptitudinis impor-
 tet respectum ad aliud vt receptiuũ, ipsam non de genere rela-
 tionis, sed identificatã cuiuslibet generi, modo absolutũ ens mo-
 do relatiuũ significare dicimus. Vnde non prohibetur inhæren-
 tia aptitudinalis esse de essentia absoluti accidẽtis ex eo, qd est
 respectus: imò ex hoc, qd accidẽs absolutum nõ à subiecto est, li-
 cet à termino: sequitur qd de essentia eius sit essentialis depen-
 dentia ad subiectum, quam inhærentia aptitudinalis explicat.

¶ Cõsona autem nostra posicio rationi ostenditur, ex eo quod
 sicut esse ad cõstituit accidẽs relationem: ita esse in cõstituit ac-
 cidẽs vniuersale. Cõtrahitur enim ens per esse in, ad nouẽ ge-

nera accidentium & ideo sicut ad, est de essentia relationis: it
 in est de essentia accidentis. Vnde Simplicius in Commento
 prædicamentorum dicit esse in, nullum constituit genus, sed
 omne accidens circuit.

¶ Et confirmatur ex eo, qd nisi aptitudinalis inhærentia esset de
 essentia accidẽtis posset cõplera diffinitione ipsum accidẽs cõ-
 cipi absq; aptitudinali inhærentia in eius diffinitione posita: qd
 est impossibile. oportet enim ipsum in sua diffinitõẽ habere es-
 sentialẽ dependentiã ad subiectũ, quã inhærentia aptitudinalis
 explicat aliter subiecto nõ esset opus ad diffiniendũ. Propterea
 in pluribus locis ait S. Tho. qd diffinitio accidentis est hoc, seu
 aliud huiusmodi, res, cui debetur esse in alio. Hęc de secundo.

AD Primum autem in oppositum dicitur, quod Minor primi
 est falsa, & deceptus videtur Scotus: quia non vidit differentiã
 inter respectum In, & Ad respectus enim In, & non est relatio,
 nam licet talis respectus terminetur ad subiectũ, & consequen-
 ter subiectum sit terminus: tamẽ non terminat vt terminus, sed
 vt receptiuum illius, & hoc oportet hęc valde attendere, aliud
 est enim dicere A, est terminus talis respectus: & A terminat ta-
 lem respectum vt terminus: vt ex dictis patet.

Ad primũ. Sco.

¶ Et per hoc patet responsio tam ad secũdam, quã ad terciã
 formam eiusdem rationis: semper enim supponit aptitudinalem
 inhærentiam esse relationem.

*Ad cõfir-
matio-
nem.*

¶ Ad vltimũ negat cõsequentia: dicitur nãq; qd esse inest diuer-
 sarũ rationũ in prædicamentis, sicut & ens: est siquidẽ in, analo-
 guũ ad nouẽ genera accidẽtium sicut & ens ad omnia genera.

EX his patet solutio secundi dubij, in quo Scotus nobiscum
 concordat in quarto, dist. 12. ita quod vnanimiter fatemur acci-
 dens non posse completẽ diffiniri absq; additione subiecti, vt
 nunquã est probatum: quod plenus inferius patebit, cũ de-
 claratum fuerit, vnde sumatur genus & differentia in eis. Te-
 llatur & hoc Arist. in 7. Metaph. tex. Com. 15. & 17.

T. c. 15.

et 17.

et 17.

Com. 4.

TERCIA dubitatio, quoniam nimis est ampla, alibi discus-
 tienda relinquatur. oportet siquidem ad plenam illius resolu-
 tionem multos quinte rnos implere.

QVÆSTIO XVI.

Num dimensiones interminatae præcedunt formam substantialem in materia opinio. Auer. de Substantia orbis. cap. 1. col. 2. primo. Phys. c. 63. et 4. Phys. cap. 25. prima ratio.

QVARTAM Verõ, quia de accidentis natura est, cuius
 tractatum agimus non omnino prætermittendam duco. In qua
 tria agenda sunt. primõ, recitabitur opin. Auer. secundo pone-
 tur opin. S. Tho. terciõ respondetur argumẽtis in oppositum.
 ¶ Sciẽdum est quo ad primum, Auerroini in libro de Substantia
 orbis fundasse opinionẽ nobis cõtrariã ponẽdo in materia pri-
 ma, quę est pura potẽtia, accipi dimẽsiones interminatas. Ex hoc
 enim sequitur nõ omne accidẽs esse subiectiuẽ in ente in actu.

¶ Mouetur autem ad hoc opinãdum rationibus plerisq; ducẽti-
 bus ad impossibile. Prima est Dimẽsio interminata nõ est in ma-
 teria cõeterna sibi. ergo corpus sit ex nõ corpore & dimẽsio ex
 non dimẽsione. & tũc vltima sequitur. ergo formę corporales,
 id est dimẽsiones sunt sibi inuicẽ cõtrarię, & succedẽtes sibi in-
 uicẽ in subiecto, sicut sibi inuicẽ succedunt formę substantiales
 in eadẽ materia: cõsequẽs est impossibile, ergo a destructione
 cõsequẽtis, & c. impossibilitas consequẽtis patet ex eo, qd neq;
 motus neq; mutatio aliqua est ad quantitã interminatã. Aug-
 mentatio em̃ est ad qritatẽ terminatã. Patet quoq; ex eo qd qua-
 titatĩ nihil est cõtrariũ, vt dicitur in prædicamẽtis. Cõsequẽtia
 aut probatur ex eo, qd omne quod fit ex suo cõtrario seu priua-
 tiuẽ, vt dicitur primo Phy. tex. Com. 64. & 5. eiusdẽ tex. Com. 7.

¶ Secũda ratio est ista, Quãtitas interminata nõ est in materia.
 ergo materia non põt simul formas distinctas specie, aut nume-
 ro recipere, cõsequẽs est falsum ad sensum. ergo Cõsequẽtia
 probatur ex eo, qd diuersę formę non possunt simul recipi nisi in
 diuersis partibus materiæ, materia verõ diuersis partibus caret
 ante quantitatis receptionem, substantia siquidem exclusã qua-
 titate indiuisibilis est, vt dicitur primo Phyl. tex. Com. 15.

¶ Tertia ratio est ista. Quantitas non est in materia subiectiuẽ,
 ergo forma non diuiditur per diuisionem materiæ. Tenet con-
 sequentia. quia forma recipitur in materia indiuisibili, cũ quan-
 titate ponatur carere. Tunc vltã, ergo forma recepta in mate-
 ria nullam diuisionem habet. Tenet consequentia: quia omnis
 diuisio formę materialis præxigit diuersitatem partium ma-
 teriæ. Tunc vltã, ergo forma recepta in materia est aeterna &
 carens contrario. Tenet consequẽtia: quia temporalitas formę
 corruptibilitatem eius sequitur: corruptibilis autem non est for-
 ma aliqua, nisi receptiuum eius habeat diuersas partes, quarum
 alteram ipsa, alterã formã alia in formet: cũ oportet cõmuni-
 cari in materia ea, quę inuicẽm corrumpuntur vt primo de gene-
 ratione tex. Com. 53. dicitur. & tunc vltimõ sequitur qd nullam
 nisi primã formam materiam recipiat, oportet enim corruptio-
 nem vnus esse generationẽ alterius, vt dicitur in primo de ge-

*In præ-
dicamẽ-
to quan-
titatis.*

T. c. 64.

et 47.

T. c. 7.

*Secũda
ratio.*

T. c. 15.

*Tertia
ratio.*

T. c. 53.

T. c. 17.

3. Phyl.

T. c. 73.

neratione tex. Co. 7. & consequenter caret contrario. Hæc de primo.

Opi. s. 10. Hæc opinio, Et si in quibusdã suis libris sequatur S. Tho. *1. d. 4.* propria tamen sententia oppositã ultimò deterrminavit in prima *1. d. 13. q. 7. ar. 6.* ubi tali ratione vti cõtra Auer. positione. Quã *1. ar. 2.* docuq; aliquid est in potetia ad actũ omnẽ, ordine quodã prius *q. 4. s. 2.* recipit actũ primũ simpliciter & demũ sequentes, sed materia pri *1. d. 4. 4.* ma s̄m se est in potetia ad omnes actus substãtiales & accidẽta *1. ar. 7.* les ordine quodã: ergo prius recipit actũ priorẽ simpliciter: de *1. quæsti.* inde posteriorẽ, sed primus actus simpliciter etiam ordine *1. uncula.* generatiõis est esse. ergo primũ, qd̄ intelligit recipi in materia est *1. tortu.* esse substãtiale, & nõ nisi à forma substãtiali: ergo prius recipit *1. quæsti.* in materia forma substãtialis, quã quodcunq; accidens. & sic *1. contra.* omne accidens sequens adueniet enti in actu. Quod primus a *1. Gen. c.* ctus simpliciter sit esse, patet tũ autoritate libri de causis in prin *1. d. 13. q. 7. ar. 6.* cipio. Tum quia esse quãtum præsupponit esse: & similiter esse *1. dum in* quale præsupponit esse: & sic de aliis. sequunt̄ præterea ad hæc *1. trac. de* positione multa incõueniẽtia: q; scilicet ens s̄m quid præcedat *1. natura* esse simpliciter. & q; ens per accidẽs sit prius ente per se: & quod *1. mate-* materia maiorẽ conexione habeat cũ forma alterius gener *1. dia, ra-* ris, q; cũ forma proprii generis, ex quo à qualibet forma substã *1. tio cõtra* tiali est denudabilis, & nõ à qualibet forma accidẽtali: & quod *1. Auer.* substãtia generabilis sint nõ solum tria, sed quatuor principia, s. materia, forma, priuatio & quãtitas terminata. nõ enim potest *1. primò* fingi quin sit principii saltẽ per accidẽs, cum sit cõiuncta prin *1. Physic.* cipio per se, sicut de priuatione dicitur & sic debuit cõnumerari *1. 65. 66.* ab Arist. Tenẽda est igitur opi. S. Tho. q; omne accidẽs est sub *1. Ad pri-* iectiuẽ in ente & actu, & per hoc differt à forma substãtiali, *1. mam.* quæ est subiectiuẽ in ente in pura potentia. Et hæc de secundo.

1. c. 29. AD Primam rationem Auer. dicitur q; consequens primum il *1. 64.* larũ habet multiplicẽ sensum & quãdoq; verũ & quãdoq; falsum: & ideo distinguendum est. si nãq; ly ex, dicat habitudinem *1. Secũda* causæ materialis verũ est: corpus enim fit ex materia quæ non *1. respon-* est corpus & indiuisibilis in actu, licet sit corpus & diuisibilis in *1. sio.* potetia. si autẽ ly ex, dicat habitudinẽ termini à quo falsum est: *1. Ad secũ-* necesse est enim materiã, ex qua fit corpus immediatẽ, ante il *1. dam.* lud instãs habuisse corporeitatẽ: & vniuersaliter in omni instãti *1. 64.* tẽporis necesse est ipsam esse sub dimetionibus. & hoc modo *1. 64.* intelligẽdum est quod Arist. tertio Celi, tex. com. 29. & 64. dicit, q; impossibile est corpus fieri ex nõ corpore, id est post nõ corpus. *1. 64.* Amplius est distinguendum ly fit: corpus enim seu dimetionẽ fieri intelligi potest dupliciter. Vno modo terminatiuẽ, id est *1. 64.* vt fiat tanquam terminus alicuius motus, vel mutationis, & hoc modo est impossibile fieri dimensionem. Alio modo concomitatiuẽ, id est vt fit tanquam aliquod cõsequens ipsum terminum *1. 64.* motus seu mutationis: & hoc modo verũ est, corpus fieri: neque enim generatio, neq; alteratio, neq; motus localis ad quantitatẽ terminatur, vt quantitas est, licet augmentatio terminetur ad *1. 64.* quantitatem perfectam, sed quando generatio terminatur per se primò ad compositum substãtiale, generatur consecutiue eius *1. 64.* accidentia inseparabilia: de quorum numero est quãtitas, quæ substãtialẽ corporeitatẽ sequitur. Peccatũ ergo accidit *1. 64.* in prima ratione Auerrois: quia concessa prima cõsequentiã, pro quanto infert consequens in sensu vno, non tenet secunda *1. 64.* cõsequentiã, quæ supponit dimensiones fieri non cõcomitatiuẽ, & per accidens, sed determinatiuẽ. de illis enim, quæ sũt vt *1. 64.* termini mutationum, verificatur, q; corrumpuntur à cõtrario, & q; succedunt sibi inuicem se mutuò expellẽtia, & non de illis quæ *1. 64.* sunt consecutiue de quorum numero est quãtitas interminata.

1. 64. Ad secundam rationem negatur consequentiã. Et ad probationem dicitur, q; diuersas formas præexigere diuersas partes in materia potest intelligi dupliciter. Vno modo vt ly præ, dicat ordinẽ *1. 64.* tẽporis: & sic verũ est, quascunq; duas formas simul recipiendas in materia præexigere eam esse distinctã in plures partes immediatẽ ante illud instãs, in quo illæ formæ inducuntur, eadem enim pars materiæ non potest simul ad duas formas alteratione sufficiente disponi, sed talis distinctio partium materiæ præexacta non oportet q; fiat per interminatas dimensiones ipsi materiæ inherentes, sed sit per dimensiones precedentium *1. 64.* cõpositorum. Alio modo potest intelligi vt ly præ, dicat ordinẽ necessarium: ita q; in instanti introductionis formarum necesse sit materiã habere prius natura diuersitatẽ partium, & post formas distinctas: & hoc est falsum: oportet enim prius natura materiã esse, quã distinctam esse: in illo ergo & pro illo instanti *1. 64.* existunt duæ formæ distinctas partes materiæ sed non præxiunt.

1. 64. Ad tertium dicitur q; formã diuidi per diuisionẽ subiecti potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt ideo forma diuisionẽ habeat ex subiecto, quia in materia prædiuisa recipitur, & hoc modo quomodo sit verũ & quomodo sit falsum, nõcũc declaratũ est. Alio modo, vt ideo forma diuidat̄ ad diuisionẽ subiecti: quia forma habet talẽ diuisionẽ ratioẽ subiecti & hoc modo verũ est: eo *1. 64.* q; diuisio quãtitarũ cõuenit formæ substãtiali ex hoc quod est in materia, ratione cuius compositum est quantum: sicut enim

qualitas sequitur cõpositum ratione formæ: non ita tamẽ quod ipsa qualitas præsit in ipsa forma subiectiuẽ: ita quantitas inest cõposito ratione materiæ, non ita q; præsit in materia: quia ergo diuisio quantitatiua formæ nõ cõuenit nisi ratione materiæ, in qua recipitur, vt formæ à materia separata ostendunt: ideo formas diuidi ad diuisionẽ subiecti cõcedimus, non tamẽ diuisionẽ illã præcedere formam, sed comitari. Vnde patet responsio ad totũ processum rationis: quoniam ruit, fundamẽto falso innitẽs, fundatur enim super hoc quod in expositione nostra sequitur, formas non diuidi ad diuisionẽ subiecti: quod patet nõ sequi.

Quinta dubitatio prætermisissis argumentis secundum S. Thomã doctrinam habet partem affirmatiuã verã. Cũ enim ab omni forma fluat aliquid esse, quia forma est quæ dat esse rei, necesse est à forma accidentalĩ fluere accidentale esse: sicut ab albedine esse album, & à dulcedine esse dulce.

Quod autem esse q; fluit à forma accidẽtali nõ est idem quod esse substãtiale, ex propriis rationibus substãtiæ & accidẽtis notissimũ est, esse nãq; substãtiale est esse simpliciter secundum se independẽs & primum: esse autẽ accidentale est esse secundum quid in alio depẽdens à subiecto & posterius. Nec esse solum actualis existẽtiæ accidẽtis distinguitur realiter ab esse subiecti actualis, sed etiã ab ipsa essentia formæ accidentalĩ à qua est. Iam enim supra probatũ est, q; nulla quidditas creata est suũ esse existẽtiæ. Vnde existẽtia albedinis nec est ipsa albedo nec est essẽtia subiecti, nec receptio albedinis in subiecto: sicut nec existẽtia formæ substãtialis est ipsa forma, aut materia, aut receptio formæ in materia, sed quẽadmodum forma substãtialis recepta in materia perficit ipsam, vt vtraq; existẽtiam recipiat: ita albedo recepta, in subiecto perficit ipsam, vt esse album recipiat, ita q; sicut forma est ratio materiæ & composito substãtiali, q; esse habeat: ita albedo est rõ subiecto cõposito ex albedine & subiecto q; habeat tale esse, album scilicet. & sicut tot esse substãtialia in aliquo oportet esse quot sunt formæ substãtiales: ita secundum numerũ formarũ accidentium multiplicatur esse accidẽtale. Aliud est siquidem esse album & aliud esse dulce.

Errant propterea qui S. Thomã impulerunt opinionem recitatam à Scoto, in quarto sen. dist. 22.

Circa sextam dubitationem, an scilicet distantia accidenti subiecta possit intelligi esse sine omni accidente, declarãda est primò sententia sancti doctoris. Error deinde quidam elidendus.

Ad percipiendum primum, distinguendum est q; de substãtia & accidẽte dupliciter loqui possumus. Primò modo vt sic, id est de substãtia sub ratione substãtiæ & de accidẽte in eo quod accidẽs. Alio modo contingit loqui de substãtia & accidente sub ratione talis substãtiæ & talis accidẽtis. primo modo substãtia est separabilis ab omni accidẽte eo quod esse substãtiale, vt sic, nullam conexione necessariã habet cum esse accidẽtali: alioquin omnis substãtia esset accidenti subiecta. Secundo modo substãtia non potest separari ab omni accidente: quia non à propria passione propter conexione necessariã, quæ est inter subiectum & propriã passionem, non propter hæc quod subiectum depẽdet à passione. Propterea S. Tho. in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis, quæst. vltima ad septimũ, & in quæstionibus de Anima. q. 12. ad septimum ait, q; subiectum esse sine propria passione nõ est possibile nec intelligibile. In litera autẽ loquẽs de esse substãtiali & accidentalĩ, vt sic, ait subiectum posse esse sine accidẽtali forma sibi adueniente. Ostendit autem septimũ natura demonstrationis subiectum esse non posse sine passione, oportet nãq; conclusionem, quæ inherentiã passionis in subiecto cõcludit necessariã esse, & impossibilitẽ alter se habere.

Error autem intolerabilis, hic cauendus est, positus ab Antonio Trombeta in Quolibet vno dicitur, q; quia secundum S. Thomã & eius sequaces subiectũ non est nisi causa materialis respectu passionis, & passio est accidẽs, ex quo necessariò sequitur subiectũ posse esse sine propria passione. Fundamẽtum autem huius cõsequentiæ est quia omnis potetia passiuã, est potetia cõtradictionis: sed subiectũ est solũ in passiuã potetia respectu passiois: ergo est in potetia cõtradictionis, ergo pot habere ipsam & nõ ipsam. Maior habetur ex nono Met. tex. com. 17. & probatur etiã ratione sic, passionẽs entis distincte sunt, tales, quod vna includit negationem alterius: ergo potetiam includit negationem eius & per consequens potentiẽ, vt potentia est non repugnat esse sine actu, ergo omnis potentia est potetia contradictionis.

Præterea ad idem, Possibile est medium inter necessarium & impossibile, ergo cum necessariũ respiciat esse solum & impossibile non esse solum possibile recipit esse & non esse: & sic omnis potentia cũ ab ea dicatur possibile est potentia contradictionis.

Præterea ad idẽ, Ideo potentia passiuã est ad esse: quia potest ab alio recipere esse, s. ab agente, si autẽ ab alio recipit esse, illo circũscripto quantum est in se est sub nõ esse. Si ergo potetia passiuã ex se est sub nõ esse, & ab agẽte pot habere esse necessariò sequẽt Opul. Caiet.

Quinta dubij solutio.

Accidẽs habere propriã existẽtiam distinctã ab existẽtiam subiecti.

1. d. 13. q. 7. ar. 6.

Solutio sexti dubij.

1. d. 13. q. 7. ar. 6.

Anto- nius Trombeta.

quod est potētia contradīctionis, scilicet ab esse & non esse.

1. q. 77. ar. 6. c. c. *ubi su- pra 9. Meta. T. c. 17.* Accidit autem error hic & in principiis & in conclusione. In principiis: quia S. Tho. in Prima parte, q. 77. art. 7. tenet ex intentione, & probat subiectū esse causam suę proprię passionis in triplici genere causę, scilicet materialis, effectiue & finalis: vnde patet error minoris. Maior autē licet sit Arist. est tamē malē intellecta & probata: potētia enim materialis est duplex, quędam est receptiua tantū, quędam verō nō solum receptiua, sed etiam passiuā extēso nomine passionis ad omne genus transmutationis.

10 Potentia receptiua tantū est necessariō coęua suo actui, eo q̄ si esset ante suū actum, oportet q̄ per aliquā transmutationem illū reciperet: & sic nō esset receptiua tantū respectu illius. Potētia autē passiuā necessariō nulli actui coęua est, respectu cuius est passiuā: eo q̄ omne actū per transmutationē acquirat. & cōsequenter per transmutationē perdit, omne enim generabile est corruptibile, vt dicitur primo Cęli. Propositio ergo illa, Omnis potētia est potētia cōtradīctionis, est intelligēda de potētia passiuā, & nō receptiua tantū. Hęc glossam & sensus ipse & tex. Arist. cōiungunt. Ad sensum enim patet, in cęlo esse potētiā receptiuā suę figurę: & tamen in eo talis potētia nō est potētia cōtradīctionis: cęlū enim nō est in potentia ad aliā figuram. Arist. verō tex. allegato nono Meta. ait cęlum non esse in potentia ad motū, sed ad terminos eius tantū: & tamen constat cęlum habere potētiā receptiuā sui motus. vnde ex hoc insinuat, quod de potentia passiuā loquebatur: ea enim cęlum est in potentia ad terminos motus. vnde cum subiectum non habeat potētiā passiuā, sed receptiuā tantū respectu proprię passionis, nulla enim mutatio mediat inter subiectū & passionem: oportet subiectum non esse in potentia contradīctionis respectu passionis: & sic conclusio deducta fuit falsa.

30 Ad rationes autem, in quibus arguens nititur illam propositionem de omni potētia receptiuā probare, respondetur. Et ad primam dicitur, quod passionis entis distinctas esse tales, quod vna includit negationem alterius, verum est: quia vna nō est alia formaliter. potentia enim non est actus formaliter, sed ex hoc non sequitur, ergo quęlibet potest esse sine alia. Nam non valet, hoc non est illud, ergo hoc potest esse sine illo.

Ad secundam dicitur, q̄ possibile vt distinguitur cōtra necessarium & impossibile, sumitur à potētia passiuā. & nō à potētia receptiuā tantū: & ideo ex hoc non sequitur, nisi potētiā passiuā esse potētiā cōtradīctionis: cum tamē argues debeat probare, q̄ omnis potentia receptiua sit potentia contradīctionis.

Ad tertiam dicitur, q̄ propositio prima ibi adducta, s. q̄ ideo potētia est ad esse: quia potest recipere esse ab alio, scilicet ab agēte. in vno sensu est vera, & in altero falsa. si enim ly pot, dicat posse distinctū cōtra impossibile. Arist. dicit eā esse falsam, est enim sensus q̄ ideo potētia est ad esse: quia nō est impossibile ipsam recipere esse ab agēte, & sic cęlū esset in potētia ad motū, cū recipiat ipsum ab alio. Si autē ly potest, dicat potentiam, vt distinguitur cōtra esse in actu, tūc propositio est vera, ideo enim aliquid est in potētia ad esse: quia pot recipere esse quod adhuc nō habet, sicut ideo aliquid est potētia ad nō esse, quia pot habere nō esse quo caret, sed cū omnis act⁹ possibilis haberi ab aliqua potētia nō nisi per trāsmutationē acquiratur, ad nostram positionē reditur, quod scilicet potētia passiuā sola sit ad esse.

Alias ratiōes, quibus separabilitas substantiæ, ab omni accidētē à Scotistis probatur, ex lupradictis facile est soluere. Assumit siquidem propositiones, quarum falsitas est superius declarata.

Substantia est eam acciden- sium. T. c. 4. Sed, quia illud, quod dicitur maximē & verissimē in quolibet genere, est in causa eorum, quę sunt post in illo genere: sicut ignis, qui in fine caliditatis est causa caloris in rebus calidis, vt in secundo Meta. dicitur: ideo substantia, quę est principium in genere entis, maximē & verissimē essentiam habens, oportet quod sit causa accidentium, quę secundario & quasi secundum quid rationem entis participant.

In hac secūda parte capituli diuersitatem accidētium inter se declaraturus pręmittit causam accidētium, quę sit, vt causas diuersitatis eorū insinuet tali cōclusionē, Substantia est causa accidentiū, quā probat sic. Maximē & verissimē ens est causa reliquorū entiu: substantia est maximē & verissimē ens. ergo substantia est causa aliorū entiu: sed talia sunt accidētia. Minor verō ex septimo Meta. in principio patet. Maior verō ex secundo

10 T. c. 2. T. c. 4. Meta. tex. Com. 4. habetur, vbi dicitur, q̄ vniuersaliter id quod est maximē tale in aliquo ordine, q̄ est causa omnium aliorum in illo ordine, vt sic: sicut ignis qui in ordine calidorum est maximē calidus: omnium calidorū est causa vt sint calida. Vtitur autē nomine generis in litera, sicut Arist. vtitur vbi vniuocatione: eo q̄ ad veritatē huius propositionis exigitur, q̄ causa communiceat cum effectu in nomine & ratione, licet analogicē eadem, nō enim sequitur, cęlum est causa omnium calidorū, ergo cęlum

est maximē calidū, quod tamē sequeretur, si cęlo calidi nomen non æquiuocē cōueniret. Quia igitur substantia & accidēs in nomine & ratione entis analogā tamen cōueniunt, & substantia maximē est ens, ideo causa est omnium aliorum vt entia sint.

Quod tamen diuersimode contingit: quia enim partes substantiæ sunt materia & forma, ideo quędam accidētia principaliter cōsequuntur formā & quędam materiam. Quia accidentia causantur à substantia in qua sunt, & effectiuū diuersitas ex causis provenit, assignat diuersitatem inter accidentia à priori ex diuersitate partium substantiæ à quibus fluunt: & ponit tres distinctiones.

10 Quarū prima cum suis diuisionibus talis est, Accidentium alia sequuntur principaliter formā: alia sequuntur principaliter materiam. Accidentiū sequentium formā quędam communicant materię, quędā verō sunt separata à materia. Accidentium autem sequentium materiam, quędam sequuntur eam in ordine ad formā generalem & quędam in ordine ad formā specialem.

20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250 260 270 280 290 300 310 320 330 340 350 360 370 380 390 400 410 420 430 440 450 460 470 480 490 500 510 520 530 540 550 560 570 580 590 600 610 620 630 640 650 660 670 680 690 700 710 720 730 740 750 760 770 780 790 800 810 820 830 840 850 860 870 880 890 900 910 920 930 940 950 960 970 980 990 1000 1010 1020 1030 1040 1050 1060 1070 1080 1090 1100 1110 1120 1130 1140 1150 1160 1170 1180 1190 1200 1210 1220 1230 1240 1250 1260 1270 1280 1290 1300 1310 1320 1330 1340 1350 1360 1370 1380 1390 1400 1410 1420 1430 1440 1450 1460 1470 1480 1490 1500 1510 1520 1530 1540 1550 1560 1570 1580 1590 1600 1610 1620 1630 1640 1650 1660 1670 1680 1690 1700 1710 1720 1730 1740 1750 1760 1770 1780 1790 1800 1810 1820 1830 1840 1850 1860 1870 1880 1890 1900 1910 1920 1930 1940 1950 1960 1970 1980 1990 2000 2010 2020 2030 2040 2050 2060 2070 2080 2090 2100 2110 2120 2130 2140 2150 2160 2170 2180 2190 2200 2210 2220 2230 2240 2250 2260 2270 2280 2290 2300 2310 2320 2330 2340 2350 2360 2370 2380 2390 2400 2410 2420 2430 2440 2450 2460 2470 2480 2490 2500 2510 2520 2530 2540 2550 2560 2570 2580 2590 2600 2610 2620 2630 2640 2650 2660 2670 2680 2690 2700 2710 2720 2730 2740 2750 2760 2770 2780 2790 2800 2810 2820 2830 2840 2850 2860 2870 2880 2890 2900 2910 2920 2930 2940 2950 2960 2970 2980 2990 3000 3010 3020 3030 3040 3050 3060 3070 3080 3090 3100 3110 3120 3130 3140 3150 3160 3170 3180 3190 3200 3210 3220 3230 3240 3250 3260 3270 3280 3290 3300 3310 3320 3330 3340 3350 3360 3370 3380 3390 3400 3410 3420 3430 3440 3450 3460 3470 3480 3490 3500 3510 3520 3530 3540 3550 3560 3570 3580 3590 3600 3610 3620 3630 3640 3650 3660 3670 3680 3690 3700 3710 3720 3730 3740 3750 3760 3770 3780 3790 3800 3810 3820 3830 3840 3850 3860 3870 3880 3890 3900 3910 3920 3930 3940 3950 3960 3970 3980 3990 4000 4010 4020 4030 4040 4050 4060 4070 4080 4090 4100 4110 4120 4130 4140 4150 4160 4170 4180 4190 4200 4210 4220 4230 4240 4250 4260 4270 4280 4290 4300 4310 4320 4330 4340 4350 4360 4370 4380 4390 4400 4410 4420 4430 4440 4450 4460 4470 4480 4490 4500 4510 4520 4530 4540 4550 4560 4570 4580 4590 4600 4610 4620 4630 4640 4650 4660 4670 4680 4690 4700 4710 4720 4730 4740 4750 4760 4770 4780 4790 4800 4810 4820 4830 4840 4850 4860 4870 4880 4890 4900 4910 4920 4930 4940 4950 4960 4970 4980 4990 5000 5010 5020 5030 5040 5050 5060 5070 5080 5090 5100 5110 5120 5130 5140 5150 5160 5170 5180 5190 5200 5210 5220 5230 5240 5250 5260 5270 5280 5290 5300 5310 5320 5330 5340 5350 5360 5370 5380 5390 5400 5410 5420 5430 5440 5450 5460 5470 5480 5490 5500 5510 5520 5530 5540 5550 5560 5570 5580 5590 5600 5610 5620 5630 5640 5650 5660 5670 5680 5690 5700 5710 5720 5730 5740 5750 5760 5770 5780 5790 5800 5810 5820 5830 5840 5850 5860 5870 5880 5890 5900 5910 5920 5930 5940 5950 5960 5970 5980 5990 6000 6010 6020 6030 6040 6050 6060 6070 6080 6090 6100 6110 6120 6130 6140 6150 6160 6170 6180 6190 6200 6210 6220 6230 6240 6250 6260 6270 6280 6290 6300 6310 6320 6330 6340 6350 6360 6370 6380 6390 6400 6410 6420 6430 6440 6450 6460 6470 6480 6490 6500 6510 6520 6530 6540 6550 6560 6570 6580 6590 6600 6610 6620 6630 6640 6650 6660 6670 6680 6690 6700 6710 6720 6730 6740 6750 6760 6770 6780 6790 6800 6810 6820 6830 6840 6850 6860 6870 6880 6890 6900 6910 6920 6930 6940 6950 6960 6970 6980 6990 7000 7010 7020 7030 7040 7050 7060 7070 7080 7090 7100 7110 7120 7130 7140 7150 7160 7170 7180 7190 7200 7210 7220 7230 7240 7250 7260 7270 7280 7290 7300 7310 7320 7330 7340 7350 7360 7370 7380 7390 7400 7410 7420 7430 7440 7450 7460 7470 7480 7490 7500 7510 7520 7530 7540 7550 7560 7570 7580 7590 7600 7610 7620 7630 7640 7650 7660 7670 7680 7690 7700 7710 7720 7730 7740 7750 7760 7770 7780 7790 7800 7810 7820 7830 7840 7850 7860 7870 7880 7890 7900 7910 7920 7930 7940 7950 7960 7970 7980 7990 8000 8010 8020 8030 8040 8050 8060 8070 8080 8090 8100 8110 8120 8130 8140 8150 8160 8170 8180 8190 8200 8210 8220 8230 8240 8250 8260 8270 8280 8290 8300 8310 8320 8330 8340 8350 8360 8370 8380 8390 8400 8410 8420 8430 8440 8450 8460 8470 8480 8490 8500 8510 8520 8530 8540 8550 8560 8570 8580 8590 8600 8610 8620 8630 8640 8650 8660 8670 8680 8690 8700 8710 8720 8730 8740 8750 8760 8770 8780 8790 8800 8810 8820 8830 8840 8850 8860 8870 8880 8890 8900 8910 8920 8930 8940 8950 8960 8970 8980 8990 9000 9010 9020 9030 9040 9050 9060 9070 9080 9090 9100 9110 9120 9130 9140 9150 9160 9170 9180 9190 9200 9210 9220 9230 9240 9250 9260 9270 9280 9290 9300 9310 9320 9330 9340 9350 9360 9370 9380 9390 9400 9410 9420 9430 9440 9450 9460 9470 9480 9490 9500 9510 9520 9530 9540 9550 9560 9570 9580 9590 9600 9610 9620 9630 9640 9650 9660 9670 9680 9690 9700 9710 9720 9730 9740 9750 9760 9770 9780 9790 9800 9810 9820 9830 9840 9850 9860 9870 9880 9890 9900 9910 9920 9930 9940 9950 9960 9970 9980 9990 10000

Forma autem inuenitur aliqua, cuius esse non dependet à materia, vt anima intellectualis. Materia verō non habet esse nisi per formā, vnde in accidentibus, quę sequuntur formā, est aliquid, quod non habet cōmunicationem cum materia, vt intelligere, quod non est per organum corporale, sicut probat Philosophus in tertio de Anima. Aliqua verō ex consequentibus formā sunt, quę habent cōmunicationem cum materia, vt sentire, sed nullum accidens sequitur materiam sine cōmunicatione formę.

Hic ponitur prima subdiuisio cū eius causa. Cū enim proprię virtutes & proprietates & operationes formarū ipsi formis proportionari debeat: ita si essentia ipsius formę sit dependens à materia: virtus & operatio eius (cū nō sint ipsa forma à qua fluunt perfectiores: dependere oportet à materia. Et si essentia formę est independens à materia virtutem aliquā oportet habere à materia independentem, aliquo in ociose fecisset natura formam independentem, fecisset siquidē naturā eleuatam supra materiam, vt sic nō posset operari & cōsequenter nec finē propriū consequi. vnūquodq; enim est ppter suā operationē, vt dicitur secundo cęli, tex. cō. 17. Quia ergo inuenitur duplex genus formarū substantialium, dependentiū scilicet à materia, vt sunt omnes formę materiales, & independentium ab ea vt est anima humana: ideo inuenitur duplex genus accidētium sequentium formam.

Quędam enim fluunt à forma dependente à materia, & hęc ita fluunt ab ea, quod tamen recipiuntur subiectiuē in compositis: propterea dicitur quod habent cōmunicationem cum materia: vt sentire, vegetare, & huiusmodi.

Quędā verō fluunt à forma independentē à materia vt sic: & hęc ita fluunt ab ipsa forma, quod recipiuntur in sola forma subiectiuē: & propterea dicuntur non habere cōmunicationem cum materia, vt intellectus & voluntas intelligere, velle, & huiusmodi.

N E C Arbitraris nos immemores contradicere superius nūctidicis: vtrunq; enim est verū quod, scilicet omne accidens est compositi, vt supra diximus: & quod aliquid accidens est solius formę, vt modō dicimus. Accidens enim esse alicuius potest intelligi dupliciter. Vno modo vt completi principij elicitiui & receptiui. Alio modo vt suppositi, homo secundo modo omne accidens

Accidētia sunt sequentia formam substantialem, alia se rō materialem. Accidētia alia sequuntur eam in ordine ad formā generalem & quędam in ordine ad formā specialem. quę sequuntur formam aliquam materiam. T. c. 17. In hoc cap. i. accidētia quę sequuntur formam aliam sequuntur formam à materia dependens. T. c. 6. T. c. 17. Accidētia quędam sequuntur formam dependentem à materia, & hęc ita fluunt ab ea, quod tamen recipiuntur subiectiuē in compositis: propterea dicitur quod habent cōmunicationem cum materia: vt sentire, vegetare, & huiusmodi. T. c. 17. Accidētia quędam sequuntur formam independentem à materia vt sic: & hęc ita fluunt ab ipsa forma, quod recipiuntur in sola forma subiectiuē: & propterea dicuntur non habere cōmunicationem cum materia, vt intellectus & voluntas intelligere, velle, & huiusmodi. T. c. 6.

Top. 6.4

accidēs est cōpositi cuius est esse & fieri. vnde anima non intelligit suppositū. quod operatur Sed Sortes per animā. Primò verò modo aliquod accidēs est ipſius anime & aliquod est cōpositi: virtus enim intellectiua nō est ſubiectiue in aliqua parte corporis, cōposita ex materia & forma, ſed eſt ſubiectiue in ſola eſſentia animæ. vnde in tertio de Anima, tex. com. 4. dicitur q̄ intellectus nullus corporis eſt actus. Virtutes autem ſenſitiue non ſunt ſubiectiue in ſola anima, ſed in determinatis corporis partibus cōpositis ex materia & forma ſubſtantiāli. ſimiliter cōpletum elicitiuū principiū ſenſationis non eſt ſola potentia anime ſed cōpoſitum ex organo corporali & virtute animæ. Intellectiōis autē principiū elicitiuū cōpletum eſt ipſa ſola virtus intellectiua: & cū operatio immanēs ſit ſubiectiue in ſuo elicitiuo principio, intelligere erit i ſolo intellectu ſicut in ſubiecto. ¶ Propterea S. Thom. alibi dicit, q̄ anima intelligit ſicut oculus videt: videt vt cōpletum principiū elicitiuum, oculus enim nominat cōpoſitum ex organo corporeo & virtute animæ: non ergo contradicunt iſta, omne accidens eſt cōpoſiti, vt ſuppoſiti, & aliquod accidens ex ſolius forme, vt completi principij elicitiui & receptiui. Et licet totus terminus ſit de accidentibus ſubſtantiariū materialium: ex his tamen innuitur natura accidentium, quæ ſequuntur formam independentem à materia. ¶ Et nota quòd antequam ponatur alterius membri ſubdiuiſio aſignatur cauſa in litera, quare non ſit talis ſubdiuiſio de accidentibus ſequentibus materiam, qualis facta eſt de his quæ ſequuntur formam vt dicitur, Accidentium ſequentium materiam, quædam communicantur formæ & quædam non: & cauſa eſt iſta: quia non inuenitur duplex materia, altera dependens à forma & altera non, ſicut inuenitur duplex forma: nulla enim materia poteſt eſſe ſine forma vt probatum fuit.

Ca. 5. q. 8. Accidētium, quæ ſequuntur materiam diuerſa duplex generantur.

In his tamen accidentibus quæ materiam cōſequuntur, inuenitur quædam diuerſitas. Quædam enim accidētia cōſequuntur materiam ſecundū ordinem, quem habet ad formam ſpecielem, vt masculinū & femininū in animalibus quorū diuerſitas ad materiam reducitur, vt dicitur in decimo Meta. vnde remota forma animalis dicta accidentia nō remanēt niſi æquiuocē. Quædam verò cōſequuntur materiam ſecundum ordinem, quæ habet ad formam generalem: & ideo remota forma ſpeciali adhuc in ea remanent, ſicut nigredo entis eſt in Aethiope ex mixtione elementorum, & non ex ratione anime: & ideo poſt mortem in eo remanet.

Signum differētia aſſignata.

Hic ponitur alterius membri diuiſio talis, Accidentium ſequentium materiam quædam ſequuntur eam in ordine ad formam generalem: quædam in ordine ad formam ſpecielem. Illa accidentia dicuntur ſequi materiam in ordine ad formam generalem, quæ indiuiduo generis altioris cōueniunt ratione magis ſuæ materiæ, quàm formæ: ſicut hoc mixtū habet cutis nigredinē non ex ratione formæ mixti, ſed quia materia ſua talis paſſa eſt, puta in tali climate, vbi calor ſolis abundat. Illa verò dicuntur & cōſequi materiam in ordine ad formam ſpecielem, quæ indiuiduo inferioris generis, vel ſpeciei cōueniunt magis rōne materiæ, q̄ formæ: ſicut hoc animal eſt masculinū non ratione anime principaliter, ſed quia materiam ad animam diſpoſitā talis paſſio comitata eſt: puta quia materia plenē dominio actū vigorofi feminis ſubiecta nō fuit. Signum autē, q̄ talia accidētia te habēt, ſcilicet q̄ ſequuntur materiam, ſecundum quod reſpicit formam altioris vel inferioris generis eſt q̄ aliqua eorū eiſdē rationis remanēt cōpoſito corrupto: & quædam nō remanent niſi æquiuocē. nigredo ſiquidem hominis viuī & mortuī eiſdē rationis eſt: masculinitas autē non. cauſa autē huius nulla eſt alia, niſi quia masculinitas ſequitur animal ratione ſuæ propriæ materiæ: & propterea corrupto animali & non remanēt niſi æquiuocē, oportet masculinitatē, in cuius ratione ponitur animal, æquiuocē remanere. Albedo autem quia mixti materiæ ſequitur in cadauere remanentis, ſecundum eandem diſſinitionem non æquiuocē remanet.

QVAESTIO. XVII.

Num eadem accidentia numero ſint in genito & corrupto. Auer. iſtarum quorundam opinio. In de ſubſtantiā orbis capitulo primo, & 70 primo Phyl. 66.

CIRCA Ea quæ hic dicuntur accidit dubium, Vtrum nigredo cutis in Aethiope viuō & mortuō ſit vna & eadem numero: & vniuerſaliter vtrum ſit idem numero accidens in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agenda ſunt: primò recitabitur opinio quorundam: ſecundò ponetur opinio Sancti Thomæ, tertio reſpondebitur ad obiecta.

¶ QVO Ad primum quidam opinantur accidentia communia genito & corrupto eſſe eadem numero in vtroque inter quos aliqui quibusdam verbis Auerrois innixi tali diſtinctione iuan promūt imaginationem, Accidentia cōmunia genito & corru-

pto habēt duplicem modum eſſendi, terminatum, ſcilicet & in terminatum. Accidētia interminata vocant eſſentias accidentium abſq; limitatione ad talem, vel talem gradum. Accidētia verò terminata dicunt eſſentias accidentium limitatas ad hūc vel illum gradū. Accidētia interminata ponūt eadem numero eſſe in genito & corrupto: nō autem terminata, vnde ſicut quantitas interminata cōmunis expreſſe à Comm. & eadem in omnibus ponit: ita color interminatus cōmunis: & idē eſt in aère & igne. ¶ Cōfirmatur autē opinio iſta autoritatibus & rationibus. Ariſtoteles enim primo de Generatione, tex. com. 23. dicēs, In his autem ſi aliqua manēt in genito & corrupto, puta in aère & aqua ſi ambo diaphana, aut humida, &c. oftendit non eſſe inconueniens quòd aliquod idē accidens ſit in genito & corrupto. Et in ſecundo de Generatione, tex. com. 25. vult expreſſe quòd in habentibus ſymbolum eſt facilius tranſitus: quia eſt facilius corrumpere vnum quam duo. Auerrois quoque in libro de Subſtantiā orbis, non longè à principio dicit nō ſolūm diſſentiones interminatas quas ſimplices vocat remanere eadē in genito: ſed vniuerſaliter qualitates omnes communes genito & corrupto. ¶ Ratio autē prima ad hoc eſt: quia ſi qualitates diſponētes materiam rei corrupendæ ad nouā formam corrupuntur, queritur, Quid educit formam generandam? non poteſt dici quòd illud ſit agens extrā: quia hoc non poteſt facere, niſi per qualitates medias introductas in materia: qualitates autem illæ corrumpi dicuntur ab aduerſario ante inductionem formæ: ergo remanet, quòd nihil ſit quod educat formam: quod eſt impoſſibile. ¶ Præterea, Qualitates ſymbolæ, queritur, a quo corrumpuntur, cum nullum contrarium appareat: & fruſtrā corrumpi res cenſeatur in aliquo inſtanti in quo eadem oportet generari. ¶ Præterea figura cadaueris, organi ratio & cicatrix, & ſi quæ ſunt huiusmodi, ſi non remanent eadem quantitas a quo generantur: & cū non poſſit dici à quo generantur per modum ſequelæ, oportet quòd nullum ſit generans. Quod autem non generentur per modum ſequelæ, probatur. Accidentia enim aliqua ideo cōſequutiue generantur, quia dans formam, dat cōſequentiam ad formam: modo iſta accidentia repugnant formæ magis quam ſequantur eam: cuius ſignum eſt, quia ſub forma cadaueris ad corruptionem tendunt. Et hæc de primo.

CONCLUSIO.

Num ſunt eadem numero accidentia in genito & corrupto.

¶ QVO Ad ſecundum ſciendum eſt Thomiſtarum eſſe opinionem: nullum accidens eſſe idem numero in genito & corrupto. Sequit̄ enim hoc neceſſario ex noſtris principijs. Nā ſi nullū accidēs eſt ſubiectiue in materia: & non datur niſi vna forma ſubſtantiālis in cōpoſito, impoſſibile eſt idē accidēs remanere idē numero: migraret ſiquidem accidens de ſubiecto in ſubiectum, & eſſet idem & non idem. Nec rationes pro nunc ad hanc conſiſionem afferam, quia oportet ad hoc efficaciter probandum probare illud principium, ſcilicet quòd in cōpoſito eſt tantum vna forma ſubſtantiālis. Sed declarabo quomodo hoc ſit poſſibile, & quomodo defendenda eſt ab aduerſariis poſitio noſtra.

¶ Sciēdum eſt igitur accidens quadrupliciter corrumpi. Primò per alterationē oppoſitā ſuo contrario: vt frigus à calido. Secundò ad abſentiā cōſeruatū agēis, vt lumen in aère deſinit Sole recedente. Tertio ad corruptionē ſubiecti, vt riſibilitas corrumpitur homine mortuo. Quarto ad corruptionē terminati, vt ſimilitudo deſinit cōſimili perēpto. Et quia quot modis dicitur vnum oppoſitorū, tot modis dicitur & reliquū, accidēs generat quadrupliciter. Primò ab agēte ſibi ſimili per tranſmutationē: ſicut aqua caleſcit ab igne calido. Secundò ad præſentiam agentis fieri & eſſe, vt lumē in aère ſit à Sole præſente. Tertio ad generationē ſubiecti, vt riſibile generat homine genito. Quarto ad generationē termini, vt ſorte ſolo albo exiſtēte, ſtatim ad alteri⁹ albi generationē cōſurgit in ſorte ſimilitudo. Et licet omnib⁹ iſtis modis cōtingat accidēs ſm totā latitudinem corrūpi: nullus tamē illorū modorum cōuenit accidentibus omnibus niſi tertius. Cōmune namq; eſt omnibus accidentibus corrūpi eorum ſubiecto corrupto, cū accidētis eſſe ſit in eſſe: & ideo ſufficiens cauſa corruptionis accidētij reddidit, quādo ſubiecto corrupto aſſignat. Vnde cū ex aère ſit ignis, licet nō oporteat corrūpi calore aēris, ſed porius intēdi: quia tamē aēr qui ſubiectū illius eſt, corrūpitur, nec ceſſe eſt ipſum quoq; calorem corrūpi abſq; cōtrario ad ſolum ſubiecti defectū. Propterea apparet qualiter peccent peccato fallaciæ cōſequētis argumēta ea quæ qualitates ſymbolas & diſpoſitiones pro forma introducta iactantes: quia carent contrario corrūpente, remanere inferunt.

¶ Et notādum, q̄ quando accidens generatur ad generationem ſubiecti, vel corrūpitur ad corruptionem ſubiecti: tunc cū eadem actio terminetur ad vtrūque, ad ſubiectum per ſe, & eadem cōſecutiue, non oportet querere aliud generans, vel corrūpens niſi generatiuum vel corrūptiuū ſubiecti. Idem enim eſt agēs q̄ vtrūque ſimul & eadem operatione facit: ſicut cū ignis,

Opul. Caiet.

SS 4

ex

non est actu in aere, nisi concurrente extrinseco illuminante: lumen enim est actus diaphani secundum actum, vt dicitur secundo de Anima, text. Comment. 69.

¶ Profundiorē autem huius diuisionis causam elicio ex Prima secundā. 10. art. 1. ad 2m q̄ scilicet ideo aliqua accidentia oriuntur ex principiis essentialibus inseparabiliter fm̄ actū completum, aliqua autē separabiliter fm̄ actū cōpletum, & inseparabiliter secundum aptitudinem: quia illa sequuntur rei actualitatem, ista verō potētiā. Quod sic intelligo quia vnūquodque agit fm̄ quod est actu: patitur autē secundum quod est in potētia ex sufficienti rei actualitate p̄cedit quod accidens in se cōpletē producat, & per oppositum ex sufficiente actualitate, & consequenter potētiā ex qua omnis sufficientia est, prouenit q̄ res habet accidens in se secundum aptitudinē tantū: & q̄ ab illo expectet actualitē, seu quod accidens separabile sit secundum actualitatem, quod idem est.

¶ Amplius cum esse & bonū actualitē sequant, & non esse & malum potētiā: ex actualitate rei prouenire necesse est esse accidens perfectū & inseparabile secundum actum & aptitudinē, & per oppositum ex rei potētiā procedere oportet in cōpletionē accidentis, separabilitatē eius fm̄ actum: igitur enim separabilis ipsa quoddam non esse. cum nihil aliud sit, quā negatio necessariā sequelē sui esse cōpleti ad esse subiecti. Intelligere autem hic vt supra, scilicet q̄ ex actualitate subiecti aptitudo est: ex potētiā autem separabilitas accidentis secundum suam actualitatem.

¶ Aduertendū vero est, q̄ S. Thomas passiones, quę dicuntur aptitudinē non collocavit simpliciter inter accidentia ex essentialibus principiis fluētia, sed potius ipsarū passionū & aptitudinū actus quos fm̄ incompletū esse aptitudines vocauit. Fecit autem hoc: quia aptitudo de se nō habet rationem illius per se producti; seu producibilis: nullum enim naturale produciens intendit aptitudinē, sed aptum illius: nō est nanque opus risibilitate, nisi vt rideatur, vnde & risibilitas inchoatio quędā risus est: p̄pterea igitur inter effectus essentialiū principiorū aptitudo nō est simpliciter posita, sed actus quia nō ipsa, sed eius actus est qui a principiis productiuus intendit: & quia aptitudo nihil aliud est quā inchoatio quędā. inchoatio autē est actus imperfectus: ideo accidentia fm̄ actum incompletum aptitudines vocantur.

ANTE QVAM Terminem^r tractatū de diuersitate accidentiū, quæratur an omne accidēs habet aliquod subiectū propriū, aut aliqua accidentia sint ita cōmunia, quod nulli propria.

¶ Est autem ratio dubitandi: quia si omne accidens est propriū alicui, cum proprium conueniat omni, soli, & semper: nullum accidēs erit separabile ab eo in quo est. Inesset enim soli & semper proprio subiecto.

Amplius sequeretur, semper, corruptionem cuiuscunque accidentis comitē fieri corruptioni substantię, sicut corrupto risibili corrumpitur homo. Patet consequentia, quia corrupto proprio, necesse est corrumpi illud cuius est proprium, aliter non conueniret ei semper: hęc autē experimur esse falsa, vt patet in accidentibus communibus & actibus secundis.

¶ Ex oppposito autē, cū omne accidēs sit diffinibile, & in diffinitione cadat subiectū, de quo accidēs per se predicatur, vt patet primo Posteriorū, & secundo Metaphysicę, oportet q̄ omne accidens habeat proprium & per se subiectum, per se nanque supponit de omni semper & necessario.

AD Huius dubitationis euidētiam sciendū est, q̄ cum apud S. Tho. in quæstione de virtū. quæst. 1. arti. 3. subiectum habeat triplicem habitudinem ad propriū accidens, s. sustentantis ad sustentatū, potētiā ad actum, & principij & principiatū, sicut calor ignis nō habet esse, nisi sustentet in igne, & est forma accidentalis eius, & oritur ex ipso, fm̄ quod participat istas conditiones, potest dici accidentis subiectū, & secundū quod ab istis habitudinibus recedit, potest negari accidentis, subiectum. Vnde propter defectū primę, quę principalior est, dicitur in primo Posteriorū, q̄ nullū accidens est subiectiue in alio accidente, quia videlicet nullū accidens potest sustentare aliud, sed sola substantia, quę est ens per se, alius fulcimentum præbet essendi. Quia autē aliquod vnū accidens potest comparari ad aliud, vt potētia ad actum, & quandoque vt proximū principium ad principiatum, & ideo conceditur etiā vnū accidens esse subiectū alterius, quemadmodum superficies dicitur subiectum coloris, quia est importētia respectu coloris, & dulcedo esse in calido & humido, quia causatur ex calido & humido.

¶ Potest ergo quadruplicem intellectū habere dubitatio mota. Primō potest intelligi, vt quæratur, an omne accidens habeat proprium subiectum vt sustentatiuū, secundo, an habeat proprium subiectū vt potētiā, tertio an habeat proprium subiectū vt sustentatiuū potētiā, & principium simul.

SI QVÆS TIO sic secundum primum sensum, respon-

detur negatiuē. q̄. s. omne accidēs habet propriū subiectum in ratione sustentantis, vt probat rationes primō inductę, multę enim sunt accidentia, quę nullū propriū sustentans sibi vēdicat, sed cōiter multis insunt, vt eorū separatō ostēdit, separantur naq̄ à substantia sustentante ea naturaliter remanent, quod de propriis accidentibus dici nō potest. Eadē quippe substantia abiq̄ sui mutatione contraria sustentat, vt dicitur in Prædicamentis.

¶ Si autē iuxta fm̄ sensum dubitetur, respōdetur affirmatiuē, q̄ scilicet omne accidens habet propriū subiectū in ratione proprię potētię, eo q̄ quilibet actus respicit propriā potētiā, sicut enim actus respicit potētiā, sic talis actus talem potētiā, & actus specificus potētiā specificā, accidens autē omne actus quidem est, igitur omne accidens habet propriā potētiā, cuius est actus, propter quod tertio Physic. text. Com. 10. dicitur, potētia ad inhrmitatē est alia à potētia ad sanitatem, eo q̄ sanitas est aliud ab inhrmitate, & 12. Meta. longo processu probat, principia Prædicamentorū esse eadē proportionabiliter, quia cuiuslibet actui propria respondet potētia.

¶ Si autē tertio sensu inquirat, respōdetur negatiuē, q̄ sci. non omne accidens habet aliquod subiectū propriū in ratione principij propriij, eo q̄ habere subiectū proprium in ratione principij includit fluxum illius accidentis à tali subiecto in genere causę efficiētis, eo modo, quod duorum effectū ordinē inter sese habentiū prius est causa effectiua eius, quod necessariō primū p̄ductionē sequit, siue illud subiectū sit receptiuū accidentis. vt quo, siue vt quod: patet q̄ non oē accidēs fluit à suo receptiuo effectiue: sed multa sunt, respectu quorum receptiuum purē passiuē se habet: vt patet cū species rei sensibilibus recipit in medio, siue in sensu.

¶ Si autem quarto modo intelligatur quęstio, patet quid dicendum sit: negatiuē enim respondere oportet.

SED Aduertendū est q̄ hæc, quę diximus intelligi debēt de accidentibus. s. seorsum acceptis actibus, & seorsum aptitudinibus: loquēdo naq̄ de accidentibus, vt S. Tho. in litera loquit. s. non iudicādo actualitates accidentiū seorsum ab aptitudinibus: dicitur q̄ omne accidēs fm̄ suā radicalem aptitudinē habet aliquod subiectū proprium in ratione sustentantis potētię & principij, licet non fm̄ suam actualitatem eo q̄ aptitudo ad tale accidens nō est nisi à tali gradu substantiāli fluat mediātē, vel immediātē, & cōsequētē nisi in tali gradu subiectiue sustentetur immediātē, vel immediātē. Verbi gratia, Lumen fm̄ suam actualitatem & substantiā, licet sit ab extrinseco, & sit accidēs separabile: tamen fm̄ suam inchoationē, seu radicalem aptitudinem, puta diaphanitatē est inseparabile: & fluit à certo gradu substantiāli cōmuni superioribus & inferioribus. Et similiter se de: & licet sit accidens, per accidens tamen fm̄ suā aptitudinē est proprium: & nō natum cōuenire nisi certo enti, puta animali tali &c. fluit enim aptitudo ad sedendum ex suis principiis. Similiter & videre licet sit accidens separabile: radicalistamē aptitudo ad videndum separari à tali animali non potest.

¶ Ex his patet quomodo ad vtranq̄ partē rationis adductę verum cōcludit diuersimodē. Nam loquēdo de accidentibus fm̄ suas essentialitates & actualitates, cōclusio rationū primō adductarum cōceditur, accipiēdo subiectū in ratione sustentantis & principij. In ratione aut potētię falsa est cōclusio, vt dictū est. Nec probatio cōtra hunc applicata sensum valet: eo q̄ cū dicitur, q̄ propriū cōuenit soli, oī & semper, intelligit de ipso proprio nō fm̄ suā actualitatem, sed secundum aptitudinē. Et similiter cū dicitur q̄ ad corruptionē propriij desinit subiectum, intelligitur, si corrumpitur fm̄ aptitudinem: non autem secundū actum, vniuersaliter loquēdo. Vel dicatur q̄ inseparabilitas, & huiusmodi non cōuenit accidenti, vt respicit subiectū in ratione proprię potētię, sed vt sustentatiuū, & principij. Loquēdo autem de accidentibus fm̄ suas aptitudines, patet quomodo rationes peccant. Dico enim q̄ nullū accidēs est separabile fm̄ aptitudinē radicalem saltem, sed cōuū subiecto necessario: & q̄ corrupto accidente secundum talem aptitudinē potest subiectum corrumpi. Ratio autē in oppositū adducta concludit, q̄ omne accidens habet subiectū, de quo per se predicat fm̄ se, vel secundū suā aptitudinem. Cū enim eius sit actus, cuius est potētia (vt dicitur in Somno & vigilia) idem subiectū erit q̄ cadit in diffinitionem accidentis, fm̄ aptitudinē & secundū actum: sicut homo debet poni non solū in diffinitione risibilis, sed ritus. Stant ergo ista duo simul, q̄ accidens secundū suam actualitatem non habeat proprium subiectū, cui vniuersaliter soli & semper insit: & tamen habeat propriū subiectū per quod diffiniri debeat: quia ad hoc fm̄ sufficit, q̄ secundum se vel secundum suam aptitudinem per se de illo subiecto predicetur. Ad primum verō sufficit accidens fm̄ se tantū non predicari per se de subiecto.

Sciendū est autem, quod in accidentibus in alio modo sumuntur genus, differentia, & species, quā in substantiis, quia enim in substantiis ex materia & forma substantiāli

T. c. 69
Primā.
Secundā.
q. 10. a.
1. q. 2.

T. c. 9.
To. c. 4.
c. 17.
Nūm
quoduis
accidēs
habeat
aliquid
subiectū
propriū

Quæstio
de corruptionibus
q. 1. art.
3. c.

T. c. 35.

Leib. 1.
Accidētia
sua
cōcreta

non sit per se vnum, vna quadam natura ex eorum coniunctio-
ne resultante, quæ proprie in Prædicamento substantiæ col-
locatur, ideo in substantiis nomina conereta, quæ compo-
situm significant, proprie in genere esse dicuntur, sicut gene-
ra, vel species, vt homo vel animal: non autem forma vel
materia est in Prædicamento hoc modo, nisi per reductio-
nem, sicut principia in genere principiatorum esse dicun-
tur. Sed ex accidente & subiecto non sit vnum per se, vnde
non resultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui in-
tentio generis vel speciei possit attribui, vnde nomina acci-
dentium concretive dicta non ponuntur in Prædicamen-
to, sicut species vel genera, vt album vel musicum, nisi per
reductionem, sed solum secundum quod abstracta signifi-
cantur, vt albedo & musica.

In hac tertia parte capitali huius determinat, quomodo acci-
dentia se habeant ad intentiones logicas, & primò, quomodo se
habent ad esse in prædicamento, deinde vnde sumatur in eis gen-
us & differentia. Quo ad primum ponit duas conclusiones, scilicet,
Accidentia in concreto non sunt proprie in prædicamento.
Et accidentia in abstracto proprie sunt in prædicamento.

AD quarum evidentiam sciendum est, quod accidentia habent v-
num modum essendi, scilicet esse in alio, non enim sunt nisi insunt
alicui. Habent autem duos modos intelligendi, eo quod intellectus
est natus ea, quæ sunt adunata in re, diuidere. Intelligitur enim
quædoque cointelligendo sibi subiectum, cui insunt, & intelligitur
per modum accidentis, eo quod accidentis esse est in alio esse. Quan-
doque verò intelliguntur solitariè, non cointelligendo, scilicet
eis subiectum, cui secundum rem insunt, & tunc intelliguntur per
modum substantiæ, eo quod esse per se, id est solitariè soli substan-
tiæ conuenit, accidentia enim semper comite egent. Cum autem
modus significandi non fundet super modo essendi, sed intelligendi,
sicut habent duos modos intelligendi, sic habet duos modos
significandi. Vnde significatur quædoque, con significando subiectum,
& tunc significatur per modum accidentis, & vocatur significa-
ta in concreto, vt album, nigrum, &c. Quandoque verò significatur
ipsa sola, absque scilicet subiecti con significacione, & tunc signifi-
cantur per modum substantiæ, & vocantur significata in abstra-
cto, vt albedo & nigredo. Abstractum enim & concretum in acci-
dentibus, licet differant in modo significandi, id est penes con-
significare subiectum, & non con significare illud, conueniunt tamen
in significacione ipsius forme accidentalis. Album enim purum quali-
tate significat (sicut in Prædicamento dicitur) sicut & albedo,
album significat albedinem in subiecto, albedo autem significat al-
bedinem absque illo. Quia igitur accidentia in concreto totum
coniunctum important, pura sicut album albedinem in subiecto,
coniunctum autem hoc non est vnum per se, sed vnum & ens per
accidens, id autem quod in prædicamento reponitur, debet impor-
tare vnum & ens per se, cum prædicamenta diuidant ens per se,
quinto Met. text. Com. 14. ideo accidentia in concreto non proprie
reponuntur in prædicamento. Et hæc est ratio, qua in litera pri-
ma conclusio probatur, quæ sic formari potest, Nullum nomen impor-
tans ens & vnum per accidens, est proprie in prædicamento, concretum
accidentale importat vnum & ens per accidens, ergo nomen con-
cretum accidentale non ponitur in prædicamento, proprie & per se.
Ad declarationem Minoris ponit differentia inter concretum acci-
dentale & substantiale in hoc, quod concretum substantiale importat
compositum ex materia & forma, & tale est vnum per se, & ideo
reponit in prædicamento, vt genus, vel species, accidentale ve-
ro importat ex subiecto compositum & accidente, quod est vnum per
accidens, ex accidente enim & subiecto non sit nisi vnum per accidens,
vt dicitur 7. Meta. & ideo non debet poni in prædicamento, nisi
reductiue, eo modo quo res ipsa ad suam puritatem naturæ reducitur.
Et sic remanet secunda conclusio vera, quod accidentia, scilicet in ab-
stracto, in prædicamento speciei & generis prædicacione suscipi
unt aliter omnino à prædicacione accidentia sunt excludenda.

CVM autem audis abstractum solam formam importare, non ideo
hoc dictum putes, quod abstractum subiectum forme à se omnino exclu-
dat, hoc enim falsum est: sed ideo quia abstractum ex modo suo
significandi, quo solo differt à concreto, non includit subiectum
principaliter, sed secundario, & ex consequenti. Quod ex conueni-
entia & differentia inter ea ex modo significandi persuaderi potest.
Conueniunt enim in hoc, quod tam abstractum, quam concretum ex mo-
do significandi importat duo, scilicet quod & quo, seu subiectum
& formam. Idem enim importat definitio & definitum, licet alio
modo. Definitio autem vtriusque importat vtrunque dictorum,
vt exemplariter patet, similitas enim dicimus curuitatem na-
si, & simum nasum curuum. Quod autem hoc sit ex modo signifi-
candi, ex eo clarum est, quod tam abstractum, quam concretum puram

formam significat, vt in Prædicacione testatur Aristoteles. Differunt
autem abstractum & concretum ex varietate modi significandi
in hoc, quod concretum importat ex modo significandi principali-
ter subiectum, & secundario formam. Abstractum verò principia-
liter importat formam & ex consequenti subiectum.

Aduertendum namque est, quod contrario ordine se habet subiectum & forma,
ad significacionem nominis concreti, & eius modum signifi-
candi. Importat enim concretum ratione significacionis primo for-
mam, & subiectum non nisi ex consequenti copula. Quo ad modum
verò significandi primo subiectum & ex consequenti formam impor-
tat. Cuius signum est, quod in diffinitione concreti exprimitur primo
subiectum, & quæ prima pars est diffinitionis & forma
secundo loco ponitur quasi differentia. Dicimus namque, quod simum est na-
sus curuus. Abstractum verò & ex significacione & ex modo signifi-
candi primo formam importat, secundario autem ex eo consequenti
subiectum. In cuius signum in eius diffinitione forma ipsa primo ex-
primitur vt genus, subiectum autem secundario loco differentia, vt
patet, cum dicitur, simitas est curuitas nasi. Oritur autem hæc diffe-
rentia ex eo, quod concretum importat habitudinem inter subiectum
& formam, prout incipit à subiecto & terminatur ad formam. Ab-
stractum verò importat habitudinem inter formam & subiectum, prout
incipit à forma, & terminatur ad subiectum, vt in exemplis datis ap-
paret. Ex hoc enim quod habitudo importata per concretum, impor-
tat ex modo significandi, vt incipiens à subiecto, sequitur quod primo
importet subiectum, a quo incipit, & similiter ex hoc quod habitudo
importata per abstractum importat ex modo significandi, vt inci-
piens à forma, consequens est vt primo importet formam à qua in-
cipit. Causa enim huius diuersitatis est, quia concreta ad composi-
ta significanda sunt inuenta. Compositio autem à subiecto oritur. Ab-
STRACTA verò inuenta sunt ad significandas formas apud nos inuen-
tas simplices quidem, sed à quibus denominatio ad subiecta deri-
uat, vnde & concreta compositum quod sonat, abstracta verò formas,
vt cadetes tamē ad subiecta, non igitur propterea dictum est quod ab-
STRACTUM solam formam importet, quia nullo modo copulat subiectum,
sed quia ex modo significandi compositum non sonat, nec principia-
liter importat ipsum subiectum, quæ admodum concretum, sed ex-
trinsece ratum terminum habitudinis formæ significat.

ADVERTE hic quod de abstracto & concreto quomodo sunt
in prædicamento, aliter Metaphysicus, & aliter Logicus iudica-
bit. Cum enim apud Metaphysicum, qui res secundum suas essentias conside-
rat, & non secundum modos intelligendi, vel significandi abstractum & con-
cretum non differat, eo quod eadē res abstracte & concretè sit significa-
ta, dicit ipse sicut abstractum ita & concretum in genere esse, res e-
nim per suam essentiam ingrediuntur, vel egreditur genus Metaphysica-
liter sumptum, id est per rem generis, & non per modum signifi-
candi, vnde non dicit Metaphysicus album ens per accidens, sed hoc
album, vt patet 5. Met. text. Com. 15. & 14. & 7. eiusdem text. Com. 16.
Logicus autem, qui non res secundum suas naturas, sed secundum intentiones ad-
iunctas primis intellectibus ac significatis, considerat, dicit abstra-
ctum esse in genere, concretum verò non, quia res nomine abstracto,
significata potest denominari species, vt albedo, & genus, vt co-
lor, concretum verò non propter alietatem modi significandi vt dictum est.

Causa autem quare alietas modi significandi hæc veritate Logico
prebeat, est quia modus significandi præterit secundas intentiones,
& sub dat quodammodo ipsas, licet enim tamē modus significandi quæ se-
cunda intentio conueniat in hoc quod sequantur rem, non secundum se, sed
vt intellecta. prius tamē re, vt intellecta sequitur modus significan-
di, quæ secunda intentio, eo quod modus significandi nisi aliud est, quæ
signum modi intelligendi, sicut vox significans est signum rei intelle-
ctæ, vnde sicut vox significatiua prius sequitur re intellecta, quæ se-
cunda intentio ita eius modus significandi modi intelligendi, vt totus
ordo pertinens ad nomina primæ intentionis præcedat ordinem
quæ pertinet ad nomina secundæ intentionis. Quia igitur secundæ in-
tentiones res vt intellectas & significatas denominant, & non ab-
solute, ideo stat eandē re diuersimode intellecta & significata
denominari specie, & consequenter esse directè in prædicamen-
to & non esse directè in eo, sicut eadē natura humana significata
nomine Hominis, species est: significata verò nomine Humanita-
tis species non est, sed speciei principium. Vnde in proposito apud
Logicum res illa quæ Albedinis nomine intelligit, diuersimode sig-
nificata, in prædicamento esse affirmat, & negatur. Si enim in ab-
STRACTO significet, cum sic speciei denominatione habeat, in præ-
dicamento reponitur, si autem in concreto significet, cum sic speciei,
vel generis denominatione non habeat, quæ re extraneam ex mo-
do significandi includit, in prædicamento directè esse negatur. Et
quia intentio S. Thomæ est declarare quod accidentia se habeant
ad intentiones logicas, & non ad cuius generis rem pertineat,
ideo concretum accidentale à Prædicacione separauit.

CVM his omnibus aduertis, quod aliquid facit re reponi in prædi-
camento dupliciter. Vno modo vt ratio reponendi ipsam in prædi-
camento, alio modo vt conditio sine qua non. Ratio reponendi re in ge-
nere siue specie tamē apud Logicum quæ apud Metaphysicum est essentia
illius

illis rei, res enim per suā essentia ad genus & specie, definitur: conditio aut, sine qua, nō est modus ipse significandi. Et in prædicamento quidē substantiæ conditio, sine qua res non suscipit generis, vel speciei, &c. denominationem, est modus significandi in concreto. In prædicamentis autē accidentium conditio, sine qua non est modus significandi in abstracto: propterea cum dictum est concretū accidentale nō dicitur reponi in prædicamento apud Logicū, intellige hoc propter defectū conditionis, sine qua non, & non propter defectū rationis reponendi. Et similiter cum dicitur, q̄ humanitas & vniuersaliter abstractum substantiale non est in genere substantiæ, intellige propter defectum conditionis, sine qua non, & non rationis reponendi.

In acci-
dentibus
nō sumi-
tur ge-
nus &
differē-
tia a
materi-
a & for-
ma, sed
gen^o ex
proprio
modo
essendi
quo præ-
dicamē-
tū pars
entis cō-
stitui-
tur
sumun-
tur. t. c.
per 6.3.

Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma: ideo non potest in eis sumi genus à materia, & differētia à forma, sicut in substantiis cōpositis: sed oportet vt primum genus sumatur ex ipso modo essendi, secundū quod ens diuersimodē secundum prius & posterius de decem generibus prædicatur. sicut dicitur quantitas ex eo quod est mensura substantiæ, & qualitatis secundum quod est dispositio substantiæ, & sic de aliis secundū Philosophū in ii. Met. ¶ Hic declaratur vnde in accidentibus sumantur genus & differentia, p̄positionibus tribus. Prima est, Genus & differentia non sumuntur in eis ex materia & forma. Secūda est, primum genus sumitur ex proprio modo essendi, quo prædicamentū ipsum pars entis cōstituitur. Tertia est, Differentiæ sumuntur in accidentibus ex diuersitate priorū principiorū. Prima patet sic. In cōpositū ex materia, & forma non potest habere genus sumptum a materia, & differentia a forma, sed accidentia sunt incōposita ex materia & forma: igitur nō potest in eis sumi genus a materia, & differētia a forma sicut fit in substantiis cōpositis: quod qualiter intelligendū sit, supra dictū est. Secūda patet sic, Primum genus oportet explicare essentia s̄m propria potentiam, quæ est in ea: sicut vltima differentia debet explicare essentiam secundum vltimū actū: sed essentia accidentis secundum modū illum, quo pars entis cōstituitur habet propriam potentiam: ergo ex illo modo sumendum est genus primum.

INTELLIGENDVM Est hic primū ens diuidi per quosdam modos in prædicamento: sicut quoddammodo genus in speciebus per differētiās: ita q̄ sicut species per id, quo generis partes efficiuntur in esse specifico, cōstituuntur: ita prædicamēta per id, quo partes entis fiunt, in esse generalissimo cōstituuntur: & ideo modi proprii quibus ens ad quodlibet prædicamentū descendit, sunt illi, penes quos prima genera constituta sunt. Sunt autem isti modi per substantium, mensuratiū, dispositiū, relationiū, & cetera, &c. vt dicitur quinto Meta. tex. commen. 14.

NOTANDVM Est secūdo, q̄ cum genus sumatur a re secundū id quo habet rationē determinabilis, primū genus sumendum est à re secundū id, quo primo habet rationem determinabilis: primū autem habet rationem determinabilis res s̄m primum sui gradū cōcepta. Primus autem gradus rei is est, que res ex modo illo sortitur, quo propriū sibi locū inter partes entis veditat: & ideo primū genus sumptū ab illo modo entis importat rem, vt primū determinabile: & propterea ista se consequitur, sumi à re s̄m propria potentiam eius, id est secundum, id quo primo habet rationem determinabilis, & sumi à re secundum modum illum, quo entis pars sit, Et sic patet assumpta ratio

T. c. 14.
In acci-
dentibus
sumun-
tur dif-
feren-
tia secū-
dū di-
uersa il-
lorū pro-
pria pri-
cipia.

Differentiæ verò in eis sumuntur ex diuersitate principiorum, ex quibus causantur, & quia propriæ passionis ex propriis principii subiecti causantur, ideo subiectum ponitur in diffinitione eorum loco differentiæ, si in abstracto diffiniantur, secundum quod sunt propria in genere, sicut dicitur, quod simitas est nasi caritas, sed e conuerso esset si eorum diffinitio sumeretur secundum quod concretiuè dicuntur, si enim subiectum in eorum diffinitione poneretur sicut genus, quia tunc diffiniuntur per modum substantiarum cōpositarum, in quibus ratio generis sumitur à materia, sicut dicimus, quod simum est nasus curuus, similiter etiam est si vnum accidens alterius accidentis principium sit, sicut principium relationis est actio, & passio, & quantitas, & ideo secundum hæc diuidit Philosophus relationem in quinto Metaphisicæ.

T. c. 20.

¶ Hic ponitur tertia propositio, s. q̄ differentiæ sumuntur in accidentibus ex diuersitate priorū principiorum, & declaratur à posteriori. Signum enim, q̄ differentia sumatur ex diuersitate priorū principiorum, est, quod in diffinitione accidentium in abstracto, quæ propriè habet genus & differentias sub-

iectum ponitur loco differentia, hoc enim non esset, nisi accidentia differrent penes sua propria principia, propterea enim propriæ passionis differunt inter se, quia principia subiecti, ex quibus causantur, inter se differunt.

¶ Et quia posset aliquis signū hoc inficiari, dicens q̄ subiectū propriū quādoq; ponit in diffinitione proprii accidentis loco generis & nō differentia, ideo ad hanc obiectiōne excludendam subdit, Licet e conuerso esset, &c. & vult dicere q̄ licet ita sit, q̄ quando que ponatur subiectum in diffinitione proprii accidentis loco generis & non differentia, quia tamen hoc non fit, nisi cum accidens in concreto diffinitur, quod vt sic non est in genere, ideo hoc nō obstat nostræ sententiæ, quia accidentis differentia, s̄m quod in prædicamento est vnde sumēda sit, declarauimus. Causa enim, quare in diffinitione accidentis in concreto subiectū ponitur loco generis, nō est ipsa natura accidentis, ita q̄ subiectum eius essentia pro genere sibi veditat, sed est modus eius significandi, quia enim cōcretū ex modo significandi importat totum cōiunctum, s. accidēs & subiectū, ideo per modū rerum diffinitur cōpositarum in quibus genus sumitur à materia, & differentia à forma, & propterea subiectū, cum se habeat vt materia, loco generis ponit, & natura accidentis, cū se habeat vt forma, loco differentia ponitur, & dicitur, simum est nasus curuus, non sic autē est cū diffinitur accidēs in abstracto, tunc enim ponitur vt genus in quod essentia ipsius accidentis determinat sibi vt genus, & ponitur loco differentia id, à quo accidens secundū naturā suā specificam differentiam trahit, scilicet subiectū propriū, & dicitur, simitas est curuitas nasi. Manifestum quoque sit hoc, scilicet q̄ differentia accidentium sumuntur ex diuersitate priorū principiorū, nō solū, quādo accidens immediatē causat à substantia, sed etiā quādo vnū accidēs est alteri^o principium priorū: tūc enim differentias sortiuntur accidentia accusata penes diuersitate accidentium causantium vt patet de relationibus, quarū differentia attenditur penes sua fundamenta seu causas, puta actionē, passionē, & quantitātē, vt patet ex diuisione relationū facta ab Arist. 5. Met. tex. cō. 20. Et per hoc excluditur obiectiō alia, quæ posset fieri de loco & tertia passione eiusdē subiecti. Posset em̄ aliquis obiicere, quomodo alia est differentia secundæ passionis à differentia primæ, si ex principis ex quibus fluit passio: differentia sumitur, quādoquidē eadē sūt principia à quibus fluit prima & secūda. Excludit enī est obiectiō per hoc quod dictū est, q̄ quādo vnū accidēs est principium alteri^o: differentia posterioris accidentis nō ex diuersitate remotorū principiorū, sed priorū attendit: & ideo, cū priā passio sit principium secūdæ, nō iūte eadē propria & immediata principia primæ & secūdæ.

Sed quia propria principia accidentiū non semper sūt manifesta, ideo quādoque sumimus differentias accidentiū ex eorū effectibus, sicut cōgregatiū & disgregatiū visus dicuntur differentia coloris, quæ causatur ex abundantia & paucitate lucis, ex qua diuersæ species coloris causantur. Sic ergo patet, quomodo essentia est in substantiis & accidentibus, & quomodo in substantiis cōpositis & simplicibus, & quomodo intentiones logicæ vniuersales in eis inueniuntur, excepto primo principio, quod est infinite simplicitatis, cui non conuenit ratio generis vel speciei, & per consequens nec diffinitio propter suam simplicitatem, in quo si finis & consummatio huius sermonis.

¶ Quia posset tertiū aliquis dubitare de hoc quod dictū est, s. q̄ differentia accidentiū sumuntur ex eorum propriis principis, ex hoc q̄ quādoq; sumimus eorū differentias ab effectibus, sicut albedinis & nigredinis differentias dicimus cōgregare & disgregare visum: ideo ad hanc dubitatiōne tollendā dixit, q̄ hoc contingit non ex natura ipsorum accidentium, sed ex nobis, quibus propria principia accidentium occulta cum sint, opus est ex effectibus differentias sumere, quæ differentias veras quodā modo, nobis insinuat: sicut in exēplo proposito liquet, albedo enim & nigredo differunt a priori ex abundantia & paucitate lucis: lux enim in opaco corpore existēs aliquatē obūbrata albedinē cōstituit valde autē offuscata nigredinē, à posteriori autē differunt cōgregatione & disgregatione visus: ex hoc enim cōtingit disgregare, quia ibi est iatus de luce, & nō e conuerso. Et quia abundantia & paucitas lucis nō ita nobis manifestæ, sicut cōgregare & disgregare: ideo loco propriarū differentiarū, cōgregatiū & disgregatiū ponimus dicentes, albedo est color disgregatiū visus, nigredo verò cōgregatiū.

HIC ADVERTAS, Quod nō dixit subiectū esse differentia accidentis, sed poni loco differentia, habet enim propriū genus, & propriā differentia sui generis, quæ tamē absque obiecto nō possunt explicari cōplere: & ideo omnino oportet subiectū in diffinitione accidentis cadere, vt dictū est. Vltimū epilogus sit

fit eorum, q̄ dicta sunt, in quorū explicacione meā opinionē ita prolata esse volo, vt vbi veritati cōsentanea inuenta nō fuerit, & ingenio & arati venia detur, adoleſcentiam enim adhuc ago. Vbi autē veritatis tramitē secuta videbitur, grāru debita actio nes diuo Thomæ habeantur à quo quicquid veri est, didici.

Commentariorum Thomæ de viſo Caietani Cardinalis Sancti Xisti in librum diui Thomæ Aquinatis de Ente & Essentia, finis.

TRACTATUS OCTAVVS

ſolutionum quorundam locorum ſibi inuicem aduerſantium, in commentariis Sancti Thomæ contentorum.

AD FRATREM IACOBVM Creſton Scotum, lectorem Theologiæ.

RETTITIONIBVS tuis, fili chariſſime, de eſſe nolens, ad propoſita duo dubia reſpondere curavi. Proponis primò diſſonantiam dictorū noſtrorū inter ſe, dum in Commentariis primæ partis, articulo primo, quaſtione duodecima, diximus creaturā rationalem vt ordinatam ad ſclicitatē, & non abſolutē; naturaliter appetere viſionem Dei in ſe, in articulo autē primo, quaſt. 82. reſpondendo quarto argumento Scoti diximus, quod ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, non ſufficit indubietas, quoniam hæc eſt in quolibet ſideli, ſed exigitur euidētia, quæ ſolum conuenit Beatis.

¶ Proponis ſecundò ambiguitatem circa quandā gloſſā noſtram in eiſdem Cōmentariis, quaſtione 47. articulo tertio, ad tertiu, vbi dicente textu, Non eſt poſſibile eſſe aliam terrā, quā in iſtā gloſſauimus, ly poſſibile, ſumi pro poſſibili ſumpto ex potētia indirarebus creatis, ſecundū quam diximus, impoſſibile eſt mortuum reſurgere, & nō pro poſſibili ſecundū potētiā actiuam Dei, neque pro poſſibili logico, videtur enim tibi, q̄ de poſſibili logico ſit fermo, propter materiā ſubiectā, de qua ibi diſputatur, & hoc propter tria, Primò, quia propoſitio illa præcedens, Mundus conſtat ex tota ſua materia, ſumpta ex Philoſopho, aut intelligitur de totalitate indiuiduali, & hoc nō, quia quolibet indiuiduū perfectū iſto modo conſtat ex ſua materia. Aut de totalitate ſpecifica, & ſic oportet intelligi de impoſſibili abſolutē quā implicet cōtradictionem habere totā materiā ſpeciei, & non habere aliquam partē, quæ eſſet extra illud. Secundò, quia idem dicitur iudicium de terra & de aliis partibus mūdi, ſed eſſe duos Soles, implicat cōtradictionē, ergo fermo eſt de impoſſibili abſolutē. Manifeſtatur autem implicatio contradictionis, quia poſitis duobus Solibus, ſi materia vnus appareret formam alterius, neuter haberet ſuā materiā, quia Sol cōſtat ex materia fatiata ſua forma, ſi autē materia vnus nō appeteret formā alterius, ſic differret nō ſolū ſpecie, ſed genere. Tertio, quia ſecundū iſtam gloſſam, quā dicitur, Nō eſt poſſibile eſſe aliam terram, ſenſus eſſet, Non eſt potētia actiuā in rebus creatis, quæ poſſit producere aliam terrā, hic autem ſenſus longē eſt à propoſito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

AD PRIMVM dubiū reſpōdemus, q̄ ly naturaliter non ſecundū eandem ſignificationē in vtroque loco ſumitur. Nam in quaſtione duodecima naturale attenditur penes naturam tanquā principiu, ita q̄ naturalis appetitus appellatur, qui prouenit à principio indito ſecundum ſuperadictū diuinæ gratiæ ordinē. Vt enim locutiō naturalis eſt homini à principijs naturalibus, ita appetere cæleſtis patriæ ſclicitatem, naturale eſt homini ex principijs gratiæ, quia ex illis natum eſt prouenire. In quaſtione autem 82. naturale attenditur penes modum, vt diſtinguitur cōtra liberalem, ideoque ibi dicitur, quod naturaliter id eſt non liberē velle Deum in particulari, & c. ſolis Beatis conuenit, vnde nulla reliquitur inter dicta diſſonantia.

AD SECUNDAM autem dubitationem reſpondetur, clare conſtare ex textu, q̄ poſſibile ſumitur ſecundum potētiā in rebus exiſtentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc, hæc enim probatio manifeſtat, de Phyſica potētia ſermonem eſſe. Nam certum eſt, apud Theologos omnes, poſſe à Deo creari aliam terram extra iſtum mundum, & conſeruari ibi in æternum.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, propoſitionem illam, Mundus conſtat ex tota ſua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, poſſibili tamē potētia Phyſica, quoniam hoc ſufficit ad probandum in philoſophia naturali, q̄ conſtat ex tota ſua materia ſimpliciter, hoc eſt ſine additione aliqua. Et ſic ſtat iſta duo ſimul, q̄ mundus conſtat ex tota ſua materia, & q̄ Deus poteſt per omnipotētiā ſuā ſimilem materiā extra mūdum creare, quoniam primū intelligitur de tota ſua materia poſſibili Phyſicę. Nec implicat contractionē habere totā poſſibilem Phyſicę.

cē, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotētiā diuinam fieret extra.

¶ Ad ſecundā autem dicitur, q̄ nulla apparet cōtradictio, ponendo plures Soles eiſdē ſpeciei ſpecialiſſimæ ex diuina omnipotētia, & q̄ exiſtentibus pluribus Solibus, neutrius materia appeteret alterius formā, quia vtriuſq; materia contenta eſſet ſua forma, ſicut modò materia exiſtens in vna parte cæleſtis corporis homogenei non appetit eſſe in alia parte, & ſimiliter in motibus pars ſphærę ignæ contigua accidentalī parti orbis Lunę non appetit eſſe in Orientali parte eiſdem orbis. Et omnium vna cōmunis eſt ratio, q̄ in his, quæ ſunt eiſdē rationis, vna eſt etiam ratio appetitiuæ quietis, ac per hoc quodlibet contentū eſt illa portione, quā habet, & meritò, quoniam priuatio, quæ machinatur ad malum, non eſt in certa materia, propter formā eiſdem ſpeciei. Nunquam enim Sortes corrumpere, ſi materia eius non appeteret, niſi formam humanam, quoniam illam iam habet, & ſic de aliis.

¶ Ad tertiam dicitur, q̄ aliud eſt aliqua eſſe idem, aliud eſt aliqua conſequenter ſe habere, vnde licet ad ſenſum expoſitum conſequat illa alia propoſitio, Nulla eſt potētia actiuā in rebus creatis, quæ poſſit facere aliam terrā, non tamen eſt idem quod ſenſus expoſitus, quoniam iuxta ſenſum expoſitum fermo eſt de potētia naturali non, deſcendendo ad actiuā aut paſſiuam, & ſecundum huiſmodi potētiā aſſertur ratio de motu naturali & non de potētia vel impotētia generatiuæ terrę.

¶ Hæc ſunt quę velut à ſomno ſcientiarum ſpeculatiuarū excitata occurrerūt reſpōdenda. Reliquū eſt, vt attēdas tibi & lectio ni, & ores pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouembris, 1522.

TRACTATUS NONVS

de vinculo obedientiæ, cuius eſt

vnica quaſtio.

QVAESTIO.

Num Homo teneatur ſuperiori obedire in his, in quibus parando oportet periculo mortis ſe exponere.

TRVM homo homini ſuperiori teneatur obedire in his, in quibus oportet ſe exponere periculo mortis: Et videt q̄ non. Primò ratione, quia homo homini nō eſt ſubditus, quo ad naturā, ac per hoc nō tenetur vitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur autoritate, quia S. Tho. in Secunda Secundæ, quaſt. 105. art. 5. in corpore dicit, Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus ſunt agenda, in quibus tamē ſecundum ea, quæ ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, ſed ſolum Deo, quia omnes homines natura ſunt pares, pura in his, quæ pertinent ad corporis ſuſtentionē & prolis generationem. Hæc ille.

¶ Secundo, quia non tenetur homo ſm charitatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocumque exteriori bono, aut pro vita corporali alterius, quum plus teneatur diligere corporale vitam ſuam, quā proximi, & contra aut ſuprà charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

¶ Tertio, quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur ſalua conſiſtencia, imò incolumitate ſubiecti, vt patet de præcepto ieiuniorum, de diuinis officiis perſoluendis, de obſeruatione feſtorum, non enim tenetur homo ad diuinum officium aut ad obſeruationem feſtorum, ſi non poteſt hæc ſine non ſolū vitæ, ſed ſanctitatis periculo ſeruare. Eximit ergo periculum vitę ab obedientia humana.

¶ Quarto, quia timor cadens in conſtātem virum, qualis eſt timor mortis, excuſat ab omni iuris ac iudicii humani executione, ergo idem quod prius.

CONCLUSIO.

Teneatur inferiores ac ſubditi, legi & ſuperioribus in omnibus obedire, quæ ab ipſis præcipiuntur, ſed ad virtutum actus, & commune bonum attendunt, etiam ſi mortis periculum parando imminet.

AD EVIDENTIAM huius quaſtionis ſciendū eſt, q̄ non diſtinguere inter per ſe & per accidēs occaſio eſt minus bene ſentiendi, contingit enim etiam ſapientes, inquit Ariſt. falli in iis quę ſunt per accidēs. Aliud eſt igitur ſubdi hominem homini in his, quę ſunt nature, per ſe loquēdo, & aliud per accidēs. Subiici nāque per ſe, eſt directē & formaliter ſubiici, ita q̄ poſſint illa directē & formaliter præcipi. Subdi verò per accidēs eſt per cōcomitantia, aut ſequelam ad illud, in quo per ſe ſubditur ſubiici. Exemplū, Homo homini nō ſubditur per ſe ſecundum intentiones motus animi, & ideo non poteſt ſuperior præcipere directē & formaliter interiores actus animi, ſoli enim Deo hoc eſt propriū. Subditur tamen per accidēs, inquātū interiores animi motus ſunt exteriorum actionum rationes, ſic enim cōcomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per ſe ſubiicitur. Et ideo ſuperiores aliter iudicant hominē

ex malitia, aliter ex passiōe, aliter ex ignorātia operantē. In p. proposito autē verissimū est hominē nō subdi homini in his, quæ ad naturā spectāt, sed hoc intelligit per se & formaliter & ideo nullus potest alteri præcipere vt se occidat, vt nō comedat, vt nō generet. Sed per accidēs in his etiā homo homini subditur, pro quāto hæc cōcomitāter se habēt ad actiōes, in quātū homo homini per se subdit vt patet in laicis subditis, qui tenētur mādante p̄ncipe, præliari, & exponere se mortis periculo, vt experiētia testat q̄a potest p̄ncip̄s præcipere, vt tucanē armis rempublicā, vt vlciscant armis eandē: & huic annexū est periculum mortis: ideo ex tali annexione subditur etiā, quo ad vitā. Ratio autē huiusmodi debet obediētē est: quia de humanorū actū subiectione iudicādū est s̄m ea quæ insunt per se, & nō secundū ea quæ sunt per accidēs: sicut vniuersaliter de ceteris conditionibus humanarū actiōnū cōsideratio & iudiciū si non fiat per se, non rectē iudicātur nisi diuinādo. oportet ergo inspicere ad naturā operis humani, an sit per se de genere subditorū superior homini, an sit de genere exemptorū a subiectione humana, vt fecit Diuus Thon̄as in loco allegato, duo operū genera p se eximens a subiectione, humana opera scilicet interiora animi, & opera naturæ sustētādē & ppagandē. Et aduerte q̄ etiā nō per se subiectæ operationes alteri homini, possunt per accidēs fieri subiectæ alteri homini, vt declarauimus. Quā igit cōstet, exteriores actus virtutū necessarios ad cōmune bonū politicū, vel domesticū subiectos esse homini superiori, quoniā & leges humanæ huiusmodi actus præcipiū, & superiores ad hos cogunt subditos, nō sunt a suo subiectionis ordīe eximendi, ppter accidētia annexa: vt testātur p̄cepta de actibus fortitudinis. Si enim leges & p̄cepta principū de actibus fortitudinis exceptionē admittunt, quādo est fortitudinis actibus annexū vitæ periculū, vanus est oīs principatus ad præcipiēdū quæ sunt fortis: vnde nil aliud est dicere, q̄ lex, aut p̄ncip̄s, aut superior non pōt præcipere actus, quibus annexū est vitæ periculū, quā exterminare p̄cepta fortitudinis a potestate humana: quom fortitudo circa mortis pericula sit: quod quia absurdū, imō ridiculū est. Stet iudiciū in his, quæ sunt per se simile quosq; facile apparet in actibus religionis: præcipit ecclesiastica lex Missam celebrare nō nisi cū lacris vestibus, cū altari, cū calice, si fiat exceptio de mortis periculo. sacerdos cōminata sibi morte celebrabit licitē in diaploide, habēs tātūmodo panē & vinū: q̄s fatuus diceret hæc: Similiter Episcopus cōferet ordines sacros in diaploide sine vllis cæremoniis, sola forma substantiali seruata ob comminā sibi mortē q̄ est sacrilegiū. Ex quibuslibet sapiēs potest p̄cipere, falsum esse, fundamētū, q̄ humana lex & superior homo nō pōt præcipere actus virtutū vsq; ad mortis periculū inclusus, & q̄ subditi nō teneant obedire. Stet ergo, vt dictum est, in his, quæ sunt per se, cōsēdo q̄ tā lex, quā superior homo potest præcipere oēs exteriores virtutū actus necessarios ad cōmune bonū illud cui⁹ curā habet, ad quod subditos habet: & subditi tenētur obedire, nō obstat quocūq; vitæ periculo annexo. Vnde q̄a p̄zlatas potest præcipere subditis religiosis ea, quæ sunt ad mutua obsequia, inter quæ nō infimū tenet locū cura infirmorū: ideo tenet subditus obedire ad seruiedū agris etiā infectis epidimie morbo: quoniā hoc periculū vitæ cōcomitantē se habet ad opus, quod per se præcipit. s̄. seruitiū infirmorum. Nec minus tenet religiosus in his & similibus obedire quā secularis suo principi ad præliandū, vbi est maximū mortis periculū cōcomitās. Et quoniā hoc clarū est, nō me extēdo amplius, sed ex his constat satisfactū esse primæ rationi in oppositum allatæ, & auctoritati S. Tho. verificantur siquidē formaliter & per se: sed autē est quom cōcomitāter concurrat id quod est naturæ, seu vitæ ad illud quod per se præcipi potest.

¶ Ad secundā verō rationē de charitatis ordine, respondetur q̄ charitatis ordo habet, vt p̄ actu virtutis cuilibet exponat vitam suā corporale. & miles p̄ actu virtutis, scilicet iustæ defensionis, aut iustæ vltionis, exponit vitā suā periculo, & seruient infectis pro actu virtutis, scilicet religioso obsequij exponit se periculo mortis, & nō pro bonis externis, aut corporali salute alterius. Cōstat autē hos & similes virtutū actus debitos posse præcipi, nec cōtra nec supra charitatis ordinem, sed secundum charitatis ordinem quātum bonum animæ p̄stat corporali vita.

¶ Ad tertā dicitur, q̄ actus virtuosus præcepti a iure positio relati ad vitæ periculū, non sūt vtiliores. Quidam enim sunt quorū rectitudo destruitur ex vitæ periculo annexo, vt sūt actus abstinentiæ, qui si cū crimine vitæ fiant, nō sunt virtuosus, quoniā recta abstinentiæ ratio mediū sic exigit, vt non subtrahat necessariū ad vitā, & de his verificatur, q̄ leges humanæ intelliguntur salua consistentia subiecti. Quidam vero sunt quorum rectitudo consistit ex periculo vitæ, vt actus fortitudinis, qui si discrimen vitæ effugerent, in vitium inciderent. Et simile est de reliquis actibus virtutū necessariis ad cōmune bonum, vt sūt obsequia, officia, ministeria necessaria ad cōmune bonum, in quibus est

nonnulla fortitudo in sustinēdo pericula vitæ supuenientia, sustinet enim in tātū eorū rectitudo ex periculo vitæ, vt si huiusmodi periculū effugerent in vitium inciderēt timiditatis. & in huiusmodi nō subintelligit salua cōsistentia subiecti. Quidam verō sunt mediū respiciētes periculum vitæ omnino accidentaliter vt sūt multi religionis actus, puta audire Missā, seruare festā, & huiusmodi. Et horū duplex est differētia. Nam quidam sunt, qui ex supradictō vitæ periculo & licite omittuntur, & supererogatorie sunt vt sint actus prædicādi & corrigendi, qui quandoque (puta nō cogente diuini iuris necessitate) possunt propter vitæ periculū omitti licite, quia est licitum quādoque fugere, possūt & tunc nihilominus supererogare, volētes prædicare & reprehendere, et Ioan. Bapt. ita arguit Herodē: sciebat enim Herodes crimē suū, ita q̄ non necessitatis, sed supererogationis erat lo. reprehēso. Quædam verō sunt, qui si fiāt propter timorem mortis: illicitē omnino sunt, vt celebrare Missam, absque sacris vestibus, calice, & altari, celebrare scienter corā excommunicatis nominatim, & reliqua similia quæ si fiāt propter timorem mortis, sunt illicita, qui nō excusantur a toto, sed a tanto. Et horum omnium vna cōmunis est ratio quia legis & principis est præcipere actus virtutū necessarios ad cōmune bonū, vt autē, declarātū est, a virtute recedere, si mortis periculū in prædictis excipere.

¶ Ad quartā dicitur, q̄ timor cadens in cōstantem virum, excusat iuxta prædictā distinctionē, quandoque a toto, vt in his, in quibus omisio, vel commissio ob mortis periculum a rectitudine non recedit. Et hoc gratia materiæ humanitatis pietate suffultæ plerunque fortē a iuristis extenditur. Quandoque autem excusat sed a tanto coram Deo, quāuis coram humano iudice excuset a toto, vt in prædictis patet: & tunc moriendū est potius viro forti, quam incurere obliquitatem etiam venialem, Romæ die 27. Decembris, 1522.

TRACTATUS DECIMVS
de Missa Sacrificio & Ritu aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pontificem Maximum, in sex capita diuisus.

- 1 Quam sit operis intentio.
- 2 Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium Missæ.
- 3 Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.
- 4 Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionē peccatorum.
- 5 Objectiones ex Epistola ad Hebræos contra sacrificium Missæ.
- 6 Responso ad obiecta.

CLEMENTI VII. PONT. MAX. THOMAS DE VIO Caietanus, Cardinalis sancti Xysti, felicitatem.

MANDASTI Olim P. beatissime, vt tanquam instructor nuntij scriberem respondenda obiectis in libello de Cœna Domini, afferente corpus & sanguinē Christi in Eucharistia esse dūtaxat, sicut in signo: oblato autem nuperrimē mihi Libello Lutherano etiā de Cœna Domini affirmāte in Eucharistia verum Christi corpus & sanguinē, sed negante sacrificiū Missæ. cōtra vniuersas etiam schismaticorum Ecclesias, existimauī non esse expectandū mandatum, sed officij mei partes exequi, manifestādo rationes errādī in hac noua hæresi. Suscipiat itaque decernendam Apostolatus tui censura lucubratiunculam hanc, & foelix vale.

CAPVT I.
Qua sit intentio operis.

MNICVS Magister omnium dominus Iesus Sadduceos (qui ex l. cris libris solos libros Moy si recipiebant) confutādo ex libris Moy si, docuit nos, vt adueri hereticos ablineam⁹ a testimoniis, quæ nō recipiunt: sed illis vtamur sacris testibus, quos non refutant. Quocirca aduersus hereticos, qui Lutherani vocantur, innitentes solis testimoniis sacrarum Scripturarū, scripturas de sacrificio Missæ, ex totis sacris Scripturis disputationē doctri namque omnē perhære intendo: tum ne glorientur in solido fundari sacrarum Scripturarū fundamēto, negationē sacrificij Missæ, tum ne minus docti putent ex Ecclesie institutione, non Scripturæ auctoritate, fulciri sacrificium Missæ: tum vt habeant Lutherani illi, qui ignoranter errant, vnde respiciant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes veritas, primum in quo conueniūt, & in quo differunt Lutherani a catholicis deinde: quid ex sac

ex sacris scripturis de sacrificio Missæ habetur, & demum Lutheranae obiectiones discutientur.

CAPVT II

Conuenientia & differentia Lutheranaorum cum Catholicis circa sacrificium Missæ

CONSENTIUNT Lutherani Missam posse sacrificium memoriale appellari, ea ratione, quia in memoriam sacrificij oblato in cruce verum corpus Christi, cum verò sanguine Christi consecratur, venerat & sumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemoratione. Negant autem duo. Alterum est, offerri corpus, vel sanguinem Christi Deo, quamuis enim asserunt in altari esse verum Christi corpus, negant tamen illud verbum Christi corpus offerri Deo. Alterum est, esse in altari hostiam, seu sacrificium pro expiatione peccatorum, siue pro viuus siue pro defunctis. Et fundant vtrumque super doctrinam Epistolæ ad Hebræos ubi clarè vnica oblatio corporis Christi in cruce semel facta, sufficiens manifestatur pro peccatis totius mundi. Et propterea in feruat, quòd quamuis cultus corporis Christi in memoriam passionis & mortis Christi fuit institutus à Christo, oblatio tamen corporis Christi tanquam hostiæ pro peccato, est adinuetio humana cõtraria documentis sacræ Scripturæ.

CAPVT III.

Ex institutione Christi Eucharistiã immolari.

CATHOLICI autè agnoscimus in sacris literis scriptam esse institutionem immolationis Eucharistiæ. Euangelistæ enim (specialiter Lucas capite vigesimo secundo, specialiusque Paulus ad Corinthios vndecimo,) tradit post multas actiones Domini Iesu in cœna, eum mandasse, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia verba sunt Iesu Christi, libranda valde sunt, tum pronomen, Hoc, tum verbum Facite, tum, in mei commemorationem.

Ad intelligendum itaque demonstrandum per pronomen, Hoc inspicenda sunt quæ præmittuntur. Præmittitur autè, quòd Iesus accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, hoc est corpus meum quòd pro vobis frangitur, vel secundum Lucam, datur, Statimque subiunxit, Hoc facite in mei commemorationem. Pronomen itaque, Hoc, quum non ardetur ad demonstrandum aliquod præmissorum, & ad aliquod præmissorum non demonstrandum, consequens est vt demonstrat vniuersitatem præmissorum.

Verbum, Facite, multa fert mysteria. Nam non dicit, hoc dicit, sed, hoc facite, vt significaretur, quòd id, quòd mandat, nõ consistit in dicere, sed in facere, quæ dicere hic interuenies, nõ propter dicere, sed propter facere est, vt intelligeremus, quæ verba consecrationis sũt verba efficiencia illud, quòd significat. Et adiungendo. In mei commemorationem, distinguit facere à commemorare, vt significantius nõ dixerit, hoc commemorare, sed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaque Dominus Iesus hoc, id est vniuersa præmissa, facere in memoriam sui, Actus ergo faciendi hoc, mandat relatus ad recordationem Domini Iesu.

Ex eo autem, quòd sub facere hoc, comprehenditur nõ solum facere corpus Christi, sed etiã facere corpus Christi quòd frangi seu datur pro nobis, manifestum est Dominum Iesum mandasse, facite corpus meum, quòd pro vobis frangitur & datur. Perinde autem est, quòd pro vobis frangit & datur, ac si diceretur, Quòd pro vobis immolatur, neque enim aliter frangitur aut datur nisi pro quãto in cruce frangit & datur (hoc est immolatur) pro vobis, facere autè corpus meum, quòd pro vobis immolatur vt sic, perinde est, ac facere corpus meum, quatenus pro vobis immolatur.

Vt autè hæc, quæ dicimus penetres, aduerte quòd si Dominus Iesus ob veritatem dütaxat corporis sui significadum adiunxisset, quòd pro vobis frangitur, seu datur, sat fuisset dicere, quòd in persona mea videtis, seu quòd cūque aliud eiusmodi sed absit à Domini Iesu Christi nomine, sermo non formalis, quo adæpto, omnistollitur certitudo sermonis, vagaret enim per infinita accidentia. Dicendo itaque, quòd pro vobis frangitur, seu datur, formali sermone significat, facite corpus meum, quatenus pro vobis offerri, & hoc ipsum facite in mei commemorationem.

Porro ex eo quòd facere hoc in Christi memoriã, plus est quã consecrando facere corpus Christi (quã est etiã facere corpus Christi, quòd datur & frangitur pro vobis) & plus est, quã recordari Christi (quia est facere Christi corpus quòd datur ac frangitur pro nobis in Christi recordatione) & dari ac frangi pro nobis, est immolari pro nobis (nã dari significat in genere offerri, frangi verò significat in specie modum offerendi, per fractionem scilicet) dedit enim semetipsum Deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro nobis, cõsequens est quòd mandare Domino Iesu, hoc facite in mei commemorationem, mandat hoc facite immolatione modo in mei commemorationem, facere enim corpus Christi, quòd immolatur, est facere illud immolando, seu per modum in

molationis, nã sic dütaxat fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nam factum nõ fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nisi vtrūque factum impleatur, videlicet & consecrando facere corpus Christi, & immolando facere quòd datur, & frangitur nõ bis, adiuncto tertio, videlicet, in Iesu Christi memoriã.

Et aduerte prudens lector, facta in cœna Dominica, vt perpendas quã quadret institutio institutio ni, & factum factum, & immolatio immolationi. Cœna siquidè agni Paschalis, instituta in memoriã eductionis de Aegypto, in factum consistebat immolationis, ita quòd ipsa cœna erat immolatio Paschalis agni. Similiter nãque Dominus Iesus cõpleto sacrificio Paschalis agni, instituit nouum strum Pascha seipsam, vt immolatur, dicendo, Hoc est corpus meum quòd pro vobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriã. Ac si verbo dixisset, quòd surrogationis factum dicebat, quemadmodum hæc in memoriã exitus de Aegypto fecistis Pascha, ita deinceps hoc facite in meam immolationis memoriã. Vt ipsa surrogatio noui Paschatis veteri, significatur, quòd dicendo, Hoc facite in mei memoriã, intelligitur de facere immolatione modo, nam & immolatione modo fecerant veteres pascha,

Huius autè esse germanum sensum mandati istius, testatur etiam facta recitata à Paulo 1. ad Corin. 10. Cõnumerat siquidè Paulus panem factum, & poculum sanguinis Christi inter immolata, supplicat mensam nostram iter altaria, decernit edentes & bibentes de mensa Domini inter comedentes & bibentes immolata. Ex quibus clarè patet, tũ Apostolos intellexisse mandatum Christi, hoc facite in mei memoriã, de facere immolando Eucharistiã, tam Apostolorum tempore Eucharistiã fuisse in Christi Ecclesia nõ solum sacramentum, sed etiã sacrificium, tũ in sacra Scriptura, & nõ solum in vsu, Ecclesiæ & libris Doctorum, haberi, immolationem corporis & sanguinis Domini. Verba autè Apostoli sunt hæc Fugite ab idolorum cultu, vt prudentibus loquor, iudicate vos quòd dico. Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne comunicatio sanguinis Christi est? panis què frangimus nonne comunicatio corporis Christi est? quoniam vnus panis, vnus corpus multi sumus, nam omnes ex eodem pane participamus, Videte Israël secundum carnem, nonne qui edunt victimas, participes altaris sunt? Quid ergo dico, quòd simulacrum aliquid sit, aut quòd simulacris immolatum aliquid sit? sed quòd quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo, Nolo autè vos comunicantes fieri dæmoniorum, nõ potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum, nõ potestis mensam Domini participes esse, & mensam dæmoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifestè patet Apostolorum inter victimas Israël, & immolata dæmoniis recensere panem, quem frangimus & poculum benedictionis, & inter altare Israël & mensam dæmoniorum, mensam Domini, & intercedentes victimas altaris Israël & edentes immolata dæmoniis, edentes de mensa Domini & bibentes de illius poculo, & ex huiusmodi ratione arguere, quòd non possunt immolatorum Deo & dæmonibus participes esse. Nisi enim immolata esset Deo panis & calix Christi, vniuersa Pauli fabrica ex immolatis tã Deo vero ab Israël, quã immolatis dæmoniis à Gætibz surgens rueret. Sed hoc tã clarum est testimonium, quòd panis & calix Christi tempore Pauli immolabantur, vt nostra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex institutione Christi immolari Eucharistiã in remissionem peccatorum.

LITERVM Lutheranus negatum in Missa, videlicet quòd sit hostia pro expiatione peccatorum, facile ex eodem Domini Iesu mandato, eadem procedendo via monstrantur falsò negari. Nam Matth. 26. Dominus Iesus accepto calice non solum dixit, Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur, sed adiunxit, In remissionem peccatorum, & subiunxit, Hoc facite in mei recordationem. Sub mandato itaque hoc facite, comprehenditur facere immolando sanguinem Christi in poculo, nõ solum quatenus effunditur, sed etiã quatenus effunditur pro multis in remissionem peccatorum. Sermo enim formalis significat, quòd quæ admodum effusio sanguinis in remissionem peccatorum est ipsa cruetã hostia pro peccatis nostris ita facere poculum sanguinis, qui effunditur in remissionem peccatorum vt sic, est immolare poculum sanguinis quatenus effunditur in remissionem peccatorum, quatenus operatur remissionem peccatorum, effundi enim in remissionem peccatorum est operari remissionem peccatorum, quãtũ est ex parte sua, quicquid sit de effectu. Non igitur humana est adinuetio, sed intelligentia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus & sanguinem Christi sub specie panis & vini in memoriã Domini nostri Iesu Christi, tamè hæc ipsa offerre pro expiatione peccatorum, vt optima legis interpretis cõsuetudo vniuersarum Ecclesiarum, non solum Latinarum, & Græcarum, sed Armenarum, Persarum & reliquarum per orbem diffusarum ab antiquo semper interpretata est.

CAPVT

CAPVT V.

Obiectiones ex Epistola ad Hebraeos contra sacrificium Missae.

ADVERSVS Hæc duo instituta insurgunt Lutherani ex multis dictis in Epistola ad Hebr. ca. 7. vsq; ad decimū inclusivē. Et contra quotidianā quidem oblationem Eucharistiae arguunt tripliciter. Primò, ex multitudine sacerdotum. Nam ibidem differentia ponitur inter Christū sacerdotem noui Testamenti, & sacerdotem veteris Testamenti, quòd ille est vnicus, istum autem oportet multiplicare: quia ille æternus, iste temporalis: inconueniens ergo est in nouo Testamento affirmare talem hostiam, cui non sat est vnicus sacerdos, Christus, sed oportet successiuē, secundum temporum successus sacerdotem sacerdoti succedere: vt oportere videmus in Missæ sacrificio. Secundò, ex repetitione oblationis. Nam ibidē differentia scribitur inter sacrificiū veteris Testamenti & sacrificiū noui Testamenti, quòd illud repetebatur tū singulis diebus à sacerdotibus simplicibus: tū singulis annis à summo Sacerdote: hoc autem nec quotidie nec quotannis repetitur, sed semel oblatū est: inconueniens est ergo, in nouo Testamento sacrificiū affirmare, q̄ oportet sæpe repetere. Tertio, ex parte rei oblatæ. Nam ibidē differentia inter sacrificiū veteris & noui Testamenti, ponitur, q̄ tūc sanguine hircorū. & c. utebatur sacerdos: nūc autē per propriū sanguinē semetipsū semel obtulit: inconueniens ergo est, p̄ nos offerri sub specie panis & vini, qui semel sufficientissimē oblatus est Christus à seipso.

CONTRA hoc verò, videlicet q̄ Eucharistia sit hostia pro peccatis, arguūt etiā tripliciter. Primò ex repetitione: quia ibidem hostiā ueteris Testamenti infirmitati ad delenda peccata, ascribitur repetitio Hostiæ. Si enim peccata purgassent, defissent offitii: & ideo noui Testamenti hostia tollens peccata, nō repetit̄ inconueniens ergo est, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quā oportet repetere: qualis est Missa. Secundò, ex sufficientia sacrificij Christi, quia Christus vnica oblatio semetipsum offerens in cruce, cōsummauit omnes accedētes ad eum, & c. iniuria ergo sit sufficientissimæ Christi hostiæ pro peccatis, totius mūdi, addēdo hostiā aliā in nouo Testamento p̄ peccatis. Tertio, ex parte abolorū peccatorū: quia (vt ibi dicitur) vbi non restāt peccata expianda, non est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui Testamenti, quòd Christi morte firmatum est: non est ergo locus alteri hostiæ pro peccatis in nouo Testamento.

CAPVT VI.

Responsio ad obiecta.

VNDAMENTVM Veritatis & intelligēdi diuersa sacra Scripturæ dicta circa noui Testamenti sacrificiū ac sacerdotiū est vnitas hostiæ, simpliciter & absolutē immolatæ semel in cruce ac ipso Christo s̄m seipsum. & secundum quid immolatæ quotidie ab eodē per ministros in Ecclesia sua. Ita q̄ in nouo Testamento est hostia cruenta, est & hostia incruenta. Hostiā siquidem cruentā agnoscimus Iesum Christū in cruce arā oblatam semel pro peccatis totius mundi: hostiā verò incruentā agnoscimus institutā à Christo, corpus & sanguinē eius sub specie panis & vini: vt citatæ Scripturæ testantur. Verūm hostia cruenta & incruenta non sunt hostiæ duæ, sed hostia vna: quia res quæ est hostia, eū vnā res, nō enim Christi corpus in nostro altari est aliud ab illo Christi corpore, quòd oblatū est in cruce nec sanguis Christi in nostro altari alius est ab illo Christi sanguine, quòd fusus est in cruce. Modus verò hęc vnā eandēq; hostiā immolandī, alter est, q̄ ille vnicus substantialis ac primæus immolandī modus, fuit cruentus, vt potē in ppria specie corporis fractione in cruce sanguinē fundēs, iste verò quotidian⁹ externus accessoriusq; modus, est incruentus, vt potē sub specie panis & vini oblatū in cruce Christū, immolatio modo representans. Quocirca noui Testamenti hostia cruenta & incruenta, vnica est ex parte rei oblatæ, & ex parte modi offerēdi, licet sit diuersitas, quia tamen ille modus, i. incruentē immolare, nō est secundum seipsum tanquā disparatus modus immolandī institutus, sed duntaxat vt refertur ad cruentam in cruce hostiā, cōsequēs est apud sapiētes. & penetrātes, q̄ vbi vnū non nisi propter alterū, ibi vnū duntaxat est, cōsequēs inquam est nō posse affirmari, ppriē loquēdo, duo sacrificia aut duas hostias aut duas oblationes, immolationes, & quouis noīe appelles, esse in nouo Testamento, ex hoc q̄ est in eo hostia cruenta Christus in cruce & hostia incruenta, Christi in altari, sed esse vnica hostiā semel oblatā in cruce, perseverantē modo immolationis quotidiana repetitione ex institutione Christi in Eucharistia. Perseuerantia autē hostiæ in cruce oblatæ fingimus in nostro altari, sed ex identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo em, q̄ vnum atq; idē Christi corpus est, quòd oblatū est in cruce, & illudmet offertur in altari: patet, nō esse aliam hostiā in altari & in cruce, sed eā, quæ in cruce oblatā semel est, perseverare, aliq̄ tamen modo in al-

tari, mediante Christo, Hoc facite in mei cōmemorationem. Si nanque iunxeris hæc duo, videlicet, hoc facite, & in mei memoriā, perpendens q̄ vnū atque idem illud, quòd tunc fiebat, facimus in Christi memoriā, quòd est illud vnum atque idem quòd tunc frangebatur & effundebatur perseverare sub specie panis & vini in memoriā Christi.

EX HIS IGITVR ad singula obiecta sigillatim diluenda descendēdo, dicitur ad prinūdē vnitate sacerdotis, q̄ in nouo Testamento vnicus est sacerdos Christus, & ipsemet est sacerdos in nostro altari, nam ministri quiq; non in personis propriis, sed in persona Christi consecrāt corpus & sanguinem Christi, vt testantur verba cōsecrationis, ac per hoc vices Christi agētes offerūt, nō enim dicit sacerdos, Hoc est corpus Christi, sed Hoc est corpus meū. faciēdo in Christi persona sub specie panis, corpus Christi, iuxta mādātum Christi, hoc facite. Et quū inferitur, incōueniens esse affirmare hostiā in nouo Testamento, cui nō sat est Christus, sed oportet succedere ministros, respondetur q̄ aliud est affirmare disparatam hostiam requirentem successiōnem sacerdotum, & aliud est affirmare, perseverantiam hostiæ in cruce oblatæ requirentem successiōnem ministrorum. Primum enim dedecret noui Testamenti statum, secundum autem consentaneum nouo Testamento est, vt iugis vigeat victima vnica illa semel oblatā.

¶ Ad secundū ex parte repetitionis, dicitur q̄ in nouo Testamento nō repetitur sacrificiū seu oblatio, sed perseverat immolationis modo vnicum sacrificiū semel oblatum, & in modo perseverandi iteruenit repetitio, nō in ipsa re oblatā, nec etiā ipse, qui repetitur modus, cōcurrit ad sacrificiū propter se, sed propter oblationem in cruce cōmemorandā incruentē. Huius autē modi repetitionē non esse contra doctrinam Epistolæ ad H. b. testantur verba illius, inferentia quòd si repeteretur noui Testamenti sacrificium, oportuisset Christū sæpe pati. De repetitione igitur sacrificij manifestat se loqui nō de repetitione itiusmodi a Domino seu Christo instituti.

¶ Ad tertium ex parte rei oblatæ, dicitur q̄ cum hoc, q̄ Christus semel proprium sanguinem sufficientissimē in e & abundantissimē fuderit in cruce, quadrat vt perseveret immolationis modo in Eucharistia illa vnica ac sufficientissima sanguinis in cruce cōfusio.

AD primum autem contra Eucharistiam, quatenus affirmatur hostia pro peccatis dicitur concedēdo, q̄ ex hostiæ impotentia ad delenda peccata decretā est in lege veteri repetitio eiusdē hostiæ. Et quum inferē, inconueniens esse, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere, conceditur totam proprie loquendo: quia non repetitur in Missa hostia, sed illa: hostia in cruce oblatā perseverans immolationis modo recoliunt in qualibet Missa.

¶ Ad secundū autē dicit q̄ absit a fidelib; mētib; etiam cogitare, quòd ad supplendā efficaciam hostiæ in cruce oblatæ celebratur Missa: celebratur enim tanquā vehiculum remissionis peccatorum per Christum in cruce factā: ita q̄ quemadmodum nō est alia hostia, ita non aliam offert remissionem peccatorum. Nam quemadmodum Christus per proprium sanguinem penetravit cœlos perseverans sacerdos in æternum ad interpellandū pro nobis (vt in eadem Epistola scribitur), ita perseverat nobiscum per Eucharistiam immolationis modo, intercedēdo p̄ nobis. Si cut enim sufficientia & efficaciam summa sacrificij in ara crucis non excludit perseverantia Christi in cœlis in officio interpellandi pro nobis: ita nō excludit perseverantia eiusdē nobiscum immolationis modo ad intercedēdū pro nobis. Nam quemadmodum continua intercessio Christi pro nobis in cœlo, non derogat vnice intercessioni mortis Christi: ita non, imò multo minus eisdem derogat, perseverantia Christi immolationis modo, ad intercedēdū p̄ nobis, vt participes simus remissionis peccatorū in ara crucis factæ: quādo ita intercessio sit p̄ mysterium sub specie panis & vini: illa autem in cœlo sit per Christum in propria specie, in qua crucifixus est. Si enim derogationis locus esset, magis derogaret vnice mortis intercessio, vt post mortis intercessione intercedat Christus sub specie propria, quam sub specie aliena: illud nanque intercedere p̄ se fert quasi supplementum intercedendi: hoc autem p̄ se fert ceremoniale intercedendi modo, nobis valde conlōnum.

¶ Ad tertium dicitur, q̄ cum grano salis intelligendū est peccata esse nobis remissa per Christi mortē: videlicet per Christi mortē applicatā nobis p̄ instituta à Christo sacramēta: in hoc enim Christiani omnes cōuenim⁹. Inter sacramēta autē à Christo instituta supputat̄ & est sacramentum Eucharistiae, institutum ab ipso Christo immolationis modo, vt declaratum est ex verbis Christi & Pauli. Et ideo si qui inter Christianos sunt egentes post Baptisma remissione peccatorum, Eucharistiae hostia prodesse potest illis ad remissionem peccatorum applicando efficaciam mortis Christi ad illos, non egētib; autem remissione peccatorum, prodesse ad vegetandam animā quemadmodum cibis

cibus & potus corporeus vegetat corpus, sacramentū enī Eucharistię quāuis immolatio modo institutū sit etiā p̄ expiatione peccatorū facta p̄ crucem Christi applicāda colentibus, non tamen est institutū p̄pter hoc dūtaxat, sed pro aliis animarū bonis. ¶ Cum omnibus igitur scriptis in Epistola ad Hebręos stat sacrificiū Missę, q̄ Ecclesia catholica edocta Christo & Apostolis celebrat. Et hęc sint dicta extēsiōne ibidē dictorū admissa ad Eucharistię hostiā: noui enim, q̄ iuxta genuinū sensum, de sacrificiis cruciat tractat Autor illius Epistolę, monstrā excellētiā cruciat sacrificij oblati à Christo cōdendo nouū testamētum relatiue ad sacrificia omnia veteris Testamēti, Visum siquidē est expedire claritati veritatis Catholicę, admittere huiusmodi extēsiōnē, vt nulla ex parte hęsitadi locus relinquat, ad Deiglōriā. Romę, die tertio Maij, M. D. XXXI.

TRACTATUS DE SACRIFICIO MISSę, editi per Reuerendissimum Dominum, Dominum Thomam de Vio Cætanum Cardinalem Sancti Xisti, finis.

TRACTATUS VNDECIMUS de Fide & operibus aduersus Lutheranos, ad Clementem VI Pont. Max. in duodecim capita diuisus

- 1 Positio Lutheranorum de fide
- 2 Primus in præcipuis error, quod incidit aequiuocatio in nomine fidei.
- 3 Secundus in præcipuis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.
- 4 Tertius in præcipuis error, quod ante Christianitatis aduentum remittuntur peccata penitentibus.
- 5 Positio Lutheranorum de Operibus
- 6 Quid est quomodo intelligatur meritum in proposito.
- 7 Humana opera esse meritoria alicuius a Deo.
- 8 Opera quorum Christi membrorum esse meritoria sita aterna.
- 9 Modus, qua opera nostra meritoria sunt sita aterna.
- 10 Valor operum existentium in peccato mortali.
- 11 Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.
- 12 Responsio ad obiectiones quarto capite scriptas.

RAECEPTIS beatitudinis tuę, Clemens septime Pōtifer Maxime, etsi semper parere fas est, nūc tamen etiā iucundū mihi est, venena siquidem Lutherana de fide, & operibus diffundi etiā in corda fidelium timens. cupiebam vt iretur obuiam, & nō nisi paulō ante beatitudinis tuę mandatū cogitauerā animum ad scribendum tractatū hunc appellere, suauissimā itaq; hęc obediētia venit, vtinā & Christi fidelibus fructuosa & tuę beatitudinis obediētia venit, vtinā & Christi fidelibus fructuosa, & tuę beatitudini (cui etiā censura libelli huius incumbit) grata.

CAPVT I. Positio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicam doctrinā de æterna salute hominum per fidem Mediatoris Dei & hominū hominis Christi Iesu, docent homines cōsequi remissionē peccatorū per fidem in Iesum Christū, extendendo nomē fidei ad credulitatē, qua peccator accedēs ad sacramentū credit se iustificari ex diuina misericordia, intercedēte Iesu Christo. Et vsque adeo magnipēdūt hanc credulitatē, vt dicāt eam assequi remissionē peccatorū ex diuina promissione. Aiunt enim q̄ nisi homo habeat huiusmodi firmā credulitatē diuini Verbi, iuriā facit diuino Verbo, minus credendo diuinę promissioni: si autē firmiter credit se iustificari, suscipiendo sacramentum, verē iustificatur, alioquin non esset vera & efficac diuina promissio. ¶ Nonnulli quoque Lutherani vsq; adeo extollunt huiusmodi fidē, vt eā assequi remissionē peccatorū antequā peccator habeat charitatem, doceant, ea ratione quia fides iustificans distinguit cōtra legem lōgo sermone à Paulo Apostolo, charitas autē cōprehenditur sub lege, quoniā diligere Deum ex toto corde, &c. est primū & maximum mandatū in lege, vt Dominus in Euangelio dicit Matth. 22. Hęc sunt in quibus cōsistit neruus doctrinę Lutheranę de fide.

CAPVT II.

Primus in præcipuis error, quod incidit aequiuocatio in nomine fidei. **F**IDEI nomen aliud significat cum de illa sacre literę tradūt, q̄ iustificat homines, & aliud significat credulitatē qua homo credit se iustificari per Christum & sacramenta, nam fides iustificans est quę significat id quod per eius diffinitionē manifestatur ad Hebr. 11. dicendo q̄ fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium, sic enim sumpta est vna trium virtutum theologalium, dicitur Paulo, Nunc autem manēt fides, spes, & charitas. Et fides in hac significatione sumpta

est, quę est domū Dei, vt dicit ad Esph. 2, per quā saluamur. & si ne qua impossibile est placere Deo, & est qua credimus omnes articulos fidei & quęcunq; sunt de necessitate salutis credēda. ¶ Fides autē significās credulitatē, est quā iste homo credit se iustificari, hic nunc suscipiēdo hoc sacramentū ex merito Christi, multū distat à fide primo modo sumpta. Quod declarat, tum ex parte rei creditę, quoniā fidei nō potest subesse falsum, credulitas autē ista pōt falli. Et ratio est, q̄a credulitas ista est de singulari effectu hic nūc, & in hoc prouidēs partim ex fide necessaria ad salutē, & partim ex humana cōiectura: pro quāto enim est de merito Christi & sacramētis, imperat à fide, pro quāto autē est de effectu hic nūc in seipso ex humana, puenit cōiectura. Nam sub fide Christiana claudis, q̄ quilibet cōfidens in merito Christi & ritē intus & extra suscipiēs sacramentum iustificatur ex diuina gratia, sed nō extendit Christiana fides ad credēdum, q̄ ego nunc sim intus & extra suscipiēs ritē sacramentum, quemadmodū ex Christiana fide teneor credere in hostia ritē consecrata esse verū Christi corpus, sed Christiana fides nō se extendit ad credēdū, q̄ in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrāte est corpus Christi: quoniā hoc potest aliud esse falsum. Tum q̄a fides omnium Christianorū est vna, iuxta illud ad Eph. 4. Vnus Dominus, vna fides, perspicuū est autē q̄ sub fide quę est in me, nō continetur credere q̄ ille suscipiēs sacramentum nunc hic iustificē, aut q̄ in illa hostia est corpus Christi, ergo sub nullius fide credere hunc singularē effectu huius sacramenti in hoc nomine cōprehenditur. Ex vnitate ergo fidei apparet secūdo diuersitas dictę credulitatis à fide. Et p̄pterea primus in hac re Lutheranorū error est, q̄ ea quę attribuuntur in sacra Scriptura fidei, attribuūt huic credulitati: semper enī cum hanc docēt credulitatē textus sacre Scripturę citāt, tractantes de fide, puta, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deū, & fide purificans corda eorum, & infinitos similes textus.

CAPVT III.

Secundus in præcipuis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.

QUOD autē dicit, q̄ huiusmodi credulitas assequit remissionē peccatorū, potest & bene & malē dici & intelligi. Nam si dicatur & intelligat, q̄ hęc credulitas formata fide & charitate assequitur veniam peccatorum, verū est, si autē secluditur charitatis formatio falsum est, quoniā, vt August. dicit 15. de Trinit. c. 18. nullum est isto Dei dono excellentius, solum est quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditionis et æternę. ¶ Et scito, q̄ hęc credulitas cōmunis est omnibus deuotē accedentibus ad sacramenta, nā quilibet deuotē accedēs ad quodcunq; sacramentum, credit suscipiēdo illud, se iustificari ex merito passionis & mortis Christi, alioquin non accederet. Sed nō est par in oibus ista credulitas, vnus enim magis credit se iustificari, quā alter, & regulariter cū hęcitate de opposito inest deuotis mētibus ista credulitas, q̄a nulla Scripturę autoritate, nullo Ecclesię documento docemur, oportere nos huiusmodi credulitatē habere absq; hęcitatione aliqua. Ratio autē hęcitatē est, q̄a cōiter nullus scit, an ex parte sui impedimētum aliquod inueniat suscipiēdi donū remissionis peccatorū, nullus regula riter scit an ipse desit gratiæ Dei, & propterea sic hęcitas, nullā iniuriam infert diuinę promissioni, quoniā nō hęcitat ex parte Dei, nō hęcitat ex parte meriti Christi, nō hęcitat ex parte sacramētis, sed hęcitat ex parte sui: scriptū est enim, Delicta quis intelligit? Testatur quoq; hanc cōmunem hęcitationē de effectu singulari diuinę misericordię (hoc est remissionis peccatorum illius viri nūc deuotē cōuersi ad Deū) Ioel Propheta. ca. 2. nā de hisq; cōuertēdi erāt ad Deū ex toto corde, in ieiunio, fletu, & planctu, citata diuinę misericordię excellētia super peccata subiungit, Quis scit si cōuertatur Deus & ignoscatur? Neminem ergo eorum, qui cōuertebātur, certum esse, sed quemlibet sub hęcitatione esse, an ignosceret Deus illi, manifestat. ¶ Et cōfirmat, quia credulitatis hęcitatio nō rōnabiliter tollitur nisi ex aliqua triū causarū, videlicet vel diuina reuelatiōe, quę in proposito nō habet locū, quia quāuis Deus reuelauerit, q̄ omnes, qui ritē intus & extrā cōfidunt se cōsequi remissionē peccatorū per meritū Christi, consequuntur illam, non tamen reuelauit, q̄ iste nunc ritē conuertitur intus & extrā, hic enim effectus particularis non comprehenditur sub reuelatione, cui innititur fides Christiana. Vel ex sufficientia testimoniōrū cōiunctiōni ad aliquod singulare credēdum, sicut sufficientia testimoniōria cōiunctiōni eū, qui nūquā egressus esse ē Roma, ad credēdū q̄ inueniatur in iula Calicut, seu Taprobane, clarum est enim in credulitate, qua iste credit se iustificari nō interuenire testimoniā cōiunctiōni intellectu ad credēdū hūc effectu nunc in seipso. Vel ex qualitate testium, puta quia sūt omni exceptiōne maiores, iuxta quod dixit Apostolus ad Romanos octauo. quod

quod spiritum sanctum testatur spiritui nostro quod sumus filij Dei. Nā hac cōtestatio pręsupponit remissionē peccatorū factam, quia pręsupponit illū, de quo testatur esse filiū Dei, vt clarē ipsa litera sonat: credulitas autē ista, quā Lutherani ponunt, non pręsupponit remissionē peccatorū in illo, sed apprehendit illā, vt pręcedēs apprehēdit quod sequitur. Voluntariū igitur dogma est, dicere quod huiusmodi credulitas in verbo Christi, in merito passiōis eius, &c. Infallibiliter remissionē peccatorū. Et ideo à Leone 10. inter dānatos Lutheri articulos annumerati sunt articuli dicētes, Peccata nō sunt vlli remissa, nisi remittētē sacerdotē, credat sibi remitti, imō peccatū maneret, nisi remissū crederet nō enim sufficit remissio peccati. & gratię donatio, sed oportet etiam credere esse remissum. Nullo modo cōfidat abfolui propter tuā cōtritionem, sed propter verbū Christi, Quodcūque solueris, &c. hic inquam confide si sacerdos obitūris absolutioem, & crede fortiter te absolutum, & absolutum vere eris, quicquid sit de contritione: si per impossibile confessus nō esset contritus, aut sacerdos non seruo, sed ioco abfolueret: si tamen credat se absolutum, verissime est absolutus.

CAPVT IIII.

Tertius in pręcedentibus error, quod ante charitatis aduentum remittuntur peccata penitentibus.

Intolerabilius autem est dimitti peccata ante charitatem. Insuper illi, cui dimittuntur peccata: quod sic clarissime cōiungitur. Impossibile est ex inimico reddi amicum sine amicitia, cum amicus sine amicitia nec intelligibilis sit, quēadmodum nec albus sine albedine intelligibilis est. Sed cū homo ex iniusto sit iustus per Christū, sit ex inimico Dei amicus Dei, dicēte Apostolo ad Ro. 5. Cum inimici essemus: reconciliati sumus Deo per mortē filij eius: reconciliatio enim amicū reddit reconciliatum. Ergo peccatorē iustificari sine amicitia Dei, nec est possibile, nec intelligibile: charitas autē est ipsa amicitia inter hominē, & Deū: est enim amor amicitię hōis ad Deū, & e contra, iuxta illud, Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: & ibidē (i. primę Ioānis quarto.) Diligimus Deū, quia ipse prior dilexit nos. In mutuo enim amore cōsistit amicitia: ergo per charitatē formaliter fit remissio peccatorū. Ita quod vna atque eadē res est, quę vocat iustitia fidei, & charitas: sed iustitia fidei vocatur, quatenus ea homo est iustus apud Deum, secundum rationes diuinarum rerum atque actionū, quas credimus, appetitū sensibilibus debite subdito voluntati, & voluntate rectę rationi, & recta ratione Deo secundum rationes eorum, quę de eo, ac cęlesti patria fide tenemus. Nomina autē verō charitas, quatenus est amor amicitię ad Deum cōmunicantem nobis ciuitatem cęlestis patrię iuxta illud ad Phil. 3. Nostra autē politia in cęlesti est: & ad Eph. 2. tam non estis hospites & aduenę, sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei. & Cantica. Dilectus meus mihi, & ego illi.

Et hęc sola ratio, quia cōiungit intellectū, sufficit, supra nihilominus autoritate Christi, Petri, Ioānis & Pauli est: ubi enim omnes attribuit remissionē peccatorū fidei, & charitati simul. Et Christus quidē Luc. 7. peccatrici dixit, Fides tua te saluā fecit: & de eadem dixit, Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multū. In quibus verbis dilectionē esse proximam causam remissionis peccatorū, testatur coniunctio, Quoniam, dum dicitur, Quoniam dilexit: fides enim inchoatiuē, charitas autē completiue est causa remissionis peccatorum. Petus Apostolus Actuum decimo ait, Huic omnes Prophetę testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius: & in primę suę Epistolę capitulo quarto ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes similiter Apostolus in prima sua Epistola capitulo quinto ait, Omnis qui credit, quod Iesus est Christus, ex Deo natus est, & in capitulo tertio dicit, Nos sciamus, quod translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. Nec obstat si dicatur, quod ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, quoniam perspicuum est vnam atque eandem esse charitatem, quā diligimus Deum propter seipsum, & proximū propter Deū, vt habet primę Ioan. 4. & de tali duntaxat fratrum dilectione verificatur translatio de morte ad vitam.

Paulus demum Apostolus ad Rom. 5. ait, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Et 1. ad Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem non habuero, nihil sum, in esse spirituali, quo constituitur filij Dei, Et ad Gallatas quarto, Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque preputium, sed fides, quę per dilectionem operatur. Vbi clarē non fidei qualicunque, sed per dilectionem operanti attribuit valere in Christo. Perspicuum est igitur, verissimam esse cōmunitatem Ecclesię doctrinam, quod non per fidem in formem, sed per fidem formatam charitate fit remissio peccatorum. Ita quod auctoritates aucterice sonantes, iustificari nos per fidem,

intelliguntur ad literam de fide formata, amicitia diuina, quam vocamus charitatem.

Ad obiectionem autē in oppositū (ex eo quod fides distinguitur contra legē, & dilectio cōprehēditur sub lege) responderetur quod Legi nōmē aliter sumitur à Christo, cum dicitur, quod hoc est primum & maximum mādātū in Lege: & aliter sumitur, cum fides distinguitur ab Apostolo cōtra legē. Nā Christus vtitur Legis nomine, vt comprehendit omnia mādātā diuina. Scripta in libris Moysi: Apostolus autem vtitur Legis nomine arctius, vt distinguitur in pręcepta moralia, ceremonialia, & iudicialia.

Nec ego fingo hanc dilectionem, sed ex Scriptura ipsa sacra sic habeo, vt etiā aduersarios oporteat eis assentire. Quod enim Christus vtitur sic large Legis nomine, ex eo coniungitur, quod in eodē tex. Deut. 6. vnde citatur pręceptū de dilectione Dei immediate ante ponitur pręceptū fidei, dicēdo, Audi Israël, Iehouah Eloenoster, Iehouah vnus: sub eodē ergo cōtēxtu legis ponuntur, pręceptū fidei, vt credat Deus vnus dūtaxat, & pręceptū dilectionis eiudē Dei, vt intelligam, quod nō magis sub lege clauditur pręceptū charitatis, quā pręceptū fidei, loquēdo de lege largo vocabulo: vt hinc etiā clarē pateat, quod quēadmodum fides distinguit cōtra legē ab Apostolo, charitas quoque pariter disti guit cōintelligitur cōtra eādem legē. Loqui autem Apostolū de lege, seclusis iis quę sunt fidei & charitatis, patet ex eo, quod appellat eam legē factorū, & dicit eā seruari naturaliter ab Ethnicis: ait enim ad Ro. 2. Gentes quę legē non habent, naturaliter ea quę legis sunt, faciūt: certū est enim, quod non faciant naturaliter ea quę charitatis sunt. Aequiuocē igitur vtitur obiectio hęc Legis nomine, & propterea nihil valet: dilectio enim dei clauditur sub lege factorū, contra quam distinguitur fides, sed sub eadem lege, sub qua clauditur fides vt patet Deut. 6. vbi simul dantur pręcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autē à Lutheranis obiecta, patet ex dictis responsio. Et hęc de fide sufficiant.

CAPVT V.

Positio Lutheranorum de operibus.

Docent Lutherani opera nostra nō esse merito peccatis, nec vitę eternę, nec esse satisfactoria pro peccatis, eo quod sufficientissimē Christus meruit nobis gratis remissionis peccatorū, & vitę eternę, & sufficientissimē satisfecit pro omnibus: & proinde nefas esse attribere operibus nostris esse meritoria gratię (scilicet remissionis peccatorū) aut vitę eternę, & esse satisfactoria pro peccatis nostris. Nā hoc redūdāt in opprobriū Christi, quandoquidē quod est propriū Christi attribueret nobis blasphemia est: & detraheretur merito ac satisfactio Christi, vt potē in sufficientibus, si opus esset meritis & satisfactioibus nostris.

Fulciuntur autem hęc multis sacre Scripturę autoritatibus. Et in primis, quod non mereamur per nostra opera remissionē peccatorū probatur ex eo, quod Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iustificari nō ex operibus, sed ex fide, iuxta illud Abacuc 2. Iustus ex fide, viuēt: & ad Titū scribit, Non ex operibus iustitię, quę fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: & ad Ephes. 2. Gratia saluati estis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis gloriatur.

Quod verō per opera nō mereamur vitam eternam, sed per Dei donum, scribitur ad Rom. 6. Stipēdia peccati mors, donum autē Dei, vita eterna. Ad idem quoque & ad probandū simul, quod opera nostra, quantuncunque iusti sumus non sint satisfactoria pro peccatis, assertur illud Luc. 17. Cum feceritis omnia quę precepero vobis, dicite quod debuimus fecimus, serui mutiles sumus. Si enim faciētes omnia pręcepta Christi sunt serui mutiles, ergo non merentur mercedem: ergo multo magis qui non seruauerunt omnia pręcepta, sed egent satisfactioe pro peccatis, sunt inutiles ad satisfaciendum.

Authoritates autem, quibus manifestatur sufficientia meriti, & satisfactiois, Christi pro nobis, omittendas duxi, quia de hoc nullo est quęstio.

Docent igitur Lutherani opera bona esse faciēda, quia sunt pręcepta à Deo quia sunt fructus fidei iustificantis, & nō vt sint meritoria eterna vitę, aut satisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.

Quid est quomodo intelligatur meritum in proposito.

NEQVAM declaretur, opera nostra esse, vel non esse meritoria, pręlibandum est summariē quid Meritū significet, & qualiter à Theologis intelligatur in operibus nostris in proposito. Meritū appellatur voluntariū opus suę eternę, siue externū, cui iure debetur merces, seu pręmiū, dicēte Apostolo ad Rom. 4. Et quę operat merces nō imputatur sibi gratiam sed secundum debitum. Et propterea ad meritū concurrunt quatuor, videlicet persona quę meretur, & operatio voluntaria quę est ipsū meritū, & merces debita merito, & operatio reddēs mercedē: frustra enim quis mereretur, nisi mereret ab aliqua personā reddendā sibi mercedem.

Horum solutio- nes leges 12. c. huius tractatus.

Ex diuina promissione gratia opera

humana meritoria sunt dicta eterna gratia opera

Et quoniam de nostro merito apud Deum est questio, oportet declarare quomodo verificat, homines mereri à Deo mercedem sui operis. difficile enim apparet, quod operi nostro iure reddatur merces à Deo, quoniam inter nos & Deum non est ius simpliciter & absolute, iuxta illud, Non ineres in iudicium cum seruo tuo Domine, sed est ius secundum quid, multo minus quam ius filij ad patrem, & serui ad dominum, quatenus minores sumus nos relati ad Deum. homine seruo relato ab homine dominum eius, & filio relato ad carnalem patrem, qui genuit eum. Et propterea si pro quia, ut scribitur in 5. Ethic. inter seruum & dominum inter patrem & filium non est ius simpliciter & absolute, sed ius secundum quid, multo minus est ius inter nos & Deum. Ex hoc namque, quod quicquid est seruus est domini sui, & filius non potest æquiuales reddere patri, negatur inter dominum & seruum inter patrem & filium ius simpliciter & absolute. Multo autem magis quicquid est homo, est Dei, & multo minus potest homo Deo reddere æquiuales. Non potest igitur homo mereri aliquid à Deo sic quod iure debeatur homini, nisi iure tam attenuato, ut sit longe minus quam ius domini ad seruum & filij ad patrem. Nec hoc tam attenuatum ius inuenitur inter hominem & Deum absolute (quoniam absolute loquendo omnis bona operatio uoluntaria hominis debet Deo, & quanto potioribus & pluribus bonis operibus internis, uel externis pollet homo, tanto plus Deo debet, quia ipse Deus operatur in nobis & uelle & perficere & omnia opera nostra) sed hoc attenuatum ius est inter hominem & Deum ex diuina ordinatione, qua Deus ordinauit opera nostra ad hoc ut sint meritoria à Deo. Quod probatur ex eo, quod quando homo meretur aliquid à Deo, Deus non fit nec est debitor homini, sed sibi ipsi Deo. si enim hoc attenuatum ius esset inter hominem absolute & Deum, Deus deberet homini mercedem quam meruit, sed perspicuum est Deum nulli debere, dicente Paulo ad Rom. 12. Quis autem dedit illi, & retribuere ei? Sibi ergo ipsi duxit Deus debet, ut adimpleat uoluntatem suam qua conuulit humano operi esse meritorium reddendo homini mercedem operis. Et hæc sunt uera & indubitata simpliciter & absolute loquendo, secus autem est præsupposita conuentione facta inter Deum & hominem de aliquo nam quæ admodum inter homines si dominus pactum aliquod cum seruo suo facit nascitur inde ius inter seruum & dominum: ita si Deus dignatur pactum facere cum homine, nascitur ius inter hominem & Deum quo ad illud de quo pactum est. Sæpe enim legimus in ueteri Testamento, Deum dignatum esse pacisci cum hominibus. Genesis enim 9 scribitur pactum Dei de non futuro amplius uniuersali diluuiio. & Genesis 15. factus inuit Deus cum Abraham de terra Chanahan danda semini eius. & Gen. 17. foedus circucisionis scribitur, & Exod. 24. Moyses dicit, Hic est sanguis foederis, &c. Hier. quoque 31. de foedere nouæ legis ac ueteris Deus manifeste loquitur. In nouo autem Testamento Saluator noster manifestat Deum sub specie patrisfamilias conducentis operarios ad uineam conuenisse cum operariis de mercede diurna, ut patet Matth. 20. conuentione inquit, facta de denario diurno, misit illos in uineam. & rursus, Nonne pacto conuenisti mecum? Ex his enim manifestum sit, quod ratio meriti etiam iure potest inueniri in operibus nostris relatis ad primum, de quo conuentione facta est cum Deo. Veruntamen scito quod quantumcumque interueniat pactum de premio inter Deum & hominem: nunquam tamen Deus fit aut est debitor nobis, sed fit & est debitor sibi ipsi. ita quod præsupposita conuentione debetur quidem operibus nostris præmium de quo conuentione facta est: sed Deus non propterea fit illius præmij debitor nobis, sed uoluntati suæ priori qua dignatus est pacisci nobiscum: & propterea uerissimè præstetur, quod Deus nulli debet nisi sibi ipsi. Duplex itaque ratio meriti potest inueniri in operibus nostris relatiuè ad Deum (uel secundum ius attenuatum, uel secundum foederis) & nunquam Deus debet nobis. Et hæc sint prælibata, ut intelligant omnes uoces proprias, cum loquuntur de meritis nostris apud Deum.

CAPVT VII.

Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.

Reuelauit nobis Deus in sacris literis humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in exponendis singulis sacre scripturæ locis de hoc scito, quod ubicumque promittit Deus homini mercedem, ibidem cointelligitur meritum: eo quod merces & meritum, correlatiua sunt. meritum enim est mercedis meritum, & merces est meriti merces, & propterea absque alia declaratione cum leges in sacra scriptura Deum promittere mercedem homini, cointellige meritum hominis respectu illius mercedis à Deo reddendæ. Perspicuum est autem in utroque testamento promittere Deum mercedem homini. nam Gen. 5. dicit Deus ad Abraham, Ero merces tua multa ualde. & Isa. 40. dicit, Ecce Dominus ueniet, ecce merces eius cum eo. & Ezech. 19. scribitur. Filij hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersus Tyrum: & merces non est reddita ei, &c. & subiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Aegypti.

Matth. quoque 20. dicit Deus. Voca operarios, & redde illis mercedem. Apoc. quoque 22. dicit Deus, Ecce, uenio cito: & merces mea mecum est, ut reddam unicuique secundum opera illius. Ex his enim clarè patet non solum opera Sanctorum esse meritoria alicuius boni à Deo, sed etiam opera iniquorum, imò & Ethnicorum. rex enim Babylonis & exercitus eius Ethnici erant. nec ex intentione seruiendi Deo obsederant Tyrum: & tamen testatur Deus meruisse mercedem, & decernere, quod Aegyptum dabit illis in mercedem, ut intelligamus tam benignam esse bonitatem diuinam, ut etiam ordinando humana bella in suis ipsius Dei seruitutem, gaudeat se conferre actionibus, quamuis iniquis, quod sint meritoria ab ipso Deo alicuius boni. Hinc enim documentum magnum habemus, quod multo propensior est Deus ad conferendum bonis actionibus hominum, quod sint meritoria alicuius mercedis à Deo.

CAPVT VIII.

Opera Sanctorum Christi membrorum esse meritoria uite æternæ.

Concedunt multi humana opera esse meritoria apud Deum aliquorum bonorum, sed non uitæ æternæ. & propterea monstrandum superest in specie, quod opera uiuorum Christi membrorum sunt meritoria æternæ uitæ. Saluator noster Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate. quia merces uestra multa est in cælis. perspicuum est enim, quod in mercede cælesti eorum, qui patiuntur propter Christum, primum tenet locum beatitudo, quæ uocatur uita æternæ. Matth. quoque 20. describendo mercedem datam operariis, dicitur, quod acciperent denarium. perspicuum est autem quod cõmunis merces omnibus operariis in uinea Domini, est uita æternæ. Paulus quoque 2. ad Tim. 4. scribit. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus iustus iudex. perspicuum est enim, quod corona Pauli se primò claudit beatitudine: & nisi merces esset debita præmissis operibus, nequaquam verificaretur, quod quatenus iustus iudex Dominus reddet illi coronam: manifestè enim uitam æternam sibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoque manifestat Dominus Matt. 25. describendo quod cum iudicabit mundum, propter opera misericordiarum dabit uitam æternam. Elurui enim & dedistis mihi manducare, &c. concluditur enim. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti uero in uitam æternam. Quod enim a iudice datur ex diuersitate operum, secundum quod opera merentur, datur: alioquin afferret non causam pro causa. Ex his enim manifestum est nonnullorum hominum opera meritoria esse æternæ uitæ secundum sacras Scripturas. Et quod plus est, ex Matt. 20. habetur, operarios mereri illam ex conuentione. nam Origenes, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, & Chrysostomus denarium omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

CAPVT IX.

Modus, quo opera nostra meritoria sunt uite æternæ.

Radunt Theologi opera nostra esse meritoria æternæ uitæ, eo quod à charitate, à gratia gratum faciente, à spiritu sancto habitante in nobis procedunt, & docent quod quamuis opera humana, quatenus procedunt ex libero arbitrio, non sint meritoria æternæ uitæ (nisi ex quadam congruitate, qua congruit homini rectè ueteri libero arbitrio in iis quæ Dei sunt, Deum largiri secundum affluentiam suæ gratiæ) quatenus tamen sunt à spiritu sancto habitante in homine per gratiam & charitatem, sunt meritoria æternæ uitæ. Tū quia gratia, seu charitas est tamquam semen Dei. Io. 3. cuius uis se extendit ad producendum fructum: ita quod quemadmodum actioni seminis debetur naturali iure fructus, ita diuinæ gratiæ in anima, actionibus debetur fructus æternæ uitæ. Tum quia diuina gratia ut Dominus dicit Ioan. 4. fit in homine habente illam fons aque salientis in uitam æternam, ubi clarè patet efficacia gratiæ, in nobis ad ascendendum in uitam æternam. Et dicendo quod gratia data, fit in homine fons aque ascendens in uitam æternam, docet quod mediante operatione ascendit in uitam æternam. nam quod fit in me post acceptam gratiam, me cooperante fit. Tū præcipuè, quia uis Spiritus sancti habitantis in homine non est impar ad acquirendum æternam uitam, & ad efficiendum quod operibus eius in nobis debeatur æterna uita. Clarior autem ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est aperiendo, quod meritum uitæ æternæ non est tam actio nostra, quam actio Christi, capitis in nobis & per nos: supponendum est enim cum Apollolo ad Ro. 12. ad Eph. 4. & ad Col. 2. homines à gratia cõstitutos, esse Christi capitis membra uiua. Ita quod Christus caput cum hominibus uiuis eius membris non est sicut unum corpus politicum (quale est corpus ciuiliū reip. bene gubernatæ) sed cõstituit unum corpus, quæ admodum est unum corpus naturale: quia Christus caput spiritu suo uiuificat membra sua, & per i. in natura, ac nexus spirituales sunt membra corporis, ut clarè patet ex uerbis Pauli. Huic autem præsupposito adiunge, quod etiam sacra scriptura tradit, uidelicet & passionibus & actionibus uiuorum Christi membrorum esse

paffiones & aētiōes Chrīsti capitis. Et de paffionibus quidē tē-
ftatur ipse Chrīstus act. 6. Saule Saule, quid me perfequeris: cū
tamē ille perfequeretur mēbra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat
ad memoriā Galatarū, q̄ Chrīstus crucifixus fuit in eis, procul-
dubio in cruciatibus eorū pro Chrīsto perpessis. De aētiōibus
verō testatur Paulus, scribēs Corinthiis in 13. c. secūde Epistolē,
An experimētum quāritis eius, qui in me loquitur Chrīstus: &
vniuersaliter dicit ad Gal. 2. Viuo ego iam nō ego, viuit autem
in me Chrīstus. Ex quibus habetur, q̄ verissimē dicere possum,
mereor ego, iam non ego, meretur autē in me Chrīstus: ieiuno
ego, iam non ego, ieiunat autē in me Chrīstus: & sic de aliis ope-
rationibus volūtariis, quas Chrīsti mēbra vera exercēt propter
Deum. Et isto modo meritum aeternē vitē non tam attribuitur
operibus nostris q̄ operibus Chrīsti capitis in nobis, & per nos.
Ita q̄ hinc discernitur inter meritū aeternē vitē in infantibus
baptizatis debetur aeterna vita merito duntaxat Chrīsti, illo,
quod meruit Chrīstus in hac vita mortali degens, patiens & mo-
riens: adultis autē proficiētibus in gratia debetur aeterna vita du-
pliciter: primō ex iure meritū Chrīsti, quod in propria persona
meruit: postea ex iure meritū Chrīsti, quod Chrīstus caput in a-
dulto, & per adultum operando meretur. Cōuenit autem diu-
inā liberalitati, vt utroq; modo cōmunicet meritum aeternē vi-
tē adultis Dei filiis: nā vt dicitur ad Ro. 8. prādiffiniuit eos con-
formes imagini filij sui. Conformiores autem sunt Chrīsto ha-
bētes meritū vitē aeternē utroq; modo, quā in primo tātūm: nam
ipsi Chrīsto duplici iure debita fuit sua gloria, primō iure gra-
tiē vnionis personalis, qua Verbū caro factū est: & hoc ius con-
uenit Chrīsto sine eius meritō. Deinde eadē gloria debita fuit
Chrīsto per meritū obediētiae eius vsq; ad mortē, dicēte Paulo
ad Philip. secūdo. Factus obediēs vsq; ad mortē, mortem autem
crucis: propter quod & Deus exultauit illū, &c. Chrīsto igitur
duplici iure habēti gloriā, cōformiores reddimur duplici quo-
que iure acquirētes, & nō vitā aeternā, videlicet & sine nostro
merito per Chrīsti in propria persona meritū, & cū nostro me-
rito per Chrīsti capitis in nobis, & per nos meritū. Et quemad-
modū ad Chrīsti excellentiā pertinet, q̄ etiam proprio merito
acquisierit immortalē corporis virā, & gloriā sui nominis, &c.
ita ad dignitatē mēbrī Chrīsti pertinet vt cooperetur capiti suo
ad acquirendam aeternam vitam. Omnium enim diuinissimum
est, inquit Dionys. cap. tertio eale. Hierarch. Dei cooperatorem
feri. Et hinc quoque habes non esse superfluum nostram me-
reri vitam aeternam, quoniam est reddere vitam aeternam esse
nobis debitam alio modo, seu altero iure, quemadmodum Chri-
stus meruit suam exaltationem, reddendo sibi eam altero iure
debitam. Ad obiecta autem in oppositum postea respō debetur.

CAPVT X.

Valor operum existentium in peccato mortali.

Vamuis conueniamus in hoc, q̄ opera existentium
in peccato mortali non sunt meritoria aeternae vitae,
nec sunt meritoria remissionis peccatorum, multūm
tamen esse vitia homini subiecto peccato mortali,
bona opera eorum ad remissionem peccatorū con-
sequendā sacra tradit Scriptura: nam etsi non habēt vim me-
ritoriā remissionis peccatorū, habēt tamen vim impetrandi re-
missionem peccatorum: ita q̄ per modū supplicationis multūm
valēt ad consequendum remissionē peccatorum à diuina largi-
tate. Et quidem quod oratio multūm utilis sit ad remissionem
peccatorum cōsequendam: testatur Saluator, Luc. 18. inducens
Publicanum orantem, Deus propitius esto mihi peccatori: sic
enim consequutus est veniam. De ieiunio verō testatur Ioēl in
persona Dei, Cōuertimini, inquit, ad me in toto corde vestro, in
ieiunio, fetu, & plantu: ibi enim subiungitur, Quis scit si conuer-
tatur Dominus, & ignoscat? De elemosyna quoque testatur
Daniel: capitulo quarto, consulens Nabuchodonosor regi, Pec-
cata tua elemosynis redime: & ad Hebrēos decimotertio scri-
bitur, Beneficentia, & communionis ne obliuiscamini, talibus
enim hostis conciliatur Deus. Et idem est iudicium de pere-
grinationibus, afflictionibus, continentis, & id genus reliquis.
Supra hāc autē vim simplicē, tradit sacra Scriptura maiorem
quādam vim impetrandi in obseruatione vniuersorum mādato-
rū Dei. Ezech. enim 18. docemur, q̄ conuersio impij ad facien-
da mandata Legis terminatur ad remissionē peccatorum, dum
dicit, Et dixisti, nō est quā via Domini, audite ergo domus Is-
raēl, nūquid via mea nō est aequa? Nōne viē vestre nō sūt eque?
cu em auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatē, mo-
rietur in ea iniquitate quā operatus est: & cū auerterit se impi-
us ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudiciū, & iusti-
tiā, imple animā suam viuificabit: cōsiderans enim & auertens se
ab omnib⁹ iniquitatibus suis, quas operatus est, vita viuet, & nō
moriatur. Quē verba testatur, q̄ in hoc cōsistit viarū Dei aequi-
tas, vt sicut iusti auersio à iustitia ad opera iniqua terminatur ad
mortem animae, ita impij conuersio ad opera bona terminatur

ad animae vitam: reuelatur enim Prophetē, quod tam accepta
est Deo conuersio peccatoris quo ad opera (hoc est, ab operi-
bus malis ad opera bona propter Deum) vt Deus non recor-
detur omnium iniquitatum preteritarum, quod est dare remis-
sionem peccatorum, & vitam gratiae.

¶ Ampliorē quoquoq; impetrandi vim in huiusmodi operibus
hominū subiectōrū peccatis reuelauit Deus Isaie, c. 1. Lauamini,
mūdi estote, auferite malū cogitationū vestrarū ab oculis meis,
quiescite agere peruersē, discite benefacere, quērite iudicium,
subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & ar-
guite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra vt coccinū,
quasi nix dealbabūtur: & si fuerint rubra tāquā vermiculus, ve-
lut lana alba erūt. Ex quibus discimus, tantā esse Dei largitatē,
vt à sordibus cōuersis ad iustitiā, & misericordiē opera seipsum
obtulerit arguēdū Deus, si non remittat peccata praeiterita.

¶ Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, quod impiorū
opera non solum sunt vitia ad remissionem peccatorum, sed
quod cum ex corde redeunte ad Deum prodeunt, ita cōmitem
habent diuinam benignitatem, vt & terminentur ad remissio-
nem peccatorum, & tanquam ex conuentione impetrent illam.
Verē benignissimus erga nos est, Deus, prouidendo, vt quam in
statu peccati mereri non possumus remissionem peccatorum,
impetrare oratione, ieiunio, elemosynis, aliisque bonis operi-
bus valeamus. In hoc enim immensa charitas diuina erga pecca-
torum salutem commendatur, vt etiam nostris quamuis impio-
rum bonis operibus vim impetratoriā remissionis peccatorum
largiri dignata sit. Et praeter hęc (vt in capite septimo, ex ver-
bis Ezechielis monstrandum est) sunt meritoria alicuius tem-
poralis boni à Deo. Ex quibus patet inducendos esse peccato-
res ad bona opera, quia verē vitia sunt ad remissionem pecca-
torum impetrandam & assequendam, cū deuota mente fiunt.

CAPVT XI.

Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.

Via Lutherani satisfactionem auferunt ab operibus
nostris, superest declarandum quid Ecclesia de hoc
sentiat. Distinguedū in primis est de statu, in quo
sunt opera, an in statu peccati mortalis, an in statu
gratiē, & rursus, de satisfacere pro peccatis, vel quo
ad culpam, vel quo ad poenam. Dicimus itaque primō, quod nul-
la nostra opera sunt satisfactoria pro peccatis nostris quo ad
culpam, quia nec facta in statu peccati mortalis faciunt Deo sa-
tis pro offensa, vt patet: & facta in statu gratiē praeponunt cul-
pam, seu offensam abolitam ex diuina gratia ex satisfactione
Chrīsti, qui fecit Deo satis pro offensis, quibus offendimus Deū,
offerendo vitam propriam in ara crucis.

¶ Dicimus secundo, quod nulla opera nostra in statu peccati
mortalis sunt satisfactoria Deo pro poena debita peccatis no-
stris, quamuis prius abolitam in sacramento poenitentiae. Et ratio
in promptu est, quia cū remittitur à Deo peccatum quo ad
offensam, sit peccator de inimico, amicus Dei, & consequenter
non remanet puniendus hostiliter (quod esset puniri poena in-
ferni) sed si non tam copiosum diuinae gratiē donum collatum
tunc est vt, cū remissione culpae remissa sit tota poena, remanet
obligatus ad amabilius soluendum residuum poenae: & pro-
pterea si in residuum lapsus est, & iterum factus est inimicus
Dei, antequam illud residuum poenae solueret, opera eius quia
sunt opera in statu hostili, non possunt amabilius exoluere,
quod est non posse satisfacere pro illa poena.

¶ Dicimus tertio, quod opera perseuerantis in amicitia Dei nul-
lum habent impedimentum ad hoc quod sint satisfactoria pro
illo residuo poenae. Et hoc errant Lutherani dupliciter: primō
docendo, quod cū remittitur peccatum quo ad offensam, re-
mittitur quoque quo ad poenam omnem: ita quod non remanet
obligatus ad poenam consecutus peccati veniam a Deo. Hoc
enim manifestē contrariatur sacrae Scripturae, docenti secundo
Regum duodecimo, quod quamuis Dauid consecutus fuerit re-
missionem peccatorum, dicendo, Peccavi Domino, non tamen
consecutus est remissionem totius poenae, sed remansit obliga-
tus ad poenas multas, vt Scriptura testatur. Deinde errāt, quod
tollunt ab operibus viuorum Chrīsti membrorum vim satisfac-
toriam pro poena non remissa. Hoc enim contrariatur effica-
ciē Chrīsti capitis in nobis, nam satisfacio ego, siam nonego, sa-
tisfacit autem in me Chrīstus: contrariatur & Ecclesiae catho-
licae vsui, quo consuevit salutare satisfactiones imponere per
ministerium sacerdotum verē poenitentibus & confessis.

CAPVT XII.

Responsio ad obiectiones in capitulo quinto scriptas.

Vperest obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit
sumpta ex sufficientia meritū & satisfactionis Chrīsti.
Respōdemus meritū Chrīsti fuisse sufficientissimū,
& satisfactionem eius sufficientissimam pro peccatis
non solum nostris, sed totius mundi, originali, mortalibus & ve-
Opul. Caiet. T T 2 nialib

malibus, iuxta doctrinā s. Jo. 2. & propterea non ex insufficientia meriti, aut satisfactionis Christi opera viuorum Christi membrorum meritoria ac satisfactoria apponitur, sed ex affluentia meriti Christi comunicatur membris eius viuus, vt illorum quoque opera sint meritoria & satisfactoria. maior enim gratia Christi nobis cōfertur comunicādo nobis, quōd ipse caput nostrum in nobis, & per nos tanquā mēbra sua mereatur & satisfaciāt, quā si meritum duntaxat Christi in propria persona participaremus. ¶ Cum autē obiicitur id quod est proprium Christo, nō esse nobis attribuēdum, respōdemus q̄ non est nobis attribuēdum eo modo, quo est proprium Christo: potest tamē nobis alio modo attribui, videlicet per cōmunicationem, sicut quod est propriū Deo, nulli est attribuēdum eo modo, quo est propriū Deo, potest tamē per cōmunicationem ab aliis participari. Verbi gratia, vt dere diuinā essentiā, est proprium Deo (nulla siquidem creatura potest videre Deū, sicuti est, sed solus suapte natura videt se ipsum) potest tamē ex gratia cōmunicari videre Deū participatiuē: & sic cōmunicatur beatis omnibus. Sic in proposito mereri vitā aeternā est propriū Christo, intelligendū mereri ex propriis viribus: quod tamen potest cōmunicari membris eius viuus, non vt mereantur ex propriis viribus, sed vt mereantur ex virtute capitis Christi. Et similiter intellige de satisfactione. ¶ De merito autē remissionis peccatorum non oportet respondere, quia iam diximus hoc non cōmunicari viuus Christi membris, eo quōd opera eorum presupponunt remissa fuisse eis peccata: nullus autem meretur id quod prahabet: sed omne meritum est rei non habitæ. Et hæc est ratio, quare Christus communicat membris suis mereri augmentum gratiæ & cælestem beatitudinem, & non communicat eis mereri remissionem peccatorum: quia videlicet beatitudine aeterna carent membra Christi in hac vita, remissionem autem peccatorū iam habuerunt in hoc ipso, quōd fuerunt facta membra Christi, nullus autem meretur quod habet, sed quod sperat. Ex quibus clarē apparet, q̄ nihil detrahitur merito aut satisfactioni Christi per merita & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactionis Christi per seipsum et ad ipsummet Christum, vt caput operantem in membris suis & per membra sua. ¶ Ad auctoritates vniuersas sonātes, q̄ non meremur per nostra opera remissionē peccatorum, non oportet respondere, quia in hac cōclusiōe omnes cōuenimus. Ad auctoritates verō inductas ad probādum, q̄ nō meremur vitam aeternam per opera nostra, respōdendū est. Et ad illud quidem quod afferitur ex Apostolo ad Roma. Donum Dei, vita aeterna, respondetur, quōd vtiq; nos hoc dicimus & docemus, quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis est tum nos esse membra Christi, tum ex virtute Christi capitis in nobis, mereri vitam aeternam. non enim dicimus, quōd ex operibus nostris, quatenus à nobis sunt, sed quatenus à Christo in nobis & per nos sunt, meremur vitam aeternam. ¶ Ad id verō quod obiicitur ex documento Christi, Dicite, serui inutiles sumus, cum eadem distinctione respōdetur, q̄ nos quātūcūq; omnia Christi præcepta impleamus, quatenus impleamus ea ex nostro libero arbitrio, inuenimur serui inutiles ad ea, quæ sunt domus patris cælestis, inuenimur inutiles ad ea, quæ sunt politiæ nostræ, quæ in cælis est, qualia sunt remissio peccatorū, gratia Spiritus sancti, charitas, & cætera propria filiis Dei. Et in promptu ratio est, quia nos, quatenus à nobis operātes, sumus, tā infirmi, vt non possumus ascendere ad cōferendū aliquid supremo ordini obprobriorū bonorū filiorū Dei. Cū quæ tamen veritate stat, q̄ nosmet, quatenus ex Christo in nobis capite sumus operantes, vt illius mēbra viuā, multū cōferre possumus per nostra opera politiæ cælesti & paternæ domui: quia vt sic sumus eleuati in ordinem filiorum Dei, nec vt sic sumus inutiles: sed membra vtilia paternæ domui & cælesti politiæ. ¶ Et si ex hoc Christi documento argumētum fiat cōtra vtilitatem iuliorū operum in statu peccati mortalis ad impetrandam remissionē peccatorū, iuxta scripta superius in c. 10. si inquā, fiat argumētum ad inferendū, q̄ bona opera non sunt vtilia ad impetrandam remissionē peccatorū: respōdendū est q̄ orationes, ieiunia, elemosinæ, & alia iusta opera impiorum, quatenus ab ipsis procedunt, non sunt vtilia ad remissionē peccatorū impetrādā, sed quatenus afflata diuina benignitate ordināte ea ad impetrādā remissionē peccatorū, sunt valde vtilia ad impetrandū illam. propter hoc enim apud Ezechielem appellantur via Dei, & non via noltræ. prouidit siquidē diuina bonitas, vt multa impetremus, quæ nunquā meruimus: dedit diuina bonitas (vt Christus, Elias, Ezechiel & Apostolus ad Hebr. testatur) bonis operibus redētiū ad Deum, vim impetratoriā remissionibus peccatorū à diuina misericordia per Christum meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, elemosinæ & reliqua iusta opera peccatorum vtilia sunt non ad merendum, non ad satisfaciendum, sed ad impetrandum remissionem peccatorum. Et hæc puto suf-

ficere ad intelligendum materiam hanc, quæ in quæstionem vertitur de fide & operibus, ad Dei omnipotentis gloriam & piorum consolationem. Romæ die 13. Maij, 1532.

TRACTATUS DVODECIMVS
De Communionem sub vtraque specie, De integritate Confessionis, De Inuocatione Sanctorum aduersus Lutheranos ad Clementem V I. Pont. Maxim.
in quatuor capita diuisus.

- 1 Nequaquam illicitum est esse populo Christiano sub altera tantum specie communicar.
- 2 De integritate confessionis quo ad omnia peccata.
- 3 Post peccari Seniam necessariam quoque esse satisfactionem pro peccatis, & eam fieri posse & operibus.
- 4 De Inuocatione Sanctorum.

PROOEMIUM.

ERTINAX Lutheranorum animus prætextu conscientiæ. Clemens septime Pontifex Maxime, erga communionem populi sub vtraque Eucharistiæ specie, confessionemque non omnium peccatorum, ac negatam satisfactionem, nec non inuocationem Sanctorum, inuitat me ad scribendum de his, non absolute, sed quatenus pendent ex sacra Scriptura, quoniam ipsi solius sacre Scripturæ auctoritatem suscipiunt & profitentur se illi initi. Et quamuis pertinacibus non proderunt nostra hæc, speramus tamen vtilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur: tamen ad cōsolandum fidelium mentes. videre enim in sacra Scriptura falsitatem eorum, quæ heretici iactantes se professores sacri Evangelij docent, non paruum solatium fidelibus confert. Et quamuis hæc pro Ecclesia catholica scripserim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quàm reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.

De communionem sub vtraque specie.

utheranis non sat est, ipsos communicare sub vtraque specie, sed nequeunt flecti ad dicendum, licitam esse communionem sub altera tantū specie: quia tum ex vsu Christi, tum ex præcepto eiusdem communicandum est sub vtraque specie. Proinde opus est discutere secundum Scripturas sacras vtrunque, vt videlicet manifestem nec ex vi vsus Christi, nec ex vi præceptorum eius illicitum esse populo communicare sub altera tantum specie. hoc siquidem patefacto, clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionem sub vtraque specie.

¶ Quia igitur Saluator noster in vltima Cœna instituens sacramentum Eucharistiæ, vsus est hoc sacramento sub vtraque specie, communicando Apostolos (vt Euangelistæ testantur) hinc inferitur, quōd sacerdos non nisi sub vtraque specie dare debet Eucharistiam. debet enim sacerdos dare Eucharistiam, quemadmodum dedit illam Christus. & similiter debemus omnes communicare, quemadmodum communicauerunt Apostoli.

¶ Nos autē facile manifestamus vsus Christi & Apostolorū, nō habere vim legis, q̄ simili modo distribuatur populo Eucharistia. nā si ille vsus Christi vim legis haberet, nō obligaremur ad quædam in vsu illius distributionis seruata. & ad quædam nō, sed ad omnia in illo vsu seruata. perspicuū autē est, nos nō obligari ad omnia illa in distributione facta à Christo: ergo nec tenemur distribuendo Eucharistiam seruare hoc vnū, videlicet dare sub vtraque specie. Quod enim nō teneamur ad seruādum omnia, patet: tum quia Christus fregit, fractamq; dedit speciē panis: ridiculum autē est dicere, q̄ sacerdos teneatur dare hostiā fractam: tum quia Christus distribuēdo, non immisit in ora Apostolorum Eucharistiam, sed dixit, Accipite & comedite: ridiculū autē est dicere, q̄ sacerdos teneatur nō immittere Eucharistia in os comunicatis, sed dare in manū illius, vt ipse se cōmunicet: tū quia Christus distribuit hoc sacramentum Apostolis post Cœnam, plus autē quàm ridiculum est dicere, q̄ teneamur communicare post Cœnam, illicitūq; sit dare Eucharistiam ieiunius. tum quia Christus dedit Eucharistiam sub specie panis azymi. & tamen vniuersalis Ecclesia fatetur non esse illicitum Eucharistia vt siue in azymo, siue in fermentato. Ex his enim omnibus clarē patet, quōd distributio Eucharistiæ, qua vsus est Christus, non habet vim legis, statuentis, vt similiter fiat distributio à nobis.

¶ At si quispiā cōtenderit in hoc vno imitandam esse Christi distributionem, q̄ sub vtraque specie dedit Eucharistiam, animaduertat Christum dedisse sub vtraque specie Apostolis solis, & nō dedisse septuaginta Discipulis, nec multitudinē eorū, qui cre-

debit in illa, ut vel ex hoc fiat inferre ab exemplo Christi, ergo successoribus Apostolorum data est Eucharistia sub utraque specie: non enim plus inferri potest ex Christi distributione, non igitur inferri potest, ergo uniuersis Christianis data est Eucharistia sub utraque specie. Patet itaque, quod ex usu Christi non potest inferri illicita esse communione populi sub altera tantum specie. Et multo minus inferri hoc potest ex usu Ecclesie Corinthiorum, cuius meminit Paulus in prima Epistola ad Corinthios: usus enim unius particularis Ecclesie non statuit legem Ecclesie aliis. Hæc de usu.

¶ Discutienda sunt deinceps præcepta Christi iam ante institutionem Eucharistie, quæ in ipsa institutione promulgata. Primum itaque præceptum ex verbis Domini, Io. 6. olim assumptum est à Boëmis: ait enim Christus, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in uobis, Quid, inquit, clarius? Eodem enim modo necessitate comunicandi sub utraque specie promulgat, quo promulgauerat necessitatem Baptismi: nam quæ admodum de Baptismo dixerat Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu non potest introire in regnum Dei: ita de Eucharistia dicit, Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in uobis.

¶ Nos autem dicimus hæc Christi uerba non esse secundum genuinum sensum intelligenda de usu Eucharistie, imò nec posse intelligi salua Christiana fide de cibo & potu sacramentali. Et hoc facile manifestatur, ex eo quod si intelligerentur de Eucharistia: tolleretur Baptismi sufficiencia ad salutem: pari siquidem modo hæc necessitatem sonat edendi carnem & bibendi sanguinem filij hominis, quod sonant illa alia Domini uerba, necessitate nascendi ex aqua & Spiritu: & propterea manifestè sequitur, quod si in istis uerbis indicium necessitatis sumendi Eucharistiam, non sufficit Baptismus ad salutem, sed ad hoc quod aliquis habeat vitam, oporteret & baptizari, & sumere Eucharistiam. Cuius contrarium non solum in Symbolo fatemur, confitentes unum baptisma in remissionem peccatorum: sed Dominus in Euangelio dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: & Paulus Apostolus ad Tit. 3. Saluos, inquit, nos fecit per lauacrum regenerationis. Quia igitur idem est asserere uerba illa Christi, Io. 6. intelligi de cibo, & potu sacramentali Eucharistie, & negare Baptismi sufficiencia ad salutem, clarè patet uerba illa nec intelligi posse de cibo, & potu Eucharistie: & propterea inde non habetur præceptum adsumendum Eucharistiam sub utraque specie. Discutere autem quis sit Germanus sensus illorum Christi uerborum non est præsentis negotii: nam fat est propositæ quæstioni nosse, quod non loquitur ibi Dominus ad literam de sacramentali cibo & potu.

¶ Superest demum discutere præcepta Christi promulgata, quando instituit Eucharistie sacramentum. Vide Euangelia omnia, & nullum inuenies in illis de Eucharistia præceptum, nisi apud Lucam immediate post Eucharistiam sub specie panis. Hoc facite in mei commemorationem. Apud tamè Paulum Apostolum primæ ad Corinth. 11. duo præcepta leguntur data à Christo in institutione Eucharistie: alterum immediate post Eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in mei commemorationem: alterum immediate post Eucharistiam sub specie uini, uidelicet, Hoc facite, quotiescumque biberitis, in mei commemorationem.

¶ Quæ præcepta si perspicacius fuerint considerata, nullum secum ferunt: mandatum de communione sub utraque specie, ut patet discutendo singula. Præceptum enim immediate post speciem panis tam apud Lucam, quàm apud Paulum manifestè refertur ad Eucharistiam sub specie panis, ut ipse cõtextus testatur. Præceptum autem apud tolum Paulum scriptum de imitatione Christi in Eucharistia sub specie uini, limitatur manifestissimè ad uices, quibus bibimus in commemoratione Christi: ita quod non est præceptum absolutè, sed est præceptum ex suppositione, uidelicet, si biberimus in Christi memoria, faciamus hoc quod fecit Christus. Non igitur præcipitur, ut bibamus in eius memoria, sed præcipitur ut quoties in eius memoria biberimus, faciamus quod fecit ipse, hoc est, quoties utemini calice Eucharistie, sacrificate hoc. Bibere namque manifestè significat usum calicis, & cõsequenter facere hoc distinctum contra bibere, significat cõsecrare hoc: præcipitur enim ad literam, ut assotietur usus calicis sacrificio calicis. Et ex hoc ipso, quod simile associationem non præcipit circa usum Eucharistie sub specie panis, insinuat quod usus quidem calicis illius esset seorsum à sacrificio, usus uero sub specie panis licitus, ut ritus Ecclesie seruat, non referuado Eucharistiam sub specie potus, sed duraxat sub specie panis, & pro comunicantibus extra Missarum solennia.

¶ At si quispiam cõtenderit, quod hoc præceptum directè obligando sacerdotes, cõsequenter obligat populum. Nam ex eo quod bibentibus in Christi memoria præcipitur, Hoc facite, manifestè sequitur, quod sacerdotibus celebrantibus Missas (quos constat bibere in Christi commemorationem) præcipitur, Hoc facite, sed sub hoc facite, cõprehenditur etiã dare aliis calicem, quia cõprehendit omnia quæ Christus fecit circa calicem: ergo ex hoc præcepto sacerdos tenetur, quoties ipse bibit, dare aliis calicem, ac per hoc alii tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumento

utens imprimis ad textum literæ, quia cõtextui literæ non quadat hic sensus. Nam in litera, hoc facite, distinguitur contra bibere: ac per hoc conficere sacramentum distinguitur contra usum sacramenti, ac per hoc non tam amplè in hac litera extrahitur, hoc facite, sed ex ipso cõtextu restringitur ad demonstrandum ipsum sacrum, ut distinguitur contra usum sacramenti, eo ipso quod distinguitur contra usum calicis. Quæcumque igitur spectant ad usum calicis cõprehenduntur hæc sub bibere, & quæ spectant ad ipsum sacramentum cõprehenduntur sub facere hoc, secundum suam cõtextum sensum: perspicuum autem est, quod dare aliis calicem, spectat ad usum sacramenti, & non ad sacramentum ipsum. Non igitur cõprehenditur in hac litera sub hoc facite, dare aliis calicem. Aduertat deinde, quod Lutherani non constarent sibi ipsis, dicendū sit, quia ex hoc argumento sequitur manifestè, quod sacerdos celebrans tenetur dare calicem omnibus presentibus, si, hoc facite, cõprehenditur etiã dare sacramentum, ut Christus dedit: nam Christus dedit omnibus presentibus: constat autem Lutheranos hoc non seruare: non igitur obligatur Christianus populus ad bibendum sacramentum Eucharistie ex hoc Christi præcepto, secundum planum suauissimumque literæ sensum. Et quia nullibi nisi in allatis locis habetur in sacra scriptura mandatum aliquod de communione Eucharistie, manifestum est quod non tenetur Christianus populus ex præcepto in diuino iure scripto ad communionem sub utraque specie: voluntariè igitur, & non auctoritate Scripturæ prædicatur illicitam esse communionem sub specie panis tantum. Et hoc sufficit aduersus Lutheranos, solius sacre Scripturæ auctoritatè suscipientes. Hæc de communione populi sub altera tantum specie.

CAPVT II.

De integritate confessionis quo ad peccata omnia.

Onheri peccata mortalia omnia, quæ quis admittit. Lutherani non solum negat esse necessariū, sed affirmat repugnare sacre Scripturæ, & esse impossibile: quia scriptum est, Delicta quis intelligit?

¶ Nos autem dicimus haberi ex Euangelio confessionem peccatorum mortalium omnium, & non obitare Prophetæ sententiam allaram. Quod enim peccata omnia confitenda sunt in sacramentali confessione, ex ipsa forma ministrandi sacramentum penitentie tradita à Christo, quando instituit hoc sacramentum Io. 20. manifestatur: ait enim Christus Apostolis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. In quibus uerbis datur à Christo ministro sacramenti facultas duarum actionum, uidelicet remittendi, vel retinendi peccata quorumcumque: & ex hoc ipso, quod ministro committitur facultas discernendi an remittenda, an retinenda sint peccata cuiusque penitentis: manifestè sequitur, quod oportet ministrum (nisi cœcus ministrare uelit) nosse si in penitente est aliquid quod peccatum retinendum: quod est nosse, si in penitente est aliquid impediens remissionem. nam omne peccatum retinendum impedit remissionem cuiuscumque peccati hominis confitentis, quia non potest simul unum peccatum remitti, & aliud retineri: nam mortalia peccata, quæcumque: unius hominis cõnexa esse tam quo ad remissionem, quam quo ad retentionem, & relatiuè ad Deum, & relatiuè ad Christi ministrum, perspicuum est. Et relatiuè quidem ad Deum, patet ex eo quod ille cui remittitur a Deo peccatum, amicus Dei constituitur iuxta illud, Beatus uir, cui non imputauit Dominus peccatum. Ille autem, cuius reus retinet peccatum, & manet in peccato unico, inimicus Dei est, ut potè omnium reus, iuxta illud Iac. 2. Qui in uno offendit, reus omnium factus est. Ex hoc autem quod tam remissio quam retentio diuina est peccatorum mortalium omnium quæ quis habet, manifestè sequitur, quod etiam tam remissio quam retentio quæ fit à Christi ministro debet esse non aliorum peccatorum mortalium confitentis, sed omnium: quia tam remissio, quam retentio ministri debet esse talis, ut remissioni assistat diuina remissio, & retentio assistat diuina retentio, alioquin non uerificaretur Christi uerba, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Non uendicaret autem sibi remissio ministri, assistentiam remissionis diuine, si discordaret à remissione diuina: discordaret autem si Deo remittente omnia, vel retinente omnia: minister quoque non remitteret omnia, vel non retineret omnia ad hoc autem ut minister, vel remitteret omnia, vel retinere omnia, oportet ministro innotescere omnia, nisi cœcus ac temerarius remissor, vel retentor sit: & quoniam ministro Christi peccata penitentis per ipsius confessionem propria innotescunt, cõsequens est, ut oporteat confitentem confiteri omnia sua mortalia peccata. Vide, examina, & libra prudens lector, quæ diximus, & perpendes ex ipsa institutionis forma in Euangelio scripta, haberi confessionem omnium peccatorum.

¶ Superest diluere obiecta à Lutheranis, distinguendo de confessione uel absolutè, uel ut est actus humanus. Est autem confiteri omnia absolutè, nullum peccatum inconfessum relinquere: confiteri uero omnia, ut confessio est actus humanus, est confiteri omnia: quorum

Opul. Caiet.

T T 3. confes

confessio subest humanæ facultati. Vnde ex hoc quod delicta nullus ad plerumque intelligit, esto quod impossibile sit hominem esse fieri absolute omnia peccata sua (quonia ignota relinquit inconfessa) non tamen hinc sequitur, quin confessione humana possit quis confiteri omnia peccata sua, quonia sub integritate confessionis humanæ non comprehenduntur omnia peccata absolute, sed duntaxat nota, & quorum quis memoriã habet. nã oblita & incognita confiteri non subest facultati humanæ. Et quia perspicuum est sub lege tam diuina, quam humana actionum nullam exigi ab homine, quæ non sit in hominis potestate: ideo cum ex Euangelio habetur, confessionem omnium peccatorum requiri ad sacramentum penitentię, non est sermo de confessione omnium peccatorum absolute, sed de confessione omnium peccatorum, vt subest facultati humanæ, quod est dicere, vt penitens confiteatur omnia peccata sua, non ignota nec oblita. Hęc de confessione omnium peccatorum.

CAPVT III.

De satisfatione.

Satisfactionem pro peccatis, quæ tertia pars penitentię ponitur. Lutherani negant, tum quia non habetur ex sacra Scriptura, tum quia opera nostra non sunt meritoria nec satisfactoria.

Nos autem dicimus ex sacra Scriptura haberi necessariã quandoque esse post veniam peccati satisfationem pro peccatis, eãque fieri posse operibus nostris. Et quid post consecutã veniam peccati, satisfationem quandoque superesse poenæ pro peccato, testatur duplex modus, quo Deus remittit peccatũ. Legimus enim Deũ quãdoque remittere peccatũ quo ad culpã, & quo ad poenã, vt patet in Latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiso, tum in remissione peccatorum, quæ fit Baptismo, gratia siquidẽ Baptismalis sola sufficit ad salutem æternã, si antequam Baptizatus moriatur, nouũ peccati obicẽ non ponat ultimo Baptismi effectũ, qui est vita æterna. Et in huiusmodi remissionibus perspicuum est nõ esse opus satisfatione. Legimus quoque, Deũ quãdoque remittere peccatũ, & non remittere totã poenam peccati, vt patet 2. Reg. 12. vbi clarẽ legimus quod arguente Nathã propheta Dauidẽ de adulterio simul & homicidio: & dicente Dauidẽ, Peccauit Dominus, respõdit Nathã, Etiã Dominus transiit, fecit peccatũ tuum, & non morieris: verũtamen filius, qui natus est tibi, morietur. Ex his enim patet Deũ remisisse peccatũ & quo ad culpã, & quo ad aliquã poenam: nõ remisisse autem quod ad punitionem Dauidis in morte filij, nec vt subiũcta in ca. 16. testantur quo ad punitionem eiusdem in publica violatione vxorũ a proprio filio nec quo ad punitionem eiusdem in perpeffione mali ex domo propria. nã propter hoc peccatũ passus est ab Abialõ filio suo. omnes siquidẽ poenas has ex parte Dei Nathã propheta cõminatus est propter illud peccatũ Dauidis. Ex hoc igitur, quod Deus remittit quãdoque peccatum, & tamẽ post peccatũ veniam restat, qui peccatũ adhuc puniendus, manifeste dicimus Deum quãdoque remittere peccatũ, & nõ remittere totã poenam pro peccato debitam. Hinc ergo nascitur necessitas exoluendi illud poenæ reliquum, quod Deus non remittit remittendo peccatum. Quia autem huiusmodi reliquias poenæ exolui possunt dupliciter (vel satisfaciendo) & Dauid exoluit sapiendo (nã non ipse intulit sibi ipsi quas debebat poenas, sed Deus intulit eas illi) superest collẽdere ex Scriptura, quod huiusmodi reliquias poenæ possumus satisfaciendo exoluere. Lẽge in Euangelio Matth. c. 3. & inuenies Ioãnem Baptistã prædicantem duo: alterum, Penitentiam agere: alterũ facite fructum dignũ poenitentia. Quorum primum spectare ad ipsum peccatũ Græca dictio apertius manifestat, dum simplicem poenitendi actũ significat. Secundũ autem verba ipsa testantur ad nostra opera poenitentiam cõsequẽtia pertinere, fructus enim poenitentia sonat opus proueniens a poenitentia vt a radice, seu arbore. Et ex eo quod non dicit, Facite fructum dignum innocentia, seu fructũ dignum iustitia, seu fructũ dignum bonitate, sed fructum dignum poenitentia: manifestum sit, quod de fructu digno poenitentia formaliter (hoc est quatenus poenitentia) loquitur vt videlicet faciãt fructũ dignũ radice internæ poenitentia. Perspicuum autem est ex eo quod poenitentia est præteritorum peccatorum, quod fructus dignus poenitentia est opus reuertas ea, quorum est poenitentia, hoc est reparas ea quæ omisisse, vel cõmississe nos poenitet, hoc autem vocamus satisfacere pro peccatis pro quãro in hoc comprehenditur deletio omnium malorum, quæ in poenitẽte remãterunt ex peccato, quorum vnum est reatus reliquias pro peccato poenæ. Si enim poenitentia nõ fructificat rei reparacionem omnium perditorum per peccatũ, nequaquam ad fructus dignos se ipsa extenderetur, quoniam suapte natura exigit vt ad perfectum ducatur quod ipsa inchoauit: & clarum est ad perfectum non duci donec super ea aliquid ex peccato tollendum.

Ex autoritate itaque sacra Scripturæ habetur, quod quandoque post veniam peccati opus est satisfacione, quæ fit per opera, qui sunt fructus digni poenitentia.

Quod vero obicitur de nostris operibus, quod nec meritoria, nec

satisfactoria sunt, indignũ esse discutiẽre noua. Nam scriptura plena est sententiis sonantibus, tũ quod opera nostra nõ sunt meritoria, tũ quod opera nostra sunt meritoria: & perspicuum est has duas sententiã nõ sibinuicẽ aduersari, sed esse sensum, quod opera nostra quatenus sunt ex nobis nõ sunt meritoria. & cõsequẽter nec satisfactoria: quodque opera nostra, quatenus ex diuina sunt gratia, & prouenire, & subsequẽte, & perficere, sunt meritoria, & cõsequẽter satisfactoria. Et ambo tã clarẽ habẽtur in innumeris Scripturæ locis, vt apud exercitatos in sacris literis luce meridiana clariora sint. & propterea pertrãso. Hęc de satisfacione.

CAPVT VIII.

De inuocatione sanctorum.

Lutherani inuocationem Sanctorum aiunt ex Scriptura non haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione sanctorum Angelorum, sed sanctorum hominum, tutiorem tamen eligendo partem, declarabimus summarie, primum de sanctis Angelis, deinde de sanctis hominibus, quæ habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

Et quidem quod Angeli intercedat pro nobis, clarẽ patet Zachar. 1. vbi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, vsquequo non misereberis Hierusalem & urbium Iuda, quibus iratus es iam septuaginta annos? Matthæi quoque 18. Dominus dicit Angelos causam agere pusillorum, qui contemuntur: Videte ne contemnat is vnum ex pusillis istis: dico enim vobis, quod Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, proculdubio ad patrocinium præstandam pusillis contemptis.

Quod autem inuocandi a nobis sint sancti Angeli, habetur in primis ex Gen. 32. vbi Iacob inuocauit Angelũ ad benedicẽdũ sibi, Non dimittã, inquit, te nisi benedixeris mihi. Deinde ex Dan. 7. vbi Daniël de seipso dicit, Accessi ad vnũ de assisistibus. & veritate querebam ab eo. Nec est dubium, quod de sanctis Angelis assisistibus loquitur. Ad Hebræos quoque c. 1. de sanctis Angelis dicit, quod omnes sunt administratores spiritus, qui in ministeriũ mittuntur, propter eos qui hereditatẽ capient salutis. Ex hoc enim quod Deus disposuit gubernare nos per medios Angelos, non propter se Deũ sed propter nos heredes viæ æternæ, ordinasse intelligit, vt nos inuocemus sanctos Angelos in quã medios inter nos & Deũ, nisi vsque adeo desipere liceat, vt date principe, seu curia aduocati peregrino, vel pupillo, negetur simul disponi vt peregrinus, aut pupillus inuocare possit patrocinium aduocati dati.

Quo circa inuocationem sanctorum Angelorum vt potest manifestã sum sacras Scripturas relinquẽdo, ad inuocationem sanctorum hominum trãeamus. Duobus modis inuocare cõuenimus sanctos, vel directe eos rogãdo, puta, Sancte Petre, ora pro nobis: vel rogãdo Deũ per Sanctorum merita, vt in canone Missæ Ecclesia cõuenit rogare, dicẽdo, Quorum meritis precibusque concedas, &c. Vtrobique autem modo ex sacra Scriptura haberi inuocationem Sanctorum dicimus. Et quidem quod animæ Sanctorum intercedant pro nobis, habetur ex Apo. c. 6. Vidi, ubi altari animas interfectorum propter verbũ Dei, & clamabant voce magna, dicentes, Vsquequo Domine, sanctus & verus nõ iudicas & vindicas sanguinem nostrũ de his, qui habitãt in terra? Ex hoc enim quod animæ Sanctorum orat Deũ contra malos habitantes in terra, manifeste dicimus quod multo magis orant pro salute electorum, quanto propensior est voluntas Sanctorum ad bonũ nostrum, quam ad malum nostrum. Rursus Luc 16. reuelauit nobis Dominus, quod diues in inferno intercessit pro fratribus suis in hac vita manentibus, ex hoc enim reuelatũ esse insinuauit, quod multo magis sancti animæ intercedunt pro salute suorum. Nam si diues, cui dum esset in hac vita, nulla fuit cura salutis fratrum, in tormentis positus etiã importune applicat pro salute fratrum, multo magis sancti vici, quorum in hac vita studium fuit circa salutẽ fratrum, exuti carnẽ, iãque beati continuãt charitatis effectũ, & intercedunt pro salute fratrum.

Quod autem a nobis inuocandi sint, ex scriptis Matth. 27. habetur. Scribitur enim ibi quod multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt & venerunt in sanctã ciuitatem, & apparuerunt multis. Hinc enim habetur, quod Deus post Christi resurrectionem gubernat, instruẽdo nos non solum per sanctos Angelos, sed etiam per sanctos homines. nõ enim vane apparuerunt multis, sed ad instruẽdũ eos de vero Messia, de quibus illius resurrectione. Ex hoc enim quod vsque ad tempus illud gubernauit nos per Angelos sanctos, & nõ per homines sanctos, & tũ incepit gubernare nos per sanctos homines insinuauit noua se habuisse mediã gubernacione electorum. Et nisi ordinis gubernacionis diuinæ erga nos, aduictos ex merito passiois & resurrectionis Christi, sanctos homines manifestare voluisset Deus, misisset Angelos in Hierusalem ad apparẽdũ multis & instruẽdos illos, sed ex eo quod non solum per medios Angelos in sepulchro apparẽtes mulieribus, sed etiam per sanctos homines apparẽtes multis in Hierusalem manifestauit resurrectionẽ Christi, insinuauit quod ad ea quæ sunt nostræ æternæ salutis ministerio Angelorum adiunxit ministerium hominum

beatorum

beatorum. Et hinc ulterius sequitur, quod ex ipso ordine diuinae gubernationis quo gubernat nos, etiā per sanctos homines manifestatur recurrendum esse nobis ad sanctos homines, alioquin rediret illud idem absurdum quod deductum est, si nō possemus inuocare sanctos Angelos: datos enim esse sanctos homines ad nostrā vtilitatem medios inter Deū & nos, testatur dicta apparitio: ad datos autem diuinitus medios posse nos recurrere, perspicuum ex dictis est, Pauloque minus absurdum sequitur, si Deus disposuit gubernare nos per medias intercessionēs sanctorum hominum (vt priores Scripturæ testantur) & nobis nō liceret ad intercessore nostros recurrere.

¶ Quod demū orandus sit à nobis Deus per merita Sanctorum, habetur ex Exodi 32. cap. dū Moses supplicādo Deo, inter alia dicit, Recordare Abrahamā, Isaac & Israel seruatorū tuorū. Hoc enim nihil aliud est, quā rogare per merita Abrahamæ, Isaac & Israel. Et hinc si adiunxeris prius declarata, videlicet quod Sancti intercedunt pro nobis, manifestē inferes quod non solum per merita, sed etiā per preces Sanctorū supplicare nos Deo ē Scriptura habet. Et his si adiunxeris quod in idē redit orare Deum per merita & preces sanctorū, & orare Sanctos vt merita & preces proponant apud Deum (nam res est eadem, licet modus sit dispar, & vtrobiq; est inuocatio Sanctorū, licet diuersimodē) facile perpendens omni ex parte tradi ex sacra Scripturā inuocationē Sanctorū. Et hæc de propositis dicta, qui legerint, meninerint inuocatorū esse certitudinē Mathematicā quærere in moralibus, & vniuersaliter in agendis à nobis, Romæ die 15. Augusti. 1531.

*TRACTATUS DECIMVS
tertius, Thomæ Vio de Caietani Cardinalis sancti
Xisti, ad serenissimum Angliæ regem
deique defensorē, Hæricū eius nominis
octauum: de coniugio cum re
lictā fratris sententia.*

LÆTATVS sum in iis, quæ dicta sunt mihi, quod nō celsitudinis autoritate, sed sacrarū literarum documentis maiestas tua ad antiqui coniugij explosionē nouaque ducendā vxorē mora est: quodq; id licitū ē, non credendo doctoribus, sed proprij ingenij acumine propriaque intelligentia se scire proficitur. Gratias profectō debemus Deo, qui ztatem nostrā Rege Theologo decorauit, quocirca nō ab re charitatis Christianæ putauī doctissimi regi supplicare, vt subiūcta legere, librare, atq; cū iis, quæ intellectū maiestatis eius mouēt, cōferre dignē: si forte plus videat oculi, quā oculus. Et quia Regem Theologū alloquor, veræ Theologiæ fundamēta duntaxat tangā. Optimē autē celsitudo tua nouit vniuersam de hac materia quæstionē pēdere ex hoc, an cōiugiū inter dictā fratris & leuirum sit prohibitū iure diuino morali. & partem affirmatiuā fundari super legem Leuiticā scriptā capite decimo octauo, & vigesimo. & super verba Ioan. Baptistæ, Matthæi decimo quarto, & Marci sexto. Et propterea si compertum fuerit, quod neuter textus cōtinet huiusmodi inhibitionē moralem, manifestum erit tale coniugiū non esse aduersus ius diuinū morale. Et quod lex quidē Leuitica (videlicet Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudō fratris tui est) non prohibeat inhonestatē moralem, ex duobus ostendit capitibus. Alterū est in eodē 18. cap. Leuitici. ibidē enim conceditur, vt vir sororē defunctæ vxoris ducere possit inconiugem, dicendo, Sororē vxoris tuæ in pellicatum illius nō accipies, nec reuelabis turpitudinē eius adhuc illa viuētē. quāuis iuxta Hebraicā veritatē dictio interpreta pellicatum sonet angustiam, ex eo enim quod inhibitiō coniugij cum sorore vxoris restringit ad tempus vitæ vxoris, perspicuum est, sub hac inhibitionē non cōprehendi coniugiū cum sorore vxoris mortuæ, ad hoc enim apposita est illa limitatio viuente illa, sibi liberū esset coniugium cū sorore defunctæ vxoris. nam quēadmodum coniugia in quibus cunque gradibus tam affinitatis quā consanguinitatis non prohibitis in lege Moyii, inter indulta suppucabantur, ita coniugiū cum sorore vxoris defunctæ, ex hoc ipso quod in lege Mosi non prohibet, intra indultorū numerū cōprehēdebatur. Conferendo itaque hanc legē priorī, formatur ratio hæc inter vnam mulierem & duos fratres & inter vnū virum & duas sorores æquale est vinculū affinitatis, pari est ratio turpitudinis, vt per se manifestū est: c per hoc si coniugiū cum relicta fratris cōtinet inhonestatē moralem: coniugiū cum relicto sororis cōtinet inhonestatē moralem: & si coniugiū cum relicto sororis nullam cōtinet inhonestatē moralem: coniugiū quoque cū relicta fratris nullam cōtinet inhonestatē moralem. Et quia lex Leuitica mōstrat, coniugiū cum relicto sororis non continere inhonestatē moralem nō comprehendēdo illud inter prohibita:

consequens est vt ex eodē capite Leuitici discamus, quod cōiugiū cum relicta fratris non continet inhonestatē moralem: ac per hoc non est prohibitū, quia malū moraliter, sed ideo malum quia prohibitum. Si enim ex morali inhonestate sui sit prohibitū, non fuisset indultū coniugium cum sorore vxoris mortuæ: quia parē inhonestatē moralem habuisset. Quod verò æquale sit vinculum necessitudinis vtrobiq; probatione nō eget: quod autem par sit ratio turpitudinis vtrobiq; patet ex eo quod sicut turpitudō fratris non detegenda sancitur, quia est turpitudō fratris defuncti, quoniam effecti fuerāt vna caro fratris & frater defunctus, ita turpitudō sororis nō detegenda est, quia est turpitudō sororis defunctæ: nam sororius & defuncta soror effecti fuerant vna caro. Ex hoc igitur quod lex diuina vnū phibet, & aliud concedit, attestat quod ratio inhibēdi alterum non est inhonestas moralis, sed autoritas legislatoris, quia sic placuit legislatori.

¶ Alterum caput surgit ex collatione Leuiticæ legis cum honestate coniugij inter leuirum & relictam fratris in casu defuncti fratris absque prole, nam ante legē Moyii tale cōiugiū in tali casu solum licitum, sed sancitū cōiugitudine, vel Patrum autoritate, innuit scriptura Genesis trigesimo octauo, in historia Thamar: & postea sub lege Moyii mandatum legitur Deuteronomi 25. ita quod coniugium inter leuirum & relictam fratris regu Jariter erat illicitum: in casu autem mortui fratris absque prole, erat licitum. Ex iis autem surgit ratio hæc, Si coniugium inter leuirum & relictam fratris esset per se malum moraliter, in nullo casu fuisset licitum: sed fuit licitum in casu mortui fratris absque prole tam ante legem, quam sub lege: ergo nō est per se malū moraliter. Assumpta cōditionalis manifestat, & probat: manifestatur siquidem in blasphemā, periurio, mendacio, adulterio, rapina, furtio, & id genus reliquis per se malis moraliter: quia enim sunt per se praua, in nullo casu sunt licita. Probatur autem: quia id quod per se cōuenit alicui, nunquā separatur ab eo, sed comitatur illud in quocūque illud inuenitur, quia necessario cōuenit illi: ac per hoc impossibile est separare à re id quod cōuenit illi rei per se: ac per hoc si coniugium inter leuirū, & relictam fratris est per se prauum, in omni casu est prauum semper, & in omnibus ipsam eius prauitatem comitatur. Ex hoc itaque quod coniugium inter leuirum & relictam fratris inuenitum est quandoque sine prauitate, dicimus quod non est per se prauū, quod non fuit prohibitum eo, quod esset per se prauum: sed ex autoritate legislatoris effectum est prauum, quia prohibitum, hæc de Leuitica lege.

¶ Verba autē Ioan. Baptistæ ad Herodē Galilææ Tetrarchā, Non licet tibi habere vxorē fratris tui, aliena sunt à proposito, tum quia de vxorē fratris viuētis loquebatur Ioannes, vt testatur Io sephus Antiq. lib. decimo octauo, cap. xiiij, clarē enim dicitur, quod Herodias deseruit viuum virū. Egeffippus quoque de exci. Hierosol. lib. secundo, capite quarto, clarē dicit de Herode, quod fratris vxorem viuētis eripuerat, habentem semē de germano ipsius. Tum quia aliud est esse illicitum coniugium cum relicta fratris, aliud est esse illud illicitū ex prauitate morali per se cōueniente tali coniugio, cōmittitur enim sophisma à pluribus causis ad vnā determinatē. Illicitum siquidem proficisci potest ex multis causis: & quārum ad propositū spectat, in promptu erat causa illiciti cōiugij ipsa lex Leuitica. Herodes enim legē profitebatur Iudæorū: & ideo esto quod Herodias fuerit relicta fratris, verum dixit Ioannes. Non licet tibi habere vxorem fratris tui: quia prohibitum hoc est in lege. Clarum enim erat, quod non ad suscitandum semen fratris duxerat eam. Non potest itaque hinc inferri moralis prauitas per se cōueniens tali cōiugio: sed prauitas moralis propter prohibitionem legis: talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

¶ Hæc doctissime Rex, si vera, ac sufficiētia esse videbuntur, corrigendum est factum, at si non sat esse iudicatur: significet quæso quid deest: confido enim in diuinæ gratiæ largitate, quod qui cœpit, perficiet. Si vero probabilia censentur, agat obiecto defensor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum: optime autem nouit maiestas tua quid in dubiis agendum sit, quid diuina lex Deuteronomi decimo septimo, statuit agendum in occurrentibus dubiis. Si demum falsa existimabuntur confutare dignare doctissime princeps: paratus enim sum, & dicere, & mutare sententiam, Tolle obiecto scandalum tantæ multitudinis Christianorum in Europa, non solum vulgarium, sed & religiosorum, & peritorum. Tolle autem, manifestando iustitiam facti, vt scandalum non sit datum, sed acceptum: offero enim me præconem iustitiæ celsitudinis tuæ: quæ foelix valeat. Romæ vigesimo septimo Ianuarij. 1534.

Responsum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xisti ad præmissas 16 articulorum censuras, eiusdemque de coniugio cum relicta fratris sententiæ, (quæ simul cum narratione Iobis, ad stultiorum vtilitatem, post mortem auctoris per Ioann. Danielis. S. C. N. Papæ poenitentiarū editæ sunt) simis.

TRACTATUS QUARTVS-

decimus de Coniugio Regis Anglia cum relicta fra-
tris sui, ad Clementem septimum Pontificem
maximum, in decem capita
diuisus.

- 1 Qua intentio sit operis.
- 2 Enarratio facti.
- 3 Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratrem.
- 4 Quod non omne coniugium inter leuirum & fratrem est diuina lege pro-
hibitum.
- 5 Quod secundum ius natura non omne coniugium inter leuirum & fra-
trem est inhonestum.
- 6 Quod secundum legem tum diuinam, quam naturalem potest fieri in-
ter leuirum & fratrem coniugium honestatum propter aliam causam
quam propter suscitandum semen ac nomen fratris de funditi.
- 7 Quod secundum ius tum diuinum, tum natura honestam potest esse co-
iugium inter leuirum & fratrem propter commune bonum.
- 8 Quod coniugium inter serenissimos Anglia Regem & Regina, eius fra-
trem nec iuri diuino, nec iuri natura aduersetur.
- 9 Quod sueligeri, siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.
- 10 Quod sacrorum Consiliorum, Pontificum, ac Doctorum dicta non mili-
tant aduersus hoc coniugium.

CAPVT I.

Qua intentio sit operis.

BEATISSIME pater, post pedu oscula beatoru perpetua felicitate, iussisti, vt libellos de coniugio inter serenissimos Anglia reges ad me perlatos, causamq; tota diligenter inspiceret, quid iudicij consilique mei esset, accuratissime perscriberem, quo quantum in me esset, quamprimum Beatitudinem tuam hac molestia liberarem, studui mox (vt par erat) iussis parere, pralectisque libellis p & cotra, animaduerti multas communes insertas quaestiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illoru duratione, de diuersis nature iuribus, de praceptoru iudicialiu diffinitione, de multis dispensandi modis, de potestate Papae circa ea, quae sunt diuini aut naturae iuris. Quae si tractanda essent & multa conficienda essent volumina, & latissimus literariis certaminibus caput daret, vt desideradus semper finis superesset. Quocirca cotuli ad propria cause de qua agit, & ad punctu quaestiones veniendo ante oculos locada in primis quod in quaestione vertit, duxi, vt omnes intelligat materia, de qua loquor. Deinde circa hoc, tu in genere, tum in specie quid diuina ac naturae iura censent, si iuradu. His eni notis manifeste apparebit quae si veritas.

CAPVT II.

Enarratio facti

SERENISSIMVS Angliae modernus Rex, dum esset adolescens, serenissimo patre eius Angliae rege agere, contraxit matrimonium cum Serenissima moderna regina Angliae. tunc non regina, sed relicta fratris eius primogeniti absque prole defuncti, filia serenissimorum regum Hispaniarum, interueniente autoritate Iulij tr. Rom. Pon. ob bonum seruandae pacis ac amicitiae inter eosdem Reges, consummavitque matrimonium, ac genuit ex ea, multaque annis coniugali affectu & effectu cum ea versatus est, in modo petit diuortium, eo quod coniugium inualidum fuerit, utpote contra ius diuinum atque naturae a sacris Concilijs, Pontificibus ac Doctoribus comprobatum. Hac est causa ex proprijs discutenda, praemisso tenore apostolicae dispensationis.

¶ Iulius, & c. Dilecto filio Herico charissimi in Christo filii nostri Henrici Angliae regis illustris nato, & dilectae in Christo filiae Catherine charissimi in Christo filij nostri Ferdinandi regis, & charissimae filiae nostrae Elisabethae reginae Hispaniarum, & Sicilie Catholice, naturae illustribus salutem & c.

¶ Romani Pontificis praecellens auctoritas concessa sibi, desuper utitur potestate, pat. psonaru, negocioru & teporu qualitate pensata, i Domino conspici salubriter expedire. Oblata nobis nuper a parte vestra petitionis series continebat, quod cum alias tu in Christo filia Catherine & tunc in humanis agens, quondam Arturus charissimi in Christo filij nostri Henrici Angliae regis Illustris, primogenitus pro conseruandis pacis & amicitiae nexibus, & foederibus inter chariss. in Christo filiu nostru Ferdinandu, & chariss. in Christo filia nostra Elisabethae Hispaniaru & Sicilie reginae, Catholicos, ac praefatum Angliae reges, & reginae matrimoniu legitime per verba de praesenti contraxissetis, illudque carnali copula forsitan consumauissetis, dictus Arturus prole ex huiusmodi matrimonio non suscepta decessit. Cum autem sicut eadem petitio subiungebat ad hoc vt vinculu pacis & amicitiae inter praefatos Reges & Regina huiusmodi diutius permaneat, cupiatis matrimonio inter vos per verba legitime de praesenti contrahere, supplicari nobis fecistis: vt vobis i praemissis de opportuna dispensationis gratia prouidere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur

tur qui inter singulos Christi fideles & praesertim Catholicos Reges, & principes, pacis & concordiae amoenitate vigere intensus desiderijs affectamus vos & quolibet vestru a quibuscuque excommunicationibus, &c. Huiusmodi supplicationibus inclinari vobiscunq; vt (impedimento affinitatis huiusmodi ex praemissis prouenire, ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis certisq; contrariis nequaquam obstantibus) matrimoniu per verba legitime de praesenti inter vos contrahere, & in eo, postquam contractu fuerit, & si iam forsitan haecenus de facto publice vel clandestine contraxeritis, ac illud carnali copula consumaueritis licite remanere valeatis, autoritate apostolica tenore praesentium de spiritualis dono gratiae dispensamus: ac vos & quolibet vestru, si contraxeritis, vt praesertim ab excessu huiusmodi ac excommunicationis sententia, quam propterea incurristis, eadem autoritate absoluiamus prolem ex huiusmodi matrimonio siue contrahendo, suscipiam forsitan, vel suscipiendam legitimam decernendo, prouiso quod tu in Christo filia Catherine propter huiusmodi rapta non fueris. Volumus autem quod si huiusmodi matrimonium de facto contraxeritis, coessor per vos & quolibet vestru eligendus, poenitentiam salutarem propter ea vobis iniungat, quam adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Siquis, &c. Datum Romae, &c. 107. calen. Ianuarij, anno primo.

CAPVT

Idem

Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratrem.

TRICA coniugiu inter vxore fratris & leiru rer Mosaiica lex statuit, primo Leui. 18. his verbis, Turpitudine vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitude fratris tui est iteru cap. 20. his verbis, Qui duxerit vxorem fratris sui, rem facit alienam, seu illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit, absque filijs erit. tertio Deut. 25. his verbis, Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri. sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & progenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israel: si autem noluerit accipere vxore fratris sui, quae et lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetq; Non vult frater viri mei suscitare semine fratris sui in Israel, nec me in coniugio sumere stantibus: accersiri eum faciet, & interrogabit, si responderit, Nolo eam vxore accipere, accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calciam eum de pede eius. spuetq; in facie illius, & dicet. Sic fiet homini qui non edificat domum fratris sui: & vocabitur nomen eius in Israel, Nomen decalciani.

¶ Haec iuxta vulgatae editionis verba allata, quibus semper veritate iussissent, quantum ad praesentem spectat causam, quia tamen nonnulli ex eo quod aliter sonat textus Hebraicus, vertunt in dubiu, legem Deuteronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus (obicitudo, quod non dicit, Accipiet eam frater viri eius sed cognatus eius: & similiter non vxor fratris, sed cognatae repetit, cognata enim Cognati nomine consanguineos intelligi) ideo diligenter adhibui, vt textu hunc de verbo ad verbum iuxta Hebraeu habere hic inferendu & est talis, Quando sedebunt fratres simul, & morietur vnus ex eis, & filius non est, non erit vxor mortui foris viro extraneo: leuir eius veniet super eam, & capiet eam sibi in mulierem, & leuirabit eam & erit, primogenitus, quem pariet, surget super nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Israel: & si non volet vir capere fratrem suam, ascendet fratria eius ad portam ad fenestras, & dicet, Recusant leuir meus facere surgere fratri suo semine Israel, non vult leuirare me. vocabit eum fenestras ciuitatis & loquetur ad eum, & itabit, & dicet. Non vult capere eam, & appropinquabit fratria eius ad eum in oculis seniu, & excalcabit calcem eius, a pede eius & spuet in facie eius, & respondit debet & dicet, Sic fiet viro qui non edificauit domum fratris sui: & vocabitur nomen eius in Israel, Domus excalciani calceo, haec ibi.

¶ Vbi clare patet legem hanc loqui de fratribus, quos fratres carnales appellamus & quod interpres nouus, qui cognato & cognata vnus est, Latinam linguam iuxta vulgare Italicu viurpauit, appellando eum qui Latine appellatur leuir, cognatum: & eam, quae Latine fratria vocatur cognata, eo autem, vsque Hebraicus sermo vnus proprio Leiri nomine, vt ex illo formet verbum, quo bis in hac lege vtit, loco cuius oportuit fingere nouu verbu Latinu a leuir deductu Leuiro. as, significas exequi ius leiri erga fratrem Maru est aut, in dubiu verti legem hac de fratribus carnalibus loqui, cu & Sadducei in Euangelio proponentes Christo vxore lepre fratru secundu legem Moyli, id teiten, & etia apud mulierculas hoc notissimu fuisse testetur verba Noemi, Ruth primo, & ex toties repetito fratris nomine in hac lege clare habeatur. Nam vbi cuq; in istis legibus est nomen Fratris, in Hebraeo, eadem penitus dictio habet eam: quae idem nomen Fratris habet in legibus Leuitici, & in lege Deut. vt si vnus quiuocadi licentia, quis viurperet alias quoque quiuocandi legitime concedat: ac per hoc si quis exponeret pertinaciter sensu Deuteronomicam legem loqui de Fratribus non

Leui. 18

cap. 20.

Deut. 25.

Mat. 22.

et Lu. 20. f.

Ruth. 1.

mansio

fratris

ex ead

quod e

gradem

est

sermo.

Nota

quod re

paritur

nomen

fratris

secundu

de voca

bulu cu

dicunt

ca. 18

quando carnalibus, de fittat à cœpro, ex hoc q̄ eadē licētia leges Leuiti
habita. ex exponētur de fratribus nō carnalibus. Quo fieret, vt nullū
būi fra de cōiugio inter leuirū & fratriā ius tam diuinū, quā naturæ
res se- scriptū haberēt: & cōsequēter cessaret tota quæstio hæc, innixā
mul, nō iuri diuino, aut naturæ scriptæ, quia super hoc solo vniuersa in
autem les huius cōtrouersie fundata est. Non est itaque vertendum mo
quando dubiū, leges has de fratribus quos carnales appellamus, loqui.
dicatur
cognat⁹

CAPVT IIII.

Quod non omne coniugium inter leuirum & fratrem est diuina lege prohibitum.

Sed le
uir, &
c. Nō est
certen
dū i du
biū cū a
pud Ra
binos
Hebra
os etiā
pro con
f. Bohē
centur.

CONVENIENTIBVS Igitur legibus his Leuiticis &
Deuteronomiis in hoc, q̄ de fratribus carnalibus lo
quūtur, differētia manifesta inter Leuiticas & Deu
teronomias est penes hoc, q̄ Leuiticæ sunt leges de
genere, Deuteronomica verò est lex de specie. Nam
Leuiticæ statuūt de vxore fratris, non specificādo viui vel de
functi. Deuteronomia de vxore fratris defuncti, ille de vxore fra
tris nō specificādo cū filio, vel sine filio: ista de vxore fratris de
functi sine filio, ille de vxore fratris nō cognoscēda, nō specificā
cādo ad propriū, vel fratris semē nomēque seruandū, ista de v
xore fratris defuncti absque filio ad suscitandū semē nomēq̄: fra
tris quibus adiūge quædam necessariō subintellectā specificatio
nem, q̄ ille de vxore fratris nō specificādo, an etatis qua possit
generare, in vetula. Ista de fratris vxore in etate, qua potest ge
nerare: loqui cōiucitur, quia ducēda præcipitur ad suscitandū
semē fratris. Ex hac autē manifesta differētia inter has duas leges
habetur, absq̄ omni cōtrouersia, nō omne cōiugium inter leuirū
& fratriā esse diuina lege prohibitū: sed discernēdū esse inter
coniugium leuiti cū fratria sine specificatiōe aliqua, vel tot spe
cificatiōibus in Deuteronomia lege vallatū, & fatēdū q̄ in ge
nere sine specificatiōe aliqua cōiugium inter leuirū & fratriam,
est diuina lege damnatū: cōiugium verò inter leuirū & fratriā tot
conditionibus fultum non solū licitū, sed præceptū diuina lege
est. Hæc sunt, quæ circa cōiugium inter leuirū & fratriam mani
festē sancita a Deo habemus. An autē diuinæ istæ leges veteris
Testamenti ligent noui Testamēti professores, an expirauerint
pari refert quo ad causam propositā. Illud tamē silentio inuol
vendū nō est, q̄ cum istæ leges cōueniant cū sentētia (videlicet
de coniugio inter leuirum & fratriam tum in actu) videlicet a
ctu pietatis, quæ cultū officiumque sanguine iūctis exhibet tum
in ratione moris (quia omnes innituntur rationi moris pietatis
naturalis) tum in genere præceptorum (quia vtræque sūt præce
pta, partim iudicialia, & partim moralia) tum in auctore (quia oīa di
uina auctoritate sūt edita per Moysen quatenus diuina ligat, eadē
m ratione perseverat, & Deuteronomica, quaten⁹ diuina lex
& qua ratione Deuteronomica expirauit, eadē & Leuitica expi
rauit, cū gratia & veritas per Iesū Christū facta est. Dixi quate
n⁹ diuina: quia nō est nūc sermo de eisdē legib⁹, quaten⁹ morales
sunt, sed quatenus diuina sūt auctoritate per Moysen fultæ.

CAPVT V.

Quod secundum ius natura non omne coniugium inter leuirum & fratrem est inhonestum.

QUID autem naturale ius de cōiugio inter leuirū
& fratriā habet, non est difficile ex dictis haurire.
semoro siquidē omni tā diuinæ quā humane legi
nō testimōio, sed vniculo, clarē patet tū cōiugium
inter leuirum & fratriā absolutē esse turpē
(Turpitudō enim moralis opposita honestati cul
tus ex naturalī pietate debiti fratris ratione fratris, pro ratioe
legis reddid in lege Leuitica dicēdo, Turpitudinē fratris tui nō
reuelabis, quia turpitudō fratris tui est) tū cōiugium iter leuirū &
fratriā vallatū tot antedictis cōditionib⁹ esse moraliter bonū.
Ex eo enim q̄ cōiugium inter leuirū absolutē est turpe infert, q̄
turpitudō illa per cōiugium inter eosdē tot cōditionibus fultū,
& c. tollit. Alioquin etiā tot cōditionibus vallatū esset moraliter
turpe, ac per hoc illicitū, cuius opinionē testatur lex diuina
& cū turpitudō moralis nō tollatur nisi per bonū morale, con
sequēs est, q̄ per morale bonū cōsurgēs ex cōcursu tot cōditio
num in cōiugio inter leuirū & fratriā, tollatur turpitudō, quæ
in esset eidē cōiugio nudo, patet igitur inter leuirum & fratriā
coniugium honestatum tot cōditionibus, bonū moraliter esse. Et
si aliis scrutatus fueris, inuenies maius bonū moraliter esse in
coniugio inter leuirū & fratriā sic honestato, quā sit turpitu
do consequēs coniugii inter eosdē absolutē. Nam nisi illius bo
nitas vinceret illius turpitudinē, præceptū istius in specie non
vinceret prohibitionē illius in genere, ita q̄ diuinū ius præce
ptam prohibitionē illius vigēte, attestatur maiorem esse boni
tatem in hoc, quā turpitudinē, quæ cōsequitur coitu leuiti cum
fratria & tātū excellit, vt etiā tollat rationem turpis ad huius
modi coitu, & reddat eūdem honestū & pium. Quo fit, vt si qui
quo ad hoc soluti ab huiusmodi vinculo legis diuinæ & huma
næ leuir & fratria cōtra terent matrimoniū honestatū his con

ditionibus, proculdubio honestum ac pium connubiū subirent.
Quod etiam testatur coniugium inter Thamar & filios Iudæ
ante legem Moysi. Genesi 38.

CAPVT VI.

Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter
leuirū & fratriā coniugium honestatū propter aliā causam, quam propter
suscitandū semen, ac nomen fratris defuncti.

IX HIS autem manifestis iuxta diuinū ac naturæ ius
rectissimā infertur ratione, q̄ si longē maius bonū,
quā bonū ex omnibus conditionibus in lege Deu
teronomia expressis confurgens poscat iniri coniu
gium inter leuirū & fratriā, fieret proculdubio in
tali accidente coniugium inter leuirum & fratriam honestum,
quatenus pender ex lege tum naturali, tum diuina. (Secretis
enim loquor humanis legibus.) Et secundū quidem naturæ iura
patet illatio, rectæ rationis dictamē exigit, vt si minus bonum
sufficit ad tollendā turpitudinē coniugij inter leuirum & fra
triam, multo magis ad eandem turpitudinem tollendam suffi
ciat maius bonū. Secundam verò diuinā iura patet eadē illatio
ex eo, q̄ nullæ leges multiplici antur propter multitudinē euen
tuum, qui cōtingere possunt. Oportet enim infinitas condere le
ges, iuxta infinitos euentus contingētes) sed in omni policia le
ges conditæ intelliguntur sic, q̄ ex vno casu decreto intelligun
tur decreti omnes similes, & si minus bonum decretū est suffice
re ad tollendā aliquā turpitudinē, intelligitur decretū esse q̄
multo maius bonū etiam sufficit ad tollendā omnem turpitudi
nem. Hæc, ni fallor, tam clara sunt, vt probatiōe non egeat, sed
insinuatione, q̄ in propositā materia (si in propriis sitendū est)
non est digredendū ad quodcūque maius bonū, sed ad maius
bonum fratri defuncto, quia turpitudō coniugij inter leuirū, &
fratriā consistit in fratris defuncti de honestatione. & in cōiugio
Deute: onomio tollit huiusmodi irreuerētia defuncti fra
tris per eiusdē fratris defuncti bonū, videlicet nomē etus susci
tandū & propagandū in familia pgeniti ex fratria, quæ fuerat
vna cū ipso charo, & ex leuiti cōiunctissimo & in carnem defun
cto fratri, tāquam supplēte vices defuncti ad generandū ipsi de
functo familiā. Et hæc ideo discussa sint, nō quia supponamus cō
iugium inter serenissimos Reges Reginæque Angliæ contractū
fuisse ad suscitandū nomē fratris defuncti: cōstat enim hoc esse
falsum, sed vt clarē pateat & ius naturæ diuinæ etiā auctoritate
firmatū, nō vnico tantum euentu honestū esse cōiugium inter le
uirū & fratriā, sed in omni euentu maioris boni fratris defun
cti, quam sit illud tā exiguū bonū, videlicet nominis per filium
fictū idq̄ incertum. Incertum enim est an proles sequatur.

CAPVT VII.

Quod secundum ius tum diuinum, tum naturæ honestum patet esse coniu
gium inter leuirum & fratriam propter commune bonum

SI peripicacius cōsideratū libratūque fuerit, q̄ id
iuris naturæ, quod in his Leuiticis legibus cōtinēt,
videlicet de honestatio fratris defuncti, repensatur
per tā exiguum ac incertū bonū defuncti, cui nihil
boni aut mali accidere potest ex operibus merē hu
manis, nisi in existimatione hominū, quodq̄ bonū cōmune ciu
tatis, vel patriæ nō in opinione, sed in re & lōgē maius & finis
superte natura est (nā singulorū bona externa ad cōmune bonū
ordinatur vt finē) manifestabit q̄ tam & naturalis quā diuini
iuris rationē rectissimū cōiugium inter leuirum & fratriam ho
nestatur, si ob commune patriæ bonū fiat. Validius enim est ad
tollendū de honestationē defuncti fratris, cōmune patriæ bonū
quā tam exiguū idq̄ incertū bonū defuncti fratris. Nā cōstat
huiusmodi bonū esse bonum externū, vtpotē in nomine consi
stens, idq̄ exigū, vtpotē nō cōsequēs præclarū aliqd factū, imō
nullū defuncti factū, sed naturale opus alterius, si in efficax erit
ad generandū. Nec interuenit in hac deductione aliqua digres
sio a propriis materiæ quæ tractatur: quoniā procedere a bono
externo vnus ob bonū cōmune, nō est digredi, sed progredi, a
partē ad totum, a bono partis ad bonū totius, a re ordinata ad
finem ad rem illius finem: & hæc tam manifesta tāque consona
sunt iuribus, vt iniuria illis fiat si diutius discutiantur.

CAPVT VIII.

Quod coniugium inter serenissimos Angliæ Regem, & Reginam eius fra
triam nec iuri diuino nec iuri naturæ aduersatur.

IX hoc igit, q̄ diuinū ius testificat in minori bono
cōmune patriæ bonū sufficere ad tollendū turpitu
dinē cōiugij inter leuirū & fratriā, & naturæ ius in
minori quoq̄ bono testat idem, manifestē infertur,
coniugium inter hos serenissimos Regē & Reginam
ob bonū seruandē pacis inter reges Hispaniarum, & Angliæ con
tractum (vt clarē explicat in literis apostolicis) non cōtrariari
iuri diuino, aut iuri naturæ: sed honestum esse ac cōsonum vtri
que iuri, adeo q̄ si secernatur humana iura, coniugium hoc nul
la indignisset dispelatione, quoniā ferendo secum cōmune
bonum

bonū pacis inter tā excelsos reges, fert secū conditionē tā diuini, quā naturæ iuris testimonio sufficientē ad honestādū cōiugium inter leuirū & fratriam. Verūm dispēfationē ecclesiastica opus fuit, tum ad tollēda vincula humanorū iurū, tum ad autorum honestationē illius singularis coniugii ob cōmune bonū pacis. Honestatio enim illius coniugij ex cōmuni bono pacis iuxta nature est, sed à doctoribus definitur magistraliter, ab apostolica autē dispēfatione autoratur. Quocirca Iulius Papa dispēfando nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri, naturæ, sed abstulit vincula iuris humani circa hoc singulare, sed definiuit legitimū, sed autorauit illud, utpote ex expressa rationabili causa ac more cōsonū tā diuino, quā naturali iuri. Omnia enim hæc fert secū dispēfatio ob cōmune bonū pacis. Alienū siquidem à Christiana professione est, ut Papa, quātuncūq; minimū ius diuinum, aut naturæ in toto, vel in parte tollat. Hoc enim autori naturæ referatur, illud verò autori diuinæ legis, sed nō est alienum à Christiana professione, ut Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tā ius diuinū, quā naturæ. Dispēfatio itaq; illa diuersos simul pulit effectū iuxta diuersas, quas attingit materias: pro quāto enim attingit iuxta humana, efficit licitū & secundū humana iura fuisse illicitum: quatenus vero attingit iura diuinā & naturæ, diffiniuit ac autorauit licitū, quod secundum diuinā & naturæ iura dubitabatur, vel reputabatur, seu, dubitari vel reputari potuisset illicitum.

¶ Et ad opulentiā honestationis cōcurrunt duo bona fratris defuncti: alterū q; vxor eius quæ fuerat vnā cum ipso charo ex hoc coniugio, sublimata est in futurā Reginā Angliæ, ut regno, quo ipse defunctus nō potuit per seipsū potiri, saltē in carne sua potiretur. Alterum q; frater eius ex hoc coniugio redditus est securus à tali ac tāta malorū congerie, qualem & quātū bella inter regna afferūt inter se. Interesse autē mea defuncti mala pœnæ futura fratri meo testatur euāgelicus diues sepultus in inferno dū rogat Abraham, ne fratres sui veniāt in illū locum tormentorū. Honestatur itaque hoc coniugiū, tum ex bono fratris defuncti non minore, quā sit illud descriptum in Deuteronomio non consistēte in nomine, sed in re dubio, sed certo: tum ex maximo communi bono pacis, autoraturque apostolica potestate.

CAPVT IX.

Quod si ueligenz, siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.

UNIVERSA autē diuina lege perspecta facile monstratur q; siue diuinæ leges, circa coniugium inter leuirum & fratriam ligent modo, siue expirauerint, cōiugium hoc inter serenissimos reges Angliæ licitum atque honestum est. Nam si diuina veteris Scripturæ spirarūt, nullā hinc illis infertur iniuriā: si verò etiā hodie ligāt cum cōstet ex eadē diuina lege Deuter. c. 17. ad summum sacerdotem spectatē emergentes causas ambiguas ac difficiles diffinire iuxta legem Domini: consequens est q; etiā si omni ex parte non pateret bonum sufficere, ad honestādū cōiugium inter leuirum & fratriam, ex eo q; summus Sacerdos requisitus, ut hinc diuinā iura natureque, ac humana, quæ videntur obstat huic coniugio, illinc tale bonū pacis seruandū libaret (ppter hoc enim cōstat supplicia tum fuisse summo Pontifici) & qui tunc erat sumus Sacerdos Iulius dispēfando autorauit inter hos serenissimos leuirū & fratriā, congruū ob tale bonū pacis reddidit illud licitum & honestum. Nam per hoc diuina autoritate sibi in lege diuina concessa exemit illud ab iniuriā omnium iurū diuinorū, naturalium, ac humanorū: quia etiā fingendi licentia concessa inficiari mēte quāuis ore nemo potest, ambiguā saltē fuisse iuxta legē diuinā ac naturæ causā, videlicet si ob tale bonum pacis honestādū erat coniugium inter leuirum & fratriā & diffinitionē talis ambiguū spectasse ad summum tunc sacerdotem. & causam boni pacis cōmunis conformē, esse diuinæ legis, cui inter humana nihil magis quadrat, quā cōmune pacis bonum. Et hæc dixerim. nō q; causa ambigua sit, quoniā deductū iam est commune bonū pacis causam esse sufficientem ad honestandum coniugium, iuxta leges diuinā & naturales (sed ad demonstrādū) q; esto quod ambigua, ac difficilis fuisse causa autoritas summi Sacerdotis, diffiniendo iuxta rationem valde consonam, diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honestū ac legitimū sufficeret, ad reddendum coniugium hoc licitum, honestum ac legitimū, etiā si leges Leuiticæ non solū quatenus morales, sed quatenus diuinæ ligarent Christianos.

CAPVT X.

Quod sacrarum Conciliorum Pontificum ac doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

QUONIAM sacra Cōsilia, sacri Pontifices, sacri Doctores, damnando cōiugium inter leuirum & fratriam ius diuinum & nature citant, manifestum ex auditis fit, quod non militant eorum dicta aduersus hoc coniugium, secundum ius diuinum & naturæ apo-

stolicaque autoritate cōtractum. Damnant siquidē inter leuirū & fratriam, cōiugium nudum, non coniugium tot conditionibus consonis diuino naturæque iuri fultum, ex hoc ipso, q; iuri diuino ac naturæ inantuntur, Clara enim luce iam patere diuino ac naturæ prohiberi inter leuirum & fratriā cōiugium in genere seu nudum: consonum autem fore vtrique iuri inter leuirum & fratriā cōiugium vestitū multis honestatis speciebus, siue ppter bonum fratris defuncti, siue propter bonū cōmune, Quocirca Iulius nihil aduersus doctrinā sacrorum Cōciliorum, Pōtificum, aut Doctorū egit, nec etiā aduersus illos Doctores qui dicūt & verissime, Papā nec in iure diuino, nec in iure naturæ posse dispensare, hoc est facere licitum q; diuino, aut naturæ iure cōstare esse illicitū. Nam (ut patet ex dictis) cōiugium inter leuirum & fratriā ob cōmune bonū pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur imò cū diuino, cū naturæ iuri cōsonat. Sed Papa iure suo ordinario, quo de iure super ius potest vtens, diffiniuit & autorauit cōiugium honestatū ex causa cōmunis boni pacis, ad tollendū omnē ambiguitatem vtriusque iuris. Hoc est Pater sancte, in causa hac iudicium meū: cōsiliū autem non occurrit mihi melius, quam quod à spiritu sancto proficisci non ambigimus, Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Fœlix in secula valeat beatitudo tua. Romæ die 13. Mart. 1530.

Tractatus Reuerendissimi D. Thomæ de Vio, Caietani, Cardinalis S. Xisti ordinis Prædicatorum, De coniugio regis Angliæ, finis.

TRACTATUS QUINTVS DE
 cimius Responsonum ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editus
 ad magistrum Ioannem studij
 Moguntini Regensium missus.

ISTIS ad me conclusam in tuis literis schedulam scandalosam apud Germanos, rogans ut scandalo prouidere velim, declarando veritatem. Precibus itaque tuis satisfacere cupiens, respōsionem mitto ad receptam à te schedulam sexdecim articulorum, quorum titulus est.

¶ Articuli aliquot pro erroneis à Theologis Parisiensibus ex libris Caietani excepti.

¶ Titulus iste in printis falsus est: quoniā multi subscripti articuli non sunt in libris meis. Et deinde titulus iste, incertum manifestat autorem. Ex eo enim q; dicitur à Theologis Parisiensibus, non explicatur qui sunt isti Theologi, nam innumerabiles sunt Theologi Parisienses, & ad verificandū numerum pluralē sufficiunt duo. Quocirca multi suspicantur animo fallaci scriptum hunc titulum: ita q; ille qui titulum hunc apposuit, aliud dixerit & aliud intēderit. dixit enim à Theologis Parisiensibus intendit autem ut passim legentes & audientes fallātur, intel ligēdo ab vniuersa Theologorum schola Parisius, Nec temere suspicatur: quoniā quisquis ille fuerit, imponit mihi multa quæ non scripsi: ipsa enim impositio, signū est mali animi: propterea vos quidem estote cauti, ut non fallamini ex hoc titulo: illius verò quisquis fuerit ille, misereatur omnipotens Deus, Ego autem tanquam ad libellum famosum respondebo.

¶ Articulus itaque primus est, Licitum est viro vxorē fornicante, ducere aliam. Secundus, est, Nō est eadē libertas vxori, quæ viro. Articuli isti nō sunt mei, neuter enim inuenitur assertus in libris meis: ut patet in cōmen. super Matth. cap. 19. vbi duntaxat disputauit de hac materia, & reliqui diffiniendā ab Ecclesia.

¶ Tertius articulus est, Epistola Pauli ad Hebr. nō est autētica. Iste articulus nō est meus, in cōmētariis enim super dictā Epistolā non negauit Epistolā esse autēticam: sed dixi q; dubio, apud Hieronymū, autore eius Epistolæ existente, dubia quoque redditur Epistola, quam, nisi sit Pauli, nō perspicuum est canonicā, & nō nego ipsam autēticam, existente authore Epistolæ dubio. Aliud est enim Epistolam esse canonicā, & aliud est esse perspicuū, q; est canonicā, perspicuitas enim spectat ad notitiā nostram, esse verò canonicam, spectat ad ipsam Epistolam secundum se ipsam, si nāque tolleretur dubium & fieret perspicuū, nō propterea Epistola fieret nouiter canonica: sed quæ erat secundum se canonica, manifestaretur canonica, certum est, tamen q; durante dubio, non est tantæ autoritatis apud nos, ut sola sufficiat ad ea, quæ sunt fidei. Ego igitur locutus sum de nostra notitia: non de ipsa Epistola (ut verba mea clarē sonant) articulus verò loquitur de Epistola perspicua.

¶ Quartus articulus est, Posterior pars vltimi capituli Marci. s. Nouissimē autē, recumbentibus, non est autētica, Iste articulus non est meus: ut patet in Cōmē. super Marcum. Sed ex verbis Hiero-

Hieronimi, dixi q̄ illa scripta Marci, quæ Hieronymus habet p̄ dubiis, nō sunt solidæ autoritatis ad firmandā fidē, sicut sunt reliqua Marci indubitata. Certū est enim q̄ ea quæ vertūtur in dubium, nō sunt tantæ autoritatis, quæ sunt indubitata: dubium enim ad nostrā spectat notitiā, & non ad scripta ipsa in se.

¶ Aduertendū est autē circa hunc articulū præcedentē & similes, q̄ ego nullā Biblię partē reieci, nisi quas reiecit beatissim⁹ Hieronymus: & nullā partē, aut particulā in dubiū verti, nisi illas de quibus dubitat Hieronymus. Secutus sum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi cōsentanea sermōni eius Hieronymus enim vniuersæ Ecclesię lumen est, ad discernendas partes & particulas sacrę Scripturę ab iis, quæ non sunt partes, nec particule eius, & ad discernendum partes, seu particulas certas à dubiis. Cur itaque accusor sequens beatissimum Hieronymū? accusando siquidem in istis me, accusant Hieronymum, qui est principalis autor huiusmodi dubiorum.

¶ Quintus articulus est, confessio auricularis nō est instituta à Christo inquantū auricularis & secreta. Iste articulus non est meus: sed Ioā. 20. scripsit, q̄ Christus instituit cōfessionē voluntariā peccati, sed modū cōfitei, & similiter absouendi, an ad aurē an publicē. Ecclesię vlti reliquit, iuxta tamē qualitatē peccati publici vel occulti. Quod nō est dicere hanc negatiuā Confessio auricularis nō est instituta à Christo: sed est dicere, q̄ cōfessio instituta à Christo, nō rettingitur ad hūc modū cōfitei: quia extēditur etiā ad cōfessionē publicā, satisfacit enim præce pro Christi, qui postquam publicē peccauit, publicē confitetur, publicē absoluitur, & publicē satisfacit.

¶ Sextus articulus est. Nō est necessariū, hominē, qui mortaliter peccauit, & qui habet copiā Cōfessoris, cōfiteri antequā Eucharistiā sumat. Hic articulus meus est: & fundatus super doctrinā Apolt. Pauli, dicentis de existēte in peccato mortali, q̄ manducaret & biberet indignē Eucharistiā, nisi prius probaretur. Probet autē, inquit, seipm̄ homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignē, & c. Probare enī seipm̄, ad contritiōem spectat: cōfessio verō spectat ad probationem nō solum a seipso, sed etiā ab alio, videlicet a confessore. Et hoc itaque, q̄ Paulus dicit sufficere ad euitandā indignitatē probare seipm̄, dicit contritiōem sufficere ad sumendā Eucharistiā, nū enim sufficeret probare seipsum, non adiunxisset, Et sic de pane illo edat, clare enim significat, q̄ homo, qui sic est probatus à seipso, de pane illo edat, & de calice bibat. Non est itaque articulus erroneus, quem Paulus docuit.

¶ Septimus articulus est, Nō habetur verus textus sacrę Scripturę in lingua Latina, nisi fiat translatio de verbo ad verbū ex lingua, ex qua sumitur, & fiat omnino talis qualis in sua origine est. Iste articulus nunquam fuit à me scriptus: vt testatur proœmium super Psalterium, in quo solo materiam hanc tractauī.

¶ Octauus articulus est, Melius est, q̄ orationes dicātur in lingua vulgari in Ecclesia, quā in lingua Latina. Iste articulus non integrē recitatur: quoniam non scripsi, q̄ est melius, sed q̄ est melius ad edificatiōem Ecclesię: neque scripsi orationes, sed orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur. hoc autē super doctrinam Pauli fundauī i. ad Cor. 14.

¶ Nonus articulus est, Pensiones super beneficiis curatis pecunia numerata redimi possunt. Iste articulus recitat plus, quā ego scripserim: quoniam ego nō scripsi de beneficiis curatis in specie, sed de beneficiis ecclesiasticis in genere: & fundauī dicta mea super doctrinā diui Tho. Et ea vera esse, testatur mos Ecclesię passim, nam quotidie sūt huiusmodi redemptiones, etiam à viris timoratis. Et consuevit quātita pensionis redimi, soluen do pecuniam in proportione quintupla: reputatur enim cōmuniter huiusmodi pretium iustum.

¶ Decimus articulus est, Nec ratione nec autoritate probari potest, q̄ absolūtē loquēdo, sacerdos peccet cōtrahendo matrimoniu, quin potius & ratio ducit ad oppositionē. Iste articulus nō est meus, quātū ad illam particulam, probari potest: quoniam vt tex. quęstionis manifestat, scripsi nec ratione nec autoritate probatur, q̄ sacerdos seclusis legibus iuris positiuī & votis,

peccet cōtrahendo matrimoniu, & c. & attulit rōnem, cōtra quā oportet adurātes, rationibus procedere. & nō libello famoso.

¶ Undecimus articulus est, Summus Pontifex salua cōfessionē potest dispensare cū sacerdote Occidentali, q̄ contrahat matrimoniu, etiā cessante causa publicę utilitatis. Iste articulus est meus: & alienus monstratur ab omni errore in illa quęstione, nulla enim iura arctant causam dispensandi ad vtilitatem potest publicam solam: occurrente enim alia causā rationabili, Papa vti suapoteestate, vt clare pater.

¶ Duodecimus articulus est, Vtrum discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationalis causa dispensandi, vt vterque cū alio contrahat, crediderim q̄ sic, cōiugium cōsuetū accedente. Iste articulus de coniugio nō cōsummato meus est, & tam moderatus, vt irreprehensibilis omnino sit, tum quia nihil asserui, nisi credulitatem, tum quia ianitur autoritati fedi Apostolicę, quę huiusmodi causam habet pro rationali: vt apostolica rescripta testantur.

¶ Tertiusdecimus articulus est, Afferit q̄ Christus descendēs ad inferos prædicauerit dēmonijs & damatis: Iste articulus non est meus: quoniam nunquā hoc asserui. Sed in cōmētariis super primā epistolā Petri c. 3. manifestē dixi, Petrus non loquitur de prædicatione qua Christus manifestauit apud inferos seipsum esse Meisā, & couincit tam dæmones, quā incredulos omnes: huiusmodi enim prædicatione communis fuit omnibus apud inferos. Vbi clarē patet, q̄ nō de prædicatione absoluta, sed de prædicatione huius (hoc est confutante & couincente dæmones & incredulos omnes) locutus sum: isti autem imponunt mihi prædicationem suā aliqua additione.

¶ Quartusdecimus articulus est, Epistola secūda Ioan. non tam eget expositione, quā correctione. Iste articulus non integrē recitatur: nā in Cōmētariis super ipsā Epistolā scripsi. Nec tā eget expositione, quā correctione, quoniam in multis differt à textu Græco. Vbi clare patet, q̄ de correctiōe verborū dissonantium a textu Græco locut⁹ sū. Et si hoc est error, quare Hieronim⁹ tāto tēpore laborauit ad corrigēdum libros sacrę scripturę iuxta Hebraicā veritatē? quare Augu. pro correctiōe librorū veteris Testamenti remittit lectores ad Hebraicū textū, & pro correctiōe librorum noui Testamenti ad textum Græcum?

¶ Quintusdecimus articulus est, Iacobus Alphęi, frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioseph ex alia vxore. Iste articulus nō est meus, nūquam enim sciuī, nunquā asserui q̄ Ioseph habuerit aliam vxorē, quamuis opinio dicentiū hoc nō mihi displicuerit: & propterea scripserim in Cōmētariis super Epistolā ad Galatas c. 1. & forte nulla magis quadrare videtur ratio, quā q̄ fuerit filius Ioseph ex alia vxore, nihil enim vt certū scripsi.

¶ Sextusdecimus articulus est, an Paulus vxorē habuerit, disputare, superflūū est: quoniam ex ei⁹ Epistolis nihil certi habetur, licet ex aliquibus sēu valde rationali mōstretur eū habuisse vxorem. Iste articulus nō est meus, nam in Cōmētariis super Epistolam ad Philī. c. 4. scripsi, disputare hic, an Paulus habuerit vxorem, superflūū ducitur: cum ex aliis locis Epistolarū Pauli nihil certi habeā: & hic locus cogere videatur nō ratione demonstratiua, sed sēu valde rationali, q̄ Paulus habuerit vxorē. Ex hoc autem articulo, & multis alijs prærecitatis, facile patere potest, q̄ articuli isti indigni sunt Theologis, indigni & respōsione: vt pote vel impositi, vel alieni à materia erroris, nullus siquidē error incurritur, putando Paulū habuisse vxorē, vel non habuisse vxorē: nullus error est, putare Ioseph habuisse, vel non habuisse aliam vxorem, ante beatam Virgīnē: nullus error est Epistolā Ioannis esse correctā vel non correctā iuxta textum Græcum nullus error est dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus: & id genus multa in articulis schedulę istius contenta. Pro consolatione itaque tua & Germanorum, honorande magister, hæc scripsi vt perpēdas ridiculos fore apud eos, qui libros nostros legūt, & intelligūt, libellos hos famosos, pugnet rationibus & autoritatibus Scripturę, non libellis famosis, non nominis supercilio, qui oppugnare nostra cupiunt. Bene vale, Romę 30. Decembris. 1534.

LIBROS
DEL DR.
L. MARCO

FINIS.

Series Chartarum.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL
MM NN OO PP QQ RR SS TT. Omnes
sunt quaterniones, præter TT qui est ternio.

Series Chiracum

1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

